This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TH 50 / 6,1

SANCTI BONAVENTURÆ

S.R.E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS

OPERA OMNIA

TOMUS VI. PARS I.

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTI
BONAVENTURÆ
EX ORDINE MINORUM
S. R. E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS
EXIMII ECCLESIÆ DOCTORIS
OPERA
SIXTI V. PONT. MAX.
JUSSU DILIGENTISSIME EMENDATA,

Et in hac nova Editione tres in Partes tributa;
quarum una Certa; altera Dubia;
Suppoſititia tertia complectitur.

TOMUS VI. PARS I.

TH

VENETIIS CIↃ.IↃ.CC.LIV.
Ex Typographia Joan. Baptistæ Albritii Hier. F.
SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS, EPISCOPI ALBANENSIS,

OPUSCULUM.

DE REDUCTIONE ARTIUM AD THEOLOGIAM.

In hoc Opuſculo de reductione artium ad Theologiam, Auctor in primis quadripartitum cognitionis lumen oſtendit, & ſingula membra ita perfecte ſubdividit, ut in enumeratione artium, atque ſcientiarum nihil habeat, quod aut deſit, aut redundet. Hoc autem lumen deſurſum deſcendens, quamvis quadruplex ſit: ſex tamen ejus ſtatuit differentias, quas reduci poſſe ad ſenarium numerum formationum, ſive illuminationum, in quibus factus eſt mundus, ſatis aperte docet. Deinde vero copioſe demonſtrat, quo modo ad lumen ſacræ ſcripturæ aliquæ illuminationes cognitionum referantur, & divinæ Theologiæ tamquam dominæ famulentur. Quare cum tota ſcripturæ ſacræ intentio ad charitatem tendat, charitati inniti debet omnis cognitio, ut ex ea fructus uberrimus percipiatur. Is enim eſt ſcientiarum omnium fructus, Auctore in fine Opuſculi atteſtante, ut ædificetur fides, honorificetur Deus, componantur mores, & conſolationes hauriantur, quæ ſunt in unione ſponſi, & ſponſæ.

Jacob. 1 OMne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens a patre luminum, inquit Jacobus. In hoc verbo tangitur origo omnis illuminationis, & ſimul cum hoc inſinuatur multiplicis luminis, ab illa fontali luce liberalis emanatio. Licet autem omnis illuminatio interna ſit cognitione, poſſumus tamen rationabiliter diſtinguere, ut dicamus, quod eſt lumen exterius, ſcilicet lumen artis mechanicæ: lumen inferius; ſcilicet lu- Lumen quadruplex.

Digitized by Google

men cognitionis ſenſitivæ: lumen interius, ſcilicet lumen cognitionis philoſophicæ: lumen ſuperius, ſcilic t lumen gratiæ, & ſacræ ſcripturæ Primum illuminat reſpectu formæ artificialis, ſecundum reſpectu formæ naturalis, tertium reſpectu veritatis intellectualis, quartum & ultimum reſpectu veritatis ſalutaris.

Lumen artis mechanicæ. Primum ergo lumen, quod illuminat ad figuras artificiales, quæ quaſi exterius ſunt, & propter ſupplendam corporis indigentiam repertæ, dicitur lumen artis mechanicæ: quæ quia quodam modo ſervilis eſt, & degenerat a cognitione philoſophiæ, recte ideo poteſt dici exterius. Et illud ſeptuplicatur, ſecundum ſeptem artes mechanicas, quas aſſignat *Hugo de S. Vict. Excerpti prior l. 1 c. 14 & l. 2 Didas cap. 21* Hugo de ſancto victore, quæ ſunt, ſcilicet Lanificium, Armatura, Agricultura, Venatio, Navigatio, Theatrica, Medicina. Quarum ſufficientia ſic accipitur. Quoniam omnis ars mechanica, aut eſt ad ſolatium, ſive ſit ad excludendum triſtitiam, ſive indigentiam: aut eſt ad commodum, ſive illud prodeſt, aut delectat, ſecundum illud Horatii:

Horat. de arte poet. propo ſit.

Aut prodeſſe volunt, aut delectare poetæ.

Et iterum:

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci.

Si eſt ad ſolatium & delectationem, ſic eſt Theatrica, quæ eſt ars ludorum, omnem modum ludendi continens: ſive ſit in cantibus, ſive in organis, ſive in figmentis, ſive in geſticulationibus corporis. Si vero ordinatur ad commodum ſive profectum, ſecundum exteriorem hominem, hoc poteſt eſſe, aut quantum ad operimentum, aut quantum ad alimentum, aut quantum ad utriuſque adminiculum. Si quantum ad operimentum, aut illud eſt de materia molli & leni, ſic eſt lanificium: aut eſt de materia dura & forti, & ſic eſt armatura ſive ars fabrilis: quæ continet omnem armaturam fabricatam, ſive ex ferro, ſive ex quocumque metallo; ſive ex lapide,

A

ſive ex ligno. Si vero juvat quantum ad alimentum, hoc poteſt eſſe dupliciter: quia cibamur vegetabilibus, & ſenſibilibus. Si quantum ad vegetabilia, ſic eſt agricultura. Si quantum ad ſenſibilia, ſic eſt venatio. Vel aliter, quia juvare quantum ad cibum, poteſt eſſe dupliciter. Aut quantum ad ciborum genituram, & multiplicationem, & ſic eſt agricultura: aut quantum ad ciborum multiplicatorum præparationem, & ſic eſt venatio: quæ continet omne genus præparandi cibos, & potus, & ſapores, quod pertinet ad piſtores, cocos, & caupones. Denominatur autem ab unius parte ſolum, propter quamdam excellentiam, & comparabilitatem.

B

Si autem ad utriuſque adminiculum, hoc eſt dupliciter, aut defectum ſupplendo, & ſic eſt navigatio, ſub qua continetur omnis mercatio, ſive pertinentium ad operimentum, ſive ad alimentum: aut removendo impedimentum, aut nocumentum, & ſic eſt medicina, ſive quæ conſiſtit in confectione electuariorum, ſive potionum, ſive unguentorum, ſive curatione vulnerum, ſive deciſione membrorum, ſicut chirurgia. Theatrica autem eſt unica. Et ſic patet ſufficientia.

C

Lumen cognitionis ſenſitivæ. Secundum lumen, quod illuminat nos ad formas naturales apprehendendas, eſt lumen cognitionis ſenſitivæ, quod recte dicitur inferius, quia cognitio ſenſitiva ab inferiori incipit, & fit beneficio lucis corporalis. Et hoc quintuplicatur ſecundum quinque ſenſus. Quorum ſufficientiam ſumit Auguſtinus ſecundum naturam luminis elementorum, hoc modo: Quia lumen, ſive lux faciens ad diſtinctionem rerum corporearum, aut eſt in ſuæ proprietatis eminentia, & quadam puritate, & ſic eſt ſenſus viſus: aut commiſcetur aeri, & ſic eſt auditus: aut vapori, & ſic eſt odoratus: aut humori, & ſic eſt guſtus: aut terreæ groſſitiei, & ſic eſt tactus. Spiritus enim ſenſibilis naturam luminis habet,

Aug. l. 3 de gen. ad lit c. 3 & 4 tom. 3

Quinque ſenſuum exteriorum ſufficientia.

bet, & in nervis viget, quorum natura eſt clara, & pervia: & in iſtis quinque ſenſibus multiplicatur, ſecundum majorem, & minorem depurationem. Itaque cum quinque ſint corpora mundi ſimplicia, ſcilicet quatuor elementa, & quinta eſſentia, ut homo omnes formas corporeas poſſet percipere, quinque ſenſus habet illis correſpondentes: quia nulla fit apprehenſio, niſi per aliquam ſimilitudinem, & convenientiam organi, & objecti, pro eo, quod natura ſenſus determinata eſt. Eſt & alius modus ſufficientiam ſenſuum ſumendi, ſed hanc approbat Auguſtinus, & rationabilis videtur: quia ad hanc ſufficientiam, ſimul concurrunt correſpondentia ex parte organi, medii & objecti.

Lumen cognitionis phyloſophicæ.

Tertium lumen, quod illuminat, ad veritates intelligibiles perſcrutandas, eſt lumen cognitionis philoſophicæ, quod ideo interius dicitur, quia interiores cauſas, & latentes requirit: & hoc per principia diſciplinarum, & veritatis naturalis, quæ homini naturaliter ſunt inſerta. Et hæc triplicatur, in rationalem, naturalem, & moralem. Et ſufficientia poteſt ſumi ſic: Eſt enim veritas ſermonum, veritas rerum, & veritas morum. Rationalis veritatem ſermonum conſiderat, naturalis veritatem rerum, moralis veritatem morum. Vel aliter, ſicut in ſummo Deo eſt conſiderare rationem cauſæ efficientis, formalis, & exemplaris: quia eſt cauſa ſubſiſtendi, ratio intelligendi, & ordo vivendi: ſic in ipſa illuminatione philoſophiæ, quoniam aut illuminat ad cognoſcendas cauſas eſſendi, & ſic eſt Phyſica: aut rationes intelligendi, & ſic eſt Logica: aut ordinem vivendi, & ſic eſt Moralis. Tertio modo ſic: quia lumen cognitionis philoſophicæ illuminat ipſam intelligentiam, hoc autem poteſt eſſe tripliciter: aut inquantum regit motivam, & ſic eſt Moralis: aut inquantum regit ſeipſam, & ſic eſt Naturalis: aut inquantum regit interpretativam, & ſic

Veritas triplex.

A eſt Sermocinalis, ut ſic illuminetur homo ad veritatem vitæ, ad veritatem ſcientiæ, & ad veritatem doctrinæ. Et quoniam tripliciter poteſt aliquis, per ſermonem, quem habet apud ſe, interpretari, ut ſcil. vel notum faciat mentis ſuæ conceptum, vel ut amplius moveat ad credendum, vel ut moveat ad amorem, vel odium: ideo ſermocinalis, ſive rationalis philoſophia triplicatur: ſcilicet in Grammaticam, Logicam, & Rhetoricam. Quarum prima eſt ad exprimendum, ſecunda ad docendum, tertia ad movendum. Prima reſpicit rationem, ut apprehenſivam: ſecunda, ut judicativam: tertia, ut

B motivam. Et quia ratio apprehendit per ſermonem congruum, judicat per verum, movet per ſermonem ornatum: hinc eſt, quod hæc triplex ſcientia has tres paſſiones circa ſermonem conſiderat. Rurſus quoniam intellectus noſter dirigi habet in judicando, ſecundum rationes formales: & hæ tripliciter conſiderari poſſunt, vel in comparatione ad materiam, & ſic dicuntur rationes formales: vel in comparatione ad animam, & ſic dicuntur intellectuales, vel in comparatione ad divinam ſapientiam, & ſic dicuntur ideales. Ideo naturalis philoſophia triplicatur ſcilicet in Phyſicam proprie dictam, in Mathematicam, & in Metaphyſicam: ita quod

Philoſophiæ naturalis partitio.

C phyſica conſideratio eſt circa rerum generationem, & corruptionem, ſecundum virtutes naturales, & rationes ſeminales. Mathematica eſt circa conſiderationes formarum abſtractibilium, ſecundum rationes intelligibiles. Metaphyſica, circa cognitionem omnium entium, quæ reducit ad unum primum principium, a quo exierunt ſecundum rationes ideales, ſive ad Deum, inquantum principium, finis & exemplar. Licet inter Metaphyſicos, de hujuſmodi rationibus idealibus, nonnulla fuit controverſia. Poſtremo, quia regimen virtutis motivæ tripliciter habet attendi, ſcilicet reſpectu vitæ propriæ, reſpectu familiæ, & reſpectu multi-

Philoſophiæ moralis partitio. tudinis ſubjectæ: ideo moralis philoſophia triplicatur, ſcilicet in Monaſticam, Oeconomicam, & Politicam. Quæ diſtinguuntur ſecundum triplicem modum prædictum, ſicut apparet ex ipſis nominibus.

Lumen ſacræ ſcripturæ. Quartum lumen, quod illuminat ad veritatem ſalutarem, eſt lumen ſacræ ſcripturæ, quod ideo dicitur ſuperius, quia ad ſuperiora ducit manifeſtando ea quæ ſunt ſupra rationem. Et etiam quia non per inventionem, ſed per inſpirationem, a Patre luminum deſcendit. *Jac. 1* Quod licet unum ſit ſecundum intellectum literalem, eſt tamen triplex ſecundum ſenſum myſticum & ſpiritualem. *Scripturæ ſenſus.* In omnibus enim ſacræ ſcripturæ libris, præter literalem ſenſum, quem exterius verba ſonant, concipitur triplex ſenſus ſpiritualis, ſcil. allegoricus, quo docetur, quid credendum de divinitate, & humanitate ſit: moralis, quo docetur quomodo vivendum ſit: & anagogicus, quo docetur qualiter eſt Deo adhærendum. *Scriptura ſacra tria præcipue docet.* Unde tota ſacra ſcriptura hæc tria docet, ſcilicet Chriſti æternam generationem, & incarnationem, vivendi ordinem, & Dei & animæ unionem. Primum reſpicit fidem, ſecundum mores, tertium finem utriuſque. Circa primum inſudare debet ſtudium doctorum, circa ſecundum ſtudium prædicatorum, circa tertium ſtudium contemplativorum. Primum maxime docet Auguſtinus, ſecundum maxime docet Gregorius, tertium vero docet Dionyſius. Anſelmus ſequitur Auguſtinum: Bernardus ſequitur Gregorius: Richardus ſequitur Dionyſium. Quia Anſelmus in ratiocinatione, Bernardus in prædicatione, Richardus in contemplatione. Hugo vero omnia hæc, id eſt omnes ſequitur.

Luminis deſurſum deſcendentis differentiæ ſex. Ex prædictis colligitur, quod licet ex primaria diviſione, quadruplex ſit lumen deſurſum deſcendens: ſunt tamen ſex ejus differentiæ: ſcilicet lumen ſacræ ſcripturæ, lumen cognitionis ſenſitivæ, lumen artis mechanicæ, lumen philoſophiæ rationalis, lumen philoſophiæ natura- A lis, & lumen phyloſophiæ moralis. Et ideo ſex illuminationes ſunt in vita iſta, & habent veſperam: quia omnis hæc ſcientia deſtruetur. Et ideo ſuccedit eis ſeptima dies requietionis, quæ veſperam non habet, ſcil. illuminatio gloriæ. Unde valde aperte poſſunt reduci ſex iſtæ illuminationes ad ſenarium formationum, ſive illuminationum, in quibus factus eſt mundus, ut cognitio ſacræ ſcripturæ, primæ formationi, ſcilicet formationi lucis reſpondeat: & ſic deinceps per ordinem. Et ſicut omnes illæ ab una luce habebant originem, ſic omnes iſtæ cognitiones ad cognitionem ſacræ ſcripturæ ordi- B nantur, in ea clauduntur, & in illa perficiuntur & mediante illa, ad æternam illuminationem ordinantur. Unde omnis noſtra cognitio in cognitione ſacræ ſcripturæ debet habere ſtatum, & maxime quantum ad intellectum anagogiæ, per quem illuminatio noſtra fertur in Deum, unde habuit ortum. Et ideo completus eſt circulus, completus eſt ſenarius, & propoſitio ſtatus.

Videamus ergo qualiter aliæ illuminationes cognitionum reduci habent ad lumen ſacræ ſcripturæ. *Reductio cognitionis ſenſitivæ ad lumen ſacræ ſcripturæ.* Et primo videamus de illuminatione cognitionis ſenſitivæ, quæ tota verſatur circa cognitionem ſenſibilium: ubi tria eſt conſiderare, videlicet co- C gnoſcendi medium, cognoſcendi exercitium, cognoſcendi oblectamentum. Si conſideremus medium cognoſcendi, intuebimur ibi verbum æternaliter generatum, & ex tempore incarnatum. *Aug. l. 2 de ani. tex. 121* Nullum enim ſenſibile movet potentiam, niſi mediante ſimilitudine, quæ egreditur ab objecto, ſicut proles a parente, & hoc generaliter, realiter, & exemplariter, eſt neceſſe eſſe in omni ſenſu. Illa autem ſimilitudo non facit completionem in actu ſentiendi, niſi uniatur cum organo, & virtute. Et cum unitur, nova fit perceptio, & per illam perceptionem fit reductio, mediante illa ſimilitudine, in objectum. Et licet non ſemper ita objectum ſentiatur, ſemper tamen,

quan-

Digitized by Google

quantum eſt de ſe, gignit ſimilitudinem, cum eſt in ſua completione. Per hunc etiam modum intelligo, quod a ſumma mente, quæ cogniſcibilis eſt in interioribus ſenſibus mentis noſtræ, æternaliter emanavit ſimilitudo, imago, & proles; & ille poſtmodum, quando venit plenitudo temporis, unitus eſt menti, & carni, *id eſt* homini, quem formaverat, qui numquam fuerat prius: & per illum omnes mentes noſtræ reducuntur in Deum, quæ illam ſimilitudinem Patris per fidem in corde ſuſcipiunt. Si vero conſideremus ſenſuum exercitium, intuebimur ibi ordinem vivendi: unuſquiſque enim ſenſus ſe exercet circa proprium objectum, refugit ſibi nocivum, & non uſurpat alienum. Per hunc modum tunc ſenſus cordis ordinate vivit, dum ſeipſum exercet ad id, ad quod eſt, contra negligentiam: dum refugit ſibi nocivum, contra concupiſcentiam: & dum non uſurpat ſibi alienum, contra ſuperbiam. Omnis enim inordinatio, aut venit ex negligentia, aut ex concupiſcentia, aut ex ſuperbia. Ille enim ordinate vivit, qui vivit prudenter, temperanter, & obtemperanter, ut refugiat negligentiam in operabilibus, concupiſcentiam in appetibilibus, ſuperbiam in excellentibus, ſive ſublimibus. Si autem conſideremus oblectamentum intuebimur Dei, & animæ unionem. Omnis enim ſenſus ſuum ſenſibile conveniens quærit cum deſiderio, invenit cum gaudio, repetit ſine faſtidio, quia non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu impletur. Per hunc etiam modum, ſenſus cordis noſtri ſive pulchrum, ſive conſonum, ſive odoriferum, ſive dulce, ſive mulcebre, debet deſideranter quærere, gaudenter invenire, inceſſanter repetere. Ecce quo modo in cognitione ſenſitiva continetur occulte divina ſapientia, & quam mira eſt contemplatio quinque ſenſuum ſpiritualium, ſecundum conformitatem ad ſenſus corporales.

Galat. 4

Ordinate quis vivat.

Per hunc modum eſt reperire in

A Illuminatione artis mechanicæ, cujus tota intentio verſatur, circa artificialium productionem. In qua iſta tria poſſumus intueri, ſcil. verbi generationem, & incarnationem, vivendi ordinem, & Dei, & animæ fœderationem. Et hoc ſi conſideremus, ſcil. egreſſum, effectum, fructum. Vel ſic: Artem operandi, qualitatem effecti artificii, & utilitatem fructus eliciti. Si conſideremus egreſſum, videbimus, quod effectus artificialis exit ab artifice, mediante ſimilitudine exiſtente in mente, per quam artifex excogitat, antequam producat, & inde producit, ſicut diſpoſuit. Producit autem

B artifex exterius, opus aſſimilatum exemplari interiori eatenus, quo poteſt melius. Et ſi talem effectum poſſet producere, qui ipſum amaret, & cognoſceret, utique faceret. Et ſi effectus ille cognoſceret ſuum opificem, hoc eſſet mediante ſimilitudine ſecundum quam ab artifice proceſſit. Et ſi haberet obtenebratos oculos cognitionis, ut non poſſet ſupra ſe elevari, neceſſe eſſet ad hoc, ut ad cognitionem ſui opificis duceretur, quod ſimilitudo, per quam productus eſſet effectus, condeſcenderet uſque ad illam naturam, quæ ab eo poſſet capi & cognoſci. Per hunc modum intellige, quod a ſummo opifice nulla creatura proceſſit, niſi

C per verbum æternum: in quo omnia diſpoſuit, & per quod omnia produxit, non ſolum creaturas habentes rationem veſtigii, ſed etiam imaginis, ut eidem aſſimilari poſſint, per cognitionem, & amorem. Et quoniam per peccatum rationalis creatura oculum contemplationis obnubilatum habuit, decentiſſimum fuit ut æternum, & inviſibile fieret viſibile, & aſſumeret carnem, ut nos ad patrem reduceret. Et hoc eſt, quod dicitur: Nemo venit ad Patrem, niſi per me. Et: Patrem nemo novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare. Et ideo dicitur: Verbum caro factum. Conſiderantes igitur illuminationem artis mechanicæ, quantum ad ope-

Reductio artis mechanicæ.

Joan. 14

Matt. 11
Joan. 1

operis egreſſum, intuebimur ibi Verbum generatum, & incarnatum, ideſt divinitatem, & humanitatem, & totius fidei integritatem. Si vero conſideremus effectum, intuebimur vivendi ordinem. Omnis enim artifex intendit producere opus pulchrum, & utile, & ſtabile, & tunc eſt charum, & acceptabile opus, cum habet iſtas tres conditiones. Juxta hæc tria neceſſe eſt, reperiri tria in ordine vivendi, ſcil. ſcire, velle, & impermutabiliter operari, ſive perſeveranter. Scientia reddit opus pulchrum, voluntas reddit utile, perſeverantia reddit ſtabile. Primum eſt in rationali, ſecundum in concupiſcibili, tertium in iraſcibili. Si conſideremus fructum, inveniemus Dei, & animæ unionem. Omnis enim artifex, qui aliquod opus facit, aut facit, ut per illud laudetur: aut, ut per illud aliquid ſibi operetur, vel lucretur: aut, ut in illo delectetur, ſecundum tria, quæ ſunt in appetibilibus, ſcil. bonum honeſtum, conferens, & delectabile. Propter hæc tria, fecit Deus animam rationalem, ut ipſa eum laudaret, & ut ipſa illi ſerviret, & ut ipſa in eo delectaretur, & quieſceret. Et hoc eſt per charitatem, in qua qui manet in Deo manet & Deus in eo, ita quod eſt ibi quædam mirabilis unio, & in unione mirabilis delectatio. Quoniam ipſe loquitur: Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Ecce quo modo illuminatio artis mechanicæ, via eſt, ad illuminationem ſacræ ſcripturæ, & nihil eſt in ea, quod non prædicet veram ſapientiam. Et ideo ſacra ſcriptura, frequenter talibus ſimilitudinibus utitur ſatis recte.

Tria in ordine vivendi. *1. Joan. 4* *Prov. 8*

Reductio Philoſoph. rationalis.

Juxta hunc etiam modum, eſt reperire in illuminatione rationalis philoſophiæ, cujus principalis intentio verſatur circa ſermonem. In quo eſt tria conſiderare, ſecundum triplicem ipſius ſermonis conſiderationem, ſcil. reſpectu proferentis, ratione prolationis, & reſpectu audientis, ſive ratione finis. Si ſermonem conſideremus in reſpectu, ad loquentem, ſic videbimus quo modo omnis ſermo ſignificat mentis conceptum, & ille conceptus interior eſt verbum mentis, & ejus proles, quæ nota eſt etiam ipſi concipienti. Sed ad hoc quod fiat nota audienti induit formam vocis, & verbum intelligibile, mediante illo indumento, fit ſenſibile, & auditur exterius, & ſuſcipitur in aure cordis audientis, & tamen non recedit a mente proferentis. Juxta hunc modum, videmus in verbo æterno, quod Pater æternaliter ipſum concepit generando, ſecundum illud: Nondum erant abyſſi, & ego jam concepta eram. Sed ad hoc quod homini ſenſibili fieret cognoſcibile, induit formam carnis, & verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, & tamen remanſit in ſinu Patris. Si vero conſideremus ſermonem ratione ſui, ſic intuebimur in eo vivendi ordinem. Ad complementum enim ſermonis, neceſſario iſta tria concurrunt, ſcil. congruitas, veritas, & ornatus. Et juxta hæc tria, omnis actio noſtra debet habere modum, ſpeciem, & ordinem: ut ſit modificata per modeſtiam in exteriori opere: ſpecioſa per munditiam in affectione: ordinata, & ornata per rectitudinem in intentione. Tunc enim recte, & ordinate vivitur, cum intentio recta, & affectio munda, & operatio modeſta. Si vero conſideremus ſermonem ratione finis, ſic eſt ad exprimendum, ad erudiendum, & ad movendum: ſed numquam exprimit aliquis, niſi mediante ſpecie: numquam docet niſi mediante lumine arguente, numquam movet niſi mediante virtute. Et ſic conſtat, quod hoc non ſit niſi per ſpeciem, & lumen, & virtutem intrinſecam intrinſecus animæ unitam. Et ideo concludit Aug. quod ille ſolus eſt verus Doctor, qui poteſt ſpeciem imprimere, & lumen infundere, & virtutem dare cordi audientis. Et hinc eſt, quod cathedram habet in cœlo, qui intus corda docet. Sicut ergo nihil cognoſcitur per ſermonem perfecte

Prov. 8 *Joan. 1* *De ratione ſermonis tria.*

fecte, niſi mediante virtute, lumine, A & ſpecie unitis animæ: ſic ad hoc, quod anima erudiatur ad Dei cognitionem, per ipſius internam locutionem; neceſſe eſt, quod uniatur ei qui eſt ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portans omnia verbo virtutis ſuæ. Ex quo patet, quam mira eſt hæc contemplatio, per quam Auguſtinus in multis libris manuducit ad divinam ſapientiam.

Heb. 1

Reductio Philoſoph. naturalis.

Secundum etiam hunc modum eſt reperire, in illuminatione naturalis Philoſophiæ, cujus principalis intentio, verſatur circa rationes formales, in materia, in anima, & in divina ſapientia. Quas tripliciter contingit conſiderare, ſcilicet ſecundum habitudinem proportionis, ſecundum effectum cauſalitatis, & ſecundum medium unionis. Et ſecundum hæc tria, eſt reperire tria præmiſſa. Si conſideremus eas, ſecundum habitudinem proportionis, videbimus in eis verbum æternum, & verbum incarnatum. Rationes intellectuales, & abſtractæ, quaſi mediæ ſunt inter ſeminales, & ideales. Sed rationes ſeminales, non poſſunt eſſe in materia, quin ſit in ea generatio, & productio formæ. Similiter vero in anima, non ſunt rationes intellectuales, quin ſit generatio verbi in mente: ergo nec idealis in Deo, quin ſit productio verbi a Patre ſecundum rectam proportionem: hoc enim eſt dignitatis, & ſi convenit creaturæ, multo fortius inferri poteſt de Creatore. Propter quod dixit Aug. quod filius Dei eſt ars patris. Rurſus appetitus, qui eſt in materia, ordinatur ad rationes intellectuales, ut nullo modo perfecta ſit generatio, niſi anima rationalis, uniatur materiæ corporali. Per conſimilem igitur rationem poteſt argui, quod ſumma perfectio, & nobiliſſima in univerſo, eſſe non poteſt niſi natura, in qua ſunt rationes ſeminales, & natura, in qua ſunt rationes intellectuales, & natura, in qua ſunt rationes ideales, ſimul concurrant in unitatem perſonæ, quod factum eſt in filii Dei incarnatione. Prædicat igitur tota naturalis Philoſophia, per habitudinem proportionis, Dei verbum natum, & incarnatum, ut idem ſit Alpha, & Omega, natum ſcil. in principio, & ante tempora, incarnatum vero in fine ſæculorum. Si vero conſideremus rationes iſtas, ſecundum effectum cauſalitatis, perpendimus ordinem vivendi. Quoniam generatio non poteſt fieri in materia generabili, & corruptibili, ſecundum rationes ſeminales, niſi beneficio luminis corporum ſupercæleſtium, quæ elongantur a generatione, & corruptione, ſcilicet a ſole, luna, & ſtellis. Per hunc etiam modum anima B non poteſt opera vitæ facere, niſi ſuſcipiat a ſole, id eſt a Chriſto gratuiti luminis beneficium, & niſi conſequatur ipſius lunæ, id eſt, Virginis Mariæ matris Chriſti patrocinium, & niſi imitetur aliorum ſanctorum exempla: ex quorum concurſu congregetur in ipſa opus unum atque perfectum. Unde ordo vivendi pendet in his tribus. Si autem conſideremus iſtas rationes ſecundum unionis medium, intelligemus per quem modum fiat unio animæ ad Deum. Nam natura corporalis animæ, non poteſt uniri, niſi mediante humore, mediante ſpiritu, & mediante calore, quæ tria diſponunt C carnem, ut vitam ſuſcipiat ab anima. Secundum hoc etiam intelligitur, quod Deus non præſtat vitam animæ, nec ei etiam unitur, niſi ſit humida per gemitum compunctionis, & pietatis: & niſi ſit ſpiritualis, per contemptum omnis terrenitatis: & niſi ſit calida, per deſiderium ipſius dilecti, & patriæ cæleſtis. Ecce qualiter in Philoſophia naturaliter latet ſapientia Dei.

Aug. l. 6 de Trin c. 10 ante med. tom. 3

Apoc. 22

Unio animæ ad Deum quomodo fiat.

Penes modos prædictos, eſt reperire in illuminatione Philoſophiæ moralis lumen ſacræ Scripturæ. Quoniam intentio moralis Philoſophiæ principaliter verſatur circa rectitudinem: verſatur enim circa juſtitiam generalem, quæ, ut dicit Anſelmus, eſt rectitudo voluntatis. Rectum au-

Reductio Philoſophiæ moralis.

Anſ. Dial. de ver. c. 13

Digitized by Google

rem habet tripliciter notificari, & ſecundum hoc, tria præmiſſa relucent in conſideratione rectitudinis.

Rectum tripliciter dicitur.

Uno modo dicitur rectum; cujus medium non exit ab extremis. Si ergo in Deo eſt ſumma rectitudo, & ſecundum ſe, & in quantum eſt principium, & inquantum eſt finis omnium, neceſſe eſt in Deo ponere mediam perſonam ſecundum ſe, ut una ſit tantum producens, alia tantum producta, media vero producens & producta. Neceſſe eſt etiam ponere medium in egreſſu & regreſſu rerum: ſed medium in egreſſu, neceſſe eſt, quod plus teneat ſe a parte producentis, medium vero in regreſſu, plus a parte redeuntis. Sicut ergo res exierunt a Deo per verbum Dei, ſic ad completum reditum; neceſſe eſt mediatorem Dei & hominum, non tantum Deum eſſe, ſed etiam hominem, ut homines reducat ad Deum. Alio modo dicitur rectum, quod dirigenti ſe conformatur. Et ſecundum hoc in conſideratione rectitudinis conſpicitur ordo vivendi.

Recte quis vivit.

Ille enim recte vivit, qui dirigitur ſecundum regulas juris divini. Et hoc eſt: quando voluntas hominis aſſentit præceptis neceſſariis, monitis ſalutiferis, conſiliis perfectis, ut probet homo, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et tunc rectus ordo vivendi dicitur, in quo nulla obliquitas poteſt reperiri. Tertio modo dicitur rectum, cujus ſummitas eſt ſurſum erecta; ſicut homo habet ſtaturam rectam.

A Et ſecundum hoc, in conſideratione rectitudinis, manifeſtatur Dei, & animæ unio. Cum enim Deus ſit ſurſum, neceſſe eſt, quod apex ipſius mentis ſurſum erigatur. Hoc autem eſt cum rationalis aſſentit primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia: cum iraſcibilis inniti tur ſummæ largitati: & cum concupiſcibilis adhæret bonitati: tunc qui hoc modo adhæret, unus ſpiritus eſt cum Deo. *1 Cor. 6* Et ſic patet, quo modo multiformis ſapientia Dei, *Epheſ. 3* quæ lucide traditur in ſacra Scriptura, occultatur in omni cognitione, & in omni natura. Patet etiam, quo modo omnes cognitiones famulantur Theologiæ. Et ideo ipſa aſſumit exempla, & utitur vocabulis pertinentibus ad omne genus cognitionis. B Patet etiam, quam ampla ſit via illuminativa, & quo modo in omni re, quæ ſentitur, ſive quæ cognoſcitur, interius lateat ipſe Deus.

Fructus ſcientiarum quis ſit.

Et hic eſt fructus omnium ſcientiarum, ut in omnibus ædificetur fides, honorificetur Deus, componantur mores, hauriantur conſolationes, quæ ſunt in unione ſponſi, & ſponſæ. Quæ quidem unio fit per charitatem, ad quam terminatur tota intentio ſacræ Scripturæ, & per conſequens, omnis illuminatio deſurſum deſcendens, & ſine qua, omnis cognitio vana eſt: quia numquam pervenitur ad filium, niſi per Spiritum ſanctum, qui docet nos omnem veritatem, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS, EPISCOPI ALBANENSIS,

DECLARATIO TERMINORUM THEOLOGIÆ.

Cum omnis doctrina, ut S. Auguſtinus inquit, de Doctrina Chriſtiana lib. 1 cap. 1 vel rerum, vel ſignorum ſit, reſque per ſigna diſcantur: cumque ut ibidem aſſerit lib. 2 c. 3 ſignorum, quibus inter ſe homines ſua ſenſa communicant, quædam pertineant ad oculorum ſenſum, pleraque ad aurium, pauciſſima ad cæteros ſenſus: verba inter homines prorſus obtinuerunt principatum ſignificandi quæcumque animo concipiuntur, ſi ea prodere quiſque velit. Vim igitur & verborum ſignificationem in unaquaque ſcientia pertractanda noſſe oportere, libro de reprehenſionibus Sophiſtarum cap. 1 docuit Ariſtoteles. Ex quibus facile colligitur, quantum opuſculum hoc, quod Declaratio Terminorum Theologiæ inſcribitur, ad ipſius Theologiæ tractationem afferat utilitatis. In eo enim Auctor dilucide explicat Terminos, quibus in præcipuis Theologicæ Scientiæ materiis Profeſſores Theologi utuntur, ne ex illorum ignoratione quiſquam allucinetur, vel in pernicioſos errores, quod hac de cauſa pleriſque aliquando contigit, prolabatur. Quæ vero hoc opuſculo continentur, fuſius in Breviloquio auctor ediſſerit, ut ibi pro cujuſque materiæ ratione manifeſte apparet. Adeo ut non tam Declaratio Terminorum Theologiæ ſit iſte Tractatus, quam Compendium totius Theologiæ compendioſiſſimum, longeque ipſo Breviloquio brevius.

Divinæ perſonæ.

OMNIPOTENS Deus Pater, Filius, & Spiritus ſanctus unus eſt Deus: nam in unitate naturæ numerali eſt realis pluralitas perſonarum, quarum prima, ſcilicet Pater, a nullo eſt producta, nec producibilis: nec genita, nec generabilis: nec ſpirata, nec ſpirabilis: nec creata, nec crea-

Digitized by Google

creabilis. Secunda perſona, ſcilicet Filius eſt genita a patre naturali productione, naturali fœcunditate intellectus per memoriam. Tertia perſona, ſcilicet Spiritus ſanctus, eſt ſpirata a Patre, & Filio, non genita, nec creata, ſicut nec ſecunda perſona eſt creata, nec ſpirata.

Eſſentia divina.

Eſſentia autem divina eſt ſumme una, id eſt, nullo modo diviſibilis in plures eſſentias. Secundo eſt ſumme ſimplex, id eſt, non compoſita ex multis rebus diſtinctis a ſe invicem re, nec componibilis cum rebus a ſe re diſtinctis; ſed quidquid eſt in ea, propter ſui infinitatem, eſt una res cum ea. Tertio eſt immenſa, id eſt, ipſa per ſeipſam eſt præſens omni rei, & perſona per ipſam operatur in omni re, & manu tenet, & intelligit omnia. Quarto, eſt æterna, id eſt, non incœpit, nec deſinit, ſimul & ſemel omnes perfectiones indiviſibiliter continet. Quinto, eſt incommutabilis, ideſt, nec ſubſtantialiter, nec accidentaliter mutabilis: nec generabilis: nec corruptibilis: nec aliquo modo perfectibilis, vel defectibilis. Sexto, eſt neceſſaria, ideſt, ipſa non poteſt non eſſe, nec aliquid ab eo deficere, & omnis ſua actio eſt ipſa eſſentia, & neceſſaria, licet terminus actionis divinæ ad extra non ſit neceſſarius. Septimo, eſt prima, id eſt radix & fundamentum emanationum, & perſonalium proprietatum, & omnino prima entitas, inter omnia etiam, & in divinis, & creaturis. Octavo, in ea eſt ſumma fœcunditas, ideſt, memoria perfecta ad producendum perſonam utramque. Nam memoria, quam dicunt intellectivam, naturam Dei dicit cum intellectu, quæ fœcunda eſt reſpectu verbi. Sed memoria, quam dicunt ſpirativam, naturam Dei dicit cum voluntate, quæ eſt fœcunda reſpectu Spiritus ſancti. Nono, eſt in ea ſumma charitas, id eſt, una numero voluntas in tribus perſonis, & per conſequens eadem volitio, & A volitum idem. Decimo eſt in ea ſumma liberalitas, id eſt, communicabilitas ſuæ eſſentiæ: & omnis infinitæ perfectionis in deitate ipſis perſonis, & ſuæ bonitatis, & influentiæ in creaturis omnibus rebus productis. Undecimo, eſt in ea ſumma æqualitas, id eſt perfectio patris non eſt major, nec minor perfectione filii, ſimiliter & Spiritus ſancti, nec filius eſt perfectionis majoris, vel minoris quam Pater, & Spiritus ſanctus. Idem dicendum de Spiritu ſancto reſpectu Patris, & Filii, nec eſt deitas alia in Filio, & Spiritu ſancto, quam in Patre, nec econverſo: nec eſt poteſtas alia in Patre, B quam in Filio, & Spirituſancto, nec major, nec minor. Nec eſt duratio ſive æternitas major, vel minor in Patre, quam in Filio, & Spirituſancto. Duodecimo eſt in ea ſumma germanitas, id eſt naturæ, & eſſentiæ eſt ſumma unitas ſcilicet numeralis in tribus perſonis, ſimiliter, & talis unitas eſt in omni perfectione eſſentiali in tribus perſonis, non autem in omni proprietate notionali. Tertiodecimo, eſt in ea ſumma conformitas, id eſt, eſſentialium proprietatum ſumma unitas, & identitas, & nulla diverſitas: voluntatis concordia, nulla diſcordia, ſi ſaltem debet dici concordia: operationum ad creaturas C indiviſibilitas, & omnium effectuum ſimilis producibilitas. Quartodecimo, eſt in ea inſeparabilitas, id eſt, perſonarum ſimultas in exiſtendo, & ubique præſentiam exhibendo, & omnia operando.

Quot ſunt proceſſiones, hypoſtaſes, relationes, & notiones in divinis.

Emanationes duæ ſunt in divinis, ſcilicet generatio, & ſpiratio. Generatio, eſt productio ſubſtantifica per modum naturæ. Spiratio, eſt productio ſubſtantifica per modum voluntatis. Tres hypoſtaſes, id eſt ſuppoſita, vel perſonæ ſunt in divinis, ſcilicet Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Sequuntur quatuor relationes, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio, ſpiratio. Sequuntur etiam quinque notiones, ſci-

Digitized by Google

ſcilicet innaſcibilitas, paternitas, filiatio, proceſſio, ſpiratio. Paternitas, eſt generatio activa. Filiatio, generatio paſſiva. Proceſſio, eſt ſpiratio paſſiva. Spiratio, eſt ſpiratio activa. Innaſcibilitas, eſt proprietas nobilitatis, ſcilicet a nullo produci.

Proprietas perſonalis quid & quotuplex.

Proprietas perſonalis eſt, qua perſona proprie, & principaliter innoteſcit. Et ſunt tres, ſcil. paternitas, filiatio, ſpiratio paſſiva. Notio eſt, qua perſona innoteſcit, ut diſtinguatur ab alia. Innaſcibilitas, innoteſcit patrem principaliter per modum negationis, & ex conſequenti per modum poſitionis, id eſt, fontalis plenitudinis.

Filius.

Filius dicitur Imago, inquantum expreſſa ſimilitudo patris. Filius dicitur Verbum, inquantum eſt ſimilitudo expreſſiva. Filius dicitur filius, inquantum eſt ſimilitudo hypoſtatica. Secundo filius dicitur Imago, ut ſimilitudo conformis. Dicitur Verbum, ut ſimilitudo intellectualis. Dicitur filius, ut ſimilitudo connaturalis.

Spiritus ſanctus.

Spiritus ſanctus dicitur donum, ut datum voluntarium, & præcipuum. Dicitur ſpiritus, ut datum voluntarium, & primum. Dicitur charitas Patris, & Filii ut datum hypoſtaticum.

Quæ prædicamenta non ſint in Deo.

Prædicamenta quinque ultima non ſunt in Deo, quia pertinent proprie ad corporalia. Prædicamenta quinque ultima attribuuntur Deo figurative. Prædicamenta quinque prima, ſecundum id quod eſt completionis in eis, ſunt in Deo, & reducuntur ad duo, ſcilicet ſubſtantiam, & relationem. Ideo dicuntur duo modi prædicandi in divinis, ſcilicet per modum ſubſtantiæ, & relationis. Prædicare per modum ſubſtantiæ, eſt prædicare de omnibus perſonis ſimul, & ſingillatim, & ſingulariter. Prædicare vero ſecundum relationem, aut eſt non dici de omnibus, aut ſi de pluribus, pluraliter dici.

Eſſentia divina quo modo eſſentia, & ſubſtantia dicitur.

Eſſentia divina dicitur eſſentia, in quantum communicabilis in abſtracto: ſed dicitur ſubſtantia, inquantum communicabilis in concreto.

Quinque modi dicendi in divinis.

Sunt quinq; modi dicendi ſimul, & quærendi in divinis. Quis ratione perſonæ: qui ratione hypoſtaſis: quæ ratione notionis: quod ratione ſubſtantiæ: quid ſive quo, ratione eſſentiæ.

Habitare Deum in nobis, eſt effectum ſpiritualem cauſare in nobis, cum acceptatione per charitatem, qua Deus nos habet, & habetur a nobis. Tota Trinitas autem inhabitat in homine. Deum apparere, eſt in ſigno ſenſibili expreſſe ſignificari, ut Spiritus ſanctus apparuit in linguis igneis, & columba. Deum deſcendere, dicit utrumque, ſcilicet inhabitare, vel apparere. Deum mitti, eſt cum utroque prædicto æternaliter produci Deum ſedere in beatis eſt, glorificare beatos.

Appropriare aliqua perſonis divinis, eſt ipſa communia omnibus perſonis ad notitiam propriorum perſonalium facientia, alicui perſonæ attribuere: ut patri unitatem, æternitatem, principiationem, omnipotentiam. Filio veritatem, ſpeciem, exemplationem, omniſcientiam. Spiritui ſancto bonitatem, uſum, finem, voluntatem.

Unum, eſt ens indiviſum in ſe. Verum, eſt ens intelligibile. Bonum, eſt ens communicabile.

Deus omnipotens.

Deus eſt omnipotens, non quod poſſit actus culpabiles, ut mentiri, nec actus pœnales in ſe recipere, ut timere, nec corporales ut dormire, nec inconvenientes ut facere aliquem majorem ſe. Eſt, inquam, Deus perfecte, vere, & proprie omnipotens, id eſt potens omnia, quæ ſunt alicujus potentiæ, & potentiæ completæ.

Potentia duplex.

Potentia completa, eſt quæ non poteſt deficere, nec ſuccumbere, nec indigere. Potentia incompleta, quæ poteſt in peccando deficere, in patiendo ſuccumbere, in corporali actione indigere. Potentia divina eſt, quæ nec eſt de nihilo, nec ſub aliquo

aliquo nec eget aliquo, nec culpabilia poteſt, nec pœnalia, nec materialia.

Sapientia multipliciter dicta.

Sapientia Dei eſt illa, qua limpidiſſime Deus cognoſcit omnia bona, mala, præterita, præſentia, & futura, actualia, & poſſibilia: & per conſequens, eſt infinita, & incomprehenſibilis nobis. Sapientia Dei dicitur ſcientia, inquantum eſt cognitiva omnium poſſibilium. Dicitur viſio, reſpectu omnium actualiter exiſtentium. Dicitur approbatio, inquantum eſt reſpectu bonorum. Dicitur præſcientia, inquantum eſt reſpectu futurorum. Dicitur diſpoſitio, inquantum eſt reſpectu fiendorum ab ipſo Deo. Dicitur prædeſtiinatio, hareſpectu præmiandorum. Dicitur reprobatio, inquantum eſt reſpectu damnandorum. Dicitur lux, inquantum eſt ratio cognoſcendi omnia. Dicitur ſpeculum, inquantum eſt ratio cognoſcendi viſa, & approbata. Dicitur exemplar, inquantum eſt ratio cognoſcendi præviſa, & diſpoſita. Dicitur liber vitæ, inquantum eſt ratio cognoſcendi prædeſtinata. Sapientia Dei eſt liber vitæ, reſpectu rerum, ut redeuntium: exemplar, ut exeuntium: ſpeculum, ut euntium: lux, reſpectu omnium. Ad exemplar ſpectat idea ſecundum actum prævidendi. Verbum ſecundum actum proponendi. Ars ſecundum actum proſequendi. Ratio ſecundum actum perficiendi. Simplex Dei notitia eſt, qua cognoſcit Deus bona, & mala, quæ ſunt, fuerunt, & erunt, & poſſunt eſſe, quæ etiam numquam erunt. Notitia viſionis eſt, qua cognoſcit Deus omnia mala, quæ ſunt, fuerunt, & erunt. Notitia approbationis eſt, qua cognoſcit tantum bona, quæ ſunt, fuerunt, & erunt. Voluntas Dei dicitur ratione regulata providentia, qua omnia quæ in univerſo fiunt, irreprehenſibiliter gubernantur.

Deus cauſa efficiens, exemplaris, & finalis.

Deus eſt cauſa efficiens mundi, ratione cujus eſt in creatura unitas, modus, & menſura.. Deus eſt cauſa exemplaris mundi, ratione cujus eſt in creatura veritas, ſpecies, & numerus. Deus eſt cauſa finalis mundi, ratione cujus eſt in creatura bonitas, ordo, & pondus.

Liber ſcriptus intus & foris.

Liber intus ſcriptus, eſt Dei æterna ars, & ſapientia. Liber foris ſcriptus, eſt mundus ſenſibilis. Obedientia mera eſt, quando præceptum ex ſe ſolum obligat, non ex aliqua alia cauſa.

Eſt Mag. In 2 d. 9 § conſiderandum colligitur ex Greg. ho. 34 in Evangel.

Ordo Angelorum ſecundum Gregorium eſt multitudo cæleſtium ſpirituum, qui inter ſe in aliquo munere gratiæ ſimilantur, ſicut & in naturalium donorum munere conveniunt. Hierarchia divina, eſt ipſa Trinitas increata. Hierarchia angelica, eſt Angelorum multorum habitudo ad invicem in ſcientia, actione, Deiformitate, illuminatione, & in Deum aſcenſione. Hierarchia Eccleſiaſtica, eſt rerum ſacrarum, & rationalium ordinata poteſtas, debitum in ſubditis retinens principatum. Angelus, eſt ſubſtantia incorporea, intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera, Deo ſerviens, gratia non natura immortalitatem ſuſcipiens, id eſt, annihilationem, quia in corruptibilitatem proprie habet ex natura.

Animæ definitio, & ejus potentiæ.

Anima, eſt ſubſtantia ſpiritualis corpori, ut forma rectrix, & vivificatrix accommodata, & ad æternam beatitudinem principaliter ordinata. Senſualitas, eſt potentia animæ, quæ ſenſificat corpus, & movet, & appetit delectabilia corpori, & refugit nociva. Senſus, eſt illa vis animæ, qua homo cognoſcit res corporeas præſentes. Imaginatio, eſt illa vis animæ, quæ intuetur res corporales abſentes. Ratio, eſt illa vis animæ, qua anima inter bonum & malum, inter verum & falſum diſcernit infra ſe. Intellectus, eſt illa vis animæ, qua anima apprehendit res immateriales, & intelligibiles. Portio animæ ſuperior, eſt ipſa anima inquantum reſpicit ſuperiora. *Portio animæ duplex.* Portio animæ inferior, eſt ipſa anima, quantum reſpicit inferiora. Senſus communis eſt, in quo

Digitized by Google

quo omnes ſenſus particulares concurrunt. Phantaſia eſt virtus animæ ſenſitiva, quæ componit formas novas, ſecundum ſimilitudinem formarum a particularibus ſenſibus receptarum. Æſtimativa eſt illa vis animæ qua dicimus eſſe ſagacitatem in brutis, ut in vulpe. Memoria eſt illa vis, quæ conſervat formas ſenſibilium ſpecierum. Motiva ſenſitiva eſt vis, qua anima ſingula membra corporis movet. Intellectus ſpeculativus eſt ille qui exercetur in ſpeculatione veri. Intellectus practicus eſt ille qui exercetur in operatione boni. Vis animalis eſt illa, qua animal corporea objecta cognoſcit & appetit. Vis vitalis eſt vis motiva aeris in corpore animalis per arterias. Unde vis naturalis eſt illa, qua corpus animalis nutritur, & conſervatur ſpecies. Vis generativa eſt illa, qua conſervatur ſpecies. Nutritiva eſt illa, qua conſervatur individuum.

Oraculum, viſio, ſomnium, inſomnium, phantaſma quid.

Oraculum, eſt cum in ſomnis apparet aliqua gravis perſona, ut Deus, ſacerdos, vel parens, denuncians aliquid eventurum, vel non faciendum, vel vitandum. Viſio eſt, cum id quis videt, quod evenit ſicut apparuit. Somnium eſt figuris tectum, & ſine interpretatione intelligi non poteſt. Inſomnium eſt, quando id quod vigilantem fatigaverat, ſe ingerit dormienti. Phantaſma eſt, quando vix dormire cœperit quis, & vigilare ſe exiſtimat, & videtur aſpicere irruentes ſuper ſe, vel paſſim vagantes formas, diſcrepantes & varias, lætas & turbulentas.

Imago Dei in homine.

Imago Dei in natura rationali, eſt ſimilitudo expreſſa, tamen deficiens in aliquo Trinitatis increatæ, conſiſtens in memoria, intelligentia & voluntate. Libertas a coactione, eſt facultas rationis, & voluntatis, conſurgens ex deliberatione præambula, & voluntate adjuncta, & dicitur liberum arbitrium. Cauſa, eſt principium productivum.

Ratio multiplex.

Ratio cauſalis, eſt regula dirigens ipſum efficiens in productione: quæ A regula eſt idea in Deo, in creatura forma naturalis. Rationes cauſales, ſunt formæ ideales. Rationes ſeminales ſunt formæ naturales. Ratio primordialis, eſt ratio cauſalis, tamen cum reſpectu ad Deum, ut primum principium. Veſtigium Dei, eſt creatura, repræſentans Deum in rationibus omni creaturæ communibus, ut eſt unitas, veritas, & bonitas. Similitudo, eſt conformitas Dei in gratuitis, ut fide, ſpe, charitate. Imago creationis conſiſtit in tribus potentiis animæ, & unitate ſubſtantiæ, ita, quod memoria repræſentat Patrem, intelligentia Filium, & voluntas Spiritum ſanctum, & unitas ſubſtan- B tiæ repræſentat unitatem divinæ eſſentiæ. Imago recreationis conſiſtit in tribus virtutibus Theologicis, & unitate gratiæ gratum facientis, ita, quod fides repræſentat Filium, ſpes Patrem, charitas Spiritum ſanctum, unitas gratiæ, unitatem eſſentiæ. Imago glorificationis conſiſtit in tribus dotibus, & unitate gloriæ: ita quod aperta viſio repræſentat Filium, ſecura tentio repræſentat Patrem, perfecta dilectio Spiritum ſanctum, unitas gloriæ repræſentat unitatem eſſentiæ.

Malum multiplex.

Malum, eſt privatio modi, ſpeciei, & ordinis. Nam creatura comparatur ad Deum in ratione effectus C cauſæ efficientis, formalis, & finalis, & ratione primi habet rationem modi, ratione ſecundi habet rationem ſpeciei, ratione tertii habet rationem ordinis. Malum culpæ, eſt carentia debitæ honeſtatis. Malum pœnæ, eſt abſtinentia debitæ delectationis cum ſenſu ſui contrarii. Malum pugnæ eſt culpa diabolo in inſtigando, & eſt pœna juſto in repugnando. Malum ſecundum ſe & in ſe, eſt quod nullo modo poteſt bene fieri, ut odium Dei. Malum in ſe, ſive in genere, quod aliquando poteſt bene fieri, ut occidere hominem. Malum ex circumſtantia, eſt malum, quod in ſe eſt bonum, tamen propter aliquam circumſtantiam annexam fit malum. Tentare, eſt probare.

Pec-

De peccato & aliis ad materiam de peccato in generali, & ſpeciali pertinentibus.

Peccatum originale, eſt carentia debitæ juſtitiæ per inobedientiam Adæ facta, quam comittatur carentia viſionis divinæ. Peccatum actuale, eſt carentia debitæ juſtitiæ, acta per inobedientiam propriæ voluntatis. Peccatum veniale, eſt amor voluptatis in creatura citra Deum. Peccatum mortale, eſt inobedientia mandatorum divinorum. Delictum, eſt tranſgreſſio præceptorum affirmativorum. Commiſſum eſt tranſgreſſio præceptorum negativorum Prçceptum affirmativum, eſt, quod ordinat quid debeat fieri. Præceptum negativum, eſt, quod ordinat quid non debeat fieri.

Ignorantia.

Ignorantia negationis, eſt ſimpliciter aliquid non ſcire, ſicut brutum non ſcit Deum. Ignorantia privationis, eſt ignorare aliquid, poſtquam ſciri potuit, & tenebatur ſcire. Ignorantia diſpoſitionis, eſt non ſcire veritatem, & cum hoc tenere oppoſitam falſitatem. Ignorantia ſimplex, eſt neſcire, quæ tenetur homo ſcire, facit aliquid, ſed non ſufficienter. Ignorantia craſſa ſive ſupina, eſt neſcientia eorum, quæ tenetur ſcire, & non velle aliquem laborem ſubire, ut ſciat. Ignorantia affectata, eſt nolle ſcire ea, ad quæ tenetur.

Peccatum cordis.

Peccatum cordis eſt tranſgreſſio legis divinæ per inordinationem intrinſeci motus mentis. Conſenſus, eſt nutus voluntatis ſpontaneus. Conſcientia, eſt naturale judicatorium, quid faciendum, vel non faciendum ſit. Perplexitas, eſt involutio inter oppoſita, ita quod videtur ſemper vergere in peccatum, quamcumque partem eligat. Contentio, eſt veritatis impugnatio, cum confidentia clamoris. Mendacium eſt falſa ſignatio vocis, cum intentione fallendi. Jurare, eſt Deum invocare in teſtem ſuæ locutionis. Perjurium, eſt mendacium, juramento firmatum. Adulatio, eſt ſermo laudis, alicui exhibitus, intentione placendi. Maledicere, eſt alicui plagas, vel pœnas, verbo optativo imprecari. Detractio, A eſt famæ alienæ denigratio.

Peccatum operis.

Peccatum operis, tranſgreſſio legis divinæ per inordinationem extrinſeci motus. Superbia, eſt amor, vel appetitus propriæ excellentiæ. Inanis gloria, eſt amor laudis propriæ propter excellentiam apparentem. Inobedientia, eſt voluntas fingens minorationem poteſtatis, nolens ſubjacere ſuperioribus in debitis. Jactantia, eſt voluntas propter apparentiam, propriam poteſtatem oſtendens. Hypochriſis, eſt voluntas per ſpeciem ſanctitatis, ſe ſimulans fallaciter in aperto, & viliter agens in occulto.

Invidia.

Invidia, eſt dolor, vel odium felicitatis B alienæ: Odium eſt voluntas affectans proximo malum, ut careat bono quod ipſum odientem contriſtat. Suſurratio, eſt voluntas loquendi, ſeminans diſcordias inter fratres.

Ira.

Ira, eſt motus, & fervor ſanguinis circa cor, ex evaporatione fellis, propter appetitum vindictæ. Fellea paſſio, eſt ſubitus animi motus impatiens læſionis. Mania, eſt manens ira. Cotus, eſt obſervatio opportuni temporis ad vindictam. Rixa, eſt audax voluntas vindicandi in injuriam facti procedens. Contumelia, eſt voluntas vindicans, per exprobrationem malorum. Blaſphemia, eſt voluntas ſe vindicans, per opprobrium Deo vel ſanctis illa- C tum.

Acedia.

Acedia, eſt tædium operandi bonum. Puſillanimitas, eſt voluntas immoderate metuens gravedinem, in aggreſſu agendorum. Deſperatio, eſt voluntas gravedinem reprimens, de adiutorio ad perficiendum bonum diffidens, ſive de remuneratione divina diffidens. Torpor, eſt voluntas gravedinis impatiens, tepida ad explendum inchoata.

Avaritia.

Avaritia eſt amor immoderatus habendi. Prodigalitas, eſt ſuperfluitas, quæ dat non danda. Furtum, eſt avaritia rapiens, vel retinens rem invito Domino. Rapina, eſt avaritia, violenter occupans rem alienam. Uſura, eſt avaritia, acquirens per

mu-

Digitized by Google

mutuum aliquid præter ſortem. Simonia, eſt avaritia, ſtudioſe appetens vendere, vel emere ſpiritualia, vel ſpirituali annexum. Proditio, eſt voluntas per deceptionem domeſticorum acquirendis inhians. Fallacia, eſt voluntas per verba decipiens proximum, cauſa lucrandi. Fraus, eſt voluntas profectum proximi decipiens, propter terrenum emolumentum.

Gula. Luxuria.

Gula, eſt immoderatus amor edendi. Luxuria, eſt concupiſcentia nimia experiendæ voluptatis.

Peccatum multiplex.

Peccatum ignorantiæ, eſt omiſſio debitæ ſcientiæ. Peccatum ex ignorantia, eſt peccatum quod committitur ignoranter, & ſi non fuiſſet ignorantia, non fuiſſet commiſſum. Peccatum ex induſtria, eſt averſio voluntatis malignantis a ſumme clemente Deo. Peccatum ex infirmitate, eſt averſio voluntatis male humiliatæ, vel male in amore accenſæ. Peccatum in Deum, dicitur impietas. Peccatum in proximum, dicitur iniquitas. Peccatum in ſeipſum, dicitur impuritas. Idololatria eſt falſa, & ſuperſtitioſa proteſtatio majeſtatis divinæ in idolo. Apoſtaſia eſt temerarius a ſtatu fidei, vel obedientiæ, vel religionis receſſus. Schiſma eſt illicita diſſenſio eorum, inter quos debet eſſe unitas. Hæreſis eſt receſſus a vera fide. Divinatio eſt ſuperſtitioſa inveſtigatio præſcientiæ futurorum. Nigromantia eſt divinatio facta in cadaveribus mortuorum. Geomantia eſt divinatio facta in terra. Hydromantia eſt divinatio facta in aqua. Aeromantia eſt divinatio facta in aere. Pyromantia eſt divinatio facta in igne. Maleficium eſt mulierum opus, vel ligatura alicujus rei, in damnum, vel commodum alicujus hominis. Sortilegium eſt divinatio per ſortes. Augurium eſt divinatio per garritus, vel geſtus avium. Præſtigium eſt per quod diabolicis illuſionibus oculi hominum perſtringuntur, ne poſſint cernere verum. Hypocriſis eſt velle videri, qualis non eſt.

De gratia, & de virtutibus.

Gratia generaliter dicitur adjutorium divinum, creaturæ liberaliter, & gratis impenſum ad quemcumque actum indifferenter. Gratia gratis data eſt adjutorium divinitus datum, ut quis præparet ſe ad ſuſcipiendum Spiritus ſancti donum, quo perveniat ad ſtatum meriti. Gratia gratum faciens eſt adjutorium divinitus datum ad merendum.

Virtutes Theologicæ.

Fides eſt habitus, quo creduntur ea, quæ non videntur. Spes eſt virtus, qua ſpiritualia, & æterna bona cum fiducia expectantur, propter confidentiam meritorum præcedentium, & gratiam divinam. Charitas eſt virtus, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum. Amor eſt naturalis affectio communis rationalibus, & irrationalibus. Dilectio eſt affectio rationalium, & intellectualium.

Virtutes Cardinales.

Prudentia eſt notitia eorum, quæ ſunt agenda, & eorum quæ ſunt vitanda. Memoria eſt notitia præteritorum, ut præterita ſunt. Intelligentia prudentiæ eſt notitia præſentium. Providentia eſt notitia futurorum. Circumſpectio eſt cautela contrariorum vitiorum. Cautio eſt diſcretio virtutis a vitio, ſpeciem virtutis præferente. Docilitas eſt prudentia erudiendi imperitos.

Temperantia.

Temperantia eſt domatio libidinum, & omnium malorum motuum, Deo hominem incorruptum conſervans. Continentia temperantiæ eſt regimen cupiditatis, per conſilii gubernationem. Clementia eſt virtus, per quam animus in odium alicujus temere concitatus, benignitate remittitur. Modeſtia eſt virtus, qua pudor honeſtatis comparat puram, & ſtabilem auctoritatem. Verecundia eſt obſervatio honeſtatis in geſtu, & verbo.

Fortitudo.

Fortitudo eſt magnarum rerum appetitio, & humilium contemptio, & cum humilitate laborum perpeſſio. Magnanimitas eſt difficilium ſpontanea, & rationabilis aggreſſio. Fiducia eſt certa ſpes animi perducendi ad finem rem inchoatam. Secu-

curitas eſt habitus, ſecundum quem imminentes incommoditates, & rei inchoatæ affines non formidantur. Magnificentia eſt magnarum rerum, & excelſarum, cum animi ampla quadam & ſplendidiſſima propoſitione cogitatio, atque adminiſtratio. Conſtantia eſt ſtabilis in bono perſeverantia. Patientia eſt æquanimis malorum tolerantia. Fidentia eſt in magnis, & honeſtis firma fiducia, & tuta collocatio. Perſeverantia eſt finalis permanentia in bono.

Juſtitia. Juſtitia eſt virtus, qua ſibi, Deo, & proximo, quod ſuum eſt tribuitur. Severitas eſt virtus debito ſupplicio coercens injuriam. Liberalitas eſt virtus beneficiorum erogatrix. Latria eſt cultus ſoli Deo debitus, qui fit fide, ſpe & charitate. Dulia eſt ſervitus creaturæ debita. Hyperdulia eſt ſervitus, vel cultus excellentibus creaturis debitus. Reverentia eſt virtus, qua perſonis gravibus, & prælatione, vel officio ſublimatis, debitus cultus reverentiæ impenditur. Pietas eſt virtus, qua conſanguineis, & patriæ benevolis diligens cultus impenditur. Gratia juſtitiæ eſt beneficia jugi memoria recordari, & poſſibiliter rependere. Vindicatio eſt virtus, qua omne injuſtum repellitur, & debite punitur. Obſervantia eſt virtus, qua ſuperiores honorifice tractantur. Veritas eſt virtus, qua rebus cor & verba concordare jubentur. Innocentia eſt animi puritas abhorrens omnem illationem injuriæ Deo, ſibi, & proximo. Amicitia eſt dilectio alicujus proximi propter bonum ipſius proximi. Concordia eſt voluntatum, & actionum conformitas. Miſericordia eſt compaſſio miſeriæ, & indigentiæ proximi. Diſciplina eſt converſatio honeſta, cui parum eſt non agere malum, ſed ſtudet in bonis ſuis actibus irreprehenſibilis apparere. Obedientia eſt obtemperatio voluntati ſuperioris ſecundum regulas legis divinæ, vel humanæ. Æquitas eſt amor æqualitatis in his, in quibus æquitas eſſe debet. Contemplatio eſt clara, & libera perſpicacia ad cognoſcendum divinam ſapientiam, & propriam & naturalem poſſibilitatem. Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum, ſive eſt expreſſio deſiderii directi in Deum, ad bonum adipiſcendum, vel malum removendum, formata per verbum interius, & exterius.

Sacramentum quid & quotupl. Sacramentum eſt materiale elementum oculis ſubjectum, ſimilitudine repræſentans, inſtitutione ſignificans, ſignificatione gratiam conferens. Baptiſmus eſt tinctio corporis exterior facta, ſub forma verborum præſcripta. Confirmatio eſt ſignatio hominis baptizati in fronte, facta ab Epiſcopo ad roborandum hominem in fide. Euchariſtia eſt vera & realis præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini. Pœnitentia eſt abſolutio hominis peccatoris pœnitentis a ſacerdote, clave non errante, pœnam æternam in temporalem divina auctoritate commutante. Unctio extrema eſt unctio hominis infirmi a ſacerdote, in remiſſionem venialium peccatorum. Ordo eſt ſignaculum, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato. Matrimonium eſt viri, mulieriſque conjunctio maritalis inter legitimas perſonas, individuam vitæ conſuetudinem ſervans.

Præmium triplex. Præmium ſubſtantiale conſiſtit in viſione, fruitione, tentione unius ſummi boni. Præmium conſubſtantiale conſiſtit in gloria corporis. Præmium accidentale conſiſtit in quodam decore ſpeciali ſuperaddito, & dicitur aureola. Aurea eſt ipſa beatitudo ſubſtantialis. Aureola eſt gloria incorruptionis ſecundum profectum trium virium animæ in carne operantium, ſcilicet vis iraſcibilis, concupiſcibilis, & rationalis. Aureola multiplex. Aureola virginum eſt gloria de incorruptione carnis, atteſtante incorruptione mentis. Aureola martyrum eſt gloria de invicta ſuſtinentia mortis pro fide, vel juſtitia. Aureola prædicatorum eſt gloria de incorruptione doctrinæ ad alterum prolatæ, mente, verbo, & exemplo. Hæc ſunt, chariſſime frater, paucula, quæ pro uſu & exercitio tibi relinquo, poſtquam, Deo dante, te iterato videro, latius tibi exponam.

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS, EPISCOPI ALBANENSIS,

OPUSCULUM.

DE QUATUOR VIRTUTIBUS CARDINALIBUS.

Plotinum inter Philoſophiæ profeſſores cum Platone principem lib. 2 de virtutibus Enn. 1 & Macrobium lib. 1 in Somn. Scip. c. 8 ſecutus Auctor de quatuor virtutibus Cardinalibus in hoc opuſculo ſermonem ſcribit, rationemque exponit, quare vocentur Cardinales: ac præterea virtutum earumdem officia docet gradus etiam, & ſtatus diverſos, quorum cauſa appellationes diverſas ſortiuntur. Nam hæ quatuor virtutes politicæ, purgatoriæ, purgati animi, & exemplares dicuntur, immo ſingulæ his quatuor nominibus poſſunt nuncupari. Bona quoque pars hujus opuſculi deſumitur ex tractatu de virtutibus Cardinalibus olim Senecæ aſcripto: poſtea vero Martino epiſcopo Dumienſi germano ſuo auctori, ope MS. codicum, reſtituto. Qui quidem auctor teſte Trithemio claruit ſub Theudemiro rege Suevorum, Imperium Conſtantinopolitanum gubernante Juſtiniano Auguſto anno Domini 540. Hæc autem materia ſæpius a S. Bonaventura tractatur, ut videre eſt apud eumdem lib. 3 ſent. diſt. 33 & in Hexam. ſer. 5 & 6 tom. 1 & in Breviloq. cap. 4 & in Centiloq. ſect. 36 & 41 cum ſequentibus, ſupra hoc eodem tomo.

A DE quatuor virtutibus Cardinalibus, ſunt virtutes politicæ, id eſt, ſcientiæ de gubernatione civitatum, purgatoriæ, purgati animi, & exemplares. Seneca: Quatuor virtutum ſpecies multorum ſapientum ſententiis diffinitæ ſunt, quibus animus humanus comptus, ad honeſtatem vitæ poſſit accedere: quarum prima eſt prudentia, ſecunda magna-

Senec. tr. de quat. vir. Card.

gnanimitas, tertia continentia, quarta juſtitia. Singulæ igitur honeſtum, & bene morigeratum faciunt virum.

Greg. l. 2 Mor. c 27 non longe a princ.

Gregorius: ſolidum noſtræ mentis ædificium prudentia, temperantia, fortitudo, juſtitia ſuſtinent. In his igitur quatuor virtutibus tota boni operis ſtructura conſurgit. Unde quatuor paradiſi fluminibus terra irrigatur: quia dum his quatuor virtutibus cor confunditur, ab omni deſideriorum æſtu temperatur. Cardinales appellantur, quia ſicut oſtium vertitur in cardine & regitur, ita his regitur, & vertitur vita hominis.

Cardinales virtutes cur dictæ.

Per virtutes namque Cardinales rectificatur anima in ſuis virtutibus. Nam prudentia rectificat vim rationalem: fortitudo ſive magnanimitas iraſcibilem: temperantia ſive continentia concupiſcibilem: juſtitia vero rectificat omnes vires. Ipſa enim juſtitia apprehendit omnes virtutes ad proximum, ut eſt liberalitas & ordinantes ad ſeipſum, ſicut eſt pœnitentia; & innocentia: & ordinantes ad Deum, ſicut eſt latria, pietas, & obedientia.

Juſtitia non tantum ſpecialis, ſed generalis virt.

Et ideo juſtitia dicitur retinens omnes virtutes, quia non tantum eſt ſpecialis, ſed generalis virtus, comprehendens totius animi rectitudinem, cum ipſa dicatur rectitudo voluntatis.

Nota, per virtutes Cardinales homo in omnibus operibus inſtruitur, & contra vitia armatur. Primum fit dupliciter, quo ad ſe per prudentiam, quo ad proximum per juſtitiam. Secundum etiam dupliciter, in proſperis per temperantiam, in adverſis per fortitudinem armatur.

Aug. l. 14 de Trin. c. 9 t. 3

Auguſtinus: Prudentia eſt in præcavendis inſidiis: Juſtitia in ſubveniendis miſeriis: Fortitudo in perferendis moleſtiis: Temperantia in coercendis delectationibus pravis. Politicæ dicuntur, prout ſunt in recto regimine rationis. Purgatoriæ prout ſunt in victoria vitiorum, & reſpiciunt partim interiora, & partim exteriora. Purgati animi dicuntur, quando devictis vitiis poſſeſſor virtutum quieſcit, raro inſurgentibus motibus pravis primis. Exemplares dicuntur, quæ in mente divina conſiſtunt. Nam ideæ in Deo ſunt, & omnium rerum exemplar eſt.

De prudentia. Macrob. l. 1 in Somn. Scip. c. 8

Nota, quod quælibet virtus Cardinalis poteſt coaptari ſingulis virtutibus jam præmiſſis. Nam prudentia prout eſt virtus politica, ut ait Macrobius, eſt ad rationis normam quæ cogitat, & quæ agit, univerſa dirigere, nihil præter rectum facere vel velle. Secundo prout eſt virtus purgatoria eſt mundum, & omnia quæ in mundo ſunt divinorum contemplatione deſpicere. Tertio prout eſt virtus purgati animi, eſt ſola divina noſcere, & ea, tamquam nihil ſit aliud intueri. Exemplaris autem eſt ipſa mens divina, cui omnia nuda ſunt & aperta, & diſponit univerſa, quæ in cœlo ſunt, & quæ in terra ſunt, &c. Primus gradus facit hominem in omnibus rationabiliter operari, & cum hominibus honeſte converſari. Secundus mentem altius erigit: quia cum mundana deſpicit, æterna, & cœleſtia prudenter appetit. Tertius mentem plenius perficit, dum eam in æternis figit, quia ſola æterna cæleſtia bona concupiſcit. Quartus, qui in ſolo Deo eſt, prædictos gradus inchoat, deducit & conſummat, quia omnis vera prudentia, a Domino Deo eſt.

Sene. tra. de qu. t. virt. Card.

Seneca: Quiſquis prudentiam ſequi deſideras, tunc per rationem recte vives, ſi omnia prius æſtimes, & perpenſes. Si prudens eſſe cupis, in futura proſpectum intende & quæ poſſint contingere cuncta ante propone. Nil tibi ſubitum ſit, ſed ante per otium proſpicias. Nam qui prudens eſt, numquam dicit, Non putavi id fieri, quia non dubitat, ſed expectat: nec ſuſpicatur, ſed cavet. Si prudentiam amplecteris, ubique idem eris: & prout varietas exigit rerum, ita te accomodes tempori. Sermo tuus non ſit inanis, ſed aut ſuadeat aut moneat, aut conſoletur, aut præcipiat. Lauda parce, vitupera parcius: Nam ſimiliter reprehenſibilis nimia laudatio, ſicut immoderata culpatio. Illa ſiqui-

ſiquidem adulatione, iſta malignitate ſuſpecta eſt. Si prudens eſt animus tuus, tribus temporibus diſpenſetur, præſentia ordina, futura prævide, & præterita recordare. Nam qui non de futuro præmeditatur in omnia incautus incedit. Propone animo tuo mala futura, & bona, ut illa ſuſtinere poſſis, iſta moderari. Non ſemper ſis in actu, ſed interdum animo tuo dato requiem. Sed & ipſa requies plena ſit ſcientiæ ſtudiis, & cogitationibus bonis. Nam prudens, numquam marcet otio: aliquando animum remiſſum, numquam diſſolutum habet. Non te moveat auctoritas dicentis, nec quis, ſed quid dicatur, attendito: nec quam multis, ſed qualibus placeas cogites. Prudentia eſt bonarum rerum & malarum diſcretio, utraque cum fuga mali & electione boni: de qua procedit circumſpectio, docilitas, & cautio. Circumſpectio eſt cautela contrariorum vitiorum, qua fugimus avaritiam, & cavemus prodigalitatem. Docilitas eſt potentia erudiendi, hoc ordine ut prius te, & poſtea alios inſtruas. Cautio eſt prudentia diſcernendi vitia, virtutum ſpeciem inferentia. Prudentia in ſex dividitur: primo in cognitionem præſentium, unde in Proverbio dicitur: Præcedant palpebræ tuæ greſſus tuos, id eſt conſilia tua facta tua præveniant. Secundo, in memoriam præteritorum, unde dicit Ezechias, Recogitabo tibi omnes annos meos, &c. Tertio in providentiam futurorum, unde Boetius: Non ſufficit intueri quod ſitum eſt ante oculos: prudentia rerum exitus metitur. Quarto in circumſpectionem contrariorum, ut in Proverbio dicitur: Eſt via, quæ videtur homini recta, noviſſima autem illius ducunt ad mortem. Quinto in cohibitionem peccatorum, unde dicit Paulus: Caſtigo corpus meum & in ſervitutem redigo. Sexto in exercitationem virtutum, ait enim Eccleſiaſtes: Quodcumque poteſt manus tua facere, inſtanter operare.

Prudentia quid. *Prudentia diviſio.* *Prov. 4* *Iſa. 38* *Boet. de conſol. philoſoph. l. 2 pr. 1* *Prov. 14* *1 Cor. 9* *Eccleſ. 9*

A Secunda virtus Cardinalis eſt temperantia, quæ prout eſt virtus politica, eſt nihil appetere pœnitendum, in nullo legem moderationis excedere, & ſub jugo rationis cupiditatem domare. Secundo prout eſt purgatoria, eſt omnia relinquere in quantum natura patitur, quæ corporis uſus requirit. Tertio prout virtus purgati animi, eſt terrenas cupiditates non ſolum reprimere, ſed pœnitus obliviſci. Quarto prout exemplaris, quæ in Deo eſt, ſic eſt, quod in ſe perpetua intentione converſa eſt. Primus gradus ab exceſſu, & defectu cuſtodit: quia ei medium virtutis omni tempore oſtendit. Secundus B mentem ad æterna perfecte dirigit: quia ſuperfluitatem rerum gravantium firmiter excludit. Tertius mentem in æternis figit: quia concupiſcentiam omnis inordinati concupiſcibilis penitus extinguit. Quartus prædictos gradus inchoat, deducit, & perducit, & perficit: quia omni creaturæ numerum, pondus, & menſuram tribuit. Seneca: Si continentiam diligis, circumcide ſuperflua, & in arctum deſideria conſtringe. Conſidera tecum quantum natura depoſcat, non quantum cupiditas ſpectat. Palatum tuum fames excitet, non ſapores: nec ad voluptatem, ſed ad cibum accedas: nec præſentibus deliciis inhærebis, nec deſiderabis abſentes. Si continentiam C diligis, turpia fugito, antequam accidant: nec quidquam aliud magis vereberis, quam teipſum. Omnia præter turpitudinem tolerabilius crede. A verbis quoque turpibus te abſtine: quia licentia eorum impudentiam nutrit. Si continens es, opus eſt continue affectiones adulatiorum repellere, quarum ſermones animum quadam voluptate reſolvunt. Si continens es, & animi & corporis motus obſerva, ne indecori ſint: nec ideo contemnes, quia latent, nam nihil differt ſi nemo videat, cum ipſe videas. Cunctis eſto benignus, nulli blandus, & paucis familiaris, omnibus æquus: bonæ famæ, neque

De temperantia. *Sene. tract. de quat. vir. Car.*

tuæ ſeminator, neque invidus alienæ. Ad iram tardus : ad miſericordiam pronus. In adverſis firmus: in proſperis cautus, & humilis. Virtutum occultator ſicut alii vitiorum: rari ſermonis, ſed loquentium patiens. Quæ noſti ſine arrogantia, poſtulanti imparties : quæ neſcis ſine occultatione ignorantiæ, tibi poſtula humiliter impartiri. Notandum quod temperantia eſt virtus cum potentia reſiſtendi illecebris, in nobis impetus facientibus : ex qua procedit continentia, quæ eſt virtus ab illecebris, caſtitas, ſobrietas, parcitas, qua retinemus retinenda, largitas, moderantia, honeſtas, abſtinentia, verecundia, modeſtia, omnium rerum moderatio.

De fortitudine.

Tertia Cardinalis virtus eſt fortitudo politica, quæ eſt animum ſupra periculi metum erigere, nihilque niſi turpia timere. Secundo purgatoria, eſt animo non terreri contra quæque adverſa. Tertio purgati animi, eſt paſſiones non ſolum vincere corporis, ſed animo penitus ignorare. Exemplaris quæ in Deo eſt, quod ſemper idem eſt, nec umquam mutatur. Ex his poteſt patere, quod primus gradus hominem facit omnem metum pro utilitate reipublicæ poſtponere, & nihil niſi turpia formidare. Secundus magis confortat, ut nulla pœna carnalis eum terreat, quia ad ſola æterna fortiter anhelat. Tertius mentem in æternis figit, cum contraria viderit repugnare animo, & confidenter contemnit. Quartus prædictos gradus inchoat, deducit, & conſummat. Ipſe attingit a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter. *Sap. 8* Seneca : Magnanimitas, quæ & fortitudo dicitur, ſi inſit animo tuo, vives cum magna fiducia, liber, intrepidus, alacer. *Sene. tract. de quat. vir. Card.* Magni animi hominis bonum eſt, finem hujus vitæ intrepidum expectare. Si magnanimus fueris, numquam judicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non mihi nocuit, ſed nocendi animum habuit : & cum ipſum in poteſtate tua videris, vindictam putabis vindicare potuiſſe, & non feciſſe. Scito enim magnum, & honeſtum vindictæ eſſe genus, ignoſcere. Eris magnanimus, ſi pericula non appetas ut temerarius, nec formides, ut timidus. Nam timidum nil facit animum, niſi reprehenſibilis vitæ conſcientia. Fortitudo eſt immobilis inter adverſa animi laborum, & periculorum ſuſceptio, quæ nec adverſitatis incurſu frangitur, nec proſperitatis blandimento elevatur. De qua oritur magnanimitas, fiducia, ſecuritas, patientia, perſeverantia, longanimitas, humilitas, manſuetudo, &c.

Magnum, & honeſtum vindictæ genus. Fortitudo quid.

Quarta virtus Cardinalis eſt Juſtitia politica, quæ eſt mundum deſpicere, & ſervare unicuique quod ſuum eſt, ſcilicet ſibiipſi, & proximo, & Deo. Secundo purgatoria, eſt ad veram viam proximi conſentire, & uniuſcujuſque virtutes in ſuo vigore ſervare. Tertio, purgati animi, eſt cum divina mente perpetuo fœdere ſociari. Exemplaris Juſtitia, quæ in Deo eſt, perenni lege a ſempiterna operis ſui continuatione non flectitur. Primus gradus ab omni iniquitate cuſtodit, & cum omnibus hominibus converſari facit. Secundus mentem ad æterna trahit, quia juſto ordini rationis perfecte conſentit. Tertius, mentem in æternis figit quia illam cum Deo æterno perpetuo fœdere ſociat. Quartus prædictos gradus inchoat, deducit, & perficit, quia omnem creaturam ſua perpetua & inflexibili lege juſte regit. Ex his patet, quo modo per virtutes Cardinales, ut ſunt politicæ, homo ordinatur in operationibus ſuis, quo ad proximum ſuum : per virtutes, quæ ſunt purgatoriæ, ordinatur ad ſeipſum: per virtutes purgati animi ad Deum. Seneca : Juſtitia eſt naturæ, tacita conventio in adjutorium multorum inventa. *Sen. ubi ſupra.*

S. BO-

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS EPISCOPI ALBANENSIS,

OPUSCULUM

De pugna ſpirituali, contra ſeptem vitia Capitalia.

Breve hoc Opuſculum, cui titulus eſt, De pugna ſpirituali, contra ſeptem vitia capitalia. *Continet documenta ſalutaria Chriſtianis militibus, qui hoſtem vincere, & in hoc certamine ſuperiores evadere conantur. Nam Auctor, Gregorii, Hieronymi, Climachi, Caſſiani, & Iſidori, doctrinis uſus ſingulorum vitiorum naturas explicat; deinde machinas, quibus hominem adoriuntur detegit, remedia denique tradit, quibus veluti propugnaculis, inſidiæ vitiorum retundantur.*

CAPITA HUJUS OPUSCULI.

De certamine contra gulam, de natura gulæ & ejus remediis. Cap. I
De pugna, & natura luxuriæ, & remediis ejus. Cap. II
De Philargyria, vel avaritia, & remedio ejus. Cap. III
De ira, & remediis ejus. Cap. IV
De invidiæ natura, de ejus ortu, atque remediis. Cap. V
De acedia & remediis ejus. Cap. VI
De triſtitiæ natura, & pugna contra eam. Cap. VII
De vana gloria, & remediis ejus. Cap. VIII
De ſuperbia, & remediis ejus. Cap. IX

Digitized by Google

CAPUT I.

De certamine contra gulam, de natura gulæ, & ejus remediis.

EJA nunc milites Chriſti bellum ſpirituale ingreſſuri, induite vos armatura Dei, arripite gladium & ſcutum, gladium virilitatis, & ſtrenuitatis, ſcutum patientiæ, ut ſitis patientes in ſuſtinendo eorum impetus & dolores. Videtur autem incipiendum certamen primo contra gulam: quia quamdiu gula in nobis dominatur, aliorum vitiorum certamina magis occulta videre non poſſumus. Item, ut Gregorius dicit, Multi quandoque ardua & magna incipiunt: ſed quia gulam non vincunt ea quæ fortiter egerunt, turpiter perdunt. Qui enim nequit in propria terra, id eſt, naturali carne debellare, quomodo vincet in terra longinqua: Eſt autem gula inordinatus, & immoderatus appetitus cibi. *Gula quid.*

Omnia illa quæ faciunt animam interius utiliter occupari in viribus animæ, & quæ ejus deſiderium internum augent, remedia ſunt contra gulam, imo contra omnia vitia carnalia. Hoc eſt, quod dicit Hieronymus ad Ruſticum: Ama ſcientiam ſcripturarum, & vitia carnis non amabis. Hinc eſt quod dicit Joannes Climachus, etiam in hac materia expertiſſimus, quod carentia dolorum, & oblivio mortis, eſt occaſio gulæ Breviter quælibet vacantia, vel vacuitas a deſideriis bonis, a meditationibus ſunt origo, vel augmentum præcipuum vitiorum carnalium. Remedia igitur ſunt timor mortis, judicii, & inferni bene cordi impreſſus, ſi homo interius occupatur circa deſiderium regni cœlorum, deſiderium perfectionis, imo quolibet bonum internum deſiderium, ut devotio, maxime compunctio, lacrymæ, oratio, hæc enim intus cor hominis occupant, & ſecundum Hie- *Hier. ep. ad Ruſtic. cir. med Joan. Clim de gula grel4 clr. fin..*

A ronymum, deſiderium deſiderio, affectus affectu expellitur. *Hier. ibid. ubi ſupra prox. in ſenſu.*

Sobrietas arcem concupiſcibilitatis contra gulam deberet cuſtodire. Eſt enim virtus, qua corporis alimenta cum moderamine admittuntur. Et debet ſobrietas præcipue eſſe vigil contra gulam. Vide ne excedat in cibi qualitate, ſed de quantitate difficile diſcernitur. Hic tamen in omnibus poteſt eſſe continentiæ finis, ne quis, juxta menſuram capacitatis ſuæ ſaturitatis oneretur ingluvie. *Virtus ſobrietatis & gradus ejus.*

Primus gradus ſobrietatis eſt, ut patienter ſuſtineas & feras, cum non poteris habere cibum, vel potum ad libitum,

B Secundus eſt, etiam velle his, quæ poſſunt haberi amore ſobrietatis, paupertatis, & boni exempli, carere.

Tertius poſſe abſtinere ſine difficultate ab habitis delectabilibus.

CAPUT II.

De pugna, & natura luxuriæ, & ejus remediis.

SI gulam non viceris, ſed ipſa te vicerit, ſtatim advocat ſororem ſuam, id eſt, luxuriam, cujus adventus indicia ſunt, quæ per naturam ejus poteris agnoſcere. Statim C enim in concupiſcibili accendit amorem & inclinationem, & affectum ad fœminas, aut ſuſcitat motus in carne: & hoc potes videre per motus carnis, & titillationes. Aliquando magis in anima, per affectionem & inclinationem ad actum illicitum, vel ad perſonam affectu illicito. Et hunc modum affectus, potes conſiderare per imagines mulierum in te depictas. Contra illud vitium eſt certamen longum & durum, imo vero viribus noſtris hoc ſpecialiter non poſſumus perficere.

Unde radicale remedium ſecundum Auguſtinum pluribus locis libri confeſſionum de continentia, & alios ſanctos, eſt, ut homo cor ſuum humi-

Digitized by Google

humiliet, & cognoſcat propriam fragilitatem, & recurrat ad miſericordiam Dei. Sunt quædam remedia, quæ magis luxuriam removent ab anima, ut contritio ſpiritus, frequens oratio, continua meditatio mortis, inferni, & ſimilium præmiſſorum. Horum remediorum ratio patet ex his, quæ dicta ſunt de gula. Item repreſſio interiorum affectionum, & malarum cogitationum, quod fit maxime per alia devota, & ſpiritualia deſideria. Item ſunt quædam remedia, quæ magis reſtringunt luxuriam, abſtinere a carne, & jejunium. Maxime autem eſt tenendum contra hoc vitium æquale moderatumque jejunium. Item opus manuum inſtabiles cordis pervagationes coercens. Sunt quædam, quæ directe juvant contra utraque, id eſt, luxuriam tam in carne, quam in anima, ſicut eſt cuſtodia diligens ſenſuum. Hi enim ſunt feneſtræ, per quas hoc vitium intrat. Item fuga ſocietatis mulierum, nec familiaritatem habere cum eis, nec ſolus cum ſola, maxime in ſecreto loco, loqui, nec domus earum, ſecundum Hieronymum frequentare.

Hieron. epiſt. 2 ad Nep. circa med. Primus gradus caſtitatis eſt, ut viriliter cum labore abſtineas ab actu carnis, cum propoſito ſic manendi, & neges ſemper conſenſum motibus illicitis.

Secundus, ut per remedia prædicta, & alia ſimilia, caro tua ſpiritui tuo ſubjugetur, ut rarius tenteris, & facilius tentatio cæditur imperando magis, quam reluctando.

Tertius gradus caſtitatis eſt, ita domitas habere concupiſcentias carnis, ut vix rariſſime & tenuiſſime ſentias, & talem te induiſſe affectum, ut cum nauſea & horrore inde audias vel loquaris.

A

CAPUT III.

De phylargyria vel avaritia, & remedio ejus.

POſt luxuriam ſequitur philargyria vel avaritia, quæ paſſio vexat tepefactos in ſervitio Dei. Nam raro impugnat certantes legitime, præſertim ſi ſub alterius degunt cura. Remedium tibi ſit, ut ſciens aliquam artem, labore manuum victum & veſtitum conquirens, illis ſis contentus. Ideo Deo confide, qui non relinquit ſperantes in ſe. *Avaritia.*

Summa remediorum, ſi vis avaritiam ad plenum vincere, relinque omnia quæ habes, & alterius curæ te committe, cum aliis vivens in communi. Huic autem vitio in principiis obſta, ut non admittas deſiderium cujuſque rei. Sicut enim hoc vitium in principio facile vincitur; ita ſi ſemel admittitur, poteſt cunctis difficilius excludi. *Remedia contra avaritiam.*

B

Primus gradus quo proficis, contra hoc vitium in contemptu mundi eſt, nihil habere injuſti, & divitiis non abuti ad peccatum, & eleemoſynam facere.

Secundus, eſt, nihil habere ſuperfluum, ſed neceſſariis eſſe contentum. Sed multi neceſſitatem ſuam valde amplificant, ſed non eſt tutum, ut homo in multis ſibi confidat, ſed potius alteri.

C

Tertius, eſt, nihil poſſidere in hoc mundo, ſed dumtaxat capere uſum neceſſarium, & frequenter pati penuriam, cibo, potu, & veſtitu.

CAPUT IV.

De ira, & remediis ejus.

TRia prædicta vitia arcem concupiſcibilitatis oppugnant. Quartum autem vitium quod eſt ira, debellat vim iraſcibilem, & eſt nociva beſtia ſibi nocens, & alios ſcandalizans, virus mortiferum animam interficiens, & Spiritum ſanctum ex- *Ira.*

pellens. Cum autem ira vim iraſcibilem obtinuit, ſtatim introducit ibi ſuam familiam, quæ ſunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia.

Remedia contra iram.

Ambr. l. 1 offic. c. 21 tom. 4. Joan. Cl. de iræ vacuitate & manſuet. grad. 8 in princ.

Remedia contra iram ſunt iſta, primo os tacendo comprimere, & accenſam flammam in corde ſuffocare. Nota autem quod ſecundum Ambroſium in libro de officiis, verus præliator eo uſque per timorem, meditationemque mortis & ſimilium, & maxime devotam compunctionem (qua ſecundum Climachum ita extinguitur ira & indignatio, ſicut ignis aqua) motus iræ deberet reprimere & manſuefacere, ut morum tranquillitas, uſu quodam, & affectione, & propoſito, in naturam vertatur. Multum juvat contra iram, ſi quotiens quis in ira receſſerit, jam ſopita commotione ſeipſum dure redarguat, & comprehendat, & humiliter reum ſe det toto corde, ab illis veniam petens, quos offendit.

Gradus autem quibus contra iram aſcenditur, patent ex dictis. Primus eſt iræ reſiſtere cohibendo linguam, membra, &c. ne excedat foris.

Secundus eſt cum homo jam per exercitia didicit non turbari ex adverſis, ſed eſt quaſi in loco munito, non curans ea quæ ſibi fiant contraria.

Tertius eſt, gaudere & in tribulationibus gloriari, cum adſunt, & deſiderare cum deſunt.

CAPUT V.

De invidiæ natura, de ortu ejus, atque remedio.

Greg. l. 31 Mor. c. 17

QUintum certamen eſt contra invidiam, quam beatus Gregorius ponit inter vitia capitalia, eo quod ex ſui ratione habet, quod alia vitia inde ſequantur. Licet Caſſianus & Iſidorus eam inter capitalia non enumerent, eo forſitam, quod ipſa ex vitio capitali ſuam ducit originem. Ut autem hujus vitii naturam per ſuum effectum in te comprehendas, ſcire debes, quod invidia eſt dolor de bono alterius. Invidiæ enim objectum eſt bonum fraternum inquantum eſt ſibi malum. Hoc autem contingit dupliciter, vel tripliciter. Uno modo inquantum ſibi imminet malum, ut ſi invidemus quod inimicus noſter, vel aliquis qui nobis non placet, fit noſter prælatus timentes ne nos deprimat, & hoc in caſu ſtaret ſine peccato. Alio modo quando reſpicimus bonum proximi, non quod ſibi invidemus illud, ſed quia dolemus illud, nobis abeſſe, & hoc eſt interdum bonus zelus. Tali enim invidia debemus omnes tendere ad humilitatem, & charitatem, & obedientiam. Alio modo fit iſtud, in quantum bonum fratris eſt diminutivum noſtræ præcipue gloriæ. Unde invidia eſt præcipue circa illa, in quibus gloria conſiſtit. Unde generaliter vanaglorioſi, & puſillanimes ſunt invidi, quia iſti timent minui gloriam ſuam, illi timent faciliter ſuperari. Hæc invidia ubicumque venerit, filias ſuas ſecum adducit, quæ ſunt odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in adverſis proximi, & afflictio in proſperis ejus.

Invidia quid.

Vanaglorioſi, & puſillanimes, quare ſint invidi præ ceteris.

Invidiam vero dilectio proximi expellit, ideo de ipſa dilectione proximi aliqua dicamus. Et primo quibus mediis dilectionem inter nos mutuo ſervare poſſumus. Deinde quomodo quilibet ſe talem exhibere debeat, ut & ipſe diligatur ab aliis, & alios ipſe diligat: & ex his ſufficientia remedia invidiæ apparebunt. De primo ſcias, quod perfecta, vera, & indiſrupta dilectio ſolum inter tales inviolabiliter ſervatur, qui ſunt unius propoſiti, unius nolle & velle & quodammodo vitiis omnibus expurgati, ut in 16 collatione Patrum dicitur. Et ita ſumma dilectio erit in patria, & fuiſſet vera in Paradiſo ſi non primus homo cecidiſſet.

Quomodo mutua dilectio conſervetur.

Caſſ. coll. 16 c. 3 & 5

Attamen ſunt quædam remedia, quibus dilectio inter nos acquiritur, & ſervatur, & ſi non perfecta.

Primum eſt, quod etiam invidiæ

eſt

eſt ſummum remedium, ut unuſquiſque toto corde omnia quæ mundi ſunt, ex quibus contentio, rixa, vel invidia oriri poteſt, cordialiter deſpiciat & calcet, ſive ſint divitiæ, ſive honores.

Secundum, ne quis ſapiens ſibi ſequatur propriam ſuam voluntatem nulli acquieſcens, & hoc cauſat maxime diſcordiam, & rancorem.

1 Cor. 13 Tertio, ut ſciat, quæ utilia ſunt, ac neceſſarja poſtponenda bono charitatis. Nam ſi habeam fidem, ita ut montes transferam: ſi linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habuero; nihil mihi prodeſt. Ideo ſuper omnia exercitia in omnibus operibus, præ omnibus debemus quærere fraternam charitatem. Nec eſt aliquid, quod tantum Angeli & Dominus Angelorum in nobis invenire deſiderant, ſicut fraternam unionem & mutuam charitatem.

Quartum ut unuquiſque ſummopere iracundiam, & alia quibus fratrem offendit, caveat, & devitet, & ſi quando contra fratrem exceſſit, humiliter ſatisfaciat, ſi quando frater contra eum rancorem ſine cauſa concepiſſet, quantum in ipſo eſt, ſtudeat pacificare. Hæc habentur in collatione patrum, xvj. *Caſſ. collat. 16 cap. 17*

CAPUT VI.

De acedia, & remediis ejus.

SExtum certamen eſt contra acediam. Cujus natura eſt, ut tædium boni generet, animi torporem cauſet, mentem gravet, triſtitia, ad ſomnum & diſſolutionem, inclinet, horrorem loci, & cellæ faſtidium, fratrum contemptum, & aſpernationem gignit, nil operis libet maxime ſpiritualis. Nam interdum opus manuale arripit, ut poſſit ſpiritualia, orationes & ſimilia relinquere. Hujus filiæ ſunt malitia, id eſt voluntas machinandi malum, deſperatio, puſillanimitas, rancor, id eſt odium inveteratum, torpor circa præcepta Dei, evagatio mentis circa illicita.

A Summum remedium contra acediam eſt, numquam tædere, ſed repugnando acediæ obviare & vincere eam laborando. Attamen homo poteſt opera ſua variare, ut nunc oret, nunc legat, nunc meditetur, &c. ut ſi unum non ſapiat, ſapiat ſaltem aliud, ſicut febricitanti habenti guſtum infectum, apponuntur multa fercula, Item contra tædium cordis, valet varietas actionis. Item valet compunctio. Qui enim luget ſeipſum, non novit acediam, ait Climachus. Ligetur ergo iſte tyrannus memoria offenſionum, & delictorum, & percutiatur opere manuum, & intenta meditatione futurorum bonorum. *Remedia contra acediam.* *Joan. Clim. de acedia grad. 13 ſtatim a prin.*

B

CAPUT VII.

De triſtitiæ natura, & pugna contra triſtitiam.

NOta, quod triſtitia mala eſt duplex. Nam quandoque triſtitia dicitur generaliter, ita quod verſetur circa omnes paſſiones: nam in omni paſſione eſt invenire triſtitiam & delectationem, ſecundum quod ſuum objectum adipiſcitur, vel ab ea repellitur. Et hanc triſtitiam in tantum ſuperabis, in quantum ſingula vitia extirpaveris, ſi multum, multum, ſi parum, parum, omnino autem, ſi
C omnino ipſam necas. Sed ad hoc quis idoneus? Alia eſt ſpecialis circa divina, tædium, & iſta poteſt comprehendi ſub acedia. Triſtitiæ origo difficulter eſt cognoſcibilis, eo quod tam multas habeat origines omniamet vitia & affectiones.

Contra hæc duo vitia acediam, & triſtitiam, pugnat charitas Dei, quæ numquam eſt otioſa contra acediam. Ad quam charitatem triplici gradu perveharis.

Primus, ſic uti licitis conceſſis, ut tamen illicita devites.

Secundus eſt ferventiori deſiderio omnia quæ Dei ſunt, ſtudioſe facere in ſe, & in aliis promovere.

Tertio eſt tanto affectu æſtuare ad Deum, quod quaſi ſine ipſo vivere

Digitized by Google

vere non poſſit. Valet etiam contra triſtitiam devota confabulatio in bona ſocietate, memoria benignitatis & miſericordiæ Dei. Item devotus cantus, ut dicit Paulus ad Epheſios. Epheſ. 5

CAPUT VIII.

De vana gloria, & remediis ejus.

SI omnia prædicta vitia viceris, quod ſine maximis laboribus & multis doloribus non fit, ſi tamen fit tunc amplius a vana gloria cavere debes. Hæc enim occulte virtutibus ſe ingerit, ita ut vix a ſpiritualibus ſemper valeat comprehendi. Hæc eſt multiformiter vana, ſemper & in omnibus vanitatem ingerens in veſtitu; in apparatu, in loquela, in taciturnitate. Si veſte pretioſa indutus fueris, adeſt, ſi humilis fueris, amplius gloriatur; ſi loqueris, gaudet unde dixeris; ſi taces, laudat te velut humilem. Ipſa ſemper ſuggerit, & magnum deſiderium ingerit ad illa, in quibus laus & honor conſiſtit, etiam per magna pericula & labores, & majorem fortitudinem dat ſuis amatoribus quam ſpes beatitudinis veris præliatoribus. Hæc eadem beſtia ſuggerit gradum clericatus, presbyterii, & diaconatus. Si quis tamen eum vellet cogere, nam per ſe non vult; ne ipſe appetere videatur. Vide ſuper hoc exemplum libro de inſtitutis cœnobiorum Caſſiani. Non poſſunt varietates hujus beſtiæ explicari, ſed ubicumque eam projeceris, ſemper ſtat aculeo recto ſicut tribulus. Ipſa eſt ſicut allium quoties unum tegmen removeris, aliud adhuc intus habet, ubi autem ipſa intraverit, matrem doloſam ſequuntur filiæ perverſæ, quæ ſunt inobedientia, contentio, jactantia, hypocriſis, pertinacia, diſcordia, novorum præſumptio ſeu inventio. C Caſſian. de inſtit. cœnob. l. 11. c. 14 & 15

Quam vanam gloriam ſi vincere deſideras, cave ſummo ſtudio, ne quicquam intentione gloriæ incipias A facere, cogitans illud Salvatoris: Receperunt mercedem ſuam. Matt. 6 Et illud: Quoniam Deus diſſipavit oſſa eorum, Pſal 52 qui hominibus placent, confuſi ſunt, quoniam Deus ſprevit eos. Item illud: Si adhuc hominibus placerem, Gal. 1 Chriſti ſervus non eſſem. Secundo deberes niti, illud, quod bona intentione incœpiſti, ſimili cuſtodia ab inquinatione gloriæ cuſtodire. Item quidquid ſingulare eſt, & unde laus & gloria poſſet conquiri, ſemper vitandum eſt bellanti contra hanc beſtiam. Nam principium privationis vanæ gloriæ, ſecundum Climachum eſt, cuſtodia oris, & amor humilis ſocietatis, ignominia conſummata, B coram multitudine miſerabiliter adinveniri. Joa. Clim. gradu 21 de cenodoxia p ope fin. Chryſoſtomus: Unicum vanæ gloriæ remedium, orare Deum, ut ipſe te liberet.

CAPUT IX.

De ſuperbia, & remediis ejus.

ULtimo aggredienda eſt ipſa ſuperbia, vitiorum regina, vitiorum radix, virtutum omnium devoratrix, quæ tantæ eſt fortitudinis & ſeveritatis, ut Luciferum ejiceret de cœlo. Attamen puer David in Domino confidens, per humilitatem, 1 Reg. 17 Goliam, quantalibet eſſet ſtaturæ enormitate erectus proſtravit.

C Eſt autem ſuperbia duplex, una Superbia duplex. ſpiritualis pulſans, ſcilicet virtuoſos de perfectione; alia carnalis, quæ minus perfectos pulſat de aliqua excellentia exteriori. Nam primæ eſt in corde ſuo magna merita ſibi depingere, ſpiritualem gratiam attribuere, ſibi, quantum Deus eum diligat cogitare, mirari, quod non faciat mirabilia, turbari quod Deus non dat ſibi neſcio quid ſpeciale, & alios velut carnales deſpicere. Et hæc eſt multum periculoſa, & pluſquam vitia carnalia. Nullum vitium eſt, quod ita omnes virtutes exhauriat, cunctaque juſtitia, & ſanctitate hominem expoliet, quemadmodum hujus ſuperbiæ malum.

Qui

Qui autem hujus nequiſſimi ſpiritus laqueos vult evadere, debet in ſingulis, in quibus ſe ſenſerit virtutibus profeciſſe, dicere ex ſententia: Gratia Dei ſum id quod ſum, & cogitare Deum eſſe, qui operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate. Item diligenter conſiderare, quia bona noſtra non ſunt a nobis, ſed dona Dei, de quibus diſtricte ſumus rationem reddituri. Item bona noſtra quam multis malis ſunt permixta, tepiditate, hypocriſi, &c. Item conſiderare, quam multa ſint in nobis mala, & vitioſa. Item attendere meliores nobis homines & Angelos, ut ita in comparatione vileſcamus nobis.

1 Cor. 15

Carnalis autem ſuperbia his indiciis demonſtratur. Eſt clamoſa dum tacet, amara & indignabunda, & indiſſoluta lætitia, riſus irrationabilis & ſine cauſa, in triſtitia ſua eſt ſevera, dura, reprehendit cum rancore non ex compaſſione, verba profert paſſim ſine aliqua cordis gravitate, vel ponderatione, expers patientiæ, charitatis, aliena audacter injuriat, ſed puſillanimiter injuriam patitur, difficulter aliis obedit, exhortationem recipere ſpernit, in propria voluntate permanens, ſed vult propria ſtatuere, numquam alterius diffinitioni acquieſcere, non vult conſilium ab aliquo recipere, magis ſibi credens quam ſapientibus.

Remedia Superbiæ.

Hujus remedium primum eſt obedientia ſimplici corde ſuſcepta, & humiliter exhibita. Secundum, ut intimo cordis affectu fratribus noſtris humilitatem exhibeamus, in nullo eos lædere acquieſcentes. Item ſemper niti exercere nos in humilibus operibus, vilibus & deſpectis officiis, puta miniſtrare in coquina, lavare ſcutellas, purgare domum, ſemper vilia officia eligere humili habitu, humilibus geſtis incedere. Hæc ſi in conſuetudinem venerint cor ad humilitatem inclinant. Item honorem fugere, magis ſemper eligere miniſtrare, quam miniſtrari, ſuperba vocabula & nomen jactantiæ etiam a propria familia devitare. Item omnia ſigna, & quæque facta, jactantiam vel vanitatem prætendentia declinare.

Humilitatis gradus tres.

Humilitas quæ contra ſuperbiam pugnat tres habet gradus.

Primus eſt, ut homo ſeipſum cognoſcat infirmum, inopem boni, vitioſum, & ſi quos alios habet defectus: & non elevet ſe ſupra ſe.

Secundus eſt, cum homo ſe deſiderat ab aliis reputari, qualem ſeipſe noſcit in veritate, ſcilicet, vilem, inopem, ſuperbum, &c.

Tertius eſt, quando homo in magnis virtutibus, & honoribus non extollitur, & nihil ſibi ex hoc blanditur, totum in illum refundens a quo totum accepit, & ei integrum reſtituens. Talis fuit humilitas Chriſti, & talis Angelorum, & Sanctorum in gloria.

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS, EPISCOPI ALBANENSIS,

OPUSCULUM

COLLATIO DE CONTEMPTU SÆCULI.

Mirifice hic nos ad mundi contemptum hortatur Sanctus Bonaventura, ſeptem propoſitis, quæ ſi optime perpenduntur, facile nos inducunt ad ſæculi fugam & ad æterni, & incommutabilis boni proſecutionem. Hæc autem ſunt labor amatores mundi fatigans, Negligentia melioris boni ex amore mundi, Vanitas rerum temporalium, Fugacitas gloriæ mundanæ, Periculum, in quo verſantur mundani, Mutabilitas rerum temporalium, Vulnus occultum peccati, quod infligunt ſuis amatoribus bona mundi, quæ omnia mira brevitate proſequitur Auctor. Bona vero pars hujus collationis ex diverſis locis S. Gregorii conſtat, ut alicubi in margine annotatur.

SEPTEM ſunt in mundo, quæ ſi homo bene perpenderet, & attente conſideraret, facile mundum contemneret, vinceret, & fugeret, & ad ſerviendum Deo ſe conferret. Deo enim ſervire, eſt ſervitium perdere.

Primum eſt labor, amatores mundi fatigans. Quis enim in honore ſine dolore, in prælatione ſine tribulatione, in ſublimitate ſine vanitate eſſe poterit? Unde damnati in fine dicent: Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulavimus vias difficiles. Reprobi hic *Sap. 5* fatigantur in deſideriis, poſtea cruciantur in tormentis. Magna eſt proinde ſecuritas cordis, nihil habere concupiſcentiæ ſæcularis. Nam ſi ad terrena adipiſcenda inhiat, ſecurum tranquillumque nullatenus eſſe poteſt: quia aut non habita concupiſcit, ut ha-

habeat, aut adepta meruit ne perdat. Nolite ergo chariſſimi diligere mundum neque ea quæ in mundo ſunt, ſcilicet delicias, & divitias. Beatus homo, qui ſcit Chriſtum Jeſum, etiamſi alia neſcit. Infelix qui ſcit omnia alia, illum autem neſcit. Unde verſus:

Hoc eſt neſcire, ſine Chriſto plurima ſcire.
Si Chriſtum bene ſcis, ſatis eſt ſi cetera neſcis.

Secundum eſt negligentia melioris boni, ex amore mundi. Amatores enim mundi adeo intenti, & diligentes ſunt circa bona terrena acquirenda, quod omnes negligunt æterna. Amator enim mundi hujus, quanto amplius Dei obliviſcitur, tanto plus a Deo derelinquitur, & mens ipſius obdureſcit. Quanto quis malis adhæret, tanto minus intelligit bona quæ perdit. Contemnentes etiam Deum minime ſentiunt, quantum ſit mali, quod ſic agunt. Sancti etenim viri, quia nihil hujus mundi diligunt, ſed cœleſtem gratiam appetunt magna tranquillitate vivunt. Hujus autem mundi felicitas magna eſt infelicitas. O quam felix eſt cui datum eſt mundum contemnere, & Chriſto ſervire, omni libertate melior eſt ſervitus Chriſti.

Tertium quod nos excitare debet ad contemptum mundi & rerum temporalium, eſt vanitas ipſarum. Lætitia ſæculi vanitas eſt. Cum magna expectatione ſperatur ut veniat, & non poteſt teneri cum venerit, & tranſeunt omnia, & evolant omnia, & ſicut fumus evaneſcunt, & væ qui amant talia. Unde quidam:

Vanitas temporalium.

Præterit iſta dies, neſcitur origo ſecundi.
An labor an requies ſit, tranſit gloria mundi.

Ecce mundus tranſit & concupiſcentia ejus. Quid ergo vis, an amare temporalia, & tranſire cum tempore, an Chriſtum amare, & in æternum vivere? Unde perfecti viri indeſinenter brevitatem præſentis vitæ reſpiciunt quaſi quotidie morientes vivunt, & tanto ſolicitius ad ventura ſe præparant, quanto & nulla eſſe tranſitoria ſemper ex fine penſant. Immenſus eſt quod ſine termino terminum, & parum eſt quidquid finitur. Et quo verius ſumma cognoſcunt eo ſubtilius terrena deſpiciunt, quia illuminatæ mentis oculos conſiderationis in æterna figunt. Et ideo gaudia præſentis vitæ, quæ iniuſti æſtimant magna, ipſi deputant ut ſtercora: & ea quæ ſeculi amatoribus chara ſunt, ipſi velut adverſam rem fugiunt. Alienos enim ſciunt eſſe a Deo, quibus hoc ſæculum ad omne commodum proſperatur. O gens ſine conſilio, & ſine prudentia. Utinam ſaperent & intelligerent, ac noviſſima providerent. Saperent damnatorum multitudinem, ſalvandorum paucitatem, & temporalium rerum vanitatem. Intelligerent tria, ſcilicet peccatorum multitudinem, bonorum omiſſionem, & temporis amiſſionem. Providerent tria, ſcilicet mortis periculum, extremum judicium, & æternum ſupplicium. Mors quaſi ad oculum demonſtrat eſſe contemnenda quæcumque in hoc mundo ab impiis quæruntur, ſcilicet divitias, delicias, & honores. Labor quærentium divitias vanus oſtenditur, cum homo nudus in terra revertitur. Et labor deliciarum inutilis probatur, quia corpus nutritum deliciis, vermibus eſca paratur. Ambitio honoris infructuoſa cognoſcitur, quia homo ſub terra conditur, & homines & jumenta vadunt ſuper eum. Auguſtinus: Nolite ergo chariſſimi diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Dimittamus hæc vana & inania. Conferamus nos ad ſolam inquiſitionem eorum, quæ finem non habent. Vita hæc miſera eſt, mors incerta ſubito obrepit, & poſt hæc negligenti ſupplicia luenda ſunt. Redite ergo prævaricatores ad cor & ad-

Ex B. Gr. lib. 7 Mor. c. 14 poſt med.

Ex eod. idem l. 15 c. 3

1 Joan. 2

Iſa. 46

& adhærete illi qui vos fecit. State cum illo & ſtabitis, fallax & vanus eſt mundus, finis dubius, exitus horribilis, judex terribilis, & pœna infinibilis.

Fugit gloria mundi.

Quartum nos ad mundi contemptum ſolicitans, eſt fugacitas gloriæ mundanæ. Dum enim libenter ac jucundiſſime moratur homo in mundo, diuque victurum ſe arbitratur, ſubito rapitur a morte & anima ſegregatur a corpore, pergitque miſeriis plena, tremens ac dolens, in regionem penitus ignotam, occurſantibus ſibi dæmonibus, &c. Ubi ſunt amatores hujus ſæculi, qui ante paucos dies nobiſcum fuerunt? nihil ex eis remanſit niſi cineres & vermes. Attende diligenter, qui ſunt vel fuerunt. Homines fuerunt ſicut & tu, comederunt & biberunt, duxerunt in bonis dies ſuos, & in puncto deſcenderunt ad infernum. Hic caro vermibus, illic anima ſempiternis deputatur incendiis. Nolite ergo fratres diligere mundum, ſed ſequimini Chriſtum, qui dixit: Regnum meum non eſt de hoc mundo. *Joan. 18* Ad cœleſtem patriam toto mentis deſiderio ſuſpirate, ut ipſam finaliter conſequamini. Non ſunt hic vera ſolatia, ſed ibi potius eſt vera vita, ubi numquam mors timebitur.

Periculum in mundo.

Quintum, quod nos ab amore mundi retrahere debet, eſt periculum, in mundo. Quid enim faciunt homines exiſtentes in mundo. Quid enim faciunt homines ſæculares ſecundum ſæculum viventes, quam quod implicant ſe peccatis, & confodiunt animas ſuas, magnis vulneribus ſuorum peccatorum, intantum quod non poſſunt ea ſentire. Adulteria, fraudes, furta, mendacia, & cuncta mala diffuſa ſunt. *Ierem. 8* A maximo uſque ad minimum omnes ſequuntur avaritiam. *Ierem. 5* Unuſquiſque ad uxorem proximi ſui inhiabat. Quilibet quomodo ſubſtantiam ſuam faciat ampliorem excogitat. Nullus vel pauci qualiter animam ſuam ſalvent. O quantum exultat nunc diabolus. Omnes in proclivo vitiorum ſunt. Nullus vel pauci convertuntur, cuncta nobis ſuperflua ſunt expenſa, terrenis inhiamus, terrena ſapimus, Deum & ejus mandata contemnimus, terribilia judicia audientes non obſtupeſcimus. Nolite ergo chariſſimi diligere mundum neque ea quæ in mundo ſunt, quia jacula diaboli ſunt ſed ſerviamus Chriſto, nihil eſt melius & utilius bona vita.

Notabilitas rerum temporalium.

Sextum nos ſolicitans ad fugiendum de mundo eſt mutabilitas rerum temporalium. Unde legitur quemdam Philoſophum dixiſſe: Quando cogito de pace, & quiete, quæ eſt in corde puro, & de delectatione quæ eſt in intellectu Deum contemplante, de ſecuritate & de ſpe, quæ eſt in corde Deum diligente; tunc judico, quod talibus intendere nihil aliud eſt, quam Deiformiter vivere. Cæcus eſt, qui aliis deditus eſt, quia deificum eſt omne quod creatum eſt. Quæ eſt iſta vita noſtra, niſi curſus ad mortem, & quid eſt vivere, niſi diu torqueri? Si enim ſublimiter penſetur, omne quod agitur pœna eſt, miſeria eſt. O amatores mundi ad quem laboratis finem. Cur voſmetipſos affligitis circa nihil, cum creatorem omnium poſſidere valeatis? Quid amplius quæritis; Quid homini ſufficit cui conditor ipſe non ſufficit? O filii hominum uſquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium. *Pſalm. 4* Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. *1 Ioan. 2* Quicumque ergo vult ad terram promiſſionis pervenire, id eſt, gloriam ſupernæ patriæ obtinere, neceſſe eſt, ut per virgam crucis tranſeat mare rubrum, ab Ægypto intrans deſertum vitam delicioſam, & tenebras peccatorum deſerens, aſſumat vitam laborioſam, & moriatur cum Chriſto in cruce pœnitentiæ, ut ſic in hora mortis ſuæ mereatur audire illud dulce verbum, quod dictum eſt latroni: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo. *Luc. 23*

Vulnus occultum peccati.

Septimum & ultimum, quod nos debet compeſcere ab amore rerum mundialium, eſt occultum vulnus peccati, quod bona mundi ſuis amatoribus infligunt. Difficile enim

eſt,

eſt, ut inter vanitates ſæculi quis poſitus a vitiis maneat illibatus: proximus periculo diu tutus non eris, Felix eſt ergo illa anima, quæ hujuſmodi delectationibus oblectatur, ubi turpitudine nulla inquinatur, ſed veritatis ſecuritate purgatur, quam ita delectat lex Dei, ut omnes delectationis laſciviæ vincat. *Aug. l. Soliloq. c. 21. 9* Cui ergo ſapit Chriſtus, amarus eſt illi mundus, quia guſtato ſpiritu Chriſti, deſipit omnis caro. Unde Beatus Auguſtinus ad Dominum: Peto, ut omnia mihi amareſcant, ut tu ſolus dulcis animæ meæ appareas, qui es dulcedo ineffabilis, per quam cuncta amara dulcorantur. *Act. 5* Tua dulcedo, Laurentio craticulam dulcem fecit. Pro tua dulcedine, ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati. Ibat Andreas ſecurus & gaudens, quoniam ad tuam dulcedinem properabat. Pro hac emenda, pellem propriam Bartholomæus dedit. Pro hac guſtanda, veneni poculum intrepidus *Matt. 17* Joannes potavit. Hanc ut guſtavit Petrus omnium inferiorum oblitus, clamavit quaſi ebrius dicens: Domine bonum eſt nos hic eſſe, faciamus hic tria tabernacula. Hic moremur & contemplemur, quia nullo alio indigemus. Unam ſcintillam dulcedinis, iſte guſtavit, & omnem aliam ducedinem faſtidivit. Quid putas dixiſſet, ſi magnam illam dulcedinis multitudinem divinitatis guſtaſſet, quam abſcondiſti timentibus te? Hanc dulcedinem tuam ineffabilem & illa guſtaverat virgo Agatha, de qua legimus, quod lætiſſima & gratulanter ibat ad carcerem, quaſi ad epulas invitata. Hanc ut reor, & ipſe *Pſal. 30* guſtaverat qui dicebat: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſondiſti timentibus te. *Pſal. 33* Et iterum: Guſtate & videte, quoniam ſuavis eſt Dominus. Hæc Auguſtinus. Qui ergo nihil de iſta dulcedine Dei guſtat, ſordidari terrenis deſideriis non evitat. Magnum donum Dei eſt, vitia & delicias hujus mundi abdicaſſe. Ululate ergo miſeri dilectores hujus mundi, qui corpus ante tempus deſtruitis, & animam interficitis. Unde infirmitates multæ, & mors tam repentina niſi ex ciborum nimia copia, & frequenti mulierum uſu. Dum dulciter creditis, certe deluditis voſmetipſos, pro corpore obliviſcimini animam, & ecce corpus ſimul cum anima ante tempus deſtruitis. Epulamini & inebriamini, non enim poſt mortem amplius facietis. Seminate corruptionem, & de corruptione colligetis divinam ſententiam, quam juſtus ille judex dabit in magno judicio Dei dicens: Ite maledicti in ignem æternum: *Matt. 25* Heu cor lapideum, ſi cum talem tibi cogitas ob hujus mundi parva ſolatia imminere ſententiam non formidas. Sed forte quis dicat: quod vir qui in peccatis vixit toto tempore vitæ ſuæ, in mortis articulo accepta pœnitentia a Deo, veniam obtinebit, heu quam vana ſuſpicatio, & falſa meditatio! Raro accidit ut in morte mereatur divinam obtinere indulgentiam, qui dum ſanus eſt & validus, Deum offendere non formidat. Hoc tendo, hoc verum puto, quod ei non bonus eſt finis, cui ſemper fuit mala vita. Pretioſa eſt in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus, ait Pſalmiſta: *Pſal. 115* Mors vero peccatorum peſſima, nolite ergo chariſſimi diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt, ſed fugite de medio Babylonis. Exite de Ur Chaldæorum, incendio ſcilicet vitiorum. Fugite & ſalvate animas veſtras. Convolate ad urbes refugii, ad loca videlicet religioſa, ubi poſſitis de præteritis agere pœnitentiam, in præſenti obtinere gratiam, & fiducialiter futuram gloriam præſtolari.

S. BO-

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS EPISCOPI ALBANENSIS.

EXERCITIA QUÆDAM SPIRITUALIA.

In hoc Opuſculo tredecim ſpiritualia exercitia proponit Auctor, & poſt ultimum exercitium adjungit brevem quamdam formulam ex Bernardo deſumptam, qua ab exterioribus ad interiora, & ab his ad ſuperiora conſcendamus. Quæ quidem omnia, quo brevius ab Auctore proponuntur, eo frequentius a nobis exerceri debent.

UT in virtutibus conſerveris, oportet te habere exercitia ſpiritualia quibus animum tuum occupes, quia niſi ſic non poteris in virtutibus perſeverare.

Primo igitur exercebis te in oratione, tali modo & temporibus iſtis ferventer.

Quid meditandum ſingulis diebus.

Ante cujuslibet operis vel facti inceptionem, Dominum invocabis & modicum orabis cum tali oratiuncula, Deus in adjutorium meum intende: Miſerere mei Deus: vel hujuſmodi. Item quandocumque audis campanam ſonare, orabis, vel quando audis pulſare horas, has orationes ferventer ad intra facias, & ita facias, quod ſi juxta alios fueris, illi non conſiderent, quod ores.

Secundum tuum exercitium erit iſtud, videlicet ut ferventer proponas quandocumque audis ſonare campanam, generaliter te emendare, breviter cum oratione per morulam unius Pater noſter.

Antequam notabile opus facias, breviter cogitabis, qualiter propoſuiſti te habere in priori propoſito.

Item de mane ſemper proponas, qualiter te per totam diem velis habere, & hoc antequam facis facta tua extrinſeca, & quando facis factum aliquod cogitabis breviter, qualiter propoſuiſti.

Item ter vel quater in die, propones ferventer contra ſuperbiam.

Tertium exercitium erit de aliquo bono cogitatio, quando tempus va-

caverit. Habebis enim qualibet die unam memoriam ſpecialem, de qua cogitabis ſæpe, & ad quam curſum habeas.

Habebis enim Dominica die de regno cœlorum.

Feria ſecunda, de extremo judicio.

Feria tertia, de beneficiis Dei.

Feria quarta, de morte.

Feria quinta, de pœnis inferni.

Feria ſexta, de Paſſione Domini.

Sabbato de Domina noſtra, & peccatis propriis. Paſſionem tamen Domini in qualibet die cum materia diei, & cum beneficiis Dei habebis. Et in qualibet hora matutina, primæ, tertiæ, &c. de paſſione illius horæ, cum pauco de materia illius diei cogitabis. Sic igitur cogitando, & tua facta faciendo, ſpero quod tempus competenter expendes.

Quartum exercitium erit, ut quotidie te exerceas in operibus humilibus & deſpectis, ſemper eligere locum viliſſimum, & teipſum ex toto corde deſpicere, nulliuſque laudis dignum te reputare; ſed totum aſcribere Deo, ſive lauderis, ſive vitupereris non curabis. Eſto conſiderans teipſum, & invenies, quod non es aliqua laude dignus, ſed omni opprobrio digniſſimus. Cum enim es juxta alios, habebis te taciturne, verecunde, & manſuete, tamen ſicut decet.

Quintum exercitium erit, ut omnia ſigna ſuperbiæ devites, ſcilicet clamorem in loquendo, & ſic de aliis.

Sextum exercitium erit, ut ſæpe conſideres in quibus te male habeas, ubicumque fueris, & non permittas aliquod parvum vitium tranſire non judicatum: quia qui parva non reputat, in majora ſæpe cadit.

Septimum exercitium erit, ut præcipue ubicumque fueris, oculos tuos cuſtodias, quia ex in cuſtodia oculorum infinita mala eveniunt: ergo præcipue cuſtodi oculos.

Octavum exercitium eſt conſiderare aliorum bona, & non mala. Cum enim videris aliquem peccantem, cogitabis quod ſi ipſe haberet tantam gratiam a Deo ſicut tu ipſe, multum ferventius emendaret ſe quam tu. Si autem videris aliquem aliquid boni facere, cogitabis qualiter poſſes illud imitari.

Nonum exercitium erit, ut omnia quæ videris & audieris ab hominibus, ad bonum trahas, & ſic non ſuſpicaberis.

Decimum exercitium erit, ut ſemper ubicumque fueris, habeas te morigerate, & compoſite ab extra, ne aliis exhibeas malum exemplum: quia exterior incompoſitio eſt ſignum indevotæ mentis.

Undecimum exercitium erit, ut ſemper ubicumque fueris, videas, ut illud non facias cum quo alicui poſſis præbere malum exemplum, vel unde alius poſſet ſuſpicari: quia valde periculoſum eſt aliis præbere malum exemplum.

Duodecimum erit, viriliter tentationibus reſiſtere, & a carnalibus te abſtinere & abſtrahere, quia in illis ſalus non eſt.

Ultimum erit, ut ſemper ſtes in timore & habeas te verecunde, & ita cuſtodi te ſolus, ſicut quando es cum aliis. Nam Deus omnia videt, quæ facis. Hæc exercitia in communi inquantum potes, facere ſtudebis, & Dominum diligenter rogabis, ut velit tibi dare gratiam ad faciendum ea, quia ſine ipſo nihil potes facere, & cetera.

Redeam ab exterioribus ad interiora, ab interioribus ad ſuperiora conſcendam, ut poſſim cognoſcere, unde venio, aut quo vado. Quid ſum, & unde ſum, ut ita ex cognitione mei, valeam pervenire ad cognitionem Dei. Quanto namque in propria cognitione proficio, tanto ad cognitionem Dei accedo. Unde venio, ſecundum exteriorem hominem de parentibus illis, qui me fecerunt, ante damnatum quam natum, peccatores peccatorem in peccato ſuo genuerunt, & de peccato nutrierunt,

Multa ex his a Bern. mutuata l. medit. c. 1 & 2

runt. Quid ſum ego? homo de humore liquido. Sum enim in momento conceptionis, de humano ſemine conceptus: deinde ſpuma illa coagulata modicum creſcendo caro facta eſt: poſtea plorans, & ejulans, traditus ſum hujus mundi exilio, & ecce jam major plenus iniquitatibus. Jam jam præſentabor ante diſtrictum judicem. Tunc dicetur de me: Ecce homo & opera ejus. Cogita hæc profundius.

S. BO-

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ
S. R. E. CARDINALIS
EPISCOPI ALBANENSIS.

FASCICULARIUS

In quo de exercitiis ſpiritualibus agitur.

Auctor in hoc Opuſculo nonnulla ad meditandum proponit, quibus devoti, ut vel timore perterreantur, vel amore accendantur, frequenter ſeſe ſpiritualiter exerceant. Hæc autem ſunt, memoria peccatorum, memoria mortis, memoria extremi examinis, memoria pœnarum inferni, memoria æternæ gloriæ, & memoria beneficiorum Dei, beneficii Incarnationis præſertim. De quibus omnibus generalia quædam affert, & in unum ad modum faſciculi colligit, unde quis plura elicere valeat.

SUMMA CAPITUM HUJUS OPUSCULI.

Qualiter fiat memoria peccatorum. Cap. I
Generalis modus ad formandum meditationes de morte. Cap. II
Generales modi ad formandum meditationes de pœnis infernalibus. Cap. III
Generales modi meditandi circa extremum judicium. Cap. IV.
Generales meditationes de gloria cœleſti. Cap V
Brevis modus meditandi circa beneficia Dei. Cap. VI.
De cœna Domini, & præparatione ad ſuſceptionem corporis Chriſti. Cap. VII
De generali materia exercendi in paſſione Domini. Cap. VIII

Digitized by Google

PRÆFATIO.

SCire debes, quod quamvis omnia quæ in divina ſcriptura reperiuntur, immo cœlum, & terra, & omnia quæ in eis ſunt, de Deo loquantur & inſtruant, non tamen omnia conveniunt, ad utiliter meditandum; ſed ea debes potius ad meditandum ſuſcipere, unde amplius timore conciteris, vel accendaris ad amorem. Sunt autem quædam generalia, circa quæ frequentius exercitia devoti verſantur, videlicet memoria peccatorum, qua compunguntur ad compunctionem vel dolorem. Memoria mortis, qua ut omnia hujus mundi oblectamenta, gloriam, & honorem, altum ſtatum vilipendant, accenduntur. Memoria extremi examinis, qua inflammantur ad bona opera peragenda, ut tunc cum juſtis mereantur accipere præmium meritorum. Memoria pœnarum infernalium, qua omnia illicita licet dubia, reſpuent timore tormentorum. Memoria cœleſtis gloriæ, ut hic quieſcant & exultent in ſpe, ac ut illic ſint digni gloria, nitantur ſe veris virtutibus adornare. Memoria beneficiorum Dei, & maxime beneficii incarnationis, ne gratiæ largitori inveniantur ingrati. Ut autem de his cogitare eo promptius ad manum valeas, habeas aliqua generalia, unde tu valeas plura elicere. De unoquoque præmiſſorum hic inſeruntur, ut data occaſione ſapienti ſapientior fiat, & ex paucis plura eliciat, ſicut ipſi congruit cogitanti. Eſto igitur animal mundum, ruminans & revolvens ea, & ipſis ſimilia in corde tuo, ut ita inutilia, & vana poſſis e memoria removere.

CAPUT I.

Qualiter fiat memoria peccatorum.

UT tibi de memoria tuorum peccatorum naſcatur compunctio, talibus ſtimulis te concute meditan-
A do. Cogita, & ut ſentire valeas diligenter ſtude quantum unumquodque peccatum Deo diſpliceat. Revolve, quod ſuperbia ejecit Luciferum de cœlo: Inobedientia Adam de Paradiſo projecit. Luxuria ſubvertit Sodomam & Gomorrham, & pœne totum mundum in diluvio ſubmiſit, Chriſtus pro peccato mortem ſuſtinuit amariſſimam, & ne peccatum inultum remaneret, & ſuæ juſtitiæ non ſatisfieret. Cogita ſecundo quod Deus aliter judicare non poterit, quam opera noſtra merentur. Eſt enim Deus æquitas quædam intelligibilis, inconvertibilis, atque indeclinabilis, non minus ma-
B lorum pœna, quam beatorum gloria. Igitur tibi reddet juxta opera tua Non igitur palliemus, ut blandiamur nobis, quia non eſt ita durum, & Deus eſt miſericors. Cogita de peccatis tuis præteritis ante converſionem, cogita quam multa ſunt in locutione, opere, & conſenſu. In cogitatione tot ſunt, quod nequeas numerare. Cogita, quam turpia præcipue ad carnalia, in quibus tamen minus immoreris, ne delectatio ſubrepat. Cogita, quam gravia, quibus Deum offendiſti, & rurſum Chriſtum quodammodo crucifixiſti. Cogita de peccatis poſt converſionem tuam, quod ſemper tam negligens,
C tam tepidus tot annis ſine profectu fuiſti, & vide de ſingulis tuis criminibus, numera ea ſi potes in conſpectu Domini, & pete veniam de præteritis, adiutorium de præſentibus, & cautelam contra futura. Deinde cogita in quanto ſatisfeciſti pro iſtis, certus, quod quidquid hic non reddideris, in futuro a te exigetur uſque ad minimum quadrantem. Nullum enim malum impunitum erit ſicut nec aliquod bonum irremuneratum. Demum cogita quod judicia Dei ſunt inſcrutabilia, neſcis ſi in gratia, neſcis ſi vere converſus, quid in te lateat quod Deum non latet, ſed offendit, neſcis ſi perſeveraturus. Hæc rumina, hæc cogita, & ſi bene ſentis ea, non altum ſapies de

Digitized by Google

de teipſo. Cave tamen deſperationem ſi profundius hujuſmodi meditationibus te immerſeris, atque ita hujuſmodi meditationes digere, ut non abſorbearis triſtitia nimia & dejectione: ſed ut inſtigeris ad vitæ emendationem,& tolerantiam omnium tribulationum.

CAPUT II.

Generalis modus ad formandum meditationes de morte.

DE morte tua ita poteris formare meditationes tuas. Primo, ut horam mortis ſemper ſuſpectam habeas. Cogita quod improviſe mors B veniet, quia ſicut fur, quando minime putabis, quando minime diſpoſuiſti, quando adhuc diutius vivere ſperabas, & tamen adhuc multa agere cogitaſti, prout experientia quotidiana te ſatis ſufficienter docet, & docuit de pluribus tibi notis. Revolve deinde ordinem, quo ad mortem devenitur, & habe te nonnumquam ſicut ſi ſtatim eſſes moriturus, & melius ſenties quæ ſequuntur. Cogita igitur qualiter præcedit mortem graviſſima infirmitas, cujus aliæ infirmitates non ſunt niſi ſicut præcones, vide gravitatem hujus infirmitatis. Cogita horrorem naturalis inclinationis appetentis permanere. Cogita deinde cum jam homo ſentit, ſe hinc tranſiturum, ſive medicis hoc dicentibus, ſive ſi ipſe per ſe ſenſerit, quantus tunc erit clamor conſcientiæ, quantus remorſus in eo qui ſe non diſpoſuit, tunc enim ipſa peccata ad memoriam confluunt. Et cogita de ſingulis peccatis tuis, & paſſionibus propriis ſingulariter, quantum tunc de eis dolebis, quia non viciſti. Cogita ſi tali articulo mortis eſſes conſtrictus, & vitiis & concupiſcentiis ligatus, quanto deſiderio deſiderares unam horam, vel annum ſanitatis pro emendatione. Cogita homo cum ad illam horam veneris, & hinc tranſibis, & tempus præteri- A tum comparaveris ad æternitatem ad quam tranſibis, quam breve tibi videbitur, tota vita tua apparebit tibi breve ſomnium, & ita tibi erit totum tempus ac vita, ac ſi per modicum ſpatium, puta iter mediæ leucæ perrexiſſes. Cogita etiam quantus erit dolor ille, cum vides, quod propter tam parvam delectationem, illa ſempiterna gaudia amiſiſti. Cogita, quam amara erit ſeparatio, cum ab his, quæ vitioſe dilexiſti ſepareris, puta ab honore tuo, qui hic in alto ſtatu totis viribus honorem quæſiviſti, & a voluptatibus, & ſic de aliis. Conſidera diſpoſitionem morientis, quomodo totum corpus nigreſcit & rigreſcit, oculi contabeſcunt. Cogita quomodo dæmones ſint ibi, tamquam rugientes parati ad eſcam expectantes. Deinde imaginare, quomodo anima in egreſſu a corpore ſuo, cum incipit conſiderare regionem ignotam, quod tot dæmones eam expectent, quam invite exiret, quam libenter rediret ad corpus ſuum, ſed non poteſt, quia clauſæ ſunt feneſtræ ſenſuum, & aditus vitales. Cogita quomodo tunc ſinguli ſpiritus vitiorum ad eam occurrent, quærentes ſua in eis: ſpiritus ſuperbiæ, ſuperbiam, ſpiritus luxuriæ quærit luxuriam, quilibet quæ ſua ſunt, & ſic de aliis. Ultimo adverte quo- C modo anima egreſſa de corpore ſtatim ſtatuitur ante tribunal judicis, & refertur ſententia, quæ ex hoc tunc uſque in æternum non revocabitur. Et ubicumque tunc lignum ceciderit, ibi manebit. *Eccleſ. 11.* Demum cogita, quod tandem corpus traditur *Sap. 5* ſepulturæ, & perpetuæ oblivioni, hoſpes hic fuit unius noctis, & abiit, & memoria ejus receſſit a terra. Poteris autem modum hunc contrarium ſumere de morte juſtorum, nam juſti videntes ſe de hoc mundo migraturos, gaudent in teſtimonio conſcientiæ, exultant quod liberantur de iſtis miſeriis, quia hic non fuerant ligati concupiſcentiis, non dolent hinc exire, & ſic de aliis.

CAPUT III.

Generales modi ad formandum meditationes de pœnis infernalibus.

DE pœnis infernalibus, imaginare ipſum infernum ſecundum quaſdam ſimilitudines a ſanctis ſuper hoc poſitas. Aſpice igitur chaos horribiliſſimum, lacum ſubterraneum, puteum profundiſſimum, & totum ignitum. Item imaginare civitatem magnam & horribilem, & penitus tenebroſam, obſcuriſſimis & terribiliſſimis flammis ſuccenſam, clamantibus, ululantibus, & plangentibus univerſis præ inexplicabilibus doloribus & ſimiles ſimilitudines poteris cogitare. Cogita de pœnarum acerbitate. Dicitur enim ignis ille ad ignem noſtrum tanti eſſe caloris, quanti noſter ignis eſt ad depictum. Et ita cogita de frigore, & fœtore. Hujus pœnalitatis acerbitas patet ex ſtridore dentium, ex gemitu, & planctu, & blaſphemia, & ſic de aliis. Cogita de pænarum multiplicitate. Ibi enim eſt ignis inextinguibilis obſcuriſſimus, frigus intolerabile, fœtor horribilis, tenebræ palpabiles. Ibi erit pœna in omni ſenſu. In viſu per horribiles viſus & aſpectus dæmoniorum. In auditu, per lamentabiles gemitus, & clamores de miſerabili ſocietate, & crudelitate tortorum, ſine omni miſericordia, in torquendo non fatigantur, nec ad miſericordiam commoventur. Inſultabunt dicentes, ubi nunc gloria? ubi nunc altus ſtatus? ubi ſuperbia? Cogita quomodo nunc ibi per membra quibus quis peccavit eiſdem puniatur, & omnibus membris malus pœnam ſuſtinebit. Cogita etiam de pœna interiori, videlicet remorſu interiori conſcientiæ, & vermis eorum qui non morietur. *Iſa 66* Quis poteſt ſufficienter cogitare quantum doleant, quod illam pœnam modicis laboribus & brevi tempore non evaſerunt. Item internæ paſſiones maxime regnabunt in eis: erunt enim maxime iracundi & A invidi, & erunt ita ſimul ſicut canes rabidi. Item recordabuntur priorum delectationum ad augmentum pœnæ. Unde ibi lamentabuntur, dicentes: *Sap. 5* Quid nobis profuit ſuperbia? Cogita de duratione pœnarum, quod ſcilicet numquam ſit finem habitura. Non poteſt mille millia annorum, imo non poteſt tot annos, quot anni poſſunt in millibus numerari, quia nulla ibi redemptio, nullus ibi finis.

CAPUT IV.

Generales modi meditandi circa extremum judicium.

B DE extremo examine, cogita quantus tunc fiat terror. Ipſa enim angelica tuba, mirabilia, terrenda, ſcilicet fulgura, coruſcationes percutient corda hominum, & pavere facient. Cogita, ſi potes magnitudinem iræ juſti judicis, venientis contra eos qui eum offenderunt. Et quantum mali terrebuntur. Imaginare quomodo & quam amara fiet ibi diviſio. Ponentur omnes juſti, humiles, mites ad dexteram: ſuperbi, invidi, luxurioſi, &c. ad ſiniſtram amodo non conjungendi. Nunc ſunt duo in mola una, &c. *Luc. 17* & unus aſſumetur, & unus relinquetur cogita quid timoris, & quid C horroris, quid admirationis erit ſuperbis, elatis hujus mundi cum ſe abjectos viderint & pauperes, viles, & deſpectos quos inſanos putabant ad dexteram Chriſti in gloria viderint aſſiſtentes. Tunc pœnitentiam intra ſe agentes dicent: Ecce hi *Sap. 5* quos habuimus in deriſum aliquando. E contra, juſti ſtabunt in magna conſtantia adverſus eos qui ſe anguſtiaverunt. Cogita quomodo omnium operum ibi, & cogitationum *Ibidem.* fiet redditio. Hieruſalem ſcrutabitur *Soph. 1* in lucernis, id eſt, hi qui apparebunt velut ſancti, inveſtigabuntur ibi, & quidquid in eis occultum fuerit ad lumen veniet. Teſtes erunt diabolus, qui oſtendet nobis omnia quæ fecimus ubi, & quando, &c.

Item

Item proprium ſcelus, & totus mundus dabit teſtimonium contra peccatores. Cogita quomodo Chriſtus exhibebit paſſionis ſuæ inſignia, & quomodo per illam Chriſtus exprobrabit quod eam contempſimus: Cogita de illo horribili tonitruo, & irrevocabili ſententia. Ite maledicti, &c. Cogita de dulciſſima invitatione juſtorum ad ſempiternam cœnam per illam vocem. Venite, &c. Cogita quam magna ſint opera miſericordiæ, & pietatis, cum ea ſolum Chriſtus ad judicium ſuum adducere videatur. Cogita quod juſti ibunt in vitam æternam, injuſti in ſupplicium ſempiternum. Et hæc duo loca per chaos magnum diviſa ſemper permanebunt.

Matt. 25

Ibidem.

CAPUT V.

Generales mediationes de gloria cœleſti.

DE gaudiis ſuper cæleſtibus, imaginare locum illum, per imaginarias ſimilitudines a ſanctis pro noſtra capacitate inventas. Eſt enim civitas ex auro puriſſimo, gemmiſque pretioſis mirabiliter conſtructa, ſingulæ portæ ex ſingulis margaritas, & campus ſpatioſiſſimus ac ſpecioſiſſimus omnium florum pulchritudine decoratus. Ibi æſtatis amœnitas, ibi odoris ſuavitas, &c. Cogita quantum potes, quantum erit gaudium ex viſione ſanctiſſimæ Trinitatis, in qua relucet exemplar omnis pulchritudinis, omnis bonitatis, omnis ſuavitatis, quam videndo omnia ſcienda ſcies, & quidquid volueris habebis in illa. In illa enim viſione beatificaberis. Cogita de viſione humanitatis Chriſti, qui hic fuit propter nos pauper & vilis homo, ibi ſublimis Deus & homo. Cogita de gaudio quod habebis ibi ex ſocietate glorioſæ Virginis, omnium ſanctorum Apoſtolorum, martyrum, confeſſorum, virginum, & de cujuslibet gaudio gaudebis & tu. Cogita de dotibus quas ibi corpus tuum recipiet, quæ ſunt immortalitas, impaſſibilitas, ſumma agilitas, & maxima ſpe- A cioſitas. Cogita de dotibus animæ quibus ipſa anima replebitur, quæ ſunt plenitudo ſcientiæ & lætitiæ. Cogita de iſtis dotibus, quam multa alia conſequeris, videlicet ſecuritatem, qua non timebis eiici, non timebis a tentatione vinci, inde tibi libertas ſumma, inde ſanitas, inde voluptas, inde amicitia inde honor, inde concordia. Et breviter, habebis ibi quidquid volueris, & quidquid volueris non habebis.

Apoc. 21

CAPUT VI.

Brevis modus meditandi circa beneficia Dei.

B UT circa beneficia Dei innumera, aliquem modum habeas meditandi, & memoriam tuam reformandi: ſcias, quod in his triplici conſideratione potes tuas meditationes variare, & dilatare, ut nunc tua quidem meditatio verſetur circa ipſum benefactorem, nunc circa teipſum cui benefecit, nunc circa ipſa beneficia quæ tibi multipliciter elargitur. Conſidera, quod ipſe benefactor tuus Dominus Deus, ita tibi benefaciat, ut nihil a te repetat, nec te nec aliqua creatura indiget. Conſidera, quod ſit infinitæ potentiæ cujus potentiam declarat univerſitas, & multitudo creatura- C rum ſuarum. Conſidera quod ſit immenſæ ſapientiæ, & hoc attende ex pulchritudine, & ordine totius univerſi. Attende igitur quantæ ſit bonitatis, ſi hic talis tantuſque Dominus modicum enceniolum tibi tribuit, immo quantæ bonitatis, quod tantus de tantillo dignetur cogitare. Conſidera quam ſollicita ſit tanta majeſtas circa te, in tribuendo beneficia. Modo quo tibi magis expedit, ab æterno diſpoſuit tibi ea dare, ab æterno, & ſemper actualiſſime cogitavit, & talia tibi beneficia præordinavit. Ita ſollicitus circa te ſicut circa integrum orbem, vel univerſitatem creaturarum. Ita enim hic magnus Rex tibi; & circa te intendit, ac ſi vacaret ſingulis. Et hoc affectum tuum non modicum ad grati-

Digitized by Google

tudinem, & amorem accenderet, ſi ſingula beneficia divina toti generi humano collata, ita tibi attraheres, & ita te ex eis ad gratitudinem intelligeres obnoxium, ac ſi tibi ſoli fuiſſent collata, verbi gratia, ac ſi pro te ſolo crucifixus, factus homo, &c. propter te ſolum creaſſet cœlum, & terram, & hoc docet nos Chryſoſtomus. Affectu etiam tanto beneficia illa dat, quod ſi etiam quid minimum daret, gratiſſimum merito deberet eſſe. Perpetua, inquit, charitate dilexi te, & ex perpetua, & maxima charitate donat ſua beneficia. Attende quam ſis vilis, quam plenus malitiis, & concupiſcentiis, ſicut tibi ſuperius ſatis eſt oſtenſum, cum diceretur de diſcuſſione tui, & propria cognitione, & de memoria peccatorum.

Circa beneficia forma dupliciter meditationes. Primo circa hoc, quod mala tua benigne tibi remiſit. Secundo, quod innumerabilia tibi contulit dona, & munera, dimiſit enim tot mala quot feciſti, de quibus ſupra dictum eſt: immo dimiſit tot quot facere potuiſti, a quibus te præſervavit. Attende quam longanimiter te expectavit in peccatis, & non occidit ſicut meruiſti. Circa beneficia autem, quæ dedit tibi, cogita quam multa, quam bona, quam utilia, quam magna, quis enumerabit ea? quis intelliget? quis loquetur? Attamen ut hic habeas modum cogitandi, cogita quomodo dedit tibi dona naturæ, dona gratiæ, dona ſuperexcellentiæ. Percurre aliqua de ſingulis, nam in quolibet ſunt multa bona valde. De dono naturæ eſt, quod creavit te in tempore, & quod ab æterno te diſpoſuit creandum, non creavit te pecus, ſed hominem: dedit viſum, auditum, &c. & ſingulis creavit ſenſibus, ea quæ ſibi congruunt oblectamenta. Item dedit animam immortalem, cui dedit rationem, ingenium, induſtriam, qua omnia materialia poteſt intelligere. Dedit mentem, vel intellectum, quia immateriales Spiritus Deum, & Angelum intelligeret, propter te omnia in terra crea- A vit, omnia elementa ad tuam vitam; omnis animantia ad tuum nutrimentum. Dona gratiæ. Primo quod voluntatem tuam ab eo averſam ad ſe revocavit, & ei gratiam ſuæ juſtificationis infudit, quæ ſolum ab eo deſcendit, dedit voluntatem, ut velles te emendare, tum & locum ordinavit, ut poſſis. Ad donum ſuperexcellentiæ ſpectat, quod propter te fecit Filium ſuum incarnari, ut eſſet amicus tuus, frater tuus, qui & propter te mortuus eſt, crucifixus, & ſeipſum dedit in altaris ſacramento. Miſit tibi Spiritum ſanctum, & hoc in ſignaculum acceptationis, in privilegium amoris, in annulum deſ- B ponſationis. Cogita quam multa ab initio egit mirifica cum genere humano, propter genus hominum locutus eſt cum patribus, apparuit in figuris, loquebatur in prophetis, eduxit de Ægypto, induxit in terram promiſſionis, & infinita mirabilia. Ut quid autem hæc omnia fecit, niſi ut per figuras, & per prophetas intellectum tuum in cognitione veri illuminaret, & affectum tuum detraheret ad amorem boni?

CAPUT VII.

De cœna Domini, & præparatione ad ſuſceptionem corporis Chriſti.

C SEd ſuper omnia quotidie, & maxime Dominici corporis ſacramenta ſumpturus memoriam facias illius devotiſſimi myſterii, quod in cœna Domini primitus erat inſtitutum. Siquidem poſtquam agnum paſchalem typicum cum ſuis diſcipulis Dominus Jeſus comedit more Judæorum, tunc verum agnum paſchalem comedendum dedit. Conſecravit enim corpus ſuum atque diſcipulis ſuis tradidit ad manducandum, quibus, & poteſtatem tradidit idipſum conſecrandi, & aliis tribuendi. O vere magna munificentia, o inaudita largitas, o charitas ſuperexcellens, qui ſeipſum dat, quid poterit negari? quid ultra faceret? omnia quæ potuit pro nobis fecit

omnia

Digitized by Google

omnia quæ habuit nobis dedit, dedit regnum ſuum, dedit & ſeipſum, ideoque in hac cœna dicebat: Hæc quotieſcumque feceritis, in mei commemorationem facite. In memoriam, ſcilicet eorum quæ pro te in carne geſſi, quod propter te deriſus, illuſus, crucifixus ſum. In mei, inquit, memoriam hoc ſacramentum omnium ſacramentorum excellentiſſimum ægrotis eſt medicina, peregrinantibus diæta, debileſque confortat, valentes delectat, languorem ſanat, ſanitatem ſervat, fit homo manſuetior ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, ad obediendum promptior, ad gratiarum actionem devotior. Adverte tamen, quod effectus ſacramentorum ſolet eſſe ſecundum diſpoſitionem, & præparationem ſuſcipientium. Neque enim Judas præmiſſa dona ſuſcepit, qui corpus Domini ſuſcepit, ſi tamen ſuſcepit. Ideoque tibi ſummopere ſtudendum eſt, ut quantum potueris ante ſuſceptionem digne te præpares. Qui enim corpus & ſanguinem Domini indigne ſumit, judicium ſibi manducat, & bibit. Tria autem ſunt, quæ exigit a te hujus ſacramenti digna ſuſceptio, ſcilicet corporalem munditiam, puritatem conſcientiæ, & actualem devotionem. Corporalis autem munditia aliquando ex decenti, aliquando ex neceſſario requiſita. Puritas autem conſcientiæ, præſertim a criminibus, ipſa eſt neceſſaria. Ideo vide, ut ante ſuſceptionem hujus ſacramenti contritionem habeas, atque ſi fieri poteſt, ante conſpectum Domini humiliter lacrymas fundas, quibus te laves a peccatis tuis quæ feciſti, & quæ omiſiſti, & quæ facere potuiſti corde, ore, & opere. Actualem autem devotionem in te faciunt timor, & amor. Timor incutit reverentiam: amor autem deſiderium, & affectum. Habeas reverentiam & timorem: terribilis enim eſt hæc menſa, ad quam cum debita reverentia, & congrua vigilantia neceſſe eſt accedas. Siquidem

Matt. 26 Marc. 14 Luc. 22 1. Cor. 11

1 Cor. 11

Tria requiruntur in eo qui Eucharistiam ſuſcepturus eſt.

A in hac Sacerdotali menſa, nunc præſens eſt Chriſtus, & qui ultimam cœnam cum Apoſtolis cœnavit, ipſe iſtam quoque conſecravit. Non enim homo eſt qui propoſita, ſcilicet panem, & vinum, corpus Chriſti facit, & ſanguinem: ſed ille, qui pro nobis crucifixus eſt Chriſtus, ſacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute & gratia propoſita conſecrantur. Quo modo tu igitur ad illam menſam, ad præſentiam Chriſti, ad tactum Dei filii intrepidus audes accedere, quem Joannes Baptiſta tangere contremiſcit? Petrus Apoſtolorum princeps a ſe præ formidine repulit, dicens: Exi a me Domine, B quia homo peccator ſum. Cogita quod iſte quem tu ſumis, erit judex tuus. Time igitur, ne ſi indigne ſumpſeris, & ſine reverentia, poſt mortem invenias iratum, cum ad ejus tribunal præſentatus fueris judicandus, quem tremunt Poteſtates, adorant Dominationes. Denique cogita, quod licet mille millibus annorum te ad hoc ſacramentum per puras orationes, ſanctiſſimas præparationes præparaveris, nihil eſſet ad condignam ſuſceptionem, etiam ſi haberes merita omnium ſanctorum, quanto magis tu qui ſine devotione, ſine præparatione accedis. Item attende propriam vilitatem modo ſuperius dicto, & reputabis te C indignum, & acquires reverentiam congruam, & hoc valet maxime pro hujus Sacramenti ſuſceptione, ut quantum poteris, fias vilis in oculis tuis. Habet etiam deſiderium ad hujus reverendi Sacramenti ſuſceptionem. Panis enim iſte, ut dicit Auguſtinus, eſuriem quærit hominis interioris. Diverſi autem diverſimode affectum ad ſuſceptionem hujus ſibi formant ſacramenti. Aliqui enim trahuntur amore unionis Chriſti, ut dilectum in ſe ſæpius amplexentur; aliqui trahuntur deſiderio ſanationis paſſionum ſuarum, & malorum deſideriorum, ut eum quaſi medicum advocent, per quem ab omni infirmitate curentur. Aliquos trahit conſcien-

Matth. 3 Luc. 5

ſcientia delictorum, eo quod hoc ſacramentum inſtitutum eſt in remiſſionem peccatorum, aliquos trahit amor, & compaſſio proximi, ut ſuccurrant per hanc hoſtiam vivis ſimul & defunctis. Ut autem deſiderium tuum accendatur, cogita, quod Chriſtus omnium ad ſe accedentium dolores tulit, & omnes infirmitates noſtras ipſe portavit.

Matth. 9. Luc. 7. Matth. 15. Marc. 1. Marc. 2. Mulier accedens retro ſanata eſt: Peccatrix pedes oſculans eſt mundata: Chananæa dum importune ſequitur, eſt exaudita: Leproſi accedentes curati ſunt, Dæmoniaci, paralytici, & cuncta naturæ monſtra dum accedunt, & credunt, ſalutem conſequuntur. Nam virtus de illo exi- Luc. 6. bat, & ſanabat omnes. Publicani & peccatores accedentes, veniam merentur, nec eorum convivia deſpexit. Igitur cum feceris quod in te eſt, accede in fide, & fiducia, ſperans de infinita Dei pietate. Debes etiam præcipue ante hujus Sacramenti ſuſceptionem, devotiſſime Chriſti paſſionem percurrere, nam ſpecialiter in memoriam paſſionis hoc Sacramentum legitur inſtitutum. Si autem quæris, quo te affectu magis debeas excolere timoris, ſcilicet & reverentiæ, an amoris & deſiderii, an debeas, ut multi, cum importuna deſiderii feſtinantia anhelare, an ut nonnulli reverentiæ, & timoris magnitudine, magnitudinem Sacramenti attendens, & propriam infirmitatem conſiderans, magis debeas affectu retrahi & elongari? Ad hoc ſancti reſponderunt utrumque affectum commendantes, uniuſcujuſque conſcientiæ, quid ei melius viſum fuerit, relinquentes. Feſtinavit ſi quidem Zachæus, ut Dominum gaudens in domum ſuam ſuſciperet. Centurio propriæ infirmitatis conſcius, repulit eum, dicens: Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Unum tamen eſt quod omnibus generaliter tutum videtur, ut ſcilicet ex reverentia timentes ſpem & deſiderium non relinquamus, ut ex ſpe, & fiducia non amittamus Luc. 19. Matth. 8.

A timorem, & reverentiam; ſed ſemper inter hæc utraque confidentes, & timidi fluctuemus. Ait enim Sanctus Gregorius: Nihil nobis ſecurius, quam ſub ſpe timere. Simpliciter tamen loquendo dubium non eſt, quin melior ſit affectus amoris, quam timoris, ſed quod eſt ſimpliciter melius, in caſu eſt ſæpe pejus, & pluribus periculoſius.

CAPUT VIII.

De generali materia exercendi in paſſione Domini.

B CIRCA paſſionem Dominicam, in qua te præ ceteris exercitiis ardentius, & devotius exercebis, ut ea quæ in ſacris Evangeliis legeris, ad tuam devotionem melius ſcias reflectere, & dirigere ad propriam utilitatem; ſcire debes, quod tria ſunt, in quibus tua conſideratio circa mortem Salvatoris noſtri ſpecioſiſſime ſpeculatur.

Sunt autem hæc tria, opus, modus, & cauſa. Opus, ut ipſam paſſionem, ſicut facta a ſanctis Evangeliſtis narratur, ſtudioſa, & devota mente pertractes, & invenies Chriſti mirabilem patientiam, & excitaberis tu ad compaſſionem. Cum autem Sacramentum, divinæ ſcilicet C paſſionis hiſtoriam in mente tua revolvit, ut ad litteram materiam noſtræ redemptionis contempleris, diligenter debes ad hoc niti, ut quoties audis Jeſum vel Chriſtum hoc feciſſe, vel ſuſtinuiſſe, per nomen Jeſus, in mente tua repræſentetur, nec ſolum Deus, nec ſolum homo, nec ſola deitas, vel humanitas, ſed in mente formabis conceptum perſonæ unius, quæ ſimul eſt Deus & homo, & in qua deitas, & humanitas ſine eſſentiarum permixtione, in uno ſuppoſito convenerunt. Itaque Chriſtus, vel Jeſus cum dicitur, Deus & homo & perſona deitatis, & humanitatis deſignatur. Ita quidquid Deus feciſſe dicitur, hominem feciſſe firmiter fide catholica retine-

Circa Paſſionem Domini tria conſideranda.

Digitized by Google

nemus, quidquid homo ſuſtinuit, A Deum credamus, & cogitemus ſuſtinuiſſe, verbi gratia, cum legis Chriſtum fleviſſe ſuper Lazarum, vel Hieruſalem, in mente concipies non nudum hominem, quoniam tunc minus mirabile eſt hominem fleviſſe: ſic cum audies Chriſtum in cruce pependiſſe, non hominem ſolum in mente cogita, ſed hominem Deum, & amplius miraberis, & multo plus ad devotionem accenderis, & moveberis ad compaſſionem. Et quidem omnibus fidelibus Jeſus, vel Chriſtus Deum hominem repræſentat: ſed quanto illud lucidius, & clarius attendere poteris, tanto eris devotior in Chriſti vita, morte, miraculis B & factis.

Ioan. 11 & Luc. 19

Secundo circa opus paſſionis Chriſti, ut magis accendaris ad compaſſionem, debes diligenter advertere quotieſcumque legeris, aut in paſſione Chriſti aliquas pœnalitates Chriſto inflictas, eodem genere pœnalitatis ſeu eodem genere pœnarum Chriſtum in paſſione ſua ultra omnem æſtimationem fuiſſe afflictum, quod ex multis cauſis poteris conſiderare, quæ te ut paſſionis Chriſti amaritudinem ſentias, multum movebunt. Si bene conſideras, unusquiſque homo in eodem gradu pœnalitatis plus minuſve patitur, quanto pœnam plus minuſve ſenſerit, ut C notum eſt. Tanto enim quiſque pœnam facilius, & acrius ſentit, quanto natura fuerit vivacior, & ſenſus ejus facilius percipit. Sed Chriſtus erat vivaciſſimus, ideo quælibet pœna ei inflicta erat ei graviſſima. Cogita ergo ſi illa crucifixio, & illa clavatio manuum & pedum, de qua Propheta ait: Foderunt manus meas, &c. alteri fuiſſet homini intolerabilis, quam gravior & acerbior Chriſto in ſua natura delicatiſſima, nobiliſſima, & vivaciſſima. Item erat pœna eo gravior, quo a peculiari ſuo populo inflicta, cui merito dicere poterat, Popule meus quid facere debui tibi, & non feci? Tu autem quid pejus mihi retribuere poteras quam feciſti. Item pœna Chriſti erat in omni ſenſu, & in omni membro, ſicut invenies ſi bene opus paſſionis in mente tractaveris. Item devote imaginare interiorem Chriſti pœnalitatem, quæ forte exteriori pœna non erat minor, immo forſitan multo major quæ interiora pœna cauſabatur in eo ex zeli fervore pro humano genere, in quo tamen quo ad majorem partem, videbat paſſionem ſuam fore inutilem. Item hæc interior pœna ſurrexit ex magna compaſſione ſuæ dilectiſſimæ matris; item ex noſtra cæcitate, & ingratitudine. Cum igitur legeris, vel in mente revolveris quomodo Chriſtus fuit flagellatus, deriſus, illuſus, conſputus, crucifixus, &c. noli ſolum cogitare de pœna exteriori, ſed ita Dominum Jeſum reſpice in talibus pœnis, quaſi hominem Deum exterius ſumma pœnalitate afflictum, & etiam ultra quam humana mens comprehendere poteſt, interius tribulatum, & doloroſum. Et vere ſi ita reſpicis Chriſtum in quavis afflictione conſtitutum, ſi non condoles, valde mirandum eſt: Cum re vera ſi perfecte comprehenderes animal brutum ita inexplicabili pœna affligi humanitatis aſpectu compatereris, quanto magis Domino Deo. Et hæc de opere.

Pſalm. 21

Circa modum autem patiendi ſi diligens fueris & devote rimaris, invenies præcipue humilitatem, mititatem, & generaliter omnium virtutum exemplar imitandum. Ut autem modum patiendi in Chriſto in te melius ſentias, debes in omnibus, quæ de paſſione Chriſti legis vel cogitas, ſemper in mente tua revolvere, quomodo Chriſtus ſe habuit in verbis, in reſponſionibus, in factis, in pœnis, quomodo ſe habuit tam interius, quam exterius, & quomodo illa prout loco, & perſonis congruebat, optimo modo formabat, & hoc poteris in Evangelio invenire, vel certe ſi ibi non eſt expreſſum, ex teipſo forma. Nam nullus Chriſtianus ignorat, quin in omnibus opti-

optimo modo ſe habuit. Igitur de modo ita debes cogitare, cum verbi gratia legis: Stetit Jeſus ante Pilatum præſidem, &c. Cogita primo modum ſtationis, quam humilis fuit, forte inclinato capite, demiſſis oculis. Deinde de modo prolationis verborum, quam leni & dulci voce deprompſit, ita ut te delectaret audire aliquem hominem ita loquentem. Nam vox ejus non minus, quam facies decora. Deinde cogita quomodo ſe habuit, & planum eſt, quod ſtetit cum ſumma humilitate, non habens invidiam contra Pilatum, & Judæos, ſed compaſſionem. Sic cogita quando Judæis clamaverunt, Crucifige, & cetera, quomodo Chriſtus ea audivit, certe ſummo dolore, & ex compaſſione, & zelo tamen exterius humiliter ſe habuit, & ſic omnia pertractans, imitare

Matth. 27

Luc. 23

A modum Chriſti ſe habendi ſecundum locum & tempora, & invenies omnem virtutem in Chriſto, & optimum modum quo ſe habere potuit. Maxime autem diligenter attende modum, quo interius ſe habuit compaſſione, & zelo.

Circa tertiam ſcilicet cauſam, ita ſemper lege & cogita de paſſione Redemptoris tui, ut ſcias, quia tu es cauſa. Paſſus eſt enim propter tuam redemptionem, illuminationem, juſtificationem, & glorificationem, ita ſemper attrahe tibi & hoc beneficium, quaſi ſit pro te ſolo paſſus, ut ſupra dictum eſt. Ita cogita ſemper, ut quidquid legeris vel cogitaveris, quaſi dicat Chriſtus, hoc feci, ut ſequaris veſtigia mea, te humilies, patiens ſis, tollas crucem tuam & ſequaris me: quia non eſt ſervus ſuper Dominum ſuum.

S. BO-

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS EPISCOPI ALBANENSIS,

OPUSCULUM

Quod inſcribitur, Paſſio Chriſti breviter collecta ad modum faſciculorum.

Devotus & omni pietate plenus eſt iſte tractatus: in quo faſciculus Myrrhæ ſponſæ uberibus interponitur, ut virtutum ſtudium, & ad Chriſti vulnera compaſſionis affectus augeatur. In antiquis impreſſis non erat hoc opuſculum a ſuperiori diſtinctum: tamen viſum eſt in hac editione ſub peculiari titulo præcedenti annectere, cum ſolum in eo de paſſione Chriſti ad modum faſciculorum ſermone Auctor ſcribat. Itidemque factum eſt de eo opuſculo, quod ſupra pag. 27 inſcribitur, De pugna ſpirituali contra ſeptem vitia capitalia, quod poſt hoc ſine ullo titulo in antiquis impreſſis continebatur. Ibi enim aptius viſum fuit apponere poſt illud, cui titulus eſt, Formula aurea de gradibus virtutum.

Primus faſciculus, Dominica die, de oratione in horto, & captione.

Cant. 1 FASCICULUS myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur, loquitur anima devota, deſignans Chriſti amaritudinem ſe ſimul collectam jugiter in ſuo pectore circumferre. Ut autem tu etiam Aquicumque memoriam tuam per meditationem mortis Chriſti reformare deſideras, in promptu habeas faſciculos, qui in memoria tua commorentur, paſſionem Chriſti hic tactam ſolummodo ordine Evangeliorum inſeruimus compendioſe, ut ex illis paucis ſecundum illa tria, quæ dicta ſunt, opus, modum, & cauſam, habeas

habeas materiam copioſe meditandi, & de paucis plurima colligas. Cogita igitur quomodo ſollemni illa cœna, de qua ſupra dictum eſt, celebrata, & hymno dicto, Chriſtus Deus & homo videns appropinquare tempus ſuum, ſurrexit ut iret ad montem, hoc eſt, opus quod fecit. Cogita igitur, ut ſupra dictum eſt, de modo, quomodo ſe habuit intus, & extra. Eundo, fugam diſcipulorum prædixit: Petrum aſſerit ter ſe negaturum, & alia quæ loquebatur; & hoc iterum opus attende. Cogita etiam quomodo exteriori verba illa deprompſit, & quali interiori protulit affectu, ſic facias ubique nec opus ſemper eſt repetere. Aſſumpto Petro, Jacobo, & Joanne ait: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Relictis illis ſolus orat in monte. Finita tertia vice oratione, ex imaginatione mortis; & interno dolore, & timore, factus eſt ſudor ejus ſicut ſanguis, innuens ineffabilem pœnam per hoc; nam de nullo tale aliquid legimus. Tunc Angelus unus ſuum Dominum confortavit. Cogita quomodo Chriſtus inimicis ſuis obviavit, & ſponte ſe obtulit, & verbo ſuo eos in terram proſtravit. Deinde a Juda oſculatur, a Judæis capitur, trahitur, vincitur, & ad domum Annæ deducitur: & omnes diſcipuli fugerunt: & hic ſit tibi faſciculus unus memoriæ commendandandus. Et hic ſi placet, potes aſpicere Chriſtum, qui ſit iſte qui iſta patitur, & te ſubdas ei per rationis aſſenſum. Crede igitur, & cogita ipſum eſſe veraciter Dei filium, omnium principium, Salvatorem omnium, & retributorem omnium.

Matth. 26

Luc. 22

Faſciculus ſecundus, de illuſione coram Anna, & Caipha, & negatione Petri.

IN domo Annæ confeſſus veritatem, a ſervo nequam percutitur: Cogita hic opus, modum & cauſam, vel ſaltem aliquod eorum ſicut tibi congruit. Deinde in domo Caiphæ, ubi Scribæ & Phariſæi expectabant, adducitur, illuditur, & percutitur tamquam blaſphemus. Falſum teſtimonium quæritur, & non invenitur. A Pontifice adjuratur, a Petro ter negatur, ſed Chriſtus reſpiciens Petrum, exire, & flere amariſſime compulit. Mane facto ad Pilatum vinctus ducitur. Cogita modum, quo ipſi eum ducebant, quia peſſime tamquam latronem, & maleficum, &c. Judas videns, quod parabant Chriſtum ad mortem, tantum in ſeipſo doluit, quod tam dulcem hominem tradidit, ut ſe laqueo ſuſpenderet, & retulit pecuniam, cum qua emptus eſt ager, ſicut prædixit Hieremias. Coram Pilato multipliciter innocenter accuſatur, mittitur ad Herodem, ab eo ut fatuus illuditur, & irridetur. Hic diligentiſſime conſidera, qualis eſt qui patitur, & ei configurare, ut compatiaris innocentiſſimo, mitiſſimo, amantiſſimo, & nobiliſſimo. Et hic ſit faſciculus ſecundus.

Zach. 11.

Faſciculus tertius, de coronatione, & crucifixione.

POſt hoc petentibus Judæis dimittit Pilatus Barabbam, & tradidit Jeſum ad crucifigendum victus importunitate Judæorum, & timore Cæſaris. Tunc Jeſus more & ſchemate regis multipliciter illuditur, chlamyde induitur, ſpinis coronatur, arundine percutitur, ut Rex in deriſum adoratur. Hic homo cogita modum, attende cauſam, quomodo ſcilicet Chriſtus ſe habuit, & quomodo Judæi ſe habuerunt, cauſam quare tanta ſuſtulit, vadens ut crucifigatur, proprium portat patibulum, populus ſequebatur, & mulieres flentes, quibus ait: Nolite flere ſuper me, &c. In monte Calvariæ crucifigitur. Et hic diligenter pertracta modum crucifixionis. Aut enim primo crucem erexerunt, & Chriſtus aſcendit ad crucem, aut certe crucem poſuerunt in terram, & ibi eum clavis affixerunt. Nam alius modus non appa-

Luc. 23

apparet. Et hic tertio ſpecialius convenit conſiderare, quantus eſt iſte qui tanta patitur, ut ad ipſum poſſis egredi per admirationis aſpectum, quia immenſus eſt poteſtate, ſpecioſitate, felicitate, & æternitate. Admirare igitur majeſtatem annihilari, ſpecioſitatem decolorari, felicitatem tormentari, æternitatem mori. Et hic tertius faſciculus.

Faſciculus quartus, de his quæ facta ſunt dum Chriſtus penderet in cruce, & de emiſſione ſpiritus.

PEndens Chriſtus in cruce, ſitit. Cogita opus quomodo Chriſtus pendet, cogita modum, & cauſam, cogita, quod ſitit, orat pro crucifixoribus, blaſphematur in cruce, irridetur a prætereuntibus, a principibus, a latrone, titulus veriſſimus & indelebilis, Jeſus Nazarenus Rex Judæorum, ſcribitur. Stat mater Jeſu doloroſa ſub cruce, quam reſpexit, & Joanni commiſit; fiunt tenebræ. Deſignans tandem quanta ſua eſſet pœna, & quod humanitas fuit deſerta, in eo, quod nulla fuit redundantia ſuperiorum virium, in quibus fruebatur, ad inferiores, quibus patiebatur, clamabat: Eli, Eli, lamma ſabacthani? Accepto aceto, conſummatis jam omnibus, cum nihil reſtabat agendum, clamans alta voce tradidit ſpiritum, innuens, quod quamdiu vellet, tamdiu viveret, & quod nullus animam ſuam a ſe tolleret, ſed quod ipſe ſponte eam poneret. Et hic debes conſiderare, quali forma paſſus eſt, aſſimilationis amictu. Paſſus eſt enim ſicut verus agnus liberaliſſime reſpectu ſui, obedientiſſime reſpectu patris; prudentiſſime reſpectu adverſarii. Stude igitur ad habendum habitum ſecundum effigiem modi ſe habendi, ſcilicet benignitatis, ſeveritatis, humilitatis, & perſpicacitatis. Et hic ſit faſciculus quartus.

Joan. 19

Matt. 27

Faſciculus quintus, de his quæ facta ſunt Chriſto pendente in cruce poſt mortem.

LAtronum oſſa confringuntur, Chriſti os non comminuitur, ne figura de hoc evacuetur. Latus ejus aperitur, unde profluunt Eccleſiæ ſacramenta, velum ſcinditur, ſepulchra mortuorum aperiuntur, ut inde mortui in die reſurrectionis cum Chriſto reſurgerent. Hic conſidera, quantus pro te paſſus eſt, & crucem amplectere per paſſionis deſiderium, ut ſicut ipſe paſſus eſt injuriam, convitia, ludibria, ſupplicia, ſic tu paſſionem Chriſti imitando, amplectere pro eo omnem paſſionem plenam injuriis, convitiis, ludibriis, & ſuppliciis. Et hic faſciculus quintus.

Faſciculus ſextus, de ſeptem ſignaculis in paſſione Chriſti reſeratis.

PAſſio Chriſti non ſolum reformat memoriam per devotam meditationem, nec ſolum inflammat deſiderium ad devotionem, quinimmo præcipue illuſtrat intellectum, & ducit ad cognitionem veritatis. Siquidem in univerſitatis cognitione, ſeptem erant clauſa ante Chriſti paſſionem, quæ ſunt in ejus paſſione reſerata. De quibus intelligi poteſt illud Apocalypſis; Aperta ſunt ſignacula ſeptem. Primum ſignaculum fuit Deus admirabilis, qui per crucem manifeſtatus eſt eſſe ſumma ſapientia, in eo, quod diabolum decepit, ſumma juſtitia, in quantum quæſivit redemptionis præmium, ſumma miſericordia, quia tradidit pro nobis filium. Secundum ſignaculum fuit ſpiritus intelligibilis, qui manifeſtatus eſt per paſſionem, quantæ ſit benignitatis, quantum ad Angelos, qui permiſerunt Chriſtum crucifigi, quantæ dignitatis quoad homines, nam propter eos Chriſtus eſt crucifixus, quantæ crudelitatis quoad dæmones, qui Dominum Deum ſuum ſecce-

Apoc. 5

fecerant crucifigi. Tertium ſignaculum eſt mundus ſenſibilis, qui in morte Chriſti probatur eſſe locus tenebrarum, in quo regnat cæcitas, quia lucem veram non cognovit, in quo regnat ſterilitas, quia Chriſtum infructuoſum reputavit, impietas, quia innocentem condemnavit. Quartum ſignaculum fuit paradiſus, qui per crucem apparet eſſe locus gloriæ, lætitiæ, & opulentiæ in eo, quod Chriſtus propter ejus reſtitutionem factus eſt vilis, pauper, & miſer. Quinto per mortem Chriſti infernus manifeſtatus eſt eſſe plenus omni egeſtate, vilitate, & paupertate, quia ſi hæc paſſus eſt propter peccati deletionem, multo magis damnati hæc patientur propter juſtam operum retributionem. Sextum ſignaculum fuit virtus laudabilis, quæ per crucem Chriſti probatur eſſe pretioſa, ſpecioſa, & fructuoſa. Pretioſa, quia Chriſtus ante voluit vitam corporalem perdere, quam contrariari virtuti. Specioſa, quia in contumeliis relucebat. Fructuoſa, quia unus perfectus actus Chriſti virtutis infernum ſpoliavit, cœlum aperuit, perditum reſtauravit. Septimum ſignaculum per crucem apertum eſt, & in eo, quod apparuit reatus culpabilis, quam deteſtabilis ſit, cum ad ſui remiſſionem indigeat tam magno pretio, tam grandi piaculo, tam difficili medicamento.

Faſciculus ſeptimus, de Reſurrectione, Aſcenſione, & miſſione Spiritus ſancti.

Tertia autem die Chriſtus victor mortis reſurrexit, & nos reſurrecturos monſtravit. Si igitur Chriſto paſſo fuiſti compaſſus, nunc reſurgenti congaude. Cogita devote, qualiter anima Chriſti ad infernum deſcendit, quid ibi egit, & de gaudio ſanctorum patrum, & triſtitia dæmoniorum. Cogita de timore cuſtodum. Cogita de cuſtodia Angelorum circa ſepulchrum, quomodo

A nunc refertur unus ſolus ſedere, nunc ſtare ſupra lapidem, nunc in ſepulchro, nunc duo, & hi diverſimode, per quod oſtenditur multitudo Angelorum circa ſepulchrum, & varia viſitatio mulierum. Cogita quomodo amor & deſiderium Magdalenam, & alias feminas frequenter cogebat currere, & ſepulchrum Domini viſitare. Cogita de variis Chriſti apparitionibus. Cogita de dulcibus ejus colloquiis cum diſcipulis. Cogita, cur Chriſtus voluit in Galilæa apparere, niſi ut debeas a vitiis tranſmigrare; unde Paſcha tranſitus. Sed in Galilæa, id eſt, tranſmigratione, & mutatione corporum noſtrorum, B in regno cœlorum Chriſtum videbimus poſt generalem reſurrectionem. Poſt quadraginta dies reſurrectionis aſcendens Chriſtus in altum, captivam duxit captivitatem ſanctorum patrum. Meditare de glorioſa proceſſione aſcendentium cum Chriſto, nam ſancti ſequebantur, Angeli venientes obviabant, & tunc inter ſe quæſtiones illas formabant, de quibus Iſaias ait: Quis iſte eſt qui venit, &c. Cogita de triſtitia Apoſtolorum, & Angelorum gaudio. Cogita de Angelis redeuntibus & Apoſtolos conſolantibus. Diſce tu aſcendere ad Chriſtum, ſed per aſcenſiones prius dictas, ut relinquas C hic vitium: quia nullum vitium aſcendit cum Salvatore, ut dicit Auguſtinus. Deinde de cœlo Dominus in linguis igneis miſit Spiritum ſanctum. Vide quomodo deinde Apoſtoli fuerunt confortati, & in charitate fundati. Meditare cur Spiritus ſanctus in igne, cur in linguis, cur in utriſque ſimul, & cur in aliis creaturis apparuit: & ſtude proprietates rerum talium in te habere. Cogita & effectus & dona Spiritus ſancti, & multa ſimilia circa Spiritus ſancti miſſionem, ſignaque militantis ſub gula, ſcilicet ſomnum, cordis duritiam, otioſitatem, riſus procacitatem, contradictionem, & inſenſibilitatem.

S. BO-

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS, EPISCOPI ALBANENSIS, OPUSCULUM QUOD INSCRIBITUR DE PRÆPARATIONE AD MISSAM.

ARGUMENTUM

In duo opuſcula, quæ proxime ſequuntur.

Opuſculum hoc, & proxime ſequens in eodem argumenti genere verſantur, ut inſcriptiones quoque eorum manifeſtum faciunt. Nam alterum, De præparatione ad Miſſam, *alterum,* De inſtructione ſacerdotis ad ſe præparandum ad celebrandum Miſſam, *inſcribitur. Utrumque dignum ſane eſt, ut a ſacerdotibus & teratur manibus, & animo volutetur. Hi quippe quam ſingulari pietate, ac religione ad Miſſæ ſacrificium, in quo illa Deo Patri placens hoſtia Jeſus Chriſtus in odorem ſuavitatis offertur, accedere debeant, ex documentis hic a S. Bonaventura traditis plane intelligent. Documenta vero hæc innituntur auctoritati Apoſtoli* 1 Cor. 11 *dicentis: Probet autem ſeipſum homo & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, quam probationem & examinationem juxta quatuor fieri debere in hoc opuſculo docet: nempe, ſi cum qua fide, quali propoſito, quanta charitate, propter quid ad ſacrificium altaris accedit, omni affectu ſacerdos perpendit. In ſequenti vero juxta ſe conſiderationes, quæ ſunt: rationis diſcretio, mentis devotio, animi reverentia, amor & deſiderium cordis, pro ſe & aliis affectuoſa deprecatio, totius hominis diligentia. Hæc omnia fuſius proſequitur in his Opuſculis*

Auctor devotis quoque & piis adhibitis orationibus, & meditationibus. Id tamen obſervandum eſt circa locum Auctoris, cap. 4 hujus Opuſculi, ubi loquens de pravis ſacerdotibus, qui polluti peccatis Sacrificium altaris offerunt, ait: Verum ſi horum Sacrificium ſuſcipit Deus, &c. *intelligendum videlicet eſſe, quantum eſt ex parte ſimilium ſacerdotum, juxta dictum Hieronymi ad cap. 1 Malac. ut ref. d. 49 c. fin. Sacerdotes, inquit, nomen Domini deſpiciunt, & quantum ad ſe panem pollutum offerunt, qui ad altare indigne accedunt.*

CAPITA HUJUS OPUSCULI.

Quomodo ſe probare debeat Sacerdos Miſſam celebraturus. Cap. I
Quare CHRISTUS *continetur ſub iſtis duabus ſpeciebus. Cap. II*
Quare CHRISTUS *corpus ſuum dare voluerit velatum. Cap. III*
De diſcuſſione conſcientiæ ante communionem ſacram. Et cum quali propoſito, ſeu diſpoſitione accedendum ſit. Cap. IV
Ex quanta charitate, quantoque fervore accedendum ſit communicaturo. Cap. V
Qualiter, & per quæ homo ad celebrandum accenditur. Cap. VI
Quare neceſſe ſit animæ noſtræ recipere ſacramentum. Cap. VII
Propter quod & propter quam cauſam communicandum. Cap. VIII
De latria, quæ ſoli Deo debetur. Cap. IX.
De Dulia. Cap. X
De intentione celebrantis Miſſarum ſolemnia. Cap. XI
De confeſſione celebrantis facienda. Cap. XII
Quomodo ſacerdos celebrans ſe habeat infra ſacrum canonem. Cap. XIII
Quomodo ſe habeat Sacerdos poſt communionem ſacram. Cap. XIV.

CAPUT I.

Quomodo ſe probare debeat ſacerdos Miſſam celebraturus.

AD honorem glorioſæ & individuæ Trinitatis, & ad honorem excellentiſſimi Sacramenti, ſcilicet pretioſi corporis, & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, deſcribam tibi formam, per quam potes leviter manuduci ad contemplationem tanti myſterii, ac congrue diſponi ad ejus perceptionem: quam non raptim ſtrepitu verborum legere, ſed ejus ſenſum efficaciter cordi imprimere debes, & ex intimo affectu ſingula quæque in toto, vel in parte, prout ſonant, ſolicite ruminare.

Primo igitur acceſſurus ad menſam cœleſtis convivii, juxta Apoſtolum: Proba te ipſum, & diligenter examina, cum qua fide, quali propoſito, quanta charitate, propter quid, (1. Cor. 11) A aut propter quam cauſam accedis, ut ſic accedendo ad menſam cœleſtis convivii, juxta Apoſtolum, probes teipſum diligenter examinando.

Attende igitur iſta quatuor ſingula per ſe, & vide primo, quam fidem habere debes, circa veritatem & eſſentiam hujus Sacramenti. Credere enim firmiter debes, & nullatenus dubitare, ſecundum quod docet Eccleſia catholica, & prædicat, quod in hora expreſſionis verborum Chriſti, panis materialis, atque viſibilis advenienti vivifico & cœleſti pani, velut vero creatori honorem deferens, locum ſuum, ſcilicet viſibilem ſpeciem accidentium, pro miniſterio, & ſacramentali ſervitio relinquit, quo deſinente eſſe, miro & ineffabili modo, in eodem inſtanti iſta ſequentia ſub illis accidentibus veraciter exiſtunt. (Qua fide ad Eucha-riſtiam accedendum.)

Primo illa puriſſima Chriſti caro, & ſacrum corpus, quod, fabricante Spi- (Realis exiſtentia Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ.)

Spiritu ſancto, tractum fuit de utero glorioſæ Virginis Mariæ, appenſum in cruce, poſitum in ſepulchro, glorificatum in cœlo.

Secundo, quia caro non vivit ſine ſanguine, ideo neceſſario eſt ibi ſanguis ille pretioſus, qui feliciter manavit pro mundi ſalute in cruce.

Tertio, cum non ſit verus homo abſque anima rationali, propterea eſt ibi anima glorioſa Chriſti excedens in gratia omnem virtutem & gloriam, & poteſtatem, in qua re- *Coloſſ. 2* poſiti ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei.

Quarto, quia Chriſtus eſt verus Deus, & verus homo, ideo conſequenter eſt ibi Deus glorioſus in majeſtate ſua. Hæc omnia quatuor ſimul, & ſingula tota ſimul, ſub ſpeciebus panis & vini, perfecte continentur, non minus in calice, quam in hoſtia, nec minus in hoſtia, quam in calice, nec in uno defectus ſuppletur alterius, cum nullus ſit, ſed in ambobus integrum continetur, propter myſterium, de quo grandis eſt ſermo. Sufficit enim credere Deum, verum & hominem ſub utraque contineri ſpecie; cui aſſiſtunt Angelorum frequentia, & Sanctorum præſentia.

CAPUT II.

Quare Chriſtus tantum continetur ſub iſtis duabus ſpeciebus.

SEd vide, quam pulchre Chriſtus ſub his tantum duabus ſpeciebus continetur. Primo, quia panis & vinum optimum ſunt nutrimentum totius hominis: nam panis nutrit carnem, & vinum tranſit in ſanguinem, qui eſt ſedes animæ. Secundo, quia eorum uſus eſt homini principalior, & communior eſt, & mundior, & minus faſtidioſus habetur; ideo puritas ſpiritualis refectionis opportune per iſta ſignificatur. Tertio, quia optime figurant paſſionem Chriſti, quæ quotidie per hoc ſacramentum memoratur: nam panis ſi- A gnificat corpus illud trituratum, molitum, piſtum in paſſione, decoctum & aſſum igne divini amoris, in camino, id eſt ara crucis. Vinum vero ſignificat ſanguinem, qui de uva, ſcilicet Chriſti corpore, in torculari crucis a calcantibus Judæis expreſſus eſt. Quarto pulchre ſignificat corpus Chriſti myſticum, ſcilicet Eccleſiam collectam ex multis fidelibus prædeſtinatis ad vitam, tamquam panis, & vinum ex multis granis & racemis.

Cum ergo accedis, cave ne dubitando vacilles, & tamquam cæcus manu tentans innitaris baculo arundineo, ſcilicet argumentis naturalibus B & rationibus humanis, quærendo quomodo iſta fieri poſſunt, ſicut quondam Judæi litigabant, & quidam diſcipuli ſcandalizati abierunt retrorſum. Sed ſubiice teipſum Deo, & captiva mentem tuam ſub jugo fidei, quam tantis teſtibus roboratam vides. Quid enim dubitationis de hoc Sacramento remanet, quod a Chriſto tam expreſſe traditum, ab Apoſtolis prædicatum, a ſanctis Patribus orthodoxis tot centenariis annorum præfiguratum, tantiſque cærimoniis, tot miraculis, & prodigiis, & obſervantiis, quaſi teſtimoniis palpabilibus, vides confirmatum? Tolle hoc ſacramentum de Eccleſia, & quid erit in C mundo, niſi error & infidelitas? & populus Chriſtianus erit quaſi grex porcorum diſperſus, & idololatriæ deditus, ſicut expreſſe patet in ceteris infidelibus. Sed per hoc ſtat Eccleſia, roboratur fides, viret vel viget Chriſtiana religio, & divinus cultus. Unde inquit Chriſtus: Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.

Accedens ad Eucharistiam captivet intellectum ſub jugo fidei

Joan. 6

Matt. ult.

CAPUT III.

Quare Chriſtus corpus ſuum dare voluerit velatum.

POſt etiam notare debes, quod ſic decuit Chriſtum corpus ſuum velatum nobis dare. Quid enim va-

leret fides tua, ſi Chriſtus in propria forma viſibilis tibi appareret? certe & coacte eum adorares. Aut quomodo carnales oculi tantam gloriam ferre poſſent? Quis vero, niſi inſipiens, dicat, ut carnem crudam & hominis cruorem in propria forma ſua comedere & bibere debeas? Recedat ergo omnis dubitatio, quia ſicut olim divinitas in utero virginali latuit, & Filius Dei ſub humanæ carnis velamine viſibilis mundo apparuit; ſic & glorificata humanitas, divinitati conjuncta ſub forma panis & vini latet, ut nobis mortalibus competere poſſet.

CAPUT IV.

De diſcuſſione conſcientiæ ante communionem ſacram. Et cum quali propoſito, ſeu diſpoſitione accedendum ſit.

Secundo proba teipſum, cum quali propoſito, & diſpoſitione accedis. Ideo diſcute & revolve conſcientiæ domum, & vide ne forte ſit intus aliqua turpitudo in mente, vel macula extra in carne, qua offendi poſſunt oculi illius, qui eſt ſanctus ſanctorum. Primo ergo rediens introrſus ad iniquitatem tuæ mentis, quanta mala ab ineunte ætate commiſiſti, quanta bona neglexiſti, quam brevis vita, quam incerta mors, quam lubrica, & periculoſa via hujus temporis rumina: ne forte, quod abſit, poſt præcedentem confeſſionem, & pœnitentiam aliquod in te ſit mortale peccatum, vel peccandi propoſitum, unde mortua ſit tua miſera anima, ac per hoc a radice Chriſti & Eccleſiæ abſciſſa, quia ille vivificus panis, & divinus non præſtat influxum vitæ, nec nutrimentum membris abſciſſis & mortuis, teſte Scriptura, quæ dicit: In malevolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Unde a talibus ſumitur ſacramentum, & non res ſacramenti, id eſt Chriſti gratia,

Munditia animæ ad communionem requiritur.

Sap. 1

Indigna ſumptio ſacramenti nociva eſt.

A & unitas charitatis ejus: comeditur guſtu, ſed non reficit ſpiritum: vadit ad ventrem, ſed non reficit mentem: deglutitur ſicut abrotanum ſine ſui læſione, & non vivificat animam, nec incorporat eam ſibi, neque unit, ſed potius nauſea compellente, talem Chriſtus evomit, velut cadaver putridum beſtiis devorandum & avibus, cum ſcilicet infelicem animam tradit ſatanæ cruciandam, ſicut de Juda ſcriptum eſt: Quoniam poſt buccellam introivit in eum ſatanas. Quapropter ſi talibus laqueatus es, cave ne pro aliqua cauſa, vel neceſſitate, abſque debita contritione, ac propoſito pœnitendi, ac confeſſione præmiſſa, accedere ad altare præſumas: quia horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.

B

Joan. 13 Heb. 10

Sed heu! quot ſunt hodie ſacerdotes miſeri, & ſuæ ſalutis improvidi, qui corpus Chriſti in altari velut carnes pecudum manducant, & involuti & contaminati abominationibus; de quibus fas non eſt dicere, ſceleratis manibus, & pollutis labiis contingere non verentur & oſculari Filium Dei, & Mariæ Virginis unigenitum? Verum ſi horum ſacrificium ſuſcipit Deus, audeo dicere, mendax eſt, & ſocius peccatorum. Inſuper, quod deterius eſt, ad tantam quidem pervenerunt iſtis diebus perverſitatem & ſtultitiam, ut putent infeliciſſimi ſua ſcelera & immunditias peccatorum, quæ quotidie reiterare proponunt, abſque pœnitentia & confeſſione, per ſacram communionem quotidie celebrantes expiare. Tales non ſunt ſacerdotes, ſed ſacrilegi: non Chriſtiani, ſed hæretici. Profecto ſi fidem rectam haberent, aut peccare timerent, aut celebrare ceſſarent.

C

Secundo non tantum cordis, ſed & corporis attendenda eſt munditia: ideo cave ne immundus accedas, non tantum dico de immunditia voluntaria, quæ mortalis, ſed etiam nocturnali, ſive caſuali macula, quæ impedit celebrationem, ubi non eſt

Munditia corporis quomodo ad Euchariſtiam ſuſcipiendam requiratur.

magna

magna neceſſitas, vel juſſio præceptorum. Ubi ergo dicta interveniunt, & dictæ maculæ non dederis occaſionem vel cauſam per præcedentem concupiſcentiam, vel inordinatam crapulam, nec ſecuta eſt notabilis mentis inquinatio per reminiſcentiam, vel illuſionem phantaſticam carnalium, credo quod accedere poſſes, ſalvo meliori judicio, maxime ſi ſingularis devotio ratione ſolemnitatis vel alterius ſimilis cauſæ te traheret ad celebrandum. Cuſtodire etiam debes pudicitiam manuum quantum potes, & omnium membrorum tuorum puritatem. Unde tibi conſulo; ut præ cæteris hominibus omni tempore maxime dum Miſſam celebraturus es, caveas ab omni tactu non ſolum turpi & immundo qui fit cum peccato, ſed etiam a quolibet indecenti, & coinquinato, & totum te recolligas, ut nec actus, nec cogitatio ad aliquod aliud diſpergatur. Et inſuper curam habeas diligenter, de munditia & nitore paramentorum altaris, & ſacrorum vaſorum, ut cum honore, & omni diligentia tractetur ille, qui eſt Angelis, & Archangelis tremebundus.

CAPUT V.

Ex quanta charitate, quantoque fervore accedendum ſit communicaturo.

Tertio proba teipſum ex quanta charitate, & quali fervore accedis, non ſolum enim mortalia vitanda ſunt, ſed etiam venialia peccata, per negligentiam & otium multiplicata, & etiam per inconſiderationem, ac per diſtractionem diſſolutæ vitæ, & malæ conſuetudinis, licet non occidant animam, tamen reddunt hominem tepidum, gravem, & obnubilatum & indipoſitum, & ineptum ad celebrandum, niſi dicti pulveres & ſtipulæ venialium, per afflatum ſpiritus, & flammam charitatis ventilentur, & conſumantur ex ardeſcente igne cordis & ex conſideratione propriæ vilitatis. Ideo cave ne nimis tepidus, & inordinatus accedas, & inconſideratus: quia indigne ſumis, ſi non accedis reverenter, circumſpecte, & conſiderate. Unde Apoſtolus: Judicium ſibi manducat & bibit, quod apertius inſinuat cum ſubdit, dicens: Ideo inter vos multi imbecilles, ſcilicet per fidei incoſtantiam, & infirmi, id eſt gravi peccato ſauciati, & dormiunt multi, ſcilicet per torporem & deſidiam. O quam graves anguſtiæ, o quantæ anguſtiæ me undique affligentes. Accedere indigne horrendum eſt judicium: non accedere ex notabili negligentia vel contemptu, damnabilis eſt culpa. Beda. Nam cum ſacerdos eſt abſque peccato mortali, & in propoſito bono, non habens legitimum impedimentum, & non ex reverentia, ſed ex negligentia celebrare omittit, tunc, quantum in ipſo eſt, privat Trinitatem laude & gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, juſtos ſubſidio, & gratia, in purgatorio exiſtentes refrigerio, Eccleſiam Chriſti ſpirituali beneficio, & ſeipſum medicina & remedio contra quotidiana peccata, & infirmitates. Quia ſicut ait Ambroſius: Si quotieſcumque effunditur ſanguis Chriſti, toties in remiſſionem effunditur, debeo illum ſemper accipere, ut ſemper mihi peccata dimittantur: qui ſemper pecco, ſemper debeo accipere medicinam. Item privat ſe omnibus talibus provenientibus ex ſacra communione, quæ ſunt peccatorum remiſſio, fomitis mitigatio, mentis illuminatio, interior refectio, Chriſti & corporis ejus myſtici incorporatio, virtutum roboratio, contra diabolum armatio, fidei certitudo, ſpei elevatio charitatis excitatio, devotionis augmentatio, & Angelorum convivatio. Item non complet ſibi injunctum magnæ divinitatis obſequium nec officium exercet debitæ ſervitutis Dei, & tamen ſcriptum eſt: Maledictus, qui facit opus Dei negligenter. Item contemnit Chriſti præceptum de obſervantia hujus ſacramen-

Margin notes: *Peccata etiam venialia celebranti vitanda.* — *1 Cor. 11* — *Amb. l. 4 de ſacra. c. ult. tom. 4 ref. de con. d. 2 c. ſi quotieſcumque.* — *Hier. 48*

menti, ideo Chriſtus comminatur: Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, &c. Item abiicit viaticum ſuæ pregrinationis, exponens ſe periculo mortis, quia niſi recipiat alimentum corporis Chriſti, & vitæ vegetationem, efficitur ſicut aridum membrum, ad quod non tranſmittitur corporalis cibi nutrimentum. Ultimo, quantum in ſe eſt, evacuat divinum cultum & latriam, creatori debitam, ingratus de beneficiis. Unde dicitur in Numeris: Si quis mundus eſt, ſcilicet a peccato mortali, & in itinere non fuerit, cilicet aliter impeditus, & non fecerit phaſe, anima illa de populo ſuo exterminabitur: quia ſacrificium non obtulit Deo Domino, tempore ſuo. Ergo quantum potes, toto conatu per exercitium boni operis lacrymarum contritionem, & devotionis flammam, expelle a te omnem teporem, & negligentiam, ne inveniaris reſpuere tantorum chariſmatum dona. Num. 9

CAPUT VI.

Qualiter & per quæ homo ad celebrandum accenditur.

SI vis accendi ad amorem, conſidera tota mente iſta duo. Primo illius ſummæ charitatis incendium, quo ſumma bonitas, & benignitas, pro te vermiculo fœtido, tam pœnoſe ſuſtinuit crucis opprobrium. Secundo illius nobiliſſimi corporis cibationem dulciſſimamque ſanguinis potionem. Primo attendas illam beatiſſimam mortem diſcutiens cauſam. Cauſa autem alia non fuit, niſi neceſſitas noſtræ redemptionis. Omnis autem lex pro læſæ majeſtatis offenſione, offendentem judicat reum mortis. Hujus rei cauſa, cum peccatis exigentibus eſſemus rei mortis, pro recompenſatione tanti debiti, miſerans Deus humanæ miſeriæ, & parcens noſtræ morti, providit & conceſſit priori-

A bus pro morte hominum, cædem fieri animalium, & offerri ſibi hoſtias & ſacrificia placationis; ut quoties quis peccaret, toties eſſet pro eo neceſſarium hoſtias immolari. Quæ omnia figuræ erant & umbræ, donec Chriſtus caput humani generis mitteretur, viva & rationabilis hoſtia abſque peccato, qui pro omnibus hominibus ſeipſum ex amore offerret ad mortem pro noſtræ mortis redemptione. Sed quia non debuit pluries mori, eo quod illa una mors ſatisfecit pro peccatis omnibus factis & fiendis; ideo ſufficit, quod illam unam hoſtiam corporis ſui, quondam pro nobis B ſemel immolatam, moriens relinqueret; quotidie a nobis pro reſiduis delictorum, myſtice offerendam Deo patri, pro commutatione noſtræ mortis, cui quotidie ſumus obnoxii per peccatum. Unde Auguſtinus; Iteratur quotidie hæc oblatio, licet ſemel Chriſtus paſſus ſit, quia quotidie peccamus peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas vivere non poteſt: Et quia quotidie labimur, quotidie pro nobis Chriſtus myſtice immolatur. Hæc ille. Propter hoc quidquid agitur in Miſſa, & omnis ornatus, & cærimonia, nihil aliud repræſentat, niſi Chriſti paſſionem. Ob hoc ſuper omnia eſt neceſſaria C Chriſti mortis memoria in Miſſa. Unde Ipſe Chiſtus ait: Hoc facite in meam commemorationem. Et ejus Apoſtolus: Quotieſcunque manducabitis, &c. mortem Domini annunciabitis, donec veniat; ſcilicet ad judicium. Dum ergo accedis, dic ex toto corde. Ref. de conſ. d. 2 c. utrum ex Aug. ſunt tamen verba Paſchaſii de corpore & ſang. Dom. cap. 9 Luc. 22 1. Cor. 11.

Ecce cœleſtis pater, recolens mortem illam unigeniti Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti, offero tibi hanc hoſtiam, quam ipſe olim obtulit pro mea & totius mundi ſalute. Ecce ad altare tuæ majeſtatis tranſmitto oblationem vivam, quam tu in miſeratione multa miſiſti ad altare crucis immolandam pro nobis. Recordare ergo illius ſacroſancti ſudoris, quaſi guttæ ſanguinis decurrentis in Ad ſacrum faciendum prævia oratio.

terram

Digitized by Google

terram. Reſpice illam virgineam carnem, verberibus crudeliter flagellatam, colaphis & alapis cæſam, livoribus tumidam, ſputis maculatam, ſanguine cruentatam, ſpinis perforatam, clavis confixam, lancea vulneratam. Illa ergo pietas, quæ Filium tuum traxit & vicit, ut in ſtatera crucis totius mundi peccata libràres, ipſa te cogat Pater miſereri nobis miſeris. Reſpice obſecro non noſtra peccata, ſed in faciem Chriſti tui. Non enim in juſtificationibus noſtris preces noſtras proſternimus, ſed in multitudine miſerationum tuarum.

Secundo ſi vis ad amorem accendi, & inflammari, conſidera illius ſacri corporis cibationem dulciſſimam, & vide quam bonus, & ſuavis eſt ſpiritus ejus in nobis, quamque congrua, & utilia providit nobis Pater noſter cæleſtis vivificantia alimenta.

CAPUT VII.

Quare neceſſe ſit animæ noſtræ recipere ſacramentum.

Rationalis creatura ad quid creata.

QUia enim rationalis creatura ad hoc facta eſt, ut ſit capax & particeps bonitatis Dei, ex qua participatione vivere, & ad beatum eſſe pervenire debet, ſine qua ex ſe ad nihilum tendit & ad mortem ſempiternam, niſi per cibum vivificantem jugiter vegetetur, ex participatione divinæ virtutis, & gloriæ. Quam participationem ideo comeſtionem voco, quia ſicut corpus animale per cibum vivificatur, caleſit, & impinguatur: ſic anima rationalis per ſpiritum Chriſti, quo frui debet, pleno affectu, & intellectu nutritur, & inflammatur. Et ſicut Angeli in patria pleno hauſtu bibunt de ſpiritu peremni, & vivo fonte luminis, ac ſatiantur ab ubertate domus ejus: ſic ſapientia ante prævidit, ut rationales animas hominum, quas tam care redemit, & per gratiam magnificavit, ac effecit ſimiles Angelis Dei, cibaret illo

Euchariſtia Angelis & hominibus communis.

A pane, quo Angeli nutriuntur, ſine quo nec illi nec iſti vivere poſſunt, & hoc per aliquem modum convenientem nobis parvulis: quia impoſſibile eſt nobis comedere cum iſto mortali corpore illum panem vitæ in ſoliditate propriæ formæ, ſcilicet divinitatis. Ideo ut nobis comeſtibilem cibum præberet ſub forma convenientiori ſcilicet panis & vini corporalis dandum, propter convenientem ſimilitudinem panis ad panem, & refectionis ad refectionem ut ſicut Angelos viventes ſpiritus cibat verbo increato, ſic mortales homines cibat verbo incarnato, in ſacramento ſuſcepto. Unde dictum eſt: Panem Angelorum manducabit homo, &c. Et: Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi, &c. Item nota, quod ſicut cura eſt Deo de corpore animalis cujuſcumque providere illi cibum convenientem; ſic cura eſt eidem de nutrimento nobiliſſimi ſui corporis myſtici, quod eſt Eccleſia, cujus Chriſtus Filius Dei eſt caput, nec aliunde debet vegetari & vivere, quam a capite ſuo, ut omnia membra, ſcilicet viri juſti unita & ſibi invicem cohærentia, in Chriſto capite, ipſius ſpiritu, & amore nutriantur per hoc ſacramentum unitatis, & pacis; ac per hoc ſicut non eſt vita corpori abſque incorporatione cibi convenientis ei, ſic animæ rationali non eſt vita ſpiritualis, ſine incorporatione & inviſceratione hujus cibi ſpiritualis ſibi convenientis. Unde inquit Chriſtus: Qui manducat me, vivit propter me. Hæc autem eſt differentia inter comeſtionem corporalem, & ſpiritualem: quia ibi cibus comeſtus tranſit in ſubſtantiam & nutrimentum comedentis; hic vero comedens incorporatur Chriſto, & tranſit in amorem, & unitatem ſpiritus Chriſti. Ideo dictum fuit beato Auguſtino; Non ego mutabor in te, ſed tu mutaberis in me, id eſt in mei ſimilitudinem: ſcilicet bonitatem, ſanctitatem, &c. ſicut ignis, ferrum ſibi in ſimilitudinem convertit.

Pſal. 77 Joan. 6

B

C

Ibidem

Auguſtin. lib. 7 conf. cap. 10.

CAPUT VIII.

Propter quod, & propter quam cauſam communicandum.

QUarto & ultimo proba te ipſum, propter quid aut propter quam cauſam accedis. Et hic dirige aciem mentis ad duo præcipue, ſcilicet ad purum affectum, & deſiderium ſanctum. Secundo ad debitam intentionem, & propoſitum neceſſarium.

Primo vide, quid deſideres, ne propter avaritiam, aut tumorem, aut vanam gloriam, aut conſuetudinem, aut alicujus mundanæ complacentiæ, aut temporalis favoris cauſa accedas: ſicut multi diebus iſtis abutuntur ad ſui perditionem, quod eſt datum ad ſalutem. Væ, væ, væ Domine Deus, quanti hodie infelices ad ſacros ordines accedunt, & divina myſteria accipiunt, non cœleſtem panem, ſed terrenum quærentes; non ſpiritum ſed lucrum: non Dei honorem ſed ſuam ambitionem: non ſalutem animarum, ſed quæſtum pecuniarum: non Chriſto ſervire mundo corde & corpore in ſacris myſteriis, ſed deliciari, ditari, ſuperbire, & luxuriari de patrimonio Chriſti & de eleemoſynis pauperum, ac Eccleſiaſticas dignitates ambiendo multis litigiis, & ſimoniis potius rapiunt, quam aſſequantur, non vocati a Deo, ſed impulſi a diabolo tamquam Datam & Abiron. Tu autem homo Dei, dirige vota tua & deſideria ad Deum, & vide quibus affectionibus & deſideriis trahi debeas ad ſacra myſteria celebranda.

Contra eos qui pravo intuitu ad ſacros ordines accedunt.

Num. 16

Quo animo ad ſacra altaris myſteria accedunt.

Primo te trahet conſcientia & remorſus delictorum ſperans per eum quaſi per hoſtiam oblationis ab omni peccato purgari.

Secundo tuæ infirmitatis intuitus & conſideratio ut eum quaſi medicinam ad te voces, per quam ab omni infirmitate tuearis.

Tertio preſſura alicujus tribulationis, ut per eum, qui omnia poteſt, A ab omni adverſitate citius libereris, & protegaris.

Quarto, ſi deſiderium alicujus gratiæ vel ſpiritualis beneficii impetrandi, ut per eum, cui Pater nihil negare poteſt, obtineat.

Quinto, gratiarum actio pro omnibus beneficiis temporalibus, & ſpiritualibus, tibi, & aliis impenſis, cum nihil habeamus Deo retribuere, præ omnibus, quæ retribuit nobis, aliud, quam Calicem ſalutaris accipere, & ſacrificare Hoſtiam laudis, id eſt, Jeſum Chriſtum.

Sexto, charitas, & compaſſio proximorum, cum pro ſalute vivorum, & requie defunctorum, nihil efficacius B interpellet, quam Chriſti ſanguis effuſus in remiſſionem peccatorum.

Septimo, laus Dei & Sanctorum, cum nihil habeamus, quo poſſimus Deum & Sanctos pro ſua dignitate laudare, quam Chriſtum ſacramentaliter Deo patri offerre & immolare.

Octavo, Dei amor & dilectio, ut eum invites ad te, ac per inviſcerationem ſpiritualis refectionis, in te ipſo eum delectabiliter amplexeris.

Nono, ſitis & deſiderium augendæ gratiæ, quia hoc ſacramentum fontem continet gratiarum, & ſanctificationum, & auctorem continet ſalutis, Dominum noſtrum Jeſum Chri- C ſtum. Ideo dicitur Euchariſtia, id eſt bona gratia. Cetera vero ſacramenta fluenta ſunt, & rivuli gratiarum, quibus ſanctificamur.

Euchariſt. Etymon.

Decimo, ardor, & ſuſpirium, quo totis viſceribus virtute hujus exceſſivæ charitatis, & dulciſſimæ refectionis, cupias ſanctificari ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, & eripi ab omnibus periculis & tentationibus, ac inſeparabiliter uniri Chriſto Salvatori, & conſervari in ſuo amore. Unde inquit Chriſtus: Pater quos dediſti mihi, volo ut ibi ego ſum, illi ſint mecum, ut ſint unum, ſicut nos unum ſumus, ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum.

Joan 17

CA-

CAPUT IX.

De latria quæ ſoli Deo debetur.

SEcundo dirige mentem tuam ad debitam intentionem & propoſitum, circa ea quæ agere debes. Tria autem ſunt, quæ celebraturus intendere debes, ſcilicet Deum per latriam colere, Chriſti mortem memorari, & totam Eccleſiam juvare.

Latria quid

Primo intendas Deum per latriam colere. Cultus autem latriæ, eſt honor ſoli Deo impenſus, ſummo creatori ex debito ſervitutis, quo obligamur non ſolum noſtra, ſed nosipſos impendere pro ſuo honore, & pro eo mori ſi expedierit, ad recognitionem beneficiorum ſuorum, & ſuæ immenſæ bonitatis nobis oſtenſæ, & hoc contritio corde & ſpiritu humiliato, & toto affectu, actu, & habitu, geſtibus & ſignis proſternentes nos ante oculos ſuæ majeſtatis, & ſacrificiis, ac muneribus eum venerantes, referamus ad ipſum omnem ſpem noſtram, & deſiderium noſtrum tamquam in finem ultimum, & in eum a quo omnia ſperantes, propter quæ omnia expectantes, ab eo meritum, & retributionem bonorum noſtrorum, & malorum, ſecundum retributionem juſtitiæ ſuæ, ſuique beneplaciti.

CAPUT X.

De dulia.

ALiis quoque Sanctis exhibetur honor & devotio, quæ dicitur dulia, quæ non eſt cultus nec adoratio ſed ſubrogatio, & invocatio, ut ſint apud Deum advocati pro nobis, & omnis reverentia, quæ eis impenditur, propter Deum, cui ſunt conjuncti, exhibetur.

Quare Deus a nobis in immenſum timendus, honorandus & amandus ſit.

Deus autem debet a nobis in immenſum timeri, & honorari, & amari. Primo ex conſideratione ſuæ omnipotentiæ, & juſtitiæ, qui nos pleniſſimo jure damnare poteſt & ſalvare. Eſt etiam A ſumme timendus. Ex hoc enim timore oritur dolor de peccatis, pudor, ſuſpiria, lacrymæ, tunſiones pectorum, ſupplicationes, jejunia, diſciplinæ, peregrinationes, & hujuſmodi. Secundo ex conſideratione ſuæ ſapientiæ & majeſtatis, ſumme eſt honorandus. Ex hoc namque oritur veneratio & reverentia, genuflexiones, & incurvationes, proſtrationes, orationes, purificationes, conſecrationes, munditia ſacrorum vaſorum, paramentorum ornatus, & decor, feſtivitates, celebritates & ſolemnitates luminarium, cantus, pſalmodiæ hymnorum, lectionum, & hujuſmodi. Tertio ex conſideratione bonitatis, B & clementiæ eſt infinite amandus. Ex hoc autem amore oriuntur gratiarum actiones, laudes, hymni, benedictiones, vota ſancta, & incenſationes, & hujuſmodi.

CAPUT XI.

De intentione celebrantis Miſſarum ſolemnia.

INtendere debes, ut ex frequentatione divini cultus nomen Dei in nobis ſanctificetur, ut a nobis per ſanctitatem vitæ glorificetur in mundo, ut creſcat in orbe cultus & honor Dei, ut cognoſcat totus mundus, C nos eſſe clericos unius veri Dei, & Salvatoris Jeſu Chriſti. Intendere debes, & memorari Chriſti mortem. Et de hoc dictum eſt ſupra. Intendere debes totam Eccleſiam juvare, ut ſcilicet proponas Deum orare pro Papa, Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Doctoribus, Rectoribus, Sacerdotibus, Clericis, Monachis, Religioſis, Monaſteriis, & omnibus Chriſto famulantibus, pro Regibus, Ducibus, Principibus, & ceteris nobilibus, pro virginibus, viduis, orphanis, peregrinis, afflictis, captivis, debilibus, infirmis, & pro omni populo Dei. Etiam pro paganis, Schiſmaticis, & hæreticis, ut convertantur ad Deum verum, & ſanctæ Eccleſiæ unitatem. Item in

Digitized by Google

in ſpeciali orare debes pro aliquibus cauſis, charis ſcilicet parentibus, conſanguineis, & amicis devotis, & tibi recommendatis, ac in tua oratione ſperantibus. Item ſingulariſſime pro te ipſo, & ſi aliquem prædictorum fidelium, præcipue propter odium vel rancorem, excludis, ut non ſit particeps tanti beneficii, mortaliter peccas, agens cum odio divina myſteria.

CAPUT XII.

De confeſſione celebrantis facienda.

HIs præmiſſis, poſtquam ex ruminatione prædictorum in meditatione tua exardeſcit ignis in corde tuo, evome & purga fæces peccatorum tuorum ſpiritu contrito, & humiliato, memorans quanta commiſiſti cogitatione, verbo, & opere, quanta bona omiſiſti, quæ facere debuiſti, & potuiſti, & veniens ad ſpiritualem medicum, & patrem, dic peccata non communi & generali confeſſione, ut quidam duri corde faciunt; palliantes foliis verborum in generali confeſſione ſua enormia peccata, & abſque verecundia & dolore taliter proferentes, ut etiam in plateis poſſent totaliter abſque rubore confiteri. Hæc non eſt confeſſio, sed deceptio, & deriſio. Sed ſi vis ſanari, aperi vulnera tua, & de profundo corde enarra clare & aperte, quæ poſt præcedentem confeſſionem egiſti, non ſolum opera, ſed & cogitationes perverſas, quarum delectatio mentem maculat: non ſolum mortalia, ſed etiam venialia graviora, quæ conſcientiam lædunt, & mordent. Cetera per modum generalem breviter & clare exprime. Deinde peracta pœnitentia tibi injuncta, decanta illos quinque Pſalmos: Quam dilecta; Benedixiſti; Inclina; Credidi, & De profundis, cum ſuis verſiculis & orationibus. Dic etiam, ſi tempus ſuppetit, illam orationem, Summe Sacerdos: quæ valde efficax eſt & devota. Poſtea procedens ad altare recordare Chriſtum euntem ad crucem, & fige cor ad ea, quæ in paſſione geſta ſunt, legas clare & diſtincte ea, quæ legenda ſunt, non multiplicando collectas nimias, nec alia legendo ex devotione vel arbitrio proprio, quam quod a ſanctis Patribus inſtitutum eſt.

Venialia graviora confitenda.

CAPUT XIII.

Quomodo ſacerdos celebrans habere ſe debeat infra ſacrum canonem.

CUm autem perveneris ad ſacrum canonem recollige mentem, ne per diverſa vagetur, appone diligentiam magnam in ſignis & actibus, majorem in verbis, maximam in intentione. Primo propter continentiam divinitatis immenſæ, in Memento, tam pro vivis, quam pro defunctis, non fiat cum voce & verbis commendatio, ſed tantum mente diſcurre per quaſdam perſonas magis intimas, ceteraſque recollige ſub compendio, referens intentionem ad omnes, pro quibus antea oraſti, ſive orare promiſiſti. Dum autem perveneris ad, *Qui pridie*, dirige mentem & intentionem tuam ad faciendum id, quod intellexit Chriſtus in ſua cœna, & quod intendit ſancta Mater Eccleſia. In communione autem pauſa pauliſper: & dic non lingua vel labiis, ſed corde.

In conſecratione quomodo intentio dirigenda. Devota communicantium oratio.

DOmine mi quis es tu, & quis ſum ego, ut præſumam te mittere in latrinam fœtidam corporis mei, & animæ meæ? Ut quid me feciſti, ut tibi injuriam hanc execrandam facerem? Mille enim lacrymarum anni non ſufficerent, ad tam nobile ſacramentum ſemel digne accipiendum, quanto magis ego miſer indignus ſum, qui quotidie pecco, & incorrigibilis perſevero, & in peccatis accedo, ſed in infinitum major eſt miſericordia tua, quam miſeria mea: unde confiſus de tua pietate præſumo te ſumere.

Hæc

Digitized by Google

Hæc enim duo maxime requiruntur ad congruam perceptionem ſacramenti, ſcilicet profunda humilitas, cum annihilatione ſui, & compaſſio mortis Chriſti.

CAPUT XIV.

Quomodo ſe habeat ſacerdos poſt communionem ſacram.

POſt communionem ſi non ſentis aliquam ſpiritualem refectionem, ſignum eſt ſpiritualis infirmitatis, vel mortis. Ignem poſuiſti in ſinum, & non ſentis calorem, mel in ore, & non ſentis dulcedinem. Si vero conſolationem ſentis aliquam, non tibi tribuas, ſed ſuæ bonitati immenſæ, quæ etiam & malos & indignos conſolatur, & dicas in corde tuo.

AD meam miſeriam deteſtandam me convincit beneficiis ſuis. Si mihi peccatori alia fecit, quid faceret ſi vitam meam correxero? Ideo totis viribus volo me mutare, & ſibi ſemper adhærere. (Ad ſacrum faciendum, ſeu in celebrante, requiruntur.)

Hoc autem non repures te poſſe tuis viribus, ſed auxilio gratiæ ejus. Quod ipſe omnibus nobis præſtare dignetur. Amen.

S. BO-

S. BONAVENTURÆ
S. R. E. CARDINALIS
EPISCOPI ALBANENSIS.

OPUSCULUM.

DE INSTRUCTIONE SACERDOTIS

Ad ſe præparandum ad celebrandam Miſſam.

Ad ſacrum faciendum ſex in celebrante requiruntur.

A AD Miſſam celebrandam ſex conſideranda ſunt. Primum eſt rationis diſcretio reſpectu veritatis, ut ſcilicet ſciat, quis quid recipere debeat. Quid, quia verum Deum, qui fecit cœlum, & terram, & verum hominem, qui pro nobis pependit in ligno. Quis, quia homo, non beſtia propter peccatum. Unde præ ceteris repellat a ſe ſacerdos beſtialitatem peccati.

Secundum mentis devotio ratione ejus ſanctitatis. Debet enim conſiderare, quod quem recipimus, ſanctus ſanctorum eſt, & omnis ſanctitatis origo: & ideo quantum poteſt ſancte, & devote accedat ad ipſum, a ſe expellens omnem peccati rubiginem per lacrymarum compunctionem, & omnem mentis amaritudinem, per orationis dulcedinem devotionemque.

Tertium eſt animi reverentia reſpectu majeſtatis, ut ſcilicet ad tam excellentem Dominum vereatur accedere tam viliſſima creatura. Si enim ante Imperatorem non eſſet dignus ſtare homo infectus putredine, quanto magis Dominum recipere in ſacramento altaris indignus, & miſer homo, cujus omnes juſtitiæ ſunt Iſa. 64 ſicut pannus menſtruatæ? & ſi juſtitiæ ſunt tales, qualia ſunt peccata? equidem indigniſſimus eſt ad hoc omnis homo. Conſideret tamen, quod major dignatio ſua, quam dignitas noſtra, ſua benignitas, quam miſeria noſtra.

Quartum eſt amor, & deſiderium cordis ratione ſuæ bonitatis. Unde multum cavere debet homo, ne cum tædio, aut corporis torpore ad illud ſacramentum accedat, in quo conti-

tinetur ſumma bonitas, & infinita A jucunditas. Unde mirum videtur, quomodo in iſta receptor homo non liqueſcat amore, caloreque, & quomodo non abſorbeatur ſuavitatis dulcore. Conſideret ibi corpus Domini ſui, ſi vult ad amorem accendi; & illius nobiliſſimi corporis & ſanguinis cibationem, ſi vult deſiderium provocare, & tandem refici provocatus.

Quintum eſt pro ſe & aliis affectuoſa deprecatio, & humilis in ſermone, ratione ſuæ clementiæ. Ab ipſo enim ſecure poteſt petere, qui dixit: Petite, & accipietis: quærite & invenietis. Et ad hoc credo maxime iſtud ſacramentum eſſe, ut poſtuletur venia, & gratia impetretur in oblatione iſtius excellentiſſimi holocauſti.

Luc. 11

Sextum eſt totius hominis diligentia, reſpectu ſuæ immenſæ nobilitatis ſive nobiliſſimæ immenſitatis. Si enim cum diligentia magna quis ſervit alicui principi ſingulari: tanto majori diligentia debet ſacerdos Domino ſuo miniſtrare, & omni vigilantia pertractare illud digniſſimum ſacramentum, ac ſi nihil faciendum eſſet, aut numquam aliud facere deberet. Ecce ibi debet eſſe attentio tota, probatio ſufficiens & diſtincta, ut nil confuſum aut diminutum fiat. Debet etiam nihilominus contrectatio fieri provida, & diſcreta, ac omni honeſtate ornata, ut ſic ibi omnia cum ſumma diligentia operetur ſacerdos.

Ad hoc conſulo cuilibet ſacerdoti, ut præ ceteris hominibus ſe omni tempore ab omnibus, quæ aliquo modo cor ſuum habitaculum regis ſui polluere poſſunt ſive parum ſive multum, tam occaſionaliter, quam actualiter elonget ſe quantum poteſt. Tunc autem præcipue, cum ad Miſſam vadit celebrandam a cunctis ſe abſtineat, quantum poteſt, & ſe totum recolligat in ſeipſo: ut nec ſenſus, nec cogitatio ad illud diffundatur: ſuam conſcientiam diſcutiat diligenter, & quod invenerit lavandum, lavet abundatia lacrymarum, vadat ad confeſſorem ſuum, & extra evomat omnia venenata: & immediate peracta pœnitentia, ſi tunc facere poterit, iterum recolligat ſemetipſum, & ad divinam majeſtatem elevet mentem ſuam, & conſideret divinam magnificentiam, & ad propriam miſeriam vergat, ut ſic videat, quam magnus eſt Dominus, & quam parvus eſt ſervus immo vanus & inutilis. Intret quantum poteſt in Deum, & in ſe ipſo, inquantum poteſt, ad nihilum redigatur, & cum fuerit abſtractus, & divinus effectus, quaſi nihil aliud videat, nihil aliud ſentiat, niſi Deum, & propter Deum B omnia reputet vanitatem, tunc cogitet qualis fuit erga nos dilectio Dei noſtri, qui ſic pro vili re, immo pro tam deteſtabili voluit ſic unire ſibi vilem, & in ea viliſſima & abominabiliſſima tam turpia voluit ſuſtinere. Tunc ruminet illam magnificentiam charitatis & illo inæſtimabili ardore inflammetur: & cum ignitus fuerit charitate circa dilectum, adaperiat viſcera pietatis pro ſe vilificato, afflicto, & lethaliter vulnerato compatiatur, intra ſe omnia iſta vulnera transformet, ac ſi ipſemet eſſet lethaliter vulneratus, & magna Chriſti vulnera, & nunc quantum in iſto vulnere, quantum in illo paſſus ſit, meditetur, C nunc quanta fuerint illa flagella extimet diligenter. Et cum ſic in iſta meditatione cum Chriſto fuerit crucifixus, quia in iſto exigitur maxime ſacramento: tunc cogitet, quod illam nobilem carnem in crucis ara immolatam pro nobis dignatus eſt dare in cibum & ſanguinem ejus effuſum pro redemptione humani generis de latere ſuo in potum. Numquam credas quod ſanguis ille, quem recipimus in altari, ſit extra corpus ejus: ſed tamen & effuſum pro nobis in paſſione recipere debemus ſub illa intentione. Tunc ejus dilectionem circa nos conſideret, & ruminet illius magnificentiam ſacramenti, & hoc quantum poteſt: quia vix poteſt

Conſcientia diſcutienda & cor a creaturis omnibus, ad creatorem convertendum.

Paſſio Chriſti meditanda & ex paſſione charitas.

poteſt aliquam inveſtigare ſcintillam tam immenſi amoris Domini in hoc magnifico ſacramento. Et cum bene ruminabit iſtud magnificum ſacramentum Salvatoris, jam quadam dulcedine cœleſti inductus humiliter, & reverenter accedat ad hoc ſacramentum, & cum omni diligentia proſequatur, adhibitis & aliis circumſtantiis, quas in principio hujus tractatus tractavi. Cum autem recipere debuerit, aliqua poterit præmeditari, ſi placet, ut pote dicat in corde ſuo.

Alia communicantis meditatio.

Ad illud tam nobile ſacramentum recipiendum, non ſufficerent mille anni ad præparationem condignam: quanto magis ego miſer & indignus ſum, qui quotidie pecco, incorrigibilis perſevero, & impræparatus accedo. Quare Domine me feciſti, ut tibi execrandam injuriam facerem, quod te pono in latrina peccatorum animæ meæ? quoniam non eſt cloaca magis fœtida, quam peccatrix anima mea. Utinam hanc immundam animam aliquis fluvius compunctionis diſcurriſſet, ut ibi non fuiſſet tanta peccatorum ſanies congregata. Domine, quid eſt hoc? numquid ibi te ponere debeo? ſed in infinitum major eſt miſericordia tua, quam noſtra miſeria: & ideo de tua benignitate confidens te præſumo ſumere, ut ſic infirmus accedam ad medicum dulciſſimum, ut tua liberer medicina. Quanto enim plus infirmus ſum, tanto plus indigeo Deus meus, & in liberatione mea magis apparebit tuæ immenſitas pietatis. Accedam ad Deum meum confidenter, quia infinitæ ſunt miſericordiæ ejus, & ſecum fruar bonorum deliciis. Ingrediar ergo ſponſa ad ſponſum, ſecumque volo inſeparabiliter commorari. Nolo amplius alteri adhærere, ut cum ipſo ſolo gaudium habeam ſine fine.

Hæc & alia quæ dicere voluerit, corde dicat, non ore, quia non credo expedire ibi proferre alia, quam illa, quæ in canone continentur.

Et nota quod ſecundum meum videre, ad efficaciter recipiendum valet compaſſio Chriſti, & vilificatio & annihilatio ſui, quantum poteſt vilis fiat, & indignus in oculis ſuis, qui recipere debet. Cum autem ſacramentum expletum fuerit, cogitet in corde ſuo, poſt tam nobilem cibum nolo ſtercora deguſtare, & cum ipſe ſit ſumma jucunditas, nolo de cetero affici circa aliquam creaturam. Si autem affectionem ibi nullam habuit, recogitet ſignum eſſe infirmitatis vel mortis. Ignem enim poſuit in ſinu, & calorem non ſentit, mel poſuit in ore, & dulcedinem non percipit. Et ideo talis miſeriam ſuam recognoſcat, & mutet in melius vitam ſuam. Si vero refectionem ibi recipit, non ſibi attribuat, ſed infinitæ divinæ majeſtatis bonitati, quæ ſe ad bonos, & malos extendit, & dicat in corde.

Ad efficacem Euchariſtiæ ſumptionem, compaſſio Chriſti, & ſui humiliatio requiritur.

Meditatio poſt communionem

In me Dominus operatur mirabilia, ad deteſtationem miſeriæ meæ, & ad convincendum beneficiis iniquitatem meam magnam. Nam me mortuum fecit ſentire, & vermem viliſſimum cœleſtia deguſtare. Si mihi peccatori talia fecit Dominus, quid faciet ſi correxero vitam meam, & continue voluero in melius promovere, & cœleſtibus dedicare meditationibus, & ſibi ſoli de cetero adhærere? Quod tamen facere potuit auxilio Domini, non propria virtute, & ſicut cogitat, ſic opere adimpleat.

ORATIO.

Alia devota pra io poſt communionem dicenda.

Domine Deus meus quomodo auſus ſum te alloqui viliſſima creatura, nam fœtidiſſimus ſum, horribilis ſum, ſtercus vermiſque nequiſſimus, & vaniſſimus homo. Tu autem Deus deorum, Dominus dominantium, omne bonum, honeſtum, & pulchrum, omnis utilitas, omnis amœnitas, omnis ſuavitas, fons ſplendoris, fons melodiæ, fons odoris, fons dulcoris, fons amoris & intimus dilectionis amplexus, & tu rogas me & ego fugio: de me

es ſo-

es ſolicitus, de te non curo: mihi ſemper ſervis, & ego te ſemper offendo: te mihi tribuis, & ego te contemno. Me ergo vanitatem & nihil diligis, & te infinitum & inenarrabile bonum ſperno, fœtorem, horrorem, mortalem dolorem tibi o beatiſſime, benigniſſime, amantiſſime ſponſe præpono. Plus me allicit creatura, quam Creator: vanitas, quam æternitas, deteſtabiliſſima miſeria, quam ſumma felicitas. Plus me inclinant ſordes, quam elevet pulchritudo, ſervitus quam magnitudo, *Prov. 27* amaritudo, quam dulcedo. Nam meliora ſunt vulnera diligentis quam fraudulenta oſcula inimici, & tamen plus ap- *Tob. 3* probo hoc affectu fraudulenta oſcula, quam vulnera diligentis. Sed ne reminiſcaris Domine delicta mea, vel parentum meorum, ſed pietatis tuæ viſcera, & dolorem tuorum vulnerum, non quod ego ſed quod tu pro me ſuſtinuiſti, conſidera. Si me, ut oſtendis, diligis, cur me relinquis? cur fatigari permittis? Me ergo amantiſſime tene timore, reſtringe amore, quieta dulcore. Dulciſſime ſponſe nequeo, neſcio, tibi volo ſervire, tibi adhærere toto corde, immo vix pericula amare, hoc operari in me tu potes, tu ſcis, tu vis, & a me exigis. Quid ergo deficiam in beneplacito meo, vel tu in tuo? Obſecro, ut non prævaleat homo, ſed Deus, nolo in hac contrarietate deficere, nolo ſuccumbere, ſed ſuccurre feſtinanter. *Luc. 15* Vivendo luxurioſe, & me nimis, & tuas creaturas laſcive amando, totam meam ſubſtantiam diſſipavi, nunc recognoſcentem miſeriam, & penuriam meam famelico appetitu ad paternæ miſericordiæ viſcera redeuntem me oculis tuæ pietatis agnoſce, & dignare me radiis tuæ gratiæ lætabundis occurrere, & cum amplexibus pacis, & quietis largiaris oſcula.

Ibidem. En recognoſco quod in cœlum & in totam curiam cœleſtem, & Eccleſiam Romanam, immo in omnem creaturam tuam & coram te, te contempto, peccavi, & malum coram te feci, & certe non ſum dignus vocari filius tuus nec mercenarius etiam ſervus, aut aliqua viliſſima creatura, ſed miſerere mei, & dele iniquitatem meam, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum judicaris: *Pſal. 50* quia dicunt animæ meæ: Non eſt ſalus ipſi in Deo ejus. *Pſal. 3*

Obſecro, jube, ut detur mihi charitatis ſtola, fidei ferventis annulus in calceamentis, & elevantis, & confirmatis ſpei protegantur pedes, ut ſic ebrius tuo ſanguine, totus in te reſolvar amore.

Intret dolor tuus intima mea, & omnem amorem excipiet alienum, ſim tecum crucifixus mundo, ut ſic mortuus, vita mea ſit tecum abſcondita in Deo. O vita mea, vita felix, quæ abſcondita eſt ipſi mundo, & ſociata ipſi Chriſto, in Deo centro ſuo quietatur, unum eſt mihi neceſſarium, & ſolum unum quæro. *Fervens amantis animæ in Christum reſignatio.* Abſcedat ergo phantaſmatum multitudo, unus eſt dilectus meus, unus eſt amor meus Jeſus Chriſtus, Deus meus, ſponſus meus. Nihil ergo ſapiat, nihil delectet, nihil alliciat, niſi Jeſus Chriſtus, totus ſit meus, totus ſim ſuus, & fiat cor meum unum cum ipſo, nihil me judicans ſcire vel amare, vel affectare niſi *1 Cor. 2* Dominum Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum.

Ergo bone Jesu recollige me viſceribus, refice uberibus, & inebria me vulneribus. Evigila ergo anima mea ad viſcera compaſſionum, quibus ploravit in infantia, ſuper Hieruſalem, ſuper Lazarum, & in cruce, immo in illis ſuper te, & egrediatur fluvius de loco voluptatis ad rigandum Paradiſum, qui eſt in quatuor capita diviſus. *Luca 19 Joan. 11 Gen. 2* Si enim egrediebatur fluvius lacrymarum de loco voluptatis, & omnium deliciarum, quanto magis, debet egredi de loco omnium ſpurcitiarum? Ergo bone Jesu ſummis deliciis plenus ploraſti. Evigila etiam anima mea ad verba inſtructionum, & exhortationum, & promiſſionum, quia de verbo

bo

Digitized by Google

bo vitæ æternæ habes. Evigila ad A
exprobrationes, vulnera, illuſiones,
& occiſiones, ad dolores paſſionis,
Thren. 1 & compaſſionis. Attendite, inquit,
& videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor
meus, immo Domine accedam, &
videbo, ſi eſt amor ſicut amor tuus.
Et ideo nihil niſi te propter te volo
amare. Tu Domine me iniquum,
peſſimum, & contemptorem tuum,
viliſſimum fœtorem ſtercorum, &
horrorem vermium amaſti tantum,
ut tanta pro me dignareris pati, &
ſuſtinere, & ego te infinitum bo-
num, patrem piiſſimum, ſponſum
dulciſſimum omnis pulchritudinis & B
ſuavitatis fontale principium, non
tantum diligam ut ſaltem moriar
per te, pro te mundo, immo mo-
riar & mihi ut totus tecum affixus
Gal. 2 ligno, nihil ſentiam niſi te, ut vi-
vam jam non ego, vivat autem in
me Chriſtus. Quid ergo retribuam
Pſal. 115 Domino, pro omnibus quæ retribuit
mihi? Calicem ſalutaris accipiam,
& nomen Domini invocabo. Sic er-
go calix continuus in corpore ſal-
tem ſuperabundantis gratiæ radicetur
in corde, melos divinæ laudis dif-
fundatur, quare continue ac indeſi-
Pſal. 145 nenter in ore laudabo Deum meum,
in vita mea pſallam Deo meo, quam-
diu fuero. Jucundum ſit ei eloquium Pſal. 103
meum, ego vero delectabor in Do-
mino, levabo, & oſtendam ei fa-
ciem mentis, & in auribus ab ore
meo reſonabit immenſa gratiarum
actio, & magnificentia ſuæ laudis.
Recedant ergo de ceteró omnia ve-
tera de ore meo, & de anima mea:
quia Deus ſcientiarum Dominus eſt, 1 Reg. 2.
& ipſi præparantur cogitationes, &
voces. Arcum fortium ſuperabo, &
induar virtute ex alto. Gaudens gau-
debo in Domino ſolum, & imple-
bitur cor meum jubilo, & omnia
oſſa mea exultabunt in Deo meo,
quia totum me offeram Salvatori
meo. Quieſcet cor meum in dulce-
dine bonitatis immenſæ. Laudabo
excellentiam gloriæ ſummæ, & ſe-
quar veſtigia paſſionis acerbæ. Cor-
pus conculcetur, cor elevetur, lau-
de vero repleatur os meum, ut die
ac nocte Dei magnitudine tantæ vi-
tæ irremiſſibiliter quieſcant. Abſce-
dat vanitas, accedat divinitas, tranſ-
formet charitas, & fiam totus divi-
nus, aperiatur cor meum, aperian-
tur vulnera, jungantur intima, &
fiant unum cum Chriſto. Amen.

S. BO-

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS, EPISCOPI ALBANENSIS,

Opuſculum ad Blancham Hiſpaniæ Reginam.

DE REGIMINE ANIMÆ

Blanchæ, Hiſpaniæ Reginæ, hoc opuſculum de regimine animæ Auctor inſcribit: in quo documenta ſalutaria tradit, quibus ad vitam ſecundum Deum Reginam inſtruit. Fuit autem hæc Blancha S. Ludovici Francorum regis filia Fernando Alfonſi decimi cognomento ſapientis, Hiſpaniæ regis primogenito filio in uxorem data. Sed Fernandus Princeps, procreatis ex ea Alfonſo & Fernando, qui de la Cerda vocati ſunt, ſuperſtite adhuc Alfonſo Patre, antequam ad regni gubernacula manum admoviſſet apud Villam regiam ceſſit e vita. Teſtantur hæc Alfonſus a Carthagena in Anacephalæoſi Regum Hiſpaniæ c. 84 Michael Reticius de Regibus Hiſpaniæ lib. 3 Franciſcus Taraſa de Regibus Hiſpaniæ in Alfonſo X. Hoc tempore S. Bonaventura Lutetiæ floruit.

PRIMUM omnium neceſſe habes anima mea, altiſſime, piiſſime, ſanctiſſime de optimo Deo ſentire, videlic. certa fide credendo, attenta mente conſiderando, & perſpicaci rationis intuitu cum admiratione perſpiciendo. Altiſſime quidem de optimo Deo ſentis, ſi cuncta de nihilo creantis & ſupportantis immenſam potentiam, ſi cuncta gubernantis & A ordinantis infinitam ſapientiam, ſi denique cuncta judicantis, & retribuentis indeterminatam juſtitiam, fideli, pio, & perſpicaci contuitu, & credis, & admiraris, & perſpicis, exiens, & intra te, & extra te ingrediens, & ſupra te tranſcendens, ut illud veraciter decantes: Exultaverunt filiæ Judæ propter judicia tua Domine, quoniam tu Dominus al- *Pſal. 96*

tiſſimus ſuper omnem terram, nimis exaltatus es ſuper omnes Deos, &c. Piiſſime de optimo Deo ſentis, ſi ejuſdem miſericordiam admiraris, amplexaris, & benedicis, ut ſumme benignam, in noſtræ humanitatis, & mortalitatis aſſumptione, ut ſumme viſceroſam, in crucis & mortis perpeſſione, & ut ſumme liberalem, in Spiritus ſancti donatione, & ſacramentorum inſtitutione, cum ſeipſum communicet liberaliſſime in Sacramento altaris quatenus illud Psalmi ex animo cantes: Suavis Dominus univerſis, & miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus, &c. Sanctiſſime de optimo Deo ſentis, ſi ejuſdem inexplicabilem ſanctitatem advertens, miraris, & laudas, atque illi cum Seraphim, Sanctus, ſanctus, ſanctus, proclamas. Sanctus primo hoc eſt in ſeipſo ſanctitatem, ſumme ac puriſſime habens, ut impoſſibile ſit ipſum aliquid niſi ſanctum, velle, vel approbare. Sanctus ſecundo, hoc eſt ſanctitatem ita perfecte in aliis diligens ut impoſſibile ſit ipſum vere ſanctitatem ſervantibus, aut gratiæ dona ſubtrahere, aut gloriæ præmia denegare. Sanctus & tertio, hoc eſt ita ſevere oppoſitum ſanctitatis abhorrens, ut impoſſibile ſit ipſum peccata niſi abhorrere aut reprobare, aut impunita relinquere. Quod ſi ſic ſenſeris, cum legiſlatore cantabis: Deus fidelis, & abſque ulla iniquitate juſtus & rectus.

Pſal. 144

Iſa. 6

Deut. 32

Poſt hoc oculos tuæ mentis ad Dei legem converte, quæ te jubet exhibere altiſſimo cor humile, piiſſimo cor devotum, & ſanctiſſimo cor illibatum. Cor, inquam, humile debes exhibere altiſſimo, per reverentiam in animo, per obedientiam in facto, & per honorificentiam in verbo & ſigno, quatenus ſecundum Apoſtolicam regulam & doctrinam. Omnia in gloriam Dei facias. Cor autem devotum exhibere debes piiſſimo, per interpellationem ferventium precum, per deguſtationem ſpiritualium ſuavitatum, & per actionem multiplicium gratiarum, ut anima

1 Cor. 10

A tua jugiter per deſertum aſcendat in Deum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, ut de ſponſa in Canticis dicitur. Cor vero illibatum exhibere debes ſanctiſſimo ſponſo, ut nullus in te regnet, nec ſenſu, nec conſenſu, nec affectu corporeæ voluptatis applauſus, nullus terrenæ malignitatis affectus, quatenus omni excluſa macula peccati, poſſis cum Pſalmiſta cantare: Fiat cor meum immaculatum in juſtificationibus tuis, ut non confundar. Attende ergo diligenter, & vide, ſi hæc omnia a juventute ſervaſti, quod ſi hæc in conſcientia repereris, non tibi hoc attribuas, ſed dono Dei, illique gratias agas. Quod ſi te invenis ſemel aut pluries in horum aliquo, vel pluribus, vel forte in omnibus, aut graviter, aut leviter deliquiſſe, ſive per infirmitatem, ſive per ignorantiam, ſive ex certa ſcientia, inenarrabilibus gemitibus ſtudeas reconciliari Deo. Et ad exhibendam emendam illi, ſpiritum virtutis aſſume, ut poſſis cum pœnitente veraciter cantare ac pſallere: Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper.

Cant. 3

Pſal. 118

B

Pſal. 37

Dolor animi qualis debeat eſſe.

Debet autem dolor animi duos habere comites, ut ſit purgativus animæ, & placativus Dei, nimirum timorem divini judicii, & ardorem interni deſiderii, ut recuperes timendo cor humile, deſiderando cor devotum, & dolendo cor illibatum. Time igitur divina judicia, quæ ſunt abyſſus multa. Time, inquam, vehementer, ne forte quamquam ſis aliqualiter pœnitens, adhuc tamen diſpliceas. Time vehementius, ne poſt hoc Deum offendas. Time etiam vehementiſſime, ne finaliter a Deo diſcedas ſemper carens lumine, ſemper ardens igne, numquam carens verme, niſi per veram pœnitentiam in gratia finali decedas: ut ſic cum Propheta decantes: Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui: Dole quoque & ſatage propter commiſſa peccata,

C

Pſal. 35

Pſal. 118

cata. Dole, inquam, vehementer, propter annihilationem omnis boni divinitus tibi dati: vehementius, propter impugnationem Chriſti pro te nati, & pro te cruci affixi: vehementiſſime, propter vilipenſionem Dei, cujus transgrediendo leges, tu inhonoraſti majeſtatem, denegaſti veritatem, & offendiſti bonitatem; totumque univerſum debilitaſti, deformaſti, & deordinaſti, dum divinis adverſando ſtatutis, imperiis, & judiciis, omnibus tibi ſervientibus propter Deum abuſa es naturis, ſcripturis, juſtitiis, miſericordiis, donis gratuitis, & præmiis repromiſſis. Quibus diligenter conſideratis luctum unigeniti fac tibi planctum amarum, deduc quaſi torrentem lacrymas per diem & noctem, non des requiem tibi, nec ſomnum oculis tuis. Deſidera nihilominus divina chariſmata divini amoris in Deum conſcendens, qui te peccantem, tam patienter ſuſtinuit, longanimiter expectavit, & miſericorditer ad pœnitentiam reduxit: tibi concedendo veniam, infundendo gratiam, & promittendo coronam. Dum tamen eidem impendas, vel potius ab ipſo ſuſcipias, eique rependas ſacrificium contribulati ſpiritus, cordiſque contriti & humiliati, per compunctionem amaram, confeſſionem veridicam, & per ſatisfactionem condignam. Deſidera, inquam, vehementer divinam complacentiam, per largam immiſſionem ſancti Spiritus: vehementius divinam conformitatem, per expreſſam imitationem Chriſti crucifixi: & vehementiſſime divinam comprehenſionem, per apertam viſionem patris æterni, ut veraciter cum Propheta decantes: Sitivit anima mea, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?

Jer. 6 Thren. 2

Pſal. 41

Porro, ut hunc ſpiritum vitæ, timoris, doloris, & ardoris acquiras intrinſecus, exerce te foris ad omnimodam modeſtiam, juſtitiam, & pietatem, quatenus juxta documentum Apoſtoli, abnegans impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobrie, & juſte, & pie vivas in hoc ſæculo. Exerce itaque temetipſam ad omnimodam modeſtiam, ut juxta Apoſtoli doctrinam, modeſtia tua nota ſit omnibus hominibus. Ad modeſtiam, inquam, parſimoniæ, in victu & veſtitu, ſomno & vigilia, otio & labore, ut in nullo excedas. Ad modeſtiam diſciplinæ, per moderamen ſilentii & loquelæ, per moderamen mœroris & gaudii, ac etiam per moderamen manſuetudinis & rigoris, juxta quod opportunitas exigit, & recta ratio dictat. Ad modeſtiam honeſtatis, per gloriationem, ordinationem, compoſitionem, ſcilicet actuum, motuum, geſtuum, veſtimentorum, ſeu habituum, membrorum, & ſenſuum, juxta quod moralis honeſtas, & regularis obſervantia id expoſcit: ut merito ſis ex illorum numero, quibus Apoſt. dicit: Omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant in vobis. Exerce te quoque ad juſtitiam, ut tibi illud propheticum poſſit veraciter aptari: Propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam, &c. Ad juſtitiam, inquam, integram, per zelum divini amoris, per obſervantiam divinæ legis, & per deſiderium fraternæ ſalutis. Ad juſtitiam ordinatam, per obedientiam ad ſuperiores, ſocietatem ad pares, & per caſtigationem ad inferiores. Ad juſtitiam perfectam, ut omni veritati conſentias, omni bonitati faveas, & omni malitiæ adverſeris, tam mente, quam verbo, quam etiam opere, nihil agens alii, quod tibi tibi nolis fieri, nihil negans alii, quod tibi velis impendi; quatenus illorum ſis imitatrix perfecta, quibus dicitur: Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Exerce te tandem ad pietatem, quia, ut dicit Apoſtolus: Pietas ad omnia valet, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt pariter & futuræ. Ad pietatem, inquam, divini cultus attente & devote ac reverenter, ſcilicet, horas perſolvendo canonicas, ac quotidiana confi-

Ad Titum 2

Phil. 4

1 Cor. 14

Pſal. 44

Matt. 5

1 Tim. 4

tendo peccata & deplorando, ſacratiſſimam pro tempore Euchariſtiam ſumendo, & quotidie Miſſam audiendo. Ad pietatem ſalvationis animarum, nunc adjuvando per orationum frequentiam, per ſermonum informationem, & per exemplorum incitamenta, ut qui audit, dicat. Veni. Hoc tamen ſic ſapienter oportet fieri, ut ſalutis propriæ diſpendium non incurras. Ad pietatem revelationis corporalium neceſſitatum, in ſupportando patienter, conſolan- A do amicabiliter, & ſubminiſtrando humiliter, hilariter, & miſericorditer, ut ſic divinam impleas legem; cum dicat Apoſtolus: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. *Gal. 6.* Ad quæ omnia proſequenda, ſuper omnia credo valere memoriam Crucifixi, ut dilectus tuus tamquam faſciculus myrrhæ, inter mentis tuæ ubera jugiter commoretur. *Cant. 1* Quod ipſe præſtare dignetur, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen.

S. BO-

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ
S. R. E. CARDINALIS
EPISCOPI ALBANENSIS.

Expoſitio in Caput VI. Evangelii S. Matthæi.

DE ORATIONE DOMINICA.

PATER *noſter &c.*] Oratio hæc A privilegiata eſt in tribus, nempe in dignitate, quia a Chriſto compoſita: in brevitate, ut citius ſciatur, melius retineatur, & frequentius dicatur: in fœcunditate, quia omnes petitiones continet, & utriuſque vitæ neceſſaria complectitur: Pater noſter dividitur in exordium, cum dicitur. *Pater noſter*: in tractatum, cum dicitur: *Sanctificetur nomen tuum, &c.* ultimo in concluſionem, cum dicitur: Si enim dimiſeritis. Sed hæc concluſio non eſt de integritate orationis. In exordio datur petenti fiducia, cum dicitur: *Pater noſter*, non B Domine. Domino ſervitur timore, patri vero amore, teſte Malachia, qui ait: Filius honorat patrem ſuum, & ſervus Dominum ſuum timebit. Si ergo pater ego ſum, ubi honor meus? & ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus? In tractatu ponuntur omnia nobis neceſſaria: & in concluſione infertur neceſſaria ex præmiſſis conſequentia. Deus dicitur Pater noſter generaliter omnium per creationem, juxta illud: Numquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit, & fecit, & creavit te? Fecit in corpore, creavit in anima, & poſſedit in utroque Specialiter juſtorum per adoptionem, dicente Domino: Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt: Et in Luca: Si ergo vos cum ſitis mali, *&c.* Singulariter Chriſti, per æternam generationem, juxta illud: Non ſolum ſolvebat Sabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum. Et in Matthæo: Neque patrem quis novit niſi filius, & cui voluerit filius revelare. Pater eſt primo modo per impreſſam imaginem: ſecundo modo per oppoſitam gratiæ ſimilitudinem: & tertio modo per æternam originem. *Qui es in cœlis*, id eſt in Angelis. Vel, *in cœlis*, id eſt in Sanctis. Sancti enim dicuntur cœli quadrupliciter, ſcilicet propter vitæ ſublimitatem, dicente Paulo: Noſtra converſatio in cœlis eſt: propter bonorum operum claritatem, ipſo Apoſtolo dicente: Inter

[Margin notes: Orationis Dominicæ diviſio. — Mala. 1 — Deus quomodo Pater noſter. — Deut. 32 — Matth. 5 — Luc. 11 — Joan 5 — Matth. 11 — Sancti dicuntur cœli. — Phil. 3 — Philip. 2]

Matt. 5
Pſalm. 32

ter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Et in Matthæo: Luceat lux veſtra coram hominibus, &c. Propter propoſiti firmitatem, dicente Pſalmiſta: Verbo Domini cœli firmati ſunt. Et denique propter Deum in eis quieſcentem per gratiam, juxta illud: Cœlum mihi ſedes eſt. Et in Pſalmo: Dominus in cœlo paravit ſedem ſuam.

Iſa. 66.
Pſalm. 102

Dicit ergo: *Pater noſter, qui es in cœlis*, id eſt, in ſpiritualib. ut ad ſpiritualem manſuetudinem, in qua habitat, feſtinare diſcamus, & cœleſtia ab eo quæramus. *Sanctificetur nomen tuum.* Terminato exordio ſequitur tractatus, qui dividitur in duas partes, in prima oratur pro bonis adipiſcendis, & in ſecunda pro malis amovendis, ibi: *Et dimitte nobis debita noſtra, &c.* Primo petitur pro bonis adipiſcendis. Sunt enim bona æterna quæ petuntur in præmium. *Sanctificetur nomen tuum.* Petimus quod ipſa gloria, ſive perfecta notitia confirmetur in nobis, & hoc erit in gloria perſeverando. Sunt bona ſpiritualia, quæ petuntur in meritum, ſive in bonum perſeverantiæ: *Adveniat regnum tuum*, id eſt, Eccleſia, vel anima, in qua per gratiam regnas. *Adveniat*, id eſt, in finem perveniat. Sun bona itidem ſpiritualia, quæ petuntur in bonum gratiæ. *Fiat voluntas tua*, id eſt, libertas noſtri arbitrii ſocietur per gratiam tuæ voluntati. Sunt denique bona temporalia, quæ petuntur in ſuſtentationem, ſive temporale ſubſidium. *Panem noſtrum quotidianum da nobis, &c.* Secundo petitur pro amovendis malis, nempe præteritis, cum dicit: *Et dimitte nobis.* Pro amovendis etiam præſentibus, cum dicit: *Sed libera nos a malo.* Demum pro amovendis malis futuris, cum dicit. *Et ne nos inducas in tentationem.* Præterita mala ſunt dolenda, præſentia vitanda, & futura præcavenda.

Septem petuntur in oratione Dominica.

Septem ſunt petitiones, ſcilicet: *Sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua. Panem noſtrum quotidianum. Et dimitte nobis debita noſtra. Et ne nos inducas. Sed libera nos a malo.*

Dona ſeptem.

Septem ſunt dona, ſcilicet ſapientia, intellectus, conſilium, fortitudo, ſcientia, pietas, & timor.

Beatitudines ſeptem.

Septem etiam ſunt beatitudines nempe regnum cœlorum, poſſeſſio terræ, conſolatio, ſaturitas, miſericordiæ conſequutio, viſio Dei, & filiatio Dei.

Virtutes ſeptem.

Septem virtutes ſunt contra ſeptem vitia, videlicet paupertas ſpiritus contra ſuperbiam, ſive inanem gloriam: manſuetudo, contra iram: luctus, contra invidiam: ſitis juſtitiæ, contra acediam: miſericordia, contra avaritiam: munditia cordis, contra gulam: denique pax, contra luxuriam. Homo ergo ægrotus: Deus, B medicus: vitia, languores: petitiones, planctus: dona, antidota: virtutes, ſanitates: beatitudines, felicitates & gaudia. Petitionib. dona, donis virtutes: virtutib. beatitudines obiiciuntur, & vitia excluduntur. *Sanctificetur nomen tuum.* Petitio, Sanctificatio, donum ſapientia, virtus pax, beatitudo filiatio Dei, & vitium, contra quod, luxuria.

Dei nomen. Deut. 28

Sanctificetur nomen tuum. Nomen Dei invenimus in ſcriptura tripliciter, ſcilicet terribile, juxta illud Deuteron. Niſi timueritis nomen ejus glorioſum, & terribile, hoc eſt, Dominum Deum tuum, augebit Dominus plagas tuas.

Pſalm. 8

Admirabile, teſte David, qui ait: C Domine Dominus noſter, quam admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra, &c.

Pſalm. 112

Laudabile, ipſo etiam David alibi dicente: A ſolis ortu uſque ad occaſum laudabile nomen Domini, &c. Eſt ergo nomen Dei terribile, quantum ad potentiam, quæ attribuitur Patri: eſt admirabile, quantum ad ſapientiam, quæ attribuitur Filio: eſt denique laudabile, quantum ad bonitatem, quæ attribuitur Spiritui ſancto. Sanctificatur ergo, id eſt, in nobis firmatur, nomen tuum terribile, in cognitione ſummæ poteſtatis: admirabile in cognitione primæ veritatis: & laudabile in cognitione ſummæ bonitatis. Dicit ergo: *Sanctificetur nomen tuum*, quaſi diceret, da nobis ſpiritum ſapientiæ, id eſt, jucun-

Digitized by Google

jucunditatem internam, ut guſtemus, quam ſuavis es: & hoc generet in nobis pacem, & hoc contra luxuriam, quia dicit Propheta: Non eſt pax *Pſalm. 37* oſſibus meis, a facie peccatorum meorum. *Adveniat regnum tuum*. Petitio adventus regni: donum, intellectus: virtus, munditia cordis: beatitudo, viſio Dei: & vitium, contra quod, gula. *Adveniat regnum tuum*. Re- *Regnum Dei.* gnum Dei dicitur militans Eccleſia, *Matt. 13* ut habetur in Matthæo. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala. Dicitur etiam Regnum Dei, doctrina Evangelica, dicente Luca. Lex & *Luc. 16* Prophetæ uſque ad Joannem: & ex eo regnum Dei Evangelizatur, & omnis in illud vim facit. Dicitur denique regnum Dei beatitudo æterna, dicente, ubi ſupra, Matthæo: Fulge- *Matt. 13* bunt juſti ſicut ſol in regno patris eorum. De hoc præcipue accipitur quod hic dicitur, licet non incongrue de aliis accipi poſſit. Dicit ergo: *Adveniat regnum tuum*, quaſi diceret: Da nobis ſpiritum intellectus, quo mundati corde, intelligamus te in præſenti regnare per fidem, ut in futuro videamus te regnare per ſpeciem: & hoc eſt contra gulam, de qua dicitur: *Oſea. 4* Vinum & ebrietas auferunt cor. *Fiat voluntas tua*. Petitio, voluntatem Dei fieri, donum, conſilium, virtus, miſericordia, beatitudo, miſericordiæ conſequutio, vitium, contra quod, avaritia. Voluntas Dei eſt ad tria, *Voluntas Dei.* nempe ad creationem, ut dicitur in *Pſalm. 113* Pſalmo: Omnia quæcumque voluit, fecit. Ad gratificationem, dicente *1 Theſſ. 4* Paulo: Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: & ad glorificationem, teſte Domino, qui ait: Hæc *Joan. 6* eſt voluntas patris mei, qui miſit me, ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Eſt ergo voluntas Dei, creans, gratificans, de qua hic accipitur, & glorificans. Dicit ergo: *Fiat voluntas tua*, quaſi dicat: Da nobis ſpiritum conſilii, ut faciamus voluntatem *Miſericordia avaritiam perimit.* tuam, maxime miſericordiam, quæ perimit avaritiam, quatenus miſeri-

A cordiam conſequamur: ſecundum illud: Beati miſericordes, quoniam *Matt. ib.* ipſi miſericordiam conſequentur. Sicut enim avaritia conſiſtit in acquirendo, & retinendo, ita miſericordia in dando & dimittendo. Quid autem prodeſt ſæpius dicere: *Fiat voluntas tua*, & nolle juvare? Vult Deus apud te eſſe pauperes, ut per eos ſalveris, & corpore & anima. Cum enim defuerunt vaſa, ſtetit oleum. Vos venitis voluntatem frangendo. *4 Reg. 4* *Panem noſtrum quotidianum*. Petitio, Panem dari, donum fortitudo, virtus, eſuries juſtitiæ, beatitudo, ſaturitas, vitium, contra quod acedia. *Panem noſtrum*, &c. Eſt panis tripliciter, ſcilicet, corporalis, ut dicitur in *Panis triplex. Gen. 3* B Geneſi: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Eſt etiam ſacramentalis, ut dicit Apoſtolus: Quicumque man- *1 Cor. 11* ducaverit panem hunc, & biberit calicem Domini indigne, &c. Eſt quoque panis iſte æternalis juxta illud: *Joan. 6* Ego ſum panis vivus: & ille præcipue dicitur ſuperſubſtantialis. Et Hieron. inquit: Superſubſtantialis panis *Hieron. in Matth. c. 6 tom. 6* eſt, qui dicit: Ego ſum panis vivus: qui videlicet univerſas ſuperat creaturas. Licet autem ſint multi panes myſtici, de his tamen tribus exponunt doctores, quod hic dicitur. Un- *Aug. lib. 2 de ſerm. Dom. in mont. cap. 12 in fine tom. 4* de Auguſtinus: Panis quotidianus dictus, vel neceſſaria hujus vitæ, vel C ſacramentum corporis Chriſti. Oportet ergo, ut conjuncte omnia iſta tria accipiantur, ut ſcilicet panem quotidianum petamus ſimul & neceſſaria corpori, & ſacramentum viſibile, & inviſibile verbi Dei: Unde de his tribus poteſt accipi quod dicitur: Amice *Luc. 11* commoda mihi tres panes. Primus ergo panis eſt ad corporis ſuſtentationem, ſecundus in via ad animæ refectionem, & tertius in patria ad æternam fruitionem. Dicit ergo; *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem*, &c. quaſi dicat: Da nobis ſpiritum fortitudinis, quia multiplici pane roborat animam, ne deficiamus in præſenti, eſuriendo juſtitiam per quam expellentes acediam, plena juſtitia ſaturabimur in futuro, ſecundum illud: Beati, qui

Digitized by Google

Matth. 5 eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. *Dimitte nobis debita noſtra*. Petitio, dimitti debita, donum ſcientia, virtus luctus beatitudo conſolatio, vitium, contra quod, invidia. *Dimitte nobis debita noſtra*, eſt debitum offenſæ. Domino atteſtante, qui ait: Serve ne- Matth. 18 quam omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me, &c. Eſt debitum Luc. 17 bonæ vitæ, juxta illud: Cum feceritis, omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite: ſervi inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus. Eſt etiam debitum pecuniæ, nam ait Salomon: Noli eſſe cum his, qui de- Prov. 22 figunt manus ſuas, & qui vades ſe offerunt pro debitis. Agitur autem hic de debito offenſæ, non pecuniæ. Debitum primum, malum: ſecundum, bonum: & tertium indifferens. Dicit ergo: *Dimitte nobis*, *&c.* quaſi dicat: Da nobis donum ſcientiam, & virtutem, luctum, quo tam noſtra, quam aliena peccata cogitemus, & defleamus, ut nobis debita noſtra dimittas: & ita conſolationem habeamus contra invidiam, quæ facit hominem de alieno bono tabeſcere, unde verſus:

Horat. l. 1 ep. ep. 2 *Invidus alterius macreſcit rebus opimis.*

Et ne nos inducas in tentationem. Petitio, Non induci in tentationem donum pietas, virtus manſuetudo, beatitudo, poſſeſſio terræ, vitium, contra quod ira. *Et ne nos inducas*. Eſt Tentatio multiplex tentatio irritationis, ſicut ſcriptum eſt: Vocavit Moyſes nomen loci illius Exod. 17 tentatio, propter jurgium filiorum Iſrael, & quia tentaverunt Dominum dicentes: Eſt ne Deus in nobis? Eſt tentatio probationis, nam dicit Ja- Iac. 1 cobus, Beatus vir, qui ſuffert tenta- Tob. 2 tionem. Et in Tobia: Hanc tentationem ideo permiſit Deus evenire illi, ut poſteris daretur exemplum patientiæ ejus, ſicut & ſancti Job. Et eſt tentatio malæ perſuaſionis, Matth. 4 ut habetur in Matthæo: Accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, &c. 1 Cor. 10 Et in Paulo: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari, ſupra id, quod

A poteſtis, &c. De hac tertia intelligitur præcipue quod hic dicitur. Dicit ergo: *Et ne nos inducas*, *&c.* quaſi dicat: Da nobis ſpiritum pietatis, & manſuetudinem ſpiritus, ut per ſpiritum pietatis vincamus tentationem, exercendo nos ad pietatem, & per manſuetudinem vincamus vitium, iram, non reddendo malum pro malo: ut ita beati poſſideamus terram viventium, quam per ſpiritum pietatis, & manſuetudinem obtineamus. Unde dicitur: Beati mites, quoniam, &c. *Sed libera nos a malo*. Petitio, Matth 5 liberari a malo, donum, timor virtus paupertas ſpiritus, beatitudo regnum cœlorum, vitium, contra quod inanis B gloria. *Sed libera*, *&c.* Eſt liberatio a malo culpæ, juxta illud Apoſtoli: Liberati a peccato, ſervi autem facti Deo. A malo miſeriæ, ipſo Pau- Rom. 6 lo atteſtante, qui ait: Creatura liberabitur a ſervitute corruptionis, Rom. 8 in libertatem, &c. Eſt etiam liberatio a malo pœnæ æternæ: unde dicitur: De manu mortis liberabo eos, Osea 13 de morte redimam eos. Dicit ergo, *Sed libera nos*, *&c.* quaſi dicat: Da nobis ſpiritum timoris, ut per illum vincamus mala, & per virtutem paupertatis ſpiritus bona adipiſcamur: quatenus excluſis vitiis, & contemptis terrenis, habeamus æterna, ſcilicet beatitudinem regni cœlorum, C quam lucifer & primi parentes per vitium inanis gloriæ amiſerunt: *Amen*. Hieronymus ait: Scire autem Hieron. ep. 138 tom. 1 debemus, apud Hebræos, in fine librorum unum e tribus ſolere ſubnecti, ut aut Amen ſcribant, aut Sela aut Salom: Amen ſignificat vere, vel fideliter: Salom ſignificat pacem: Sela ſignificat ſemper. Nota, quod dici ſolet, quod Amen quandoque tenetur nominaliter, ut in Apocalypſi: Hæc dicit, Amen, Apoc. 3 teſtis fidelis, & verus, qui eſt principium creaturæ Dei. Quandoque adverbialiter, ut ibi: Amen, Amen dico vobis. Quandoque verbaliter, ut hic: *Amen* id eſt, omnia prædicta fiunt nobis ex tua gratia.

S. BO.

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS EPISCOPI ALBANENSIS,

IN EVANGELIUM S. LUCÆ.

PROOEMIUM.

Iſa. 61

SPIRITUS *Domini ſuper me, eo quod unxerit me Dominus. Ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem.*] Conſiderantibus nobis verbum aliquod, quod nos introducat in Evangelium Beati Lucæ, nullum magis occurrit idoneum, quam quod ipſe Beatus Lucas refert, Chriſtum Dominum in ſuo prædicationis exordio aſſumpſiſſe verbum, ſcilicet propoſitum, quod ſcribitur a Luca, & ſumptum eſt ex Iſaia. *Luc. 4* *Iſa. 61*

Hoc autem ſecundum generalem ſui intellectum competere poteſt cuilibet doctori ſacræ ſcripturæ: Secundum ſpecialem vero, beato Lucæ Evangeliſtæ. Secundum ſingularem, ipſi Chriſto, qui eſt fons veritatis & gratiæ. Secundum autem quod generaliter intelligitur, inſinuat duplicem perſonam, ad opus Evangelicæ doctrinæ neceſſariam, ſcil. doctoris, & auditoris. Secundum quod ſpecialiter, duplicem cauſam extrinſecam, ſcilicet efficientem, & finalem. Secundum vero quod ſingulariter, duplicem cauſam intrinſecam, ſcilicet materialem & formalem. His autem ſex præcognitis, aditus ad ſequentia non erit difficilis. Primum igitur propoſitum verbum, ſecundum intellectum ſui generalem, indicat nobis, quis & qualis debeat eſſe doctor hujus ſcripturæ Evangelicæ, adjungens nihilominus, qualem debeat habere & auditorem. Doctor autem ſcripturæ Evangelicæ debet eſſe inunctus divina gratia, inſtitutus mera obedientia, inflammatus benevolentia fraterna. *Doctor ſcripturæ Evangelicæ qualis.* Inunctus debet eſſe primo divina gratia, & hoc notatur, cum dicit: Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit me Dominus. *Iſa. 61* In cujus rei figuram, in veteri teſtamento inungebantur Prophetæ. Unde dixit Dominus Eliæ: *3 Reg. 19* Eliſæum filium Saphat, qui eſt de Abel-

Abelmahula, unges Prophetam pro te. Et de David dicitur, quod poſtquam inunctus eſt, directus eſt Spiritus Domini in eum ab illa die in reliquum. Ideo enim inungebantur, ut Spiritum Domini acciperent, per quem nobis divina ſecreta reſerantur. Si ergo eodem ſpiritu exponendæ ſunt ſcripturæ, quo conditæ ſunt, & Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, ad hoc ut quis ſit doctor idoneus eorum, quæ per Chriſtum ſunt geſta, & per Spiritum ſanctum ſcripta: neceſſe eſt, quod ſit inunctus ſuperna gratia.

1 Pet. 1

Debet etiam inſtitutus eſſe mera obedientia, & hoc notatur, cum dicit: *Ad annuntiandum manſuetis miſit me*: exemplo Moyſis, ad quem Dominus dixit: Veni, mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Iſrael de Ægypto. Dixit Moyſes ad Deum: Quis ego ſum, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Ægypto. Moyſes, qui fuit legiſlator, & eductor filiorum Iſrael de Ægypto, ſignat doctorem legis divinæ, qui educit populum Domini de tenebris ignorantiæ culpæ. Ad quod quidem officium nemo debet accedere, niſi mittatur, neque quis hoc ſibi procurare debet, ſed recuſare magis: quia nullus ad hoc officium ſe debet idoneum reputare. Si enim cum Domino non eſt locutus, indignus eſt: ſin ei Dominus loquitur ad cor ſentit profecto ſe impeditioris eſſe, & tardioris linguæ cum Moyſe effectum. Et ideo ſi neſcit eloqui divina myſteria, quæ aperuit illi Dominus, non debet præſumere, ut ea doceat alios, niſi mera obedientia inſtitutus.

Exod. 3 — Exod. 4

Tertio debet inflammatus eſſe fraterna benevolentia, quod notat, cum dicit. *Ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem*. Et hoc exemplo Pauli qui de ſeipſo ait: Facti ſumus parvuli in medio veſtrum, tanquam ſi nutrix foveat filios ſuos: ita deſiderantes vos cupide: volebamus tradere vobis non ſolum Evangelium Dei, ſed etiam animas noſtras. Sicut enim proles carnalis non poteſt generari ſine amore carnali, ſic nec ſpiritualis, ſine benevolentia ſpirituali. Unde Gregorius: Qui charitatem erga alterum non habet, prædicationis officium nequaquam ſuſcipere debet. Evangelium autem Dei exponere, aut docere eſt verbum divinum prædicare, & ideo doctor debet inflammatus eſſe fraterna benevolentia. Cæterum, ut doctrina Evangelici doctoris ſuum ſortiatur effectum, debet habere auditorem mitem, humilem, & fidelem.

1 Theſſ. 2

Auditor Evangelici doctoris.

Auditor namque doctrinæ Evangelicæ debet eſſe mitis in affatu per accommodationem auditus, quod notatur dum dicit: *Ad annuntiandum*, ſcilicet, *manſuetis*, non diſcolis, *miſit me*. Soli enim manſueti verba divina & Evangelica recte intelligunt. Eſto manſuetus ad audiendum verbum Dei, ut intelligas. Et in Pſalmo: Docebit mites vias ſuas. Et propterea dicitur: In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſalvare animas veſtras. Doctrina etenim Evangelica docet hominem eſſe diſcipulum Chriſti, qui dicit: Diſcite a me, quia mitis ſum. Litigium vero & altercatio non convenit diſcipulis Evangelicis, ſed Ariſtotelicis. Unde: Servum Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ed omnes, docibilem, patientem, &c. Unde Auguſtinus: Opus eſt miteſcere pietate, neque contradicere divinæ ſcripturæ, ſive intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit: ſive non intellectæ, quaſi nos melius ſapere, meliuſque percipere poſſimus. Sed cogitare potius, & credere, id eſſe melius & verius, quod ibi ſcriptum eſt, ſi lateat, quam id, quod nos per noſmetipſos ſapere poſſemus.

Eccl. 5 — Pſalm. 24 — Jac. 1 — Matth. 11 — 2 Tit. 2 — Aug. l. 2 de doctr. Chr. c. 7. t. 8

Debet eſſe humilis in affectu per contritionem ſpiritus, propter quod dicit: *Ut mederer contritis corde*. Mœror enim in corde viri, humiliabit eum, ut dicitur. Et talis eſt idoneus ad diſcendum. Pſalmiſta: Bonum mihi,

Prov. 12 — Pſalm. 118

Digitized by Google

hi, quia humiliaſti me, ut diſcam juſtificationes tuas. Et etiam Matthæus: Abſcondiſti hæc a ſapientibus, & prudentibus, & revelaſti ea parvulis.

Matth. 11

Debet eſſe poſtremo fidelis in aſſenſu per captivationem intellectus, quod notat, cum dicit: *Et prædicarem captivis indulgentiam*. In captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti. Et hoc quidem fit per veram fidem, ſine qua impoſſibile eſt documenta ſcripturæ Evangelicæ intelligere. Iſaias ſecundum aliam translationem: Niſi credideritis: non intelligetis. Sane ſi indiſcibilibus oportet diſcentem credere ut docet Ariſtoteles, quanto magis in divinis? Et hæc captivatio facit liberos a peccato. Fide purificans corda eorum. Et Joannes: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine ejus. Et ſic patet, quod verbum præmiſſum, generaliter expoſitum, judicat & deſcribit duplicem perſonam, ſcilicet boni doctoris & auditoris. Specialiter autem intellectum, ſecundum quod competit beato Lucæ, indicantivum eſt duplicis cauſæ extrinſecæ, ſcilicet efficientis & finalis. Efficientis in hoc, quod dicit: *Spiritus Domini ſuper me, eo quod vicerit me Dominus*. Finalis vero, in hoc, quod ſequitur. *Ad annuntiandum manſuetis, &c.* Cauſa autem efficiens exprimitur ſatis perfecte, quoniam inſinuatur triplex cauſa efficiens.

2 Cor. 10

Iſa. 7. ſec. lxx.

Ariſt. 1 Elench. c. 2

Act. 15

Joan. 1

Suprema quidem in hoc, quod dicitur: Spiritus Domini, Ipſe enim eſt, de quo Joannes: Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Unde ipſe eſt, qui loquebatur per Evangeliſtas, & loquutus eſt per B. Lucam ſecundum illud Matthæi: Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.

Joan. 16

Matth. 10

Cauſa autem efficiens infima, in hoc, quod dicit: *Super me*, id eſt, ſuper beatum Lucam, de quo dicit A beatus Hieronymus, quod obiit plenus Spiritu ſancto, & ideo idoneus fuit ad Evangelium conſcribendum, ſecundum quod de ipſo dicit Apoſtolus: Miſimus etiam cum illo fratrem, cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias. Unde ſibi competit illud Eccleſiaſtici: In medio Eccleſiæ aperuit os ejus, &c.

2 Cor. 4

Eccli. 15

Cauſa efficiens intermedia, cum dicitur: *Eo quod unxerit me Dominus*. Unctio enim gratiæ diſponit animam ad ſuſcipiendum documenta veritatis a Doctore ſummo. Unde: Unctio ejus docet vos de omnibus. Et verum eſt. Spiritus enim ſanctus per gratiam docuit Evangeliſtam, & ille B inſtructus docuit Eccleſiam, ſcribendo doctrinam Evangelicam. Et ita in hoc opere triplex fuit cauſa efficiens ſcilicet ſuprema, quæ quidem Spiritus ſanctus eſt: infima ipſe Evangeliſta: & intermedia, Spiritus ſancti gratia. Quas ſimul omnes complectitur auctoritas præſcripta, ſecundum quod a beato Luca proferri intelligitur. Triplex etiam inſinuatur ie eo, quod in themate ſequitur, cauſa finalis ac ſatis perfecte, ſcilicet prima, media, & poſtrema. Prima eſt manifeſtatio veritatis: media eſt curatio infirmitatis: tertia eſt reſeratio æternitatis: Primum eſt gratiæ præparantis: ſecun C dum gratiæ gratum facientis: tertium eſt gloriæ conſummantis.

1 Joan. 2

Triplex cauſa efficiens hujus operis.

Triplex cauſa finalis.

Principio igitur demonſtratur cauſa finalis hujus doctrinæ prima, quæ eſt manifeſtatio veritatis, in hoc, quod dicit: *Ad annuntiandum manſuetis miſit me*. Secundum illud Pſalmiſtæ: Annuntiaverunt opera Dei, & facta ejus intellexerunt. Unde & ab hoc nomen ſumpſit, ut Evangelium dicatur, id eſt, bona anuntiatio. Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Et: Quam pul-

Pſal. 63.

1 Joan. 1

Iſa. 52.

pulchri ſuper montes pedes annuntiantis, & prædicantis pacem: annuntiantis bonum, prædicantis ſalutem. Hoc primo fuit in ſanctis Evangeliſtis.

Secunda vero fuit medicatio noſtræ infirmitatis, quam notat, dum ait: *Ut mederer contritis corde*. Sermo enim Evangelicæ prædicationis, effectum & fructum affert curationis, ſecundum illud Sapientiæ: Etenim neque herba neque malagma ſanavit eos, ſed, tuus, Domine, ſermo, qui ſanat omnia. Hunc autem fructum pulchre ac merito affert Evangelium Lucæ. De quo Hieronymus: Si novimus Lucam medicum, cujus laus eſt in Evangelio, animadvertimus pariter omnia verba illius, animæ languentis medicinam eſſe. Et hoc eſt ſecundum intentum a beato Luca, ut ſcilicet per veritatis cognitionem veniremus ad infirmitatis medicamentum.

Sap. 16

Hierony. tom. 6 in epiſt. ad Philem.

Tertia vero fuit reſeratio æternitatis, quæ notatur, cum dicitur: *Ut prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem*. Hoc autem fit in æternæ vitæ poſſeſſione, ad quam hortatur Evangelica doctrina tamquam ad ultimum finem. Hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus filius Dei; & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus. Et Marcus inquit: Euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit. Hoc mandatum impleverunt præcipue Evangeliſtæ, qui non ſolum Evangelium prædicaverunt, verbo, tunc quidem præſentibus, ſed & ſcripto, tunc præſentibus, tum futuris in omnes generationes: ut omnes facerent ſalvos. Sic ergo præmiſſum verbum ſpecialiter intellectum, ſub perſona Beati Lucæ duplicem demonſtrat cauſam extrinſecam, efficientem ſcilicet, & finalem. Ad intellectum ſingulariter, hoc eſt, de Domino Jeſu, de quo proprie dictum eſt, duplicem explicat cauſam intrinſecam, ſcilicet materialem, & formalem: quod liquet hoc modo. Certum enim eſt, Evangelicam hiſtoriam totam verſari circa Chriſtum, vel inquantum Mediator eſt, vel Prædicator, vel Reparator, vel Triumphator. Mediator reſpicit Incarnationis Myſterium. Prædicator eruditionis magiſterium. Reparator paſſionis remedium. Triumphator reſurrectionis trophæum. Primum refertur ad Chriſti naturam: ſecundum ad doctrinam: tertium ad victimam: quartum ad victoriam. Hæc autem quatuor diſtincte, & ordinate tanguntur in ſermone præmiſſo, ſecundum quod competit Chriſto.

Joan. 20

Marc. ult.

Evangelica hiſtoria de Chriſto quadrifariam loquitur.

Inſinuat autem Jeſus Chriſtus ſe Mediatorem eſſe, cum dicit: *Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit me Dominus*. Ipſe enim mediator, de quo dicitur: Unxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute. Unxit, inquam non ſicut alios ſanctos, ſed ſupra alios, ſecundum illud Pſalmi: Unxit te Dominus Deus tuus oleo lætitiæ, præ conſortibus tuis. In qua unctione facta eſt conſummatio Prophetiæ illius, quæ ſcribitur a Daniele: Impleatur viſio & Prophetia, & ungatur Sanctus ſanctorum.

Chriſtus mediator.

Act. 10

Pſalm. 44

Dan. 9

Inſinuat ſe Prædicatorem in hoc, quod ſubjungit: *Ad annuntiandum manſuetis miſit me*. Secundum quod promiſerat Dominus filiis Iſrael per Moyſen; Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum, ſimilem tui: & ponam verba mea in ore ejus: loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero ei. Hic eſt Chriſtus, omnium Prophetarum Dominus, qui dicit: Omnia quæcumque audivi a Patre meo nota feci vobis. Et ad hoc miſſus eſt. Unde Lucas: Aliis civitatibus oportet me Evangelizare regnum Dei, quia ideo miſſus ſum.

Chriſtus prædicator

Deut. 18

Ioan. 2

Luc. 4

Inſinuat & ſe Reparatorem, in hoc, quod ſubdit: *Ut mederer contritis corde*: Ipſe enim eſt, de quo dicitur: Pertranſivit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos a diabolo. Unde de ipſo dicitur in Pſalmo: Qui ſanat contritos corde, &c. Hoc autem fecit per paſſionis remedium. Iſaias: Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit, ipſe au-

Chriſtus Reparator.

Act. 10

Pſalm. 146

Iſa. 53

autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, &c.

Chriſtus triumphator.

Inſinuat quarto ſe Triumphatorem eſſe, in hoc, quod dicit: *Ut prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem:* Et hoc quidem fecit in ſuæ reſurrectionis triumpho, ſecundum quod dicitur de Chriſto: Expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo. Et deinde, ſicut in Pſalmo dicitur: Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quoniam ergo Chriſtus ſub hac quadruplici conditione, eſt objectum fidei, & ſubjectum Evangelii: recte in verbo propoſito cauſa materialis, ſeu ſubjectum deſignatur.

Coloſſ. 2

Epheſ. 4 ex Pſ. 67

Ariſt. 3 de anima tex. com. 38

Jam, quoniam ſcientiæ ſecantur, ut res: & inductio formæ eſt ſecundum diſpoſitionem materiæ, cum ſubjectum Evangelii ſit ille unus, videlicet Chriſtus, ſub quadruplici tamen conditione, & intentione, ut diximus, conſideratus, eſt neceſſe unum librum ad unam tantum illarum conditionum, ſeu intentionum principaliter aſpicere ad alias ex conſequenti: totam vero Evangelicam ſcripturam de his quatuor ſummatim agere. Ideo neceſſum eſt, quatuor eſſe Evangelia, & quolibet eorum quadripartitum. Ex quo colligitur, quod iſte liber debet habere & habet quatuor partes. In prima agit de Incarnationis myſterio, uſque ad quartum capitulum: in ſecunda, de prædicationis magiſterio, uſque ad vigeſimumſecundum: in tertia, de paſſionis medicamento, uſque ad vigeſimumquartum: in quarto, de reſurrectionis trophæo, uſque in finem totius libri. Licet autem has omnes conditiones exigat ad ſui perfectionem hiſtoria Evangelica, Lucas tamen principaliter reſpicit ad Chriſti ſacerdotium, & paſſionis medicamentum, & hoc medico debebatur. Colligitur ergo ex verbo propoſito, ſecundum quod

Quadripartita diſtinctio Evangelii.

convenit Chriſto, cauſa materialis ſive ſubjectum, & formalis, quæ eſt formatio & ordinatio partium, & capitulorum, & agendi modus in proſecutione ſcriptorum. Hæc autem duo optime præfigurata ſunt in illo animali, quod vidit Ezechiel, & quod dicit eſſe quadripartitum, & rurſus quodlibet illorum quatuor facierum, unius tamen principaliter. Quarum prima ſimilis erat homini, per quam intelligimus Chriſti naturam. Alia leonis per quam intelligimus victoriam. Alia bovis, per quam intelligimus victimam. Alia aquilæ per quam intelligimus doctrinam. Hæc autem animalia, ſecundum omnes ſanctos deſignant quatuor Evangelia, quia figuraliter exprimunt eorum materiam, & formam. Nam ſicut unum animal eſt quadriforme: ita de uno Chriſto, ſub quadruplici conditione, ſunt quatuor Evangelia: & rurſum unumquodvis illorum eſt quatuor facierum, quia quodlibet eſt quadripartitum. Et iterum: Unum, ſcilicet, primum, ſimile homini, licet habeat quatuor facies: quia primus, ſcilicet Matthæus, principaliter proſequitur Incarnationis Myſterium. Secundum, ſimile leoni, quia ſecundo ſcribens, ſcilicet Marcus, reſurrectionis trophæum tractat, & ex eadem parte, quia plurimum concordant. Tertium, ſimile bovi, quia tertio ſcribens, ſcilicet B. Lucas, proſequitur ſacerdotium, & paſſionis remedium. Quartum vero, ſimile aquilæ, quæ habet oculos lympidos, quia quarto ſcribens, ſcilicet Joannes, proſequitur Evangelicum Chriſti magiſterium, ad quod alii non potuerunt attingere, & ideo deſcribitur ſuper omnes. Et ſic patet, quomodo veritas reſpondet figuræ; patent & illa ſex præambula ad doctrinam Evangelicam, ſcilicet qualis debeat eſſe doctor: qualis auditor: quæ cauſæ efficiens: quis finis: quæ materia: & quæ forma: & ex his quædam totius Libri generalis intelligentia.

Ezech. 1

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ
S. R. E. CARDINALIS
EPISCOPI ALBANENSIS.
EXPOSITIO
IN PRÆFATIONEM EVANGELII S. LUCÆ.

Auctoris intentio.

Q*UONIAM quidem multi*, *&c.*] A Hic eſt Prologus Auctoris, ſcilicet beati Lucæ, quem ſuo præmittit Evangelio, in quo ſuam manifeſtat intentionem, quantum ad quatuor, ſcilicet, quantum ad motivum, promotivum, directivum, & conſummativum: in quibus ſufficienter manifeſtatur principale intentum.

Primo ergo manifeſtat intentionem ſuam, quantum ad motivum, quod quidem fuit aliorum exemplum: & hoc notat, cum dicit: *Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem*. Inter quos quidam fuerunt boni, ſicut Matthæus & Marcus, qui ante beatum Lucam ſcripſerunt: quidam vero mali: ſicut dicit Gloſſa Bedæ ut Baſilides, & Appelles, qui ſub nomine Thomæ & Matthiæ, & aliorum Apoſtolorum, falſa ſcripſerunt. Quia ſicut dicitur: Hujuſmodi pſeudo-Apoſtoli, ſunt operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. (2 Cor. 11) Primi conati ſunt, & perfecerunt: Secundi conati ſunt, & defecerunt. Primi moverunt Beatum Lucam exemplo boni & veri. Secundi moverunt odio mali. *Ordinare narrationem*. Id eſt ad ordinandam narrationem. *Quæ in nobis completæ ſunt rerum*. Id eſt, inter nos, & propter nos, ſicut myſterium Incarnationis, Paſſionis, & reſurrectionis. Unde Joannes: Et verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus &c. (Joan. 1)

B Secundum, quantum ad promotivum, quod quidem fuit Apoſtolorum documentum, & hoc notat, cum dicit: *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt*, ſcilicet Apoſtoli. Unde Joannes: Quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt, &c. (1 Joan. 1) Et qui vidit, teſtimonium perhibuit: & verum eſt teſtimonium ejus. Et ille ſcit, quia vera dicit, ut & vos credatis. (Joan. 19) Et quia viderant, ideo teſtificabantur. Unde & ſubdit: *Et miniſtri fuerunt* (Act. 1) *ſer-*

Digitized by Google

ſermonis. Oportet ergo ex his viris, A qui nobiſcum congregati ſunt in omni tempore, quo intravit, & exivit inter nos Dominus Jeſus, incipiens a baptiſmate Joannis, uſque in diem, qua aſſumptus eſt a nobis, teſtem reſurrectionis ejus nobiſcum fieri unum ex iſtis. Ex tales erant Apoſtoli. 1 Cor. 4 Unde: Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei: hic jam quæritur, &c.

Tertio, quantum ad directivum, qui fuit ordinatus, ſufficiens, & diligens proceſſus, quem notat, cum ſubdit: *Viſum eſt & mihi*, Spiritu ſancto ſcilicet inſtigante, ſicut dicit Hieronymus, ſacro inſtigante ſpiritu, B hoc ſcripſit Evangelium. *Aſſequuto*, id eſt, perfecte ſequuto, quia a principio uſque in finem. Unde & ſubdit: *Omnia diligenter ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile*. Ubi ſimul notantur ſufficientia, ordo, & diligentia: & hæc quidem competunt 2 Mac. 2 hiſtorico narratori. Unde: Intellectum colligere, & ordinare ſermonem, & curioſius partes ſingulas quaſque inquirere, hiſtoriæ competit auctori.

Quarto, quantum ad conſummativum, quod fuit veritatis intellectus, ſubdit: *Ut cognoſcas eorum verborum de quibus eruditus es, veritatem*, cognoſcas ſcil. plenius. Et hoc fuit, in C quo quievit intentio Evangeliſtæ ſcribentis. 2 Tim. 3 Unde: Omnis ſcriptura divinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia: ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus: & hunc finem ponit Lucas reſpectu omnium, quos intelligit in perſona Theophili, cui ſcribit. *Theophilus quid.* Theophilus interpretatur, amans Dominum, vel amatus a Domino, & talibus manifeſtatur veritas. Joan. 14 Unde: Qui autem diligit me, diligetur a patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Joan. 15 Et: Vos autem dixi amicos: quia omnia, quæcumque audivi a patre meo, nota feci vobis. Et ſic patet, quam plene, & luculenter aperiat Evangeliſta ſuam intentionem.

Cur Lucas prologo utitur. Ceterum quod Lucas Evangeliſta præmittit ſuo Evangelio prologum, quod nemo fecit aliorum Evangeliſtarum, hoc facit ratione ſpecialis perſonæ, cui ſcribit: cum omnes alii generaliter ſine ratione ſpecialis perſonæ ſcripſerint. Suntque ad hoc tres cauſæ, quarum prima eſt, quod liber ipſius videretur: alioqui fortaſſis cuipiam ſuperfluus, cum jam duo Evangeliſtæ ſcripſerint: Et in ore duorum teſtium ſtet omne verbum. Unde, ut hoc removeat, primo aſſignat primam cauſam, declarans illum nequaquam eſſe ſuperfluum, cum ad vana, falſa & ſuperflua reſecanda, quæ ſcripta jam fuerant per pſeudo-Evangeliſtas, ordinetur. Secunda eſt, quia liber poſſet videri minus authenticus, utpote ejus, qui non fuerit Apoſtolus: & ideo oſtendit ſe ſcripſiſſe ſecundum documentum Apoſtolorum, & teſtimonium eorum, qui viderunt: Tertia eſt, quia cum ſit hiſtoricus, & narrativus diverſarum parabolarum, poſſet videri inordinatus, & velut caſu quodam atque fortuito conſcriptus, & ideo ad hoc removendum, oſtendit proceſſum in prologo eſſe ſufficientem, diligentem, & ordinatum. Unde patet non eſſe curioſum inquirere & perſcrutari ordinem, diſtinctionem, & ſufficientiam in proſecutione eorum, quæ in hoc Evangelio conſcribuntur. Nam ſi in aliis ordo fidem commendat & ſapientiam, & bonitatem eorum, quæ ſcribuntur: quanto amplius illi ſcripturæ debet competere, quæ procedit a fronte ſapientiæ, & ducit ad finem bonitatis completæ? Hæc autem eſt ſcriptura Evangelica: & ideo non eſt curioſitatis, ſed utilitatis, ſi deſcribantur in ſequentibus, diviſio, ordo, & ſufficientia, quia hoc intenditur ab Evangeliſta.

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS EPISCOPI ALBANENSIS,

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

EXPOSITIO IN CAPUT I.

Generalis diviſio totius operis

FUIT *in diebus Herodis regis, &c.*] Hoc Evangelium Lucæ, ſicut ſupra dictum eſt, habet quatuor partes principales. In quarum prima agitur de Incarnationis myſterio, uſque ad tertium capitulum: In ſecunda vero, de eruditionis magiſterio, uſque ad vigeſimum ſecundum: in tertia, de paſſionis medicamento, ſive remedio, uſque ad vigeſimum quartum: In quarta, de reſurrectionis trophæo, uſque in finem libri. Prima pars, quæ proſequitur Incarnationis myſterium, habet tres partes. Explicat enim Chriſti nativitatem temporalem, quæ fuit triplex, ſcilicet in utero, quantum ad conceptum: ex utero, quantum ad partum: extra uterum, quantum ad baptiſmum. Primam explicat in primo capitulo, ſecundam in ſecundo, & tertiam in tertio.

Triplex Chriſti nativitas temporalis.

Intendit igitur in primo capitulo agere de conceptione Salvatoris: ſed quia conceptum virginis præceſſit conceptus ſterilis, & ante regis conceptum præceſſit præcurſoris exordium: & quia utrumque divinum eſt, & de utroque laudandus Deus: ideo præſens capitulum duas habet partes, in quarum prima agitur de ſterilis, & virginis fœcundatione, in ſecunda vero de gratiarum actione, ibi: *Exurgens Maria abiit in montana*. Prima pars habet duas, in quarum prima agitur de conceptu præcurſoris: in ſecunda de conceptu Salvatoris, ibi: *In menſe autem ſexto, &c.* Deſcribens autem in Evangeliſta præcurſoris conceptum, ut oſtendat ipſum eſſe mirificum, primo declarat parentum conditionem,

nem, ſecundo explicat angelicam annunciationem, ibi: *Factum eſt cum ſacerdotio &c.* tertio denunciat promiſſionis confirmationem, ibi: *Et dixit Zacharias ad Angelum. Unde hæc ſciam:* quarto mirabilem promiſſionis impletionem, ibi: *Et factum eſt, ut impleti ſunt dies officii ſui, &c.* Deſcribens autem parentum ipſius conditionem, quatuor explicat: primo dignitatis officium: ſecundo honeſtatis conjugium: tertio ſanctitatis meritum ſive privilegium, quarto ſterilitatis opprobrium.

Primo igitur oſtendit dignitatis officium, cum dicit. *Fuit in diebus Herodis regis Judææ ſacerdos quidam, nomine Zacharias.* Sacerdotale explicat officium, adjungendo regale dominium, ut inſinuet, quod Joannes prænunciare debebat Chriſtum, qui erat ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, id eſt, ſimul Rex & ſacerdos. Melchiſedech, rex Salem, ſacerdos Dei ſummi, &c. Vel ideo explicat regnum, ut oſtendat tempore legis regiam poteſtatem præire atque præſtare ſacerdotio: ſed nunc eſt econtra. Vos autem eſtis genus electum, regale ſacerdotium, &c. ſic in Exodo dicitur: Vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Vel ideo explicat regnum Herodis alienigenæ, qui primus allophylorum imperavit Judæis, ut oſtendat adveniſſe tempus adventus Chriſti: & impletam eſſe illam Prophetiam Jacob Patriarchæ: Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux, &c. Vel ideo nominat Herodem, ut oſtendat ipſum in malitia fuiſſe inſignem. Fuit enim triplex Herodes, ſcilicet pater, filius, & nepos. Primus Aſcalonita; qui interfecit pueros. Secundus Antipas qui Joannem decapitavit. Tertius Agrippa, qui occidit Jacobum, claudens in carcere Petrum. Sed primus infamior, & inter omnes crudelior: ideo, quia contra malum, bonum eſt. Econtra nominatur ſacerdos Zacharias, ut oſtendat ipſum famigeratum fuiſſe in bono, & Dei amicum, ſecundum illud: Novi te ex nomine; & inveniſti gratiam coram me. Nec tantum ex nomine ipſum famatum oſtendit ſacerdotem, ſed etiam ex genere. Unde dicitur: *De vice Abia,* id eſt, de genere ſacerdotum, ſecundum quod exponit Beda in gloſſa, dicens: Cum David cultum Dei ampliaret, ſicut dicitur in Paralipom. miniſteria ſacerdotum in viginti quatuor ſortes diviſit: inter quas familiæ Abias, de qua fuit Zacharias, ſors octava contigit: ut præco novi teſtamenti in octavæ ſortis vice naſceretur, quia per octo, novum teſtamentum intelligitur, ſicut per ſeptem, vetus.

Secundo explicat honeſtatis conjugium in hoc quod dicit: *Et uxor illius de filiabus Aaron.* Et ita uterque erat de genere ſacerdotali, & per hoc ad conjugium apti ſecundum mandatum Domini. Omnes viri ducent uxores de tribu & cognatione ſua: & cunctæ fœminæ maritos de eadem tribu accipiant. Explicat autem uxoris nomen, quia de ea frequenter ſermonem erat facturus: *Et nomen ejus Elizabeth*, ut in conceptu, & ſalutatione, & partu. Explicat autem honeſtatis conjugium juxta dignitatis officium, ut ex utroque commendabilior fiat conceptus. O quam pulchra eſt caſta generatio cum claritate, &c.

Tertio deſcribit ſanctitatis privilegium in hoc, quod dicit: *Erant autem ambo juſti ante Deum.* Id eſt, interius in oculis Dei: Juſti in perpetuum vivent: ſequitur: Cogitatio illorum apud Altiſſimum: non enim erant de genere illorum, de quibus dicitur infra: Vos eſtis, qui juſtificatis vos, &c. ſed ſimiles Noe, de quo: Noe vir juſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulavit: Et Ezechiæ, de quo: Memento Domine, quo modo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto: ſecundum enim quod dicitur; Dominus intuetur cor. Erant & juſti exterius in conſpectu hominum: & propterea dicit; *Incedentes*

Hebr. 7 · 1 Pet. 2 · Exod. 19 · Gen. 49 · Matt. 2 · Matth. 14 · Act. 12 · Eccl. 23 · Exod. · 1 Par. 24 · Num. 36 · Sap. 4 · Sap. 5 · Ibidem. · Luc. 16 · Gen. 6 · 4 Reg. 20 · 1 Reg. 16

in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine querela. Omnia facite ſine murmurationibus, & hæſitationibus, ut ſitis ſine querela, & ſimplices filii Dei, ſine reprehenſione in medio nationis pravæ, & perverſæ. Et recte dicit, *In omnibus*: quia ſecundum quod dicitur: Quicunque autem totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Et ideo dicebat Propheta: Ad omnia mandata tua dirigebar. Et ibidem: Dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas juſtificationes tuas.

Philip. 2
Iac 2
Pſalm. 118
Ibid. 4

Quarto adjungit ſterilitatis opprobrium in hoc, quod dicit: *Et non erat illis filius.* Et id erat magni opprobrii: Unde dicebat Abraham: Domine Deus, quid dabis mihi? Ego vadam ſine liberis. Et ratio hujus redditur defectus in matre, cum dicitur. *Eo quod eſſet Elizabeth ſterilis.* Quod erat opprobrium in Iſrael. Unde poterat ipſa dicere illud Iſaiæ. Ego ſterilis & non pariens. Et ut magis oſtendatur miraculum, ſubjungitur defectus in utroque parente: *Et ambo proceſſiſſent in diebus ſuis.* Quemadmodum de Abraham & Sara legitur. Poſtquam conſenui & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? Quaſi dicat. Hoc non eſt naturale, ſed mirabile. Unde: Quis auditurus crederet Abraham quod Sara lactaret filium, quem peperit ei jam ſeni? Hoc autem ſterilitatis opprobrium non fuit in peccati pœnam, ſed ad manifeſtandum Dei gloriam, ſecundum quod dicitur de cæco nato.

Gen. 15
Iſa. 49.
Gen. 18
Gen. 21
Joan. 9

Factum eſt autem, &c.) Poſtquam deſcripta eſt parentum conditio, deſcribitur hic ſecundo loco Angelica denunciatio. Primo, quantum ad circumſtantias, adjacentes denunciationi Angelicæ; ſecundo quantum ad circumſtantias, adjacentes proli denunciatæ, ibi *Erit enim magnus coram Domino, &c.* Tria autem fuerunt adjacentia promiſſioni, ſcilicet executio ſacerdotalis officii: apparitio cœleſtis nuntii: denunciatio conceptus futuri. De primo, ibi: *Factum eſt autem, cum ſacerdotio, &c.* De ſecundo, ibi: *Apparuit autem illi Angelus Domini.* De tertio ibi. *Ait autem ad illum Angelus.*

Primo ergo deſcribitur executio ſacerdotalis officii debito modo, quia ſecundum congruentiam ordinis, exigentiam conſuetudinis, & aſſiſtentiam devotæ multitudinis. Inſinuans ergo primo executionem debitam, ſecundum congruentiam ordinis dicit: *Factum eſt autem, cum ſacerdotio, &c.* Unde ſibi competit illud quod de Aaron dicitur: Factum eſt illi in teſtamentum æternum, & ſemini ejus ſicut dies cœli, fungi ſacerdotio, & habere laudem & glorificari populum ſuum in nomine ſuo, &c. Et dicit: *In ordine.* Quia illud debet maxime fieri ordinate. Omnia autem honeſte, & ſecundum ordinem fiant in vobis. Tunc autem recte ſervatur ordo, quando mens ſacerdotis digne aſſiſtit conſpectui divino, & ideo dicit: *In ordine*, ſecundum quod de Chriſto dicitur: Quod introvit in ipſum cœlum, ut appareat tunc vultui Dei pro nobis. Inſinuat & eam debitam ſecundum exigentiam conſuetudinis, cum dicit: *Secundum conſuetudinem ſacerdotii ſorte exiit, ut incenſum poneret.* Hæc enim conſuetudo, ut non uſurpatione, ſed ſorte vel electione pontifex introiret, eſt recta, quia dicitur: Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, &c. Contra quod quidem dicitur de Ozia, quod volens incenſum ponere, percuſſus eſt lepra: & filii Chore conſumpti ſunt igne. Hic autem ſorte exiit. Unde: dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in templo Dei acceptiſſima. *Exiit*, inquam, *ut incenſum poneret*, ingreſſus in templum Domini. Aſſumpto thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compoſitum thymiama in incenſum, ultra velum intrabit in ſancta: ut poſitis ſuper ignem aromatibus, nebula eorum, & vapor operiat oraculum, quod eſt ſupra teſtimonium, & non moriatur. Tertio

Eccl. 45
B
1 Cor. 14
Heb. 9
C
Heb. 5
Num. 16
Sap. 3
Lev. 16

A tio inſinuat eam debito modo eſſe factam, propter aſſiſtentiam multitudinis, cum dicit: *Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi.* Omnes debebant offerenti aſſiſtere, & pariter orare, ſecundum quod dicitur; Omnes erant perſeverantes unanimiter in oratione. (Act. 1) Et foris ſtabant propter reverentiã, ut ille Publicanus: Publicanus a longe ſtans, nolebat, &c. (Luc. 18) Et hoc, *Hora incenſi*, quia illa erat hora apta. (1 Mach. 1) Orationem autem faciebant omnes ſacerdotes, dum conſummaretur ſacrificium. In quo ſignatur, (Heb. 5) quod omnis noſtra oratio debet offerri per Chriſtum, qui exauditur in omnibus pro ſua reverentia.

B *Apparuit autem illi angelus*, &c. Tangitur hic apparitio cæleſtis nuntii, & hoc ut venerabilis, ut admirabilis, & ut terribilis. Oſtenditur autem venerabilis in ſitu, propter quod dicit: *Apparuit autem illi Angelus Domini ſtans a dextris altaris incenſi.* Qui ſcilicet erat locus magnæ reverentiæ. (Levit. 10) Unde in Levitico: Interfecti ſunt Nadab & Abiu, propter loci irreverentiam. Et ſtatim ſubditur: Sanctificabor in his, qui appropinquat. *Et a deſtris ſtabat*. Ut ſignificaretur quod de cæleſtibus civibus erat. (Prov. 3) Longitudo dierum in dextera ejus. (Pſal. 109) Et in Pſalmo: Dixit Dominus Domino meo, &c. (*Et ſtabat*, non autem ſedebat, ut oſtendatur, quod nuncius erat. Unde infra (Eodem.) dicit: Ego ſum Gabriel, qui ſto ante Deum. Oſtenditur admirabilis in aſpectu, & propterea dicit: *Et Zacharias turbatus eſt videns*, ſcil. ex (Eſther 15) admiratione. Vidi te, Domine mi, quaſi Angelum Dei, & conturbatum eſt cor meum præ timore gloriæ tuæ. Valde enim mirabilis es Domine: & facies tua plena eſt gratiarum. Aſpectus namque Angelicus carnalibus admirabilis eſt, quia inſolitus. (Iud. 13) Unde Angelus ad Manue: Cur quæris nomen meum, quod eſt admirabile? Oſtenditur terribilis ex occurſu. Et propterea dicit. *Et timor irruit ſuper eum.* In quo ſignatur vehementia timoris. Sicut Daniel: Vidi autem ego Daniel ſolus viſionem. (Dan. 10) Porro viri, qui erant mecum, non viderunt: ſed terror nimius irruit ſuper eos, & fugerunt in abſconditum, ego autem relictus ſolus vidi viſionem grandem hanc: & non remanſit in me fortitudo. Ad hæc angeli terribiles apparebant, quia nondum erant nobis reconciliati. Unde ſuperiores nobis erant, & ut ſuperiores apparebant, & ideo timorem incutiebant. Ambroſius: Solemus turbari, & a (Amb. l. 1 in cap. 1 Luc. c. 1) ſenſu noſtro alienari, quando præſtringimur ſuperioris poteſtatis occurſu.

Ait autem ad illum Angelus. Tangitur hic tertio denunciatio futuri conceptus, ut confortativa iraſcibilis, ut inſtructiva rationalis, & conſolativa concupiſcibilis: Oſtenditur confortativa in hoc, quod dicit: *Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua.* Si Deus exaudit homines, tunc ſperandum eſt in ipſo, & ideo confidendum non formidandum. Noli timere Abraham: Ego protector (Gen. 15) tuus ſum. Et quod omnino ſit exaudita, ſignum eſt, miſſio nuncii. In (Tob. 3) illo tempore exauditæ ſunt preces amborum in conſpectu gloriæ ſummi Dei: Et miſſus eſt Angelus Domini ſanctus Raphael, &c. Simile dixit Angelus Danieli: quia ex die primo, (Dan. 10) quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conſpectu Dei C tui, exaudita ſunt verba tua. Deſcribitur inſtructiva rationis. Unde pronunciat prolem, & prædicit nomen. *Et uxor tua Elizabeth pariet tibi filium & vocabis nomen ejus Joannem.* Pariet, *inquam*, tibi: quia de te ad tuam conſolationem. Juxta quod promiſſum eſt Abrahæ: Qui egredietur (Gen. 15) de utero tuo, ipſum habebis hæredem. Deinde ſubjungit: *Et vocabis nomen ejus Joannem*, ſecundum illud Iſaiæ, quod dicitur ſub perſona ipſius Joannis: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recorda- (Iſa. 49) tus eſt nominis mei. Deſcribitur poſtremo, ut conſolativa, in hoc, quod dicitur. *Et erit gaudium tibi, & exultatio.* Exultat gaudio pater juſti, id (Prov. 23) eſt, Zacharias pater Joannis. Et:

Digitized by Google

Qui ſapientem genuit, lætabitur in eo. Filius ſapiens lætificat patrem. Nec erit illud gaudium ſingulare, ſed commune. Et propterea dicit: *Et multi in nativitate ejus gaudebunt*. In multiplicatione juſtorum lætabitur vulgus. Hieremias: Erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ. Ambroſius: Habet ſanctorum editio lætitiam plurimorum, quia commune bonum eſt. Juſtitia enim communis eſt virtus. Exultate ergo juſti in Domino, rectos decet collaudatio. *Erit enim magnus coram Domino*. Supra notificata eſt denunciatio angelica, quantum ad circumſtantias ex parte promiſſi, commendatur enim filius naſciturus in tribus, ſcilicet, in vita, gratia, & doctrina. Et primum reſpicit actum, ſecundum reſpicit officium, tertium reſpicit intellectum. Primum, ibi: *Erit enim magnus coram Domino*. Secundum, ibi: *Et Spiritu ſancto replebitur*. Tertium, ibi: *Et multos filiorum Iſrael, &c.* Naſciturum igitur filium, quem patris dixit eſſe gaudium, primum commendat in vita, quantum ad exiſtentiam veritatis, & quantum ad evidentiam ſanctitatis. Exiſtentiam veritatis tangit, cum dicit: *Erit enim magnus coram Domino*. Sicut Job: Erat vir ille magnus inter omnes orientales: non inter peccatores, qui ſunt magni in conſpectu hominum, ſed inter juſtos, ita ut in ejus ortu poſſit dici illud, quod inferius ſcribitur: Propheta magnus ſurrexit in nobis, &c. Vere magnus propheta, quia ſecundum laudem Salvatoris: ipſe erat propheta, & pluſquam propheta, & adeo magnus, ut dicat ibidem Salvator: Non ſurrexit major inter natos mulierum Joanne Baptiſta, &c. Evidentiam ſanctitatis tangit, in hoc, quod dicit: *Et vinum & ſiceram non bibet*. In quo deſignatur vitæ auſteritas, quæ ſignum eſt ſanctitatis interioris, ſecundum illud. Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt, &c. Per iſta autem duo excludit omnem potum, qui poteſt inebriare. Decet enim vas, cæleſtis gratiæ mancipatum, a ſæculi illecebris abſtinere. Unde dicitur Aaron, & filiis ejus: Vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonii, ne moriamini. Hoc etiam prohibebatur Nazaræis a tempore conſecrationis ſui. Magnum erat hoc in B. Joanne, ut, cum multa innocentia, eſſet tanta abſtinentia. Secundo commendat eum in gratia, quantum ad conſummationem & accelerationem. Propter conſummationem dicit; *Et Spiritu ſancto replebitur*. Ut de ipſo poſſit dici illud. Et implebit illum B ſpiritu ſapientiæ, & intellectus, &c. Solus enim Spiritus ſanctus replet animæ capacitatem ſecundum illud: Spiritus Domini replevit orbem terrarum. Et hoc eſt, quod orabat Apoſtolus; Ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Propter accelerationem, dicit; *Adhuc ex utero matris ſuæ*. In cujus rei teſtimonium dicitur infra: Exultavit in gaudio infans in utero meo. Unde Ambroſius: Nondum erat in eo ſpiritus vitæ, & jam erat ſpiritus gratiæ: non inquam, erat ſecundum apparentiam, erat tamen ſpiritus vitalis ſecundum exiſtentiam. Simile præceſſit in Hieremia. Priuſquam te formarem in utero, novi te: & antequam exires de vulva, ſanctificavi te. Tertio commendat eum in doctrina, quantum ad efficaciam utilitatis, & quantum ad eminentiam auctoritatis: Propter utilitatis efficaciam dicit: *Et multos filiorum Iſrael convertet ad Dominum Deum ipſorum*. Et hoc maximæ utilitatis. Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvabit animam ejus a morte, & operiet multitudinem peccatorum: hoc eſt, quod maxime Dominus petit, ut ad ſe convertantur. Convertimini ad me, ait Dominus exercituum. Et ego convertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Convertimini ad me per pœnitentiam, ſcilicet & ego convertar ad vos per indulgentiam. Convertimini filii rever-

Marginalia: *Prov. 10* — *Prov. 29* — *Hier. 33* — *Amb. l. 2 in c. 1 Lucæ t. 3* — *Pſalm. 32* — *Iob 1* — *Inf. 7* — *Matth. 11* — Vitæ auſteritas, interioris ſanctitatis ſignum. *Gal. 5* — *Lev. 10* — *Num. 6* — *Eccli. 15* — Solus Spiritus ſanctus replet animæ capacitatem. *Sap. 1* — *Eph. 3* — *Inf. eod.* — *Amb. l. 1 in cap. Lucæ t. 3* — *Hier. 1* — *Iac. ult.* — *Zac. 1*

Digitized by Google

Hier. 3 vertentes, & ſanabo averſiones ve-
ſtras. Propter excellentiam auctori-
tatis ſubdit: *Et præcedet ante illum in*
ſpiritu & virtute Eliæ. Spiritus, &
Eccli. 48 virtus Eliæ deſcribitur: Surrexit Elias
propheta, quaſi ignis: & verbum
ipſius ſicut facula ardebat. De Joan-
Joan. 5 ne dicitur: Ille erat lucerna ardens
& lucens. Et ideo propter nimiam
conformitatem dicitur Elias: Et ſi
Matth. 11 vultis recipere, ipſe eſt Elias, qui
venturus eſt, &c. Et ſubditur exe-
cutio auctoritatis in hoc, quod dici-
tur: *Ut convertat corda patrum in filios*,
id eſt intelligentiam Patriarcharum in
imitatores ipſorum. Beda: Corda pa-
trum in filios convertit, dum ſpiri-
tualem ſanctorum intelligentiam po-
Mal. ult. pulis prædicando infundit. Hoc præ-
dictum erat de Elia: Ecce ego mit-
tam vobis Eliam prophetam, ante-
quam veniat dies Domini magnus &
horribilis. Et convertet cor patrum
ad filios, & cor filiorum ad patres
eorum, ne forte veniam, & percu-
tiam terram anathemate. Et ut o-
ſtendatur per omnia conformis Eliæ,
ſubdit: *Et incredulos ad prudentiam*
juſtorum. Id eſt, ad fidem, quæ eſt
ipſorum prudentia, per quam cre-
Rom. 3 dunt ſe juſtificari. Arbitramur enim
juſtificari hominem per fidem ſine
Abac. 2 operibus legis. Unde: Ecce qui in-
credulus eſt, non erit recta anima
ejus in ſemetipſo: juſtus autem in
fide ſua vivet. Et quia hæc conver-
ſio præparabat ad Chriſti adventum
ſuſcipiendum, ideo addit: *Parare Do-*
mino plebem perfectam. Si enim præ-
dictum fuerat de ipſo: Vox claman-
Iſa. 40 tis in deſerto: Parate viam Domini,
Prov. 4 recta facite in ſolitudine ſemitas
Dei noſtri. Quando autem ſemita
recta eſt, tunc facit perfectum. Ju-
ſtorum autem ſemita, quaſi lux ſplen-
dens, procedit, & creſcit uſque ad
perfectam diem. Joannes autem ve-
lut lucerna lucebat, & manu duce-
bat populum ad videndam lucem ve-
ram, & perfectam. Auctoritas igitur
Joannis, & officium erat præcurre-
Mal. 3 re, & prænuntiare Chriſtum. Unde
de ipſo intelligitur illud: Ecce ego

A mitto Angelum meum, & prædara-
bit viam ante faciem meam. Unde
prædicatio ejus, præfigurata fuit in
prædicatione Moyſi. Eſtote parati in Exod. 19
diem tertium. Ut accipiamus diem pro
anno quia tertio anno poſt prædicatio-
nem Joannis, Chriſtus aperte prædica-
vit. Sic exorſus eſt Samuel: Præparate
corda veſtra Domino, &c. Sic & omnis 1 Reg. 7
prædicator. Unde Beda: Qui fidem
& opera prædicat, quid aliud, quam
venienti Domino ad corda audien-
tium viam præparat?

Et dixit Zacharias, &c. Deſcripſit
Evangeliſta conceptionem percurſo-
ris, quantum ad parentum conditio-
nem, & angelicam promiſſionem.
B Hic deſcribit, quantum ad promiſ-
ſionis confirmationem, quam deſcri-
bit hoc ordine. Primo enim intro-
ducitur dubietas ſacerdotis. Secundo
auctoritas nuntii, ibi: *Et reſpondens*
Angelus. Tertio ſignum auctoritatis:
ibi: *Et ecce eris tacens*. Quarto evi-
dentiam ſigni, ibi *Et erat plebs ex-*
pectans. Introducit ergo dubitatio-
nem ſacerdotis, cum dicit: *Et dixit*
Zacharias ad Angelum: *Unde hoc ſciam*:
id eſt, quo ſigno certificabor? Ju-
dæi ſigna petunt, & Græci ſapien- 1 Cor. 1
tiam quærunt: Unde nota, quod
quidam ſigna quærunt propter publi-
cationem divini promiſſi, ſicut A-
braham; Domine Deus unde ſcire Gen. 15
C poſſum, quod poſſeſſurus ſim terram?
quidam recuſant propter obſtinatio-
nem delicti proprii, ſicut Achaz: Pe- Iſa. 7
te tibi ſignum a Domino Deo tuo,
&c. Quidam vero requirunt propter
hæſitationem animi, ſicut Zacharias,
unde ſubjungit rationem dubitandi:
Ego enim ſum ſenex, & uxor mea
proceſſit in diebus ſuis. Et ita impo-
teſtas ex parte utriuſque parentis,
& jam non eſt tempus generandi,
ſed potius ſecundum illud: Tempus Eccl. 3
eſt longe fieri ab amplexibus. Et Rom. 4
ideo dubitabat, & hæſitabat. At non
ſic Abraham, de quo. Et non in-
firmatus eſt in fide nec conſideravit
corpus ſuum emortuum, cum fere
centum annorum eſſet, & emortuam
vulvam Saræ. In promiſſione etiam

Dei non hæſitavit diffidentia, ſed A confortatus eſt fide, dans gloriam Deo; pleniſſime ſciens, quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere. Unde Abraham credidit, quia conſideravit divinam potentiam: Sed Zacharias hæſitavit, quia conſideravit ſolum humanam potentiam. In quo inſtruimur, quod in miraculis aſpiciendum eſt in cauſas ſuperiores.

Et Reſpondens Angelus dixit ei, &c.) Hic notatur nuntii auctoritas, quantum ad virtutem contemplativam & quantum ad adminiſtrativam. Quantum ad contemplativam dicit: *Ego ſum Gabriel, qui ſto ante Deum.*
Dan. 7 Decies millies centena millia aſſiſtebant ei. Et inter hos erat Gabriel. B Et ideo: Dixit regina Saba in figu-
3 Reg. 10 ra Salomoni: Beati viri tui, & Beati ſervi tui hic, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam.
3 Reg. ult. Hoc vidit Michæas: Vidi, *inquit*, Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cæli aſſiſtentem ei a dextris, & a ſiniſtris. Notatur ergo dignitas in aſſiſtendo, & notatur in hoc auctoritas in denuntiando. Quantum ad miniſterium miſſionis, dicit: *Et miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.* Unde de numero illorum erat, de qui-
Heb. 1 bus ſcriptum eſt: Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi? &c. Miſſus inquam, & C loqui, & explicare. In loquela enim eſt intelligenda expreſſio veritatis:
Dan. 9 Ecce vir Gabriel quem videram in viſione a principio, cito volans tetigit me in tempore ſacrificii veſpertini, & docuit me, & locutus eſt mihi. In Evangelizatione vero intelligenda eſt denuntiatio bonitatis. Evangelium enim eſt bona nuntiatio: Et reſpondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me, verba bona, ver-
Zach. 1 ba conſolatoria. Unde debebat ei dicere illud: Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians. Gabriel
3 Reg. 1 enim fortitudo Dei interpretatur, & ideo miſſus fuit confortare pavidum ſacerdotem. *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui.* Hic tangitur ſignum

Gabriel fortitudo Dei.

auctoritatis, & pro ſigno pœnam infligit, propter vitium incredulitatis. Præmittit ergo taciturnitatis ſignum, uſque ad tempus ſtatutum, videlicet: *Uſque in diem, quo hæc fiant.* Ut ſic poſſet dicere illud: Ego autem tam- Pſalm. 37
quam ſurdus non audiebam: & ſicut mutus, &c. Nec mirum, ſi mutus factus eſt propter incredulitatem propria, cum Ezechielem mutum fecerit incredulitas aliena. Eris mutus, Ezech. 3
nec quaſi vir objurgans quia domus exaſperans eſt. Et ideo ſubdit rationem taciturnitatis, vitium ſcil. incredulitatis. *Pro eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.* E contra dicitur infra de Maria: Beata, quæ credidiſti, quo- Cap. eod.
niam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi a Domino. Ante pœnam non credidit, ſed poſt, quia ſicut dicitur: Et tantummodo ſola vexatio intel- Iſa. 28
lectum dabit auditui. Non ergo contemnenda ſunt verba nuntiorum Dei, quia Deus incredulos punit. Ecce ego mitto Angelum meum. Et ſe- Exod. 23
quitur; Obſerva eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes, quia non dimittet cum peccaveritis. Si e- Heb. 2
nim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis prævaricatio, & inobedientia accepit juſtam mercedis retributionem; quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? quæ cum initium accepiſſet enarrari per Dominum; Ab eis, qui audierunt in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus ſecundum ſuam voluntatem. Et ideo non eſt locus incredulitatis.

Et erat plebs, &c. Hic tangitur quarta evidentia ſigni, per præſentiam multitudinis expectantis, & abſentiam ſermonis, primam tangit dicens: *Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur, quo tardaret in templo.* Ad populum enim pertinet expectare. Unde Moyſes, cum a- Exod. 24
ſcenderet in montem, dixit ſenioribus: Expectate hic donec revertamur ad vos. Quia ſecundum quod dicitur;

Thren. 3 tur: Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Plebis eſt etiam admirari divina ſecreta, non perſcrutari. Unde dicitur de juſto, & poteſt exponi de Zacharia: Oculus Dei Eccli. 11 reſpexit illum in bono, & erexit illum ab humilitate ipſius, & exaltavit caput, & mirati ſunt in illo multi. Quantum ad abſentiam ſermonis, ſubdit: *Egreſſus autem non poterat loqui ad illos*. Hoc enim ſolet accidere his, qui elevantur in apicem contemplationis. Ex quo locutus es ad ſervum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ ſum. Et Daniel: Domine mi, in viſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium & quo modo poterit ſervus Domini mei eloqui cum Domino meo? nihil enim in me remanſit virium, ſed & halitus meus intercluditur. Et ideo ex hoc, tamquam ex ſigno, venerunt in notitiam veritatis. Propter quod ſequitur: *Et cognoverunt, quod viſionem vidiſſet in templo*. Et ita, quod eſſet verus propheta, ſicut Samuel, de quo. Cognovit univerſus Iſrael a Dan uſque Berſabee, quod fidelis Samuel propheta eſſet Domini. Ad perfectam autem ſigni evidentiam notatur loquendi impoſſibilitas, & diuturnitas, in hoc, quod addit: *Et ipſe erat innuens illis, & permanſit mutus*. Ambroſ. Sine voce actus corporales indicare moliens, nec exprimens voluntatem, permanſit mutus, in ſignum quod in adventu Chriſti ſilentium debebat imponi ſacerdotio legali. Omnes enim prophetæ, & lex, uſque ad Joannem prophetaverunt. Ideo dicit Chryſoſtomus de Joanne quod eſt Apoſtolorum vox, ſilentium Prophetarum.

Contemplationis apex mutos facit. *Exod. 4* *Dan. 10* *1 Reg. 3* *Ambr. in 1 c. Luca lib. 1 c. 3* *Matth. 11*

Et factum eſt, ut impleti ſunt, &c. Superius deſcripſit Evangeliſta Præcurſoris conceptionem quantum ad parentum conditionem, angelicam denunciationem, & denunciationis confirmationem. Hic poſtremo deſcribit, quantum ad denunciationis conſummationem, ſive impletionem. Circa quod quatuor nobis breviter exA plicantur, ſcil. mutua cohabitatio, fœcunda conceptio, verecunda occultatio, & lætabunda exultatio. Primum reſpicit legem conjugii: ſecundum, virtutem miraculi: tertium, recordationem præcedentis opprobrii: quartum, recognitionem præſentis beneficii. Inſinuatur ergo primo mutua cohabitatio, cum dicit: *Et factum eſt, ut impleti ſunt dies officii ejus abiit in domum ſuam*, ſcilicet, ad cohabitandum, & reddendum debitum uxori. Unde Chryſoſtomus: Quod eadem nocte filium genuit, hoc autem fecit conjugii lege. Nolite fraudare invicem, niſi forte ad *1 Cor. 7* tempus, ex conſenſu, ut vacetis oraB tioni: & iterum revertimini in idipſum. Et ideo quamdiu Zacharias dies officii implebat, ad uxorem non accedebat. Sacerdotes quoque, & populus, qui accedunt ad Dominum *Exod. 19* ſanctificentur, ne percutiam eos. Et ex hac cauſa dicunt Hebræi: Ozam percuſſum, quia nocte uxorem *2 Reg. 6* cognoverat, quando tetigit arcam. Non enim licebat ab amplexu Liæ ad Rachelem immediate tranſire. Sicut dicitur ad Jacob: Imple hebdomadam dierum hujus copulæ. Se- *Gen. 29* cundo inſinuatur fœcunda conceptio, cum dicit: *Poſt hos autem dies concepit Elizabeth.* ſicut dicitur: Poſt circulum dierum concepit Anna. *Poſt* *1 Reg. 1* *hos autem dies*, videlicet officii. In C quo oſtenditur, quod carnalia poſtponenda ſunt ſpiritualibus, & ideo infra: Maria optimam partem elegit. Tertio deſcribitur verecunda occultatio, cum dicitur: *Et occultabat ſe menſibus quinque.* Hoc enim erat ſignum humilitatis & pudicitiæ: Non ſicut *Inf. c. 10* Agar ancilla, de qua dicitur: Quæ conceptſſe ſe videns, deſpexit dominam *Gen. 16* ſuam. Ratio hujus bene redditur in gloſſa Ambroſii. Sed ſpiritualiter erudimur, quod ſancti propoſiti conceptio eſt in principio occultanda, ſicut dicitur. Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro: Ubi Gregorius: Theſaurus inventus abſconditur, ut ſervetur: quia ſtudium cæleſtis deſiderii a ma-

Carnalia ſpiritualibus poſtponenda. *tom. 5. ſ. 8. de Nat. Dom. & ſerm. 8 de Sanctis.* *Matt. 13* *Greg. hom. 11 in Ev.*

 li-

Digitized by Google

lignis ſpiritibus cuſtodire non ſufficit, qui hoc ab humana laude non abſcondit. Quarto tangitur lætabunda exultatio in recognitione beneficii ibi: Quia ſic mihi fecit Dominus. Simile illud: Riſum fecit mihi Deus: quicumque audierit, corridebit mihi. *In diebus quibus, reſpexit auferre opprobrium meum inter homines*. Opprobrium ſcilicet, ſterilitatis. Concepit Rachel, & peperit filium, dicens: Abſtulit Deus opprobrium meum. Erat opprobrium inter homines propter illud: Non erit apud te ſterilis utriuſque ſexus. Unde dicitur: Quod æmula Annæ affligebat eam, & vehementer angebat, in tantum, ut exprobraret, quod Dominus concluſiſſet vulvam ejus. Et propter hoc gaudebat, ſecundum illud: Qui habitare facit ſterilem in domo, matrem, &c.

Gen. 21
Gen. 30
Deut. 7
1 Reg. 1
Pſalm. 112

In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel, &c. Egit Auctor ſupra de conceptione Præcurſoris, quæ fuit per fœcundationem Sterilis, in hac parte agit de conceptione Salvatoris, quæ fuit per fœcundationem Virginis. Hæc autem fœcundatio facta eſt, Deo deſtinante, angelo nuntiante, & virgine conſentiente, ut reparatio lapſui reſponderet, ſicut dicit Bernardus: Placuit Deo eodem modo, & ordine, ſibi reconciliare hominem quo noverat cecidiſſe. Ideo pars iſta habet tres partes, & in prima inſinuatur deſtinatio nuntii a Deo: in ſecunda, executio miniſterii ab Angelo, ibi: *Et ingreſſus Angelus ad eam*: in tertia aſſecutio propoſiti, mediante conſenſu Virgineo, ibi: *Dixit autem Maria ad Angelum: Ecce Ancilla, &c.* Deſtinatio autem nuntii deſcribitur debito modo, facta ex parte temporis legati loci, & perſonæ: ad quam mittitur nuntius Dei. Congruentiam temporis inſinuat, cum dicit: *In menſe autem ſexto*, ſc. a conceptione Joannis, qui fuit Martius: in quo menſe & homo, & mundus fuerat conditus, in quo etiam per Chriſti incarnationem erat reparandus, ut ſic reparatio reſponderet primæ conditioni, ut impleri videatur illud: Sicut cæli novi, & terra nova quæ ego facio ſtare coram me dicit Dominus: ſic ſtabit ſemen veſtrum, nomen veſtrum. Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato: veniet omnis caro, ut adoret coram facie mea. Nec etiam ſenarius numerus vacat a myſterio, quia enim perfectus eſt, ideo homo inter cætera opera Dei perfectus, ſexto die eſt conditus. Ideo & Chriſtus venit ſexta ætate, & ſexto numero annorum, & ſexto menſe conceptus: & ſexta feria paſſus, & ſexta hora in cruce ſuſpenſus: ut ſic ſignificaretur adveniſſe in plenitudine temporum, & perfectione: qui conceptus eſt ſexto menſe: Ait ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, &c. Congruentiam legati notat, cum dicit: *Miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo*, ut ſic reſpondeat reparatio lapſui: ut quemadmodum homo lapſus eſt per ſuggeſtionem angeli mali, ſic reſurgat per miniſterium boni. Nuncius impii cadit in malum. Legatus fidelis, ſanitas. Reſpondeat etiam impletio promiſſioni, ut ſicut per Gabrielem myſterium illud prædictum fuit Danieli: ſic apertum fuit Virgini. Ecce vir Gabriel, quem videram in viſione, a principio cito volans, tetigit me in tempore ſacrificii veſpertini: & docuit me. Sequitur: Septuaginta hebdomadæ abbreviatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, ut conſumeretur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & ungatur Sanctus ſanctorum. Et nota, quod ab ipſo Deo, teſte Bernardo, mitti perhibetur, ne cui vel beatorum ſpirituum, ſuum Deus, antequam Virgini, revelaſſe putetur conſilium, excepto dumtaxat Archangelo Gabriele: & quia a Deo erat, denuntiationi divini myſterii congruebat. Congruentiam loci notat, in hoc, quod ait: *In civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth*. Juxta quod prædixerat Dominus per Iſaiam: Aggravata eſt via maris trans Jordanem Gali-

Hom. 2 ſup. Miſſus eſt tom. 1
Martio menſe mundus & homo conditus, & redemptus
Iſa. 66
Senarius numerus myſterio plenus.
B
Gal. 4
Prov. 13
Dan. 9
C
Hom. 1 ſup. Miſſus eſt non procul a princ. tom. 1
Iſa. 9

Digitized by Google

Galilææ gentium. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. In hoc ergo, quod in civitatem Galilææ miſſus eſt, quæ erat confinium Judæorum & gentium, ſignatur, quod illum venit annuntiare, qui promiſſus fuerat Abrahæ. (Gen. 22) Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Et (Gen. 49) Jacob: Ipſe erit expectatio gentium. In hoc quod civitas illa Nazareth vocatur, quæ flos interpretatur, ſignatur quod illum veniebat nuntiare, (Cant. 2) qui flos eſt campi, & lilium convallium. (Iſa. 11) Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet: &c. Unde hic dicit Hieronymus, (Hier. t. 2 ep. 101 poſt med.) quod ſecundum hebraicam veritatem habetur. Et: Nazaræus de radice ejus creſcet. Igitur a Nazareth poteſt aliquid boni eſſe: immo flos omnis boni. Congruebat in flore florem concipi, in flore nutriri, in florum tempore, id eſt, in vere, & Martio (Hom. 2 ſup. Miſſ.) nuntiari. Unde Bernardus: Florigeram amat patria, flos de radice Jeſſe. (Cant. 2) Et ideo poterat jam decantare: Flores apparuerunt in terra. Congruentiam perſonæ innuit, cum dicit: *Ad Virginem deſponſatam.* Cujus congruentia oſtenditur pudica, cum dicit: *Virginem.* (1 Cor. 7) Mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini ſunt: ut ſit ſancta & corpore & ſpiritu. (Homil. 2 ſup. Miſſus eſt tom. 1) Bernardus: Miſſus eſt, ad virginem: virginem carne, virginem mente, virginem profeſſione, virginem, qualem deſcribit Apoſtolus: mente, & corpore ſanctam. Oſtenditur & probata cum dicit: *Deſponſatam, viro, (Matt. 1) cui nomen erat Joſeph*, &c. Ut ſcilicet Joſeph vir juſtus ſecundum quod dicitur, eſſet teſtis caſtitatis ipſius ſe(Prov. ult.)cundum illud: Vi[illegible]s laudavit eam. (Bern. ead. hom. 2) Bernardus: Virum nominat, non quia maritus ejus, ſed quia homo virtutis & juſtus erat, & ideo erat (Ibid. in fine) teſtis legitimus. Bernard. Uno tali conſilio ſecretis cæleſtibus, & admittitur teſtis, & excluditur hoſtis, & integra ſervatur fama Virginis: alioquin quo modo pepercisset juſtus adulteræ? (Prov. 6) Quia zelus & furor viri, non parcet in die vindictæ. Oſtenditur etiam promiſſa in hoc, quod dicit: *De domo David.* Quod refertur ad virginem & ad Joſeph: quia uterque fuit de ſemine David cui facta erat repromiſſio: Juravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eam: De fructu ventris tui, &c. (Pſalm. 131) Bernardus: Ambo erant de domo, & familia David. (Bern. ibid. hom. 2 poſt med.) Sed in altera completa eſt veritas, quam juravit Dominus David, altero tantum teſte, & conſcio, ſcil. ipſo Joſeph. Oſtenditur & prænominata, in hoc, quod dicit: *Et nomen Virginis Maria.* Maria enim ſtella maris interpretatur, (Maria ſtella maris. Bern. ibid. in fine.) & ſic oſtenditur impleta illa prophetia Balaham. Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſrael. (Num. 24) Et alio loco: Quaſi ſtella matutina (Eccl. 50) in medio nebulæ. In Apocalypſi: (Apoc. 22) Ego ſum radix, & genus David ſtella ſplendida, & matutina: ideo ergo nominat virginem, ut oſtendatur ipſam præparatam fuiſſe, non caſu inventam. Bernardus: Non eſt noviter, aut fortuito inventa, ſed a ſæculo electa, ab altiſſimo præcognita, (Ber. hom. 2 ſup. Miſſ. non procu a princ.) ſibi præparata, ſibi ſervata, a Patribus præſignata a Prophetis promiſſa, quod enim Moyſi monſtratum eſt in rubo & igne, (Exod. 3) Aaron in virga, (Num. 17) & flore, Gedeoni in vellere & rore: hoc Salomon prævidit in forti muliere & ejus pretio: (Prov. 31) apertius Hieremias (Hier. 31) præcecinit de fœmina & viro. Iſaias de virgine & domo. (Iſa 7) Gabriel tandem exhibuit ipſam virginem ſalutando: vel ideo nominat virginem, ut nos doceat nomen ipſius in neceſſitatibus invocare. Unde Bernardus: (Ber. hom. 2 circa fin. ſup. Miſſus eſt tom. 1) Quiſquis te intelligis in hujus ſæculi profluvio magis inter procellas & tempeſtates fluctuare quam ſuper terram ambulare, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si jactaris ſuperbiæ undis, ſi ambitionis, ſi detractationis, ſi æmulationis, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si aut ira, aut avaritia, aut carnis illecebra naviculam concuſſerit mentis, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si criminum immanitate turbatus, ſi conſcientiæ fœditate confuſus, baratro deſperationis

Digitized by Google

tionis incipias abſorberi, reſpice ad Mariam. Ipſa tenente, non corruis: ipſa protegente, non metuis: ipſa duce, non fatigaris: ipſa propitia, pervenis. Vel ideo nominat, ut inſinuet nomen ejus myſterio plenum ſecundum triplicem interpretationem, per quam triplicem ſtatum intelligimus ſalvandorum. Activos per mare amarum, contemplativos per ſtellam, prælatos per dominium.

Et ingreſſus Angelus, &c. Poſtquam deſcripta eſt deſtinatio nuncii: hic deſcribitur executio miniſterii, quæ quidem fuit in denunciatione conceptus futuri: in qua procedit Angelus, tamquam bonus rhetor, valde ordinate, & Evangeliſta explicat perfecte. Præmittitur enim primo ſalutationis ingreſſus: ſecundo additur narrationis proceſſus, ibi: *Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria.* Subjungitur tertio concluſionis terminus, ibi: *ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum.* (Cic. de Invent.) Iſtæ enim ſunt partes principales rhetoricæ, ſcilicet exordium, narratio, & concluſio, ſecundum Tullium. Primo ergo præmittitur ſalutationis ingreſſus, ſecundo additur narrationis proceſſus, in quo introducitur primo angelus ſalutans, & deinde virgo auſcultans, ibi: *Quæ cum audiſſet*, &c. Introducit ergo Evangeliſta angelum in ſuo ingreſſu a ſalutatione ſumpſiſſe exordium, in qua ſalutatione captat ipſius benevolentiam, exigit confidentiam, & exhibet reverentiam. Oſtendit enim eam commendabilem a bonitatis plenitudine, & ideo amabilem: a dignitatis altitudine, & ideo venerabilem: a laudis amplitudine, & ideo prædicabilem. Et propter hæc tria deſignata fuit per arcam fœderis, de (Heb. 9) qua dicitur, quod, continebat tria ſc. virgam Aaron, tabulas legis & manna. Ut ſic oſtenderetur, quod ipſa erat dulcis & amabilis per manna, venerabilis per virgam, prædicabilis & commendabilis per legem divinam. Et ſecundum hoc fuit in ipſa triplex excellentia, ſcil. dignitatis, virtutis (Eccli. 24) & charitatis. Ego mater pulchræ di-

A lectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei. Ut ergo oſtendat eam amabilem gratioſitate, dicit: *Ingreſſus Angelus ad eam, dixit: Ave gratia plena.* Et ideo bene per Eſther deſignata eſt, (Eſther 2) de qua dicitur, quod erat formoſa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratioſa, & amabilis videbatur. (Eccli. 24) Unde de ipſa poteſt dici illud: In me gratia omnis vitæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis. Nec mirum, quia illum erat conceptura, de quo dicitur: (Joan. 1) Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a patre, plenum gratiæ, & veritatis. Et ideo poſt ſubditur: Et de plenitudine ejus nos omnes

B accepimus. Ut autem oſtendat venerabilem ex dignitate addit: *Dominus tecum.* Diſcrete dictum eſt, quia excellenti, & ſingulari modo, tamquam in proprio tabernaculo. (Eccli. 24) Qui creavit me, requievit in tabernaculo meo. Et in Pſalmo: (Pſal. 10) Dominus in templo ſancto ſuo, hoc eſt, in virginis utero. Et rurſus: (Pſal. 45) Sanctificavit tabernaculum ſuum Altiſſimus, Deus in medio ejus non commovebitur. Bernardus: (Hom. 3 ſup. Miſſ. ante med. t. 1) Dominus tecum, illius erat mater, cujus eſt Deus pater, filius paternæ charitatis erat corona tuæ caſtitatis. Ex quo ſuper omnes ſortiris ineſtimabilem dignitatem & propterea Regina dicitur in Pſalmo: (Pſalm. 44) Aſti-

C tit Regina a dextris tuis. Ut ergo oſtendat ipſam laudabilem ex benedictione, ſubjungit: *Benedicta tu in mulieribus*, propter univerſale remedium. (1 Reg. 25) Dixit David ab Abigail: Benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & ulciſcerer me manu mea, *Benedicta*, inquam, *in mulieribus*, id eſt ſuper omnes mulieres. (Judith. 13) Benedicta es tu filia a Domino Deo excelſo, præ omnibus mulieribus ſuper terram. (Ibid. c. 15) Et iterum: benedixerunt illam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Hieruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri, quia feciſti viriliter: & confortatum eſt cor tuum, eo quod caſtitatem amaveris, & poſt virum tuum, alterum neſcieris, ideo & manus Domini

Digitized by Google

mini confortavit te, & ideo eris benedicta in æternum. Vel *Benedicta a mulieribus*: Viderunt filiæ, & Beatiſſimam prædicaverunt, reginæ & concubinæ: & laudaverunt eam. *Quæ cum audiſſet*, &c. introduxit prius angelum ſalutantem, introducit hic virginem auſcultantem, in qua auſcultatione oſtendit virginem eſſe commendabilem tripliciter, in auditu ſc. affectu, & cogitatu. In auditu commendatur modeſtia, cum dicit: *Quæ cum audiſſet*, Id eſt, ſilentio, & taciturnitate auſcultaſſet, ſecundum illud: Audi, tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia. Et ſic prompta fuit ad audiendum, licet non ad loquendum, ſecundum illud: Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Et propterea dicit: *Audiſſet*, id eſt perfecte audientiam præbuiſſet. Auris enim bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam. In affectu commendatur verecundia; cum dicitur: *Turbata eſt in ſermone ejus*, ſcil. verecundia: Beda: Decet trepidare virginem, & ad omnes viri ingreſſus pavere, omnis viri aſpectus vereri. Audivi & conturbatus eſt venter meus: a voce contremuerunt labia mea. Ut poſſet dicere ſpiritus ejus illud Job: A facie ejus turbatus ſum: & conſiderans eum timore ſollicitor. Exemplum hujus Eſther: Vidi te Domine quaſi angelum Dei, & conturbatum eſt cor meum præ timore gloriæ tuæ. In cogitatu laudatur prudentia, cum dicit: *Et cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio*. Et hæc erat magna prudentia. Continebat enim profunditatem ſapientiæ, de qua: Cogitare de illa, ſenſus eſt conſummatus. Unde Daniel, cujus nomen Balthaſſar, cœpit intra ſemetipſum tacitus cogitare, quaſi una hora, & cogitationes ejus conturbabant eum. Cogitationes autem Virginis, & ſi turbabant propter pudorem innocentiæ, non tamen turbabant propter ſplendorem intelligentiæ. Bernardus: Turbata eſt, ſed non perturbata. Immo ſecundum illud Pſalmi: Turbatus ſum, & non ſum locutus: Cogitavi dies antiquos, &c.

Cant. 6 — Eccli. 31 — Jacob. 1 — Eccl. 3 — Beda in 1 c. Lucæ ex Ambr. ibid. — Abac. 3 — Job 23 — Eſther 15 — Sap. 6 — Dan. 4 — Bern. hom. 3 circa med. ſup. Miſſ. — Pſalm. 76

A *Et ait Angelus ei*, &c. Poſtquam præmiſſus eſt ſalutationis ingreſſus; hic ſecundo loco ſequitur narrationis tractatus, ſive proceſſus, in quo primo introducit Evangeliſta Angelum narrantem: ſecundo Virginem interrogantem ibi: *Dixit autem Maria ad Angelum, quomodo fiet iſtud*, &c. Narrans autem Angelus, denuntiat id, propter quod venerat, & hoc quidem facit hoc ordine. Primo enim exprimit divinæ acceptionis beneplacitum: ſecundo ſalutiferæ fœcundationis beneficium, ibi: *Ecce concipies*, Tertio vero naſciturae prolis faſtigium: *Hic erit magnus & filius Altiſſimi vocabitur*, &c. Exprimens igitur Angelus divinæ acceptionis beneplacitum, confortat Virginis
B animum, & nominat: *Ne timeas Maria*. Ne timeas, *inquam*, ſed gaudeas: quia nomen tuum ſcriptum eſt in cęlo, ſecundum quod infra dicitur ad Apoſtolos: Gaudete, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Et rationem reddit: *Inveniſti enim gratiam apud Deum*. Gratiam, ſcil. electionis, ſicut Moyſes: Inveniſti gratiam coram me, & teipſum novi ex nomine, ſicut dicitur Virgini Mariæ. Gratiam etiam perfectionis, ſicut Noe: Noe invenit gratiam coram Deo. Et paulo poſt: Noe vir juſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis, coram Deo ambulavit. Gratiam deſponſationis, ut fieret ſponſa Dei & mater filii Dei. Habuit Eſther
C gratiam, & miſericordiam coram Aſſuero ſuper omnes mulieres, & poſuit diadema regni in capite ejus. Invenit autem gratiam propter nimiam humilitatem, & manſuetudinem. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Et alibi: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam. Exprimens & ſalutiferæ conceptionis, ſeu fœcundationis beneficium, oſtendit ipſum eſſe proximum, cum dicit: *Ecce concipies in utero, & paries filium*. Ut ſic impleatur in te illud Iſaiæ: Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Et ſignanter dicit: Ecce concipies in utero, ut oſtendat hoc ipſum eſſe magnum, & mirum, & novum, ut concipiat intra

Luc. 10 — Exod. 33 — Gen. 6 — Eſther 2 — Iac. 4 — Eccl. 3 — Iſa. 7

nihil

Digitized by Google

nihil recipiendo ab extra. Creavit Dominus novum ſuper terram. Fœmina circumdabit virum. Et quia conceptum ſine libidine, ſequitur partus ſine parturitione & dolore: ideo addit: *Et paries filium*, ſecundum illud:
Iſa. 66 Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit maſculum. Quis audivit unquam tale, & quis vidit huic ſimile? Et quia partum ſine dolore, ſequitur fructus uteri cum ſalute, ideo ſubdit: *Et vocabis nomen ejus Jeſum*. Quia ſecundum quod dicitur: Nec enim a-
Act. 4 liud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. Hujus nominis præfiguratio præceſſit in Jeſu filio Nave. Unde:
Eccli. 46 Fortis in bello Jeſus Nave ſucceſſor Moyſi in prophetis: qui fuit magnus ſecundum nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum Dei. Hujus & præfiguratio præceſſit in Joſeph, de quo dicitur, quod Pharao vertit nomen illius, & vocavit eum lingua
Gen. 41 Ægyptiaca. Salvatorem mundi. Poſtremo exprimens naſcituræ prolis faſtigium, oſtendit ipſum magnum eſſe, cum dicit: *Hic erit magnus*. Oſtendit autem magnitudinem ejus excellentiſſimam eſſe propter gratiam ſingularem, propter excellentiam regalem, propter potentiam æternalem. Singularem gratiam tangit, cum dicit: *Et filius Altiſſimi vocabitur*, ſcilicet per gratiam unionis: filius, inquam, unigenitus, ſecun-
Joan. 1 dum illud: Vidimus gloriam ejus gloriam quaſi unigeniti a patre. Et ita æqualis erit Altiſſimo, ſecun-
Pſal. 96. dum illud. Tu Dominus altiſſimus ſuper omnem terram. Quis eſt hic, niſi Chriſtus Dominus, de quo: Do-
Philip. 2 navit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen; ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, &c. Hoc autem nulli alii dedit, quia in ſolo filio Virginis eſt gratia unionis. Regalem excellentiam inſinuat, cum dicit. *Et dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus*. Id eſt, rega-
Pſalm. 131 le ſolium, ſecundum quod David erat promiſſum. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et ſecundum quod per Hieremiam prophe- Hierem. 23
tam promiſſum fuit. Ecce dies veniunt, dicit Dominus. Et ſuſcitabo David germen juſtum: & regnabit rex, & ſapiens erit: hoc etiam poſt oſtenſum fuit de filio hominis, de Dan. 7
quo dicit, quod antiquus dierum dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, & tribus, & linguæ ipſi ſervient Æternalem potentiam notat cum dicit: *Et regnabit in domo Jacob in æternum*, ſecundum quod promiſſum erat David, ſecundum illud; Suſcitabo ſe- 1 Reg. 7
men tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo & firmabo regnum ejus. Ipſe ædificabit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni ejus uſque in ſempiternum. Hoc ipſum apud Danielem; Poteſtas ejus, pote- Dan. 7
ſtas æterna, quæ non auferetur; & regnum ejus quod non corrumpetur. Ut autem oſtendat, quod æternitas iſta eſt proprie dicta per carentiam finis addit; *Et regni ejus non erit finis*. Ut ſic impleatur illud Iſaiæ; Super Iſa. 9
ſolium David & ſuper regnum ejus ſedebit. Ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, amodo & uſque in ſempiternum. Et ideo recte dicit; Regnum tuum, regnum Pſalm. 144
omnium ſæculorum, & dominatio tua in omni generatione & generationem.

Dixit autem Maria ad Angelum; Introduxit prius Evangeliſta Angelum; narrantem, & ſubjungit hic prudentiſſimam Virginem percunctantem, in qua percunctatione tria nobis explicantur, ſcil. dubitatio conveniens, ratio movens, & ſolutio ſatisfaciens. Conveniens dubitatio notatur cum dicitur. *Quo modo fiet iſtud*. Cum enim triplex ſit concipiendi modus, ſcilicet unus carnalis, alius ſpiritualis, tertius admirabilis, & ſingularis. Quæro quo iſtorum modorum fiet? Sic Nicodemus quærebat, cum audiret, quod oportebat eum renaſci denuo; Quo modo *inquit*, poſſunt hæc fieri? Et nota, quod non quærit modum ſciendi, ſeu ſignum, quod fidem faciat, ſicut Za-

Triplex concipiendi modus

cha-

Cap. ead. charias, qui punitus fuit, ut ſupra, dicens: Unde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis. Sed quærit modum faciendi, ut conſentiat ſecundum il-
Prov. 4 lud: Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. Rationem moventem tangit cum dicit: *Quoniam virum non cognoſco*. Id eſt, non cognoſcituram me propono, & ita ſum virgo, & mente, & carne, & propoſito, ut ſibi recte com-
Gen. 24 petat illud Rebeccæ, quod erat puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro. Et ſecun-
1 Cor. 7 dum Apoſtolum: Jam non cogitabat, quæ carnis erant, ſed quæ Domini ſunt, ut ſancta eſſet & corpore, & ſpiritu. Et ideo non irrationabiliter quærebat, quo modo debebat prolem concipere, quæ non proponebat virum cognoſcere, ut, ſi poſſet eſſe quod haberet ſimul virginitatem, & fœcunditatem, tunc conſenſum præberet. Et quoniam dubitatio ſua rationem habebat recte moventem: ideo meruit reſponſionem ſatisfacientem, quæ notatur, ibi: *Et reſpondens Angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi:* Quaſi dicat Angelus, quæris, quo modo concipies? ad hoc reſpondeo, quod fœcundaberis ſine corruptione, concipies ſine libidine, paries ſine dolore: quia non ex virili ſemine, ſed ex Spiritus ſancti virtute, ita dictum
Matth. 1. 2 eſt: *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*, &c. Et recte dicit: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te*. Id eſt, deſurſum veniet. Unde dicitur: Omne datum optimum & omne do-
Jac. 1 num perfectum, deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum. Propter hoc dicitur: Accipietis virtutem ſu-
Act. 1 pervenientis Spiritus ſancti in vos. Et ita non erit corruptio, quia de Spiritu ſancto: nec etiam erit libido, quia *virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*, ſcilicet ne ſentias æſtum con-
Cant. 2 cupiſcentiæ, ſecundum illud: Sub umbra illius, quem deſideraveram, ſedi: & fructus ejus dulcis gutturi

A meo. Et nota trium præcedentium triplicem præceſſiſſe figuram, quia ſine virili ſemine in virga Aaron Num. 17
fuit figurata, quæ floruit. Et apud Iſaiam: Flos de radice ejus aſcen- Iſa. 11
det, &c. Quia ſine libidine, in ru- Exod. 3
bo & igne. Quia rubus ardebat, & non comburebatur. Quia partus ſine dolore deſignabatur in rore & vel- Judic. 6
lere Gedeonis. Vellus enim ut dicit Hieronymus, cum ſit de corpore, neſcit tamen corporis paſſionem, & ideo in Pſalmo: Deſcendet ſicut Pſalm. 71
pluvia in vellus.

Ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei, &c. Poſtquam deſcriptus eſt ingreſſus ſalutationis, & proceſſus narrationis: po- B
nitur hic ultimo terminus concluſionis, & concluſio eſt, quod virgo Maria concipiat, & ex ea naſcatur filius Dei. In hac autem concluſione, primo præmittit Angelus conditionem, & deinde approbationem, & poſtremo utriuſque ſubjungit rationem: conditionem infert cum dicit: *Ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei*. Quia enim fœcundaris virtute Spiritus ſancti, non prolem viri generabis, ſed prolem Dei: non peccatorem, ſed ſanctum. Impleatur viſio & prophetia: Dan. 9
& ungatur Sanctus ſanctorum. Si enim quemadmodum dicitur: Quod Joan. 3
C natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt, ergo quod naſcitur de Spiritu ſancto, neceſſario ſequitur, eſſe ſanctum. Bernardus: Si diceret, ſancta Hom. 4 ſup.
caro, vel ſanctus homo, parum di- Miſſ. ante
xiſſe videretur: poſuit ergo indefi- med. t. 2
nite ſanctum, quia quidquid fuit, quod Virgo genuit, ſanctum proculdubio, ac ſingulariter ſanctum fuit: Epheſ. 2
& quia filii hominum naſcuntur polluti: Omnes eramus natura filii iræ: Iſa. 9.
ideo jam non filius viri, ſed filius Dei vocabitur. Et vocabitur nomen ejus admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, &c. Vocabitur ab ipſo Deo: Marc. 9
Hic eſt filius meus chariſſimus, & Matthæus: Hic eſt filius meus dile- Matth. 17
ctus, in quo mihi bene complacui

ipſum

ipſum audite. Vocabitur ab ipſis credentibus: [Idem 16, Rom. 1] Tu es Chriſtus filius Dei vivi. Et alibi: Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Vocabitur ab omnibus, ſicut dixit Centurio: [Matth. 27] Vere filius Dei erat iſte. Approbationem autem ſive confirmationem adjungit, cum dicit: *Et ecce Elizabeth, cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua.* Si ergo Deus dedit conceptum ſeni, dare poteſt & juveni, licet iſtud novum, illud jam factum. [Gen. 21] Unde in Geneſi: Concepitque Sara, & peperit filium in ſenectute ſua. Et ut hoc melius conſtet Virgini, additur: *Et hic menſis eſt ſextus illi, quæ vocatur ſterilis.* Et ita cum manifeſta fuerit ejus ſterilitas, jam eſt manifeſtata ejus fœcunditas. Jam ergo [Eccli. 36] incipiunt ſigna & mirabilia fieri in terra, ſecundum illud. Innova ſigna, & immuta mirabilia. Et ideo firmum & certum eſt, quod & tu Virgo jam concipies ſupra naturam, & [Beda.] hoc eſt, quod dicit Beda in gloſſa; Ne Virgo ſe parere poſſe diffidat, accepit exemplum ſterilis anus parituræ, ut diſcat omnia Deo eſſe poſſibilia, etiam quæ naturæ ordine videntur eſſe contraria. Et ideo Dominus tot ſterilium conceptus præmiſit, ut iſtum ſcilicet conceptum figurarent, & figurando prænunciarent, & prænunciando teſtimonium darent, & credibilem facerent. Rationem autem hujus ſubjungit, cum [Eccl. 8] dicit: *Quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* Omne quod voluerit, faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt. [Matth. 19, Gen. 18] Apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt, ſicut dictum eſt Saræ: Numquid Deo quidquam eſt difficile? [Bern. hom. 3 ſup. Miſſ. circa med. tom. 1] Bernardus: Apud Dominum idem eſt facere, quod loqui, & loqui quod velle. Merito ergo noveris non eſſe impoſſibile omne verbum: & ideo cum aliquid promittit Deus, ſine dubitatione credendum eſt, quia cum omnia poſſit, & mentiri non poſſit, neceſſe eſt, ut fiant illa, quæ & quo modo promittit. [Num. 23] Non eſt Deus, quaſi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis ut mutetur. Dixit ergo & non faciet? Locutus eſt, & non implebit? Et ſic oſtendit Angelus concluſionem ſuam neceſſariam, ut Virgo jam nec dubitare poſſit, nec valeat diſſentire.

Dixit autem Maria, &c. Hic ultimo ponitur aſſecutio propoſiti, quod fuit in conſenſu Virginis, per quem mox concepit filium Dei. Hunc autem conſenſum deſcribit debite & ordinate factum: quia ex humilitate prædiſponente, & charitate perficiente, & credulitate pronunciante. Introducit ergo primo pronunciationem ex credulitate, cum dicit: *Dixit autem Maria.* Quia enim Angeli dictum credidit eſſe verum, ideo dat expreſſe reſponſum conſentaneum. Corde creditur ad juſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem. [Rom. 10] Et in Pſalmo: Credidi, propter quod locutus ſum. [Pſalm. 115] Dixit autem verbo fidei: Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc eſt verbum fidei, [Rom. 10] quod prædicamus. Quia ergo corde percepit verbum fidei, ventre concepit filium Dei. Infra dicit: Beata, quæ credidiſti, &c. Et alibi: [Inf. c. 11] Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ ſuxiſti. Deinde ſequitur præparatio ex humilitate, cum dicitur: *Ecce Ancilla Domini.* Simile reſponſum dedit Abigail mulier prudens, cum David vellet eam in uxorem accipere. [1 Reg. 25] Ecce famula tua ſit in ancillam, ut lavet pedes ſervorum Domini mei. Et illa Ruth, quæ deſignat beatam Virginem: [Ruth 2] Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos? Et poſt: Locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non ſum ſimilis unius puellarum tuarum. Et quia ſe virgo Maria humiliavit, ſe ad gratiam præparavit. Bernardus; [Bern. hom. 3 ſup. Miſſ. poſt med. tom. 3] Humilitas reſpondetur, ut ſedes præparetur. Et quia ſingularis humilitas, ideo & ſingularis fuit gratia. [Eccli. 43] Unde Bernardus: Non eſt magnum eſſe humilem in abiectione: magna prorſus & rara virtus humilitas honorata: hoc eſt luminare, quod minuitur in conſummatione. Poſtremo ſubditur conſenſus perfectus ex charita-

Digitized by Google

ritate, cum dicitur: *fiat mihi ſecun-* A *dum verbum tuum*. Fiat, ut dicit Bernardus eſt deſiderii ſignum, non dubitationis nota. Etiam eſt ſignum aſſertionis, ſicut in Pſalmo dicitur; Dicet omnis populus: Fiat, fiat. Eſt item affectionis, ut in Pſalmo: Fiat manus tua, ut ſalvet me. Idem enim eſt verbum & manus patris. Et poteſt eſſe orationis verbum, ut ſit deſideratorium, quia ex charitate: oratorium, quia ex humilitate: aſſertorium, quia ex credulitate. Hæc eſt vox dulciſſima hominibus, Angelis, & ipſi Sponſo: Sonet vox tua in auribus meis: Vox enim tua dulcis. Quod fecit, cum dixit Angelo: *fiat mihi ſecundum verbum tuum*. Verbum, quod erat in principio apud Deum, fiat caro de carne mea, ſecundum verbum tuum. Unde Bernardus: fiat mihi obſecro, verbum, non prolatum, ut tranſeat: ſed conceptum, ut maneat. Fiat verbum non tantum audibile auribus, ſed & viſibile oculis, palpabile manibus, geſtabile humeris, ut verbo virtutis ſuæ me portet. Porro multifariam multiſque modis locutus eſt olim Deus patribus in Prophetis. Et aliis in corde, aliis in aure, aliis in viſu, aliis in manu, mihi, oro, ut fiat juxta verbum tuum: nec volo, ut fiat mihi tantum declamatorie prædicatum, aut figuraliter ſignatum, aut imaginaliter ſomniatum, ſed ſimpliciter inſpiratum, perſonaliter incarnatum, corporaliter inviſceratum, verbum caro factum. Et ſi ita fiat, tunc potero dicere tibi, quæ dixit mulier Sareptana Eliæ: Nunc in iſto cognovi, quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum eſt. Et quoniam in tali conſenſu conceptus eſt filius Dei, & propoſitum ſuum aſſequutus eſt Angelus, ideo ſequitur: *Et diſceſſit ab illa Angelus*. Sic enim oſtendebat facto, quod Raphael Tobiæ dicebat verbo: Tempus eſt ergo, ut revertar ad eum, qui me miſit. Et de Petro dicitur, quod ipſo educto de carcere, continuo diſceſſit Angelus, ab eo. Ab ea ergo diſceſſit Angelus, ſed in ea remanſit Dei filius: diſceſſit quantum ad apparentiam, ſed remanſerunt multi, quantum ad cuſtodiam. En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael. Iſti ſunt Angeli beatiſſimi, qui cuſtodiebant eam tamquam locum divinæ habitationis electiſſimum, unde etſi beneficium cuſtodiæ ſibi impenderent propter infirmitatem carnis, cultus tamen reverentiæ exhibebant, propter dignitatem matris, & ſic quodam modo per ipſam aſcendebant, & deſcendebant. Unde deſignata fuit per illam ſcalam, cui Dominus erat innixus, & Angeli per illam aſcen- B debant & deſcendebant, quam vidit Jacob. Et poſt ſequitur: Non eſt hic aliud niſi Domus Dei, & porta cæli, quia nullus poteſt jam cælum intrare, niſi per Mariam tranſeat, tamquam per portam. Sicut enim Deus ad nos venit per ipſam, ita per ipſam nos oportet redire ad Deum. Et ideo dicitur domus, porta, & ſcala: domus propter Chriſti conceptionem, porta propter Chriſti partum, & ſcala propter aſcenſum ad Deum. Non ergo diſcedamus ab ea, ſed ejus pedibus provoluti, ſemper eam ſalutemus: Ave gratia plena, ut per eam quæ invenit gratiam & miſericordiam ſuper omnes mulieres in conſpectu illius magni Aſſueri, nos C gratiam inveniamus, & miſericordiam conſequamur in auxilio opportuno.

Bern. hom. 4 ut ſup. non procul a fin. — *Pſal. 105* — *Pſal. 118.* — *Cant. 2* — *Joan. 4* — *Bern. hom. 4 ut ſupra.* — *Heb. 1* — *Deus multis modis locutus eſt. Ex Bern. hom. 4 ut ſupra.* — *3 Reg. 17* — *Tob. 12* — *Act. 12* — *Cant. 3* — *Gen. 28* — *Heb. 4*

Exurgens autem Maria, &c. Terminata parte illa, in qua egit de ſterilis, & Virginis fœcundatione hic ſequitur pars ſecunda, in qua agit de gratiarum actione. Et juxta hunc duplicem modum: pars iſta habet duas partes, in quarum prima fit gratiarum actio, & laudis decantatio propter conceptum Salvatoris. In ſecunda propter conceptum & partum præcurſoris, ibi; *Elizabeth autem impletum eſt tempus, &c.* Ad hoc autem, ut laudis decantatio fiat ex integro, & perfecto affectu, exigitur certificatio veritatis in intellectu, & exhibitio *Diviſio.*

cha-

charitatis in affectu. Alterum ut præcedens, alterum ut conſequens. Ideo prima pars habet tres, in quarum prima præmittitur teſtimonium prophetiæ, in ſecunda ſubditur canticum lætitiæ, ibi. Et ait *Maria: Magnificat anima mea, &c.* In tertia obſequium beneficentiæ, ibi: *Manſit autem Maria cum illa, &c.* Primum aſtruit fidem, ſecundum exigit ſpem, tertium oſtendit charitatem. In deſcriptione autem teſtimonii prophetiæ procedit Evangeliſta hoc ordine: Nam primo introducit opportunitatem teſtificandi; ſecundo teſtimonii veritatem, ibi: *Et unde hoc mihi, &c.* Ad opportunitatem autem teſtificandi, tria concurrunt, ſcilicet Virginis ſalutantis occurſus, virgineæ ſalutationis effectus, & Elizabeth reſalutationis affectus. Primum, ibi: *Exurgens Maria, &c.* Secundum, ibi: *Et factum eſt, ut audivit, &c.* Tertium, ibi: *Et repleta eſt Spiritu ſancto, &c.*

Primo igitur introducitur virginis ſalutantis occurſus, ut feſtinus, & familiaris. Propter feſtinationem ait: *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione in civitatem Juda.* Quaſi dicat non tardavit, ſed diluculo ſurrexit, ſecundum illud: Surge propera amica mea, formoſa mea, & veni. Unde ſibi competit illud Proverbiorum, quod dicitur de muliere forti, quæ de nocte ſurrexit, deditque prædam domeſticis ſuis & cibaria ancillis ſuis. Surrexit enim, ut miniſtraret Elizabeth ſeni & debili: unde nec eam retardavit aſperitas itineris, ſecundum quod dicitur in gloſſa, & littera deſignat, quia *abiit in montana*, & hoc *cum feſtinatione*, ad veritatem explorandam, ſicut illi exploratores Joſue: Ad montana conſcendite. Vel etiam cum ipſo ſponſo: Ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles. Non etiam retardavit viæ prolixitas, quod notatur, cum dicitur: *In civitatem Juda*, id eſt, Hieruſalem, ut jam poſſit ipſa clamare cum Iſaia: Venite, aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob. Nec in itinere fecit moram, quia *cum feſtinatione*, ſicut Rachel, quæ, viſo Jacob, feſtinans nuntiavit patri ſuo. Spiritualiter autem datur ex hoc nobis intelligi, quod neceſſaria eſt ei feſtinatio, qui vult ad perfectionem attingere. Feſtinemus ingredi in illam requiem, ut ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum. Et ad Corinthios: Sic currite, ut comprehendatis. Diverſum dicitur de fatuis virginibus. Et in Eccleſiaſtico: Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Occurſus Virginis fuit feſtivus & familiaris propter quod dicit: *Et intravit in domum Zachariæ, & ſalutavit Elizabeth.* Intravit, inquam, ut familiariter cohabitaret. Intrans in domum meam, conquieſcam cum illa. Non enim habet amaritudinem converſatio illius, nec tædium convictus illius, ſed lætitiam, & gaudium. Intrabat, non ſtabat foris, ſicut illa mulier vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis. Intravit etiam non ut litigaret, ſed ut ſalutaret, ſecundum quod moris eſt ſanctis. Salutate invicem in oſculo ſancto. Salutavit, inquam non ſolum optando, ſed etiam ſalutem in Hieruſalem apportando, ut impleatur illud, quod dictum eſt: Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur ut ſplendor, juſtus ejus: & Salvator ejus, ut lampas, accendatur. Et poſt: Dicite filiæ Sion: Ecce Salvator tuus venit: ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo. Et nota, quod Virgo prius domum intravit, & poſtea ſalutavit: quia jam incipiebat virgo mandatis Euangelicis conſentire. Nam infra dicitur; Neminem per viam ſalutaveritis. Et poſtea ſubditur: In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui. Quod etiam fecit Virgo beata.

Secundo vero introducitur ſalutationis effectus, quæ fuit excitatio matris, & lætificatio prolis, propter matris excitationem. Unde dicitur: Et

Margin notes: Cant. 2 — Prov. 31 — Joſue 2 — Cant. 2 — Iſa. 2 — Gen. 29 — Neceſſaria eſt feſtinatio volenti in requiem ingredi. — Heb. 4 — 1 Cor. 9 — Matth. 25 — Eccli. 5 — Sap. 8 — Prov. 7 — Rom. 16 — Iſa. 62 — Ibid. — Cap. 10

Et factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ Elizabeth. Salutationem namque Virginis Elizabeth audiverat, quia eam amabat. *Cant. 8* Quæ habitas in hortis, amici auſcultant, fac me audire vocem tuam. Et Joannes: *Joan. 8* Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Item: *1 Theſſ. 2* Cum accepiſſetis a nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non ut verbum hominum, ſed, ſicut eſt vere, verbum Dei. Audivit utique verbum ſalutis ab ea, quæ conceperat verbum incarnatum, in quo ſalus eſt, ſecundum illud: *Jac. 1* In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſalvare animas veſtras. Fuit ergo mater, verbo Virginis excitata, fuit & proles lætificata. Unde dicit: *Exultavit infans in utero ejus*: In quo oſtenditur, quod Joannes erat amicus ſponſi præcipuus, ſecundum quod de ipſo ſcribitur: *Joan. 3* Amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. *Exultavit*, inquam, præ deſiderio, ſicut etiam patres. *Joan. 8* Abraham pater veſter exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gaviſus eſt, *Exultavit*, ad præſentiam Domini Salvatoris, quaſi geſtiens ſalutare, & aſſurgere jam incœpit Domino ſuo, cujus erat præcurſor. Unde dicitur in Gloſſa Bedæ, *Beda.* quia lingua non poterat, ideo animo exultante, ſalutat, & ſuæ præcurſionis officium inchoat. Ecce apparet, quod Angelus dixerat: Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ. Ex quo datur ſpiritualiter intelligi, quod propoſitum ſanctum non poteſt latere: quin ſe manifeſtet, & amor interior prorumpat in opus. Unde Gregorius: *Greg. hom. 39 in Ev.* Numquam amor Dei eſt otioſus.

Nec propoſitum, nec amor abſcondi poteſt.

Tertio ſubjungitur Elizabeth ſalutantis affectus magnus, & benignus. Propter magnitudinem dicitur: *Et repleta eſt Spiritu ſancto Elizabeth, & exclamavit voce magna*. Magnitudo namque vocis, ſignum eſt magnæ affectionis, quia voces* ſunt notæ paſſionum. *Ariſt. lib. 1 Periherm. c. 1.* Adimplebit eum Spiritu ſapientiæ & intellectus. Et iterum: Ipſe tamquam imbres mittet eloquia ſapientiæ ſuæ, & in oratione confitebitur Domino: *Eccli. 15* *Eccli. 39* Ideo autem voce magna clamabat, quia illum continebat in utero, qui erat vox verbi, ſecundum quod de ipſo dicitur: Vox clamantis in deſerto: parate viam Domini. *Iſa. 40* Cui etiam dicitur ibidem: Super montem excelſum aſcende tu, qui Evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui Evangelizas Hieruſalem, exalta, noli timere. *Ibid. 6* Dic civitatibus Judæ: Ecce Deus veſter: ecce Dominus Deus in fortitudine veniet. Nec tam fuit vox ejus clamoſa, quam devota. Unde ad exprimendam benignitatem affectus, ſubdit dicens: *Et dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui*. *Benedictio* Benedicit Elizabeth Virgini ſimul & proli, ut compleat Angelicam ſalutationem. Benedictionem ſibi optat, & jam benedictam annuntiat ea benedictione, quam Dominus Abrahæ promiſerat. Benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur univerſæ cognationes terræ. *Gen. 12* Hanc benedictionem prædixit Iſaac in figura agri. *Gen. 27* Ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Hanc benedictionem confirmavit Jacob: Omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli deſuper, benedictionibus abyſſi jacentis deorſum, benedictionibus uberum & vulvæ: *Gen. 49* benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrum ejus, donec veniret deſiderium collium æternorum. Hanc deſiderabat, & hanc imprecabatur Moyſes: *Deut. 28* Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ. Et ideo cantemus cum David: Benedixiſti Domine terram tuam. *Pſalm. 84* Completum eſt etiam in Maria illud. In multitudine electorum habebit laudem & inter benedictos benedicetur. *Eccli. 24* Benedicta fuit Jahel: Benedicta inter mulieres Jahel. *Jud. 5* Benedicta fuit Ruth: Benedicta es a Domino filia, *Ruth 3* benedicta Abigail. *1 Reg. 25*

Benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & ulciſcerer me. Benedicta Judith: Benedicta es tu filia a Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram. Inter has mulieres, & ſuper has mulieres benedicta eſt virgo Maria, quia illarum benedictiones impletæ ſunt in hac. Judith 13

Et unde hoc mihi, ut veniat, &c. Præmiſſa opportunitate teſtificandi, ſubditur hic veritas teſtimonii ad cujus explicationem tria introducit Evangeliſta. Primum eſt præconium admirativum: Secundum eſt ſignum approbativum: Tertium vero teſtimonium affirmativum. Primum tenet rationem propoſitionis: Secundum aſſumptionis: & tertium, concluſionis.

Introducit ergo præconium admirativum, cum dicit Elizabeth: *Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Hoc enim eſt valde laudabile, & etiam admirabile, quod mulier ſit mater Dei. Unde poterat dicere, ſicut dixit Areuna regi David: Quid cauſæ eſt, ut veniat Dominus meus Rex ad ſervum ſuum: Ex quo enim facta eſt mater Dei, ſumma Domini omnium eluxit dignatio, ut qui ſuis pedibus alienum hoſpitium viſitare non abhorruit. De quo quidem Virgo gloriatur, dicens: Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei. Quia propter dignitatem maternam, eſt Virgo Maria diligenda, veneranda, & cum omni fiducia adeunda, tamquam ſummæ miſericordiæ mater. 2 Reg ult. Eccl. 24

Secundo ſubdit judicium approbationis, cum dicit: *Ecce enim ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Et hoc eſt ſignum, quod diffuſa eſt gratia in labiis tuis, & propterea certum eſt, quod benedixit te Deus in æternum. Et ex quo infans ſic ſupra naturam exultavit certum eſt, quod Dominus naturæ ſibi occurrerit. Et, ex quo infantulus reſpondet ex utero, certum eſt, te conA cepiſſe illum, qui vocat ab utero ſecundum illud: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei, &c. Et rurſus: Ex quo puer exultavit tam mirabiliter, certum eſt, jam conſummatum eſſe veraciter, quod in Iſaia dicitur: Exulta, & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui ſanctus Iſrael. Et illud: Exulta ſatis filia Sion, jubila filia Hieruſalem, ecce rex tuus venit tibi juſtus, & Salvator. Ex quo igitur mirabiliter exultavit Præcurſor, jam certum habebat judicium, quod venerit Salvator: & quia certum habebat judicium, ideo veritati ſubditur teſtiB monium, ſive oraculum affirmativum cum dicitur: *Et beata quæ credidiſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi a Domino.* Fides enim beatam fecit. Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non revelavit tibi: ſed Pater meus, qui in cœlis eſt. Et Joannes: Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Facit etiam fides bonos, quia inchoando meritum diſponit ad præmii conſummationem. Confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, uſque in diem Jeſu Chriſti perficiet, & hoc merito: & ſic factum eſt Mariæ. Nota, quod beatificantur in ſcriptura non ſolum credentes, ſed etiam ſperanC tes: Beatus vir, cujus eſt nomen Domini ſpes ejus. Item diligentes: Beati ſunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati ſunt. Item timentes: Beatus homo, cui donatum eſt habere timorem Dei: Et rurſus in Pſalmo: Beatus vir, qui timet Dominum. Item operantes. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea. Et infra: Beati, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Item ſuſtinentes: Sed & ſi quid patimini propter juſtitiam, beati: Et Matthæus: Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſum vos mentientes propter me. Item contemplantes: Beati viri tui & beati ſervi tui hi, qui ſtant coram

Pſalm. 44 — Iſa. 49 — Iſa. 12 — Zach. 9 — Matth. 16 — Joan. 20 — Philip. 1 — Pſalm. 39 — Eccli. 48 — Eccli. 25 — Pſal. 111 — Joan. 13 — Inf. c. 11 — 1 Pet. 3 — Matt. 5 — 3 Reg. 10

coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam. Ex his cauſis fuit virgo Maria beata, ex cauſa etiam ſingulari, fuit Beatiſſima, quia concepit filium Dei. Infra: Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ ſuxiſti. Et propterea ipſamet dicit hic infra: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. *Beata ergo quæ credidiſti*, quia credendo concepiſti, & concipiendo beatitudinem omnibus, quantum ad ſufficientiam, protuliſti. Hujus figura habetur in Geneſi, ubi dixit Lia: Hoc pro beatitudine mea, beatam quippe me dicent omnes mulieres.

Inf. c. 11 Cap. eod.

Gen. 30

Et ait Maria, *&c.* Poſt teſtimonium prophetiæ ſequitur cantus lætitiæ, in quo beatiſſima virgo Maria laudat divinam clementiam, propter excellentiſſimam gratiam ſibi collatam. In hoc autem cantico tria notantur. Primum eſt laudantis affectio, quam notat ibi: *Magnificat anima mea*, *&c.* Secundum eſt laudandi ratio, quam notat, cum ſubdit: *Quia reſpexit*, *&c.* Tertium divinæ laudis ampliatio, quam notat ibi: *Et miſericordia ejus à progenie*. Non enim eſt perfecta laus, niſi adſit debitus affectus, debita cauſa, & debitus modus.

Inſinuatur ergo primo laudantis affectio, ut grata, magnificando divinam virtutem, cum dicit: *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum*, id eſt, divinam virtutem. Magnus enim Dominus noſter, & magna virtus ejus: & ideo magno affectu debet collaudari, quia magna operatur. Ego Nabuchodonoſor laudo, & magnifico, & glorifico Regem cœli: quia omnia opera ejus vera. Et ad hoc invitat animam devotam: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipſum: Tunc anima noſtra vere Dominum magnificat, quando ſub ipſo ſeipſam captivat, & humiliat. Quoniam magna potentia Dei ſolius, & a ſolis humilibus honoratur. Unde Virgo Maria, quia præ cæteris ſeipſam humiliavit, ideo cæteris altius Dominum magnificavit. Et ideo a magnificatione incepit, quia hoc competebat humilitati Virginis decantantis. Competebat etiam dignitati Dei, cujus ſumma humilitas non cognoſcitur, niſi dignitas præcognoſcatur. Unde: Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens. Competebat etiam intentione cantantis quæ eſt, ut Dominus perfecte laudetur. Glorificantes Dominum, quantumcumque potueritis, ſupervalebit adhuc, & admirabilis magnificentia ejus. Competebat etiam Mariæ cantanti, quia de magnis, immo de maximis beneficiis erat. Unde: Audite, quoniam de rebus magnis locuta ſum, & aperientur labia mea, ut recta prædicent. Et infra: Quia fecit mihi magna, *&c.* Competebat & ordinato progreſſui, qui eſt a timore inchoando. Unde: Initium ſapientiæ timor Domini. Timor autem reverentiæ Dominum magnificat.

Pſalm. 146

Dan. 4

Pſal. 33

Eccl. 3

Phil. 2

Eccl. 43

Prov. 8

Pſalm. 110

Inſinuatur etiam laudantis affectio, ut jucunda, exultando in divina ſalute, cum ſubditur: *Et exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo*. Id eſt in Deo Salvatore, ut poſſit dicere illud: Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo. Et rurſum: Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum. Vere jam dicere poterat illud: Introduxit me rex in cellaria ſua: exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum ſuper vinum. Recti diligunt te. Jam verificatum eſt in Maria, quod optabat. Exultent, & lætentur in te omnes quærentes te, & dicant ſemper, Magnificetur Dominus, qui diligunt ſalutare tuum. Quoniam ergo Virgo Maria Dominum quæſivit, & ſalutare dilexit: ideo anima ejus Dominum magnificat, & ſpiritus ejus in ſalutari Dei exultavit. Unde ſibi illud Annæ competit: Exultavit cor meum in Domino, & exaltatum eſt cor meum in Deo meo. Dilatatum eſt os meum

Pſal. 34

Pſalm. 83

Cant. 1

Pſal. 39

1 Reg. 2

ſuper inimicos meos, quia lætata ſum in ſalutari tuo. Et nota, quod ſpiritus accipitur pro ſubſtantia animæ. *Mal. 2* Cuſtodite ſpiritum veſtrum, & nolite deſpicere. *Rom. 8* Et: Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarabilibus. Alibique: Nam ſi orem lingua, ſpi- *1 Cor. 14* ritus meus orat, &c. Hic autem accipitur pro anima ſecundum ſuum ſupremum, & anima accipitur in comparatione ad corpus, ſicut: Ipſe au- *Theſſ. 5* tem Deus pacis ſanctificet vos per omnia, ut integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſine querela in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti conſervetur. Quia enim ſpiritus interius exultaverat, ideo anima in voce magnificabat; & ideo exulationem de præterito, & magnificationem de præſenti ponit: quia exultatio eſt natura prior.

Quia reſpexit humilitatem, &c. Poſtquam deſcripta eſt laudantis affectio, ſive devotio: ſubditur laudandi ratio, quæ ſumitur ex duplici cauſa. Prima eſt beneficium gratiæ, quæ fecit ipſam amabilem Deo. Secunda eſt, quod fecit ipſam laudabilem hominibus, quia amabilem Deo: Dicit ergo: *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.* Præceſſit hujus figura in Lia, quæ in conceptu prolis dixit: Vidit *Gen. 29* Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus. Et humilitas fuit diſpoſitio ad reſpectum gratiæ: *Iſa. 66* Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Quia ſicut dicitur in Pſalmo: Excelſus Domi- *Pſalm. 137* nus: & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit. Unde de viro juſto: Oculus Dei reſpexit illum in *Eccl. 11* bono, & erexit eum ab humilitate ipſius. Et ideo orabat Propheta in Pſalmo: Reſpice in me, & miſerere mei: quia unicus, & pauper ſum ego. *Pſal. 24*

Fecit & laudabilem hominibus illud gratiæ beneficium, & propterea addit: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, tam viri, quam mulieres. Surrexerunt filii e- *Prov. 31* jus, & beatiſſimam prædicaverunt.

A Vir ejus & laudavit eam. Fuit autem virgo Maria beata propter meritum caſtitatis: Beati immaculati in via. *Pſalm. 118* Et: Beatus, qui vigilat, & cuſtodit *Apoc. 16* veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus. Et: Felix eſt ſterilis & incoinquinata, quæ *Sap. 3* neſcivit thorum in delicto. Fuit etiam beatior propter conſilium virginitatis. Beatior autem erit, ſi ſic *1 Cor. 7* permanſerit ſecundum meum conſilium. Fuit & beatiſſima propter privilegium fœcunditatis, ob quod cætere mulieres beatiſſimam eam prædicant: Viderunt eam filiæ, & bea- *Cant. 6* tiſſimam prædicaverunt.

Secunda ratio laudandi, eſt miraculum B potentiæ, quod fuit magnum & pium. Fuit magnum propterea dicit: *Quia fecit mihi magna qui potens eſt.* Hoc refertur ad Incarnationis Myſterium, ſicut dicit Beda in Gloſſa. Et de hoc dicitur: Qui facit *Beda. Iob 5* magna, & inſcrutabilia, & mirabilia abſque numero. Incarnationis myſterium eſt magnum, & imperſcrutabile, & ideo admirabile, & hoc fecit. *Qui potens eſt.* Quia in rebus mirabilibus, ut dicit Augusti- *Aug. ep. 3 ad Voluſ. tom. 2* nus, tota ratio facti, eſt potentia facientis. Omne, quod voluerit, fa- *Eccli. 8* ciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt, nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis?

C Fuit etiam pium, & propterea dicit: *Et ſanctum nomen ejus.* Unde ſancta & pia facit, ut ſanctificatio nominis ipſius oſtendatur. Benedi- *Dan. 3* ctum nomen gloriæ tuæ ſanctum. Et Pſalmus: Sanctum & terribile *Pſalm. 110* nomen ejus. Et ratio hujus præponitur: Redemptionem miſit populo ſuo. Et quia nomen ejus decet ſanctitudo, ideo oramus: Sanctificetur *Matth. 6* nomen tuum. Et rurſus: Domum *Pſalm. 92* tuam decet ſanctitudo, Domine, in longitudine dierum. De his duobus, ſcilicet magnitudine, & pietate, ma- *1 Tim. 3* nifeſte magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, juſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum

Digitized by Google

ptum eſt in gloria. Magnum quippe, ratione divinitatis: ſanctum, ratione aſſumptæ humanitatis. Supra eod. c. *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei*. Et ideo Virgo in conceptione fuit magnificata, & *Pſalm. 45* ſanctificata. Sanctificavit tabernaculum ſuum Altiſſimus. Et hæc duo reſpondent duobus præmiſſis, quia magnificata & ſanctificata, ideo magnificavit & exultavit, ideo optime rationem reddit.

Et miſericordia ejus, &c. Poſtquam deſcripta eſt laudantis affectio, & laudandi ratio: ſubditur hic tertio divinæ laudis ampliatio. Et hoc conſiſtit in commendatione divinæ miſericordiæ, quantum ad opus redemptionis humanæ, jam in conceptione Virginis inchoatæ. Opus autem redemptionis noſtræ, eſt declarativum miſericordiæ & potentiæ: quia eſt manifeſtativum largitatis & veritatis. Miſericordiæ, in reparatione hominis lapſi: potentiæ in proſtratione diaboli: largitatis, in miſſione Spiritus ſancti: veritatis, in adimpletione promiſſi.

Primo igitur laudat Dominum ſuum in opere redemptionis, ſecundum quod eſt manifeſtativum miſericordiæ. Unde dicit: *Et miſericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum*. *Epheſ. 2* Deus autem, qui dives eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, convivificavit *Pſalm. 102* nos Chriſto. Et in Pſalmo: Miſericordia autem Domini ab æterno, & uſque in æternum, ſuper timentes eum. Hoc enim fit ſuper omnes, quantum ad beneficium conſervatio- *Eccl. 18* nis, ſecundum illud: Miſeratio hominis circa proximum ſuum: miſericordia autem Dei ſuper omnem carnem. Miſericordia tamen liberans, & ſalvans, ad ſolos timentes ſe ex- *Pſalm. 30* tendit, ſicut ſcriptum eſt: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te. *Eccl. 2* Ideo: Qui timetis Dominum, ſperate in illum.

Secundo laudat eum in hoc opere, ſecundum quod eſt manifeſtativum potentiæ, in dejectione dæmonum ſuperborum, & divitum iniquorum. Propter primum dicit: *Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*. In hoc eſt laus Dei ſpecialis: Diſperge ſuperbos furore tuo, *Iob. 40* & reſpiciens omnem arrogantem humilia. Et ſic impletur illud: Sedes ducum ſuperborum deſtruxit Deus, *Eccl. 10* & ſedere fecit mites pro eis. Et dicitur hæc feciſſe, *In brachio*, id eſt in filio. Ecce Dominus Deus in forti- *Iſa. 40* tudine veniet, & brachium ejus dominabitur. *Superbos* autem *mente cordis*, vocat illos, qui ſuperbiunt in intellectu per præſumptionem, & in affectu per ambitionem, ſicut lucifer, & ejus ſequaces. Omne ſublime *Iob. 41* videt, & ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Et ſic eſt ſenſus: *diſperſit*, eos, qui ſuperbiunt, *mente cordis*. Vel aliter: *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*, ſecundum quod dicit: Quia ſuperbi juſto Dei judicio habent cor diſperſum. Dum putant ſe latere in obſcu- *Sap. 17* ris peccatis, tenebroſo oblivionis velamento diſperſi ſunt. Vel: *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui* id eſt diffinitione conſilii ſui: Si habes brachium *Iob 40* ſicut Deus, & ſi voce ſimili tonas? circunda tibi decorem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus. Diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſpiciens omnem arrogantem humilia: reſpice cunctos ſuperbos & confunde eos. Dæmones ſuperbientes diffinitive projecit, ſed non ſic homines. Unde: Non enim humiliavit ex corde ſuo, *Thr. 3* & abjecit filios hominum. Laudatur ergo potentia in dejectione ſuperborum dæmonum, & etiam tyrannorum potentium, cum ſubdit: *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles*. Dicitur de Nabuchodonoſor: Quos volebat, interficiebat: & quos *Dan. 5* volebat, percutiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos volebat, humiliabat. Quando autem elevatum eſt cor ejus, & ſpiritus illius obfirmatus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de ſolio regni ſui, & gloria

Eccl. 10 ejus ablata eſt. Et: Radices gentium **A** ſuperbarum arefecit Deus, & plantavit humiles ex ipſis gentibus. Et *Infra cap. 18* ratio hujus redditur: Quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Et in hoc *1 Reg. 2* eſt laus divinæ potentiæ. Dominus pauperem facit, & ditat: humiliat, & ſublevat. Suſcitat de pulvere ege- *1 Reg. 16* num, & de ſtercore elevat pauperem: ut ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Exemplum de *Eſther. 1. & 2.* Saul, & David: Vaſthi & Eſther.

Tertio laudat Dominum in prædicto opere ſecundum quod eſt manifeſtativum largitatis, cum dicit: *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes*. Quia vera largitas eſt, **B** *Prov. 13* dare pauperibus, non divitibus. Juſtus comedit, & replet animam ſuam. Venter autem impiorum inſaturabi- *Pſal. 33* lis. Et rurſus. Divites eguerunt, & eſurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. Et *Iſa. 65* Iſaias: Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis. Ecce ſervi mei bibent & vos ſitietis. Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini. Quia *1 Cor. 1* ſicut dicitur: Non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia & ignobilia mundi: & contemptibi- **C** lia elegit Deus, & ea, quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt, deſtrueret, ut non glorietur omnis caro in conſpectu e- *Pſal. 32* jus. Et: Non ſalvatur rex per multam virtutem, & gigas non ſalvabitur in multitudine virtutis ſuæ.

Quarto, laudat Deum in prædicto opere, ſecundum quod eſt manifeſtativum veritatis, promiſſi, cum dicit: *Suſcepit Iſrael puerum ſuum memorari miſericordiæ ſuæ*. Ubi primo præmittitur promiſſionis impletio, quam promiſſionem fecit divina benignitas, & implevit divina Veri- *Pſalm. 84* tas, unde: Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi, juſtitia & pax oſculatæ ſunt. Et hoc factum eſt, quando carnem noſtram ſuſcepit. Nuſquam enim angelos apprehendit: ſed *Heb. 2* ſemen Abrahæ apprehendit. Iſaias: *Iſa. 42* Ecce ſervus tuus ſuſcipiam eum: electus meus complacuit ſibi in illo anima mea, dedit ſpiritum meum ſuper eum, judicium gentibus proferet. Et Oſeas: Quia puer Iſrael, & *Oſee 11* dilexi eum: & ex Ægypto vocavi filium meum. Et hoc: *Recordatus miſericordiæ ſuæ*, cujus non poteſt oblivisci: Aut obliviſcetur miſereri Deus? *Pſalm. 76* aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? Et: Numquid obliviſci po- *Iſa. 49* teſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviſcar tui. Deinde ſubditur vera promiſſio, cum dicitur: *Sicut locutus eſt ad patres noſtros, Abraham, & ſemini ejus in ſæcula*. Et debet iſta littera conſtrui ſic: *Sicut locutus eſt ad patres noſtros*, locutus, inquam, ipſi Abrahæ, ſcilicet ſpecialiter, *& ſemini ejus*: ubi tangit ſtatum naturæ & legis ſcriptæ. Vel aliter, ut conſtruatur cum præcedenti. *Suſcepit Iſrael, recordatus miſericordiæ*, & hoc dico Abrahæ, & ſemini ejus, ſicut locutus eſt ad patres. Simile habetur in Pſalmo: Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & ve- *Pſalm. 97* ritatis ſuæ domui Iſrael. Inter patres ſpecialiter nominat Abraham, quia ei primo facta eſt repromiſſio. Bene- *Gen. 12* dicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur univerſæ cognationes terræ. Et iterum: Benedicam tibi, *Gen. 22* & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, & velut arenam, quæ eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini ejus. Semen ejus ſunt credentes. Non qui filii carnis, hi filii Dei: ſed *Gal. 3* qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine. Unde infra: Potens eſt Deus *Rom. 9* de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. *In ſæcula*. Id eſt in æternum. A ſæculo, & uſque in ſæculum, tu *Cap. 3* *Pſal. 89* es Deus. Unde virgo beata canticum incipit a magnitudine ſummi principii,

cipii, & canticum finit in æternitate finis: laudat enim eum, qui eſt
Apoc. 1 A, & O, principium & finis. Et quidem ſatis recte, quia in hoc cantico oſtendit conſummationem eſſe factam omnium beneficiorum promiſſorum, & ideo conſummativum eſt omnium laudum, & canticorum, & ſcripturarum.

Manſit autem Maria, &c. Poſt teſtimonium prophetiæ, & canticum lætitiæ, ſubditur obſequium benevolentiæ, quod exhibuit virgo Maria Elizabeth cognatæ ſuæ, in quo commendatur a tribus ſcilicet a ſedulitate obſequii, a longanimitate propoſiti, ab honeſtate contubernii.

Propter ſedulitatem obſequii, dicit: *Manſit autem Maria cum illa.* Scilicet cum cognata prægnante. Non ſtatim abſceſſit, ſed fecit ſecundum quod Dominus diſcipulis ſuis præcepit. In eadem autem domo manete, donec exeatis. Manebat autem Maria in domo, & non egrediebatur, ſicut Dina, de qua: Egreſſa eſt, ut videret mulieres regionis illius. Et ſequitur poſtea quod oppreſſa fuit. Manebat autem ſicut ſedula obſequutrix non circumibat, ſicut curioſa inveſtigatrix de viduis adoleſcentibus. Otioſæ diſcunt circuire domos: non ſolum otioſæ, ſed & verboſæ, & curioſæ, loquentes, quæ non oportet. Contra quod ait Seneca. Indicium mentis bene conſtitutæ eſt, ſecum poſſe morari, & ſecum poſſe conſiſtere.

Matth. 10 — Gen. 34 — 1 Tim. 5

Propter longanimitatem propoſiti, ſubdit: *Quaſi menſibus tribus.* Id eſt, uſque ad tempus partus, ſecundum quod dicit Beda in gloſſa: Tamdiu manſit Maria donec Elizabeth partus tempore completo, præcurſoris Domini ſui, propter quam maxime venerat, nativitatem videret. Et hoc ſignatum eſt libro regum: ubi dicitur, quod arca Domini manſit in domo Obededon Gethæi tribus menſibus: & benedixit Dominus Obededon, & omnem domum ejus. Myſtice vero tribus menſibus deſignatur profectus trium virtutum. Secundum

Beda to. 4 lib. 1 in 1 cap. Lucæ — 2 Reg. 6

A quod in gloſſa dicitur, anima caſta, quæ ſpiritualis verbi deſiderium concipit, neceſſe eſt, ut alta cæleſtis exercitus fuga ſubeat, & quaſi trium menſium dies ibidem demoretur: quo uſque fidei, ſpei, & charitatis luce radiet, perſeverare non deſiſtat.

Propter honeſtatem contubernii, ſubditur: *Et reverſa eſt in domum ſuam*, ut habitaret cum ſponſo, virginitatis ſuæ cuſtode. Unde dicere poterat illud: Benedixit tibi Deus ad introitum meum. Juſtum eſt igitur, ut aliquando provideam etiam domui meæ. *Reverſa eſt in domum ſuam*, quia ſponſus & familia ſua reditum
B ejus deſiderabant ſecundum illud: Revertere, revertere Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te. Si ergo Virgo Maria dat exemplum omnibus imitandum, ſicut dicit Ambroſius; Diſcite, inquam, a Maria religioſitatem, longanimitatem, & honeſtatem.

Gen. 30 — Cant. 6

Elizabeth autem impletum eſt tempus, &c. Poſt gratiarum actionem de conceptu Salvatoris, ſequitur hic gratiarum actio pro ortu Præcurſoris. Agitur autem laus de Præcurſoris ortu, magis, quam de conceptu, quia conceptus fuit in peccato, ſed natus fuit plenus ſpiritu ſancto. Chriſtus autem tam in conceptu, quam in
C ortu fuit ſanctiſſimus. Ideo ante ortum, & poſt ortum ipſius laudes decantantur. Habet autem hæc pars tres partes. In quarum prima deſcribitur Præcurſoris origo. In Secunda vero, pro ipſo ſubditur laus & gratiarum actio ibi: *Et Zacharias pater ejus repletus eſt Spiritu ſancto:* ubi ponitur canticum Zachariæ. Tertio ad materiam majoris laudis ſubditur Præcurſoris educatio, ibi: *Puer autem creſcebat, &c.* Ad deſcribendum autem ortum Præcurſoris tria concurrunt, quæ ab Angelo prænuntiata fuerunt. Primum eſt partus ſterilis, ſecundum eſt circumciſio infantis, quæ deſcribitur, ibi: *Et factum eſt in die octavo.* tertium eſt apertio oris ſacerdotalis, ibi: *Apertum*

Digitized by Google

tum eſt autem illico os ejus. Partus autem oſtenditur fuiſſe opportunus in matre, perfectus in prole, jucundus in vicinitate.

Opportunus itaque oſtenditur partus in matre, ratione temporis, propter quod dicit: *Elizabeth autem impletum eſt tempus pariendi*, &c. Opportunum erat, ut pareret præcurſorem. Quia Eccleſiaſtes dicit: (Eccl. 3.) Omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt univerſa ſub cælo. Impletum (Sup. eod.) eſt, inquam, ſecundum comminationem verbi Angelici, ut dictum eſt ſupra: Et ecce eris tacens, & non poteris loqui uſque in diem, quo hæc fiant; pro eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo. Vel impletum eſt, quia jam venerat plenitudo temporis, in quo debebat venire Chriſtus. (Gal. 4) At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, &c.

Perfectus etiam fuit in prole, ratione ſexus virilis, propter quod dicit: *Et peperit filium*, non filiam. (1 Reg. 1) Talem prolem petebat Anna: Domine exercituum ſi reſpiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederiſque ſervæ tuæ ſexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non aſcendet ſuper caput ejus. Peperit etiam virtute perfecta nullo ſibi præſtante impedimento. Cujus (4 Reg. 19) oppoſitum dicitur: Venerunt filii uſque ad partum, & vires non habet parturiens. Peperit etiam filium perfectum ſuperna gratia, ita ut conveniat ei illud. (Sap. 4) Conſummatus in brevi complevit tempora multa. Jucundus etiam fuit in vicinitate, ratione famæ celebris & communis. Propter quod dicit: *Et audierunt vicini, & cognati ejus, quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa, & congratulabantur ei*. Et ſic impletum eſt illud, quod prædixerat (Sup. eod. cap. 6) Angelus: Et in nativitate ejus, multi gaudebunt, ſcilicet vicini & cognati: quia talium maxime eſt (Inf. c. 15) congratulari, infra: Mulier quæ invenit drachmam perditam, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram. *Et congratulabantur*. Nam & ipſa pariter gaudebat, ſecundum illud: Mulier (Joan. 16) cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora ejus. Cum autem pepererit puerum, jam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum, & ideo congratulantur. *Quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa*. Id eſt miſericordiam magnam præſtitit ei Dominus. Unde poterat dicere illud: (Pſalm. 85) Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo & glorificabo nomen tuum in æternum. Quia miſericordia tua magna eſt ſuper me. Magnificavit autem Dominus eos, quos diligit. (Sap. ult.) In omnibus magnificaſti populum tuum, Domine, & honoraſti, & non deſpexiſti in omni tempore, & in omni loco aſſiſtens eis. *Et factum eſt in die octavo*. Poſt partum ſenis, ſequitur circumciſio infantis. In qua juxta conſuetudinem facta eſt impoſitio nominis. Primo ſecundum appellationem humanam a conſanguinitate. Secundo vero, ſecundum revelationem propheticam a matre. Tertio ſecundum affirmationem authenticam ab ipſo patre.

Introducitur ergo circumciſio cum appellatione humana, cum dicitur: *Et factum eſt in die octavo, venerunt circumcidere puerum*, ut ſcilicet implerent legis præceptum: (Gen. 17) Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris. Et poſtea: Maſculus, cujus præputii caro non circumciſa fuerit: delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit. *Et vocabant eum nomine patris ſui Zachariam*. Secundum conſuetum modum, quia filii conſueverunt appellari nomine ſuorum patrum. (Tob. 1) Tobias genuit filium, nomen ſuum imponens ei, ut in hoc ſignaret patrem in tam nobili filio vivere. Secundum illud: (Eccl. 30) Mortuus eſt

pater

pater ejus, & quaſi non eſt mortuus. A Similem enim reliquit ſibi poſt ſe. In vita ſua vidit, & lætatus in illo.

Sed quoniam in Joanne non habebat locum denominatio ſecundum appellationem humanam, ideo ſequitur denominatio ſecundum revelationem propheticam per Elizabeth, cum dicitur: *Et reſpondens mater ejus, dixit: Nequaquam, ſed vocabitur Joannes.* Et hoc quidem dicebat edocta a Spiritu ſancto. Unde Ambroſius: Spiritu prophetiæ didicit, quod non didicerat a marito. Quia enim non virtute naturæ conceptus fuerat, ſed virtute gratiæ: non debebat vocari Zacharias a patre, ſed Joannes a dono gratiæ, ut novo modo natus, B novo nomine nuncupetur. Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit. Et quia cognati carnaliter ſapiebant, nomen gratiæ non acceptabant, ideo ſubditur: *Et dixerunt ad illam: quia nemo eſt in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* Sed eorum inſtantia nulla erat, quia ſicut dicit Ambroſius, hoc nomen non eſt generis, ſed vatis. Habent enim hoc merita ſanctorum, ut a Deo nomen accipiant. Sicut Jacob, Iſrael dicitur: Quia Deum vidit. Sic de Salomone: Vocavit nomen ejus, amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus. Et quoniam contentio erat hic inter gratiam & C naturam, inter appellationem humanam, & revelationem propheticam: ideo requirebant ſententiam paternam, ut ipſe aſſertionem authenticam proferret, propterea ſequitur: *Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.* Innuebant, inquam, ſurdo & muto; quia ſicut dicit Ambroſius: Incredulitas affatum ei ſurripuerat, & auditum. Et tamen requirebant quia penes ipſum reſidebat auctoritas, nominandi, tum quia pater, tum quia ſacerdos, tum quia ortum ſuum divina revelatione præſciverat. Et quia non poterat voce reſpondere, manu & litteris eſt locutus. Et ideo ſubditur: *Et poſtulans pugillarem, ſcripſit dicens: Joannes eſt nomen ejus.* Quaſi dicat, nomen non impono, ſed impoſitum declaro. Supra eodem. Vocabis nomen ejus Joannem: Secundum illud: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei. Et recte dicitur ſcriptum, propter infirmitatem indelebilem, ut oſtendatur nomen ejus ſcriptum in libro vitæ, ſicut diſcipulorum Chriſti: Gaudete autem, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. De hac ſcriptura dicitur. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jeruſalem, quæ deſcendit de cœlo a Deo meo, & nomen meum novum. Et rurſus: Dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Et quia cauſam hujus nominis neſcierunt, ratio ſequitur: *Et mirati ſunt univerſi.* Propter conſonantiam patris & matris: ut jam in ore duorum teſtium ſtaret illud verbum: vel etiam mirati ſunt in puero tantam prærogativam. Dicitur de viro juſto: Oculus Dei reſpexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipſius, & exaltavit caput, & mirati ſunt in illo multi, & honoraverunt Deum. Unde ipſe poterat dicere illud: In conſpectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me. In quo docemur, quod divinorum privilegiorum prærogativæ magis ſunt humiliter & ſobrie annuntiandæ, quam procaciter perſcrutandæ. Spiritualiter, nota quod per Zachariam intelligitur vetus ſacerdotium, & per Joannem novum: & quia vetus & novum differunt ſicut memoriale muneris, & ipſum munus: ideo ille recte denominatur a memoriali, iſte vero a munere gratiæ: & hoc quidem ſatis recte, quia memoria Dei generat in nobis effectus virtutis & gratiæ. Nam qui vult eſſe Joannes per gratiam, oportet quod ſit Zacharias prius per divinam memoriam. Zacharias enim memor Dei interpretatur. Memoriam fecit mirabilium ſuorum, &c. Altare de terra

Marginal notes: Amb. in 1 cap. Lucæ. lib. 2 c. 3 — Iſa. 62 — Ambr. in 1 cap. Lucæ. lib. 2 c. 3 — Gen. 32 — 2 Reg. 12 — Ambr. in 1 cap. Lucæ. lib. 2 c. 3 — Sup. eod. — Iſa. 49 — Luc. 10. — Apoc. 3 — Apoc. 2. — Eccl. 11 — Sap. 8 — Expoſitio myſtica 1 — Pſalm. 110 — Exod. 20

ra facietis mihi, & offeretis ſuper eo holocauſta & pacifica veſtra, oves veſtras & boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei, veniam ad te, & benedicam tibi. Debet autem quilibet eſſe memor ſacramentorum Dei, ad credendum, & confitendum. In Exodo dicitur de agno paſchali: Erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monumentum ante oculos tuos. Sequitur: *Cuſtodies hujuſcemodi cultum ſtatuto tempore a diebus in dies*. Beneficiorum ad regratiandum: Septem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem, quoniam in pavore egreſſus es de Ægypto, ut memineris diei egreſſionis tuæ de Ægypto omnibus diebus vitæ tuæ. Judiciorum ad formidandum: Memento iræ in die conſummationis, & tempus retributionis in converſatione faciei, &c. Memor fui judiciorum tuorum a ſæculo Domine. Promiſſorum ad expectandum: In die bonorum ne immemor ſis malorum, & in die malorum non immemor ſis bonorum.

Exod. 13 | Deut. 16. | Eccli. 18 | Pſal. 11. | Eccl. 11

Mandatorum ad faciendum: Juſtitia illius in filios filiorum, his, qui ſervant teſtamentum ejus, & memores ſunt mandatorum ipſius ad faciendum ea. Exemplorum ad imitandum: Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: Non eſt ſervus major domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Si ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt. Suppliciorum ad compatiendum. Recordare paupertatis & tranſgreſſionis meæ, abſynthii & fellis. Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea. Solatiorum ad congaudendum: Exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum ſuper vinum. Operum ad laudandum: Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinventionibus tuis exercebor. Deus in ſancto via tua: quis Deus magnus ſicut Deus noſter? tu es Deus, qui facis mirabilia. Item: Memento tote mirabilium ejus, quæ fecit: prodigia ejus, & judicia oris ejus.

Pſalm. 102 | Joan. 15 | Thren. 3 | Cant. 1 | Pſalm. 76 | Pſal. 104

Chariſmatum ad poſtulandum: In ſemita judiciorum tuorum Domine ſuſtinuimus te: nomen tuum & memoriale tuum in deſiderio animæ. Anima mea deſideravit te in nocte. Et Iſaias: Qui reminiſcemini Domimini, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei, donec ſtabiliat, & donec ponat Jeruſalem laudem in terra.

Iſa. 26 | Iſa. 62

Apertum eſt autem illico os ejus, &c. Poſt patrum ſterilis, & circumciſionem infantis, ſequitur: apertio oris ſacerdotalis, ſecundum dictum nuntii cæleſtis. Hoc autem miraculum erat oſtenſivum prærogativæ, & excellentis magnificentiæ in Joanne, ut merito oſtenderetur ipſum vocari hoc nomine. In hujus autem miraculi deſcriptione inſinuantur tria, ſcil., miraculi evidentia, ipſius reverentia, & ejuſdem intelligentia. Nam apparitio miraculi parit admirationem, admiratio cognitionem, ſive inquiſitionem.

Præmittitur ergo primo miraculi evidentia, cum dicit: *Apertum eſt autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum*. Apertum eſt autem non virtute naturæ, ſed ſupernæ potentiæ: Sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit diſertas. Ille, inquam, fecit, de quo admirabantur turbæ, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui, ſcilicet Chriſti Dei virtus & ſapientia. Et, ut oſtenderetur miraculum verum, dicitur: *Illico*, ut enim dicit Ambroſius. Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia. Et, ut oſtenderetur plenum & perfectum, ſubditur: *Et loquebatur benedicens Deum*. Recognoſcens beneficium, ſicut Tobias: Aperiens autem Tobias ſenior os ſuum, benedixit Dominum. In quo inſtruimur, quod debemus os apertum habere ad divinam laudem, cum oramus: Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Et maxime poſt beneficium noſtræ redemptionis. Tunc ſa-

Sap. 10 | Mar. 7 | Ambr. in 1 lib. 6. Luc. 2 tom. 3 | Tob. 13 | Pſal. 50

Digitized by Google

Iſa. 35 ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Sed contra dicitur de malis: Aperuerunt ſuper me ora ſua exprobrantes, percuſſerunt maxillam meam, ſatiati ſunt pœnis meis. Quia ſecundum quod dicitur in Pſalmo: Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant.

Iob. 16

Pſal. 5

Secundo ſubdit miraculi reverentiam, cum dicit. *Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum, & ſuper omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc*. Turbabuntur gentes, & timebunt qui habitant terminos a ſignis tuis. Unde poterant decantare illud: Quis ſimilis tui in fortibus domine? quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate? Et quia reverentiam miraculi ſequitur magnificentia præconii, ideo dicit: *Super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc, &c.* Et recte, quia Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt, opera Dei revelare, & confiteri, honorificum eſt. Et Ideo: Confitemini Domino, & invocate nomen ejus. Et poſt: Narrate omnia mirabilia ejus.

Pſal. 64

Exod. 15

Tob. 12

Pſal. 104

Tertio ſubjungit miraculi intelligentiam, cum dicit: *Et poſuerunt omnes, qui audierunt in corde ſuo dicentes: Quis, putas, puer iſte erit?* Beatus, qui in iſtis verſatur bonis: qui ponit illa in corde ſuo, ſapiens erit ſemper. Et Proverbiorum: Per agrum hominis pigri tranſivi, & per vineam viri ſtulti: & ecce totum repleverant urticæ operuerunt ſuperficiem ejus ſpinæ: & maceria lapidum deſtructa erat. Quod cum vidiſſem, poſui in corde meo, & exemplo didici diſciplinam. *Poſuerunt*, Scilicet per attentionem intellectivam & memorativam, & per magnitudinem miraculi cognoſcebant magnitudinem pueri, unde dicebant: *Quis, putas, puer iſte erit?* Quaſi dicerent, magnus erit, ſecundum illud angeli: Erit enim magnus coram Domino. Sic dicebant de Chriſto: Quis, putas, eſt iſte. Recte de Chriſto dicebant: eſt iſte tanquam de Creatore,

Eccl. 50

Prov. 14

Sup. v. eodem.

Mat. 4.

A cujus eſt manere. De Joanne vero dicebant: Erit, tanquam de præcurſore, cujus erat pertranſire. Et reddunt rationem. *Etenim manus Domini erat cum illo*. Manus enim Domini erat mecum confortans me. Sic & cum Joanne erat manus Domini dextra conſervans & confortans eum. Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ, & ſuper filium hominis, quem confirmaſti tibi. Et ſic intelligebant illum eſſe, de quo ſcribitur: Poſuit os meum, quaſi gladium acutum, in umbra manus ſuæ protexit me, & poſuit me ſicut ſagittam electam.

Ezech. 3

Pſalm. 79

Iſa 49.

Et Zacharias pater ejus, &c. Poſtquam deſcripta eſt Joannis origo: B ſubjungitur hic gratiarum actio pro redemptionis beneficio jam inchoato in ortu Præcurſoris, & conſummando in ortu Salvatoris. Hanc igitur gratiarum actionem dupliciter Evangeliſta deſcribit: Primo ex parte motivi: Secundo ex parte modi, ibi: *Benedictus Dominus*. Circa motivum nota, quod illud, quod movit Zachariam ad laudandum, fuit Spiritus divinus, non ſuus. Propter quod præmittit eum Spiritu ſancto fuiſſe afflatum & impletum. Et tangit hic, Quis impleatur, nempe Zacharias, qui fuit vir juſtus. De quo ſupra, etiam dicitur, quod erat incedens in omnibus mandatis, & juſtificatio- C nibus Domini ſine querela. Et hoc innuitur, quod memoria Dei impletur divino ſpiritu. Quoniam memor fuit Domini in toto corde ſuo, dedit illi Deus gratiam in conſpectu Salmanaſar regis. Quare impleatur oſtendit: quia *Pater ejus*, ſcilicet Joannis, unde ſicut mater ſpiritum prophetiæ habuit propter filium, ſic & pater. Exultat gaudio pater juſti, & qui ſapientem genuit, lætabitur in eo. Gaudeat pater tuus, & mater tua: & exultet quæ genuit te. In quo intelligitur allegorice, quod lex vetus & ſacerdotium, non habebat Spiritum ſanctum, niſi ratione novi teſtamenti, quod præfigurabat. Quo modo impleatur, declarat propter quod dicit: *Repletus eſt Spiritu ſancto*.

Cap. eod.

Tob. 1

Sup. eod.

Prov. 23

Gen. 41 ɩo. Num invenire poterimus talem virum, qui Spiritu Dei plenus ſit? Et in Eccleſiaſtico: Exaltavit illum apud proximos ſuos, & in medio Eccleſiæ aperiet os ejus, & adimplebit illum Spiritu ſapientiæ & intellectus. In quo inſtruimur, quo debemus impleri. Impleamini Spiritu ſancto loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis. Hymnis, Canticis ſpiritualibus. Ad quid impletur demonſtrat: *Et prophetavit dicens*. Laudando & prædicando. Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis. Et Amos: Dominus Deus locutus eſt, quis non prophetabit? Et Petrus: Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.

Eccli. 15

Eph. 5

Act. 2

Amos 3

2 Petr. 1

Benedictus Dominus Deus Iſrael, *&c.* Hic deſcribitur gratiarum actio, quantum ad modum in hoc cantico, cujus ſunt quatuor partes. In quarum prima fit gratiarum actio & laudis decantatio pro beneficio noſtræ redemptionis: Secundum quod conſummanda erat per Chriſtum diſpenſatio remediativa. Secundo in quantum erat promiſſa per prophetas ſanctos vaticinio, ibi: *Sicut locutus eſt per os ſanctorum:* Tertio inquantum promiſſa Patriarchis veritatis juramento, ibi: *Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris*, *&c.* Quarto ſecundum quod jam eſt inchoata in præcurſore, prophetali Præconio, ibi: *Et tu puer propheta Altiſſimi vocaberis.* Agens autem gratias pro beneficio redemptionis conſummando in Chriſto, ponit præteritum pro futuro, more prophetico. In quo tangitur myſterium incarnationis, pretium redemptionis, trophæum reſurrectionis. In quibus eſt remedium noſtræ ſalutis. Introducit ergo primo Zachariam in gratiarum actione, per ſpiritum ſanctum prophetantem: quia gratias agit de futuro beneficio, cum dicit: *Benedictus Dominus Deus Iſrael.* Similiter

A dicitur: Benedicimus te, Domine Deus Iſrael: quia non contigit nobis, quemadmodum putabamus. Feciſti enim nobiſcum miſericordiam tuam. Et primo Paralipomenon: Benedictus es Domine Deus Iſrael patris noſtri ab æterno in æternum. Et nota, quod Dominus nominat majeſtatem benedicendam cum timore: Si Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus? Et ideo dicitur: Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit, niſi ut timeas Dominum Deum tuum? Pſalmiſta: Domine. Dominus noſter, quam admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra. Deus Iſrael nominat benignitatem

Tob. 8

1 Par. 29

Dominus. Malach. 1

Deut. 10

Pſalm. 8

B benedicendam cum amore: Et dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum, ut ſcias, quia ego Dominus, qui voco nomen tuum. Deus Iſrael propter ſervum meum Jacob, & Iſrael electum meum. In Ezodo: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob miſit me ad vos. Hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem. Ideo autem hic Iſrael, potius nominatur, quam Jacob, quia nomen electionis eſt, & gratiæ. Porro hujus benedictionis primum motivum eſt incarnationis myſterium, quod notat,

Iſa. c. 45

Exod. 3

C cum dicit: *Quia viſitavit*, ſcilicet per incarnationem. Viſitans viſitavi vos, & vidi omnia, quæ acciderunt vobis in Ægypto, & dixi, ut educam vos de afflictione Ægypti, &c. Hoc petebat Propheta: Memento noſtri Domine in beneplacito populi tui: viſita nos in ſalutari tuo. Hoc autem fuit, quando carnem ſumpſit ex Virgine: Viſitaſti terram, & inebriaſti eam multiplicaſti locupletare eam.

Ibid.

Pſalm. 105

Pſalm. 64

Secundum motivum eſt redemptionis pretium, quod tangit, cum dicit: *Et fecit redemptionem plebis ſuæ.* Ut impleatur illud: Redemptionem miſit Dominus populo ſuo. Et vere: Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.

Pſal. 110

Pſalm. 129

Et

Digitized by Google

1 Pet. 1 Et prima Petri: Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine, quaſi agni immaculati CHRISTI, & incontaminati. Et hoc eſt, quod di- Iſa. 52 citur: Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Et Pſalmus: Re- Pſal. 76 demiſti in bracchio tuo populum tuum.

Tertium motivum, eſt reſurrectionis trophæum, quod tangit, cum dicit: *Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo David pueri ſui*. In quo intelligitur poteſtas Chriſti reſurgentis. 1 Reg. 2 Dominum formidabunt adverſarii ejus, ſuper ipſos in cœlis tonabit: Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui. Et hoc fuit Matth. 28 in reſurrectione: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Et quia poteſtas illa erat durabilis, & ideo per cornu ſignificatur, & in hujus rei figuram vas, quo inunctus fuit Salomon, cornu fuit. Vas autem, quo inunctus fuit Saul, fuit 4 Reg. 1 lenticula, hoc eſt, vas figuli, proin 1 Reg. 10 & fragile. Et dicitur: *Cornu ſalutis*: Iſa. 45 quia per illud Iſrael ſalvatus eſt in Domino, ſalute æterna. Et addit: *In domo David pueri ſui*. Secundum Pſal. 131 illud: Illuc producam cornu David, paravi lucernam CHRISTO meo. 2 Reg. 22 Et alibi; Dominus fortis meus, ſperabo in eum; ſcutum meum, & cornu ſalutis meæ. Elevator meus & refrigerium meum, ſalvator meus, de iniquitate liberabis me. Hoc autem dicitur propter incarnationem. Siquidem infra dicitur, quod Maria & Inf. 2 Joſeph erant de familia David.

Sicut locutus eſt per os ſanctorum. Hic agit gratias, & laudes decantat pro noſtra redemptione, ſecundum quod fuit per Prophetas promiſſa Spiritus ſancti vaticinio: Et primo præmittit vaticinium Propheticum: ſecundo vero ſubjungit vaticinatum beneficium: & tertio beneficii complementum. Hæc enim tria excitant ad bendicendum.

Primo igitur præmittit vaticinium A in hoc, quod dicit: *Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui a ſæculo ſunt Prophetarum ejus*. Et debet iterari: Benedictus Dominus Deus, qui erexit, &c. Sicut locutus eſt: Nunc Domine, ſermo, quem locutus es fa- 1 Par. 17 mulo tuo, & ſuper domum ejus, confirmetur in perpetuum, & fac ſicut locutus es, permaneatque, & magnificetur nomen tuum uſque ad ſempiternum, & dicatur: Dominus exercituum domus Iſrael, & domus David ſervi ejus permanens coram eo. Hoc optabant ſancti præcedentes CHRISTI adventum: Suſcita pre- Eccl. 36. cationes, quas locuti ſunt in nomine tuo Prophetæ priores. Da mer- B cedem ſuſtinentibus te, ut Prophetæ tui fideles inveniantur: quod etiam factum eſt: Ecce aſcendimus Hieroſolymam: & conſummabuntur om- Inf. 18 nia, quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis. Quia non faciet Dominus Deus verbum, niſi revela- Amos 3 verit ſecretum ſuum ad ſervos ſuos Prophetas. Secundo, ſubjungit beneficium, quod Prophetæ promiſerunt, cum dicit: *Salutem ex inimicis noſtris*. Et debet repeti hoc verbum, *Fecit*, vel, *erexit*. De hac enim locuti ſunt Prophetæ: De qua ſalute exquiſie- 1 Pet. 1 runt atque ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt. Hæc autem ſalus eſt in C liberatione ab inimicis, id eſt, a dæmonibus: Eripe me de inimicis meis Pſalm. 58 Deus meus, & ab inſurgentibus in me, libera me. Et: Eripuit nos de Coloſſ. 1 poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem & remiſſionem peccatorum. Et ſubdit tertio beneficii complementum, cum dicit: *Et de manu omnium, qui oderunt nos*, id eſt, de manu, ſive poteſtate omnium perſequentium, ſive dæmonum, ſive hominum. Clamabunt ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem, & pro- Iſa. 19 pugnatorem, qui liberet eos. Job: Job 5 Diſſipat cogitationes malignorum, ne poſſint implere manus eorum quod cœperant. Et de tanto beneficio lau-

dan-

Digitized by Google

1 Mach. 1 dandus eſt Dominus DEUS: De magnis periculis a DEO liberati, magnifice gratias agimus ipſi. Et Pſalmus: Pſalm. 17 Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis, & ab his, qui oderunt Pſalm. 114 me. Et Pſalmus: Eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapſu.

Ad faciendam miſericordiam, &c. Hæc eſt tertia pars principalis cantici, in qua gratias agit pro noſtra reparatione ſecundum quod patribus promiſſa eſt ſub iureiurando. Et in hac parte primo præmittit principium, ad promittendum, movens. Secundo, juramentum ſtabiliens. Et tertio, remedium ſubſequens.

Principium autem movens ad promittendum, fuit divina miſericordia, ex qua ortum habuit teſtimonium Patrum, & hoc tangit, cum dicit: *Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris*. Et debet iterari verbum prius poſitum, ſcilicet, benedictionis & erectionis: Benedictus Deus, qui erexit cornu ſalutis, ut faceret miſericordiam. Faciens miſericordi- Exod. 20 am in millia his, qui diligunt me, Tob. 3 & cuſtodiunt præcepta mea. Et Tobias: Benedictum eſt nomen tuum, Deus patrum noſtrorum: qui cum iratus fueris, miſericordiam facis & in tempore tribulationis, peccata dimittis his, qui te invocant. Et libro 2 Reg. 22 Regum: Magnificans ſalutes regis ſui, & faciens miſericordiam Chriſto ſuo David, & ſemini ejus in ſempiternum. Et fecit miſericordiam promittendo, quod fecit debitum per pactum, ideo ſubdit: *Et memorari te-* Pſalm. 104 *ſtamenti ſui ſancti*. Memor fuit in ſæculum teſtamenti ſui, verbi, quod mandavit in mille generationes. Quod diſpoſuit ad Abraham: & juramenti ſui ad Iſaac. Et nota, quod vetus teſtamentum fuit ſanctum per figurationem, novum vero per continentiam & impletionem, unde ſanctum teſtamentum, vocat teſtamentum novum, quod ſanctificavit ſan- Zach. 9 guine ſuo. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos de lacu, in quo non eſt aqua. Et Hebr.

A Si enim ſanguis hircorum, & tau- Heb. 9 rorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum S. ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum DEO viventi? Et ideo novi teſtamenti mediator eſt, ut, morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Et hoc eſt, quod ante promiſerat, ſicut dicitur: Conſummabo ſupra do- Heb. 8 mum Iſrael, & ſuper domum Ju- B da teſtamentum novum.

Secundo ſubdit juramentum ſtabiliens, cum ait: *Jusjurandm, quod juravit ad Abraham patrem noſtrum*. Et Gen. 22 debet ſemper iterari verbum præmiſſum. Per memetipſum juravi, dicit Dominus, quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, & velut arenam, quæ eſt in littore maris. Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Quod introducens Apoſtolus, inquit: Heb. 6 Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem C juraret, majorem, juravit per ſemetipſum dicens: Niſi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Et ſequitur: In quo abundantius volens Deus oſtendere pollicitationis heredibus immobilitatem conſilii ſui interpoſuit juſiurandum, ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt, mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem *Abrahæ*, promiſit, ſcilicet, *daturum ſe nobis*, filiis ejus, videlicet per repromiſſionem, unigenitum ſuum. Sic enim DEUS dilexit mun- Ioa. 3 dum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipſo, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et Rom. Qui proprio filio non Rom. 8 pe-

pepercit: ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quo modo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Hujus habetur figura: Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Ægypti, uſque ad fluvium magnum Euphratem. Deinde ſubjungit beneficium, ſive remedium ſubſequens, cum dicit: *Ut ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus illi.* Illud enim eſt remedium, quod aſſecuti ſumus per Chriſtum nobis donatum. Nunc vero liberati a peccato, ſervi autem facti Deo, habetis fructum in ſanctificatione, finem vero vitam æternam. Qui converſus eſt, non per hoc, quod videbat, ſanabatur, ſed per te omnium Salvatorem.

Gen. 5 · Rom. 6 · Sap. 16

In hoc autem oſtendiſti inimicis tuis, quia tu es, qui liberas ab omni malo. Illos ſcilicet, qui te audiunt, credendo & obediendo. Qui autem me audierit, abſque terrore requieſcet, & abundantia perfruetur, timore malorum ſublato. Et iſti ſunt, qui ſerviunt Domino. Præparate corda veſtra Domino, & ſervite ei ſoli, & eruet vos de manu Philiſthiim.

Prov. 1 · 1 Reg. 7

Et quia non omnis modus ſerviendi Deo, & ipſi Deo acceptus: ideo ſubdit modum, ſcilicet ſancte, quoad ſeipſum: juſte, quoad proximum: ſimpliciter, quoad Deum: perſeveranter, quoad omnia prædicta. Propter ſanctitatem dicit: *In ſanctitate,* ſcilicet ſerviamus, quia ſecundum quod dicitur: Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat. Et ideo in Exodo: Sanctificabis Aaron & filios ejus, ut ſacerdotio fungantur mihi. Et poſt: Ut miniſtrent in ſanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Et Petrus: Propter quod ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrii perfecti ſperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam. Et deinde: Sed ſecundum eum, qui vocavit vos, ſanctum, ut & ipſi in omni converſatione ſancti ſitis, quoniam ſcriptum eſt: Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.

Pſalm. 90 · Exod. 28 · 1 Petr. 1 · Lev. 11

Propter juſtitiam, quoad proximum, dicit: *Et juſtitia.* Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem. Ut ſic poſſitis dicere illud: Ego autem in juſtitia apparebo conſpectui tuo.

Rom. 6 · Pſalm. 16

Propter ſimplicitatem, dicit: *Coram ipſo,* ſcilicet Deo: quod fit per ſimplicem intentionem, ſicut Ezechias: Obſecro Domine, memento quæſo, quo modo ambulaverim coram te in veritate, & corde perfecto, & quod placitum eſt coram te, fecerim. Sic puer Samuel miniſtrabat Domino coram Heli: & Scio Deus meus, quod probes corda, & ſimplicitatem diligas. Et Sap. Et in ſimplicitate cordis quærite illum, quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum. Propter perſeverantiam ſubdit: *Omnibus diebus noſtris,* ſicut Apoſtolus: Vos ſcitis a prima die, qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim, ſerviens Domino cum omni humilitate & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex inſidiis Judæorum. Et: Adhæreatis Deo, & ſerviatis ei in omni corde, & in omni anima veſtra.

4 Reg. 20 · 1 Reg. 2 · 1 Par. 29 · Sap. 1 · Act. 20 · Joſue 22

Et tu puer Propheta altiſſimi vocaberis, &c. Hæc eſt quarta pars Cantici, in qua recolit beneficium noſtræ redemptionis, ſecundum quod jam inchoatum erat in Præcurſore, & hoc prophetali præconio, quod commendat tripliciter, ab auctoritate Prophetiæ, ab utilitate doctrinæ, & a proximitate divinæ præſentiæ.

Commendat igitur Joannes præconium, noſtræ redemptionis inchoativum, ab auctoritate Prophetiæ, convertens ſermonem ad puerum. *Et tu puer Propheta Altiſſimi.* Tu puer & ætate; & puritate. Fratres nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote. *Vocaberis Propheta.* Etiam dico vobis, & pluſquam Prophetam. *Et Propheta Altiſſimi,* id eſt, Chriſti, ratione divinitatis. Numquid Sion dicet, homo, & homo natus

1 Cor. 4 · Matth. 11 · Pſalm. 86

Digitized by Google

Pſal. 9 natus eſt in ea: & ipſe fundavit eam Altiſſimus: *Præibis enim ante faciem Domini*. Ratione humanitatis: Oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus. Et Malac. 3 Malach. Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. *Parare vias ejus*, Pluraliter dicit vias, id eſt, viam cognitionis in fide, & affectionis in Iob. 17 charitate. De prima Job: Caligavit ab indignatione oculus meus, & membra mea, quaſi in nihilum redacta ſunt. Stupebunt juſti ſuper hoc, & innocens contra hypocritam ſuſcitabitur, & tenebit juſtus viam ſuam, & mundus manibus addet fortitudinem: Juſtus autem ex fide vivit. Rom. 1 1 Cor. 12 De via charitatis: Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro, &c. Viam fidei præparavit Joannes, Iſ. 3 ſecundum quod vox: Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini. Viam charitatis, ſecundum quod lucerna: Ille erat lucerna ardens, & lucens. Joan. 5

Commendat etiam ſecundo ab utilitate doctrinæ, cum dicit: *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus*: dandam ſcilicet gratis, Gratis accepiſtis gratis date. Matt. 10 Dominus dat ſapientiam: & ex ore ejus prudentia & ſcientia. Prov. 2 *Dandam*, inquam, *ſcientiam*, non quamcumque, ſed *ſalutis*. Iſa. 5 Quia ſine ſcientia non eſt ſalus. Propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam. Hanc debet habere omnis rector populi. Oſea 4 Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi. Iſa. 33 Divitiæ ſalutis, ſapientia & ſcientia. *Salutis*, inquam, non cujuſcunque ſed ſpiritualis. Propter quod ſubdit: *In remiſſionem peccatorum eorum* Beda: Ne temporalem, carnalemque promitti ſalutem putares: in remiſſionem, inquit, peccatorum eorum. Beda in 1 cap. Lucæ, lib 1 tom. 4 Et ideo de Salvatore dicitur: Ipſe ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Matth. 1 Et: Fuit Joannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ, in remiſſionem peccatorum. Marc. 1

Commendat etiam Joannis præconium a proximitate divinæ præſentiæ, cum dicit: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri*. Et hanc deſcribit tripliciter. Primo, ut viſitantem ad conſolandum affectum. Secundo, ut illuminantem ad docendum intellectum, ibi: *Illuminare his*. Tertio, ut dirigentem ad rectificandum effectum, ibi: *Ad dirigendos pedes*. Deſcribit ergo primo divinam præſentiam conjunctam Prophetiæ Præcurſoris, cum dicit: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitavit nos oriens ex alto*. Et debet continuari ad præcedens, ſic: Præibis ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus, in remiſſionem peccatorum. Quæ quidem fuit per viſcera miſericordiæ Dei, quæ acceleravit divinam præſentiam in carne, in qua nos viſitavit: *Viſcera miſericordiæ*, ſunt nimia dilectio, & nimia compaſſio.

Deus autem, qui dives eſt in miſericordia propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos Chriſto, cujus gratia ſalvati eſtis. Ephes. 2 Et Iſaias: Ubi zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viſcerum tuorum & miſerationum tuarum? ſuper me continuerunt ſe. Iſa. 63 Ac poſtquam filius Dei incarnatus eſt, verificatum eſt illud Joſeph: Commota ſunt viſcera ejus ſuper fratre ſuo. Gen. 43 Ad cujus exemplum: Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam. Coloſ. 3 Per hæc viſcera miſericordiæ. *Viſitavit nos oriens ex alto*. Et orietur vobis timentibus nomen meum ſol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus. Mal. 4 Et Zacharias: Ecce vir oriens nomen ejus: & ſubter eum orietur, & ædificabit templum Domino. Zach. 6 *Ex alto*. Secundum illud: Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt. Ioan. 3 In quo mira fuit dignatio: Quid eſt homo quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam viſitas eum? Pſal. 8 Hæc enim viſitatio ſuperni ſolis, fuit non ſolum cauſa conſolationis, verum & illuminationis: & propterea ſubdit: *Illuminare his, qui in tenebris & in*

umbra

umbra mortis ſedent. Et debet conſtrui: Viſitavit illuminare, id eſt, ad illuminandum his, qui in tenebris ſedent, id eſt, gentibus errantibus. *Iſa. 9* Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis. Et rurſus: Dedi te in lucem *Iſa. 42* gentium, ut aperires oculos cæcorum & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentes in tene- *Joan. 9* bris. Et ideo Joannes: In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cœci fiant. Et quia per illuminationem ducimur ad dilectionem, ideo ſequitur: *Ad dirigendos pedes no- Prov. 16 ſtros in viam pacis*. Cor hominis diſponit viam ſuam, ſed Domini eſt dirigere greſſus ejus. Et: Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, *Prov. 3* & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus viis tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos. Et in Pſal- *Pſalm. 142* mo: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, ubi eſt regnum *Sap. 10* pacis ſine labore. Juſtum deduxit per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei. De quo regno dicitur in Pſal- *Pſalm. 147* mo: Lauda Hieruſalem Dominum, quoniam confortavit ſeras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Quoniam poſuit fines tuos pacem. *Hieruſalem quid.* Hieruſalem enim interpretatur viſio pacis: Ad quam ducimur per ducatum Chriſti, & per viam mandato- *Pſal. 118* rum, quæ ducit ad pacem. Pax mul- *Iſa. 48* ta diligentibus legem tuam. Et Iſaias: Utinam attendiſſes mandata mea, facta fuiſſet, ſicut flumen, pax tua.

Nota, quod Dominus viſitat. Ad corrigendum delinquentes, ut legatus Provinciam: Auditum audivimus *Abd. 1* a Domino, & legatum ad gentes miſit. Surgite, & conſurgamus ad *Pſalm. 88* eum in prœlium. Pſalmus: Viſitabo in virga iniquitates eorum. Ad juſtificandum pœnitentes, ut medicus *Marc. 2* ægrotum: Non neceſſe habent ſani medico: ſed qui male habent. Ad docendum ignorantes, ut magiſter diſcipulum, ſicut hic: *Viſitavit nos*, *Pſal. 64* *illuminare*, &c. Et Pſalmus: Viſitaſti terram, & inebriaſti eam. Sequitur: Flumen Dei repletum eſt aquis. Ad excitandum negligentes, *1 Reg. 17* ut principes populum: Fratres tuos viſitabis, ſi recte agant, & cum quibus ordinati ſunt, diſce. Et in acti- *Act. 16* bus: Revertentes viſitemus fratres per univerſas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quo modo ſe habeant. Ad promovendum operantes; ſicut vinitor vineam ſuam. Pſalmus: Reſpice de cœlo, & vide, *Pſalm. 79* & viſita vineam iſtam. Iſaias: Vi- *Iſaf. 3* nea enim Domini exercituum domus Iſrael eſt. Ad conſervandum obedientes, ſicut paſtor gregem. Ezechiel: Viſitabo oves meas, ſicut viſitat pa- *Ezech. 34* ſtor gregem ſuum. Et poſt: Quod pingue, & forte cuſtodiam, &c. Ad fœcundandum contemplantes, ut ſponſus ſponſam: Viſitavit Dominus Sa- *Gen. 28* ram, & concepit. Et Judith: Joachim ſummus Pontifex de Hieruſa- *Judith. 15* lem venit in Bethuliam cum univerſis Præsbyteris ſuis, ut videret Judith. Quæ cum exiiſſet ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Hieruſalem. Et poſt: Eo quod caſtitatem amaveris. Ad adjuvandum pugnantes, ut rex exercitum. Poſt mortem meam Deus *Gen. 50* viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram, quam juravit Abraham, Iſaac, & Jacob. Et Lucas: Vos autem ſedete in civita- *Luc. 24* te, quoadusque induamini virtute ex alto. Ad conſolandum patientes, ut ſanus infirmum. Job: Viſitatio tua *Job 10* cuſtodivit ſpirituum meum. Et Job: *Job 2* Condixerant enim, ut pariter venientes, viſitarent eum, & conſolarentur. Et Jacobus: Religio munda & *Jac. 1* immaculata apud Deum, & patrem, hæc eſt: viſitare pupillos, & viduas in tribulationibus eorum. Et in Eccleſiaſtico: Non te pigeat viſitare infir- *Eccli 7* mum, ex his enim in dilectione firmaberis. Ad remunerandum operarios ſicut perſerverantes paterfamilias: Voca *Matt. 20* operarios, & redde illis mercedem. Et Iſaias: Ponam viſitationem tuam pa- *Iſaf. 60* cem, & præpoſitos tuos juſtitiam.

Puer autem creſcebat, &c. Poſtquam de-

deſcripta eſt Præcurſoris origo, & pro origine gratiarum actio, hic tertio ſubditur ejus educatio, in qua eſt divinæ laudis ampliatio. Deſcribitur autem educatio, quantum ad profectum ætatis in carne: & virtutis in mente, & religioſitatis in converſatione. Quantum ad profectum ætatis, dicit: *Puer autem creſcebat*, ſcilicet corpore ſecundum quod dicitur de Samuele. Puer autem proficiebat, atque creſcebat, & placebat tam Deo, quam hominibus. Invenerat enim benedictionem, ſicut dicitur de Joſeph: Filius accreſcens Joſeph, filius accreſcens, & decorus aſpectu. Sed contrarium dicitur de Ruben: Effuſus es, ſicut aqua, non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui. Unde ſibi competit illud Iſaac: Iſaac proficiens, atque ſuccreſcens, donec magnus vehementer effectus eſt.

1 Reg. 2. Gen. 49. Ibid. Gen. 26.

Quantum ad profectum virtutis in mente dicit: *Et conſortabatur ſpiritu*, ſcilicet divinæ virtutis, de quo Ezechiel: Spiritus levavit me, & aſſumpſit me, & abii amarus in indignatione ſpiritus mei. Manus enim Domini erat mecum conſortans me. Unde poterat dicere illud Apoſtoli: Omnia poſſum in eo, qui me conſortat. Hic autem eſt Spiritus S. qui dat virtutem cæteris Sanctis. Pſalmus. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum. Quantum ad profectum religioſitatis in converſatione, ſubdit: *Et erat in deſertis*, ſcilicet, ut ibi religioſam duceret vitam, ſecundum quod de ipſo cantatur in hymno Eccleſiaſtico.

Ezech. 3. Philip. 4. Pſal. 32.

Hymnus in feſto S. I. Bapt. ad Matut.

Antra deſerti teneris ſub annis,
Civium turmas fugiens petiſti,
Ne levi ſaltem maculare vitam,
Famine poſſes, &c.

Unde Jacobus: Si quis autem putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio. Et ideo faciebat illud Propheticum in Pſalmo: Ecce elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine. Expectabam eum, qui ſalvum me fecit a puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate. Præcipita Domine, & divide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate.

Iac. 1. Pſalm. 54.

A

Qui autem vult perfecte vivere, debet, relictis urbibus, petere deſerta. Deſcenderunt multi cum Matathia, quærentes judicium & juſtitiam in deſertum: & ſederunt ibi ipſi, & filii ejus, & mulieres eorum, & pecora eorum, quoniam inundaverunt ſuper eos mala. Et quia religioſitas non eſt laudabilis, niſi ſit perſeverans, ideo ſubdit: *Uſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael*, cum ſcilicet oſtendit ſe in prædicatione

1. Mach. 2.

B

virtuoſa. Juxta quod dicit Apoſtolus: ſermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis. Unde prius vixit ſibi occulte per longum tempus, ut poſtmodum per ſuam oſtenſionem viveret ad ſalutem aliorum, ſecundum illud: Quis ſapiens, & diſciplinatus inter vos? Oſtendat ex bona converſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. In hoc erudiuntur omnes prædicatores, ut prius vacent perfectioni propriæ, & deinde ædificationi alienæ, quia cujus vita deſpicitur, reſtat ut ejus prædicatio contemnatur. Hujus figura præceſſit in

1 Cor. 2. Jacob. 3.

Prædicator prius debet habere rationem propriæ ſalutis.

C

Elia, qui prius abiit in deſertum, & pervenit ad montem Dei in Oreb, ubi edoctus eſt: & poſt ſequitur, quod unxit Reges, & Prophetas ad regimen populi Dei.

3 Reg. 19.

CAPUT II.

FActum eſt autem in diebus illis, &c.) Terminata parte illa, in qua agitur de conceptu Salvatoris in utero, ſequitur pars ſecunda, in qua agitur de ortu Salvatoris ex utero, & hoc facit in præſenti capitulo. Habet autem hæc pars duas partes. In quarum prima determinatur nativitatis Chriſti veritas: in ſecunda determinatur naſcentis humilitas. Quia enim Chriſtus in nativitate ſua

Univerſalis otius ſecundi capitis partitio.

Digitized by Google

ſua factus eſt ex muliere: & factus eſt ſub lege per humilitatem: ideo utrumque pertinet ad Evangeliſtam determinare. Et incipit ſecunda pars, ibi: *Et poſtquam conſummati ſunt dies octo, &c.* Prima pars habet tres partes, in quarum prima oſtenditur, qualiter Chriſti nativitas fuit conſummata: in ſecunda, qualiter ab Angelis annuntiata, ibi: *Et paſtores erant in regione*: in tertia qualiter per paſtores manifeſtata & divulgata, ibi: *Et factum eſt, ut diſceſſerunt, &c.* Prima pars habet tres partes, quoniam ad nativitatem Salvatoris exprimendam, oportet aſſignare tempus & locum, & pariendi modum. Deſcribit ergo Evangeliſta in prima parte tempus debitum: in ſecunda locum idoneum, ibi: *Aſcendit autem & Joſeph a Galilea*: in tertia vero Virginis partum, ibi: *Factum eſt autem, cum eſſent.* Tempus autem idoneum nativitatis Chriſti, fuit tempus univerſalis imperii deſcribendi, quia, ut dicit Gregorius, ille veniebat in carne, qui electos ſuos aſcriberet in æternitate. *Hom. 8 in Evang.*

In hac autem deſcriptione univerſalis imperii, triplex notatur excellentia, ſcilicet potentiæ in præcipiendo, ſapientiæ in diſcernendo, & juſtitiæ in proſequendo: quia hæc tria futura erant in Chriſto, ſecundum illud Hieremiæ: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo David germen juſtum: & regnabit Rex: ecce potentia. Et ſapiens erit: ecce ſapientia. Et faciet judicium & juſtitiam in terra: ecce juſtitia, ut ſit in eo omnimoda perfectio. Quantum ad excellentiam in præcipiendo, dicit: *Exiit edictum a Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis.* Cæſar iſte Auguſtus proprio nomine fuit Octavianus, ſed a Julio Cæſare, qui antea imperaverat Cæſar eſt cognominatus, a quo omnes Imperatores Romani poſtea Cæſares dicti ſunt. *Hier. 23* *Imperatores Romani omnes cur Cæſares dicti. Augusti cur ſic vocati.*

Iſte etiam dictus eſt Auguſtus, quia Rempublicam auxit. Et ab iſto omnes alii dicuntur Auguſti. Et iſte A protulit univerſale edictum, quia univerſale habebat dominium, non in omnes & ſingulas, ſed in principales univerſi partes. Unde imperium ſuum fuit magnum, ſecundum illud Danielis: Et regnum quartum erit velut ferrum. Quo modo ferrum comminuit & domat omnia, ſic comminuet & conteret omnia hæc. Hoc fuit Romanorum imperium, quod deſignatum fuit per imperium Nabuchodonoſor: de quo Hieremias: Ego dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis ſervi mei, & ſervient ei omnes gentes: Gens autem, & regnum, quod non ſervierit Nabuchodonoſor, viſitabo B ſuper gentem illam, dicit Dominus: In his diebus, ſcilicet hujus regni, erat tempus adventus Chriſti, quia dicitur: In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit DEUS cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur: & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem & conſumet univerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum. Iſtius ſolius plena eſt oris deſcriptio ſecundum illud Pſalmi: Domini eſt terra & plenitudo ejus: orbis terrarum, & univerſi, qui habitant in eo. Et ideo dicitur, quod habet in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium. C Quia ſicut dicit Eccleſiaſtes: Excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alii, & inſuper univerſæ terræ rex imperat ſervienti. Quantum ad excellentiam ſapientiæ in diſcernendo ſubdit: *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino.* Quia hæc fuit, ut dicit Ambroſius, prima deſcriptio generalis, quæ inchoata eſt a Cyrino. Vel primo facta, id eſt, primo inchoata, ſecundum Bedam, ab illo, qui præſidebat in Syria, quæ eſt umbilicus terræ habitabilis. Et ſic fiebat dicta deſcriptio diſtincte & ordinate. Et ſunt hæc duo indicia ſapientiæ in principe, ſecundum quod dicitur de Salomone: Videns autem Regina Saba, omnem ſapientiam Salomonis, *Dan. 2* *Hier. 27* *Dan. 2* *Pſalm. 23* *Apoc. 19* *Eccl. 5* *Amb. in 2 c. Lucæ l. 2 tom. 3* *Beda.* *3 Reg. 10*

& domum, quam ædificaverat, & cibos menſæ ejus, & habitacula ſervorum, & ordines miniſtrantium, veſteſque eorum, & pincernas, & holocauſta, quæ offerebat in domo Domini, non habebat, ultra ſpiritum. Hæc autem deſcriptio facta eſt, non propter vanitatem, ſicut illa David propter quam percuſſus eſt populus, ſed propter imperii utilitatem, ut ſciretur quantitas tributi, & hoc eſt diſcretionis, non elationis. Ubi manus multæ ſunt, claude: & quodcumque trades, numera, & appende: datum vero & acceptum omne deſcribe. Sed non eſt cujuſcumque ſingulorum regum tributa deſcribere, ſed naſcentis Chriſti. Unde Pſalmus. Et in libro tuo omnes ſcribentur: dies formabuntur, & nemo in eis. Quantum ad excellentiam juſtitiæ in proſequendo, ſubditur: *Et ibant omnes, ut profiterentur, ſinguli in ſuam civitatem*. Faciebant ergo regis imperium, & nullus occupabat alienum: & ita ſubjectionem habebant ad regem in profeſſione, & pacem ad invicem in quiete, & juſtitiam in cohabitatione, ſecundum illud. Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem: nemini quidquam debeatis, niſi, ut invicem diligatis. *Ut profiteretur*, ſcilicet ſe ſubjectos eſſe Romano imperio, & hoc, reddendo cenſum. Et illud erat juſtum ſecundum illud: Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et quia jam Judæa facta erat tributaria, ſignatur, quod tempus advenerat nativitatis Chriſti, ſecundum illud in Geneſi: Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus: donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium: *Ibant*, etiam nullo præſtante impedimento: quo oſtenditur, quod iſtud imperium erat pacatiſſimum. Et ideo tempus erat, ut veniret Chriſtus, pacis annuntiator, de quo: Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. Et ita jam

A

1 Reg. 24

Eccli. 42

Pſal. 138

B

Rom. 13.

C

Matth. 22

Gen. 49

Epheſ. 2

completum erat illud: Concident gladios ſuos in vomeres, & haſtas ſuas in ligones. Non ſumet gens adverſus gentem gladium, & non diſcent ultra belligerare. Quia omnes populi ambulabunt, unuſquiſque in nomine Dei ſui: nos autem ambulabimus in nomine Dei noſtri in æternum, & ultra. Et hoc eſt, quod dicit Beda: Pacatiſſimo tempore voluit naſci Chriſtus, quia pacem magnopere quæſivit, & amavit, & amatores pacis ſemper inviſit.

Aſcendit autem & Joſeph, &c. Poſtquam deſcripſit tempus debitum, deſcribit hic locum idoneum, & hoc quia locus ille conveniens erat prophetali vaticinio, conveniens erat divino promiſſo, & conveniens erat etiam imperiali edicto. Oſtenditur ergo conveniens prophetali vaticinio, in hoc, quod dicit: *Aſcendit autem & Joſeph a Galilæa de civitate Nazareth*. Quia ſecundum unam prophetiam Nazareth competebat conceptioni. Secundum aliam litteram, Nazaræus de radice ejus aſcendet, &c. Secundum aliam vero Bethlehem nativitati: ideo ſubdit: *In Judæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem*. Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael: & egreſſus ejus ab initio a diebus æternitatis. Unde dicitur, quod Herodi quærenti, ubi Chriſtus naſceretur, reſponderunt Scribæ: In Bethlehem Judæ, ſic enim ſcriptum eſt per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda. Ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſrael. Et hæc fuit civitas David, quia inde ſumpſit originem. Dixit Dominus ad Samuelem, veni ut mittam te ad Iſai Bethlehemitem: providi enim in filiis ejus mihi regem. Et nota, quod alibi natus eſt Chriſtus, alibi conceptus, & alibi educatus, ut Herodem, & alios impios lateret & incarnationis myſterium. Unde Joannes: Numquid a Galilæa venit Chriſtus: Nonne ſcriptura

Mich. 4

Beda.

Iſa. 11

Mich. 5

Matth. 2

1 Reg. 16

Cur Chriſtus alibi natus, alibi conceptus, alibi educatus.

Joan. 7

ptura dicit, quia ex ſemine David, & de Bethlehem caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus? Oſtenditur etiam locus ille conveniens divino promiſſo, cum ſubditur: *Eo quod eſſet de domo & familia David*, ipſe ſcilicet, & ſponſa ſua Virgo Maria. Unde dicit Bernardus, quod in altera completa eſt promiſſio facta David, altero tantum teſte, & conſcio. Hæc promiſſio facta eſt David, per Nathan: Hæc dicit Dominus: Requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis: prædicitque tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus. Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus. Ipſe ædificabit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni ejus uſque in ſempiternum. Et rurſus: Juravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eum. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Oſtenditur poſtremo conveniens imperiali edicto, cum ſubditur: *Ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante*. Hoc enim proceſſerat ex imperiali edicto. Et licet ante jam concepiſſet Virgo regem cæli & terræ: tamen imperiali edicto etiam prægnans voluit obedire, ut poſſet cum filio dicere illud: Sic enim decet nos implere omnem juſtitiam: & per hoc exemplum dare nobis obtemperandi omni poteſtati ſuperiori, ſecundum illud: Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, ſive regi, quaſi præcellenti, ſive ducibus, tamquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. In hoc autem apparet, quomodo humanum imperium famulatur divino. Præcipiente enim Cæſare, ut omnes in civitatem ſuam irent, & obedientibus ejus imperio, Maria & Joſeph, factum eſt, quod neuter intendebat, ſcilicet quod Chriſtus naſceretur in Bethlehem, ſecundum quod erat æternaliter diſpoſitum, & temporaliter promiſſum & vaticinatum & prophetatum. Et ideo non eſt contemnendum mandatum præpoſitorum aliquo modo.

Bern. hom. 2 ſup. Miſſ. non procul a fine c. 1

2 Reg. 7

Pſalm. 131

Matth. 3

1 Petr. 2

Mandatum præpoſiti nullo modo contemnendum.

Factum eſt autem, cum eſſent ibi, &c. Deſcripſit prius Chriſti nativitatem, quantum ad tempus debitum, & locum idoneum. Hic tertio deſcribit, quantum ad partum, quem deſcribit quantum ad tria, ſcilicet quantum ad opportunitatem pariendi, novitatem partus, & paupertatem parientis. Ex quibus oſtenditur Chriſti partus admirabilis, inauditus, & commendabilis. Primo igitur oſtendit opportunitatem pariendi, cum dicit: *Factum eſt autem, cum eſſent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret*. Juxta quod dictum eſt ſupra proximo capitulo: Elizabeth impletum eſt tempus pariendi. Vere impletum, quia in plenitudine temporis, ſicut Chriſtus conceptus, & natus. At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege. Ideo convertetur populus meus hic, & dies pleni invenientur in eis.

Sup. c. 1

Gal. 4

Pſalm. 72

Inſinuat etiam novitatem partus, cum dicit: *Et peperit filium ſuum primogenitum*. Hoc vero dicit per privationem prioris, quia enim virgo ipſum conceperat: ideo hic primogenitus ejus erat. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, &c. Et ideo partus novus fuit, ſicut & conceptus: quia ſicut conceptus ſine pudore, ſic & partus ſine dolore. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit maſculum. Quis audivit umquam tale? & quis vidit huic ſimile? Et poſtea: Numquid ego, qui alios parere facio, ipſe non pariam, dicit Dominus? Si ego qui generationem ceteris tribuo, ſterilis ero, ait Dominus Deus? Talis partus decebat Chriſtum, de quo Apoſtolus: In quo habemus redemptionem, & remiſſionem peccatorum, qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ. Unde, ſicut eſt primogenitus patris, ita etiam primogenitus matris: ſicut etiam unigenitus patris, ita unigenitus matris. Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre. Unde non dicit

Iſa. 7

Iſa. 66

Col. 1

Joan. 1

Digitized by Google

cit hic, *primogenitus*, ordinem reſpe-A ctu poſterioris, ſicut dicebat Elvidius hæreticus: ſed privationem reſpectu prioris, quia nullum habuit ante illum, ut oſtendatur, quod ipſe Domino totaliter erat dedicandus. Primogenita enim omnia erant Deo offerenda: Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Iſrael, tam de hominibus, quam de jumentis: mea ſunt enim omnia. Inſinuat autem tertio paupertatem parientis, quia egens operimenti, lecti, & hoſpitii erat. Propter defectum operimenti, dicit: *Et pannis eum involvit*, non una veſte, ſed multis: ut pannoſus pauper poſſet dici. Et exemplo monſtraret illud Apoſtoli: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Et hoc correſpondet illi Prophetiæ, ubi dicitur: Et Jeſus erat indutus veſtibus ſordidis. Bernardus: Agnoſcas Jeſum ſacerdotem magnum, ſordidis indutum veſtibus, dum altercaretur cum diabolo. At ubi exaltatum eſt caput noſtrum ſuper inimicos noſtros, mutavit veſtem, decorem induit, amictus lumine, ſicut veſtimento. Utilior ſiquidem eſt in conflictu lorica ferrea, quam ſtola linea, licet illa ſit oneri, iſta honori. Et in hoc reprehenditur cultus veſtium pretioſarum, propter quod dicit: Qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Et: In veſtitu ne glorieris umquam. Propter defectum lectuli ſubdit: *Et reclinavit eum in præſepio*, non in cubili, ita ut verificaretur illud: Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput ſuum reclinet. In præſepio ponitur Chriſtus, ut oſtendatur illud: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi. Et ut verificaretur illud: Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui. Et illud: Conſideravi opera tua, & obſtupui: in medio duorum animalium cognoſceris. In hoc autem ſecundum myſticum intellectum, quod natus eſt in Bethlehem, intelligitur, quod eſt panis vivus: Bethlehem domus panis interpretatur. In hoc quod in præſepio poſitus, notatur quod eſt cibus ſimplicium & humilium, ratione carnis aſſumptæ. Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus, quaſi flos agri. In hoc, quod in medio duorum animalium, ſignatur quod in hoc paſtu & paſtore uniri debebant pecora duplicis ovilis. Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus paſtor. Moraliter & ad litteram, in hoc damnavit Chriſtus lectos delicatos, contra quos: Væ vobis, qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris. Propter defectum habitaculi ſubdit: *Quia non erat ei locus in diver-B ſorio*. Diverſorium namque ſecundum Iſidorum, dicitur eo quod diverſi ibi conveniant, & ſic eſt locus patens. Secundum Bedam vero, eo quod diverſa, habeat orificia: nam eſt platea vacua inter duos vicos, habens introitum & exitum ad utrumque, & propter intemperiem aeris ſuperius cooperta, & ubi cives ad colloquendum venire poſſunt. Hic peperit Virgo Maria, quia non habebant domum, in qua poſſent hoſpitari: ſive quia pauperes erant, ſive quia tarde venerant. Et quia arctus erat locus, vel etiam aliis repletus, non habebant locum niſi ar-C ctiſſimum, inter bruta animalia. Unde poterat Chriſtus dicere illud: Ego ad nihilum redactus ſum, & neſcivi, ut jumentum factus ſum apud te & ego ſemper tecum. Et verificatum eſt illud Hieremiæ: Expectatio Iſrael Salvator ejus in tempore tribulationis. Quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum? Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis, qui non poteſt ſalvare? Tu autem in nobis es, Domine, & nomen tuum invocatum eſt ſuper nos, &c. Et in hoc damnatur ædificiorum amplitudo ſecundum illud Iſaiæ: Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, uſque ad terminum loci. Auguſtinus: Non erat illi, niſi anguſtia in terris, ut tu ei locum cordis tui ſibi proprium dilatares. Filius hominis

Margin notes: *Exod.* 13. *1 Tim.* 3. *Zach.* 3. *Bern. ſ.* 4 *de Nativ. Dom. t.* 1 *Matth.* 11. *Eccli.* 11. *Marc.* 8. *Ioan.* 6. *Iſa.* 1. *Abac.* 3 Senſus myſticus. *Iſa.* 40 *Ioan.* 10 *Amos* 6 *Iſid. lib.* 15 *Etym. c.* 3. *Pſalm.* 72 *Hierem.* 14 *Iſa.* 5 *Luc.* 2

nis non habet ubi caput ſuum reclinet, & tu ampla palatia, & ingentes porticus metiris. Sic ergo Chriſtum paupercula mater pauperem peperit: ut nos ad paupertatem invitaret, & ſua inopia ditaret, ſecundum illud: *2 Cor. 8* Scitis gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cum eſſet dives, ut illius inopia vos divites eſſetis. Et ſecundum hanc omnimodam indigentiam damnavit avaram opulentiam. Unde Bernardus. *Bern. to. 1 ſerm. 3 de Nat. Dom.* Elegit filius Dei pauperem matrem, quæ vix pannos habebat ad involvendum, & præſepe ad reclinandum, locum ad reponendum, non eſt tale judicium mundi. Aut iſte fallitur aut mundus errat: ſed divinam falli eſt impoſſibile ſapientiam: elegit ergo, qui non fallitur, quod carni moleſtius eſt: id ergo melius, id utilius, id magis eligendum. Simus ergo cum Chriſto, ſicut dicitur: *2 Cor. 6* Sicut egentes, multos autem locupletantes, tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Ex hoc inſinuatur nobis, quod iſte erat vere Salvator mundi, qui in ſui ortus primordio, exemplum virtutis præbuit, & viam ſalutis oſtendit, habendo enim lectulum vilem, & humilem, & pauperem, jam incipiebat oſtendere, quod mundus iſte contemnendus eſt, ſecundum tria in eo contenta. Jam incipiebat ſtatum perfectionis, exemplo monſtrare, qui conſiſtit in humilitate, auſteritate, & paupertate. Oſtendit etiam in hoc Dominus ſummæ dignationis affectum, quia non tantum parvulus, ſed pauperculus, & deſpectus pro nobis eſt factus, ita vero poſſet dicere illud: *Pſalm. 87* Pauper ſum ego, & in laboribus a juventute mea.

Et paſtores erant, &c. Deſcripſit ſuperius Evangeliſta, qualiter Chriſti nativitas fuit conſummata. Hic ſecundo deſcribit, qualiter fuit denunciata. Ad denunciationem autem nativitatis Chriſti perfecte faciendam tria concurrunt. Primum eſt diſpoſitio præparans ad audiendum. Secundum, annunciatio invitans ad exultandum, quod A deſcribit ibi: *Et dixit illis Angelus.* Tertium, confirmatio certificans ad credendum, & hoc deſcribit ibi: *Et hoc vobis ſignum*. Quantum ad primum, notandum quod diſpoſitio præparans ad audiendum, fuit paſtorum attentio, quæ ortum habuit a duplici cauſa, ſcilicet ex propriæ ſollicitudinis vigilantia, & ex Angelici luminis circumfulgentia. Quantum ad vigilantiam propriæ ſollicitudinis dicitur: *Et paſtores erant in regione eadem vigilantes*. Hoc igitur ſpectat ad paſtorale officium. Unde Jacob paſtor ovium Laban dicebat: Die noctuque *Gen. 31* æſtu urgebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis. Et ad majoris B attentionis inſinuationem, ſubdit: *Et cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum*. Nocte enim potiſſimum vigilandum eſt propter hoſtilem incurſum repellendum luporum, ſcilicet & latronum. Per hoc autem inſinuatur ſpiritualis vigilantia: quæ debet eſſe in prælatis. Unde: Tu vero *1 Tim. 4* vigila: in omnibus labora, opus fac Evangeliſtæ, miniſterium tuum imple, ſobrius eſto, Et ideo: Obedite *Heb. 13* præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis. Ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Quia: Qui præeſt in ſollicitudine. Vigila- *Rom. 12* re etiam debet quilibet contra hoſtem ſpiritualem, ſecundum illud: C Conſurge, lauda in nocte in princi- *Thren. 2* pio vigiliarum: effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui defecerunt fame in capite omnium compitorum. Vigilare etiam debet in contemplatione. In Pſalmo: *Pſalm. 138* Et dixi, forſitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis. Et Iſaias: *Iſa. 26* Anima mea deſideravit te in nocte, ſed & ſpiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te. Et hoc eſt, quia talis hora competit divinæ inſpirationi. Talis etiam hora conveniebat divinæ nativitati, ſecundum illud: *Sap. 18* Cum quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipo-

Digitized by Google

nipotens ſermo tuus, Domine, exiliens de cœlo, & a regalibus ſedibus venit. Et ſignanter dicit. *Super* Prov. 27 *gregem ſuum*. Secundum illud: Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera. Contra Zach. 11 quod dicitur: O paſtor & idolum derelinquens gregem. Et Hieremias: Hier. 13 Ubi eſt grex, qui datus eſt tibi, pecus inclytum tuum? Quid dices, cum viſitaverit te? Tu enim docuiſti eos adverſum te: & erudiſti in caput tuum.

Quantum ad circumfulgentiam Angelici luminis, ſubditur: *Et ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos, &c.* In hoc, quod juxta ſtetit, oſtendit familiaritatem, & humilitatem miniſterii, quo Angelus condeſcendit homini, & aſtat illi modo, ut adjutor, Dan. 12 Sup. c. 1 ſecundum illud: Conſurgit Michael, princeps magnus, qui ſtat pro filiis populi tui. Modo ut eruditor & illuminator, ſecundum illud: Apparuit ei Gabriel, ſtans a dextris altaris incenſi. Simili modo & hic. Unde Ambr. t. 3 lib. 2 in 2 cap. Lucæ. Ambroſius: Angelus Mariam, Angelus Joſeph, Angelus paſtores edocet. In cujus rei ſignum ſubditur: *Et claritas Dei circumfulſit illos*, id eſt fulſit circa illos. Simile dicitur de Angelo Act. 12 qui apparuit Petro: Ecce Angelus Domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo, ſcilicet carceris. Ideo autem Ioan. 1 Angelus hic lumen attulit, quia filius lucis fuit: & quia eum annuntiare venerat, qui eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et ideo nocte lumen attulit: ut ſignificetur impleri illud Iſa. 9 Iſaiæ: Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta eſt eis. Ex hac autem claritate paſtores ſollicitos reddidit, propter quod ſubditur: *Et timuerunt timorem magno*, ſicut & Zacharias in conſpectu Angeli: Et Zacharias Sup. c. 1 turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum. Et nota, quod Angelus magis apparuit paſtoribus, quam alii generi hominum, tum quia pauperes, propter quos veniebat Chriſtus. Psalm. 11 Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam,

A dicit Dominus. Bernardus: Quam Bern. to. 1 ſerm. 4 de Nat. Dom. multa hodie auro & gemmis fulgent altaria, putas ad hæc divertent Angeli, & pannoſos homines declinabunt? Si ita eſt, cur magis paſtoribus ovium apparuerunt, quam regibus terræ, quam ſacerdotibus templi? Tum etiam, quia ſimplices: Prov. 3 Abominatio Domini eſt omnis illuſor, & cum ſimplicibus ſermocinatio ejus. Et Matthæus: Abſcondiſti Matth. 11 hæc a ſapientibus, & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Tum etiam, Prov. 8 quia vigiles: Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilaverint ad me, invenient me. Sapientia: Sap. 6 Sapientia præoccupat, qui ſe concupiſcunt, ut illis ſe prior oſtendat. B Et ſequitur: Cogitare ergo de illa, ſenſus eſt conſummatus, & qui vigilaverit propter illam, cito ſecurus erit. Sive propter myſterium, ut inſinuetur, quod doctrina veritatis debet a prælatis pervenire ad ſubditos. Unde gloſſa: Gloſſa. Illi præ cæteris ſublimia videre merentur, qui fidelibus ſollicite præſunt.

Et dixit Angelus, &c. Hic ſecundo deſcribitur annunciatio invitans ad exultandum. In qua præmittitur exhortatio ad fiduciam, & ad lætitiam. Et ſubditur annunciatio, exprimens lætitiæ cauſam. Exhortans igitur Angelus ad fiduciam dixit illis: C *Nolite timere*. Non enim venerat Angelus nuntiare rem terribilem, ſed potius deſiderabilem, ſicut & ille, qui reſurrectionem annunciavit mulieribus: Nolite expaveſcere: Marc. 16 in quo tribuit ſperandi fiduciam. In hoc Angeli lucis, & tenebrarum differens apparitio. agnoſcitur differentia inter Angelum lucis, & tenebrarum, quia bonus Angelus aſſecurat, ſed malus finaliter terret. Et quod plus eſt, invitat ad lætitiam, propter quod addit: *Ecce enim Evangelizo vobis gaudium magnum*. Hoc optabat Raphael, cum dicit: Gaudium ſemper ſit tibi. Tob. 6 Propter hoc gaviſi ſunt Magi: Matt. 2 Videntes autem ſtellam, gaviſi ſunt gaudio magno valde. Et dicitur. *Magnum*, ad differentiam gaudii hypocritarum, quod eſt momentaneum. Gaudium hypo-

hypocritæ ad inſtar puncti. Et Job:
Iob. 20 21 Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Magnum eſt etiam, quia amplum, quod notat, cum ſubdit: *Quod erit omni populo*, & hoc ad differentiam gaudii mundanorum, quod non eſt univerſale.
Joan. 16 Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini. Contra quod dicitur in-
Inf. c. 13 fra: Et omnis populus gaudebat in univerſis, quæ glorioſe fiebant ab eo: Et quia nemo gaudet perfecte, niſi ex cauſa & ratione, ideo ſubditur denunciatio exprimens lætitiæ cauſam, cum dicitur: *Quia natus eſt vobis hodie Salvator*: Vobis, id eſt ad utilitatem veſtram, ſcilicet hominum.
Iſa. 9 Parvulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Et vere ad utilitatem, quia Salvator. Vere tu es
Iſa. 45 Deus abſconditus, Deus Iſrael, Sal-
Idem 19 vator. Et Iſaias: Clamabunt ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos. Et vere Salvator,
Act. 4 ſecundum illud: Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. In hoc autem inſinuatur cauſa gauden-
Malach. 4 di pro nativitate. Et orietur vobis, timentibus nomen meum, ſol juſtitiæ. Nec tantum gaudendum ratione utilitatis, verum etiam dignitatis, & ideo ſubinfertur: *Qui eſt Chriſtus Dominus in civitate David*. Et ſic reparabit regnum Iſraeliticum ſecundum
Iſa. 9 illud: Super ſolium David, & ſuper regnum ejus ſedebit: ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, amodo & uſque in ſempiternum: Et ideo recte additur: *Domi-*
1 Tim. 6 *nus*, quia ipſe eſt Rex regum, & Dominus dominantium. Et Apocalypſis:
Apoc. 19. Habet in veſtimento, & in fœmore ſuo ſcriptum: Rex regum, & Dominus dominantium. Et ideo: *In civitate David*, id eſt, in Bethelem, unde ortus fuit David.

Et hoc vobis ſignum. Poſt diſpoſitionem præparantem ad audiendam denunciationem invitantem ad exultandum, ſubditur hic tertia confirmatio certificans ad credendum. Et quoniam in ore duorum teſtium ſtare debet omne verbum: ideo dupliciter confirmantur paſtores, per viſum & auditum. Iſti enim duo ſenſus potiſſime nobis deſerviunt ad cognoſcendum. Primo ergo certificantur per ſignum probabile: deinde per teſtimonium credibile. Quantum ergo ad ſigni probabilis perſuaſionem
dicitur: *Et hoc vobis ſignum*. Nam 1 Cor. 1
ſecundum quod dicitur: Judæi ſigna petunt. Et hoc maxime petebat Pro-
pheta David: Fac mecum, *inquit*, Pſal. 85
ſignum in bonum, ut videant, qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu Domine adjuviſti me. Hoc
ſignum petendum erat: Pete tibi ſi- Iſa. 7
gnum a Domino Deo tuo. Hoc etiam Idem 11
promittebat: In die illa radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur. *Et hoc vobis ſignum*. *Vobis*, inquam, pauperibus, quod venerit pauperes liberare, ſe-
cundum illud: Liberabit pauperem Pſalm. 71
a potente, & pauperem, cui non erat adjutor. *Quia invenietis infantem*, *pannis involutum*, & pauperem, & men-
dicum. Ecce Rex tuus veniet tibi Zac. 9
juſtus & Salvator. Ipſe pauper, &
aſcendens ſuper aſinam. Bernardus: tom. 1 ſer. 4 de Nativ. Dom.
In ſignum poſiti ſunt panni tui, Domine Jeſu, ſed in ſignum, cui hodie a multis contradicitur. Multi enim
ſunt vocati, pauci vero electi, & ideo Matth. 20
nec ſignati. Erit etiam vobis humilibus ſignum, quod venerit liberare
humiles, ſecundum illud: Populum Pſalm. 17
humilem ſalvum facies. In hoc, quod ſubditur. *Et poſitum in præſepio*. Ecce mira humilitas, quod Dominus cœlorum inclinavit ſe uſque ad præſepe animalium brutorum. Vidimus
eum, & non erat aſpectus, & deſi- Iſa. 53
deravimus eum: deſpectum, & noviſſimum virorum, &c. Unde in Pſal-
mo: Ego autem ſum vermis, & non Pſalm. 21
homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Et nota, quod paſtores erant pauperes, ſimplices, & contemptibiles. Ideo ne timerent accedere, datum eſt eis in Chriſto infantiæ

tiæ ſignum, paupertatis, & humilitatis. Et in hoc ſignificatur, qualiter, & a quibus invenitur Chriſtus. Unde, Videte vocationem veſtram, fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, *&c.* Et ideo infra: Poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur: Et hoc: quia per iſta ſigna non fuit cognitus a carnalibus & ſuperbis. Unde: Dixerunt in corde ſuo cognatio eorum ſimul: Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei a terra: Signa noſtra non vidimus, jam non eſt propheta, & nos non cognoſcet amplius. Et iterum poſuerunt ſigna ſua ſigna: Et non cognoverunt ſicut in exitu ſuper ſummum. Quantum vero ad teſtimonii credibilis perſuaſionem ſubditur: *Et ſubito facta eſt cum angelo multitudo*. Facta eſt, ſcilicet ad confirmandum pariter dictum angelicum, & ad venerandum parvulum natum, ſecundum illud: Cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Et ſignanter dicitur: *Multitudo*, ſecundum illud: Acceſſiſtis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Hieruſalem cæleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam. *Militiæ cæleſtis*. Secundum illud Job: Numquid eſt numerus militium ejus? & ſuper quem non ſurge lumen illius? Et ideo: Nolite timere, dicit Eliſæus, plures enim nobiſcum ſunt, quam cum illis, & hoc apparet in ortu ejus, ſecundum illud in Apocalypſi: Ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur fidelis, & verax. Et poſtea: Et exercitus, qui ſunt in cælo, ſequebantur eum in equis albis. Et hæc tota multitudo ad confirmationem verbi angelici prorumpit in decantationem cantici: Propter quod dicitur. *Laudantium Deum & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Job, ubi eras cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?

1 Cor. 1 — Inf. eod. — Pſalm. 73 — Heb. 1 — Heb. 12 — Job 25 — 4 Reg. 6 — Apoc. 6 — Job 38

A — B — C

Gloria in excelſis Deo, &c. Nota quod glorificandus eſt Deus in incarnatione, quia ut dicit Daniel: In hoc opere demonſtratur ſublimis bonitas, ſapientia, potentia, & juſtitia Dei. *Gloria ergo in excelſis Deo*. Pro bonitate, qua non deſpexit proprii plaſmatis infirmitatem. Dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſæculo nequam, ſecundum voluntatem Dei & Patris noſtri, cui eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Pro ſapientia, quia invenit difficillimi ſolutionem decentiſſimam. O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. Et ſequitur: Ipſi honor & gloria in ſæcula ſæculorum Amen.

Pro potentia, quid enim potentius, quam Deum fieri hominem? Abraham confortatus eſt fide dans gloriam Deo pleniſſime ſciens, quia quæcumque promiſit Deus, potens eſt & facere. Et item. Ei autem, qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter, quam petimus, aut intelligimus, ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto Jeſu in omnes generationes ſæculi ſæculorum Amen.

Pro juſtitia, quia ſimile ſimili re ſalvavit. Sedenti in throno & agno: benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſæcula ſæculorum: Et ideo cantatur; Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine. Et nota, quod gloriam Deo attribuunt, quia Dominus ſibi illam reſervavit. Ego Dominus, hoc eſt nomen meum: gloriam meam alteri non dabo. Pacem vero optant nobis in terris, quia ait Dominus: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et recte dicit: *Bonæ voluntatis*, quia ſecundum illud: Non eſt pax impiis, dicit Dominus Deus. Et præmittit gloriam Dei paci noſtræ: quia nullus pacem habere poteſt, qui nititur gloriam Dei uſurpare. Bernardus: Diſplicet hominibus angelica partitio, qua Deo gloria, & pax hominibus nunciatur. O ſtulti filii Adam qui con-

Gal. 1 — Rom. 11 — Rom. 4 — Epheſ. 3 — Apoc. 6 — Iſa. c. 42 — Joan. 14 — Iſa. 57 — Bernardus c. 1 ſerm. 4 de Nativ. Dom.

Digitized by Google

contemnentes pacem, & gloriam appetentes, & pacem perdunt & gloriam: certe qui gloriam appetit, Deo reſiſtit. Sed dicitur: Quis reſtitit ei, & pacem habuit? Acquieſce igitur ei, & habeto pacem: & per hæc habebis fructus optimos, ſicut dicitur in Job, pacem ſcilicet pectoris, de qua dicitur: Pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra & intelligentias veſtras in Chriſto Jeſu, *&c.* Et pacem æternitatis, de qua Iſaias: Declinabo ſuper eam quaſi fluvium pacis. Pſalmus: Qui poſuit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſatiat te. Nota etiam, quod pax optatur hominibus & denunciatur, quia per Chriſtum pacificatur homo cum Deo. Faciet mihi pacem, pacem faciet mihi. Pacificatur cum angelis: Pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cælis ſunt. Pacificatur cum homine: Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. Pacificatur in ſe: Scies, quod pacem habeat tabernaculum tuum. In horum figura dicitur: Dataque eſt ab eo pax in omnes per circuitum nationes. Hanc Apoſtolus ſemper optat, & Chriſtus præcipit: Intrantes autem in domum ſalutate eam dicentes: Pax huic domui.

Job 9; Job 22; Phil. 4; Iſa. 66; Pſalm. 147; Iſa. 27; Coloſſ. 1; Eph. 2; Job 5; Joſue 21; Matt. 10

Et factum eſt, ut diſceſſerunt angeli, &c. Poſtquam deſcripſit Evangeliſta, qualiter Chriſti nativitas fuit conſummata, & qualiter per angelos denunciata: hic jam tertio deſcribit, qualiter per paſtores fuit divulgata: quod quidem factum eſt diligentia paſtorali. Et hæc paſtorum diligentia ab Evangeliſta oſtenditur commendabilis in tribus. Primo, ſcilicet a ſollicitudine inquiſitionis: Secundo a certitudine inventionis, ibi: *Et invenerunt Mariam, &c.* Tertio vero a gratitudine devotionis, ibi; *Et reverſi ſunt* Sollicitudo autem inquiſitionis in paſtoribus commendatur a tribus, ſcil. a viciſſitudine exhortationis, a rectitudine intentionis, & a promptitudine executionis. Quantum ad viciſſitudinem mutuæ exhortationis dicitur; *Et factum eſt, ut diſceſſerunt ab eis angeli in cælum, paſtores loquebantur ad invicem*, ſcil. ſe mutuo cohortando, ſecundum illud; Videte fratres, nequando ſit in aliquo veſtrum cor malum incredulitatis, diſcendendi a Deo vivo, ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, &c. Et hoc recte; quia ferrum ferro acuitur, & homo exacuit faciem amici ſui.

Hebr. 3; Prov. 27

Quantum vero ad rectitudinem intentionis, ſubdit ſecundo; *Tranſeamus uſque in Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum eſt.* Ideo volebant tranſire, ut viderent, ſicut Moyſes; Vadam, & videbo viſionem hanc magnam. *Et videamus hoc verbum, quod factum eſt*, id eſt, rem dignam verbo, vel certe, verbum carnem factum, ſecundum illud: Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Et vidimus gloriam ejus. *Factum*, inquam, non ab homine, ſed a Deo. Unde addit; *Quod fecit Dominus*, id eſt, tota Trinitas. Cum feceris mirabilia, non ſuſtinebimus; deſcendiſti, & a facie tua montes defluxerunt. A ſæculo non audierunt, neque auribus perceperunt, oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te. Nec tantum fecit, ſed: *& oſtendit nobis.* Hoc orabat David dicens; Oſtende nobis, Domine, miſericordiam tuam, &c. Et Dominus promittit; Oſtendam illi ſalutare meum.

Exod. 3; Joan. 1; Iſa. 64; Pſalm. 84; Pſal. 90

Quantum autem ad promptitudinem executionis, ſubjungitur; *Et venerunt feſtinantes.* Et hoc eſt, quod dicitur; Da ſapienti occaſionem, & addetur ei ſapientia. Doce juſtum, & feſtinabit accipere. Feſtinantia, ſignum erat promptitudinis interioris, qua divino conſpectui volebant præſentari. Vidiſti virum velocem in opere ſuo, coram regibus ſtabit. Unde dicebant intra ſe illud; Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem, &c. Nota, quod volenti ſpiritualiter Chriſtum invenire, hæc tria ſunt neceſſaria, ſcilicet colloqui per meditationem ſcripturarum. Cum ſapientibus & prudentibus tracta, & omnis enarratio

Prov. 9; Prov. 22; Heb. 4; Volenti Chriſtum invenire, tria ſunt neceſſaria. Eccl. 9

tio tua ſit in præceptis Altiſſimi. Transire per contemplationem creaturarum: Surgam & circuibo civitatem, per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea. Sequitur: Paululum cum pertranſiſſet eos, inveni quem diligit anima mea. Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me, a generationibus meis adimplemini. Feſtinare per gratiarum actionem: Surge amica mea, ſpecioſa mea. Et poſt: Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Et: Peſſulum oſtii mei aperui dilecto meo, &c. Et ideo ſupra, de Maria dicitur, quod abiit in montana cum feſtinatione. *Et invenerunt Mariam*, &c. Hic ſecundo commendatur paſtorum diligentia a certitudine inventionis, cujus laus ex tribus colligitur, ſcilicet quia fuit certitudinaliter comprobata, celeriter divulgata, & memoriter conſervata. Primo quidem fuit certitudinaliter comprobata, quia per probabilia, ſigna & evidentia, propter quod dicitur: *Et invenerunt Mariam, & Joſeph, & infantem poſitum in præſepio.* Ideo invenerunt, quia ſolicite quæſiverunt, & abſque fictione. Unde dicitur: Sentite de Domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis: quærite illum, quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum. Et nota, quod invenitur cum Maria Virgine & Joſeph viro juſto, & in præſepio, quia eum, qui vult Chriſtum invenire, oportet habere munditiam cordis, reſpectu ſui: juſtitiam reſpectu proximi: humilitatem & reverentiam reſpectu Dei. Et iſta ſunt tria munera, quæ offerunt reges Chriſto infanti, & ideo ab eis voluit inveniri. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum, & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. In hoc etiam inſtruimur, ſi volumus Chriſtum invenire, prius ad Mariam debemus accedere, de ipſa enim dicitur ſupra: Inveniſti gratiam apud Deum. Ipſa ergo invenit gratiam & miſericordiam coram Aſſuero ſuper omnes mulieres, ſicut dicitur: Et ideo accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno, & quia hoc ſignum datum eſt ab angelo, ideo ſubditur: *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc*, ſcilicet quod eſſet verum. Unde jam poterant dicere illud Samaritanorum ipſi angelo: Jam non propter loquelam tuam credimus, ipſi enim audivimus, & ſcimus, quia hic eſt vere Salvator mundi. Vere cognoverunt, quia de ovibus erant illius paſtoris qui dicit: Cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ. Hoc deſiderabat Job: Quis mihi tribuat, ut cognoſcam, & inveniam illum, & veniam uſque ad ſolium ejus? Non ſolum fuit certitudinaliter comprobata, ſed & celeriter divulgata, propterea ſubditur: *Et omnes, qui audierant, mirati ſunt*, ſcilicet de parvulo nato. Et: *De his, quæ dicta erant a paſtoribus ad ipſos*, quæ ſcil. audierant ab Angelo. Unde de viro juſto dicitur: Et mirati ſunt in illo multi & honorificaverunt Deum. Videbantur enim verba paſtorum non contemnenda, ſed admiranda. Ambroſius: Nec contemnenda putes quaſi vilia verba prophetarum: a paſtoribus etiam Maria fidem colligit. A paſtoribus populus ad Dei reverentiam congregatur, plebem enim Dominus ſimplicem requiſivit, quæ phalerare audita, & fucare neſciret. Hæc ille. Mirati ſunt etiam, quia parvulus non videbatur eis contemptibilis, ſed admirabilis. Unde Iſaias: Parvulus enim natus eſt nobis & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum ejus: & vocabitur nomen ejus admirabile, &c. Ubique enim admirabilis Chriſtus apparet, non ſolum naſcens, ſicut hic, ſed & proficiens. Infra eodem: Et ſtupebant ſuper prudentia & reſponſis ejus. Admirabilis etiam docens, Infra: Mirabantur in verbis gra-

Eccl. 9 — Cant. 3 — Eccl. 24 — Cant. 2 — Cant. 5 — Sup. c. 1 — Sap. 1 — Quæ habere debeat qui velit Chriſtum invenire. — Matt. 2 — Sup. c. 1 — Eſther 2 — Joan. 4 — Joan. 10 — Iob 23 — Eccli 11. — Ambr. t. 3 lib. 2 in 2 cap. Luc. — Iſa. 9 — Chriſtus in omnibus admirandus atque ſtupendus. — Inf. eod. — Inf. c. 4

gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius. Admirabilis tacens: Jeſus autem amplius nihil reſpondit, ita ut miraretur Pilatus. Admirabilis in actione: Quis putas hic eſt, quia & ventis, & mari imperat, & obediunt ei? Admirabilis in paſſione. Pilatus autem mirabatur, ſi jam obiiſſet, &c. Admirabilis in reſurrectione: Petrus videns linteamina ſola poſita, abiit, ſecum mirans quod factum fuerat. Admirabilis in Aſcenſione: Domine Dominus noſter, quam admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra! Quoniam elevata eſt magnificentia tua ſuper cœlos. Admirabilis in extremo examine: Acutus inveniar in judicio, & in conſpectu potentium admirabilis ero.

Mar. 15. Inf. c. 8 Mar. 15 Inf. c. ult. Pſal. 8 Sap. 8

Fuit tertio memoriter conſervata, unde ſubditur: *Maria autem conſervabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.* Tamquam prudens & diſcreta, ſecundum illud: Miſericordia & veritas te non deſerant. Circumda eas gutturi tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui. Et in Eccleſiaſtico: Qui ponit illa in corde ſuo, ſapiens erit ſemper. Unde dicitur de fatuo: Cor fatui quaſi vas confractum & omnem ſapientiam non tenebit. Unde virgo fuit arca continens divinorum eloquiorum arcana. Et ideo per arcam Moyſi deſignatur, de qua dicitur, quod continebat tabulas legis divinæ. Et quia non ſolum conſervabat, ſed etiam intelligebat, ideo additur: *Conferens ea in corde ſuo*, ita ut poſſet dicere illud: In corde meo abſcondi eloquia tua.

Prov. 3 Eccl. 20 Eccl. 21 Heb. 9 Pſalm. 118

Et reverſi ſunt paſtores, &c. Hic commendatur diligentia paſtorum a gratitudine devotionis. Ad hoc autem, quod devotio Deo ſit accepta, neceſſe eſt, quod ſimiliter reſonent, & concordent manus, mens, & lingua. Manus operando, lingua laudando, mens rectificando. Laudabilis ergo erat paſtorum devotio propter debitam operationem, propter quod dicitur: *Et reverſi ſunt paſtores*, ſcilicet ad cuſtodiam gregis commiſſi. In quo erudiuntur devoti, ut poſt contemplationem Salvatoris revertantur ad exercitium actionis. Animalia ibant, & revertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis: Et infra: Redi in domum tuam, & narra, quanta fecit tibi Deus. Hujus figura habetur in Joſue: Reverſi ſunt, & deſcenderunt exploratores de monte, & tranſmiſſo Jordane, venerunt ad Joſue. In quo ſignatur, quod tempore tentationis revertendum eſt ad orationem, & poſtmodum redeundum eſt ad actionem. Laudabilis etiam fuit propter debitam gratiarum actionem, ratione cujus ſubditur: *Glorificantes, & laudantes Deum.* Glorificantes Dominum, quantumcumque potueritis, ſupervalebit, adhuc, & admirabilis magnificentia ejus. Benedicentes Dominum, exaltate illum, quantum poteſtis, major enim eſt omni laude. Contrarium dicitur de ſapientibus mundanis: Qui cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, &c. Et ideo qui non vult excæcari, neceſſe habet Deo de beneficiis ſuis regratiari. Ideo dicitur: Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Jesu Christi, gratias agentes Deo. Fuit etiam laudabilis propter debitam recognitionem, ratione cujus ſubjungitur: *In omnibus, quæ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.* Unde poterant dicere illud Pſalmi: Sicut audivimus, ſic vidimus in civitate Dei noſtri. Tunc verificatum eſt iſtud Pſalmi: Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis ſilvæ. Et nota, quod dicitur: *In omnibus quæ audierant, & viderant.* In quo oſtenditur plenitudo gratitudinis. Impleamini Spiritu ſancto loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri

Devotio Deo acceptum. Ezech. 1 Inf. c. 8 Joſue 2 Eccl. 43 Rom. 1 Coloſſ. 3 Pſal. 47 Pſalm. 131 Epheſ. 5

ſtri Jeſu Chriſti Deo & Patri, & nota ordinem, quo dicit: *In omnibus, quæ audierant*, *&c.* Quia ſecundum aliam litteram: Niſi credideritis, non intelligetis: ſed fides ex auditu. In intelligentia autem ex viſu: Beati oculi qui vident, quæ vos videtis; Job: Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.

Iſa. 7

Rom. 10

Inf. c. 10

Iob. ult.

Et poſtquam conſummati, *&c.* Supra deſcripſit Evangeliſta veritatem nativitatis Chriſti, per quam oſtenditur, qualiter Chriſtus factus eſt de muliere: hic ſecundo deſcribitur humilitas Chriſti naſcentis, per quam declaratur, qualiter factus eſt ſub lege. Quoniam autem legis præcepta ſunt in triplici differentia, quædam ſunt ſacramentalia, quædam cæremonialia, & quædam moralia: ideo hæc pars habet tres. In quarum prima oſtenditur, qualiter Chriſtus factus eſt ſub lege ſacramentali in circumciſione. In ſecunda vero, qualiter factus eſt ſub lege cærimoniali in ſui oblatione, ibi: *Et poſtquam impleti ſunt*, *&c.* In tertia, qualiter factus eſt ſub lege morali in Dei honoratione, ibi: *Puer autem creſcebat*, *&c.* Quantum ad primum notandum, quod omnis, qui ſe humiliat, exaltabitur: Ideo præmittitur humiliatio ſecundum legis præceptum, cum dicitur: *Et poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circumcideretur puer*, *&c.* Ita enim erat præceptum: Infans octo dierum circumcidetur in vobis. Et recte dicuntur dies iſti conſummati, propter perfectionem humilitatis, & inchoationem noſtræ ſalutis. Cum conſummaverit homo, ſcilicet octo dies, tunc incipiet nos ſcilicet liberare. Jam enim octava die incipiebat pro nobis ſanguinem ſuum fundere. Bernardus: Audivimus congruam lectionem de verbo abbreviato. Abbreviatum eſt in carne, amplius abbreviabitur carnis ſuſcepta circumciſione. Et poſt: Quem nemo poteſt arguere de peccato, ipſe peccati remedium ſuſtinet humile pariter, & auſterum. Voluit autem Dominus cir-

Gen. 17

Eccl. 18

tom. 1 ſer. 1 de Circ. Dom. in princ.

A cumcidi, tum propter legis approbationem, & impletionem, de qua dicit: Non veni legem ſolvere, ſed adimplere: tum etiam propter humanitatis, ac humilitatis oſtenſionem. Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras. Alia littera, vias latronis. Bernardus: Qui ſine peccato eſt, non dedignatur peccator reputari immo latronis cauterio eſt ſignatus. Tum etiam propter ſpiritualis circumciſionis introductionem. Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium veſtrorum, viri Juda. Tum etiam propter conformitatis, & concordiæ commendationem. Debuit per omnia fratribus ſimilari. Bernardus: Amator communitatis & commendator Jeſus quo modo illam deſereret?

Matth. 5

Pſal. 16

Bern. ibid. ut ſup. de ſerm. 3

Hierem. 4

Heb. 2

B

Deinde additur clarificatio propter nomen impoſitum, cum ſubditur: *Vocatum eſt nomen ejus Jeſus*, id eſt Salvator, ut ſcilicet ipſo nomine ſcias, quod non accepit circumciſionem propter neceſſitatem ſui curationis, ſed propter diſpenſationem noſtræ ſalutis. Ipſe erit Salvator meus. Hoc autem eſt nomen dignum omni veneratione. Humiliavit ſemetipſum, &c. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine, Jeſu omne genu flectatur. Hoc autem nomen competit ipſi Chriſto vere & proprie. Vere ſecundum illud: Vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Proprie, ſecundum illud: Non eſt in aliquo alio ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.

Iob 13

Phil. 2

C

Matth. 1

Act. 4

Poſtremo ſubditur impoſiti nominis approbatio per præconium angelicum, cum ſubditur: *Quod vocatum eſt ab angelo, priuſquam in utero conciperetur.* Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit. Et Eccleſiaſtes: qui futurus eſt jam vocatum eſt nomen ejus, & ſcitur, quod homo ſit. Et hoc quidem factum eſt nunc. Vocabis nomen ejus Jeſum

Iſa. 62

Eccl. 6

Sup. c. 1

Hoc

Digitized by Google

Hoc vero nomen divinum & angeli-
cum, quod deſiderat Sponſa in canticis:
Cant. 1 Oleum effuſum nomen tuum. Ari-
Bern. to. 1 ſer. 15 ſup. Cantic. poſt med. dus eſt omnis cibus animæ, ſi non
iſto oleo infundatur. Inſipidus eſt,
ſi non hoc, ſale condiatur. Si ſcri-
bas, non ſapit mihi, niſi legero ibi
Jeſum. Si diſputes aut conferas, non
ſapit, niſi ſonuerit ibi Jeſus. Jeſus
mel in ore, in aure melos, in cor-
Iſa. 26. de jubilus. Et ideo dicitur: Nomen
tuum, & memoriale tuum, in deſi-
derio animæ.

Interpretatio ſpiritualis. Spiritualiter nota, quod per octo
dies intelliguntur octo ætates: qua-
rum ſex ſunt in decurſu mundi, ſe-
cundum ſex diſtinctiones notabiles.
ſeptima in quiete aliarum, quæ cur-
rit, ſimul cum ſexta, & non habet
veſperam, octava in reſurrectione in
qua fit circumciſio ab omni culpa &
miſeria: Et ideo circumciſio in octavo
die ad illius circumciſionis deſigna-
Tropologia, & allegoria. tionem. Secundum tropologiam au-
tem, & allegoriam ſimul, intelligi-
tur per ſeptem dies, virtus Spiritus
ſeptiformis, & octavus eſt perſeve-
rantia finalis: quæ numquam deficit.
Prima ergo pertinet ad lucem fidei,
quia prima die facta eſt lux. Juſto-
Prov. 4 rum ſemita, quaſi lux ſplendens pro-
cedit, & creſcit uſque ad perfectam
diem. Secunda vero ad firmitatem
ſpei, in qua factum fuit firmamen-
Heb. 6 tum. Fortiſſimum ſolatium habea-
mus, qui confugimus ad tenendam
propoſitam ſpem, quam ſicut ancho-
ram habemus animæ tutam ac fir-
mam, &c. Tertia ad viriditatem
charitatis, quando terra germinat.
Prov. 11 Juſti, quaſi virens folium, germina-
Greg. hom. 27 in Ev. bunt. Gregorius: Non habet aliquid
viriditatis ramus boni operis, niſi
manſerit in radice charitatis. Quar-
ta ad luminoſam diſcretionem pru-
Eccli. 12 dentiæ, quæ viget in virili ætate.
Memento Creatoris tui in diebus ju-
ventutis tuæ, antequam veniat tem-
pus afflictionis tuæ, & appropinquent
Philip. 2 anni, de quibus dicas, non mihi
placent. Lucetis ſicut luminaria in
mundo. Quinta ad fortitudinem po-
tentiæ, quæ probatur in aquis tri-
A bulationis. Salvum me fac Deus, Pſalm. 17
quoniam intraverunt aquæ uſque ad
animam meam. Miſit de ſummo,
& accepit me, & aſſumpſit me de
aquis multis. Sexta ad rectitudinem
juſtitiæ, propter ſeveritatem reſpe-
ctu beſtialium motuum: & pieta-
tem, reſpectu hominum. Scies, quod Iob 5
pacem habeat tabernaculum tuum,
& viſitans ſpeciem tuam, non pec-
cabis. Septima ad ſanctificationem Exod. 19
temperantiæ: Vade ad populum, &
ſanctifica illos hodie, & cras: lavent-
que veſtimenta ſua. Et in Exodo:
Memento, ut diem ſabbati ſanctifi- Exod. 20
ces. Octava ad conſummationem fi-
nalis perſeverantiæ. Erunt feriæ ta-
B bernaculorum ſeptem diebus. Octa- Lev. 23
vus dies erit celeberrimus, atque
ſanctiſſimus: quia erit de tranſitu
hujus vitæ ad gloriam ſupernam.
Unde etiam: Domine, ne in furore Pſal. 6
tuo arguas me, intitulatur Pſalmus
pro octava.

Et poſtquam impleti ſunt, &c. Hic
oſtendit Evangeliſta, qualiter Chri-
ſtus factus ſit ſub lege cæremoniali,
& habet hæc pars tres partes. In
prima præmittitur Chriſti humilia-
tio ſecundum legis præceptum. In
ſecunda vero ſubditur Chriſti clari-
ficatio per veritatis teſtimonium,
ibi: *Et ecce homo erat in Hieruſalem, &c.*
In ſecunda conſummatio prædicto-
C rum, ibi: *Et cum perfeciſſent omnia,*
&c. Circa primum ſcilicet Chriſti
humiliationem, quatuor ſunt conſi-
deranda, quæ tangit Evangeliſta:
deſcribit enim Chriſti oblationem,
quantum ad tempus ſtatutum, quan-
tum ad locum deſignatum, quantum
ad mandatum ſcriptum, & quantum
ad pretium oblatum.

Primo igitur, quantum ad tempus
ſtatutum dicitur: *Et poſtquam impleti*
ſunt dies purgationis ejus ſecundum le-
gem Moyſi, id eſt quadraginta die-
rum: Mulier ſi ſuſcepto ſemine pe- Lev. 12
pererit maſculum, immunda erit ſep-
tem diebus, &c. Ipſa vero triginta
tribus diebus manebit in ſanguine
purificationis ſuæ. In hoc autem,
quod dicit: Si, ſuſcepto ſemine pe-

pe-

Digitized by Google

perit, oſtenditur, quod beata virgo non fuit illi legi neceſſitate ſubjecta, *Bern. to. 1 ſerm. 3 de Purificatione in prin.* ſed humilitate obediens. Bernardus: Putas dicturus Moyſes, mulierem, quæ peperiſſet maſculum, immundam eſſe, non timuerit ſuper matrem Dei blaſphemiæ crimen incurrere, & idcirco præmiſerit, ſuſcepto ſemine? Et poſt: Vere o beata Virgo, non habes cauſam, nec tibi opus eſt purificatione: ſed numquid filio tuo opus erat circumciſione. Unde poteſt dici, quod dixit Aſſuerus: Non pro- *Eſther 15* pter te, ſed pro omnibus hæc lex conſtituta eſt.

Secundo, quantum ad locum deſignatum, ſubditur: *Tulerunt illum in Hieruſalem ut ſiſterent eum Domino*. Is enim erat locus electus ad divinum cultum. *2 Par. 6* Elegi Hieruſalem, ut ſit nomen meum in ea. Et in hoc loco partus debebat Deo præſentari. *Deut. 16* Tribus vicibus per annum apparebit omne maſculum tuum in conſpectu Domini Dei tui, in loco, quem elegerit.

Tertio quantum ad mandatum ſcriptum, ſubditur: *Sicut ſcriptum eſt in lege Domini, quia omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctum Domino vocabitur*. *Exod. 13* Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Iſrael, tam de hominibus, quam de jumentis, &c. Sed ſecundum illud, non videtur convenire Virgini Mariæ, quæ eſt porta clauſa ante partum, poſt partum, & in partu. Et ideo poteſt dici, ſicut ſupra dictum eſt de lege purificationis: vel certe adapertio vulvæ intelligitur, quantum ad fecundationem, non quantum ad clauſtri apertionem. *Gen. 29* Aperuit Dominus vulvam Liæ, ſorore ſterili permanente. *1 Reg. 1* Et: Exprobrabat æmula Annæ, quod concluſiſſet Dominus vulvam ejus: quia ſterilis erat.

Quarto quantum ad pretium oblatum, additur: *Et ut darent hoſtiam ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos* *Levit. 10* *columbarum*. Hæc enim erat oblatio pauperum. Quod ſi non invenerit

A manus ejus, nec potuerit offerre agnum: ſumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccato: orabitque pro eo ſacerdos, & ſic mundabitur. Ecce mira paupertas in parentibus Chriſti, qui agnum non habebant. Et nota, quod ſub definctione ponit utramque oblationem, ut oſtendatur utraque Domino convenire. Per columbam igitur, intelligitur vita activa, ſed per turturem ſolivagum, contemplativa, quarum utraque reddit hominem Deo acceptabilem, ſicut dicit Beda. Et nota tres oblationes circa hoſtiam *Tres Chriſtus oblatus legitur* noſtram, quæ eſt Dominus Jeſus.

B Prima eſt oblatio ipſius, a parentibus, quæ invitat ad humilitatem. Secunda eſt oblatio avium pro ipſo quæ nos invitat ad paupertatem. Tertia eſt oblatio in cruce pro omnibus, quæ nos invitat ad pietatem. De primis duabus habetur hic: de tertia Iſaias: Oblatus eſt, quia ipſe *Iſa. 53* voluit: & non aperuit os ſuum, &c.

Spiritualiter autem notanda ſunt tria, ſcilicet, myſterium purgationis Mariæ, ſacramentum delationis dominicæ, ſignificantia oblationis factæ. Quantum ad primum nota quod Ma- *MARIA ſtella maris* ria, quæ interpretatur ſtella maris, vel amarum mare, deſignat animam, ſive ſit in lumine vitæ contemplativæ, ſive in amaritudine vitæ activæ,

C & utrique neceſſaria eſt purgatio. Animæ namque contemplativæ neceſſe eſt purgari a ſuperbia, quod quidem fit per timorem: Cum ſub- *Iob 41* latus fuerit, ſcilicet Behemoth, timebunt Angeli, & territi purgabuntur. Animæ activæ neceſſaria eſt purgatio a negligentia, quæ fit per rigorem & laborem. De negligentia, *Eccl. 7* tua purga te cum paucis. Quantum ad ſacramentum delationis dominicæ notandum, quod legimus puerum Jeſum delatum in Hieruſalem: legi- *Matth. 2* mus etiam delatum in Ægyptum. In quo aperitur nobis quod proles mentis noſtræ, quæ eſt intelligentia modo elevanda eſt ad contemplationem æternorum, quæ per Hieruſalem

Hieruſalem quid. lem enim interpretatur viſio pacis: A modo reprimenda eſt ad conſiderationem defectuum noſtrorum, qui per Ægyptum deſignantur. Ægyptus
Ægyptus. Pſalm. 17 enim interpretatur, tenebræ. Et hoc eſt quod dicit in Pſalmo: Quoniam tu illuminas lucernam meam, Do-
Iob 42 mine, Deus meus illumina tenebras meas. Et Job: Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te, &c.

Quantum ad ſignificantiam oblationis, nota, quod oblatio indeterminate intelligitur, de turture, & columba, utraque enim avis gemitum pro cantu: ſed gemitus turturis
Gemitus turturis. competit contemplativis. Et hic geminatur, unde dicitur, *par turturum.* B
Rom. 8 Primus gemitus eſt amoris. Nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri. Secundus eſt devo-
Ibidem. tionis: Nam quid oremus ſicut oportet, neſcimus: ſed ipſe ſpiritu poſtulat pro nobis gemitibus inenarra-
Cant. 2 bilibus. Et: Vox turturis audita eſt
Gemitus columbæ. in terra noſtra. Gemitus autem columbæ, competit activis: & hic etiam eſt duplex. Unus pro peccatis
Pſal. 37 proprüs: Afflictus & humiliatus ſum
Iſa. 59 nimis. Rugiebam a gemitu cordis mei. Iſaias: Rugiemus quaſi urſi omnes, & quaſi columbæ meditantes, gememus. Secundus gemitus eſt pro C
Thr. 1 peccatis alienis: Omnes portæ ejus deſtructæ, ſacerdotes ejus gementes, virgines ejus ſqualidæ, & ipſa oppreſſa
Naum 2 amaritudine. Naum: Miles captivus abductus eſt: & ancillæ ejus minabantur, gementes, ut columbæ, murmurantes in cordibus ſuis. In hac ergo purgatione, delatione, & oblatione ſignificatur, quod qui purgatus eſt a ſuperbia, & negligentia, diſpoſitus eſt, ut aſcendat ad contemplationem Dei, & deſcendat ad conſiderationem ſui, & ſurſum aſcendens gemat ex amore, & devotione: & deorſum, rediens, gemat ex contritione, & compaſſione: & in his conſiſtit perfectio animæ ſanctæ, & Deo devotæ.

Et ecce homo erat in Hieruſalem. Poſtquam deſcripta eſt Chriſti humilitas ſecundum legis præceptum: hic ſecundo deſcribitur ejus clarificatio per veritatis teſtimonium. Et quoniam teſtimonium ad hoc, quod ſit firmum, debet procedere ex ore plurium, ideo introducitur teſtimonium duorum ſexuum, ſcilicet virilis & muliebris: utrumque tamen authenticum: quia utrumque propheticum, & utrumque fide dignum, propter merita ſanctitatis. Et præmittitur teſtimonium viri, tamquam dignioris, & ſubditur teſtimonium mulieris, tamquam inferioris, & hoc ibi: *Et erat Anna prophetiſſa*. Circa Simeonis teſtimonium tria introducuntur. Primum teſtificantis meritum ſolidans ad credendum: ſecundum eſt teſtificantis præconium elevans ad admirandum. Et hoc ibi: *Et benedixit Dominum, & ait*. Tertium eſt præconii temperamentum, inclinans ad compatiendum, ibi: *Et benedixit illis Simeon*. Quantum ad primum nota, quod perfectio meriti Simeonis in duobus explicatur, ſcilicet in habitu virtutis, & ſpiritu veritatis, ibi: *Et reſponſum acceperat*. Et hæc duo reddunt hominem in ſanctitate perfectum. Habitus autem, ſeu uſus virtutis conſiſtit in tribus perfecte, Habitus virtutis. ſcilicet in fama, vita, & gratia. Primum eſt ab extra: ſecundum ab intra: tertium a ſupra. Quantum ad famam dicitur: *Et ecce, homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon*: quæ ſcilicet civitas erat regalis & ſacerdotalis, ubi potiſſime vigebat cultus Dei, ſecundum obſervantiam legis, unde ſancta dicitur: Ex quo datur intelligi, quod magnæ honeſtatis erat homo, qui in tali civitate habebat famam. Et hoc deſignat Evangeliſta, ipſum nomen ejus explicando, unde ſibi poteſt competere illud: In medio Eccleſiæ aperuit os ejus, Eccl. 15 & adimplebit illum Dominus ſpiritu ſapientiæ. Et poſt ſubditur: Et nomine æterno hæreditabit illum. Unde recte iſte deſignatur per Simonem filium Oniæ, de quo: Simon Eccli. 50

Oniæ filius, ſacerdos magnus. Et A poſt ſubditur, quibuſdam interpoſitis: Circa illum corona fratrum, & quaſi plantatio cedri in monte Libano. Quantum ad vitam ſubditur? *Et homo iſte juſtus*. Ubi oſtenditur perfecte ordinatus in vita quantum ad eligenda. Juſtitia namque eſt rectitudo voluntatis, quæ facit hominem per rectam viam incedere, propter quod dicitur: Juſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei, &c. Et hic maxime juvat recta intentio: Juſtitia ſimplicis diriget viam ejus. Et iterum: Simplicitas juſtorum diriget eos. Et quantum ad fugienda: Ideo ſequitur: *Et timoratus*. Timor enim expellit peccatum. Per timorem Domini declinat omnis a malo. Job: Vir erat in terra Hus, nomine Job: & erat vir ille ſimplex & rectus, ac timens Deum & recedens a malo. Et quantum ad expectanda, unde addit: *expectans conſolationem Iſrael*. Secundum illud: Salutare tuum expectabo Domine. Et Judith: Expectemus humiles conſolationem ejus. Unde ſibi maxime dicebat Spiritus ſanctus illud: Si moram fecerit, expecta eum: quia veniens veniet, & non tardabit. Quantum ad gratiam ſubditur. *Et Spiritus ſanctus erat in eo*, ſcil. per gratiam & charitatem, ſecundum illud: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Et: Qui manet in charitate, in Deo manet. Unde de ipſo poterat dici illud, quod dicitur de Stephano, quod erat plenus fide & Spiritu ſancto. De quo: Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti vobiſcum.

Sap. 10.
Prov. 11.
Timor.
Prov. 15.
Job 1
Gen. 49
Judith. 8
Abac. 2.
Rom. 5
1 Joan. 4.
Act. 6
2 Cor. 16

Et reſponſum acceperat. Hic ſecundo commendatur a ſpiritu veritatis, ut inducente ad expectandum ex divino reſponſo: quantum ad hoc dicit: *Et reſponſum acceperat a Spiritu ſancto*, ſcilicet per revelationem. Ad vocem clamoris tui ſtatim, ut audierat, reſpondebit tibi. Reſponſum acceperat conſolatorium; ſecundum illud: Reſpondit Dominus angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba conſolatoria. Et propterea ſubditur: *Non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini*: Unde poterat dicere cum Job: In carne mea videbo Deum: ita quod determinatio in carne reſpiciat videntem & viſum. Et etiam cum propheta poterat cantare: Non moriar, ſed vivam. Poterat etiam dicere cum Apoſtolo: Nos Spiritum hujus mundi non accepimus, ſed Spiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus, quæ a Deo donata ſunt nobis. Secundo commendatur a Spiritu veritatis, ut deducente ad occurrendum in templo: quantum ad illud dicitur: *Et venit in Spiritu in templum*. Venit itaque tamquam Spiritu ſancto B ductore. Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei. Venit itaque ad obſequendum, & venerandum Dominum, ut poſſet dicere illud: Introibo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo. Et iterum: Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes ejus. Poſtremo commendatur a Spiritu veritatis, ut præducente ad comprehendendum cum gaudio. Et hoc, cum dicitur: *Et cum inducerent puerum Jeſum parentes ejus*, ſcilicet in templum, ſecundum illud: Statim veniet ad templum ſuum dominator, quem vos quæritis, &c. (*inducerent*, inquam, C *ut facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo*. Quia ſicut dicitur: In ſimilitudinem hominum factus eſt, & habitu inventus, ut homo: *Et ipſe accepit eum in ulnas ſuas*. Ecce devotio ſenis ad comprehendendum parvulum, qua Chriſto expoſuit ſe totum, ut poſſet dicere illud ſponſæ: Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Volebat enim implere illud: Pone me, ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum. Immo ſuper duo brachia tua, ut oſtendat, quod fortiter comprehendendus eſt. Inveni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam. Oſtendit etiam, quod utraque manu, & tota virtute noſtra debe-

Iſa. 30
Zach. 1
Job. 19.
Pſal. 117.
1 Cor. 2
Rom. 8
Pſalm. 5
Pſalm. 131
Mal. 3.
Philip. 2.
Cant. 1.
Cant. 8.
Cant. 3

Digitized by Google

bemus Domino famulari. Sicut illi, qui una manu pugnabant, & alia
Nehem. 4 faciebant opus. Non ſicut illi, qui
Matth. 23 imponunt onera gravia & importabilia, digito autem ſuo nolunt ea movere.

Et benedixit Deum, & dixit. Poſt ſanctitatis meritum ſubditur hic veritatis præconium, elevans ad admirandum. Unde in admiratione concluditur, cum dicitur: *Et erant mirantes præ magnitudine*, ſcilicet præconii. Hujus autem præconii excellentia colligitur ex tribus, ſcilicet ex præambula benedictione, ex devota Chriſti laude & magnitudine, ibi; *Nunc dimittis*, in cantico Simeonis. Et ex parentum admiratione, ibi; *Et erant pater ejus, & mater*. Præmittitur ergo dicta benedictio, cum dicitur; *Et benedixit Deum*, id eſt benedicendo, gratias egit, ita ut diceret
Pſal. 102 cum Pſalmo: Benedic anima mea Domino; & omnia quæ intra me
1 Mac. 10 ſunt nomini ſancto ejus. In hymnis & confeſſionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Iſrael.
Eccli. 32 Et in Eccleſiaſtico; Benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis ſuis.

Nunc dimittis, &c. Hic ſubditur devota Chriſti magnificatio, facta a Simeone, impleto Spiritu ſancto. Et primo in hoc cantico præmittitur ſpiritualis conſolatio ſenis. Secundo ſubditur ſublimis commendatio infantis, ibi; *Quia viderunt oculi mei.* Oſtendit igitur Simeon ſenex, ſe conſolatum in præſentia Chriſti ex ratione triplici. Propter dignationem majeſtatis, propter quam dicit; *Nunc dimittis ſervum tuum Domine*. Quia Dominus venerat ad ſervum. Quid cauſæ eſt, ut veniat Dominus
2 Reg. 24 Pſal. 143 Rex ad ſervum ſuum; Quid eſt homo, quia innotuiſti ei; aut filius hominis, quia reputas eum? Propter impletionem veritatis, propter quam
Iſa. 55 dicit; *Secundum verbum tuum*. Verbum, ſcilicet promiſſum. Verbum meum: quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum. Et ideo illud dicere poterat; Bonita-

A tem feciſti cum ſervo tuo Domine, Pſal. 118
ſecundum verbum tuum. Propter adeptionem tranquillitatis; propter quam dicit: *In pace*. Jam enim adveniente illo, qui dicit: In me pacem habebitis. Juſtus dicebat ſe in Joan. 16
pace mori. Jam pro vera conſolatione poterat dicere illud, quod dixit Jacob ad Joſeph: Jam lætus moriar, Gen. 46
quia vidi faciem tuam, & ſuperſtitem te relinquo. Et hoc petebat To- Tob. 3
bias: Et nunc Domine ſecundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meum. Hoc jam præſtiterat ipſi Simeoni, ſicut promiſerat. Unde poterat dicere illud: In pace in idipſum dor- Pſalm. 4
B miam, & requieſcam. Quia nihil aliud expectabat.

Quia viderunt oculi mei, &c. Hic ſecundo additur Chriſti magnificatio ſecundum triplicem excellentiam pietatis, ſapientiæ, & majeſtatis. Ex pietate, & clementia venit ſalus. Ex ſapientia fulget lux. Ex majeſtate gloria & laus. Salus ſcilicet populis: lux gentibus: gloria Iſraelitis. Quantum ad ſalutem clementiæ dicitur: *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum*. Unde poterat dici Simeoni illud: Videbis faciem ejus in ju- Iob 33
bilo. Et Baruch: Poſt hæc in terris Baruch 3
viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Hæc autem ſalus non erat
C particularis, ſed univerſalis. Et ideo ſubdit; *Quod paraſti ante faciem omnium populorum*. Secundum illud Iſaiæ; Videbunt omnes fines terræ ſa- Iſa. 52
lutare Dei noſtri. Jam verificatum videbant illud; Notum fecit Domi- Pſal. 97
nus ſalutare ſuum in conſpectu gentium. Sequitur; *Viderunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri*. Iſaias; Pa- Iſa. 49
rum eſt, ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fœces Iſrael convertendas. Dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ. Et quantum ad lucem ſapientiæ, propter quod addit; *Lumen ad revelationem gentium*. Ha- Iſa. 9
bitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis. Et hoc lumen gentibus revelavit gloriam Dei. Revelabi-

Digitized by Google

Iſa. 40 bitur gloria Domini, & videbit om- A nis caro pariter quod os Domini lo- Dan. 2 cutum eſt. Ipſe revelat profunda, & abſcondita, & novit in tenebris conſtituta: & lux cum eo eſt. Quantum ad ſublimitatem gloriæ ſubditur: *Et gloriam plebis tuæ Iſrael.* Quia de Iſrael natus eſt ſecundum carnem. Iſa. 4. Et germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ ſublimis, & exultatio his, qui ſalvati fuerunt de Iſrael. Et tunc impletum Eſther 8 eſt illud, quod dicitur: Judæis nova lux oriri viſa eſt, gaudium & honor, & tripudium. Magnificatur ergo Chriſtus ſub ratione ſalutis omnium, lucis gentium, & gloriæ Judæorum. Primum clementiam, ſecundum ſapientiam, tertium vero patientiam manifeſtat ſub ratione pacis, ex conſolatione ſenis. Unde laudatur in hoc cantico ut pax, ut ſalus, ut lux, ut gloria. Pax eſt, quia Mediator: ſalus, quia redemptor: lux, quia Doctor: gloria, quia Præmiator. Et in his quatuor conſiſtit perfecta Chriſti commendatio, & magnificentia. Immo totius Euangelicæ hiſtoriæ quædam breviſſima comprehenſio, quantum ad incarnationem in pace, prædicationem in luce, redemptionem in ſalute, reſurrectionem in gloria.

Canticum Simeonis cur cantatur in completorio.

Et quia canticum illud ſic continet laudis Chriſti plenitudinem & ſenis mortis conſolationem: ideo ſub ſero diei cantatur in completorio. Unde iſta tria Cantica ſunt ordinata, Mariæ, Zachariæ, & Simeonis, in Eccleſia decantanda, primum veſperi, ſecundum mane, tertium ſero, quia ſequens incipit, ubi terminatur præcedens. Significatur etiam in hoc, quod de incarnatione omnis ſtatus debet laudare Deum, ſcilicet virginum, conjugatorum, viduarum, contemplativorum, prælatorum, activorum: laici, clerici, & religioſi, qui etiam Domino debent eſſe conſecrati.

Et erant pater ejus, & mater, &c. Hic tertio ſubditur ex hoc conſurgens parentum admiratio, cum ſubditur: *Et erant pater ejus & mater mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo,* ſcilicet ſuper quatuor prædictis. Nam Chriſtus admirabilis eſt, ſecundum quod mediator: Valde mirabilis Eſther 15 es, Domine, & facies tua plena eſt gratiarum. Admirabilis etiam ſecundum quod Salvator in clementia, propter quod in pſalmo dicitur: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Pſalm. 67 Quoniam gratia & miſericordia in ſanctos ejus, & reſpectus in electos illius. Sap. 4 Admirabilis ſecundum quod Doctor in ſapientia: Mirabilis in altis Dominus. Pſal. 92 Et in Exodo: Quis ſimilis tui in fortibus, Domine? Exod. 15 quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate? B terribilis, atque laudabilis, faciens mirabilia. Et ideo non eſt mirum, ſi pater putativus, & mater vera mirabantur ſuper his quæ dicebantur.

Et benedixit illis Simeon, &c. Poſt teſtificantis meritum, & teſtificationis præconium, ſubjungitur hic tertio præconii temperamentum, humilians ad compatiendum, unde in compaſſione terminatur. Etenim calix in manu Domini, vini meri plenus mixto. Pſalm. 74 Ideo poſt Chriſti dignitatem ſubiungit infirmitatem. In hoc autem temperamento, primo præmittitur propheticæ benedictionis ſolatium. Deinde additur dominicæ paſſionis myſterium. Tertio C ſubjungitur maternæ compaſſionis martyrium.

Cur Simeon parentibus Jeſu benedixerit.

Quantum ad ſolatium benedictionis propheticæ præmittitur: *Et benedixit illis Simeon,* id eſt, benedictos prædicavit: Mariam, quia concepit: & Joſeph, quia educavit. Unde poterat eis dicere illud Davidicum: Benedicti vos a Domino, qui Pſalm. 113 fecit cælum & terram. Benedicuntur enim parentes in filio, & pro filio, ſecundum illud: Benedixit Heli 1 Reg. 2 Elcanæ, & uxori ejus, ſcilicet pro Samuele optimo puero. Nota quod præmittitur hic benedictio tum ad conſolationem, tum ad confortationem, tum etiam ad commendationem, ne paſſio prædicenda turbet, ne terreat, ne credatur culpa pro-

ximo-

Digitized by Google

ximorum parentum eſſe in cauſa. A
Vel ideo benedixit, ut ſignaret,
quod in illo impletæ ſunt benedi-
Gen. 12 ctiones patrum. Benedicam benedi-
centibus tibi. Vel ideo, ut inſinuet
per paſſionem Chriſti, nos ab omni
Gal. 3 maledicto liberatos. Chriſtus nos re-
demit de maledicto legis, factus pro
nobis maledictum.

Quantum ad myſterium dominicæ
paſſionis, additur: *Et dixit ad Ma-
riam matrem ejus: Ecce poſitus eſt hic
in ruinam, & in reſurrectionem mul-
torum in Iſrael.* Et hoc divino judi-
Joan. 9 cio. In judicium ego in hunc mun-
dum veni, ut qui non vident, vide-
ant: & qui vident, cæci fiant. Et
Iſa. 8 erit vobis Dominus in ſatisfactionem. B
In lapidem autem offenſionis, & in pe-
tram ſcandali duabus domibus Iſrael,
in laqueum, & in ruinam habitan-
tibus Hieruſalem. Et ideo dicitur
poſitus, ſcilicet divino judicio. Vo-
1 Petr. 2 bis igitur honor credentibus, non
credentibus autem, lapis, quem re-
probaverunt ædificantes, hic factus
eſt lapis offenſionis, & ſcandali, his,
qui offendunt verbo. Et hoc pro cul-
pa ipſorum. Simile dicitur de Apo-
2 Cor. 2 ſtolis: Chriſti bonus odor ſumus Deo:
aliis quidem odor mortis in mortem,
aliis autem odor vitæ in vitam. Et
ratio hujus eſt contradictio erroris, C
propter quod additur: *Et in ſignum,*
Thren. 3 *cui contradicetur.* Tetendit arcum
ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad
ſagittam. Hoc dicitur propter con-
tradicentes: Recogitate eum, qui
Heb. 12 talem ſuſtinuit a peccatoribus adver-
ſum ſemetipſum contradictionem.
Et iſta contradictio fuit occaſio rui-
Iſa. 41 næ, & cauſa in multis; Peribunt
viri, qui contradicunt tibi. Et ideo
Eccli 4. dicitur: Non contradicas verbo ve-
ritatis ullo modo.

Quantum ad martyrium maternæ
compaſſionis dicitur: *Et tuam ipſius
animam pertranſibit gladius*, id eſt, tui
ipſius gladius compaſſionis. Unde ipſi
Pſalm. 104 competit illud: Ferrum pertranſiit
tom. 1. ſ. de animam ejus. Dolores, quos pariens
B. Virg. effugit, tempore paſſionis ſuſtinuit.
circa fin. Unde Bernardus. Dum perforatur
lancea ille tuus Jeſus, omnium qui-
dem, ſed ſpecialiter tuus, tuam ip-
ſius animam mundam gladius per-
tranſivit, quia jam ille expiraverat,
unde te pluſquam martyrem prædi- Hieron. ad
camus. Et Hieronymus: Quia men- Paulam &
te paſſa eſt, pluſquam martyr fuit. Euſtoch.
Unde, quia ipſa veraciter diligebat, tom. 9 ep. 10 poſt
ex affectu intimo vehementer com- med.
patiebatur. Alii vero, qui corde non
diligebant, exultabant. Et ideo ad-
ditur; *Ut revelentur ex multis cordi-
bus cogitationes.* Ut, eſt hic conſe-
cutum, quia hoc conſecutum eſt ad
paſſionem Chriſti, quia videlicet Ju-
dæorum carnalium, & hypocritarum,
fuit cordis iniquitas revelata. Cum
ſanare vellet Iſrael, revelata eſt ini- Oſee. 7
quitas Ephraim, & malitia Samariæ.
Quia ſicut dicitur, nihil eſt oper- Matth. 10
tum, quod non reveletur: & occul-
tum, quod non ſciatur. Hoc autem
maxime erit in judicio. Nolite an- 1 Cor. 4
te tempus judicare, quoad uſque ve-
niat Dominus qui & illuminabit ab-
ſcondita tenebrarum, & manifeſta-
bit conſilia cordium, &c. Nota ſpi- Ex meditatione
ritualiter, quod ex conſideratione paſſionis
paſſionis Chriſti debet triplex gla- dominicæ,
dius ſpiritualis animam pertranſire. triplex gladius
Primus gladius eſt diſcretionis rectæ animam
fidei: Et gladium ſpiritus, quod eſt noſtram
verbum Dei. Secundus gladius eſt penetrare debet.
diſcretionis ſeveri judicii: De ore Epheſ. 6
ejus gladius utraque parte acutus ex- Apoc. 1
ibat. Tertius eſt gladius diviſionis
humani deſiderii: Non veni pacem Matth. 10
mittere, ſed gladium. Pertranſit au-
tem animas primus gladius per ve-
ram fidem: Vivus eſt ſermo Dei, Heb. 4
& efficax, & penetrabilior omni gla-
dio ancipiti: & pertingens uſque ad
diviſionem animæ, ac ſpiritus, com-
pagum quoque ac medullarum, &c.
Secundus per rigorem pœnitentiæ:
Gladii ancipites in manibus eorum. Pſal. 149
Tertius per ardorem benevolentiæ:
En lectulum Salomonis: Et poſt: Om- Cant. 3
nes tenentes gladios. Alius eſt gla-
dius ſpiritualis etiam triplex, ſed
peſſimus. Primus eſt gladius ranco-
ris. Arripuit Saul gladium ſuum, 1 Reg. 31
& irruit ſuper eum. Secundus, de-

Digitized by Google

Pſal. 56 tractionis: Filii hominum, dentes A eorum arma & ſagittæ & lingua eorum gladius acutus. Tertius hæreſis, qui eſt diviſio ab unitate fidei ſub metaphora meretricis: Noviſſima illius amara, quaſi abſynthium: & lingua ejus acuta, quaſi gladius biceps. Et in Pſalmo: Gladium evaginaverunt peccatores. Sequitur: Ut trucident rectos corde. Primus gladius ſpiritualis eſt emendus: Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Alius vero eſt in vaginam remittendus: Converte gladium tuum in locum ſuum: & ratio hujus eſt, quia primus occidit vitam carnalem, ſecundus vero vitam ſpiritualem.

Prov. 5

Pſalm. 36

Luc. 22

Matth. 26

Et erat Anna prophetiſſa, &c. Poſt teſtimonium ſexus virilis, ſequitur hic teſtimonium ſexus muliebris: decebat enim CHRISTI adventum teſtimonium habere ab omni genere perſonarum, ut inexcuſabiles ſint, qui non credunt Evangelio. Unde CHRISTUS habuit teſtimonium angelicum & humanum: & iterum quantum ad ſimplices, & quantum ad perfectos: & iterum perfectorum in utroque ſexu, ut oſtendatur, quod uterque ſexus ad redemptionem ſpectabat, ſicut uterque ceciderat. Unde, ut nihil deſit ad firmitatem teſtimonii Chriſtus natus habuit teſtimonium ſeptiforme, ſcilicet a natura cæleſti, videlicet ſtellam: Vidimus ſtellam ejus in oriente. A ſupercæleſti, ſcilicet angelica: Facta eſt cum angelo multitudo cæleſtis exercitus, &c. A natura ſubcæleſti, ſcil. virili, ſimplici, ut erant paſtores. Et reverſi ſunt paſtores &c. A virili ſapiente: Ecce Magi ab Oriente venerunt, &c. Senili in ſexu maſculino, ſicut erat Simeon. Et hic venit in Spiritu in templum. Senili in ſexu fæmineo, ut hic: *Et erat Anna prophetiſſa, &c.* Infantuli, qui non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt: Mittens occidit omnes pueros, &c. Et tunc impletum eſt illud: Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem: & ſic omnis natura, omnis ſexus, omnis ætas Chriſto naſcenti teſtimonium perhibuit, quia ipſe debebat reparare omnia. Unde & pueris in templo clamantibus, & Phariſæis reclamantibus dictum eſt: Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Ad hujus autem teſtimonii fidem aſtruendam tria inducuntur. Primum eſt prophetantis auctoritas: Secundum eſt teſtificantis ſanctitas, ibi: *Et vixerat cum viro ſuo annis ſeptem, &c.* Tertium eſt teſtimonii celebritas, ibi: *Et hæc ipſa hora ſuperveniens, &c.* Auctoritas autem prophetantis colligitur ex duobus, ſcilicet ex munere prophetali, & origine naturali. Ratione muneris prophetalis, dicitur. B *Et erat Anna prophetiſſa.* Anna interpretatur gratia, in quo oſtenditur, quod recte decebat hanc mulierem prophetare, quæ erat habitaculum gratiæ. Mulier gratioſa inveniet gloriam: unde ipſa poterat dicere illud: Gratia Dei ſum id, quod ſum. Ideo non eſt mirum, ſi Anna erat Prophetiſſa, quia dicitur de ſapientia, quod in animas ſanctas ſe transfert, & amicos Dei, & prophetas conſtituit. Ratione vero originis naturalis additur: *Filia Phanuel de tribu Aſer.* Et ſic erat de genere Iſrael, de cujus genere erant reges, ſacerdotes, & prophetæ, & Chriſtus Dominus. Dicitur de Iſraelitis: C Quorum adoptio eſt filiorum, & gloria teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, &c. Et ſpecialiter erat de tribu Aſer. Cui data eſt benedictio in filiis: Benedictus in filiis Aſer, ſit placens fratribus ſuis. Sicut dies juventutis tuæ ita & ſenectus tua. Et hoc ſpecialiſſime dicitur de filia Phanuel, qui interpretatur facies Domini. In quo oſtenditur, quod erat de genere illorum, ad quos dicitur: Quærite faciem ejus ſemper. Nihil ergo deerat ratione originis ex parte dignitatis parentum, neque ratione antiquitatis dierum, quæ facit ad dignitatem, & auctoritatem quantum ad populum.

Co-

Matt. 2 · Sup. eod. · Sup. eod. · Matt. 2 · Sup. eod. · Mat. 2 · Pſalm. 8 · Infra 19 · Annæ interpretatio. · Prov. 11 · 1 Cor. 15 · Sap. 7 · Rom. 9 · Deut. 33 · Pſal. 104

Prov. 1 Corona dignitatis ſenectus, quæ in viis juſtitiæ reperietur. Et ideo ſubditur: *Et hæc proceſſerat in diebus multis*. In nidulo meo moriar, & ſicut palma, multiplicabo dies. Iob 29.

Et vixerat cum viro ſuo, &c. Hic ſecundo deſcribitur teſtificantis ſanctitas, quantum ad perfectionem vitæ activæ, & contemplativæ. Quantum ad vitam activam, quæ conſiſtit in regimine domus propriæ, dicitur: *Et vixerat cum viro ſuo annis ſeptem a virginitate ſua*. Et ſic fuit virgo, antequam cognoſceretur a marito. Et hæc erat vidua uſque ad annos octoginta quatuor. Et ita habuit continentiam virginalem, vidualem, & conjugalem pro loco & tempore. Unde laudabilis fuit in cuſtodia corporis, propter quod ei competebat illud: Feciſti utiliter, & confortatum eſt cor tuum, eo quod caſtitatem amaveris, & poſt virum tuum, alterum neſcieris. Et ideo vidua honoranda, ſecundum illud: Viduas honora, quæ vere viduæ ſunt. Et iterum: Vidua eligatur, non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor, in operibus bonis teſtimonium habens. Talis fuit Anna, in qua apparet, quod habebat perfectionem vitæ activæ. Quantum ad perfectionem vitæ contemplativæ, dicitur: *Quæ non diſcedebat de templo*. Tota vivebat in contemplatione devote. Gloſſa: Exemplum datur viduis, quæ ſunt in Eccleſia, ut dicant cum Pſalmo. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi. Contra illas viduas de quibus dicit Apoſtolus, quod otioſæ diſcunt circuire domos: & non ſolum otioſæ, ſed & verboſæ, & curioſæ, loquentes, quæ non oportet. Vacabat etiam officioſe, unde & additur: *Jejuniis & obſecrationibus ſerviens*. Sicut illa bona vidua Judith: quæ in ſuperioribus domus ſuæ fecerat cubiculum ſecretum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur: habens ſuper lumbos ſuos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ ſuæ. Et hoc optime, quia ſicut dicitur: Vidua, quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt: & bene jungit jejunium, & orationem, quia jejunio ſanantur peſtes corporis, & oratione peſtes animæ. Bona eſt oratio cum jejunio & eleemoſyna, &c. Vacabat etiam continue, unde dicitur: *Die ac nocte*. Secundum formam Apoſtoli: Quæ vere vidua eſt & deſolata: ſperat in DEO, & inſtat obſecrationibus & orationibus die ac nocte.

(Marginal references: Judith. 15; 1 Tim. 5; Gloſſa; Pſalm. 131; 1 Tim. 5; Judith 8; 1 Tim. 5; Iob 12; 1 Tim. 5)

Et hæc, ipſa hora, & cetera. Hic tertio deſcribitur teſtimonii celebritas, tum ratione temporis congruentis, tum ratione multitudinis conſentientis. Ratione temporis congruentis, dicitur: *Et hæc, ipſa hora ſuperveniens, confitebatur Domino*. In quo apparet, quod divino inſtinctu factus eſt iſte concurſus, & ideo feſtum Purificationis dicitur feſtum obviantium. Quia Simeon & Anna obviaverunt Joſeph & Mariæ ſine aliqua convocatione. Et ideo in die illo univerſaliter fit proceſſio. Unde ſicut eodem ſpiritu venit, quo Simeon, ita & eodem ſpiritu prophetavit, & impletum eſt illud: Et prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ: ſenes veſtri viſiones videbunt, &c. Attamen Simeonis teſtificatio explicite deſcribitur, & per modum prædicationis, Annæ vero implicite & per modum confeſſionis, quia docere in Eccleſia non eſt mulierum, ſed virorum. Docere autem, mulieri non permitto in Eccleſia, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Et nota, quod de Chriſto prophetaverat Simeon, & Zacharias, & Maria Virgo, & Elizabeth copulata conjugio, & ideo congruum, ut prophetaret & vidua, ne aliqua profeſſio deſit, aut ſexus. Ratione vero multitudinis conſentientis ſubditur: *Et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael*. Illi enim libenter audiebant, unde dicebant illud: Ecce Deus noſter iſte, expectavimus eum, & ſalvabit nos. Jam poterat decantare: Redemptionem miſit Dominus populo ſuo. Omnibus loquebatur, quia in hoc pendebat ſalus omnium; Et

(Marginal references: Feſtum purificat.; Ioel. 2; 1 Tim. 2; Iſa. 25; Pſal. 110; Iſa. 49)

ſciet omnis caro, quia ego Dominus A ſalvans te, & redemptor tuus, fortis Jacob. Et nota, hic ſpiritualiter, quod in oblatione Domini, quatuor perſonæ offerunt, ſcilicet Joſeph, Maria, Simeon, & Anna: quia anima, quæ verum ſacrificium vult offerre Deo, debet habere comitatum quatuor virtutum cardinalium. Per Simeonem namque, qui interpretatur audiens, intelligitur prudentia. Audiens ſapiens, ſapientior erit. *Prov. 1* Per Annam vero, quæ interpretatur gratia, intelligitur temperantia: Optimum eſt gratia ſtabilire cor, non eſcis, *Heb. 13* &c. Per Joſeph virum juſtum, qui interpretatur augmentum, intelligitur juſtitia: Multiplicabit ſemen veſtrum, *2 Cor. 9* & augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ. Per Mariam, quæ interpretatur dominatrix, intelligitur fortitudo: Melior eſt patiens viro forti. *Prov. 16* De his quatuor virtutibus, in laudem ſapientiæ ſcribitur: Prudentiam docet, & juſtitiam, & virtutem. *Sap. 8* Et hæc deſignatur per quatuor Propheriſſas mulieres, de quibus fit mentio in Scriptura. *Exod. 15* Quarum prima eſt Maria ſoror Moyſi, Delbora, Holda, & Anna, ſicut hic. *Judith 5* Per Annam, ſicut dictum eſt, intelligitur temperantia. *4 Reg. 22* Per Holdam, quæ interpretatur diſcretio, intelligitur prudentia, per Delboram, quæ interpretatur apis habens aculeum, intelligitur juſtitia, C quantum ad ſeveritatem, & clementiam. Per Mariam, quæ interpretatur dominatrix, & amarum mare, *Maria.* intelligitur fortitudo, quantum ad magnanimitatem & patientiam. Et hæ *Act. 21* quatuor virtutes intelliguntur per quatuor filias Philippi Propheriſſas. Huic erant quatuor filiæ virgines, prophetantes. Per Philippum, qui interpretatur os lampadis, intelligitur ſapientia, *Philippus* quæ docet, & generat quadruplicem virtutem prædictam.

Et ut perfecerunt, & cetera. Poſtquam deſcripta eſt humiliatio Chriſti ſecundum legis præceptum & clarificatio per veritatis teſtimonium: ſequitur ultima particula hujus partis, in qua deſcribitur prædictorum conſummatio, & hoc primo reſpectu legalis præcepti: deinde reſpectu prophetalis vaticinii. Quantum ad legalis præcepti conſummationem dicitur: *Et ut perfecerunt omnia ſecundum legem Domini*. Quia ſecundum quod dicitur: Non veni legem ſolvere, ſed adimplere. *Matt. 5* Et rurſus: Jota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. *Ibidem.* Quantum autem ad prophetalis vaticinii completionem, ſubditur, *Reverſi ſunt in Galilæam, in civitatem ſuam Nazareth*. Admonitus in ſomnis, ſeceſſis in partes Galilææ. *Matt. 2* Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas: B Quoniam Nazaræus vocabitur. *Ibidem.* Iſaias: Aggravata eſt via maris trans Jordanem Galilææ. *Iſa. 9* Sed hoc non cognoverunt Scribæ, qui dixerunt: Scrutare ſcripturas, & vide, quia a Galilæa Propheta non ſurgit. *Joan. 7* Et nota, quod ſecundum Auguſtinum: Puer Jeſus ante perlatus eſt a Judæa in Ægyptum, quam deſcenderet in Galilæam quia propter perſecutionem Herodis deſcenderunt in Ægyptum, & propter timorem Archelai ſeceſſit in partes Galilææ, rediens de Ægypto. *Aug. lib. 2 de conſenſ. Evang. c. 5 6 tom. 4.*

Puer autem creſcebat, &c. Supra deſcripſit Evangeliſta, qualiter Salvator factus eſt ſub lege cæremoniali: hic deſcribit, qualiter factus eſt ſub lege morali. *Univerſa morum diſciplina tribus abſolvitur.* Sed quoniam tota morum ordinatio principaliter attenditur circa tria, ſcilicet circa cultum majeſtatis, & ſtudium veritatis, & officium pietatis: quia per primum ſubiicitur homo ſuo Creatori, per ſecundum Doctori, per tertium genitori: Ideo pars iſta habet tres partes. In quarum prima oſtenditur, qualiter Chriſtus factus eſt ſub lege morali, quantum ad majeſtatis cultum: in ſecunda, qualiter factus eſt ſub lege morali, quantum ad virtutis ſtudium, ibi: *Et factum eſt poſt triduum*. In tertia qualiter factus eſt ſub lege morali, quantum ad pietatis obſequium, ibi: *Et dixit mater ejus ad eum, & cet.* Ad perfectam deſcri- *Perfectus Dei cultus*

ſcriptionem cultus divini duo introducuntur. Primum eſt excellentia virtutis propriæ: ſecundum, eſt reverentia majeſtatis divinæ, ibi: *Et ibant parentes ejus per omnes annos, & cet.* Excellentia autem virtutis in CHRISTO oſtenditur ex parte mentis, quamvis eſſet defectus ætatis ex parte carnis: propter quod præmittit profectum ætatis in carne, & ſubjungit perfectionem virtutis in mente. Quantum autem ad profectum ætatis in carne dicitur. *Puer autem creſcebat*, ſcilicet in corpore, ſicut exponit Beda, in quantum puer erat, id eſt, homo fragilis, creſcere poterat, ſicut ceteri homines, non in quantum verbum. Quantum autem ad perfectionem virtutis in mente, ſubditur: *Et confortabatur ſpiritu*. Perfectio autem virtutis mentalis conſiſtit in tribus, ſcilicet in vigore potentiæ reſpectu iraſcibilis: in ſplendore ſapientiæ reſpectu rationalis: & fervore gratiæ reſpectu concupiſcibilis. Quantum ergo ad vigorem potentiæ iraſcibilis dicitur: *Et confortabatur ſpiritu*: Manus Domini erat mecum confortans me. Et: Omnia poſſum in eo, qui me confortat.

Beda. | Perfectio virtutis mentalis in tribus conſiſtit. | Ezech. 3 | Coloſſ. 2

Quantum ad ſplendorem ſapientiæ in rationali ſubditur: *Plenus ſapientia*. Nam in ipſo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus. Quantum vero ad fervorem gratiæ in concupiſcibili, ſubditur: *Et gratia Dei erat in illo*. In me gratia omnis vitæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ. Et vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis.

Iſa. 11 | Eccli. 24 | Joan. 1

Et ibant parentes ejus, &c. Hic deſcribitur reverentia majeſtatis divinæ, quæ conſiſtit in cultu religionis, & oſtenditur in CHRISTO ſecundum parentum ducatum, & ſecundum proprium inſtinctum.

Quantum ad parentum ducatum dicitur: *Et ibant parentes ejus per omnes annos in Hieruſalem*. Nam ita mandatum erat in lege, tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis. Et credendum eſt, quod etiam ducerent Jeſum, quia ibidem ſubditur: Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo, & hoc in Hieruſalem, ſecundum præceptum: Ad locum quem elegerit Dominus Deus veſter, de cunctis tribubus veſtris venietis. Et iſte locutus erat Hieruſalem, ſecundum quod dicitur: Elegi, & ſanctificavi locum iſtum, ut ſit nomen meum ibi in ſempiternum. Et iſtum cultum maxime in Paſchate faciebant, & ideo ſubditur: *In die ſolemni Paſchæ*. Habebitis hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno.

Exod. 23 | ibid. | Deut. 12 | 2 Par. 7 | Exod. 12

Quantum autem ad proprium inſtinctum, etiam divino cultui vacabat puer Jeſus, quantum ad hoc dicitur: *Et cum factus eſſet annorum duodecim*. In quo oſtenditur, quod puer Jeſus divino cultui vacabat, ſine parentum conſortio, ſine conſilio, ſine complacito. Sine conſortio quidem, quia licet eo cum conſortio parentum aſcenderit: tamen ſine eis remanſit, propter quod dicitur: *Aſcendentibus illis in Hieruſalem, ſecundum conſuetudinem diei feſti*, ſcil. ad orandum, ſicut infra: Duo homines aſcendebant in templum, ut orarent. Et Petrus & Joannes aſcendebant in templum. *Conſummatiſque diebus, cum redirent*, ſcil. ad propria, ſecundum illud Judith: Celebrata feſtivitate, unuſquiſque redit ad ſua. Et cum omnes redirent, non tamen Jeſus. Unde ſubditur: *Remanſit puer Jeſus in Hieruſalem*. Et ita ſolus, ſine parentum conſortio. Hujus figura præceſſit in puero Samuele, de quo dicitur quod abiit Elcana in domum ſuam: puer autem erat miniſter in conſpectu Domini. Unde ſolus remanſerat, ut melius orationi vacaret. Sedebit Solitarius, & tacebit. Et ita remanſit proprio inſtinctu, ſine parentum conſortio. Remanſit etiam ſine conſilio, unde ſubditur: *Et non cognoverunt parentes ejus*. Cujus figura præceſſit in Samſone, qui

Luc. 18 | Act. 3 | Judith 16 | 1 Reg. 2 | Thr. 3

Judith. 14 qui noluit patri, & matri indicare, quod mel de corpore leonis aſſumpſerat. In quo etiam præbuit exemplum, quod in divino obſequio faciendo non eſt a parentibus carnalibus conſilium requirendum. Qui dixerit patri ſuo, & matri ſuæ, neſcio vos: & fratribus ſuis ignoro illos: hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſervaverunt. Et ne putes, quod iſta ignorantia fuerit ex ngligentia, propter quam eſſet reprehenſibilis Maria, ſubdit cauſam: *Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei.* Quia cum viri irent cum viris, & mulieres cum mulieribus ſeorſum, probabile erat patri, quod puer eſſet cum matre: & probabile matri, quod eſſet cum patre. Et ideo fuerunt decepti. Non erat puer de genere illorum de quibus dicit Job: Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conſpectu eorum erat, ſicut ille, de quo in Pſalmo: Conſiderabam ad dexteram, & videbam, & non erat qui cognoſceret me. Et ſic remanſit ſine parentum conſilio. Remanſit etiam ſine complacito, quia cum dolore quærebant, quem amiſerant, unde ſubditur: *Et requirebant eum inter cognatos, & notos.* Et tamen non invenerunt, quia tales elongantur ab ipſo. Noti mei quaſi alieni receſſerunt a me. Et ideo ſequitur: *Et non invenientes eum, regreſſi ſunt in Hieruſalem.* Sed quem non poterant invenire in conſortio cognationis, invenerunt in loco orationis, ſecundum illud: Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eum in campis ſilvæ. Et poſt, Introibimus in tabernaculum ejus. *Reverſi ſunt*, inquam, *requirentes eum.* Secundum illud: Surgam, & circuibo civitatem, quæram quem diligit anima mea. Ita dicebat Virgo Maria. Et iterum: Quæſivi, & non inveni illum: vocavi, & non reſpondit mihi. Adjuro vos filiæ Hieruſalem, ſi inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei, quia amore langueo. In hoc autem admonemur, ut ab

Deut. 33 · *Job* 21 · *Pſalm.* 141 · *Job* 19 · *Pſal.* 131 · *Cant.* 3 · *Cant.* 5

A ipſa infantia divino cultui mancipemur. Samuel autem miniſtrabat ante faciem Domini, puer accinctus Ephot lineo. Et maxime ab anno duodecimo, quia tunc incipit tempus diſcretionis convertendi ad bonum. Unde de ſancto Martino legimus, quod cum eſſet annorum duodecim, eremum concupivit. Similiter dicitur de beato Benedicto. Ideo Evangeliſta hanc ætatem exprimit. Admonemur etiam, ut nullatenus propter amorem parentum, divinum cultum intermittamus. Unde Hieronymus: Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine, & ſciſſis veſtibus ubera, quibus te nutrierat, B mater oſtendat: licet in limine pater jaceat: per calcatum perge patrem, ſiccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem: Dicitur enim: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non eſt me dignus.

Et factum eſt poſt triduum, & cetera. Superius oſtendit Evangeliſta, qualiter CHRISTUS Dominus factus eſt ſub lege morali, quantum ad cultum divinæ majeſtatis: Hic ſecundo oſtendit, qualiter factus eſt ſub eadem quantum ad ſtudium veritatis. In quo primo deſcribit Evangeliſta ejus humiliationem, in aſſumendo diſcipuli formam. Secundo vero ejus C clarificationem in aperiendo ſapientiæ prærogativam, ibi: *Stupebant autem, & cetera.* Formam autem diſcipuli, oſtendit, Salvatorem aſſumpſiſſe, cum dicitur: *Et factum eſt: Poſt triduum invenerunt illum in templo ſedentem.* Seſſio deſignat quietem, & humilitatem. Sciebat enim, quod melius eſt ſedere in angulo domatis, quam cum muliere ligitioſa, & in domo communi. *Sedentem*, inquam, *in medio Doctorum.* In medio Eccleſiæ aperuit os ejus, & adimplevit illum ſpiritu ſapientiæ, & intellectus &c.

Sciebat enim ſcriptum eſſe: Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis efficietur. Et in hoc docet conſortium ſtudentium diligendum, & auſcultandum,

1 *Reg.* 2 · *S. Martin.* · *S. Benedict.* · *Matth.* 10 · *Christus diſcipulus.* · *Prov.* 21 · *Eccli.* 15 · *Prov.* 13

Digitized by Google

dum, non ad litigandum, ſed conferendum, propter quod ſubditur: *Audientem illos, & interrogantem.* Hoc enim eſt exercitium addiſcentis, ut audiat, & interroget de dubiis. Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi gratia bona, quia auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam. Et ideo dicitur: Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Et quia audire ſolum non ſufficit, ideo ſubditur: *Et interrogantem,* Interroga generationem priſtinam, & diligenter inveſtiga patrum memoriam. Et in Deuteronomio: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, & cet. Interrogabat autem, non ut doceretur, ſed magis ut doceret. Hieronymus: Duodecim annos Salvator impleverat: & in templo ſacerdotes interrogans, magis docet, dum prudenter interrogat. In hoc autem ſpiritualiter eſt intelligendum, quod Chriſtus docet nos, quod ante debeamus diſcere, quam docere, ſecundum illud: Antequam loquaris, diſce. Et ideo voluit in medio Doctorum inveniri, & in templo: quia in ſcripturarum lectione, & in oratione veritas invenitur. Unde nota, quod Chriſtus inventus eſt in præſepio. Et hoc vobis ſignum, id eſt, in ſtudio ſacræ ſcripturæ, quia ſecundum quod dicitur: Ubi non ſunt boves, præſepe vacuum eſt. Boves ſunt prædicatores, teſte Paulo: Non alligabis os bovi trituranti, & cetera. Inventus eſt in domo, Intrantes domum, id eſt in ſcrutinio conſcientiæ quietæ. Intrans domum meam, conquieſcam cum illa. Inventus eſt & in templo, ſicut hic: id eſt, in conſortio ſanctæ Eccleſiæ, quia Dominus in templo ſancto ſuo. Non enim invenitur in monumento Doctrinæ erroneæ. Mulieres venerunt ad monumentum, & non invenerunt corpus Domini Jeſu. Nec etiam in lectulo conſcientiæ inquietæ. In lectulo meo per noctes quæſivi, quem diligit anima mea, quæſivi illum & non inveni. Nec invenitur in conſortio vitæ mundanæ. Sapientia ubi invenitur? Et

Eccli. 32 · Ioan. 8 · Iob 8 · Deut. 32 · Eccl. 18 · Variis in locis inventus eſt Chriſtus. · Sup. eod. · Prov. 14 · 1 Cor. 9 · Matth 2 · Sap. 8 · Pſalm. 10 · Luc. 24 · Cant. 3 · Iob 28

A poſt: Non invenitur in terra ſuaviter viventium.

Stupebant autem, &c. Hic poſt humiliationem, ſubjungit clarificationem, cum dicitur: *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant ſuper prudentia & reſponſis ejus.* Pro eo quod prudentiſſime reſpondebat ſuper æſtimationem. Stupor eſt enim ex inſolita, & magna imaginatione. Stupor & mirabilia facta ſunt in terra. Job: Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & judices in ſtuporem. Et ſic impletum eſt illud: Habebo per hanc claritatem ad turbas, & honorem apud ſeniores juvenis: & acutus inveniar in judicio, & in conſpectu potentium admirabilis ero, & facies principum mi-B rabuntur me. Hoc in Chriſto nunc impletum eſt. Hujus figura præceſſit, cum dicitur, quod videns regina Saba ſapientiam Salomonis, non habebat ultra ſpiritum propter nimiam admirationem. Et non ſolum illi extranei ſtupebant, ſed etiam parentes. Unde ſubditur: *Et videntes admirati ſunt.* Et admirabantur turbæ ſuper doctrina ejus. Et vere mirabile, quod reſpondebat, quæ non didicerat. Mirabantur Judæi dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit?

Et dixit mater ejus, &c. Hic tertio oſtendit, qualiter factus eſt ſub lege morali, quantum ad officium pie-C tatis. In quo præmittitur primo humiliatio, & ſubditur clarificatio, ibi: *Et mater ejus conſervabat omnia verba hæc.* Humiliatio autem oſtenditur hic in duobus, ſcilicet in ſubjacendo corripienti, & in obſequendo præcipienti. Subjecit enim ſe Chriſtus matri corripienti, propter quod dicitur: *Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid feciſti nobis ſic?* Ipſa fiducialius loquitur, & interrogat cauſam dimiſſionis, cum ſciat ſe honorari debere ab eo, ſecundum illud: Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et in Proverbiis: Conſerva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Sed tu, inquit, conturbaſti nos: Unde ſubdit: *Pater tuus, &c.*

Hier. 5 · Iob 12 · Sap. 8 · 3 Reg. 10 · Matth. 7 · Ioan. 7 · Chriſti humiliatio · Exod. 20 · Prov. 6

Digitized by Google

&c. ſcilicet putativus, vel adoptativus, ſive educativus. *Et ego dolentes quærebamus te*, ſimul dicentes illud: *Tob. 10* Heu, heu me, fili mi, ut quid te miſimus peregrinari, lumen oculorum noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ, ſolatium vitæ noſtræ, &c. Sequitur: *Omnia ſimul in te uno habentes, te non debuimus dimittere ire a nobis*. Et nota quod ad quæſtionem reſpondet humiliter, & ſapienter. Unde & ſubditur: *Et ait ad illos: Quid eſt quod me quærebatis?* quaſi abſentem, cum ego eſſem vobis præſens. *Hierem. 23* Numquid non cœlum & terram ego impleo? Et hic oſtendit, quia filius erat æterni patris. Unde ſubditur: *Neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt oportet me eſſe?* *Joan. 6* Deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me. Unde non debetis mirari, ſi vos dimiſi propter æternum Patrem. Quia ſic dicitur: *Act. 5* Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. Et quia verbum erat occultum, ideo ſubditur: *Et ipſi non intellexerunt*. *1 Cor. 2* Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt. *Tob. 12* Et Tobias. Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt. In hoc autem, quod correptus, humiliter ſe excuſavit, & invitatus a matre, ut miraculum faceret, reſpondit dure; dedit nobis exemplum & formam humilitatis, ut malimus corripi, quam laudari. *Eccl. 7* Melius eſt a ſapiente corripi, quam ſtultorum adulatione decipi. Etiam hic inſinuat, quod pietas ad Deum præferenda eſt pietati reſpectu parentum.

Subjecit ſe etiam Dominus præcipienti, propter quod ſubditur. *Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth.* Modo impletum eſt illud. *Baruch 3* Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. *Deſcendit*, inquam, quod eſt ſignum humilitatis: *Cant. 6* Deſcendi in hortum meum, ut viderem poma convallis, id eſt, humiles. Quia in excelſis Dominus, humilia reſpicit, ſcilicet de propinquo, & alta a longe cognoſcit, ideo ſubditur: *Et erat ſubditus illis.* Bernardus: Quis? Deus hominibus. *Bern. s. 1 hom. 1 ſup. Miſſ. eſt.* Deus, inquam, ſe hominibus ſubdit. Et tu dominari geſtiens, tuo te præponis Creatori?

Quoties enim hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo, ut tale mihi aliquid Dominus reſpondeat. *Matth. 16* Vade poſt me Satana, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt. Unde ipſe vere dicere poterat illud ad Corinthios: *1 Cor. 9* Dum eſſem liber, &c. Omnibus, omnium me ſervum feci. Et nos omnibus amore ipſius debemus eſſe ſubjecti.

1 Pet. 2 Subjecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum.

Et mater ejus, & cetera. Hic deſcribitur ejus clarificatio. Et hoc per duo, ſcilicet per matris teſtimonium, & per propriæ virtutis indicium. Quantum ad matris teſtimonium dicitur: *Et mater ejus conſervabat omnia verba hæc*, ut pro loco & tempore teſtimonium perhiberet, ſicut dicit Beda in Gloſſa. *Beda. Dan. 12* Sic dictum eſt: Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna librum uſque ad tempus tutum. Et quia hoc intelligebat, ideo dicitur: *In corde ſuo*. Secundum illud, *Eccl. 8* Tempus ad reſponſionem cor ſapientis intelligit. *Mar. 9* Et dicitur de transfiguratione Domini, quod diſcipuli verbum continuerunt apud ſe. *Matth. 13* Nondum enim venerant Apoſtoli, quibus datum erat noſſe myſterium regni DEI, ſicut dicitur: qui etiam mutuo conferrent, ſecundum illud: *Gal. 2* Contuli cum illis Evangelium, quod prædico in gentibus.

Quantum autem ad propriæ virtutis indicium, ſubditur: *Et Jeſus proficiebat ætate*, ſcilicet ex parte corporis, ſicut Samuel: *1 Reg. 2* Puer Samuel proficiebat, atque creſcebat, & placebat tam Deo quam hominibus. Et iſte profectus erat ſecundum exemplar, ſed interior profectus erat ſecundum evidentiam, de quo dicitur; *Et ſapientia*, ſcilicet in intellectu. *Et gratia*, in affectu. *Apud Deum*, ſcilicet honorandum, *& homines*, ædificandos.

Nec

Nec eſt contrarium ei, quod dicitur ſupra quod erat plenus ſapientia. [Sap. c. 2] Unde Gregorius: Proficiebat ſapientia non per acceſſum temporis accipiendo, quod non habebat, ſed dona gratiæ, & ſapientiæ, quæ habebat, ceteris pandendo, & hoc ad ædificationem aliorum. [2 Cor. 8] Providemus bona, non ſolum coram Deo, ſed etiam [Eccli. 20] coram hominibus. Unde ad noſtram ædificationem, ſapientiam ad tempus abſcondit, ut oſtendat, quod nos debemus tacere uſque ad tempus ſecundum illud: Eſt tacens, non habens ſenſum loquelæ: & eſt tacens, ſciens tempus apti temporis. Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus: laſcivus autem & imprudens non ſervabit tempus. Etiam ad noſtram ſalutem oſtendit [Eccl. 4] ſecundum illud: Ne retineas verbum in tempore ſalutis. Unde, quia non quærebat gloriam ſuam, ſed Dei, non ſuum commodum, ſed noſtram ſalutem: ideo coram Deo & hominibus gratiam inveniebat. Primum [Prov. 3] erat juſtitiæ, ſecundum miſericordiæ, propter quod dicitur: Miſericordia & veritas te non deſerant, & invenies gratiam, & diſciplinam bonam coram Deo, & hominibus.

Ex prædictis igitur colligere poſſumus, qualiter intendere debemus cultui divinæ majeſtatis, ſtudio veritatis, & obſequio pietatis. Nam cultus divinæ majeſtatis præoccupari debet ab infantia, præferri debet ceteris pro reverentia divina. Studium veritatis debet eſſe cum debita ſocietate, ſcilicet peritorum, & debito ordine, ut prius ſit diſcipulus, quam magiſter. Obſequium pietatis attenditur in hoc, quod ſubiiciamur patri ſpirituali, ſive corripienti, ſive præcipienti. Et ſi hoc ſervamus, tunc ſequitur illud, quod ultimo ponitur, quod proficimus apud Deum & homines.

CAPUT III.

A*Nno autem quintodecimo imperii, &c.* Supra egit Evangeliſta A de myſterio incarnationis Chriſti, quantum ad nativitatem in utero, & ex utero. Hic quantum ad nativitatem extra uterum, ſecundum illud Ambroſii, qui dicit illum renatum eſſe Sacramentis, ſcilicet, quando baptizatus eſt. Et hæc habet tres partes, in quarum prima agit de Baptiſmo, & prædicatione Joannis in generali, reſpectu totius populi: In ſecunda vero in ſpeciali, reſpectu ſpecialium perſonarum, ibi: *Et interrogabant eum, &c.* In tertia in ſingulari, reſpectu Chriſti: *Et factum eſt, dum baptizaretur.* Et ordo patet, quia generale dirigit ad ſpeciale, ſpeciale ad ſingulare. Quantum ad B primum, notandum, quod doctrina & prædicatio Joannis commendatur a tribus. Primo a temporis opportunitate, ſecundo vero ab officii auctoritate, ibi: *Factum eſt verbum Domini, &c.* In tertio vero a zeli ſolicitudine, ibi: *Dicebat ergo ad turbas, &c.* Primum reſpicit, quod eſt extra, ſecundum, quod ſupra, tertium, quod eſt intra. Et ſic per omnem modum eſt ejus prædicatio & doctrina perfecta. Quantum ad primum, nota quod opportunitas temporis colligitur ex tribus, ſcilicet ex unione imperii Romani, & ex partitione regni Judaici, & ex diviſione ſacerdotii Levitici. Ex quibus C colligitur opportunitas temporis, quia illum annunciabat Joannes, qui ſynagogam Judæorum diſpergebat, & gentium varietates in unitatem Eccleſiæ congregabat. Quantum ad unionem imperii dicitur: *Anno quintodecimo imperii Tyberii Cæſariis*, in quo ſcilicet jam erat tempus adventus Chriſti: quia ſcilicet ante Tiberium fuit Julius, & Pompejus: Et [Dan. 2] Julius contrivit Pompeium: & poſt hos ſucceſſit Tiberius. Et ita jam verificatum erat illud de quarto regno, ſcilicet Romanorum, quod fuit ex parte ſolidum, & ex parte contritum, & ideo erat tempus verificationis illius, quod ſequitur ibidem. [Ibid.] In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in

Digitized by Google

in æternum non diſſipabitur, & poteſtas ejus alteri populo non tradetur.

Quantum autem ad partitionem regni Judaici ſubditur: *Procurante Pontio Pilato Judæam*, ſub quo ſcilicet Dominus eſt crucifixus, ſecundum quod narrat hiſtoria omnium *Luc. 23* Evangeliſtarum. *Tetrarcha autem Galilææ Herode*, iſte fuit, ſub quo etiam Dominus crucifixus eſt. Et qui interfecit Joannem Baptiſtam, ſecundum quod dicitur, quod dicebat ei: Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui: de quo Philippo additur: *Mar. 6* *Philippo autem fratre ejus Tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis*. *Iſa. 1* Et ita jam verificatum illud erat: Regionem veſtram coram vobis alieni devorant. *Prov. 28* Et in Proverbiis. Propter peccata terræ multi principes ejus. Et ideo ſubditur: *Et Lyſania Abilinæ Tetrarcha*, ideſt, alterius regionis, quæ erat quarta pars regni: *Tetrarcha quid.* dicitur enim a tetra, quod eſt quatuor, & archos, quod eſt princeps. Archelao enim filio Herodis magni, propter ſuperbiam ſuam in exilium apud Lugdunum deportato, regnum in quatuor tetrarchias eſt diviſum, ut ſic minueretur ſuperbia *Beda.* Judæorum. Unde Beda: Tres tetrarchias regebant tres filii Herodis magni, ſub quo Dominus natus eſt. Pilatus vero procurator erat alterius tetrarchiæ. Et nota, quod fuerunt duo Lyſaniæ: alter filius Hircani, *Ioſeph. l. 2 de bello Iud. c. 11* de quo Joſephus: alter Herodis, de quo Beda loquitur.

Quantum vero ad diviſionem ſacerdotii ſubditur: *Sub principibus ſacerdotum, Anna & Caipha*, qui ambitione moti, ut dicit Beda, ſummum ſacerdotium emebant a Romanis. Unde quia jam ſecundum Bedam & Joſephum, ſacerdotes non inſtituebantur per unctionem, ſed per terrenam poteſtatem: ideo ceſſaverat unctio ſacerdotalis, & unctio regalis. Jam ergo tempus advenerat ut Chriſtus adveniret, ſecundum illud: *Gen. 49* Non auferetur ſceptrum de Juda, &c. Item jam ceſſaverat unctio

A ſacerdotii Levitici, & ideo tempus erat, ut veniret ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, ut impleretur illud, quod dictum eſt de Sacerdotio Levitico, & Sacerdotio Chriſti: Expellam te de ſtatione tua, & *Iſa. c. 22* de miniſterio tuo deponam te. Et *Ibid.* poſt de Chriſto, ſub figura Eliacim: Et erit in die illa, vocabo ſervum meum Eliacim, & induam illum tunica tua. Et infra: Et dabo clavem *ibid.* domus David ſuper humerum ejus. In quo oſtenditur, quod iſte Eliacim debet eſſe rex & ſacerdos, quod ſolum in Chriſto eſt impletum, qui fuit ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, qui ſimul rex & ſacerdos B fuit, ſecundum illud: Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſe eſt, ut & *Heb. 7* legis tranſlatio fiat. Jam erat tempus Evangelium prædicandi & in tali tempore a prædicatione Joannis debuit Evangelium inchoari, ac prædicari. Patet ergo, quam ſufficienter ſecundum ſcripturas conſtituit Evangeliſta opportunitatem in adventu Chriſti, & prædicatione Præcurſoris, quod Judæi cæci non viderunt. Ideo Hieremias: Milvus in *Hierem. 8* cœlo cognovit tempus ſuum: turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus adventus ſui, populus autem meus non cognovit judicium Domini. Et infra: Hypocritæ, faciem *Luc. 12* C cœli, & terræ noſtis probare, hoc autem tempus, quo modo non probatis? Poterant autem hoc tempus cognoſcere non ſolum per ſcripturas, ſed etiam per ipſas res in temporibus geſtas, ſecundum quod dicit Gregorius. Liquet, quod ad finem Judæa venerat, quæ tot regibus diviſa ſubjacebat: & cum ſubditi eſſent alieno imperio, jam tempus erat, ut Dominus regnum Iſraeliticum revelaret, quod promiſerat omni modo ſtabilire in ſempiternum. Patet etiam, quam rationabiliter. Evangeliſta, licet de ſacerdotio Chriſti intendat, tamen Regum & ſacerdotum tempus enunciet, ut oſtendat Chriſti ſacerdotium ſimul & regnum eſſe conjunctum: & per utrumque probat

Digitized by Google

probat tempus adventus ejus, & ſimul regnum eorum, id eſt, Judæorum & Gentium, quia utrumque ſimul venerat copulare in unum. Item hoc, id eſt, Judæorum, diviſum, & illud, id eſt, Gentium unum: quia Gentium plenitudo debebat intrare, & Judæorum multitudo diſpergi propter peccatum incredulitatis.

Factum eſt verbum, &c. Hic commendatur Joannis prædicatio ab officii auctoritate, quam primo commendat Evangeliſta ex ſeipſa. Secundo vero ex atteſtatione Prophetica, ibi: *Sicut ſcriptum eſt, &c.* Quantum ad primum, notandum, quod auctoritas Joanni commiſſa, commendatur a tribus, id eſt, a dono cœleſtis gratiæ, a miniſterio humilis obedientiæ, & a ſigno ſacramentalis medicinæ. Quantum ad donum cœleſtis gratiæ dicitur: *Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium in deſerto. Factum eſt*, ſcilicet per inſpirationem ſupernam, & ideo dicitur: *Super Joannem.* Quia Spiritu S. inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines. Unde ſuperſignat auctoritatem, ſecundum illud: Spiritus Domini ſuper me, ad annunciandum manſuetis miſit me. Et ad hoc erat dignus ratione doni divini muneris. Ideo dicitur: *Super Joannem.* In quo, ſcilicet, eſt gratia, quia dicitur, quod ſapientia in animas ſanctas ſe transfert. Dignus etiam ex merito patris, & ideo dicitur: *Zachariæ filium.* Unde poterat ei dicere illud: Benedictio ſit tibi, fili mi, quia boni & optimi viri filius es. Dignus etiam ex merito propriæ virtutis: unde dicitur: *In deſerto*, in loco aſpero, & duro. Invenit eum in terra deſerta, in loco horroris, &c. Et in Oſea: Ego cognovi te in deſerto, in terra ſolitudinis: in qua terra conſuevit fieri verbum Dei ad hominem, ſicut ad Moyſen: Vocavit eum de medio Rubi, & cetera, quando minavit gregem ad interiora deſerti. Oſeas: Adducam eam in ſolitudine, & loquar ad cor ejus. Quantum ad miniſterium humilis obedientiæ, ſubditur: *Et venit in omnem regionem Jordanis.* Unde Chryſoſtomus: Venit Joannes, quaſi magni regis præparator, & nuntius fidelis. Et tunc impletum eſt illud: Ecce ego mitto Angelum meum: & præparabit viam ante faciem meam. Et ſignanter dicit: *In omnem regionem*, ut ſignetur vera obedientia, quæ nihil excipit, ſed ad omnia eſt prompta. Ad omnia, quæ mittam te, ibis, &c.

Quantum autem ad ſignum ſacramentalis medicinæ, ſubditur: *Prædicans baptiſmum pœnitentiæ*, ſicut dicitur: Joannes baptizavit baptiſmo pœnitentiæ populum. Propterea baptiſmum pœnitentiæ vocat, quia ad pœnitentiam informabat. Exibat ad eum Hieroſolyma, & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata ſua. Sed licet ad pœnitentiam informaret, tamen remiſſionem peccatorum non faciebat, ſed ad baptiſmum illum præparabat. Et ideo ſubditur: *In remiſſionem peccatorum*, id eſt, in baptiſmum Chriſti, in quo eſt remiſſio. Unde: Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum. Et de hoc dicebat Zacharias: Erit fons patens domui David, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ. Et Ezechias: Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini, ab omnibus inquinamentis veſtris, &c.

Sicut ſcriptum eſt, &c. Hic commendatur auctoritas Joannis ex atteſtatione Prophetica, in qua Joannes prædicans oſtenditur habere officium excitandi, commonendi & conſolandi. Oſtenditur, inquam, primo habere officium excitandi per exclamationem, & ideo dicitur: *Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Iſaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deſerto.* Hoc enim ſcribitur capite quadrageſimo. Dicitur autem Joannes, vox, quia ſicut vox verbum præit, ſic Joannes Chriſtum. Et vox clamantis,

Marginalia: 2 Pet. 1; Iſa. 61; Sap. 7; Tob. 7; Deut. 32; Oſea 2; Exod. 3; Oſea 2; Chryſ. t. 2 hom. 3 in c. Matth. comm. 2; Malac. 3; Hier. 1; Act. 19; Matth. 3; Act 2; Zach. 13; Ezech. 36; Joannes vox cur dicatur; Iſa. 18

tis, quia excitat dormientes, ut ad A lucem evigilent, ſecundum illud: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam. *Iob 38* Et Job: Tonabit voce magnitudinis ſuæ, & non inveſtigabitur, cum audita fuerit vox ejus. *Pſalm. 28* Hæc eſt vox, de qua in Pſalmo: Vox Domini ſuper aquas, Deus majeſtatis intonuit, Dominus ſuper aquas multas, vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini confrigentis cedros, &c. *Joan. 1* Unde Joannes reſpondet quærentibus: Ego vox clamantis in deſerto: dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta. Vox igitur eſt ſignum expreſſivum verbi. Unde Prophetiæ aliorum fuerunt quaſi nutus B reſpectu Chriſti, ſed Joannis fuit, quaſi vox reſpectu verbi, quia ipſum viſibiliter oſtendit. Oſtenditur ſecundo habere officium commonendi per excitationem, cum ſubditur: *Parate viam Domini*, per obſervantiam ſcilicet *Pſalm. 118* mandatorum. Viam mandatorum tuorum cucurri. Et Baruch: Si *Baruch. 3.* in via Dei ambulaſſes, habitaſſes utique in pace ſuper terram. *Rectas facite ſemitas ejus*, per obſervantiam *Prov. 4.* conſiliorum: Viam ſapientiæ monſtravi tibi, & duxi te per ſemitas æquitatis: quas cum ingreſſus fueris, non arctabuntur greſſus tui: & currens non habebis offendiculum. Iſa*Iſa. 26*ias: Semita juſti recta eſt, rectus calC lis juſti ad ambulandum. Pſalmus: *Pſalm. 118* *Prov. 3* Dirige me in ſemita mandatorum tuorum. In Proverbiis: In omnibus viis tuis cogita illum: & ipſe diriget greſſus tuos, ne ſis ſapiens apud temetipſum. Time Dominum, & recede a malo. Et ſequitur: Viæ ejus, viæ pulchræ, & omnes ſemitæ ejus *Pſalm. 118* pacificæ. Et in Pſal. Vias tuas Domine, demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me, & cetera. [*Rectas* *Iob 1* *facite*, ſcilicet intentiones. Job: Et erat vir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum. Cogitationes. Pſal*Pſalm. 24* *Eccl. 7* miſta: Innocentes & recti adhæſerunt mihi. Et Ecclesiaſt. Hoc inveni, quod fecerit Deus hominem re*Cant. 1*ctum. Affectiones: Recti diligunt

A te. in Pſalmo: Quam bonus Iſrael *Pſalm. 72.* Deus his, qui recto ſunt corde. Locutiones. Proverb. Juſti ſunt omnes *Prov. 8* ſermones mei, recti ſunt intelligentibus. Actiones. In Proverbiis: Ex *Prov. 20.* ſtudiis ſuis intelligitur puer, ſi munda, & recta ſint opera ejus. Job: *Iob 8* Si mundus & rectus inceſſeris, ſtatim evigilabit ad te. Paſſiones: Job: *Iob 4* Recordare, obſecro te, quis umquam innocens periit? aut quando recti deleti ſunt? Retributiones: Proverb. Juſtitia rectorum liberabit *Prov. 11.* eos.

Eſt enim juſtitia ſecundum Tul*Tullius de Inv. & alibi.*lium conſtans & perpetua voluntas, jus ſuum unicuique tribuens. Qui B per has rectitudines incedunt, intelliguntur per illa animalia, de quibus Ezechias: Pedes eorum recti, &c. *Ezech. 1.*

Oſtenditur tertio habere officium conſolandi per promiſſionem, cum ſubditur: *Omnis vallis, &c.* In quo prædicit effectum Adventus Chriſti reſpectu humilium juſtorum, reſpectu peccatorum, & reſpectu univerſorum, quia exaltabit humiles, propter quod dicitur: *Omnis vallis implebitur*, id eſt, humilis, Pſalmus: Valles abundabunt frumen*Pſal. 64.*to. Supra: Exaltavit humiles: In*Sup. c. 1.* *Inf. 18.*fra: Omnis, qui ſe humiliat, exaltabitur. Hoc figuratur, ubi Eliſæus implevit vaſa vacua. Humiliavit ſu*4 Reg. 4*C perbientes, propter quod ſubditur: *Et omnis mons, & collis humiliabitur.* Iſaias: Ego ante te ibo, & glorio*Iſa. 45*ſos terræ humiliabo. Job: Reſpiciens *Iob. 40.* omnem arrogantem humilia. Rectificabit deviantes, propter quod additur: *Et erunt prava in directa.* Be*Beda in Luc. c. 3. tom. 5 ex Greg. hom. 20 in Ev. ante med.*da, id eſt, malorum corda per injuſtitiam diſtorta, erunt in directa, id eſt ad regulam juſtitiæ dirigentur. Proverb. Revela Domino ope*Prov. 16*ra tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

Hoc autem eſt contra hypocritas, qui a Domino abſcondunt conſilia ſua. Apoſtolus ad Theſſalonicenſes: Dominus autem diriget corda veſtra, *2 Theſſ. 3* & cetera, Mitigabit tumultuantes, propter quod dicit: *Et aſpera in vias*

pla-

Digitized by Google

Beda ibid. *Iſa. 11* planas, id eſt, mentes iracundiæ in manſuetudinem convertentur. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: vitulus, & leo, & ovis ſimul morabuntur. Illuminabit omnes accedentes, ideo adjungit: *Et videbit omnis caro ſalutare Dei*, id eſt, de omni carne, ut fiat diſtributio pro generibus ſingulorum, ſecundum illud Pſalmi: *Pſal. 97* Viderunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri. *Iſa. 40* Iſaias: Et videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum eſt. *Idem 52* Item: Videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri. Et nota quod idem ipſe, qui eſt os, vel verbum Patris, ſecundum deitatem, eſt ſalutare ſecundum humanitatem. B *Dicebat ergo ad turbas*, &c. Hic commendatur prædicatio Joannis a zeli ſeveritate. Et quia ſeveritati debet adjungi pietas, ideo præmittitur increpatio: ſecundo vero adjungitur exhortatio, ibi: *Facite ergo dignos fructus penitentiæ*. Tertio vero ſubinfertur comminatio, ibi: *Jam enim ſecuris ad radicem*, & cetera. Increpatio eſt culpæ: admonitio pœnitentiæ, ſed comminatio pœnalis vindictæ. Increpatio autem eſt de duobus, ſcilicet de certa malitia culpæ & de ignorantia, ſive inconſideratione pœnæ. Increpat igitur de certa malitiæ culpa ſub metaphora viperæ, ut dicitur: *Vipera proprietates.* *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut baptizarentur ab ipſo: Genimina viperarum*, &c. C Nota quod viperis eos comparat ob triplicem proprietatem: vipera enim cum momorderit hominem, ſtatim currit ad aquam. Sic iſti, peccata mortifera confitentes, currebant ad aquam Baptiſmi. *Eccli. 34* Contra quos dicitur: Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio illius? Item genimina viperarum, rumpendo viſcera maternam, naſcuntur, ſic iſti perſequendo *Matt. 23* Prophetas, materna viſcera violabant. Teſtimonio eſtis vobis ipſis, quia filii eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum. Serpentes, genimina viperarum, quo modo fugietis a judicio gehennæ? Item foris ſunt ſpecioſæ & quaſi pictæ, ſed intus veneno repletæ, ſic & iſti. Matthæus: *Ibidem* Similes eſtis ſepulchris dealbatis, quæ a foris parent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum.

Increpat enim de inconſideratione pœnæ, cum addit: *Quis oſtendit vobis fugere a ventura ira?* *Greg. hom. 20 in Ev. ante med.* Gregorius: Ventura ira eſt animadverſio ultionis extremæ, quam tunc peccator fugere non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. *1 Theſſ. 5* Tunc repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut dolor in utero habentis, & non effugient. *Apoc. 6* Item Apocalypſis: Dicunt montibus: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos a facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni. *Hier. 25* Hierem. Facta eſt terra eorum in deſolationem a facie iræ columbæ, & a facie iræ furoris Domini, propterea Job: *Job 19* Fugite a facie gladii. *Pſalm. 138* Quo ibo a Spiritu tuo? & quo a facie tua fugiam? *Jonæ 1.* Non in Tharſis cum Jona (Tharſis enim interpretatur exploratio gaudii) ſed cum Propheta in deſerto pœnitentiæ. *Pſalm. 54* Pſalmiſta: Elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine. *Matth. 24* Matthæus: Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes. Orate autem, ut non fiat fuga veſtra in hyeme, vel ſabbato. *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ*, &c. Hic ponitur exhortatio de duobus, ſcilicet de humilitate ſatisfactionis, & de cautela præſumptionis. *Rom. 6* Quantum ad humilitatem ſatisfactionis dicit: *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ*, ut ſit ſatisfactio condigna. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ, in ſanctificationem. Quia dicitur: *Deut. 25.* Pro menſura peccati, erit & plagarum modus. *Greg. hom. 20 in Ev. non procul a medio.* Unde Gregorius: Non eſt par fructus boni operis ejus, qui parum aut nihil peccavit, & ejus, qui graviter cecidit.

Neceſſe eſt enim, ut tanto majora ſibi quis inferat lamenta per pœnitentiam, quanto graviora ſibi intulit damna per culpam. Quantum au-

Digitized by Google

autem ad cautelam præſumptionis ſubditur: *Et ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham*, ſecundum illud Joannis: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus umquam. Ad Romanos: Neque qui ſemen Abrahæ ſunt, omnes filii, niſi etiam patrem imitentur. Joannes: Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Iſaias: Attendite ad Abraham patrem veſtrum, & ad Saram, quæ peperit vos. Et rationem reddit, cum ait: *Dico enim vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*: Ad litteram potens, quia ſubeſt tibi, cum volueris, poſſe. Vel de lapidibus, id eſt, de gentibus. Gregor. Lapides recte dicuntur gentes, quia lapides colunt, juxta illud Pſalmi: Similes illis fiant, qui faciunt ea. Ambroſius: Comparant gentes lapidibus, quia deformes ad uſum, nudi ad ornatum, ſteriles ad fructum, irrationabiles ad profectum. Et ex his ſuſcitati ſunt filii Abrahæ. Si autem vos Chriſti ſemen, ergo Abrahæ eſtis. Ad Romanos: Non qui filii carnis, hi filii Dei: ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine. Tales imitantur Abraham per fidem. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Et ideo propter fidem Centurionis gentilis, dicitur: Multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac & Jacob in regno cœlorum.

Joan. 8 · Rom. 9 · Joan. 8 · Iſa. 51 · Greg. hom. 20 in Ev. ut ſup. · Pſal. 113 · Amb. 10. 3 in cap. 3 Luc. · Galat. 3 · Rom. 9 · Joan. 1 · Matth. 8

Jam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Hic tertio ſubditur comminatio, quæ duplex eſt, ſcilicet de præſenti, & de futuro. Quantum ad comminationem de præſenti dicitur: *Jam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt*. Unde gloſſa: Securis eſt ſeveritas judiciaria ad penitus extirpandas infructuoſas arbores, in quantum infructuoſæ ſunt. In canonica Judæ: Arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ. Et tales deſignati ſunt per illam ficum, quam arefecit Dominus. Ubi dicitur, quod maledixit ficui, & continuo aruit: & ratio hujus fuit, quia non invenit in ea fructum. Et tamen dicit alius Evangeliſta, ſcilicet Marcus, quod non erat tempus ficorum. In quo inſinuat, quod omni tempore requirit Dominus fructum a nobis. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo, &c. Quantum autem ad comminationem de futuro additur: *Omnis arbor non faciens fructum bonum*, id eſt, omnis homo inutilis ſine acceptione perſonæ. Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet, &c. [*Excidetur*, per mortem. Infra: Succide illam, ut quid etiam terram occupat? Et Daniel: Succidite arborem, & præſcindite ramos ejus, excutite folia ejus, & diſpergite fructus ejus. Arbor ergo ſucciditur non ſolum propter defectum fructus, ſed etiam boni fructus. *Et in ignem mittetur*, ſc. per æternam damnationem. Joannes dicit de palmite infructuoſa: Colligent eum, & in ignem mittent, &c. Diſcedite a me maledicti in ignem æternum. Et Iſaias: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. *Et interrogabant eum turbæ*: Poſtquam commendavit Evangeliſta prædicationem Præcurſoris in generali, hic commendat in ſpeciali ſecundum eruditionem, reſpectu ſpecialium perſonarum populi. Commendatur autem doctrina ejus in parte iſta. Primo in comparatione ad exigentiam populi in admirando doctrinam ſanam. Secundo in comparatione ad excellentiam Chriſti in vitando gloriam falſam, ibi: *Exiſtimante autem populo, &c.* Tertio in comparatione ad perfidiam tyranni, in ſuſtinendo pœnam inflictam, ibi: *Multa quidem & alia*. In primo commendatur Joannis prudentia, in ſecundo Joannis innocentia, in tertio patientia. Quantum ad primum, notandum, quod ſecundum triplicem differentiam perſonarum audientium, diverſas inſtructiones adminiſtrat. Primo ad turbas, quæ gerunt perſonam ſubditorum: ſecundo ad publicanos, qui gerunt perſonam miniſtrorum: tertio ad milites, qui gerunt perſonam rectorum, ſive præpoſitorum. Et in qualibet iſtarum partium, primo præmittitur quæſtio, deinde additur reſponſio. Pri-

Gloſſa. · Judæ 3 · Matt. 21 · Marc. 11 · Gal. 6 · Prov. 6 · Inf. c. 13 · Dan. 4 · Joan. 15 · Matt. 25 · Iſa. 66

Digitized by Google

Primo ergo turbis interrogantibus dat A documentum de eleemoſynis faciendis, propter quod dicitur. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus?* Ex quo neceſſe eſt, dignos fructus pœnitentiæ facere, igitur doce nos. Solliciti erant ſimplices addiſcere magis, quam mundi ſapientes. Unde: Numquid ex principibus aliquis credidit in eum? Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti ſunt. Licet autem ab hominibus reputentur maledicti & reprobi, non tamen apud Deum. Unde dicitur: Abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. In proverbiis: Et cum ſimplicibus ſermocinatio ejus. Tales interrogabant Joannem, tamquam Prophetam magnum: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, &c. Et quia humilem proponunt interrogationem, ideo utilem audiunt reſponſionem, cum ſubditur: *Qui habet duas tunicas, det unam non habenti*. Optimum conſilium, quia ſicut dicit Salvator: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Sic faciebat Job: Si deſpexi pereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus eſt? Et nota, quam diſcrete doceat, ut: *Qui habet duas tunicas*, id eſt, alteram neceſſariam, alteram ſuperfluam, quod ſibi eſt ſuperfluum, donet alteri, cui eſt neceſſarium. Unde Beda: De duabus tunicis dividendis datur præceptum, quia ſi una dividitur, nemo veſtitur: nam nudus remanet, & qui dedit & qui accipit.

Joan. 7

Matth. 11

Prov. 3

Deut. 32

Inf. 11

Job 31

Beda t. 5 in Luc. c. 3 Ex Greg. hom. 20 in Euang.

Quod autem dixit de veſtimento, reſpectu defectus extrinſeci dixit: de alimento vero reſpectu intrinſeci, poſtea ſubdit: *Et qui habet eſcas, ſimiliter faciat*. Scilicet, ſi habet ultra neceſſitatem. Sic Job: Si comedi bucellam meam ſolus. Et Tobias: Panem tuum cum eſurientibus, & egenis comede. Et de duobus prædictis ſimul habetur in Iſaia: Frange eſurienti panem tuum, &c. Et poſt: Cum videris nudum, operi eum. Et nota hic, quod per tunicam, & eſcam intelliguntur omnia, de quibus debet, & poteſt fieri eleemoſyna. Unde Hieronymus: Quidquid corpori noſtro ſufficere poterit, & humanæ imbecillitati ſuccurrere, una tunica appellanda eſt, nos enim nudos natura profudit: & quidquid in præſentibus alimentis neceſſarium eſt, hoc unius diei victus appellatur.

Job 31

Tob. 4

Iſa. 58

Nota etiam, quod in modo docendi exprimit, qualiter danda ſit eleemoſyna, & quales conditiones debeat habere. Prima eſt, ut ſit de propria ſubſtantia, propter quod dicit: *Qui habet*. Honora Dominum de tua ſub- B ſtantia, &c. Secunda eſt, quod ſit de re aliquantulum neceſſaria, non omnino ſuperflua. Et ideo. *Duas tunicas*. Unde Beda: Per hoc, quod tunica plus eſt neceſſaria uſui noſtro, quam pallium, ad fructum dignæ pœnitentiæ pertinet: ut non ſolum exteriora quæque & minus neceſſaria, ſed ipſa valde nobis neceſſaria dividere quidem cum proximis noſtris debeamus, ſcilicet vel eſcam, qua carnaliter vivimus, vel tunicam, qua veſtimur. Unde laudatur illa vidua paupercula: quæ de penuria ſua omne, quod habuit, miſit in gazophylacium: ſed alii ex eo, quod eis abundabat. Tertio, nota quod debet eſſe C gratuita: quod notatur in hoc quod dicitur: *Det unam*. Tobias: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Et Matthæus: Gratis accepiſtis, gratis date. Quarto notatur, quod ſit indigenti tribuenda, cum additur: *Det non habenti*. Infra: Cum facis convivium, voca pauperes, &c. Et nota, quod verbum præmiſſum a quibuſdam expoſitoribus dicitur eſſe præceptum, a quibuſdam eſſe conſilium: & hoc, quia ſuperfluum, quod notatur in altera tunicarum, & eſt duplex, prius reſpectu naturæ, ſed non perſonæ; & hoc dare, perfectionis eſt & conſilii: alterum eſt ſuperfluum naturæ & perſonæ: & hoc dare, cum locus & tempus adeſt, & videt hominem egentem, niſi reſervet magis

Eleemoſyna qualis.

Prov. 3

tom. 5 in Luca 3 Ex Greg. hom. 20 in Euang.

Marc. 12

Tob. 4

Matth. 10

Inf. c. 14

egenti, eſt præceptum, ſecundum illud: Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, &c. *Ioan. 3*

Secundo vero Publicanis, quærentibus doctrinam, dat documentum de legibus ſervandis, cum ait: *Venerunt autem & Publicani, ut baptizarentur.* *Publicani.* Publicani autem dicebantur illi, qui publica vectigalia exigebant, ſive qui conductores erant vectigalium fiſci, vel rerum publicarum: vel qui vectigalia regia accipiebant ad ſummam. Et iſti jam veniebant ad Joannem, quaſi deſiderantes ſalutem magis, quam Scribæ. Publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei. *Matt. 21* Et exprimitur eorum diligentia, cum ſubditur quæſtio: *Et dixerunt ad illum. Magiſter, quid faciemus?*

Bene quidem in hoc faciebant ſecundum conſilium Iſaiæ: Quieſcite agere perverſe: diſcite benefacere. *Iſa. 1* Et ſecundum illud Jeremiæ. *Hierem. 6* State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea. Et quia diſcrete quærunt, ideo fructuoſe erudiuntur, cum ſubditur: *At ille dixit ad eos: Nil amplius, quam quod conſtitutum eſt vobis, faciatis. Conſtitutum*, inquam, ſecundum legem divinam. *Deut. 4* Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, neque auferetis ex eo: cuſtodite mandata Domini Dei veſtri. Sic reſpondit Dominus adoleſcenti diviti. *Matt. 19* Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. Quia ſecundum illud: *Pſal. 18* In cuſtodiendis illis retributio multa. Qui cuſtodit præceptum, non experietur quidquam mali. *Eccl. 8* Et nota prudentiam ipſius, qua unicuique præcipit ſecundum poſſe ſuum: videns enim illos infirmos, non apponit gravia, ſed quantum poteſt, mitigat ſarcinam, ſecundum illud: Infirmum autem in fide, aſſumite. *Rom. 14* Unde Joannes, qui ſibi erat rigidiſſimus, publicanis infirmis factus eſt benignus, ut poſſet dicere illud Apoſtoli: Factus ſum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. *1 Cor. 9* Omnibus omnia factus ſum, &c. Et nota, quod hic Joannes videbatur publicanorum officium ſuſtinere, cum tamen de Matthæo publicano inſtruatur officium illud infame, *Infra 5* & propterea intelligendum eſt, quod ad hoc, quod tributa debite exigantur, requiritur debita auctoritas, debita cauſa, & debita menſura, & hoc notat, cum dicit: *Debita exactio qualis.* *Nihil amplius*: ecce menſura: *Quam quod conſtitutum eſt*: ecce auctoritas. *Vobis*, id eſt, ad utilitatem communitatis: ecce cauſa. Et quia hæc raro conſervantur, ideo tales conſueverunt eſſe peccatores & infames: non quia nullo modo bene poſſit fieri officium illud: ſed quia difficile, & rarum eſt, ut non excedat conſtitutum.

Tertio vero, militibus percunctantibus dat documentum de rapinis vitandis, cum ſubditur: I*nterrogabant autem eum, & milites, dicentes: Quid faciemus & nos?* Et recte ſecundum conſilium Tobiæ: Conſilium ſemper a ſapiente perquire. *Tob. 4* Et in hoc magna apparet virtus in Joanne prædicante, quod ad ſe trahat homines, qui maxime videntur mundani. Unde Gloſſa: Magna vis in ſermone Joannis: qui & publicanos, & milites ad conſilium ſuæ ſalutis cogit. Et nota, quod quærunt: *Quid faciemus*, ſecundum illud adoleſcentis: Magiſter, quid faciens, vitam æternam poſſidebo? *Inf. c. 18* Non ſic Phariſæi, ſed curioſe requirunt: Miſerunt Judæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Levitas ad Joannem, ut interrogarent eum: Tu quis es? *Joan. 1* Et poſt: Qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis, & interrogaverunt eum: Quid ergo baptizas? Et quoniam ſalutare conſilium quærebant, & verbum in tempore ſalutis non eſt retinendum, ideo reſponſum ſalutiferunt audierunt, cum ſubditur: *Et ait illis:* In quo documento illicita prohibet, cum ait: *Neminem concutiatis*, id eſt, per vim potentiæ. *Neque calumniam faciatis*, ſub ſpecie juſtitiæ. Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. *Lev. 19* Nam e diverſo malis malum comminatur Dominus: Rapina pauperis in domo *Iſa. 3*

Digitized by Google

veſtra: quare atteritis populum meum, **A** & facies pauperum commolitis? Per rapinam conſueverunt milites peccare: & ideo illam docet tamquam illicitam cavere: ſed ne hoc videatur eis grave, ideo licita concedit, cum ſubdit: *Et contenti eſtote ſtipendiis veſtris*, ſtipendiis, id eſt, pro defenſione Reipublicæ, ſtatutis a ſuperioribus veſtris: quia talis miles Deo acceptus
Ezech. 18 eſt. Vir ſi fuerit juſtus, & hominem non contriſtaverit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, &c. vita vivet. Talis enim contentus eſt ſtipendiis ſuis. Sed non ſunt tales exa-
Iſa. 3 ctores, de quibus Iſaias: Populum meum exactores ſui ſpoliaverunt. Et
Aug. ſerm. 19 de Ver. Dom. c. 10 ideo Auguſtinus de verbis Domini, ait: Quiſquis militiæ ſuæ cingulo utitur, & ſtipendia ſibi publice decreta conſequitur, ſi amplius quærit, tamquam calumniator eſt, & concuſſor. Ideo enim militibus ſtipendia conſtituta ſunt, ne dum quæſtus quæritur,
An militia probanda. prædo graſſetur. Et nota, quod videtur beatus Joannes hic militare officium approbare, cum tamen videatur repugnare mandatis, de quibus præcipit Dominus, ut nullo modo ſe vindicet quis, nec propellat injuriam, im-
Matth. 5 mo dicit: Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ideo nota, quod uſus mili-
Ad militiæ uſum licitum quæ requirantur. tiæ poteſt eſſe licitus & illicitus. Ad licitum autem uſum militiæ oportet **C** quod concurrant conveniens perſona, & cauſa. Perſona, ſcilicet, indicentis bellum: in qua requiritur, quod habeat poteſtatem. Item perſona agentis bellum, quæ debet eſſe laicus, & ſæcularis, non clericus vel religioſus. Item perſona patientis bellum, quæ talis ſit inſolentiæ, ut per bellum ſit compeſcenda. Cauſa autem conveniens eſt, cum eſt pro tutela patriæ, vel pacis, vel fidei. Quando ergo hæc concurrunt, tunc licitum eſt militare; ſed quando deficit aliquod horum, utpote quia defectus eſt ex parte perſonæ vel cauſæ: utpote cum, vel clericus, vel vir religioſus, qui debet eſſe perfectus, vult bellum gerere: vel quando propter gloriam hominum, vel vindictam, tunc eſt illicitum. Quod autem obiicitur de mandato Evangelico, dicendum, quod intelligitur de patientia habenda in animo, non de corporali exhibitione, ſicut Auguſtinus oſtendit in *Aug. & de Mendacio c. 15 tom. 4 & lib. 22 con. Fauſt. c. 76. 79 t. 6*
ſermone Domini in monte. Vel dic, quod illud dictum eſt perfectis: quorum non eſt vinci a malo, ſed vincere in bono malum. *Rom. 12* Dictum eſt etiam ſubditis, non prælatis, vel principibus, & eorum officialibus, quia cum ipſi ſint miniſtri legis, non ipſi puniunt, vel occidunt, ſed lex.

Exiſtimante autem populo, &c. Commendata eſt prædicatio Joannis in comparatione ad exigentiam populi: Hic ſecundo commendatur in comparatio-**B**ne ad excellentiam Chriſti, in hoc quod gloriam Chriſto debitam non uſurpat. Unde ſicut ſupra adminiſtrabat doctrinam ſanam, ita hic vitat gloriam non ſuam. Ad quod explicandum tria introducuntur: primum eſt, falſitatis exiſtimatio in plebe: ſecundum eſt, veritatis confuſio in Joanne: tertium eſt, ſublimitatis commendatio in Salvatore. Quantum ad exiſtimationem falſitatis in plebe dicitur: ***Exiſtimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis***, exiſtimatione falſa & cogitatione erronea de Joanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus, in lege, ſcilicet promiſſus: nec tantum exiſtimantibus, ſed & quærentibus exterius: Miſerunt Ju- *Ioan. 1* dæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & levitas ad Joannem, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et hoc, quia ſuſpicabantur eum eſſe Chriſtum. Unde ſupra: Quis putas puer iſte erit. Non autē *Sup. 1* debebant eum exiſtimare Chriſtum, ſed ejus miniſtrum, ſecundum illud. Sic nos exiſtimet homo, ſicut mini- *1 Cor. 4* ſtros Chriſti, &c. Et ideo in tali cogitatione errabant. Unde Beda. Mira cæcitas Judæorum, quod in Joanne ſponte credebant, hoc in Salvatore tantis ſignis & virtutibus approbato, & ipſo etiam Joanne atteſtante, non credere. Unde non immerito cæci, & duces cæcorum vocantur. Quia po- *Matth. 15* nebant tenebras lucem, & lucem tenebras. Unde Joannes: Non erat ille lux. *Ioan. 1*

Digitized by Google

Quantum ad veritatis confeſſionem A in Joanne ſubditur: *Reſpondit Joannes, dicens omnibus*, id eſt, publice: quia omnes errabant. *Ego quidem aqua baptizo vos*, & tantum, ſicut dicit Ambroſius, corpora tingo. Ac per hoc non ſum Salvator animarum, quem vos me arbitramini eſſe. Unde ipſe dixit: Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Unde cum quæreretur a Judæis quis eſſet? Confeſſus eſt, & non negavit. Et confeſſus eſt: quia non ſum ego Chriſtus. Et ideo poterat dicere illud: Parco autem, ne quis me exiſtimet ſupra B id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me. Et nota, quod eſt baptiſmus fluminis, flaminis, & ſanguinis. Baptiſmus fluminis eſt duplex, quidam in aqua tantum, ut beati Joannis, in Actibus: In quo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Joannis baptiſmate. Quidam in aqua & ſpiritu, ut baptiſmus Chriſti: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. &c. Baptiſmus flaminis ſimiliter duplex eſt: quidam in dono gratiæ: Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto. Quidam in verbo doctrinæ: C Dentes tui, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lavacro, per quas prædicatores intelligimus. Et Joannes: Vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis. Baptiſmus ſanguinis etiam duplex eſt: Quidam in tribulatione: Iſaias: Si abluerit Dominus ſordem filiarum Sion, & ſanguinem Hieruſalem laverit de medio ejus in ſpiritu judicii, & ſpiritu ardoris. Quidam in morte: Baptiſmo habeo baptizari, & quo modo coarctor, uſque dum perficiatur?

Amb. l. 2 in 3 cap. Luca t. 3 — *Ioan. 1* — *Ioan. 1* — *1 Cor. 12* — Baptiſmus triplex. — *Act. 19* — *Ioan. 3* — *Act. 1* — *Cant. 4* — *Ioan. 15* — *Iſa. 4* — *Luc. 12*

Quantum autem ad commendationem ſublimitatis in Salvatore ſubditur: *Venit autem fortior me*. Commendat autem Joannes Chriſtum, quantum ad myſterium incarnationis, quantum ad ſacramentum reparationis, & quantum ad judicium retributionis. In primo eſt noſtræ ſalutis initium: in ſecundo incrementum: in tertio complementum: Quantum ad myſterium incarnationis dicit: *Venit autem fortior me*, fortior, dignior, & excellentior. Iſaias: Vocabitur nomen ejus admirabilis. Quia quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Et hoc quidem non modicum, ſed incomparabiliter, ideo ſubditur, *Cujus non ſum dignus ſolvere corrigiam calceamentorum ejus*. Ad litteram poteſt hoc eſſe, ut tantum ſe humiliet, quod non ſit dignus ſervire ei in humillimo miniſterio. Unde etiam & in Matthæo: Cujus non ſum dignus calceamenta portare. Vel ſpiritualiter per calceamentum intelligitur humana natura aſſumpta ſecundum illud: In Idumæam extendam calceamentum meum. Per corrigiam intelligo ipſam unionem. Eſt ergo ſenſus ſecundum Bedam: *Cujus non ſum dignus*, &c. id eſt, incarnationis myſterium explicare: quia dicitur in Apocalypſi: Nemo inventus eſt dignus aperire librum, & ſolvere ſignacula ejus, niſi ſolus agnus. Aliter intelligitur tertio modo ſic: *Non ſum dignus*, &c. id eſt, evangelicam prædicationem per mundum portare. Unde Beda: Calceamentum nuptiale, eſt evangelica prædicatio, qua calceati fuerunt apoſtoli: Calceati pedes in præparationem Evangelii pacis. Aliter etiam quarto modo exponitur, ut ſit ſenſus: *Non ſum dignus ſolvere*, id eſt, ipſum ſecundum morem legis diſcalceare, & uxorem ejus mihi copulare. Unde Joannes; Qui habet ſponſam, ſponſus eſt; amicus autem ſponſi ſtat, &c. Sed ſecundum primum ſenſum majus videtur habere teſtimonium; In quo mira exprimitur beati Joannis humilitas; cum enim reputatur a Deo maximus, ipſe reputat ſe minimum, ſecundum illud; Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.

Iſa. 9 — *1 Cor. 1* — *Matth. 3* — *Matth. 3* — *Pſal. 59* — *Beda. l. 1 in Luc. cap. 3* — *Idem.* — *Eph. 6* — *Ioan. 3* — *Eccl. 3*

Quan-

Quantum ad ſacramentum repara-
tionis, ſubditur; *Ipſe vos baptizabit*
Act. 1 *in Spiritu ſancto*. Joannes quidem ba-
ptizavit aqua, vos autem baptizabi-
mini Spiritu ſancto. Alioqui: Niſi
Ioan. 3 quis renatus fuerit ex aqua, & Spi-
ritu ſancto, non poteſt introire in
regnum Dei. Et hoc quidem erat
interius. *Et igni:* Hoc dicitur quan-
tum ad ſignum exterius. De quo di-
Act. 2 citur, quod apparuerunt illis diſper-
titæ linguæ tamquam ignis. Et hoc,
quia Spiritus ſancti amor recte per
ignem deſignatur, ſecundum quod
Luc. 12 dicitur: Ignem veni mittere in ter-
ram, &c. Vel *igni*, ſcilicet tribula-
tionis, purificantis a ſequela peccati
Soph. 1 ſecundum illud: In igne zeli mei
devorabitur omnis terra. Vel *igni*,
ſcilicet purgatorio, in quo purgabi-
1 Cor. 3 tur ſcoria peccati: Ipſe autem ſal-
vus erit, ſic tamen quaſi per ignem.
Pſalm. 16 Vel *igni*, tentationis: Igne me exa-
minaſti, & non eſt inventa in me
iniquitas.

Quantum ad juſtitiam retributio-
nis ſubdit: *Cujus ventilabrum in ma-
nu ejus*. Hic autem juſtitia retribu-
tionis commendatur quantum ad tria,
ſcilicet quantum ad judicium diſcre-
tivum meritorum, quantum ad præ-
miationem bonorum, & quantum ad
punitionem reproborum. Quantum
igitur ad judicium diſcretivum, di-
citur: *Cujus ventilabrum in manu ejus*.
Hoc dicit ad poteſtatem judiciariam,
qua diſcernuntur boni a malis: ſicut
per ventilabrum purgantur frumenta
Hier. 15 a ſcoriis: Diſpergam eos ventilabro
in portis terræ. Et dicitur: *In manu
ejus*, id eſt plenaria poteſtate, ſecun-
Ioan. 5 dum illud: Pater omne judicium de-
1 Petr. 5 dit filio. Et ideo dicitur: Humilia-
mini ſub potenti manu Dei, ut vos
exaltet in tempore viſitationis: Ec-
Malach. 3 ce venit dicit Dominus exercituum,
& quis poterit cogitare diem adven-
tus ejus? Et quoniam poteſtatis ju-
diciariæ eſt ſequeſtrare bonos a ma-
lis, ut bonos glorificet, & malos af-
fligat: ideo quantum ad diſcretio-
nem, & ſequeſtrationem dicitur: *Et
Mal. ult. purgabit aream ſuam*. Mundabo ſan-
guinem eorum, quos non mundave-
ram: & Dominus commorabitur in
Sion. Quia vero boni permixti ſunt
modo malis occultis: ideo dicitur in
Pſalmo: Ab occultis meis munda Pſal. 18
me, in perſona Eccleſiæ. Hoc fiet quan-
do implebitur illud: Tollatur impius, Iſa. 26
ne videat gloriam Dei. Et alibi:
Foris canes, & venefici, & impudi-
ci, & homicidæ, & idolis ſervien-
tes. Et nota, quod Eccleſia militans
intelligitur per areolam propter ar-
ctitudinem humilitatis. In Canticis: Cant. 6
Dilectus meus deſcendit in hortum
ſuum ad areolam aromatum. Sed per
aream Eccleſia triumphans, propter
latitudinem charitatis. Ponam hoc
vellus lanæ in aream, &c. Hæc mun- Iudith 6
datur in fine, ſecundum illud. Sic
enim erit in conſummationem ſæ- Matt. 13
culi, exibunt Angeli, & ſeparabunt
malos de medio juſtorum.

Quantum autem ad præmiationem
bonorum, dicitur: *Et congregabit tri-
ticum in horreum ſuum*. Et hoc eſt,
quando Sancti in gloria in unum
reducuntur. Hæc autem Dominus
Deus, qui congregat diſperſos Iſrael. Iſa. 56
Adhuc congregabo ad eum congre-
gatos meos. Et recte electi, ratione
fructuoſitatis comparantur tritico, ſe-
cundum illud: Niſi granum frumen- Jona 12
ti cadens in terram mortuum fuerit, Iob 21
&c. Job: Ingredieris in abundantia
ſepulchrum, ſicut infertur acervus
tritici in tempore ſuo.

Quantum vero ad punitionem re-
proborum, ſubditur: *Paleas autem
comburet igni inextinguibili*. Paleas re-
probos vocat, quia ſunt materia con-
buſtionis: Quid paleis ad triticum, Hierem. 23
dicit Dominus? Unde Job: Erunt, Iob 21
ſicut paleæ, ante faciem venti, &
ſicut favilla, quam turbo diſper-
git. Pſalmus: Deus meus pone il- Pſalm. 82
los, ut rotam, & ſicut ſtipulam an-
te faciem venti. Et ita paleæ ſunt
in pabulum ignis ſempiterni, qui
nec extinguitur, nec extinguit. Et
ideo Iſaias: Vermis eorum non mo- Iſa. ult.
rietur, & ignis eorum non extin-
guetur. Et in Deutoronomio: Ignis Deut. 32
ſuccenſus eſt in furore meo, & ar-

debit uſque ad inferni noviſſima, Hæc autem palearum aduſtio longe erit a tritico congregato, quia iſti erunt in inferno, boni autem in Paradiſo, in quo congregabuntur in gloria, quia hic congregati fuerunt in gratia. Ideo intelligendum, quod triplex eſt congregatio, ſcilicet ad ſtudium veritatis. Appropriate ad me indocti, & congregate vos in domum diſciplinæ. Ad exercitium virtutis: Canite tuba in Sion, ſanctificate jejunium, vocate cœtum, congregate populum, ſanctificate Eccleſiam, &c. Ad præmium felicitatis. Pſalmus: Principes populorum congregati ſunt cum Deo Abraham. Ad exercitium virtutis, videlicet in oratione: Cum oraſſent, motus eſt locus, in quo erant congregati. In prædicatione: Oportet ex his viris, qui nobiſcum ſunt congregati. Et poſtea: Teſtem reſurrectionis ejus nobiſcum fieri unum ex iſtis. In converſatione, Matthæus: Ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Ad ſtudium veritatis, ad cognoſcendum divina præcepta: Congrega ad me populum, ut audiant ſermones meos. Ad cognoſcendum divina ſacramenta: Pſalmus, Congregate illi ſanctos ejus, qui ordinant teſtamentum ejus ſuper ſacrificia. Ad cognoſcendum divina promiſſa: Congregamini ad me filii Jacob, ut annuntiem quæ ventura ſunt vobis. Ad præmium felicitatis per cohærentiam pacis, Matthæus: Mittet filius hominis Angelos ſuos. Et poſtea: Et congregabunt electos ejus a quatuor ventis, &c. Per refulgentiam lucis, Iſaias: Omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi. Per conſonantiam laudis: Salvos nos fac Domine Deus noſter: & congrega nos de nationibus, ut confiteamur nomini ſancto tuo.

(Margin: Congregatio triplex bonorum. — Eccl. 51 — Iohel 2 — Pſal. 46 — Act. 4 — Act. 1 — Matth. 18 — Deut. 4 — Pſalm 49 — Gen. 49 — Matth. 24 — Iſa. 60 — Pſalm. 105)

Multa quidem & alia exhortans, evangelizabat, &c. Supra commendavit prædicationem Joannis in comparatione ad exigentiam populi, & excellentiam Chriſti. In hac parte commendat in comparatione ad perfidiam tyranni. In qua laudatur ejuſdem patientia, quia doctrina viri per patientiam noſcitur. In hac ergo parte, primo introducitur Joannes, exhortans populum obedientem: ſecundo corripiens principem prævaricantem: tertio ſuſtinens adverſarium perſequentem.

(Margin: Prov. 19)

Quantum ergo ad exhortationem populi obedientis dicitur: *Multa quidem & alia, exhortans, evangelizabat populo*. Sed tamen omnia erant ad bonum. Adjuvantes exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, &c. Et ad Theſſalonicenſes: Exhortatio noſtra non de errore, neque de immunditia, neque in idolo: ſed ſicut probati ſumus a Deo, ut crederetur nobis Evangelium. Et ratio ſubditur: *Euangelizabat*, id eſt, bona annunciabat. Quam pulchri ſuper montes pedes annunciantis, & prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis ſalutem, &c. Quantum ad correptionem principis prævaricantis, ſubditur, *Herodes autem Tetrarcha*, de quo habitum eſt ſupra, *cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris ſui*. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam, &c. (*Et de omnibus malis, quæ fecit Herodes*. Et ita non parcebat ei. Gloria divitum, & honoratorum, & pauperum, timor Dei eſt, non deſpicere hominem juſtum pauperem, & non magnificare virum peccatorem divitem. Unde ſibi competit illud quod dicitur de Eliſæo: In diebus ſuis non pertimuit principem & potentia nemo vicit illum, nec ſuperavit illum verbum aliquod. Et quia publice peccabat, publice arguebat, ſecundum illud: Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant: & hoc quidem audacter. Ad Titum, Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Quantum ad tolerantiam adverſarii perſequentis, ſubditur de Herode: *Adjecit & hoc ſuper omnia, incluſit Joannem in carcerem*. Et ſic verificatum eſt

(Margin: 1 Cor. 6 — 1 Theſſ. 2 — Iſa. 52 — Sup. eod. — Matt. 14 — Eccl. 10 — Eccl. 48 — 1 Tim. 5 — Tit. 2 — Eccl. 2)

Digitized by Google

Eccli 3. eſt illud: Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjecit ad peccandum. Et hoc juſto Dei judicio.
Apoc. 22 Apocalypſis: Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: Et ſic verificatum
Amos 5 eſt illud Amos: Odio habuerunt corripientem in porta. Sicut Achab Mi-
3 Reg. 22 chæam: Sicut Sedechias Hieremiam:
Act. 12 ſicut alius Herodes Petrum. Propter
Heb. 11 quod: Alii ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, ſecti ſunt, &c.

Factum eſt autem, cum baptizaretur, &c. Poſtquam commendavit Evangeliſta Præcurſoris prædicationem, & officii executionem in generali & ſpeciali, hic commendat in ſingulari reſpectu Chriſti, ad quem principaliter tota prædicatio ordinata fuit.
Joan. 1 Sicut enim dicit ipſe Baptiſta: Ut manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Deſcribitur ergo hic ſpiritualis regeneratio Chriſti, quæ principaliter intenta eſt in toto capitulo. Habet autem hæc pars, duas. In prima determinatur Chriſti regeneratio ſacramentalis: in ſecunda vero Chriſti genealogia temporalis, ibi: *Et ipſe Jeſus erat incipiens, &c.* Quantum ad primum, duo introducuntur: primum eſt, humiliatio per ſuſceptionem ſacramenti in aſſumpta humanitate: ſecundum eſt, clarificatio per exhibitionem teſtimonii a tota Trinitate, ibi: *Apertum eſt cœlum, &c.* Circa ſuſceptionem ſacramenti in forma ſervi, notandum, quod triplex deſignatur hu-
Chriſti humilitas. miliatio in Chriſto: Prima reſpectu populi aſſociantis: ſecunda reſpectu miniſtri baptizantis: tertia reſpectu Dei exaudientis. Humiliatio autem reſpectu populi aſſociantis, notatur, cum dicit: *Factum eſt autem, cum baptizaretur omnis populus.* Per populum plebs humilis intelligitur: inter quos Chriſtus humilis eſſe non dedignatur, quoniam ſecundum Pſalmi-
Pſalm. 112 ſtam: Excelſus Dominus, & humilia reſpicit. Ratione cujus humilitatis
Inf. 22 dicitur infra: Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.
Joan. 1 Et alibi dicitur; Medius autem veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis. Et nota, quod, *Omnis populus*, idem eſt, quod multi de populo, quia infra dicitur: Phariſæi autem & legiſperiti conſilium Dei ſpreverunt in ſemetipſo, non baptizati ab eo. Et Inf. 7
ſic accipitur apud Matthæum; Exibat ad eum Hieroſolyma, & omnis Matth 3
Judæa, & omnis regio circa Jordanem, & baptizabantur ab eo. *Et Jeſu baptizato*, ſcilicet a Joanne, quæ fuit mera humilitas, ut Dominus vellet baptizari baptiſmo ſervi. Unde dicitur, quod Joannes dixit: Ego a te debeo baptizari. Et ſequitur; Sine modo; ſic enim decet nos Ibidem
implere omnem juſtitiam, id eſt, perfectam humilitatem, qua non tantum ſuperiori & pari, ſed & inferiori ſubjecit ſe. Baptizatus autem eſt Chriſtus, non ut ſanctificaretur baptiſmo, ſed ut vim regenerativam aquis conferret. Unde Chryſoſtomus; Cur Chriſtus baptizari voluerit.
Peccatorum remiſſionem non accepit, ſed aquas baptizandis omnibus ſanctificavit. Baptizari etiam voluit, ut aliis exemplum & formam daret, quia ſecundum quod dicitur: Cœpit Jeſus facere & docere. Ut etiam ſuo Act. 1
baptiſmo innoteſceret, ſicut dicitur; Ut manifeſtetur in Iſrael, &c. Bap- Joan. 1
tizatus eſt etiam ut baptiſmum Præcurſoris approbaret, & oſtenderet Phariſæis, quod Joannis teſtimonio credendum erat, ſicut cœleſti. Ad quos Matthæum; Baptiſmum Joan- Matth. 21
nis unde erat, e cœlo, an ex hominibus? Humiliatio autem reſpectu Dei exaudientis notatur, cum dicitur; *Et orante*, ſcilicet ad Dominum, ſecundum illud: Subditus eſto Do- Pſal. 36
mino, & ora eum. Ad Hebræos; Heb. 5
Preces, ſupplicationeſque ad Dominum offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia. Unde; Pater gratias ago
tibi, quoniam exaudiſti me; ego autem ſciebam, quia ſemper me audis, Joan. 11
ſed propter populum, qui circumſtat, dixi, ut credant, quia tu me miſiſti. In omnibus invenitur Dominus orans, ſive in baptiſmi ſuſceptione, ſive in ſolitudine, ſive in prædicatione: ſive in miraculorum operatione & paſ-

& paſſione, & ſacramenti diſpenſatione, & animæ commendatione, ut oſtendat illud, quod infra dicitur: Oportet ſemper orare, & non deficere. In baptiſmi ſuſceptione, ſicut hic: *Et factum eſt, Jeſu baptizato, & orante*, ut daret formam orandi accedentibus ad baptiſma. In deſerti ſolitudine, Infra: Ipſe ſecedebat in deſertum, & orabat: ut formam daret contemplantibus. In prædicatione, infra: Factum eſt autem in diebus illis, exiit in montem, ut oraret, ut formam daret prædicatoribus. In miraculorum operatione: Pater, gratias ago tibi, &c. ut daret formam operantibus. In paſſione; Progreſſus cecidit in faciem ſuam: ut formam daret ſuſtinentibus. In corporis Chriſti adminiſtratione, infra: Accepto calice, gratias egit, ut formam daret ſacerdotibus. In ſpiritus commendatione, infra: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, & hæc dicens expiravit: ut formam daret morientibus. Et in omnibus eſt orandum.

Inf. c. 18 — Oravit Chriſtus in omnibus actis. — Inf. c. 5 — Inf. 6 — Ioan. 11 — Matth. 26 — Inf. 22 — Inf. 23

Apertum eſt cœlum, &c. Poſt humiliationem in ſuſceptione ſacramenti, ſubditur clarificatio in exhibitione teſtimonii. Et ut teſtimonium ſit firmum, ideo oſtenditur eſſe, trium perſonarum omni acceptione majorum, id eſt, perſonæ Fili, & Spiritus ſancti, & Patris: adeſt enim lux, columba, & vox. Lux ad ſignificandam perſonam Filii, columba Spiritus ſancti: vox vero perſonam Patris æterni. Ad ſignificandam igitur filii perſonam dicitur. *Apertum eſt cœlum*. In qua ſcilicet apertione fulgor magnus apparuit. Ipſe enim filius dicit de ſe: Ego ſum lux mundi. Et Joannes. Erat lux vera. Et ad Hebræos: Qui cum ſit ſplendor gratiæ, & figura ſubſtantiæ ejus. Dum ergo cœli aperti dant ſplendorem, verificatur illud Pſalmiſtæ: Cœli enarrant gloriam Dei, id eſt, filii, qui eſt ſplendor: In hoc enim deſignatum eſt, quod virtute baptiſmi Chriſti aperitur janua cœli, ad intrandum baptizatis, ſecundum illud Pſalmiſtæ: Notas mihi feciſti vias vitæ, &c. Apparuit etiam ipſe filius in natura aſſumpta. Ad Titum: Benignitas & humanitas apparuit Salvatoris noſtri Dei, non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos. Sequitur: Ut juſtificati gratia ipſius, heredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ. Quia enim nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, id eſt, niſi ſit membrum Chriſti, qui deſcendit de cœlo: nec hoc fieri poteſt ut ſit membrum Chriſti, niſi per ſacramentum regenerationis, ideo in baptiſmo aperti ſunt cœli. Et ſicut per Adæ carnalem generationem clauditur cœlum: ita per regenerationem ſpiritualem aperitur. Et ſicut propter concupiſcentiæ ardorem poſitus eſt flammeus gladius ad cuſtodiam ligni vitæ: ſic per humorem gratiæ, mitigantis concupiſcentiam, in baptiſmo amovetur romphæa, & aperitur porta. Angelus Domini deſcendit in fornacem, & fecit medium fornacis, quaſi ventum roris flantem. Et hic eſt Angelus, de quo, Angelus Domini deſcendebat ſecundum tempus in piſcinam, & movebatur aqua, & ſanabatur unus.

Ioan. 8 — Ioan. 1 — Heb. 1 — Pſal. 18 — Pſalm. 15 — Tit. 3 — Ioan. 3 — Gen. 3 — Dan. 3 — Ioan. 5

Rurſus ad deſignandam Spiritus ſancti perſonam, additur: *Et deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum*. Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat, &c. Deſcendit autem in ſpecie columbæ, ratione ſignificationis, quia ſicut dicit Chryſoſtomus: Avis iſta præ omnibus cultrix eſt maximæ charitatis. Unde apparuit Chriſto in perfecto animali, ſed diſcipulis in linguis, ut ſignificetur quod in Chriſto fuit ſecundum omnimodam plenitudinem, in aliis per partes. Unde dicitur: Non ad menſuram dat Deus ſpiritum. Apparuit etiam ſuper diſcipulos in igne, ſed ſuper Chriſtum in columba, quia ſicut dicit Gregorius: Chriſtus nos per manſuetudinem venit colligere; & ideo ſuper ipſum apparuit in columba, ſed ſuper

Ioan. 1 — Chryſ. ſer. de Spir. S. ante med. tom. 3 — Ioan. 3 — Actor. 2 — Hom. 30 in Ev. circa med.

per

Digitized by Google

per diſcipulos in igne: ad quos, ad conſumendam rubiginem, quam in ſemetipſis habebant, & ut eos accenderet, veniebat. Et optime competit baptiſmo apparitio Spiritus ſancti in columba, propter innocentiam, quam baptiſmus reſtituit. In cujus rei ſignum dicitur, quod columba poſt diluvium attulit virentis olivæ ramum. Per illud diluvium, in quo ſicut dicit Petrus, paucæ, id eſt, octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam, &c. intelligitur baptiſmus. Unde per columbam reducentem ad arcam ramum virentis olivæ, intelligitur innocentia manſuetudinis, cum gratia unctionis. Et nota, quod Spiritus ſanctus apparuit in triplici ſpecie, ſcilicet in columba in baptiſmo: in nube, in transfiguratione: in igne, ſuper diſcipulos. Et reſpondent hæc, tribus ſtatibus. Incipientibus enim illabitur, ut columba, quia reddit eos gementes, & meditantes. Quaſi columbæ meditantes, gememus. Et: Sicut pullus hirundinis, ſic clamabo, & meditabor, ut columba. Proficientibus ut nubes, quia conamine mentis facit eos ſurſum aſcendere, de virtute in virtutem, uſquequo elevet ad cœlum, ut ibi videatur Deus deorum in Sion. Perfectus in igne, quia illos inflammat, ut ſurſum tendant, per deſiderium: & etiam proximos accendant per benefacta. Infra: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi ut accendatur? In cujus rei ſignum dicitur, quod Elias aſcendit in cęlum in curru igneo. De quo igne: De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudivit me.

Gen. 8 — *1 Pet. 3* — *Spiritus S. in triplici ſpecie apparuit.* — *Matt. 17* — *Act. 2* — *Iſa. 59* — *Pſalm. 83* — *Inf. c. 12* — *4 Reg. 2* — *Thren. 1*

Poſtremo ad ſignificandam perſonam patris, ſubditur: *Et vox de cœlo facta eſt.* Et tunc verificatum eſt illud: Vox Domini ſuper aquas, Deus majeſtatis intonuit. Et illud: De cœlo te fecit audire vocem ſuam. Et quod hæc vox eſſet in perſona Patris, oſtenditur, cum adjungitur: *Tu es filius meus*, ſcilicet, unigenitus, ab æterno genitus. Pſalmus: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu. Et in hoc perhibuit ei Pater teſtimonium, ſecundum illud: Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater. Unde Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt, quod teſtificatus eſt de filio ſuo. *Tu*: Ergo hic diſcretive accipitur, quia nullus alius. Unde unigenitus dicitur: Deum nemo vidit umquam unigenitus Dei filius, qui eſt in ſinu Patris, &c. quia ſecundum illud; Ex utero ante luciferum genui te. Et quia iſtum ſumme diligit, ideo additur; *Dilectus*, per quem & alii odioſi diliguntur. Gratificavit nos in dilecto filio ſuo. Et iterum; Tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ. Et ad majorem expreſſionem, additur: *In te complacuit mihi*, omne ſcilicet, quod placet, & hoc propter perfectiſſimum nexum amoris, qui eſt inter Patrem & Filium, quaſi Pater in Filio complacet ſibi. Ad Coloſſenſes. In ipſo complacuit plenitudinem omnem inhabitare, pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cœlis ſunt, & ideo dicitur; Qui miſit me, mecum eſt, & non reliquit me ſolum, quia quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Sic ergo perhibitum eſt teſtimonium Chriſto in voce a Patre, a Spiritu ſancto in columba, a Filio in luce; & ſic firmum eſt teſtimonium, quia in ore trium teſtium ſtare debet omne verbum. Et ſic verificatum eſt illud; Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & cetera. Et nota, quod apud Matthæum dicitur de hac voce; Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ſed Marcus: Tu es filius meus dilectus, in te complacui. Lucas hic: *Tu es filius meus dilectus; in te complacuit mihi.* In his autem non eſt contrarietas, quia non ſonum verborum, ſed ſententiam exprimunt, ſicut dicit Auguſtinus. Ideo autem fit differenter, quia vox iſta, Patris, eſt ſignificativa, quod Chriſtus ſit verbum Patris ſimillimum & expreſſum, & ideo placi-

Pſalm. 28 — *Deut. 4* — *Pſalm. 2* — *Ioan. 8* — *1 Ioan. 5* — *Ioan. 1* — *Pſalm. 109* — *Epheſ. 1* — *Coloſſ. 1* — *Ioan. 8* — *1 Ioan. 5* — *Matt. 3* — *Marc. 1* — *Aug. lib. 2. c. 13 & de concor. Evang.*

cidiſſimum. Quoniam pater ſe dicit verbo in ſe & in nobis, per quod ſe aliis declarat: dicit etiam omnia verbo, quæcumque dicit, & hoc perfectiſſimum eſt. Et quia non poterat nobis hoc ſimplici verbo Evangeliſta exprimere, licet illa vox cœleſtis totum hoc inſinuaret, ideo Evangeliſtæ expreſſerunt diverſimode: ita quod Matthæus inſinuat complacentiam patris, reſpectu verbi, in quantum dicit ſe in ſe. Et ideo dicit: In quo mihi complacui. Lucas reſpectu verbi, in quantum Pater verbo omnia dicit: Et ideo ait: *In te complacuit mihi*, generaliter, ſcilicet, quidquid placet. Marcus reſpectu verbi, in quantum pater verbo ſe dicit nobis, & complacet aliis, & ideo dicit: In te complacui.

Matth. 3

Mar. 1

Et ipſe ejus erat, &c. Poſt regenerationem ſacramentalem, in qua etiam declaravit generationem æternalem, ſubjungit hic genealogiam, temporalem, circa quam tria introducuntur conſideranda. Primum eſt tempus procedentis ad excludendum intellectum fantaſticum. Secundum, eſt modus procedendi ad excludendum intellectum carnalem. Tertium, eſt proceſſionis gradus, ſive proceſſus ad fortificandum intellectum fidelem. Primo igitur inſinuat tempus ætatis, ut illi convincantur, qui credunt Chriſtum verum hominem non fuiſſe, propter quod dicit: *Et ipſe Jeſus erat incipiens, quaſi annorum triginta*. Incipiens ſcilicet aliis ſe manifeſtare & prædicare. Dicit autem: *quaſi annorum triginta:* quia ſecundum quoſdam erat viginti novem annorum, & tredecim dierum: ſecundum alios, habebat triginta annos, & tredecim dies. In quo etiam præbuit exemplum, ut nullus debeat docere ante ætatem adultam, quantamcumque habeat ſapientiam. Unde: Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus. Et ideo dicitur: Adoleſcens loquere in tua cauſa vix, cum neceſſe fuerit. Unde: Filii Gerſon non niſi a triginta annis uſque ad quinquaginta numerabantur ad portandum onera tabernaculi. Licet autem ita ſit de lege communi: tamen aliquando aliter facit Dominus de privilegio ſpeciali, ſicut legitur de Hieremia, Noli dicere: Puer ſum. Et Daniel, de quo dicitur, quod ſuſcitavit Deus ſpiritum pueri junioris. Ideo dicitur, quod ſapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit diſertas. Et in Pſalmiſta: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Attamen privilegia paucorum non ſunt trahenda ad conſequentiam, nec divinæ operationi & gratiæ eſt lex imponenda quia ſicut dicitur: Cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata. Et iterum: Conſummatus in brevi explevit tempora multa.

Ætas Chriſti cum cœpit prædicare.

Eccli. 20

Ibid. 32

Num. 4.

Hier. 1

Dan. 13

Sap. 10

Pſalm. 8

Sap. 4

Deinde ſcribit modum proceſſus, cum dicit: *Ut putabatur filius Joſeph*. In quo oſtendit, quod ſecundum generationem temporalem non habebat patrem verum, ſed putativum, quia de virgine natus. Joſeph namque putabant homines ejus patrem, ſecundum quod dicitur: Nonne hic eſt filius Joſeph? Sed ex hoc videtur, quod genealogia ſequens nihil faciat ad Chriſtum, ſecundum veritatem. Ad quod reſpondet Beda per Hieronymum, quod non eſt conſuetudinis ſcripturarum, ut mulierum in generationibus ordo taxetur. Deinde & Joſeph & Mariam ex eadem tribu dicit eſſe generatos. Unde & lege tenebatur eam accipere, ut propinquam. Cujus etiam ſignum eſt, quod ſimul in Bethlehem cenſentur, ſicut habetur ſupra. Et ideo generationis ſeries unius, ad alterum pertinet: ex quo apparet, quam parum in ſcriptura de Maria ſit ſermo: ſi enim de ipſa non ſit ſermo in Chriſti genealogia propter ſervandum morem ſcripturarum, cum tamen videatur quaſi neceſſarium: multo minus fieri debet circa proprios actus. Non fit autem ſermo de mulieribus in ordine genealogiarum,

Inf. 4

Beda.

Sup. 2

Cur in genealogiis ſacris non fiat mulierum recenſio.

Ave. 1 phy. tom. 81 Et Ariſt. l. 2 de gen. anim. c. 3 & l. 4 c. 6

rum, tum propter defectum ex parte naturæ, quia femina eſt vir vel mas occaſionatus: tum propter defectum ex parte ſignificantiæ, quia non Chriſtum, ſed Eccleſiam ſignificat: non ſuperiorem portionem rationis, ſed inferiorem. Tum propter defectum ex parte officii, quia nec docere, nec præſidere eis competit. Tum propter defectum ex parte remedii, quia ei competit non remediare, ſed remediari. Tum propter defectum principii, quia non vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro. Tum propter memoriam primi peccati: Adam non eſt ſeductus, mulier autem &c. Et hac ratione non fit decurſus per mulieres, nec eſt mos in ſcripturis, nec fit mentio magna de Maria, quia Evangelia inceperunt a præcurſore. Marcus: Initium Evangelii Jeſu Chriſti, &c. Et etiam propter prædictas rationes: ſcriptum tamen in veteri teſtamento fuit, quod eſſe poterat figura virginis in aliquibus mulieribus, quæ Mariæ & Eccleſiæ figuram geſſerunt.

1 Tim. 2

Mar. 1

Tertio adjungit gradus proceſſionum, cum addit: *Qui fuit Heli, &c.* Sed huic videtur contrarium illud Matthæi, ubi dicitur, quod Jacob genuit Joſeph, qui deſcendit per Salomonem. Si ergo impoſſibile eſt, quod aliquis ſimul a duobus generetur, aut iſta genealogia, aut illa Matthæi eſt omnino erronea. Ad cujus rei evidentiam eſt notandum, quod Matthat, qui deſcendit a David per Nathan: & Matthan, qui deſcendit a David per Salomonem, habuerunt ſucceſſive unam & eamdem uxorem, ex qua Matthan genuit Jacob, & Matthat genuit Heli. Et ita Heli & Jacob fuerunt duo fratres uterini. Heli autem, accepta uxore, mortuus eſt ſine liberis, & ideo ſecundum legem, Jacob frater ejus illam accepit, ut ſuſcitaret ſemen fratri ſuo, & ex illa genuit Joſeph, virum Mariæ. Joſeph ergo ſecundum carnem fuit filius Jacob, qui deſcendit per Salomonem: ſed ſecundum legem fuit Heli, qui deſcendit per

Matth. 1

A Nathan. Et quoniam ad perfecte ſcribendam genealogiam Salvatoris, oportuit eam ſcribi & ſecundum legem, & ſecundum naturam: ideo Spiritus ſanctus hoc fecit per duos Evangeliſtas: quia Matthæus ſcripſit carnalem, & Lucas legalem. Hoc autem non eſt factum ſine cauſa rationabili: Matthæus namque proſequitur Chriſti regnum, & humanitatem ſecundum quod ſucceſſit David: loquitur enim de deſcenſu ejus ad noſtræ carnis ſuſceptionem. Et quia hæc ſuſceptio fuit primo promiſſa ipſi Abrahæ, & repromiſſa ipſi David: ideo incipit genealogiam Salvatoris ab Abraham deſcendendo per B David & Salomonem, qui ſucceſſit ei in regno. Hinc eſt etiam, quod deſcendendo, ſolum quadraginta inter medias generationes ponit, quia per illum numerum univerſitas temporis deſignatur, ſecundum quod dicit Auguſtinus: generatur enim ſi denarius ducatur per quaternarium. Vel ſecundum alium modum computandi, interſerit quadraginta duas generationes, ſecundum quadraginta duas manſiones filiorum Iſrael. Ita quod Jechonia bis computetur, ad deſignandum lapidem angularem Chriſtum. Et generatur hic numerus ex ſenario, ducto per ſeptenarium. In quo deſignatur præſentis temporis C ſtatus. Et quia Chriſti generatio ſecundum carnem deſcribitur per Matthæum: ideo ponitur in principio libri. Lucas autem proſequitur ſacerdotium Chriſti, per quod in adoptionem filiorum reconciliamur a ſtatu peccati, quod quidem fit per ſacramentalem regenerationem: ideo proſequitur filiationem Chriſti adoptivam ſive legalem, aſcendendo uſque ad Deum. Et hoc per ſeptuaginta ſeptem gradus, quia per illum numerum, ut dicit Auguſtinus, peccatorum univerſitas deſignatur: generatur enim per undenarium ductum per ſeptenarium. Ideo etiam genealogiam iſtam, non in principio libri, ſed poſt baptiſmum Chriſti ponit. Quoniam igitur finis imponit

Aug. l. 2 de concor. Ev. c. 4 t. 4

Num. 33

Aug. ibid. ut ſup.

ne-

Ari. 2 phy. text. 4 & 2 Metaph. text. 3 & l. 1 de part. an. c. 1

neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem, & Lucas principalis intentionis oculum dirigebat ad Chriſti ſacerdotium: Matthæus vero ad Chriſti regnum: hinc eſt, quod genealogiam Chriſti aliter atque aliter ſunt proſecuti, quam a Spiritu ſancto ducti, non caſu contrario atque fortuito, ſed varietate quadam conſona, & articulata deſcripſerunt.

Lucas & Matthæus dum Chriſti deſcribunt genealogiam in quibus differant.

Ex his apparet cauſa ſeptiformis differentiæ inter Lucam & Matthæum, ſcilicet in perſonis, per quas, propter duplicem modum paternitatis ſecundum naturam & legem: primum, Matthæus: ſecundum, Lucas: primo modo per Salomonem: ſecundo per Nathan. In progreſſu, quia Matthæus deſcendendo, Lucas vero aſcendendo: & hoc quia natura eſt principium propagandi, ſed gratia reducendi. In modo, quia Matthæus dicit. Genuit: Lucas: Qui fuit: quia ille generationem naturalem, hic derivationem legalem. In tempore, quia Matthæus ab exordio. Lucas ab anno triceſimo, quia ille exordium naſcendi, hic reconciliandi. In ſitu, quia Matthæus a principio: Lucas a baptiſmo, quia ille generationem, iſte regenerationem principaliter attendit. In ſtatu, quia Matthæus uſque ad Abraham, Lucas ad Deum: quia ille naturam, iſte gratiam, quæ filios ſanctificat. In numero, quia Matthæus in ſeptuaginta duabus generationibus, & quadraginta perſonis, una bis computata ad deſignandam univerſitatem peregrinationis, ad quam deſcendit. Lucas ſeptuaginta ſeptem, per numerum tranſgreſſionis, quam Chriſtus per baptiſmum expiavit. Spiritualiter notandum, quod omnia nomina, quæ exprimuntur in genealogia Salvatoris, aliquid myſterii important, quod valeat ad ſalutem. Propter vitandum tamen faſtidium & curioſitatem, attendenda ſunt loca dumtaxat inſigniora, & principaliora in his gradibus deſignata, ſcilicet primus, ſeptimus, decimus, decimus ſeptimus, ſeptuageſimus, ſeptuageſimus ſextus, & ultimus. Et ita ſeptem loca inſignia. Ita ut in primo ſit noſtræ ſalutis initium: In ultimo complementum, & in intermedio profectus incrementum.

Primo loco ponitur Jeſus, qui interpretatur Salvator, quia ſalvat & liberat a ſervitute peccati. Et vocabis nomen ejus Jeſum: Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Et hoc eſt initium noſtræ ſalutis, a malo recedere. Pſalmiſta. Quis eſt homo, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos. Diverte a malo, &c. Septimo loco Janne, qui interpretatur dextera quia peccato remiſſo transferimus de ſiniſtra ad dexteram. Ad Coloſſenſes; Eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ, id eſt, de ſiniſtra ad dexteram. Matthæus: Statuet oves a dextris ſuis, hœdos autem a ſiniſtris. Decimo loco Amos, qui interpretatur onerans, quia translati in gratiam, invitamur ad onera legis portanda. Matthæus: Venite ad me omnes. Sequitur: Tollite jugum meum ſuper vos &c. De quo jugo & onere dicitur: Bonum eſt viro, cum portaverit jugum ab adoleſcentia ſua, &c. Decimo ſeptimo loco Joſeph, qui interpretatur augmentum, quia ſervando & portando onus legis augmentamur in gratia. Ad Epheſios: Veritatem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, &c. Ad Coloſſenſes: Ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes. Septuageſimo loco Enoch, qui interpretatur dedicatio, quia proficiendo in merito & charitate pervenimus ad mentis quietem, in qua habitat Deus ſicut in templo dedicato. Joannes: Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Et hoc templum ſurſum formatur in cœlo per contemplationem, ſicut Enoch, de quo: Ambulavit cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus. Et ſapientia:

Jeſus. Mat. 1. Pſalm. 33. Janne. Coloſſ. 1. Matth. 25. Amos. Matth. 11. Thr. 3. Joſeph. Epheſ. 4. Coloſſ. 1. Enoch. Joan. 14. Gen. 5.

Digitized by Google

Sap. 4 entia: Placens Deo, &c. Dein: Raptus eſt, ne malitia mutaret animum ejus. Adam. Septuageſimo ſexto loco Adam, qui interpretatur homo, quia perfectio quietis, & contemplationis, reformat in nobis imaginem Dei, ad quam factus eſt homo. Gen. 1 Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, &c. Hanc reformat contemplatio. 2 Cor. 4 Nos vero omnes revelata facie, gloriam Domini ſpeculantes, in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem. Et poſt modum. Licet his, qui foris eſt, noſter homo corrumpatur, &c. Poſtremo loco ſubjungitur Deus, ad quem tendimus in quo eſt quies, & finis omnium laborum. Ioan. 17 Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum, &c. Et ad Corinthios: 1 Cor. 15 Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem principatum, & poteſtatem & virtutem. Et poſt; Ut ſit Deus omnia in omnibus. Nunc enim eſt verum illud, quod dicitur: Omnis viri caput, Chriſtus eſt: caput autem mulieris, vir: caput vero Chriſti, Deus. Tunc autem verum erit illud, quod dicitur: 1 Cor. 3 Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. Rom. 11 Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi Deo trino, & uni, omnis honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

CAPUT IV.

JESUS autem plenus ſpiritu ſancto, &c. Supra determinavit Evangeliſta de incarnationis myſterio, ſive de Chriſti Nativitate. In hac parte agit de prædicationis magiſterio, ſive doctrina. *Sapientis opus duplex in docendo.* Et quoniam duplex eſt opus ſapientis in docendo, ſcil. non mentiri de iis, quæ novit, & mentientem manifeſtare poſſe: ideo pars iſta habet duas. In prima explicat veritatem: in ſecunda confutat falſitatem, infra: Erat Jeſus eiiciens dæmonium, &c. Inf. 11 Prima pars, in qua explicat veritatem doctrinæ, habet quatuor. In quarum prima doctrina Chriſti demonſtratur authentica. In ſecunda determinatur diſcipulorum vocatio: infra: Factum eſt, cum turbæ &c. Inf. 5 In tertia vocatorum inſtitutio, infra: Factum eſt in illis diebus, &c. Inf. c. 6 In quarta inſtitutorum delegatio, infra, *Et convocatis duodecim Apoſtoli, dedit illis, &c.* Inf. 9 Ordo & ſufficientia partium per ſe apparet. Prima igitur pars, qua agitur de doctrinæ Chriſti auctoramento, continet præſens capitulum: & habet tres partes: quoniam doctrina Chriſti tripliciter oſtenditur authentica, aut ex ipſo merito vitæ, aut ex teſtimonio ſcripturæ, aut ex miraculo potentiæ. Ideo in prima parte oſtenditur auctoritas doctrinæ Chriſti ex vitæ merito: in ſecunda, ex ſcripturæ teſtimonio, ibi: *Regreſſus eſt Jeſus in virtute ſpiritus.* In tertia ex potentiæ miraculo ibi. *Et deſcendit in Capharnaum,* &c. ubi determinantur miracula. Meritum autem conſiſtit in victoria tentationum, ut dicitur: Iob 7 Militia eſt vita hominis ſuper terram. Et ideo deſcribit Evangeliſta, qualiter tentationem diabolicam ſuperavit. Ad cujus integram deſcriptionem tria ſunt opportuna, ſcilicet, tentationis occaſio, tentandi modus, quem tangit, ibi: *Dixit autem illi diabolus,* & tertium tentationis conſummatio, quam ibi exprimit: *& conſummata omni tentatione, &c.* Tentandi autem motivum ſumpſit diabolus ex quatuor conſideratis in Chriſto. *Diabolus unde ansam ſumpſerit tentandi Chriſtum.* Primum eſt gratiæ plenitudo: ſecundum, loci ſolitudo: tertium eſt, ſuſpicio divinitatis, propter mirabilem abſtinentiam: quartum eſt inſpectio infirmitatis propter apparentem indigentiam. Conſideratio plenitudinis gratiæ per invidiam movit diaboli voluntatem ad tentandum: conſideratio ſolitudinis præſtitit tentandi malignitatem: ſuſpicio divinitatis movit tentandi curioſitatem: inſpectio neceſſitatis, præbuit tentandi opportunitatem. In-

Introducit ergo plenitudinem gratiæ in Chriſto, dicens: *Jeſus autem plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt a Jordane*, non quia ibi primo impletus fuerit, ſed quia tunc primo plenitudo ejus apparere cœpit, in alios redundando, ſecundum illud: Et vidimus gloriam ejus. Et poſt: De plenitudine ejus accepimus omnes: *plenus*, inquam, non ſolum ſufficienter, ſed & ſuperabundanter, unde: In ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: Et ſecundo: In ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.

Joan. 1 — Coloſſ. 1 — ibid. 2

Deinde adjungit loci ſolitudinem, quia in deſerto, ideo addit. *Et agebatur in Spiritu in deſerto*, a Spiritu ſc. ſancto. Agere enim benignitatis eſt. Unde: Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei. Hinc dicit Gregorius: Convenienter accipitur, ut a Spiritu ſancto ductus credatur, ut illic eum ſuus ſpiritus duceret, ubi ad tentandum malignus ſpiritus inveniret. Unde in deſertum adduxit, ubi conſuevit Deus animæ familiariter colloqui, ſecundum illud: Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus. Et ideo in Pſalmo: Ecce elongavi fugiens & manſi in ſolitudine. Sic & David: Morabatur in deſerto, manſitque in domo ſolitudinis. Et determinatur tempus ſcilicet: *Diebus quadraginta*, ut ſic veritas reſpondeat figuræ, ſic Moyſes: ſic Elias. Ut ſic Chriſti jejunium tam a lege, quam a Prophetis habeat teſtimonium. Et ne credas ibi Chriſtum ad requiem declinaſſe, additur: *Et tentabatur a diabolo*, non interius, ſed ſolum exterius. Sicut enim dicit Gregorius. Mentem ejus peccati dulcedo non momordit. Ad Hebræos: Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Et nota ſpiritualiter, quod hic dicitur Chriſtus agi in Spiritu, & a Matthæo dicitur duci, & a Marco dicitur expelli. In quo ſignificatur, quod ad deſertum pœnitentiæ

Rom. 8 — Greg. hom. 16 in Ev. — Oſeæ — Pſalm. 54 — 1 Reg. 23 — Exod. 24 — 3 Reg. 19 — Hom. 16 in Evang. — Heb. 4 — Matth. 24 — Marc. 1

A venitur tripliciter, ſcilicet timore ſeveritatis, cujus eſt expellere a malo ad bonum: Timor Domini expellit peccatum, &c. Splendore veritatis, cujus eſt ducere: Duxi te per ſemitas æquitatis, dicit ſapientia, &c. Amore bonitatis, cujus eſt agere: Quicumque ſpiritu Dei aguntur, &c. Sive per comminationes, admonitiones, & promiſſiones, quæ tria reſpondent, in nobis, tribus viribus animæ, ſcilicet iraſcibili, rationali, & concupiſcibili.

Ad ſectum pœnitentiæ quot modis venia- tur. — Eccl. 1 — Prov. 4 — Rom. 8

Tertio introducit mirabilem abſtinentiam, cum adjungit. *Et nihil manducavit in diebus illis*, ſcilicet quadraginta. Ex quo diabolus eſt ſuſpicatus eum Deum, quia jejunabat ſupra poteſtatem humanam, quæ ultra triduum communiter non procedit. Unde dicitur de turbis per triduum jejunantibus: Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant, &c. Et nota hic quod Salvator jejunavit ante tentationem, & comedit poſt reſurrectionem ad noſtram inſtructionem. Jejunat enim Chriſtus ante mortem carnis: quo clamabat. Abſtinere vos a carnalibus deſideriis, dum eſtis in agone. Comedit poſt reſurrectionem, quaſi diceret: dum habetis corpus mortale, ſpe immortalitatis jam paſcamini: quia dum viam Domini carpimus, & a vanitate ſæculi jejunare, & refici debemus promiſſione futuri, ut ſemper dicamus: Satiabor dum apparuerit gloria tua.

B — Matth. 15 — Inf. 24 — 1 Pet. 2 — 1 Cor. 9 — C — Pſalm. 16

Poſtremo addit apparentem indigentiam, cum ſubjungit: *Et conſummatis illis, poſtea eſuriit*. Noluit enim amplius abſtinere, ne diabolus poſſet percipere. Unde Ambroſius: Eſurit, ne innoteſcat ſublimis Deus: fames enim Domini pia fraus eſt, ne caveat tentare diabolus, & impediatur triumphus. Et nota, quod eſurivit in tentatione ſicut hic dicitur: Et ſitivit in paſſione, ſicut dicit Joannes, ut oſtenderet ſe habere veram humanitatem: & ut invitaret ad paupertatem & pœnitentiæ pœnalitatem. Unde Apoſtolus. In fame & ſiti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate.

Ambr. t. 3 l. 4 in c. 4 Lucæ. — Ioan. 19 — 2 Cor. 11

Digitized by Google

tate. Eſurivit autem, & ſitivit non A ſibi, ſed nobis, quibus promeruit refectionem ſpiritualem corporis & ſanguinis ſui, quibus reficimur & potamur. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus mere eſt potus. *Joan. 6*

Dixit autem illi diabolus, &c. Poſtquam deſcripſit occaſionem tentationis: hic deſcribit modum tentandi, & hoc ſecundum triplex motivum. Motivum enim, peccatum eſt ad commutabile bonum: quod eſt in triplici differentia: aut enim eſt inferius, hoc eſt carnis: aut exterius: & hoc eſt mundi: aut interius, & hæc eſt excellentia animi. Ex primo efficitur homo voluptuoſus, ex ſecundo curioſus, ex tertio præſumptuoſus. B Primo ergo modo infert tentator ſuggeſtionem per bonum inferius, quod eſt carnis, ut alliciat ad gulam. Secundo per bonum exterius, quod eſt mundi, ut alliciat ad avaritiam, & hoc ibi: *Et duxit eum diabolus in montem*. Tertio vero per bonum interius, quod eſt excellentia animi, ut alliciat ad pompam ſive ſuperbiam, ibi: *Et duxit illum in Hieruſalem, &c.* Et hæc tria reſpondent tribus, quibus tentavit, & vicit hominem primum: & habent iſtæ tentationes ordinatum proceſſum ab inferiori ad ſuperius: quia per primam impeditur, quantum ad actum vegetabilis, per ſecundam, quantum C ad actum ſenſibilis: per tertiam vero, quantum ad actum rationalis. Quantum ergo ad primam tentationem, nota diabolum ſuggerentem, & deinde Dominum reſpondentem. Suggerentem diabolum introducit cum ait: *Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat*. Quod dicit, ut ipſe de eo ſumat experientiam, & ut incitet ad gulam. Quia enim homo es eſuriens, dic, ut reficiaris. Non quia de refectione Chriſti aliquid pertineat ad eum. Comede & bibe, dicet tibi, & mens ejus non eſt tecum. Sed ſi filius Dei es, hoc ipſum dicas, nempe lapidi, ut panis fiat, ut ſi fiat, omnipotens cognoſcaris. Omne quod voluerit, faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt. Unde nota dolum diaboli in tentando, quia cum videret Chriſti infirmitatem & dubitaret de divinitate, voluit divinitatem cognoſcendo, cavere: & humanitatem ſeducendo deiicere. In quo ſimul erat fraudulentia & ſuperbia, ſecundum illud: Omne ſublime videt, ipſe rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ. *Job. 41*

Commutabile bonum triplex eſt, ad quod abſtrahimur, & allicimur, dum peccamus.

Prov. 23

Eccl. 8.

Huic autem tentationi malitioſæ & ſuperbæ obviat reſponſio Dei, humilis, & diſcreta, quia celat divinitatem & vitat carnalitatem, unde ſubditur: *Et reſpondit ad illum Jeſus: Scriptum eſt: Quia non in pane ſolo vivit homo*. Non nativitatis fructus paſcunt homines, ſed ſermo tuus, hos, qui in te crediderint, conſervat. *Sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*. Hoc ſcriptum eſt in Deuteronomio: Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum, manna, quod ignorabas tu, & patres tui, ut oſtenderet tibi, quod non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod egredietur de ore Domini. Unde Joannes: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Et nota, quod Chriſtus ſe defendit per ſcripturam: in quo celat ſuam ſapientiam, & occultat potentiam, & conſervat juſtitiam: & ſic diaboli ſuggeſtio omnino irrita eſt, quia nec de Deo ſumpſit experientiam, nec hominem pertraxit ad gulam. Unde verificatum eſt illud Job: Prudentia ejus percuſſit ſuperbum, videlicet diabolum; & ex hoc apparet nobilitas ſcripturæ, qua Chriſtus in tentatione, velut clypeo ſe defendit, ſecundum illud: Omnis ſermo Domini ignitus clypeus eſt ſperantibus in ſe. Unde ad Epheſios: In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus: quod eſt verbum Dei.

Sap. 16 *Deut 8.* *Joan 6* *Scriptura diabolus repellitur.* *Job 26* *Prov. 30* *Epheſ. 6*

Et duxit illum diabolus, &c. Hic deſcribitur ſecunda tentatio, circa quam duo ſunt attendenda. Primum

Digitized by Google

mum eſt, diabolica ſuggeſtio: & ſecundum eſt, Dominica reſponſio, quæ notatur, ibi: *Et reſpondens Jeſus, dixit illi, &c.* Circa ſuggeſtionem diaboli nota ductionem, oſtenſionem, promiſſionem, ſuaſionem. Ductio autem fit, quaſi impotenti, cum tamen dicatur: Subeſt tibi, cum (*Sap. 12*) volueris, poſſe. Unde dicit: *Et duxit illum diabolus in montem excelſum.* Duxit, inquam, tamquam infirmum, non tamen involuntarium, ſicut Petrum, de quo Joannes: (*Ioan. 21*) Cum ſenueris, alius te cinget, & ducet quo tu non vis: ſed duxit tamquam humiliter permittentem ad eum modum, quo dicit Iſaias: (*Iſa. 53*) Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe, obmuteſcet, & cetera. Si ergo hoc ſuſtinuit a membris diaboli: quid mirum, ſi patienter ſuſtinuit a capite malorum? *Et duxit in montem*: quia cum ſit ſuperbus, ſemper alta petit. (*Iſa. 14*) Super aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ſedebo in monte teſtamenti. (*3 Reg. 22*) Et quia in loco eminente facile ruit homo, unde: (*Col. 2*) Vidi cunctum Iſrael diſperſum in montibus. Oſtenſio fit quaſi ignoranti, cum in ipſo ſint omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi. Unde addit: *Et oſtendit illi omni regna orbis terræ in momento temporis.* Et nota, quod oſtendiſſe dicitur omnia regna mundi, non ſingulariter, ſed generaliter, ut dicit quidam, id eſt, omnes partes. Vel ſecundum Bedam, (*Beda to. 5 l. 2 in Ev. Luc. c. 4*) oſtendit omnia concupiſcibilia mundi, in quibus homines regnant, unde ſignanter dicitur in Matthæo: Oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum. (*Matt. 4*) Oſtendit autem, non quod viſum ei ampliaret: ſed vanitatem humanæ pompæ, quam amabat, quaſi ſpatioſam oſtendens, facere volebat amari. Et quia hæc non durat, ſed cito tranſit: ideo in brevi tempore oſtendit, propter quod adjungit: *In momento temporis.* Unde Beda: (*Beda Ibid. ex Amb. l. 4 in 4 Luca. tom. 3*) Non enim tam conſpectus celeritas indicatur, quam caducæ fragilitas poteſtatis exprimitur. In momento enim cuncta illa prætereunt: & ſæpe

A honor ſæculi abiit, antequam venerit, hæc ille. Unde Iſaias: Ecce (*Iſa. 40.*) gentis quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ ſunt.

Et: tamquam momentum ſtateræ, (*Sap. 11*) ſic eſt ante te orbis terrarum: quoniam uno momento, quæ erat, præclarior natio illorum, exterminata eſt, ſicut dicitur: Vidi impium ſu- (*Sap. 11*) perexaltatum, &c. Et tranſivi, & ecce (*Pſal. 36*) non erat.

Promiſſio vero fit ei, quaſi indigenti, cum tamen ejus ſit orbis ter- (*Pſalm. 23*) rarum, & plenitudo ejus, propter quod additur. *Et ait illi: Tibi dabo poteſtatem hanc univerſam, & gloriam illorum, &c.* ut ſcilicet habeas do- B minium poteſtatis, & præconium laudis; quaſi vero aliquid magni promitteret, cum poteſtas & gloria mundi, quaſi nulla ſit, ſecundum illud: (*Iſa. 40*) Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quaſi flos agri; Et: Gloria (*1 Mac. 2*) viri peccatoris, ſtercus & vermis eſt. Et illud; Gloriam eorum in igno- (*Oſee. 4*) miniam commutabo. Et ut promiſſioni oſtendat adhibendam eſſe fidem, adjungit; *Quia mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa.* Terra data eſt in (*Iob 9*) manibus impii, ideſt, terrena poteſtas. Hoc autem intelligitur permiſſive, non ſimpliciter, ſed ad tempus, ſicut dicitur; Faciet juxta volunta- (*Dan. 11*) tem ſuam rex, & elevabitur, & ma- C gnificabitur adverſus omnem Deum. Et poſtea: Et multiplicabit gloriam, & dabit eis poteſtatem in multis, & terram dividet gratuito: Et in Apocalypſi dicitur, quod draco dedit po- (*Apoc. 13.*) teſtatem beſtiæ. Hoc autem permittit Deus juſto ſuo judicio. Qui transfert (*Dan. 2*) renga, atque conſtituit. Vel ſicut dicit Beda: Hoc dicit ex arrogantia, (*Beda t. 5 lib. 2 in Evang.*) non quod in toto mundo habeat poteſtatem, ut poſſit omnia regna dare diabolus, cum ſolus Dei filius vere dicat; Omnia mihi tradita ſunt a (*Luc. c. 4. Matth. 11*) Patre meo. Et rurſus; Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra, &c. Sed quia ipſi omnis inordinatio poteſtatis adſcribitur, ideo, ut (*Idem ult.*) ſuperbus, arrogat ſibi totum. Unde (*Rom. 13*) omnis poteſtatis ordinatio a Deo eſt.

Sed

Digitized by Google

Sed inordinatio a diabolo, unde; A
1 Ioan. 3. qui facit peccatum, ex diabolo eſt. Quarto vero fit ſuaſio, quaſi appe-
Iac. 1 tenti, cum tamen ipſe ſit, qui dat omnibus affluenter. Unde dicit: *Tu ergo procidens, ſi adoraveris coram me, &c.* In qua ſuaſione nititur inclinare ad divinam adorationem, ob falſam
Iſa. 51 promotionem. Unde illud: Incurvare, ut tranſeamus. Non enim poteſt ſuper hominem aſcendere, niſi homo
Exod. 34 ei procidat voluntarie. Honorem autem adorationis requirebat, contra illud: Noli adorare Deum alienum. Et ut pertrahat ad illicitum obſequium, promittit falſum præmium, cum addit: *Erunt tua omnia.* Falſam ſpon-
Ioan. 8 det potentiam, ut ad veram pertrahat ſervitutem, quia, qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. Et qui ſervus eſt, dominium ſui non habet: ac per hoc non ipſi omnia, ſed ipſe omnibus eſt ſubjectus tamquam ſervus.
2 Pet. 2. Et: A quo quis ſuperatus eſt, hujus ſervus eſt.

Et reſpondens Jeſus dixit illi. Hic poſt ſuggeſtionem diabolicam, ſubjungit reſponſionem Dominicam, quæ per teſtimonium ſacræ ſcripturæ elidit diabolicam ſuaſionem, cum ait: *Scriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis.* Hoc inquam, ſcriptum eſt
Deut. 6 in Deuteronomio. Et merito ſcripturæ hujus recordatur Salvator, quia
2 Tim. 3 ſecundum illud: Omnis ſcriptura divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, & corripiendum: & illa potiſſime, in qua doce-
Exo. 32 tur divinus cultus. Unde & Dominus dicitur ſcripſiſſe legem digito proprio: in qua præceptum adorationis eſt primum & præcipuum, & maxime in mente habendum. Unde
Baruc. 6 Baruch: Viſa turba de retro, & ab ante adorantes, dicite in cordibus veſtris: Te oportet adorari, Domine, &c. te ſcilicet, & non alium. Et ideo additur: *Et illi ſoli ſervies,*
1 Reg. 7 ſcilicet ſervitute latriæ. Præparate corda veſtra Domino, & ſervite illi ſoli. Solus non excludit ibi omnem perſonam reſpectu cujuſcumque ſer-
Gal. 5 vitii; cum dicatur ad Galatas; Per charitatem ſpiritus ſervire invicem: ſed excludit quantum ad ſervitutem latriæ, quæ eſt cultus ſoli Deo debitus. Vel excludit ſervitia aliis impenſa, non propter Deum, ſed contra Deum, quaſi diceret illi ſoli, & non idolis, de quo: Si is, qui 1 Cor. 5
frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, &c. cum hujuſmodi nec cibum ſumere, &c. Sic enim ſervitur diabolo, & etiam peccato: ſed aliter juſtitiæ: Sicut exhibuiſtis membra Rom. 6
veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra &c. Item: Illi ſoli ſervies, non ventri proprio. Hu-
B juſmodi enim, Chriſto Domino no- Rom. 16
ſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri. Item illi ſoli ſervies, non mundo, quia infra dicitur; Non poteſtis Deo Inf. 16
ſervire & mammonæ, ſed ſoli Deo. Ut poſitis dicere cum David: Quo- Pſal. 141
niam ergo ſervus tuus ſum.

Et duxit illum in Hieruſalem, &c. Hic deſcribitur tertia tentatio, circa quam etiam duo ſunt attendenda. Primum eſt ſuggeſtio diaboli: ſecundum eſt reſponſio Chriſti ibi: *Et reſpondens Jeſus dixit.* Circa ſuaſionem diaboli tria attende. Nam primo eligit congruum locum ſuaſionis: ſecundo exprimit ſuaſionem præcipitationis: tertio per auctoritatem pſal-
C mographi excludit timorem læſionis. Quantum ergo ad loci congrui electionem dicitur: *Et duxit illum in Hieruſalem,* tamquam ad locum celebrem, & communem. Ductus autem fuit ex permiſſione, non ex imbecillitate. Unde Chryſoſtomus dicit, Chr. hom. 5 in c. 4 Mat. & homm. 2
quod in Chriſto non fuit infirmitas, ſed patientia; in diabolo vero non eſt virtus, ſed ſuperbia. Et dicit gloſſa ſuper illud Matthæi, quod hæc viſio corporeis ſenſibus eſt completa. Chryſoſtomus vero dicit, quod Chryſ. Ibid.
diabolus ſic eum aſſumebat, ut ab omnibus videretur, Chriſtus autem, diabolo neſciente, inviſibiliter ſic agebat, ut a nemine videretur. Unde, ut melius videri poſſit, ſubditur; *Et ſtatuit eum ſemper pinnam templi.* Pinna

pli. Ille erat locus altus, & celebris, ubi doctores & ſacerdotes conſueve- 3 Reg. 6 runt loqui ad plebem. Et ſecundum aliquos expoſitores, erat ſummitas tecti templi, quod dicitur tabulatum. Vel ſecundum alios, erat quoddam deambulatorium ſupra portam templi ubi aſcendebatur per gradus. Secundum alios vero dicitur inibi fuiſſe tectum cum quadam appodiatione muri: quia in Palæſtina domus habent tecta plana, & templum habuit tectum planum, ut tabernaculum, & in talibus conſueverunt ſtare Doctores, & prædicatores, ſecundum illud Matthæi: Matt 10 Quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.

Quantum ad ſuaſionem præcipitationis ſubditur: *Et dixit illi; Si filius Dei es mitte te hinc deorſum*. Quia diabolus deorſum ceciderat, libenter omnes deorſum traheret. Infr. 10 Infra: Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Sed Chriſtus poterat dicere diabolo & angelis ejus, illud, Ioan. 8 quod dixit Judæis: Vos de deorſum eſtis: ego de ſupernis ſum. Unde non erat ejus deſcendere, ſed aſcendere. Sed diabolus hoc ſuggerebat, ut deſcendendo corporaliter, faceret eum ſuperbire ſpiritualiter, ut ſimul eſſet aſcenſus vanus, & deſcenſus verus. In quo erudimur, quod ſemper Inf. 18 conjuncta ſunt humiliatio, & exaltatio ſecundum illud: Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, Prov. 18 exaltabitur: Et in proverbiis: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, & antequam glorificetur, humiliatur; Et nota ſuggerendi modum, cum dicit; *Mitte te*. Chr. ſ. 2 hom. 5 circa med. n. c. 4 Mat. ſeu om. 2 Chryſoſtomus: Non impulit, non tetigit, non appropinquavit, ſed tantum dixit: *Mitte te hinc deorſum*, ut ſciamus, quia omnis, qui obaudit diabolo, ipſe ſe deponit deorſum. Et Hieron. Satis eſt debilis, qui nulli nocere poteſt, ni ipſe ſe deorſum poſuerit. Et ideo ſanum Eccl. 10 eſt conſilium. Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris, nec præ-

A ſumendo, nec deſperando.

Quantum ad excluſionem timoris adjungit: *Scriptum eſt enim, quod Angelis ſuis mandavit de te*. Pſal. 90 Hoc ſcriptum eſt in Pſalmo: ideo ſcripturam allegat, quia videbat, quod Chriſtus ſemper per ſcripturam ſe defendebat. Unde dicit Leo Papa: Ibi occaſiones tentandi invenit, ubi homines Leo Papa viderit vehementius occupari. Unde ſcriptum eſſe aſſerit, ut indicat credulitatem, & etiam ſcripturam inducit, quæ excludat puſillanimitatem, propter promiſſionem adjutorii angelici tam in proſperis, quam in adverſis. Propter adjutorium in proſperis dicit: *Ut conſervent te*. Ecce Exo. 23
B ego mitto Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat te in via. Sic enim cuſtodivit Angelus Tobiam, Tob. 11 ſicut dicitur: Sic & Judith, ſicut dicitur. Iudith. 13 Sic etiam cuſtodiunt omnes Heb. 1 viros juſtos, ſecundum illud; Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in Iſa. 62 miniſterium miſſi, &c. Et totam Eccleſiam, ſecundum illud: Super muros tuos, Hieruſalem, conſtitui cuſtodes: Chriſtus vero non indigebat cuſtodia; & ideo diabolus auctoritatem iſtam depravabat, & ſiniſtre adducebat. Propter adjutorium vero in univerſis ſubjungit; *Et quia in ma-*
C *nibus tollent te*, quaſi portatores, ſecundum quod legitur, Angelum portaſſe Abacuch. Dan. ult. *Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*, id eſt, ut nulla poſſis læſione offendi, ſicut dicitur: Cum lapidibus regionum pactum Iob. 5 tuum, & beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi. Et nota, quod diabolus tamquam verſutus non addidit, quod ſequitur: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem: quia hoc erat contra eum. In quo oſtenditur, quod vitium diabolicum eſt auctoritates truncare, & ad partem ſuam contrahere. Unde in Apocalypſi: Si quis dimi- Apoc. ult. nuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ.

Et reſpondens Jeſus, &c. Hic poſt peſtiferam ſuaſionem, addit Domi-

ni-

Digitized by Google

nicam reſponſionem brevem, & ef-A ficacem, cum dicit: *reſpondens Jeſus, ait illi; dictum eſt*, ſcilicet in Deuteronomio: *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Et Eccl. Noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum. Unde vituperantur filii Iſrael, quibus dicit Dominus: Tentaverunt me jam per decem vices. Tentare autem Deum: ſicut dicit Beda, eſt, cum homo habet, quid faciat, divinæ potentiæ quærere experimentum. Et quia non indigebat Chriſtus hoc experimento potentiæ divinæ, nolebat Deum tentare, nec diabolo conſentire, ſed per auctoritatem reſpondit auctoritati oppoſiti, ut clavus retunderetur virtute clavi.

Deut. 6
Eccl. 18
Num. 14

Et conſummata omni tentatione, &c. Poſtquam deſcripſit Auctor tentationis occaſionem, & tentandi modum: hic deſcribitur tertio tentationis conſummationem, circa quam tria inſinuantur. Primum eſt manifeſtatio perfectionis ex parte Chriſti reſiſtentis, & quantum ad hoc, dicit: *conſummata omni tentatione*. Quia ſicut prius dictum fuit, omnis tentatio reducitur ad tres prædictas. Unde: Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, &c. Hanc conſummavit, quia patienter tolerando ſuperavit, ſecundum illud: Decebat eum, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum C per paſſionem conſummari: quia dicitur in Deuteronomio: Dei perfecta ſunt opera.

1 Joan. 2.
Heb. 2
Deut. 32

Secundum eſt, confutatio præſumptionis, ex parte diaboli recedentis, quantum ad hoc dicit: *Diabolus receſſit ab illo*. Secundum, illud: Reſiſtite diabolo, & fugiet a vobis. Receſſit ſcilicet conſenſus, quod deſignatum eſt in rege Aſſyriorum. Recedens, abiit, & reverſus eſt Sennacherib rex Aſſyriorum, & cet. Sennacherib autem interpretatur, tollens deſerta: quia diabolus maxime perſequitur eos, qui vivunt in auſteritate vitæ.

Jacob. 4
4 Reg. 9

Tertium vero eſt præfinitio temporis diſtincti a Deo, propter quod addit: *Uſque ad tempus*, ſcilicet receſſit, quia ille malignus non poteſt tentare, niſi pro tempore, quo Deus permittit, licet ſemper malam habeat voluntatem. Si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet. Et ideo conſilium eſt: Fili, conſerva tempus, & devita a malo. Et ad Epheſios; Videte, quo modo caute ambuletis, redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Unde cum diabolus dupliciter tentet, nempe ut leo, & ut draco. Prius tentavit ut draco ad ſeducendum, poſtmodum, ut leo ad frangendum, ſcilicet in paſſione. Prius enim tentat emollire per blanditias, ſed poſt videns ſe modicum B tempus habere, tentat frangere per pœnas. Unde in Apocalypſi: Deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet. Et ideo ad conſummationem tentationis non pervenerunt illi, de quibus dicitur: Quia ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt.

Eccl. 19
Ibid. 4
Eph. 5
Diabolus tentat dupliciter.
Apoc. 12
Inf. 8

Et egreſſus eſt Jeſus, &c. Oſtendit ſuperius Evangeliſta auctoritatem doctrinæ Chriſti ex merito vitæ: hic ſecundo oſtendit teſtimonio ſcripturæ. Introducit ergo primo teſtimonium authenticum, ad eruditionem credentium, ſecundum vero teſtimonium authenticum ad confutationem detrahentium ibi: *Et dicebant; Nonne hic eſt filius Joſeph?* In explicatione autem teſtimonii Prophetici, quatuor introducuntur a beato Luca. Primum eſt, celebritas in prædicando: Secundum eſt, opportunitas in teſtificando: *Et venit Nazareth*. Tertium eſt congruitas in teſtimonio, ibi: *Spiritus Domini ſuper me, &c.* Quartum eſt credulitas in populo, & hoc notatur, ibi: *Et cum plicuiſſet librum, &c.* Quantum ad primum nota, quod celebritas prædicationis Chriſti, ex quatuor colligitur, ſcilicet ex plenitudine gratiæ, ex latitudine famæ, ex certitudine doctrinæ, & ex magnitudine efficaciæ.

Quantum ad plenitudinem gratiæ dicitur: *Et regreſſus eſt Jeſus in virtute*

tute Spiritus, in Galilæam. Regreſſus, ſcilicet ad prædicandum in virtute, quia ſecundum quod dicitur: Dominus dabit verbum Evangelizantibus virtute multa. Et licet infirmitatem aſſumpſiſſet ex nobis, virtutem tamen oſtendebat ex ſe, ſecundum illud: Virtutem enim oſtendis tu, qui non credideris eſſe in virtute conſummatus. Et ſignanter dicitur: *In virtute Spiritus*. Talis enim debet eſſe prædicatio perfecta, ut ſit virtute ſpirituali conjuncta, ſecundum illud: Sermo meus & prædicatio mea non fuit in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis: ut fides veſtra non ſit in ſapientia hominis, ſed in virtute Dei.

Pſal. 67

Sap. 12

1 Cor. 2

Quantum ad latitudinem famæ dicitur: *Et fama exiit per univerſam regionem de illo*. Secundum illud Job: Auribus noſtris audivimus famam ejus. Loquitur de ſapientia Chriſti, quæ eſt Dei virtus & ſapientia. Huic concordat alius Evangeliſta: Abiit opinio ejus in totam Syriam. Hujus autem figura præceſſit in Salomone, de quo dicitur, quod omnes reges terrarum deſiderabant videre faciem Salomonis. De quo in Eccleſiaſtico: Ad inſulas longe divulgatum eſt nomen tuum.

Iob. 28

Mat. 4

1 Par. 9

Eccl. 47

Quantum ad certitudinem doctrinæ, ſubditur; *Et ipſe docebant in ſynagogis eorum*, non in occulto ſicut homines, qui habent ſuſpectam doctrinam. Ego palam loquutus ſum mundo, ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus ſum nihil. At e diverſo dicit ſapientia hæreticorum terrena, animalis, diabolica, quæ deſignatur per mulierem malam: Aquæ furtivæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuavior. Unde Chriſtus implebat illud: Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide. Et ideo dicitur: Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam, &c.

Ioan. 18

Prov. 9

Prov. 5

Prov. 1

Quantum ad magnitudinem efficaciæ, ſubditur: *Et magnificabatur ab omnibus*. Quia omnes magnitudinem efficaciæ ſentiebant: adeo, ut poſſent dicere illud: Magnificata eſt uſque ad cœlos miſericordia tua, & uſque ad nubes veritas tua, ſcilicet in prædicatione. Nec mirum, quia ipſe erat ille, qui deſignatur per illum Salomonem, de quo magnificatus eſt Salomon ſuper omnes reges terræ præ divitiis & gloria. Infra: Propheta magnus ſurrexit in nobis.

Pſal. 56.

2 Par. 9

Inf. 7

Et venit Nazareth, &c. Hic vero notatur opportunitas in teſtando, quæ attenditur in circumſtantiis concurrentibus ad hoc, quod Chriſtus legeret in conſpectu ſynagogæ. Unde hic quatuor notantur. Dicitur enim intraſſe, ſurrexiſſe, librum accepiſſe, & acceptum revolviſſe. Hæc quatuor inducuntur ad inſtructionem quadriformem hominum perſcrutantium veritatem, ſcilicet vacationis ad meditandum, promptitudinis ad legendum, manſuetudinis ad diſcendum, certitudinis ad judicandum. Ad inſtructionem igitur vacationis ad meditandum, dicitur Chriſtus ſynagogam intraſſe, cum ait Evangeliſta: *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus: & intravit ſecundum conſuetudinem ſuam in die ſabbati in ſynagogam*. Hæc enim erat conſuetudo approbata ex lege Moyſi, & converſatione Chriſti. Hinc dicitur, quod Paulus ſecundum conſuetudinem apud Theſſalonicam intrabat in ſynagogam, & per ſabbata tria, diſſerebat eis de ſcripturis. Illud enim erat tempus, quo debebant vacare legi Dei: in quo erudimur, quod quando volumus Domino ſabbatizare, debemus congregari interius, & ibi quieſcere. Intrans in domum meam conquieſcam cum illa. Si enim ſabbatum exterius agatur, eſt irriſio dæmonum, ſecundum illud Threnorum: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata ejus. Et hujuſmodi ſabbatum, Deo non placet, ſecundum illud Iſaiæ: Neomeniam & ſabbatum, & ſolemnitates alias non feram. Et ratio hujus eſt, quia

Act. 17

Sap. 8

Thren. 1.

non

Iſa. 1 non intrabant interius, ſed exterius, & carnaliter ſapiebant.

Ad inſtructionem vero promptitudinis ad legendum ſubditur: *Et ſurrexit legere*. Surrectio ipſa promptitudinem, & vigilantiam importat, quæ neceſſaria eſt perſcrutanti verba divina. Unde dicitur: Fili hominis, ſta ſuper pedes tuos, & loquar tecum. (*Ezech.* 2) Hinc eſt, quod dicitur animæ ſanctæ: Surge illuminare Hieruſalem, &c. (*Iſa.* 60) Et apud Apoſtolum: Surge qui dormis, & exurge a mortuis; & illuminabit te Chriſtus. (*Eph.* 5) Simul etiam cum promptitudine deſignat humilitatem: *Quia ſurrexit legere*, tamquam miniſter; ut exerceret lectionis officium, unde Beda. Qui venerat miniſtrare, & non miniſtrari, lectionis officium non dedignatur ſuſcipere. (*Beda t.* 5 *lib.* 2 *in Luc. c.* 4)

Ad inſtructionem autem manſuetudinis ad diſcendum, additur: *Et traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ*, quem ſcilicet cum manſuetudine ſuſcepit, non dedignans uti teſtimonio ſcripturæ, & auctoritate. Sic & Joannes: Accepi librum de manu Angeli, & devoravi illum, & erat in ore meo tamquam mel dulce. (*Apoc.* 10) Liber autem ſacræ ſcripturæ debuit ei tradi ſecundum illud Apocalypſis. Dignus es, Domine, accipere librum, & aperire ſignacula ejus, quia nullus alius poterat. (*Apoc.* 5) Et Liber Iſaiæ, quia ſicut dicit Iſaias: Erit vobis viſio omnium, ſicut verba libri ſignati. (*Iſa.* 29) Ideo ſignanter dicitur: *Traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ*.

Poſtremo ad inſtructionem certitudinis ad judicandum, ſubjungit: *Et ut revolvit librum*. In quo ſignificatur diligens diſcendi inquiſitio: quæ prævenire debet judicium certum, propter quod dicitur: Interroga generationem priſtinam, & diligenter inveſtiga patrum memoriam. (*Iob.* 8) Non enim ex abrupto procedendum eſt ad judicium, ſed cum maturitate, propter quod dicitur: Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſime inveſtigabam. (Judicium cum maturitate. *Iob.* 29) Et præcipiens Joſaphat judicibus, ait: Cum diligentia, cuncta facite. (2 *Par.* 19) Et quoniam qui diligenter quærit, invenit, ideo additur: *Invenit locum, ubi ſcriptum erat; Spiritus Domini, &c.* Hoc invenitur in Iſaia. (*Iſa.* 61) Nec mirum, quia ſecundum quod dicitur: Hic eſt Deus noſter: & non æſtimabitur alius adverſus eum. (*Baruch.* 3) Hic adinvenit omnem viam diſciplinæ. Ante ipſum quærebatur, ſed non inveniebatur. Unde: Sapientia ubi invenitur? & quis eſt locus intelligentiæ? & cetera. (*Iob.* 28) *Spiritus Domini ſuper me, &c.* Hic notatur congruitas in teſtimonio. Exprimit enim quatuor conditiones excellentiæ, quæ ſunt in Salvatore noſtro. Eſt enim Mediator, Eruditor, Reparator, & Retributor. Et hæc quatuor inſinuantur in ſermone propoſito: Primo igitur inſinuatur eſſe Mediator per incarnationis myſterium, cum dicit: *Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me, &c. Me*, demonſtrat ibi perſonam Chriſti in natura aſſumpta, ſupra quam Spiritus ſanctus requievit, ſecundum illud: Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini. (*Iſa.* 11) Et Joannes: Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat, &c. (*Ioan.* 1) Et ideo dicit Petrus; Vos ſcitis, quod factum eſt verbum per univerſam Judæam, incipiens enim a Galilæa poſt baptiſmum, quod prædicavit Joannes, Jeſum a Nazareth, quo modo unxit eum Deus Spiritu ſancto, &c. (*Act.* 10) Unde hic eſt Sanctus ſanctorum in cujus unctione impleri debet prophetia; Impleatur viſio, & prophetia, & ungatur Sanctus ſanctorum. (*Dan.* 9) Et nota, quod humana natura in Chriſto per virtutem Spiritus ſancti fuit concepta, & per ejus gratiam divinæ naturæ unita. Et propter hæc duo dicit, ſpiritum Domini ſuper eum eſſe, & eumdem unxiſſe. Vel certe dicitur eſſe ſuper eum, quantum ad ſuperexcellentiam gratiæ ſingularis. Propter quod dicitur: Non ad menſuram (*Ioan.* 3)

furam dat Deus ſpiritum. Dicitur vero eum unxiſſe, quantum ad prærogativam ſacerdotalis & regularis dignitatis. Hæc reſpiciunt aſſumptam naturam in Chriſto. Et præfigurabatur in unctione regum, & ſacerdotum in veteri teſtamento.

Evangelium. Secundo inſinuatur eſſe Eruditor per prædicationis magiſterium in hoc, quod ſequitur: *Evangelizare pauperibus miſit me.* Evangelium namque eſt bona nunciatio, unde in noſtra translatione dicitur: *Ad annunciandum manſuetis miſit me.* Et hinc concordat illud: (*Nahum.* 1) Ecce ſuper montes, pedes evangelizantis & annunciantis pacem. Et Iſaias: (*Iſa.* 52) Quam pulchri ſupra montes pedes annunciantis & prædicantis pacem, annuntiantis bonum, prædicantis ſalutem. Hanc autem dicitur maxime pauperibus annunciare, quia ad pauperes inchoat ſermonem. Beati pauperes ſpiritu. (*Mat.* 5) Et per pauperes paupertatem aliis prædicavit. Pauperes evangelizantur. (*Matt.* 11) Nec mirum, quia dicitur: (*Pſal.* 11) Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, & cetera. His annunciat ſalutem, quia alibi ait: (*Pſal.* 71) Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum ſalvas faciet, & cetera. Et propter hoc dicitur a Spiritu & Domino miſſus. (*Iſa.* 48) Dominus Deus miſit me, & Spiritus ejus. (*1 Ioan.* 4) In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum unigenitum miſit Deus.

Tertio inſinuatur Reparator per paſſionis remedium cum additur: *Sanare contritos corde.* Quod quidem liberat a malo culpæ actualis, & originalis, a cæcitate rationis, & enormitate voluntatis. Utique a malo actualis culpæ liberat, propter quod dicitur: *Sanare contritos corde*, miſit ſcilicet me ad curationem actualis culpæ. Neceſſaria enim eſt cum paſſione Chriſti contritio pœnitentiæ. (*Pſal.* 146) Qui ſanat contritos corde. Vel hoc dicitur, quia ipſa culpa actualis totum robur animæ frangit. (*Thren.* 2) Magna velut mare contritio tua, & cetera. Et alibi: Lingua, quæ immoderata eſt, conteret ſpiritum. Liberat etiam a malo culpæ originalis, propter quod additur: *Prædicare captivis remiſſionem.* Merito, cauſa originalis culpæ, captivum detinebatur genus humanum a diabolo. Excutere de pulvere, conſurge, ſede Hieruſalem. (*Iſa.* 52) Solve vincula colli tui captiva filia Sion. Quia hæc dicit Dominus: Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini, & cetera. (*Zach.* 9) Unde: Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui, emiſiſti vinctos tuos de lacu, & cet. Et hoc eſt, quod dicitur ab Iſaia; (*Iſa.* 49) Dedi te in fœdus populi. Et poſt: Ut diceres his, qui vincti ſunt: Exite: & his, qui in tenebris: Revelamini. Et poſt: Equidem captivitas a forti tolletur. Quia aſcendens in altum captivam (*Eph.* 4) duxit captivitatem. Et hæc remiſſio in Cyro præfigurata fuit, qui dimiſit captivitatem filiorum Iſrael. (*Iſa.* 45) Captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus. Liberat etiam a cæcitate rationis, ideo ſubditur; *Et cæcis viſum*, miſit ſcilicet me prædicare, quod & fecit ſicut dicitur: Euntes, renunciate Joanni, (*Mat.* 19) quæ audiſtis, & vidiſtis: cæci vident, & cetera. In quo ſignificatur interior illuminatio. Unde Joannes: (*Ioan.* 9) In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, id eſt, gentiles, ſecundum illud Iſaiæ: (*Iſa.* 49) Dedi te in lucem gentium. (*Iſa.* 29) Et hoc eſt, quod dicitur: Audient in die illa ſurdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. Et hoc petebat David; (*Pſal.* 12) Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, &c. Liberat etiam ab infirmitate voluntatis, propter quod ſubjungitur: *Dimittere confractos in remiſſionem*, miſit ſc. me, Confracti ſunt, (Confracti qui.) quorum voluntas per peccatum infirmata eſt ad bonum, ſicut ſunt fatui peccatores. (*Eccl.* 21) Cor fatui, quaſi vas confractum &c. Et in Iſaia: (*Iſa.* 58) Dimitte eos, qui confracti ſunt liberos. Hæc autem confractio eſt reparabilis, dum hic vivimus, ſed irreparabilis efficitur in morte ſecundum illud: Comminuetur, (*Iſa.* 30) ſicut conteritur lagena figuli, contritione

tione pervalida, & non invenietur de fragmentis ejus teſta, in qua portetur igniculus de incendio. Quia non erit ſuſceptibilis gratiæ, & hoc erit in judicio, *Pſal. 2* ſecundum illud: Reges eos in virga ferrea & tamquam vas figuli confringes eos. Sed modo remiſſionem facit, *1 Mac. 10* quod figuratum eſt in Machabæis, ubi dicitur, quod ſub Jonatha fratre Simonis ſunt multæ remiſſiones factæ Judæis.

Poſtremo inſinuatur Remunerator per retributiones in judicio, in quo bonis fit univerſalis boni collatio. Propter quod dicit: *Prædicare annum Domini acceptum*, ſc. bonis, de quo: *Pſal. 64* Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, *&c.* Hic eſt annus ſignificatus in Jubilæo: *Lev. 25* Anno Jubilæi revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam. Vel etiam in ſeptimo: *Deut. 15* Septimo anno facies remiſſionem. Hic annus ſuperat annum meriti: quia ſupra condignum remunerabuntur boni. *Eccl. 33* Quare dies diem ſuperat, & iterum lux lucem, & annus annum a ſole? In hoc etiam judicio malis fiet ſempiterna damnatio, ideo additur: *Et diem retributionis*. In quo retribuet unicuique ſecundum opera ſua: *Iſa. 63* Dies ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit. De hac die dicitur: *1 Theſ. 5* Dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet: cum enim dixerint, pax & ſecuritas, *&c.* Hanc, ut dicit Gregorius, *Greg. l. 7 Mor. cap. 24 Et homil. 12 in Evang.* debemus tanto ſollicitius formidare, quanto eam non poſſumus prævidere.

Et cum plicuiſſet librum, *&c.* Hic quarto loco, poſtquam deſcripta eſt congruitas in teſtimonio, notatur credulitas in populo. Ad quam exprimendam inſinuatur in docente maturitas. In plebe adſiſtente audiendi aviditas. In eruditione veritas. In eruditis credulitas. Ad exprimendam igitur maturitatem in docente dicitur: *Et cum plicuiſſet librum, reddidit miniſtro, & ſedit*. Primus ſtans legerat accipiendo librum cum humilitate. Nunc reddit *Sedere.* & ſedit cum auctoritate. Sedere enim, eſt indicium Doctorum, & regum. Unde: *Mat. 23* Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Et Job: *Iob. 29* Voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus, cumque ſederem quaſi rex, circumſtante exercitu: eram tamen mœrentium conſolator. Et nota: hic per plicationem libri debemus intelligere divinorum myſteriorum occultationem, *Plicatio libri myſteriorum occultationem ſignificat.* quia non omnia ſunt omnibus revelanda, ſecundum quod dicit Beda. *Beda t. 5 lib. 2 in Luc. c. 4* Plicatum librum miniſtro reddidit, quia non omnibus omnia dicenda, ſc. pro captu audientium verbum doctori diſpenſandum, ſuo præmonebat exemplo, cum ait: Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis illa portare modo. *Dan. 12* Vade Daniel quia clauſi ſunt, ſignatique ſermones uſque ad præfinitum tempus. Vel ideo plicatum miniſtro reddidit, quia ſecundum illud: *2 Cor. 3* Uſque in hodiernum diem, cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.

Ad exprimendam vero aviditatem in plebe audiendi verbum, ſubditur: *Et omnium in ſynagoga oculi erant intendentes in eum*, quaſi deſiderantes eum audire ſicut ſapientem. Unde dicit ſapiens: *Sap. 8* In conſpectu potentium admirabilis ero: & poſt tacentem me ſuſtinebunt, & loquentem me reſpicient, & cetera. Et Job: *Iob. 29* Qui me audiebant, expectabant ſententiam, & intenti tacebant ad conſilium meum. Quia ſicut dicitur: *Eccl. 3* Auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam.

Ad inſinuandam vero veritatem, ſive firmitatem doctrinæ, ſubditur: *Cœpit autem dicere ad illos, quia hodie impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris*. Ideo dicitur impleta ſcriptura illa tunc fuiſſe, quia cum verba illa ad Chriſtum pertineant, nullus in propria perſona poterat verbum præmiſſum vere dicere, niſi Chriſtus, qui illud legit in auribus eorum. *Luc. 24* Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum: quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me. Unde Chriſtus adimplevit *Mat. 3* omnem juſtitiam, quantum ad morum honeſtatem, ſecundum illud: Sic decet nos implere omnem ju-

Digitized by Google

juſtitiam. Implevit etiam omnem ſcripturam, explicando & exponendo Dei veritatem. Nolite putare, quoniam veni ſolvere legem, aut Prophetas; non enim veni ſolvere, ſed adimplere. Et ideo dicitur: Quia omnia in omnibus adimplevit. Unde verba & ſigna veteris legis vacua, implevit veritate & gratia. In cujus ſignum Joannis ſecundo in primo ſigno dicitur: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas uſque ad ſummum.

Matth. 5 *Eph. 1* *Joan. 2* *Matth. 5*

Ad denotandum vero credulitatem in multitudine aſſiſtente, ſubditur: *Et omnes teſtimonium illi dabant.* Omnes, id eſt, aliqui de omnibus teſtificabantur ſanctitatem & innocentiam ipſius. Auris audiens beatificat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi. Et quoniam verbis non poterant ejus gratiam explicare, ideo ſubditur: *Et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius:* Sic & doctores mirabantur ſuper prudentia & reſponſis ejus: Et dicuntur verba gratiæ ſecundum illud: In labiis ſenſati invenietur gratia. Et maxime hujus, ad quem Petrus dicebat: Verba vitæ æternæ habes. Et ipſe de ſe: Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Et ideo in Pſalmo: Diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.

Iob. 29 *Sup. 2* *Eccl. 10.* *Joan. 6* *Ibidem.* *Pſal. 44*

Et dicebant: Nonne, &c. Poſtquam introduxit teſtimonium propheticum ad eruditionem credentium: hic introducit exemplum authenticum ad confutationem detrahentium. Et quia detractores, cum confutantur, fiunt deteriores, nam efficiuntur perſecutores: ideo in hac parte ſunt duæ partes. In quarum prima ponitur confutatio detrahentium: in ſecunda vero declinatio perſequentium, ibi. *Et impleti ſunt omnes in ſynagoga, &c.* Prima pars habet duas. In prima proponuntur detrahentium convitia: in ſecunda vero introducuntur exempla prophetica, detractores confutantia, ibi: *Ait autem: Amen dico vobis: quia nemo Propheta, &c.*

A Exprimit autem convitia detrahentium tripliciter, ſcilicet per modum apertæ contumeliæ, per modum occultæ ironiæ, per modum invectionis expreſſæ. Per modum, inquam, apertæ contumeliæ, exprimit, cum ait. Et dicebant: *Nonne hic eſt filius Joſeph?* Filium Dei vocabant filium fabri, conceptum de Spiritu ſancto in utero virginali, dicebant genitum concubitu conjugali. Unde dicitur; quod dicebant. Nonne hic eſt fabri filius? Beda: Quanta Nazaræorum cæcitas, quia eum, quem in verbis factiſque Chriſtum eſſe cognoſcunt, ob generis tantum notitiam contemnunt. Huic ſimile dicebatur de Saul: Quænam res accidit filio Cis? Num & Saul inter Prophetas? Et: Non eſt nobis pars in David, nec hereditas in filio Iſai. Hoc autem dicebant, non omnes, ſed mali, ſcilicet Scribæ & Phariſæi. Unde non contradicit ei, quod prius dictum eſt, quod omnes teſtimonium illi dabant. Similis modus eſt loquendi in ſcriptura: Cum occideret eos, quærebant eum, non mortui, ſed alii. Hæc eſt autem conſuetudo malorum, ut quando aliquem laudari audiunt, ſtatim ſe opponunt, & ſi non poſſunt ex parte morum & ſcientiæ, ſaltem ex parte naturæ, ſecundum illud: Bona in mala convertens inſidiatur, & in electis imponet maculam. Vel etiam illi iidem, quem prius laudabant, poſt deſpiciebant, ſecundum illud Pſalmiſtæ: Laudaverunt laudem ejus. Cito fecerunt, obliti ſunt operum ejus. Vel aliter intelligi poteſt, ut licet immediate, hic narretur, non tamen ſit immediate, ſed poſt factum eſt.

Matth. 13 *Beda to. 5 lib. 2 in Luc. c. 4* *1 Reg. 10* *2 Reg. 20* *Pſal. 77* *Conſuetudo malorum.* *Eccl. 11* *Pſal. 105*

Per modum occultæ ironiæ exprimit, cum adjungit: *Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc ſimilitudinem.* Hoc enim videbat eos occulte cogitare. Dixit ergo hoc ironice, proponeis contra me, quod occulte in cordibus veſtris concepiſtis, quia ſecundum quod dicitur: Ex abundantia cordis os loquitur. Proponitis hanc,

Matth. 12

hanc, ſcilicet, ſimilitudinem per ironiam: *Medice, cura teipſum*. Quod conſuevit dici medicis infirmantibus, cum ſibi ſubvenire non poſſunt, vel neſciunt, aut negligunt: quod eſt ipſorum deriſorium verbum: ſic & tu te ipſum, id eſt, infirmos tuos, id eſt, patriæ tuæ, cura. Quod dicebant potius ex incredulitate, & deriſione, quam ex humilitate & devotione, ſicut dicitur, quod non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum. Unde Beda dicit in gloſſa: Fruſtra opem miſericordiæ cæleſtis expectas, ſi alienis virtutibus, invides. Aſpernator enim eſt Dominus invidorum, & ab his, qui beneficia divina in aliis perſequuntur, miracula ſuæ potentiæ avertit. Et nota quod ironice vocant medicum, quem veraciter deberent confiteri medicum, ſecundum illud: Ipſe vulnerat, & medetur. Deſpiciunt quem deberent colere, & honorare ſecundum illud: Honora medicum propter neceſſitatem. Et poſt: Altiſſimus creavit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam.

Matt. 13
Beda to. 5 lib. 2 in Luc. c. 4
Job. 5
Eccl. 38

Per modum vero invectionis expreſſæ exprimit, cum ſubjungit: *Quanta audivimus facta in Capharnaum*, ſcilicet opera miraculoſa. Unde: Et tu Capharnaum numquid uſque in cœlum exaltaberis? Et poſtea: Terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quam tibi. Sed quo modo hæc audierunt facta in Capharnaum, cum Euangeliſta nondum expreſſerit aliqua miracula ipſum feciſſe? Quapropter attendendum, quod Evangeliſta non proſequitur ordinem rei geſtæ, ſed ordinem intentionis ſuæ, & hoc quidem facit pluries: & ideo, cum Euangeliſta narrat poſt, quod alius ante, non eſt repugnantia, quia non intendunt dicere eo ordine eſſe facta, quo ſunt ſcripta, ſicut dicit Auguſtinus. Patet, quia Lucas cum aliis duobus Matthæo & Marco nihil narrat de primo adventu Chriſti in Galilæam, ſed de ſecundo. De

Matth. 13
Aug. lib. de conſenſu Evangeliſtarum.

A primo autem determinat ſolus Joannes. Ex fama ergo miraculorum factorum in terra aliena arguebant eum, quia non faciebat in terra propria. Unde additur, *Fac & hic in patria tua*, &c. Secundum illud: Qui ſibi nequam eſt, cui alii bonus erit? & ad Timotheum: Si quis autem ſuorum, & maxime domeſticorum, curam non habet, fidem negavit: & dicitur etiam: Mandavit illis, unicuique de proximo ſuo.

Eccl. 14
1 Tim. 5
Eccli. 17

Ait autem: Amen dico, &c. Hic poſt detrahentium convitia, ſubjunguntur exempla Prophetica, detractores confutantia. Ad plenam autem ipſorum confutationem præmittitur generale proverbium: ſecundo ſpeciale exemplum in Elia, Propheta eximio: tertio in Eliſæo diſcipulo ipſius. Primum eſt ad commovendum: ſecundum ad confutandum: tertium ad confirmandum. Generale igitur proverbium in omni Propheta, & populo præmittit, cum dicit: *Ait autem*, ſcilicet Chriſtus: *Amen dico vobis*, id eſt, certitudinaliter: quia, Amen, ſignum eſt affirmationis. Et vere, quia ſicut ipſe dicit: Cœlum & terra tranſibunt: verba autem mea non præteribunt. *Quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua*, ſcilicet nec quoad doctrinam, nec quoad vitam, in quibus Prophetæ conſueverunt habere excellentiam. Et ideo non eſt mirum, ſi in patria ſua non faciat miracula, quæ pro ingratis & indignis non ſunt facienda. Huic ſalvatoris proverbio accedit, quod Joſeph a fratribus venditur: ab Ægyptiis honoratur. Sic Moyſes ab Aaron, & Maria contumeliam patitur: & a contribulibus objurgatur. Sic Abraham a compatriotis in Chaldæa patitur. Unde dicitur ei: Egredere de terra tua & de cognatione tua. Rationem autem hujus aſſignat Beda in gloſſa: ceteri prophetæ minores in patria, quam in exteris civitatibus habiti ſunt. Quia propemodum naturale eſt, cives ſemper civibus invidere. Non enim conſiderant præſentia viri opera,

B

Amen.
Matth. 24

C

Gen. 47
Gen. 40
Num. 12
Gen. 12
Beda to. 5 lib. 3 in Luc. cap. 4

ra, ſed fragilem recordantur infantiam, quaſi non & ipſi per eoſdem ætatis gradus ad maturam ætatem venerint.

Speciale vero exemplum in Elia nobili propheta adjungit, cum dicit: *In veritate dico vobis*. Sermo tuus veritas eſt. (Ioan. 17) Etiam veritatem dicebat, cui erat credendum, & tamen non credebant. Unde Joannes: (Ioan. 8) Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Et illud Job. (Iob 6) Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, &c. Et hæc eſt veritas certa, quia ſumitur de ſcriptura. Unde additur: *Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael*, quæ ſcilicet erant in neceſſitate conſtitutæ. (Hier. 15) Multiplicatæ ſunt mihi viduæ ejus ſuper arenam maris. Erant autem in neceſſitate conſtitutæ, propter defectum pluviæ cæleſtis, addit: *Quando clauſum eſt cælum annis tribus, & menſibus ſex*, ſicut Dominus comminatus fuerat: (Lev 26) Sin autem nec ſic obedieritis, &c. Et poſtea: Dabo vobis cælum deſuper, ſicut ferreum. Et in Deuteronomio: (Deut. 28) Sit cælum quod ſupra te eſt, æneum: & terra, quam calcas, ferrea. Et ſic factum eſt propter peccata eorum. Unde in Hieremia: (Hier. 3) Polluiſti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis. Quam ob rem prohibitæ ſunt ſtillæ pluviarum & ſerotinus imber non fuit. Erant in neceſſitate conſtitutæ propter defectum terreſtris alimoniæ: & ideo additur: *Cum facta eſſet fames magna in omni terra*. Sicut dicitur: (3 Reg. 18) Erat fames vehemens in Samaria, &c. Unde verificatum erat de filiis Iſrael illud Pſalmographi: (Pſalm. 58) Famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem. Quia circuibat rex & diſpenſator domus ſuæ ad invenienda paſcua. (3 Reg. 18) Et licet eſſent in tanta neceſſitate, ſubjungitur: *Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias*, ut eas per miraculum relevaret a penuria famis, ut ſic verificaretur in eis illud: (Pſal. 106) Eſurientes, & ſitientes: anima eorum in ipſis defecit. Sed extraneam relevavit, unde additur: *Miſſi in Sarephta Sidoniæ, ad mulierem viduam*. Secundum quod ſcribitur: Dictum eſt Eliæ: (3 Reg. 17) Surge, & vade in Sarephta Sidoniorum: & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ, ut paſcat te: immo ipſa per te. Aliud exemplum ad confirmationem prædictorum de Eliſæo introducitur, cum ait. *Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo propheta*. Unde dicitur, (4 Reg. 7) quod tempore Eliſæi erant quatuor viri leproſi juxta introitum portæ Samariæ. Et multi alii in neceſſitate conſimili. *Et nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus*. Dicitur, (4 Reg. 5) quod Naaman deſcendit, & lavit in Jordane ſepties juxta ſermonem viri Dei, & reſtituta eſt caro ejus, ſicut caro pueri parvuli, & mundatus eſt. Et hoc, juſto Dei judicio, quia non erant digni. Et a ſimili etiam, ſecundum imitationem prædeceſſorum, oſtendebat eos indignos ad miraculorum ſuſceptionem. Simile habetur in Matthæo: (Matth 23) Itaque teſtimonio eſtis vobis metipſis, quia filii eſtis horum, qui prophetas occiderunt. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum. Et in act. (Act. 7) Dura cervice, & incircumciſi cordibus, & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis, ſicut patres veſtri, & vos. Quem prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? &c. Et ſic manifeſte ſunt convicti, quia defectus miraculorum non erat imputandus impotentiæ vel negligentiæ Chriſti, ſed potius ipſorum invidiæ, & incredulitati: & ſic digni erant, qui miraculis privarentur, ſicut privati etiam fuerant patres ipſorum. (Senſus ſpiritualis) Et nota, hic ſpiritualiter, quod his duobus exemplis oſtendit indignitatem Judæorum reſpectu gentilium: quantum ad univerſalem defectum pœnitentiæ, & univerſale contagium malitiæ: quod in Judæis remanſit non curatum, ſed in gentilibus eſt ſanatum per Chriſtum. (Clauſura cœli.) Clauſura enim cæli deſignat defectum gratiæ, & doctrinæ. Cavete, ne forte decipiatur cor veſtrum, & recedatis a Domino. Et deinceps: (Deut. 11) Iratuſque Dominus, claudat cælum, & pluviæ non deſcendant, nec terra det germen ſuum.

De

Digitized by Google

Pſal. 67 De qua pluvia in Pſalmo: Pluviam voluntariam ſegregabit Deus hæreditati tuæ, &c. Et ex hoc fit fames, Job. 18 & indigentia omnis boni. Job: Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat coſtas illius. Et nota, Pluviæ privatio quid. quod dicitur ſubtracta eſſe pluvia annis tribus & menſibus ſex, quia tribus annis & dimidio, quibus Dominus prædicavit, non receperunt pluviam gratiæ exigentibus peccatis ſuis, quamvis enim ſuper ſe veniret imber. Judæa tamen non recepit. Hebr. 6 Terra ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo: proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, &c. Interea autem temporis mittitur verus Elias prædicator ad viduam in Sarepta Sidonis, quæ recte deſignat gentilitatem, ſicut oſtendit Beda in Gloſſa. Beda t. 5 lib. 2 in Evangel. Luc. 4 Salvata enim eſt gentilitas, populo Judæorum derelicto, Act. 13 ſecundum illud: Quoniam repellitis verbum Dei, & indignos vos judicatis æternæ vitæ: ecce convertimur ad gentes. Lepra quid ſignificet. Infectio autem lepræ, deſignat corruptionem malitiæ, quæ fuit in omnibus ante adventum Chriſti, ſecundum illud Pſalmi: Pſalm. 13 Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt, &c. Ab hac non eſt curata Ju- Ezech. 24 dæa. Mundare te volui, & non es mundata a ſordibus tuis: ſed nec mundaberis prius, donec quieſcere faciam indignationem meam in te. Naaman. Beda ut ſupra. Sed Naaman a lepra mundatur, qui interpretatur decor. Et deſignat gentium populum ſacramento baptiſmi decorum factum, & omni fœditate mentis, & corporis expurgatum. Oſea 8 Et Oſeas: Uſquequo non poterunt emundari? Secundum illud Ezechiæ: Ezech. 36 Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Et ſic ſecundum utrumque intellectum fuit hic confutatio infidelium Judæorum.

Et repleti ſunt omnes, &c. Poſtquam deſcripta eſt confutatio detrahentium, ſubjungitur hic declinatio perſequentium: Habet autem hæc pars, duas. In prima deſcribitur malignantium perſecutio: in ſecunda vero perſequentium declinatio, ibi: *Ipſe autem tranſiens, &c.* Ad deſcriptionem ergo perſecutionis malignantium tria introducuntur, ſcilicet iracundia mentis, violentia operis, & perfidia ex parte finis intenti. Inſinuat ergo iracundiam mentis, in hoc, quod dicit: *Et repleti ſunt omnes, in ſynagoga, ira, hæc audientes.* Unde verificatum eſt illud. Odio habuerunt corripientem in porta, &c. Amos 5 Propter quod dicitur in Proverbiis: Noli arguere deriſorem, Prov. 9 ne oderit te: Argue ſapientem, & diliget te. Unde ex auditu veritatis non ſunt eruditi, ſed potius irritati: contra quod dicitur: Eccl. 7 Ne ſis velox ad iraſcendum, quia ira in ſinu ſtulti requieſcit. Et Job: Job 5 Vere ſtultum interficit iracundia: Prov. 27 quia ſicut dicitur, ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor.

Violentiam autem operis inſinuat, cum addit: *Et ſurrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem*, tamquam blaſphemum: ſic enim erat præceptum: Lev. 24 Educ blaſphemum extra caſtra. Et poſt. Et lapidet eum populus univerſus. Et ſic verificata eſt illa parabola, in qua dicitur, Matth. 21 quod filium patris familias ejecerunt coloni extra vineam. Vinea enim Domini exercituum, domus Iſrael eſt: Iſa. 5 Sic fecerunt Stephano: Impetum fecerunt unanimiter in eum. Act. 7 Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant, &c. Unde Salvator poterat eis dicere illud: Nonne vos eſtis, Jud. 11 qui odiſtis me, & ejeciſtis de domo patris mei?

Perfidiam autem ex parte finis intenti explicat, cum adjungit: *Et duxerunt illum uſque ad ſupercilium montis ſuper quem civitas illorum erat ædificata.* Ad locum præruptum ducebant ad præcipitium. Unde poterat dici populo inſano, illud ſapientis mulieris: 2 Reg. 20 Quare præcipitas hæreditatem Domini? In hoc autem quod præcipitare eum volebant, pejores

Digitized by Google

jores diabolo erant: ſicut dicit Beda. Quia quod ille tantum dixit verbo: *Supra eod.* Mitte te hinc deorſum, hoc iſti conati ſunt facto: ſed non valuerunt, quia ipſe habebat poteſtatem ponendi animam ſuam: *Ioan. 10* nemo autem tollendi ab eo, ſicut dicitur. Unde *Beda t. 5 lib. 2 in Lucam cap. 4* Beda: Non a Nazaræis præcipitari, non a Hieroſolymitis lapidari, nón inter pueros Bethleemitas ab Herode perimi: non alia vel alia voluit morte conſummari, ſed crucis expectare voluit triumphum. Ipſa enim eſt typus monarchiæ ſingularis. *Phil. 2* Ut in nomine Jeſu omne genu flectatur. Et hinc eſt, quod cacumina crucis cælos oſtendunt, ima petunt inferos, cornua terram tegunt.

Ipſe autem tranſiens, &c. Hic notatur declinatio perſequentium perfecta, quia fuit ſine detentione, ſine impulſione, ſine portatione. Unde non poterant ei violentiam facere, nec trahendo, nec impellendo, nec portando. Ad oſtendendum igitur, quod non fuit violentia detentionis dicitur: *Ipſe autem tranſiens.* Unde Ambroſius: *Amb. t. 2 lib. 4 in Lucam cap. 4* Quod capitur, a paucis & tenetur, voluntatis eſt. Quod a populo modo non tenetur, ſed tranſit majeſtatis eſt. Unde nihil poterat actum virtutis ſuæ retardare. *Cant. 2* Ecce iſte venit ſaliens in montibus tranſiliens colles. Fuit autem iſte tranſitus a virtute propria, ſed Petri in virtute aliena. *Act. 12* Qui tranſeuntes primam, & ſecundam cuſtodiam, venerunt, &c.

Ad oſtendendum, quod non fuit violentia impulſionis, ſubditur: *per medium eorum*, quaſi diceret: Cernis, quod non poſſit ab aliquo ſuperari. Unde poterat dicere illud: *Pſalm. 26* Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum. Simile dicitur: *Ioan. 10* Quærebant eum apprehendere, ſcilicet ad lapidandum, & exivit de manibus eorum, per medium vadit, quia mediator Dei & hominum, ſemper diligit medium. Unde: *Joan. 1* Medius veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis.

Ad oſtendendum ulterius, quod A non fuit violentia vectionis, ſubditur: *Ibat:* ſcilicet propria virtute, ſicut animalia, de quibus in Ezechia dicitur, quod ibant, & revertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis. *Ezech. 1* *Ibat*, ſcilicet non in præceps, ſed deſcendebat, ut dicit Beda, ſub rupem, illi cedente petra, & ipſum ſuſcipiente, ut illi ad eum non poſſit attingere, unde poterat dicere illud: *Beda.* Quæritis me, & non invenietis: & ubi ego ſum, vos non poteſtis venire. *Ioan. 7* In quo oſtenditur ſimul Domini potentia, quia non poterant illum lædere: ſed & lapides obediebant ei. Oſtenditur & patientia, quia ceſſit, nec eos B læſit, ſicut dicitur: quod Judæi tulerunt lapides, ut jacerent in eum: Jeſus autem abſcondit, ſe, & exivit de templo. *Ioan. 8* Nota hic, quod quatuor modis eſt Domino Jeſu mors tentata. Quidam tentaverunt gladio perimere, ſicut Herodes. *Matt. 2* Quidam præcipitio, ut hic. *Ioan. 8* Quidam lapidatione, ſicut Judæi. *Matth. 27* Quidam crucifixione. Spiritualiter enim Chriſtus crucifigitur in noſtra redemptione. Unde dicitur de his, qui prolapſi ſunt. *Hebr. 6* Rurſus ſibimetipſis crucifigentes filium Dei, &c. Lapidatur autem in obdurationem: Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, &c. *Matt. 23* Ubi oſtenditur obduratio Judæorum. C Præcipitatur autem in deſperatione: Succident electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem. *Hier. 22* Et hoc eſt in deſperatione. Sed gladio perimitur in blaſphematione, ſecundum illud: *Pſalm. 56* Filii hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.

Et deſcendit in Capharnaum, &c. Poſtquam oſtendit doctrinam Chriſti authenticam ex merito vitæ, & teſtimonio ſcripturæ, hic modo oſtendit ex miraculo potentiæ, ut in ore trium ſtet firmum auctoritatis teſtimonium. Habet autem hæc pars, tres. In prima proponitur communicatio doctrinæ Chriſti. In ſecunda, confirmatio virtutum miraculi, ibi: *Et in ſynagoga erat, &c.* In tertia

Digitized by Google

ria, acceptio ejuſdem a multitudine populi, ibi: *Facta autem die, egreſſus ibat, &c.* Circa autem communicationem doctrinæ Chriſti quatuor exprimuntur, ſcilicet locus, tempus, effectus, & virtus: Ex his autem quatuor colligitur doctrina Chriſti fuiſſe humilis, celebris, admirabilis, & ſublimis. Humilis, inquam, oſtenditur ex ſitu loci, quem notat, cum dicit. *Deſcendit in Capharnaum civitatem Galilææ.* Deſcen- Chriſti deſcenſus humilitatem ſignificat. ſus enim in Chriſto ſignum eſt humilitatis, ſicut aſcenſus in ſuperbis ſignum eſt elationis. Unde: Deſcen- Cant. 6 di in hortum meum, ut viderem poma convallis. Ad quod etiam deſignandum, Sup. 3 dicitur: quod deſcendit Spiritus corporali ſpecie, & cetera. Ioan. 6 Et ideo ipſe dicebat: Deſcendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, &c. Et hæc magna eſt humilitas, & hanc docuit verbo: Diſcite a me, quia mitis ſum, & hu- Matth. 11 milis corde. Exemplo: Si ego lavi Ioan. 13 pedes veſtros, & cetera, exemplum enim dedi vobis. Huic etiam competit, quod civitas illa erat in confinio gentium & Judæorum in finibus Zabulon & Nephtalim, ut ſic oſtenderet ſe non deſpicere gentiles, Iſa. 9 ratione culpæ aut idololatriæ. Primo tempore alleviata eſt terra Zabulon, & terra Nephtalim & noviſſime aggravata eſt via maris trans Jor- 4 Reg. 15 danem Galilææ Gentium. Huc accedit, quod iſtæ duæ tribus, prius cæteris migrabant, ſicut dicitur. Et ideo tamquam deſpectiores, primo fuerant viſitandæ.

Celebris autem oſtenditur ex tem- Sabbatis vacandum legi divinæ. pore ſolemni, cum additur: *Ibique docebat illos ſabbatis.* Tunc etiam Lev. 23 populus veniebat ad audiendam legem, quia ceſſabant ab omni opere ſervili, ſicut præcipitur. Et ideo Baruch. 1 Baruch: Legite librum iſtum, quem miſimus ad vos recitari in templo Domini, in die ſolemni, & in die opportuno. Sic etiam Paulus ſabbatis docebat, ſecundum quod dici- Act. 15 tur: Moyſes a temporibus antiquis, habet in ſingulis civitatibus, qui

A eum prædicent in ſynagogis, ubi per omne ſabbatum legitur. In quo erudimur ſecundum conſilium: Sa- Eccli. 38 pientiam ſcribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur, actu ſapientiam percipiet. Et etiam erudimur in diebus ſolemnibus, & in conſpectu multitudinis, maxime intendere divinis laudibus, & prædicationibus. Unde in Pſalmo: Narrabo nomen Pſalm. 21 tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te. Et rurſus: In Eccleſiis benedicite Deo de fontibus Pſalm. 67 Iſrael.

Admirabilis autem oſtenditur ex ſtupore populi cum additur: *Et ſtupebant in doctrina ejus*, & hoc, quia B aliquid magnum, & inſolitum in ea imaginabantur. Sic & in doctrina Apoſtolorum, poſt Spritus ſancti Adventum: Stupebant autem omnes, & Act. 2 mirabantur ad invicem, &c. Job. Iob 12 Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & judices in ſtuporem. Nec mirum, quia ſicut dixerunt miniſtri: Numquam ſic locutus eſt homo. Ioan. 7

Sublimis vero oſtenditur ex virtute ſingulari, & hoc notat, cum addit: *Quia in poteſtate erat ſermo ipſius.* Sive quia loquebatur, ut Dominus omnipotens, ſecundum illud: Admirabantur turbæ ſuper doctrina ejus. Matth. 7 Erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habens. Sive quia ſermoni jun- C cta erat virtus, faciens mirabilia, ſecundum illud: Sermo illius pote- Eccl. 8 ſtate plenus eſt. Et infra: De Jeſu Inf. 24 Nazareno, qui fuit vir Propheta potens in opere, & ſermone. Sive etiam, quia verba ejus ſpiritualem virtutem ſapiebant, ſecundum illud Pſalmi: Dabit voci ſuæ vocem vir- Pſalm. 67 tutis. Sic & Apoſtolus: Sermo meus 1 Cor. 2 & prædicatio mea non in ſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis. Nec 1 Cor. 1 mirum ſi ſermoni ejus erat virtus conjuncta, quia ipſe eſt Dei virtus, & ſapientia. Et ideo dicitur: Por- Hebr. 1 tans omnia verbo virtutis ſuæ.

Et in ſynagoga erat, &c. Poſt communicationem doctrinæ Chriſti, ſequitur hic comprobatio per virtutem mira-

Digitized by Google

miraculorum. Oſtenditur autem hæc virtus admirabilis in Chriſto docente, tripliciter. Primo reſpectu ſexus virilis. Secundo reſpectu muliebris, ibi: *Surgens autem Jeſus*. Tertio reſpectu omnis ſexus, & ætatis, ibi: *Cum autem ſolo occidiſſet*. Rurſus alia differentia eſt ex parte naturæ, quia primum miraculum conſiſtit in liberatione hominis a dæmone: ſecundum in liberatione mulieris a febre: tertium in liberatione ab utriſque indifferenter. Rurſus, primum eſt in loco eruditionis, quia in ſynagoga: ſecundum vero in loco refectionis, ſcilicet in domo Simeonis: tertium in loco requietionis, quia poſt ſolis occaſum. Poſtremo primum horum oſtenditur factum fuiſſe mane: ſecundum circa meridiem, quia hora comeſtionis: tertium circa ſolis occaſum. Ex his autem omnibus claret, quod Chriſtus habet poſſe ſuper omnem perſonam, & ſuper omnem naturam, & in omni loco, & in omni tempore: ac per hoc ſufficienter oſtenditur authentica doctrina ejus per virtutem multitudinis miraculorum. Præmittitur autem primo miraculum hominis dæmoniaci curati. Circa cujus quidem curationem, notanda ſunt quatuor concurrentia, quæ faciunt ad manifeſtandam Chriſti potentiam: ex parte dæmoniaci, ſtatus manifeſtæ miſeriæ: ex parte dæmonis, ſentimen divinæ præſentiæ: ex parte Chriſti, operatio immenſæ potentiæ: ex parte populi, exhibitio debitæ reverentiæ: quæ omnia convenientiſſime deſcribuntur ab Evangeliſta ad præſentis miraculi magnificentiam. Ex parte igitur dæmoniaci oſtenditur ſtatus manifeſtæ miſeriæ, cum dicitur: *Et in ſynagoga erat homo habens dæmonium immundum*, quia in communi apparebat omnibus, quod erat a dæmone obſeſſus. Unde in loco communi erat, quia in ſynagoga, ubi multi conveniebant, ſecundum illud: Ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Judæi conveniunt. In hac erat homo habens ſpiritum immundum ab effectu, quia immundum facit. Spiritum immundum auferam de terra. Immundus iſte ſpiritus dicitur: quia ſemper immunditiam ſuggerit. Unde in Apocalypſi: Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum.

(Chriſti poteſtas maxima.) (Joan. 18) (Zach. 13) (Spiritus immundus ab effectu.) (Apoc. 16)

Ex parte vero dæmonis, oſtenditur ſentimen divinæ præſentiæ cum dicitur: *Et exclamavit voce magna*, *&c.* ut ex vi clamoris oſtenderetur in dæmone paſſio doloris. Ecce, ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis. Unde colligitur ex clamore, quod in dæmone fuit dolor, & tremor, ex ſentimento præſentiæ Chriſti. Unde Auguſtinus: Utinam ſicut Deum dæmones judicem, ſic homines agnoſcerent Salvatorem: dæmones viderunt, & contremuerunt, homines vero viderunt, & occiderunt. O quanta infelicitas, homines pejores dæmonibus inveniri. Unde ipſi timor compulit veritatem confiteri, ſcilicet, quod Chriſtus eſſet deſtructor dæmonum, & ſanctificator hominum. Propter primum additur: dicens: *Sine, quid nobis & tibi Jeſu Nazarene? veniſti perdere nos*. *Sine*, id eſt, ceſſa ab afflictione, & noſtra perſecutione, quia importabilis eſt. Manum tuam longe fac a me, & formido tua non me terreat. Vel, *Sine*, id eſt permitte me elongari a te, quid nobis, & tibi, quaſi diceret, nulla conventio: & ideo ſimul eſſe non poſſumus. Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras. Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? Et quod non ſit communicatio, oſtendit, cum adjungit: *Veniſti perdere nos*. Repente conſurget perditio eorum. Unde: In hoc apparuit filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli. Et nota quod duplex eſt perditio dæmonum. Una ſcilicet propter peccatum ſuperbiæ, qua perditi ſunt ab initio. Perdidi te, o Cherub,

(Iſa. 65) (Job 13) (2 Cor. 6) (Prov. 24) (1 Joan. 3) (Perditio dæmonum eſt gemina.) (Ezech. 28)

rub, protegens de medio lapidum ignitorum. Alia propter peccata ſuperaddita, ob quæ perdentur in extremo judicio, cum auferetur omnis poteſtas & infligetur omnis pœna debita. De qua: Juxta eſt dies perditionis. Et hæc perditio non fiet omnino ante diem judicii, unde: Veniſti huc ante tempus torquere nos? Sed tantum a tempore Chriſti inchoata eſt. Nunc judicium eſt mundi, nunc princeps hujus mundi eiicietur foras. Non ſolum autem confitetur ipſum deſtructorem dæmonum, ſed etiam ſatisfactorem hominum, cum adjungit: *Scio te, quia ſis ſanctus Dei*, ille ſcilicet, de quo Daniel: Ungatur Sanctus ſanctorum. Hoc autem non ſciebat certa ſcientia, cum dicatur: Si enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Sed cognoſcebat conjecturando. In ſimilitudinem arioli & conjectoris æſtimat quod ignorat. Exiſtimabat enim hoc per pœnam, quam ſentiebat.

Deut. 32 — *Matth. 8* — *Ioan. 12* — *Dan. 9* — *1 Cor. 2* — *Prov. 23*

Ex parte autem Chriſti oſtenditur operatio immenſæ potentiæ, cum adjungitur: *Et increpavit illum Jeſus, dicens: Obmuteſce*, tamquam enim omnipotens dæmoni ſola increpatione ſilentium imponit. Oſtendit mihi Jeſum ſacerdotem magnum. Et ſequitur: Increpet Dominus in te, ſatan, & increpet Dominus in te qui elegit Hieruſalem. Licet autem vera diceret, tamen ſilentium imponebat, quia ut dicitur: Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Unde & in Pſalmo: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras juſtitias meas? Vel ideo prohibuit, quia doloſe loquitur, & immiſcet frequenter falſa veris. Unde ſuper illud: Non ſinebat ea loqui, dicit gloſſa, ne, dum viderent vera loquentem, ſequerentur errantem. Et ideo in Pſalmo: Muta fiant labia doloſa, &c. Oſtendit autem hic unam gloriam eſſe vitandam, ut in vanis & falſis laudibus nemo quærat laudari. Exemplum eſt de Paulo. Non autem ſolum imponit ſilentium increpando, verum e-

Zach. 3 — *Eccl. 15* — *Pſalm. 49* — *Marc. 1* — *Pſalm. 30* — *Actor. 16*

A tiam expellit præcipiendo, cum additur: *Et exi ab eo*. Jam impletur illud Abacuch: Egredietur diabolus ante pedes ejus. Et ideo ſequitur: *Et cum projeciſſet illum dæmonium in medium, exiit ab illo*. In quo oſtenditur iracundia diaboli, quia invitus exiit, & cum murmure. Unde Marcus: Diſcerpens enim, &c. exiit ab eo. Hoc autem facit diabolus, cum videt ſe perdere, quod male poſſidet. Deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam, &c. Sed ira ejus non læſit, Domino prohibente. Unde ſubditur: *Nihilque nocuit*. Non nocebunt, & non occident in univerſo monte ſancto meo. Ex hoc B autem colligitur, quod diabolus habet ſemper voluntatem nocendi, quia hanc habet a ſemetipſo, ſed poteſtatem nocendi non ſemper, niſi quantum, & quando permittitur a Deo juſto modo. Unde: Non eſt poteſtas niſi a Deo. Et ideo Petrus, Et quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis?

Abac. 3 — *Mar. 1* — *Apoc. 12* — *Iſaias 11* — Diabolus ſemper habet nocendi voluntatem. — *Rom. 13* — *1 Pet. 3*

Poſtremo ex parte populi oſtenditur exhibitio debitæ reverentiæ, cum ſubditur: *Et factus eſt pavor in omnibus*. Hoc dicitur, quantum ad reverentiam ſecundum actum cordis. Nec mirum, quia columnæ cæli contremiſcunt, & pavent, ad nutum ejus. Unde Job: Pavor tenuit me, C & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt. Et hoc ad aſpectum tanti miraculi: Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, &c. Et in Hieremia: Quis non timebit te, o rex gentium? Quantum vero ad actum oris, adjungitur: *Et colloquebantur ad invicem dicentes*, ſcilicet alter ad alterum conferendo. *Quid eſt hoc verbum*, id eſt res digna verbo, ſicut accipitur: Non fuit verbum, quod non monſtraret eis Ezechias in domo ſua. *Quia in poteſtate & virtute imperat immundis ſpiritibus, & exeunt?* poteſtate præcipiente, & virtute faciente. Nec mirum: poteſtas, & terror apud Deum eſt, qui facit concordiam in ſublimibus. Sed hoc impe-

Iob. 26 — *Idem 4* — *Pſalm. 138* — *Hier. 10* — Verbum res digna verbo. — *4 Reg. 20* — *Iob. 25*

rium

rium non eſt humanum, nec etiam angelicum. Unde in canonica Judæ dicitur: Dum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit: Imperet tibi Deus. Et quia hoc magnum & inuſitatum erat, non reticendum, ſed cum reverentia divulgandum. Ideo ſequitur: *Et divulgabatur fama, de illo in omnem locum regionis*. Sic de Salomone dicitur: Ad inſulas longe divulgatum eſt nomen tuum. Sic de David: Divulgatum eſt nomen David in univerſis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus ſuper omnes gentes. Sic de Ozia: Divulgatum eſt nomen ejus uſque ad introitum Ægypti, propter crebras victorias. Nota, quod fuit divulgatum nomen David ratione juſtitiæ: nomen Salomonis, ratione ſapientiæ: nomen vero Oziæ, ratione potentiæ: nomen Chriſti, ratione omnis & excellentiæ & dignitatis, & ſupereminentiæ.

Iudæ 1

Eccl. 47

1 Par. 14

2 Par. 26

Surgens autem Jeſus de ſynagoga, &c. Poſt miraculoſam curationem ſexus virilis a dæmone, ſequitur hic miraculoſa curatio ſexus muliebris a febre. Quæ ab Euangeliſta deſcribitur hoc ordine: Primo notatur ipſius febris incommodum: ſecundo vero interceſſionis adjutorium: tertio curationis remedium: quarto perfectæ liberationis indicium. Hæc enim quatuor concurrunt ad præſens miraculum conſummandum. Quantum igitur ad ipſius febris incommodum, dicitur quod compellebat ſocrum Simonis jacere in domo. Unde dicitur: *Surgens autem Jeſus de ſynagoga, introivit in domum Simonis*, ſcilicet, ut poteſtas ejus, quæ communiter manifeſtata fuerat coram omnibus, in domo ſecretius manifeſtaretur coram ſimplicibus, & coram ſuis imitatoribus. In domo enim erat mulier curanda, non in ſynagoga, ad inſinuandum quod dicitur: Docere autem, mulieri non permitto. Ad hunc ingreſſum movebat miſericor-

1 Tim. 2

A dia, propter mulieris miſeriam relevandam, quam exprimit, cum dicit: *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus*. In quo deſignatur infirmitatis gravitas, quæ diſponit ad gratiam, juxta illud: Infirmitas gravis ſobriam facit animam. Licet autem eſſet gravis, poterat tamen de ea dici illud: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei: quam gloriam non ſolum debuit in altero ſexu oſtendere, ſed in utroque, quia ſicut uterque lapſus fuerat, ita & uterque pertinebat ad redemptionem. Unde in Chriſti nativitate fuit Joſeph cum Maria, in Chriſti prædicatione diſcipuli & mulieres, ſecundum quod dicitur: In

Eccl. 31

Ioan. 11

Sup. 2

B paſſione Maria, & Joannes: In reſurrectione diſcipuli & Magdalena. Sic vir & mulier ad Dei gloriam oſtendendam curantur, & a graviori mulier, quam vir, quia pluribus pœnis eſt ſubjecta. Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris.

Inf. 8

Ioan. 19

Ioan. 20

Gen. 3

Quantum vero ad interceſſionis ſuffragium, ſubditur: *Et rogaverunt illum pro ea*. Diſcipuli & illi, qui aderant. Quamvis enim Dominus velit dare, nihilominus vult rogari, ſecundum illud: Et invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Invocabis, & Do-

Pſalm. 50

C minus exaudiet te: clamabis, & dicet: Ecce adſum. Et in fine: Os enim Domini locutum eſt. Et nota quod Dominus alium curavit ſine precibus, ſicut dæmoniacum prius: alium precibus alienis, ut hic: alium precibus propriis, ut leproſum. In quo ſignatur, quod tripliciter animas peccatrices curat gratia Salvatoris, nunc intercedente ſola benignitate ſuæ clementiæ. Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Nunc interveniente oratione Eccleſiæ. Infirmatur quis in vobis: inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum. Nunc vero

Iſaia 58

Sup. eod.

Infr. 5

Rom. 2

Iac. 5

inter-

Digitized by Google

interveniente proprio gemitu: Ego audivi gemitum filiorum Iſrael. Audivi orationem tuam, & vidi lacrymam tuam ecce ſanavi te. Et ideo dicebat anima ſancta: Domine Deus meus clamavi ad te, & ſanaſti me, &c.

Exod. 6
4 Reg. 20
Pſalm. 29.

Quantum ad curationis remedium, adjungitur: *Et ſtans ſuper illam, imperavit febri: & dimiſit illam.* Imperat autem tamquam Dominus, & Rex. Sic: Inſuper univerſæ terræ rex imperat ſervienti. Et quia non eſt ei impoſſibile omne verbum: Ideo ipſe dixit, & facta ſunt. Unde ad præceptum ejus, *dimiſit illam*, ſcilicet febris, ſecundum illud: Præceptum poſuit, & non præteribit. Nec mirum: quia omnia, quæcumque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis. Me ergo non timebitis ait Dominus, & a facie mea non dolebitis? Qui poſui arenam terminum mari, præceptum ſempiternum, quod non præteribit. Unde miro modo in hoc arguitur, & reprehenſibilis oſtenditur pervicacia humanæ voluntatis, quia omnis creatura ſenſibilis, & quod plus eſt, defectus pœnalis, obedit divinis imperiis, quibus homo miſerabilis contradicit.

Eccl. 5
Pſalm. 148
Pſalm. 148
Hier. 5.

Poſtremo quantum ad perfectæ liberationis indicium ſubditur: *Et continuo ſurgens miniſtrabat illis.* Hoc autem eſt certum perfectæ curationis indicium, quia nullæ remanſerunt reliquiæ, quia ſtatim facta eſt potens ad motum, & potens ad obſequium. Surrexit enim, & miniſtrabat eis tamquam bona matrona, & quaſi altera Martha, de qua infra: Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium. Et tales merentur divinum beneficium. Dicit puer Eliſæus Sunamiti: Ecce ſedule in omnibus miniſtraſti nobis, quid vis, ut faciam tibi? Talem viduam dicebat Apoſtolus eſſe eligendam: Vidua deligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor in operibus bonis teſtimonium habens, ſi filios educavit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtravit, ſi omne opus bonum ſubſequuta eſt.

Infr. 10
4 Reg. 4
1 Tim. 5

Notandum autem, quantum ad ſenſum allegoricum quod curatio viri a dæmone, ſignificat curationem gentilis populi ab errore, in cujus rei figuram dicitur: Occurrent dæmonia, onocentaurus, & piloſus clamabit alter ad alterum. Hoc dicitur de Idumæo, ſub figura gentilitatis. Hoc dæmonium eiicitur per fidem Chriſti, ſecundum illud: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur novis, ſerpentes tollent, &c. Serpentes inquam, diffundentes virus erroris, qualis fuit, de quo Apoſtolus: Timeo autem, ne ſicut ſerpens Evam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant a ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto. Per curationem ſocrus Simonis a febre, ſignificatur curatio ſynagogæ ab æſtu carnalis concupiſcentiæ, quo inardeſcit ille populus carnalis. Omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus a coquente. Et ideo præmittitur curatio viri, quia ſicut dicitur: Donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret.

Senſus allegoricus.
Iſaia 34
Marc. ult.
2 Cor. 11
Oſee, 7
Rom. 11

Secundum ſenſum moralem, curatio hominis a dæmone ſignificat curationem a peccatis ſpiritualibus, ſecundum quod dicitur: Exagitabat eum, ſcilicet Saul, ſpiritus nequam, a Domino. Et infra: Cum immundus ſpiritus exierit ab homine, perambulat per loca inaquoſa, quærens requiem, & non inveniens, dicit: Revertar in domum meam, unde exivi, &c. Curatio mulieris a febre eſt curatio animæ a peccatis carnalibus. Anima calida, quaſi ignis ardens, non extinguetur, donec aliquid glutiat. Unde Beda: Homo a dæmonio liberatur, cum animus ab immunda cogitatione purgatur. Femina a febribus, cum caro a fervore concupiſcentiæ refrenatur. Et ideo homo in medio ſy-

Senſus moralis.
1 Reg. 16
Inf. 11
Eccl. 23
Beda to. 5 lib. 2 in cap. 4 Luca.

Digitized by Google

ſynagogæ eliditur, quia qui ſpirituali-
bus peccatis detinetur, indiget humi-
liari in conſpectu hominum. Pſalmus:
Pſal. 114 Cuſtodiens parvulos Dominus, hu-
miliatus ſum, & liberavit me. Iſta
vero liberatur, Domino ſtante ſuper
eam in domo, quia eſt cum divina
Eccli. 26 gratia cuſtodia diſciplinæ. In filia
non avertente ſe, firma cuſtodiam,
ne, inventa occaſione, utatur ſe.
1 Cor. 9 Et ideo: Caſtigo corpus meum, &
in ſervitutem redigo, &c.

Cum autem ſol occidiſſet, &c. Hic
poſt curationem ſexus virilis & mu-
liebris, ſubjungitur curatio univer-
ſalis reſpectu omnis ſexus, ætatis,
& infirmitatis. In qua manifeſtatur
admirabilis potentia Chriſti ex qua-
tuor, ſcilicet, ex varietate languo-
rum, ex facilitate curationum, ex
confeſſione dæmonum, ex cohibi-
tione ſpirituum immundorum. Pri-
mo ergo introducitur varietas lan-
guorum in hoc, quod dicit: *Cum
autem ſol occidiſſet, omnes, qui habe-
bant infirmos variis languoribus, du-
cebant illos ad eum*, ut ſcilicet cura-
ret, & merito, quia: Vere languo-
Iſaia 53 res noſtros ipſe tulit, &c. Et in
Actor. 10 Actis: Pertranſiit benefaciendo & ſa-
nando omnes oppreſſos a diabolo.
Et ſine diſtinctione, quia ſuper om-
nia poteſt æqualiter. Unde: Neque
Sap. 16 herba, neque malagma ſanavit eos,
ſed tuus, Domine, ſermo, qui ſa-
Matt. 4 nat omnia. Unde & Matthæus di-
cit: Circuibat Jeſus, &c. dein ſa-
nans omnem languorem, & om-
nem infirmitatem in populo. Et no-
ta, quod adducebant poſt ſolis occa-
ſum, ut oſtenderetur, quod Chri-
ſtus non tantum interdiu, ſed etiam
noctu ſolicitus & potens erat circa
ſalutem humani generis, quod figura-
Gen. 31 tum eſt in Jacob: Die noctuque æſtu
urgebar, & gelu, fugiebatque ſo-
Sap. 19 mnus ab oculis meis. Et in ſapien-
tia: In omnibus magnificaſti popu-
lum tuum Domine, & honoraſti &
non deſpexiſti in omni tempore, &
in omni loco aſſiſtens eis. Vel ideo
poſt ſolis occaſum, ut oſtenderet vi-
tandam eſſe gloriam hominum. Un-

A de reprehendit phariſæos: Omnia Matt. 23
opera ſua faciunt, ut videantur ab
hominibus. Aut ideo poſt ſolis oc-
caſum, ut deſignetur per paſſionem,
acquirendum eſſe generale reme-
dium. Chriſtus enim ſol eſt, ſecun-
dum illud: Orietur vobis timentibus Malac. 4
nomen meum ſol juſtitiæ, & ſani-
tas in pennis ejus. Iſte occubuit in
paſſione. Unde Amos: Occidet ſol Amos 8
in meridie. Et tunc plus ſanati Iud. 16
ſunt, quod ſignatum eſt in morte
Samſonis, qui interpretatur ſol eo-
rum. Unde Beda: Solis occubitus Beda to. 5
eſt paſſio Chriſti, per quam plures lib. 2 in
ſanantur dæmoniaci, & ægroti, Luc. cap. 4
quam ante.

B Secundo additur facilitas curatio-
num, cum additur: *At ille ſingulis
manus imponens curabat eos.* Faciliter
curabat, quia ſine interpellatione,
ſed ſola manus impoſitione ſanabat.
Nec mirum, quia ſecundum quod
dicitur: Non eſt abbreviata manus Iſaia 59
Domini, ut ſalvare nequeat. Et
nec ſolum poterat hoc per ſe, ſed
etiam aliis communicare ſecundum
illud: Super ægros manus imponent, Mar. 16
& bene habebunt. Et nota, quod
ſingulis impoſuiſſe dicitur ſine ex-
cluſione, ſicut dicitur in Actis: Non Actor. 10
eſt perſonarum acceptor Deus. Et
ideo in Pſalmo: Aperis tu manum Pſal. 144
tuam, & imples omne animal be-
C nedictione. Et hoc eſt: quod dici-
tur: Puſillum & magnum ipſe fe- Sap 6
cit, & æqualiter cura eſt illi de
omnibus. Et ideo dicitur: *Cura-
bat eos, &c.* ſcilicet omnes ad ſe
venientes, quia dicitur: Eum, qui Ioan. 6
venit ad me, non eiiciam foras.
Nec mirum, nam idem Dominus Rom. 10
omnium, dives in omnes, qui in-
vocant illum.

Tertio ſubditur confeſſio dæmo-
num, cum ait: *Exibant autem dæ-
monia a multis clamantia*, ſcilicet præ
dolore, & timore, & admiratione.
Clamabitis præ dolore cordis, & Iſaia 65
præ contritione ſpiritus ululabitis.
Sed caſſus erat eorum clamor. Cla- Pſal. 17
maverunt, nec erat qui ſalvos fa-
ceret. Vel clamantia, propter pu-
bli-

blicam veritatis annunciationem. Et ideo ſubditur vera confeſſio. *Et dicentia: quia tu es filius Dei.* Hoc autem non dicebant ex certitudine, ſed ex conjecturatione propter potentiæ magnitudinem. Et ideo prius dixit dæmon, *Scio te quia ſis ſanctus Dei*, nunc quod filius Dei, quia per majora experimenta in cognitione profecerat: hoc autem quod ex conjectura confitebantur dæmones, non confitebantur corde, de quo: Nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus niſi in Spiritu ſancto. Cui dicere reſpondet verbum, quod eſt cum amore dicere. Non etiam opere confitebantur, de quo: Omnis ſpiritus, qui confitetur Jeſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt. Sed ſolum ore dicebant, & corde odiebant, & opere negabant. Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Nec mirum, quia ſecundum quod dicitur in Pſalmo: In inferno autem quis confitebitur tibi? nullus, ſcilicet, confeſſione meritoria, ſed omnes confeſſione extorta, & neceſſaria. Dicentes intra ſe pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes, &c.

Sup. eod. — 1 Cor. 12 — 1 Joan. 4 — Tit. 1 — Pſalm. 6 — Sap. 5

Poſtremo additur cohibitio ſpirituum immundorum cum ſubjungitur: *Et increpans non ſinebat ea loqui*, ut verificetur illud: Ab increpatione tua fugient, a voce tonitrui tui formidabunt. *Non ſinebat ea, &c.* Frequenter Dominus obicem ponit malignantibus. Unde: Etenim non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim ultiones adhibere, magni beneficii eſt indicium. Vel ideo non ſinebat, quia per dæmones manifeſtari nolebat, unde ſubditur: *Quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum*, id eſt, probabiliter conjiciebant. Non enim innotuit demonibus, ut dicit Auguſtinus, ut ſplendor & lux; ſed per quamdam virtutis ſuæ efficaciam. Nolebat autem Dominus ſui nominis cognitionem per dæmones divulgari, tum quia indigni erant, tum etiam quia odioſi, tum etiam quia fraudulenti: & A ideo talis confeſſio nec conveniebat Deo, nec congruebat dæmoni, nec proderat homini. Beda: Improbus enim magiſter eſt diabolus qui falſa veris ſæpe permiſcet, ut ſpecie veritatis teſtimonium fraudis obtexat. Ex quo nobis datur intelligi quod qui in prædicando Chriſtum, veris falſa permiſcent, omnino ſunt cohibendi, ſicut hæretici. Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Si qui autem vera prædicent, non tamen intentione recta, ſuſtinendi ſunt: & de talibus dicitur: Quid enim? Dum omni modo, ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuncietur: B & in hoc gaudeo ſed & gaudebo? Si autem prædicant vera & bona, & tamen non faciunt, nihilominus ſunt audiendi. Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Et tales deſignati ſunt per illum, de quo dicitur, quod prædicabat Chriſtum non ſequens eum, quem Dominus noluit prohiberi. Ex prædictis liquet, quod Salvatoris poteſtas per omnem modum eſt manifeſtata.

Pſalm. 103 — 2 Mac. 6 — Aug. li. 8 de Civit. Dei cap. 2 tom. 5 — Beda to. 5 lib. 2 in Luca ca. 4 — 1 Cor. 5 — Philip. 1 — Matt. 23 — Inf. 9

Facta autem die, &c. Poſt communicationem doctrinæ Chriſti, & confirmationem ipſius per operationem miraculorum, ſubjungitur hic tertia acceptatio ejuſdem a multitudine populi. Ad hoc autem, quod C doctrina aliqua debita modo auditoribus fiat accepta, oportet quod ſit immunis ab oſtentatione, ab ambitione, ab adulatione, & a perſonarum acceptione. His enim modis quatuor conſuevit doctrinæ acceptio depravari. Primo ergo acceptione doctrinæ Chriſti excluditur oſtentatio, cum dicitur: *Facta autem die, egreſſus ibat in deſertum locum*, volens ſe magis humiliter occultare, quam impudenter oſtentare, ſecundum illud; Ecce elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine. Hujus figura præceſſit in Elia: de quo dicitur, quod relicto puero ſuo, ſolus perrexit in deſertum, poſtquam fecerat miraculum ignis, conſumentis holocauſtum. Hujus etiam figura præ-

Doctrina auditoribus accepta. — 3 Reg. 19

Digitized by Google

præceſſit in David, qui dixit ad Jonathan: (*1 Reg. 20*) Dimitte me, ut abſcondar in agro uſque ad veſperam diei tertiæ, id eſt, uſque ad reſurrectionem. Ob quam etiam cauſam, dixit diſcipulis: (*Mat. 14*) Nemini dixeritis viſionem, donec filius hominis a mortuis reſurgat: Et: Hæc locutus eſt (*Joan. 12*) Jeſus, & abiit & abſcondit ſe. Illud autem iter in deſertum, & egreſſus de civitate, ſignificat egreſſum vitæ ſæcularis, & ingreſſum religionis. (Deſertum.) Deſertum enim eſt locus paupertatis; aſperitatis, & utilitatis, contra tria, quæ ſunt in mundo, ſecundum illud: (*1 Joan. 2*) Omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Contra hæc ſtatuit Dominus deſertum religionis, in quo vovetur triplex votum, (Votum triplex.) prædictis oppoſitum, ſcilicet continentiæ, paupertatis & obedientiæ. Et ideo merito dicitur deſertum. In hoc deſerto moratus eſt Joannes: Unde Matthæus: (*Matth. 11*) Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? in qua deſignatur humilitas, quæ non delectatur in vento laudum: nec deiicitur in vituperio detractionum, & conviciorum. Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum: in quo oſtenditur paupertatis aſperitas. In hoc deſerto fuit Chriſtus, cujus figura præceſſit: (C) Morabatur David in deſerto in locis (*1 Reg. 23*) firmiſſimis, manſitque in monte ſolitudinis Ziph. Quia altiſſimam religionem tenuit Chriſtus. Unde Auguſtinus de vera religione: (*Aug. to. 1 de ver. rel. cap. 17*) Omne peccatum provenit, aut quia appetimus, quæ Chriſtus contempſit, aut fugimus, quæ ſuſtinuit. Satellites enim diaboli divitias appetunt. Chriſtus pauper eſſe voluit. Honoribus inhiant, rex eſſe noluit. Delicias cupiunt, crucifigi voluit.

Secundo excluditur ambitio, in hoc, quod ſequitur: *Et turba requirebant eum, & venerunt uſque ad ipſum.* Non ipſe ſe ingerebat ex ambitione, ſed illi quærebant cum devotione. Unde dicitur: (*Joan. 6*) Qui cum (A) cognoviſſet, quod venturi eſſent, ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit. In quo docuit, quod honoris officium non eſt aſſumendum, niſi homo requiratur. Unde: (*Heb. 5*) Nec quiſquam aſſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo, quemadmodum Aaron. In hoc etiam commendatur devotio populi, quia latere volentem requirebat, cum tempus eſſet. Iſaias: (*Iſa. 55*) Quærite Dominum, dum inveniri poteſt. Et Oſeas: (*Oſea 10*) Tempus requirendi Dominum, cum venerit, qui docebit vos juſtitiam. Et anima ſancta in Pſalmo: (*Pſalm. 26*) Exquiſivit te facies mea. Et quod devote requirerent eum, apparet, quia ſcilicet: (B) *Venerunt uſque ad ipſum*, ſecundum illud Iſaiæ: (*Iſa. 21*) Si quæritis, quærite, convertimini, & venite. Unde: (*Matt. 11*) Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, &c. Igitur quia devote quæſierunt, invenerunt, ſecundum illud: (*Sap. 1*) In ſimplicitate cordis quærite illum. Et quia perfecta devotio non ſolum facit quærere, ſed detinere inventum, ideo ſubditur. *Et detinebant illum, ne diſcederet ab eis.* Secundum illud Cantici: (*Cant. 3*) Inveni, quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam, &c. Nec (*Prov. 3*) mirum, quia: Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerint eam, beati. Unde poterant dicere illæ animæ ſanctæ: (*Pſalm. 37*) Ne derelinquas me, Domine, Deus meus: ne diſceſſeris a me. In quo oſtenditur, quod Chriſtus nec ambiebat honorem, antequam offerrent: nec etiam jam oblatum, quia quaſi violente detinebatur. Hujus figura præceſſit. (*Gen. 32*) Dimitte me, jam enim aſcendit aurora. Quod dixit Angelus ad Jacob.

Tertio excluditur adulatio in hoc, quod additur: *Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei.* Non blanditur eis, ſed oſtendit ſe æqualiter curare de omnibus. Unde poterat dicere (*1 Theſſ. 2*) illud; Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſione avaritiæ,

Deus

Digitized by Google

Deus teſtis eſt, nec quærentes ab A hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis. Non enim quærebat hominibus placere, ſed Deo, & ideo dicit: *Oportet me Evangelizare*, quia hæc eſt voluntas Patris. Unde

Iſa. 61 ſubdit: *quia ideo miſſus ſum.* Ad annunciandum manſuetis miſit me. Et ideo oportebat, quia dicitur: Sicut

Ioan. 14 mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Miſſus autem fuerat pauperibus evangelizare, ſecundum quod habetur in auctoritate præmiſſa Iſaiæ: Miſſus etiam fuit evangelizare regnum Dei, ſicut dicitur hic. Et ideo colligitur, quod miſſus fuerat evangelizare pauperibus regnum Dei.

Mat. 5 Unde: Beati pauperes ſpiritu, quo- B niam ipſorum eſt regnum cœlorum. Et vere ipſorum, quia ait: Scrip-

Mat. 19 tum eſt: Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cœlorum. Quia nemo poteſt habere illud regnum, niſi contemnat terrenum. Et difficile pecuniæ ab habentibus contemnuntur: Ideo difficile acquirunt, quod pauperibus eſt promiſſum.

Quarto vero excluditur perſonarum acceptio in hoc, quod ſequitur: *Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ*, ſcilicet omnibus indifferen-

Mat. 9 ter. Circuibat Jeſus omnes civitates, & caſtella, docens in ſynagogis eorum. Hoc decet facere bonum præ- C

Prov. 5 dicatorem, propter illud: Deriventur fontes tui foras, & in plateis a-

Iſa. 32 quas tuas divide. Et: Beati, qui ſe-

Iſa. 8 minatis ſuper omnes aquas. Semen autem eſt verbum Dei. Bonus prædicator, & imitator Chriſti, debet eſſe communis perſona, ut Paulus:

Rom. 1 Græcis & Barbaris, ſapientibus & in-

Luc. 6 ſipientibus debitor ſum: ita quod in me promptum eſt, & vobis, qui Romæ eſtis, evangelizare. Quod ſignificatum fuit a Zacharia, in equis deferentibus quadrigam, id eſt legem evangelicam, de quibus dicitur, quod iſti ſunt, quos miſit Dominus, ut perambulent terram. Unde in fine Matthæi dicitur prædicatoribus:

Mat. ult. Euntes ergo docete omnes gentes.

Et in fine Marci: Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Ex prædictis colligitur, ſi prædicator bonus, eſt acceptus hominibus, ut ſit acceptus Deo & Angelis ejus, debet eſſe immunis ab oſtentatione in ſigno, ab ambitione in animo, ab adulatione in verbo, a perſonarum acceptione in facto, ſive exercitio. Et hæc quatuor tangit Apoſtolus: Non, inquit, ſumus, ſicut plurimi adulterantes verbum Dei (Quod fit quatuor modis prædictis) ſed ex ſinceritate, ſine perſonarum acceptione: ſicut ex Deo, ſine ambitione: coram Deo, ſine oſtentatione; in Chriſto loquimur, ſine adulatione. Nam Chriſtus veritas eſt. Mar. ult.

A quibus animi morbis debeat liber eſſe verus præco Chriſti.

1 Cor. 2

Ioan. 14

CAPUT V.

FActum eſt, cum turbæ, &c. Supra egit Evangeliſta de doctrinæ Chriſti confirmatione: In hac parte agit de diſcipulorum vocatione. Et habet pars iſta duas, in quarum prima deſcribitur vocatio diſcipulorum de ſtatu juſtitiæ, in ſecunda de ſtatu culpæ. *Poſt hæc, exiit, & vidit, &c.* Prima pars habet duas. In prima proponitur diſcipulorum vocatio. In ſecunda vero vocatorum confirmatio per operationem miraculorum. *Et factum eſt, cum eſſet in una civitate, &c.* Ad vocationem autem diſcipulorum tria introducuntur: primum eſt eruditio populi: ſecundum, operatio miraculi, ibi: *Ut ceſſavit autem loqui, &c.* Tertium eſt vocatio Petri, ibi: *Quod cum videret Simon Petrus.* Primum horum ſpectat ad profunditatem ſapientiæ, per quam alios docebat: ſecundum ad ſublimitatem potentiæ, per quam miracula faciebat: tertium ad immenſitatem clementiæ, qua piſcatores paupercu-los ad ſuum conſortium attrahebat. Et habent ſe iſta per ordinem ad invicem, quia circumſtantiæ inſtructionis populi fuerunt introductiva oc-

occaſio operationis miraculi, & operatio miraculi fuit ratio motiva converſionis Petri & filiorum Zebedæi. Deſcribitur ergo eruditio populi ſub quatuor circumſtantiis, quæ inducunt ad captionem piſcium. Primum eſt importunitas plebis: Secunda opportunita navis: tertia obedientia Simonis Petri: quarta affluentia ſermonis Dominici. Primo ergo tangitur importunitas plebis irruentis in eum propter doctrinam, cum dicitur: *Factum eſt autem, cum turbæ irruerunt in eum, ut audirent verbum Dei*. Ideo irruebant, quia quilibet appropinquare volebat. Nec immerito: quia: Qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius. (*Deut. 33*) Nec tantum volebant ignorantes appropinquare, propter doctrinam ſive ſcientiam, ſed etiam infirmi propter ſanitatem recuperandam. Omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. (*Inf. 6*) Nec hi ſolum, ſed & peccatores propter veniam. Unde: Erant appropinquantes ei publicani & peccatores, ut audirent illum. (*Inf. 15*) Et vehementi deſiderio movebantur, ideo irruebant, conſiderantes magis Domini bonitatem, quam majeſtatem. Unde dicit quidam Expoſitor: Magni meriti eſt apud Deum, deſiderium verbi Dei, quod ipſam quoque irreverentiam turbæ irruentis in eum excuſat. Unde Dominus ad hoc præcipue invitabat: Omnes ſitientes venite ad aquas, (*Iſa. 55*) ſcilicet, ſapientiæ ſalutaris. In cujus rei ſignum erat juxta aquas. Unde & ſubditur: *Et ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Genezareth*, ut ad aquas ſapientiæ invitaret, ſicut dictum eſt: Stabat Jeſus & clamabat, dicens; Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. (*Ioan. 7*) Et nota, quod hoc ſtagnum aquæ diverſis nominibus apellari conſuevit, ſcilicet, mare Ceneteth. Unde: In diviſione ſortium dicitur, (*Num. 34*) quod a Reblatha pervenient contra orientem ad mare Cenereth. Gloſſa ſtagnum Tiberiadis mare dicitur, ſecundum conſuetudinem Hebræorum, qui quamlibet congregationem aquarum appellant mare, juxta illud: Congregationeſque aquarum appellavit maria, &c. (*Gen. 1*) Et quia poſtea civitatem iſtam appellavit Herodes Tiberiadem, quia ipſam in honorem Tiberii Cæſaris reædificavit, ideo vocatur mare Tiberialis. Poſt hæc abiit Jeſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis. (*Ioan. 6*) Et quia originem trahit a Jordane, ideo dicitur lacus Jordanis. Et quia in Galilææ regione eſt, ideo mare Galilææ, & quia innundationes fiunt, & aura ibi generatur, ideo dicitur: *Stagnum Genezareth*, id eſt generans auras. Idem etiam dicitur ſtacus ſalivarum. Et juxta illud ſtagnum ſtabat Jeſus, ut qui miracula fecerat in terra, faceret etiam in aquis. Unde ſecundum quod ex diverſis colligitur locis, Dominus in illo ſtagno multa miracula operatus fuit. In captione piſcium, in ſedatione tempeſtatum, in calcatione undarum, &c.

Secundo ſubditur opportunitas navis ſublevantis in aquam, cum ſubditur: *Et vidit duas naves*, opportunas, ſcilicet ad ferendum, tum quia propinquæ, propter quod dicitur: *Stantes ſecus ſtagnum*, tum etiam, quia otioſæ & vacuæ. Unde & addit: *Piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia*. Et ita opportunæ erant ad miniſtrandum. Has autem naves piſcatorum pauperum ſibi propinquas vidit, quia ſecundum quod in Pſalmo dicitur: Excelſus Dominus, & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit. (*Pſal. 137*) Et has ſibi opportunas vidit in obſequium, ſecundum illud: Magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur. (*Eccl. 3*) Unde & ipſe ſe humiliat, ut quia omnia portat, a nave portetur. Tua autem, pater, providentia ab initio cuncta gubernat, (*Sap. 14*) quoniam dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitam firmiſſimam oſtendens: quia potens es ex omnibus ſanare, etiamſi ſine rate aliquis adeat mare.

Ter.

Tertio additur obedientia Simonis A ſeparantis a turba, cum ſubditur: *Aſcendens autem in unam navem, quæ erat Simonis*, ipſum tamquam pauperem & humilem præeligendo ſecundum illud: *Iac. 2* Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo divites in fide, & hæredes regni quod repromiſit Deus diligentibus ſe? *Aſcendit autem*. Non tyrannice opprimendo, ſed humiliter ſupplicando. Unde addit: *Rogavit eum a terra recedere puſillum*, ut ſcilicet parum ſequeſtraret ſe a turba, & ſublevaret a terra: qui enim vult alios docere, debet interiori affectu terrena contemnere, & exterioribus actibus turba præcellere. Unde dicitur: *Exod. 23* Non ſequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, &c. Nota hic humilitatem Domini, quia rogabat Petrum ſervum ſuum, exemplum relinquens prælatis, ut ipſi rogent ſubditos. *Dominus rogat Petrum.* Unde Apoſtolus: *1 Theſſ. 4* Rogamus vos, & obſecramus in Domino Jeſu, &c. Tum quia, ut dicit Ambroſius, *Amb. 105 in ſer. de Sanctis per annum ſer. in feſto S. Baſili.* Coacta ſervitia Deo non placent. Tum quia, ut dicit Seneca, generoſus eſt animus hominis, & facilius ducitur, quam trahitur.

Poſtremo ſubditur affluentia ſermonis Chriſti, docentis de navicula, cum additur: *Et ſedens docebat de navicula turbas*. Sedere autem ſpectat C ad auctoritatem perſonæ docentis: *Mat. 5* Cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus. Ad perſonam etiam judicantis: *Pſal. 9* Sediſti ſuper thronum, qui judicas juſtitiam. Hæc namque ſeſſio auctoritatem deſignat judicialem, quia in thronis reſidet, ad judicandum, Deus. Dicitur autem rurſus in Pſalmo: *Pſal. 79* Qui ſedes ſuper Cherubim, manifeſtare coram Ephraim, &c. Quia Cherubim plenitudo ſcientiæ interpretatur? & qui ſedet in loco doctoris, debet eſſe ſapientia, ut de plenitudine ejus accipiant univerſi diſcipuli. Et de hac plenitudine accipiebat turba. Unde dicitur: *Docebat turbas*. *Ioel. 2* Filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo veſtro, quia dedit vobis doctorem juſtitiæ, & deſcendere faciet ad vos imbrem matutinum, & ſerotinum, ſicut in principio. Et ideo ſuper mare ſtabat, quia de profundo incomprehenſibili, quaſi rorem parvum ſapientiæ ad nos tranſmittit. Job: *Iob. 26* Et cum vix parvam ſtillam ſermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? *Docebat autem turbas*, id eſt ſimplices & humiles, quia: *Prov. 3* Cum ſimplicibus ſermocinatio ejus. *Matt. 11* Quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Et ratio hujus eſt, quia turbæ non requirebant ſubtilia, ſed utilia, & talium eſt Dominus doctor. B *Iſa. 48* Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.

Moraliter autem notandum eſt, quod in Chriſto docente datur forma prædicatori. *Bonus prædicator.* Introducitur enim, ut ſtans, ut videns, ut aſcendens, & ut ſedens. Veri enim & boni prædicatoris eſt ſtare per rectitudinem intentionis. Dictum eſt Ezechieli in perſona prædicatoris. *Ezech. 2* Sta ſuper pedes tuos, & loquar tecum. Eſt videre, per certitudinem diſcretionis. *Prov. 27* Sic enim dicitur, diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera. Eſt aſcendere per exercitium perfectæ actionis. Iſaias: *Iſa. 40* Super montem excelſum aſcende tu, qui Evangelizas Sion. Eſt ſedere, per otium contemplationis. *Thr. 3* Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia levavit ſuper ſe. De his quatuor ſimul dicitur: *Hier. 6* State ſuper vias: ecce rectitudo intentionis. Et videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona: ecce ſollicitudo diſcretionis. Et ambulate in ea, per exercitium actionis: & invenietis refrigerium animabus veſtris, per otium contemplationis.

In turba autem irruente, datur forma auditori. *Auditor verbi divini.* Propter quod nota, quod Evangeliſta introducit turbas in comparatione ad Jeſum. Primo requirentes: ſecundo venientes: tertio detinentes: & de his tribus ſupra in fine

ſine præcedentis capituli: quarto ir-
ruentes, ſicut hic: quinto comitan-
Inf. 14 tes: Ibant autem turbæ multæ cum
Inf. 23 eo: ſexto ſubſequentes, infra: Se-
quebatur illum multa turba populi,
& mulierum, &c. Boni enim audi-
tores debent quærere ſapientiam,
Chriſtum, ſtudio meditationis. Hanc
Sap. 8 amavi, & exquiſivi eam a juventu-
te mea. Debent venire ad ipſum
deſiderio affectionis, ſecundum illud:
Pſal. 41 Sitivit anima mea ad Deum fontem
vivum, &c. Debent detinere inſtan-
tia orationis, ſecundum illud canti-
Cant. 3 ci: Tenui eum, nec dimittam. Sed
heu verificatum eſt illud: Non eſt
Iſa 94 qui invocet nomen tuum: qui con-
ſurgat, & teneat te. Debent irruere
Ezech. 1 impetu devotionis. Ezechiel dicit de
ſanctis animalibus, ubi erat impetus
ſpiritus, illuc gradiebantur. Debent
comitari conformitate bonæ opera-
tionis, ſicut Henoch. Ambulavitque
Gen. 5 cum Deo, & non apparuit: quia
tulit eum Deus, debent etiam ſe-
qui imitatione paſſionis. Chriſtus paſ-
1 Pet. 2 ſus eſt pro nobis, vobis relinquens
exemplum, ut ſequamini veſtigia e-
jus. Talibus promittitur gloria.
Mat. 19 Amen dico vobis, quod vos, qui ſe-
cuti eſtis me, in regeneratione, cum
ſederit filius hominis in ſede, &c.
Ac deinde: Et omnis, qui reliquerit
domum, &c. Et tandem ſubjungitur:
Centuplum accipiet, & vitam æter-
nam poſſidebit.

Ut ceſſavit autem loqui. Poſt erudi-
tionem populi, ſubditur operatio mi-
raculi. Circa hujus deſcriptionem
quatuor introducuntur. Ex parte
Chriſti, altitudo potentiæ: ex parte
Petri, certitudo fiduciæ: ex parte
miraculi, multitudo copiæ: ex par-
te conſortii, promptitudo auxilii.
In Chriſto igitur inſinuatur altitudo
potentiæ ad miraculum faciendum,
cum dicitur: *Ut ceſſavit autem loqui*,
ſcilicet per veritatis magiſterium:
quia Domini eſt confirmare ſermo-
nem ſequentibus ſignis. Ideo: *Dixit
ad Simonem*, per poteſtatis imperi-
Mar. 16 um, cui per omnia obediendum eſt,
ſecundum conſilium Virginis in pri-

A mo miraculo: Quodcumque dixerit Ioan. 2
vobis, facite. Et ſequitur imperi-
um: *Duc in altum*, id eſt, in pro-
fundum mare, ubi ſcilicet eſt mul-
titudo piſcium, ſicut divinitatis o-
culis aſpiciebat. Oculi Domini mul- Eccli. 23
to plus lucidiores ſunt per ſolem,
circumſpicientes omnes vias homi-
num, & profundum abyſſi. Et id-
eo ſubdidit. *Et laxate retia veſtra ad
capturam*. Sic poſt reſurrectionem:
Mittite in dexteram navigii rete,
& invenietis. Hoc imperando dicit, Ioan. 21
ut oſtendat, quod omnia ſubjecit Deus Pſal. 8
pedibus ejus, volucres cœli, & pi-
ſces maris, &c.

B In Petro autem inſinuatur certitu-
do confidentiæ, ad miraculum im-
petrandum, cum ſubditur: *Et reſ-
pondens Simon dixit illi: Præceptor,
&c.* Non ſolum doctorem, ſed et-
iam præceptorem vocat, credens
non ſolum eum habere ſcientiam
ad docendum, ſed etiam potentiam
ad faciendum. Nec irrationabiliter
Petrus piſcator tali nomine Chriſtum
appellat: quia dicit Iſaias: Ecce Iſa. 55
teſtem populi dedi eum ducem, ac
præceptorem gentibus. Et alibi: Erunt Idem. 30
oculi tui videntes præceptorem tuum,
& aures tuæ audient verbum poſt re-
gnum monentis. Et quoniam confi-
dentia vera non innititur propriis vi-
ribus, ſed divinis, ideo ſubdit: *Per totam
noctem laborantes nihil cepimus*. Et ita
C non innitendo tuis viribus, ſed in-
duſtria propria conſili, laborantes ni-
hil cepimus. Unde dicere poterat il-
lud Iſaiæ: Sine cauſa, & vane for- Iſa. 49
titudinem meam conſumpſi. Et Job: Iob. 7
Ego habui menſes vacuos, & noctes
laborioſas enumeravi mihi. Nunc
autem non in meis, ſed de tuis vi-
ribus confido: & ideo infert: *In ver-
bo autem tuo laxabo rete*. Nec imme-
rito, quia ipſe dicit: Verbum me- Iſa. 55
um, quod egredietur de ore meo non
revertetur ad me vacuum: ſed faciet
quæcumque volui, & proſperabitur in
his, ad quæ miſi illud. Unde de Petro
poteſt dici illud: In repromiſſione Dei Rom. 4
non hæſitavit diffidentia, ſed confor-
tatus eſt fide, pleniſſime ſciens, &c.

In

In miraculo vero inſinuatur multitudo copiæ ad ipſius miraculi evidentiorem magnitudinem, cum ſubditur: *Et cum hæc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam*. Et ſic verificatum eſt illud: Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Ecce jam credulitas Petri impetrabat miracula. Unde ipſe a ſuæ fidei fundamento, Petrus a firmitate petræ meruit appellari. Unde paulo poſt addit Evangeliſta: *Quod cum videret Simon Petrus, &c.* Et ideo infra dicitur ei: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Et quoniam copia multitudinis non ſolum fuit ſufficiens, ſed etiam excellens, ideo ſubditur: *Rumpebatur autem rete eorum*, ſcilicet præ nimia multitudine. Et attende quod Dominus eodem miraculo quo potuit piſces in retia congregare, potuit & retia conſervare, ſicut & fecit, cum dicitur: Et cum tanti eſſent non eſt ſciſſum rete. Sed hoc factum eſt propter figuram, quia miracula Dei, ut dicit Gregorius, ſemper nobis aliquid inſinuant, diligentius attendendum. Illa enim captura piſcium ſignificat congregationem electorum poſt reſurrectionem in gloria. Iſta vero, ante reſurrectionem vocatorum ad Eccleſiam. Et quia in illa nullus ingreditur, qui egrediatur: de hac multi egrediuntur; ideo hic rumpitur, ibi vero minime. Hinc eſt, quod dicitur illa fuiſſe in dextera navigii, iſta vero non: diſcernit illa in numero determinato, iſta vero non. Hic etiam junguntur naves propter multitudinem tentationum: ibi in terra requieſcunt. Hic Chriſtus in navi, ibi, in littore requieſcit.

Joan. 14 · Inf. 22 · Joan. 21 · Greg. ho. 2 in Ev. non procul a princ. Et hom. 24 · Tob. 12

In conſortio autem inſinuatur promptitudo auxilii, ad miraculum manifeſtandum, cum ſubditur: *Et annuerunt ſociis, qui erant in alia navi*, id eſt, per nutum oſtenderunt, ſive ſignificaverunt. Quia: Opera Dei revelare, & confiteri, honorificum eſt. Unde dicit auctor quidam. Nullius boni ſine ſocio jucunda poſſeſſio eſt, ſecundum illud Eccleſiaſtæ: Melius eſt duos eſſe ſimul, quam unum: habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ. In cujus rei ſignum, ſubditur; *Ut venirent, & adjuvarent eos:* quia ſecundum illud Proverbiorum: Frater qui adjuvatur a fratre, quaſi civitas firma. Et certe ſicut dicitur ibidem: Vir amicabilis ad ſocietatem, magis amicus erit, quam frater. Et hoc manifeſte probatur, per ipſorum promptitudinem in adjuvando, & ideo additur: *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas*. Et ſic verificatur illud Proverbium: Benedictio Domini divites facit. Unde dicere poterant illud: Bonis omnibus per eum repleti ſumus. Hæc autem impletio ut tactum eſt, ſignificat impletionem Eccleſiæ. Unde: Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congregauti, &c. Et ideo additur: *Ita, ut pene mergerentur*. Quia mali adeo multiplicantur, quod pene omnes ſubmergimur, ſecundum illud; Quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum, &c. Sed tamen navis Petri non ſubmergitur, quamvis Paulus dicat; Ter naufragium feci.

Eccl. 4 · Prov. 18 · Ibidem · Prov. 10 · Tob. 12 · Mat. 13 · Mat. 24 · 2 Cor. 11

Moraliter hic notandum eſt, qui ſint iſti piſcatores, quæ naves eorum, quæ retia, & quæ capiendi via. Piſcatores ſunt prædicatores. Unde infra; Ex hoc jam homines eris capiens. Et; Faciam vos fieri piſcatores hominum. Et hoc dicitur; Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos. Et diabolus contra habet piſcatores ſuos malos, & hæreticos, & ſeductores. Abachuc; Facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptile non habens principem. Totum in hamo ſublevavit, traxit illud in ſagena ſua, & congregavit in rete ſuum. Et certe nunc adeo mali piſcatores prævalent, ut boni vix habeant locum. Et impletum eſt illud Iſaiæ: Mœrebunt piſcatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete ſuper fa-

Expoſitio moralis Piſcatores. · Inf. eod. · Mat. 4 · Hier. 16 · Abac. 1 · Iſa. 19

Digitized by Google

Naves. faciem aquarum emarceſcent. Naves A autem, per quas tranſitur mare, ſunt duæ, ſcilicet obedientia & patientia: quarum altera exercet in labore, altera ſuſtinet in dolore. Et de prima poteſt intelligi illud. Exiguo ligno committunt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt, &c. Hæc eſt obedientia, quæ cum ſit exigua, producit ad terram beatam. De ſecunda poteſt intelligi illud: Niſi hi in navi manſerint, vos ſalvi fieri non poteſtis. Dicitur de his, qui in tempeſtate erant, quia patientia vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem. Ibi tanguntur hæ duæ naves, de quibus ſimul in Pſalmo dicitur: Qui deſcendunt mare in navibus, facientes operationem, quod eſt obedientiæ. In aquis multis, ſcilicet tribulationis, quod eſt patientiæ. Quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Retia autem ſunt diſcretio & locutio, quæ viciſſim debent connecti ad inſtructionem populi, per artificium Spiritus ſancti. De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudivit me: expandit rete pedibus meis, &c. In ſapientia ambulate ad eos, qui foris ſunt, tempus redimentes. Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus, ut ſciatis, quomodo oporteat, C &c. Hæc autem retia contexuntur, quando ex ſacræ ſcripturæ verbis in unam ſeriem congregatis, ſermones componuntur. In quibus magis eſt utilitas, quam ſubtilitas attendenda. Unde curioſis comminatur Dominus: Confundentur, qui operabantur linum, plectentes & texentes ſubtilia. Per hæc retia facilius capiuntur ſimplices laici, quam clerici eruditi. Unde in Proverbiis: Fruſtra jacitur rete ante oculos pennatorum: ſed tales in rete capiuntur ſententiæ mundanæ. Item: Irretivit eum multis ſermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum. Modus capiendi, eſt naves ducere in altum, id eſt, aſcendere ad vitæ perfectionem.

Sap. 14; Act. 27; Heb. 10; Pſalm. 100; Act. 14; Retia.; Thr. 1; Coloſſ. 4; Iſa. 19; Prov. 1; Prov. 7; Modus capiendi.

Et laxare retia in capturam per prædicationem: quæ duo debent eſſe conjuncta ſecundum exemplum Salvatoris: Cœpit Jeſus facere, & docere: quia dicit Gregorius. Cujus vita deſpicitur, reſtat ut ejus prædicatio contemnatur. Unde ad illos ſpectat potiſſime retia in prædicatione laxare, qui ad perfectionis apicem poſſunt aſcendere. Et ideo ad Romanos dicebat Apoſtolus: Non audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Chriſtus.

Quod cum videret Simon Petrus. Poſt eruditionem populi, & operationem miraculi, ſubditur vocatio Petri & filiorum Zebedæi: ad cujus B perfectionem quatuor oſtenduntur concurriſſe, ſcilicet humiliatio Petri habilitans ad gratiam: admiratio elevans ad intelligentiam: alleviatio Chriſti ſtabiliens ad confidentiam: imitatio magiſtri perducens ad abundantem juſtitiam. Primo ergo præponitur humiliatio Petri, habilitans ad gratiam, cum dicitur: *Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jeſu*. Viſo miraculo humiliatus eſt magnificando divinam majeſtatem. Et recte, quia dicitur: In nomine Jeſu omne genu flectatur, &c. Et Iſaias: Mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua. Et hoc fecit Petrus quaſi invitans alios ad faciendum ſimiliter. Ac ſi diceret illud Pſalmiſtæ. Venite adoremus, & procidamus, &c. Humiliatus etiam fuit reſiliendo in propriam parvitatem. Unde & ſubdit dicens: *Exi a me Domine quia homo peccator ſum*, quaſi diceret: non ſum talis, ut ego ſim dignus eſſe ſimul tecum: hoc ex fide & reverentia dicebat, ſicut ille Centurio: Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Ideo hoc autem dicebat Petrus, quia videbat potentiam, & non percipiebant clementiam, quia dixit: Non veni vocare juſtos ſed peccatores. Unde Auguſtinus: Ut piſcator loquitur Petrus, Deum ac Dominum ſalutis ſecum habebat, & dicebat, exi a me: ac ſi in-

Act. 1; Rom. 15; Philip. 2; Pſal. 94; Mat. 8; Mat. 9

infirmus medico curare volenti diceret: Recede a me, quia ægroto. Et Gregorius dicit: Petre, immo ſi te peccatorem conſideras, oportet, ut a te Dominum non expellas. Sed certe ſic humiliando non expellebat,
Iſa. 66 ſed attrahebat. Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos?

Secundo vero ſubditur admiratio elevans ad intelligentiam, quæ erat ratio humiliationis in Petro: & hoc notat, cum dicit: *Stupor enim circumdederat eum*. In circumdatione autem notatur vehementia ſtuporis.
Iſa. 29 Iſaias: Ecce ego addam, ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & ſtupendo. Et ne credas ipſum ſolum admirari, ſed & alios eſſe teſtes miraculi, ſubditur: *Et omnes, qui cum illo erant, in captura piſcium, quam ceperant*, id, eſt, propter capturam magnam & inſolitam, omnes mirabantur ſecundum illud
Pſal. 106 Pſalmi: Qui deſcenderunt mare in navibus. Et ſubditur: Ipſi viderunt opera Domini & mirabilia ejus in profundo. Et quia alii diſcipuli cum Petro fuerunt vocati, ideo ſubditur: *Similiter autem Jacobum, & Joannem filios Zebedæi*; ſcilicet ſtupor circumdederat, qui erant ſimiliter piſcatores. Unde ſubditur: *Qui erant ſocii Simonis*. Unde, ſicut ſocii fuerunt exercitio piſcationis, ſic & in
Apoc. 1 dignitate vocationis. Ego Joannes frater veſter, particeps in tribulatione, & regno. Ad Corinthios: Sci-
2 Cor. 1 entes, quod ſicut ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationum. Et nota, quod ſicut ii tres fuerunt ſocii in piſcatione, ſic etiam fuerunt in vocatione: & ſicut ſimul vocati, ſicut ſimul electi & aſſumpti ad miraculorum operationem. Infra dici-
Inf. 8 tur: Non permiſit introire ſecum quemquam, &c. niſi Petrum, & Jacobum, & Joannem, &c. Qui ſimul
Inf. 9 aſſumpti ad transfigurationem. Infra: Aſſumpſit Petrum, & Jacobum, & Joannem, &c. Simul etiam aſſum-
Mat. 26 pti ſunt ad orationem: Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe.

Tertio ſubditur alleviatio Chriſti, ſtabiliens ad confidentiam, cum dicitur: *Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere*. Non excludit timorem reverentiæ & humilitatis, quia ipſe eſt principium ſapientiæ, & de illo dicitur: Qui ſine timore eſt, non po- Eccl. 1
terit juſtificari. Sed excludit timorem puſillanimitatis, qui opponitur confidentiæ, de quo; Noli timere Gen. 15
Abraham: ego protector tuus ſum. Et Joſue: Noli metuere, & noli ti- Ioſ. 1
mere, quoniam tecum eſt Dominus Deus tuus. *Noli timere, quia ego tecum ſum*. Et ut non expaveſcat minora, promittit majora, cum addit: *Ex*
B *hoc jam homines eris capiens*. Quod multo magis eſt, quam capere piſces. Gloſſa: Nondum in apoſtolatum eligitur, ſed prædicitur quod aliquando ſit eligendus. Venite poſt Mat. 4.
me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. Et ſpecialiter alloquitur Petrum, quia ipſi ſpecialiter hæc cura committitur. Unde: Tibi dabo Mat. 16
claves regni cœlorum, &c. Et nota, quod dicit: *capiens homines*, non aurum, ſecundum illud: Non quæro 2 Cor. 12
quæ veſtra ſunt, ſed vos. Et ad Philippenſ. Non quia quæro datum, ſed Phil. 4
requiro fructum abundantem in rationem veſtram.

Quarto ſubditur perfecta imitatio
C Magiſtri, perducens ad perfectam juſtitiam, cum ſubditur: *Et ſubductis ad terram navibus*, ut ibi eas relinquerent. Unde ſequitur: *Relictis omnibus*. Omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non Inf. 14
poteſt meus eſſe diſcipulus. Signanter dicit, *omnibus*, quia dicit Gregorius: Tanta a ſequentibus dimiſſa ſunt, quanta a non ſequentibus concupiſci poterant. Et quia omnia poterant concupiſci, ideo omnia ſunt dimiſſa. Unde idem: multum reliquit, qui ſibi nihil retinuit: multum reliquit, qui etiam cum re, quam habuit, voluntatem habendi dereliquit. Et quia non ſufficit relinquere ſua, quia hoc aliqui fecerunt philoſophi, ſubditur: *Secuti ſunt eum*.

Digitized by Google

Mat. 19 *eum*. Unde Petrus: Ecce, nos reli- A
quimus omnia, & ſecuti ſumus te,
Job 23 &c. ſcilicet per conſilia. Job: Ve-
ſtigia ejus ſecutus eſt pes meus.
Quia gloria magna eſt ſequi Domi-
num: Sic Eliſeus fuit ſecutus Eliam.
1 Reg. 19 Et nota, quod contrarietas videtur
inter Lucam, Matthæum, & Joan-
nem, quantum ad locum, quantum
ad tempus, quantum ad modum.
Joan. 1 Quia Joannes juxta Jordanem, &
ante adventum in Galilæam, & ſi-
gillatim illos vocatos dicit: Mat-
Mat. 4 thæus vero & Lucas poſt adventum
in Galilæam, & ſimul vocatos di-
cunt. Et propterea intelligendum,
quod diſcipuli iſti vocati fuerunt ſe-
mel in ſimplicem notitiam; & de B
Joan. 1 hac vocatione Joannes loquitur. Se-
cundo in familiaritatem, & de hac
dicitur hic, quia adhuc reverſi ſunt
ad propria, ut dicit gloſſa. Tertio
in diſcipulatum fuerunt vocati, ſi-
ve Apoſtolatum. Et de hac dicitur
Mat. 4 Mar. 1 a Matthæo, & Marco: & ideo nul-
la eſt contrarietas, ſive diverſitas in
locis, & temporibus, & aliis circum-
ſtantiis.

*Et factum eſt, cum eſſet in una ci-
vitatum, &c.* Poſt diſcipulorum vo-
cationem ſubjungit hic eorumdem
confirmationem per miracula. Et
habet hæc pars duas. In prima e-
nim introducitur miraculum de cu-
ratione leproſi: in ſecunda vero de C
liberatione paralytici, ibi: *Et factum
eſt in una dierum, &c.* Circa mira-
culum autem de curatione leproſi
tria introducuntur. Primum eſt ope-
ratio miraculi. Secundum eſt eruditio
leproſi, ibi: *Et ipſe præcepit ei, &c.*
Tertium eſt ædificatio populi, ibi:
*Perambulabat autem magis ſermo de il-
lo, &c.* Circa operationem miraculi
tria ſunt attendenda, ſcilicet mira-
bilis infectio morbi, commendabilis
devotio ægri, & admirabilis opera-
tio medici. Primo igitur tangitur
miſerabilis infectio morbi, cum di-
citur. *Et factum eſt, cum eſſet in una
civitatum, &c.* quia morbus erat pu-
blicus & perpetuus: Publicus, quia
in civitate, ubi multi conveniunt,
& ita multis nota erat infirmitas.
Et attendendum, quod dicitur fuiſſe
in civitate, quia erat prope civita-
tem. Nam dicitur de hoc leproſo, Mat. 8
quod curavit eum in deſcenſu de
monte. Unde poteſt hic accipi, ſi-
cut infra. Non capit Prophetam pe- Inf. 13
rire extra Hieruſalem. Quia ſicut
dicitur ad Hebræos: Chriſtus extra Heb. 13
portam paſſus eſt. Erat etiam mor-
bus perpetuus. Unde & ſubdit: *Ecce
vir plenus lepra*, quæ eſt infirmitas
incurabilis, maxime cum eſt radica-
ta. Unde poterat ei convenire illud
Iſaiæ. A planta pedis uſque ad ver- Iſa. 1
ticem non eſt in eo ſanitas. Similis
etiam erat Job, de quo dicitur: Sa-
tan percuſſit Job ulcere peſſimo, a Iob. 2
planta pedis uſque ad verticem ejus,
qui teſta saniem radebat.

Secundo vero inſinuatur commen-
dabilis devotio leproſi, cum dicitur:
Et videns Jeſum, quia videndo ado-
ravit & collaudavit. Adoravit ſigno
cum ait: *Et procidens in faciem ſuam*,
quod eſt adorantium, ut in Pſalmo:
Venite adoremus & procidamus, &c. Pſal. 94
Et hoc requirebat diabolus; Hæc om-
nia tibi dabo ſi cadens adoraveris
me. Unde hoc ſigno profeſſus eſt ip- Mat. 4
ſum eſſe Filium Dei, ſicut ille cæ-
cus de quo Joannes: Tu credis in Ioan. 9
filium Dei? quis eſt, &c. Et poſt
ſequitur; Credo Domine: Et proci-
dens adoravit eum. Et nota, quod
dicitur procidiſſe in faciem, quod eſt,
bonum ſignum: ſicut dicitur de Moy- Num. 20
ſe & Aaron quod corruerunt proni
in terram. Non ſicut Heli, qui ce-
cidit de ſella retrorſum, &c. Collau- 1 Reg. 4
davit etiam ſive profeſſus eſt verbo,
quod notatur, cum ſubditur; *Domi-
ne ſi vis, potes me mundare.* In hoc,
quod rogat, inſinuat largitatem. Job, Iob. 22
Rogabis eum, & exaudiet te. In hoc,
quod dicit: *Domine*, inſinuat digni-
tatem. Eſther, Domine in ditione tua Eſther. 13
cuncta ſunt poſita. In hoc, quod ad-
dit, *potes me mundare*, inſinuat po-
tentiæ facilitatem. Subeſt enim tibi, Sap. 12
cum volueris, poſſe. Et hoc eſt,
quod dicebat Job Domino; Quis po- Iob. 14
teſt facere mundum de immundo con-

cep-

Digitized by Google

ceptum ſemine? nonne qui tu ſolus es? A
Pſal. 50 Et ideo poterat dicere: Aſperge me Domine hyſſopo, & mundabor, &c.

Tertio ſubditur admirabilis operatio medici, cum dicitur: *Extendens manum, tetigit eum, dicens, &c.* quæ quidem fuit admirabilis, tum ratione clementiæ, tum ratione potentiæ: tum ratione efficientiæ. Propter clementiam dicit: *Tetigit eum*, licet enim poſſet curare ſolo verbo, maluit tangere, ut oſtenderet ſuam benignitatem. Prov. 31 Unde in Proverbiis: Manum ſuam aperuit inopi. Unde jam non poterat hic murmurare de Chriſto, ſicut Naaman de Eliſæo: Putabam, 4 Reg. 5 quod egrederetur ad me. Et poſtea: Et tangeret manu ſua locum B lepræ, & curaret me. Sed certe non eſt repugnantia Prophetæ & Domini, quia Propheta ſubjectus erat legi, & ideo noluit tangere, ne ſecundum legem fieret immundus: Salvator vero ſupra legem erat, & ideo ſecundum legem, immunditiam non contrahebat, & legem evacuare poterat, & ideo tangebat. Ad inſinuandum vero potentiam additur, dicens: *Volo; Mundare.* In quo ſe aſſerit velle, & præcipit, ut mundetur, quia tantæ eſt potentiæ, ut velle ſit ei poſſe Iſa. 46 facere. Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet. Volebat autem ejus munditiam non tam corpo- 1 Theſſ. 4 ralem, quam ſpiritualem. Unde: C Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra. Ad inſinuandum vero efficaciam ſubdit: *Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo*, ut nihil eſſet medium in- Pſal. 32 ter dictum & factum: Dixit enim, & facta ſunt. Verbo igitur & tactu curavit, ut oſtenderet ſe verbum carnem factum: verbo etiam & tactu curavit, ut curaret interius, & ex- Joan. 7 terius. Unde: Totum hominem ſanum feci, &c. Et in hujus rei teſtimonium concurrunt ad ſacramentum, verbum pariter, & elementum.

Et ipſe præcepit illi, ut nemini diceret. Poſt curationem morbi, ſubjungit hic Evangeliſta eruditionem curati. Docet autem Chriſtus leproſum curatum, & in eo quemlibet alium, tria: Primum eſt, quod non eſt quærendum præconium laudis: ſecundum, quod non eſt contemnendum officium ſacerdotis: tertium, quod non eſt prætereundum mandatum legis. Primum horum dirigit intentionem: ſecundum, affectionem; & tertium regulat operationem. Erudit igitur primo, quod præconium laudis non eſt quærendum, cum dicit.

Et ipſe præcepit illi, ut nemini diceret. Hoc non dicit, quia vellet, quod ille non diceret, cum ille ubique prædicaverit hoc, ſicut dicit Marcus: Mar. 1 ſed inſtruit ſuo exemplo laudem vitare. Unde Beda: Dat exemplum, Beda l. 1 c. 5 in c. 5 Lucæ. ut ſui in magnis quæ faciunt, latere velint: ſed ut proſint aliis, prodantur inviti. Hoc etiam dicit Ambroſius in Gloſſa. Amb. l. 5 in Luc. c. 5 tom. 3 Unde nota, quod eſt præceptum executionis, ſicuti: Exod. 20 Honora patrem tuum, &c. Et probationis præceptum, ut Abrahæ de immolando filio. Et præceptum inſtructionis, ſicut hic. Unde non peccavit hic, cum nomen ejus divulgavit. Chryſoſtomus tamen dicit, quod præceptum fuit, ſed ad tempus, propter cautelam: ne ſi forte ſacerdotes Gen. 22 audirent ipſum per Chriſtum curatum, non reciperent eum tamquam mundum, ſi eum a Chriſto curatum ante audiviſſent, quam ſe eis præſentaſſet, propter odium quod habebant ad Chriſtum. Primus tamen modus rectior videtur: quia hoc præcepit etiam aliis infirmis, qui tamen illud non obſervabant, ſecundum quod dicitur de ſurdo & muto curato: quanto autem eis præcipiebat, tanto plus prædicabant. Et recte, quia ſecundum quod dicitur: Ego a Mat. 7 vobis debui commendari, ſe autem nemo debet laudare, niſi neceſſitate alienæ ſalutis compulſus. Unde A- 2 Cor. 12 poſtolus: Factus ſum inſipiens, vos me coegiſtis. Ideo dicebat ſe inſipientem factum, quia contra conſilium ſapientis feciſſe videbatur. Laudet te alienus, & non os tuum, Prov. 27 extraneus, & non labia tua.

Erudit ſecundo, quod officium ſacerdotis non eſt contemnendum cum

cum addit: *Sed vade, oſtende te ſacerdoti*. Quia eorum erat officium ſecundum legem leproſos ejicere & mundatos recipere, ſecundum quod dicitur in Levitico. Ideo autem hoc officium lepræ diſcernendæ ſacerdotibus eſt commiſſum, licet magis videatur eſſe medicorum: quia eis vulnera peccatorum mortalium, quæ per lepram deſignantur, tempore veritatis revelata, oſtendenda ſunt, ſecundum illud Eccleſiaſtici: In tempore infirmitatis oſtende converſationem tuam: quia ſecundum quod dicitur: Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Unde quamvis Dominus mundet per interiorem contritionem: nihilominus ligat ad ſacramentalem confeſſionem. In hoc autem mandato inſtruit ſacerdotale officium eſſe omnibus venerandum: & id eſſe ad curationem peccatorum neceſſarium. Et hæc ratio præcipua hujus mandati fuit. Sunt tamen & aliæ, ut ſcilicet ad bonum poſſint promoveri, viſo miraculo de curatione certa leproſi. Et ut teſtes ſint miraculi: & ne videretur eis adverſari: & ut innoteſcat eis ſacerdotalis dignitas Chriſti, & gratia Novi teſtamenti, & ſacerdotii, quæ non tantum poteſt curatum oſtendere, ſed etiam curare.

Lev. 13 & 14

Eccli. 18

Prov. 28

Docet tertio præceptum legis non eſſe prætermittendum, cum ſubdit: *Et offer pro emundatione tua, ſicut præcepit Moyſes*, ſicut dicitur in Levitico: Leproſi mundati jubentur offerre duos paſſeres vivos, & tres decimas ſimile conſperſas oleo,&c. Hæc autem cæremonialia erant: & tamen voluit Salvator, ea offerri, ut oſtenderet legem eſſe bonam, & divinitus latam. Contra Manichæorum perfidiam: Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, juſtum & bonum. Et hoc, quia adhuc manebant, cum non eſſet veritas revelata. Unde Gloſſa interlinearis dicit: quod non debent auferri ſigna, niſi prius venerint ſigna. Illa autem ſigna legis ſanitatem non dabant, ſed oſtendebant, & teſtimonio confirmabant. Et ideo addit: *In teſtimonium illis*, quod poteſt legi dupliciter: Offeres illis in teſtimonium, ſcilicet tuæ curationis: vel offeres, ut hoc ſit illis in teſtimonium, quod tu curatus es: & ut tibi ultra non poſſint nocere, cum a te acceperint munera teſtimonialia. Et nota quod hoc, quod dicit, *in teſtimonium illis*, non refertur ad præceptum Moyſi, ſed Domini. Unde Chryſoſtomus: Non hic intelligas, quia Moyſes præcepit in teſtimonium illis, ſed tu vade, & offer in teſtimonium illis: ut ſcilicet aſſumeret ab eis teſtimonium apud plebem. Nam ſicut dicitur: Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab iis, qui foris ſunt. Unde & opus Chriſti mirabiliter debebat teſtimonio inſidiantium comprobari, ad perfectam ſolidationem fidei, & ejuſdem roborationem.

Lev. 14

Rom. 7

Gloſſa interlinearis eod. loc.

Chr. homi 27 in Mat. tom. 2

1 Tim. 3

Perambulabat autem multo magis, &c. Poſtquam deſcripſit Evangeliſta curationem morbi, & eruditionem curati, hic tertio ſubjungit manifeſtationem nominis Chriſti, ut ex his omnibus diſcipuli confirmentur in fide & amore Chriſti. Deſcribitur igitur magnificatio nominis Chriſti, ut famoſa, ut fructuoſa, ut virtuoſa. Primo igitur deſcribitur hic magnificatio nominis Chriſti, ut famoſa, cum dicitur: *Perambulabat autem magis ſermo de illo*, ſcilicet Chriſto, ſermo laudis ſuæ quantum ad ſcientiam & virtutes. Nec mirum, ſi fama Magiſtri diffundebatur, cum de diſcipulis ejus dicatur: In omnem terram exivit ſonus eorum, &c. Hujus figura præceſſit in Juda Machabæo, de quo ſcribitur quod ſimilis factus eſt leoni in operibus ſuis. Et poſt ſubditur: *Et nominatus eſt uſque ad noviſſimum terræ*.

Pſal. 18

1 Mac. 3

Deinde oſtenditur nominis Chriſti magnificatio fructuoſa, cum additur: *Et conveniebant turbæ multæ, ut audirent*, & hoc, ſcilicet propter inſtructionem mentis, quia ſcriptum eſt: Audi conſilium, & ſuſcipe diſciplinam,

Prov. 19

Digitized by Google

Jac. 1 nam, ut ſis ſapiens. Et Jacobus: Sciatis fratres dilectiſſimi: Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Et conveniebant etiam propter curationem ex parte corporis, & ideo addit: *Et curarentur ab infirmitatibus ſuis*. *Iſa. 53* Propter quod prædicabat Iſaias: Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit. Et ideo recte faciebant ſecundum conſilium ſapientis: *Eccl 38* Fili, in tua infirmitate non deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te. Hæc ergo erat perfecta utilitas ex parte animæ & corporis, quæ veniebat ex fama nominis Chriſti. Ipſe enim Chriſtus eſt Dei virtus, & Dei ſapientia. *1 Cor. 1* Et ideo, qui ad ipſum conveniunt, illuminantur per ſapientiam, & curantur per virtutem. Et ideo dicitur in Pſalmo: *Pſalm. 33* Accedite ad eum, & illuminamini: & facies veſtræ non confundentur. Et ideo Iſaias: *Iſaia 49* Dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.

Poſtremo oſtenditur virtuoſa: cum ſubditur. *Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat*. Quia humanam gloriam & famam non quærebat, ſed fugiebat, ſecundum illud: *Matt. 14* Et dimiſſa turba, aſcendit in montem ſolus orare. In quo dabat nobis formam recedendi a mundo, & appropinquandi ad Deum: propter quod dicebat Apoſtolus: *Gal. 1* Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem. *Oratio.* Et ideo ad hoc, quod oratio ſit Deo placita, non debet eſſe publica in foro, ſed occulta in deſerto. Unde Matthæus: *Matth. 6* Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito. Et hoc eſt, quod dicit Bernardus in Canticis: *Bernar. in can. ſerm. 40 prope fine.* O ſancta anima, ſola eſto, ut ſoli Deo omnium ſerves te ipſam, quem tibi ex omnibus elegiſti. Fuge publicum, fuge & ipſos domeſticos, ſecede ab amicis & intimis, & ab illo, qui tibi miniſtrat. An neſcis te verecundum habere ſponſum, & qui nequaquam velit tibi ſuam indulgere præſentiam præſentibus ceteris? Secede ergo, ſed mente, non corpore: ſed intentione, ſed devotione, ſed ſpiritu: quamquam & corpore interdum non otioſe te ſeparas præſertim in tempore orationis.

Ad prædicti autem miraculi evidentiam duo ſunt hic intelligenda. Nam primo oportet latentium aperire ſpiritualem intelligentiam: deinde diſſolvere apparentem controverſiam. Circa hoc autem miraculum tria conſideranda occurrunt. Primum eſt, quid intelligitur per morbum lepræ: ſecundum quid per tactum manus dominicæ: tertium, quid per præceptum legis implendæ. Morbus lepræ deſignat recte peccatum mortale: *Morbus lepræ.* quia ſicut lepra inficit & deformat carnem, ſic peccatum maculat & deformat animam. Unde: Denigrata eſt ſuper carbones *Thren. 4* facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis: adhæſit cutis eorum oſſibus: aruit & facta eſt quaſi lignum. Lepra etiam eiici facit extra caſtra, ſic peccatum mortale a caſtris gloriæ. Peccaſti, & eieci te de monte Dei. *Ezech. 28* Hic autem morbus quadruplicem habet differentiam, ſecundum quod dicitur: Eſt enim lepra in carne, *Lev. 13* lepra in pilis, lepra in veſtibus, lepra in habitaculis. Lepra in carne, ſignificat peccatum carnale. Lepra in pilis, ſignificat peccatum ſpirituale, quia per pilos cogitationes intelliguntur. Lepra in veſte, peccatum in converſatione. Lepra in domo, peccatum in cogregatione. Ille ergo eſt plenus lepra, qui omnibus his criminibus infectus eſt. De his differentiis lepræ dicitur in Levitico. *Lev. 13 4 Reg. 7* In hujus figuram etiam dicitur, quod quatuor viri erant leproſi juxta introitum portæ, & ad has quatuor differentias deſignandas. Ideo autem voluit Dominus peccatum mortale per lepram deſignari, quia ſicut lepra inficit in ſe, & in conſortio, ſic & peccatum. Per tactum manus dominicæ intelligimus viſitationem divinæ gratiæ, quam petebat Propheta dicens: Emitte manum tuam de alto & eripe me. *Pſal. 143*

Rom. 7 Quia ſicut dicitur ad Romanos: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Per Chriſtum enim tangit nos manus divina, quo modo dicitur in Canticis: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, id eſt, gratiam ſuam per foramen lateris Chriſti. Unde profluunt ſacramenta, & venter intremuit: quia hæc gratia primo parit contritionem. Unde in Pſalmo: Qui reſpicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant, quia contritio fletum parit. Sed ad hoc, ut ad ſtatum iſtum perveniat peccator, oportet quod cum leproſo videat eum per fidem: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Oportet, quod procidat per timorem: Coram illo procident Æthiopes, id eſt, peccatores. Oportet quod confidat per ſpem: Qui ſperat in Domino, ſublevabitur. Et ad Romanos, Spe ſalvi facti ſumus. Et hæc tria pariunt contritionem. Iſaias: A facie tua Domine concepimus, & quaſi parturivimus, & peperimus ſpiritum ſalutis. Per præceptum legis obſervandæ intelligimus ſuſceptionem ſacramenti pœnitentiæ. Unde attende, quod quatuor præcepit, ſcilicet ire, tacere, oſtendere, & offerre. Ire cum dicit: *Vade*. Tacere: *Nemini dixeris*. Oſtendere: *Oſtende te*. Offere: *Offer pro emundatione tua*. Vade ſcilicet deſerendo peccata. Sic adulteræ: Vade, & jam amplius noli peccare. Tacere præcepit bona, ne ſit ſicut ille Phariſæus qui dicebat: Non ſum, ſicut ceteri hominum, raptores, injuſti, adulteri: velut etiam hic publicanus: Jejunio bis in Sabbatho: decimas do omnium, quæ poſſideo. Oſtendere præcepit mala, ſicut Job: Si abſcondi, quaſi homo, peccatum meum, & celavi in ſinu meo iniquitatem meam? id eſt, non abſcondi, nec celavi peccatum meum, aut iniquitatem. Pſalmus: Delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitiam meam non abſcondi.

[Margin notes, left column: Rom. 7; Cant. 5; Pſal. 103; 1 Cor. 13; Pſalm. 71; Prov. 29; Rom. 8; Iſaias 26; Præceptum legis obſervandæ.; Ioan. 8; Luc. 18; Iob. 31; Pſalm. 31]

Offerre præcepit opera ſatisfactoria: Pſalmus: Introibo in domum tuam in holocauſtis: reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea. Ad Romanos: Exhibeatis corpora veſtra, hoſtiam viventem, ſanctam Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum. Hæc autem quatuor concurrunt neceſſario ad ſacramentum pœnitentiæ perfectæ recipiendum; ſcilicet peccati deſertio, peccatoris humiliatio, peccati oſtenſio, & ſatisfactionis oblatio.

Deinde diſſolvenda eſt apparens controverſia inter Matthæum & Lucam, quia hoc miraculum dicit Matthæus, eſſe factum poſt ſermonem Domini in monte: & hic Lucas narrat longe ante ſermonem. Ad quod eſt duplex via diſſolvendi controverſiam. Sive quia alius ſermo fuit, quem narrat Lucas: alius quem Matthæus. Cujus ſignum, quia multa dicuntur in uno ſermone quæ non dicuntur in altero: ſive quia idem ſermo fuit differens ſecundum majorem, explicationem & minorem. Unde attendendum eſt, quod Evangeliſtæ non ſervant omnino ſeriem rei geſtæ, ſed eo modo narrant, quo magis facit ad ſuæ intentionis proſecutionem. Unde Auguſtinus: Quid intereſt quis quo ordine ponat, ſive quod ex ordine inſerit: ſive quod omiſſum recolit: ſive quod poſtea factum, antea præoccupat: dum tamen non adverſetur, eadem vel alia narranti, vel ſibi vel alteri? Satis enim probabile eſt, quod unuſquiſque Evangeliſtarum eo ordine didicit narrare debuiſſe, quo voluiſſet Deus, ea ipſa, quæ narrabat, ejus recordationi ſuggerere, & in eis dumtaxat rebus, quarum ordo, ſive iſte, ſive ille, nihil minuit auctoritati veritatique Evangelicæ. Et per hoc patet omnis diſſolutio contrarietatis, quæ videtur provenire ex ordine differente.

Et factum eſt in una dierum. Confirmatis diſcipulis per curationem leproſi, ſic ad majorem firmitatem confirmat eoſdem per mirabilem ſanatio-

[Margin notes, right column: Pſal. 65; Rom. 12; Concordantia Evangeliſtarum.; Aug lib. 2 cap. 21 de concord. Euang. t. 4]

[Section letters: A, B, C]

Digitized by Google

Sanatio paralytici. nationem paralytici. Cujus mirabilem ſanationem deſcribit Evangeliſta hoc ordine: Primo introducitur opportunitas miraculi faciendi. Secundo vero, integritas miraculi perfecti, ibi: *Quorum fidem*. Tertio vero celebritas miraculi publicati, ibi: *Et ſtupor apprehendit*, *&c.* Opportunitas autem miraculi faciendi colligitur ex quatuor, ſcilicet ex multitudine populi aſſiſtentis: ex promptitudine virtutis ſanantis: ex gravedine morbi opprimentis: ex ſollicitudine fidei offerentis. Primo ergo ad deſignandam multitudine populi aſſiſtentis, cui communicanda erat doctrina veritatis, dicitur. *Et factum eſt in una dierum*, *& ipſe ſedebat docens*, *&c.* Sedebat, inquam, tamquam Magiſter & Doctor præcipuus propter multitudinem ſapientiæ, ſicut Job: Si voluiſſem ire ad Iob. 29 eos, ſedebam primus. Cumque ſederem, quaſi rex, circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator: &c. Hoc utique modo ſedebat Chriſtus in medio multorum. Unde & ſubditur: *Et erant Phariſæi ſedentes & legis doctores*. Nam Phariſæi inter alios ſunt excellentiores in obſervando, & legis doctores in erudiendo. Et propterea ipſi etiam dicuntur ſedentes; Unde in Mat- Matt. 23 thæo ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Et quia in multitudine plebis eſt gloria principis, ideo ſubdit, quod erant multi, cum dicit: *Qui venerant ex omni caſtello Galilææ*, *& Judææ*, *& Hieruſalem*. Et nota, quod in his tribus, primo exprimit regionem propinquam, ſcilicet in *Galilæa*. Unde & diſcipulos inde elegit, ſecundum quod dicitur: Actor. 2 Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt? Exprimit & præcipuam in *Judæa*, in qua habitabat tribus Juda, cui promiſſus erat Chri- Pſalm. 77 ſtus, ſecundum illud Pſalmi: Et tribum Ephraim non elegit: ſed elegit Pſalm. 77 tribum Juda. Tangit & civitatem regiam: in *Hieruſalem*. Ubi maxime habitabant doctores, ſecundum Iſa. 2 illud Iſaiæ: De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Et ſignanter hæc tria nominat: quia in Galilæa Chriſtus concipitur, ſicut ſupra: in Judæa naſcitur, ſicut ſu- Luc. 1 pra: Sed in Hieruſalem crucifigitur, Sup. 2 ſicut infra. Et ideo habitatoribus Inf. 23 horum trium locorum erat Chriſtus promiſſus: & ipſi eum expectabant, & ideo ad ipſum conveniebant.

Secundo vero ad denotandum promptitudinem virtutis liberantis, adjungit. *Et virtus Domini erat*, ſcilicet prompta, *ad ſanandum eos*, ſcilicet infirmos, quia ipſi erant prompti ad audiendum. De qua virtute: Heb. 1 Portans omnia verbo virtutis ſuæ. Quæ quidem virtus eſt Chriſtus, qui eſt verbum patris. Prædicamus 1 Cor. 1 Chriſtum crucifixum. Et addit Mat- Matth. 1 thæus Dei virtutem, & Dei ſapientiam. Et hæc virtus apta eſt ad ſanandum, non ad perdendum. Et ideo nomen ejus Jeſus, id eſt Salvator. Unde anima ſancta in Pſalmo: Pſal. 139 Domine Deus virtus ſalutis meæ: obumbraſti ſuper caput meum in die belli, &c. Et ideo: Unxit eum Deus Act. 10 Spiritu ſancto & virtute, id eſt, virtute Spiritus ſancti, qui pertranſivit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos, &c. Hanc virtutem promptam reddit fides credentium. Inf. 6 Unde infra: Deſcendens Jeſus ſtetit in loco campeſtri, & turba diſcipulorum ejus, & multitudo copioſa plebis. Sequitur: Qui venerant, ut audirent eum. Et ſubjungitur: Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Sed diverſum dicitur de civitate ſua a Matthæo. Non fecit Mat. 13 ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.

Tertio vero ad oſtendendum gravedinem morbi adjungit: *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus*. Et ita omnino impotens, quia paralyſis omnino diſſolvit membrorum virtutem ſicut legitur de 1 Mac. 9 Alcimo: Occluſum eſt os ejus, & diſſolutus eſt paralyſi, nec ultra potuit loqui verbum. Magna vero infirmitas & miſeranda, quæ motum

Digitized by Google

tollit & verbum. *Et in lecto portabitur*, non, inquam, in lecto quietis, ſed potius laboris & doloris. Unde de eo orari poterat & dici illud Pſal-
Pſal. 40 mi: Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus, univerſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus. Propterea miſericorditer agebant viri, qui eum portabant, ſecundum
Gal. 6 documentum Apoſtoli: Alter alterius onera portate. Unde poterat eis com-
Eccl. 44 petere illud: Illi viri miſericordiæ ſunt, quorum pietates non defecerunt.
Iſa. 49 Et jam verificatur in hoc facto illud Iſaiæ: Afferent filios tuos in ulnis: & filias tuas in humeris portabunt.

Quanto vero ad inſinuandam ſollicitudinem fidei offerentium, ſubjungit: *Et quærebant eum inferre, & ponere ante eum*, ut ſcilicet ex ejus præſentia ſanaretur. Unde volebant implere exhortationem Pſalmiſtæ:
Pſal. 104 Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem ejus ſemper. Nec im-
Iob. 17 merito, quia Job inquit: Libera me, & pone me juxta te: & cujuſvis manus pugnet contra me. Et quia quæ-
Per fidem quærenti impedimenta occurrunt. renti per fidem impedimenta frequenter occurrunt: ideo ſubditur: *Et non invenientes, qua parte illum inferrent*
Mat. 20 *præ turba*: quæ ſolet impedire adven-
Mar. 10 tum ad Chriſtum, ſicut dicitur, quod turbæ increpabant eum, ut taceret.
Inf. 19 Sic & Zachæus infra: Quærebat videre Jeſum, quis eſſet, & non poterat præ turba. Sed certe veram fidem impedimenta non retrahunt, ſed accendunt. In cujus teſtimonium ſubditur: *Aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſubmiſerunt illum cum lecto.* Sic & Zachæus fecit, ſicut dicitur
Inf. 19 infra, quod aſcendit in arborem Sycomorum, ut Jeſum tranſeuntem videret, quem præ turba videre non poterat. Talibus adjutoribus indigebat
Ioan. 3 ille languidus, qui dicebat: Domine, hominem non habeo, ut, cum turbata fuerit aqua, mittat me in pi-
Act. 9 ſcinam. Tales adjutores ſunt viri ſimplices, ſecundum quod dicitur: Accipientes diſcipuli Paulum nocte, per murum dimiſerunt eum, ſub-

A mittentes in ſporta. Tales ſunt viri ſpirituales, qui infirmos per orationem Domini conſpectui repræſentant: Effunde ſicut aquam cor tuum in con- Thren. 2
ſpectu Domini. Leva ad eum manus tuas pro animabus parvulorum tuorum, qui defecerunt fame in capite omnium compitorum. Et ideo præſentaverunt eum conſpectui Domini, ut eum videret: & ſitui, ut eum tangeret. Et propterea ſubdit: *In medium ante Jeſum*: quia Salvator ſemper medium quærit. Unde: Me- Ioan. 1
dius veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis. Et infra: Ego autem in medio Inf. 22
veſtrum ſum. Et ideo in Pſalmo: Suſcepimus Deus miſericordiam tuam Pſal. 47
B in medio templi tui.

Quorum fidem ut vidit. Præmiſſa eſt miraculi faciendi opportunitas: hic vero ſubjungitur ipſius in faciendo integritas, quia Chriſtus ſimul & corpus infirmi, & animam curat: animam a peccato, & corpus a morbo. Conſiſtit autem hujus miraculi integritas perfecta in quatuor, quæ ſunt ſupra virtutem humanam, ſcilicet in remiſſione peccatorum, diſcretione cogitationum, confutatione errorum, & conſolidatione membrorum paralyticorum. Hæc enim quatuor miraculum reddunt perfectum. Præmittitur ergo remiſſio peccatorum ex merito fidei offerentium,
C cum dicit: *Quorum fidem ut vidit*, 1 Reg. 16
quia ſicut dicitur: Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Vidit inquam, oculo miſericordiæ, ſicut in Exodo: Vidi affli- Exod. 3
ctionem populi mei in Ægypto. Ad quam viſionem fides diſponit. Hieremias. Domine oculi tui reſpiciunt Hier. 5
fidem. Et quoniam ſicut dicitur: Per miſericordiam, & fidem purgantur Prov. 15
peccata, ideo ſubditur: *Dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua*. In hoc, quod dicit, *homo*, invitat ad conſiderationem propriæ miſeriæ. Homo Iob. 14
natus de muliere, brevi vivens tempore repletur multis miſeriis. Et rur- Idem. 25
ſus: Homo putredo, & filius hominis vermis. In hoc, quod adjungit: *remittuntur*, invitat ad ſpem divinæ gra-

Eph. 1 gratiæ: Gratificavit nos in dilecto A filio ſuo: in quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum. Unde dicitur: 1 Ioan. 2 Remittuntur vobis peccata propter nomen ejus. Hæc autem remiſſio peccatorum inchoata fuit a fide aliena, ſed in propria conſummatur. Beda t. 4 lib. 2 in Luc. c. 5 Unde Beda: Multum valet unicuique fides propria, cum per aliorum homo fit interius & exterius ſalvatus: ſed hoc non ſine propria ſubſequente. Unde dicitur paralytico: Mat. 9 Peccata quot modis dicantur remitti. Confide filii, remittuntur tibi peccata. Et nota, quod peccata dicuntur remitti, dicuntur dimitti, dicuntur mundari, dicuntur ſanari, dicuntur tegi, dicuntur redimi. Dicuntur B remitti, quantum ad reatum pœnæ. Inf. 7 Infra; Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Mat. 6 Dicuntur dimitti ratione offenſæ. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cœleſtis delicta veſtra. Pſal. 50 Dicuntur mundari ratione maculæ: Amplius lava me ab iniquitate mea; & a peccato meo Iſa. 6 munda me: & Iſaias. Auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. Ioan. 5 Dicuntur ſanari quantum ad vulnerationem naturæ. Unde: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare. Pſal. 40 Et in Pſalmo; Sana animam meam, quia peccavi tibi. Dicuntur tegi propter ſpoliationem virtutis gratuitæ: C Pſal. 31 Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Quod fit per charitatem: 1 Pet. 4 Charitas operit multitudinem peccatorum. Dicuntur redimi quantum ad captivitatem ſervitutis diabolicæ: Dan. 4 Peccata tua eleemoſynis redime. Pſal. 71 In Pſalmo: Ex uſuris & iniquitate redimet animas eorum. Additur autem ſecundo, diſcretio cogitationum in animo blaſphemantium, cum dicitur: *Et cœperunt cogitare Scribæ & Phariſæi*, cogitationes vanas & noxias. Rom 1 Evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Et ſequitur cogitationum expreſſio, cum addit: *dicentes*, ſcilicet in cordibus ſuis, ſecundum illud Pſalmi:

Quæ dicitis in cordibus veſtris, & Pſal. 4 in cubilibus veſtris compungimini. *Quis eſt iſte, qui loquitur blaſphemias?* in qua cogitatione deſpiciunt ſalvatorem, quaſi vilem in hoc, quod dicunt: *Qui eſt iſte*. Pauper locutus eſt, & dicunt: Quis eſt hic? Contra il- Eccl. 13 lud, quod dicitur: Ne ſpernas ho- Eccl. 11 minem in viſu ſuo. Redarguunt ut peccatorem, in hoc quod imponunt blaſphemiam. Eſt autem blaſphemare, Deo injuriam irrogare. Quod Blaſphemare quid & quot modis. fit tripliciter; vel cum attribuitur Deo, quod ſibi non convenit; vel vel cum removetur ab eo, quod ſibi convenit; vel cum creaturæ attribuitur, quod proprie Deo convenit. Unde quando Chriſtus attribuebat ſibi divinitatem, credebant eum blaſphemare: Marc. 14 Quid adhuc deſideramus teſtes? Audiſtis blaſphemiam. Salvator dixit Ioan. 10 Judæis; Quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum; vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixit: Filius Dei ſum. Similiter credebant eum blaſphemare, quando attribuebat ſibi proprium Dei, ſcilicet peccata dimittere. Unde ſubditur: *Quis poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus?* Et in hoc verum dicunt. Iſaias. Ego ſum Iſa. 43 ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed certe dum ipſi Chriſto imponebant blaſphemiam, Idem. 46 in ſuis cordibus blaſphemabant. Cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis, & comparaſtis, & feciſtis ſimilem? Et quoniam hæc cogitando blaſphemabant, ideo reprehenduntur & arguuntur, cum ſubditur; *Ut cognovit autem Jeſus cogitationes eorum*, tamquam Deus, quia; Oculi Domini multo plus lu- Eccl. 23 cidiores ſunt ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes. Nec mirum quia eſt verbum Dei, de quo ad Hæbræos; Vivus eſt ſermo Heb. 4 Dei, & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & diſcretor cogitationum, & intentionum cordis. Nec ſolum reprehendit & diſcernit, ſed etiam redarguit: *Reſpondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus*

Iſa. 1 *bus veſtris?* quaſi dicat illud: Auferte malum cogitationum veſtrarum
Hier. 4 ab oculis meis. Ipſe enim videbat, & arguebat: Uſque quo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Tales enim ſunt cogitationes perverſæ: de
Sap. 1 quibus: Perverſæ enim cogitationes
Iſa. 29 ſeparant a Deo. Ideo Iſaias: Væ qui profundi eſtis corde, ut a Domino abſcondatis conſilium. Et ſequitur: Perverſa eſt hæc veſtra cogitatio quaſi ſi lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori ſuo. Non feciſti me. Et figmentum dicat fictori ſuo: Non intelligis.
Sap. 2 Certe poteſt dici de eis illud: Hæc cogitaverunt, & erraverunt, excæcavit enim illos malitia eorum.

Adjungitur autem tertio confutatio eorum male cogitantium, in hoc, quod ſequitur: *Quid eſt facilius dicere, &c.* Facit enim argumentum, in quo oſtendit, verum Deum eſſe, & peccata dimittere poſſe, ac per
Argumentum. hoc, illos curare. Et eſt argumentum tale: Omnis, qui poteſt paralyticum ſolo verbo curare, ſolo verbo peccata poteſt dimittere: ſed filius Dei poteſt paralyticum ſolo verbo curare, ergo, &c. Hujus autem rationis præmittit majoris propoſitionis probationem, ſubjungit aſſumptionem, & interponit concluſionem. Majoris propoſitionis probationem præmittit in hoc, quod dicit: *Quid eſt facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge & ambula?* Quaſi diceret, æqualis facilitatis ſunt: ergo qui poteſt unum, poteſt & reliquum: & hæc erat propoſitio
Gloſſa in Matt. c. 9 major. Unde gloſſa: Per remiſſionem pœnæ, remiſſionem culpæ intellige. Intelligitur autem hoc per illud tamquam per ſimile, & per notius. Et hoc eſt, quod dicitur.
Hierem. 32 Non erit tibi difficile omne verbum, qui facis miſericordiam in
Sap. 11 millibus. Unde in Sapientia: Sed miſereris omnium, quia omnia potes. Concluſionem autem interponit in hoc, quod adjungit: *Ut autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata.* Hoc

A enim eſt, quod intendit concludere finaliter, & eſt verum, ut teſtatur Joannes: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: Et in Apocalypſi: Dilexit nos, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Joan. 1 Apoc. 1
Aſſumptionem ſubjungit, cum addit: *Ait paralytico: Tibi dico ſurge, tolle lectum tuum, &c.* Et nota, quod verba præcedentia ſunt Salvatoris, & ſequentia. Sed hoc verbum, quod dicit: *Ait paralytico.* Eſt verbum Evangeliſtæ, quod interponit, quia prima verba erant Domini ad Phariſæos, ſcilicet, propoſitio, & concluſio: ſed aſſumptionem dixit, convertendo ſermonem ad paralyticum,
B cui imperat actum, qui non poteſt competere, niſi ſano, ſcilicet ſurgere, cum dicit: *Surge.* Sicut Petrus claudo: In nomine Jeſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula, præcepit tollere lectum, cum ait: *Tolle lectum tuum*, ſive, ut Marcus habet: Tolle grabatum tuum. Grabatum autem eſt lectus pauperum infirmorum, ubi nihil ſternitur, niſi ad caput. Unde dicitur a graba, quod eſt caput. Sic Joannes: Præcepit illi languido 38 annorum: Surge, tolle grabatum, & ambula. Præcepit ambulare, & in domum ire, cum ſubdit: *Et vade in domum tuam.* Ut ſcilicet cum tuis congra- Actor. 3 Grabatum. Joan. 5
C tuleris, ſicut Marcus: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis, quanta tibi Dominus fecerit, & miſertus ſit tui. In his tribus concluditur perfecta ſanitas contra tria mala, quæ facit ægritudo paralyſis: Reddit enim inhabilem ad ſtandum, & inhabiliorem ad operandum, & inhabiliſſimum ad ambulandum. At contra, imperat ei Dominus rectitudinem ſtatus, fortitudinem actus, & promptitudinem motus, quibus obtentis efficitur perfecte ſanus. Marc. 5 Paralyſis.

Subjungitur ultimo conſolidatio membrorum languentium, in hoc, quod ſequitur: *Et confeſtim conſurgens coram illis, &c.* Conſolidata enim ſunt verbo Chriſti membra paralytici, quantum ad virtutem ſuſtentativam,

tivam, operativam, & motivam. Surrexit enim, jam non indigens ſuſtentamento lectuli, aut baculi, & [*Dan. 10*] hoc virtute manus Dei omnipotentis. Manus tetigit me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearum. Et ſequitur: *Tulit lectum, in quo jacebat*. Jam non indigens ab aliquo portari, & ſic videtur [*Amos. 3*] adimpletum illud Amos: Eruentur filii Iſrael, qui habitant in Samaria, in plaga lectuli, & Damaſci grabato. *Et abiit in domum ſuam, magnificans Deum*, jam valens faciliter moveri, ſicut & ille claudus a Petro [*Actor. 3*] curatus: Intravit cum eis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum. Unde magnificabat Deum, & ipſe ſimul laudando, & ejus miracula enarrando, & ad laudandum, alios invitando. Unde poterat [*Pſalm. 33*] dicere: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipſum. Poterat & canticum Virginis canere: [*Sup. 1*] Magnificat anima mea Dominum. Et exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo, &c.

Et ſupra, *apprehendit omnes, &c.* Hic tertio poſt miraculi faciendi opportunitatem, & facti integritatem, ſubjungit ejuſdem publicam celebritatem, per quam clarificata eſt divina virtus in Chriſto, quoniam ex præſentis miraculi conſideratione, oſtenſa eſt Chriſti virtus admirabilis, venerabilis, formidabilis & prædicabilis. Admirabilis, inquam, oſtenſa eſt ex impoſſibilitate comprehendendi, propter quod dicit:

Et ſtupor apprehendit omnes, ſcilicet innocentes, ad credendum. [*Job 17*] Stupebunt juſti ſuper hoc, & innocens contra hypocritam ſuſcitabitur. Nam Phariſæi hypocritæ ſunt confuſi, & Chriſtus admirabilis eſt effectus. Apprehendit malignantes, ad confundendum: [*Job 12*] Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & judices in ſtuporem. [*Judith 10*] Et Judith: Et cum audiſſent viri illi verba ejus, conſiderabant faciem ejus, & erat in oculis eorum ſtupor, &c. Venerabilis vero oſtenſa eſt ex impoſſibilitate imitandi, propter quod dicitur: *Et magnificabant Deum*, ſcilicet in opere ſuo, ut poſſent dicere illud Pſalmi: Quam magnificata ſunt [*Pſalm. 103*] opera tua Domine? omnia in ſapientia feciſti. Et Iſaias: Magnificatus eſt Dominus, quoniam habitavit in [*Iſaia 33*] excelſo, & implevit Sion judicio & juſtitia. Sic illi tres pueri aſpectu miraculi. Hi tres, quaſi ex uno ore lau- [*Dan. 3*] dabant, & glorificabant, & benedicebant Deum. Formidabilis vero oſtenditur virtus in Chriſto ex impoſſibilitate evadendi, unde additur: *Et repleti ſunt timore*, conſiderantes immenſitatem potentiæ, quam nemo [*Infr. 12*] poteſt effugere. Infra: Oſtendam vobis quem timeatis: timete eum, qui poſt quam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam. Hanc [*Job 31*] potentiam timebat Job: Semper quaſi tumentes ſuper me fluctus, timui Deum, & pondus ejus fere non potui. Prædicabilis vero oſtenditur ex impoſſibilitate contradicendi propter quod ſubditur: *Dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie*. Et ideo jam non eſt locus contradicendi. Unde: Vi- [*Actor. 4*] dentes Petri conſtantiam & Joannis, comperto quod homines eſſent ſine litteris & idiotæ, admirabantur, & cognoſcebant eos, quoniam cum Jeſu fuerant hominem quoque videntes ſtantem cum eis, qui curatus fuerat, & nihil poterant contradicere. Unde Petrus & Joannes dicebant: [*Ibid.*] Non poſſumus quæ vidimus, & audivimus non loqui. Qui ergo poſt viſionem horum ſignorum Domino contradicit, excluditur a populo Dei, & hæreditate regni, ſecundum illud: Om- [*Num. 14*] nes homines. Qui viderunt majeſtatem meam, & ſigna quæ feci in Ægypto, &c. Non videbunt terram, pro qua juravi patribus eorum.

[*Tria ſpiritualiter conſideranda.*] Spiritualiter autem tria ſunt hic attendenda, quis ſit hic morbus, qui curatur: quæ domus, in qua fit curatio: & quis modus curandi. Morbus iſte paralyſis deſignat culpam originalem, ſicut lepra, actualem. [*Paralyſis.*] Unde paralyſis aufert ſenſum, & motum, ſic originale aufert ſenſum co- [*Tob. 5*] gnitionis per ignorantiam. Quale

gaudium mihi erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli non video? Aufert etiam motum rectum affectionis, per concupiſcentiam, quæ reddit tremulum, ſic paralyſis. *Rom. 7* Nam velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio. Unde & ſubditur: *Ibidem.* Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, &c. Unde Hugo: Vitium humanæ corruptionis dupliciter naturam infecit, humanam ſcilicet ignorantia, mentem, & concupiſcentia carnem. *Pſalm. 37* De iis duobus in Pſalmiſta: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt *Exod. 10* mecum. Et in Exodo: Factæ ſunt tenebræ horribiles in univerſa terra Ægypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem ſuum, nec movit de loco, in quo erat. Domus in qua fit curatio, eſt Eccleſia. Domus, in qua fit curatio, eſt Eccleſia. De qua dicitur: *Prov. 9* Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Hæ columnæ ſeptem, ſunt ſeptem ſacramenta. Hujus domus janua eſt ſacerdotalis poteſtas, cujus poteſtatis auctoritas *Matth. 16* reſidet penes Petrum. Unde: Tibi dabo claves regni cælorum. Hæc janua, ſi quando impletur turbis terrenarum ſollicitudinum, tunc non præbet aditum ad Jeſum, quia non curant turbæ illæ de animabus, quæ ſunt Chriſti, ſed de promotione proprii commodi. *Phil. 2* Omnes quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ ſunt Jeſu Chriſti. Modus curandi eſt per alienum ſuffragium, & Dominicum imperium: quo ad curationem Curandi modus. ob originali, concurrit virtus alienæ fidei, & virtus Dominici ſacramenti. *Iſaia 49* Unde portatores deſignant ſuſceptores, qui afferunt. Iſaias: Afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt: Chriſtus vero, imperio ſanans, deſignat ſacramenti officium, per quod fit remiſſio culpæ, cum dicitur: *Remittuntur tibi peccata tua*. Baptizetur *Actor. 2* unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum. Unde ſequitur perfecta curatio, ibi: *Surge & tolle lectum tuum, &c.* Angelus dixit ad Petrum jacentem in compedibus: Surge velociter. Et con- *Actor. 2* feſtim ceciderunt catenæ de manibus ejus. *Surge*, id eſt, ſurſum te erige ad videndum lumen contra ignorantiam. Surge qui dormis, & exurge a *Epheſ. 1* mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Iſaias: Surge, illuminare Hieruſa- *Iſaia 60* lem, quia venit lumen tuum. *Tolle lectum tuum*. Contra infirmitatem: Venite ad me omnes, qui laboratis, *Matth. 11* &c. *Et ambula*. Contra malitiam: Ambula coram me, & eſto perfe- *Gen. 17* ctus. Ad Epheſios: Ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, *Epheſ. 5* &c. *Vade in domum tuam*. Contra concupiſcentias: Præcurre autem prior *Eccl. 32* B in domum tuam, & illic avocare, & illuc lude, & age conceptiones tuas, & non in delictis, & verbo ſuperbo. In domum ſuam vadit, qui amat bona interiora: Sapientia: Intrans in *Sap. 8* domum meam conquieſcam cum illa, &c. In domum alienam, qui concupiſcit mundana. In Eccleſiaſti- *Eccl. 29* co: Vita nequam hoſpitandi de domo in domum, &c.

Et poſt hæc exiit, &c. Supra egit Evangeliſta de vocatione diſcipulorum, de ſtatu licito, ſive juſtitiæ: hic agit de vocatione ipſorum, de ſtatu periculoſo, ſive injuſtitiæ. Ubi Vocatio Matthæi. oſtendit, quo modo vocavit Matthæum ſedentem ad Telonium. Habet autem pars iſta, duas, C in quarum prima agit de vocationis perfectione: in ſecunda vero de vocatorum defenſione. *Factum eſt autem in ſabbato. &c.* Circa vocationis perfectionem, introducuntur tria. Primum eſt, vocatio peccatorum. Secundum eſt confutatio ſuperborum, ibi: *Et murmurabant Phariſæi, &c.* Tertium eſt, conſolatio infirmorum, ibi: *At illi dixerunt ad eum, &c.* Vocatio autem publicanorum oſtenditur perfecta ex tribus, ſcilicet, ex parte divini doni prævenientis: & ex parte liberi arbitrii conſentientis: & ex parte devoti obſequii conſequentis. Primo ergo oſtenditur perfecta, ex parte divini doni prævenientis nos, cum dicitur: *Et poſt hæc exiit, &*

vidit

Digitized by Google

vidit Publicanum &c. Et notandum, A quod dicitur exire, videre, & vocare, *Exiit*, quidem, ut requirat: *Videt*, ut attrahat: *Vocat*, ut ad ſe convertat. Exiit quidem per ſollicitudinem requirendi opus ſuum, ſicut in *Pſalm. 83* Pſalmo dicitur: Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam uſque ad veſperam. Unde ſignificatur per *Matt. 20* patrem familias, de quo dicitur: Exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam. Hic eſt vero Dominus *Joan. 16* Jeſus, qui dicit de ſeipſo: Exivi a patre, & veni in mundum, quia de ſecreto veni in manifeſtum. Nec tantum exiit, ſed: *Et vidit publicanum*, ut per reſpectum miſericordiæ attrahat ad ſeipſum, ſicut petebat ille videri: *Pſal. 24* in Pſalmo: Vide humilitatem meam & laborem meum, &c. Et hoc modo vidit iſtum quia licet eſſet peccator in facto, erat tamen electus in divino *Sap. 4* propoſito. Gratia Dei, & miſericordia in ſanctos ejus, & reſpectus in electos illius. Unde dicitur infra: Con- *Inf. 22* verſus Dominus, reſpexit Petrum: & egreſſus foras Petrus, flevit amare. Hoc reſpectu: *Vidit Jeſus publicanum nomine Levi*, hoc eſt, Matthæum, qui ut dicit Hieronymus, fuit bino- *Hier. t. 6 in c. 9 Matt.* mius. A Luca autem & Marco propter honorem Evangeliſtæ, nomen ta- *Prov. 28* cetur vulgare. Sed Matthæus in ſermonis principio accuſator ſui factus: *Matth. 9* Matth. ſe & publicanum nominat: C Et nota, quod publicani dicebantur, qui publice peccabant, ſicut accipitur *Luc. 18* infra: Duo homines aſcendebant in templum, ut orarent, unus Phariſæus, *Sup. c. 3* & alter publicanus. Vel qui merces vendendo, omnibus publicabant, ſicut mercatores facere ſolent, ſicut accipitur ſupra. Vel qui publica vectigalia exigebant, & ſic videtur proprie accipi hic. Unde ſequitur: *Sedentem ad telonium*. Secundum Bedam, *Beda. Telonium.* Telos Græce, Vectigal Latine. Secundum Iſidorum Locus eſt, ubi merces navium, nautarumque emolu- *Amb. t. 3 edit. Rom. l. 5 in Luc. cap. 5* menta convertuntur. Secundum Ambroſium, æquivoce poteſt accipi, ut referatur ad vectigal, vel ad domum, in quo redditur. Unde dicit: Ille prius avara de mercedibus, dura de laboribus, periculiſque nautarum emolumenta convertens, verbo vocatus, propria derelinquit, qui rapiebat aliena: ac vile illud ſedile deſtituens, toto poſt Dominum veſtigio mentis incedit. Hæc Ambroſius. Nemo igitur, ut dicitur Gloſſa Bedæ, de im- *Beda to. 5 lib. 2 in Luca c. 5* manitate peccatorum converſus deſperet, cum Matthæus de Publicano in *Ex Hier. t. 6 in c. 9 Matth.* Apoſtolum, de Telonario in Evangeliſtam fit repente mutatus, Nec tantum vidit, ut attraheret, ſed & allocutus eſt eum, ut converteret, cum ſubditur: *Et ait illi: Sequere me*, ſcilicet per omnium temporalium abrenuntiationem, quia ſecundum B quod dicitur: Qui ſequitur me, non *Joan. 8* ambulat in tenebris. Et in Eccleſiaſtico: Gloria magna eſt ſequi Domi- *Eccl. 23* num: *Sequere me*, diſcrete dicitur, *Ibid. 24* non lucra temporalia: quia quaſi apprehendit umbram, & ſequitur ventum. Sic & qui attendit ad viſa mendacia. *Sequere me*, non deſideria carnalia. Ne ſequaris in fortitudine tua *Ibid. 5* concupiſcentiam cordis tui. Et in Proverbio: Eam ſequebatur, ſicut bos ductus ad victimam. *Sequere* *Prov. 7* *me*, non flagitia mundana, ſicut illi, de quibus: Toto corde univerſus *2 Reg. 15.* Iſrael ſequitur Abſalon. Et Oſeas: *Oſee 12* Ephraim paſcit ventum, & ſequitur æſtum: tota die mendacium, & vaſtitatem multiplicat. Tales ſunt vane glorioſi, qui paſcunt ventum mundanæ vanitatis.

Secundo autem oſtenditur perfecta, ex parte liberi arbitrii conſentientis, obtemperando, cum ſubditur: *Et relictis omnibus, ſurgens, ſecutus eſt eum*. In quo deſignatur perfectus conſenſus liberi arbitrii, & quo ad receſſum a malo, & perfectum in bono, & conſummationem in ſtatu perfecto. Ideo dicitur, quod omnia reliquit, quod ſurrexit, & quod Chriſtum ſecutus eſt, ut poſſet dicere illud Petri: Ecce nos reli- *Matth. 19* quimus omnia & ſecuti ſumus te. Et hoc eſt, quod hortatur Apoſtolus: Deponentes omne pondus, & *Heb. 12* circumſtans nos peccatum, per patien-

tientiam curramus, &c. Et nota quod ſub iſta diſtributione includuntur omnia, quæ impediunt ad hoc, ut homo perfecte Chriſtum ſequatur, quæ ſunt ſeptem: criminale flagitium, corporale ſolatium, temporale negotium, particulare litigium, populare conſortium, paternale hoſpitium, & puerile deſiderium. Relinquendum eſt criminale flagitium: Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur. Secundo corporale ſolertium, ſicut Tobia: Relinquens prandium, jejunus venit ad corpus, &c. Tertio temporale negotium, ſicut Joſeph pallium in manu mulieris Ægyptiacæ, qui relicto in manu ejus pallio, fugit. Sic Eliſæus, boves & aratrum. Sic Apoſtoli retia, ſicut dicitur: Relictis retibus, ſecuti ſunt eum.

Septem impedimenta ad perfecte Chriſtum ſequendum. Prov. 28. Tob. 2. Gen. 39. 3 Reg. 19. Matt. 4.

Per retia recte intelliguntur terrena: quia qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, &c. Quarto relinquendum eſt particulare litigium: Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſolventur. Quinto populare conſortium: Relinquite civitates, & habitate in petra. Sexto paternale hoſpitium: Reliqui domum meam, & dimiſi hæreditatem meam.

1 Tim. 6. Eccli. 28. Hier. 48. Idem 12.

Septimo puerile deſiderium: Relinquite infantiam, & vivite, &c. Qui hæc omnia relinquit, ille eſt, qui bene ſurgit, qui deſignatur per Paulum converſum. De quo: Surrexit autem Paulus de terra, apertiſque oculis, nihil videbat. Quia homini ad Chriſtum converſo, & luce ejus illuminato, nihil videtur eſſe terrenum. Surge qui dormis, & exurge a mortuis & illuminabit te Chriſtus. Et qui ſic expeditus ſurgit poteſt per viam perfectionis ſequi, ut poſſit dicere illud Job: Veſtigia ejus ſecutus eſt pes meus: & velociter hæc fecit, ſciebat enim, quod nocuit differre paratis, unde nolebat facere contra illud Proverbiorum: Nec dicas amico tuo: vade, & revertere, & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare ſecundum illud Proverbiorum: Vidiſti virum velocem in opere ſuo; coram regibus ſtabit.

Prov. 9. Act. 9. Ephef. 5. Job 23. Prov. 3. Prov. 22.

A

Verumtamen hic arguit eum Porphyrius hæreticus, quia ſtatim ſine deliberatione ſecutus eſt Dominum, tamquam ſtultus. Ad quod reſpondet Gloſſa, quod non levitate aliqua, ſed virtute operum ductus, ſequutus eſt eum: viderat enim Chriſti miracula. Unde ibidem dicitur, quod fulgor divinitatis occultæ, quæ in humana facie Chriſti relucebat, ex templo ad ſe videntes trahere poterat aſpectu. Si enim in magnete lapide, & ſuccinis hæc vis eſſe dicitur, ut annulos, & ſtipulas, & ferrum ſibi copulent quanto magis creaturarum Dominus ad ſe trahere poterat quos volebat: Juxta quod dicit ſponſa in Canticis: Trahe me poſt te, curremus in odorem unguentorum tuorum.

Hieron. t. 6 in cap. 9 Matth. Hier. ibid.

B

Cant. 1

Tertio vero oſtenditur vocatio perfecta ex parte devoti obſequii, ſubſequentis in miniſtrando, cum dicitur; *Et feci convivium magnum Levi in domo ſua*. Faciebat ſecundum propoſitum ſapientis, qui dicebat: Propoſui hanc adducere mihi ad convivandum, ſciens quoniam mecum communicabit de bonis. Jam in eo impletum erat deſiderium Chriſti, ſecundum illud: Ecce ſto ad oſtium, & pulſo: ſi audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, &c. Magnum etiam eſt gaudium Patris æterni, de quo infra: Epulari, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus eſt.

Sap 8. Apoc. 3.

C

Inf. 15.

Et quoniam magnitudo convivii requirit multitudinem convivantium, ideo ſubditur: *Et erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant diſcumbentes*. Invitaverat enim illos Matthæus, ut ſicut fuerant ſocii in culpa, ſic & eſſent in pœnitentia, ſecundum illud: Qui audit, dicat veni. Videbant publicani eum a peccatis ad meliora converſum, locum inveniſſe pœnitentiæ: & ob id, etiam ipſi non deſperant ſalu-

Apoc. 22. Hier. t. 6 in c. 9 Matt.

Digitized by Google

Prov. 15 ſalutem. Attendebant autem, quod melius eſt vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum ſaginatum cum odio, ut dicitur in Proverbiis:

Hæc autem turba publicanorum, ad convivium Chriſti vocata deſignat illud implendum, quod dicitur: Multi *Matth. 8* ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob in regno cœlorum: filii autem regni eiicientur in tene- *Matth. 21* bras exteriores. Unde: Publicani & meretrices præcedent vos in regnum cœlorum. Et in hujus figuram di- *Inf. 10* citur infra, quod mulier quædam, Martha nomine, excepit illum in domum ſuam, & huic erat ſoror, nomine Maria. Sed huic videtur ob- *1 Cor. 5* viare illud: Si is, qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax: cum ejuſmodi nec cibum ſumere. Sed illud dicitur infirmis, ne ex *Eccli. 13* mala communicatione corrumpantur, quia dicitur: Qui communicat ſuperbo, induet ſuperbiam. Vel certe dicitur de publicanis obſtinatis, & convictis ſecundum quod dicit Gloſſa.

Hi autem poterant, & volebant ad bonum, propter præſentiam Chri- *Hier. s. 6 in cap. 9 Matt.* ſti trahi. Unde Hieronymus: Ibat Jeſus ad convivia peccatorum, ut occaſionem haberet docendi, & ſpi- *Hier. ibid.* rituales invitatoribus ſuis præberet cibos. Denique cum frequenter ad convivia pergere deſcribatur, nihil aliud invenitur, niſi quid ibi fecerit, quid docuerit: & ut humilitas Domini eundo ad peccatores & potentia doctrinæ ejus, in converſione pœnitentium demonſtraretur.

Et murmurabant, &c. Supra egit de vocatione peccatorum. In hac parte egit de confutatione ſuperbo- *1 Cor. 1* rum, quoniam ſicut dicit Apoſtolus; Infirma mundi elegit Deus ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non ſunt, ut ea, quæ ſunt, deſtrueret, ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus. Deſcribitur ergo confutatio Phariſæorum, ſuperbientium de propriis meritis, & ceteros contemnentium, hoc ordine; nam primo, eorum ſuperbia detegitur; ſecundo, retecta redarguitur; tertio redarguta deiicitur.

Detegitur ergo primo, ex murmure loquacitatis propriæ, & hoc notatur, cum dicitur; *Et murmurabant Pariſæi, & ſcribæ eorum*, con- *Sap. 1* tra conſilium Sapientis: Cuſtodite vos a murmuratione, quæ nihil prodeſt, & a detractione parcite linguæ. Quod iſti non faciebant, unde ſubditur: *Dicentes ad diſcipulos ejus. Quare cum publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis?* Unde non poterant mordere in proprio peccato, mordebant tamen ex alieno. *Eccli. 11* Hoc eſt enim hominis iniqui; Bona in mala convertens inſidiatur, & in electis imponet maculam. In hoc manifeſtatur Phariſæorum ſuperbia, qua ſe non reputabant peccatores. Unde Gloſſa; Dupliciter peccant, & quia ſe putant eſſe juſtos, cum ſint ſuperbi, & illos reos, cum jam pœniteant. Unde erant ſimiles *Inf. 18* illi Phariſæo, de quo infra; Non ſum, ſicut cæteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Et ideo infra dice- *Lucæ 16* bat Dominus; Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus. Deus autem novit corda veſtra. De talibus *Iſa. 65* Iſaias; Qui dicunt; Recede a me, non appropinquas mihi, quia immundus es; Propter talium verba & oblocutiones non debet homo devitare opera miſericordiæ. Unde di- *1 Mac. 2* ctum eſt; A verbis viri peccatoris ne timueritis, quia gloria ejus, ſtercus & vermis eſt Hieronymus; Non poteſt fieri, ut abſque morſu hominum, hujus vitæ curricula quis pertranſeat, malorum ſolatium eſt bonorum vitam carpere, & de peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum.

Redarguitur vero ſecundo ex lumine veritatis perſpicuæ, cum additur; *Reſpondens Jeſus, dixit ad illos:*

Non

Non egent, qui ſani ſunt, medico, ſed qui male habent. Hoc eſt, per ſe notum, quia ſecundum quod dicitur: *Eccl. 38.* Honora medicum propter neceſſitatem, etenim illum creavit Altiſſimus. Si medicina eſt propter ægritudinem, igitur non eſt redarguendus ægrotus, qui confugit ad medicum, nec medicus, qui accedit ad ægrotum: ſed magis illi redarguendi ſunt qui hoc redarguunt. Vocat autem Chriſtus peccatores infirmos, quoniam peccatum infirmum facit, ſecundum illud: *Pſal. 37.* Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea: De tali infirmo dicitur: *Rom 14.* Infirmum autem in fide aſſumite. Et item: *Ibidem* Debemus nos firmiores, imbecillitates infirmorum ſuſtinere.

Se autem vocat medicum, quia: *Iſa. 53.* Livore ejus ſanati ſumus. Et alibi: *Iſa. 61.* Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit me Dominus: & ſubditur; Ut mederer contritos corde. *Act. 10.* Et in actis: Pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos a diabolo.

Deiicitur autem tertio ex rectitudine æquitatis fraternæ, quia magis condeſcendit humili peccatori, quam ſuperbo iuſto, & ideo ſubdit: *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pænitentiam*, iuſtos, id eſt, qui ſe reputant iuſtos. Gloſſa: Qui iuſtitiæ ſuæ confidunt. *Beda t. 5. lib. 1. in Mar. cap. 2.* Unde Beda: Sanos autem & iuſtos appellat eos, qui ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti, qui ex lege præſumentes, evangelii gratiam non quærunt. Tales enim non venit vocare, ſed magis juſto judicio excæcare. Unde Joannes: *Ioan. 9.* In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Venit autem Dominus omnes vocare ad pœnitentiam, quia ſicut dicitur: *Rom 3.* Non eſt iuſtus quiſquam, non eſt, intelligens, non eſt requirens Deum. *Pſal. 13.* Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt. *Rom 3.* Unde ibidem: Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei. Et ideo a pœnitentia incepit prædicare, ſecundum quod dicit Matthæus. *Matt. 4.* De hac vocatione dicit Iſaias: *Iſa. 22.* Vocabit Dominus Deus exercitum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad calvitium, &c. Sed hanc vocem non audierunt, qui ſe reputabant juſtos, contra quos Iob: *Job. 9.* Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendere, pravum me comprobabit: Sed hanc audiunt peccatores quam plurimi, infra; *Luc. 7.* Et omnis populus audiens & publicani, juſtificaverunt Deum, baptizati, baptiſmo Joannis. Phariſæi autem & legiſperiti conſilium Dei ſpreverunt in ſemetipſos, B non baptizati ab eo. Et ſic patet, quomodo in hoc facta eſt confutatio ſuperborum: unde divino judicio pejores reputantur illis, quos deſpiciunt.

At illi dixerunt ad eum Poſtquam deſcripta eſt vocatio peccatorum, & confutatio ſuperborum, ſubiungitur hinc tertio, conſolatio infirmorum, in hoc, quod non imponuntur ipſis diſcipulis onera gravia, & difficultates jejuniorum. Introducitur ergo conſolatio diſcipulorum manuductoria, ut diſſonans ſeveritati legalis obſervantiæ, & conſonans benignitati divinæ præſentiæ, ut expediens ruditati imperfectionis humanæ. C Primo ergo introducitur, ut diſſonans ſeveritati legalis obſervantiæ in quæſtione Phariſæorum, cum dicitur; *At illi dixerunt ad eum*: *Quare diſcipuli Joannis ieiunant frequenter & obſecrationes faciunt, ſimiliter autem & Phariſæorum, &c.* Dicitur autem, quod hoc diſcipuli Joannis quæſierunt, *Matth. 9.* ſed, ut dicit Auguſtinus de *Aug. tom. 4. lib. 16. c. 27.* concordantia Evangeliſtarum, non eſt contrarietas, quia utrique quæſierunt, ſed diſcipuli Joannis volebant diſcere veritatem, Phariſæi vero volebant eorum explorare libertatem, ſicut illi, de quibus dicitur: *Gal. 2.* Propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram. Hoc autem non quærebant, quia diſcipulos Joan-

Digitized by Google

Joannis approbarent, ſed ut comparatione eorum Chriſti diſcipulos reprehenderent. Unde & ſubditur: *Tui autem edunt & bibunt*. Et ideo conquerebatur Dominus Deus: Venit Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducans, & bibens: & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et ideo ſpernebant Phariſæi diſcipulos Domini tamquam diſcordes a legali, & populari obſervatione, ſed male, quia ab Iſaia dicitur: Nolite jejunare, ſicut uſque ad hanc diem, ut audiatur in excelſo clamor veſter: numquid tale eſt jejunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? Numquid contorquere, &c. Et ad Romanos: Is qui manducat, non manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non judicet, quia, ſicut ibidem ſubditur: Non eſt regnum Dei eſca, & potus.

Mat. 11 *Iſa. 58* *Rom. 14* *Ibidem.*

Secundo vero introducitur, ut conveniens benignitati divinæ præſentiæ in diſſolutione objectorum, cum dicitur: *Quibus ipſe ait: Non poſſunt filii ſponſi jejunare, &c.* Secundum Bedam hæc eſt littera: *Numquid poteſtis filios ſponſi, dum cum illis eſt ſponſus, facere jejunare?* Sponſus iſte Chriſtus eſt, de quo Joannes: Qui habet ſponſam ſponſus eſt, ut in Pſalmo: Et ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Filii ſponſi ſunt Apoſtoli, unde Iſaias: Ecce, ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus. Et in Pſalmo: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, &c. Iſti non poſſunt, nec debent nunc jejunare jejunium mœroris, & afflictionis, quamdiu cum illis eſt ſponſus, quia tunc eſt tempus gaudii, propter quod dicitur: Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater ſua. Et Iſaias: Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me veſtimentis ſalutis, & indumento juſtitiæ circumdedit me, quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus.

Beda t. 5 l. 2 in Luc. cap. 5 *Ioan. 3* *Pſal. 18* *Iſa. 8* *Pſal. 44* *Sponſus Chriſtus Filii Sponſi Apoſtoli.* *Cant. 3* *Iſa. 61*

Unde tunc erat tempus gaudii, non mœroris, quia ſicut dicitur: Amicus, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi; & ideo diſcipulorum conſolatio eſt conveniens præſentiæ ſponſi Chriſti: ſicut deſolatio abſentiæ propter quod ſubdit: *Venient autem dies, & cum ablatus fuerit ab illis ſponſus*, ſcilicet per mortem & paſſionem. Oſeas: Vadent ad quærendum Dominum, & non invenient: ablatus eſt ab eis: *Tunc jejunabunt in illis diebus*, eo ſcilicet tempore. Quia: Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini: ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium, & tunc erit tempus mœroris & jejunii. Unde in Tobia: Manducavit panem cum luctu & tremore, memorans illum ſermonem, quem dixit Dominus per Amos prophetam: Dies feſti veſtri convertentur in lamentationem & luctum. In Threnis: Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longe factus eſt a me conſolator, convertens animam meam.

Ioan. 3 *Oſea 5* *Ioan. 16* *Tob. 2* *Amos 8* *Thr. 1*

Tertio autem introducitur, ut expediens ruditati imperfectionis humanæ, cum dicitur: *Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos*. Ubi oſtendit diſcipulos ad jejunium non eſſe arctandos, tum propter vetuſtatem converſationis, tum propter fragilitatem carnis, tum etiam propter diſſuetudinem affectionis. Hanc diſcipulorum conſolationem exprimit Evangeliſta ſub tripartita metaphora, ſcilicet veteris veſtis, veteris viri, & veteris vini. Expediens igitur erat rudes adhuc diſcipulos fovere, non jejuniis aggravare propter vetuſtatem converſationis, propter quam ſubdit: *Quia nemo commiſſuram*, id eſt, particulam, quæ conjungit. *A veſtimento novo*, ſcilicet ablatam. *Immittit in veſtimentum vetus*, quia duplex ſequitur inconveniens, & ideo addit: *alioquin & novum rumpit*. Quod eſt dam-

Digitized by Google

damnoſum. *Et veteri non convenit* A *commiſſura a novo*, quia indeco- rum. Sic ſpiritualiter intelligendum, quod non ſunt imponendæ novæ obſervantiæ, convenientes novæ converſationi, quamdiu homo non eſt priora exutus, uti non eſt exutus mox in principio adhuc ſuæ converſionis. Et ideo dicebat Apoſtolus; Edocti eſtis, &c. Sequitur; Deponite vos ſecundum priſtinam converſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris. Et poſtea; Induite novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis. Item ad Coloſſenſes; Expoliantes vos veterem hominem cum B actibus ſuis, & induentes novum, &c. Alioquin erit monſtruoſum. Et ideo in figura hujus prohibita eſt in lege commixtio diverſorum. Non indueris veſtimento, quod ex lana, linoque contextum eſt. Quia hinc contemnitur; Dominus ait; Numquid avis diſcolor hæreditas mea mihi?

Spiritualiter.
Epheſ. 4
Coloſſ. 3
Deut. 22
Hier. 12

Secundo, ipſum erat expediens propter fragilitatem carnis, propter quam dicit; *Et nemo mittet vinum novum in utres veteres*. Quia ex hoc ſequitur duplex inconveniens ſcilicet effuſio vini, propter quod dicit: *Alioquin rumpet vinum novum utres, & vinum effundetur*. Aliud inconve- C niens, perditio eſt utris, unde addit; *Et utres peribunt*. Et ideo novo vino eſt novum vas providendum, propter quod dicit; *Sed vinum novum in utres novos mittendum eſt: & utraque conſervabuntur*. Sic ſpirituales obſervantiæ ſunt ſpiritualibus, non carnalibus imponendæ, qui deſignantur per utres veteres, ſecundum illud Pſalmi; Factus ſum ſicut uter in pruina; Unde deſignantur per utres Gabaonitarum ruptos & ſolutos. Utres vini novos implevimus, nunc rupti ſunt, atque ſoluti. Et ita ad continendum vinum inepti. Et ideo ad Corinthios; Et ego fratres non potui vobis loqui, quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, tamquam parvulis in Chriſto. Lac vobis potum dedi, non eſcam. Antequam ergo eis ſpiritualia injungantur, neceſſe eſt, ut corda eorum renoventur. Juxta illud Ezechielis; Et dabo vobis cor novum & ſpiritum novum ponam in medio veſtri. Quia Apoſtolus ait; In CHRISTO JESU, neque circumciſio aliquid valet; neque præputium, ſed nova creatura. Et ideo petit David; Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis, &c. Quod fit in viris ſpiritualibus; Licet is, qui foris eſt, noſter homo corrumpatur; tamen is, qui intus eſt, renovatur de die in diem.

Pſal. 118
Ioſue 9
1 Cor. 3
Ezech. 36
Gal. 6
Pſalm. 50
2 Cor. 4

Hoc etiam ipſum inchoantibus expediens erat, propter diſſuetudinem affectionis, propter quam deſignandam dicit; *Et nemo bibens vetus, ſtatim vult novum*: & rationem hujus reddit per judicium ſenſus, cum ait; *Dicit enim: Vetus melius eſt*. In quo per ſimile, in delectatione potus vini vult oſtendere, quod affectus noſter non ſtatim delectatur in novis ſervandis, niſi paulatim manuducatur. Et ideo dicebant quidam; Niſi circumcidamini ſecundum morem Moyſi, non poteritis ſalvari. Hanc autem affectionem innovat charitas, ſecundum illud; Mundatum novum do vobis, ut diligatis invicem, Hæc facit nova ſapere, ut vetera. Unde; Non mandatum novum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus, quod habuiſtis ab initio. Mandatum vetus eſt verbum, quod audiſtis. Iterum mandatum novum ſcribo vobis, quod verum eſt, & in ipſo, & in vobis. Vere hoc eſt novum mandatum, quod vetera evacuat, & quod facit ſapere nova. Siqua ergo in Chriſto nova creatura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova. Quia ſicut dicitur; Vetera, novis ſupervenientibus projicietis. Sic ergo propter ruditatem diſcipulorum; tum ex parte converſationis, tum ex parte carnis, tum ex par-

Act. 15
Ioan. 13
1 Joan. 2
2 Cor. 5
Lev. 26

parte mentis, erat diſcipuli benigne tractandi, nondum ad jejunium arctandi, maxime ad jejunium exultationis, quod non convenit, niſi renovatis per gratiam Spiritus ſancti. Unde ex præmiſſis colligitur, quod diſcipuli Chriſti non erant arctandi, nec ad jejunium mœroris, propter præſentiam ſponſi, nec exultationis propter abſentiam Spiritus ſancti: & ita erant benigne conſolandi, tamquam adhuc tenelli & infirmi. Ex præmiſſis igitur ſufficienter apparet, quo modo a Domino ſunt peccatores miſericorditer vocati: & ſuperbi rationabiliter confutati: & infirmi ſuaviter conſolati.

Diſcipuli Chriſti non erant arctandi ad jejunium.

CAPUT VI.

FACTUM *eſt autem in Sabbato*. Supra egit Evangeliſta, de diſcipulorum vocatione: in parte iſta agit de ipſorum defenſione, quia boni paſtoris eſt, non ſolum oves congregare, ſed etiam a lupis defendere. Et habet hæc pars, duas. In prima defendit eos, teſtimonio ſcripturæ: in ſecunda vero miraculo potentiæ, ibi: *Factum eſt autem & in alio Sabbato*. Ipſe enim CHRISTUS eſt DEI virtus, & DEI ſapientia. Unde diſcipuli vocabant eum Magiſter & Domine: Et ideo defendit, ut Magiſter per teſtimonium authenticum, ſecundo ut Dominus per opus miraculoſum. Circa primum modum defenderdi, tria introducuntur: primum eſt criminandi occaſio, ſecundum eſt criminis objectio, tertium eſt criminatorum confutatio. Criminandi igitur occaſionem dedit diſcipulorum neceſſitas, propter quam vellebant ſpicas in Sabbatis. Et hanc notat, cum dicit: *Factum eſt in Sabbato ſecundo primo*, id eſt, Sabbato a primo, id eſt immediate ſequente Sabbatum procedens, De quo habitum eſt ſupra, cum curavit dæmoniacum. Vel, ſicut dicit Chryſoſtomus, in Sabbato ſecundo primo, id eſt, bis primo, ſive principali, propter duplicem ſolemnitatem concurrentem, quia Sabbatum ex ſe ſolemne erat, & etiam ratione neomeniarum, quæ tunc erant. Vel ſecundum Bedam: Secundo primo, eſt una dictio compoſita, ex integro, & corrupto, ut ſecundo primum dicatur, hoc eſt ſecundo prælatum, id eſt, ſuperius & dignius illo Sabbato legali, quia jam tunc incipiebat Sabbatum novum, in quo feriandum eſt a vitiis, non ab operibus neceſſariis. Et hoc patet per ipſorum diſcipulorum exemplum, de quibus ſubditur: *Cum tranſiret per ſata*. Pertranſibat, ſcilicet ipſe Chriſtus, quia viator erat. Unde: Pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos. Tranſitu autem ſuo deſignat omnia eſſe tranſitoria, ſecundum illud: Cælum & terra tranſibunt. Tranſibat autem, non manebat, & diſcipuli ejus ſimiliter. Ut ipſi etiam hoc confiterentur, quia, non habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus. Quia vero per hæc tranſeundo non debemus immorari, ſed indigemus ſuſtentari: ideo addit: *Vellebant diſcipuli ejus ſpicas, & manducabant, confricantes manibus*. Vellebant, id eſt, avellebant, a ſtipula diſcerpentes, ſecundum quod dicitur: Armentarius ego ſum vellicans ſycomoros. *Vellebant*, dicit, non metebant: quia illud ſecundum legem erat conceſſum, hoc inhibitum. Si intraveris ſegetem amici tui, franges ſpicas, & manibus conteres: falce autem non metas. Et hoc quidem faciebant, famis neceſſitate compulſi. Sicut: Diſcipuli ejus eſurientes, cœperunt vellere ſpicas, & manducare. Et Marcus: Diſcipuli cœperunt prægredi, & vellere ſpicas. Phariſæi autem dicebant: Ecce, quid faciunt diſcipuli tui Sabbatis, quod non licet? Nec mirum, quia in Proverbiis ſcriptum eſt: Anima ſaturata calcabit favum: & anima eſuriens etiam amarum pro dulci ſumet. Et Job: Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ anguſtia, cibi mei ſunt. Unde humana neceſſitas excu-

Marginal notes: *Joan. 13* — *Sup. 4* — *Chryſ. t. 2 hom. 40 in c. 12 Mat. in princ.* — *Beda to. 5 lib. 2 in Luca ca. 5* — *Actor. 10* — *Matt. 24* — *Hebr. 13* — *Amos. 7* — *Deut. 23* — *Mar. 2* — *Prov. 27* — *Job. 6*

excuſabat, quæ hoc facere compellebat, & hanc rationem aſſignat Beda: Non habentes, inquit, diſcipuli ſpatium manducandi propter importunitatem turbarum, eſuriebant ut homines, ſed vellentes ſpicas, inediam conſolabantur. Alia ratio eſt, neceſſitas paupertatis, quia aſſumptæ: adeo erant inopes, ut nec ſufficienter haberent panem ut apertiſſime liquet ex Joanne. Ubi cum conveniſſent quinque millia virorum aut circiter, abſque mulieribus, & parvulis: inter univerſos Apoſtolos non eſt inventa vel mica panis, ſed tantum erat puer unus in medio turbarum, qui habebat quinque panes hordeaceos, & duos piſces. Unde Apoſtolus: In fame & ſiti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate. Tertia ratio eſt auſteritatis exemplum: quo docebant nos, ſicut dicit Ambroſius, non præparatas eſcas, ſed ſimplices quærere cibos. Iſaias: Dabit vobis Domine panem arctum, & aquam brevem. Quarta ratio eſt, ut oſtendant, quod non ad litteram, ſed ſpiritualiter debemus legale Sabbatum obſervare, contra hæreticos poſtea futuros. Relinquitur ſabbatiſmus populo Dei. Quinta ratio eſt ſpiritualis intelligentia. Per Sabbatum enim intelligitur otium divinæ contemplationis. Si averteris a Sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die ſancto meo, & vocaveris Sabbatum delicatum, & ſanctum Domini glorioſum, & glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, &c. Spicæ ſunt purgationes dulcedinis internæ, quæ aſperitatibus ſunt permixtæ, & ideo manibus confricantur, ut granum purum eliciatur, ſicut Ruth, quæ colligebat ſpicas poſt terga metentium. Sexta ratio eſt ex parte dulcedinis verbi Chriſti, qua fortiter illecti obliviſcuntur manducare. Unde: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Et Joan. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, Spiritus & vita ſunt.

Beda to. 5 lib. 2 in Luca ca. 6 — Paupertas. — *Joan. 6* — *2 Cor. 11* — *Iſa. 30* — Sabbatum legale ſpiritualiter eſt obſervandum. — *Hebr. 4* — *Iſa. 58* — *Spicæ.* — *Ruth. 2* — *Pſal. 118* — *Ioan. 6*

Criminis vero objectionem intulit A Phariſæorum perverſitas, qua libenter inſultabant diſcipulis. Quod notat, cum dicit: *Quidam autem Phariſæorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in Sabbatis?* Quia præceptum erat in lege, ſabbatum diligentiſſime obſervari. Et ideo arguebant eos, tamquam legis divinæ transgreſſores: ſicut etiam Magiſtrum eorum: Non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Unde eos morte dignos reputabant, quia ſecundum illud: Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione, duobus vel tribus teſtibus moritur. Et maxime quantum ad mandatum de ſabbato, quod erat præcipue obſervandum. B Unde ille, qui inventus eſt colligere ligna in ſabbato, interfectus eſt, ſicut dicitur: Morte moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. Hæc autem criminatio partim veniebat ex ignorantia legis, partim ex ſuperbia mentis, partim ex ſimulatione hypocriſis, partim ex ſuperſtitione traditionis. Ex ignorantia legis, quia non prohibebatur ſumptio neceſſitatis, ſed occaſio ſervitutis. Et ideo de talibus dicitur: Erratis, neſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei. Ex ſuperbia mentis, quia reliquos deſpiciebant, ſicut infra dicitur, de phariſæo, qui ſeipſum jactabat dicens: C Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri hominum, &c. Ad Romanos: Ignorantes juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere: juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti. Ex ſimulatione hypocriſis ſecundum illud: Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Ex ſuperſtitione traditionis, in qua majorem vim faciebant, quam in lege. Unde dicitur: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Hæc autem criminatio potiſſime veniebat ex ignorantia legis, ex qua inflammabatur phariſæorum perverſitas.

Exod 16 & 35 — *Lev. 23* — *Ioan. 9* — *Hebr. 10* — *Num. 15* — Cur Phariſæi diſcipulos Domini criminati ſint. — *Matt. 22* — *Infr. 18* — *Rom. 10* — *Matt. 23* — *Matt. 15*

Cri-

A Criminatorum autem confutationem ſubjecit veritatis auctoritas, & hanc notat cum ſubdit: *Et reſpondens Jeſus ad eos dixit*. Confundit autem phariſæos, & defendit diſcipulos auctoritate ſcripturæ, & etiam propria. Per auctoritatem ſcripturæ oſtendit, quod mandatum de ſabbato non obligabat in caſu neceſſitatis. Et hoc oſtendit exemplo David: quod inſinuat, cum dicit: *Nec hoc legiſtis*, & ſi legiſtis, non intellexiſtis. Job: Quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Vel ſi legiſtis, non meminiſtis, ſecundum illud: Peribit lex a ſacerdote, & conſilium a ſenioribus ejus: quaſi diceret: vos, qui eſtis legis æmulatores, deberetis legiſſe, non ignorare, ne poſſet vobis dici illud: Tu es magiſter in Iſrael, & hæc ignoras? Et vere debebant legiſſe, quia valde erat notabile factum. *Quod fecit David cum eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant*. Sed contrarium hujus dicti videtur illud: Quare tu ſolus, & nullus tecum? ſed dicit, quia non habebat nobilem ſocietatem, cum eſſet gener regis, & magnus ejus princeps. Unde ſubditur ibidem: Fuerunt vaſa puerorum ſancta. Societatem igitur habuit, licet non ita magnam vel notabilem. Et illi fuerunt ſocii ejus in facto, ut non poſſint dicere factum eſſe privilegii C ſpecialis. Unde addit: *Quo modo intravit in domum Dei*, id eſt, in tabernaculum quia domus Dei id eſt, templum, nondum erat ædificata. Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum. Neque enim manſi in domo, ex eo tempore quo eduxi Iſrael de Ægypto uſque in diem hanc. Nec tantum in domum, id eſt, tabernaculum introivit, ſed quod plus eſt, *panes propoſitionis ſumpſit*, ſcilicet a ſacerdote, *Et manducavit*. Et de iis panibus dicitur: Panes ſuper menſam pones propoſitionis in conſpectu meo ſemper: qui ideo propoſitionis dicuntur, quia per ſingula ſabbata ſuper menſam proponebantur. Et quod plus eſt, *Manducavit, ipſe, & qui cum eo erant*. Sicut dicitur: Dedit ſacerdos David ſanctificatum panem. Neque enim erat ibi panis, niſi tantum panes propoſitionis. Unde dicitur: Inquilinus ſacerdotis & mercenarius non veſcentur ex eis. Sed alio loco dicitur de panibus propoſitionis: Eruntque Aaron & filiorum ejus, ut comedant eos in loco ſancto, quia ſanctum ſanctorum eſt de ſacrificiis Domini jure perpetuo. Si ergo David non peccavit, quia neceſſitas eum excuſavit ab illo præcepto: pariter & ii, qui ſunt neceſſitate compulſi, non ſunt reprehendendi: quia per neceſſitatem famis ſunt excuſati. Et B ne quid deſit auctoritati ſcripturæ, ſubjungit ſuam auctoritatem, per quam cum eis voluit, & poterat totaliter diſpenſare. Quod notat cum ſubdit; *Et dicebat illis; Quia Dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati*. Vocat autem ſe filium hominis, quantum ad humilitatem humanitatis aſſumptæ: & dicit ſe Dominum ſabbati & legis, quantum ad ſublimitatem divinitatis occultæ. Unde in Apocalypſi dicitur: quod habet in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum: Rex regum & Dominus dominantium. Et ideo dicit in Pſalmo; Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus. Dicitur hoc de filio hominis, paululum minorato ab angelis propter ignominiam paſſionis. Et ideo tamquam Dominus cum eis diſpenſabat ad tempus, qui poſtmodum obſervantiam eorum ablaturus erat.

Job 4 · Hier. 18 · Ioan. 3 · 1 Reg. 21 · 1 Reg. 18 · 1 Reg. 21 · 1 Par. 17 · Exod. 25 · 1 Reg. 21 · Lev. 22 · Lev. 24 · Apoc. 19 · Pſalm. 8

Factum eſt autem, & in alio ſabbato, &c. Supra defendit diſcipulos, ut Magiſter, auctoritate ſive teſtimonio ſcripturæ; hic defendit, ut Dominus virtute potentiæ in miraculo. In quo ſanando hominem in ſabbato, oſtendit ſe Dominum eſſe ſabbati, & quod non oportet in ſabbato ab omni opere abſtinere, ſed a malo ſolum. Circa hujus miraculi deſcriptionem tria inſinuantur. Primum eſt opportunitas miraculoſi operis. Secundum eſt, ſublimitas miraculi operatoris, ibi; *Ipſe autem*

tem ſciebat cogitationes eorum. Tertium eſt perverſitas miſerabilis plebis, ibi: *Ipſi autem repleti ſunt inſipientia.* Quantum autem ad opportunitatem miraculoſi operis, notandum quod ipſa colligitur ex tribus, ſcilicet ex confirmatione doctrinæ propriæ, ex relevatione humanæ miſeriæ, & ex confirmatione Judaicæ perfidiæ: Primum erat ſapientiæ: ſecundum clementiæ: tertium juſtitiæ: quæ ſunt in Chriſto omnipotente. Erat igitur doctrina propria primo confirmanda, quam publicabat ſabbatis: propter quod dicit: *Factum eſt autem & in alio ſabbato, ut intraret in ſynagogam & doceret*: quia *Ioan. 18* ſicut dicit: Ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Judæi conveniunt. Quia illud Iſaiæ, *Iſaia 54* debebat in Chriſto impleri: Ponam omnes filios tuos doctos a Domino. Unde hic erat, de quo in Eccleſia*Eccleſ. 39* ſtico: Ipſe palam faciet diſciplinam doctrinæ ſuæ: & in lege teſtamenti Domini gloriabitur. Docebat enim juſtitiam, quæ eſt communis virtus. *Oſee 10* Unde Oſeas: Tempus requirendi Dominum cum venerit, qui docebit vos juſtitiam.

Erat humana miſeria relevanda propter penuriam infirmitatis ob quam dicit: *Et erat ibi homo, & manus ejus dextera erat arida*, & ideo ineptus erat ad omnia opera, quia fortiorem manum, & melius membrum amiſerat. Unde iſte, vere erat *Iob. 14* homo ille, de quo Job: Brevi vivens tempore, repletur multis miſeriis. Unde jam in iſto impletum *Zach. 11* erat illud Zachariæ: Brachium ejus ariditate ſiccabitur: Et ideo jam potuit gemere & dicere Domino: A*Pſalm. 21* ruit tamquam teſta virtus mea. Et propterea relevanda per divinam potentiam.

Erat nihilominus Judaica perfidia confutanda propter obſervantiæ malignitatem, ratione cujus dicit: *Obſervabant autem Scribæ & Phariſæi, ſi in ſabbato curaret.* Unde impletum *Pſalm. 55* eſt in eis illud Pſalmi: Adverſum me omnes cogitationes eorum in malum, inhabitabunt & abſcondent. ipſi calcaneum meum obſervabunt: Obſervatio iſta erat inſidioſa, quod ſpectat ad malignum animum, juxta illud: In ore ſuo pacem cum *Hier. 9* amico ſuo loquitur, & occulte ponit ei inſidias. Et ideo ſubditur: *Ut invenirent unde accuſarent eum.* Unde iſti intra ſe dicebant illud Babyloniorum: Non inveniemus Danieli *Dan. 6* huic aliquam occaſionem, niſi forte in lege Dei ſui. In hac igitur die præcipue eum obſervabant, ſicut dicit Beda, ut ſi non curaret, crudelita*Beda to. 5 lib. 2 in Luca ca. 6* tis vel imbecillitatis: ſi autem curaret, tranſgreſſionis arguerent. Sed certe neutrum inveniunt, quia dum curat, oſtendit ſe miſericordem & juſtum. Unde: Niſi eſſet hic a Deo, *Ioan. 9* non poterat facere quidquam. Et ideo Hieremias? Quid invenerunt *Hier. 2* patres veſtri in me iniquitatis, quia elongaverunt ſe a me? quaſi diceret, nihil, quia ipſe eſt de quo: Peccatum nec fecit nec inventus *1 Pet. 2* eſt dolus in ore ejus. Propterea dicebat ipſe: Quis ex vobis arguet me *Ioan. 8* de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

Ipſe vero ſciebat cogitationes eorum. *Chriſtus mirabilis opifex.* Poſt opportunitatem miraculoſi operis, ſubditur hic ſublimitas mirabilis operatoris, ſcilicet quantum ad tria, quantum ad ſapientiam diſcernendi in corde, prudentiam interrogandi in ſermone, & efficaciam curandi in operatione. Primo igitur per ſapientiam in corde deprehendit eorum cogitationes, quod nota, cum dicit: *Ipſe vero ſciebat cogitationes eorum*, Et vere quia Dominus ſapientiſſimus: Unde in Pſalmo: *Pſalm. 93* Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt, & ideo oculis Dei erant cogitationes eorum apertæ, *Iſaia 1* propter quod dicitur: Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis *Ioan. 16* meis. Unde & Joannes: Dicebant ei diſcipuli: Nunc ſcimus, quia ſcis omnia, & non eſt opus tibi, ut quis te interroget. Nec mirum, quia ipſe eſt ille, de quo Hieremias: Ego *Hier. 16* Dominus ſerutans cor, & probans renes:

Digitized by Google

renes: qui do unicuique juxta viam ſuam. In cujus rei teſtimonium, ut oſtendat ſe cognitorem cordium, jubet hunc curandum ſurgere in medium, cum ſubdit: *Et ait homini, qui habebat manum aridam*: propter quem illi cogitationes ſuperbas cogitabant, ita ut poſſet eis dici illud:
Eccl. 37 O præſumptio nequiſſima, unde creata es cooperire aridam malitia, & doloſitate illius? *Surge, & ſta in medium*, ut omnes cognoſcant cogitatus ſuos eſſe deprehenſos, juxta il-
Eccl. 1 lud: Ne acceſſeris ad illum duplici, corde, &c. & poſtea ne revelet Deus abſcondita tua, & in medio ſynagogæ elidat te: quia ſecundum quod
Prov. 26 dicitur: Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio. *Et ſurgens ſtetit*, non timens indignationem Phariſæorum.
Job 17 Dicebat enim illud Job intra ſe: Libera me Domine, & pone me juxta te, & cujuſvis manus pugnet con-
Pſalm. 26 tra me. Et rurſus illud: Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum. Unde ad Domini imperium ſtetit ſecurus, & confortatus. Nec mirum, quia ipſi re-
Job 4 cte poteſt dici illud: Ecce docuiſti multos & manus laſſas roboraſti: Vacillantes confirmaverunt ſermones tui, & genua trementia confortaſti, Unde poterat hic dicere illud Da-
Dan. 10 nielis: Cumque loqueretur mecum, convalui, & dixi: Loquere Domine mi, quia confortaſti.

Sensus ſpiritualis. Secundo vero per prudentiam in ſermone declinabat eorum machinationes, propter quod additur: *Ait autem ad illos Jeſus*: *Interrogo vos*. Sed contrarium hujus videtur dici
Matt. 12 a Matthæo, qui dicit: Quod ipſi interrogabant Dominum, ſi licet ſabbatis curare? Ad quod reſpondet
Aug. uſt. de concor. Evan. l. 2 ca. 35 to. 4 Auguſtinus de concordia Evangeliſtarum, quod primo ipſi interrogaverunt, & Dominus eis replicavit. Vel poteſt eſſe, quod cogitationem interiorem ſequitur interrogationis forma. Matthæus itaque intelligit quod in auribus Dei, cogitare eſt loqui, & dubitare, eſt interrogare.

A Proinde proponit Dominus interrogationis formam, & dicit: *Si licet ſabbatis beneſacere, an male? animam ſalvam facere, aut perdere?* Hoc quærit non tamquam dubium, ſed tamquam indubitanter verum, ut altera pars concedatur. Conſtat enim, quod licet ſabbatis beneſacere, vel non beneſacere, ſalvare animam, vel non ſalvare, quia inter contradictionem oppoſitam non eſt medium. Sed non beneſacere, cum eſt locus & opportunitas, eſt negligere bonum, & hoc eſt maleſacere. Igitur hoc ipſum disjunctum eſt certum & evidens, cujus neceſſe eſt, concedere alteram partem. Sed hanc non poſſunt concedere: licet maleſacere, vel animam perdere. Reſtat ergo ex hac interrogatione ipſos eſſe convictos, quod licet ſabbatis beneſacere, & curare, & ſic non poterant reſpondere. Unde impletum eſt: Si repente interroget, quis reſpondebit ei; aut quis dicere ei poteſt, Cur ita facis? Et ideo ad Romanos: O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo. Unde Job dicit, quod non poterit ei reſpondere unum pro mille. In Matthæo autem iſtud disjunctum non ſic proponitur, ſed altera pars quæritur & probatur a minori per liberationem ovis a fovea, multo igitur fortius liberandus eſt homo. De quo in Pſalmo: Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus, &c.

Contradictio oppoſita non habet medium. — Job 9 — Rom. 9 — Matt. 12 — Pſalm. 8

Tertio autem per efficaciam in opere deiiciebat eorum præſumptiones, propter quod ſubjungitur: *Et circumſpectis omnibus*, tamquam jam confuſis, ut jam poſſet dicere illud Job. Omnes igitur vos convertimini, & venite, & non inveniam in vobis ullum ſapientem. Et quia nullus poterat contradicere, ad veritatis confirmationem ſubditur: *Dixit homini: extende manum tuam, &c.* Et quoniam ſermo ejus poteſtate plenus eſt, ſicut dicit Eccleſiaſtes, ideo ſubditur: *Et oſtendit, & reſtituta eſt manus ejus*. In quo oſtendebat Dominus ſe eſſe legis, & ſabbati Dominum. Nam ipſe erat, qui Moyſi ſanavit manum per ſolum imperium.

Job. 13 — Eccl. 8 — Exod. 4

3 Reg. 13 Ipſe etiam erat, qui Hieroboam idolatræ regis Iſrael manum ſiccavit, & iterum ſanavit: ſicut dicitur: Ipſe, inquam, eſt ille, de quo Job dicit, Iob 5 quod vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus ſanabunt. De Pſalm. 102 quo in Pſalmo: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas. Et hoc ſolo ſermone ut manifeſtetur, quod ipſe eſt ille ſolus, de quo in Sapientia: Sap. 16 Neque malagma ſanavit eos, ſed tuus, Domine, ſermo qui ſanat omnia. Sicut & pater per verbum increatum omnia fecit, ita per verbum incarnatum, ut dicit Aug. omnia refecit.

Ipſi autem repleti ſunt inſipientia. Hic tertio tangitur perverſitas miſerabilis plebis, quæ inde obſtinata eſt in malo, unde debuit relevari ad bonum. Hæc autem perverſitas oſtenditur in tribus, ſc. in excæcatione cordis, conſpiratione oris, & perſecutione operis. Quantum ad excæcationem cordis dicitur: *Ipſi autem repleti ſunt inſipientia.* Et hoc cæci- Sap. 2 tate malitiæ: Hæc cogitaverunt, & erraverunt, excæcavit enim illos malitia eorum. Hac quippe fuerunt repleti, & ſtulti facti ſunt juſto judi- Rom. 1 cio Dei, ſecundum illud: Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, &c. Sequitur: Repletos, omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate. Hac quippe invidia erant excæcati, quia ſapiens eſt ille, cui ſapiunt res prout ſunt. Invidus autem aliena felicitate torquetur, tales erant ii. Unde eis competebat illud Ba- Bar. 3 ruch: Quoniam non habuerunt ſapientiam, interierunt propter ſuam inſipientiam. Hæc autem plenitudo inſipientiæ eſt vera vacuitas: quia divitiæ ſalutis ſapientia, & ſcientia. Prov. 19 Igitur ab oppoſitis, inſipientia eſt inopia. Et ideo dicitur: Melior eſt pauper, qui ambulat in ſimplicitate ſua, quam dives torquens labia ſua, & inſipiens.

Quantum autem ad conſpirationem oris, additur: *Et colloquebantur ad invicem*, mutuo ſermone ſeipſos provocantes ad malum, ſic fecerunt. Collegerunt Pontifices & Pharisæi conſilium, & dicebant: Quid faci- Ioan. 11 mus &c. Hæc conſpiratio figuraliter præceſſit in fratribus Joſeph: Mutuo loquebantur: ecce ſomniator venit, venite occidamus eum &c. Hoc con- Gen. 37 ſilium erat impium. Ideo Gen. In conſilium eorum non veniat anima Gen. 49 mea: Hieremias: Tu autem Domine Hier. 18 ſcis omne conſilium eorum adverſum me in mortem: ne propitieris iniquitatibus eorum.

Quantum ad perſecutionem operis ſubditur, *Quidnam facerent Jeſu*, id eſt, quo modo eum morti tradere poſſent, quod & fecerunt licet non ſtatim, ſecundum illud: Nemo mi- Ioan. 7 ſit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus. Sed tantum poſt fecerunt, ſicut dicitur: Petiſtis virum Actor. 3 homicidam donari vobis, auctorem vero vitæ interfeciſtis. Unde ipſi Salvator dicere poterat illud Tu autem Domine demonſtraſti mihi & cogno- Hier. 11 vi: tu oſtendiſti mihi ſtudia eorum. Et ego quaſi agnus manſuetus qui portatur ad victimam & non cognovi: quia cogitaverunt conſilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus.

Spiritualiter autem intelligendum, Ariditas in animi. quod ariditas in anima eſt defectus vigoris, propter abſentiam gratiæ, ſecundum illud: Si quis in me non manſerit, mittetur foras, ſicut pal- Ioan. 15 mes, & areſcet. Hæc autem ariditas ſeptem de cauſis introducitur, ſecundum ſeptem capitalia peccata. Unde nota, quod eſt ariditas ſuperbiæ, ſive ex ſuperbia proveniens. Radices gentium ſuperbarum areſecit Eccl. 10 Deus. Secundo eſt ariditas invidiæ: Exortus eſt ſol cum ardore, & are- Iac. 1 fecit fœnum. Et in Pſalmo: Fiant Pſalm. 128 ſicut fœnum tectorum, quod priuſquam evellatur exaruit. Tertio eſt ariditas iræ, de qua Marcus de dæ- Marc. 9 moniaco, qui ſpumat & ſtridet dentibus ſuis, & areſcit. Quarto eſt ariditas acediæ: Spiritus triſtis exſiccat Prov. 17 oſſa. Et in Numeris: Anima noſtra Num. 11 ari-

Digitized by Google

Eccl. 14 arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri, niſi Man. Quinto eſt ariditas avaritiæ; Inſatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis non ſatiabitur, donec conſumat areſaciens animam ſuam. Sexto eſt ariditas gulæ. Nahum. 1 Quia ſicut ſpinæ ſe invicem complectuntur; ſic convivium eorum pariter potantium, conſumentur, quaſi ſtipula ariditate plena. Septimo eſt Pſalm. 101 ariditas luxuriæ. Pſalmus; Oſſa mea ſicut cremium aruerunt. Percuſſus Iſa. 40 ſum ut fœnum, & aruit cor meum; quia oblitus, &c. Omnis caro fœnum, &c. Job 30 Et Job; Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ caumate. Sic igitur ex ſeptem cauſis accipitur ariditas ſpiritualis, quæ etiam eſt ſeptiformis.

Eſt enim ariditas cordis ad bene cogitandum: Iſa. 21 Emarcuit cor meum, tenebræ ſtupefecerunt me. Eſt ariditas oris ad deſiderandum; Judith. 7 Sit finis noſter brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate ſitis. Eſt verbi ad docendum; Oſee 9 Da eis vulvam ſine liberis, Zach. 11 & ubera arentia. Eſt brachii ad operandum; Job 15 Brachium ejus ariditate ſiccabitur. Eſt ariditas manus ad largiendum. Job. 7 Antequam dies ejus impleantur, peribit; & manus ejus areſcent. Eſt cutis ad converſandum; Cutis mea aruit, & contracta eſt. Eſt poſtremo ariditas virtutis ad ſuſtinendum; Pſalm. 21 Aruit tamquam teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis; & in pulverem mortis deduxiſti me, &c.

Hic autem ægrotus, habens manum aridam, ſignificat ariditatem avaritiæ; quæ ſanatur divino imperio, cum manus extenditur ad eleemoſynam largiendam, ſecundum illud; Prov. 31 Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem. Et illa extenſio impetrat vigorem Eccl. 29 gratiæ, ſecundum illud; Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis, quaſi pupillam conſer-

A vabit. Exemplum autem & experimentum apparet manifeſte in quodam Rege Angliæ, qui faciebat eleemoſynas largas, cujus manus & brachium adhuc manet integrum & incorruptum, dicente ſibi quadam die quodam Epiſcopo, cum extendiſſet manum ſuam, ut daret pauperi ſcutellam argenteam, quam ante ſe habebat, numquam manum ejus eſſe ſiccandam; quod verbum impletum dicitur eſſe uſque in præſentem diem. Rex Angliæ eleemoſynarius.

Factum eſt autem; in illis diebus exiit, &c. Poſtquam oſtenſa eſt doctrinæ Chriſti auctoritas, & diſcipulorum vocatio determinata, hic ſubB ditur tertia pars, in qua fit vocatorum inſtructio. Diſcipulorum Chriſti inſtructio. Et quoniam diſcipulorum inſtructio duplex eſt, ſcilicet communis & ſpecialis; communis ſcilicet in doctrina eorum, quæ requiruntur ad ſalutem omnium; ſpecialis in doctrina myſterii ſcripturarum. Ideo pars iſta habet duas partes. Infr. 8 In quarum prima parte erudiuntur Apoſtoli in veritate explicata, & præceptis apertis; in ſecunda inſtruuntur in explicandis parabolis, & parabolice dictis. *Et factum eſt deinceps, & ipſe iter faciebat, &c.* Prima pars habet duas; Infr. 7 in prima exprimitur veritas doctrinæ: in ſecunda vero ad confirmationem doctrinæ declaratur ſublimitas C in Doctore: *Cum autem impleſſet omnia verba ſua, &c.* Prima pars, quæ continet præſens capitulum, habet tres: quia enim doctrina non debet communicari indignis, & faſtidioſis, ſed idoneis, & ſtudioſis: ideo primo præmittitur ſegregatio diſcipulorum: ſecundo vero attentio auditorum, ibi: *Et deſcendens cum illis de monte*: tertio vero explicatio documentorum: ibi: *Et ipſe elevatis oculis, &c.*

Circa ſegregationem autem diſcipulorum, quatuor introducuntur, quæ ipſam perficiunt ſcilicet oratio divina impetrativa doni, electio inſinua-

Digitized by Google

tiva meriti, inſtitutio impoſitiva officii, denominatio diſcretiva conſortii. Præmittitur ergo divina oratio impetrativa doni ipſis diſcipulis eligendus, cum dicitur: *Factum eſt autem in illis diebus exiit in montem orare, &c. Exiit*, ſcilicet de civitate & conſortio turbarum, ut eſſet ejus oratio quieta. *Judith* 12 Hinc dicitur de Judith, quod petiit, ut daretur ei copia, nocte, & ante lucem egrediendi foras ad orationem & deprecandi Dominum. Oratio debet eſſe ſolitaria & levata. Et de Chriſto dicitur, quod plus eſt, nempe quod exiit in montem, ſcilicet aſcendendo, ut oſtenderet, quod oratio debet eſſe elevata, & orans elevatus a terrenis. Quia ſicut dicit Damaſcenus *Damaſcen. lib 3 orth. fide cap* 24: Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Hujus figura præceſſit in Moyſe, ut eſt in Exodo, ubi dicitur, quod Moyſes & Aaron, *Exod.* 17 & Hur aſcenderunt in verticem collis. Cumque levaret Moyſes manus, vincebat Iſrael. De his duobus, ſcilicet de receſſu a turbis, & aſcenſu in montem, dicitur, quod *Matth.* 14 dimiſſa turba, aſcendit in montem ſolus orare. Horum duorum figura præceſſit in Abraham, de quo dicitur, quod dixit ad pueros ſuos: *Geneſ.* 22 Expectate hic cum aſino, ſcilicet in valle: ego autem & puer illuc uſque properantes, poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos. Per hunc etiam modum debet adorare anima ſancta, cujus informatio apparet in Judith *Judith.* 12: de qua dicitur, quod exibat noctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat ſe in fonte aquæ, & ut aſcendebat, orabat ad Dominum Deum Iſrael. Et Oratio debet eſſe aſſidua. quia non ſufficit oratio quantumcumque devota, niſi etiam ſit aſſidua, ideo ſubditur: *Et erat pernoctans in oratione Dei*. Ita ut poſſet *Pſalm.* 118 dicere cum David: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Un- *Exod.* 24 de & Moyſes aſcendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Per hunc modum debent ſpirituales viri facere, juxta quod dicitur: Conſurge, lauda in nocte, *Thr.* 2 in principio vigiliarum, effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum Domini. Hinc eſt, *Tob.* 3 quod dicitur de illa Sara devota, quod perrexit in ſuperius cubiculum domus ſuæ, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit, ſed in oratione perſiſtens cum lacrymis deprecabatur Deum.

Secundo vero ſubditur electio inſinuativa meriti in diſcipulis promovendis, cum ſubditur: *Et cum dies factus eſſet, vocavit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis.* In die vocat, quia ſicut dicitur: Si quis ambulaverit in die, non offendit: *Joan.* 11 quia lucem hujus mundi videt, ſcilicet CHRISTUM, qui eſt *Joan.* 1 lux vera, quæ illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum. Et alibi: Qui de tenebris vos *1 Pet.* 2 vocavit, in admirabile lumen ſuum. Nota, quod diſcipulos vocat, ut eligat: quia diſcipuli Chriſti digni erant honorari, ſecundum illud Pſalmi. Nimis honorificati ſunt amici tui Deus, & hoc quia di- *Pſalm.* 12 ſcipuli. Ad diſcipulatum enim Chriſti requiritur perfecta humilitas: Diſcite a me, quia mitis ſum, & *Matth.* 11 humilis corde. Item perfecta paupertas, infra: *Infr.* 14 Omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Item perfecta charitas: *Joan.* 13 In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem. Et nota, quod duode- Quare electio duodecim. cim elegit, ad ſignificandum abundantem perfectionem meriti, quia duodecimus numerus, eſt primus numerus abundans. Unde Chriſtus ait: Niſi abundaverit juſtitia ve- *Matth.* 5 ſtra plus, quam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Hic autem nume- *Geneſ.* 46 rus deſignatur in duodecim filiis Jacob: in duodecim lapidibus: in

duo-

Exod. 28 Num. 10 duodecim principibus plebis Iſrael: A in duodecim exploratoribus miſſis Num. 13 Exod. 15 a Moyſe: in duodecim fontibus aquarum: in duodecim lapidibus de Ioſ. 4 Jordane extractis: in duodecim bobus ſuſtentantibus mare æneum: 3 Reg. 7 Ioan. 11 in duodecim horis diei: in duodecim fundamentis civitatis. Fuerunt enim Apoſtoli figuris plurimis deſignati propter multiplicem Apoc. 21 dignitatem. Fuerunt enim Patriarchæ, filiorum ſpiritualium procreatione: Lapides pretioſi virtutum varietate: Principes multitudinis prælationis ſublimitate: Exploratores contemplationis ſubtilitate: Fontes aquarum ſapientiæ profunditate: Lapides Jordanis fidei fundatione: B Boves prædicationis exercitatione; Horæ diei exemplorum honeſtate; Fundamenta civitatis totius Eccleſiæ ſuportatione.

Tertio adjungitur inſtitutio impoſitiva officii in electis cum ſubditur. *Quos & Apoſtolos nominavit*, id eſt, miſſos. In quo auctoritatem dedit Rom. 10 præcipuam prædicandi. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Unde conqueritur Dominus de malis Prophetis: Non mittebam Prophetas, Hier. 23 & ipſi currebant: non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant. At non tales fuerunt Apoſtoli, de quibus Matth. 10 dicitur: Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. Hos autem C miſit ad Eccleſiam Dei fundandam, & civitatem conſtruendam, ſuper illum lapidem, de quo Iſaias: Ecce ego mittam in fundamentis Syon Iſaia 28 lapidem, lapidem probatum, pretioſum, in fundamento fundatum. Unde in Apocalypſi: Murus civitatis Apoc. 21 habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum agni. Et ideo dicitur: Vos eſtis cives ſanctorum, Ephes. 2 & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide, Chriſto Jeſu, in quo omnis ædificatio conſtructa, creſcit in templum ſanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu ſancto.

Quarto ſubjungitur denominatio diſcretiva conſortii in Apoſtolis jam promotis. Quod notatur, cum dicitur: *Simonem quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, &c.* Nominat Apoſtolos binos & binos, ſecundum quod Dominus Apoſtoli bini nominantur. aſſociavit eos. Unde infra ſubdi- Infr. 10 tur, quod miſit eos binos ante faciem ſuam in omnem civitatem & locum, quo erat ipſe venturus. Et nota, quod hic ponit nomina omnium, ſed non omnium ponit cognomina, ſed illorum, qui habent nomina æquivoca, ut Simonis Petri, & Simonis Zelotis, & Judæ Jacobi, & Judæ Iſcariothæ. Et nota quod aſſociat fratrem fratri, ut Petrum Andreæ, & Joannem Jacobo ad commendandam concordiam, & fraternitatem mutuam, ſecundum illud Eccleſiaſtici: In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo, Eccl. 25 quæ ſunt probata coram Deo, & hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir, & mulier bene ſibi conſentientes. Nam ſicut dicitur: Frater qui adjuvatur Prov. 18 a fratre, quaſi civitas firma. Poſtremo autem Apoſtolo, ſcilicet Judæ addit non ſolum cognomen, ſed etiam crimen, cum dicit: *Qui fuit proditor*. In quo deſignatur, quod Dominus in eligendo eum, non ignoravit qualis futurus Joa. 6 erat. Unde: Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus eſt? Dicebat autem de Juda Simonis Iſcariothæ: Hic enim erat traditurus eum, cum eſſet unus ex duodecim.

Licet autem hic eſſet futurus peſſimus, tamen eum Dominus elegit, Cur Dominus Judam elegerit. quia hoc competebat ſuæ humilitati, quæ ex hoc elucebat, quod non recuſarit conſortium ſui proditoris: & ſuæ benignitati, quia non ſolum bonis, ſed etiam malis benignum

Joan. 12 ſe oſtendebat. Unde & fecit eum diſpenſatorem ſuum, ſicut dicitur: Fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Congruebat etiam ſtatui præſentis Eccleſiæ, in qua mali permiſcentur bonis ſecundum illud Matthæi: *Matth. 13* Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem. Et ſimile eſt, ſicut dicitur, regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti: quam, cum impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt. Expediebat etiam hoc eruditioni noſtræ, ut non diffidamus, ſi quos, qui videntur ſtare cadere videamus: & ne propter aliquot malos bonorum conſortium deſpiciamus, juxta illud quod dicitur: *1 Joan. 2* Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum, ſed ut manifeſti ſint: quoniam non ſunt omnes ex nobis. Ut etiam non præſumamus, ſi ad dignitates eligamur. *Ber. epiſt. 9 tom. 2* Unde Bernardus in epiſtola ad Colonienſem Archiepiſcopum ſic ait: Si cunctos, qui vocantur ad miniſterium, conſtat eligi ad regnum, profecto ſecurus eſt Colonienſis Archiepiſcopus. Quod ſi etiam & Saulem in regno & Judam in Sacerdotio legitur elegiſſe, non alius quam ipſe Deus, & reprobaſſe, & non poteſt ſolvi ſcriptura, quæ hoc aſſerit, timeat neceſſe eſt & Colonienſis Archiepiſcopus. Unde valde terribile eſt illud Matthæi: *Matth. 22* Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi: Et ideo ad Romanos dicitur: *Rom. 12* Noli altum ſapere, ſed time, &c.

Spiritualis ſenſus. Spiritualiter per has ſex combinationes duodecim Apoſtolorum, intelliguntur ſex gradus profectus virtutum, quibus pervenitur uſque ad charitatem perfectam, vel uſque ad pacem, vel uſque ad ſapientiam.

De primis ſex gradibus, quibus ad charitatem pervenitur, dicitur: *Petr.* Vos autem curam omnem ſubinſe- A rentes miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Et illi ſex gradus recte correſpondent iſtis combinationibus, ſi nominum interpretationes attendantur. De gradibus, quibus pervenitur ad pacem, dicitur: *Matth. 5* Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui eſuriunt, & ſi- B tiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. De gradibus vero, quibus ad ſapientiam pervenitur, dicitur: *Iſa. 11* Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis; Et replebit eum ſpiritus timoris Domini, ubi incipit a ſupremo horum, & deſcendit uſque ad ultimum gradum. Horum figura pulcherrima eſt in throno Salomonis, *3 Reg. 10* ubi dicitur, quod erant C ſex gradus, & duodecim leunculi ſtantes ſuper ſex gradus hic & inde. Per leonem intelligitur poteſtatis auctoritas, per ſex gradus ſex combinationes, ſpiritualibus gradibus aptiſſime correſpondentes.

Moralis ſenſus. Moraliter etiam per nomina Apoſtolorum, ſic combinata inſinuatur perfectio prælatorum, ſpecialiter Epiſcoporum, qui cæteros debent præcellere in tribus: in vita, in doctrina, in exemplo, ſive converſatione bona. Unde Apoſtolus inſtruens Timotheum dicit: *1 Tim. 4* Præcipe hæc, & doce. Ecce doctrina. Nemo adoleſcentiam tuam contemnat. Ecce vita. Sed exemplum eſto fidelium

lium in verbo, in converſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Ecce exemplum ſeu converſatio bona. Idem Titum inſtruens dicit: Tit. 2 Tu autem loquere, quæ decent ſanam doctrinam. Ecce doctrina. Nemo te contemnat: Ecce vita. In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, &c. Ecce exemplum ſeu converſatio bona. Unde Hieronymus dicit: Si Epiſcopi tantum ſit ſancta vita, ſibi poteſt prodeſſe, ſic vivens. Porro ſi doctrina, & ſermone fuerit eruditus, poteſt ſe ceteroſque inſtruere: & non ſolum inſtruere, & docere ſuos, ſed adverſarios repercutere: qui niſi refutati fuerint atque convicti, facile queunt ſimplicium corda pervertere.

Quatuor ergo prima nomina deſignant perfectionem vitæ: quatuor alia perfectionem doctrinæ: alia vero quatuor perfectionem exempli, ſive converſationis bonæ. Dicit ergo Evangeliſta: *Simonem*, ſupple vocavit, qui interpretatur Obediens. Simon Petrus. *Quem cognominavit Petrum*, qui interpretatur agnoſcens. In quo deſignatur virtus prudentiæ, quæ cognominari debet Petrus, id eſt, agnoſcens ex Simone: quia ex humilitate debet procedere cognominatio prudentiæ, ut ſecundum quod dicitur in Proverbiis, prudentiæ ſuæ ponat modum: & ne innitatur prudentiæ ſuæ. Prov. 23 Et ſic non erit prudens apud ſemetipſum, quod Paulus optat. Rom. 12 Sed in omnibus ſe prudenter habebit, unde de David dicitur: In omnibus viis ſuis David prudenter agebat, & Dominus erat cum eo. 1 Reg. 18 *Et Andream*, qui interpretatur virilis: In quo exprimitur virtus juſtitiæ. Andreas. Alioquin noli quærere fieri judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extremiſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in agilitate tua. Eccleſ. 7 *Et Jacobum*, qui interpretatur ſupplantator, vel luctator. Jacobus. Per hoc inſinuatur virtus fortitudinis, quæ fortiter aggreditur adverſa, & contra vitia reluctatur. Unde ad Epheſios: Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Eph. 6 Sic Epiſcopus debet eſſe leo fortiſſimus beſtiarum, ut ad nullius paveat occurſum. Epiſcopus qualis. Etiam contra Deum, ut ei dicatur illud, quod Jacob dictum eſt: Prov. 30 Gen. 32 Si contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines prævalebis? *Et Joannem*, qui interpretatur in quo eſt gratia: Joannes. per quam intelligitur virtus temperantiæ, ſive continentiæ, quæ ex gratia Dei eſt, ſecundum illud: Non poſſum eſſe continens, niſi Deus det: Sap. 8 maxime quia Joannes virgo a Domino eſt electus, & virgo in ævum permanſit: Et in Eccleſiaſtico: Gratia ſuper gratiam, mulier ſancta & pudorata. Eccleſ. 26 Per mulierem poteſt ſpiritualiter intelligi anima ſecundum configurationem iſtarum quatuor virtutum. Vidit Ezechias ſpecies quatuor animalium, & manus hominis ſub pennis eorum, in quatuor partibus, & facies & pennas per quatuor partes habebant. Ezech. 1 Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum, in præfiguratione quatuor virtutum, quæ exiguntur ad regimen prælatorum, quia his utilius nihil eſt in vita hominibus. Sap. 8

Sequitur de nominibus Apoſtolicis, quæ pertinent ad doctrinam, cum dicit: *Philippum*, qui interpretatur os lampadis. Apoſtolorum nomina ad doctrinam pertinentia. In quo inſinuatur, quod doctrina Epiſcopalis debet eſſe lucida, quantum ad intellectum audientium, ut ſit aſpectus eorum, id eſt, Epiſcoporum docentium, quaſi aſpectus lampadarum: Ezech. 1 ut ponatur lampas ſuper candelabrum, non ſub modio, ut dicitur infra. Matth. 5 Infr. 11 Sed ſicut de Elia dicitur: Verbum ipſius, quaſi facula ardebat. Eccleſ. 48 *Et Bartho-*

Bartholomæus. *tholomæum*, qui interpretatur filius A ſuſpendentis aquas. In quo intelligitur doctrina devota, quantum ad affectum, ut ex devotione ſuſpendat, & elevet lacrymas uſque ad oculum, de quo dicit Dominus ad Job: Numquid elevabis ad nebulam vocem tuam? ſcilicet in devotione, ſeu compunctione in docendo: & impetus aquarum operiet te; in lacrymando, quod facit Dominus, qui ad vocem ſuam dat multitudinem aquarum in cœlo, & elevat nebulas ab extremitatibus terræ: & fulgura in pluviam facit, id eſt, comminationes. *Matthæum*, qui interpretatur donatus. Per quod inſinuatur, quod doctrina debet eſſe ædificatoria ad operandum. B Nam poſt habitam devotionem, quod quis verbum ſalutis auditum impleat per bonam operationem, hoc eſt ab illo ſpecialiter, a quo omne datum optimum, & omne donum perfectum.

Job. 38. — Hier. 10. — Pſalm. 134. — Matthæus. — Iac. 1.

Ipſum enim verbum prædicatoris confert virtutem, ſive gratiam prædicationis, & ædificationis. Unde Iſaias: Primus ad Syon dicet: Ecce adſum, & Hieruſalem Euangeliſtam dabo. *Et Thomam*, qui interpretatur abyſſus. Per quod intelligitur profunditas eruditionis credendorum, ut conſilium illius in abyſſo magna, ut dicitur. Unde quæritur a Job: Numquid in noviſſimis abyſſi deambulaſti? C Et Apoſtolus ad Romanos exclamat, dicens: O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus. Quia ut dicitur in Pſalmo: Judicia tua abyſſus multa. Et hæc quatuor pertinent ad doctrinam, ut ſic ſint quatuor rotæ: quæ per quatuor partes earum euntes, ibant, & non revertebantur cum ambularent, ut dicit Ezechiel.

Iſaia 41. — Thomas. — Eccleſ. 24. — Iob 18. — Roman. 11. — Pſal. 35. — Ezech. 1.

Nomina ad exemplum pertinentia. — Jacobus.

Sequitur de illis nominibus, quæ pertinent ad exemplum: *Jacobum*, qui interpretatur, Luctator. *Alphæi*, qui interpretatur, fugiens. In quo exprimitur exemplum perfectæ paupertatis. Unde Gregorius: Qui ad certamen, inquit, cum diabolo properat, veſtimenta abiiciat, ne ſuccumbat. Quid autem ſunt terrena omnia, niſi quædam corporis indumenta? Unde volentem in paupertate luctari oportet temporalia contemnere, & fugere, ſecundum quod dicitur: Ecce elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine. Sic Elias in figura: Fugi a facie Jezabel, quæ interpretatur fluxus ſterquilinii. Per quod deſignatur temporalium fluxibilitas: *Et Simonem*, qui interpretatur, obediens. *Qui vocatur Zelotes*, id eſt, æmulator. In quo exemplum exponitur perfectæ humilitatis cum æmulatione ordinatæ charitatis. Unde dicitur: Animas veſtras caſtificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, ſimplici ex corde invicem diligite attentius. Et Eccleſiaſticus: Filii ſapientiæ, Eccleſia juſtorum, & natio illorum obedientia, & dilectio. *Et Judam*, qui interpretatur confitens. *Jacobi*, ut ſit in exemplum fraternitatis in agendo. Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Hinc Tobias: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam. Hinc eſt, quod in benedictione Judæ dicitur: Manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adverſarios ejus erit. Unde ipſe aſcendit ante alios in prælium. *Et Judam Iſcariotem*, qui interpretatur memoria mortis.

Gregor. hom. 32 in Evangel. — Pſalm. 54. — 3 Reg. 19. — Simon. — 1 Pet. 1. — Eccleſ. 3. — Judas. — Matth. 5. — Tob. 12. — Deut. 33. — Iud. 1.

In quo intelligitur exemplum mortificationis carnis. Unde Beatus Gregorius dicit: Nihil adeo valet ad domanda carnis vitia, quam cogitare, qualis caro noſtra poſt mortem ſit futura. Et hoc debent facere, ne cum aliis prædicaverint, ipſi reprobi efficiantur, ſecundum quod dicit Apoſtolus: Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne cum

Greg. lib. 5 Moral. cap. 17. — 1 Cor. 9.

aliis

aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar. Infr. 12 Propter quod dicitur infra: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Sed quia multi decipiuntur, & traduntur occaſione mortificatæ carnis, quia inde gloriantur, ut hypocritæ, qui ore confitentur ſe noſſe Deum factis autem negant, ſecundum quod Tit. 1 ad Titum dicitur: Caveant, ne cum proditore Juda numerentur, de quo hic ſubditur: *Qui fuit proditor*. Hinc 2 Tim. 3 eſt quod dicit Apoſtolus: In noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi. Et ſequitur: Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum a- B Sap. 5 matores magis quam Dei. Habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hæc pertinent ad exemplum, & hi ſunt quatuor paralytici portitores. Et in hunc modum nominum Apoſtolicorum deſignatur myſterium, & ſic terminatur hæc pars.

Et deſcendens cum illis, ſtetit in loco campeſtri, &c. Poſt diſcipulorum ſegregationem, ſubjungit hic Evangeliſta auditorum attentionem, quam deſcribit Evangeliſta, quantum ad quatuor: quantum ad diſcipulos comitantes, quantum ad populos concurrentes, quantum ad cauſas incitantes, & quantum ad efficacias ſub- C ſequentes.

Quantum ad diſcipulos comitantes: dicitur: *Et deſcendens cum illis*, id eſt, duodecim jam electis, qui ipſum ſemper comitabantur, ſecundum quod infra dicitur: Vos autem Infr. 22 eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. *Stetit in loco campeſtri*, id eſt plano & communi, ut omnes poſſent accedere ad audiendam ſapientiam, & dicere illud Pſal- Pſalm. 131 miſtæ: Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis Prov. 1 ſilvæ. Et ſic impletum eſt illud: Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam: in capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba ſua.

Ad hujus ſapientiæ clamorem attrahebantur, præcipue diſcipuli. Unde ſubditur: *Et turba diſcipulorum ejus*, ſcilicet ſtetit cum eo. Hoc dicit, quantum ad alios diſcipulos, Apoſtolis inferiores. Nam perfectis diſcipulis fecerat ſermonem in montis cacumine, ſicut dicitur: Videns Matth. 5 Jesus turbas, aſcendit in montem & cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus. Iſtis vero tamquam imperfectis condeſcendens, ſermonem fecit in deſcenſu montis, unde dicuntur: *Turba*, quia multi erant, multi etiam propinqui.

Multiplicabantur enim diſcipuli Chriſti, ſicut dicitur: Audierunt Phariſæi quod Jesus plures diſcipu- Joann. 4 los facit, & baptizat quam Joannes. Iſtis non erant omnia ſecreta communicanda, quia imperfecti ex auditu ſecretorum ſcandalizantur. Un- Joan. 6 de dicitur, quod ex verbo, quod dixerat, multi diſcipulorum ejus abjerunt retro, & jam non cum illo ambulabant. Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire? cum iſtis ſcilicet diſcipulis. Dicitur Jesus ſtare, ſed cum aliis perfectis ſedere. In quo oſtendit, quod nos firmi debemus imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere. *Et deſcendit cum illis* ad exemplum humilitatis, ſecundum illud: Rec̃torem te poſuerunt? noli Roman. 12 extolli? eſto in illis quaſi unus ex ipſis. Unde ſua benignitate omnes Eccleſ. 32 attrahebat, & adjuvabat, ſicut gallina pullos ſuos.

Quoties volui congregare filios Matth. 23 tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Nec immerito, quia de ipſo dictum eſt: Invenit eum in terra deſer- Deut. 32 ta, in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis: circumduxit eum, & docuit, & cuſtodivit quaſi pupillam oculi ſui. Sicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos voli-

Digitized by Google

volitans expandit alas ſuas, & aſſumpſit, eum atque portavit in humeris ſuis.

Quantum ad populos concurrentes, ſubditur: *Et multitudo copioſa plebis*, ſcilicet ſtetit cum eo: qui ſcilicet ex diverſis locis convenerant: convenerant autem tam de locis propinquis, quam remotis. De propinquis dicit: *Ab omni Judæa, & Samaria, & Hieruſalem*, quæ intra regnum Iſrael erant. Judæa nomen eſt regni. Samaria principalior civitas in regno decem tribuum. Et Hieruſalem principalior in regno duarum tribuum. Ab his omnibus confluebant ad Chriſtum ſecundum illud Iſaiæ: Erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur ſuper colles: & fluent ad eum omnes gentes, &c. De locis autem remotis ſubdit. *Et maritima, & Tyri, & Sidonis*. Et debet iterari multitudo copioſa plebis maritima, & multitudo copioſa, *Tyri*, id eſt, de Tyro. *Et Sidonis*, id eſt, de Sidone. Et hæc erant loca remota, ſicut dicit Beda in gloſſa, quod *maritima* non a proximo mari Galilææ, ſed a mari magno cognominatur. Tunc videbis & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando converſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Hoc autem præfiguratum fuit in Salomone, de quo dicitur, quod omnes reges terrarum deſiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent ſapientiam, quam dederat Deus in corde ejus.

Quantum ad cauſas incitantes ſubjungitur: *Qui venerant, ut audirent eum*. Quantum ad illuſtrationem veritatis in mente: *Ut ſanarentur a languoribus ſuis*, ſcilicet quantum ad curationem ſalutis in carne. Et hæc erat recta intentio, ſecundum illud Oſeæ: Venite, & revertamur ad Dominum: quia ipſe cœpit, & ſanabit nos: percutiet, & curabit nos.

Iudæa. Samaria. Hieruſal. — *Iſaia 2* — *Beda tom. 5 in Luca cap. 6* — *Iſa. 60* — *2 Par. 9* — *Oſee 6*

A Et poſt. Et vivemus in conſpectu ejus: Sciemus, ſequemurque ut cognoſcamus Dominum. In hoc oſtendebant iſti, quod erant de ovibus Chriſti, quia ad ipſum concurrebant, ad veritatem & ſalutem percipiendam. Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis. Amor igitur veritatis intelligendæ, & ſanitatis obtinendæ attrahebat eos, ut venirent ad Chriſtum, ſicut ad magiſtrum, & ad medicum. Ad primum invitat Salvator, & Pſalmiſta: Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos. Ad ſecundum: Venite ad me
B omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.

Quantum ad efficacias ſequentes ſubinfertur: *Et qui vexabantur a ſpiritibus immundis, curabantur*. In quo tangitur efficacia ſanitatis, reſpectu ſpirituum immundorum: Spiritum immundum auferam de terra. Iſti ſpiritus immundi vexant eos, quos poſſident. Matthæus: Filia mea male a dæmonio vexatur. Hæc vexatio compellebat eos fugere ad Chriſtum, quia ſecundum quod dicitur: Tantummodo ſola vexatio intellectum dabit auditui. Secundum quod dicit Gregorius: Mala, quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt.
C Certe cum ad Deum compellunt, ad bonam diſpoſitionem deducunt, ſecundum illud Sapientiæ: In paucis vexati, in multis bene diſponentur. Nec tantum efficacia erat in animam, ſed & in corpus per ipſius Chriſti corpus, quod notatur, cum ſubditur: *Et omnis turba quærebat eum tangere*, ex fide ſcilicet & devotione, ſicut illa mulier, de qua dicitur: Si tetigero tantum veſtimentum ejus, ſalva ero. Et merito devoti erant. Unde ſubditur: *Quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes*, id eſt, operatio virtutis: Ego novi virtutem de me exiiſſe. Tunc virtus exit, quando latens in ſe, manifeſtatur in ope-

Ioan. 10 — *Pſalm. 33* — *Matth. 11* — *Zacha. 13* — *Matth. 15* — *Iſa. 28* — *Greg. lib. 6 Regiſtri cap. 17* — *Sap. 3* — *Matth. 9* — *Luc. 8*

Digitized by Google

A
opere, ſecundum illud Sapientiæ:
Virtutem oſtendis tu, qui non cre-
deris eſſe in virtute conſummatus.
Tunc etiam exit, quando aliis com-
Iſaia. 40 municat, ſecundum illud Iſaiæ: Qui
dat laſſo virtutem, & his, qui non
ſunt, fortitudinem, & robur multi-
plicat. Et magna erat hæc virtus,
quæ in omnes poterat, ſecundum il-
lud Sapientiæ: Potens es ex omni-
Sap. 14 bus ſanare. Qui converſus eſt, non
per hoc, quod videbat, ſanabatur,
ſed per te omnium Salvatorem. Et
hoc maxime attrahebat omnes ad
Joan. 6 Chriſtum, ſicut dicitur: Sequebatur
eum multitudo magna: quia videbant
ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui
infirmabantur.

B
Spiritualis ſenſus. Spiritualiter nota hic, quod audi-
tores, qui veniunt ad Chriſtum at-
trahuntur de ſex locis: de tribus ſci-
licet Judæorum, & tribus gentilium.
Per loca Judæorum ſignantur juſti:
per loca gentilium peccatores. Tria
autem ponuntur loca Judæorum ſe-
cundum ſtatum triplicem juſtorum.
Judæa. Judæa enim interpretatur confitens,
& ſignat ſtatum activorum, qui Chri-
ſtum bonis operibus confitentur. Ara-
Oſee. 10 bit Judas, & confringet ſibi ſulcos
Tob. 13 Jacob. Tobias: Confitemini illi, re-
gemque ſæculorum exaltate in ope-
Samaria. ribus veſtris. *Samaria*, quæ inter-
pretatur cuſtodia, ſignat ſtatum Præ-
latorum. Nam illis dicitur: Cuſto-
C
3 Reg. 20 di virum iſtum, qui, ſi lapſus fue-
rit, erit anima tua pro anima ejus:
Hieruſalem, quæ interpretatur viſio
pacis, ſignat ſtatum contemplativo-
Iſaia 60 rum. Surge, illuminare Hieruſalem,
quia venit lumen tuum. Apud To-
Tob. 13 biam dicitur de Hieruſalem: Beati
omnes, qui diligunt te, & gaudent
in pace tua.

Tria etiam ponuntur loca genti-
lium, ſecundum triplicem ſtatum
peccantium. *Maritima* enim, quæ ven-
toſa eſt, & frequenter turbulenta,
ſignat vanitatem, & turbulentiam ſu-
Iſaia 57 perborum. Impii autem, quaſi ma-
re fervens, quod quieſcere non po-
Tyrus. teſt. *Tyrus*, quæ interpretatur an-
guſtia, ſignat anxietatem, & angu-
ſtiam cupidorum. Inter medium ven- *Eccleſ. 27*
ditionis, & emptionis anguſtiabitur
peccatis. Ideo in Eccleſiaſtico: No-
li eſſe anxius in divitiis injuſtis: *Si-* *Eccleſ. 5*
don, quæ interpretatur venatio, ſi- Sidon.
gnat deſiderium & concupiſcentiam
carnalium. Unde in Pſalmo. Con-
vertentur ad veſperam, & famem *Pſalm. 58*
patientur, ut canes, & circuibunt
civitatem. Omnes hi concurrunt ad
Chriſtum ſed juſti tamquam ad magi-
ſtrum, ut doceantur ſapientiam, quia
ſecundum illud: Doce juſtum, & fe- *Prov. 9*
ſtinabit accipere. Et in Deuterono- *Deut. penu*
mio: qui appropinquant pedibus ejus,
accipient de doctrina illius. Sed pec-
catores, ut ad amicum, ut aſſequan-
tur miſericordiam. Erant appropin- *Infr. 15*
quantes ad Jeſum publicani & pec-
catores, ut audirent illum. A qui-
bus primo eiiciuntur dæmones per
culpæ expulſionem. Secundo ſanan-
tur in tactu per curationem ſequelæ.
Juxta quod dicitur in Pſalmo: Qui *Pſalm. 102*
propitiatur omnibus iniquitatibus tuis:
qui ſanat omnes infirmitates tuas. *Et*
ipſe, elevatis oculis in diſcipulos ſuos.
Poſt electionem diſcipulorum & au-
ditorum attentionem, ſubditur hic
explicatio documentorum. Eſt autem
pars iſta tripartita ſecundum tria,
quorum notitia eſt ad ſalutem neceſ-
ſaria, ſcilicet præmiorum, ſupplicio-
rum, præceptorum. Prima igitur
pars eſt de præmiis: ſecunda de ſup-
pliciis, ibi: *Verumtamen væ vobis divi-*
tibus. Tertia de præceptis, ibi: *Sed*
vobis dico, qui auditis. Prima pars
continet promiſſiones præmiorum:
ſecunda comminationes pœnarum, ſi-
ve ſuppliciorum: tertia vero leges
præceptorum. In promiſſis præmiis
docemur, quid ſperandum: in com-
minatis ſuppliciis, quid timendum:
in præceptis vero, quid operandum.

Circa promiſſionem autem beati-
tudinum, nota quod quatuor promit-
tit, ſcilicet regnum, quod conſiſtit
in participatione divinæ poteſtatis:
ſecundo ſaturitatem, quæ conſiſtit in
guſtu divinæ bonitatis: tertio riſum
qui conſiſtit in contemplatione divi-
næ veritatis: & quarto mercedem
mul-

Digitized by Google

multam, quæ conſiſtit in duratione A
æternitatis: Et hæc quatuor deſignan-
Ephes. 3 tur in Epiſtola ad Epheſios: Ut poſ-
ſitis, inquit, comprehendere cum
omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo,
& longitudo, & ſublimitas, & pro-
funditas. Longitudo, ſcilicet, æter-
nitatis, latitudo bonitatis, ſublimitas
poteſtatis, & profunditas ſapientiæ,
ſive veritatis. Hæc autem quatuor,
promittit quatuor generibus merito-
rum erigentium nos ad Deum, &
rectificantium liberum arbitrium no-
ſtrum. Regnum enim opulentiæ pro-
mittitur contemnentibus bona tem-
poralia, cujuſmodi ſunt pauperes.
Convivium abundantiæ deſideranti-
bus ſpiritualia: & hi ſunt eſurientes.
Riſus jucunditatis deteſtantibus ma-
la culpæ: & hi ſunt flentes. Multi-
tudo mercedis ſuſtinentibus mala pœ-
næ, & hi ſunt patientes. In his qua-
tuor clauditur perfecta oratio volun-
tatis humanæ reſpectu duplicis boni,
& reſpectu duplicis mali. Primo er-
Paupertas. go promittit Dominus pauperibus re-
gnum opulentiæ, propter contemptum
temporalium, & tales erant diſcipu-
Pſalm. 33 li, & ideo dicit: *Et ipſe, elevatis
oculis in diſcipulos ſuos, dicebat: Bea-
ti pauperes*. Elevando oculos dicit
Eccl. 11 beatos, quia: Oculi Domini ſuper
juſtos, & maxime ſuper pauperes.
Eſt homo marcidus, egens recupera-
tione, plus deficiens virtute, & abun- C
dans paupertate, & oculus Dei reſ-
pexit illum in bono. Ideo autem
vocat beatos hos pauperes, quia ſunt
ad beatitudinem præparati. Et ideo
addit: *Quia veſtrum eſt regnum Dei*.
Quod quidem eſt valde magnum. Nam
Pſalm. 144 dicitur in Pſalmo: Regnum tuum,
regnum omnium ſæculorum. Hoc di-
cit eſſe pauperum, quia illius paupe-
Jac. 2 res heredes, ſecundum illud: Nonne
Deus elegit pauperes in hoc mundo,
divites fide & heredes regni, quod
Prov. 19 repromiſit Deus diligentibus ſe? Me-
lior eſt ergo pauper, qui ambulat in
ſimplicitate ſua, quam dives tor-
quens labia ſua. Et nota quod dicit:
Eſt, de præſenti, ſive propter certi-
tudinem promiſſionis, ſive etiam,

quia vere pauperes nunc quodammo-
do incipiunt eſſe reges, ſecundum
illud: Tamquam nihil habentes, & 1 Cor. 6
omnia poſſidentes. Altiſſima enim 2 Cor. 8
paupertas eorum abundavit in divi-
tias ſimplicitatis eorum, ſicut dicitur.
Unde jam quaſi felices ſunt, non
miſeri reputandi pauperes Evangeli-
ci, ſive voluntarii. Seneca: Nemo Seneca.
naſcitur dives, quiſquis exit in lu-
cem, juſſus eſt pane, & lacte eſſe
contentus, & nemo in hoc pauper
eſt. Inter quæ ſi quis deſiderium
ſuum clauſerit, cum Jove poterit de
felicitate contendere.

Et nota, quod a paupertate inci-
pit, quia ſicut dicit Ambroſius. Pau- Amb. li. 5 in cap. 6
pertas eſt prima parens virtutum: Lucæ to. 1
qui contempſerit ſæcularia, merebitur
B æterna, æmulus illius pauperis, qui 2 Cor. 8
cum dives eſſet, factus eſt propter
nos egenus.

Secundo promittit eſurientibus con- Fames juſtitiæ.
vivium abundantiæ, propter deſide-
rium ſpiritualium. Et hoc notat,
cum ſubdit: *Beati qui nunc eſuritis*,
ſcilicet cibum juſtitiæ, ſecundum quod
dicitur in Gloſſa. *Quoniam ſaturabi-
mini*, per convivium abundantiæ.
Ambroſius: Qui eſurit, virium, quæ- Amb. li. 4
rit augmentum, ſecundum illud: Qui in cap. 6
edunt me, adhuc eſurient: & qui Lucæ to. 1 Eccl 24
bibunt me, adhuc ſitient. Illi juſti- Joan. 4
tiam eſuriunt, qui poſſunt dicere cum
Jesu illud: Meus cibus eſt, ut faci- 2 Cor. 4
am voluntatem ejus qui miſit me.
Illi etiam juſtitiam eſuriunt, qui amo-
re juſtitiæ libenter eſuriem patiun-
tur. Et hi poſſunt dicere cum Apo-
ſtolo illud: Uſque in hanc horam &
eſurimus, & ſitimus. Tales fuerunt
illi ſancti Patres, de quibus dicitur
ad Hebræos: Circuierunt in melo- Hebr. 11
tis, in pellibus caprinis egentes,
anguſtiati, afflicti, &c. tales a Do-
mino ſaturabuntur, quia: Non eſu- Apoc. 7
rient, neque ſitient amplius, nec
cadet ſuper illos ſol, neque ullus
æſtus, quoniam agnus, qui in me-
dio throni eſt, reget illos. Et hoc
erit in divina gloria, ſecundum quod
in Pſalmo dicitur: Satiabor, cum Pſalm. 19
apparuerit gloria tua. Et iterum:

In e.

Pſalm. 35 Inebriabuntur ab ubertate domus A tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et ſic impletum eſt illud: 1 Reg. 2 Famelici ſaturati ſunt. Nec mirum, Iſaia 25 quia: Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ. Et rurſus, ſecundum illud: Pſal. 80 Cibavit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturavit eos.

Tertio promittit flentibus riſum jucunditatis propter pœnitentiam de malo culpæ, cum adjungit: *Beati* Iſaia 38 *qui nunc fletis*, ſcilicet pro malis Matt. 26 commiſſis, ſicut Ezechias converſus ad parietem flevit fletu magno, ſicut dicitur: ſicut & Petrus, de quo: Poſt negationem dicitur, quod egreſ- Iob 30 ſus foras flevit amare. Et Job: Verſa eſt in luctum cythara mea, & organum meum in vocem flentium. Vel, pro peccatis alienis ſicut Da- 2 Reg. 1 vid ſuper Saulem. Sic Chriſtus ſu- Inf. 19 per Hieruſalem. Infra: Videns civitatem, flevit ſuper illam. Vel, *Qui nunc fletis*, ſcilicet pro alienis Iob 30 miſeriis. Job: Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat. Ad Ro- Rom. 12 manos: Flere cum flentibus. Vel, *Qui nunc fletis*, pro evadendis peccatorum tentationibus, & ſequelis. Unde dicitur, quod cum loqueretur Iudic. 2 Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Iſrael, elevaverunt vocem ſuam, & fleverunt: & vocatum eſt nomen loci illius, flentium & lacrymarum. Et hic locus eſt ſtatus vitæ præſentis, qui non durat niſi 1 Petr. 1 ad nunc. Et ideo dicit: *Qui nunc fletis*. Modicum nunc ſi oportet contriſtari in variis tentationibus, ut probatio veſtræ fidei multo pretioſior auro, quod per ignem probatur, inveniatur in laudem, &c. Vel, *Qui nunc fletis*, ſcilicet deſiderio æternorum, & hic eſt proprius intellectus. Ioan. 16 Plorabitis & flebitis vos: mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini: ſed triſtitia veſtra vertetur Pſalm. 41 in gaudium. Et in Pſalmo: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi eſt Deus tuus. Iſtis dicit: *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*, riſu ſpirituali, qui conſiſtit in jocunditate mentis, propter contemplationem veritatis. Job: Impleatur riſu os tuum, & labia tua jubilo. Et ſicut dicitur in Proverbiis: Fortitudo & decor indumentum ejus & ridebit in die noviſſimo. Hic riſus erit de bonis propriis & alienis, ſecundum quod dicitur de Sara: Riſum fecit mihi Deus, quicumque audierit, corridebit mihi.

Riſus ſpiritualis. Iob 8 Prov. 31 Geneſ. 21

Quarto vero promittit patientibus magnitudinem mercedis, propter tolerantiam in malo pœnæ, cum ſub- B dit: *Beati eritis, cum vos oderint homines*, ſcilicet, quantum ad actum cordis. Optime dicit: *Homines*, id eſt, animales & beſtiales, quia homo cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Et ad Corinthios: Cum ſit inter vos zelus, & contentio nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? ſecundum illud videlicet hominem, de quo dicitur: Homo homini reſervat iram. Iſti oderunt ſervos CHRISTI. Fratres hominis pauperis oderunt eum. Et in Matthæo: Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Quan- C tum ad actum operis addit: *Et cum ſeparaverint vos*, ſcilicet eiiciendo extra ſynagogas, ſecundum illud: Jam enim conſpiraverant Judæi, ut, ſi quis eum confiteretur eſſe CHRISTUM, extra ſynagogam fieret. Et ita in opprobrium ſepararetur ab aliis, etiam ab ipſis domeſticis. Quod quidem prædicabat Dominus venturum eſſe ſuis diſcipulis; Veni ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, & filiam adverſus matrem ſuam, & nurum adverſus ſocrum ſuam; & inimici hominis, domeſtici ejus. Quantum ad actum oris, ſubjungit; *Ex exprobaverint*, vobis convitiando. *Et ejecerint nomen veſtrum tamquam malum*, detrahendo. Si exprobamini in nomine CHRISTI,

Tolerantia. Pſalm. 48 1 Cor. 3 Eccl. 28 Matt. 10 Ioan. 9 Matt. 10 1 Pet. 4

STI, beati eritis. Nonne ipſi blaſphemant bonum nomen, quod invocatum eſt ſuper vos: quia bonum dicunt malum, ſecundum illud: Et dixerint omne malum adverſum vos, mentientes, propter me. Et quia martyrem non facit qualiſcumque hæc pœna, niſi adſit debita cauſa, ideo ſubdit: *Propter filium hominis*, Si quid patimini propter juſtitiam, beati eritis, id eſt, propter CHRISTUM, qui factus eſt nobis ſapientia & juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. Sic volebat pati Paulus: Ego non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Jeſu. Sic patientes lætificat per præmium, cum ſubdit: *Gaudete in illa die & exultate: ecce merces veſtra multa eſt in cælo*. Gaudete, ſcilicet ob retributionem bonam: Ad Romanos: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Quod impletum eſt: Ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu Concilii, quia digni habiti ſunt pro nomine JESU contumeliam pati. Ad hæc autem inducit mercedis conſideratio. Quieſcat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis, quia eſt merces operi tuo. *Merces*, inquam, *multa eſt*, quia: Pax multa diligentibus legem tuam. Et perpetua, quia *in cælo*. Juſti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum eſt merces eorum. Et hoc eſt, quod dicit Beda: Inter odia cordium, inter probra linguarum, inter manus perſequentium, æquali, immo lætiori corde verſemini intuitu ſupernæ mercedis. Et quia hoc opus eſt arduiſſimum, ſcilicet gaudere in tribulationibus: ideo non ſolum ſpondet præmium, ſed adjungit exemplum, cum ſubdit: *Secundum hæc enim faciebant Prophetis Patres eorum*. Secundum quod dicitur: Teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filii eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt. Et in Actis. Dura cervice, & incircumciſi cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis: ſicut patres veſtri, & vos. Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu juſti. Hos proponit in exemplum propter ipſorum conſtantiam. Exemplum accipite fratres laboris & patientiæ, per Prophetas, qui locuti ſunt in nomine Domini. Qui a veritate propter flagella non movebantur. Unde de Eliſæo: in diebus ſuis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum, nec ſuperavit illum verbum aliquod. Hæc omnia mala ſufferebant Prophetæ, propter mercedem, quam aliis promittunt. Da mercedem ſuſtinentibus te, ut Prophetæ tui fideles inveniantur. Unde eximius ille Propheta Joannes poſt omnes tribulationes Eccleſiæ ſubjungit in perſona Chriſti. Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere unicuique mea ſecundum opera ſua. Unde: Nota quod divina Scriptura inſinuat nobis differentias præmiorum ſecundum diverſitates meritorum. Unde invenitur merces ſalva, merces magna, digna, plena, temporanea, feſtina, fidelis, copioſa, perpetua. Merces ſalva eſt, Angelis miniſtrantibus nobis. Magna datur Prælatis, ſive præſidentibus. Digna obedientibus. Plena contemplantibus. Temporanea datur operantibus. Feſtina proficientibus. Fidelis perficientibus. Multa ſive copioſa patientibus, ſed perpetua perſeverantibus.

Unde de ſalva mercede Angelorum, quia ob miniſterium, quod habent erga nos, a ſuo præmio non fraudantur, dicitur: Inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum ſalva mercede ſua.

De mercede magna præſidentium a Domino dicitur ad Abraham, qui typum gerit Prælatorum: Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. De mercede digna obedientium, dicitur: In poſterum cognoſcantur, omnes, qui Perſis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: De mercede plena contemplantium dicitur ad Ruth, quæ typum gerit contemplativorum, quæ cun-

Marginalia (left): a c. 2 · Matt. 5 · Pœna non facit martyrem. · 1 Cor. 1 · 1 Pet. 3 · Act. 21 · Roman. 12 · Act. 5 · Hier. 31 · Pſalm. 118 · Sap. 5 · Beda lib. 2 in cap. 6 Lucæ to. 5 · Matt. 23 · Act. c. 7

Marginalia (right): Iac. 5 · Eccl. 48 · Eccl. 36 · Apoc. 22 · Diverſa præmia promittit ſcriptura. · Tob. 5 · Gen. 15 · Eſther 16 · Ruth.

Section letters: A, B, C

Digitized by Google

cuncta reliquit propter Deum, & (A) interpretatur ovis, vel videns, ut ovis dicatur propter mititatem affectus anima contemplativa, ſed videns propter illuminationem intellectus. (*Ruth. 2*) Unde dicit ei Booz: Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias a Domino Deo Iſrael ad quem veniſti, & ſub cujus confugiſti alas. De mercede temporanea operantium dicitur: O- (*Eccl. ult.*) peramini opus veſtrum ante tempus, & dabit vobis mercedem veſtram in tempore ſuo. De mercede feſtina (*Eccl. 11*) proficientium dicitur: Benedictio Dei in mercedem juſti feſtinat. De mercede fideli perfectorum, ut prædicantium, (*Prov. 11*) vel talium dicitur: Seminanti juſtitiam merces fidelis. De mercede patientium copioſa ſive multa, dicitur hic, & apud Matthæum: (*Matth. 5*) Ecce enim merces veſtra copioſa eſt in cælis. De mercede vero perpetua, quæ congruit perſeverantibus: (*Eccl. 18*) Non veneris uſque ad mortem juſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum. Sic ergo ſecundum diverſitates meritorum appropriantur differentiæ præmiorum: & ſic red- (*Sap. 10*) det Deus juſtis mercedem laborum ſuorum.

Verumtamen væ vobis divitibus. Poſt promiſſiones beatitudinum, ſubjungit comminationes ſuppliciorum. Et quia contra bonum eſt malum, (C) quatuor ponit comminationes, quatuor beatitudinibus ex oppoſito reſpondentes, ſcilicet deſolationem in amiſſione boni temporalis: eſuriem in amiſſione boni ſpiritualis: fletum in afflictione mali corporalis: confuſionem in paſſione opprobrii ſempiternalis. Et hæc ſunt quatuor væ, quæ comminatur quatuor generibus hominum, oppoſitis viris Evangelicis prædeterminatis, ſcilicet, cupidis, guloſis, laſcivis, & vane glorioſis. Cupidis ergo comminatur væ, ſempiternæ deſolationis, cum dicit: *Verumtamen væ vobis divitibus*. Adverſative dicit divitibus, ideſt divitias amantibus, quia tales inhiant (*Act. 2*) ad divitias congregandas. Væ ei, qui multiplicat non ſua, id eſt, bona terrena, quæ non ſunt noſtra, quia nec nobiſcum veniunt, nec nobiſcum recedunt: terreni tamen homines reputant eſſe ſua. Væ, (*Apoc. 8*) væ, væ habitantibus in terra. Ta- (*Matth. 6*) les ſunt cupidi, contra quos dicit Dominus. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur. Quoniam ad divitiarum iſtarum multiplicationem neceſſe eſt ſequi inopiam, & ad conſolationem ſequi deſolationem. Ideo ſubdens rationem dicit: *qui habetis conſolationem veſtram*, ſcilicet de præſenti, ſed non de futuro. Unde: Agite nunc divites, plorate, ulu- (*Jacob. 5*) (B) lantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis. Ideo conſolatio iſta vana & falſa eſt, quia deſolationem inducit. Somniatores locuti ſunt fru- (*Zacha. 10*) ſtra, & vane conſolabantur. Vere fruſtra, quia: Dormierunt ſomnum (*Pſalm. 75*) ſuum: & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis. Et præterea etiam cum Propheta David: Renuit conſolari anima mea: (*Pſalm. 76*) Memor fui Dei, & delectatus ſum. Hæc mihi ſit conſolatio ut affligens (*Job 6*) me dolore, non parcat: ut per deſolationem viæ perveniatur ad conſolationem patriæ. De qua: Quo- (*Iſaia 66*) modo ſi cui mater blandiatur, ita ego conſolabor vos. Hanc debemus (*Judith 8*) expectare, non præoccupare. Expectemus humiles conſolationem ejus.

Guloſis comminatur væ perpetuæ famis, cum ſubdit: *Væ vobis, qui ſaturati eſtis, &c.* vacando ſcilicet crapulæ, & ebrietati. Cui væ? cu- (*Prov. 23*) jus patri væ? cui rixæ? cui foveæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffoſſio oculorum? nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Væ, qui potentes eſtis (*Iſaia 5*) ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Et ideo ſubditur: *Quia eſurietis*, Saturitas hæc inducet perpetuam famem, ſecundum illud: Cum ſatiatus fuerit, (*Job 20*) arctabitur, æſtuabit, & omnis dolo irruet ſuper eum. Et Iſaias: Ecce (*Iſaia 65*) ſervi mei bibent, & vos ſitietis.

Digitized by Google

Pſalm. 77 Unde de malis dicitur: Manducaverunt, & ſaturati ſunt nimis.

Laſcivis comminatur væ ſempiterni fletus, cum dicit: *Væ vobis, qui ridetis nunc: quoniam lugebitis, & flebitis*, id eſt, in hoc momento temporis. Gaudium hypocritæ ad Job 20. inſtar puncti. Et in Proverbiis: Riſus Prov. 14. dolore miſcebitur, & extrema gaudii luctus occupabit. Melius eſt certe, quod fletus riſum antecedat, quam e contrario. Et propterea dicitur: Tempus flendi, ſcilicet prius Eccl. 3. in hoc tempore, & tempus ridendi poſt, in æternitate. Sed fatuus non vult nunc continere a riſu. Fatuus Eccleſ. 21. in riſu exaltat vocem ſuam: vir autem ſapiens vix tacite ridebit. Imo in Eccleſiaſtico: Riſum reputavi errorem: & gaudio dixi: Qui fruſtra Eccl. 2. deciperis? Stulti ergo ſunt, qui nunc rident, & ſapientes, qui nunc lugent ſecundum illud: Cor ſapientium, ubi triſtitia eſt: & cor ſtultorum, Eccl. 7. ubi lætitia. Propter quod dicitur ſtultis & mundanis: Ecce Iſaia. 65. ſervi mei laudabunt pro exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis, ſcilicet in inferno. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Matth. 13

Contra vane glorioſos. Vane glorioſis comminatur væ, ſempiterni contemptus, cum ſubdit: *Væ vobis, cum benedixerint vobis omnes homines*, vanis ſcilicet laudibus extollendo. Qui benedicit proximo ſuo Prov. 27. voce grandi de nocte conſurgens maledicenti ſimilis erit. Quia ſicut dicitur: Erunt qui beatificant populum Iſaia 9. iſtum ſeducentes: & qui beatificantur, præcipitati. Præcipitantur enim ex vanis laudibus in opprobrium ſempiternum, dum ex illis extolluntur, ſecundum illud Job: Elevaſti me quaſi ſuper ventum ponens, Job 30. ſcilicet vanæ laudis eliſiſti valide. Et quia difficile eſt hujuſmodi laudes vitare, ſubjungit exemplum: *Secundum hunc enim faciebant Prophetis patres eorum*. Prophetis, inquam, non veris, ſed falſis. Unde Gloſſa: Benedicebant Pſeudoprophetis, qui ad captandum favorem vulgi de corde ſuo prophetabant. Stupor & mirabilia facta ſunt in terra, Prophetæ Hier. 5 prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus ſuis: & populus meus dilexit talia. In hoc ergo quod oſtendit malos homines laudari Pſeudo prophetis, oſtendit omnino contemnendum eſſe Pſalm. 52 favorem popularem. Deus diſſipavit oſſa eorum, qui hominibus placent: confuſi ſunt, quoniam Deus ſprevit eos. Hoc autem dictum eſt non de his, qui bona exempla, & laudabilia populis oſtendunt ad Deum glorificandum, cum dicatur: Luceat Matth. 5 lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt. Sed de his, qui propriam gloriam in placendo hominibus, & in eorum laudibus quærunt, dicitur: Si adhuc hominibus placerem, Chriſtis ſervus non eſſem. Gal. 5

Nota hic de diverſitate inter Matthæum, & Lucam, quod Lucas ponit promiſſiones, & comminationes: Matthæus autem ſolas promiſſiones ponit. Propter quod videtur, vel quod alter dixerit diminute, vel alter ſuperflue. Sed certe poteſt reſponderi ſecundum quod Gloſſa innuit, & Auguſtini dicit, quod alius fuit ſermo hic: & alius apud Matthæum. Cujus diverſitas ex locis colligitur, & perſonis, & præceptis. Nam ille factus eſt diſcipulis, iſte turbis. Ille ſedendo, iſte ſtando. Ille in monte, iſte in loco campeſtri. Ille plura documenta continet, quam iſte. Ille ſeptem beatitudines, iſte quatuor. Ex quibus omnibus colligitur quod fuit alius, atque alius. Nec immerito, quia aliis, & aliis perſonis, aliter & aliter eſt loquendum. Diſcipulis enim tamquam perfectioribus perfectiori modo debuerunt mandata Evangelica explicari: turbæ vero non poſſunt ad altiora conſcendere. Ideo non adeo perfecte explicatur verbum Dei turbis, ſicut Apoſtolis. Et quia perfecti moventur amore, imperfecti vero non ſolum amore, ſed ſimul com-

Digitized by Google

comminationis timore: ideo in ſer- A monе Apoſtolorum ponuntur beatitudines & non Væ: in ſermone turbarum, & beatitudines, & væ. Rurſus quia perfecti conformes efficiuntur Chriſto per ſeptiformem ſpiritum, qui requievit ſuper eum: ideo ſeptem ponuntur beatitudines, ſeptem donis Spiritus ſancti, ſcilicet concordantes. Hic notantur quatuor beatitudines correſpondentes quatuor virtutibus cardinalibus, ut habetur in Gloſſa. Paupertas temperantiæ: Eſuries boni ſpiritualiter, juſtitiæ: fletus, prudentiæ: paſſio malorum, fortitudini, ſive patientiæ, ſicut dicit gloſſa Bedæ. In his tamen quatuor aliæ continentur implicite. Un- B de non ita exprimit Lucas ſpiritualem intellectum in hujuſmodi promiſſionibus, ut Matthæus. Dicit enim: Beati pauperes ſpiritu. Hic ſolum: Beati pauperes. Ille: Beati qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Hic autem: Beati qui nunc eſuritis, quia ſaturabimini, & iterum in Matthæo proponuntur pluraliter in tertia perſona, quia alloquitur intelligentes: in Luca particulariter, & in ſecunda perſona, quia alloquitur ſenſuales. Ex his colligi poſſunt rationes aliarum diverſitatum, quia pro diverſitate audientium diverſimodus eſt ſermo doctorum, ſecundum illud C Apoſtoli: Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus, ut ſciatis quo modo oportet vos unicuique reſpondere. Et hoc faciebat ille doctor gentium: Ego cum veniſſem ad vos, fratres, veni non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ, annuntians vobis teſtimonium Chriſti. Poſt ſequitur: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Sic faciebat Salvator, qui turbis loquebatur in parabolis: ſeorſum autem, diſcipulis ſuis diſſerebat omnia. Quia ſicut dicitur: Eis datum erat noſſe myſteria regni cœlorum.

Iſa. 11; Beda lib. 2 in 6 cap. Lucæ to. 5; Col. 4; 1 Cor. 2; Matt. 13

Sed vobis dico qui auditis. Poſt promiſſiones præmiorum, & comminationes ſuppliciorum, ſubdit hic tertio Evangelici præceptoris leges, ſive documenta dirigentia, & habet partes duas. In quarum ponit documenta propria, & expreſſa: in ſecunda vero ſimilitudinaria & tranſlata, ibi: *Dicebat autem illos & ſimilitudinem, &c.* Circa prima documenta auditoribus commendanda, hoc modo procedit Chriſti doctrina. Primo namque promulgat legem Evangelicam ſub perfectione conveniente: ſecundo vero probat ex conditione deficiente, ibi: *Et ſi diligitis eos, qui vos diligunt.* Tertio vere reſumit cum ratione movente, ibi: *Verumtamen diligite inimicos veſtros.* Quarto concludit per retributionem ſufficientiæ, ibi: *Eſtote ergo miſericordes.* Circa documentorum promulgationem notandum eſt, quod ad hoc, quod homo ſit perfectus, neceſſe eſt ipſum eſſe benevolum, perfecte pacificum, & perfecte beneficum. Primum reſpicit affectionem, ſecundum vero paſſionem, & tertium operationem. Dat ergo primo mandatum perfectæ benevolentiæ, cum ait.

Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos veſtros. Hoc namque mandatum eſt auditoribus, id eſt credentibus & obedientibus proponendum, in quibus habitat Deus, quia dicitur. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et talis audit mandatum charitatis, non ſolum aure corporis, ſed cordis, ſecundum illud: Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Hunc auditum Dominus excitabat: Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra. Inclinate aurem veſtram, & venite ad me, audite, & vivet anima veſtra. Vivet utique per mandatum dilectionis, quia ſicut dicitur. Qui non diligit, manet in morte. Et ante illud: Nos ſcimus, quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Ad hanc Apoſt. invitat: Ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum

1 Io an. 4; Ioan. 8; Iſa. 55; 1 Ioan. 3; Eph. 5

pro nobis oblationem, & hoſtiam
Rom. 5 Deo in odorem ſuavitatis. Quoniam
cum inimici eſſemus reconciliati ſumus
per mortem filii ejus. Et ita
nos debemus inimicos diligere. Et
quoniam non ſufficit diligere verbo,
neque lingua ſolum, ſed opere &
veritate, ideo ſubdit: *Benefacite
his, qui oderunt vos*, ut ſit dilectio
Prov. 25 ſine ſimulatione. Si eſurierit inimicus
tuus, ciba illum: ſi ſitiverit,
da ei aquam bibere. Idem dicitur
Rom. 12 ad Romanos: Et quia verbum melius
eſt quam datum, & ſermo declarat
affectum, ideo ſubdit: *Benedicite
maledicentibus vobis*, in ſermone
publico. *Et orate pro calumniantibus
vos*, in ſermone privato. *Be-*
Rom. 12 *nedicite*, inquam ſermone manifeſto.
1 Pet. 3 Ad hoc hortatur Apoſtolus: Benedicite
perſequentibus vos, benedicite,
& nolite maledicere. Et Non
reddentes malum pro malo, nec
maledictum pro maledicto, ſed e-contrario,
benedicentes. *Orate*, etiam
Iſa. 53 in ſermone ſecreto, exemplo
illius, de quo Iſaias dicit: Pro transgreſſoribus
Act. 7 oravit. Et exemplo illius
protomartyris: Poſitis autem genibus
clamavit voce magna: Domine
4 Reg. 2 ne ſtatuas illis hoc peccatum. Sed
huic contrariari videtur quod Eliſæus
iratus legitur pueris irridentibus:
4 Reg. 1 Elias quinquagenariis: & Paulus ſa-
Act. 23 cerdoti ſummo. Ad quod reſpondet
Beda. Beda, quod iſta non ſunt vota optantium,
ſed prædicationes futurorum.
Vel non iraſcebantur contra
naturam, ſed contra vitium. Ut e-
Lib. qui Sententiæ inſcribitur ſent. 1 t. 3 nim dicit Auguſtinus: Sic homines
ſunt diligendi, ut tamen eorum non
diligantur errores. Sic igitur dat
mandatum perfectæ benevolentiæ,
quæ non ſolum conſiſtit in corde,
ſed & opere, & ſermone indicari
debet. Unde Gregorius: Ad dilectionem
conditoris, lingua, mens,
& manus requiritur. De hoc autem
mandato benevolentiæ in ſumma
notandum eſt, quod quantum ad affectum,
aſtringit univerſos: quantum
ad ſignum, aſtringit perfectos,
non imperfectos: quantum ad affe-

A ctum in articulo neceſſitatis, omnes
aſtringit. Circa neceſſitatem
non aſtringit imperfectos, niſi quantum
requirit debitum alicujus præcepti.
Perfectos autem a ſtatu prælationis
aſtringit, quantum requirit
debitum officii aſſumpti. Perfectos
a ſtatu perfectionis, quantum
requirit debi tum boni exempli.
erfectos autem a perfectione virtutis,
quantum requirit unio charitatis.

Secundo dat mandatum de perfecta
patientia, cum ſubdit: *Et qui
te percutit in maxillam unam*, inferendo
ſcilicet injuriam in perſona.
Et ponit maxillam pro parte cor-
B poris nobiliori, quæ cum percutitur,
præcipua injuria irrogatur. A- Job 16
peruerunt ſuper me ora ſua, & exprobrantes
percuſſerunt maxillam
meam, ſatiati, ſunt pœnis meis.
De tali ac tanta injuria non eſt exigenda
vindicta, ſed exhibenda patientia.
Unde ſubdit: *Præbe illi &
alteram*, ſcilicet maxillam, id eſt,
paratus ſis aliam percuſſionem ſuſtinere,
exemplo Magiſtri, de quo:
Dabit percutienti ſe maxillam, ſa- Thr. 3
turabitur opprobriis. Dabit utique
non invitando ad percuſſionem, ſed
non opponendo defenſionem, ſecundum
illud: Non voſmetipſos defen- Rom. 12
dentes, chariſſimi, ſed date locum
C iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vindictam,
& ego retribuam, dicit Do- Deut. 32
minus. Sed ſi eſurierit inimicus tuus, Prov. 5
ciba illum: ſi ſitit; potum da illi.
Hoc enim faciens carbones ignis Rom. ubi ſupra.
congeres ſuper caput ejus. Noli vinci
a malo, ſed vince in bono malum.
Unde in hoc mandato prohibetur
libidinoſa defenſio, ſed non
charitativa correptio, cum dicatur:
Si peccaverit in te frater tuus, va- Matth. 18
de, & corripe eum, &c. Et exemplum
hujus in Chriſto: Unus aſſi- Joan. 18
ſtens miniſtrorum dedit alapam Jeſu,
dicens: Sic reſpondes pontifici?
Et ſubdit: reſpondit ei Jeſus: ſi
male locutus ſum, teſtimonium perhibe
de malo: ſi autem bene, quid
me cædis? Unde Auguſtinus in quo- ſerm. 6. 1.
dam

Digitized by Google

dam ſermone de verbis Domini ait : A Si injuriam pateris, & taces, & proximum non corripis, plus peccas negligendo, quam ille affligendo. Per hoc etiam mandatum non arcentur perſonæ ſæculares laicæ a ſui, vel aliorum defenſione. Unde Paulus petiit milites, ut illæſus ſervaretur. Unde Auguſtinus primo de Civitate Dei exponens illud præceptum Exodi: Non occides, dicit quod contra hoc præceptum non fecerunt qui Deo auctore bella geſſerunt, aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundum ejus leges, hoc eſt juſtiſſimæ rationis imperium ſceleratos morte punierunt. Unde canon dicit, & eſt verbum Ambroſii: Fortitudo, quæ vel bello tuetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus ſocios, plena juſtitiæ eſt. Iſta præcepta patientiæ ſunt ſemper in cordis præparatione continenda: ipſa namque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, ſemper in cordibus voluntate complenda eſt. Agenda autem ſunt multa cum invitis benigna quadam aſperitate plectendis, quorum potius eſt utilitati conſulendum, quam voluntati. Sic igitur intelligendum eſt mandatum de exhibenda patientia injurianti ipſi perſonæ. Exhibenda eſt patientia etiam injurianti in re poſſeſſa, propter quod additur: *Et ab eo, qui aufert tibi veſtimentum*, ſcilicet exterius per injuriam, ſicut illi, de quibus ait Job: Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore. Et Micheas: Deſuper tunicam pallium ſuſtuliſtis. Tali ſic injurianti exhibenda eſt patientia, unde ſubdit: *Etiam tunicam noli prohibere*, ſcilicet rixando, vel contradicendo, exemplo Salvatoris, de quo in Pſalmo: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, &c. ſine repugnantia ſcilicet, & contradictione. In hoc etiam mandato intelligendum eſt, prohiberi contentionem vel libidinem vindicandi. Unde Auguſtinus ad Marcellinum: Ca-

Act. 23
Exod. 20
Aug. 1 de Civ. c. 21 tom. 5. 23 q. 8
Fortitudo. Amb. lib. 1 de offic. c. 27 t. 4
Job 24
Mich. 2
Pſalm. 21
Aug. ep. 5 circa med. tom. 2

vendum eſt ne vindicandi cupiditate amittatur ipſa patientia: quæ pluris habenda eſt, quam omne bonum, quod poteſt inimicus inimico auferre. In ſumma hic tenendum eſt de præcepto patientiæ, quod non prohibetur hic correptio proximi, ſeu impeditio vel prohibitio mali, vel punitio ſceleris perpetrati ab eo, qui poteſt, & debet præpedire, cujuſmodi eſt legis miniſter: ſed prohibetur & cohibetur hic ulciſcendi libido, & quantum ad manum, & quantum ad ſignum, & quantum ad animum. Unde hic addit Evangeliſta ſuper legem, quam perficit, & conſummat ſecundum ſpiritualem intelligentiam.

B Supra egit de mandato benevolentiæ, & de mandato patientiæ: hic tertio dat mandatum de perfecta beneficentia, cum ſubjungit: *Omni autem potenti te tribue*. Hoc eſt mandatum generale reſpectu omnis perſonæ, & omnis dati, ſive obſequii, ſive mutui, ſive alterius muneris. Eſt proximo dandum munus exterioris revelationis, ſecundum illud: Ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, Et in Exodo. Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cum eo. Eſt & munus internæ compaſſionis: Cum effuderis eſurienti animam tuam, & C animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies. Et ad Coloſſenſes: Induite vos, ſicut electi Dei, ſancti & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes invicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis adverſus aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donavit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc, charitatem continuam habete, quod eſt vinculum perfectionis: & pax Chriſti exultet in cordibus veſtris. Et etiam munus dulcis locutionis: Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius, quam datum. Nonne ecce verbum ſuper datum bonum, & utraque cum ho-

Beneficentia.
Deut. 15
Exod. 23
Iſa. 58
Coloſſ. 3
Eccl. 18

A quibus, & quibus dari debeat eleemoſyna.

mine juſtificato. Ad duo ſubſequentia omnes obligantur. Ad primum autem obligantur præcipue divites, ſive qui habent, unde poſſint alienam neceſſitatem relevare, unde dicitur: 1 Tim. ult. Divitibus hujus ſæculi præcipe, non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo, qui præſtat nobis omnia abunde ad fruendum, bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. Obligat etiam reſpectu omnis perſonæ, conſiderata natura & neceſſitate, non autem penſato vitio, unde non contrariatur ei quod dicitur: Eccl. 12 Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio. Hoc dicit in quantum peccator, vel impius. Unde non dandum hiſtrionibus, ratione ſui miniſterii: quia Hieronymus dicit: Mimis & hiſtrionibus dare, nihil aliud eſt, quam dæmonibus immolare. Si tamen in neceſſitate ſint conſtituti, dandum eſt eis, quia ſunt ad imaginem Dei creati, & quia fratres 1 Joan. 3 noſtri. Unde dicitur: Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quo modo charitas Dei manet in eo; Et quia hoc mandatum beneficentiæ ſe extendit ad omnes ſine exceptione, ideo ſpecificat etiam de injurantibus, cum ſubjungit: C *Et qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas*, Gloſſa: Cum litigio vel contentione, quæ venit ex cupiditate. Unde dici- Iſa. 58 tur: Ecce in die jejunii veſtri invenitur voluntas veſtra & omnes debitores veſtros repetitis. Ecce ad lites, & ad contentiones jejunatis. Et alibi: Eccl. 31 Verba improperii non dicas illi, ſcilicet proximo: & non premas illum in repetendo. Maxime autem tunc premit, quando coram judice alieno, vel infideli in cauſam trahit. Propter 1 Cor. 6 quod dicitur: Frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles? Jam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

A Hoc autem dicit, non quia nullo modo liceat repetere, ſed ut oſtendat, quod magis debemus diligere proximum, & ejus ſalutem quam rem temporalem. Unde Gregorius: Cum pro terrena re pax a corde cum proximo ſcinditur, apparet, quod plus res quam proximus amatur. Unde hic nota, quod repetere contigit tripliciter, ſcilicet ex cupiditate, ex zelo juſtitiæ, ex timore caſus. Primum eſt malorum, non juſtorum, charitatem habentium, ſecundum illud: Charitas non quærit quæ ſua ſunt. Gloſſa: Non repetit ablata, ſcilicet ex amore cupiditatis ad rem. Secundo contingit repetere zelo juſtitiæ: & B hoc modo licet perfectis, qui habent proprium in communi, nomine communitatis. Perfectis vero, qui nec in communi, nec in ſpeciali habent proprium, non licet eis repetere, ſed eis ſolum licet, qui habent proprietatem illarum rerum, quarum ipſi uſum habent. Ille zelo juſtitiæ repetit, qui intendit conſulere ſaluti rapientis, & refrenationi cupiditatis alienæ, & paci univerſalis Eccleſiæ. Unde Gregorius: Non ſolum debet eſſe cura, ne noſtra rapiant: ſed ne rapientes non ſua, ſemetipſos perdant. Ille zelo juſtitiæ repetit, qui intendit jus ſuum defendere, vel perſonæ, vel Eccleſiæ, ſeu alicujus communitatis adjunctæ, maxime cum illud ex cauſa teneatur defendere. Et tertio repetere timore caſus, ſcilicet ne propter paupertatem, & indigentiam cadat in culpam. Et ſic ſpectat ad infirmos. Unde orabat Sapiens in perſona talium: Mendicitatem & di- Prov. 30 vitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria, ne forte ſatiatus illiciar ad negandum & dicam: Quis eſt Dominus: aut egeſtate compulſus, furer, & perjurem nomen Dei mei. Vult ergo in hoc mandato dicere, quod homo ſit paratus ad benefaciendum omnibus, non tantum benefactoribus ſuis, ſed etiam prædicatoribus. Ad perfectionem etiam benevolentiæ exigitur, quod homo benefaciat in omnibus. Unde

Tribus modis contingit res ſuas repetere.

1 Cor. 13

ſub-

Digitized by Google

ſubditur: *Et prout vultis ut vobis faciant homines, & vos facite illis ſimiliter*. Et nota, quod non dicit, prout faciunt, ſed prout vultis, quia quilibet vult, cum indiget, ſibi benefieri, & in omni neceſſitate relevari. Ne dicas: Quomodo fecit mihi, ſic faciam ei: reddam unicuique ſecundum opus ſuum. (Prov. 24) In hoc mandato eſt conſervatio legis naturalis, cujus altera pars videlicet negativa ponitur: Et implicatur hic ſcilicet: Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. (Tob. 4) Vult ergo, quod ſemper bonum, quando poſſumus cuilibet faciamus, ſicut prompti ſumus pro nobis bona recipere, ſecundum illud: Bonum autem facientes, non deficiamus tempore enim ſuo metemus, non deficientes. (Gal. 6) Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domeſticos fidei. Et nota, quod non dicit, facite prout volunt homines, ſed prout vultis. Tum, quia voluntas noſtra nobis notior eſt. Tum etiam, quia magis nos movet conſideratio noſtri. Tum etiam, quia loquitur ad eos, qui voluntatem habent ordinatam & ſecundum illam eſt operandum. In ſumma tenendum eſt de præcepto beneficentiæ in generali, quod tantum aſtringit, quantum explicatur per ſpeciales obligationes præceptorum. Et ideo ſupra legem naturæ addita eſt lex ſcripta, ut per eam ſciret homo ad quid aſtringeretur ex juſtitia.

Et ſi diligitis eos, qui vos, &c. Poſtquam promulgavit leges Evangelicas ſub perfectione conveniente: hic ſecundo probat ex conditione deficiente, ubi oſtendit quod præcipere debuit ſecundum modum præmiſſum: alioquin nullum eſt meritum apud Deum. Unde oſtendit hic tria, ſcilicet quod non ſufficit ad meritum eſſe benevolum reſpectu amantium, nec beneficum ſolum reſpectu retribuentium, nec communicativum reſpectu recompenſantium. Et in hoc oſtendit, quod perfecta benevolentia, & beneficentia non tantum debet ſe extendere ad amicos, verum etiam adverſarios, juxta formam ſuperius promulgatam. Eſt ergo primo notandum, quod non ſufficit eſſe benevolum ſolum reſpectu diligentium, quia hoc eſt peccatorum, propter quod ait:

Et ſi diligitis, qui vos diligunt: id eſt, quia vos diligunt. *Quæ vobis eſt gratia?* id eſt, quod meritum retributione dignum: quaſi diceret, nullum. Et rationem reddit: *Nam & peccatores diligentes ſe diligunt*, Qui nullum habent meritum apud Deum, hoc enim eſt naturale, ſecundum illud: Omne animal diligit ſimile ſibi: ſic & omnis homo proximum ſibi. (Eccli. 13) Omnis caro ad ſimilem ſibi conjungetur, & omnis homo ſimilis ſui ſociabitur. Vel etiam carnale diligit ſimile ſibi: Sodalis amico conjucundabitur in oblectationibus, & in tempore tribulationis adverſarius erit. (Eccl. 37) Sodalis amico condolet cauſa ventris: & contra hoſtem accipiet ſcutum. Talis dilectio apud Deum non habet meritum, quia non impenditur propter Deum. (Dilectio, quænam ſit non habens meritum apud Deum.) Si enim propter Deum impenderetur: utique diligeret Deus diligentes ſe, ſecundum illud: Ego diligentes me diligo. (Prov. 8) Minus etiam diligentibus plus dilectionis rependeret, ſecundum illud: Ego autem libentiſſime impendam, & ſuperimpendar ego ipſe pro animabus veſtris, licet plus vos diligens, minus diligar. (2 Cor. 12) Item nullo modo etiam diligentes diligeret ſecundum illud: In hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. (1 Joan. 4) Et ad Romanos: Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus ſecundum tempus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. (Rom. 5) Unde quando dilectio ſolum ad diligentes extenditur, non eſt dilectio divina nec gratuita, ſed mercenaria, & humana, ac per hoc nec retributione digna.

Digitized by Google

Non ſufficit etiam eſſe beneficum reſpectu retribuentium: quia hoc etiam eſt ipſorum mundanorum, propter quod ſubdit: *Et ſi benefeceritis his, qui vobis benefaciunt.* Gloſſa id eſt, ideo quia benefaciunt. *Quæ vobis eſt gratia?* Id eſt, quod meritum, quaſi diceret, nullum: & ratio redditur: *Siquidem & peccatores hoc faciunt.* Beneficium namque ob recompenſationem factum, non eſt gratuitum, ſed relatum: & ideo nec acceptabile eſt. Unde in Eccleſiaſtico: Eccl. 20 Datus inſipientis non erit utilis tibi, oculi enim illius ſeptemplices ſunt: exigua dabit, & multa improperabit, & apertio oris illius inflammatio eſt. Hodie fœneratur quis, & cras expetit, & odibilis eſt homo hujuſmodi. Illud autem quod liberaliter, & hilariter datur, hoc acceptatur, ſecundum quod dicitur: 2 Cor. 9 Unuſquiſque, prout deſtinavit in corde ſuo, non ex triſtitia aut ex neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus. Si ergo benefacere benefacientibus, ſolum eſt debitum: benefacere non benefacientibus, gratuitum: videtur, quod malefacere benefacientibus, eſt impium, & crudeliſſimum, quod porro peccator facit, cum Deum offendit. Juxta quod 2 Par. 32 dicitur de Ezechia quod non juxta beneficia quæ receperat a Deo, retribuit: quia elevatum eſt cor ejus. Unde Chriſtus potuit dicere illud Pſalmi: Pſalm. 34 Retribuebant mihi mala pro bonis ſterilitatem animæ meæ. Et peccator poteſt dicere Chriſto illud: Tribuiſti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et eo ipſo ſi vult 1 Reg. 24 Domino reconciliare, oportet, quod ipſe benefaciat, non tantum benefacienti ſed etiam adverſanti, & tale eſt beneficium charitatis ſecundum 1 Cor. 13 illud: Charitas patiens eſt, benigna eſt: charitas non æmulatur, non agit perperam, &c.

Non ſufficit etiam communicativum eſſe reſpectu recompenſantium, quia hoc eſt ipſorum fœneratorum. Unde & ſubjungit: *Et ſi mutuum dederitis his a quibus ſperatis recipere,* ſc. recompenſationem. *Quæ gratia eſt vobis?* Quaſi diceret nulla. Et hoc oſtendit: *Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur*, id eſt commodant ad uſuram, unde ſubdit: *ut recipiant æqualia*, ſc. pro ſervitio, non ſolum pro debito. Et quia mercedem accipiunt, non habent meritum apud Deum. Unde in Pſalmo dicitur. Domine Pſalm. 14 quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? &c. Et ſubditur: Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram, & munera ſuper innocentes non accepit. Alioquin in monte Domini non aſcendet. Unde Ezechiel: Ille juſtificatur, de quo ibidem dicitur: Ezech. 18 Qui ad uſuram non accommodaverit, & amplius non acceperit. Et ille econtrario qui amplius accipit, reprobatur, ut injuſtus. Agg. 1 Unde talibus poteſt dici illud: Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factum eſt Pſalm. 75 minus, quia dicitur: Nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis: tales fœneratores inter peccatores computantur, quia ſunt oppreſſores aliorum, unde in Proverbiis: Qui accipit mutuum, ſervus eſt Exod. 22 fœnerantis. Et propterea inhibetur: Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quaſi exactor, nec uſuris opprimes. Sed contrarium hujus videtur dici: Non fœnerabis fratri Deut. 23 tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno. Sed intelligendum eſt, quod hoc eſt malum ſecundum ſe, ſed permiſit hoc illis lex, ſicut & libellum repudii, propter vitationem majoris mali. Ratio autem hujus prohibitionis eſt multiplex: Cur uſura prohibeatur. tum quia pecunia propter accommodationem non deterioratur: tum quia de ſe non fructificat, ſed tota ratio utilitatis eſt ex parte utentis, tum quia continue conſumit & devaſtat, & ita commodum mutui convertitur in commodum damni: tum quia in mutuatione pecuniæ tranſit rei mutuatæ dominium, quia non tenetur eamdem numero reddere; tum quia totum transfertur pe-

Digitized by Google

periculum in eum qui fuerat mutuatus: tum etiam quia in tali modo mutuandi plus diligitur nummus, quam proximus, dum nummos proximo accomodat non ex amore proximi, ſed ex amore nummi.

Verumtamen diligite inimicos, &c. Hic poſt promulgationem & probationem, reſumit mandata approbata cum ratione movente. Sunt autem tria quæ debent nos movere ad prædicta facienda ſcilicet auctoritas præcepti, immenſitas præmii, & ſublimitas exempli. Primum movet iraſcibilem: ſecundum, concupiſcibilem: tertium vero rationalem. Reſumit ergo prædicta documenta per
1 Jo. 3 modum præcepti, cum ait: *Verumtamen diligite inimicos veſtros, & benefacite*, ſcilicet ut non diligatis verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. Et hoc imperando dicit, quia
Joan. 15 ſicut dicitur: Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos. Ipſe autem dilexit non ſolum affectu, ſed etiam effectu, ſine aliqua ſpe retributionis. Ideo additur: *Et mutuum date, nihil inde ſperantes*, ſcilicet recompenſationis.
Deut. 23 Fratri autem tuo abſque uſura id, quod indiget, commodabis, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra, ad quam ingrederis poſſidendam: id eſt, non quæras retributionem de hoc ab homine, ſicut uſurarii, qui propter ſpem uſuræ perdunt ſpem vi-
1 Cor. 15 tæ æternæ. Contra quos Apoſtolus ait. Si in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabi-
Sap. 3 liores ſumus omnibus hominibus. Tales ſunt divites qui in divitiis ſperant, talium vacua eſt ſpes, & labores ſine fructu, ut dicitur. Et
Eccl. 31 ideo dicitur: Beatus dives qui inventus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecunia, & theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mi-
Spes lucri ex mutuo quando damnanda rabilia in vita ſua. Nota, quod ſpes in mutuo poteſt eſſe ad conſimile obſequium, vel ad lucrum: Primo modo licet: Secundo modo poteſt

A eſſe dupliciter, vel expreſſa per pactum, & hæc ſimpliciter eſt prohibita, quia facit uſurarium. Vel eſt tacita & in corde. Et hoc modo dupliciter: vel ut principaliter movens ad mutuum, & hæc ſimiliter eſt prohibita, quia contra mandatum divinum: vel eſt non principaliter movens, ſed quaſi annexa, quia licet non faciat propter commodum principaliter, vel lucrum, credit tamen accipientem non fore ſibi ingratum, & eo facit libentius. Hic vero non eſt talis ſpes commodi, quæ eſt contra divinum mandatum.

Secundo ſubdit rationem motivam ex parte præmii cum adjungit: *Et*
B *erit merces veſtra multa:* quia dicitur: Benefac juſto, & invenies re- Eccli. 12
tributionem magnam, ut ſi non ab ipſo, certe a Domino. Et dicitur retributio multa & magna, quia æterna merces omnia bona continet in excellentia, ſecundum illud: Pſalm. 3?
Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti timentibus te: perfeciſti eis qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominum. Et vere magna & multa, ſed promiſſa, quia ſcriptum eſt: O- 1 Cor. 2 Iſa. 64
culus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.

C Tertio ſubjungit rationem motivam ex parte exempli, cum ſubdit. *Et eritis filii Altiſſimi*, ſcilicet per imitationem, ſecundum illud ad Epheſios: Eſtote imitatores Dei, ſicut Eph. 5
filii chariſſimi. Debemus autem ſicut filii Deum imitari, quia accepimus gratiam fidei ab eo, de qua dicitur: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine ejus. Joan. 1

Debemus Deum, ut filii Patrem imitari.

Accepimus etiam ab eo ſpiritum adoptionis filiorum, ſecundum illud: Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Et ideo debe- Rom. 8
mus imitari Deum ſicut filii patrem, Joan. 8
ſecundum illud: Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Et propterea ad

ad exemplum ejus debemus vivere, quod adjungit, cum ait: *Quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos*, ſecundum illud: Benignus & miſericors eſt, patiens & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia. Et hæc benignitas ſe ad integros, & malos extendit, quia dicitur: Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei, qui reddit unicuique ſecundum opera ejus. Et propterea dicitur: Mali autem homines, & ſeductores proficiunt in pejus, errantes, & in errorem mittentes. Et alibi dicitur: Etenim quia non profert cito contra malos ſententiam, abſque timore ullo filii hominum perpetrant mala. Ab his malis omnibus liberat & ſalvat divina benignitas excedens noſtram malitiam. Unde ad Titum dicitur: Cum autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris noſtri Dei, non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit.

Joan. 2
Rom. 2
2 Tim. 3
Eccl. 8
Tit. 3

Eſtote miſericordes, &c. Poſtquam Evangelicas leges promulgavit, probavit, & reſumpſit cum ratione movente: hic tandem Salvator noſter concludit per retributionem conſequentem, quam quidem retributionem oſtendit ſequi bona, & virtuoſa opera noſtra in ſententia judiciali, in gloria cœleſti, & in pœna inferni. In judicio quidem reſpectu univerſorum: in prœmio reſpectu bonorum: & in ſupplicio reſpectu peccatorum. Concludit igitur primo quod debemus præmiſſa mandata implere ſecundum formam præſcriptam, prædicendo judicialem ſententiam, cum dicit: *Eſtote ergo miſericordes*, ſcilicet in exhibendo vos proximis benevolos, pacificos, & beneficos. In quo tangit mandatorum prædictorum ſubſtantiam: *Sicut & pater veſter miſericors eſt*, in quo tangit formam, ſive circumſtantiam, quia ipſe non tantum

A amicis, ſed adverſariis condeſcendit. Hoc quippe neceſſarium eſt, ſecundum illud: Nonne oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Unde illam miſericordiam exiget, quam ipſe impendit: & ſecundum illam quam impendimus in judicio, rependet ſecundum illud: In judicando eſto pupillis miſericors, ut pater; & pro viro, matri illorum: & eris tu velut filius altiſſimi obediens, & miſerebitur tui magis quam mater. Et Jacobus; Judicium ſine miſericordia illi qui non facit miſericordiam. Et ideo addit retributionem judicii, correſpondentem operibus meriti, B ſecundum quadruplicem differentiam actus, ſcilicet judicandi, condemnandi, dimittendi, & donandi: quorum primus eſt æquitatis, ſecundus ſeveritatis, tertius pietatis, quartus liberalitatis. Retributionem per actum judicandi deſcribit primo, cum ſubditur: *Nolite judicare, & non judicabimini*. In quo judicio judicaveritis, judicabimini. Et quia non intelligit de quocumque judicio, ſed de eo quod a pietate deviat in crudelitatem: ideo adjungit: *Nolite condemnare, & non condemnabimini*. In quo enim judicas alterum, teipſum condemnas. Quia ſicut dicitur: Et qui juſtificat impium, & C condemnat juſtum, abominabilis uterque eſt apud Deum. Unde revocat a judicio iniquitatis, & hortatur ad beneficium pietatis, quod conſiſtit in dimittendo injurias, & in dando indulgentias, vel in dimittendo mala commiſſa, & in dando bona conceſſa. Quantum ad dimiſſionem malorum adjungit: *Dimittite & dimittetur vobis*. Alioquin non ſalubriter oratis: Dimitte nobis debita noſtra, &c. Et poſt: Si non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra, &c. Unde dicitur. Relinque proximo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſua ſolventur. Quantum ad collationem bonorum operum ſubditur: *Date, & dabitur vobis*,

Matth. 18
Eccl. 4
Jac. 2
Matth. 7
Rom. 2
Prov. 17
Matth. 6
Eccl. 28

Digitized by Google

bis, ſcilicet in judicio, in quo do- A
Prov. 31 cetur illud: Date ei de fructu ma-
Matth. 25 nuum ſuarum, &c. quia: Omni ha-
benti dabitur, & abundabit. Illa e-
nim ſola habebit ſecum, quæ pro
Eccl. 17 Domino dedit, ſecundum illud: E-
leemoſyna viri quaſi ſacculus cum
ipſo, & gratiam hominis, quaſi pu-
pillam conſervabit, & poſtea reſur-
get & retribuet illis retributionem.
Et ideo hoc attendens Zachæus dice-
Infr. 19 bat: Ecce dimidium bonorum meo-
rum, Domine, do pauperibus, &c.
In ſumma nota hic, quod non pro-
hibetur hic judicium, quod delibe-
ratum eſt & juſtum, ſed uſurpatum,
& temerarium, & iniquum. Uſur-
patum dico, quando non officium B
nec auctoritas imminet. Temerarium,
quando eſt de re quæ non conſtat,
ſed procedit ex ſola ſuſpicione. Ini-
quum, quando eſt contra jus di-
vinitus approbatum, & tale judi-
cium hic prohibetur, non primum.

Quomodo judicium prohibeatur a ſcriptura.

Secundo promittendo ſupercœleſtem
gloriam ſecundum menſuram perfe-
ctam, cum adjungit: *Menſuram bo-
nam*, & nota, quod ponit hic qua-
tuor dictiones ſecundum quatuor con-
ditiones beatitudinis: quarum prima
eſt in gaudio interiori in beatitudi-
ne animæ, propter quam dicit: *Men-
Pſalm. 102 ſuram bonam*, quia ſecundum pſal-
mum: Tunc replebitur in bonis de-
ſiderium tuum. Dices cum Petro: C
Matt. 17 Domine bonum eſt nos hic eſſe.
Quia eadem erit menſura hominis
tunc, quæ eſt Angeli. Secunda ex
Iob. 5 gaudio inferiori, in glorificatione
corporis, propter quod dicit: *Et
confertam*: Ingredieris in abundantia
ſepulcrum ſicut infertur acervus in
tempore ſuo. Tertia ex gaudio ex-
teriori, ſcilicet ex ſocietate ſancto-
rum, & renovatione omnium crea-
turarum, propter quod addit: *&
Iob 22 coagitatam*. Argentum & aurum tuum
coacervabitur tibi, id eſt imperfecti
& perfecti in meritis omnes colli-
gentur in unum gaudium. Quarta
eſt ex gaudio ſuperiori, in viſione
Dei, propter quod dicit: *& ſupere-
Ibidem. fluentem*. Tunc ſuper Omnipotentem

Quatuor beatitudinis partes.

deliciis afflues. Et de hoc quadru-
plici gaudio, in præmio æterno po-
teſt exponi illud: In charitate ra- Eph. 3
dicati & fundati, ut poſſitis compre-
hendere cum omnibus ſanctis, quæ
ſit longitudo gaudii interioris, lati-
tudo exterioris, ſublimitas ſuperio-
ris & profunditas inferioris: hanc Inf. 16
quippe menſuram, *dabunt in ſinum
veſtrum*, illi ſcilicet, quibus miſeri-
cordiam facitis in præſenti ſecundum
quod infra dicitur: Facite vobis a-
micos de mammona iniquitatis, &c.
Et tales ſunt pauperes, quos fecit
Dominus judices: Judicium paupe- Iob 36
ribus tribuit. *Dabunt in ſinum*, id
eſt, in animæ capacitatem ſtabilem
& intrinſecam. Repoſita eſt hæc ſpes Iob 19
mea in ſinu meo. Quam ſi vis ha- Eccl. 29
bere, fac conſilium ſapientis: Con-
clude eleemoſynam in ſinu paupe-
ris, & hæc pro te exorabit ab om-
ni malo.

Tertio comminando infernalem
pœnam ſecundum æquiparantiam ad
culpam, cum adjungit: *Eadem quip-* Deut. 5
pe menſura, qua menſi fueritis, ſcili- Apoc. 18
cet nocendo, vel male agendo, ſive
demerendo, *remetietur vobis*, juxta
illud: Pro menſura peccati erit &
plagarum modus. Et in Apocalypſi:
Quantum glorificavit ſe, & in deli-
ciis fuit: tantum date illi tormen-
tum, & luctum, & hoc eſt quod
comminatur Dominus: cito veloci- Iohel. 3
ter reddam viciſſitudinem vobis ſu-
per caput veſtrum. Retribuet autem
Dominus in menſura æquali, pen-
ſato reatu: ſed in majori, penſata
duratione, quia cito tranſit delecta-
tio, ſed ſempiterna manet punitio.
Sicut conſumitur nubes, & pertran- Iob. 7
ſit: ſic qui deſcenderit ad inferos non
aſcendet: Nec revertetur ultra in
domum ſuam. In minori vero men-
ſura, penſata offenſa: quia qui con-
tra omne bonum peccavit, omni bo-
no debet privari, ſecundum illud:
Miſericordiæ Domini, quia non ſu- Thr. 3
mus conſumpti, quia non defecerunt
miſerationes ejus. Rurſus qui peccat
in bonum infinitum intenſive & ex-
tenſive, deberet utroque modo infi-
nite

Digitized by Google

nite puniri: & quia creatura non poteſt habere infinitatem intenſionis, ſuſcipit alteram ſcilicet infinitatem durationis cum firmitate acerbitatis. Vnde Auguſtinus: Non actus temporalis facit, ut peccatum mortale æternaliter puniatur, ſed circumſtantia illius, in quem peccatur: qui cum ſit æternus, implentibus mandata, bona æterna promittit: peccantibus vero pœnam comminatur æternam. Et ideo idem dicit: Dignus eſt malo æterno, qui in ſe peremit bonum, quod poſſet eſſe æternum. Et Gregorius dicit hoc ipſum eſſe juſtum: Qui æternaliter peccato perfrui voluit, æternaliter pœnam inveniat; & quorum voluptas non habuit finem peccandi, non habebit finem torquendi. Licet igitur pœna ſit major voluptate, & minor quam offenſa; attamen æquatur reatui obligationis neceſſario. Nec mirum, ſi actionem temporalem comitatur reatus perpetuus, quia in contractu temporalis eſt actio, & tamen jus perpetuum acquiritur ab emptore; vulneratio etiam temporalis ad mortem ducit perpetuam, & bellum diurnum acquirit perpetuam ſervitutem, & temporale peccatum exilium ſempiternum.

Aug. lib. 2 epiſt. tom. 2 epiſt. 49

Dicebat autem illis & ſimilitudinem. Poſt præcepta propria & expreſſa, ſubjungit hic Evangeliſta documenta Domini ſimilitudinaria, & translata: in quibus Dominus quadrupliciter nos informat. Primo namque retrahit a vanitate poſſidendi; ſecundo vero revocat a temeritate judicandi, ibi; *Quid autem vides feſtucam, &c.* Tertio informat ad prudentiam diſcernendi, ibi; *Non eſt enim arbor bona, &c.* Quarto vero invitat ad diligentiam operandi, ibi; *Omnis, qui venit ad me, &c.* Primo ergo retrahit a vanitate poſſidendi ex conſideratione triplici, ſcilicet ex conſideratione periculi declinandi, & vitii deteſtandi, & exempli imitandi. Declinandum namque eſt ruinæ periculum, quod imminet præſidenti ſuperbe, propter

A quod dicit: *Numquid poteſt cæcum cæcum ducere?* quaſi diceret, non poteſt ſane, propter periculum ruinæ, quod adjungit: *Nonne ambo in foveam cadunt?* Sed homo præſumptuoſus cæcus eſt, ſecundum illud: Dicis: dives ſum, & locupletatus: & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. De tali ad Romanos: Confidis teipſum eſſe ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris ſunt, eruditionem inſipientium, &c. Et ſudditur: Qui ergo alium doces, quaſi dicat cæcus es. Et ideo qui ambit, & præſumit aliis præferri, cum ſit cæcus, ſe & alios in præcipitium demergit. Unde Hieremias: Grex perditus factus eſt populus meus, paſtores eorum ſeduxerunt eos. Et ratio hujus redditur; Stulte egerunt paſtores, & Dominum non requiſierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum diſperſus eſt. Et ideo ſubdit; *Ambo in foveam cadunt.* Et hoc eſt quod dicit Gregorius; Dum paſtor per abrupta vitiorum graditur, neceſſe eſt ut grex in præcipitium trahatur. Et tales maledictionem Domini merentur, ſecundum illud. Maledictus qui errare facit cæcum; tales ductores cum illis, quos ducunt in foveam cadunt; ſicut & lucifer qui voluit aliis præeſſe, & qui ei adhæſerunt omnes corruerunt in foveam, ſecundum illud; Quo modo cecidiſti de cælo lucifer, qui mane oriebaris? corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes.

Apoc. 3 · Rom. 2 · Hier. 5 · Deut. 27 · Iſa. 14

B

C

Deteſtandum etiam eſt ſuperbiæ vitium, quod adjacet volenti præſidere, propter quod ſubdit; *Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum*, ſcilicet ſecundum rectum ordinem; qui ergo magiſtro ſubjacente cupit præeſſe, magiſtrum ſuum contendit præcedere. Unde Bernardus; Quoties hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc non ſapio, quæ Dei ſunt. Et hoc eſt quod dicit Dominus diſcipulis; Amen, amen dico vobis, non eſt ſervus major Domino ſuo ne-

Joan. 13

Digitized by Google

neque Apoſtolus major eo, qui mi-
ſit illum. Qui ergo vult aliis ſupe-
refferri, ignorat doctrinam Chriſti,
qui dicit. Diſcite a me, quia mitis
Matth. 11 ſum & humilis corde. Aut ſi aliud
novit, in apoſtaſiam cadit, juxta il-
lud quod dicit Gregorius: Quoties
paſtor aliis præceſſe delectatur, to-
tiens in apoſtaſiæ crimen dilabitur.
Deſinit autem eſſe diſcipulus, dum
vult dominari, & magiſter aliorum
Matth. 23 vocari, contra illud: Nec vocemi-
ni magiſtri, quia magiſter veſter,
unus eſt, Chriſtus. Qui major eſt
veſtrum, &c.

Imitandum etiam eſt vitæ perfe-
ctæ exemplum quod conſiſtit in vo-
lendo ſubjacere, propter quod dicit:
Matth. 10 *Perfectus autem omnis, erit, ſi ſit ſi-
cut magiſter ejus.* Chriſtus ſcilicet:
qui non venit miniſtrari, ſed mini-
ſtrare, & dare animam ſuam in re-
demptionem pro multis. Et ideo di-
Infr. 22 citur infra: Qui major eſt in vobis,
fiat ſicut junior: & qui præceſſor
eſt, ſicut miniſtrator, & ratio ad-
ditur: Ego autem in medio veſtrum
ſum, ſicut qui miniſtrat. Et hoc
ipſe oſtendit eis per exemplum,
Ioan. 13 poſtquam lavit pedes. Subditur: Sci-
tis quid fecerim vobis? vos vocatis
me Magiſter & Domine, & bene di-
citis, ſum etenim. Si ergo lavi pe-
des veſtros, &c. Et poſt ſubditur:
Exemplum enim dedi vobis, ut
quemadmodum ego feci vobis, ita
& vos faciatis. Et ad hoc perfectum
exemplum invitat Apoſtolus: Nihil,
Philip. 2 inquit, per contentionem, neque
per inanem gloriam, ſed in humi-
litate ſuperiores ſibi invicem arbi-
trantes, non quæ ſua ſunt ſinguli
conſiderantes, ſed ea quæ aliorum.
Hoc enim ſentite in vobis, quod
& in Chriſto Jeſu. De quo ſubdit,
quod ſemetipſum humiliavit, formam
ſervi accipiens, &c.

Qui autem vides feſtucam, &c. Hic
revocat a temeritate judicandi, quod
quidem facit oſtendendo eum, qui
temere judicat, iniquum in cogitatio-
ne, indiſcretum in locutione, inor-
dinatum in operatione. Oſtendit er-

A go primo timere judicantem, ini-
quum eſſe in cogitatione, quia non
judicat, æqualiter propter quod di-
cit: *Quid autem vides feſtucam in o-
culo fratris tui?* Tu ſcilicet qui ju-
dicas. Feſtucam vocat leve pecca- Feſtuca.
tum, quod quis reprehendit in alio:
magnum negligens in ſeipſo, ideo
addit: *Trabem autem, quæ in oculo
tuo eſt, non conſideras:* Trabem, id Trabs.
eſt, magnum peccatum, ex quo col-
ligitur, quod ſic judicantis iniquum
eſt judicium, quia ſicut dicit: Abo-
minatio eſt apud Dominum pondus
& pondus: ſtatera doloroſa non eſt Prov. 20
bona. Non habet æquale pondus,
qui magis ponderat culpam in alio
B quam in ſe. Et talis dicitur abo-
minabilis, quia dupliciter peccat,
& ſeipſum, cum ſit ſuperbus & im-
pius, juſtificando, & ſuum proxi-
mum condemnando. Unde in pro-
verbiis: Qui juſtificat impium & Prov. 17
condemnat juſtum, abominabilis eſt
uterque apud Deum. Et ergo ſanum
eſt conſilium, aliis indulgere, &
ſemetipſum dijudicare, ſecundum
illud: Si præoccupatus fuerit homo Gal. 6
in aliquo delicto, vos qui ſpiritua-
les eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpi-
ritu lenitatis, conſiderans teipſum,
ne & tu tenteris, nam ſi quis exi-
ſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit,
ipſe ſe ſeducit. Et ideo talis trabem
C habet in oculo, ideſt, ſuperbiam ex-
cæcantem, ſicut Balaam: Dixit ho Num. 24
mo cujus obturatus eſt oculus, cu-
jus obturatio eſt valde gravis in ju-
dicando iniqua. Nequius oculo quid Eccl. 31
creatum eſt? Et merito, quia ſicut
dicitur infra: Si oculus tuus nequam Infr. 11
fuerit, etiam corpus tuum tenebro-
ſum erit.

Secundo oſtendit indiſcretum eſſe
in locutione, quia non loquitur ra-
tionabiliter, propter quod ſubditur:
Aut quo modo potes dicere fratri tuo,
exterius ſcilicet ipſum alloquendo.
*Frater, ſine, eiiciam feſtucam de ocu-
lo tuo*, in reprehendendo & corri-
gendo. *Ipſe in oculo tuo trabem non
vides?* peccatum graviſſimum in te
non attendendo, quaſi dicat: Non Roman. 2
potes

potes hoc rationabiliter dicere. Po- A
Luc. 4 Rom. 2 teſt enim tibi dici : Qui alium judicas, teipſum non judicas, Et illud: Medice, cura teipſum. Unde talis monitio merito potius deſpicitur, quam audiatur, ſecundum il-
Cato in paræneſi. lud Gregorii: Cujus vita deſpicitur, reſtat ut ejus prædicatio contemnatur, quia turpe eſt doctori dum culpa redarguit ipſum. Chryſoſtomus: Quare in alienis vides tam parva peccata, & in te tam magna tranſcur-
Eccl. 14 ris? Ab immundo quid mundabitur? & a mendace quid verum dicetur?
Pſal. 49 Et ideo in Pſalmo: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras juſtitias meas?

Tertio vero oſtendit inordinatum B in operatione, quia poſtponit illud ad quod tenetur principaliter, propter quod dicit: *Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo*. Hypocri-
Hypocritæ. tam vocat talem judicem temerarium, qui in judicando alios, oſtendit, & prætendit zelum juſtitiæ, & ſeipſum non judicando habet vitium
Greg. lib. 8 Moral cap. 24 intus latens ſuperbiæ. Unde Gregorius: Hypocrita cæteros reprehendit, ut in aliorum comparatione ipſe ſanctior videatur. Vel Hypocritam vocat, qui exteriora ponderat, interiora negligit, quæ ſunt magis ponderanda, ſecundum illud: Væ
Matth. 23 vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia mundatis quod deforis eſt cali- C cis & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. Phariſæe cæce, munda prius quod intus eſt calicis, &c. Et ideo recte nunc dicit: *Eiice primum*, quia circa hoc principaliter inſiſtendum, ut trabs, id eſt grave peccatum de interiori
Zach. 4 oculo eiiciatur. Purificate corda,
Eccl. 14 duplices animo. Quoniam ſicut dicitur: Qui ſibi nequam eſt, cui alii bonus erit? Debet enim charitas eſſe
1 Tim. 4 ordinata, ut primo intendat ſibi, & poſt alii ſecundum illud: attende tibi & doctrinæ: inſta in illis, hoc enim faciens, & teipſum ſalvum faciens, & eos qui te audiunt. Unde ſubditur: *Et tunc perſpicies*, id eſt perfecte aſpicies, oculo jam mundato, *ut educas feſtucam de oculo fratris tui*. Obſtreticante manu ejus, Job 26
eductus eſt coluber tortuoſus. Unde gloſſa. Non eſt prius doctor idoneus Gloſſ. interlin. in hoc cap.
alii mederi, qui nondum ſe ſanavit. Unde in omnibus talibus eſt ordo præcipue attendendus: ſtultus enim eſt & hypocrita, qui ſollicitius curat aliena facta, quam propria. Exemplum de collationibus Caſſianus in coll.
patrum eſt de eo qui poſuit arenam in ſacco, quem ſuperponens humero, habens poſterius arenæ multum, & anterius modicum: & interpretatus eſt illud multum, peccata eſſe propria, & illud modicum, peccata eſſe aliena: ſic enim facit hypocrita.

Non eſt enim arbor bona, &c. Poſtquam retraxit a temeritate judicandi, hic informat ad prudentiam diſcernendi, quod quidem facit hoc ordine. Primo enim proponit ſimilitudinem metaphoricam: ſecundo elicit eruditionem explicitam: tertio vero ex hoc redarguit ſimulationem deceptoriam. Proponitur ergo mataphorica ſimilitudo, cum dicitur:

Non eſt enim arbor bona, quæ facit Arbor.
fructus malos. *Enim*, non eſt hic cauſale, ſed continuativum. Arborem vocat, non voluntatem, quæ eſt a Deo, ſic enim eſt bona: ſed voluptatem, quæ non eſt bona, cum facit malum: nec etiam eſt mala, cum facit bonum, quod addit: *Neque arbor mala faciens fructum bonum*. Conformis eſt enim voluntas operi, ſicut arbor fructui. De fructu oris Prov. 12
ſui unuſquiſque replebitur bonis, & juxta opera manuum ſuarum retribuetur ei: quia ſicut dicitur: Exci- Sup. 3
detur, & in ignem mittetur. Unde ſpiritualiter arbores fructibus privantur per gelicidium iniquitatis, ſecundum illud Judæ in canonica ſua Judæ 1
de malis: Arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ. Tunc autem fructibus replentur, cum appropinquant calori charitatis, ſecundum illud: Videte ficulneam & omnes Infr. 21
arbores, cum producuntam ex ſe fructum, ſcitis quoniamprope eſt
æſtas.

Digitized by Google

æſtas. Unde prudens conſiderator arbores diſcernit per fructum. Propterea adjungit. *Unaquæque enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur*. Et hoc eſt, quod dicitur: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos, quia ſicut dicitur: Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſervitus, & cetera. Fructus autem Spiritus, eſt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, &c. Unde de viro juſto dicitur: Erit tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Nec mirum: quia bonorum laborum glorioſus eſt fructus, ſed malorum nullus. Quem fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus non erubeſcitis? Et ideo dicitur de avaro: Qui amat divitias, fructum non capiet ex eis. Et quod arbor diſcernatur per fructum, probatur per ſenſibile experimentum, cum ſubditur. *Neque enim de ſpinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant uvam*. Duos ponit fructus præcipue laudabiles, ſcilicet ficus & uvas. Unde alibi introducitur ficut, & vitiis per proſopopœjam loquentes. Ficus ſic: Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam, fructuſque ſuaviſſimos? Et vitis ſic: Numquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum & homines? Duo etiam arbuſta ponit peſſima, ſcilicet rubum, & ſpinam, quæ gignit terra propter peccata humana, ſecundum illud: Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: ſpinas & tribulos germinabit tibi. Sed ſpiritualiter per ficum dulcem intelligitur dulcedo pietatis: per ſpinas homines intelliguntur iracundi, & ſchiſmatici, qui non poſſunt aliis compati. Prævaricatores quaſi ſpinæ evellentur univerſi, quæ non tolluntur manibus. Et ſi quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lanceato. Per uvam intelligitur perſpicua cognitio veritatis: & per rubum homines hæretici, a quibus detinentur ſuperbi: ſecundum illud: Levavit Abraham oculos ſuos, viditque poſt tergum arietem poſt vepres hærentem cornibus. Iſta duo hominum genera diſſipant vineam Domini exercituum, ſcilicet ſchiſmatici & hæretici. Super humum populi mei ſpinæ & vepres aſcendent. Expectavit ut faceret uvas, & fecit labruſcas. Et poſt: Aſcendent ſuper eam vepres & ſpinæ.

Matth. 7
Gal. 5
Pſalm. 1
Sap. 3
Rom. 6
Eccl. 5
Proſopopœia.
Iudic. 9
Gen. 3
Iſa. 27
Gen. 22
Iſa. 23
Iſa. 5

Secundo autem elicitur expreſſa eruditio: cum adjungitur: *Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum*. Ad ſimilitudinem ſcilicet arboris bonæ, bonum theſaurum vocat habitum interioris perfectionis, ſive in affectu, quemadmodum ad quemdam dicitur: Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo juſti, ſive in intellectu, quemadmodum ad Apoſtolos dicitur: Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera. De utroque bono theſauro bona proferuntur tam opera quam etiam verba. Unde: Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos? Oſtendat ex bona converſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Et ſicut bonus homo bonæ arbori comparatur ita & malus, malæ. Unde & addit: *Et malus homo de malo theſauro profert malum*. Malum theſaurum malam vocat voluntatem, & malam conſcientiam: Micheas: Adhuc ignis in domo impii & theſauri iniquitatis. Et certe malo corde procedunt mala opera, & immunda verba. Unde. De corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, & cætera. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & commaculant hominem, & ſimiliter mala verba, ſecundum illud Proverbiorum: Teſtis fidelis non mentietur: profert autem mendacium doloſus teſtis. Et rationem hujus ipſe reddit, cum ſubjungit: *Ex abundantia*

Prov. 21
Matth. 13
Iac. 3
Mich. 6
Marc. 7
Prov. 14

Digitized by Google

tia enim cordis loquitur, bonum ſcilicet verbum aut malum. De bono: Lingua gratioſa in bono homine abundat. Et alibi: Sapientiæ Dei aſtabit laus, & in ore fideli abundabit. Et de malo: mens juſti meditabitur ſapientiam, os impiorum redundabit malis. Et in eodem: Os fatuorum ebullit ſtultitiam.

Eccl. 6 Eccl. 15 Prov. 15 Ibidem.

Tertio vero redarguitur deceptoria ſimulatio, cum ſubjungitur: *Quid autem vocatis me Domine, Domine?* ſcilicet confeſſione oris. *Et non facitis quæ dico*, omiſſione boni operis. Oſtenſio enim reverentiæ in ore fallax eſt: niſi adſit pariter exhibitio obedientiæ in opere. Unde de talibus. Appropinquat populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me, cor autem ejus longe eſt a me. Et Matthæus: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Et ad Titum: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Et ita eſt in eis repugnantia, quia verbum indicat bonitatem in corde, & factum oſtendit malignitatem in opere: tales non decipiunt Dominum, ſed fallunt ſemetipſos, ſecundum illud: Eſtote factores verbi, & non auditores tantum fallentes voſmetipſos. Unde Matthæus: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei, &c.

Iſa. 29 Matth. 15 Tit. 1 Iac. 1 Matth. 7

Omnis qui venit ad me. Poſtquam informavit ad prudentiam diſcernendi, hic invitat ad diligentiam operandi, & hoc ſub duplici metaphora, in quarum prima commendat obedientes: in ſecunda vero vituperat negligentes, ibi: *Qui autem audit, & non facit &c.* Circa commendationem obedientis, primo præmittit obedientis actum: ſecundo modum: tertio fructum. Quantum ad actum igitur vere obedientis, dicit:

Omnis qui venit ad me, ſcilicet fideliter credendo, *audit ſermones meos*, devote intelligendo. *Et facit eos*, ſcilicet opere complendo: *Oſtendam, vobis, cui ſimilis ſit.* Ex quo colligitur, quod vere obedientis eſt, primo per fidem venire, credendo fideliter de quo adventu: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Sic veniunt parvuli ſecundum illud: Sinite parvulos venire ad me: deinde audire, intelligendo vivaciter. Auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam. Et Jacobus: Sit omnis homo velox ad audiendum. Tertio vere obedientis eſt implere efficaciter. Unde: Juxta te eſt ſermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum. Alioquin non juſtificaberis apud Dominum, quia, ut dicitur ad Romanos: Factores legis juſtificabuntur.

Ioan. 6 Matth. 19 Eccl. 3 Iac. 1 Deut. 30 Rom. 2

Quantum ad vere obediendi modum, adjungit documentum ſimilitudinarium de ædificante domum, cum ſubdit: *Similis eſt homini ædificanti domum*, per profectum virtutum: Diligenter exerce agrum tuum, & poſtea ædifices domum tuam. Hæc quidem domus, eſt bona conſcientia: Intrans in domum meam, conquieſcam cum illa. Sapiens mulier ædificat domum ſuam: inſipiens, extructam quoque manibus deſtruit. Qui fodit in altum, per deſcenſum humilitatis facit ſecundum præceptum Eliſæi: Facite alveo torrentis hujus foſſas, & foſſas: ſcilicet per humilitatem in intellectu pariter & affectu. Sed huic reſpondet ſuperbia illius mali villici: Fodere non valeo, mendicare erubeſco. Cujus rurſus contrarium redditur; Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo a facie timoris Domini. Ille enim altius fodit magis, qui per humilitatem deſcendit, & hujus ædificium altius aſcendit: Qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. *Et poſuit fundamentum ſupra petram*, per ſtabilimentum charitatis, ſecundum illud: In charitate radicati & fundati. Hæc charitas fundatur ſuper Chriſtum, qui eſt petra ſolida, ſecundum illud: Ecce ego mittam in fundamentis

Prov. 24 Prov. 14 4 Reg. 3 Inf. 16 Iſa. 2 Infr. 18 Eph. 3 Iſa. 28

tis Sion lapidem, lapidem probatum, A angularem, pretioſum, in fundamento fundatum. Super hunc fundat charitas, dum facit implere ejus mandata: ſecundum illud: *Ioan. 14* Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me. *Eccl. 26* Et hic eſt in Chriſto fundatus: Fundamenta æterna ſuper petram ſolidam, ſic mandata Dei in corde mulieris ſanctæ. Ambroſius: *Amb. tom. 3 lib. 5 in 6 cap. Lucæ ſub finem.* Omnium virtutum fundamentum eſt cœleſtium obedientia mandatorum. Hic eſt ergo modus vere obediendi divinis præceptis, ut ſit ſedulitas in profectu virtutis, ſit profunditas in deſcenſu humilitatis, ſit firmitas in affectu charitatis.

Quantum ad veræ obedientiæ fructum, ſubjungit: *Inundatione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, &c.* Obſervatio namque divinorum mandatorum firmat contra impulſum tentationum, quam deſignat per inundationem, quantum ad tentationem exteriorem a dæmonibus, ſecundum illud: *Iſa. 8* Adducet ſuper eos aquas fluminis fortes & multas, regem Aſſyriorum, & omnem gloriam ejus. Et aſcendet ſuper omnes rivos ejus, & fluet ſuper univerſas ripas ejus, & ibit per Judam inundans, & tranſiens uſque ad collum veniet. Hic aperte deſignat diabolum. *Job 21* Quoties lucerna impiorum extinguetur, & ſuperveniet eis inundatio? Deſignat etiam tentationem per illiſionem fluminis, cum addit: *Illiſum eſt flumen domui illi*, quantum ſcilicet ad tentationem interiorem, ſcilicet timoris, vel doloris, vel lætitiæ, vel amoris. *Nahum. 2* Portæ fluviorum apertæ ſunt. Quod quidem fit, quando ingrediuntur tentatione interius, ut poſſit clamare cum propheta: *Pſalm 3* Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam. Sed hæ tentationes non prævalent contra divinorum mandatorum obſervatores, propterea ſubdit: *Et non potuit eam movere*. *Prov. 16* Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius: juſtus autem quaſi fundamentum ſempiternum. In Pſalmo: Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, ut non *Pſalm. 16* moveantur veſtigia mea. Hujus autem ſtabilitatis ratio redditur, cum ſubditur: *Fundata enim erat ſupra firmam petram*: Hinc dicitur de juſto: *Iſa. 22* Figam illum paxillum in loco fideli. Hæc quidem fixio eſt per charitatem: *Rom. 8* Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? Veræ igitur obedientiæ fructus eſt victoria tentationis exterioris & interioris per virtutem ſtabilis fundamenti. *Qui autem audit, & non facit, & cetera.* Hic poſt commendationem vere obedientis, ſubjungit B vituperium negligentis: præmittens negligentis vitium, addens periculum, & negligentis præcipitium. Præmittit ergo negligentis vitium, cum ſubdit: *Qui autem audit, & non facit*, ſicut Balaam: *Num. 24* Dixit auditor ſermonum Dei, qui novit doctrinam Altiſſimi. Hic reprehenſibilis eſt, quod oſtendit per ſimile, cum ſubdit: *Similis eſt homini ædificanti domum ſuam ſupra terram ſine fundamento*. Terram vocat locum inconſtantem, & facile mobilem, ſecundum illud: *Pſalm. 1* Non ſic impii, non ſic, ſed tamquam pulvis, quem proiicit ventus a facie terræ. Iſaias: *Iſa. 24* Confractione confringetur terra, C contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra, agitatione agitabitur terra ſicut ebrius, & auferetur quaſi tabernaculum unius noctis. Job: *Job 4* Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, conſumuntur velut a tinea? Et hoc eſt, quia non ſunt in charitate radicati, ſed in terrena cupiditate. *Sap. 4* Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas.

Adjungit negligentis periculum in illiſione fluminum cum adjungit: *In quam illiſus eſt fluvius*, id eſt, tentatio impellens, ex qua imminet periculum ruinæ. *Ezec. 13* Dic ad eos qui liniunt parietem abſque temperamento, quod caſurus ſit. Erit enim imber inundans, & dabo lapides præ-

grandes, deſuper irruentes, & ventum procellæ diſſipantem. De talibus *Iſa. 28* Iſaias: Flagellum inundans cum tranſierit: eritis ei in conculcationem. Quandocumque pertranſierit, tollet vos. Ii enim ſunt, de quibus *Inf. 8* dicitur: Hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

Subjungit poſtremo negligentis præcipitium, cum ait: *Et continuo cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna*. *Zac. 14* Erit ruina equi, & muli, & cameli, & aſini, & omnium jumentorum, id eſt, omnium hominum animalium & negligentium, & *Soph. 1* impiorum. Dicit Dominus: congregans hominem & pecus, congregans volatilia cæli & piſces maris: & ruinæ impiorum erunt: & diſperdam *Prov. 4* homines a facie terræ. Nec mirum quia: Via impiorum tenebroſa, neſciunt ubi corruant. Ex periculo igitur & vituperatione negligentium, & commendatione obedientium, ſufficienter innuitur diligentia agendorum, & in hoc documenta divina habent terminum.

CAPUT VII.

CUM *autem impleſſet omnia verba ſua*, poſtquam proſecutus eſt doctrinæ Chriſti veritatem, hic ad ipſius commendationem manifeſtat doctoris ſublimitatem, quam oſtendit eſſe præcipuam propter tria: ſcilicet propter excellentiam poteſtatis: & propter evidentiam veritatis, ibi: *Et exiit hic ſermo*: Et propter affluentiam pietatis, ibi: *Rogabat autem illum quidam de Phariſæis*. Excellentia oſtenditur in operando magna miracula. Evidentia veritatis in approbando vera teſtimonia. Affluentia pietatis, in condonando peccata. Quantum ad primum, intelligendum quod prima pars habet duas *Inf. eod. Eod.* partes ſecundum duo miracula. Quorum primum eſt curatio pueri morituri: ſecundum eſt reſuſcitatio adoleſcentis jam mortui, quæ ibi deſcribitur: *Et factum eſt: deinceps ibat* A *Jeſus, &c.* In ſanatione namque morituri, oſtenditur Dominus vitæ, qui poteſt vitam pereuntem ſalvare. In ſuſcitatione mortui, Dominus mortis, qui poteſt mortem ſuperare. Item in ſanatione corporis mo- *Eod.* rituri oſtenditur Dominus corporum, qui poteſt corpus reparare. In ſuſcitatione mortui, Dominus animarum, qui poteſt animas ad corpora revocare. Quantum igitur ad ſanationem pueri ægrotantis, tria introducit Evangeliſta ad explicationem miraculi facientia. Primum eſt opportunitas faciendi miraculum. Se- *Inf. eod.* cundum eſt dignitas impetrandi remedium, ibi: *Cum audiſſet de Jeſu,* B *miſit, &c.* Tertium eſt congruitas accelerandi beneficium, ibi: *Et cum jam non longe eſſet, &c.* Opportunitas igitur faciendi miraculum colligitur ex tribus, ſcilicet ex temporis commoditate, ex loci congruitate, & ex morbi neceſſitate. Primo igitur quantum ad commoditatem corporis dicitur: *Cum autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis*, id eſt, poſt tempus prædicationis perfectæ & completæ, quæ proprie ſpectat ad illum doctorem, ſecundum illud Eccleſiaſtici: *Eccl. 43* Multa dicemus, & deficiemus in verbis, conſummatio ſermonum ipſe eſt in omnibus. Ipſe ſcilicet abbreviatus in carne, C ſecundum illud Iſaiæ: *Iſa. 10* Conſummatio abbreviata inundabit juſtitiam. Et: *Iſa. 28* Conſummationem & abbreviationem audivi a Domino Deo exercituum: hoc dicebat in præſentia populi audientis Chriſtum. Ad quem Chriſtus dixit: *Sup. Luc. 4* Hodie impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris, ſcilicet Judæorum.

Secundo quantum ad cognitionem loci, ſubditur: *Intravit Capharnaum*, ubi miracula facere conſueverat, ſecundum illud quod dicitur: *Ibidem.* Quanta audivimus facta in Capharnaum, &c. Unde Matthæus dicit; *Matth. 11* Et tu Capharnaum, numquid uſque in cœlum exaltaberis? Quod dicit propter multas virtutes, quas ibi fecit. Ratio hujus eſt, quia hæc civitas Galilææ erat

Digitized by Google

in confinio gentium, & per hoc oſtenditur Chriſtus lapis angularis, ſecundum illud ad Epheſios: Ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem. Et in hoc impleta eſt prophetia Iſaiæ: Primo tempore alleviata eſt terra Zabulon, & terra Nephtalim, & noviſſimo aggravata eſt via maris trans Jordanem Galilææ gentium, &c. *Epheſ. 2* *Iſa. 9*

Tertio quantum ad morbi neceſſitatem adjungitur: *Centurionis autem cujuſdam ſervus male habens erat moriturus*, ita gravem habebat morbum, ſecundum illud Matthæi: Puer meus jacet in domo paralyticus, & male torquetur. Centurionem autem vocat eum, quia præerat centum militibus: quod faciebant ex induſtria in præliis, ut ſcirent facilius numerum bellatorum. Unde erant ibi Tribuni, Decuriones, Quinquagenarii, & Decani: qui denominantur a numero eorum, quibus præſunt. Tribunus autem dicitur qui præeſt mille. Et hoc ad exhortationem populi conſtituere conſulebat Jetro Moyſi in Exodo: Conſtitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui judicent populum omni tempore. Hic Centurio, licet plures haberet ſervos, hunc charum habebat inter alios, ideo ſubdit. *Qui illi erat pretioſus*, id eſt affectuoſius dilectus; ſecundum illud Eccleſiaſtici: Si eſt tibi ſervus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua, Quia ſecundum illud Proverbiorum: Servus ſapiens dominabitur filiis ſtultis. Unde ſervus hic licet eſſet infirmus, non tamen erat ſuo Domino oneroſus, ſed charus propter Domini ſui pietatem. Novit juſtus jumentorum ſuorum animas. *Et cum audiſſet de Jeſu*, &c. Poſt opportunitatem faciendi miraculum, ſubdit hic Evangeliſta dignitatem impetrandi remedium, quemadmodum colligit Evangeliſta ex tribus, ſcilicet ex centurionis reverentia in ſupplicando, ex ſeniorum confidentia in poſtulando, & ex ſalvatoris clementia in condeſcendendo. Quæ tria in unum concurrentia, dignum faciunt ſervum ægrotum ad inveniendum remedium ſanitatis. Quantum igitur ad Centurionis reverentiam ſupplicantis præmittit. *Matth. 8* *Exod. 18* *Eccl. 33* *Prov. 17* *Prov. 12*

Et cum audiſſet de Jeſu, non ſolum aure corporis, ſed & aure cordis, ſecundum illud ad Rom. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti. Et quia fides facit cum reverentia accedere, dum admirabilem Dei prædicat majeſtatem, ideo ſubdit: *Miſit ad eum ſeniores Judæorum*, quaſi ipſe non eſſet dignus accedere, nec auderet, ſicut filii Iſrael tempore dationis legis dixerunt ad Moyſen: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Et hanc cauſam ipſe reddit infra, eodem: Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus, ut venirem ad te. Et ideo illos miſit, non tamquam nuntios inferiores, ſed tamquam digniores. Et ideo mittebat ſeniores, quia ipſi ſunt pro ætate & ſapientia reverendi & audiendi. In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia: Unde per eos Dominum interpellabat: quod notatur, cum ſubditur: *rogans eum ut veniret, & ſalvaret ſervum ejus*, ſecundum illud Eccleſiaſtici: In tua infirmitate ne deſpicias teipſum, adora Dominum, & ipſe curabit te. Similiter & alium propter te, quia: Oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus. Sed videtur huic contrariari Matthæus: qui dicit, quod Centurio ipſe acceſſit ad Dominum. Sed non eſt contrarietas, quia ſicut dicit Beda, Matthæus loquitur de acceſſu per fidem, Lucas narrat ordinem rei geſtæ. Auguſtinus etiam dicit quod ſecundum communem modum dicitur accedere, qui incipit ire. Dicitur etiam rogare qui per alium facit. Unde nulla eſt contrarietas, ſed tunc eſſet, ſi diceret Matthæus quod corporaliter ad eum perveniſſet in propria perſona, quod non dicit: ſed quod dicit, ſtat cum dicto Lucæ, & unus alterum explicat, & confirmat. *Rom. 10* *Exod. 20* *Inf. eod.* *Iob 12* *Eccl. 38* *Jac. 5* *Matth. 8* *Beda to. 5 in 7 cap. Lucæ lib. 2* *Aug. to. 4 lib. 2 de concord. Evang. cap. 20*

Quantum autem ad ſeniorum confidentiam intercedentium, ſubdit: *At illi cum veniſſent ad Jeſum, rogabant*

Digitized by Google

bant eum ſollicite, quia hoc faciebant ex amore & confidentia. Solicitudine non pigri, ſpiritu ferventes, Domino ſervientes, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi inſtantes, neceſſitatibus ſanctorum communicantes. Et quia potiſſima ratio impetrandi eſt meritum ejus, pro quo petitur, ideo additur: *Dicentes ei, quia dignus eſt ut hoc ei præſtes*, & ſic jam inveniſti quem quæris, ſecundum illud quod de Sapientia dicitur: Quoniam dignos ſe, ipſa circuit quærens, & in viis oſtendet ſe illis hilariter, & in omni providentia occurret illis. Et ad hujus dignitatis comprobationem adjungit. *Diligit enim gentem noſtram*, cum tamen ſi alienigena. Et ideo tu qui es de gente noſtra, debes eum rediligere, ſecundum quod dicis de te: Ego diligentes me, diligo: Nec tantum diligit ore vel lingua, ſed opere & veritate. Unde addunt: *Et ſynagogam ipſe ædificabit nobis*, quod quidem magnum beneficium fuit, & ſignum magni amoris. Unde Gregorius de charitate dicit, quod amor operatur magna ſi eſt: ſi autem operari renuit, amor non eſt. Et quoniam magnam præſtet eleemoſynam, dignus eſt ut magnam ei facias gratiam, ut cognoſcas illud eſſe verum: Benefac & juſto invenies retributionem magnam & ſi non ab ipſo, certe a Domino, quaſi dicant: oſtende te Dominum populi noſtri, ut facias huic ſicut obſtetricibus quæ fecerunt miſericordiam cum Hebræis, de quibus dicitur: Quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificavit illis domos.

Rom 12 · Sap 6 · Prov. 8 · Eccl. 12 · Exodi 1

Quantum ad Salvatoris clementiam condeſcendentis, ſubditur: *Jeſus autem ibat cum illis*, omnino ſatisfaciens petitioni eorum. Maluit autem Dominus petitioni eorum ſatisfacere, quam petitioni reguli dicentis: Domine, deſcende priuſquam moriatur filius meus, ſive propter majorem fidem & humilitatem Centurionis cui Dominus magis condeſcendebat, ſecundum illud: Domine, oculi ſui reſpiciunt fidem. Sive ad commendandam humilitatem, ſecundum quod dicit Ambroſius: Ad filium reguli ire noluit, ne divitias honorare videretur: ad ſervum vero Centurionis vadit, ne ſervilem conditionem ſpreviſſe putaretur. Elucet quidem fides in operibus, dum ſanat: ſed plus operatur humilitas in affectibus, dum vadit. Vel hoc facit ad excludendam perſonarum acceptionem, ſecundum quod dicitur: Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. Unde in Actis: In veritate comperio, quia non eſt perſonarum acceptor Deus. Et ideo Jacobus: Nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Jeſu Chriſti gloriæ. Quod fit, quando dives præfertur pauperi, ſicut dicitur ibidem.

Joan. 4 · Hier. 5 · Ambr. lib. 5 in cap. 7 Lucæ. · Sap. 6 · Act. 10 · Iac. 2

Et cum jam non longe eſſet, &c. Poſt opportunitatem faciendi miraculum, & dignitatem impetrandi remedium, ſubditur hic modo congruitas accelerandi beneficium: quæ quidem conſiſtit penes meritum fidei excellentis: cujus excellentia triplex comprobatur. Prima ſcilicet ex humilitate confeſſionis devotæ. Secunda ex auctoritate teſtificationis divinæ, ibi: *Quo audito &c.* Tertia ex celeritate curationis optatæ, ibi: *Et reverſi qui miſſi fuerant*. Quantum ad humilitatem devotæ confeſſionis, nota quod Centurio excellentiam divinæ poteſtatis primo inſinuat: ſecundo explicat verbo, tertio probat argumento. Inſinuat autem, cum non audet eum ſuſcipere: explicat verbo, cum dicit eum omnia poſſe, & probat argumento, quod omnia debent ei obtemperare, propter quod ait.

Et cum jam non longe eſſet a domo, prope enim erat domui corporali, ſed propior domui mentali juxta illud Pſalmi: Prope eſt Dominus omnibus invocantibus eum. Diverſum dicitur de malis: Prope es tu ori eorum, longe a renibus eorum. Non talis erat iſte, cujus ſignum erat præcipua humilitas quam oſtendit, primo confitendo ſuam indignitatem, cum

Pſalm. 144 · Hier. 12

cum dicit: *Miſit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine noli vexari*, quaſi diceret: Non ſum talis quod propter me debeas laborare & corporaliter fatigari, quia laborioſum erat illi illuc ire, ſecundum illud: Jeſus autem fatigatus ex itinere ſedebat ſic
Joan. 4 ſupra fontem. Quod non dicebat, quia recuſaret præſentiam Chriſti corporalem, ſed propter ſuam indignitatem. Unde & addit: *Non enim ſum dignus, ut ſub tectum meum intres*, quod dicit conſideratione ſuæ immunditiæ, & peccati, ſicut & Pe-
Sup. 5 trus ſupra: Exi a me Domine: quia homo peccator ſum, dixit Areuna
2 Reg. 24 regi: Quid cauſæ eſt, ut veniat Dominus meus rex ad ſervum ſuum? Et hæc indignitas non latebat eum per ſuperbiam, ſed nota erat ei per humilitatem præcipuam. Ideo adjungit: *Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus, ut venirem ad te*, ſignum eſt humilitatis: ſecundum il-
Phil. 2 lud: In humilitate ſuperiores ſibi invicem arbitrantes. Hoc arbitrium erat in Apoſtolo per veram humili-
1 Cor. 15 tatem, qui dicebat: Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus. Ambroſius:
Ambr. l. 3 li. 5 in ca. 7 Lucæ. Militari tumore depoſito, reverentiam ſumit, ad fidem facilis, ad honorificentiam promptus. Et hoc quidem facit vera humilitas, ſecundum
Eccl. 3 illud: Magna potentia Dei ſolius: & ab humilibus honoratur. Unde iſte non ſolum honorificabat Dominum confitendo ſcil. ſuam indignitatem, ſed & proferendo divinæ virtutis ſublimitatem, cum addit: *Sed dic verbo, & ſanabitur puer meus*,
Joan. 1 quaſi diceret: Non eſt apud te impoſſibile omne verbum: tu es enim illud verbum per quod omnia facta
Sap. 6 ſunt. Tu es ille ſermo qui ſanas omnia. Qui poteſtate plenus es. Qui
Heb. 4 es vivus & efficax, &c. *Dic ergo verbo, & ſanabitur puer meus*. Et quod ſufficiat, id oſtendit a minori cum adjungit: *Nam & ego ſum homo ſub poteſtate conſtitutus*, & ita aliis me recognoſco ſubjectum, ſecundum il-
Rom. 13 lud: Omnis anima poteſtatibus ſub-

A limioribus ſubdita ſit: ſic tamen ſubditus, quod & aliis præpoſitus, propterea dicit: *Habens ſub me milites*, qui ſcil. verbo meo obediunt. Unde addit: *Et dico huic: vade, & vadit, & alii; veni, & venit*. Sine contradictione, ſecundum illud: Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete Heb. 13
eis. Et hoc dicit quantum ad majora miniſteria: & quantum ad minora, addit: *Et ſervo meo*, ſcilicet dico: *Fac hoc, & facit*. Infra: Bea- Inf. 20
tus ille ſervus, quem, cum venerit Dominus, invenerit ita facientem, ſcilicet ſicut præcepit. Ex quo colligit, cum ipſe ſub nulla ſit poteſtate, & innumerabiles habeat ſubdi-
B tos, quod poteſt ſanare ſolo verbo. In quo confitetur Jeſum Dominum omnium. De quo: Omnia in omni Eccl. 44
neceſſitate obediunt ei.

Quantum autem ad auctoritatem divinæ teſtificationis ſubditur: *Quo audito, Jeſus miratus eſt*, id eſt, ad modum admirantis ſe habuit, non quia hoc eſſet ſibi ante incognitum vel magnum, ſed ut ſigno oſtenderet fidem gentilis hominis eſſe magnam, ſicut illius mulieris gentilis: O mulier magna eſt fides tua. Et Matt. 15
hoc manifeſtat verbo, cum addit: *Et converſus, ſequentibus ſe turbis dixit*, maxime diſcipulis, ad quos per benignitatem convertebatur, ut do-
C ceret, ſecundum illud: Qui appropinquant pedibus ejus, accipient de Deut. 33
doctrina illius: Qui ſectatur ſapientem, ſumet ſapientiam. Et dixit: Prov. 13
Amen dico vobis, nec in Iſrael tantam fidem inveni. Ubi major deberet inveniri, quia ipſi habent eam quaſi per hereditatem ab Abraham, de quo dicitur: Credidit Abraham Do- Gen. 15
mino, & reputatum eſt illi ad juſtitiam. Ipſi etiam habent per legem: Si crederetis Moyſi, crederetis for- Joan. 5
ſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit; ſi autem illius litteris non creditis, quo modo verbis meis credetis? Sed quo modo poteſt illud intelligi, cum beata Virgo de Iſrael fuerit? cui dicitur ſupra; Beata quæ credidiſti. Et etiam Apoſtoli. Sed Sup. 1

hoc de Centurione dicitur, non quia major eſt ſimpliciter, ſed reſpectu habito ad perſonam. Unde Chryſoſtomus: In modico ſermone ſapientiæ plus laudatur ruſticus quam in magno Philoſophus. Et puer ſi dicat aliqua ſapienter laudatur, ubi ſapientior vel perfectior non auditur: ſic & in propoſito intelligendum eſt. Vel poteſt dici quod intelligitur quantum ad reverentiam quæ exterius exhibetur. Vel quod in hoc intelligitur fides gentium.

Quantum ad celeritatem optatæ curationis, ſubjungitur: *Et reverſi qui miſſi fuerant domum*, quaſi ſpe de ſalute impetrata per verbum Chriſti, quod dixit. Et Matthæus exprimit, licet Lucas taceat: Sicut credidiſti fiat tibi. Et ſanatus eſt puer ex illa hora: quod tacet Lucas, quia ſatis poteſt colligi ex præmiſſis, quia ut dicit Beda: Mos eſt beati Lucæ ab aliis plena expoſita breviare, vel etiam de induſtria præterire: quæ autem brevius dicta ab aliis, vel omiſſa, ſolicitius dilucidare. Et ideo tacet Verbum Domini quod alii dicunt. Et dicit nuntiorum reverſionem, ut exprimat miraculi celeritatem, quod inſinuat cum adjungit: *Invenerunt ſervum, qui languerat, ſanum*. Ante ergo pervenit virtutis operatio, quam nuntiorum reverſio, ut ſic verum eſſe comprobetur, quod in Pſalmo dicitur: Velociter currit ſermo ejus. Nec mirum, quia idem eſt apud eum dicere & facere, ſicut Centurio fideliter credit & ore confeſſus eſt. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Et ideo credendo & confitendo, quod ſubito ſolo verbo poteſt facere, hoc merito fidei impetravit, ut ſic impleta oſtendatur Dominica promiſſio. Quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis & evenient vobis. Et ſic ſufficienter expreſſit Evangeliſta mirabilem curationem ſervi.

Matth. 8 — *Beda to. 5 li. 3 in ca. 7 Luca.* — *Pſalm. 147* — *Rom. 10* — *Marc. 11*

Curatio gentium. Spiritualiter hic ſecundum allegoriam intelligitur curatio populi gentilis, quod colligitur ex perſona egrotante, & ex perſona interveniente, & ex curationis ordine. Perſona namque ægrotans erat ſervilis conditionis, ſic & populus gentilis ante adventum Chriſti, quia ſerviebat peccato, ſecundum illud: Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. Et ratio hujus dicitur: A quo quis ſuperatus eſt, hujus & ſervus eſt. Et propter peccatum ſpecialiter idololatriæ, propter quod erant ſervi infirmarum rerum. Cum eſſemus parvuli, ſub elementis mundi eramus ſervientes. Et poſt: Quo modo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſervire vultis? Ad Galatas loquitur, qui fuerant gentiles. Ex perſona interveniente: quia fuerunt Seniores Judæorum, per quos intelliguntur Apoſtoli, ſecundum illud: Dominus ad judicium veniet cum ſenibus populi ſui, & principibus ejus. Iſti ſunt Apoſtoli, quibus dicitur: Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſrael, &c. Horum interventione gentilis populus eſt curatus, ſecundum illud: Euntes docete omnes gentes. Et per hos converſi ſunt ad fidem Chriſti, per quem illuminati & ſalvati ſunt, ſecundum illud: Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fœces Iſrael convertendas, dedi te in lucem gentium. Ex curationis ordine, quia per fidei magnitudinem, quæ præfertur fidei magnitudini Iſraeliticæ. Cæcitas ex parte contingit in Iſrael donec plenitudo gentium intraret, ut ſic omnis Iſrael ſalvus fieret. In actibus: Elegit Deus per os meum, dicit Petrus, audire gentes verbum Evangelii, & credere. Et poſtea: Et nihil diſcrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Non eſt diſtinctio Judæi & Græci, &c. Sequitur: Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.

Ioan. 8 — *2 Pet. 2* — *Gal. 4* — *Iſa. 3* — *Matt. 19* — *Matt. ult.* — *Iſa. 49* — *Rom. 11* — *Act. 15* — *Rom. 10*

Tropologia. Spiritualiter autem ſecundum Tropologiam deſignatur hic curatio viri peccatoris: ad quam tria concurrunt, ſcilicet hæc: primum eſt recognitio in-

infirmitatis propriæ, quia primo requiritur ut homo cognoſcat delictum. Hier. 2 Ad quod hortatur: Vide vias tuas in convalle, ſcito quid feceris. Alioquin non poteris juſtificari, ſicut Ibid. ibidem ſubditur: Ecce, ego judicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccavi. Hoc attendens ani- Hier. 31 ma pœnitens, dicit: Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus. Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam: & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſſi fœmur meum, &c. Secundum eſt interventio auctoritatis apoſtolicæ, quia dictum eſt Matt. 16 Petro: Et tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis,

B

& quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cælis. Et omni- Ioan. 20 bus Apoſtolis dicitur: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, Lev. 5 &c. Ideo dicitur in Leviticis: Orabit pro eo ſacerdos, & remittetur Heb. 5 ei. Unde ad Hebræos: Omnis namque pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Tertium eſt condeſcenſio poteſtatis divinæ appropinquans ad domum ægroti per gratiæ infuſionem: ſecundum il- Sup. 5 lud cantici Zachariæ: Ad dandam ſcientiam ſalutis, &c. per viſcera miſericordiæ Dei noſtri. Domini au-

C

tem gratia maxime appropinquat hu- Iac. 4 milibus ſecundum illud: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Excelſus enim Dominus & humilia reſpicit, &c. Unde in Pſalmo, Pſalm. 33 Juxta eſt Dominus iis, qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſalvabit. Sicut dicitur infra de Zachæo Inf. 19 puſillo: Feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Quoniam libenter humilibus con- Aug. tr. 8 in Pſal. 74 a princip. deſcendit. Auguſtinus: Altus eſt Deus, humilias te & venit ad te, exaltas te, & fugit a te. Et nota quod ſe aliter humiliavit Zachæus, aliter Centurio. Zachæus ſuſcipiendo, Centurio non audendo ſuſcipere. Utroque enim modo fit Domino reverentia. Unde benefacit, qui propter reverentiam corpus Dominicum ſuſcipit frequenter in Sacramento. Et bene etiam facit, qui propter reverentiam ceſſat, utrique enim ſalus datur, ſicut Centurionis ſervo, & ipſi Zachæo. Sic intelligendum eſt in propoſito.

Et factum eſt deinceps, &c. Poſt Inf. eod. miraculum de curatione morituri, ſubditur hic miraculum de ſuſcitatione mortui. In quo expreſſius fit demoſtratio excellentiæ Salvatoris. Ad hujus autem miraculi explicatam deſcriptionem tria introducuntur ab Evangeliſta. Primum eſt ratio movens reſpectu miraculi faciendi: ſecundum eſt cauſa efficiens reſpectu miraculi in fieri, & hoc notatur, ibi: *Quam cum vidiſſet Dominus, &c.* Tertium eſt efficacia ſubſequens reſpectu miraculi jam perfecti, ibi: *Et reſedit qui erat mortuus.* Ratio autem movens Dominum ad mirabiliter reſuſcitandum mortuum, duplex oſtenditus in littera: ſcilicet documentum ignorantium in intellectu, & ſolatium mœrentium in affectu. Et ſecundum hæc duo genera hominum introducuntur in prima parte, ſcil. comitantium in via, ut dirigantur per ejus doctrinam: & occurrentium in porta, ut conſolentur per ejus gratiam. Primo ergo quantum ad comitatum multitudinis erudiendæ, dicitur: *Et factum eſt, deinceps ibat Jeſus in civitatem quæ vocatur Naim.* Ibat, ſcilicet ad docendum: ſecun- Matt. 4 dum illud: Circuibat Jeſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & quia volentes diſcere comitantur doctorem, ideo addit: *Et ibant cum eo diſcipuli ejus, & turba copioſa.* Sciebant enim illud eſſe ve- Deut. 33 rum: Qui appropinquant pedibus e- Prov. 13 jus, accipient de doctrina illius. Et illud: Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit. Et idcirco dicitur: Ne deſpicias narrationem presbyte- Eccl. 8 rorum ſapientium: & in proverbiis eorum converſare; ab ipſis enim diſces ſapientiam & doctrinam intellectus. Et ideo turbæ commitantur

Dominum & diſcipulos ejus, ſecundum illud: Accedite ad eum, & illuminamini. *Pſalm. 33*

Secundo quantum ad occurſum multitudinis conſolandæ ſubjungitur: *Cum autem appropinquaret porta civitatis: ecce defunctus efferebatur filius unicus matris ſuæ*. De quo erat mœmor & luctus, quia mortuus, ſecundum illud. Super mortuum plora, defecit enim lux ejus. *Eccl. 22* Major etiam erat luctus, quia erat unigenitus, de quo fit planctus tanto amarior, quanto erat charior. Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum. *Hier. 6* Et David lugens Jonathan mortuum: Sicut mater unicum amat filium, ita ego te diligebam. *2 Reg. 1* Maximus autem erat luctus, quia mater erat omnino deſolata, propter quod dicitur; *Et hæc vidua erat*. Et ita jam omnino deſolata, carens tam ſolatio filii, quam mariti. Quod allegat illa mulier Thecuitis ad miſericordiam impetrandam: Heu mulier vidua ego ſum. *2 Reg. 14* Et ideo plangebat Hieremias viduitatem Hieruſlem: Quo modo ſedet ſola civitas plena populo, &c. *Thr. 1* Et propterea multi ei compatiebantur. Unde addit: *Et turba civitatis multa cum illa*, ſcilicet ad condolendum & conſolandum, quia hic erat mos Judæorum, ſecundum illud: Multi ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, ut conſolarentur eas de fratre ſuo, *Joan 11* ad quos omnes poterat hæc vidua dicere: O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus. *Thr. 1* Et poſt parum: Poſuit me deſolatum, tota die mœrore confectum. *Ibid.* Et ideo egebat conſolatione.

Quam cum vidiſſet Dominus. Hic tangitur cauſa efficiens reſpectu miraculi in fieri, quæ quidem fuit duplex, ſcilicet affectus pietatis in corde, inclinans ad miſerendum. Et virtus majeſtatis in ſermone, imperans ad reſurgendum. Primum reſpicit naturam aſſumptam: ſecundum vero æternam. Quantum ad affectum pietatis in corde dicitur:

A *Quam cum vidiſſet Dominus miſericordia motus ſuper eam*, ſcilicet quantum ad cordis affectum, ut poſſet dicere illud: Flebam quondam ſuper eo qui afflictus erat. *Job. 30* Et illud: Ab infantia mea crevit mecum miſeratio. *Job. 31* Et quia miſericordia latens in affectu apparet in affatu. *Dixit: Noli flere*, benigno ſermone eam conſolando, ſecundum illud: Cur viduæ conſolatus ſum. *Job. 29* Et Hieremias: Quieſcat vox tua a ploratu, & oculi tui a lacrymis. *Hier. 31* Et quia affectum cordis, & affatum oris comitari decens eſt effectum operis, ideo addit: *Et acceſſit, & tetigit loculum*, ut omnibus oſtenderet ſuam B benignitatem, qua non deſpicit mortuos, cum ſecundum legem tangens mortuum immundus eſſet, ſicut dicitur: *Lev. 21* & ut portantes humiliter ſiſtere faceret tangendo, non imperando. Unde ſubditur: *Hi autem qui portabant, ſteterunt*, ſcilicet miraculum expectantes, ſecundum quod ipſi Job dicitur: Auſculta hæc Job: ſta, & conſidera mirabilia Dei. *Job. 37*

Quantum autem ad imperium majeſtatis in ſermone, ſubditur: *Et ait adoleſcens, tibi dico, ſurge*. *Eph. 5* Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Ut ſic verificetur illud: Omnes qui in mo- *Joan. 5* C numentis ſunt, audient vocem filii Dei. Quæ quidem eſt vox imperans, & potens mortuos ſuſcitare ratione ſuæ virtutis, ſecundum illud: Dabit voci ſuæ vocem virtutis. *Pſalm. 67* Et recte, quia dicit Auguſtinus: Nemo tam facile dormientem excitat in lecto, quam facile Chriſtus revocat in ſepulchro. *Aug. ſerm. de Verbis Dom. ſerm. 44* Dirigit autem hunc ſermonem ad mortuum, non ſolum ut excitativum, ſed ut auditus reparativum, ut oſtendat verum eſſe illud: Principium, qui & loquor vobis; *Joan. 8* Principium ſcilicet interius operando, qui loquor exterius excitando. Unde in Chriſto, quia caro juncta eſt verbo æterno, vox exterior juncta eſt illi dicere interiori, quod eſt principium om-

nis

Gen. 1 nis conditionis : ſicut patet in operibus ſex dierum. Eſt etiam principium omnis reparationis : Tuus Domine, ſermo qui ſanat omnia.
Sap. 16

Et reſedit, qui erat mortuus. Hic tertio notatur efficacia ſubſequens, reſpectu miraculi jam perfecti. Quæ quidem duplex eſt, ſecundum duplicem finem, ſcilicet operis & intentionis. Prima efficacia eſt ſuſcitatio mortui : ſecunda vero promotio fidei. Primo ergo determinatur ſuſcitatio mortui ut nota plebi aſſiſtenti, cum dicit : *Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui*. In quo apparet manifeſte quod vivebat : quia dupliciter vita dignoſcitur ſcilicet per ſpiritum, & motum. Non eſt dubium quin loqueretur verba divinæ laudis, quod quidem non eſt mortuorum, ſed viventium ſecundum illud Pſalmiſtæ : Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum. Sed nos, qui vivimus, benedicimus Domino ex hoc nunc, & uſque in ſæculum. Et nota, quod ſuſcitatio puellæ probatur manducatione, quia juſſit dari illi manducare. Suſcitatio Lazari ambulatione dicitur quod Chriſtus dixit : Solvite, & ſinite abire. Suſcitatio adoleſcentis locutione, ut hic. Et reſpicit manducatio actum vegetabilis. Ambulatio actum ſenſibilis. Locutio actum rationalis, ut hac triplici probatione Chriſtus oſtendatur Dominus animæ, ſecundum omnem ſui potentiam, & virtutem. Nec tantum erat nota plebi aſſiſtenti, ſed grata matri deſideranti. Unde ſubdit : *Et dedit illum matri ſuæ*. In quo oſtendit ſe illum ſuſcitaſſe ad matris conſolationem. Unde ipſa poterat dicere illud Annæ : Pro puero iſto oravi, & dedit mihi Dominus petitionem meam, qua poſtulavi eum. Idcirco & ego commodavi eum Domino cunctis diebus. Et ſequitur : Et adoraverunt ibi Dominum. Sic Elias tradidit puerum reſuſcitatum matri ſuæ, & ait illi : En vivit filius tuus. Sed ille tradidit, iſte dedit : quia ille fuit miniſter ſuſcitationis, iſte vero dator vitæ & ſalutis.

(Pſal. 113 — Marc. 5 — Joan. 11 — 1 Reg. 1 — 3 Reg. 17)

Secundo vero deſignatur promotio fidei, quantum ad reverentiam Creatoris, cum dicitur : *Accepit autem omnes timor : & magnificabant Deum*, timor ſcilicet reverentiæ magnificantis. Timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui ſibi videntur eſſe ſapientes. Et : Timebunt qui ab Occidente nomen Domini : & qui ab Ortu ſolis, gloriam ejus. Et ſic timentes, corde glorificabunt, & magnificabunt. Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, ſupervalebit adhuc, & admirabilis magnificentia ejus. Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum poteſtis : major eſt enim omni laude. Et ſubjungitur : Quis videbit eum & enarrabit? Et quis magnificabit eum, ſicut eſt ab initio? Sed non ſufficit promotio fidei ad reverentiam Creatoris ſine intelligentia Mediatoris. Et ideo quantum ad illam, adjungitur : *Dicentes quia propheta magnus ſurrexit in nobis*, id eſt, Chriſtus mediator ſecundum illud : Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tamquam me ipſum audietis. *Et quia Deus viſitabit plebem ſuam*, ſcilicet per Chriſtum redemptorem, ſecundum illud Zachariæ : Benedictus Dominus Deus Iſrael : quia viſitavit, & fecit redemptionem plebis ſuæ. Et hoc ſecundum illud Geneſis : Poſt mortem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram, quam juravit Abraham. Quod intelligitur de viſitatione per mediatorem Chriſtum. Et ſic apparet ex prædictis, quo modo manifeſtatus eſt quantum ad excellentiam poteſtatis ſuæ.

(Job 37 — Iſa. 59 — Eccl. 43 — Deut. 18 — Act. 3 — Sup. 1 — Gen. 50)

Secundum ſpiritualem intelligentiam nota quod triplex ſtatus in proſecutione hujus miraculi deſignatur, ſcilicet ſtatus juſtitiæ in comitatu Dominico : ſtatus injuſtitiæ in adoleſcente mortuo : & ſtatus pœnitentiæ in eodem reſuſcitato.

(Senſus ſpiritualis.)

Sta-

Status quidem juſtitiæ deſignatur in Chriſto & comitatu ſuo. Nam triplex eſt ſtatus juſtorum, ſcil. contemplationis, prælationis, & actionis. Status prælatorum in Chriſto, de quo dicitur a Joanne: Ego ſum paſtor bonus: Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Ubi in ſe oſtendit formam rectæ prælationis. Status contemplativorum in diſcipulis qui admittuntur in montem in transfiguratione Domini, ſecundum illud: Aſſumpſit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelſum ſeorſum: & transfiguratus eſt ante eos. Et infra: Converſus ad diſcipulos ſuos, dixit: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Hoc dicitur contemplativis. Status activorum deſignatur in turba, quæ verſatur in fluctibus mundi, infra: Martha, Martha ſollicita es, & turbaris erga plurima. Unde: In mundo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum. De hoc triplici ſtatu juſtitiæ dicitur in figura: Si fuerit in medio ejus, Noe, Daniel & Job: Ipſi juſtitia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dominus, &c. Per Noe intelliguntur prælati. Per Danielem, cui data eſt intelligentia viſionum, contemplativi. Per Job, activi. Status vero culpæ deſignatur in adoleſcente mortuo, cujus triplex eſt gradus. Primus in interiori affectione: ſecundus in exteriori operatione: tertius vero in conſuetudine ſive obſtinatione. Hi tres ſtatus per tres mortuos a Domino ſuſcitatos deſignantur, tum ratione locorum, tum ratione ætatum. Nam ſtatus peccantium in corde deſignatur per puellam mortuam in domo, de qua habetur apud Marcum. Status peccantium in opere, per adoleſcentem, qui ad portam civitatis inventus eſt, quia jam proceſſit peccatum, de quo hic. Status peccantium per conſuetudinem & obſtinationem, per Lazarum, jam in virili ætate jacentem quatriduanum mortuum & fœtidum in ſepulchro. His tribus reſpondent tres mortui ſuſcitati in veteri teſtamento, ſcilicet puerulus ab Eliſæo filius mulieris Sunamitis. Adoleſcens filius mulieris Sareptanæ ſuſcitatus ab Elia. Et vir ab Eliſæo mortuo. In quibus deſignantur tres prædicti ſtatus. Poſſunt etiam in iis tribus tres radices peccatorum deſignari, quia unus mortuus eſt ex languore ægritudinis, in quo concupiſcentia carnis. Alius ex fervore ſitis, in quo cupiditas mundi. Tertius inviſibiliter, in quo ſuperbia vitæ. Status autem pœnitentiæ deſignatur in adoleſcente reſuſcitato, de quo dicitur, quod *reſedit*, *& cœpit loqui*, *& redditus eſt matri*. Reſedit quidem per contritionem, quæ levat caput a terra. Surgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris. Hieremias: Solus ſedebam, quoniam amaritudine repleviſti me. Cœpit loqui per confeſſionem Job: Loquar in amaritudine animæ meæ, dicam Deo: Noli me condemnare. Et item: Non parcam ori meo, loquar in tribulatione ſpiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ meæ. Redditus eſt matri Eccleſiæ per ſatisfactionem, quia ſatisfacere, eſt debitum reddere, non tantum Deo Patri, ſed etiam matri Eccleſiæ. In cujus figura dicitur: Tolle puerum iſtum, & duc eum ad matrem ſuam. Et ſicut mater libenter ſuſcipit filium ſuſcitatum, ſic Chriſtus & Eccleſia gaudenter peccatorem pœnitentem. Unde infra: Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, & revixit.

Et exiit hic ſermo. Poſtquam oſtenſa eſt ſufficienter excellentia poteſtatis in Chriſto, per magnitudinem duplicis miraculi, hic ſecundo oſtenditur evidentia veritatis in eodem per certitudinem veritatis teſtimonii, quod quidem fuit teſtimonium Præcurſoris. Ad hujus autem teſtimonii certificationem dupliciter procedi poteſt & debet aut per probationem veritatis ipſius in ſe, aut per approbationem virtutis in teſtificante. Primum reſpicit Præcurſoris doctrinam: ſecundum vero reſpicit Præcurſoris vi-

Marginalia: Joan. 10 — Matth. 17 — Luc. 10 — Ibid. — Joan. 16 — Ezech. 14 — Tres mortui ſuſcitati a Domino quid. — Mar. 5 — Joan. 11 — 4 Reg. 4 — 3 Reg. 17 — 4 Reg. 13 — Pœnitentiæ ſtatus. — Pſal. 126 — Hier. 15 — Job 10 — Job 7 — 4 Reg. 4 — Inf. 15

vitam, quorum utrumque facit ad approbationem teſtimonii. Primo ergo in hac parte oſtenditur Præcurſoris teſtimonium eſſe verum: ſecundo vero teſtificantis meritum eſſe magnum, ibi: *Et cum diſceſſiſſent nuntii Joannis*. Circa primum autem, ſcilicet veritatem teſtimonii, comprobandum duo introducuntur, primum eſt quæſtio Præcurſoris, ſecundum eſt reſponſio Salvatoris, ibi: *In ipſa autem hora curavit multos*. Quærit autem Joannes id ex eo cui teſtimonium perhibuerat, non propter dubium amovendum, ſed propter teſtimonium approbandum per infallibile argumentum. Proponitur autem quæſtio ipſius hoc ordine: Primo enim introducitur quæſtionis occaſio: ſecundo quæſtionis demandatio: tertio vero quæſtionis demandatæ denunciatio. Introducitur ergo primo quærendi occaſio ex nominis Chriſti præconio. Quantum ad hoc dicitur:

Et exiit hic ſermo, ſcilicet de ſuſcitatione mortui. *In univerſam Judæam de eo, & in omnem circa regionem*, ita ut poſſent omnes dicere
Iob 28 illud: Auribus noſtris audivimus fa-
Ioſ. 9 mam ejus. Et illud Joſue: Audivimus famam potentiæ ejus ſcilicet
Matt. 4 Dei veſtri. Unde & Matthæus dicit, quod abiit opinio ejus in totam Syriam. Cujus figura præceſ-
2 Par. 26 ſit in Ozia rege: Egreſſum eſt nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corroboraſſet eum. Hoc autem famæ præconium, licet eſſet multis cauſa credendi, erat tamen aliquibus occaſio invidendi, ſicut diſcipulis Joannis, propter quos additur: *Et nuntiaverunt Joanni diſcipuli ejus de omnibus his*.
Beda to. 5 lib. 3. in 7 cap. Lucæ. Beda: Non ſimplici corde ſed invidia ſtimulante, ſicut apud Joan-
Ioan. 3 nem, ubi queruiantur, dicentes: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. De talibus ad
Philip. 1 Philippenſes: Quidam ex contentione Chriſtum annuntiant non ſincere. Ex hoc ergo ſumpta eſt occaſio quærendi, utrum ipſe eſſet quem Joannes prænuntiaverat, tum propter diſcipulorum invidiam extirpandam, tum propter contentionem conſopiendam, tum propter ipſorum dubitationem amovendam, tum propter ipſam veritatem jam clarius divulgandam.

Subducitur ſecundo quæſtionis demandatio ex Joannis officio, cum dicitur: *Et convocavit duos de diſcipulis Joannes, & miſit ad Jeſum*. Hoc enim ſpectat ad officium Præcurſoris, miſſio diſcipulorum ad Chriſtum. Præcurſoris enim officium eſt mittere ad Chriſtum, verbo & opere potentem, tam ſcilicet prædicando quam baptizando, ſecundum quod dicitur: Joannes ba- *Act. 19*
ptizavit baptiſmo pœnitentiæ populum dicens: in eum qui venturus eſſet poſt ipſum ut crederent. Unde Gloſſa: Miſit eos ad Jeſum, ut *Gloſſa in hunc locum.*
hac occaſione ſigna videant, & correcti credant in eum. Et Ambro- *Amb. to. 3 lib. 5 in 7 cap. Lucæ.*
ſius: Miſit diſcipulos ad Chriſtum, ut ſupplementum ſcientiæ aſſequantur, quia plenitudo legis eſt Chriſtus. Et quia plerumque nutant dicta ſine factis, & fides plenior geſtorum teſtificationibus, quam verborum ſponſionibus exhibetur: ideo mittebat eos ad Veritatem, ut ipſi certificarentur per veritatem, & certificati redderent teſtimonium veritati: & ideo duos miſit ſecundum illud Joannis: In lege veſtra ſcri- *Ioan. 8*
ptum eſt: Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Quia tamen adhuc dubitabant, ideo formam quærendi eis dat dum addit: *Dicens, tu es, qui venturus eſt*, id eſt, quem ego prædixi venturum? Poſt me venturus eſt qui ante me factus eſt, ut habetur in Joanne & in cæteris aliis Evangeliis. *An alium expectamus?* *Ioan. 1*
quaſi diceret, ſi tu es ille, jam alius non eſt expectandus, ne forte ſi alium expectemus, ſuſcipiamus non jam Chriſtum, ſed Antichriſtum. De quo dicit Dominus ad Judæos incredulos: Ego veni in nomine Pa-

Ioan. 5 Patris mei, & non accepiſtis me: A ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.

Subjungitur autem tertio: demandatæ quæſtionis relatio diſcipulorum miniſterio, cum ſubditur: *Cum autem veniſſent ad eum viri*. Iſti duo viri deſignati ſunt per duos explora- *Ioſ. 2* tores miſſos ultra Jordanem. Et dicuntur viri, quia viriliter & fideliter impleverunt quod eis fuerat imperatum. Unde ſubditur: *Dixerunt: Joannes Baptiſta miſit nos ad te*, ut ſcilicet nos in perſona ſua quæreremus a te. Quod notat, cum ſubdit: *Dicens, Tu es qui venturus eſt, an alium exſpectamus?* Unde nota quod quæſtio iſta proponitur a diſcipulis in perſona Joannis, ut oſtendatur, quod diſcipuli ferunt intra ſe animum dubium, ſed per Joannem dirigantur ad Chriſtum. Unde Joannes non per ſe quæſtionem propoſuit, quia non in ſe, ſed in diſcipulis dubitavit. Et *Chryſoſt. hom. 27 in 11 cap. Matt. to. 2* hoc eſt, quod dicit Chryſoſtomus, qui a ſpiritu didicerat, qui vocem patris audierat, qui cæteris prædicaverat, qui teſtimonium perhibuerat, quo modo poſt multa miracula, per quæ aliis innotuerat, dubitabat? Numquid timidior propter incarcerationem factus fuerat? Abſit, cum eum Dominus dicat non eſſe arundinem vento agitatam. Unde non dubitavit, ſed verba dubitantis propoſuit ad certitudinem diſcipulorum, ſicut Domi- *Ioan. 11 & Marc. 7* nus: Ubi poſuiſtis eum? Et: Unde *Greg. hom. 7 to. in Evang.* ememus panes? Gregorius tamen vult quod dubitaverit, & quæſiverit non de primo adventu, de quo certus erat, ſed de deſcenſu ad inferos, quo Chriſtum adhuc præcedere de- *Amb. to. 3 lib. 5 in 7 cap. Lucæ.* bebat. Ambroſius vero vult quod dubitaverit, non ex infidelitate, aut tarditate, ut diſcipuli, ſed quadam pietate, ſicut dicitur in Gloſſa.

In ipſa autem hora, & cetera. Poſt propoſitam quæſtionem ſubdit quæſtionis ſolutionem ad diſcipulorum dubium removendum, & Joannis teſtimonium confirmandum. In qua Dominus perfectiſſime reſpondet ſcil. quæſtioni, & quærenti, & omni contradicenti. Primum quidem reſpondet quæſtioni faciendo miracula, per quæ probatur ipſum eſſe Chriſtum, ſive Meſſiam, & ob hoc dicitur: *In ipſa autem hora*, ſcilicet adventus diſcipulorum. Quæ quidem erat hora propalandæ veritatis, ſecundum illud: Hora eſt jam *Rom. 13* nos de ſomno ſurgere, &c. In hac ergo ad veritatem propalandam, *Curavit multos*, in cujus figura dicitur de Simone filio Oniæ: Curavit gentem ſuam & liberavit eam a perditione. Et quia virtus miracu- *Eccl. 50* lorum non ſolum attenditur in multitudine curatorum, & ex parte perſonarum, ſed etiam ex parte mor- B borum. Ideo ſubditur quod a multiplici ægritudine curavit, ſcilicet *a languoribus ſuis*, quo ad morbi prolixitatem. Languor prolixior gravat *Eccl. 10* medicum: brevem languorem præcidit medicus. Ut ſic impleretur illud: Vere languores noſtros ipſe tu- *Iſa. 53* lit, & dolores noſtros ipſe portavit. *Et plagis*, quantum ad morbi acerbitatem, ſecundum illud Hieremiæ: *Hier. 1* Plaga inimici percuſſi te caſtigatione crudeli. Ab his curavit Dominus, ſicut in Pſalmo petitur: Amove *Pſal. 38* a me plagas tuas. *Et ſpiritibus malis*, quantum ad impetum alienæ violentiæ, qui fit per Spiritum malum: Exagitabat Saul Spiritus ne- *1 Reg. 16* C quam a Domino. *Et cæcis multis donavit viſum*. In quo notatur defectus intrinſecæ potentiæ: ut ſic impleatur illud Iſaiæ: De tenebris & caligine *Iſa. 29* oculi cæcorum videbunt. Et per hæc manifeſtat ſe eſſe illum, qui erat venturus: Vos miſiſtis ad Joannem, *Ioan. 5* & teſtimonium perhibuit veritati. Et ſubditur: Ego autem habeo teſtimonium majus Joanne. Et poſtea: Opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.

Secundo reſpondet quærenti denuntiando prodigia diſcipulis viſa & audita, propter quod dicit: *Et reſpondens dixit illis. Euntes renuntiate Joanni, quæ audiſtis & vidiſtis*, quia ſicut dicitur: Opera Dei reve- *Tob. 12* lare & confiteri, honorificum eſt.

Man-

Mandat eis denuntiare, quæ vide- A runt, & audierunt: quia iſti duo ſenſus plurimas nobis differentias oſtendunt, ut in hoc oſtendatur perfectior fides Joannis, qui credidit ſolo auditui, quam iſtorum qui viderunt & crediderunt ſecundum illud Joannis
Joan. 20. de Thoma, cui dicitur: Quia vidiſti me Thoma credidiſti. Beati qui non viderunt & crediderunt. Præcipit autem eis narrare prodigia, quæ quidem ſunt præcipua miracula propter impoſſibilitatem reſpectu virtutis creatæ, ſicut eſt reſtitutio viſus, rectificatio greſſus, mundatio corporis totius, reparatio auditus, reſtitutio vitæ, & ſublimatio inopiæ. Quantum ad reſtitutionem viſus dicit: B
Iſa. 35. *Quia cæci vident*. Tunc aperientur oculi cæcorum, ſcilicet in adventu
Joan. 9. Chriſti. A ſæculo non eſt auditum: quia quis aperuit oculos cæci nati.
Mich. 4. Quantum ad rectificationem greſſus dicitur: *Claudi ambulant*. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam quam ejeceram,
Iſa. 35. colligam. Iſaias: Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Quantum ad mundationem corporis totius dicitur: *Le-*
Infra. 17. *proſi mundantur*, ſicut infra leguntur
Job 14. decem leproſi eſſe mundati, & ſicut dicit Job: Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu, qui ſolus es? Tu ergo qui hæc facis, es ille qui venturus es? C Quantum ad apertionem auditus ſubditur: *Surdi audiunt*. Aures ſurdorum patebunt ſcil. in adventu
Iſa. 35. Chriſti, ſecundum illud: Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui. Quantum ad reparationem vitæ, dicitur: *Mortui reſur-*
Marc. 7 *gunt*, ſecundum illud: Et ſcietis quia ego Dominus, cum aperuero ſepulchra veſtra, & eduxero vos de tu-
Ezech. 37 mulis veſtris, popule meus: & dedero Spiritum meum in vobis & vixeritis, & hoc eſt in adventu Chri-
Joan. 5 ſti. Quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filii Dei. Poſtremo quantum ad ſublimationem inopiæ, ſubditur: *Pauperes* *Evangelizantur*, id eſt per Evangelium prædicantur & exaltantur, quod Præconium paupertatis.
patet, quia ſermo Domini incœpit, a commendatione pauperum. Beati Matth. 5
pauperes Spiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, ut habetur ſupra. Et hoc erat certum ſignum ad- Sup. 6
ventus Chriſti ſecundum illud: Pauperes homines in ſancto Iſrael exultabunt, quia dicitur Iſaiæ: Ad quem Iſa. 29 Iſa. 66
reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum Spiritu? Et Jacobus: Jac. 2
Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo; &c. Quia de ipſo Chriſto dictum eſt in Pſalmo: Parcet pau- Pſalm. 71
peri & inopi, & animas pauperum ſalvas faciet. Et poſt: Et honorabile nomen eorum coram illo. Et illud erat magnum prodigium, quia honorabile fuerat, & amabile, & prædicabile nomen pauperum, quod non fuit niſi per Jeſum: qui ſe fecit pauperem ad nos pauperes ditandos & honorandos. Scitis enim gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti; quo- 2 Cor. 8
niam propter vos egenus factus eſt, cum eſſet dives, ut illius inopia vos divites eſſetis. Et nota quod magis dicit, *pauperes evangelizantur*, quam virgines vel obedientes, quia paupertas fundamentum eſt Evangelicæ perfectionis.

Sicut fundamentum civitatis Babylonis eſt avaritia ſecundum illud: 1 Tim. 6
Radix enim omnium malorum eſt cupiditas: & initium omnis peccatis eſt ſuperbia, ſecundum quod Eccl. 10
dicitur: Sic paupertas Spiritus, quæ includit oppoſitum utriuſque, ſcilicet paupertatem, & humilitatem eſt fundamentum perfectionis Evangelicæ, eſt & conſummatio ejuſdem, ſecundum illud ad Corinthios: Al- 2 Cor. 8
tiſſima paupertas eorum abundavit in divitias ſimplicitatis eorum.

Et nota, quod paupertas eſt evangelizanda & prædicabilis propter decem excellentiſſimas dignitates. Primo, propter intelligentiam infirmitatis propriæ. Ego vir videns pau- Thr. 3
pertatem meam, &c. Contrarium dicitur de divite. Dicis: Dives ſum Apoc. 3
& locupletatus: & nullius egeo, & neſcis

neſcis quia tu es miſer, & miſera- A
bilis, & pauper, & cæcus, & nu-
dus. Suadeo tibi emere a me aurum
ignitum, &c. Secundo propter ex-
2. Cor. 8. cellentiam virtutis gratuitæ; Altiſſi-
ma paupertas, &c. ut ſuperius.
Gen. 41. Creſcere me fecit Deus in terra
paupertatis meæ. Tertio propter af-
Iſa. 29. fluentiam jucunditatis internæ: Pau-
peres homines in ſancto Iſrael exul-
Pſal. 68. tabunt. In Pſalmo: Videant paupe-
res, & lætentur: quærite Deum,
& vivet anima veſtra. Quarto pro-
pter copiam abundantis ſufficientię.
Tob. 5. Sufficiebat nobis paupertas veſtra &c.
Prov. 12. Et item in Proverbiis: Melior eſt
pauper & ſufficiens ſibi, quam glo-
rioſus & indigens pane. Contrarium
Eccl. 14. dicitur in Eccleſiaſtico: Inſatiabilis
oculus cupidi. Quinto propter cuſto-
diam protectionis ſupernæ: Non fa-
Prov. 22. cias violentiam pauperi, quia pau-
per eſt: neque conteras egenum in
porta, quia judicabit Dominus cau-
ſam ejus: & configet eos, qui con-
Job 5. fixerunt eum. Job: Salvum faciet
egenum a gladio oris eorum, & de
manu violenti pauperem. In Pſal-
Pſal. 9. mo: Factus eſt Dominus refugium
pauperi, adjutor in opportunitatibus,
in tribulatione. Sexto propter con-
placentiam acceptationis divinæ. Ad
Iſa. 66. quem reſpiciam, niſi ad pauperculum
lum & contritum Spiritu, &c. In
Pſal. 10. Pſalmo: Oculi ejus in pauperem reſ-
Eccl. 11. piciunt. Et in Eccleſiaſtico: Eſt ho- C
mo marcidus, egens recuperatione.
Et ſubditur: Et abundans paupertate-
te, & oculus Dei reſpexit illum in
bono, & erexit eum ab humilitate
ipſius. Septimo propter condeſcenden-
tiam pietatis ſupernæ, id eſt, pater-
Pſal. 33. næ. Iſte pauper clamavit, & Domi-
Pſal. 11. nus exaudivit eum. Et iterum: Pro-
pter miſeriam inopum & gemitum
pauperum nunc exurgam. Rurſus:
Parcet pauperi & inopi. Octavo
propter eminentiam auctoritatis ju-
Iob. 36. diciariæ: Job: Non ſalvat impios,
& judicium pauperibus tribuit. Mat-
Matt. 19. thæus: Vos, qui ſecuti eſtis me in
regeneratione. &c. Sequitur: Se de-
bitis & vos ſuper ſedes duodecim,

judicantes duodecim tribus Iſrael.
Nono propter evidentiam perfectio-
nis probatæ: Elegi te in camino Iſa. 48.
paupertatis: In Apocalypſi: Scio tri- Apoc. 2.
bulationem tuam, & paupertatem
tuam, ſed dives es: & blaſphemaris
ab his, qui ſe dicunt Judæos eſſe,
& non ſunt, ſed ſunt ſynagoga Sata-
næ. Decimo & ultimo propter ex-
cellentiam regalis præſidentiæ. Non- Iac. 2.
ne Deus elegit pauperes in hoc mun-
do, divites in fide, & hæredes re-
gni, quod repromiſit Deus diligen-
tibus ſe? Matthæus: Beati pauperes Matt. 5.
ſpiritu: quoniam ipſorum eſt re-
gnum cælorum. Si igitur deſpectiſſi-
mum eſt genus pauperum, & excel-
lentiſſimum genus divitum: excel-
B lentiſſimum miraculum eſt, quod
pauperes, ut reges, evangelizantur.

Tertio reſpondet omni contradi-
centi, comprimendo judicia temera-
ria, quæ præcipitant homines in di-
verſa ſcandala. Ideo dicit: *Et Bea-
tus eſt, quicumque non fuerit ſcanda-
lizatus in me*, id eſt, qui non judi-
caverit me hominem purum, & non
Deum, in conſideratione infirmita-
tis aſſumptæ, quod quidem erat val-
de difficile, immo impoſſibile non
credenti. Unde: Nos prædicamus 1. Cor. 1.
Christum crucifixum, Judæis qui-
dem ſcandalum, gentibus autem ſtul-
titiam. Sed quidam ſcandalizati ſunt
propter infirmitatem, ſicut diſcipu-
li: Omnes vos ſcandalum patiemini Matth. 26.
in me in iſta nocte. Quidam autem
ex malignitate, ſicut Scribæ & Pha-
riſæi ſecundum illud: Scis quia Pha- Matth. 15.
riſæi, audito verbo hoc, ſcandaliza-
ti ſunt? Unde generale documentum
eſt hoc omnibus volentibus noſſe
Chriſtum, ut videant, ne propter
infirma quæ paſſus eſt, incurrant
ſcandalum. Secundum illud Iſaiæ: Iſa. 8.
Dominum exercituum ipſum ſancti-
ficate, &c. Et ſubjungitur: Et erit
vobis in ſanctificationem: in lapi-
dem autem offenſionis, & petra ſcan-
dali duabus domibus Iſrael, & in
laqueum & in ruinam habitantibus
Hieruſalem. Et ideo talem vocat
recte beatum, qui vitat periculum
erro-

Digitized by Google

erroris, & pervenit ad lucem veri- A
Matth. 16 tatis, ſicut Petrus, cui dicitur: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non revelabit tibi, &c.

Spiritualiter hic nota, quod ex curatione morborum præſentialiter exhibita intelligitur perfecta curatio ab originali. Sed ex curatione morborum denuntiata Joanni, perfecta curatio ab actuali.

Senſus ſpiritualis. Quatuor mala inflixa ſunt homini per peccatum originale.

Quantum ad curationem ab originali nota quod ad hoc quod perfecte curetur, oportet quod fiat curatio & ſanatio a quatuor, quæ fuerunt propter originale peccatum inflicta, ſcilicet a concupiſcentia, impotentia, malitia, & ignorantia. Et hæc quatuor deſignantur per curationem quatuor generum ægritudinum. Nam concupiſcentia intelligitur per languorem propter adhærentiam univerſalem, ſecundum illud: Iſa. 1 Omne caput languidum, & omne cor mœrens. Impotentia, per plagam; Væ mihi ſuper contritione mea, Hier. 10 peſſima plaga mea. Per ſpiritum malignum intelligitur nequitia: 1 Reg. 16 Exagitabat Saul Spiritus nequam. Iſa. 59 Per cæcitatem ignorantia: Palpavimus ſicut cæci parietem, & quaſi abſque oculis attrectavimus; impegimus meridie quaſi in tenebris: Et alibi; Speculatores ejus cæci omnes. Iſa. 56 In curatione ergo hujus quadruplicis ægritudinis intelligitur perfecta curatio originalis.

In conſummatione impietatis ſunt gradus.

Quantum ad curationem perfectam ab actuali, nota quod in conſummatione impietatis in actuali peccato, quinque ſunt gradus. Primus eſt deviatio in eligendo, & hoc per cæcitatem deſignatur: Thr. 4 Erraverunt cæci in plateis; quia error & tenebræ peccatoribus concreata ſunt; qui autem exultant in malis, Eccli. 11 conſeneſcunt in malo. Secundus eſt deordinatio in proſequendo, quæ intelligitur per claudos. Pſalm. 17 Filii alieni inveterati ſunt, & claudicaverunt a ſemitis ſuis. 3 Reg. 18 Unde; Uſquequo claudicatis in duas partes, &c. Tertius, contagium in converſando, quod intelligitur per lepram; Deut. 24 Obſerva diligenter, ne incurras plagam lepræ; ſed facies quæcumque docuerint te ſacerdotes. Ezechiel; Mundabimini Ezech. 36 ab omnibus inquinamentis veſtris. Quartus eſt obduratio in perdurando, quæ per ſurditatem intelligitur ſecundum illud, Sicut aſpidis ſurdæ, Pſalm. 57 & obturantis aures ſuas. Quintus eſt deſperatio in contemnendo, quia impius Prov. 18 cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. Quæ intelligitur per mortem: Percuſſimus fœdus Iſa. 28 cum morte. Et hoc eſt peccatum ad mortem, de quo dicitur in Joanne; Ab omnibus curat virtus Chriſti Joan. 5 per gratiam ſuam, quæ deſignata fuit in piſcina. De qua Joannes dicit, quod Angelus Domini deſcendebat Ibid. ſecundum tempus in piſcinam, B & movebatur aqua. Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate. Et hæc eſt virtus, quæ de illo exibat, & Sup. 6 ſanabat omnes, id quod dicitur ſupra.

Diviſio.

Et cum diſceſſiſſent, &c. Supra comprobavit teſtimonium Joannis per evidentiam virtutis in ſe; hic ſecundo comprobat per evidentiam virtutis in Joanne teſtificante. Et habet hæc pars duas partes. In quarum Inf. eod. prima multipliciter extollitur prærogativa virtutis in Joanne. In ſe- C cunda vero redarguitur perfidia incredulitatis in plebe, ibi; *Cui ergo ſimiles dicam homines, &c.* Prærogativa autem virtutis oſtenditur fuiſſe quadruplex in Joanne. Primo ſcil. Ibid. quantum ad meritum vitæ: ſecundo, quantum ad officium doctrinæ, ibi: *Sed quid exiſtis videre? prophetam? &c.* Ibid. Tertio quantum ad donum gratiæ, ibi; *Dico enim vobis, major inter natos mulierum, &c.* Quarto, quantum ad præconium famæ, ibi; Ibid. *Et omnis populus audiens, &c.* Quantum ad primum, notandum quod meritum vitæ dupliciter commendatur in Joanne. Primo, quantum ad conſtantiam reſpectu difficilium; ſecundo vero quantum ad abſtinentiam, reſpectu delectabilium. Introducitur er-

go

go primo, commendatio conſtantiæ Joannis in abſentia diſcipulorum, propter quod dicit: *Et cum diſceſſiſent nuntii Joannis*. Solutione quæſtionis obtenta, revertentes tamquam boni nuntii ad eum a quo miſſi fuerant: De quibus Job: Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi: Adſumus? In horum abſentia laudari debebat Joannes, ut oſtendatur laus eſſe vera, non adulatoria, ideo dicitur: *Cœpit de Joanne dicere ad turbas*. Cœpit utique ipſum turbis laudare, ne videretur Joannes ex dubitatione, diſcipulos ad Chriſtum tranſmiſiſſe. Ideo incipit eum de conſtantia commendare dicens: *Quid exiſtis in deſerto videre arundinem vento agitatam?* quaſi dicat: Non eſt Joannes ſimilis arundini, ut quolibet impulſu trepidet & concutiatur: ſed fortis & fixus in fide, in omni bonitate. Juxta quod Jacobus: Poſtulet autem in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento movetur, & circumfertur. Sequitur: Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis. Talis vero eſt arundo, non talis erat Joannes, cum eſſet ſanctiſſimus, de quo: Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut Sol: nam ſtultus ſicut Luna mutatur. Tales ſunt omnes Sancti, ſecundum illud: Non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, &c. Ideo rogabat Paulus: Rogamus vos fratres per adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, &c. Subditur: Ut non cito moveamini a veſtro ſenſu.

Job 28 — *Joannis conſtantia.* — *Eccli. 27* — *Ephes. 4* — *2 Theſ. 2*

Hanc autem conſtantiam qui vult adipiſci, debet relinquere mundum, & exire ad Joannem in deſertum, ſecundum quod dicitur: Exclamavit Matathias voce magna in civitate, dicens: Omnis qui habet zelum legis, ſtatuens teſtamentum, exeat poſt me: & ſequitur, quod multi exierunt in deſertum.

1 Mach. 2

Secundo vero ſubditur commendatio abſtinentiæ Joannis, reſpectu delectabilium, propter quod dicit: *Sed quid exiſtis videre?* id eſt conſiderare, *Hominem mollibus veſtimentis indutum?* quaſi dicat; Non. Joannes enim Sanctiſſimus ab omni mollitie carnalitatis erat alienus; & ſicut dicitur, Joannes autem habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos; eſca autem ejus erant locuſtæ. Hic vere erat de numero virorum Evangelicorum, in quorum perſona dicitur; Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Quibus tegamur dicit, non quibus ornemur. Bernardus ad Eugenium; Apoſtoli fortes fuerunt in bello, non molles in ſerico, quod ſi filius es Apoſtolorum & Prophetarum, & tu fac ſimiliter. Sed qui hoc vult facere, oportet ut deſerat mundum, & cum Joanne exeat in deſertum. Unde additur; *Ecce qui in pretioſa veſte ſunt & deliciis, in domibus regum ſunt*, quaſi dicat? veſtis pretioſa & vita delicioſa ſunt hominum mundanorum, non virorum ſpiritualium & Chriſtianorum. Unde dicitur de mulieribus quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus. Super quo Gregorius: Nemo putet in cultu pretioſarum veſtium deeſſe peccatum: Penſate quæ culpa ſit, hoc etiam viros appetere, a quo curavit paſtor Eccleſiæ etiam feminas prohibere. Hujuſmodi namque veſtimenta pretioſa ſunt carnalia, & delicioſa. In deliciis autem periclitatur ſpiritualis vita. Unde: Vidua quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt. Uſquequo deliciis diſſolveris filia vaga? Hujuſmodi enim veſtes pretioſæ, & delicioſæ conſueverunt eſſe vanæ gloriæ occaſio. Et ideo addit; *In domibus regum ſunt*. De quo in Eccleſiaſtico; In veſtitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris, &c.

Joannis abſtinentia. — *Matth. 3* — *Tim. 6* — *Contra veſtium mollitiem.* — *1 Pet. 3* — *Greg. hom. 6 circa medium in Evang.* — *1 Tim. 5* — *Hier. 31* — *Eccl. 11*

Sed quid exiſtis videre? Poſtquam commendavit Salvator Joannem, quantum ad meritum vitæ, hic commendat quantum, ad officium doctrinæ, & recto ordine; quia prior debet

Officium doctrinæ in Joanne. debet eſſe vita bona, quam doctrina authentica. Commendatur autem officium doctrinæ in Joanne dupliciter, ſcilicet quantum ad limpiditatem in cognoſcendo, & quantum ad auctoritatem in docendo, quæ duo perfectum reddunt doctoris officium. Primo quantum ad limpiditatem in cognoſcendo divinum myſterium dicitur: *Sed quid exiſtis videre? prophetam?* cui ſcilicet Dominus revelet futura, ſecundum illud: Non faciet Dominus Deus verbum, niſi revelaverit ſecretum ad ſervos ſuos prophetas. (Amos 3.) Huic autem non ſolum futura prædixit, ſed etiam ſe præſentialiter oſtendit. Ideo addit: *Utique dico vobis, & pluſquam prophetam.* De quo Ambroſius: (Ambr. t. 3 lib. 5 in 7 cap. Lucæ.) Quia multi cupierunt videre, quem iſte prophetavit, quem iſte conſpexit, quem iſte baptizavit: ideo oſtendendo Chriſtum digito, & videndo oculis, aliis prophetis fuit excellentior & beatior, ſecundum illud: Beati oculi qui vident quæ vos videtis: Dico enim vobis, quod multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt. (Inf. 10) Et ideo quia excellentius fuit ejus officium, quam prophetarum: ideo ipſe Baptiſta, Phariſæis quærentibus, Propheta es tu? reſpondit: Non ſum, ſed vox clamantis in deſerto. (Joan. 1) Nec eſt aliqua contradictio, ſed conſonantia, quia propheta prædicit futura & abſentia, ſed vox patefacit præſentia.

Secundo quantum ad auctoritatem in docendo per divinum mandatum, dicitur: Hic eſt de quo ſcriptum eſt. Ubi loquitur pater ad filium: Ecce mitto Angelum meum, (Mal. 3) id eſt nuntium authenticum. Joannes Angelus. Joannem, qui Angelus dicitur non ſimpliciter naturæ, ſed auctoritate doctrinæ, ſecundum illud: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt. (Mal. 2) Ideo autem Joannes dicitur nuntius ad modum angeli, quia ſicut angeli vident faciem Patris in deitate, ſic ipſe vidit faciem Chriſti, & monſtravit in carne. Propter quod addit: *Ante faciem tuam*, id eſt, apparitionem in carne, de qua: Oſtende nobis faciem tuam, & ſalvi erimus. (Pſalm. 79) Et hanc faciem deſiderabat Iſaias in perſona patrum: Utinam dirumperes cœlos & deſcenderes: a facie tua montes defluerent. (Iſa. 64) Et quia non erant parati ad iſtam faciem recipiendam, niſi præmunirentur, ideo dicitur: *Qui præparabit viam ſuam ante te*, ſcilicet naſcendo, converſando, baptizando, prædicando. Omnibus enim modis manu ducebat ad Chriſtum, ſicut vox ad verbum. Ideo recte de ipſo dictum eſt in Iſaia, & ſupra reſumptum eſt: (Iſa. 40 Sup. 3 Joan. 1) & etiam in Joanne: Ego vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini. Ut impleatur illud: Erit vobis directa via, ita ut ſtulti non errent per eam. (Iſa. 35)

Dico enim vobis, major, &c. Hic tertio commendat Chriſtus ſuum Præcurſorem, quantum ad donum gratiæ divinæ, quia fuit magnus coram Domino, ſecundum quod dicitur. (Sup. 1) Et quoniam donum gratiæ in Joanne prærogativam habuit in gradu, & menſuram ſanctitatis in ſtatu: ideo hic duo inſinuat, cum donum gratiæ commendat in Joanne. Primo enim commendat Joannem, quantum ad prærogativam doni gratuiti, reſpectu hominis puri, cum dicit: *Dico enim vobis major inter natos mulierum propheta Joanne Baptiſta nemo eſt.* Cum ergo non ſit inter homines in gradu gratiæ infimo vel medio, neceſſe eſt quod ſit in ſupremo. Unde non ſolum ex hoc dicitur quod ſit magnus, ſed etiam ita magnus, quod poſſit de eo dici illud quod dicitur de Joſue: Qui fuit magnus ſecundum nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum Dei. (Eccl. 46) Quia enim magnam habuit gratiam, ideo Joannes vocatus eſt. Magnus enim fuit per vitæ meritum, major per doctrinæ magiſterium, maximus per gratiæ privilegium. (Baptiſta inter natos mulierum maximus.) Non autem dicitur major omnibus, ut omnibus præferatur, ſed quod alius non fue-

rit major eo. Nec dicitur de omnibus univerſaliter præteritis & futuris, ſed tunc præteritis. Non dicitur etiam reſpectu utriuſque ſexus, ſed tantum virilis. Unde non includitur Virgo Maria, quæ exaltata eſt ſuper choros Angelorum, nullam puram creaturam habens ſuperiorem, nec etiam æqualem, ſecundum illud: Cant 6 Una eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.

Secundo vero inſinuat doni illius menſuram reſpectu hominis Chriſti, unde dicit: *Qui autem minor eſt in regno Dei, major eſt illo*. Regnum Dei hic vocat Eccleſiam, ſecundum quod exponit Gregorius Greg. hom. 22 in Ev. poſt med. illud Matthæi: Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala. Matt. 13 Minor in hoc regno dicitur humilior, hic autem eſt Chriſtus de quo in Pſalmo: Pſalm. 8 Minuiſti eum paulominus ab Angelis, &c. Quia enim dicitur: Phil 2 Humiliavit ſemetipſum, factus eſt obediens uſque ad mortem. Sequitur: Exaltavit illum, & donavit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Et ſic verificatum eſt illud: Iſa. 60 Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortiſſimam. Et hæc eſt lex divina quam ipſe tulit: Matth. 18 Quicumque humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in regno cælorum. Sic itaque, immo plus per omnem modum humiliavit ſe Chriſtus. Infra: Inf. 22 Quis major eſt, qui recumbit an qui miniſtrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Unde Gregorius: Humilia te quantumcumque potes, adhuc Chriſtus erat humilior. Poſſet tamen exponi de bonis Angelis, quod minor bonorum angelorum major eſſet Joanne, pro ſtatu illo: Iſa. 31 eſt enim ignis charitatis in Sion, & caminus in Hieruſalem.

Et omnis populus audiens, &c. Hic quarto, ut nihil deſit commendationi Joannis, commendatur a Domino quantum ad præconium famæ. Et quoniam fama bonorum ſalutifera A eſt electis, & pernicioſa reprobis, ſecundum illud; 2 Cor. 2 Chriſti bonus odor ſumus Deo in his qui ſalvi fiunt, & in iis qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Ideo commendat dupliciter præconium famæ in Joanne. Primo oſtendendo ipſum ſalutiferum credentibus; ſecundo mortiferum deſpicientibus. Primis enim videbatur Joannes laudabilis; ſecundis vero contemptibilis. Primi erant humiles; ſecundi, ſuperbi. Primo ergo introducit commendationem Joannis ab humilibus aſſentientibus, cum dicit; *Et omnis populus audiens*, Joannem B ſcilicet prædicantem. *Et publicani juſtificaverunt Deum*, id eſt juſtum eſſe dixerunt, ſeipſos oſtendendo injuſtos, peccata confitendo, ſecundum illud; Pſalm. 50 Ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum judicaris. Peccator enim dum confitetur peccata, Dominum dicit juſtum, & ſeipſum juſtificat. Narra, ſi quid habes, ut juſtificeris. Alia translatio habet; Iſa. 43 Editio lex Dic tu prior iniquitates tuas, ut juſtificeris. Et hoc modo fecerunt publicani & peccatores audientes Joannem ſecundum illud; Matth. 3 Exibat ad eum Jeroſolyma & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem; & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes C peccata ſua. Hæc enim duo requiruntur ad juſtificationem peccatorum, ſcilicet pœnitentia & baptiſmus. Et ideo ſubdit; *Baptizati baptiſmo Joannis*. Sup. 3 Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur & dixerunt ad illum; Magiſter, quid faciemus? Matth. 21 Unde ſigno & verbo approbant Joannem tamquam Dei Angelum; & glorioſum habebant nomen ejus. Unde cum Dominus quæreret a Phariſæis, Baptiſmus Joannis unde erat; e cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter ſe dicentes; Si dixerimus, e cælo, dicet nobis; Quare non credidiſtis illi; Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam; omnes enim habent Joannem ſicut prophetam,

Unde

Digitized by Google

Unde ibidem ſubditur ; Publicani & meretrices præcedent vos in regnum cælorum.

Secundo ſubditur contemptus Joannis a Phariſæis ſuperbientibus, cum dicit: *Phariſæi autem*, in quibus faſtus ſanctitatis. *Et legis periti*, in quibus arrogantia notitiæ veritatis, *conſilium Dei ſpreverunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo*, quia ſecundum Matth. 10 illud: Qui vos ſpernit, me ſpernit. Unde qui ſpreverunt Joannem Dei nuntium, ſpreverunt divinum con- Infra 10 ſilium. Tales fuerunt Phariſæi, ut poſſet eis Sapientia Dei improperare: Iſa. 1 Deſpexiſtis omne conſilium meum. 1 Theſ. ultim. Et verificatum ſit in eis illud: Filios enutrivi, & exaltavi: ipſi autem ſpreverunt me. Et ideo conſuluit Apoſtolus: Spiritum nolite extinguere, &c. In hoc autem divinum conſilium ſpreverunt: quia baptiſmum ſemper recuſaverunt, per quod divina ſapientia conſuluit hu- Gen. 6 manæ ſaluti. Cujus figura præceſſit in arca Noe in diluvio fabricata. 1 Pet. 5 Ideo dicitur a Petro: Quod & vos nunc ſimilis formæ ſalvos facit baptiſma. Et nota quod Phariſæi ſpreverunt conſilium Dei in ſemetipſos, propter ſex rationes. Primo, quia prætulerunt ſtatuta humana divinis: Matt. 15 Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? &c. Secundo, quia prætulerunt juſtitiam legis juſtitiæ fidei: Rom. 10 Ignorantes juſtitiam Dei, & ſuam quærentes, &c. Tertio, quia prætulerunt apparentiam veritati: Væ vo- Matt. 23 bis: Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapina, & immunditia. Quarto quia affluentiam paupertati: Audie- Inf. 16 bant omnia hæc Phariſæi qui erant avari, & deridebant illum. Et ait illis: Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt an- Joan. 12 te Deum. Quinto quia vanam gloriam hominum humilitati: Dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei, &c. Sexto, quia commodum honeſtati: Væ vobis duces Matt. 23 cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per templum nihil eſt: qui autem juraverit in auro templi, debitor eſt. Stulti & cæci, quid enim majus eſt, aurum, an templum quod ſanctificat aurum?

Ait autem Dominus: *cui ergo ſimiles dicam*, &c. Poſtquam Salvator noſter extulit prærogativam virtutis in Joanne; hic redarguit perfidiam incredulitatis in plebe. Cujus incredulitatem redarguit quadrupliciter. Notat enim eos de infidelitate, de duritia, de detractione, & de blaſphemia. Primo ergo quantum ad notam infidelitatis in cognitione, dicitur: *Cui ergo ſimiles dicam homines generationis hujus*: & *cui ſimiles ſunt?* qui ſcilicet noluerunt credere Joanni propter mentis cæcitatem, hujus, inquam, generationis incredulæ, ſecundum illud: Generatio enim per- Deut. 32 verſa eſt, & infideles filii. Et Matthæus: O generatio incredula, & Matt. 17 perverſa, quouſque ero vobiſcum; uſquequo patiar vos? Ne fiant ſicut patres eorum, generatio prava, & Pſalm. 77 exaſperans; generatio quæ non direxerit cor ſuum, & non eſt creditus cum Deo Spiritus ejus. Et ideo dicitur; Conſiderate vehementer, &c. Subditur; Si mutavit gens Deos Hier. 2 ſuos, & certe ipſi non ſunt dii. Populus vero mutavit gloriam ſuam in idolum.

Secundo quantum ad notam duritiæ in affectione, ſubdit; *Similes ſunt pueris*. Addit ſimilitudinem per quam oſtendit duritiam eorum, quia nec moti ſunt ad cantum promiſſionum, nec ad lamentum comminationum, ſicut pueri ſtulti in foro non reſpondent aliis, nec cantantibus, nec lamentantibus quos introducit per modum ſimilitudinis, ideo dicit; *Similes ſunt pueris ſedentibus in foro*. Similiter competit eis dici, & improperari, quod improperant pueri ſedentes in foro ſuis coætaneis, cum dicit; *Et loquentibus ad invicem, & dicentibus*: *Cantavimus*

vobis tibiis, ſcilicet promiſſa Dei concrepando. *Et non ſaltaſtis*, proficiendo. Et recta eſt comparatio, quia prædicator tibicini comparatur ſecundum illud Iſaiæ: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum, & domui Jacob peccata eorum. Hieremias: Loquimini, & canite tuba in terra, clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur civitates munitas, levate ſignum in Sion. Nec immerito, quia Tibiæ, & Pſalterium ſuavem faciunt melodiam, & ſuper utraque lingua ſuavis. Ad hæc duri corde non moventur, nec ſaltant per profectum bonorum operum, de quo ſaltu in Malachia: Egredimini, & ſalietis ſicut vituli de armento. Et calcabitis impios, cum fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum in die, qua ego facio, dicit Dominus exercituum. Et de hac Ambroſius: Honeſta ſaltatio, qua tripudiat animus, & bonis operibus corpus elevatur. Unde qui ad cantum promiſſionum moti non fuerint duri ſunt corde, ſed opere duriores, quia nec ad comminationes ſuppliciorum, propter quod addit: *Lamentavimus*, ſcil. per comminationem pœnæ. Scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ. Et Hieremias: Contemplamini, & vocate lamentatrices, ut veniant, & ad eas quæ ſapientes ſunt, mittite, & properent, feſtinent, & aſſumant ſuper nos lamentum. Joel: Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio, & in fletu, & in planctu: & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Sed tamen ad hoc moti non ſunt, unde addit: *Et non ploraſtis*, per compunctionem pœnitentiæ: Vocavit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, & calvitium, & ad cingulum ſacci: & ecce gaudium, & lætitia, occidere vitulos, & jugulare arietes, comedere carnes, bibere vinum. Cum tamen dicat Apoſtolus: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.

Iſa. 58 — Hier. 4 — Eccl 40 — Mala. 4 — Amb. c. 3 in 7c. Luc. lib. 6 — Ezech. 2 — Hier. 9 — Joel. 2 — Iſa. 22 — Rom. 12

Tertio, quantum ad detractionis notam in locutione, quia bonum pervertitur in malum, dicitur: *Venit autem Joannes Baptiſta neque manducans panem, neque bibens vinum*, vita in via ſecuritatis, & juſtitiæ, ſicut dicitur: Venit ad vos Joannes in via juſtitiæ. Unde quia venit cum auſteritate pœnitentiæ: ideo venit ſicut lamentans, & gemens propter ſalutem populi ſicut Daniel. Ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem deſiderabilem non comedi: & caro, & vinum non introierunt in os meum. Sed tamen per eum non eſt emollita eorum duritia ad plorandum; ſed aucta malitia ad detrahendum. Unde ſubditur: *Et dicitis, dæmonium habet*, quia diſſimilis eſt vitæ alienæ. Sic dicebant Salvatori: Dæmonium habet, & inſanit: quid eum auditis: Unde opera virtutum, quæ ſunt a Spiritu ſancto, ipſi ex nequitia cordis attribuebant diabolo ſicut infra dicebat: in Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Et ſic verificatum eſt illud in eis: Bona enim in mala convertens inſidiatur, & in electis imponet maculam. Et propterea væ eis, ſecundum illud: Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, &c.

Quarto, quantum ad notam blaſphemiæ in obduratione contra ipſum Chriſtum, ſubditur: *Venit filius hominis manducans, & bibens*, & ita in via clementiæ quaſi medicus, & tamquam ſponſus, ſicut ſupra: Numquid poteſtis filios ſponſi, dum illis eſt ſponſus, facere jejunare? Et tamen non ſunt moti ad exultandum, ſed depravati ad blaſphemandum. Ideo ſubditur: *Et dicitis: Ecce homo devorator, & bibens vinum*. Hoc dicitur quantum ad ſuperfluitatem victus, quaſi dicant, non poteſt eſſe ſapiens, ſecundum illud Proverbiorum: Luxurioſa res, vinum, & tumultuoſa ebrietas; quicumque his dele-

Mat. 21 — Dan. 10 — Joan. 10 — Inf. 12 — Eccl. 11 — Iſa. 5 — Sup. 9 — Prov. 20

delectatur, non erit ſapiens. *Amicus publicanorum, & peccatorum*, quantum ad inhoneſtatem convictus, quaſi dicat non poteſt eſſe bonus, quia ſicut dicitur: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicaverit ſuperbo, induet ſuperbiam. Sed male dicunt, quia Hieremias ait: Convertentur ipſi ad te, & tu non converteris ad eos. Et Matthæus: Euntes autem diſcite quid eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores, ſcilicet ad pœnitentiam. Et quia blaſphemia Judæorum aggravatur ex vera prædicatione Apoſtolorum, ideo ſubditur: *Et juſtificata eſt ſapientia ab omnibus filiis ſuis.* Sapientiam namque Evangeliſta vocat Chriſtum, ſecundum illud: Qui factus eſt nobis ſapientia, & juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. Filii iſtius ſapientiæ ſunt Apoſtoli, per verbum iſtius ſapientiæ regenerati & per Spiritum ſanctum juſtificati, ſecundum illud: Sapientia filiis ſuis vitam inſpirat, ut Chriſtus Apoſtolis. Unde & Petrus dicebat: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognovimus, quia, tu es Chriſtus filius Dei. Iſti juſtificaverunt, ideſt, Chriſtum juſtum reputaverunt, dum ejus verba per juſtitiam, & obedientiam impleverunt, ſecundum illud: Filii ſapientiæ, Eccleſia juſtorum, & natio illorum obedientia, & dilectio. Ad quorum exemplum Phariſæi debuerunt moveri; ſed tamen propter pertinaciam ſuam remanſerunt in fœcibus ſuis. Unde ipſis dicebat: Et ſi ego in Beelzebub eiicio dæmones: filii veſtri in quo eiiciunt? ideo ipſi judices veſtri erunt, quia ipſi juſti reputantur a ſapientia, quam juſtificant: & Phariſæi injuſti, & reprobi reputantur ab eadem ſapientia, quam Phariſæi condemnant per pertinaciam, & blaſphemiam.

Eccl. 13
Hier. 15
Matth. 9
1 Cor. 1
Eccl. 4
Ioan. 6
Eccl 3
Matt. 12

Divisio.

Rogabat autem illum quidam de Phariſæis. Supra oſtendit Evangeliſta ſublimitatem Domini noſtri Salvatoris quantum ad excellentiam poteſtatis, & quantum ad evidentiam veritatis: hic tertio oſtendit quamdam affluentiam pietatis. Oſtenditur autem hic pietatis affluentia in Domino Jeſu: magna in peccatricis ſuſceptione, major in approbatione, ſed maxima in abſolutione. Suſcepit enim accedentem, commendavit diligentem, & abſolvit pœnitentem. Introducitur ergo primo in hac parte benigna ſuſceptio peccatricis accedentis, ſecundo benignior probatio diligentis, ibi: *Et reſpondens Jeſus dixit ad illum*, &c. Tertio vero benigniſſima abſolutio pœnitentis, ac confitentis, ibi: *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata*. Quantum ad primum, notandum quod ſuſceptio peccatricis ad Dominum accedentis oſtenditur eſſe magnæ pietatis, & miſericordiæ, tum propter ſolemnitatem convivii, in quo eam ſuſcepit: tum propter familiaritatem obſequii, ad quam eam admiſit: tum propter temeritatem alieni judicii, ob quod tamen eam non abjecit. Primo ergo quantum ad ſollemnitatem convivii, in quo peccatrix fuit pie a Domino ſuſcepta, dicitur: *Rogabat autem illum quidam de Phariſæis, ut manducaret cum illo*, non eſt dubium, quia Dominum Jeſum: Et recte, ſecundum conſilium, & propoſitum Sapientis: Propoſui hanc, ſcil. ſapientiam, ideſt Chriſtum, adducere mihi ad convivendum: ſciens, quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis, & tædii mei. Hic autem Phariſæus, jam non eſt a Domino diviſus, ſed magis unitus. Et ideo ſecure Dominum rogabat, & ad convivium invitabat, ſecundum illud: Si reverſus fuerit ad Omnipotentem, ædificaberis, & longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Et poſt ſequitur: Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes. Quod & iſte ſecutus eſt, unde ſubditur: *Et ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit*. Reſedit ad manducandum, & ſic implevit illud viſibiliter, quod ſpiritualiter promittit in Apocalypſi: Si quis audiverit vocem meam, & ape-

Pietatis affluentia in Christo.
Sap. 8
Iob 22
Apoc. 3

aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Nec mirum, quia ſicut ipſe Prov. 8 dicit: Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Hoc dicit, quantum ad nimietatem charitatis, propter quam homo factus eſt, & humanas indigentias libenter ſuſcepit, & pertulit Baruch. 3 inter homines, ſecundum illud: Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Hæc ergo introducta ſunt propter ſolemnitatem convivii.

Quantum ad familiaritatem obſequii, ad quod fuit admiſſa, ſubditur: *Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix*, cujus fama innotuerat toti civitati, ita ut poſſit ei dici il- Hier. 3 lud: Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, & noluiſti erubeſcere. Hæc Eccl. 7 eſt illa mulier, de qua dicitur: Inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor ejus, vincula ſunt manus illius: qui placet Deo effugiet illam: qui autem peccator eſt capietur ab illa. Et hoc quia fornicaria manifeſta. Et ſicut dicit Ravennas: Infamia illius totam læſerat civitatem, ita uti impletum eſſet in ea, quod comminatur Dominus per Amos ad Amos 7 Amaſiam ſacerdotem: Uxor tua in civitate fornicabitur. Et ideo merito dicitur peccatrix, & ratione infamiæ, & ratione frequentiæ, ſecun- Eccl. 3 dum illud: Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjecit ad Apoc. ult. peccandum. Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Non ſolum autem ſimpliciter, ſed diverſis modis peccaverat. Unde dicitur quod ejecerat Chriſtus de Maria ſeptem dæmonia. Gre- Greg. hom. 33 in Evang. non procul a princ. gorius: Per ſeptenarium recte univerſitas deſignatur. Septem ergo dæmonia Maria habuit, quæ univerſis vitiis plena fuit. Quoniam ergo ſic erat peccatrix, & immunda, merito deberet repelli, maxime de loco convivii: & tamen propter pietatem Domini, quam cognovit, attracta fuit. Ideo ſubditur: *Ut cognovit quod Jeſus accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti*, ideſt pyxidem,

A ſeu vas alabaſtri, quod eſt quoddam genus marmoris, in quo incorrupta ſervantur unguenta. Hoc attulit peccatrix ad domum Phariſæi, in qua Chriſtum cognovit eſſe, & a quo ſuſcepta fuit, ſecundum illud: Deus in Pſal. 47 Domibus ejus cognoſcetur, cum ſuſcipiet eam. Attulit, inquam unguentum humilitatis, ubi Chriſtus accubuit, ut impleretur illud: Dum eſ- Cant. 1 ſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Hæc autem aromata, ſive unguenta, quæ attulit Magdalena Chriſto, deſignata ſunt ſecundo Paralipomenon: Non fuerunt aromata talia, qualia hæc, quæ 2 Par. 9 dedit Regina Saba Regi Salomoni. B Magdalena etiam attulit Salvatori unguenta, ad impendendum familiare obſequium, ad quod admiſſa fuit, ſc. ad exhibendum Chriſto ex devotione, quod carni ſuæ exhibuerat ex libidine, hoc eſt, ad abluendum, detergendum, deoſculandum, & ungendum ſacratiſſimam & mundiſſimam carnem Chriſti: ad quod admiſſa fuit propter affectum pœnitentiæ & benevolentiæ. Quantum ad effectum pœnitentiæ dicitur: *Et ſtans retro ſecus pedes ejus lacrymis cœpit rigare pedes ejus*, ſc. per dolorem. In pœnitente Tria in vero pœnitente. enim anima debet eſſe pudor, timor, & dolor. Pudor erat, quia ſtabat retro: timor, quia ſecus pedes: dolor, quia lacrymis rigabat, ſicut in illo C Publicano infra: Inf. 18 Et Publicanus a longe ſtans, nolebat nec oculos ad cœlum levare; ſed percutiebat pectus ſuum dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Hieremias. Converte me, Hier. 31 & convertar, quia tu Dominus Deus meus. Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam; & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum. Confuſus ſum, & erubui: quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ. Ubi tanguntur tria præmiſſa. Quantum autem ad effectum benevolentiæ additur; *Et capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat*, ubi oſtenditur dilectio benevolentiæ pura, affectuoſa, & devota. Debet enim charitas procedere de corde

de

Digitized by Google

de puro. Magis autem curabat de in-
ſima parte corporis Domini, quam
de ſuprema. Jam enim non quære-
bat placere mundo, ſed ſoli Chriſto,
Cant. 8 ut poſſet dicere illud: Quis mihi det
te fratrem meum ſugentem ubera ma-
tris meæ, ut inveniam te foris, &
deoſculer te: & jam me nemo deſ-
piciat? Et in his duobus conſiſtit per-
fecta converſio ad Chriſtum. Sicut
enim in peccato eſt converſio per con-
cupiſcentiam, & averſio per ſuper-
biam: ſic in remedio eſt averſio a
peccato per pœnitentiam, & conver-
ſio ad Deum per benevolentiam. Et
vere hæc mulier fuit perfecta conver-
Greg. homil. 33 in Ev. non procul a princ. ſa, & reverſa, ut dicit Gregorius:
quia quot in ſe habuit oblectamenta,
tot de ſe invenit holocauſta. Solent
enim peccatrices mulieres in his qua-
tuor maxime delinquere, ſc. in nu-
Iſa. 3 tibus oculorum. Iſaias: Nutibus ocu-
lorum ibant & plaudebant, & ambu-
labant, & pedibus ſuis & compoſito
gradu incedebant. In capillorum ſu-
1 Pet. 3 perflua præparatione: Non ſit extrin-
ſecus capillatura, aut circumdatio au-
ri, aut indumenti veſtimentorum cul-
Prov. 7 tus. In voluptatibus oſculorum: Ap-
prehenſumque deoſculatur juvenem,
& procaci vultu blanditur. Sequitur:
Eſther 2 Egreſſa ſum in occurſum tuum, de-
ſiderans te videre, & reperi. In ſua-
vitatibus unguentorum, ſicut dicitur,
quod puellæ regis ungebantur oleo
myrrhino, &c. Et ideo perfecte pœ-
nitentis oculi ferviebant ad lacry-
mandum, ita ut Chriſtus ei poſſet
4 Reg. 20 dicere illud: Audivi orationem tuam:
vidi lacrymam tuam, ecce ſanavi
te. Capilli ſerviebant ad tergendum,
Cant. 4 ut ſic poſſet ei dici illud: Vulnera-
ſti cor meum in uno oculorum tuo-
rum, & in uno crine colli tui. Os
ad oſculandum, ita ut poſſet illi di-
Ibid. ci a Chriſto illud: Favus diſtillans
labia tua. Unguenta ſerviebant ad
ungendum, ut poſſet ſibi dici illud:
Cant. 1 Curremus in odorem unguentorum
tuorum.

Tertio quantum ad temeritatem
judicii, propter quod tamen non fuit
repulſa, dicit: *Videns autem Phari-*
ſæus qui vocaverat eum, ad convivium,
ſcilicet videns, inquam, oculo non
ſimplici, ſed nequam, & vere ne-
quam, quia ſecundum illud: Bona Eccl. 11
in malum convertens inſidiatur, &
in electis imponet maculam. Item
Eccleſiaſticus: Memento, quoniam Eccl. 31
malus eſt oculus nequam. Et ſequi-
tur: Nequius oculo quid creatum eſt?
Et ideo tale convivium non eſt mul-
tum acceptandum. Ne comedas cum Prov. 23
homine invido, & ne deſideres ci-
bum ejus: quoniam in ſimilitudinem
harioli, & conjectoris æſtimat quod
ignorat. Comede & bibe, dicit tibi:
& mens ejus non eſt tecum. Et ta-
lis erat iſte Phariſæus, quod patet per
illud quod ſubditur: *Ait intra ſe, di-*
cens, ſcilicet cogitando ſicut hypo-
crita. De quo Job: Concepit dolo- Job 15
rem, & peperit iniquitatem, & ute-
rus ejus præparat dolos. Unde ſequi-
tur judicium: *Hic ſi eſſet Propheta,*
ſciret utique quæ & qualis, eſt mulier,
quæ tangit eum. Et ita judicabat eum
non eſſe Prophetam, ſed hominem
ignorantem, dicens in corde ſuo il-
lud: Signa noſtra non vidimus, jam Pſalm. 73
non eſt Propheta. Sed huic poteſt di-
ci illud: An non cogitas, quod Deus Job 22
excelſior cœlo ſit, & ſuper ſtellarum
verticem ſublimetur? Et dicis: Quid
enim novit Deus? & quaſi per ca-
liginem judicat. Sed certe ipſe no-
vit in tenebris conſtituta: & lux cum
eo eſt, ſicut dicitur. Et nota quod Dan. 2
hoc modo ex vero cadebat in falſum.
Manifeſtum eſt enim quod Deus &
homo divinus novit occulta non ſo-
lum bonorum, ſed etiam malorum.
In omni loco oculi Domini contem-
plantur bonos & malos. Sed in hoc Prov. 15
errabat, quia hoc credebat Chriſtum
ignorare, dum ſe permittebat a mu-
liere peccatrice contingi. Unde et-
iam de ipſa male judicabat dicendo:
Quia peccatrix eſt, quaſi dicat, non
admitti, ſed repelli deberet. Hic e-
rat de illis de quibus Iſaias: Rece- Iſa. 65
de a me, non appropinques mihi,
quia immundus es. Sic etiam alter
Phariſæus dicebat de publicano: Gra- Inf. 18
tias ago tibi, quia non ſum ſicut cete-

Digitized by Google

ri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus, &c. Hic perverſe & male judicabat, & tamen Chriſtus propter ejus malum judicium non dimitit facere miſericordiam. De quo ſupra dixit Phariſæis: Sup. 5 Non egent qui ſani ſunt, medico: ſed qui male habent. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Magna ergo miſericordia Chriſti fuit oſtenſa in ſuſceptione peccatricis accedentis ad Chriſti contactum inter repulas convivantium, & verſutias judicantium. In quo ſimul commendatur Chriſti clementia & peccatricis pœnitentia. Greg. hom. 33 in Ev. in princip. Unde Gregor. Cogitanti mihi de Mariæ pœnitentia, flere magis libet, quam aliquid dicere. Cujus enim vel ſaxeum pectus illæ hujus peccatricis lacrymæ ad exemplum pœnitendi non emolliant? Super convivantes ingreſſa eſt, inter epulas lacrymas fudit, quid ergo miramur? Mariam venientem, vel Dominum ſuſcipientem? Suſcipientem dicam, an trahentem, ſed melius ſuſcipientem, & trahentem, quia nimirum ille per miſericordiam traxit intus, qui per manſuetudinem ſuſcepit foris. Quæ vere pœnitens habere debeat. Et eſt hic moraliter notandum quod in his ſex quæ dicuntur de hac peccatrice pœnitente, ſcilicet quod retro ſtabat ſecus pedes, jacebat, lacrymis rigabat, capillis tergebat, oſculabatur, & ungebat, intelliguntur quæ debent eſſe in vero pœnitente, ſcilicet: Pudor erubeſcentiæ, quod notat cum dicit, *ſtans retro*. Publicanus a longe ſtans nolebat, &c. Infra 18 Pſalm. 98 Timor reverentiæ notatur ibi: *Secus pedes ejus*. Adorate ſcabellum pedum ejus, quoniam ſanctum eſt. Dolor pœnitentiæ, ibi: Thr. 2 *Lacrymis cœpit rigare pedes ejus*. Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem & noctem. Amor pudicitiæ, ibi: Iſa. 1 *Et capillus capitis ſui tergebat*. Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Ardor benevolentiæ, ibi: *Et oſculabatur pedes ejus*. Inf. eod. Infra: Oſculum mihi non dediſti, &c. Uſque Quoniam dilexit A multum. Dulcor devotionis internæ, ibi: *Et unguento ungebat*. Meliora ſunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Cant. 1 Trifarium unguentum quid. Bonum unguentum compunctionis, melius compaſſionis, ſed optimum devotionis. Primo pedes, ſecundo corpus, ſed tertio ungitur caput. Et ideo Magdalena ter legitur veniſſe ad Dominum ungendum.

Et reſpondens Jeſus dixit, &c. Poſt Joan. 12 benignam ſuſceptionem accedentis, ſubditur hic benignior approbatio diligentis. Approbat Dominus hanc Matt. 26 peccatricem diligentem & ejus dilectionem. Primo perquirens generale Marc. 14 judicium: ſecundo aſſumens ſpeciale B propoſitum, ibi: *Et converſus ad mulierem, &c.* Tertio vero concludens principale intentum, ibi: *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei, &c.* In perquirendo autem generale judicium, procedit hoc ordine: Excitat enim Phariſæi attentionem, inſinuat quæſtionem, & approbat reſponſionem. Primo ergo excitat Phariſæi attentionem, ut a falſitate revocetur, cum dicit: *Reſpondens Jeſus dixit ad illum; Simon, habeo tibi aliquid dicere*. In quo excitat eum, ut attendat. Et nota quod dicitur reſpondere Phariſæo, cum tamen non dicatur aliquid quæſiviſſe a Chriſto ut oſtendatur quod ipſe C audiebat ejus cogitationem, ut ejus judicium refellatur, quo credebat Chriſtum ignarum, ſecundum illud: Intelligite inſipientes in populo, & Pſalm. 93 ſtulti aliquando ſapite. Qui plantavit aurem, non audiet: aut qui finxit oculum, non conſiderat? In hoc quod quaſi reſpondendo alloquitur excitat, ad cogitandam Chriſti ſapientiam. In hoc vero quod ſpondet aliquid dicturum ſe, excitat ad percipiendum doctrinam. Sicut & diſcipulis dixit: Adhuc multa habeo Joan. 16 vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Et quoniam efficaciter eum excitavit, ideo ſubditur ejus attentio cum dicitur: *Et ille ait: Magiſter dic*. In qua reſponſione profitetur ſcientiam, & petit doctrinam.

Digitized by Google

nam. Juxta conſilium ſapientis: Fi- A li, ſi attenderis mihi, diſces: & ſi accommodaveris animum tuum, ſapiens eris. Et ſequitur: Et ſi videris ſenſatum, evigila ad eum. Hic eſt Chriſtus Dominus, quem recte vocat Magiſtrum, ſecundum illud: Magiſter veſter, unus eſt, Chriſtus. Et Joannes: Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & benedicitis: ſum etenim.

Eccl. 6

Matt. 23

Joan. 13

Secundo autem inſinuat Phariſæo quæſtionem, ut ad veritatem dirigatur, ibi: *Duo debitores erant cuidam fœneratori, &c.* Caſum proponit in generali per iſtos debitores, dans intelligi peccatores qui magnis debitis ſunt aſtricti, ſecundum illud: B Dimitte nobis debita noſtra, ideſt, peccata noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, &c. Per fœneratorem intelligimus Chriſtum, ſecundum illud: Serve male & piger, ſciebas quia meto, ubi non ſemino: & congrego, ubi non ſparſi: oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepiſſem utique quod meum eſt cum uſura. Et quia non omnes æqualiter peccant, nec æqualiter obligantur, ideo additur: *Unus debebat denarios quingentos.* In quo oſtenditur plena obligatio, propter quinqueformem tranſgreſſionem perfectionis Evangelicæ. Completio enim intel- C ligitur per centenarium. *Et alius quinquaginta.* Hoc dicitur quantum ad ſemiplenam obligationem, quæ eſt in tranſgreſſione quinqueformis ipſius decalogi. Sed, quia Deus miſeretur omni generi peccatorum qui ad ipſum convertuntur, ideo ſubditur: *Non habentibus illis unde redderent, donavit utriſque*, ſcilicet ex miſericordia condolente, ſicut dicitur: Miſertus autem Dominus ſervi illius, dimiſit illum, & debitum dimiſit ei. Et hoc compaſſione noſtræ miſeriæ, qua impotentes ſumus ſolvere. Omnia enim quæ habemus, etiam ſine obligatione peccati, Deo debemus. Quid autem habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti,

Matth. 6

Matt. 25

Matth. 18

1 Cor. 4

quid gloriaris, quaſi non acceperis? Et Paralipomenon: Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Si ergo remittit peccata, oportet quod liberaliter & miſericorditer remittat, quia nullum poſſumus rependere beneficium. Obligamur tamen ad dilectionis affectum, de quo requirit propter collatum beneficium. *Quis ergo eum plus diligit?* eum uterque diligere teneatur. Unde ſic quærebat Dominus a Petro poſt condonationem ſui peccati: Simon Joannis diligis me plus his? Et rationabiliter quærit, quia inæqualitatem beneficiorum ſequi debet inæqualitas affectionum, ſecundum quod dicit Gregorius: Cum augentur dona; rationes etiam, creſcunt donorum. Tanto ergo humilior atque ad ſerviendum Deo promptior quiſque eſſe debet ex munere, quanto ſe obligatiorem eſſe conſpicit in reddenda ratione.

1 Par. 29

Joan. 21

Greg. ho. 9 in Evang.

Tertio vero Phariſæi approbat reſponſionem, ut in veritate confirmetur, propter quod addit: *Reſpondens Simon dixit: æſtimo, quia is cui plus donavit*, quod ſcilicet amplius diligit: Ut verificetur illud: Ubi autem abundavit delictum, ſuperabundavit, & gratia. Et quoniam ſicut dicitur: Verbum ſapiens quodcumque audierit ſcis, laudabit, & ad ſe adjiciet, ideo ſubditur: *At ille dixit ei, recte judicaſti*: Hoc enim ſolum judicium approbat Veritas, Chriſtus, quod juſtum eſt, ſecundum illud: Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſtum judicium judicate. Unde qui falſum judicium fecerat ex propria æſtimatione, rectum nunc profert ex divina manuductione. Et quia male judicaverat prius intra ſe, unde Gregorius: Sua ſententia Phariſæus convincitur, quia ſicut phreneticus funem portat, ex quo ligetur. Et nota quod commendatur hic Phariſæi judicium, nec tamen ille qui amplius peccaverat, amplius commendatur: ſed oſtenditur ratione obligationis quæ venit ex diverſo, quod amplius ad diligendum obliga-

Rom. 5

Eccl. 21

Joan. 7

Greg. ho. 33 in Evang.

Digitized by Google

ligatur. Unde intelligenda eſt hæc A ſententia cum reduplicatione, quantum ſcilicet ad obligationem, & ſuppoſita gratia & rectitudine in voluntate, quia multi ad magnas gratias tenentur, qui paucas aut nullas reddunt. Unde Beda: Super omnes plus offendit qui plus debuit: ſed per miſericordiam Dominicam omnis cauſa mutatur, ut amplius diligat, qui amplius debuit, ſi tamen gratia conſequatur.

Beda to 5. li. 3 in c. 7. Lucæ.

Et converſus ad mulierem, &c. Poſt generale judicium aſſumit ſpeciale propoſitum, in quo oſtendit peccatricem majorem affectum habuiſſe ad Chriſtum, quam Phariſæum, proponendo triplex dilectionis judicium, B ſcilicet fletum, oſculum, & ablutionem pedum: in quibus mulier præcellit Phariſæum. Primo ergo proponit peccatricem Simoni propter fletum: quod erat expreſſum indicium contritionis, & hoc notat, cum dicit:

Et converſus ad mulierem, propter ejus contritionem & pœnitentiam, ſecundum illud; Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, & convertar ad vos. Hoc autem fit cum diligimus & rediligimur, ſecundum illud: Dilectus meus mihi, & ego illi. Et alibi: Ego dilecto meo, & ad me converſio ejus. Ideo autem ſe corporaliter convertit ad mulierem, ut in ipſa erudiret Simonem, ad quem loquebatur, & ideo ſubditur: *Dixit Simoni: Vides hanc mulierem.* Ideo quærit utrum videret, quia licet videret corporaliter ejus facta, non approbavit, ſed reprobavit ejus merita. Et licet videret peccatricis fletum, non tamen attendebat ejus affectum; Et ideo a Domino commonetur, & ex comparatione illius arguitur, in hoc quod ſequitur: *Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti.* Ex quo reprehenſibilis oſtenditur, quia non fuit imitator Abrahæ. Loquebatur viris tranſeuntibus, laventur pedes veſtri, & requieſcite. Sed econtra hæc eſt commendabilis, ideo additur: *Hæc enim lacrymis rigavit pedes meos, & capillis ſuis terſit*, id eſt lacrymas magna copia fudit ad modum fontis & rivuli ſecundum quod dicitur: Quis dabit capiti meo aquam & oculis meis fontem lacrymarum? Et in hoc ſignificatur mirabilis affectus mulieris, & gratia interior, quæ ita in lacrymas profluebat exterius, ut impleretur illud: Poſuit deſertum in ſtagna aquarum, terram ſine aqua in exitus aquarum. Et Iſaias: Et quæ erat arida, erit in ſtagnum, & ſitiens in fontes aquarum. Et in hoc præponitur Phariſæo, quantum ad fletum, & luctum, in quo eſt expreſſum ſignum compunctionis.

Zach. 1
Cant. 2
Cant. 7
Geneſ. 17
Hier. 9.
Pſalm. 106.
Iſa. 35

Secundo vero præponit eam Phariſæo quantum ad oſculum, quod erat ſignum dilectionis, ibi: *Oſculum mihi non dediſti*, in ſignum amoris, ſecundum Apoſtolum: Salutate invicem in oſculo ſancto. Et diſcipuli oſculati ſunt Paulum. Sed econtra de hac dicitur: *Hæc autem ex quo intravit, non ceſſavit oſculari pedes meos.* In quo ſignatur fervens dilectio, & permanens. Ideo non ceſſabat ab oſculo, quia non ceſſabat ab interiori deſiderio. Nam de ipſa dicit Gregorius quod amoris ejus, id eſt Chriſti igne ſuccenſa ardebat deſiderio. Sicut autem dicitur: Fortis eſt C ut mors, dilectio: dura ſicut infernus, æmulatio: lampades ejus, lampades ignis, atque flammarum: Unde ſicut ignis ſemper urit, ſic charitas inceſſanter accendit, ut enim dicit Gregorius: Numquam eſt amor Dei otioſus.

Rom. 16.
Actor. 20.
Greg. ho. 25 in Evang.
Cant. 8.
Greg. ho. 30 in Evang.

Tertio præponit eam quantum ad unctionem pedum quod erat ſignum devotionis, ibi: *Oleo caput meum non unxiſti:* Quod erat moris tunc temporis in ſignum lætitiæ, & exultationis. Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava. *Hæc autem unguento unxit pedes meos:* quod eſt pretioſus oleo. Unde pretioſiora offerebat hæc mulier Chriſto, ſecundum illud: Maria ergo accepit libram unguenti nardi piſtici

Matt. 6.
Joan. 12.

ſtici pretioſi, & unxit pedes Jeſu, & exterſit pedes ejus capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore unguenti. His ergo tribus dilectionis indiciis probat Dominus quod peccatrix verius & ferventius dilexit.

Propter quod dico tibi, &c. Hic poſt generale judicium & ſpeciale propoſitum, concludit principale intentum, quod eſt commendatio mulieris conſequens ex præmiſſis. Commendatur autem hæc mulier peccatrix a Domino commendatione plena, ſcilicet ut purgata a peccato propter dilectionis effectum, ut perfecta in merito propter dilectionis effectum, ut præpoſita Phariſæo, propter dilectionis exceſſum. Unde approbat hic Dominus dilectionem ejus. Primo, quia dilectio eam a peccato purgavit. Unde dicit: *Propter quod tibi*, id eſt propter nunc præmiſſa dilectionis indicia aſſero tibi: *Remittuntur ei peccata multa*. Et ita jam a te non debet condemnari, ſed magis beatificari, quia in

Pſalm. 31 Pſalmo ſcriptum eſt: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Et ad Romanos:

Rom. 4 Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui juſtificat impium, reputatur fides ejus ad juſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ Dei. Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert juſtitiam ſine operibus. Unde in iſta impletum eſt illud: Dixi confitebor

Pſalm. 31 adverſum me injuſtitiam meam, Domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.

Secundo, quia dilectio in merito profecit, propter quod addit: *Quoniam dilexit multum*. Magnitudo enim dilectionis amplificat meritum,

1 Pet. 4 & expellit peccatum. Charitas operit multitudinem peccatorum. Et in

Prov. 10 Proverbiis: Odium ſuſcitat rixas: & univerſa delicta operit charitas. Unde & in Gloſſa dicitur: Ardor charitatis in ea rubiginem peccatorum conſumpſit. Nec ſolum purgat a peccato, ſed etiam conſervat in merito, ſecundum illud: Super omnia

Gloſſ. in hunc locum tom. 5 Ex Gregor. ho. 33 in Evan.

autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis: & pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in uno corpore, & grati eſtote. Coloſſ. 3

Tertio vero approbat, quia dilectio eam Phariſæo præpoſuit. Unde ait: *Cui autem minus dimittitur*, ſcilicet Phariſæo, *Minus diligit*, quam iſta, cui dimiſſa ſunt multa. Et ita ex hoc concluditur, quod longe plus quam Phariſæus Dominum amavit, & ideo amplius Deo accepta fuit, & propterea laudavit eam vir ejus, quaſi dicens ſibi illud: Multæ filiæ Prov. 31 congregaverunt divitias, tu ſuperegreſſa es univerſas. Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo: mulier timens Dominum, ipſa laudabitur. Patet igitur quo modo in hac quæſtione concluditur perfecta commendatio & approbatio diligentis, contra judicium Phariſæi ipſam contemnentis: quia reputabat eam plenam peccatis & vacuam meritis, & ſic veniſſe in conſpectum superni Judicis, quod totum exufflatum eſt in hac concluſione, cum ipſa oſtenditur juſtificata a peccato, multiplicata in merito, & præpoſita Phariſæo. Et nota quod in hac concluſione infertur commendatio dilectionis Chriſti reſpectu remiſſionis peccati per modum cauſæ, & per modum effectus. Unde remiſſio peccati præmittitur, & remiſſio peccati poſtponitur, & dilectio interponitur. Eſt enim remiſſio quoad pœnam, & hæc cauſatur a dilectione: & quoad culpam, & hæc inducit dilectionem. Unde dilectio duplex eſt, altera effectus, & hanc introducit remiſſio Dilectio duplex peccati, quoad culpam, ſecundum quod ſupra oſtenſum eſt ex Phariſæi judicio. Altera eſt dilectio affectus, & hæc inducit peccati remiſſionem quoad pœnam, ſecundum quod colligitur eſt triplici dilectionis indicio. Unde iſta concluſio, quantum ad primam partem, reſpondet inductioni factæ in bonis operibus; quantum ad ſecundam reſpondet quæſtioni de duobus debitoribus; & reſ-

reſpondet ſimul omnibus præmiſſis. A Super hæc advertenda eſt Chriſti ſapientia in comprobando peccatricem pœnitentem, quam Phariſæus condemnaverat. Approbat autem eam ex datis a Phariſæo, & ex conceſſis, deinde ex manifeſtis indiciis. Primo quaſi ſyllogizando, ſecundo quaſi inducendo. Primo in generali, ſecundo in ſpeciali: Primo parabolice: ſecundo expreſſe ad hæc omnia reſpondet illatio concluſionis ibidem præmiſſæ.

Dixit autem ad illam, poſt benignam ſuſceptionem accedentis, & benigniorem approbationem diligentis, ſubjungitur hic tertio benigniſſima abſolutio confitentis. Circa quam B primo introducitur divinæ largitatis donum plenarium: ſecundo humanæ impietatis judicium perverſum: tertio devotæ credulitatis meritum perfectum. Primo ergo quantum ad divinæ largitatis donum plenarium, dicitur: *Dixit autem ad illam*. Non eſt dubium, quin dixerit Chriſtus ad peccatricem: *Remittuntur tibi peccata*, non ſolum quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam, ſecundum quod petebat Manaſſes: Peto rogans te Domine, remitte mihi, remitte mihi: ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum reſerves mala mihi. Hanc remiſſionem Chriſtus facit ſua virtute: Ut autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata. Et in Actibus: Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum.

2 Paral. ult. in oratione Manaſſæ Regis. Matth. 9

Act. 10

Secundo quantum ad humanæ impietatis judicium perverſum, ſubditur; *Et cœperunt, qui ſimul accumbebant dicere intra ſe*, ſcilicet male judicando, & ipſum deſpiciendo; *Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit?* Quaſi dicant, quum ſit parvus & nullus, quo modo ſibi attribuit, quod poteſt ſolus Deus? Juxta illud; Ego ſum, ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Et ſic verificatum eſt illud: Pauper locutus eſt, & dicunt: Quis eſt hic? & ſi offenderit, ſubvertent illum. Sic etiam in cordibus ſuis qui ſimul manducabant, dolum cogitabant, ut impleretur illud: Si is qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Tu vero homo unanimis, dux meus, & notus meus. Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, &c. Unde iſti male judicando de ſanitate illius, infirmabantur, ſicut dicit Beda: Ecce, inquit, ea quæ ad medicum venerat ægra, ſanata, ſed de ſalute ejus alii ægrotant. Et ſic verificatum eſt illud: Cum ſanare vellem Iſrael, revelata eſt iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ; qui operati ſunt mendacium. Et ſequitur; Væ eis, quoniam receſſerunt a me, vaſtabuntur, quia prævaricati ſunt in me: ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacia, &c.

Iſa. 43

Eccl. 13

Pſalm. 54

Beda to. 5 li. 3 in 7 c. Lucæ.

Oſee. 7

Ibid.

Tertio quantum ad devotæ credulitatis meritum perfectum, ſubditur: *Dixit autem ad mulierem*: *Fides tua te ſalvam fecit*, ſcilicet a peccatis, fides inquam Chriſti, de qua: Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Et hoc per fidem; ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum, qui eſt in fide Jeſu Chriſti. Et C quia juſtitia facit pacem cum Deo, & cum conſcientia, ideo ſubdit; *Vade in pace*. Juſtificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Et Iſaias inquit; Veniat pax, requieſcat in cubiculo ſuo; ut ſic de illa poſſit dici illud; In pace, & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

Matth. 1

Rom. 3

Rom. 5

Iſa. 57

Malac. 2

CA-

CAPUT VIII.

ET *factum eſt deinceps*, *& cetera.*] Supra poſita eſt inſtructio communis diſcipulorum in doctrina eorum, quæ requiruntur ad ſalutem omnium. In parte vero iſta ſubditur inſtructio ſpiritualis in doctrina myſtica ſcripturarum. Et quoniam hæc doctrina turbis proponitur in parabolis: & aperitur diſcipulis, & confirmatur miraculis: ideo pars iſta habet tres partes. In quarum prima ponitur inſtructio parabolica in occultis myſteriis: in ſecunda informatio Apoſtolica in apertis eloquiis, ibi: *Eſt autem hæc parabola*. In tertia vero ejus confirmatio authentica in manifeſtis miraculis, ibi: *Factum eſt autem in una dierum*, *& cetera*. Circa doctrinam parabolicam, quæ communiter omni hominum generi proponitur audienda, & Apoſtolis intelligenda, introducuntur tria. Primum, eſt coadunatio multitudinis ad audiendum: Secundum, eſt proportio ſimilitudinis ad manifeſtandum, & hoc ibi, *Exiit qui ſeminat*, *& cetera*. Tertium, eſt excitatio Apoſtolicæ ſollicitudinis ad intelligendum, ibi: *Hæc dicens*, *clamabat*, *& cetera*. Quantum ad primum notandum, quod ad doctrinam Chriſti erat concurſus multitudinis ex quadruplici cauſa, ſecundum quod ex littera poteſt conjici. Quidam enim comitabantur Chriſtum ratione ſuſcepti beneficii, ut Apoſtoli: quidam ratione accepti beneficii, ut infirmi curati: quidam ratione impendendi miniſterii, ut mulieres honeſtæ: quidam ratione audiendi verbi divini, ut multitudo turbæ. Et quatuor genera enarrat Evangeliſta concurriſſe ad Chriſti doctrinam. Primo ergo quantum ad Apoſtolos, comitantes Chriſtum ratione ſuſcepti officii præmittitur: *Et factum eſt deinceps*, *& ipſe iter faciebat per civitates & caſtella*, id eſt per loca, ubi habitant minores & majores, ſecundum quod dicitur: Quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus, maxime quantum ad ea quæ ſunt ſalutis, ideo dicit: *Prædicans & Evangelizans regnum Dei*: ſecundum illud: Quam pulchri ſuper montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem: annuntiantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis Sion: Regnabit DEUS tuus. *Iſa. 52*

Diviſio.

Quadruplici de cauſa, quatuor hominum genera Chriſtum ſequebantur.

Sap. 6

Vox ſpeculatorum tuorum, levaverunt vocem, ſimul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt, cum converterit Dominus Sion. Et quia verbum fruſtra proponitur, niſi ſit auditor, ideo additur: *Et duodecim cum illo*, qui ſcilicet ſequebantur illum ex ſuſcepto officio, ad quod elegit eos. Elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit. *Sup. 6* Unde ipſi Apoſtoli & Evangeliſtæ circuibant, ut cum ipſo in Evangelio collaboraret, ſecundum quod hortatur Apoſtolus: Sed collabora Evangelio ſecundum virtutem Dei, qui *2 Tim. 1* nos liberavit & vocavit vocatione ſua ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum. Quia, non vos me elegiſtis ſed ego *Ioan. 15* elegi vos: & poſui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.

Secundo, quantum ad curatos comitantes ratione accepti beneficii, ſubditur: *Et mulieres aliquæ*, ſcilicet cum eo iter faciebant, & hoc ratione accepti beneficii. Unde adjungit: *Quæ erant curatæ a ſpiritibus malignis*, *& infirmitatibus*: ideo comitabantur eum tanquam ſuum Salvatorem & medicum, ſecundum conſilium Sapientis: Da locum medico, etenim illum Dominus creavit: *Eccl. 38* & non diſcedat a te, quia opera ejus ſunt neceſſaria. Unde ſupra: *Sap. 6* Et qui vexabantur a ſpiritibus immundis, curabantur. Et omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Et nota quod licet curaverit utrumque ſexum, magis tamen ſpecificat de fœmineo, quia ſexus infirmior, ſecundum illud: Infirmiori *1 Pet. 3*

va-

Digitized by Google

vaſculo muliebri impartientes hono- A
rem. Sive quia mulier clementior
eſt, quam vir, reſpectu infirmita-
tis alienæ, ſecundum illud de bo-
na muliere: Manum ſuam aperuit
Prov. 3 inopi, & palmas ſuas extendit ad
pauperem. Sive quia inter perſonas
curatas erant nobiliores. Ideo ex-
primit aliquas nominatim, cum ait:
Magdalum *Maria quæ vocatur Magdalene*, a Mag-
dalo Oppido ſecundo milliario a Ti-
beriade. Et hæc erat notabilis ratio-
ne enormitatis peccati. Unde ad-
dit: *De qua ſeptem dæmonia exie-
rant*, id eſt, univerſa vitia. Gre-
Greg. hom. gorius: Septem dæmonia Maria ha-
33 in Ev. buit, quæ univerſis vitiis plena fuit.
Hæc dæmonia exierunt, quando pec- B
cata dimiſſa fuerunt, ſecundum quod
Infr. 11 dicitur infra: Cum immundus Spi-
ritus exierit de homine, perambu-
lat per loca inaquoſa, quærens re-
Sup. 7 quiem. Remiſſa autem ei fuerunt.
Hæc enim eſt illa peccatrix de qua
ſupra ſermonem fecit, ſicut dicit
Beda in Gloſſa. Erat alia ratione
nobilitatis viri. Unde ait: *Et Joan-
na uxor Chuſæ procuratoris Herodis*,
qui erat perſona nobilis. Erat &
alia nobilis & ſeipſa, de qua ſine
cognomine adjungit: *Et Suſanna*:
Has tres nominat, ut commendet
caſtitatem, ſecundum triplicem dif-
ferentiam in comitatu Chriſti, ſci-
licet vidualem, conjugalem, & vir- C
ginalem. Prima dicitur fuiſſe pec-
catrix, ſecunda conjugata, de ter-
tia tacetur utrumque. Vel ut in
hoc oſtendatur curatio a triplici æ-
gritudine ſcilicet animæ, & carnis,
& utriuſque. Ideo tres perſonas cu-
ratas exprimit, ſcilicet Mariam,
Joannam, & Suſannam.

Tertio, quantum ad comitantes
ratione impendendi obſequii, ſive
miniſterii, additur: *Et aliæ multæ,
quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis*,
4 Reg. 4 ſicut illa Sunamitis Eliſeo: Ecce
ſedule in omnibus miniſtraſti nobis,
quid vis ut faciam tibi? Sic & ſo-
Matth. 8 crus Simonis de qua Matthæus:
Poſtquam curata eſt, ſurrexit & mi-
niſtrabat eis. Hoc enim antiquitus
conſueverat eſſe officium mulierum,
ſicut dicit Beda in Gloſſa: Conſue- Beda to. 5.
tudinis Judaicæ fuit, nec ducebatur li. 3 in c.
in culpam more gentis antiquo, ut 8 Luce.
mulieres de ſubſtantia ſua victum,
atque veſtitum præceptoribus mini-
ſtrarent. Hoc quia ſcandalum face-
re poterat in nationibus, Paulus ſe
abjeciſſe memorat: Numquid non 1 Cor. 9
habemus poteſtatem mulierem ſoro-
rem circumducendi, ſicut & ceteri
Apoſtoli? &c. Et ideo illud nunc
non debet in conſequentiam trahi
propter ſcandalum vitandum, & et-
iam propter periculum. In hoc ta-
men erudimur quod prædicatori li-
cet accipere ſtipendium pro labore. 1 Cor. 9
Si nos vobis ſpiritualia ſeminavi-
mus, magnum eſt ſi nos carnalia
veſtra metamus? Dignus enim eſt Matt. 10
operarius cibo ſuo. Et infra: Di- Inf. 10
gnum eſt enim operarius mercede
ſua. Et rurſus in hoc erudimur,
quod prædicare & laborare actus eſt
virilis & perfectorum: ſed miniſtra-
re, imperfectorum, utpote mulie-
rum. Unde: Non eſt æquum nos Act. 6
derelinquere verbum Dei, & mini-
ſtrare menſis.

Quarto, quantum ad concurren-
tes ratione verbi divini audiendi,
adjungitur: *Cum autem turba pluri-
ma conveniret*, ſcilicet ad audien-
dum doctrinam, ſecundum illud:
Ego ſemper docui in ſynagoga & in Joan. 18
templo, quo omnes Judæi conve-
niunt: & in occulto locutus ſum
nihil. Et ſic impletur illud Iſaiæ: Iſa. 2
Et fluent ad eum omnes gentes. Et
ibunt populi multi. Unde congre-
gabantur in multitudine, & conve-
niebant in promptitudine, ideo ſub-
dit: *Et de civitatibus properarent ad
eum*, ſcilicet audiendum. *Dixit per
ſimilitudinem*, ſcilicet parabolicam
per apertas res, quibus aſſueti erant:
& ideo ad audiendum cum deſiderio
properabant. Unde Chryſoſtomus:
Commiſcens parabolas cum amplio-
ri mitigatione attrahebat auditores,
& de area, & de vinea, & de
agro. Unde ad hanc doctrinam pa-
rabolicam omnes invitantur, ſecun-
dum

Digitized by Google

Pſalm. 48 dum illud: Audite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes qui habitatis orbem: Et poſt ſubditur: Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in Pſalterio propoſitionem meam: Et rurſus: Aperiam in parabolis os meum: loquar propoſitiones ab initio. Et ſic facta eſt exercitatio multitudinis. *Pſalm.* 77

Exiit qui ſeminat, &c. Poſt congregationem multitudinis, additur hic ſecundo propoſitio ſimilitudinis. Et quia doctrina debet eſſe ſecundum exigentiam auditorum: ideo ſimilitudo propoſita quatuor habet differentias membrorum, congruentes quatuor differentiis auditorum. Quidam enim audiunt, ſed non retinent, ut oblivioſi. Quidam audiunt & retinent, ſed non faciunt, ut deſidioſi. Quidam audiunt & retinent & faciunt, ſed non complent, ut negotioſi. Quidam autem audiunt, retinent, faciunt, & complent, & hi ſunt ſtudioſi, & virtuoſi. Hæc quatuor genera hominum ſunt quatuor differentiæ terrarum, quarum prima ſemen recipit, ſed non retinet: & quantum ad illam dicitur: *Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum. Exiit*, ſcilicet de domo ad agrum, hoc eſt, quiete ad laborem. Exiit homo ad opus ſuum: & ad operationem ſuam uſque ad veſperam. Et hic labor, vel eſt in opere juſtitiæ, vel miſericordiæ: qui recte deſignatur per ſeminationem ſecundum illud Eccleſiaſtæ. Mane ſemina ſementem tuam, & veſpere ne ceſſet manus tua. Iſaias: Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immittentes pedem bovis & aſini. Vel eſt etiam in ſermone doctrinæ. Unde de Paulo prædicante dicitur: Quid vult ſeminiverbius hic dicere? Et iſto ſemine multiplicata eſt Eccleſia ſecundum illud: Renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili, per verbum Dei vivi & permanentis in æternum. Et de hac ſeminatione intelligit hic: ſed hæc licet de ſe ſemper ſit bona & fructuoſa, variatur tamen ſecundum differentiam terræ

Auditores verbi divini in quadruplici ſunt differentia.

Pſalm. 103 — *Eccl.* 11 — *Iſa.* 32 — *Actor.* 17 — 1 *Petr.* 1

A ſuſcipientis. Quædam enim ſuſcipit, ſed non retinet, unde ait. *Et dum ſeminat, aliud*, id eſt alia pars ſeminis, *cecidit ſecus viam*, per quam ſcilicet eſt decurſus, & non eſt in ea ſtatus retentionis, ſed oblivionis propter ſtrepitum multitudinis, quod ſignatur infra: Ubi dicitur quod cæcus quidam ſedebat ſecus viam, mendicans: & dum clamaret, turbæ increpabant eum ut taceret. Unde hic non eſt locus fructificationis, quia non eſt in eo retentio ſeminis. *Inf. ca.* 18

Ideo adjungit: *Et conculcatum eſt*, ſcilicet a pedibus hominum. *Et volucres cæli comederunt illud*, in quo intelliguntur morſus dæmonum, ſe-B cundum illud; Conſumentur fame, & devorabunt eos aves morſu amariſſimo. Et Matthæus; Nolite dare ſanctum canibus; neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis. Ex quo intelligimus duo eſſe quæ expellunt de corde hominis ſemen verbi divini, ſcilicet malæ ſuggeſtiones hominum, & tentationes dæmonum. Et ideo dicit Apoſtolus; Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Optimum eſt enim, gratia ſtabilire cor, non eſcis; quæ non proferunt ambulantibus in eis. Et ideo neceſſe eſt cor noſtrum elongari ab hujuſmodi decurſibus, ut non C ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ. Et Hieremias; Quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Aſſyriorum, ut bibas aquam fluminis?

Deut. 32 — *Matt.* 7 — *Duo ſunt quæ pellunt verbum Dei de cordibus noſtris.* — *Heb.* 13 — *Hier.* 2

Secunda vero differentia terræ eſt quæ recipit, & quodam modo retinet, ſed non fovet; & quantum ad hanc ſubdit; *Et aliud cecidit ſupra petram*, id eſt ſupra cor durum, de quo Zacharias; Cor ſuum poſuerunt, ut adamantem, ne audirent legem, & verba quæ miſit Dominus. Et Job; Cor ejus indurabitur tamquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus. Et hæc quamvis ſemen retinere poſſit, non tamen poteſt fovere, deficiente humore.

Zach. 7 — *Job* 41

Ideo

Ideo addit: *Et natum aruit*, *quia non habebat humorem*, ſcilicet vegetantem, & foventem. Et in tali terra ſtatim naſcitur, & ſtatim moritur, quia pa-
Pſalm. 118 rum habet alimenti, ſicut fœnum tectorum. De quo: Fiant ſicut fœnum tectorum: quod priuſquam evellatur, exaruit. Et Iſaias: Ante
Iſa. 18 meſſem totus effloruit, & immatura profectio germinabit. Et hoc eſt propter defectum humoris gratiæ, ſecundum quod Iſaias dicit: Aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit, & hoc contingit propter multitudinem petrarum, quæ non ſunt aptæ ad ſemen divini verbi perci-
Amos 6 piendum, propter quod dicit Amos: Numquid currere queunt in petris equi? id eſt prædicatores, & hoc
Iob 12 propter defectum aquarum. Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur.
Hier. 17 Contrarium dicit Hieremias: Et erit quaſi lignum quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas: & non timebit cum venerit æſtus. Et erit folium ejus viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſolicitum, nec aliquando deſinet facere fructum.

Tertia differentia terræ eſt, quæ etſi aliquo modo retineat & foveat, non tamen complet, nec fructum profert: ideo ſubdit? *Et aliud cecidit inter ſpinas*, id eſt, inter mundanas ſolicitudines, in quibus multi
Iob 30 libenter converſantur. Job: Eſſe ſub ſentibus delicias computabant filii ſtultorum & ignobilium. Et iſtis ſpinis repleta eſt terra ſecundum illud
Iſa. 7 Iſaiæ: Vepres enim, & ſpinæ erunt in univerſa terra. Et hoc merito
Gen. 3 maledictionis primæ: Maledicta terra in opere tuo. Et ſequitur: Spinas & tribulos germinabit tibi. Et in hac terra ſemen etſi oriatur, non tamen conſummatur, unde ſubdit: *Et ſimul exortæ ſpinæ*: ſcilicet cum ſemine: *ſuffocaverunt illud*, quia plus in cordibus proficiunt & creſcunt cogitationes carnales, quam ſpiritua-
Iſa. 5 les, & eis prævalent. Iſaias: Super humum populi mei vepres & ſpinæ aſcendent. Et hoc eſt quia non curant de ſpiritualibus. Per agrum ho- Prov. 24
minis pigri tranſivi, & per vineam viri ſtulti. Et ſequitur: Operuerant ſuperficiem ejus ſpinæ. Unde ſpinæ totum occupant, ut fructus cum eis naſci non poſſit. Et ideo dicitur: Novate vobis novale, & nolite ſe- Hier. 4
rere ſuper ſpinas: Quia ſicut dicitur: Terra proferens ſpinas ac tri- Heb. 6
bulos, reproba eſt & maledicto proxima, cujus conſummatio in combuſtionem.

Quarta differentia terræ eſt quæ recipit & retinet, fovet, & fructum profert: ideo addit: *Et aliud cecidit in terram bonam*, id eſt mentem docilem & benignam. De qua; Vidi Exod. 3
afflictionem populi mei. Et ſequitur; Et educam de terra illa in terram bonam, & ſpatioſam. Hæc eſt terra bona, quæ habet quatuor conditiones prædictas, ſecundum illud: Terra ſæpe venientem ſuper ſe bi- Hebr. 6
bens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, quibus colitur: accipiet benedictionem a Deo, ſecundum illud; Benedixiſti Domine Pſalm. 84
terram tuam. Hæc benedictio eſt in completione fructus, ideo additur; *Et ortum, fecit fructum centuplum*, id eſt, fructum perfectum: Et ſic impletur illud; Dominus dabit benignitatem; & terra noſtra dabit fru- Pſal. eod.
ctum ſuum. Et Geneſis; Sevit Iſaac Gen. 26
in terra illa & invenit in ipſo anno centuplum. Et hoc Matthæus expreſſius dicit, ſecundum tres gradus; Alia ceciderunt in terram bonam, Matth. 13
& dabant fructum; aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum. Et hoc ſecundum tres ſtatus continentiæ, vel tres gradus juſtitiæ. Beatus vero Lucas tangit differentiam ſupremam in hac includens alias. Et nota quod tres ponit terræ infructuoſæ differentias, & unam tantum bonam, quia ſecundum quod dicitur; Multi ſunt vocati pau- Matth. 22
ci vero electi. Et propter ea conqueritur Dominus; Væ mihi, quia Mich. 7
factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ. Et ratio hujus redditur, cum dicitur; Intra- Matth. 7
te

te per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quam anguſta porta & arcta via eſt quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniunt eam?

Hæc dicens clamabat. Hic poſt congregationem multitudinis, & propoſitionem ſimilitudinis, ſubjungitur tertio excitatio Apoſtolicæ ſolicitudinis. Circa hujus autem excitationem quatuor introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet admonitio magiſtralis, interrogatio diſciplinalis, prælectio familiaris, & reprobatio judicialis. Primum excitat, ſecundum rectificat, tertium confortat, & quartum humiliat. Primo ergo quantum ad magiſtralis admonitionis ſolicitudinem excitantem dicitur: *Hæc dicens clamabat*, ut ſuo clamore excitaret auditorum attentionem, ſicut Joannes dicit, quod in noviſſimo die magno feſtivitatis ſtabat Jeſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Hoc eſt enim prædicatoris officium: Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum, ut ex ipſo modo dicendi excitet audientes, nec tantum ex modo dicendi, ſed etiam ex ſenſu verbi, propter quod adjungit: *Qui habet aures audiendi audiat.* Gregorius ſpiritualiter hæc verba intelligit. Et Beda: Ubicumque hæc admonitio interponitur, myſticum eſſe quod dicitur, & attentius conſiderandum, oſtenditur. Et hoc ſignat ipſa multiplicatio actus audiendi. Sicut Iſaias: Auribus percipite, & audite vocem meam. Attendite & audite eloquium meum. Unde ad hanc exhortationem poteſt dicere vere intelligens illud: Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quaſi magiſtrum: Et illud Job: Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. Et ſic tangit audiendi uſum, quia tres ſunt gradus. Primus in audiendo exterius: ſecundus in credendo: tertius vero in intelligendo.

Joan. 7 — *Iſa. 58* — *Greg. hom. 15 in Ev.* — *Beda t. 5 l. 3 in Luc. cap. 8* — *Iſa. 58* — *Job 42* — Tres auſcultationis gradus.

A Secundo quantum ad diſciplinalem interrogationem rectificantem ſubditur: *Interrogabant autem eum diſcipuli ejus*, ut ſcilicet dirigerentur ab eo, ſecundum illud: Qui interrogationem manifeſtat, parabit verbum: & ſic deprecatus exaudietur, & conſervabit diſciplinam, & tunc reſpondebit. Hoc autem dicitur non quia ſtatim interrogarent, ſed quia ad verbum Chriſti conceperunt voluntatem interrogandi. Unde Marcus; Et cum eſſet ſingularis interrogaverunt eum. Et quia interrogatio eſt de occultis & myſticis, ideo additur: *Quæ eſſet hæc parabola*, id eſt, quid ſignificaret, ut per ejus interpretationem poſſent intellectum capere ſecundum illud: Audiens ſapiens, ſapientior erit, & intelligens gubernacula poſſidebit. Animadvertet parabolam, & interpretationem. Et in Eccleſiaſtico: Sapiens occulta proverbiorum exquiret, & in abſconditis parabolarum converſabitur.

B

Tertio quantum ad familiarem prælectionem confortantem, ſubditur: *Quibus ipſe dixit: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei*, id eſt intelligentiam ſcripturæ, quæ regnum Dei dicitur, ſecundum illud: Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus. Dicitur autem ſcriptura regnum Dei, quia ipſum prædicat, & oſtendit, & promittit, & obedientem ipſi ad regnum Dei perducit, ſecundum illud: Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. Et illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. De his autem dicit beatus Lucas ſpecialiter & diſcretive: *Vobis datum eſt*, quia ipſi ad hoc electi fuerunt. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi a Patre meo nota feci vobis. Et ſignanter dicit datum, non venditum, ut gratiam cognoſcamus. Gratis accepiſtis, gratis date. Datum & non mutuatum, infra: Ego enim dabo vobis os & ſapientiam: cui non poterunt contradicere & reſi-

C

Eccli. 33 — *Mar. 4* — *Prov. 1* — *Eccli. 39* — Scriptura regnum Dei dicitur. — *Matth. 21* — *Joan. 5* — *Ibid.* — *Matth. 10* — *Inf. 21*

reſiſtere omnes adverſarii veſtri. Datum & non acquiſitum: Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens a Patre luminum. In hoc ergo quod dicit eos familiariter prælectos, confortat eos, ne deficiant ab inquirendo, infra: Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.

Jac. 1

Inf. 12

Quarto vero quantum ad judicialem reprobationem humiliantem, ſubjungit: *Cæteris autem in parabolis*, ſcilicet datum eſt noſſe, quod potius eſt ignorare. In loquela enim labii, & in lingua altera loquetur ad populum iſtum. Et hoc facit juſto ſuo judicio, quo non vult ſancta communicare immundis, ſecundum illud: Nolite dare ſanctum canibus, &c. Et propterea ſubdit: *Ut videntes non videant*. Ut, non eſt ibi cauſale, ſed conſecutivum, ſicut dicitur: In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant: & qui vident cæci fiant. Et hoc judicium prædictum eſt: Claudet Dominus oculos veſtros: Prophetas & principes veſtros, qui vident viſiones, operiet. Et erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati. Et non eſt contradictio in hoc quod dicit: *ut videntes non videant*, quia primum refertur ad viſum exteriorem, ſecundum ad interiorem, ſecundum illud Iſaiæ: Educ foras populum cæcum, & oculos habentem: ſurdum, & aures ei ſunt. Et explicatur ſequens clauſula: Et audientes non intelligant. Audite audientes, & nolite intelligere: & videte viſionem, & nolite cognoſcere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude. Unde dicitur: Uſque in hodiernum diem, cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. Et hoc factum eſt divino judicio, ſecundum illud: Nolo enim vos ignorare fratres myſterium hoc, ut non ſitis vobis ipſis ſapientes, quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret.

Iſa. 28

Matt. 7

Ioan. 9

Iſa. 29

Iſa. 43

Iſa. 6

2 Cor. 3

Roman. 11

Et debet omnis ſe humiliare ſecundum quod ibidem dicitur: Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Et hæc humilitas eſt opportuna & præambula ad intelligentiam myſteriorum, quia dicitur: Abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis.

Ibidem.

Matt. 11

Eſt autem hæc parabola. Poſtquam præmiſſa eſt hæc inſtructio, parabolica in occultis myſteriis: ſequitur ſecunda pars capituli, in qua deſcribitur informatio Apoſtolica in apertis eloquiis. Hæc autem pars habet duas particulas, in quarum prima erudiuntur ad intellectum parabolæ: in ſecunda invitantur ad communicationem doctrinæ, ibi: *Nemo autem lucernam accendens, &c.* Quantum ad explicationem parabolæ attendendum, quod primo explicat eam generaliter, deinde ſpecialiter ibi: *Qui autem ſecus viam*. Dicit ergo primo quaſi generalem quamdam intentionem parabolæ præmittens; *Eſt autem hæc parabola*, id eſt, hic eſt intellectus parabolæ. Ut poſſet dicere illud Joannis: Hæc in Proverbiis locutus ſum vobis. *Semen eſt verbum Dei*: quia per illud renaſcimur, ut fiamus ſancti, & divini. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis. Juxta hæc quatuor membra in parabola præmiſſa, quatuor diſtinguit auditorum genera. In quibus diverſimode ſuſcipitur ſemen divinorum eloquiorum. Ita quod unum ſemen accipit diſpoſitionem, ut ſit in aliis conculcatum, in aliis areſactum, in aliis ſuffocatum, & in aliis multiplicatum. Primo ergo quantum ad explicationem ſeminis conculcati, quod eſt verbum Domini in corde oblivioſo: dicit: *Qui autem ſecus viam, hi ſunt qui audiunt*. Quod non refertur ad ſemen ſuſceptum, ſed ad perſonas recipientes ſemen, quia & ipſi dicuntur ſemen, ſecundum illud: Seminabo domum Iſrael & domum Juda, ſemine hominum, & ſemi-

Ioan. 16

Iac. 1

Hier. 31

ſemine jumentorum, id eſt, perfectorum & imperfectorum. Illi ergo qui audiunt ſemen ſunt, ſed ideo infructuoſi, quia non retinent, propter quod addit: *Deinde venit diabolus*, ſcilicet per ſuggeſtionem. *Et tollit verbum de corde eorum*, id eſt de recordatione. Et hoc ſignatum
Iudic. 6 fuit in libro Judicum, ubi dicitur: Cumque ſæviſſet Iſrael, aſcendebat Madian & Amalech. Sequitur: Sicut erant in herbis cuncta vaſtabant. Unde ipſe libenter deſtruit principia bonitatis. Et quia noſtræ ſaluti inſidiatur, adiungit: *Ne credentes ſalvi fiant*, ſicut enim ſcri-
Marc. 16 ptum eſt: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Ipſe autem nihil quærit niſi damnationem noſtram, tamquam jam dam-
Apoc. 12 natus. Projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte.

Secundo quantum ad explicationem ſeminis arefacti in corde deſidioſi ſubditur: *Nam qui ſupra petram: qui cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum*. Et hoc quidem
Act. 17 eſt laudabile ſecundum illud: Suſceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie ſcrutantes Scripturas. Sed tamen in hoc ſunt reprehenſibiles, quia non fovent, nec volunt laborare. Ideo ſubdit: *Et hi radices non habent*, id eſt firmitatem chari-
Ephes. 3 tatis, de qua Apoſtolus: In charitate radicati & fundati: ſed potius Amorem libidinoſum ſive adulteri-
Sap. 4 num, & ideo non proficiunt. Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, nec ſtabile firmamentum
Oſee 9 collocabunt. Quia: Radix eorum exſiccata eſt, fructum nequaquam facient. Et quod iſti non habeant radices confirmatas, oſtendit cum ait: *Qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt*, ſcilicet a Deo,
Deut. 32 ſecundum illud: Receſſit a Deo ſalutari ſuo. Sed hoc competit hujuſ-
Eccl. 6 modi deſidioſo, ſecundum illud: Quam aſpera eſt nimium ſapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors, ſed ſicut dicitur: Væ eis, quoniam receſſerunt a Oſee 7
me. Diverſum dicit Job: Donec de- Iob 27
ficiam, non recedam ab innocentia
mea. Et ideo hortatur: Fili acce- Eccl. 2
dens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

Tertio autem quantum ad expoſitionem ſeminis ſuffocati in corde negotioſo, ſubditur: *Quod autem in ſpinas cecidit: hi ſunt qui audierunt*, id eſt, illi ſignantur per illud. Et nota quod auditus attribuitur omnibus, ut nullus ſe poſſit excuſare. Numquid non audierunt? Et quidem Rom. 10
in omnem terram exivit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum: Sed tamen non omnes faciunt fructum ſpiritualem, quia impediuntur a curis carnalibus. Ideo ſubditur: *Et a ſolicitudinibus*, ſcilicet intra. *Et divitiis*, ſcilicet extra. *Et voluptatibus vitæ*, ſcilicet infra. In quo tangitur triplex bonum commutabile, ſcilicet interius, exterius, inferius. *Euntes ſuffocantur*: id eſt, vitam ſpiritualem perdunt: quia ſecundum quod dicitur: Nam qui vo- 1 Tim. 6
lunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Ideo merito ſuffocari dicuntur. Et ideo perdendo vitam interiorem, perdit per conſequens efficaciam exteriorem. Et ideo ſubditur: *Et non referunt fructum*. Scribitur enim: Qui amat divitias Eccl. 5
fructum non capiet ex eis. Quia ſi-
cut dicitur: Dormierunt ſomnum Pſalm 75
ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis. Et ad Romanos: Quem ergo fru- Rom. 6
ctum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? quaſi dicat, nullum. Unde merito divitiæ & voluptates comparantur ſpinis, tum quia fructum non afferunt, tum quia fructum impediunt, tum etiam, quia habentem affligunt, ſecundum illud: Peccatori autem dedit affli- Eccl. 2

Divitiæ, & voluptates cur ſpinis comparentur.

Digitized by Google

ctionem & curam ſuperfluam, ut addat & congreget, & tradat ei qui placuit Deo. Sed & hoc vanitas eſt & caſſa ſolicitudo mentis: Dulcis eſt ſomnus operanti, ſive parum, ſive multum comedat: ſaturitas autem divitis non ſinit eum dormire. Unde quaſi ſuper ſpinas jacet, propter quod dicit Beda: Divitiæ etſi delectare videantur, tamen poſſeſſoribus ſuis ſpinæ ſunt, quia cogitationum ſuarum punctionibus mentem lacerant, quæ avide quæruntur, & ſolicite ſervantur.

Eccl. 5 — *Beda to. 5 l. 3 in ca. 8 Lucæ.*

Quarto quantum ad interpretationem ſeminis multiplicati in corde fructuoſo, additur: *Quod autem in bonam terram*, ſcilicet cecidit. Terra, quam circumivimus, valde bona eſt. *Hi ſunt qui in corde bono*, quo ad cognitivam: Cor boni conſilii ſtatue tecum. Et in Eccleſiaſtico: Sapiens cor & intelligibile, abſtinebit ſe a peccatis. *Et optimo.* Quo ad affectivam dicitur: Optimum eſt, gratia ſtabilire cor. *Audientes verbum retinent*, quo ad memorativam. Proverbiorum: Fili mi, ne obliviſcaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum cuſtodiat: *Et fructum afferunt*, quo ad operativam. Dabitur pluvia ſemini tuo, ubicumque ſeminaveris in terra, & panis frugum terræ erit uberrimus & pinguis. *In patientia*, quoad paſſionem paſſivam & ſupportativam: in qua eſt conſummatio meriti boni. Patientia opus perfectum habeat: ut ſitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Unde ipſa eſt quæ perducit ad fructum: Ecce, agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum & ſerotinum. Et ad Hebræos: Patientia enim vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem. Iterum: Omnis diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudii, ſed mœroris: poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet juſtitiæ. Ad iſtius tamen ſeminis explanationis evidentiorem manifeſtationem, **notandum quod** ſemen eſt verbum Dei. Primo, quia tenet rationem principii activi: Principium qui & loquor vobis. Et Matthæus: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis, qui ſcilicet eſt principium omnis boni. Secundo, quia tenet rationem principii propagativi: Pater meus uſque modo operatur: & ego operor. Ideo Marcus dicit: Sic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi homo jaciat ſementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte, ac die, & cætera. Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum, &c. Tertio, quia tenet rationem principii multiplicativi. Joannes: Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert: Inſipiens, tu quod ſeminas non vivificatur, niſi prius moriatur. Hujuſmodi autem ſemen eſt Verbum Dei increatum, ut inſpiratum, ut incarnatum, ut prædicatum, & ut exemplatum.

Num. 14 — *Eccl. 37* — *Eccl. 3* — *Hebr. 13* — *Prov. 3* — *Iſa. 30* — *Iac. 1* — *Iac. 5* — *Hebr. 10* — *Hebr. 12* — *Ioan. 8* — *Matth. 13* — *Ioan. 5* — *Marc. 4* — *Geneſ. 1* — *Ioan. 12* — *1 Cor. 15*

Nemo autem lucernam accendens, &c. Poſtquam eruditi ſunt Apoſtoli ad intellectum parabolæ, hic ſecundo invitantur ad communicationem doctrinæ ad quam invitantur Apoſtoli quadrupliciter. Primo congruitate generalis exempli: ſecundo neceſſitate ſuperni judicii, ibi: *Non eſt enim occultum, &c.* Tertio utilitate proprii meriti, ibi: *Videte ergo quid audiatis, &c.* Quarto immutabilitate divini beneplaciti, ibi: *Venerunt autem ad illum, &c.* Circa congruitatem generalis exempli, duo ſunt attendenda. Primum eſt diſſonantia in oppoſito, ſed convenientia in propoſito. Primo quantum ergo ad diſſonantiam in oppoſito, dicitur: *Nemo autem lucernam accendens*. Lucerna eſt Verbum Dei, juxta illud: Mandatum lucerna eſt, & lex lux, & via vitæ increpatio diſciplinæ. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Tunc enim lucerna accenditur, quando

Inf. eodem — *Prov. 6* — *Pſalm. 118*

do cordi humano intelligentia divi- A ni verbi tribuitur. Unde dicitur: Joan. 5 ille erat lucerna ardens & lucens. *Operit eum vaſe*. Lucerna hæc non eſt operienda vaſe carnalis immunditiæ. Oſea 8 Oſeas: Iſrael nunc factus eſt in nationibus, quaſi vas immundum. Sed non eſt tale vas, Paulus, de Actor. 9 quo: Vas electionis eſt mihi iſte, ut portem nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Iſrael: hoc fuit vas apertum quod illuminavit Eccl. 43 mundum: In Eccleſiaſtico: Sol in aſpectu annuntians in exitu vas admirabile, opus excelſi. *Aut ſubtus lectum ponit*. Per lectum autem accidia deſignatur. Prov. 26 Sicut oſtium vertitur in cardine ſuo, ita piger in lectulo B ſuo. Hinc eſt quod reprehenditur ſervus Matt. 25 ille, qui abſcondit pecuniam Eccl. 29 Domini ſui. Contra illud: Perde pecuniam propter fratrem, & amicum: & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem: Vult ergo dicere quod ſicut inconveniens eſt, lucernam accenſam abſcondere ſub vaſe vel lecto, ſed etiam divinam intelligentiam occultare. Et hoc eſt quod Eccl. 20 dicitur: Sapientia abſconſa & theſaurus inviſus, quæ utilitas in utriuſque? Melior eſt qui celat inſipientiam ſuam, quam homo qui abſcondit ſapientiam ſuam. Hoc autem intelligitur, quando habet tempus & locum. Pſalm. 118 Nam in Pſalmo dicitur: In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem Pſalm. 38 tibi. Et alibi: Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator adverſum me: obmutui, & humiliatus ſum.

Secundo vero quantum ad congruitatem in propoſito, ſubjungit: *Sed ſuper candelabrum ponit*. Quantum ad apparitionem virtutis. *Ut intrantes videant lumen*. Per apertionem veritatis, ſecundum illud: Sic lu- Matt. 5 ceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cæ- Phil. 2 lis. Et ad Philippenſes: Inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Illud autem lumen non vident, niſi qui per fidem intrant. Quia Iſaias ſecundum ſeptuaginta dicit: Niſi credi- Joan. 7 deritis, non intelligetis. Et de hoc fidei ingreſſu dicitur: Ego ſum o- Joan. 10 ſtium: per me ſi quis introierit, ſalvabitur, introierit ſcilicet per fidem: quia qui crediderit, ſalvus erit. Iſti intrantes per fidem, mediante doctrina Sanctorum, perveniunt ad intelligentiam ſacramentorum, ſecundum illud: Illuminans tu mirabili- Pſalm. 75 ter a montibus æternis: turbati ſunt omnes inſipientes corde. Qui ad ju- Dan. 12 ſtitiam erudiunt multo, ſunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Ideo Dominus dicebat diſcipulis: Quod Matt. 10 dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.

Non eſt enim occultum. Hic ſecundo invitat eoſdem ad communicationem doctrinæ, neceſſitate superni judicii dupliciter, tum propter futuram manifeſtationem omnis boni, tum propter futuram revelationem omnis mali. Primo ergo quantum ad futuram manifeſtationem omnis boni, dicitur: *Non eſt enim occultum*, ſcilicet bonum, *quod non manifeſtetur*, ſcilicet per futurum judicium. 2 Cor. 5 Unde: Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti: ut referat unuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſive bonum, ſive malum. Hoc autem erit in judicio, C de quo dicitur, quod illuminabit 1 Cor. 4 abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit unicuique a Deo. Et hoc, quia lux habet proprietatem manifeſtativam, ſecundum illud: Om- Ephes. 5 nia autem quæ arguuntur, a lumine manifeſtantur. Unde etiam bona veritas fidei & morum, tamquam lux quærit manifeſtari non occultari, ſecundum illud: Qui fa- Joan. 3 cit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus: quia in Deo ſunt facta. Et hoc fiet potiſſime in judicio, quando lux illa manifeſtabitur. Qui ſedes ſuper Che- Pſalm. 79 rubim manifeſtare. Et rurſus: Deus manifeſte veniet, Deus noſter, & non ſilebit.

Secundo vero quantum ad revelationem omnis mali, dicitur: *Nec abſconditum*, ſcilicet peccatum vel malum, quod homo libenter abſcondit, ſecundum illud: Si abſcondi quaſi homo peccatum meum. Et ſequitur: Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum audiat Omnipotens: *Quod non cognoſcatur, & in palam veniat*, ideſt in judicio, ſecundum illud: Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio. Unde in Eccleſiaſtico: Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum, & non ſcandalizeris in labiis tuis. Et ſequitur: Ne forte revelet Deus abſconſa tua, & in medio ſynagogæ elidat te, &c. Quia ſicut dicitur: Auris zeli audit omnia & tumultus murmurationum non abſconditur. Ipſe enim eſt qui revelat profunda & abſcondita, & novit in tenebris conſtituta, &c. Quia ergo omnia oportet manifeſtari, ſtultum eſt ad tempus abſcondere, ac per hoc neceſſe eſt doctrinam acceptam aliis aperire.

Job 31

Prov. 26

Eccl. 1

Sap. 1

Videte ergo, quid audiatis, &c. Hic tertio invitantur Apoſtoli ad idem, utilitate proprii meriti. Et hoc quia ejus habitus facit opulentum, privatio vero reddit egenum. Prædicanda eſt ergo divina doctrina. Primo, quia habitus documenti perducit ad opulentiam, propter quod dicit:

Videte ergo quid audiatis. Beda: Ut in veſtro pectore ſuſcipiatis, & continuo ruminetis, & alieno auditui eructare ſufficiatis, quaſi dicat: Non audiatis verba eruditionis divinæ negligenter, ut non curetis: ſed diligenter, ut abundetis, & aliis tribuatis. Unde & ſubdit: *Qui enim habet, dabitur illi*, id eſt, qui enim habet effectum, & facultatem proficiendi, dabit ei Deus intellectum, & facultatem docendi. Unde in ſapientia: Optavi, & datus eſt mihi ſenſus, & invocavi: & venit in me ſpiritus ſapientiæ. Et ſequitur: Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa. Unde ſi quis vult

Beda tom. 5 li. 3 in ca. 8 Luca.

Sap. 7

A quod detur abundanter, debet & ipſe dare de eo quod habet, libenter: Date, & dabitur vobis, ſcilicet donum ſapientiæ, ſecundum illud: Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo qui dat omnibus affluenter, &c. Unde nulli datur ſapientiæ donum, niſi habeat deſiderium. Omnes ſitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, &c.

Sap. 6
Jac. 1
Iſa. 55

Secundo vero per contrarium, quia ipſius privatio ducit inopiam. Unde adjungit: *Et quicumque non habet*, affectum ſcilicet divinæ doctrinæ in corde. *Etiam quod putat ſe habere*, per tumorem ſuperbiæ, *auferetur ab*

B *illo*, ſcilicet per rigorem divinæ ſententiæ. Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet. Et Matthæus: Auferetur a vobis regnum, ſcilicet ſacræ ſcripturæ, & dabitur genti facienti fructus ejus. Ex quo colligitur quod nullus poteſt pervenire ad plenitudinem divinæ ſapientiæ, niſi habeat promptitudinem doctrinæ communicandæ, ut Sapientia: Quid eſt autem ſapientia, & quemadmodum facta ſit, referam, & non abſcondam a vobis ſacramenta Dei. Et ſequitur: Et non præteribo veritatem: neque quidem cum invidia tabeſcente iter habebo: quoniam talis homo non erit particeps

Luc. 19
Mat. 21
Sap. 6

C Sapientiæ, ſcilicet Dei.

Venerunt autem ad illum mater, &c. Hic quarto invitat Apoſtolos ad doctrinam communicandam ex imitatione Magiſtri ſui, ſcilicet Chriſti, qui prætulit affectum docendi affectui parentali. Unde duo hic introducuntur: primum eſt requiſitio propinquorum: ſecundum vero prælectio diſcipulorum. Primo ergo quantum ad parentum requiſitionem, dicitur: *Venerunt autem ad illum mater & fratres ejus*, ad quos debet ſpecialis affectus haberi; ad matrem quidem, quoniam dicitur: Honora patrem tuum, & matrem tuam, &c. Et Tobias: Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus. Ad fratres, id eſt, propinquos &

Exod. 20
Tob. 4

co-

Digitized by Google

Lev. 19 cognatos. In Levitico dicitur: Di- A
liges amicum tuum ſicut teipſum.
Horum igitur quibus debetur præci-
pua affectio, introducitur requiſitio,
ſed non poterant pertingere per ſe-
ipſos. Unde additur: *Et non poterant*
adire eum præ turba: Et ideo requi-
rebant per nuntium, propter quod
additur; *Et nuntiatum eſt illi, mater*
tua & fratres tui, quibus multam
debes affectionem, ratione propin-
quitatis, *ſtant foris volentes te videre*,
per affectum charitatis. Et ſic effi-
caciter requiritur, ut ad propinquos
tranſeat, vel exeat, tum propter na-
turam agnoſcendam, tum propter
Gloſſ. in cap. 11 Matt. ſub finem. tom. charitatem rependendam. Super hoc
autem dicit gloſſa, quod hic tergi- B
verſando nuntiatum eſt Chriſto, ut
ſciretur ſi doctrinam relinqueret,
propter humanum quem erga ma-
trem & fratres haberet affectum.
Eph. 5 Sciebant enim illud eſſe verum quod
dicitur; Nemo umquam carnem
ſuam odio habuit. Et ſic volebant
experiri quid amplius acceptaret,
utrum affectionem parentum, an eru-
ditionem diſcipulorum.

Secundo vero quantum ad diſci-
pulorum præelectionem, ſubdit; *Qui*
reſpondens dixit ad eos: Mater mea,
& fratres mei, hi ſunt qui verbum
Dei audiunt & faciunt. In quo oſten-
dit quod magis diſcipulorum erudi-
tionem, quam parentum affectionem; C
& quod magis acceptabat diſcipulos
quam propinquos. Et quod magis
acceptat affectum doctorum ad di-
ſcipulos, quam parentum ad filios.
Et nota quod propter parentum af-
fectum, & indigentiam, & requiſi-
tionem, non debet doctor intermit-
tere eruditionem doctrinæ, in quo
magis invitat facto, quam ſupra in
invitaverit verbo. Et nota quod au-
ditores vocat matres, in quantum
per documentum alios generant, ſe-
Gal 4 cundum illud; Filioli mei quos ite-
rum parturio, donec formetur Chri-
ſtus in vobis. Fratres vocat, in
quantum per verbum generantur,
& filii Dei fiunt, ſecundum illud:
Pſalm. 2 Narrabo nomen tuum fratribus meis,

&c. Et Hebræos: Non confunditur Heb. 9
fratres eos vocare: qui enim ver-
bum Dei ſuſcipiunt, illi inſeruntur
tamquam ſtipiti radicali, & per
conſequens rigantur per humorem
Spiritus ſancti, & ideo efficiun-
tur filii Dei vivi, ſecundum il-
lud: Quoniam autem eſtis filii, Gal. 4
miſit Deus ſpiritum filii ſui in cor-
da veſtra, clamantem, &c. Et ideo
quantum præeſt ſpiritus carni, &
gratia naturæ, & divina humanis,
& æterna caducis, tantum præfer-
tur generatio ſpiritualis, *quæ eſt ver-*
bum vitæ, generationi carnali, &
ideo huic præferenda eſt. Nam pro-
pter illam verus prædicator plus af-
ficitur ad filios generatos per prædi-
cationem, quam ad parentes carna-
les. Quod patet, quia Apoſtoli pro
eis confirmandis effuderunt ſangui-
nem proprium, ſicut etiam Chriſtus
fecerat qui eſt Magiſter omnium.
Et quoniam illi ſoli ſemen verbi re-
cte ſuſcipiunt, qui audita exequun-
tur: ideo recte additur: *qui Verbum*
Dei audiunt & faciunt: Non enim Rom. 2
auditores legis juſti ſunt apud Deum,
ſed factores legis juſtificabuntur. Et
Jacobus; Eſtote factores verbi, & Jac. 1
non auditores tantum, fallentes voſ-
metipſos. Tales enim præfert Chri-
ſtus parentali cognationi ſuæ infra,
ubi dicitur; Beatus venter qui te Inf. 11
portavit, & ubera quæ ſuxiſti. At
ille dixit; Quinimmo, Beati qui
audiunt Verbum Dei & cuſtodiunt
illud. Hoc autem dicit, non quia
matrem contemnat, cum illam præ
omnibus dilexerit, ſed ut exemplo
oſtendat quod præcipit infra; Si quis
venit ad me, & non odit patrem ſuum Inf. 14
& matrem, & uxorem, & filios,
& fratres, & ſorores; *adjungitur*;
Non poteſt meus eſſe diſcipulus.

Factum eſt autem in una dierum; &
ipſe aſcendit, &c. Poſt inſtructionem
parabolicam in occultis myſteriis,
& informationem Apoſtolicam in
apertis eloquiis, ſubdit hic Evange-
liſta more ſuo confirmationem au-
thenticam in expreſſis miraculis.
Introducuntur autem in hac parte Diviſio.
S 4 tria

tria ſigna miraculorum, ut in ore trium teſtium ſtet omne verbum, & ut oſtendatur Chriſtus Dominus univerſorum. Primum eſt in ſedatione tempeſtatis, ex quo oſtenditur Dominus ſuper creaturam corporalem: ſecundum eſt in expulſione dæmoniacæ legionis, ex quo oſtenditur Dominus ſuper ſpiritualem, ibi: *Et navigaverunt ad regionem &c.* tertium eſt in reſtitutione vitæ, & ſanitatis, ex quo oſtenditur Dominus ſuper compoſita ex utraque, ibi: *Factum eſt autem, &c.* Circa primum miraculi genus, quod eſt in ſedatione tempeſtatis, quatuor introducuntur ab Evangeliſta ad ejus explicationem perfectam. Primum eſt occaſio præcedens: ſecundum opportunitas imminens: tertium eſt poteſtas efficiens: quartum eſt utilitas conſequens. Occaſio præcedens fuit tranſitus maris: opportunitas imminens, impetus tempeſtatis: poteſtas efficiens, virtus divinitatis: Utilitas conſequens, eſt profectus noſtræ credulitatis. Primo ergo introducitur ab Evangeliſta tranſitus maris: ſecundo impetus tempeſtatis, ibi: *Et navigantibus illis, &c.* tertio virtus divinitatis, ibi: *At ille ſurgens*, quarto profectus noſtræ credulitatis, ibi: *Dixit autem illis, Ubi eſt, &c.* Circa primum notandum quod duo introducit Evangeliſta. Primum eſt aſcenſus naviculæ: ſecundum eſt tranſitus ſtagni. Primo ergo quantum ad aſcenſionem naviculæ, dicitur.

Factum eſt autem in una dierum: & ipſe aſcendit in naviculam, & diſcipuli ejus, ut ſcilicet per ejus obſequium veheretur. Juxta illud: Sap. 14 Exiguo ligno credunt homines animas ſuas. Et notat quod Chriſtus aſcendit cum diſcipulis in naviculam, ut oſtendat ſe eis eſſe ſimilem in natura & indigentia, ſecundum Heb. 2 illud: Debuit per omnia fratribus Phil. 2 ſimilari. Et ad Philippenſes: In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Diſcipuli aſcenderunt cum Chriſto, ut oſten-

A datur perfectio comitatus, quia nunquam deſerebant Magiſtrum, ſicut Eliſeus Magiſtro ſuo Eliæ dixit: 4 Reg. 2 Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Unde in perſona talium, dicebat Job: Ve- Job 23 ſtigia ejus ſecutus eſt pes meus, viam ejus cuſtodivi, & non declinavi ex ea. Non erant de illis qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt: & ideo ad Sup. eodem. veritatis ſapientiam nunquam attingunt

Secundo vero quantum ad tranſitum ſtagni ſubdit: *Et ait ad illos. Tranſfretemus trans ſtagnum. Et aſcenderunt*, ſcilicet ut transfretarent, &

B ultra fretum, ſive mare irent: quia aqua illa, ſicut habitum eſt, & mare & ſtagnum appellabatur. Ideo Sup. 5 autem voluit Dominus quod diſcipuli ejus transfretarent cum eo: ut miracula ejus eis apparerent: Qui Pſalm. 106 deſcendunt mare in navibus. Et ſequitur: Ipſi viderunt opera Domini, & mirabilia ejus in profundo. Vel ideo voluit ut ſecum aſcenderent, ut oſtenderet quod non poſſunt pervenire ad portum ſalutis, niſi per mare tribulationis præſentis. Unde ſapiens; Tranſeuntes mare, per ra- Sap 14 tem liberati ſunt. Pſalmus: Tranſi- Pſalm. 65 vimus per ignem & aquam: & eduxiſti nos in refrigerium. Quia ſe-

C cundum quod dicitur: Per multas Act. 14 tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Et navigantibus illis, &c. Hic ſecundo deſcribitur impetus tempeſtatis cum importunitate periculi, & cum opportunitate refugii. Primo quantum ad importunitatem periculi emergentis, Chriſto dormiente, dicitur: *Et navigantibus illis, obdormivit.* Et ipſo dormiente periculum incurrerunt in navigando, juxta il- Eccl. 43 lud: Qui navigant mare, enarrant pericula ejus. Ideo ſubditur periculum. *Et deſcendit procella venti in ſtagnum, & complebantur, & periclitabantur*, id eſt, procella venti venit, & exagitabat ſtagnum, & implebat navem aquis, juxta illud: Et Marc. 4 facta

Digitized by Google

facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis. Et hoc factum eſt divina diſpoſitione, ſicut de Jona dicitur. Facta eſt tempeſtas magna in mari, & navis periclitabatur conteri. Unde ſicut navis illa, propter Jonam fugientem a facie Domini, erat in periculo, ſic & iſta propter præſentiam proditoris, ſecundum quod Ambroſius dicit: Merito turbabatur navis, in qua proditor erat, cum bonis: & qui ſuis meritis firmi erant, turbabantur alienis.

Jonæ 1

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Secundo quantum ad opportunitatem refugii ſuccurrentis, Chriſto evigilante, ſubditur: *Accedentes autem ſuſcitaverunt eum*, ut ſcilicet per ejus vigiliam obtinerent remedium, qui in ejus dormitione incurrerant periculum: Et excitatus eſt tamquam dormiens Dominus. Suſcitaverunt autem eum non ex animi audacia, ſed ex indigentia patrocinii. Unde additur: *Dicentes, Præceptor, perimus*. In quo allegant Chriſti potentiam, & ſuam indigentiam. Chriſti potentiam in hoc, quod ajunt, *Præceptor*. Job: Præcipit ſoli, & non oritur: & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo. Qui extendit cœlos ſolus, & graditur ſuper fluctus maris. Et in Pſalmo: Tu dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas. Et Sapiens: Dediſti in mari viam & inter fluctus ſemitam firmiſſimam. Suam indigentiam allegant in hoc, quod dicunt: *perimus*, cum tamen tu non vis aliquem perire; Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti: & maxima prædeſtinatos. Unde: Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum. Et iterum: Quos dediſti mihi, ego cuſtodivi; & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis.

Pſal. 77

Job 9

Pſal. 88

Sap. 14

2 Pet. 3

Joan. 10

Joan. 17

At ille ſurgens increpavit ventum. Hic tertio deſcribitur virtus divinitatis, ut præcipiens verbo, & ut perficiens facto. Primo ergo quantum ad præceptum in verbo, dicitur.

At ille ſurgens increpavit ventum & tempeſtatem aquæ. In qua increpatione intelligitur majeſtatis imperium ſuper utrumque. Unde dicitur; Imperavit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna. Et dicitur quod dixit mari; Tace, obmuteſce. Et in hoc oſtendit ſe eſſe illum, qui fecit mare. Job; Circumdedi mare terminis meis, & poſui vectem & oſtia. Et dixi huc uſque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Et Nahum; Dominus in tempeſtate & turbine. Sequitur; Increpans mare, & exſiccans illud, & omnia flumina ad deſertum deducens.

Matt. 8

Mar. 4

Job 38

Nahum. 1

Secundo vero quantum ad effectum in opere ſubditur; *Et ceſſavit, & facta eſt tranquillitas*, ceſſavit ſcilicet ventus. In ſermone ejus ſiluit ventus, quia Pſalmiſta dicit; Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum; quæ faciunt verbum ejus. Et ſic apparet quod ipſe eſt ille ad quem dicitur; Domine non delectaris in perditionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem tranquillum facis. Et ſic verum eſt in Chriſto, quod in pſalmo dicitur; Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ.

Eccl. 43

Pſal. 148

Tob. 3

Pſal. 106

Dixit autem illis, &c. Hic quarto determinatur profectus noſtræ credulitatis dupliciter, ſcilicet quantum ad cognitionem in corde, & quantum ad confeſſionem in ore. Primo ergo quantum ad cognitionem cordis, procedentis ab hæſitatione dubietatis ad certitudinem credulitatis, dicitur; *Dixit autem illis; Ubi eſt fides veſtra?* Quod quidem dicit increpando dubietatem, & ſuadendo fidei firmitatem, quaſi dicat; Quare dubitaſtis mergi & periclitari? juxta quod dixit Petro; Modicæ fidei, quare dubitaſti? Nam dicitur: Fide filii Iſrael tranſierunt mare rubrum, tanquam per aridam terram. Ideo autem diſcipulos arguit de puſillanimitate, ut excitaret eos, viſo mira-

Matt. 14

Heb. 11

miraculo, ad firmitatem fidei, per A quam reſiliant in propriam parvitatem, & admirentur divinam immenſitatem. Unde ſubditur: *Qui timentes mirati ſunt*. Jam enim cognoſcebant ſuam parvitatem, in quam reſiliebant per timorem & divinam immenſitatem, in quam ex-
Hier. 10 cedebant per admirationem. Quis non timebat te o rex gentium? Tuum eſt enim decus inter cunctos ſapientes. Et iterum: Me ergo non
Hier. 5 timebitis, ait Dominus? Sequitur: Qui poſui arenam terminum mari, præceptum ſempiternum quod non præteribit. Subiungitur Et intumeſcent fluctus ejus, & non tranſibunt illud. Et quia timorem majeſtatis B concomitatur admiratio poteſtatis,
Ecc. 11 ideo dicitur: *Mirati ſunt*, Mirati ſunt in illo multi, & honoraverunt
Eccl. 43 Deum, quia terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipſius.

Secundo vero quantum ad confeſſionem oris ſubditur: *Ad invicem dicentes: Quis putas, hic eſt?* quaſi di-
Exod. 15 cant, nullus eſt huic ſimilis: Quis ſimilis tui in fortibus Domine? Quis ſimilis tui magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis faciens mirabilia? Et rationem reddunt de ejus potentia: *Quia & ventis, & mari imperat*, per potentiam ineffabilem. *Et obediunt ei*, per reverentiam ad-C
Iob 28 mirabilem: Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in menſura, quando ponebat pluviis legem, & viam procellis ſonantibus. Et ſic ve-
Eccl. 39 rificatum eſt illud: In verbo ejus ſtetit aqua ſicut congeries. Iſte er-
Iob 38 go eſt ille de quo in Job dicitur: Quis concluſit oſtiis mare? Ex quo enim mare & venti obediunt ei, nul-
Eccl. 43 la reſiſtere poſſunt. In Eccleſiaſtico: In omni neceſſitate omnia obaudiunt
Beda to. 5 lib. 5 c. 8 Luca. ei. Unde Beda in gloſſa: Nota quod omnis creatura ſentit Creatorem, quia majeſtati Conditoris ſunt ſenſibilia quæ apud nos ſunt inſenſibilia.

Spiritualis ſenſus. Spiritualiter autem exprimitur hic liberatio animæ pœnitentis a tentatione diaboli per gratiam Chriſti. Unde tria hic ſunt ſpiritualiter attendenda. Primum eſt animæ converſio, quæ deſignatur in aſcenſu naviculæ: ſecundum eſt tentatio, quæ deſignatur in impetu procellæ: tertium eſt animæ conſolatio quæ deſignatur in ſedatione tempeſtatis.

Circa aſcenſum naviculæ deſignantem converſationem animæ tria attendenda ſunt, primo Chriſti exemplum, quia prior aſcendit; Aſcendet Mich. 2 pandens iter ante eos, Quia; Cœpit Jeſus facere & docere. Et hoc eſt Act. 1 quod dicit Ambroſ Chriſtus relictis parentibus navem crucis aſcendit, ut doceat nos, relicto amore carnali cum ipſo crucifigi. In figura hujus 1 Mac. 5 dicitur quod Judas videns populum trepidantem ad transfretandum torrentem transfretavit prior, & omnis populus poſt eum. Secundo Chriſti conſilium, quia diſcipulos invitavit ut ſecum tranſirent. Tranſite ad me Eccl. 24 omnes qui concupiſcitis me, ſcilicet ex hoc mundo, qui non eſt niſi tranſitus quidam; Ut tranſeat ex hoc Ioan. 13 mundo ad patrem. Et ad Hebræos. Non habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus. Heb. 13 Beatus qui ſic tranſit per bona temporalia, ut non amittat æterna. Quia: Tranſeuntes mare, per ratem liberati ſunt. Tertio vero Chriſti con- Sap. 14 ſortium, quia ſimul cum ipſis in navi tranſierunt. Cum tranſieris per Iſa. 43 aquas, tecum ero, & flumina non operient te. In Pſalmo: Cum ipſo Pſal. 90 ſum in tribulatione. Et Matthæus: Matt. 28 Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi.

Circa impetum procellæ in quo deſignatur tentatio animæ, tria ſunt attendenda. Primum eſt obdormitio Chriſti: quod quidem eſt quando Chriſti amor & memoria torpeſcit in corde, nam in ſe non obdormivit. In Pſalmo; Ecce non Pſal. 120 dormitabit, neque dormiet qui cuſtodit Iſrael; ſed in nobis ideo dicitur; Vigilate, & orate, ut non Matt. 26 intretis in tentationem. Et Pe- 1 Pet. 5 trus; Sobrii eſtote, & vigilate, &c. 1 Theſ. 5

Et:

Digitized by Google

Et : Non dormiamus ſicut & cæte- A ri , ſed vigilemus & ſobrii ſimus : qui enim dormiunt , nocte dormiunt. Secundum eſt deſcenſus procellæ venti in quo deſignatur tentatio diaboli . Ventus turbinis veniebat ab Aquilone. (Ezech. 1) Hic eſt ventus vehemens a regione deſerti, qui concuſſit quatuor angulos domus id eſt quatuor mentis affectus , de quo (Job 1) Job: Frigidus ventus Aquilo flavit, (Eccl. 43) & gelavit cryſtallus ab aqua . Tertium eſt periclitatio navis impulſæ, quæ deſignat perturbationem animæ . Aqua enim ingrediens in naviculam eſt perturbatio intrans in animam . Et tunc imminet periculum. Unde in Pſalmo: (Pſalm. 68) Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam : Et in (Thren. 3) Threnis : Inundaverunt aquæ ſuper caput meum : Dixi , Perii.

Circa conſolationem animæ tria ſunt attendenda: Primum eſt oratio in Chriſti excitatione, quod fit per orationem. (Luc. 11) Quis veſtrum habet amicum , &c. Et Iſaias : (Iſa. 64) Non eſt qui invocet nomen tuum : qui conſurgat , & teneat te : Secundum eſt mentis devotio in tranquillitate. Tobias dicit: (Tob. 3) Non delectaris in perditionibus noſtris , quia poſt tempeſtatem , tranquillum facis : & poſt lacrymationem & fletum, exultationem infundis . Et ſapientia (Sap. 12) Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate judicas: (Exod. 15) Et ſequitur: Subeſt enim tibi , cum volueris , poſſe . Tertium eſt Dei honorificentia in hoc quod Deum venerantur , & timent , & confitentur, ſicut Moyſes poſt liberationem Iſraelis ab Ægyptiis cecinit canticum Domino. De his tribus dicitur in Pſalmo: (Pſalm 49) Invoca me in die tribulationis eruam te , & honorificabis me. Et ſic patet quo modo hic ſpiritualiter denotatur tranſitus animæ pœnitentis.

Et navigaverunt ad regionem , &c. Poſtquam primo oſtendit Evangeliſta , Chriſtum habere dominium ſuper creaturam corporalem : hic ſecundo oſtendit habere dominium ſuper creaturam ſpiritualem in expulſione admirabili dæmoniacæ legionis. Unde intendit in hac parte Evangeliſta explicare mirabilem liberationem dæmoniaci factam per virtutem Chriſti . Ad hujus autem miraculi explicationem quatuor introducuntur . Primum eſt violentia dæmonis obſidentis : ſecundum eſt omnipotentia Dei liberantis , quod notatur ibi : *Et rogaverunt illum ne imperaret illis , &c.* Tertium eſt reverentia populi occurrentis , ibi : *Quod ut viderunt factum , qui paſcebant , &c.* Quartum eſt benevolentia curati obtemperantis , ibi : *Et rogavit illum vir , a quo dæmonia exierant , &c.* B violentia autem diaboli obſidentis oſtenditur ex quatuor , ſcilicet ex fremitu furoris , ex ſtrepitu clamoris , ex impetu fortitudinis , & ex comitatu multitudinis . Primo ergo quantum ad fremitum furoris in dæmoniaco occurrente Domino applicanti dicitur: *& navigaverunt ad regionem Geraſenorum .* Geraſa autem , ut dicit Beda civitas (Beda to. 5 lib. 3 in c. 8 Lucæ.) eſt Arabiæ. In quo oſtenditur quod poſt miracula facta circa Judæos , divina diſpenſatio hic requirit ut fiant in gentibus . Juxta quod dicitur. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei : ſed quoniam repellitis illud , & indignos vos judicatis (Act. 13) æternæ vitæ , ecce convertimur ad C gentes : quaſi in contemptum rebellium, unde addit: *quæ eſt contra Galilæam* , quæ ſcilicet refertur ad civitatem intellectam per illam gentem , quæ ſcilicet eſt Geraſa . Illuc navigavit, ut virtutem potentiæ per miracula oſtenderet, & ad ſe traheret in tempore. Interpretatur namque Geraſa, ut dicit Gloſſa , advena : & ideo deſignat gentes ſecun- (Gloſſa in c. 8 Matt. tom. 5) ſecundum illud : Memores eſtote , quod aliquando vos eratis gentes in carne . Et ſequitur : (Eph. 2) Eratis illo in tempore ſine Chriſto , alienati a converſatione Iſrael , & hoſpites teſtamentorum , promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Chriſto Jeſu vos

qui

Digitized by Google

qui aliquando eratis longe, facti eſtis prope in ſangui ne Chriſti. Unde in hoc patet, quod idem Dominus omnium, Dives in omnes qui invocant illum. Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Ideo additur: *Et cum de navi egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi vir quidam*, ut ſicut mirabilia fecerat in mari, ita & in terra faceret. Et per hoc apparet quod ipſe eſt ille de quo Pſalmiſta dicit: Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis. Et hoc oſtendit in viro iſto qui merito dicitur vir quidam, ſingularis paſſionis, qui notabilis erat perſona, & notabiliter & mirabiliter obſeſſus. Et ideo licet duo occurrerent, ſecundum quod dicit Matthæus: Lucas tamen non commemorat niſi occurſum unius, cujus notabilem vexationem determinat ex temporis diuturnitate. Unde ait: *Qui habebat dæmonium jam temporibus multis*, id quod jam ſibi eum vendicaverat in poſſeſſionem, adeo ut poſſet dici de eo illud Iſaiæ: Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum. Et occurrent dæmonia, onocentaurus, & piloſus clamabit alter ad alterum. Hoc dicitur de plene a diabolo poſſeſſis. Aggravatur etiam ex habitus deformitate, unde additur: *Et veſtimento non induebatur*. Quod erat valde deforme, juxta quod comminatur Dominus: Denudabunt te veſtimentis tuis, ut auferant vaſa decoris tui. Et in hoc apparet fremitus dæmonis, qui non tantum vexabat corporis membra, ſed etiam laniebat veſtimenta ſicut de illo dicitur: Cum invaluiſſet dæmonium peſſimum contra duos filios Scevæ, principis ſacerdotum, nudi & vulnerati effugerunt de domo. Aggravatur etiam ex loci horribilitate, ideo addit: *Neque in domo manebat, ſed in monumentis*, ubi eſt locus valde horribilis. Et talia loca quærunt principes tenebrarum: In deſertis habitavit torrentium, & in cavernis terræ: & ab his eripit Dominus, ſecundum illud: Qui educit vinctos in fortitudine, ſimiliter eos qui exaſperant, qui habitant in ſepulchris.

Joel. 2. — Pſalm. 134. — Matt. 8. — Iſa. 34. — Ezech. 16. — Act. 19. — Job 30. — Pſalm. 67.

Secundo quantum ad ſtrepitum clamoris in dæmone vociferante, Domino præcipiente, ſubditur: *Is ut vidit Jeſum, procedit ante illum*. Et ſic verificatur illud: Coram illo procident Æthiopes, &c. Et illud: Adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi: ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Hoc autem non faciebat humilitate devotionis, ſed cum murmure & ſtrepitu clamoris. Et ideo addit: *Exclamans voce magna dixit, quid mihi & tibi eſt Jeſu fili Dei altiſſimi?* Ecce quod non exhibebat reverentiam ex amore, ſed magis abhorrebat præſentiam, exiens cum clamore: per quem oſtendit gemitum, & dolorem in corde ſecundum illud Iſaiæ: Clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis. Ideo autem clamat, & dolet de ejus præſentia, quia nulla erat ipſius cum Chriſto convenientia: Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate, aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? In Eccleſiaſtico: Sicut communicabit lupus agno aliquando, ſic peccator juſto. Quæ communicatio ſancto homini ad canem? Et nota quod in hac confeſſione duplicem elidit errorem: unum Judæorum qui dicebant Chriſtum habere dæmonium: & in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia. Unde Beda; Judæi dicunt in principe dæmoniorum eum ejicere dæmones, quem dæmonia negant aliquid ſecum habere commune. Alium errorem Arrianorum ſcilicet elidit, qui dicunt Chriſtum creaturam, cum dæmon dicat eum Dei altiſſimi filium, juxta illud: Ego ex ore Altiſſimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam; Hoc autem fatetur dæmon non venerando ejus dæmonium, ſed pertimeſcendo ejus præceptum, juxta illud; Dæmones credunt, &

Pſalm. 71. — Iſa. 60. — Phil. 2. — Iſa. 65. — 2 Cor. 6. — Eccl. 13. — Joan. 8. — Matt. 12. — Beda to. 5 li. 3 in ca. 8 Lucæ. — Beda ibid. — Eccl. 24. — Jac. 2.

do, & contremiſcunt. Et ideo ad- A
ditur: *Obſecro te ne me torqueas*, il-
Sap. 11 la ſcilicet virtute de qua Sapiens:
Abſentes enim, & præſentes ſimili-
ter torquebantur: ideo volebat Chri-
ſtum confiteri, ut ſaltem confitendo
Sap. 16 inveniret copiam evadendi. Sapiens;
Negantes enim te noſſe impii, per for-
titudinem brachii tui flagellati ſunt.
Sed hæc ſupplicatio parum ſibi va-
luit, non erat enim voluntaria, ſed
coacta, ideo ſubjungitur: *Præcipie-
bat enim ſpiritui immundo, ut exiret
ab homine*. Cui præcepto non pote-
Sap. 19 rat reſiſtere, ſecundum illud: Om-
nis creatura, &c. Sequitur: Deſer-
viens præceptis tuis, ut pueri tui
cuſtodirentur illæſi. Ideo autem hoc B
præceptum timebat, quia ſolatium
eſt immundo ſpiritui obſidere homi-
nem & tormentum exire. Juxta il-
Inf. 11 lud: Cum immundus ſpiritus exie-
rit de homine: perambulat, per lo-
ca inaquoſa, quærens requiem. Et
Bed. to. 5 li. 1 in ca. 8 Luca. Beda in Gloſſa: Tormentum eſt dia-
bolo ab hominis læſione ceſſare, &
quanto diutius poſſederit, tanto diſ-
ficilius dimittit. Laboret ergo læſus
a diabolo, ut cito jugum diſrumpat.
Sed in hac petitione non meruit
dæmon exaudiri, quia non erat ex
affectu devotionis, ſed ex impatien-
Pſalm. 17 tia, & ſtrepitu clamoris. Clamave-
runt, nec erat qui ſalvos faceret,
ad Dominum, nec exaudivit eos. C

Tertio quantum ad impetum for-
titudinis in dæmone reſiſtente hu-
manæ legationi ſubjungitur: *Multis
enim temporibus arripiebat illam*, ſci-
licet impetu fortitudinis, cui non
poterat obſeſſus reſiſtere. Juxta quod
1 Reg. 18 dicitur de Saule quod invalit Spiri-
tus Dei malus Saul. Sed hunc ali-
ter quam Saul, quia ille leniebatur
cythara, hic autem non poterat de-
tineri catena. Unde additur: *Et vin-
ciebatur catenis*, quantum ad manus.
Et compedibus cuſtoditus, quantum
ad pedes, quod erat retinaculum
Pſalm. 149 valde forte, juxta illud Pſalmi: Ad
alligandos reges eorum in compedi-
bus, & nobiles eorum in manicis
ferreis. Et licet tam forte eſſet, ta-
men adhuc non poterat ſuſtinere
impetum diabolicæ fortitudinis, pro-
pter quod addit: *Et ruptis vinculis
agebatur a dæmonio in deſerto*. In quo
oſtenditur ſuperbia & audacia diabo-
li, qui nullis obedit, nec retinacu-
lis teneri poteſt, juxta illud: A ſæ- Hier. 2
culo confregiſti jugum meum, ru-
piſti vincula mea, & dixiſti: Non
ſerviam. Sic utique faciunt ſuperbi,
imitatores diaboli, contra quos Hie-
remias loquens de principibus dicit: Hier. 5
Et ecce, magis hi ſimul confrege-
runt jugum, ruperunt vincula ſcili-
cet divinorum præceptorum: Cum
tamen dicatur: Injice pedem tuum Eccl. 6
in compedes illius, & in torques
illius collum tuum: ſubjice hume-
rum tuum, & porta illam, & ne
acedieris vinculis ejus. Sed tolera-
bilius eſt peccatori, obſeſſo a dia-
bolo, agitari in deſertum, quam iſtis
vinculis compediri. Job: In deſer- Iob 30
tis habitabant torrentium, & in ca-
vernis terræ, vel ſuper glaream.
Qui inter hujuſmodi lætabantur, &
eſſe ſub ſentibus delicias computa-
bant.

Quarto vero quantum ad comita-
tum multitudinis in dæmone reſpon-
dente Dominicæ interrogationi ſub-
jungitur; *Interrogavit autem illum Je-
ſus, dicens: quod tibi nomen eſt?* Ipſius
enim eſt interrogare, cujus eſt & ju-
dicare. Altiſſimus interrogabit ope- Sap. 6
ra veſtra, & cogitationes ſcrutabi-
tur. Et iterum: Hos tamquam pa- Sap. 11
ter movens probaſti: illos autem
tamquam durus rex interrogans,
condemnaſti. Quia: in cogitationi- Sap. 1
bus impii interrogatio erit. Interro-
gabat autem de homine, non quia
ignoraret, ſecundum quod dicunt ei
diſcipuli: Nunc ſcimus quia ſcis Ioan. 16
omnia, & non opus eſt tibi, ut quis
te interroget; in hoc credimus quod
a Deo exiſti; & multo minus tu
alios. Sed quærebat ut ex reſponſio-
ne dæmonis appareret comitatus mul-
titudinis, unde ſubditur; *At ille di-
xit: Legio*. Legio continet ſex mil- Legio.
lia ſexcenta & ſexaginta ſex. Et i-
deo non reſpondet nomen ſingularis

per.

Digitized by Google

perſonæ, ſed multitudinis; quod exponens Evangeliſta, adjungit; *Quia intraverant dæmonia multa in eum*, ita ut poſſet dicere Domino illud; Domine quid multiplicati ſunt qui tribulant me? Et iterum; Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Jam verificatum erat in iſto, quod de Antiocho dicitur; Quis aſcendit Jeroſolymam in multitudine gravi? Et intravit ſanctificationem cum ſuperbia? Et ſic ex quatuor præmiſſis apparet violentia diaboli obſidentis.

Pſalm. 3
Pſalm. 68
1 Mac. 1

Et rogaverunt illum, &c. Poſt violentiam dæmonis obſidentis ſubjungit hic Evangeliſta omnipotentiam Domini liberantis. Oſtenditur autem in hac parte Chriſtus potens per omnem modum, ſcilicet potens in imperando, potens in permittendo, potens in ſalvando, potens in perdendo. Primo ergo oſtenditur potens in imperando dura in hoc quod dicitur; *Et rogaverunt illum*, ſcilicet dæmones, *ne imperaret illis ut in abyſſum irent*, quia mandatum ejus non poterant præterire, juxta illud; Præceptum poſuit, & non præteribit. Ideo rogaverunt eum, quia ſciebant quod ipſe erat ille Angelus, de quo: Vidi Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem abyſſi, id eſt, poteſtatem mittendi in abyſſum juſto ſuo judicio, ſicut fecit Ægyptiis: Abyſſi operuerunt eos: deſcenderunt in profundum quaſi lapis: Et in Apocalypſi: Judicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hoc judicium timebant dæmones accelerari ſibi per imperium Chriſti, non tamquam præſcii futurorum, ſed per dicta Prophetarum: Unde Ambroſius: Sciebant dæmones per Adventum Chriſti ſe aliquando in abyſſum mergendos, non ipſa futura prædivinantes, ſed Prophetarum de ſe dicta recolentes.

Pſalm. 148
Apoc. 29
Exod. 15
Apoc. 20
Amb. t. 3 li. 6 in ca. 8 Luca.

Secundo dicitur potens in permittendo damna in hoc quod ſubditur. *Erat autem ibi grex porcorum multorum paſcentium in monte*, in quos licet bruta eſſent animalia, dæmones non habebant poſſe niſi ex divina permiſſione. Nam de Chriſto dictum eſt: Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus, oves & boves univerſas: inſuper & pecora campi. Unde in iſtum gregem non poterant quidquam, niſi ex permiſſione divina ſecundum illud: Nonne duo paſſeres aſſe veneunt, & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro? id eſt, potentia patris veſtri. Et ideo ſubditur: *Et rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi*. In quo oſtendunt dæmones Chriſti potentiam & ſuam impotentiam, quia nihil poſſunt in beſtias, niſi permiſſi, multo magis nec in hominem. Unde Job dixit Satan: Domine extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet. Unde etiam in tribulatione quam facturus eſt diabolus Eccleſiæ, divina permiſſio præcedit, ſecundum illud: Soluti ſunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam & diem, & menſem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et iterum dicitur quod cum conſummati fuerint mille anni ſolvetur Satanas de carcere ſuo. Et quia Dominus juſto ſuo judicio permittit eis multa, ſubditur: *Et permiſit illis*. In qua permiſſione oſtendit ſe Dominum non ſolum prohibentem dæmones, ſed poſſidentem porcos, ſecundum illud: Meæ ſunt omnes feræ ſylvarum, jumenta in montibus, & boves. Poſſeſſores vero ſolum erant villici Domini Jeſu, & ideo in nullo injuriatus eſt eis: oſtendit etiam Dominus quod magis diligit ſalutem unius hominis, quam millia brutorum animalium. Numquid de bobus cura eſt Deo? Et in ſapientia: Parcis autem omnibus: quoniam tua ſunt Domine, qui amas animas. Rurſus in hoc oſtendit Dominus carnales homines, qui deſignantur per porcos, juſto Dei judicio expoſitos eſſe dæmonibus. Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Unde dicit Apoſtolus de iſto carnali quod hujuſmo-

Pſalm. 8
Matt. 10
Iob 1
Apoc. 9
Apoc. 20
Pſalm. 49
1 Cor. 9
Sap. 11
Rom. 8
1 Cor. 5

Digitized by Google

juſmodi tradendus eſt Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Jeſu Chriſti. Hoc etiam fecit ut non ſolum notam faceret hominibus terræ illius potentiam ſuam ſalvandi, ſed etiam occidendi, ſecundum illud: Ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego ſanabo: & non eſt qui de manu mea poſſit eruere. *Deut. 32*

Tertio oſtenditur potens in ſalvando infirmos in hoc quod adjungitur: *Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos*. In quo exitu liberatus eſt homo. Exierunt autem divinæ virtutis imperio, ſecundum illud: Spiritum immundum auferam de terra. Hoc dicebat ille qui de ſeipſo ait: Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor. In virtute namque Chriſti exibant, in cujus nomine eiiciebantur ab ejus diſcipulis, juxta quod dicitur quod Paulus dixit ſpiritui Pythonico: Præcipio tibi in nomine Jeſu Chriſti exire ab ea: & exiit eadem hora. Exeuntes autem ab homine in porcos intrant, quia immundus ſpiritus immunda quærit habitacula. Job: Ingredietur beſtia latibulum, & in antro ſuo morabitur. Et de Behemoth dicitur: Sub umbra dormit in ſecreto calami, in locis humentibus. Hoc dicit quantum ad carnales, qui nihil aliud quærunt, niſi umbram & laſciviam, ſicut porci. *Zac. 13* *Inf. 13* *Act. 16* *Iob. 37* *Iob. 40*

Quarto oſtenditur potens in perdendo ſuperbos in hoc quod ſubditur: *Et impetu abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt*. In quo oſtenditur divina virtus eximia, quæ non permiſit eos ingredi in porcos ad quietem, ſed ad ſubmerſionem, ut ſic impleretur in eis illud: Flavit ſpiritus tuus, & operuit eos mare, ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus. In quo ſpiritualiter deſignatur ſubmerſio peccatorum, juxta illud Propheticum: Deponet iniquitates noſtras, & proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra. *Exod. 15* *Mich. 7*

Porro ex prædictis ſecundum litteram colligi poſſunt ſeptem notabilia. Primum eſt quod potentia ſolius verbi Chriſti excedit virtutem infinitorum millium dæmonum. Secundum eſt quod maximus eſt furor dæmonum reſpectu generis humani. Tertium eſt quod maximus eſt timor dæmonum reſpectu hominis Chriſtiani. Quartum quod dæmones ſunt incorporei, cum tot fuerint in homine uno. Quintum eſt quod ipſi nihil poſſunt etiam in bruta animalia, niſi permiſſi. Sextum eſt quod homines in his temporalibus poſſidendis non ſunt niſi villici Chriſti. Septimum eſt quod Deus ſalutem unius hominis præferendam oſtendit infinitis animalibus brutis. *Septem notanda.*

Quod ut viderunt factum, &c. Hic jam tertio oſtendit Evangeliſta reverentiam populi occurrentis. Circa hujus explicationem introducuntur quatuor, ſcilicet denunciatio veritatis conſpectæ, indagatio veritatis auditæ, inventio veritatis inquiſitæ, veneratio veritatis inventæ, quæſitæ, & denuntiatæ. Primo ergo quantum ad denunciationem veritatis conſpectæ dicitur:

Quod ut viderunt factum, qui paſcebant, fugerunt, ſcilicet ex timore, ſicut veri mercenarii: Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor; cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit. Et Zacharias: O paſtor & idolum derelinquens gregem. Vel fugerunt non timore humani periculi, ſed timore divini judicii, de quo: Fugite ergo a facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius eſt, & ſcitote eſſe judicium. Fugerunt autem non ut laterent, quia ſcriptum eſt: Quo ibo a ſpiritu tuo? & quo a facie tua fugiam? ſed ut abſentibus celeriter viſa narrarent. Unde dicitur: *Et nuntiaverunt in civitatem, & in villas*, ſicut & ille nuncius Job dicit: Evaſi ego ſolus, ut nuntiarem tibi. Et in hoc quaſi habebant prædicatorum officium, de quibus: Annuntiaverunt opera Dei, & fa- *Ioan. 10* *Zach. 11* *Iob. 19* *Pſalm. 138* *Iob. 1* *Pſalm. 63*

& facta ejus intellexerunt. Hæc eſt
annuntiatio quam acceptat Apoſto-
Phil. 1 lus, dicens: Sive per occaſionem,
ſive per veritatem Chriſtus annun-
tietur: & in hoc gaudeo, ſed &
gaudebo. Unde bona de Chriſto viſa
non ſunt reticenda, ſed annuntian-
4 Reg. 1 da ſecundum illud: Dixerunt illi
quatuor viri leproſi: Hæc enim dies
boni nuntii eſt, ſi tacuerimus & no-
luerimus nuntiare uſque mane, ſce-
leris arguemur. Venite, eamus &
nuntiemus in aula regis: Sed mala
2 Reg. 1 non ſunt annuntianda: Nolite an-
nuntiare in Geth, neque annuntie-
tis in compitis Aſcalonis.

Secundo vero quantum ad indaga-
tionem veritatis auditæ ſubditur:
Exierunt autem videre quod factum
eſt, & venerunt ad Jeſum. Exierunt,
inquam, ad inquiſitionem: Egredi-
Cant. 3 mini, & videte filiæ Sion regem Sa-
Pſalm. 45 lomonem. Et in Pſalmo: Venite
& videte opera Domini, quæ poſuit
prodigia ſuper terram. Exierunt au-
tem ad Jeſum qui eſt Veritas, ut
diſcerent veritatem. Nam ſicut di-
Job. 23 cit ſolicitus inquiſitor Job: Quis
mihi tribuat ut cognoſcam & inve-
niam illum, & veniam uſque ad ſo-
lium ejus? Sic Samaritani audito
Joan. 4 verbo mulieris: Abiit mulier in ci-
vitatem, & dicit illis hominibus:
Venite & videte hominem, qui di-
xit mihi omnia quæcumque feci:
numquid ipſe eſt Chriſtus? Exierunt
ergo de civitate, & veniebant ad
eum. Et notandum eſt valde quod
dicitur, dum exeunt videre quod fa-
ctum eſt, venerunt ad Jeſum: quia
factura dum videtur, ducit ad Facto-
Rom. 1 rem: Inviſibilia enim ipſius, a crea-
tura mundi, per ea quæ facta ſunt
intellecta conſpiciuntur. Et in Sa-
Sap. 13 pientia: A magnitudine enim ſpe-
ciei, & creaturæ cognoſcibiliter po-
terit Creator horum videri. Et ideo
Eccl. 4 in Eccleſiaſtico: Quam deſiderabilia
omnia opera ejus, & tamquam ſcin-
tilla, &c. In hoc autem apparet
quod non eſt ſtandum in factura,
ſed perveniendum uſque ad Jeſum.
Eccl. 43 In Eccleſiaſtico: Vide arcum, &

A

benedic eum qui fecit illum. Et in
Pſalmo: Ex ore infantium & lacten- Pſalm. 8
tium perfeciſti laudem, &c.

Tertio quantum ad inventionem
veritatis quæſitæ ſubditur: *Et inve-*
nerunt hominem ſedentem a quo dæmo-
nia exierant. Et ita in debito ſtatu
contra inquietationem, quia num-
quam quieſcebat, quamdiu diabolus
eum poſſidebat. Impii quaſi mare Iſa. 57
fervens quod quieſcere non poteſt.
Econtra de eo in quo habitat Spiri-
tus Domini, dicitur: Sedebitur ſo- Thr. 3
litarius, & tacebit. Quia ſecundum
illud: Factus eſt in pace locus ejus, Pſal. 75
& habitatio ejus in Sion. Invene-
runt etiam eum in debito habitu

B

contra nudationem. Propter quod
addit: *Veſtitum*. Talis enim habitus
decet hominem tam corporaliter
quam ſpiritualiter. Beatus qui vigi-
lat & cuſtodit veſtimenta ſua ne nu-
dus ambulet, &c. Invenerunt etiam
eum in debito ſenſu contra inſa-
niam. Unde ſubdit: *Ac ſana mente*.
Unde poterat dicere illud Nabucho-
donoſor; In ipſo tempore ſenſus Dan. 4
meus reverſus eſt ad me. Quem ſen-
ſum aufert diabolus ab eis quos poſ-
ſidet infatuando eorum mentes. In 2 Cor. 4
quibus Deus hujus ſæculi excæcavit
mentes infidelium. Invenerunt etiam
eum in debito ſitu contra deordina-
tionem, propter quod addit; *Ad pe-*

C

des ejus, tamquam intentum prædi-
cationi ejus, ſecundum illud; Qui Deut. 33
appropinquant pedibus ejus accipient
de doctrina illius. Et infra; Maria Inf. 11
ſedens ſecus pedes Domini, audie-
bat verbum illius. Et per hæc in-
dicia manifeſte cognoverunt ipſum
liberatum ex proprio viſu. Modum
autem & curationis cauſam cogno-
verunt per auditum. Qui audierunt
hæc facta eſſe per Chriſtum. Pro-
pter quod ſubditur; *Et timuerunt*,
ſcilicet Chriſtum attendentes ejus
miram potentiam & fortitudinem,
ſecundum illud; Quis non timebit Hier. 10
te o rex gentium? Tuum eſt enim
decus inter cunctos ſapientes gen-
tium, &c. Ad hoc inducit certum
teſtimonium, ideo ſubdit; *Nuntiave-*
runt

Digitized by Google

runt autem illis ; & qui viderant, ſcilicet paſtores. Quia tales debent teſtificari: Et qui vidit, teſtimonium perhibuit. *Quo modo ſanus factus fuiſſet a Legione*, per Chriſti imperium. Et tali teſtimonio eſt credendum. Quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, &c. Sequitur: Teſtamur, & annuntiamus vobis: Pſalmiſta: Narrantes laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus quæ fecit. Quia dicitur: Non enim poſſumus quæ vidimus & audivimus non loqui.

Joan. 19 — 1 Joan. 1 — Pſalm. 77 — Act. 4

Quarto vero quantum ad venerationem veritatis inventæ ſubditur: *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Geraſenorum*: Poſtquam cognoverunt majeſtatis imperium, formidabant. Unde rogaverunt eum, *ut diſcederet ab ipſis*. Quod quidem non dicebant contemptu ſuperbiæ, ſicut illi de quibus Job: Qui dixerunt Deo: Recede a nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus: ſed ex timore reverentiæ. Ideo ſubditur: *Quia magno timore tenebantur*, ſicut Petrus ſupra: Exi a me Domine: quia homo peccator ſum. Et ſicut Centurio ſupra: Domine non ſum dignus ut ſub tectum meum intres. Quia ſecundum illud: Pondus ſuper ſe tollet qui honeſtiori ſe communicat. Unde Ambroſius: Infirma mens non capit Dei verbum, nec poteſt pondus ſapientiæ ſuſtinere. Et quoniam ad divinam cohabitationem minus erant idonei, ideo erant exauditi. Propter quod additur: *Ipſe autem aſcendens navim, reverſus eſt*. Nolebat Dominus aliquibus eſſe oneroſus. Unde Matthæus dicit; Quicumque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus veſtris. Et iterum: Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos. Sed prudentius his fecerunt Samaritani de quibus: Cum veniſſent ad illum Samaritani rogaverunt eum ut ibi maneret. Et manſit ibi duos dies. Sed ſtupor circum-

Job 21 — Sup. 5 — Sup. 7 — Eccl. 13 — Amb. tom. 3 lib. 6. in cap. 8 Lucæ. — Matt. 10 — Matt. 7 — Joan. 4

A dederat illos, ſicut & Petrum. Ideo poterant dicere illud Job: Semper quaſi tumentes ſuper me fluctus, timui Deum, & pondus ejus ferre non potui. In hoc etiam ſpiritualiter datur intelligi quod Dominus repulſus abſcedit. Si quæſieris eum, invenies: ſi autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum. Inſinuatur etiam quod Dominus non derelinquit nos, niſi prius eum repellamus: quin potius ſe ingerit. Unde in Apocalypſi: Ecce ſto ad oſtium, & pulſo, &c.

Sup. 5 — Job. 31 — 1 Par. 28 — Apoc. 3

Et rogavit illum vir &c. Hic quarto deſcribitur benevolentia ſanati obtemperantis, quam commendat Evangeliſta ex quatuor, ſcilicet ex B oblatione obſequii, ex condeſcenſione medici, ex commiſſione officii, & ex divulgatione beneficii: ita quod unum ad alterum diſponit. Primo ergo quantum ad oblationem obſequii dicitur: *Et rogavit illum vir a quo dæmonia exierant*, ſcilicet ſanatus medicum, *ut cum eo eſſet*, ut ſcilicet ei cohabitaret, & ſerviret tamquam Domino, & Salvatori, ſicut dicebat Ethai Gethæus regi David: Vivit Dominus, & vivit Dominus meus rex: quoniam in quocumque loco fueris, Domine mi rex, ſive in morte, ſive in vita, ibi erit ſervus tuus. Sic Eliſeus ad Eliam: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia C non derelinquam te. Ideo autem volebat eſſe cum ipſo, ut eſſet ſecurior ſecundum illud: Invocavi Dominum Patrem Domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore ſuperborum ſine adjutorio. Ut etiam eſſet perfectior: Juſtificationes tuas cuſtodiam: non me derelinquas uſquequaque. Ut etiam eſſet felicior, deſiderium habens diſſolvi & eſſe cum Chriſto: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Et iterum: Volo pater ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum, ut videant claritatem quam dediſti mihi. Et ideo volebat ei hic cohabitare in via, ut illi cohabitare poſſet in cæleſti Patria.

2 Reg. 15 — 4 Reg. 2 — Eccl. 51 — Pſalm. 118 — Phil. 1 — Joan. 12 — Joan. 17

Secundo quantum ad condeſcenſionem medici ſubditur: *Dimiſit autem eum Jeſus*, in omnimoda ſcilicet libertate, volens ſibi aliud onus imponere, oſtendens quod propter collatum beneficium non eſt accipiendum
Matt. 18 obſequium. Unde: Miſertus Dominus ſervi illius dimiſit illum, & debitum dimiſit ei. Dimiſit autem eum in quiete, unde ſubdit dicens: *Redi in domum tuam*, ut ibi requieſcas, unde te dæmonia expulerant.
Eccl. 32 Præcurre prior in domum tuam, & illic avocare & illic lude, & age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo ſuperbo. Seneca: Indicium mentis bene conſtitutæ eſt, in ſe poſſe conſiſtere, & ſecum poſſe morari. Et nota quod Dominus dimittit quoſdam propter infirmitatem, ſicut iſtum cui condeſcendebat. Quoſ-
Infra 9 dam admittit propter fidelitatem, ſicut ipſum de quo infra: Et ait alter, ſequar te Domine, &c. Quoſdam attrahit propter idoneitatem, ibidem: ait ad alterum, ſequere me. Quoſdam repellit propter cupiditatem ſicut illum dicentem:
Matt. 8 Magiſter ſequar te, quocumque ieris. Et dicit ei Jeſus: Vulpes foveas habent, &c. Hunc autem non admiſit Dominus ad perfectionis diſcipulatum, vel quia movebat eum timor humani periculi, vel amor beneficii, vel ut oſtenderet, ſicut prætactum eſt, quod propter ſpirituale beneficium non eſt accipiendum obſequium.
Matt. 10 Unde gratis accepiſtis, gratis date. Et exemplum hujus apparet in Eli-
2 Reg. 5 ſeo. Poteſt tamen prædicator Evangelicus accipere ſtipendium, juxta
1 Cor. 9 illud: Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Sed non debet prædicare propter illud, ſed propter ſalutem populi. Et nota hic quod Dominus ſecundum quod Evangelica hiſtoria narrat aliquando præcipit curatis quod nemini dicerent, ſicut patet in curatione leproſi: Vide,
Matt. 8 nemini dixeris: & in ſuſcitatione
Infr. eod. puellæ, præcipit parentibus ejus, ne alicui dicerent, quod factum erat.

A Hic autem præcipit ſanato quod divulget. Sed hoc Dominus facit ut oſtendat veritatem ſalutarem non eſſe tacendam, & gloriam propriam non eſſe quærendam. Ideo enim aliquando præcipit quod dicatur, & aliquando quod taceatur. Unde in primo dat documentum quod veritas prædicetur, in ſecundo vero quod gloria propria non quæratur. In hoc etiam apparet quod prædicationis opus non tantum eſt virorum Apoſtolicorum, verum etiam quorumcumque bonorum qui a Chriſto edocti ſunt. Unde etiam Chriſtus diſcipulis prohibentibus quemdam in nomine Chriſti, eiicere dæmonia, qui B Chriſtum non ſequebatur, dixit ad illos: Nolite prohibere: qui enim non eſt adverſum vos, pro vobis eſt, ſicut dicitur infra: Bonus enim *Inf. 9*
vir debet dicere quod dixit Moyſes: Quis tribuat ut omnis populus pro- *Num. 11*
phetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum? Secundum illud: Dum omni mo- *Phil. 1*
do ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuntietur: & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.

Tertio quantum ad commiſſionem officii dicitur: *Et narra quanta tibi fecit Deus*. In quo mittit eum ad prædicandum & divulgandum divinum beneficium; Narrabo nomen *Pſalm. 21*
tuum fratribus meis, &c. Et Tobias; *Tob. 12*
C Opera autem Dei revelare, honorificum eſt, hoc mandat Dominus fieri; Quanta mandavit patribus noſtris *Pſalm. 77*
nota facere ea filiis ſuis? Ut cognoſcat generatio altera. Et illud eſt officium prædicatoribus injunctum.

Quarto quantum ad divulgationem beneficii ſubditur; *Et abiit per univerſam civitatem prædicans*, quod illi injunctum eſt. Surge & vade in Ni- *Jon. 3*
niven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem quam ego loquor ad te. Sed Jonas prædicabat periculum, iſte vero divulgabat & prædicabat beneficium, ideo addit; *Quanta illi feciſſet Jeſus*, ut vere diceret illud; Venite, audite; & nar- *Pſalm. 65*
rabo omnes, qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ. Ad hoc invi-

Digitized by Google

Tob. 12 invitat Angelus Tobiæ: Benedicite A Deum, & narrate omnia mirabilia ejus. Hoc autem non dicit, quia in noſtra ſit poteſtate omnia ejus opera & Eccl. 18 beneficia enarrare, cum dicatur: Quis ſufficit enarrare opera illius? Sed quia hoc debet eſſe in noſtro deſiderio & voluntate, juxta illud: Con-Pſalm. 9 fitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua. Non quia lingua ſufficiat exprimere, ſed quia gratitudo cordis de omnibus cupit laudes exolvere, & prædicare.

Ex prædictis poſſunt elici quatuor notabilia ſecundum litteram. Primum eſt quod Dominus per viles & humiles perſonas voluit aliis notificari, ſicut per porcarios & pecorarios. Secundum, quod non omnes ad ſtatum perfectionis ſunt admittendi, ſed tantum illi qui ſunt idonei. Tertium, quod a prædicatione nominis Chriſti non ſunt arcendi, quos Chriſtus curat a vexatione diaboli. Quartum, quod ad gratiarum actionem pro beneficiis acceptis debemus eſſe promptiſſimi, exemplo hujus dæmoniaci, qui beneficium Dei omnibus annuntiavit.

Factum eſt autem, cum rediiſſet Jeſus: &c. Supra oſtendit Evangeliſta dominium & auctoritatem Chriſti ſuper creaturam corporalem in ſedatione tempeſtatis & contra ſpiritualem in expulſione dæmonis. Hic oſtendit ipſum dominium habere ſuper creaturam compoſitam ex utraque in ſanitate Hæmorrhoiſſæ, & ſuſcitatione puellæ. Habet autem hæc Diviſio. pars duas partes. In quarum prima, ſecundum quod humana natura ex duobus eſt compoſita, corpore videlicet & anima, oſtenditur Dominus corporum in Hæmorrhoiſſæ ſanatione: in ſecunda Dominus animarum in puellæ ſuſcitatione, ibi: *Adhuc illo loquente, &c.* Introducitur autem explicatio utriuſque miraculi ad manifeſtandam dignitatem virtutis Chriſti, quam demonſtrat ſatis perfecte in miraculo curationis Hæmorrhoiſſæ. Nam primo demonſtratur in parte iſta benignitas præſentiæ Chriſti deſiderabilis: ſecundo ſublimitas potentiæ admirabilis, ibi: *Et mulier quædam erat in fluxu, &c.* Tertio profunditas ſapientiæ infallibilis, ibi: *Et ait Jeſus, quis eſt qui me tetigit? &c.* Benignitas autem præſentiæ Chriſti oſtenditur deſiderabilis ex plebe ſuſcipiente cum lætitia, ex principe ſupplicante cum fiducia, & ex multitudine concomitante cum benevolentia. Primum reſpicit Chriſti adventum, cui plebs occurrit: ſecundum Chriſti ſtatum, ad quem princeps currit: tertium Chriſti progreſſum ad quem multitudo concurrit. Ex occurſu ergo, & curſu, & concurſu multitudinis, B multipliciter oſtenditur præſentia & adventus Chriſti deſiderabilis. Primo ergo quantum ad ſuſceptionem lætitiæ factam a plebe, dicitur.

Factum eſt autem cum rediiſſet Jeſus, trans fretum ſcilicet in Galilæam, cum ad tempus corporalem ſubtraxerat præſentiam deſideratam. Juxta illud quod ſignatum eſt de Salomone: Univerſa terra deſiderabat vultum Salomonis, ut audiret 3 Reg. 10 ſapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus. Per iſtum Salomonem intelligimus Chriſtum, de quo in Pſalmo: Speciosus forma præ filiis Pſalm. 44 hominum, &c. Et ideo dicitur: *Excepit illum turba*, ſcilicet cum lætiC tia & gaudio, ut ſic impleretur illud Iſaiæ: Addent mites in Domi-Iſa. 29 no lætitiam, & pauperes homines in ſancto Iſrael exultabunt. Ideo ſubditur: *Erant autem omnes expectantes eum*, cum deſiderio ſcilicet, quia bonum eſt præſtolari cum ſilentio Salutare Dei. Bonus eſt Dominus Thr. 3 ſperantibus in eum, animæ quærenti illum. Ipſe enim erit expectatio gentium. Expecta Dominum, vi-Gen 49 Pſalm. 26 riliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum, dicit Pſalmographus.

Secundo quantum ad ſupplicationem cum fiducia factam a principe, ſubditur: *Et ecce venit vir, cui nomen Jairus.* Cujus nomen exprimit, quia perſona erat notabilis ob

principatum, juxta quod dicitur: A
2 Reg. 7 Feci tibi nomen grande, juxta no-
men magnorum, qui ſunt in terra.
Vel etiam quia nomen reſpondebat
Jairus. officio, & dignitati. Jairus enim il-
luminatus interpretatur, & talis de-
bet in plebe Domini principari, un-
de ſubditur: *Et ipſe Princeps ſynago-*
Eccl. 45 *gæ erat*. Et ſtatuit illi teſtamentum
pacis, principem ſanctorum & gen-
tis ſuæ, &c. Hic autem princeps
licet eſſet exaltatus in gloria, ita
1 Reg. 2 ut ei poſſet competere illud: Ut ſe-
deat cum principibus & ſolium glo-
riæ teneat; non tamen inde eſt e-
latus per ſuperbiam, ſed humiliatus
per reverentiam attendens illud:
Eccl. 32 Rectorem te poſuerunt? noli extol-
li? Ideo ſubditur: *Et cecidit ad pe-*
Isa. 45 *des Jeſu*, ſciens ſcriptum eſſe: Mihi
curvabitur omne genu, & jurabit
Psalm 94 omnis lingua. Et in Pſalmo: Ve-
nite adoremus, & procidamus, &
ploremus ante Dominum, qui fecit
nos, &c. Ideo autem *cecidit*, ut
Chriſti majeſtatem ſua honoraret re-
verentia: quoniam magna potentia
Dei ſolius, & ab humilibus hono-
Eccl. 3 ratur. Et ut etiam imploraret pie-
tatem cum fiducia. Unde & ſubdit:
Rogans eum, ut intraret in domum e-
jus. Hoc faciebat cum inſtantia, ut
Cant. 3 poſſet dicere illud: Tenui eum, nec
dimittam, donec introducam illum
in domum matris meæ. Ad iſtam
autem inſtantiam propellebat indi-
gentia, quam exprimit cum dicit:
Quia unica filia erat ei. Et ita mul-
2 Reg. 1 tum amabilis. Nam ſicut mater uni-
cum amat filium ſuum, ita ego te
diligebam, dixit David. Non ſolum
autem erat amabilis, quia unica,
ſed etiam quia juvencula. Ideo ad-
dit: *Fere annorum duodecim*. Et ita
revera teneriori amore amanda, ſe-
cundum illud: Iſrael autem dilige-
Gen. 37 bat Joſeph ſuper omnes filios, eo
quod in ſenectute genuiſſet eum.
Et quia vita erat multum amabilis,
ideo mos erat multum triſtabilis.
Propter quod ſubdit: *Et hæc morie-*
batur. Quod non poterat eſſe ſine
magno dolore, qui eſt in luctu uni-

cæ. Luctum unigeniti fac tibi plan- Hierem. 7
ctum amarum. Ideo Jacob dicebat de Gen. 42
Beniamin: Non deſcendet, inquit,
filius meus nobiſcum: frater ejus
mortuus eſt, & ipſe ſolus remanſit,
ſi quid ei adverſitatis acciderit in
terra ad quam pergitis, deducetis
canos meos cum dolore ad inferos.
Sic & hic dicere poterat de unica
filia. Quoniam igitur Chriſti præ-
ſentiam adiit cum reverentia, roga-
vit ex confidentia, deſideravit ex
indigentia, ideo oratio ejus fuit e-
xaudita ſecundum illud: Rogatio- Eccl. 4
nem contribulati abiicias, & non a-
vertas faciem tuam ab egeno. Hinc
eſt quod Dominus non reprehendit
B iſtum, qui rogabat quod iret ad do-
mum ſuam ſicut regulum: quia re-
gulus magis credebat eum infirmum
poſſe ſanare quam mortuum ſuſcita-
re. Unde dixit: Domine, deſcende Ioan. 4
priuſquam moriatur filius meus. Hic
autem credidit quod æque bene poſ-
ſet ſuper utrumque, unde filiam
ſuam quaſi mortuam reputabat. Et
ideo alius Evangeliſta, ſcilicet Mat-
thæus, introducit eum rogantem pro Matt. 9
mortua licet ſecundum Lucam & Marc. 5
Marcum aliquid ſupereſſet vitæ.
Unde Auguſtinus de concordia Evan- Aug. to. 4
geliſtarum dicit, quod Marcus & li. 2 ca. 28
Lucas expreſſerunt principis verbum:
Matthæus vero intellectum expreſ-
C ſit, quia eam mortuam reputabat.
Tertio quantum ad comitatum be-
nevolentiæ factum a multitudine
ſubditur: *Et contigit dum iret, a tur-*
bis comprimebatur, quoniam ex amo-
ris affectu omnes volebant contin-
gere ipſum ſicut ſupra: Omnis tur- Luc. 6
ba quærebat eum tangere. In hoc
etiam verſa vice oſtenditur benevo-
lentia Salvatoris, qui etiam a mul-
titudine vult comprimi, quaſi nul-
lum a ſe repellens. Ipſe enim eſt
qui dicit: Eum qui venit ad me, Ioann. 6
non eiiciam foras. Ipſe qui vocat Matt. 11
Matthæum, ait: Venite ad me om-
nes, qui laboratis, & onerati eſtis:
& ego reficiam vos. Ipſe enim eſt,
qui ad oſtium pulſat: Ecce ſto ad Apoc. 3
oſtium, & pulſo. Hanc compreſſio-
nem

Digitized by Google

nem facit mutuus amor, qui eſt copula amantis & amati. Quia qui adhæret Domino, unus ſpiritus eſt. Et Joannes: Manete in me & ego in vobis. Unde perfectus amor non eſt contentus aliquo ſenſu, ſive contactu. Propter quod dicit ſponſa: Trahe me poſt te, &c. Et Hieremias: In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, &c.

1 Cor. 6
Joan. 15
Cant. 1
Hier. 31

Et mulier quadam erat in fluxu, &c. Poſtquam oſtenſa eſt præſentia Chriſti deſiderabilis, oſtenditur potentia ejus admirabilis in mirabili curatione a fluxu ſanguinis. Hanc autem curationem oſtendit Evangeliſta proceſſiſſe ex admirabili potentia, tum propter diuturnitatem morbi in muliere, tum propter impoſſibilitatem curandi ab arte, tum propter facilitatem remedii a Salvatore. Primo igitur quantum ad diuturnitatem immundæ paſſionis in muliere dicitur: *Et mulier quadam erat in fluxu ſanguinis ab annis duodecim.* Hæc erat immunda paſſio, & ideo cum difficultate portabilis. Mulier quæ patitur multis diebus fluxum ſanguinis non in tempore menſtruali, vel quæ poſt menſtruum ſanguinem fluere non ceſſat, quamdiu ſubjacet huic paſſioni, immunda erit quaſi ſit in tempore menſtruo. Et erat cum difficultate ſanabilis propter adhærentiam, quia jam erat inveteratus morbus. Languor prolixior gravat medicum. Erat igitur hæc paſſio immunda, continua, & diuturna. Ideo vilis ad cohabitandum, gravis ad ſuſtinendum, & difficilis ad ſanandum. Unde poterat dicere illud: Vetuſtam fecit pellem meam & carnem meam, contrivit oſſa mea. Et illud: Lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea. Hæc autem mulier ſecundum Ambroſium videtur fuiſſe Martha. Ait enim: Chriſtus largum fluxum ſanguinis ſiccavit in Martha, & dæmones expulit de Maria.

Lev. 15
Eccl. 10
Thre. 3
Pſalm. 37

Secundo quantum ad impoſſibilitatem humanæ ſubventionis ex arte, ſubditur: *Quæ in medicos erogaverat omnem ſubſtantiam ſuam, &c.* Propter curationis remedium, ſecundum conſilium Eccleſiaſtici: Honora medicum propter neceſſitatem: etenim illum creavit Altiſſimus. Hoc autem dicit de honore munerum, non ſermonum. Unde hæc eos honoraverat, quæ omnem ſubſtantiam expenderat. Et ideo probabile, ſi curabilis fuiſſet ægritudo, quod per artem fuiſſet curata: attamen ars non profuit. Unde ſubdit: *Nec ab ullo potuit curari.* Ita nec a natura, nec ab arte potuit ei ſubveniri, ut verificaretur in ea illud: Neque herba, neque malagma ſanavit eos, ſed tuus, Domine, ſermo qui ſanat omnia. Unde nota quod natura nihil poteſt ſine divina potentia, nec ars aliquid poteſt ſine natura. Unde ubi natura arti non proficit, magis nocet, ſicut in hac muliere, de qua dicitur quod fuerat multum perpeſſa a compluribus medicis, & erogaverat omnia bona ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deterius habebat. Sed Lucas medicus hoc tacet de medicis curialibus loquens. Ex quo colligitur quod medicorum ars eſt laudabilis, quando ſequitur divinam potentiam & naturam abſtractam. Unde dicitur: Da locum medico, etenim illum Dominus creavit, & non diſcedat a te, quia opera ejus ſunt neceſſaria. Sed tunc erit vituperabilis operatio medici, quando negligit conſiderare naturam, vel non apponit divinam potentiam, ſicut dicitur de Aſa: Ægrotavit etiam Aſa anno triceſimonono Regni ſui, dolore pedum vehementiſſimo, & nec in infirmitate ſua quæſivit Dominum: ſed magis in medicorum arte confiſus eſt. Sequitur: Et mortuus eſt, &c.

Eccl. 38
Medicus quomodo honorandus.
Sap. 16
Marc. 5
2 Paral. 16
Ibid. 22

Tertio quantum ad facilitatem perfectæ curationis a Salvatore, ſubditur: *Acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus,* Acceſſit quia credebat. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt; & inquirentibus ſe remunerator ſit. *Retro.* Quia timebat ſicut ſoror ejus Maria. Stans retro ſecus pedes Domini.

Sup. 7

Digitized by Google

Marc. 5 ni. *Tetigit*: quia ſperavit curari. Unde dicitur: Quia ſi veſtimentum ejus tetigero, ſalva ero. *Tetigit autem fimbriam veſtimenti ejus*, id eſt, infimam partem veſtimenti, reputans ſe immundam, & honorificans Chriſti potentiam, qui poteſt ſalutem dare per infima. Et quia credidit, & ſperavit, ideo facile obtinuit. Propterea additur: *Et confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis ejus*. Ex quo apparet mira Dei virtus, quæ morbum tam diuturnum, & tam gravem curavit ſtatim ad tactum unius particulæ veſtimenti ipſius. Mira eſt ergo virtus Chriſti, quæ credulitate ſui impoſſibilia facit facilia, ſecundum il-
Marc. 6 lud: Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Et Joannes:
Joan. 14 Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & majora horum faciet. Et in Actibus:
Act. 19 Virtuteſque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli: ita ut etiam ſuper languidos deferrentur a corpore ejus ſudaria & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, &c. Si ergo tam ſalubre eſt per fidem tangere fimbriam veſtimenti, quam ſalubre erit tenere ipſum Chriſtum? Unde Bernardus: Dulce ſatis eſt te, bone Jeſu, quærere: dulcius tenere. Un-
Cant. 3 de ſponſa: Tenui eum, nec dimittam, &c. Dulcis utique eſt attactus tui, nam & ipſe tactus fructu non caret. Mulier enim illa Evangelica felici fructu attigit fimbriam Jeſu, & ſtatim ſtetit in illa fluxus carnalis illecebris, carnalis delectationis, &c.

Et ait Jeſus: *Quis eſt*, *&c.* Poſtquam oſtenſa eſt Chriſti præſentia eſſe deſiderabilis, & potentia admirabilis: hic tertio oſtenditur ejus ſapientia infallibilis: & hoc tripliciter, ſcilicet ex deprehenſione veritatis occultæ, & detectione veritatis deprehenſæ, & ex approbatione veritatis detectæ. Primo ergo introducitur deprehenſio veritatis occultæ a Chriſto per propriam inquiſitionem, cum dicitur; *Et ait Jeſus*: *Quis eſt qui me tetigit?* Hoc autem non dicit, ut diſcat: ſed ut quod notum eſt ſibi, aliis detegat.

A Juxta quod dicitur: Palpebræ ejus interrogant filios hominum: Dominus Pſalm. 10
interrogat juſtum & impium. Non ut ab eis aliquid addiſcat: ſed ut doceat quod ignorant. Unde quia ignorant quæſtionis cauſam, ſubditur: *Negantibus autem omnibus*, *dixit Petrus*, *& qui cum illo erant*, id eſt, alii diſcipuli cauſam hujus quæſtionis non intelligentes. Unde poterat eis Matt. 15
dici illud: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis? quia quæſtionem illam carnaliter non ſpiritualiter intelligebant: quod patet in hoc quod adducit: *Præceptor*, *turbæ te comprimunt & affligunt*: *& dicis*: *Quis me tetigit?* quaſi dicat, cum omnes te tan-
B gant indifferenter, quo modo quæris de aliquo ſpecialiter? Unde mirantur, quo modo Chriſtus Magiſter & præceptor quærat quaſi de dubio, quod omnibus erat in manifeſto. Et ideo merito mirabantur quo modo Chriſtus proponeret quæſtionem quæ apparet ſtulta, cum dicatur; Stultas 2 Tim. 2
autem, & ſine diſciplina quæſtiones devita. Sed quia intellectum habebant carnalem, manuducendi erant ad ſpiritualem. Propter quod addit: *Et dixit Jeſus*: *Tetigit me aliquis*, id eſt aliqua perſona tactu ſcilicet ſpirituali. Et hoc probat; *Nam & ego novi virtutem de me exiiſſe*. Hoc dicit quantum ad effectum curationis. Et ſic veri-
C ficatur illud; Virtutem enim oſtendis tu, qui non crederis eſſe in virtute conſummatus, Oſtendit autem effectum egredientem ab ipſo, ſecun- Sap. 11
dum illud quod ſupra dicitur, quod Sap. 6
virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Nec mirum, quia dicit Apoſtolus; Nos prædicamus Chriſtum, 1 Cor. 1
Dei virtutem, & Dei ſapientiam: Et Heb. 1
item dicit quod eſt portans omnia verbo virtutis ſuæ.

Secundo vero adjungitur detectio veritatis deprehenſæ per alienam confeſſionem, cum dicitur; *Videns mulier*, *quia non latuit*. Unde poterat dicere illud Samaritanæ; Domine, video quia propheta es tu. Propter Joan. 4
quod & ipſa poterat ſimile teſtimonium cum illa perhibere; Venite,

Digitized by Google

A & videte hominem qui dixit mihi omnia quæcumque feci. Vere iſte erat alter Salomon, immo ſapientior eo, de quo dicitur quod non fuit ſermo qui regem poſſet latere: 3 Reg. 10 quia ipſe eſt de quo Daniel: Dan. 2 Ipſe novit in tenebris conſtituta, & lux cum eo eſt. Et quia jam cognoverat potentiam in effectu, & ſapientiam percipiebat in ſermone: ideo attendebat ſe non poſſe effugere, & propterea ſubditur: *Tremens venit, & procidit ante pedes ejus*, ad honorificandam ejus majeſtatem. Quid dignum offeram Domino? Mich. 6 Curvabo genu Deo excelſo? Et hoc cum tremore, quia ſolos tales reſpicit Deus: Isa. 66 Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Et ideo dicitur: Phil. 2 Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini. Quia vero nihil magis ſpectat ad honorem majeſtatis quam manifeſtatio veritatis, ideo ſubditur: *Et ob quam cauſam tetigerit eum, indicavit coram omni populo, & quemadmodum confeſtim ſanata ſit.* Tob. 12 Quia opera Dei revelare & confiteri, honorificum eſt. Et ideo dicebat angelus: Ibidem. Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam.

Tertio adjungitur approbatio veritatis detectæ per diffinitivam commendationem, cum ſubditur: *At ipſe dixit ei: Filia, fides tua ſalvam te fecit:* quaſi dicat, juſte hoc aſſecuta es, quia credidiſti: quaſi dicat, fides fecit te ſalvam, ſecundum illud: Ioan. 1 Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus. Fides etiam ſalvam fecit, quia; Rom. 10 Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Unde in hoc apparet mira diſpenſatio noſtræ ſalutis, quia mulier ſanata totum attribuit divinæ virtuti, ſecundum illud: Rom. 9 Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Deus ſalvans, totum tribuit merito fidei, ſicut dicitur: Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Mar. 9 Et quoniam inquiſitione ſalutis per conſequens fit acquiſitio pacis, ideo ſubditur: *Vade in pace*, tamquam Dei amica & filia; Quoniam donum & pax eſt electis ejus. Sap. 3 Pax enim eſt illud quod Dominus omnibus optat, & omnibus optari mandat, ſecundum illud: In quamcumque civitatem intraveritis. Matt. 10 Et ſequitur: Intrantes autem in domum, ſalutate eam dicentes: Pax huic domui. Hoc eſt præ aliis quod donat: Ioan. 14 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, &c. Hoc eſt ad quod ſpecialiter vocat: Tollite jugum meum ſuper vos. Matt. 11 Et ſequitur: Et invenietis requiem animabus veſtris. Et item. Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. Ioan. 16 In mundo preſſuram habebitis: B ſed confidite, ego vici mundum. De hac dicitur: Pax Dei quæ exuperat omnem ſenſum, Phil. 4 cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras in Chriſto Jeſu.

Et nota quod trium mulierum Dominus fidem commendat, quas exaudit & ſalvat. Commendavit Magdalenam. Conſimile verbum ad eam dicens: Fides tua te ſalvam fecit, vade in pace: Sup. 7 Et hanc quam hic commendat. Et mulierem Chananæam, cui dixit: O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Matt. 15 In his tribus mulieribus tres pœnitentiæ partes ſpiritualiter intelliguntur. Nam prima quæ flevit, & lacrymis rigavit, dat intelligere contritionem. Chananæa quæ C clamavit, dat intelligere confeſſionem. Hæc autem quæ tetigit veſtimentum, dat intelligere ſatisfactionem. Tres pœnitentiæ partes per tres mulieres intellectæ. De Magdalena legitur quod ſtans retro ſecus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare, &c. De Chananæa dicunt diſcipuli: Sup. 2 Dimitte eam, quia clamat poſt nos. De iſta dicitur hic quod acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti. Matt. 13 Per tactum autem veſtimenti intelligitur imitatio ſanctæ converſationis in labore. Unde nota quod legimus Chriſtum tactum in pede a Magdalena. Sup. 7 Tactum in veſte, ut hic ab Hæmorrhoiſſa. Tactum in latere a Thoma: Ioan. 20 Affer manum tuam, & mitte in latus meum, &c. In quo intelligitur triplex imitatio appropinquantium ad Chriſtum, ſcilicet in effectu ope-

operationis bonæ, in habitu converſationis ſanctæ, in tolerantia paſſionis acerbæ: in quibus conſiſtit integritas ſatisfactionis perfectæ. Per pedum namque inceſſus intelligitur re- Ezech. 1 ctitudo operationis bonæ: Pedes eorum pedes recti: Per veſtimentum autem intelligitur honeſtas converſationis Apoc. 16 ſanctæ; Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, &c. Talis eſt qui imitatur Chriſtum; Rom. 13 Abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Per latus Chriſti vulneratum, manus & pedes perforatos, intelligitur tolerantia paſſionis Pſalm. 21 acerbæ, ſecundum illud; Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumeraverunt omnia oſſa mea. In iis enim Chriſtum contingimus, cum ejus vulneribus ad tolerantiam arma- 1 Pet. 4 mur. Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.

Adhuc illo loquente, &c. Poſtquam Evangeliſta oſtendit Chriſtum Dominum corporum per ſanationem Hæmorrhoiſſæ, hic oſtendit Chriſtum Dominum animarum per ſuſcitationem puellæ. Habet autem hæc pars quatuor particulas. In quarum prima præmittitur ſoliditas fidei, per modum diſponentis: ſecundo adjungitur idoneitas teſtimonii per modum approbantis, ibi; *Et cum veniſſet ad domum: &c.* Tertio vero ſublimitas imperii per modum efficientis, ibi; *Ipſe autem tenens manum ejus.* Quarto vero notatur celebritas miraculi per modum utilitatis, ibi; *Et juſſit illi dare manducare.* Et ſic perfecte deſcribitur miraculum quantum ad quadruplex genus cauſæ. Soliditas autem fidei Archiſynagogi deſcribitur in duplici reſpectu. Primo reſpectu diſſuaſionis humanæ, & reſpectu perſuaſionis divinæ. Per primam tentatur & per ſecundam ſolidatur. Primo ergo quantum ad tentationem fidei per diſſuaſionem humanam dicitur: *Adhuc illo loquente*, ſcilicet Jeſu. *Venit quidam ad Principem ſynagogæ.* Venit autem non in adjutorium, ſicut Angelus bonus, Dan. 10 ut dicitur: Ecce Michael unus de A principibus primis, venit in adjutorium meum: ſed ſicut malus nuntius venit ad impediendum, propter quod addit: *Dicens ei; Quia mortua eſt filia tua*, & ita non poteſt eſſe ſpes de vita, ſecundum illud ait David; Propter infantem, dum adhuc 2 Reg. 12 viveret, jejunavi & flevi, dicebam enim; Quis ſcit ſi forte donet eum mihi Dominus, & vivet infans? Nunc autem quia mortuus eſt, quare jejuno? numquid potero eum revocare amplius? ego vadam magis ad eum, ille vero non revertetur ad me. Et ideo adjungit; *Noli vexare illum*, id eſt, fruſtra, tecum ducere cum labore. Hoc quidem erat verbum B non credentis Chriſtum poſſe mortuum ſuſcitare. Ignorabat enim illud divinum verbum; Quia venit Ioan. 5 hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filii Dei; & qui audierint, vivent. Unde iſte nuntius non dicebat ex reverentia, ſicut Centu- Sup. 7 rio; Domine, noli vexari, ſed ex diffidentia, ut diceret illud Job; Iob 7 Dies mei velocius tranſierunt quam a texente tela ſucciditur, & conſumpti ſunt abſque ulla ſpe.

Secundo, quantum ad roborationem fidei perſuaſionem divinam, ſubditur: *Jeſus autem, audito hoc verbo*, quod ſcilicet poterat concutere mentem Archiſynagogi, quia C ſecundum illud; Verba ſuſurronis Prov. 26 quaſi ſimplicia, & ipſa perveniunt ad intima cordis. Ne ergo verbum mortis interius penetraret, opponit verbum vitæ. Et hoc eſt verbum ſolidans fidem, quia; Juſtus autem Heb. 10 meus ex fide vivit, quod ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ. Ideo additur; *Reſpondit patri puellæ; Noli timere*, ſcilicet ex diffidentia; Poſtulet autem in fide, nihil Iac. 1 hæſitans. Qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento movetur & circumfertur. Sic de Abraham Rom. 4 dicitur; In repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo; pleniſſime ſciens, quia quæcumque promiſit Deus, potens eſt & facere.

Et

Digitized by Google

Joan. 11 Et ideo ſbditur: *Crede tantum*, per A confidentiam ſcilicet: Si credideris, videbis gloriam Dei. Et ideo addit: *Et ſalva erit*, per divinam potentiam. Et ad hoc debebat moveri per illud quod ſtatim ante hæc dixerat mulieri curatæ; Fides tua te ſalvam fecit. Unde in hoc apparet mirabilis diſpenſatio Dei, quæ in miraculis ſuis noſtram fidem requirit ad noſtrum meritum. Unde dixit cæcis petentibus illuminari; Creditis quia hoc poſſum facere vobis? Matt. 9 Dicunt ei: Utique Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: ſecundum fidem veſtram fiat vobis. Et quia difficile erat credere mortuum ſuſcitari: ideo Dominus in ipſo itinere miraculum fecit, per quod adjuvit fidem Archiſynagogi, B ut ſi pateat illud eſſe verum quod 1 Cor. 10 dicitur; Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere.

Et cum veniſſet, &c. Hic ſecundo poſt ſoliditatem fidem diſponentis, ſubjungit Evangeliſta idoneitatem teſtimonii approbantis. Ad probationem autem ſuſcitationis requiritur teſtimonium de vita reddita, & de vita perdita. Ideo inducuntur teſtes reſpectu utriuſque. Primo igitur quantum ad perſonas idoneas ad te- C ſtificandum de ſuſcitatione miraculoſa, dicitur: *Et cum veniſſet ad domum*, ubi ſcilicet puella debebat ſuſcitari, quæ erat domus luctus, ad quam utile eſt ire, ſecundum illud: Eccl. 7 Melius eſt ire ad domum luctus quam ad domum convivii. In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, &c. Et quia non omnibus aperienda ſunt Chriſti Sacramenta, dicitur enim: Joan. 15 Servus neſcit quid faciat Dominus ejus, ideo ſubditur: *Non permiſit intrare ſecum quemquam*, ſecundum il- Eccl. 6 lud; Multi pacifici ſint tibi, & conſiliarius ſit tibi unus de mille. Quia vero diſcipuli erant ejus amici ſe- Joan. 15 cundum quod dicit: Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque divi a Patre meo, nota feci vobis. Ideo non omnes excludit, ſed excipit ab excluſis, cum ſubdit: *Niſi Petrum & Jacobum & Joannem*, qui erant diſcipuli principales. Unde iſti aſſumpti ſunt in transfiguratione: Inf. 9 Aſſumpſit Jeſus Petrum & Jacobum & Joannem fratrem ejus, &c. Et Matt. 17 quia teſtimonium oportet habere non tantum a domeſticis, ſed etiam ab his qui foris ſunt, ideo diſcipulis adjungit duas perſonas, cum dicit: *Et* 1 Tim 3 *patrem & matrem puellæ* ut ſic in ore duorum & trium teſtium ſtet fixum veritatis teſtimonium. Unde apparet quod ſecundum litteram eſt idoneitas teſtimonii quantum ad perſonas, & quantum ad numerum, quia nihil habet ſuperfluum neque diminutum.

Secundum ſpiritualem intelligentiam hoc non vacat a myſterio. Petrus. Nam Petrus qui interpretatur agnoſcens, deſignat fidem. Jacobus. Jacobus qui luctator interpretatur, deſignat ſpem. Joannes. Joannes qui interpretatur in quo eſt gratia, charitatem. Et hæ tres virtutes ſunt Domino familiariſſimæ, & concurrunt ad ſuſcitationem peccatoris a morte quæ deſignatur in ſuſcitatione puellæ. Nam fides concurrit: Qui credit in me, Joan. 11 etiam ſi mortuus fuerit vivet. Similiter ſpes: Ecce oculi Domini ſuper Pſalm 32 metuentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia ejus. Ut eruat a morte animas eorum. Etiam 1 Joan. 4 charitas: in hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum. Pater autem & mater ſunt legis doctores. Pater, qui inſtruit in fide, ſecundum illud: In Chriſto Jeſu per E- 1 Cor. 4 vangelium ego vos genui. Mater quæ fovet in moribus: Filioli mei Gal. 4 quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Et de his in Proverbiis; Conſerva fili mi præ- Prov. 6 cepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Hæc autem ſunt cum Chriſto ſuſcitante peccatorem.

Secundo, quantum ad perſonas idoneas

neas teſtificantes de morte naturali, A ſubditur: *Flebant autem omnes, & plangebant illam tamquam mortuam*, ſecundum conſilium Eccleſiaſtici: Eccl. 38 Fili in mortuum produc lacrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare. Flebant autem lacrymis, & plangebant vocibus lamentatoriis, ſicut erat conſuetudinis Judæorum. Contemplamini, & vocate lamentatrices, Hier. 9 ut veniant: & ad eas quæ ſapientes ſunt mittite, & properent: feſtinent, & aſſumant ſuper nos lamentum. Vel flebant propter vitæ amiſſionem, & plangebant propter deſperationem. Et ideo, quia excedebant, confortantur a Salvatore, cum dicit: *At ille dixit: Nolite flere*. Secundum illud: Non contriſtemini 1 Theſſ. 4 ſicut & ceteri qui ſpem non habent. Et ideo dicitur: *Non eſt mortua puella, ſed dormit*. In quo non removet mortis veritatem, ſed irremediabilitatem, * quia poterat eam ita facile a mortuis ſuſcitare, ſicut ſuſcitatur de ſomnis dormiens a vigilante. Et propterea ſic dicebat: Lazarus amicus noſter dormit: ſed Joan. 11 vado ut a ſomno exſuſcitem eum. Et ſequitur: Lazarus mortuus eſt, &c. Unde Beda: Hominibus mortua, qui ſuſcitare nequierant; Deo dormiebat, in cujus ditione & anima recepta vivebat, & caro reſuſcitanda quieſcebat. Propter quod merito cantat Eccleſia in officio defunctorum: Regem, cui omnia vivunt, venite adoremus. Et infra: Deus autem non eſt mortuorum, ſed vivorum: omnes enim vivunt ei. Quoniam ergo nihil Domino moritur, & præſens aderat Deus, ideo merito dicebat: Non eſt mortua puella. Sed quia animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei, 1 Cor. 2 ſtultitia enim eſt illi: ideo additur: *Et deridebant eum, ſcientes quod mortua eſſet*. Qui enim certus eſt de aliquo, non ſolum non credit, ſed etiam deridet perſuadentem contrarium. Et quoniam divina ſapientia frequenter perſuadet contrarium ſcientiæ humanæ, hinc eſt quod homo

* idem ſupra pag. 293.

Beda t. 5 l. 3 in c. 8 Lucæ

Innuit in officio mortuorum.

Inf. 29.

per humanam ſcientiam irridet Deum, & ſic efficitur ſtultus: Stultus factus Hier. 10 eſt omnis homo a ſcientia ſua. Stulta eſt enim ſcientia, quæ deridet ſapientiam. Stultam fecit Deus ſapientiam hujus mundi. Et quia ſe- 1 Cor. 6 cundum quod dicitur: Non recipit Prov. 18 ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris quæ verſantur in corde ejus. Ideo iſti non recipiebant, ſed deridebant. Stultus irridet diſciplinam Prov. 15 patris ſui: qui autem cuſtodit increpationes, aſtutior fiet. Et ideo non erant idonei teſtes ad vitæ reſtitutionem, ſed ſolum ad vitę perditionem, ideo fuerunt ejecti, ſecundum quod dicitur: Et cum ejecta eſſet turba, in- Mat. 9 B travit, & tenuit manum puellæ, &c.

Ipſe autem tenens manum, &c. Hic jam tertio poſt ſoliditatem fidei, & idoneitatem teſtimonii, ſubjungitur ſublimitas imperii ſuſcitantis, quantum ad potentiam præcipientem, & quantum ad efficaciam ſubſequentem. Primo igitur quantum ad potentiam præcipientem, ſubditur: *Ipſe autem tenens manum ejus*, virtutis adjutorio ſecundum illud: Dextera Domini exaltavit me, dextera Do- Pſal. 117 mini fecit virtutem. Et rurſus poterat dicere illud: Tenuiſti ma- Pſal. 72 num dexteram meam: & in voluntate tua deduxiſti me: & cum gloria ſuſcepiſti me. Et ecce non eſt Iſa 59 C abbreviata manus Domini ut ſalvare nequeat. Ideo additur: *Clamavit dicens: Puella, ſurge*, ex imperio majeſtatis, ſicut dicitur: Voce magna clamavit: Lazare, veni foras. Joan. 11 Clamor autem iſte in voce exteriori deſignat immenſitatem virtutis interioris. Juxta quod in Pſalmo dicitur: Ecce dabit voci ſuæ vocem Pſalm. 67 virtutis, ſcilicet miraculi, ſecundum illud: Quoniam ipſe Dominus in juſ- 1 Theſſ. 4 ſu & in voce Archangeli & in tuba Dei deſcendet de cælo: & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.

Secundo quantum ad efficaciam ſubſequentem ſubditur: *Et reverſus eſt ſpiritus ejus*, per intimam conjunctionem, juxta quod dicitur: Re- 3 Reg. 17 verſa

verſa eſt anima pueri intra eum, & revixit. *Et ſurrexit continuo*, per vitalem operationem. Surgere enim eſt operatio virtutis, ſicut cadere morientis. Et nota quod puella iſta in reſuſcitatione ſua dicitur ſurrexiſſe, & adoleſcens reſediſſe: Lazarus vero ligatus manus & pedes prodiiſſe: quia ſicut ſupra tactum fuit per puellam mortuam in domo intelligitur peccatum cogitationis: per adoleſcentem in porta, peccatum operationis: per Lazarum in ſepulchro, peccatum conſuetudinis. Et quoniam ſecundum quod peccata ſunt graviora majores relinquunt ſequelas, ideo qui ſolum cogitatione peccavit, vivificatus continuo ſurgit, quia parva remanet difficultas. Qui vero in opere, ſedet: quia adhuc pronitas remanet. Quia autem in conſuetudine ligatus eſt, quia valde habet promptitudinem in malo ligantem, & præpedientem a bono poſtquam etiam redditus fuerit vitæ, dicitur ligatus manus & pedes prodire: ſecundum hoc, gravior debet imponi pœnitentia diverſis.

Sup. c. 7 p. 90

Et juſſit illi dare manducare. Hic quarto & ultimo tangitur claritas miraculi manifeſtandi ad fidei utilitatem, & occultandi contra gloriæ vanitatem, unde primo præmittitur manifeſtatio utilis: ſecundo vero occultatio humilis. Quia ſicut Gregorius dicit: Sic debet eſſe opus in manifeſto, ut tamen intentio maneat in occulto. Primo ergo quantum ad utilem miraculi oſtenſionem, dicitur: *Et juſſit illi dare manducare*, ut non phantaſtica, ſed vera ſuſcitatio probaretur, ſicut ipſe probavit ſuam reſurrectionem, infra: Habetis hic aliquid quod manducetur: Et ſuſcitationem Lazari, quia dicitur: Lazarus vero unus erat ex diſcumbentibus cum eo. Ideo autem ſignum dat ſenſibus veræ ſuſcitationis, ut mentes elevet in excelſum admirationis. Unde etiam additur. *Et ſtupuerunt parentes ejus*, quaſi magnitudinem divinæ potentiæ ferre non valentes: Ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic, miraculo grandi & ſtupendo. Stupor autem iſte elevavit fidem credentium in excelſo, ſecundum illud: Loquente Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum: & obſtupuerunt ex circumciſione fideles, &c.

Greg. homil. 21 in Evang.
Inf. 24
Ioan. 12
Iſa. 29
Act. 10

Secundo vero quantum ad humilem occultationem ſubditur: *Quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat*. Volens humiliter latere, & exemplum humilitatis dare, ſicut præcipit diſcipulis; Et deſcendentibus illis de monte, præcepit illis Jeſus dicens: Nemini dixeritis viſionem, &c. In quo oſtendit nos debere velle latere in magnis factis. Unde Auguſtinus: Occulta quæ agis quantum potes, quod ſi ex toto non vales, ſit in animo voluntas occultandi. Et nota quod eſt præceptum executionis, ſicut decalogus: probationis, ſicut de immolando filio Abrahæ: & inſtructionis, ſicut hic. In primo invitatur intellectus ad cognoſcendum: affectus ad volendum: effectus ad exequendum. In ſecundo invitatur affectus, ſed non effectus: in tertio tantum intellectus eruditur, non ligatur affectus; nec prohibetur effectus: Et ſicut intelligitur illud præceptum.

Mat. 17
Præceptum triplex.
Gen. 22

CAPUT IX.

C*Onvocatis autem duodecim &c.* Completis tribus partibus principalibus hujus partis, quæ eſt de doctrina Jeſu Chriſti, in quibus diſcipuli ipſi excitati fuerunt ad audiendum, invitati ad communicandum, & inſtructi ad intelligendum: hic ſequitur quarta pars, in qua intelligentes mittuntur ad prædicandum. Ordo autem iſtarum partium ſatis eſt in ſe manifeſtus. Quoniam autem quidam prædicatorum ſunt in gradu ſuperiori, quidam vero in inferiori, ideo pars iſta habet duas. In quarum prima agitur de miſſione Apoſtolorum: in ſecunda vero de miſſione ſeptuaginta duorum diſcipulo-

pulorum. *Poſt hæc autem deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos, &c.* Prima pars continet præſens capitulum, & habet tres partes, ſecundum tria quæ explicat Evangeliſta neceſſaria Apoſtolis, & prælatis ad prædicandum miſſis. Quorum primum eſt forma prædicandi: ſecundum eſt via proficiendi, quam explicat ibi: *Et factum eſt, cum ſolus eſſent orans, &c.* tertium eſt norma præſidendi, quæ deſcribitur, ibi *Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum*: Formam autem prædicandi dupliciter explicat. Primo ſub divino præcepto: ſecundo vero ſub divino exemplo, ibi: *Et reverſi Apoſtoli narraverunt, &c.* Quantum autem ad informationem prædicatorum per divinum præceptum, tria introducuntur ab Evangeliſta, ſcil. auctoritas commiſſa, honeſtas injuncta, & utilitas adjuncta. Ita quod primo præmittit auctoritatem tamquam præcedentem: ſecundo injungit honeſtatem quaſi concomitantem, ibi: *Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via.* Tertio adjungit utilitatem conſequentem, ibi: *Egreſſi autem circumibant, &c.* Sed quoniam verba quantumcumque authentici prædicatoris fuerint, ſunt inefficacia niſi habeant divina teſtimonia, & talia ſunt divina miracula: ideo in prima parte primo explicatur collatio poteſtatis ad miracula facienda: deinde commiſſio auctoritatis ad myſteria prædicanda. Primum enim viam facit ad ſecundum. Quantum igitur ad collationem poteſtatis ad miracula facienda dicit: *Convocatis autem duodecim Apoſtolis*, tamquam ſcil. principalibus prælatis electis ex omnibus aliis, ſecundum quod dicitur; Vocavit Jeſus diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit. Iſtis ergo convocatis, id eſt, in unum vocatis ad unitatem commendandam, datur Spiritus ſanctus, ſecundum quod dicitur: Dum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco, &c. Unde Dixit Dominus ad

Luc. 10 — Sup. 6 — Act. 2

A Moyſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti quod ſenes populi ſint ac magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare tecum, & deſcendam & loquar tibi; & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis. Sic nunc facit, unde ſubditur: *Dedit illis virtutem, & poteſtatem*, ita quod virtus ſit reſpectu ſpiritualium, & poteſtas reſpectu corporalium. Propter quod ad explicationem hujus ſubjungit: *Super omnia dæmonia*, ut hoc referatur ad virtutem. *Et languores curarent*, ut hoc referatur ad poteſtatem. Et per hoc haberent duplex genus teſtimonii ſecundum duplex creaturæ genus, ſc. B corporalis, & ſpiritualis. Et hoc eſt quod ipſis expreſſe dicitur: Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones ejicite. Ita ut vere impleatur illud: Dominus dabit verbum Evangelizantibus virtute multa.

Num. 11 — Mat. 10 — Pſal. 67

Quantum autem ad commiſſionem auctoritatis ad myſteria prædicanda ſubdit: *Et miſit illos prædicare regnum Dei.* In miſſione namque auctoritas deſignatur, ſine qua nullus debet prædicare, unde: Quo modo prædicabunt, niſi mittantur? ſicut ſcriptum eſt. Unde & Iſaias non audebat prædicare, niſi mitteretur: Ecce ego mitte me. C Et dixit Dominus; Vade, & dices populo huic &c. Econtra de pſeudoprophetis. Non mittebam prophetas, & ipſi currebant; non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant. At non tales erant Apoſtoli, quia ideo Apoſtoli nominati ſunt, ut eorum commendaretur auctoritas. Apoſtolus enim miſſus interpretatur, miſſi autem fuerunt ad prædicandum, ſecundum illud; Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed evangelizare. Fuerunt ad prædicandum miſſi, non rem parvam, ſed magnam, ſcilicet regnum Dei. Per quod poteſt intelligi doctrina veritatis, juxta illud; Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus. Poteſt etiam dici gratia

Rom. 10 — Iſa 6 — Hier. 23 — 1 Cor. 1 — Mat. 21 — Regnum Dei.

gratia Spiritus ſancti, ſecundum il-A lud: Non eſt enim regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. Infra: Ecce enim, Regnum Dei intra vos eſt. Poteſt etiam dici gloria æterna, juxta illud: Amen amen dico vobis, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Omnibus his modis Apoſtoli ſunt miſſi prædicare regnum Dei, ſcilicet veram doctrinam, divinam gratiam, & æternam gloriam. Et quia propter auctoritatem prædicationis conceſſerat poteſtatem curationis, ideo ſubdit: *Et ſanare infirmos*, ſcilicet miſit ad confirmationem veritatis prædicare ſe-B cundum illud: Illi autem profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis, unde ſignum miſſionis ſpiritualis prædicationis ad prædicandum, eſt ſanatio audientium a morbis vitiorum.

Rom. 14 · Infr. 17 · Joan. 3 · Marc. 16

Tria ſunt ſigna quibus probatur, num prædicator a Deo ſit miſſus.

Tria autem ſunt ſigna evidentia quibus probatur utrum prædicator a Domino ſit miſſus ad Euangelium prædicandum. Primum eſt auctoritas mittentis: cujuſmodi eſt Pontificis, & maxime Pontificis ſummi, qui eſt loco Petri, immo Jeſu Chriſti, unde qui ab eo mittitur, a Chriſto mittitur. Secundum eſt zelus animarum in perſona quæ mittitur, quando ſcilicet principaliter quærit Dei honorem & animarum ſalutem. Tertium eſt fructificatio, & converſio auditorum. Per primum ſunt nuntii Patris, per ſecundum Filii, per tertium Spiritus ſancti. De primo: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, &c. Lucas: Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me. Unde dicebat Petrus Ananiæ: Non es mentitus hominibus, ſed Deo, &c. De ſecundo: Non enim noſmetipſos prædicamus, &c. Et item: Non enim quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos. De tertio: Poſui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Et

Pſalm. 44 · Luc. 10 · Act. 5 · 2 Cor. 4 · 2 Cor. 12 · Joan. 15

qui ſic mittitur, poteſt dicere illud: Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit me, &c. Iſa. 61

Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via. Poſt explicationem auctoritatis commiſſæ, ſubditur deſcriptio honeſtatis injunctæ. Hæc autem conſiſtit in tribus, ſcilicet in paupertate victus, tenuitate veſtitus, & humilitate convictus. Primo ergo quantum ad paupertatem in victu, dicitur: *Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via*, occaſione ſcilicet temporalis ſuſtentationis, ut exemplo prædicetis illud: Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quod nec auferre quid poſſumus. Et ut magis innoteſcat, deſcendit ad ſpeciale cum ſubdit: *Neque virgam*, ſcilicet ad ſuſtentandum. *Neque peram*, ad reponendum: *Neque panem*, ad manducandum: *Neque pecuniam*, ad emendum. In quo eſt prohibitio omnis præſidii temporalis, ut oſtendatur quod prædicator ex magnitudine ſpei ſoli Deo debet inniti, ſecundum illud: Omnem ſollicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Unde etiam Beatus Franciſcus quando mittebat fratres ad prædicandum, dicebat eis illud: Jacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet. In hoc autem non prohibet, ut dicit C Auguſtinus, ſtudioſam providentiam, ſed curioſam ſolicitudinem, ſecundum illud: Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum: Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi: ſufficit diei malitia ſua. Et ideo ad hujus præcepti rectam intelligentiam, quod unus Evangeliſta ſcilicet Lucas negat, alter affirmat ſcilicet Marcus, a quo dicitur: Et præcepit eis Jeſus, ne quid tollerent in via, niſi virgam tantum. Super quo dicit Auguſtinus de concordia Evangeliſtarum, utrumque præceptum eſt a Domino, ut nihil niſi virgam ferrent, & ut neque virgam ferrent. Virgam non ferre eſt ſolicitum non eſſe, nihil niſi virgam ferre, eſt uti conceſſa prædicatoribus accipiendi poteſtate. Ut: In eadem domo

1 Tim. 6 · 1 Pet. 5 · B. Franciſcus. · Pſalm. 54 · Matt. 6 · Mar. 6 · Aug. lib. 2 de conſenſu Evangeliſta cap. 30 tom. 4 · Luc. 10

domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt. Litteralis autem obſervantia hujus præcepti eſt exemplum perfectorum, prædicatorum, perfecte Chriſtum imitantium. In quorum perſona Petrus dicit: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis? Sed ſpiritualis obſervantia ad omnes ſe extendit, ut prædicator veritatis, ſit contemptor terreneitatis, alioquin, ſi annuntiant verbum Dei cupiditate lucri, non ſunt diſcipuli Chriſti, ſed Balaam harioli, ſecundum illud: Cor exercitatum in avaritia habentes, maledictionis filii derelinquentes rectam viam, id eſt paupertatis: de qua hi erraverunt ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit. Unde prædicator veritatis ſuper omnia vitare debet vitium cupiditatis; alioquin non erit prædicator veritatis, ſed adulator. Propter quod dicit Apoſtolus; Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neque in occaſione avaritiæ, Deus teſtis eſt. Sciebat enim quod ex hoc iram Dei provocaret, ſicut dicitur: Principes ejus in muneribus judicabant, & ſacerdotes ejus in mercede docebant, & prophetæ ejus in pecunia divinabant, &c. Et ob hanc cauſam ſubditur: Sion quaſi ager arabitur, &c.

Matt. 10

2 *Pet.* 2

1 *Theſſ.* 2

Mich. 3

Secundo quantum ad tenuitatem in veſtitu ſubditur: *Neque duas tunicas habeatis*, ut ſic concordet doctrina Magiſtri doctrinæ Præcurſoris, ſecundum illud: Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et ſecundum illud Apoſtoli: Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. In hoc autem quod non prohibet ſimplex veſtimentum, ſed duplex, concedit neceſſitatem, & vetat curioſitatem & ſuperfluitatem. Curioſitatem in imitatione, & ſuperfluitatem in poſſeſſione. Unde Beda: Simplex veſtimentum eſt quidquid neceſſarium eſt alicui ſecundum qualitatem loci vel temporis. Duplex quod eſt ultra neceſſitatem, & hoc manifeſtum eſt in ipſo Domino, qui præter tunicam inconſutilem, habuit alia veſtimenta, quæ fuerunt diviſa. Secundum ſpiritualem autem intelligentiam prohibetur duplicitas ſimulationis, & hypocriſis, ne aliam veſtem habeant in occulto, & aliam in aperto: ne ſint de illis de quibus dicitur: Attendite a falſis prophetis qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Hoc ſimiliter declinans beatus Franciſcus cum infirmaretur, noluit fruſtum pellis ponere intrinſecus ante pectus, niſi etiam poneret exterius.

Luc. 3

1 *Tim.* 6

Beda to. 5 *lib.* 3 *in cap.* 9 *Lucæ.*

Joan. 19

Matt. 7

B. Franciſcus.

Tertio vero quantum ad humilitatem in convictu, ſubjungit: *Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete*. Contenti ſcilicet exiſtentes illo hoſpitio. *Et inde ne exeatis*, propter melius requirendum, quia ſicut dicitur: Vita nequam hoſpitandi de domo in domum, &c. Mutatio namque hoſpitii teſtatur impatientiam, quæ pro modica cauſa movetur, & non poteſt quieſcere ſecundum illud: Hæc dicit Dominus populo huic qui dilexit movere pedes ſuos, & non quievit, & Domino non placuit, &c. Et hoc maxime vitandum eſt a prædicatore, quia ſecundum illud: Doctrina viri per patientiam noſcitur, & ideo Ambroſius: Alienum eſt a prædicatore curſitare per domos, & immobilis hoſpitii jura violare. Hujus autem inconſtantiæ & impatientiæ mater eſt ſuperbia, quæ cum nullo poteſt in pace cohabitare, ſecundum illud: Inter ſuperbos ſemper jurgia. Et quoniam veræ humilitatis eſt nullius ſocietatem recuſare, nec etiam alii oneroſum eſſe, ideo ad perfectionem humilitatis ſubditur: *Et quicumque non receperint vos*, deſpiciendo ſcilicet veſtram doctrinam, ſicut illi qui etiam Dominum non receperunt: In propria venit, & ſui eum non receperunt. Et quia hoc eſt magnum delictum, cui non eſt communicandum, ideo ſubdit: *Exeuntes de*

Eccl. 29

Hier. 14

Prov. 19

Amb. to. 1 *lib.* 6 *in* 9 *cap. Lucæ.*

Prov. 13

Joan. 1

Digitized by Google

de civitate illa, declinando ſcilicet eorum nequitiam, juxta illud: Recedite a tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum. Et Iſaias: Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere. Et Hieremias: Relinquite civitates, & habitate in petra. Et hoc ne inquinentur ſordibus alienis, propter quod addit: *Etiam pulverem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos*, ad oſtendendum ſcilicet veſtram innocentiam. Hoc fecerunt Barnabas, & Paulus, de quibus dicitur quod excuſſo pulvere pedum ſuorum, venerunt Iconium. Pulverem autem de pedibus excutere, eſt nihil de vana hominum gloria permittere ſuis affectibus adhærere. Vana enim gloria recte per pulverem deſignatur, quæ elevatur per ventum, ſecundum illud Pſalmi: Erit tamquam pulvis quem proiicit ventus a facie terræ.

Num. 16 · Iſa. 52 · Hier. 48 · Act. 13 · Pulverem pedum excutere quid. · Pſalm. 1

Egreſſi autem circumibant, &c. Poſt auctoritatem commiſſam & honeſtatem injunctam, ſubjungit hic tertio Evangeliſta utilitatem adjunctam. Quadruplex autem utilitas oſtenditur ad prædicationem Apoſtolorum ſubſequuta, ſcilicet excitatio hominum ad audiendum, excitatio audientium ad conferendum, excitatio conferentium ad admirandum, excitatio admirantium ad conſpiciendum. Primum ergo quantum ad excitationem hominum ad audiendum dicitur: *Egreſſi autem circumibant per caſtella evangelizantes & curantes ubique*, ita ut jam inciperet impleri illud: In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Licet enim non omnes doctrinam eorum caperent: tamen propter miracula volebant doctrinam audire. Unde dicitur: Intendebant autem turbæ his quæ a Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes ſigna quæ faciebat. Et ideo iſti non ſolum prædicabant, ſed etiam ubique curabant, ut omnes ſtudio eorum & verbo & ſigno excitarentur ad audiendum. In quo explicatur non ſolum auditorum utilitas, ſed & prædicatorum fidelitas. Qui enim, *Circumibant*, oſtenduntur immunes ab otioſitate. Quia *Per caſtella*, immunes ab elatione. Quia *Evangelizantes* immunes a nugacitate. Quia *Curantes ubique*, immunes a perſonarum acceptione. Et ideo finem habebant in ſe, qui eſt ſufficiens ad perſuaſionem, & auditorum excitationem. Et hic eſt primus finis & generalis.

Pſalm. 18 · Act. 8

Secundus finis ſive utilitas ſpecialis, eſt excitatio audientium ad conferendum. Quantum ad hanc dicitur: B *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo*, ita quod fama nominis Chriſti non ſolum per Apoſtolos deferebatur ad plebes, ſed etiam ad reges, ſicut de Paulo dicitur: Vas electionis eſt mihi iſte, ut portet nomen meum coram gentibus & Regibus, & filiis Iſrael. Ego enim oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Unde jam auditores poterant dicere illud quod dixerunt Gabaonitæ Joſue: Audivimus famam potentiæ Dei tui, cuncta quæ fecit in Ægypto, & duobus principibus Amorrhæorum, qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Heſebon, & Og regi Baſan, qui erant C in Aſtaroth: Dixeruntque nobis ſeniores, & omnes habitatores terræ noſtræ, ſervi veſtri ſumus, fœdus inite nobiſcum. Et ex hoc auditu excitatus eſt ad inquirendum, & ad dubitandum propter varietatem opinantium. Unde ſubditur: *Et haſitabat, eo quod diceretur a quibuſdam: Quia Joannes ſurrexit a mortuis*. Et huic opinioni magis adhærebat Herodes. Unde: Audivit Herodes Tetrarcha famam Jeſu, & ait pueris ſuis: Hic eſt Joannes Baptiſta, ipſe ſurrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Hæc autem opinabatur propter eminentiam ſanctitatis vitæ, quia ſicut dicitur: Herodes autem metuebat Joannem, ſciens eum virum juſtum & ſanctum. Huic autem opi-

Act. 9 · Joſue 9 · Matt. 10 · Mar. 6

opinioni non firmiter adhærebat: ideo dicitur quod hæſitabat, id eſt, vacillabat, ſecundum illud Jacobi: Iac. 1 Qui hæſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento movetur, & circumfertur. Et hoc erat propter alias opiniones, unde ſubdit: *A quibuſdam vero: Quia Elias apparuit*, dicebatur ſcilicet. Et hæc opinio videbatur probabilis propter eminentiam poteſtatis. Eccl. 48 Surrexit Elias propheta, Joan. 11 quaſi ignis. Et ſequitur: Sic amplificatus eſt Elias in mirabilibus ſuis. Et hæc opinio credibilior videbatur, quia ſicut dicitur, Joannes quidem ſignum fecit nullum. Unde Chriſtus faciens miracula magis videbatur Elias, ſed tamen huic non omnes aſſentiebant, propter quod addit: *Ab aliis autem, quia propheta unus de antiquis ſurrexit*. Et hæc opinabantur propter notitiam veritatis. Quia ſecundum illud: Non Amos 3 faciet Dominus Deus verbum, niſi revelaverit ſecretum ſuum ad ſervos ſuos Prophetas. Et ſic patet quod triplex erat opinio, propter triplicem excellentiam quam audiebant de Chriſto, ſcilicet ſanctitatis, poteſtatis, & notitiæ veritatis. Et ideo invicem conferebant, & quidam hoc, & quidam illud credebant.

Tertius autem finis fuit excitatio conferentium ad admirandum, ideo ſubdit: *Et ait Herodes: Joannem ego decollavi*; tamquam ſcilicet hominem mortalem, & paſſibilem. Hunc decollaverat Herodes propter Joannis veritatem, & Herodis malignitatem, ſecundum quod dicitur: Dicebat Herodi Joannes: Non licet tibi habere Matt. 14 uxorem fratris tui. Et ſequitur poſtea, quod ob hanc cauſam eum decollavit. Et ita ex ipſa morte judicat in Joanne: quantumcumque magnus prædicaretur, infirmitatem eſſe. Et propterea ex hac comparatione admirabatur Chriſti virtutem, unde ſubdit: *Quis eſt autem iſte, de quo ego talia audio?* id eſt, tam magna mirabilia, unde poterat dicere: Pſalm. 76 Quis Deus magnus ſicut Deus noſter? Tu es qui facis mirabilia: quaA lia ſcilicet, non erant audita, ſecundum illud. A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic a Deo, non poterat facere quidquam. Ioan. 9

Quartus finis fuit excitatio admirantium ad conſpiciendum, propter quod ſubditur: *Et quærebat videre eum*. Libenter enim videmus quod admiramur. Hoc tamen non eſt tunc aſſecutus ſecundum quod dicitur: Dico enim vobis quod multi Prophetæ, & reges voluerunt videre quæ Inf. 10 vos videtis, & non viderunt, &c. Hoc etiam non fuit aſſecutus, quia ſtudioſe quæſivit. Unde in Proverbiis: Quærit deriſor ſapientiam, & Prov. 14 non invenit. Unde valde ſollicite eſt conſiderandum qualiter debet Deus quæri, ut poſſit a quærentibus inveniri & videri.

B *Et reverſi Apoſtoli, &c.* Poſt informationem Apoſtolorum factam per verbum ſive præceptum, ſequitur hic informatio eorumdem per factum, ſive per exemplum. Habet autem hæc pars partes duas. In quarum prima informat per exemplum familiare: in ſecunda vero per figurale, ibi: *Dies autem cœperat declinare, &c.* Primum attenditur in turbarum eruditione ſpirituali: ſecundum in eorum refectione corporali, quæ formam & figuram gerit refectionis ſpiritualis. C Spiritualis autem eruditio turbarum a Domino, in qua tribuitur forma prædicatoribus in docendo fidelem populum, explicatur quantum ad quatuor, quæ requiruntur in prædicando. Primum eſt fidelitas conſortii: ſecundum eſt opportunitas loci: tertium docilitas populi: quartum autem affabilitas Magiſtri. Ut ſic nihil deſit verbo Dei nec ex parte aſſiſtentium, nec ex parte adverſantium, nec ex parte audientium, nec ex parte docentium, quin verbum Domini habeat debitum effectum. Primo igitur quantum ad fidelitatem conſortii dicitur. *Et reverſi Apoſtoli, narraverunt illi quæcumque fecerunt*. In quo apparet illorum fidelitas, quia ad divinum conſortium

tium celeriter redierunt. Unde fue- A runt non ſicut corvus de quo in Geneſi: Qui egrediebatur, & non revertebatur: ſed ſicut columba de qua dicitur, quod non inveniſſet ubi requieſceret pes ejus, reverſa eſt ad eum in arcam, tamquam fidelis amica. Sic & Apoſtoli columbina ſimplicitate præditi, ſunt ad Chriſtum celeriter reverſi, tamquam fideles nuntii. Apparet etiam eorum fidelitas, quia nihil Deo celaverunt, ſed, *Narraverunt ei quæcumque fecerunt*, non ut Dominum erudirent, quem nihil latet: ſed ut oſtenderent ſe etiam nolle latere, ſi latere poſſent. Diverſum dicitur: Væ qui profundi eſtis corde, ut a Domino B abſcondatis conſilium, &c. Vel ideo: *Narraverunt*, ut de bonis factis non quærerent ſibi gloriam, ſed omnia referrent in Deum, ſecundum illud: Omnia in gloriam Dei facite, ſine offenſione, &c. Contra illos qui dicunt illud: Manus noſtra excelſa, & non dominus fecit hæc omnia.

Gen. 8 · Iſa 29 · 1 Cor. 10 · Deut. 32

Secundo vero quantum ad opportunitatem loci, ſubdit: *Et aſſumptis illis*, tamquam fidelibus ad conſortium. *Seceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt Bethſaide*, tamquam ad locum quietum & tranquillum. Unde dicit eis Dominus: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Et hic locus eſt aptus eruditioni ſecundum illud Oſeæ: C Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus. Hic autem locus deſertus erat juxta ſtagnum Genezarem, quod apparet ex hoc quod dicit: *Bethſaide*. Eſt autem Bethſaida civitas Andreæ & Petri, ſicut dicitur: Et nota quod non dicit Bethſaidam, quaſi juxta illam civitatem, vel in civitate: ſed Bethſaidæ, quia remotus erat locus in confinibus civitatis Bethſaidæ. Unde dicitur quod poſt ſaturationem quinque millium virorum, coegit diſcipulos ſuos aſcendere in navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethſaidam. Unde non eſt contrarietas, ſed unus explanavit quod alter tacuit.

Marc. 6 · Oſee 2 · Bethſaida. · Joan. 1 · Marc. 6

Tertio vero quantum ad docilitatem populi adjungit: *Quod cum cognoviſſent turbæ ſecutæ ſunt illum*, ut ſcil. doctrinam ejus exciperent, quam deſiderabant ſecundum illud: Sciemus, ſequemurque ut cognoſcamus Dominum. Unde Beda in Gloſſa: Secutæ ſunt non in jumentis, non in vehiculis, ſed proprio labore pedum, ut ardorem mentis oſtenderent unde dicitur: & cognoverunt multi: & pedeſtres de omnibus civitatibus cucurrerunt illuc. Ratio autem hujus redditur ubi dicitur: Poſt hæc abiit Jeſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis: & ſequebatur eum multitudo magna, quia videbat ſigna quæ faciebat, &c.

Oſee 6 · Beda c. 5. l. 3 in c. 9 Lucæ · Mar. 6 · Ioan. 6

Quarto vero quantum ad affabilitatem Magiſtri ſubjungit: *Et excepit eos*. In quo oſtenditur benignitas Chriſti in ſigno: ad quam nos hortatur Apoſtolus: Suſcipite invicem, ſicut & Chriſtus ſuſcepit vos in honorem Dei. Nec tantum in ſigno, ſed & in verbo. Unde addit: *Et loquebatur illis de regno Dei*, quaſi ſermone affabili & familiari, ut vere oſtendatur impletum illud: Narrabo nomen tuum fratribus meis, &c. Licet autem loqueretur affabiliter, non tamen inutiliter, non carnaliter quia de regno Dei non de mundo. Unde: Si quis loquitur tamquam ſermones Dei. Et item: Qui eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur: qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt. Sequitur: Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur. Et item dicit Petrus: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Nec tantum ſe exhibuit affabilem verbo & ſigno, ſed etiam facto. Unde ſubditur: *Et eos qui cura indigebant, ſanabat*. In quo oſtenditur perfectio dilectionis, de qua Joannes; Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. Quia qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quo modo charitas Dei manet in eo? Talem enim conſuetudinem habuit Chriſtus, unde dici-

Rom. 15 · Pſal. 21 · 1 Petr. 4 · Ioan. 3 · Joan. 6 · 1 Ioan. 3

Digitized by Google

dicitur de eo quod pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos a diabolo, non ſolum bene loquendo. Unde in hoc eruditur prædicator ſeu prælatus ut ſe benignum exhibeat ovibus ſuis, ſcilicet ſigno, verbo, & facto. In cujus rei ſignum dictum eſt ter Petro: Paſce oves meas, &c. *Act. 10* *Joan. 21*

Dies autem cœperat declinare, &c. Poſt informationem diſcipulorum per exemplum familiare, ſubditur informatio per factum figurale, & hoc in turbarum refectione. Circa cujus expreſſionem duo introducuntur ab Evangeliſta. Primum eſt opportunitas ex parte indigentiæ multitudinis, ſecundum eſt liberalitas ex parte miſericordiæ Salvatoris. Et hoc ibi: *Ait autem ad diſcipulos ſuos; Facite illos diſcumbere per convivia, &c.* Opportunitas ex parte indigentiæ multitudinis exprimitur quantum ad quatuor: ſcilicet quantum ad tarditatem diei, quantum ad ſterilitatem loci, quantum ad paucitatem cibi, & quantum ad numeroſitatem populi. Et ſic conficitur iſta opportunitas ex circumſtantia temporis loci, quantitatis cibi, & perſonarum. Primo ergo quantum ad diei tarditatem dicitur; *Dies autem cœperat declinare*. Et ita tempus erat ſumendi refectionem, ſicut dicitur; Quoniam adveſperaſcit, & inclinata eſt jam dies. In quo etiam apparet mira turbarum devotio, quæ propter auditum divini verbi oblitæ eſſent corporalis cibi. Simile legitur quod Paulus protraxit ſermonem uſque ad mediam noctem. *Luc. 24* *Act. 20*

Secundo vero quantum ad loci ſterilitatem ſubditur: *Et accedentes duodecim, dixerunt illi: Dimitte turbas*. Et ad hoc perſuadendum movebat loci ſterilitas, unde ſubdit: *Ut euntes in caſtella villaſque quæ circa ſunt, divertant & inveniant eſcas*, ne ſcilicet fame pereant. Et hoc eſt conſilium ſanum, quod fecerunt filii Iſrael. Deſcendentes fratres Joſeph decem ut emerent frumenta in Ægypto. Sic etiam Apoſtoli: Diſcipuli autem Jeſu abierant in civitatem ut cibos emerent. Sic & iſti conſulebant nunc propter loci ſterilitatem & penuriam, unde & ſubdunt; *Quia hic in loco deſerto ſumus*; ubi eſt defectus cibi ſecundum illud; Cur induxiſti nos in deſertum iſtud, ut occideretis omnem multitudinem fame? Et quia difficile eſt invenire refectionem in deſerto; ideo dicebant illud Pſalmi; Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Hæc dicebant increduli detrahentes divinæ potentiæ. Sed Apoſtoli dicebant conſulendo humanæ indigentiæ, quia nolebant Dominum tentare. *Gen. 42* *Joan. 4* *Exod. 16* *Pſal. 77*

Tertio vero quantum ad cibi modicitatem ſubditur; *Ait autem ad illos, vos date illis manducare*, vos tamquam eorum prælati, ſecundum illud; Seniores paſcite qui in vobis eſt gregem Dei. Hoc autem dicit ut ex eorum reſponſione cognoſcatur cibi modicitas propter quod additur; *At illi dixerunt: non ſunt nobis plus quam quinque panes & duo piſces*. Ex quo apparet diſcipulorum inopia non ſolum ad reficiendam turbam, ſed etiam ad propriam famem mitigandam. Et ut magna oſtendatur inopia, Joannes exprimit genus panum. Dicitur enim: Eſt puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos & duos piſces; ſed hæc quid ſunt inter tantos? Similes erant in hoc illi viduæ, cujus farinam multiplicavit Elias: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem niſi quantum pugillus capere poteſt farinæ in hydria. Et item dixit miniſter Eliſæo: Quantum eſt hoc, ut apponam coram centum viris? Similiter reſponderunt hic Apoſtoli, vel Andreas in perſona omnium, ſicut dicit Joannes; Vel ipſe prius, & poſt alii, & ſic non eſt contrarietas. Qualitercumque dicta ſint hæc verba, oſtendunt impotentiam diſcipulorum ad reficiendam turbam. Ne tamen hæc crederentur dicere non propter impotentiam, ſed propter pigritiam, ideo offerunt ob- *1 Pet. 5* *Joan. 6* *3 Reg. 17* *4 Reg. 4* *Joan 6*

obſequium ad emptionem ciborum, cum adjungunt: *Niſi forte nos eamus & emamus in omnem hanc turbam eſcas*. Et hoc quidem poteſt eſſe verbum offerentium obſequium, juxta illud: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare. Vel poteſt eſſe verbum oſtendentium impotentiam ad reficiendum, non ſolum quantum ad panes habitos, utrum etiam quantum ad pretium. Unde dicitur: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque modicum quid accipiat. Et quidam de diſcipulis dixerunt uno modo, quidam alio. Et Joannes exprimit unum, Marcus alium, Lucas verò in prædicto ſermone includit utrumque, quod patet ex ipſa ſermonis varia prolatione.

Mat. 6

Ioan. 6

Quarto vero quantum ad populi numeroſitatem ſubditur: *Erant autem fere viri quinque millia*. At per hoc tanta multitudo, ut pro uno pane eſſent mille viri. Unde viros nominat & numerat, ex quo apparet quanta erat reliquorum turba præ ſui multitudine non numerata. Unde Matthæus dicit quod manducantium fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus & parvulis. Ideo autem numerum exprimit, quia propter quinque competebat legi quæ homines ſenſibiles & carnales informabat. Propter perfectionem autem millenarii competebat ad ſuſceptionem doctrinæ perfectionis Evangelicæ. *Ait autem ad diſcipulos, &c.* Poſt opportunitatem ex parte indigentiæ multitudinis, ſubdit hic liberalitatem ex parte munificentiæ Salvatoris. Manifeſtatur autem Salvatoris liberalitas in quatuor: in convivantium ordinatione, victualium multitudine, miniſtrantium urbanitate, manducantium ſaturitate. Ut ſic oſtendatur perfecta liberalitas per ordinem diſcumbentium, multitudinem victualium, promptitudinem miniſtrantium & plenitudinem manducantium. Primo quantum ad diſcumbentium ordinationem dicitur: *Ait autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere per convivia quinquagenos: Et ita fecerunt*. Decet enim magnificum & liberalem Dominum, ordinem attendere in diſponendo, juxta quod dicitur: Videns Regina Saba omnem ſapientiam Salomonis, & domum quam ædificaverat, & cibos menſæ ejus, & habitacula ſervorum, & ordines miniſtrantium, &c. non habebat ultra Spiritum. Hæc autem fuit diſpoſitio ordinationis cum determinatione numeri. Unde dicitur quod diſcubuerunt in partes per centenos & quinquagenos. Quinquageſies enim centum ſunt quinque millia. Ideo autem exprimitur numerus quinquageſimus, quia per quinarium magis competebat legi, & etiam in quinario erant panes refectionum. Ex hoc autem oſtendit Chriſtus ſuam miram ſapientiam, qua numerum virorum præſciebat, & diſcipulis ex seſſione notificabat. Nec mirum quia ipſe erat, de quo dicitur: Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti.

Mat. 14

3 Reg. 10

Mat. 6

Sap. 11

Secundo vero quantum ad victualium multitudinem dicitur: *Acceptis autem quinque panibus, & duobus piſcibus ſuſpexit in cœlum, & benedixit illis*. In qua benedictione fuit panum multiplicatio, juxta illud; Benedixitque illis Deus, & ait: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. Et in Geneſi dixit ad Jacob Laban: Experimento didici, quia benedixit mihi Deus propter te. Ideo autem benedicendo reſpexit in cœlum, ut oſtenderet quod talis multiplicatio non erat virtute terrena ſibi tradita, ſed cœleſti virtute ſibi reſervata in prioribus cauſis: de qua in Pſalmo dicitur: Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis. Et nota quod dicitur: Reſpexit & benedixit. Reſpexit quidem ex humanitate, & benedixit ex divina virtute. Levavi oculos meos in montes: unde veniet auxilium mihi.

Gen. 1

Gen. 30

Pſal. 134

Pſal. 120

Tertio vero quantum ad miniſtrantium urbanitatem ſubditur: *Et*

fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, ut A *ponerent ante turbas*. Ipſi enim erant nobiles Chriſti miniſtri & diſpenſatores, & prompti ad ſerviendum ſecundum illud: Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei. Decet enim nobilem Dominum nobiles habere miniſtros, ſecundum illud: Sicut rex ſtatuerat, præponens menſis ſingulos de principibus ſuis, ut ſumeret unuſquiſque quod vellet. In curia autem Jeſu Chriſti nobiliores miniſtrant & ſerviunt, ſicut dicitur; Qui major eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.

1 Cor. 4

Eſther 1

Infr. 22

Quarto vero quantum ad manducantium ſaturitatem dicitur; *Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt*, B ita ut verificaretur illud; Edent pauperes & ſaturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum, &c. Et illud: Manducaverunt & ſaturati ſunt nimis. Saturati, inquam, ſaturitate juſtitiæ, de qua; Juſtus comedit & replet animam ſuam. Beati enim qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur non ſaturitate avaritiæ, de qua dicitur: Saturitas divitis non ſinit eum dormire: quia ſic ſaturatur ut ſemper fameſcat. Et quoniam divina abundantia excedit noſtram indigentiam, ideo ſubditur; *Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis fragmentorum cophini duodecim*. In quo oſtenditur magnitudo ſuperabundantiæ ex continentia vaſorum & numero, quia duodenarius eſt primus numerus abundans, ſecundum quod tradit Arithmetica. Et ſic impleum eſt illud, in cujus figura dixit Eliſeus, de paucis panibus: Hæc enim dicit Dominus: Comedent, & ſupererit. Poſuit itaque coram eis; qui comederunt, & ſuperfuit juxta verbum Domini.

Pſal. 21

Prov. 13

Matt. 5

Eccl. 5

Duodenarius eſt primus numerus abundans

4 Reg. 4

Sed ibi non determinatur menſura tantæ abundantiæ ſicut hic, & hoc propter majorem Evangelii perfectionem & abundantiorem, ſecundum illud: Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Vel propter myſterium. Iſti enim duodecim cophini ſignant duodecim Apoſtolos. Cophini ſunt vaſa humilia, & hi repleti ſunt fragmentis quinque panum hordeaceorum, id eſt, doctrina quinque librorum Moyſi, de quibus: In Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, ut & alios inſtruam, &c. Ex quo datur forma prædicantibus, ut non nova & de cordibus ſuis adinveniant, quia Dominus non creavit novos panes ad reficiendam turbam; ſed ſicut Dominus multiplicavit divina benedictione quinque panes hordeaceos, ſic omnis abundantia veræ doctrinæ ſumi debet ex fundamento ſacræ Scripturæ, multiplicanda per orationem qua in cœlum reſpicitur, & devotione qua benedicitur, & meditatione qua frangitur, & prædicatione qua diſtribuitur & explicatur. Doctrina enim Catholica, primo ſumenda eſt de ſacra Scriptura per lectionem, cujus verba ſunt panes. Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Sed lectioni debet adjungi oratio: Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis. Quærimus legendo, petimus orando, pulſamus manu operando. Orationi debet adjungi devotio & gratiarum actio. Unde; Orationi inſtate, vigilantes in ea gratiarum actione. Unde item: Aſpiciens in cœlum benedixit & fregit, & dedit diſcipulis panes, diſcipuli autem turbis. Devotioni jungenda eſt meditatio, & veritatis explicatio, quæ non eſt aliud quam fractio panis. Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam. Et tunc diſtribuitur quando pro capacitate audientium miniſtratur. Diſtribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera. Et ex hoc audientes ſaturantur, ſecundum illud: Cibabit illum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. Et ſic patet quod Dominus prædicatores in-

Matt. 5

1 Cor. 14

Prædicandi forma

Mat. 4

Mat. 7

C

Coloſſ. 4

Mat. 14

Iſa. 58

Pſal. 47

Eccl. 15

informat non ſolum exemplo proprio & familiari, ſed & myſtico & figurali. Plus enim fecit Dominus hoc miraculo ad informationem mentium, quam ad refectionem corporum. Quoniam ſicut dicitur; Parcis omnibus: *Sap. 11* quoniam tua ſunt, Domine, qui amas animas.

Et factum eſt: cum ſolus, &c. Poſtquam Evangeliſta expreſſit formam prædicandi: in parte iſta exprimit viam proficiendi. Ad profectum autem iſta duo conſideranda concurrunt, ſcilicet aſperitas viæ, in qua conſiſtit meritum; & ſuavitas patriæ in qua conſiſtit præmium. Ideo poſt expreſſionem aſperitatis viæ exprimit ſecundo Evangeliſta ſuavitatem gloriæ, ibi: *Factum eſt autem poſt hæc verba, &c.* *Via ad patriam.* Via autem ad Patriam potiſſime in duobus conſiſtit, ſcilicet in perfecta cognitione Chriſti per fidem, & perfecta imitatione per crucem. Ideo primo inſinuatur nobis qualiter Chriſtus per fidem eſt cognoſcendus, ſecundo vero qualiter per crucem eſt imitandus, ibi: *Dicebat autem ad omnes: Si quis, &c.* Quantum ad primum notandum quod perfecta notitia fidei in quatuor conſiſtit, ſcilicet in approbatione divini honoris, reprobatione humani erroris, confeſſione Chriſti Mediatoris, & conſideratione myſterii Redemptionis. Ad perfectam enim fidem concurrit approbatio religionis, deteſtatio ſuperſtitionis, confeſſio patens, & contemplatio latens. Primo igitur quantum ad approbationem divini honoris, dicitur: *Et factum eſt cum ſolus eſſet orans*, ut Deo patri debitum cultum & reverentiam exhiberet, & oſtenderet exhibendum; quæ potiſſime exhibetur in oratione juxta illud: Venit *Joan. 4* hora, & nunc eſt quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Nam & Pater tales *Pſalm. 49* quærit. Unde in Pſalmo: Invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Quoniam autem hæc reverentia debet carere omni oſtentatione, ideo dicitur quod

A ſolus erat orans, ſecundum illud; Tu *Mat. 6* autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, &c. Carere etiam debet omni inquietatione, ideo etiam ſolus orabat, ſecundum illud; Sedebit ſo- *Thren. 3* litarius & tacebit, quia levavit ſe ſupra ſe, ne ſcil. aliquo ſtrepitu retrahatur. Et ideo dicitur quod di- *Mat. 14* miſſa turba aſcendit in montem ſolus ut oraret. Sed quoniam hujus reverentiæ non erant diſcipuli perturbatores per inquietudinem, ſed approbatores per veram fidem, ideo ſubditur; *Erant cum illo & diſcipuli.* Unde per hoc quod dicit, *ſolus*, non excludit conſortium diſcipulorum, ſed tumultum turbarum. Nam di- B ſcipulos tamquam filios admittebat. Unde & dicebat de eis illud quod dicebat Apoſtolus; Ecce ego & pue- *Heb. 2* ri mei, quos dedit mihi Deus. Turbas autem tamquam ſervos excludebat, cujus figuram Abraham geſſit, quando dixit ad pueros ſuos: Expe- *Gen. 22* ctate hic in valle cum aſino; ego autem & puer illuc uſque properantes, poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos. Vel hoc dicitur, quia non ratione ejuſdem temporis ſunt conjuncti, quia ſolus primo oravit & immediate diſcipuli cum eo fuerunt. Tamen ſimul junguntur, quia etſi Apoſtoli fuerunt abſentes locali circumſcriptione, nihilominus cum C eo erant mentali affectu, & fidei approbatione, ſecundum illud Pauli: *Coloſſ. 2* Et ſi corpore abſens ſum, in Spiritu vobiſcum ſum, gaudens & videns ordinem veſtrum.

Secundo quantum ad reprobationem humani erroris ſubditur; *Et interrogavit illos dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ?* Quod non ideo quærebat, ut veritatem addiſceret quam ſciebat ſecundum illud; Opus ei non *Joan. 2* erat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine. Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine; ſed ideo interrogat, ut erroneam mundanorum ſententiam oſtendant veræ fidei inimicam. Ut plurimum enim plures contrariantur ſapientibus, & turba turbatum habet judicium. Propter quod dicitur: Non *Exod. 23*

ſequeris turbam ad faciendum malum. Nec in judicio plurimorum acquieſces, ut a vero devies. Et ideo non eſt mirum ſi animales de Chriſto Deo non recte ſentiebant. Quia ; Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei, &c. Propter quod ſubjungitur triplex opinio ſumpta a triplici excellentia. Quantum ad primam dicit. *At illi reſponderunt & dixerunt: Joannem Baptiſtam*. Et hoc quia videbant in eo Spiritum ſanctificationis qui fuit in Joanne, ſecundum illud : Erit magnus coram Domino. Sequitur : Et Spiritu ſancto replebatur, &c. Sed nec in hoc omnes conſentiebant, ideo addit : *Alii autem Eliam*, ſcil. propter zelum æmulationis, ſecundum illud : Surrexit Elias Propheta quaſi ignis, & verbum ejus, quaſi facula ardebat. Et illud videbatur probabile, quia Elias Propheta excellens erat non ſolum in vita, ſed etiam in potentia. Et quia etiam adventus ejus promiſſus erat ſecundum illud : Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Nec tamen in hoc omnes concordabant, & ideo addit : *Alii vero, quia unus Propheta de prioribus ſurrexit*. Et hoc propter Spiritum diſcretionis, quem in eo attendebant. Propheta magnus ſurrexit in nobis, &c. Et dicebant. Hic eſt vere Propheta qui venturus eſt : ſed quia purum hominem exiſtimant, ideo unum de prioribus ipſum credebant propter quod errabant, quia non tantum erat unus inter priores, ſed unus propter quem præceſſerunt omnes priores. De quo dicitur : Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies, &c. Ex tanta ergo varietate apparet quod turbæ alienæ erant a veritate & fidei uniformitate. Propter quod dicitur : Non ſimus parvuli, fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, &c. Sequitur: Ad circumventionē erroris.

1 Cor. 2

Sup. 1

Eccl. 48

Mala. 4

Sup. 7

Ioan. 6

Deut. 18

Eph. 4

Tertio vero quantum ad confeſſionem Chriſti Mediatoris ſubditur : *Dixit autem illis : Vos autem, quem me eſſe dicitis ?* Vos ſcil. ab aliis electi ſecundum illud Joannis : Ego vos duodecim elegi. Et item : Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Vel vos amici ſecundum illud ; Vos autem dixi amicos. Vel vos ſpeciales diſcipuli ſecundum illud : Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei. Vos, inquam, qui in me creditis, quem me eſſe dicitis ? id eſt, confitemini, quia corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Ideo ſubditur. *Reſpondens Simon Petrus dixit : Chriſtum Dei*, quia unus pro omnibus reſpondet, ut commendetur unitas Eccleſiæ in fide, confeſſione, & prælatione. Unde Petrus tamquam unus Prælatus univerſalis Eccleſiæ, unus pro omnibus reſpondet. Propter quod dicebat Paulus ; Obſecro, ut idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. Unde merito iſtius confeſſionis unius pro omnibus, nomen Petri eſt ſibi confirmatum, & univerſalis prælatio ſuper Eccleſiam eſt conceſſa. Secundum quod dicitur : Et ego dico tibi, &c. Unde apparet quod non ex impetu, ſed Spiritu ſancto incitatus, prior reſpondit Petrus.

Ioan. 6

Ioan. 15

Ibidem

Sup. 8

Rom. 10

Primatus Petri.

1 Cor. 1

Mat. 16

Et hoc eſt quod dicitur in Gloſſa ; Unus pro omnibus, & præ omnibus, quia ſenior & princeps Apoſtolorum. Confitendo autem ipſum Chriſtum Dei, confitetur ſimul Deum verum, & hominem. Unde Ambroſius in Gloſſa : Complexus eſt omnia qui & naturam & nomen expreſſit. In nomine enim Chriſti, & divinitatis & incarnationis eſt expreſſio & fides paſſionis. Chriſtus enim exprimit perſonam unam in duabus naturis, & dignitatem regiam, & ſacerdotalem, & gratiæ plenitudinem propter unctionis prærogativam, de quo in Pſalmo : Unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ. Unde in nomine Chriſti intelligitur unctus, ungens, & quo ungitur. Ac per hoc ſimul Pater, Verbum, & Spiritus, ſecundum illud Iſaiæ: Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit Dominus me. Intelligitur ergo

Gloſſa interl. hunc locum c. 9 in Luc. tom. 5

Amb. t. 3 l. 6 in Luc. cap. 9

Pſal. 44

Iſa. 61

Digitized by Google

go etiam uncti gratia qua ungitur, A & dignitas ad quam ungitur, ſive
Dan. 9. officium. Et impleatur viſio & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Intelligitur etiam dignitas regalis, & prophetalis, & ſacerdotalis, ſecundum triplicem excellentiam ſuam, ſcilicet poteſtatis, veritatis, & bonitatis. In cujus rei figuram in lege veteri hæ tres perſonæ conſueverunt inungi.

Unde in hoc clare patet quod Chriſtus hoc verbo confutavit errores, & ſtravit totius fidei fundamentum,
1. Cor. 3. ſecundum illud: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere. Hinc eſt quod Petrus eſt vocatus, & ei conceſſum eſt, ut de Eccleſia ejus numquam deficiat vera fides: Ego ro- B
Inf. 22. gavi pro te, Petre, ut non deficiat, &c.

Quarto vero quantum ad cognitionem myſterii Redemptionis ſubditur: *At ille increpans illos, præcipit ne cui dicerent hoc*. Et hoc quia non erat conſummatum Redemptionis myſterium, quod juſto Dei judicio erat mundi principibus occultandum.
1. Cor. 2. Unde: Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt. Sequitur: Quam nemo principum hujus ſæculi cognovit: ſi enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Licet autem non eſſet omnibus publicandum, erat tamen C diſcipulis prædicendum, propter quod addit; *Dicens: Oportet filium hominis multa pati*. Ratio autem hujus præ-
Ioan. 14. dictionis aſſignatur his verbis: Nunc dixi vobis priuſquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Nam ipſi diſcipuli nondum hoc capiebant ſe-
Inf. 18. cundum quod dicitur: Aſſumpſit autem Jeſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus. Et poſt; Et ipſi nihil horum intellexerunt, ſed hoc
Inf. 24. acceperunt poſt conſummationem. Unde dicitur infra: Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt.

Et poſt ſubditur: Aperuit illis ſenſum ut intelligerent ſcripturas. Dicit autem, *Oportet*, id eſt, neceſſa- Neceſſitas quotuplex.
rium eſt, non ſimpliciter, ſed ex præſumptione divinæ diſpoſitionis & promiſſionis, ſecundum illud: Deus autem quæ prænuntiavit per Act. 3
os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum, implevit ſic. Vel *Oportet*, id eſt, opportunum eſt, & expediens, juxta quod prophetavit Joan. 11
Caiphas: Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat, &c. Oportet, inquam *Multa pati*, quia pro multis animabus redimendis, multis culpis remittendis, multis reatibus abſolvendis; Ipſe vulneratus eſt propter ini- Iſa. 53
quitates noſtras, attritus propter ſcelera noſtra. Sequitur: Omnes nos quaſi oves erravimus: unuſquiſque in viam ſuam declinavit, & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum. Paſſus eſt etiam multa & magna, paſſus eſt etiam a multis & magnis, propter quod addit: *Et reprobari a ſenioribus & principibus ſacerdotum & ſcribis*. Seniores præcellebant antiquitate, principes auctoritate, ſed ſcribæ ratione doctrinæ. Ut ſic impleretur illud: Filios enu- Iſa. 1
trivi & exaltavi: ipſi autem ſpreverunt me. Et quia paſſio Chriſti gravior erat inter omnes paſſiones, ideo additur: *Et occidi*, ſcil. oportet, ſecundum illud Danielis: Occidetur Dan. 9.
Chriſtus. Sed ne crederetur quod invitus, ideo Iſaias: Tradidit in mortem animam ſuam. Sed quia paſſio Iſa. 53
hæc vivificativa erat mortuorum, ideo addit: *Et tertia die reſurget*, ſecundum illud Oſeæ: Vivificabit nos Oſea 6.
poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Hujus figuram dicit Salvator præceſſiſſe in Jona: Sicut fuit Mat. 12
Jonas, &c. Ex his igitur liquet, quæ ſit perfecta fidei notitia, in qua Chriſti fundatur Eccleſia, ſcilicet per quam approbatur divinus honor, reprobatur humanus error, aſſeritur Mediator, & agnoſcitur Reparator.

Dicebat autem ad omnes, &c. Oſtenſo qualiter Chriſtus ſecundum fidem eſt cognoſcendus, hic ſecundo oſten-

Digitized by Google

oſtenditur qualiter per crucem eſt imitandus, quia fides mortua eſt ſine operibus. Quoniam autem difficile eſt portare crucem, ideo ad hoc invitat quadruplici conſideratione, ſc. ex conſideratione ſui exempli, proprii periculi, futuri judicii, & regni divini: ut ſi non movent monita, moveant exempla, vel ſaltem pericula, vel certe futura judicia, vel tandem promiſſa. Primo igitur invitant conſideratione ſui exempli, cum dicit: *Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire*, id eſt, me imitari ad quod non cogo, ſed invito. Ideo dicit: *Si quis vult*; Si volueris mandata ſervare, conſervabunt te. Sequitur: Appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Unde Chryſoſtomus: Si quis aurum daret, aut theſaurum apponeret, non vocaret cum violentia, ſed currerent omnes: multo magis ad ea quæ ſunt in cœlis. Si enim natura rerum perſuadet currere, ſi non curris, non es dignus accipere. Ideo dicit: *Si quis vult*, exemplum meum ſequi. *Abneget ſemetipſum*, per omnimodam humilitatem, captivando ſenſum, affectum, & intellectum in Chriſti obſequium, quod notat in hoc quod dicit: *Semetipſum*. Et hoc eſt conſilium: Humilia valde Spiritum tuum. Et hoc quidem neceſſarium eſt volenti ſequi humilem Chriſtum. Unde Gregorius in Gloſſa: Niſi quis a ſeipſo deficiat, ad eum qui ſupra eſt, non appropinquat. Sed hoc non ſufficit, & ideo addit: *Et tollat crucem ſuam quotidie*, per continuam auſteritatem, ut poſſit dicere illud Pauli, Chriſto confixus ſum cruci. Et item: Semper mortificationem Jeſu Chriſti in corpore noſtro circumferentes. Et ideo dicitur etiam; Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Nota quod dicit: *Quotidie*, Quia quotidie pœnitentia crucis debet eſſe nova, & recens, ut dicat ſemper: Dixi, nunc cœpi, &c. Sicut beatus Franciſcus qui in morte dicebat quod incipiebat benefacere: Fratres incipiamus & proficiamus; quia nunc uſque parum profecimus. Crux namque Chriſti renovativam habet naturam. Unde Apoſtolus: Licet is qui foris eſt, noſter homo corrumpatur: tamen is qui intus eſt, renovatur de die in diem. Ad perfectam autem Chriſti imitationem non ſufficit humilitas & auſteritas, ſed etiam neceſſaria eſt paupertas. Ideo addit; *Et ſequatur me*, ſcil. per altiſſimam paupertatem, qua nihil omnino volebat portare in via, ut recte & expedite perveniret ad patriam. Ideo dicebat Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Super quo Bernardus: Bene, Petre, & non ad inſipientiam tibi: quia currentem ſequi non poteras oneratus, & hoc eſt valde honorabile licet videatur vile, quia gloria magna eſt, ſequi Dominum. Ex hoc autem verbo elicitur triplex conſilium, & votum religioſorum, ſcil. obedientiæ in abnegatione, caſtitatis in cruce, & paupertatis in ſubſecutione; ſed non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Ideo præmittit. *Si quis vult poſt*, *&c.* Ut nemo ſe excuſet, quaſi non habeat gratiam, ideo dicit; *Si quis vult*, *&c.* quaſi dicat, quod gratia Dei nobis præſto eſt, ſi non deſit voluntas: Contemplantes, ne quis deſit gratiæ Dei.

Secundo invitat conſideratione proprii periculi, cum ait: *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam*, id eſt, qui voluerit ſalvari in præſenti vita, perdet vitam in futuro, ſcil. pro vita momentanea, perdet æternam. Unde dicitur; Qui amat animam ſuam perdet eam: quia qui minus amat, inique amat: & qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam, ſicut dicitur in Pſalmo. Qui enim diligit animam, ſupra Deum, perdit Deum: & perdendo Deum, perdit per conſequens ſeipſum. Et ideo dicebat Paulus: Non facio animam meam pretioſiorem quam me. Et quia iſta videtur eſſe dura ſententia, ideo probat

Eccl. 15. Chryſoſt. 2. hom. 56 in Matt. Eccl. 8. Greg. in hunc locum c. 9 Luca tom. 5. Gal. 2 2 Cor. 4 Gal. 5 Pſal. 76 B. Franciſcus. 2 Cor. 4. Matt. 19. Ber. ſ. 2 in Declamat. post. prec. a pr. Eccl. 23. Matt. 19 Heb. 12 Joan. 12 Pſal. 10 Actor. 20

bat a contrario ſenſu: *Nam qui perdiderit animam ſuam propter me*, in hac ſcilicet vita. *Salvam faciet illam*, ſcil. in futura vita, ſecundum illud; Tu quidem ſceleſtiſſime in præſenti vita nos perdis: ſed Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus, in æternæ vitæ reſurrectione ſuſcitabit. Et ideo dicebat Paulus; Ego non ſolum alligari, ſed etiam mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Jeſu. Sic ergo perdere animam pro Chriſto, eſt ſalvare: velle animam ſalvare eſt eam perditioni exponere, juxta illud; Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini: & hoc eſt maximum periculum: Et ideo in ejus exaggeratione adjungit: *Quid enim proficit homo, ſi lucretur univerſum mundum*; & hoc temporaliter. *Seipſum autem perdat, & detrimentum ſui faciat*, & hoc ſempiternaliter, quaſi dicat, nihil. Quia qui perdit ſe, omnia perdit. Ideo non prodeſt, ſed obeſt. Ideo dicitur; Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis. Et ratio hujus eſt, quia, ſicut dicit Auguſtinus; Nemo habet injuſtum lucrum ſine juſto damno, lucrum in arca, damnum in conſcientia; tulit veſtem, & perdidit fidem, acquirit pecuniam, & perdidit juſtitiam, & ſic per conſequens animam ſuam. Unde Iſidorus: Si haberes ſapientiam Salomonis, ſi pulchritudinem Abſalonis, ſi fortitudinem Samſonis, ſi longævitatem Enoch, divitias & poteſtatem Octaviani, quid prodeſt tibi, ſi tandem caro datur vermibus, anima dæmonibus cum divite cruciandа ſine fine?

[2 Mac. 7] [Act. 21] [Rom. 8] [Jac. 5] [Aug. in ſer. de Inn. t. 10]

Tertio invitat ad crucis portationem conſideratione futuri judicii, cum ait: *Nam qui me erubuerit*, ſcilicet imitari, *Et meos ſermones*, confiteri, contemnendo crucem Domini, tamquam ignominioſam, & etiam doctrinam ejus ex mala erubeſcentia, de qua dicitur: Pro anima tua non confundaris dicere verum; eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gloriam & gratiam. In quo dat intelligere, quod non debemus erubeſcere veritatem Chriſti, exemplo Apoſtoli qui dicebat: Non erubeſco Evangelium: virtus enim Dei eſt, & cetera. Sed erubeſcere debemus vilitatem peccati juxta illud: Quem fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? Sed multi non erubeſcunt peccati deformitatem, de quibus Hieremias. Confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt, quinimmo confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierunt. Et iterum: Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, &c. Talis erubeſcit humilitatem Chriſti. Et de hoc adjungit: *Hunc filius hominis erubeſcet*, id eſt erubeſcentem faciet, vel ſicut erubeſcendum abiiciet juſto ſuo judicio, quo dicitur: Quicumque honorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles, & hoc in die judicii. Et ideo adjungit: *Cum venerit in majeſtate ſua, & Patris & ſanctorum Angelorum*. In quo tangit judiciariam poteſtatem, quantum ad principium cauſalitatis in Patre, quantum ad privilegium excellentiæ in ſe & quantum ad miniſterium obedientiæ in Angelorum multitudine: Unde: Tunc apparebit ſignum filii hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis, &c. Et Iſaias; Dominus ad judicium veniet cum ſenibus populi ſui. In hoc judicio confundentur ſuperbi, & exaltabuntur humiles, ſecundum illud: Omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur, &c.

[Eccl. 4] [Confuſio duplex.] [Rom. 1] [Rom 6] [Hier. 8] [Hier. 3] [1 Reg. 2] [Matt. 24] [Iſa. 3] [Pſal. 74]

Quarto invitat ad crucem, conſideratione cœleſtis regni quod ſuis imitatoribus oſtendit, cum ſubdit: *Dico vobis: vere ſunt aliqui hic ſtantes*, per mentis erectionem, ſecundum illud; Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem. Talibus debet oſtendi regnum, ut eorum compleatur deſiderium; ideo addit; *Qui non guſtabunt mortem*, ex animæ & corporis ſeparatione. *Donec videant* re-

[Pſal. 121]

regnum Dei, per revelationem, non per apertam viſionem. Nam dictum eſt Moyſi: Non videbit me homo, & vivet. *Exod. 33.* Sed hic dictum eſt per quamdam ſpecialem revelationem qua dictum eſt Moyſi: Ego oſtendam omne bonum tibi. *Ibidem* In quo datur intelligi quod ſtantes in ſermone Chriſti non guſtabunt mortem, ſed tranſibunt ad vitam, ſecundum illud: Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum. *Ioan. 8* Ex quo Chriſtus ſe per crucem imitantibus promittit tantum præmium, comminatur tam ſeverum judicium, prætendit tantum periculum, oſtendit tantum exemplum. Valde durus eſt qui non movetur ad ipſum imitandum. Propter quod dicitur: Tantam habentes impoſitam nubem teſtium, &c. *Heb. 12 13* Sequitur: Curramus, &c. Et ultimo Chriſtus extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes, non enim habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus.

Factum eſt autem poſt hæc verba, &c. Poſt exhortationem ad aſperitatem viæ, ſubjungit hic Evangeliſta oſtenſionem ſuavitatis gloriæ. *Diviſio.* Procedit autem hoc ordine: Primo enim deſcribit revelationem gloriæ promiſſæ: ſecundo conſiderationem gloriæ revelatæ, ibi: *Petrus vero & qui cum illo erant.* Tertio vero confirmationem revelationis oſtenſæ, ibi: *Factum eſt autem in ſequenti die*, Et hoc quidem facit per admirabilem curationem dæmoniaci. Revelationem futuræ gloriæ dupliciter deſcribit Evangeliſta. Primo, quo ad antecedentia: ſecundo quo ad concomitantia, ibi: *Et facta eſt dum oraret, &c.* Sciendum autem quod ad transfigurationem Chriſti fuerunt antecedentia, ſive diſponentia tria ſcilicet exigentia termini, eligentia conſortii, & eminentia loci. Hæc autem tria ſunt quæ Deus obſervat in communicando revelationes divinas. Primo igitur ad exigentiam termini, dicit: *Factum eſt autem poſt*

A *hac verba fere dies octo.* Quoniam enim Dominus promiſerat, ſe gloriam diſcipulis oſtenſurum, & Dominus non tardat promiſſionem ſuam, ſicut dicitur. *2 Pet. 3.* Ideo inter promiſſionem & impletionem, non debuit niſi modicum ſpatium temporis intervenire, ſcilicet unius ſeptimanæ. Cujus figura præceſſit in deſponſatione Rachel, de qua dixit Laban ad Jacob: Imple hebdomadam dierum hujus copulæ, & hanc quoque dabo tibi. *Gen. 29* Et ideo dicitur: *Fere dies octo:* quia ſeptimo die hoc fecit revoluto ordine ſeptimanæ, qui non ſunt octo dies completi propter defectum partis primæ & ultimæ diei. Et ideo B non computantur primus, & ultimus dies, ſed intermedii integri. Nam ibi dicitur: Poſt dies ſex, *Matt. 17 Marc. 9* in quo non eſt aliqua contrarietas, ſed una ſententia aliam explanat. Voluit autem Spiritus ſanctus utroque modo exprimere, propter inſinuationem myſterii, quoniam autem ſex diebus mundum Deus fabricavit, & poſt diem ſextum requievit: ideo ſex diebus erat laborandum & poſt contemplationi vacandum. Ideo ad hoc inſinuandum dicit Matthæus: Poſt dies ſex. Sed quoniam perfecta & ſumma quies & contemplatio non eſt ante octavam ætatem, ſcilicet Reſurrectionem, ideo dicit Lucas dies octo. C Et hoc eſt quod dicitur in Gloſſa a Beda & Ambroſio. *Ambr. & Beda in hunc locum.*

Secundo quantum ad electionem conſortii dicitur: *Et aſſumpſit Petrum, Jacobum, & Joannem.* Hos tres aſſumpſit tamquam magis dilectos ac familiares, ſicut aſſumpſit in ſuſcitatione puellæ. *Sup. 7* Ideo tres aſſumpſit propter commendandum myſterium Trinitatis, & propter firmitatem teſtimonii. Unde in Gloſſa dicitur: *Gloſſa in hunc locum c. p. 9 Luc. tom. 3* Ut tribus idoneis teſtibus totus mundus crederet. Ideo autem hos tres ſpecialiter elegit propter eminentiam, quam conſiderabat in eis, quia Petrus futurus erat primus in Eccleſia gubernanda, ſicut dicit Matthæus: Tu es Petrus &c. Tibi dabo claves regni cœlorum. *Matt. 16* Et Jacobus pri-

Digitized by Google

primus interficiendus erat inter Apoſtolos pro Eccleſia multiplicanda. [*Act. 12*] Dicitur de Herode quod occidit Jacobum fratrem Joannis gladio. Joannes præcipuus in matre cuſtodienda. [*Joan. 19*] Cum vidiſſet matrem & diſcipulum ſtantem, &c. Unde ideo hos tres aſſumit propter inſtructionem figuræ. Per hos enim triplices ſtatus in Eccleſia ſalvandorum deſignantur, ſcilicet prælati in Petro, activi in Jacobo, contemplativi in Joanne. Sicut in Noe, Daniele, & Job. Vel [*Sap. 4*] in Petro conjugati, in Jacobo continentes, in Joanne virgines, ſecundum triplicem continentiam cui debetur fructus trigeſimus, ſexageſimus, & centeſimus. Nam de uxore Petri legimus, & de virginitate Joannis, de Jacobo vero neutrum expreſſe dicitur.

Tertio vero quantum ad eminentiam loci, ſubjungit: *Et aſcendit in montem, ut oraret*. [*Mons.*] Mons enim eſt locus eminens & a terrenis ad cæleſtia porrectus. Et ideo contemplationi, & orationi idoneus. Talis erat hic mons. Unde dicitur: [*Matt. 17*] Duxit illos in montem excelſum ſeorſum, ut ſcilicet ſequeſtrati eſſent a turba & a terrenis, & tales ſunt divinis revelationibus apti. [*Exod. 3*] Unde dicitur de Moyſe, quod cum minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad montem Dei Horeb, ubi ſibi apparuit Dominus in igne rubi, ſimiliter in legis ſuceptione: [*Exod. 24*] Dixit Dominus ad Moyſen: Aſcende ad me in montem, eſto ibi: daboque tibi tabulas lapideas. Similiter in terræ promiſſæ circumſcriptione ſecundum illud: [*Deut 34*] Aſcendit Moyſes de campeſtribus Moab ſuper montem Nebo, in verticem Phaſga, contra Jerico, oſtenditque ei Dominus omnem terram Galaad uſque Dan. Ex his igitur colligitur quod mons eſt idoneus ad divinas apparitiones, inſtructiones, & contemplationes. Unde Beda in [*Beda to. 9 li. 3 in c. 9 Lucæ.*] Gloſſa: In monte oraturus aſcendit ut innuat, quia qui reſurrectionem expectant, mentem in excelſis elevare, & continuis precibus debent inſiſtere, & in hoc monte propter ſui eminen-

A tiam, ſecundum illud: Dominus de [*Deut. 33*] Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo ſanctorum millia. In dextera ejus ignea lex, &c. Sequitur: Et qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius, ſicque apparent tria diſponentia ad divinam transfigurationem etiam ſecundum intelligentiam litteralem.

Spiritualiter autem in his tribus magna eſt informatio volentium pertingere ad videndam Domini transfigurationem per contemplationis exceſſum. In Numero enim dierum intelligi dantur gradus contemplationum ſuccedentium ſibi, ſicut dies ſuc- B cedit diei. Et ſecundum Matthæum [*Matt. 17*] numerantur ſex dies ad inſinuandum ſex gradus contemplationis, quos exprimit Richardus: Sex ſunt contemplationis genera a ſe & inter ſe omnino diviſa. Primum eſt in imaginatione [*Rich. li. 1 de arca c. 6*] ſecundum ſolam imaginationem: ſecundum eſt in imaginatione ſecundum rationem: tertium eſt in ratione ſecundum imaginationē: quartum eſt in ratione ſecundum rationem: quintum eſt ſupra rationem, ſed non præter rationem: ſextum eſt ſupra rationem & videtur eſſe præter rationem. Duo itaque ſunt in imaginatione, duo in ratione, duo in intelligentia. Prima duo ſunt circa corporalia, ſecunda duo circa ſpiritualia, tertia duo circa ſem- C piternalia & incomprehenſibilia. Hæc autem ſex genera per ſex dies intelliguntur, & per ſex gradus quibus aſcendebatur ad Salomonis thronum ſecundum illud: Fecit Rex Salomon thronum [*3 Reg. 10*] de ebore grandem, & veſtivit eum auro fulvo nimis, qui habebat ſex gradus: & huic numerus perfectionis congruit, eſt enim ſenarius primus numerus perfectorum: [*Senarius eſt primus numerus perfectorum.*] ſecundum autem Lucam computantur octo dies. Lucas enim agit de hac apparitione ſecundum quod exprimit gloriam poſt Reſurrectionem: quod patet, quia ibi tangit ſomnum & evigilationem, ideo inſinuat octo gradus, quorum ſeptem ſunt in via, octavus referatur in Patria. De his ſeptem dicit Auguſtinus: Aſcen-

Digitized by Google

Aug. li. de quant. ani. in fin. to. 1

Aſcendentibus inquit, ſurſum verſus: primus actus docendi cauſa, dicatur animatio: ſecundus, ſenſus: tertius, ars: quartus, virtus: quintus, tranquillitas: ſextus, ingreſſio: ſeptimus, contemplatio: poſt non reſtat niſi beata viſio, & ſic ſunt fere octo dies. Et, ut dicit, primus eſt de corpore, ſecundus per corpus, tertius circa corpus, quartus ad ſeipſam, quintus in ſeipſam, ſextus ad Deum, ſeptimus apud Deum. Et hi gradus non tantum dicuntur gradus contemplationis, ſed quibus venitur ad contemplationem. Quidam autem, licet ſimplici ſermone, ſed non ſcientia. Frater Ægydius, quem frequentiſſime rapi probatum eſt, ſic diſtinguit gradus dicens; Septem ſunt gradus contemplationis: primus eſt ignis: ſecundus eſt unctio: tertius eſt extaſis: quartus, contemplatio: quintus, guſtus: ſextus, requies: ſeptimus gloria: poſt quos non reſtat niſi felicitas ſempiterna. His ergo ſeptem diebus pervenitur uſque ad diem octavum gloriæ, quos voluit in aſſignatione temporis Spiritus ſanctus deſignare. Per tres autem perſonas aſſumptas dantur intelligi tres virtutes ad contemplandum neceſſariæ, ſcilicet fides, ſpes, charitas. Fides per Petrum qui interpretatur agnoſcens: Spes per Jacobum luctatorem: per Joannem, in quo gratia, charitas. Sine his autem pennis nullus poteſt conſcendere ad montana. Vel per tres perſonas intelligimus tres diſpoſitiones neceſſarias animæ contemplativæ, ſcilicet induſtriam, diſciplinam, & gratiam. Primam in Petro, ſecundam in Jacobo, tertiam in Joanne. Oportet enim intelligentiam illuminari, concupiſcentiam dominari, & affectum inflammari, ut poſſimus ſurſum cum Deo ferri. Aliquo horum deficiente, contemplationis negotium perit. Vel per has tres perſonas intelliguntur tres modi aſcendendi in apicem contemplationis. Uno enim modo aſcenditur per viam ſplendoris, & hunc modum aſcendendi docet beatus Auguſtinus: & hic deſignatur per Petrum. Alio modo aſcenditur per viam doloris & gemitus, & hic in Jacobo. Et iſte modus eſt communis orantibus. Tertio modo per viam amoris: & hunc docet Dionyſius. Et hic deſignatur per Joannem: & hic eſt præcipuus inter omnes in quo maxime gratia movet. In primo autem multum valet induſtria vel ſcientia. Secundus autem modus quaſi permixtus eſt inter gratiam & naturalem induſtriam, vel ſcientiam.

F. Ægidius Hunc ſancti Franciſci ſocium ideo Doctor appellat contemplativum. Tom. 1 Serm. 1 in Hexaem. pag. 13 col. 1

Mons quid ſignificet.

Per locum autem, in quem aſcendit recte intelligi poteſt eminentia vitæ contemplativæ. Eſt enim mons locus magiſterii, unde dicitur quod aſcendit Jeſus in montem, & cum ſediſſet, &c. Et ex hoc datur nobis intelligi, quod vita contemplativa abundat in cognitione. Ideo in perſona contemplativorum dicit Iſaias: Venite, & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos, &c. Unde & de Moyſe dicitur, quod aſcendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tunc accepit legem. Eſt etiam mons, locus ſacrificii ſecundum illud: Tolle filium tuum, quem diligis Iſaac, &c. Sequitur: Atque ibi offeres eum in holocauſtum ſuper unum montium, quem monſtravero tibi. Et in Exodo: Cum eduxeris populum de Ægypto, immolabis Deo ſuper montem iſtum. Ex quo colligitur quod vita contemplativa abundat devotione, Unde anima contemplativa: Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris, &c. Eſt etiam mons locus incendii propter radios ſolis. Unde dicitur: Tripliciter Sol exurens montes, & radios igneos exufflans, & hoc propter multam refulgentiam, juxta illud: Refulſit Sol in clypeos aureos, & reſplenduerunt montes ab eis, & reſplenduerunt ſicut lampades ignis. Quo datur intelligi quod vita contemplativa abundat charitate, in cujus ſignum dicitur: Totus mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet Dominus Deus ſuper eum in igne. Eſt etiam mons, locus

Matt. 5 *Iſa. 1* *Exod. 24* *Geneſ. 22* *Exod. 3* *Cant. 4* *Eccl. 43* *1 Mac. 6* *Exod. 19*

cus

Gen. 19 cus refugii. Unde in Geneſi: In monte ſalvum te fac. Et dicitur imminente *Matt.* 24 perſecutione: Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes. Ex quo colligitur quod contemplativa abundat defenſione. Unde in perſona *Pſal.* 120 viri contemplativi dicitur: Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Eſt etiam mons locus ſilentii. Unde dicitur *3 Reg.* 19 quod Elias pervenit uſque ad montem Dei Horeb, & quod manſit in *Matt.* 14 ſpelunca. Et de Chriſto, quod aſcendit in montem ſolus orare. Ex quo intelligitur quod contemplativa abundat tranquillitate. Unde de contem- *Pſalm.* 71 plativis dicitur in Pſalmo: Suſcipiant montes pacem populo, & colles juſtitiam. Eſt etiam mons, lo- *Job* 39 cus paſcuæ, juxta illud: Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ, & virentia quæque perquirit. Et Ezechiel: In *Ezech.* 34 paſcuis uberrimis paſcam eas, & in montibus excelſis Iſrael erunt paſcua earum. Ex quo colligitur quod contemplativa abundat ſuavitate. Unde *Joel* 3 Johel de contemplatione: In die illa ſtillabunt montes dulcedinem: & colles fluent lacte, &c. Eſt poſtremo mons, locus eminentiæ ſe- *Iſa.* 2 cundum illud Iſaiæ: Erit præparatus mons domus Domini in vertice montium. Et de Elia dicitur quod aſcendit in verticem Carmeli. Et ſequi- *3 Reg.* 18 tur: Ecce nubecula parva quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari. Ex quo intelligimus quod vita contemplativa ſuperabundabat ſurſum *Infra* 24 agilitate. In cujus rei ſignum Dominus de monte Oliveti aſcendit in cœlum. Et de anima ſancta dicitur *Tob.* 11 in figura Annæ quod ſedebat in ſupercilio montis, quia in perſona talium dicitur: Noſtra converſatio in *Phil.* 3 cœlis eſt. Ex his colligi poteſt excellentia vitæ contemplativæ, & quantum ſit deſideranda. Eſt enim plena diſcretione, plena devotione, plena charitate, plena ſecuritate, plena tranquillitate, plena ſuavitate, & plena agilitate.

Et facta eſt dum oraret, &c. Poſt antecedentia ad transfigurationem, A ſubjungit hic Evangeliſta concomitantia. Hæc autem fuerunt tria, ſcilicet fulgor aſpectus, candor veſtitus, honor comitatus. Ut ſic appareat Chriſtus glorioſus & intra ſe, & circa ſe, & juxta ſe, ne quid deſit gloriæ ſuæ. Primo ergo quantum ad fulgorem aſpectus, dicitur: *Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera*, alterata quidem eſt ob ſupereminentem claritatis refulgentiam. Unde dicitur quod transfigu- *Matt.* 17 ratus eſt ante eos. Et reſplenduit faciens ejus ſicut Sol, nec mirum, quia in hoc oſtendit gloriam Reſurrectionis, de qua: Tunc juſti fulge- *Matt.* 13 bunt, ſicut Sol in regno Patris eorum. B Et ideo in claritatis hujus oſtenſione, oſtendit diſcipulis regnum Dei, quia claritas eſt præcipua dos reſurgentium, ſecundum illud: alia *1 Cor.* 15 quidem cœleſtium gloria, alia autem terreſtrium: alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas Stellarum: Stella enim a Stella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Hanc autem claritatis dotem ad ſe Chriſtus aſſumpſit, ſicut dicitur de ſubtilitate, quam aſ- *Sup.* 2 ſumpſit in nativitate, cum clauſo *Matt.* 14 utero matris exivit: agilitatem cum *Ibid.* 26 ſuper aquas ambulavit: impaſſibilitatem cum corpus ſuum in ſacramento diſcipulis tradidit. Sic & clarita- *Similitudo* C tem hic ad tempus aſſumpſit, propriam tamen effigiem non amiſit, ſed fuit in eo propria effigies, & qualitas conſummata, ſicut qualitas paſſibilis, claritas autem ſicut paſſio. Quemadmodum enim pallidus rubeſcit ad tempus præ verecundia, & fit in eo alteratio ad tempus, ſic ſuperna & mira potentia corpus terreſtre effectum eſt ad tempus fulgidum & cœleſte, ſive autem in eo fuerit alia dos claritatis, ſive non, alia tamen fuit claritas & claritati ſupernæ conformis, quæ diſcipulorum oculos divina virtute non corrupit, ſed potius confortavit ita, ut poſſet dicere illud: Dulce lumen, *Eccl.* 11 & delectabile eſt oculis videre ſolem.

Secundo vero quantum ad candorem

Digitized by Google

rem veſtitus ſubditur: *Et veſtitus ejus albus & refulgens*, ſcilicet factus eſt. Tanta enim erat albedo, ut præ candore nimio refulgeret,
Mar. 9 ſecundum quod dicitur: Veſtimenta ejus facta ſunt ſplendentia, & candida nimis, velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram candida facere. Nec mirum, hoc enim deſignavit candorem, qui apparebit in
Apoc. 3 ſanctis ſecundum illud: Qui vice-
Apoc. 7 rit, ſic veſtietur veſtimentis albis. Et item: Qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & unde venerunt, & cetera.

Tertio quantum ad honorem comitatus ſubjungitur: *Ecce duo viri loquebantur cum illo*. Quia non decebat Dominum gloriæ videri ſolum, B ſed habere honorabilem comitatum. Ideo quantum ad illum ſubjungit: *Erant autem Moyſes & Elias, viſi in majeſtate*. Hi autem duo, erant perſonæ honorabiliſſimæ. Moyſes, inquam, propter legiſlationem ſe-
Num. 12 cundum illud: At non talis ſervus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt: ore enim ad os loquor ei, palam & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Elias vero tum propter excellentiam Prophetiæ, tum miraculorum operationem. Unde Eccleſiaſticus loquens ad
Eccl. 48 Eliam: Quis poteſt ſimiliter ſic gloriari tibi? Qui ſuſtuliſti mortuum C ab inferis, de ſorte mortis, in verbo Domini Dei. Unde & propter hanc excellentiam oſtendendam, Dominus ſpeciali modo apparuit utriſque in figura in monte Horeb.
Exod. 3 Moyſi quidem primo, ſicut dicitur:
3 Reg. 19 Eliæ autem poſtea, ſicut dicitur, in eodem ſcilicet monte Horeb. Propter igitur eorum honorem & præcipuam dignitatem, apparuit in comitatu eorum. Aut certe quia unus eorum erat mortuus, alter vivus: unus de cœlo, alter de inferno, ut habeat teſtimonium ex omni genere, & oſtendatur quod ipſe eſt, qui vivos
Gloſſ. in hunc e-cum ca. 9 Lucæ to. 5 & mortuos facit glorioſos. Unde in Gloſſa dicitur: Ideo vivus & mortuus apparent, ut ſignificent Chri- A ſtum moriturum, & iterum victurum, ut & nos vivi ſimus Deo, mortui mundo. Vel ideo iſti duo apparent, ut oſtendatur quod lex & Prophetæ concordabant de Jeſu Chriſto. Unde in Gloſſa Bedæ: Moyſes Beda to. 5
legiſlator & Elias Prophetarum eximius apparent cum Verbo, ut oſten- li. 3 in ca. 9 Lucæ.
dant ipſum eſſe, qui locutus eſt in lege & Prophetis, & quem lex & Prophetæ promiſerunt, ut ſic verificetur illud: Quæ præcedebant & Matt. 21
quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna filio David. Et quoniam lex & Prophetæ non tantum teſtantur gloriam Chriſti, ſed etiam paſſionem, quæ eſt via in gloriam, ideo ſubditur: *Et dicebant exceſſum ejus quem completurus erat in Hieruſalem*. Exceſſum recte nominat paſſionem, quia in ea fuit exceſſus humilitatis, ſecundum illud: Semetipſum exi- Phil. 2
nanivit, formam ſervi accipiens. Et poſt: Humiliavit ſemetipſum, &c. Fuit etiam exceſſus paupertatis, ſecundum illud: Recordare pauperta- Thr. 3
tis & tranſgreſſionis meæ, abſynthii & fellis. Fuit exceſſus doloris, ſecundum illud: O vos omnes qui Thr. 1
tranſitis per viam, &c. Fuit etiam exceſſus amoris, ſecundum illud: Deus qui dives eſt in miſericordia, Ephes. 2
propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, &c. Et item: Qui pro- Rom. 8
prio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quo modo non etiam cum illo nobis omnia donavit? Iſtum exceſſum complevit in Hieruſalem, ubi crucifixus eſt, in quo fuit conſummatio noſtræ redemptionis ſecundum illud: Dece- Hebr. 2
bat eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, Auctorem ſalutis eorum, per paſſionem conſummari. Unde & ipſe prædixit diſcipulis ſuis: Ecce aſcendimus Hie- Luc. 18
roſolymam, & conſummabuntur, & cetera.

Secundum autem ſpiritualem intelligentiam in oratione & contemplatione facies hominis illuſtratur, quia dum facies mentis noſtræ ad

Deum

Digitized by Google

Deum convertitur illuminatur, melioratur & perficitur. Quod figuratum eſt in Exodo, ubi dicitur quod cum deſcendiſſet Moyſes de monte apparuit facies ejus cornuta ex conſortio ſermonis Domini. Unde Apoſtolus: Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini ſpeculantes in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem tamquam a Domini Spiritu. Non ſolum hoc, ſed & veſtitus candeſcit, quia converſatio efficitur irreprehenſibilis, ſecundum illud. Sitis fratres ſine querela, &c. Sequitur: In medio nationis pravæ & perverſæ inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo. Nec mirum, quia tales conformantur Domino Jeſu Chriſto, ſecundum illud: Induamur arma lucis, ſicut in die honeſte ambulemus, non in comeſſationibus & ebrietatibus. Sequitur: Sed induimini Dominum Jeſum Chriſtum. Non ſolum hoc, ſed etiam Moyſes & Elias colloquuntur, quia in oratione datur homini intelligentia ſcripturarum & myſteriorum propoſitorum, ſecundum illud: Ingreſſus eſt Daniel domum ſuam, ſociiſque ſuis indicavit negotium, ut quærerent miſericordiam a facie Dei cœli ſuper ſacramento iſto. Sequitur: Tunc Danieli myſterium per viſionem nocte revelatum eſt. Et Sapiens: Optavi, & datus eſt mihi ſenſus: invocavi, & venit mihi Spiritus ſapientiæ. Ideo autem Moyſes, & Elias loquuntur cum Domino transfigurato ad certitudinem viſionis, quia ut dicit Richardus: Nulli revelationi omnino adhærendum eſt, niſi per novum vel vetus valeat confirmari teſtamentum.

Exod. 34 — 2 Cor. 3 — Phil. 2 — Rom 13 — Dan. 2 — Sap. 7

Petrus vero & qui cum illo erant, &c. Poſt demonſtrationem gloriæ promiſſæ, ſubjungit hic Evangeliſta contemplationem demonſtratæ. Hanc autem narrat ſatis ſufficienter, quia ſecundum ſtatum quadruplicem. Primo quantum ad initium: Secundo quantum ad progreſſum, ibi: *Factum eſt cum diſcederent ab illo.* Tertio, quo ad conſummationem, ibi: *Hæc autem illo loquente.* Quarto quo ad ſubtractionem, ibi: *Et dum fieret vox.* Sciendum quod ad contemplationem divinarum revelationum, occurrunt duo quaſi in principio: ſcilicet gravamen ex parte naturæ, & juvamen ex parte gratiæ. Primum ſoporat, & ſecundum excitat. Primo igitur quantum ad gravamen ex parte naturæ obdormientis, dicitur: *Petrus vero & qui cum illo erant, gravati erant ſomno.* Et ita omnes deficiebant. Nec mirum quia infirmitate circumdati erant. Unde Sapiens: Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Cum enim natura ſenſuum exteriorum impediat ne intellectus noſter figat oculum in lumen æternum, oportet in contemplationis principio, ut homo, quaſi conſopitus, a ſenſibus alienetur, quaſi per ſomnum, qui non fit ſine gravamine ſenſuum. Unde anima contemplativa: Ego dormio, & cor meum vigilat. Et Job. Quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos, inſtruit diſciplina. Et de hoc dicitur: Immiſit Dominus Deus ſoporem in Adam.

Sap. 9 — Cant. 5 — Job 33 — Gen. 2

Secundo vero quantum ad juvamen ex parte gratiæ excitantis, ſubditur: *Et evigilantes, viderunt majeſtatem ejus, & duos viros qui ſtabant cum illo.* Hæc vigilia eſt per deſiderium & amorem Spiritus ſancti, ſecundum illud Iſaiæ: Anima mea deſideravit te in nocte, ſed & Spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te. Hic autem potiſſime neceſſaria eſt oratio: unde Dominus Petro & ſociis: Vigilate & orate ut non intretis in tentationem: Spiritus quidem promptus eſt, &c. Et item: Videte, vigilate, & orate, Subdit: Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Ad hanc autem vigiliam præcipue nos invitat promiſſum præmium, ſecundum illud: Beati ſervi illi, quos cum venerit

Iſa. 26 — Matt. 26 — Marc. 13 — Luc. 12

nerint Dominus, invenerit vigilantes: Amen dico vobis, &c. Invitat etiam prævifum periculum, ſecundum illud: Sobrii eſtote & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus, &c. Et item dicitur: Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias qua hora fur venturus eſſe, vigilaret utique, &c. Maxime autem contemplationi neceſſaria eſt vigilia, quia citiſſime ſubtrahitur oblata gratia. Unde in Canticis: Peſſulum oſtii mei aperuit dilecto meo: at ille declinaverat atque tranſierat. In hac autem evigilatione videtur divina majeſtas in creaturis ſecundum illud: A magnitudine ſpeciei & creaturæ, &c. Unde Iſaias: Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & plena, &c. Videtur divina humilitas in Scripturis, propter quod dicit: *Et duos viros*, id eſt legem, & prophetas, de qua viſione infra: Aperuit illis ſenſum ut intelligerent Scripturas. Et iterum incipiens a Moyſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus, &c. Propter iſtos duos modos contemplandi, factus eſt duplex liber ſcripturæ & creaturæ, qui deſignantur in aſcenſu & deſcenſu per ſcalam Jacob: per egreſſum & ingreſſum per oſtium: per aquilam & ejus pullos. Numquid ad præceptum tuum elevabitur Aquila? Et poſt: pulli ejus lambunt ſanguinem.

1 Pet. 5 · Matt. 24 · Cant. 5 · Sap. 13 · Iſa. 6 · Infr. ult. · Gen. 28 · Joan. 10 · Job 39

Et factum eſt cum diſcederent. Poſt contemplationis exordium, ſubjungit contemplationis progreſſum. In quo duo potiſſime requiruntur, ſcilicet excedens gaudium de dono conceſſo, & excedens deſiderium de continuando, ſecundum illud: Spiritus meus ſuper mel dulcis. Sequitur: Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient. Per hæc enim duo anima in actu contemplationis figitur, ſicut comedens in cibo per ſolatium ſimul & deſiderium. Primo ergo quantum ad gaudium de dono conceſſo dicitur: *Et factum eſt cum diſcederent ab illo*, id eſt, diſcedere vellent. *Ait Petrus*

Eccl. 24

A *ad Jeſum: Præceptor: Bonum eſt nos hic eſſe.* In quo oſtendit Petrus miro modo ſibi contemplationis gloriam eſſe acceptam. Quaſi dicat illud Prophetæ: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Quia ſicut dicitur: Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum. Et propterea dicebat Petrus: *Bonum eſt nos hic eſſe.* Quia bonum eſt Chriſtum expectare, ſecundum illud: Bonum eſt præſtolari cum ſilentio Salutare Dei. Magis bonum eſt Chriſtum deguſtare. Si tamen guſtaſtis, quoniam dulcis eſt Dominus. Unde & Sapiens: O quam bonus & ſuavis eſt Spiritus tuus, Domine in omnibus, ſcilicet B rectis corde, ſecundum illud: Quam bonus Iſrael Deus his qui recto ſunt corde! Unde in perſona Chriſti & animæ contemplativæ dicitur. Helcana Annæ uxori ſuæ: Anna cur fles, &c. Sequitur: Et quamobrem affligitur cor tuum? numquid non ego melior tibi ſum quam decem filii? Sed maxime bonum cum Chriſto gaudere, ſecundum illud: Diſſolvi cupio & eſſe cum Chriſto, multo magis melius. Et Matthæus: Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Primum ergo bonum quia meritum ſecundum magis bonum C quia viaticum, ſed tertium maxime bonum quia præmium. Omnibus his modis volebat dicere Petrus, maxime ratione gaudii: *Bonum eſt nos hic eſſe.*

Pſalm. 72 · Thr. 3 · Thr. 3 · 1 Pet. 2 · Soph. 12 · Pſalm. 72 · 1 Reg. 1 · Phil. 1 · Matt 25

Secundo vero quantum ad deſiderium de dono continuando, adjungitur: *Et faciamus tria tabernacula*, ad continuandum gaudium noſtrum, ſicut filii Iſrael fuerunt in figura ſecundum illud: Omnis qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis, ut diſcant poſteri veſtri quod in tabernaculis habitare fecerim filios Iſrael. Quia tamen non uniformiter deſiderabat conſortium illorum trium: ideo non uniformiter omnibus, ſed cuilibet optat fieri proprium tabernaculum. Unde addit:

Lev. 23

dit: *Unum tibi*, tamquam principali. *Et unum Moyſi*, tamquam legislatori. *Et unum Eliæ*, tamquam excellenti prædicatori, ut ſic ſecundum diverſitates dignitatum diſtinguantur habitacula manſionum. Sic enim erit in regno cælorum, ſecundum illud: In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Hoc autem dicebat Petrus per exceſſivum deſiderium, quod ſolet eſſe in contemplantibus. Et propter hoc additur: *Neſciens quid diceret*, ſcilicet præ nimietate deſiderii, ſecundum illud: Quia inflammatum eſt cor meum, & renes mei commutati ſunt, & ego ad nihilum redactus ſum, & neſcivi. Et propter profunditatem myſterii ſecundum illud: Deſcendi in hortum nucum, ut viderem poma convallis, & inſpicerem, &c. Et Paulo poſt: Anima mea conturbavit me, propter quadrigas Aminadab. Et ex hac duplici cauſa neſciebat Petrus, quid dicebat. Unde in Gloſſa: Et ſi Petrus pro humana conditione neſciat quid dicat: in ſiti tamen dat ardoris indicium, dum eos quos videre delectat, etiam obſequio ſiſtere quærit. Errabat autem, quia in terra, & in hac mortali carne ſibi & coapoſtolis ſuis dari cupiebat regnum, quod in cœlis & carne mortali expoliatis eſt promiſſum.

Joan. 14 · Pſal. 22 · Cant. 6 · Gloſſa in hunc locum cap. 9 in Luc. to. 5.

Notandum autem quod Petrus decipiebatur. Primo, quia volebat manere in ſtatu, a quo eſt tranſeundum, dicitur enim: Non habemus hic manentem civitatem. Petrus autem volebat manere hic. In quo etiam reprehenſibiles ſunt quidam, qui dum volunt arcem contemplationis aſcendere, volunt quieſcere, & ad laborem actionis recuſant deſcendere. Et hi deſignantur per filios Ruben, de quibus dicitur quod voluerunt ultra Jordanem remanere, quibus ait Moyſes: Numquid fratres veſtri ibunt ad pugnam, & vos hic ſedebitis? Quaſi dicat, Non. Unde Jacob vidit ſcalam in ſomnis: & Angelos non quieſcentes, ſed aſcendentes & deſcendentes per eam. Secundo decipiebatur in hoc quod umbram credebat in hoc verificatam: Cum tamen dicat Apoſtolus: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Et tabernaculum gloriæ credebat materiale, cum tamen ſit ſpeciale, ſecundum illud: Tranſibo in locum tabernaculi admirabilis. Hoc eſt tabernaculum quod fixit Deus, & non homo, ſicut dicitur ad Hebræos. Et hoc potiſſime cavendum eſt contemplativis, ne decipiantur in figuris oſtenſis. Tertio vero, quia dividere volebat unita: & quod erat unum, triplicare volebat.

Hebr. 13 · Num. 32 · Gen. 28 · 1 Cor. 13 · Pſalm 41 · Hebr. 8

Unum eſt enim in gloria tabernaculum Sanctorum, ſecundum illud: Volo pater, ut ubi ego ſum, & illi ſint mecum. Et in Apocalypſi: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et Joannes: Fiet unum ovile & unus paſtor. Hæc autem deceptio non erat per judicium & aſſenſum, ſed magis propter mentis exceſſum, de quo dicitur: Sive mente excedimus, Deo, &c. & in Pſalmo: Ibi Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu.

Joan. 17 · Apoc. 21 · Joan. 10 · 2 Cor. 5

Hæc autem illo loquente, &c. Poſt ingreſſum & progreſſum, determinat Evangeliſta contemplationis ſtatum, ſive conſummationem. Conſummatur autem contemplatio in duobus: quorum primum eſt oſtenſio majeſtatis terribilis: ſecundum vero revelatio veritatis credibilis. Primo ergo quantum ad majeſtatis terribilis oſtenſionem dicitur: *Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes*. Hæc autem erat divinam majeſtatem oſtenſura. Unde filiis Iſrael terribilis, in nube apparebat: Poſtquam omnia perfecta ſunt, operuit nubes tabernaculum teſtimonii, & gloria Domini implevit illud: nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majeſtate Domini coruſcante. Similiter dicitur: Factum eſt, cum exiſſent ſacerdotes de ſanctuario, nebula implevit Domum Domini: & non poterant ſacerdotes miniſtrare propter nebulam: implE-

Exod. 40 · 3 Reg. 8

verat enim gloria Domini domum Domini. Unde nubes indicium erat ſupernæ gloriæ & majeſtatis. Et propterea ſubditur: *Et obumbravit eos, & timuerunt.* Sentiebant enim divinam virtutem in nube, de qua ſupra: Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: & ideo timuerunt propter præſentiam ſummæ virtutis, ſicut Job. qui dicebat: Semper quaſi timentes ſuper me fluctus timui Dominum. Et Hieremias. Quis non timebit te o rex gentium? &c. Secundum myſticum autem ſenſum per nubem intelligi poteſt caro Chriſti. Primo, quia contemperat lumen divinitatis oculis noſtris, ut poſſimus intendere: Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te. Secundo vero, quia eſt divinæ lucis vehiculum ſuper terram tenebroſam, ſecundum illud: Dominus aſcendet ſuper nubem levem, & ingredietur Ægyptum. Tertio, quia ortum traxit de amaritudine & pœnalitate naturæ humanæ mediante Virgine Maria, quod figuratum eſt: Ecce nebula parva quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari. Quarto, quia aquam gratiæ ſalutaris, quam hauſit, in ſui origine effundit cum agitatur vento orationis. Unde dicitur: Medicina omnium in feſtinatione nebulæ. Ex hoc erudiuntur contemplativi, ut non tantum erigant oculos ad lucem deitatis radiantem, ſed etiam nubem humanitatis obumbrantem. Quod figuratum eſt, cum dixit Dominus Nathanaeli: Videbitis Angelos Dei id eſt contemplativos aſcendentes, & deſcendentes ſupra filium hominis, quia in humanitate latet divina majeſtas.

Sup. 1 — Job. 31 — Hier. 10 — Exod. 19 — Iſa. 19 — 3 Reg. 1 — Eccli. 43 — Joan. 11

Secundo vero, quantum ad veritatis credibilis revelationem, adjungitur: *Intrantibus illis in nubem*, ſcilicet excitantem ad reverentiam, juxta quod dicitur: Ingreſſus Moyſes medium nebulæ, aſcendit in montem, ubi audivit divinas revelationes. Unde & nunc ſubditur: *Et vox facta eſt de nube dicens: Hic eſt filius meus dilectus.* Diſcrete ipſum demonſtrat, ut oſtendat, quod ipſe ſolus eſt filius per naturam. Unde in Pſalmo: Ex utero ante luciferum genui te. Et ponuntur ibi diſcretiones tum in hoc quod dicit, *Hic:* tum in hoc quod dicit, *Meus:* tum in hoc quod dicit, *Dilectus:* in quo declarat proprietatem filiationis in Chriſto eſſe perſonalem, & connaturalem, & coæqualem. Oſtenditur perſonalis per pronomen, *Hic*, quod certam demonſtrat perſonam. Unde ipſe dicebat ad demonſtrationem perſonæ ſuæ: Principium qui & loquor vobis. Oſtenditur connaturalis, per hoc quod dicitur; *Meus*. Secundum illud Pſalmi; Dominus dixit ad me; Filius meus es tu, ego hodie genui te; quia alium non habet patrem niſi Deum, ad cujus diſtinctionem dicitur; Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum. Oſtenditur etiam coæqualis in hoc quod addit; *Dilectus*, id eſt, præcipue & ſumme electus. Unde; Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Et Joannes: Pater diligit filium, & omnia demonſtrat ei. Et quia iſta veritas a Deo erat credibilis, ut omnia dicta Chriſti oſtenderet eſſe credenda, ideo adjungit: *Ipſum audite*, non aure ſolum corporis, ſed etiam cordis ſicut Propheta in Pſalmo; Audiam quid loquatur in me Dominus. *Audite*, inquam, cum omni reverentia, ſecundum conſilium; Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia. *Ipſum audite*, cum omni obedientia, ſecundum illud: Qui audit me, non confundetur. Et qui operantur in me, non peccabunt. *Ipſum audite*, cum omni diligentia. Unde infra; Omnis populus ſuſpenſus erat, audiens illum. Hæc autem vox firmavit corda diſcipulorum, ut etiam ipſa eorum doctrina ex hoc fieret authentica, ſecundum illud; Non enim indoctas fabulas ſecuti, notam fecimus vobis Domini noſtri Jeſu Chriſti virtutem & præſentiam, ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis,

Exod. 24 — Pſal. 109 — Joan. 8 — Pſalm. 2 — Joan. 20 — Cant. 5 — Joan. 5 — Quomodo Chriſtus audiendus. — Pſal. 84 — Eccl. 32 — Eccl. 24 — Inf. 19 — 2 Pet. 1

dinis, accipiens enim a Deo Patre, &c. uſque ibi: Cum eſſemus cum ipſo in monte ſancto.

Et dum fieret vox, &c. Hic ultimo poſt contemplationis conſummationem, colligit Evangeliſta ipſius ſubtractionem: circa quam duo introducit Evangeliſta. Primum eſt reditus viſionis ſolitæ: ſecundum occultatio viſionis oſtenſæ. Primo ergo quantum ad reditum viſionis ſolitæ dicitur: *Et dum fieret vox, inventus eſt Jeſus ſolus*, ſcilicet abſque Moyſe & Elia, ſicut & ante cum eis erat. Et hoc eſt quod deſiderabat Sponſa: Quis mihi det te fratrem meum ſugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, & deoſculer te, & jam me nemo deſpiciat? Et hic ideo ſolus cum eis inventus eſt, ut intelligant tranſitum legis, & Prophetiæ, & permanentiam veritatis Evangelicæ, juxta quod dicitur: Cœlum & terra tranſibunt verba autem mea non præteribunt. Unde in Gloſſa: Solus cernitur, quia legis & Prophetarum umbra diſcedente, verum lumen, coruſcante Evangelii gratia reperitur. Vel ut oſtendat, quod ipſe eſt ſolus, qui adorandus eſt. Et cui ſoli tabernaculum ædificandum, juxta illud: Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſervies. Vel ut oſtendat, quod ipſe ſolus eſt, qui poteſt ſalvare. Unde dicitur: Nec enim aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. Et alibi: Jeſus autem eo quod maneat in æternum, ſepiternum habet ſacerdotium, unde & ſalvare in perpetuum poteſt. Sequitur: Semper vivens ad interpellandum pro nobis.

Cant. 8 · Matt. 24 · Deut. 6 · Actor. 4 · Hebr. 7

Secundo vero quantum ad occultationem viſionis oſtenſæ, ſubditur: *Et ipſi tacuerunt*. Sciebant enim ſcriptum eſſe: Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt: Nondum enim erat tempus loquendi, ſed magis occultandi ſecundum illud: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Et alibi. Eſt tacens ſciens tempus apti temporis. Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus: laſcivus autem, & imprudens non ſervabit tempus. Et tales fuerunt Apoſtoli, propter quod additur: *Et nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his quæ viderant*, Non quod vellent ex avaritia occultare, ſed magis ex divina obedientia reticere. Præceperat enim hoc eis Dominus, ſecundum illud: Nemini dixeritis viſionem, donec filius hominis a mortuis reſurgat. Hujus autem prohibitionis triplex poteſt ratio aſſignari: una fuit informatio contemplativorum, quorum eſt celare divinum ſecretum, ſecundum illud: Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. Unde Maria celavit partum virginalem annis 30. Eliſabeth conceptum menſibus quinque ſicut dicitur ſupra: Occultabat ſe menſibus quinque. Paulus raptum quatuordecim annis. Scio hominem in Chriſto ante annos 14 &c. Secunda ratio fuit informatio prædicatorum, ut verbum veritatis non proponant, niſi videant capacitatem auditorum ad credendum, & ſuſcipiendum verbum, ſecundum illud: Ubi auditus non eſt, non effundas ſermonem. Unde in Gloſſa: Domino jubente tacent, donec filius hominis a mortuis reſurgat: ne incredibile ſit pro rei magnitudine, & poſt tantam gloriam apud rudes ſequens crux ſcandalum faciat. Et Hieronymus ait: Utique doctoris eſt, audientium conſiderare perſonas, ne irrideant antequam audiant. Tertia ratio fuit inſtructio univerſorum, ut nemo velit laudari, nec quis audeat laudare in hac vita ſecundum illud: Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis ſuis agnoſcitur vir. Unde Ambroſius: Lauda poſt mortem, prædica poſt conſummationem.

Tob. 12 · Eccl. 3 · Eccl. 10 · Matt. 17 · Iſa. 24 · Sup. 1 · 1 Cor. 12 · Eccl. 32 · Eccl. 11 · Ambr. to. 3 ſerm. 15 de Natali S. Euſebii. Idem ſerm. habetur inter ſerm. S. Maximi, qui citatam ſentent.

Factum eſt autem in ſequenti die, &c. Poſt demonſtrationem gloriæ promiſſæ, & contemplationem gloriæ demonſtratæ, ſubditur hic confirmatio gloriæ demonſtratæ in miraculoſa curatione dæmoniaci, muti, & lunatici, Circa hujus curationem

habet, quam non habet S. Ambr. & legitur in comm. Confeſſ. Pontif.

tria introducuntur ab Evangeliſta ad ipſius explicationem perfectam. Primum eſt opportunitas diſponens: ſecundum eſt poteſtas efficiens, ibi, *Reſpondens autem Jeſus, ait, &c.* Tertium eſt utilitas conſequens, ibi: *Stupebant autem omnes, &c.* Opportunitas autem diſponens colligitur ex tribus, ſcilicet ex præſentia multitudinis occurrentis, ex inſtantia hominis obſecrantis, ex violentia dæmonis obſidentis. Introducit igitur primo multitudinis occurrentis præſentiam, cum ait: *Factum eſt autem in ſequenti die, deſcendentibus illis de monte.* Revertendo ſcilicet ad plana. *Occurrit illi turba multa.* Quia credebant & ſperabant videre ſigna, ſecundum illud: Sequebatur Jeſum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur. Et nota quod non comitatur turba aſcendentem, quia non capit ſublimia. Unde: Non poterit vulgus aſcendere in montem. Occurrit autem deſcendenti, quia libenter amplectitur Chriſti humilia. Unde Matthæus ait: Cum deſcendiſſet Jeſus de monte ſecutæ ſunt eum turbæ multæ. Ex hoc etiam poteſt ſpiritualiter intelligi quod paucorum eſt otium contemplationis quod deſignatur per aſcenſum in montem. Sed multorum eſt exercitium actionis, quod deſignatur per ejus deſcenſum, & turbam occurrentem. Quod deſignatum fuit in arca Noe, quæ cum eſſet trecentorum cubitorum in imo, conſummata eſt in ſummo, in cubitu uno. Et ideo apex montis competit contemplantibus, & campeſtria plana laborantibus, juxta illud: Aſcendunt montes, & deſcendunt campi. Et hoc eſt quod dicit Beda in Gloſſa: In monte orat, docet: majeſtatem ſuam demonſtrat, patris vocem Apoſtolis pandit: deſcendens autem a turba excipitur, miſerorum fletu pulſatur, infidelitatis peccata exprobrat, malos ſpiritus expellit. Ubi tangit quatuor actus contemplativæ, quos deſignavit in montis aſcenſu, qui ſunt

Joan. 6 · *Exod. 19* · *Matt. 8* · *Gen. 6* · *Pſal. 103* · *Beda tom. 5 lib. 3 in cap. 9 Lucæ.*

A oratio, lectio, contuitio divinorum, & revelatio ſecretorum. Et quatuor activæ: qui deſignatur in deſcenſu. Quadrupliciter enim debet prælatus in exercitio actionis condeſcendere ſubditis ſuis, ſcilicet viſitando, compatiendo, vitia increpando, & neceſſitates relevando. Secundum litteram vero deſcendenti turba occurrit, quia cupiebant videre expulſionem dæmonis, quæ non potuit fieri a diſcipulis ſicut paulo poſt ſubditur: *Rogavi diſcipulos tuos ut eiicerent illud, & non potuerunt.* Ex tanta igitur præſentia & deſiderio populi, colligitur opportunitas miraculi faciendi.

B Secundo vero introducit hominis obſecrantis inſtantiam, cum ait: *Ecce vir de turba exclamavit.* In hoc oſtendit affectum in ſupplicando ſecundum illud. Exaudiſti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te. Unde in Machabæis: Exclamaverunt tubis ſignorum & clamaverunt in cœlum. Et de Samuele dicitur quod contriſtatus clamavit ad Dominum tota nocte. Et quod hic eſſet clamor orationis, patet per hoc quod ſequitur: *Dicens, Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum, quia unicus eſt mihi.* In qua oratione fatetur Chriſti excellentiam, offert reverentiam, petit clementiam, & allegat indigentiam. Et ſic eſt oratio

C ſatis perfecta, cum dicit: *Magiſter,* excellentiam confitetur juxta quod dicitur diſcipulis: Vocatis me Magiſter & Domine: & bene dicitis. Ideo autem vocat eum Magiſtrum, quia exiſtimabat eum plura poſſe & ſcire quam diſcipulos, qui non potuerant nec ſciverant curare filium ſuum, & propterea dicebat Dominus diſcipulis: Nec vocemini Magiſtri, quia Magiſter veſter unus eſt Chriſtus. In hoc autem quod addit, *obſecro te,* exhibet reverentiam. Obſecrantis enim eſt ſe humiliare & revereri, juxta quod dicitur: Seniorem ne increpaveris: ſed obſecra ut Patrem. Et hoc potiſſime debet homo facere in oratione. Nam dicitur;

Pſal. 30 · *1 Mac. 4* · *1 Reg. 15* · *Joan. 13* · *Matt.* · *1 Tim. 5*

Digitized by Google

Eccli. 35 tur; Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit. In hoc vero quod addit: *reſpice in filium meum*, petit miſericordiam ſecundum illud: *Eccl. 36* Miſerere noſtri Deus omnium, reſpice in nos, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum. De quo dicitur: *Pſal. 101* Reſpexit in orationem humilium, & non ſprevit preces eorum. In hoc quod addit: *Quia unicus eſt mihi*, allegat indigentiam, quaſi diceret *Pſal. 24* illud: Reſpice in me, & miſerere mei: quia unicus & pauper ſum ego. Unicus enim filius tenere diligitur *2 Reg. 1* juxta illud: Sicut mater unicum amat filium ſuum, ita ego te diligebam: Et cum dolore perditur, unde *Gen. 42* dixit Jacob de Beniamin: Ipſe ſolus remanſit, ſi quid ei adverſitatis acciderit in terra, ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

Tertio vero adjungit dæmonis obſidentis violentiam cum addit: *Et ecce Spiritus reprehendit eum & ſubito clamat*. Ex quo apparet quod dæmon affligebat afflictione repentina. Unde *Matt. 17* dicitur de iſto eodem: Miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & male patitur, & ſæpe cadit in ignem, & crebro in aquam. Unde talis infirmitas erat repentina, ſicut eſt infirmitas arreptivorum. Talis autem *1 Reg. 16* erat Saul de quo dicitur, quod quandocumque Spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat cytharam, & percutiebat manu ſua, &c. In quo deſignatur quod verus David, Chriſtus, dæmoniacam violentiam domaturus erat. Nec tantum erat repentina, ſed etiam afflictiva, unde addit: *Et elidit & diſſipat eum cum ſpuma*. Quod eſt ſignum magni doloris & afflictionis. Unde poterat *Pſal. 140* jam dicere: Diſſipata ſunt oſſa mea ſecus infernum, quia a Spiritu infernali diſſipabatur. Nec tantum erat afflictiva, ſed etiam diuturna, propter quod addit: *Et vix diſcedit dilanians eum*. Unde poterat iſte di- *Job 19* cere illud Job.: Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt ſibi viam per me, & obſederunt in gyro ta-

A bernaculum meum. Et quod paſſio iſta eſſet magnæ durationis, & difficultatis, apparet propter difficultatem curationis. Unde adjungit: *Et rogavi diſcipulos tuos ut eiicerent illud, & non potuerunt*. Ratio autem hujus fuit, quia non poterat per poteſtatem terrenam ſecundum illud Job: Non eſt ſuper terram poteſtas, &c. *Job 41* Et tunc aberat divinæ efficaciæ poteſtas propter incredulitatem humanam. Unde dixerunt diſcipuli Domino: Quare nos non potuimus eiicere illum? *Matt. 17* Dixit illis Jeſus: Propter incredulitatem veſtram. Nam dicitur: Si potes credere, omnia *Marc. 9* poſſibilia ſunt credenti.

B Secundum ſpiritualem autem intelligentiam *Spiritualis ſenſus.* in hoc dæmoniaco ſic vexato, intelligitur homo; qui poſſidetur a peccato ſpirituali, qui apprehenditur per ſuperbiam, quæ primo facit quod diabolus manum extendat in hominem ſecundum illud: Ipſe eſt rex *Job 40* ſuper univerſos filios ſuperbiæ. Secundo clamat per jactantiam: Expectavi *Iſa. 5* ut faceret, &c. Sequitur: Et juſtitiam, & ecce clamor, tales erant Phariſæi ſecundum illud: Dilatant *Matt. 23* phylacteria ſua, magnificant fimbrias, amant autem primos recubitus in cœnis, &c. Tertio vero, elidit per invidiam ſecundum illud Job: Elevaſti me, quaſi ſuper ventum *Job 30*

C ponens, per arrogantiam: eliſiſti valide, per invidiam. Quia parvulum *Job 5* occidit invidia. Quarto vero diſſipatur per iracundiam, quæ omnes cogitationes conturbat, ſecundum illud Job: Cogitationes *Job 17* meæ diſſipatæ ſunt torquentes cor meum. Et in Pſalmo: Diſſipati *Pſalm. 34* ſunt nec compuncti. Sequitur: Frenduerunt ſuper me dentibus ſuis. Quinto dilaniat per cordis mœſtitiam, quæ præcipitat in impatientiam, & per hanc dilaniatur in conſcientia. Unde: Triſtitia cordis flectit *Eccl. 38* cervicem, &c. Et hinc eſt quod vix diſcedit propter perfidiam. Nequam eſt natio eorum, & naturalis malitia ipſo- *Sap. 12* rum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

Reſpondens autem Jeſus dixit: Nunc A poſt opportunitatem diſponendam explicat ſecundo Evangeliſta poteſtatem efficientem, quæ hic deſcribitur, ut æqua, ut pia, & ut magna. Primo deſcribitur ut æqua in argutione cordis increduli, cum dicit: *O generatio infidelis & perverſa*, ut infidelitas ſit in cognitione, & perverſitas in affectione ſecundum illud: Generatio enim perverſa eſt & infideles filii. Infidelitas reddebat eos ſtultos, & perverſitas duros. ſecundum illud: Perverſi difficile corriguntur, & ſtultorum infinitus eſt numerus. Ideo non ſolum ſunt admonendi, ſed etiam fortiter increpandi. Propterea addit: *Uſquequo ero apud vos*: vobis ſcilicet faciens bona, *& patiar vos?* ſuſtinens ſcilicet veſtra mala: quod non dicit propter impatientiam cum ipſe ſit de quo dicitur: Qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos. Et ſupra: Ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Sed hoc dicit, ut per increpationem duram, expellet cordis duritiam ſecundum illud: Increpa illos dure, ut ſani ſint in fide.

Deut. 32

Eccl. 1

Matt. 5

Sup. 6

Tit. 1

Secunda deſcribitur ut pia in advocatione infantis obſeſſi, cum dicit: *Adduc huc filium tuum*, ſcilicet ad præſentiam ſalvatoris, ut jam videatur impletum illud: Afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt. *Adduc*, inquam per fidem tuam eum, qui non poteſt venire per fidem ſuam, ſicut illi viri apportaverunt paralyticum, de quibus dicitur: Quorum fidem ut vidit Jeſus, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua. Unde Dominus dixit huic viro: Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Fides eſt enim illa, qua mediante quis ducitur ad Chriſtum, quia ipſa eſt via deveniendi ad Deum. Unde Apoſtolus: Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem, &c. Et quia non eſt conventio Chriſti ad Belial, nec ſocietas luci ad tenebras, ideo additur: *Et cum accederet, eliſit illum dæmonium & diſſipavit*. In quo oſtenditur, quod ipſe invitus veniebat ad lucem tamquam male agens, ſecundum illud: Qui male agit, odit lucem. Simul etiam cum hoc oſtenditur quod diabolus maxime adverſatur, ne quis ab eo obſeſſus convertatur ad Chriſtum, ſecundum quod dicit Beda in Gloſſa: dum puer ad Dominum accedit, eliditur, quia converſi ad Dominum plerumque a dæmone gravius pulſantur, ut ad vitia revertantur. Cujus exemplum habemus de Pharaone, qui perſequebatur populum recedentem.

Iſa. 49

Sup. 5

Matt. 9

Matt. 9

Heb. 11

2 Cor. 6

Joan. 3

Beda tom. 5 lib. 3 in Luca ca. 9

Exod. 14

Tertio deſcribitur, ut magna in expulſione ſpiritus immundi, cum B additur: *Et increpavit Jeſus ſpiritum immundum*, quaſi ſolo verbo compeſcens eum, ſecundum illud ſupra: Increpans non ſinebat ea loqui. Unde Angelus Domini dicebat: Increpet Dominus in te Satan. Et quod illa increpatione ejectum eſt dæmonium, ſubditur. *Et ſanavit puerum*. Unde illa increpatio erat ſalutis, propter quod Job ait: Increpationem Domini ne reprobes: quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus ſanabunt. Et quia hoc metuerat fides Patris, ideo addit: *Et reddidit illum Patri ejus*, ad leniendum C dolorem ipſius, ut poſſit dicere unico ſuo illud Jacob; Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & ſuperſtitem te relinquo.

Sup. 5

Zach. 3

Job 5

Gen. 46

In hoc facto autem ſpiritualiter eruditur Prælatus, qualiter ſubditum a diabolo per peccatum obſeſſum reddere debet Regi cœlorum, ſcilicet increpando & ſanando. Increpando per juſtitiam, & ſanando per clementiam. Debet autem eſſe rigor juſtitiæ, reſpectu culpæ, ſed dulcor clementiæ, reſpectu naturæ. Unde Auguſtinus; Fiat correptio cum dilectione hominum, & odio vitiorum. Et Gregorius; Diſtrictionem debemus vitiis, & compaſſionem naturæ. Vera namque juſtitia compaſſionem habet, falſa juſtitia indi-

Aug. to. 1 in 3 Reg. cap. 14

[Inf. 10] indignationem. Unde & infra dicitur de Samaritano curante vulneratum, quod plagis ejus infundit vinum, & oleum; vinum mordens, & oleum leniens ſecundum duo quæ dicta ſunt.

Stupebant autem omnes, &c. Poſt opportunitatem diſponentem, & poteſtatem efficientem, ſubdit, hic Evangeliſta utilitatem conſequentem. Et hæc fuit duplex: Prima univerſalis, ſecunda particularis. Prima fuit excitatio univerſorum ad reverentiam majeſtatis, ſecunda fuit ſollicitatio diſcipulorum ad intelligentiam veritatis. Primo igitur quantum ad excitationem univerſorum ad majeſtatis reverentiam, dicitur: *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei*, quia magna erat potentia quæ tam magnum morbum in tam parvo tempore, tam parvo verbo perfecte curavit. [Pſal. 146] Unde decantabant illud: Magnus Dominus noſter, & magna virtus ejus. [Hier. 10] Et illud Hieremiæ: Magnus es tu Domine, & magnum nomen tuum in fortitudine. [Exod. 15] Et in Exodo: Quis ſimilis tui in fortibus Domine? quis ſimilis tui? magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia.

Secundo vero, quantum ad ſollicitationem diſcipulorum ad veritatis intelligentiam, additur: *Dixit autem ad diſcipulos ſuos: ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos*, quaſi diceret eis: Aliis recognoſcentibus & admirantibus magnitudinem miraculorum, vos cogitate humilitatem futurorum opprobriorum & pretioſi ſanguinis, quo mundus redimendus eſt: eventum mente recondite dum ceteri mirantur tantum facta divinæ altudinis. Unde, *Ponite*, id eſt, in memoria habete, ſecundum illud: [Cant. 8] Pone me ut ſignaculum ſupra cor tuum. Ideo autem poſt oſtenſionem miraculi adjungit prædictionem futuri ſupplicii, ne ſubito veniens paſſio diſcipulos omnino concutiat. Unde Eccleſiaſticus: [Eccl. 11] In die bonorum ne immemor ſis malorum. Et ne aliquis proſperitatis tempore extollatur ſecundum illud:

A Ne glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperventura pariat dies. [Prov. 27] Et ideo Eccleſiaſticus: Nec in die honoris tui extollaris. [Eccl. 11] Sermones vero quos vult ad memoriam reduci, ſunt de paſſione. Unde addit: *Filius enim hominis futurum eſt ut tradatur in manus hominum. Tradatur*, inquam, ex clementia a Deo patre: Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, &c. [Rom. 8 — Chriſtus a diverſis diverſimode in paſſionem traditur.] Tradetur ex obedientia a ſeipſo: Pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam. [Iſa. 53] Tradetur ex malitia a Juda proditore: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet. [Matt. 26] Et in hoc implicat totam paſſionem. Et B quoniam hoc erat occultum myſterium, ideo additur: *At illi ignorabant verbum iſtud, & erat velatum ante eos, ut non ſentirent illud:* quia adhuc rudes erant & animales, nec intelligebant præterita a Deo facta, nec futura. Unde Eccleſiaſticus: Qui ignorat præterita, & futura nullo ſcire poteſt nuntio. [Eccl. 8] Immo & quia adhuc non erant perfecte eruditi, ideo additur: *Et timebant eum interrogare de hoc verbo.* Nondum enim audierant ab illo illud Joannis: Jam non dicam vos ſervos, quia ſervus neſcit quid faciat Dominus ejus, &c. [Joan. 15] Hujus autem ignorantiæ triplex erat ratio. Partim enim veniebat ex amore charitatis: C partim ex fide divinitatis: partim ex conſueto modo loquendi Chriſti in parabolis. Et hoc tangit Gloſſa Bedæ. [Beda tom. 5 lib. 3 in cap. 9 Lucæ.] Licet autem ſciret Dominus eos ignorare, prædixit tamen eis, ut poſtmodum narravit poſt Reſurrectionem, quando eos increpavit, infra: [Inf. 24] O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ, nonne hæc oportuit pati Chriſtum? &c. Unde hujus rationem reddit: Et nunc dixi vobis priuſquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis. [Joan. 14] Tum etiam ut, ſicut dictum eſt, in omni noſtra exaltatione doceat mortis & humilitatis noſtræ habere memoriam. Unde Eccleſiaſtes: Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis. [Eccl. 7]

Digitized by Google

Intravit autem cogitatio, &c. Hæc eſt tertia pars hujus partis, in qua agitur de miſſione Apoſtolorum, ubi poſt explicationem formæ prædicandi, & viæ proficiendi, explicatur norma præſidendi. Apoſtoli enim gerebant perſonam prædicatorum, virorum perfectorum, & prælatorum. Quoniam autem prælatis ad plebem regendam ſunt neceſſaria tria, ſcilicet humilitas animi, æquanimitas zeli, & perſpicacitas judicii: ideo pars iſta tres habet partes. In quarum prima informat ad animi humilitatem, in ſecunda ad zeli æquanimitatem, ibi: *Factum eſt autem dum complerentur, &c.* In tertia ad judicii peſpicacitatem, ibi: *Factum eſt autem ambulantibus illis, &c.* Prima pars habet duas. Primo enim informat ad humilitatem reſpectu domeſticorum, ſecundo vero reſpectu extraneorum, ibi: *Reſpondens autem Joannes dixit*. In perſuaſione autem humilitatis ad domeſticos habenda, tria introducuntur ab Evangeliſta: Primum eſt laudandæ humilitatis occaſio propter ſuum contrarium: Secundum eſt laudativa manuductio per ſenſibile exemplum: Tertium eſt perfectæ laudis concluſio per diffinitivum judicium. Primo ergo introducitur laudandæ humilitatis occaſio, & hoc propter ſuum contrarium repellendum, cum dicit: *Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major eſſet.* Et nota quod Lucas dicit in eis cogitationem intraſſe, & Marcus dicit eos diſputaſſe: Matthæus dicit eos Dominum interrogaſſe. Non eſt contradictio, quia hoc totum potuit eſſe, ut primo intraret cogitatio, deinde ſequens diſputatio, & poſtremo ad Magiſtrum deferretur quæſtio. Et quod unus Evangeliſta reticet, alius dicit. Hæc autem cogitatio via erat ad ſuperbiam, & intraverat in eos ex corruptione antiqua. De qua dicitur: Senſus & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua, & maxime ad ſuperbiam. Quia ſicut dicitur. Superbiam numquam in tuo ſenſu, aut in verbo dominari permittas, in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio. Ideo viro ſuperba cogitanti dicitur: Quid te elevat cor tuum, & quaſi magna cogitans, attonitos habes oculos? Tales erant tunc Apoſtoli contra conſilium Eccleſiaſtici: Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne forte elidatur virtus tua. Iſta autem ſuperba cogitatio habuit ingreſſum ex hoc, quod tres diſcipulos duxerat in montem ſecum. Et tamen ſibi Petro dixerat: Tibi dabo claves regni cælorum. Ideo quidam volebant Joannem Petro parificare, alii volebant Petrum præferre. Et hoc eſt quod dicitur in gloſſa: Quia viderant Petrum, &c.

Prælatis tria ſunt neceſſaria. — *Humilitatis ratio erga domeſticos.* — *Marc. 9* — *Matt. 18* — *Gen. 8* — *Job. 4* — *Job. 15* — *Eccl. 6* — *Matt. 16* — *Gloſſa int. 9 Luca ſuper illud: Intravit cogitatio, tom. 5*

Secundo vero adjungitur laudativa manuductio per ſenſibile exemplum, cum additur: *At Jeſus videns cogitationes cordis illorum*, tamquam verus Deus ſecundum illud: Homo enim vidit ea quæ patent, Dominus autem intuetur cor. Et Eccleſiaſticus: Oculi Domini multo plus lucidiores ſunt per ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes. Et quia cogitationem videbat eſſe viam ad morbum, ideo tamquam ſapiens medicus apponit remedium, cum ait: *Apprehendit puerum, & ſtatuit illum ſecus ſe*, tamquam ſibi conformem & propinquum. Unde dicebat: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium enim eſt regnum cœlorum. Et Oſeas: Quia puer Iſrael, & dilexi eum. Et propter hoc dicebat ſapiens; Noli me reprobare a pueris tuis: quoniam ſervus tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ. *Secus ſe*, igitur parvulum ſtatuit, ut oſtendat, oportere fieri parvulum qui vult eſſe amicus Dei. Et hoc notat, cum ſubditur; *Et ait illis: Quicumque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me recipit*. In quo oſtendit tantum affectum ſe habere ad parvulos, & humiles, ut quod fit eis, reputet ſibi fieri. Unde dicet in judicio; Quamdiu feciſtis uni de his fratribus meis mini-

1 Reg. 16 — *Eccl. 23* — *Matt. 19* — *Oſee 11* — *Sap. 9* — *Matt. 25*

minimis, mihi feciſtis. Tales enim potiſſime acceptat. Secundum illud Pſalmiſtæ: Excelſus Dominus, & humilia reſpicit. Et ſecundum illud Iſaiæ: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu? &c. Ex hoc autem colligitur magna excellentia eſſe in parvulo, dum in eo recipitur Chriſtus, non ſolum ſecundum humilitatem humanam, verum etiam ſecundum auctoritatem divinam. Ad quam inſinuandam, addit, *Et quicumque me receperit, recipit eum qui me miſit*. Ex hoc colligitur, quod qui honorat & recipit parvulum Chriſti, recipit & honorat Deum. Magnus igitur eſt honor, & gloria parvulorum. Ex quo perſuadet eis, ne ambiant eſſe magni, ſed ſtudeant eſſe parvuli. Et ad hoc invitat Apoſtolus: In humilitate ſuperiores ſibi invicem arbitrantes. Sequitur, Hoc enim ſentite in vobis quod & in Chriſto Jeſu, qui cum in forma Dei eſſet. Subjungitur: Semetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens. Sic etiam faciebat Apoſtolus, ſecundum illud: Cum liber eſſem ex omnibus, omnium me ſervum feci. Et alibi: Facti ſumus parvuli in medio veſtri, tamquam ſi nutrix foveat filios ſuos.

Pſal. 137

Iſa. 66

Phil. 2

1 Cor. 9

1 Theſ. 2

Tertio vero ſubjungitur perfectæ laudis concluſio per diffinitivum judicium, cum ait: *Nam qui minor eſt inter vos omnes*, per reputationem & humilitatem. *Hic major eſt*, ſecundum divinam acceptionem & veritatem. Minimus ergo eſt maximus, & hoc quia ad magna præmia ordinatus, juxta illud infra: Qui ſe humiliat exaltabitur. Si hæc eſt per ſe vera, tamquam Dei ſententia, igitur qui magis ſe humiliat, ille major eſt: & qui maxime, ille eſt maximus. Et ratio hujus eſt, quia quanto ſumus humiliores, tanto ſumus a tumore ſuperbiæ inaniores: & quanto inaniores a tumore ſuperbiæ, tanto pleniores dilectione; & quanto hac pleniores, tanto majores. De ipſa enim ſcribitur: Major autem horum eſt charitas. Et ideo

Inf. 18

1 Cor. 13

A ideo dicitur: Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam. Et rurſus: Magnus eſt judex, & potens in honore: ſed non eſt major illo qui timet Deum. Vel ideo minor eſt major, quia quanto quis humilior, tanto Chriſto ſimilior, & per hoc tanto ei proximior. Chriſtus autem eſt maximus, ſed quanto aliquis maximo propinquior, tanto major. Quanto quis ergo minor, tanto major, & hoc eſt quod ipſe innuit infra; Ego autem in medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat. Et ideo dicebat: Qui major eſt in vobis, fiat ſicut junior: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Et: Si quis vult primus eſſe, erit omnium noviſſimus, & omnium miniſter: quia dicitur: Sic erunt noviſſimi primi & primi noviſſimi. Et propter hoc Paulus attendens hæc, dicebat: Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus. Et item: Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc. Ergo inter viros ſpirituales non debet eſſe contentio de primo loco, ſed de poſtremo: quia ille honorabilior, ſicut dicitur infra: Cum vocatus fueris ad nuptias, vade, recumbe in noviſſimo loco, &c.

Eccl. 3

Idem 10

Infra 22

Marc. 9

Matt. 20

B

1 Cor. 15

Epheſ. 3

Infra 14

Reſpondens autem Joannes, &c. Poſt doctrinam humilitatis ad domeſticos, docet humilitatem habendam ad extraneos. Circa hujus inſinuationem, tria introducuntur. Primo enim introducitur ex parte viri extranei operatio virtutis: ſecundo vero ex parte diſcipuli prohibitionis temeritas: tertio vero ex parte Magiſtri perſuaſio humilitatis. Primo ergo introducit operationem virtutis, ex parte viri extranei, cum dicit: *Reſpondens autem Joannes dixit: Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo eiicientem dæmonia*. Quia enim Dominus perſuaſerat humilitatem, volens ſcire Joannes, utrum documentum ad extraneos ſe extendat: ideo reſpondet, & hunc extraneum mirabilia facientem introducit. Extranei autem a Chriſto poſſunt miracula facere, ſecundum illud: Multi dicent mihi

Humilitatis ratio erga extraneos.

C

mihi illa in die: Domine, Domine. Sequitur: Et in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus. Et tunc confitebor illis: Subjungitur: Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Hoc autem fit quando quis habet fidem nominis Chriſti, ſine charitatis amore, ſecundum illud: Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Et hoc eſt, quia charitas eſt illa quæ facit amicum Chriſti. In hoc autem apparet virtus nominis Chriſti maximæ efficaciæ, dum talia operatur invocatum ab extraneis, ut merito ſecundum illud: In nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Unde infra: Domine, etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo?

Matt. 7

1 Cor. 13

Phil. 2

Infra 10

Secundo vero introducit prohibitionis temeritatem ex parte diſcipuli, cum ait: *Et prohibuimus eum*, ſcilicet ego cum aliis: quod non fuit abſque nota præſumptionis, quoniam dicitur: Noli prohibere benefacere eum qui poteſt: ſi vales, & ipſe benefac. Quia vero frequenter quod fit typo ſuperbiæ, palliatur zelo juſtitiæ, ideo adjungit: *Qui non ſequitur nobiſcum*. Et ideo non eſt dignus ut ſit nobis ſimilis in opere miraculorum, qui non eſt ſimilis in impletione conſiliorum. In hoc autem latebat elatio, quaſi diceret illud Iſaiæ: Qui dicunt, recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es. Et apparebat æmulatio illa, de qua dicitur de viris, qui prophetaverunt in caſtris, abſente Moyſe, quod dixit Joſue filius Nun: Domine mi Moyſes prohibe eos. At ille; Quid, inquit æmularis pro me? Unde Joannes erat præcipuus amator Domini, & honoris ejus æmulator, omnem qui Dominum non amat, a prædicatione nominis Chriſti excludere volebat. Unde Beda in Gloſſa; Joannes diligens Dominum, & a Domino dilectus, excludendum putat a beneficio, qui non utitur obſequio. Verumtamen fallebatur: Quia ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuntietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.

Prov. 3

Iſa. 65

Num. 11

Beda tom. 5 lib. 3 in cap. 9 Lucæ.

Phil. 1

Tertio quantum ad perſuaſionem humilitatis ex parte Magiſtri adjungit; *Et ait illis Jeſus: Nolite prohibere*, ſed potius humiliter ſuſtinere licet imperfectum: Quia; Debemus nos firmiores, imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere. Et maxime quando infirmus non eſt veritatis adverſarius. Propter quod addit, *Qui enim non eſt adverſum vos, pro vobis eſt*. Et ideo iſte utilis eſt nobis, & tolerabilis, cum nos non impugnet, ſed adjuvet. Unde in Eccleſiaſtico; De ea re quæ te non moleſtat, ne certes. Sed & huic videtur contrarium illud; Qui non eſt mecum, contra me eſt; & qui non congregat mecum, diſpergit. Sed iſte non erat cum Domino neque ſequebatur eum: ergo erat ei contrarius & diſcipulis ejus. Quo modo ergo erat pro eis? Ex quo datur, intelligi quod in Eccleſia tria ſunt genera prædicatorum. Quidam ſunt paſtores veri, & hi quærunt ſolum Dei honorem, & ſubditorum ſalutem, ſecundum illud; Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Et iſti ſunt excipiendi & honorandi, & ii ſunt imitatores Chriſti, ſicut Timotheus Apoſtoli; Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ ſunt Jeſu Chriſti. Experimentum autem ejus cognoſcite, quia ſicut Patri Filius mecum ſervivit in Evangelio. Quidam vero ſunt mercenarii, qui pro commodo prædicant, tamen vera & bona, de quibus dicitur; Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt. Et iſti tolerandi. Quidam ſunt lupi ſicut hæretici, qui in doctrina veritatis a Chriſto diſcordant de quibus dicitur; Lupus rapit, & diſpergit oves. Et in actibus; Intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi, & iſti ſunt arcendi. Et de talibus intelligitur illud Matthæi. De ſecundis tantum loqui.

Rom. 15

Eccl. 11

Matt. 12

Tria genera prædicatorum.

Joan. 10

Phil. 2

Joan. 10

Phil. 2

Act. 20

Matt. 12

loquitur in propoſito. Unde; *Marc. 9.* Nemo eſt qui faciat virtutem in nomine meo, & poſſit cito male loqui de me. *Act. 19.* Unde in Actibus; Habetur de illis filiis Scevæ quod tentaverunt invocare nomen Domini Jeſu. Et ſubditur quod ſpiritus nequam dixit eis; Jeſum novi, & Paulum ſcio: Vos autem qui eſtis? Sequitur: invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa.

Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis ejus. Poſtquam informavit Apoſtolos & Prælatos Eccleſiæ ad humilitatem animi; informat hic ſecundo ad æquitatem zeli. Et habet hæc pars duas. In quarum prima introducitur occaſio zeli deordinandi. In ſecunda vero adjungitur correptio zeli deordinati, per quam informentur ad zeli æquitatem. Et incipit ſecunda ibi. *Cum vidiſſent autem diſcipuli ejus.* Occaſio autem zeli deordinandi, ex tribus ortum habuit, ſcilicet ex Domini neceſſitate, qua hoſpitio indigebat; & diſcipulorum auctoritate, qua hoſpitium requirebant: ex Samaritanorum inhumanitate, qua hoſpitium denegabant. Primo igitur introducitur neceſſitas Domini, qua hoſpitio indigebat, quia tempus peregrinationis ejus advenerat, quod notat cum dicit: *Factus eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis ejus*, id eſt dum appropinquaret tempus paſſionis ejus, per quam debebat aſſumi in cœlum poſt Reſurrectionem. Unde Pſalm. de Reſurrectione, *Pſalm. 21.* inſcribitur de ſuſceptione matutina. *Joan. 13.* Sciens Jeſus quia venit hora ejus, &c. Dum adveniret paſſionis tempus, conveniens erat accedere ad patiendi locum. Et ideo adjungit; *Et ipſe faciem ſuam firmavit ut iret in Hieruſalem*, ad patiendum. Quia dicitur infra; *Luc. 13.* Non capit prophetam perire extra Hieruſalem. Ideo illuc, tamquam ad locum confuſionis, & improperii, volebat accedere. Propter quod ſignanter præmittit quod faciem firmavit, ſcilicet per conſtantiam, & divinam patientiam, ſecundum illud: *Ezech. 3.* Ecce de- A di faciem tuam valentiorem, ſpeciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum; Ut adamantem, & ſilicem dedi faciem tuam. Vere firma erat facies quæ ſolum non fugit, ſed etiam ad mortis opprobrium non concuſſa acceſſit, ita quod oportebat eum per terram alienigenarum tranſire, juxta illud quod dicitur infra: *Infra 17.* Dum iret Jeſus in Hieruſalem, tranſibat per mediam Samariam & Galilæam. Et ita oportebat eum mendicare aliena hoſpitia, juxta illud: *Hierem. 14.* Quare quaſi colonus es futurus in terra, & quaſi viator declinans ad manendum.

B Secundo adjungitur auctoritas diſcipulorum, qua hoſpitium requirebant, cum ait; *Et miſit nuntios ante conſpectum ſuum.* Decet enim magnum Dominum habere nuntios præcurſores. Juxta quod dicitur; *Malac. 3.* Ecce ego mitto Angelum meum, id eſt, nuntium qui præparabit viam ante faciem meam. Sic etiam legimus de *Geneſ. 32.* Jacob quod miſit nuntios ante ſe. Et quia boni nuntii fideliter & velociter exequuntur imperium Domini, ideo additur. *Et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi.* Samaritani iſti fuerunt coloni poſiti in civitatibus Samariæ *4 Reg. 17.* pro filiis Iſrael in Aſſyrios tranſlatis, ſicut dicitur quod Rex Aſſyriorum C adduxit de Babylone & de Cutha &c. Sequitur; Et collocavit eos in civitatibus Samariæ pro filiis Iſrael, qui poſſederunt Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus, & de iſtis ſubditur poſtmodum ibidem, quod fuerunt timentes Dominum, *Ibidem* ſed nihilo minus & idolis ſuis ſervientes. In horum civitatem intraverunt non ſua voluntate, cum dicatur quod Judæi non coutuntur Samaritanis, *Joan. 4.* ſed vel neceſſitate compulſi, quæ legem non habet, ſive de mandato Domini ſpeciali. Nam in miſſione Apoſtolorum dicitur; *Matth. 10.* In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis, ſed illud dicitur ad prædicandum, non autem ad hoſpitium requi-

Joan. 4 quirendum. Nam de hac civitate dicitur quod diſcipuli ejus abierant in civitatem ut cibos emerent, & hoc de mandato Domini faciebant, qui oſtendebat nullum hominem contemnendum, ſed quemlibet amandum ut proximum, ſicut infra dicitur de Samaritano in parabola quod *Inf. 10* proximus fuit illi, qui incidit in latrones.

Tertio adjungitur inhumanitas Samaritanorum, qua hoſpitium denegabant, cum dicitur: *Et non receperunt eum.* Cum tamen ipſe eſſet Dominus eorum, ut impleretur illud: *Joan. 1* In propria venit, & ſui eum non receperunt. Similis fuit inhumanitas inhumanitati illorum de Gabaa ad *Jud. 19* Levitam. Dicitur enim quod ſedebant in platea civitatis, & nullus eos recipere volebat hoſpitio. Iſti Samaritani non admittebantur a Judæis ad cultum Dei. Et ideo euntibus in Hieruſalem erant contrarii. Et propterea ſubditur: *Quia facies ejus erat euntis in Hieruſalem* id eſt, quia manifeſte hoc cognoſcebant quod iret in Hieruſalem ad colendum Deum, juxta ritum Judaicum. Unde mulier *Joan. 4* Samaritana dixit ei: Domine, Patres noſtri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, ubi adorare oportet. Et inter Judæos & Samaritanos de loco orationis erat contrarietas. C Sicut etiam ſpiritualiter nunc contingit quod viri ſpirituales & colentes Deum, deridentur & deſpiciuntur & abiiciuntur ab iis, qui amant *Pro. 14* mundum. Unde: Ambulans recto itinere & timens Dominum deſpicitur ab eo qui infami graditur via. Et alibi: Si communicabit lupus cum agno aliquando, ſic peccator *Eccl. 13* juſto. Unde: Dixerunt impii: cir- *Sap. 2* cumveniamus juſtum. Sequitur: Quoniam contrarius eſt operibus noſtris. Et paulo poſt: Gravis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius & immutatæ ſunt viæ ejus. Qui enim habent diſſimilitudinem vitæ, non facile habent ſocietatem viæ; Et propterea Samaritani odientes Hieruſalem, eunti in Hieruſalem nolebant præſtare humanitatem.

Cum autem vidiſſent diſcipuli, &c. Poſita occaſione zeli deordinandi; ſubjungit correptionem zeli deordinati. Circa quam tria introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet indignatio reprehenſibilis, increpatio rationalis, informatio memorialis. Primum fuit in diſcipulorum animo; ſecundum fuit in Domini verbo: tertium fuit in Dominico facto. Primo igitur, quantum ad indignationem reprehenſibilem in diſcipulorum animo dicitur: *Cum vidiſſent autem diſcipuli ejus Jacobus & Joannes. Vidiſſent*, inquam B illius civitatis crudelitatem. Ita ut poſſent dicere illud: Vidi iniquitatem & contradictionem in civitate. *Pſal. 54* Et iterum: Zelavi ſuper iniquos pacem peccatorum videns. *Pſal. 72* Unde indignatione commoti ſunt, quia Dominum, cujus majeſtatem in monte viderant cum Moyſe & Elia, ſic videbant deſpici in terra. Propter quod additur: *Dixerunt Domine, vis dicimus, ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos?* In quo oſtenditur indignationis furor, quo illi commoti erant, ut vellent perdere de terra. Ideo autem iſti duo præcipue hoc dixerunt, quia magni erant honoris Domini zelatores. Unde poterat de eis dici illud: Teſtimonium perhibeo de illis, *Rom. 10* quod æmulationem quidem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam; Sicut duo filii Jacob, Simeon, & Levi zelo injuriæ ſibi factæ commoti, deſtruxerunt urbem Sichimorum. Vel ideo hoc dicebant, quia ipſi fuerant cum Domino in monte, *Gen. 34* ubi cognoverant ejus poteſtatem, majeſtatem, & viderant Eliæ ſocietatem, & ideo ſimilem illis volebant ultionem facere, qualem Elias feciſſe legitur. Dixit Elias; Si homo Dei ſum, *4 Reg. 1* deſcendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta duos. Sequitur; Et devoravit eum; & quinquaginta.

Secundo vero quantum ad reprehenſionem rationabilem in Domini verbo ſubditur: *Et converſus increpavit illos.*

illos, *dicens: Neſcitis cujus ſpiritus eſtis*. Hoc dicit, quia ipſi credebant ſe moveri a ſpiritu rectitudinis: & ipſi movebantur zelo amaritudinis: quod non debebant facere, ſicut dicitur: *Jac. 3* quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſunt in cordibus veſtris, nolite gloriari & mendaces eſſe adverſus veritatem. Et propterea dicitur: *1 Joan. 4* Nolite omni ſpiritui credere: ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint; Spiritus enim Chriſti eſt ſpiritus manſuetudinis, ſecundum illud: *Iſa. 61* Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit me, ad annuntiandum manſuetis, miſit me: Et item: *Iſa. 42* Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum. Sequitur: Dedi ſpiritum meum ſuper eum. Subjungitur: Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. Et hunc ſpiritum debebant iſti habere tamquam boni diſcipuli & imitatores Magiſtri. Et propterea addit: *Filius hominis non venit animas hominum perdere, ſed ſalvare*. Quoniam hic adventus non erat juſtitiæ, ſed miſericordiæ ſecundum illud: *Joan. 3* Non miſit Deus filium ſuum in mundum, ut judicet mundum: ſed ut ſalvetur mundus per ipſum. Unde ab iſto ſuum nomen accepit, ut diceretur Jeſus ſecundum illud: *Matt. 1* Vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Et item: *Matt. 20* Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam in redemptionem pro multis. Et ideo qui ſpiritum Chriſti habet non debet expetere vindictam, ſed exhibere patientiam, ſecundum illud Ambroſii in Gloſſa: *Gloſſa in c. 9 Luc. 10. 5 ex Amb. in eodem c. 3* Perfecta, inquit, virtus non habet ſtudium ultionis. Nec ulla eſt iracundia charitatis ſed plenitudo. Ideo dicitur: *Rom 12* Non voſmetipſos defendentes chariſſimi ſed date locum iræ.

Tertio quantum ad informatiotionem memorabilem in Domini facto ſubditur: *Et abjerunt in aliud caſtellum*. In quo dedit formam diſcipulis, ut potius fugiant homines, A quam cum eis contendant. Juxta quod dedit formam diſcipulis ſuis: Cum autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam. *Matt. 10* Exemplum autem hujus habemus in Abraham & Loth in Geneſi, ubi dixit Abraham: Ne quæſo, ſit jurgium inter me & te. *Gen. 13* Fratres enim ſumus. Subjungitur: Si ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo. In quo docuit perfectam manſuetudinem, quæ decet Chriſti ſervos ſecundum illud: Servum autem Domini non oportet litigare, *2 Tim. 2* ſed manſuetum eſſe. Unde ſecundum illud: *Jac. 1* Sit omnis homo tardus ad iram. Ira enim viri, juſtitiam Dei non operatur. Si enim B noluit Dominus Majeſtatis, iraſci tantæ inhumanitati, quanto minus nos debemus alicui indignari? Et hæc potiſſime manſuetudo reperiri debet in præpoſitis Eccleſiæ. Unde Apoſtolus: *2 Tim. 4* Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina, quoniam in pſalmo dicitur: *Pſal. 89* Supervenit manſuetudo, & corripiemur. Et Seneca: Generoſus eſt animus hominis, facilius ducitur quam trahatur. *Rex apum aculeum non habet.* Unde ipſe dicit quod rex apum non habet aculeum.

Factum eſt autem, ambulantibus, &c. Poſt informationem Apoſtolorum ad normam præſidendi, quantum ad humilitatem animi, & æquanimitatem zeli: C hic tertio loco informat eos, quantum ad perſpicacitatem judicii. Et hoc per exemplum Jeſu Chriſti. *Perſpicacitas judicii.* Perſpicacitas autem judicii manifeſtatur in parte iſta tripliciter. Primo in repulſione duplicium. Secundo in advocatione ſimplicium, ibi: *Ait autem ad alterum, &c.* Tertio in redargutione mobilium, ibi: *Et ait alter, ſequar te Domine, &c.* Circa repulſionem duplicium introducuntur duo. Primum eſt ſimulatio ſimplicitatis. Secundum detectio duplicitatis. Primo ergo quantum ad ſimplicitatis ſimulationem, dicit; *Factum eſt autem ambulantibus illis in via*, ſcilicet diſcipulis ambulantibus cum Domino in via perfectionis ſicut dicitur

de

Digitized by Google

Gen. 6 de Noe: Noe vir juſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulavit. Et ſimiliter Dominus ad Abraham: Ambula coram me, & eſto perfectus. De qua via: Aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis. Hæc eſt via ambulate in ea. Et quia in hac via frequenter mali ſimulatione jungi volunt bonis, ideo additur: *Dixit quidam ad illum: Sequar te, quocumque ieris*. In quo oſtendebat ſe habere voluntatem ſequendi perfecte, cum tamen aliud in corde haberet, ſicut Simon magus, de quo dicitur: Cum baptizabantur viri & mulieres, tunc Simon & ipſe credidit; & baptizatus eſt, malo tamen corde & duplici ſicut ex ſequentibus patet. Unde Hieronymus: Iſte hac intentione volebat ſequi Jeſum, qua Simon magus deſiderabat habere poteſtatem miracula faciendi, ut de miraculis divitias lucraretur. Cujus contrarium docetur: Ne acceſſeris, inquit, ad illum duplici corde. Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum. Tales ſunt qui magna promittunt & parva faciunt. Contra quos dicitur: Noli citatus eſſe in lingua tua, & inutilis, & remiſſus in operibus tuis.

Gen. 17 · Iſa. 30 · Act. 8 · Hier. c. 5 in cap. 8 Matt. · Eccl. 2 · Eccl. 4

Secundo vero quantum ad duplicitatis detectionem adjungitur: *Et ait illi Jeſus; Vulpes foveas habent*, in quibus ſcilicet lateant, *& volucres cœli nidos*, in quibus pernoctent, *Filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet*, in quo miram oſtendit inopiam, quaſi diceret, ſe nolle habere comitem, qui terrena diligat. Unde infra: Qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus, hoc eſt, imitator perfectus. Unde Chryſoſtomus. Reſpondet Dominus ad mentem ejus, quaſi dicat: Quid me ſequeris propter pecunias, qui vides non tantum mihi diverſorium eſſe, quantum avibus? Simul etiam cum hoc notat eum de ſimulatione exteriori, quæ intelligitur in vulpe ſecundum illud quod dicitur de Herode; Ite & dicite vulpi illi. Et propterea per vulpes intelliguntur hæretici, quoniam tortuoſi, & ſubdoli ſunt, & ignem habent in caudis, ſicut dicitur de vulpibus Samſonis. Notat etiam eum de ſimulatione interiori in volucre, quæ alta petit, talis eſt ſuperbus ſicut dicitur; Si exaltatus fueris ut aquila, & ſi inter ſidera poſueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus. Et propter hæc duo Dominus oſtendit ejus conſortium repudiandum, quia ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret; ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus. Et propterea in exemplum imitationis factus eſt mendicus juxta illud; Propter vos egenus factus eſt, cum eſſet dives; ut illius inopia divites eſſetis. Unde imitatores Chriſti inopia Chriſti divites facti ſunt. Valde enim dives eſt, qui tantum habet quantum Rex cœli & terræ. Hujuſmodi autem eſt, qui nihil habet proprietate, & totum poſſidet charitate, ſicut illi: Tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes; Beatus qui terrenam foveam commutat in æternam aulam. Beati autem pauperes ſpiritu, &c. Simul etiam cum hoc attende, quod paupertas non eſt placita niſi ſimplex, contra doloſitatem vulpis & humilis contra elationem volucris: Unde Iſaias: Ad quem enim reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? ubi jungit paupertatem ſimplicitati & humilitati. Unde Auguſtinus; Quid prodeſt divitias reliquiſſe, cum miſer homo ſuperbior efficitur divitias contemnendo, quam fuerat poſſidendo? Nam ſuperbus odioſus eſt Deo & hominibus ſecundum illud: Tres ſpecies odivit anima mea. Sequitur: Pauperem ſuperbum, &c.

Inf. 14 · Chr. tom. 2 hom. 28 in Mat. · A Inf. 13 Vulpes. · Jud. 15 · Abd. 1 · 1 Cor. 1 · B · 2 Cor. 8 · 2 Cor. 6 · Mat. 5 · C · Iſa. 66 · Aug. in 9 Reg. cap. 5 tom. 1 · Eccl. 25

Ait autem ad alterum. Poſt repulſionem duplicium ſubditur hic advocatio ſimplicium, circa quam duo introducuntur. Primum eſt vocatio in-

innocentis, ſecundum eſt eruditio ignorantis. Primum igitur quantum ad innocentis vocationem dicitur; *Ait autem ad alterum: Sequere me*, ſicut Filius patrem: Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis. Vel ſicut diſcipulus Magiſtrum, ſicut dixit Dominus adoleſcenti conſilium requirenti: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Subjungitur: Et veni, ſequere me. Et hunc diſtincte vocabat ſicut Petrum: Tu me ſequere. Et ſignanter *alterum* dicit, quia alterius erat diſpoſitionis: erat autem ſimplex & humilis: ad quod deſignandum adjungit; *Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primum ire & ſepelire patrem meum*. In quo apparet puritas, quia non celabat cordis affectum, non refutabat conſilium. Non enim reſpuit eſſe diſcipulus, ſed expleta paterni funeris pietate, liberior hunc aſſequi deſiderat. Apparet etiam humilitas, quam mortuo patri impendere volebat obſequium, juxta illud: Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi dominis ſerviet, his qui ſe genuerunt. In opere & ſermone & omni patientia, &c. Ad hoc enim movebat eum obedientia divini præcepti: Honora patrem tuum. Movebat etiam clementia animi: ſepelire enim mortuum, opus eſt miſericordiæ, de qua commendatur Tobias; Cum rex multos occideret ex filiis Iſrael Tobias ſepeliebat corpora eorum. Movebat etiam conſuetudo laudabilis, ſecundum illud: In mortuum produc lacrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ſecundum judicium contege corpus illius, & non deſpicias ſepulturam illius. Unde apparet, quod non dixit hoc ex carnalitate, ſed ex quadam pietate & humilitate, ſicut Eliſeus dixit Eliæ; Oſculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & ſic ſequar te.

Hier. 3. — Matt. 19 — Joan. 21. — Eccl. 3. — Exod. 20. — Tob. 1. — Eccl. 38. — 3 Reg. 19

Secundo vero quantum ad ignorantis eruditionem ſubditur; *Dixitque ei Jeſus: Sine ut mortui ſepeliant* A *mortuos ſuos*. In quo primo erudit eum peccatorum conſortium declinare. Nam mortui vocantur hic peccatores & infideles. Unde; Vos cum eſſetis mortui delictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis &c. talium conſortium deſerendum eſt viro ſancto, ſecundum illud; Quæ communicatio ſancto homini ad carnem; ideſt ad peccatorem & infidelem. Unde quantumcumque ſit conjunctus, tamen ſit deſerendus, maxime cum impedit bonum. Unde; Qui dixerit patri ſuo, & matri ſuæ; Neſcio vos; & fratribus ſuis; Ignoro illos, ſequitur; Hi cuſtodierunt judicia tua o Jacob, & legem tuam o Iſrael. B Erudit etiam eum, minora bona pro majoribus poſtponenda eſſe. Unde Ambroſius docet minora bona pro utilitate majorum eſſe prætermittenda. Majus eſt enim animas mortuorum prædicando ſuſcitare, quam corpus mortui in terra abſcondere. Et propterea ſubdit; *Tu autem vade, & annuntia regnum Dei*, quaſi dicat, minus bonum pro majori intermitte. Juxta quod dicitur; Exerce temetipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis eſt, &c. Ex quo apparet, quod opera pietatis ſpiritualis, omnino ſecundum ſententiam Apoſtoli, & Domini ſunt corporalibus operibus anC teponenda. Quod enim pietatis majus opus, quam ſepelire mortuum, & hoc, patrem proprium? & tamen Chriſtus vult pro prædicationis officio hoc dimitti. Propter quod dicebant Apoſtoli; Non eſt æquum, nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Quanto enim anima melior eſt corpore, tanto melius eſt animam paſcere prædicando quam corpus, alimenta miniſtrando. Vel maxime quia plures ſunt idonei ad ſepulturam quam ad dandam doctrinam. Unde Apoſtoli dicebant. Conſiderate, fratres, viros ex vobis boni teſtimonii, &c. Subditur: Quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos vero orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus. Quia dicitur; Maria opti-

Mortui. Eph. 2 — Eccl. 13 — Deut. 33 — Ambr. to. 3 lib. 6 in hunc locum ca. 9 Lucæ. — 1 Tim. 4 — Act. 6 — Act. 6 — Luc. 10

optimam partem elegit. Et ideo Daniel: *Dan. 12* Qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ, &c. Et nota quod dicit: *Annuntia regnum Dei*, volentibus *Matth. 5* ſcilicet pœnitere. Juxta quod dicebat Chriſtus: pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Sicut ergo eſt magnum peccatum, cum indigenti dives non dat eleemoſynam: ita majus eſt peccatum, cum ſciens non communicat *Prov. 11* doctrinam. Unde: Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis. Ideo dicit; Nuntia, non abſcondas.

Et alter ait: *Sequar te*, *&c.* Poſt repulſionem duplicium & advocationem ſimplicium, ſubjungit hic redargutionem mobilium, circa quam duo introducuntur. Primum eſt vacillatio voluntatis: ſecundum redargutio mobilitatis. Primo igitur, quantum ad voluntatis vacillationem præmittit; *Et ait alter*: *Sequar te Domine*. Ecce voluntas adhærendi Deo, tamquam Magiſtro. Attendebat enim conſilium illud Domini- *Joan. 8* cum: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. Et in Eccleſiaſtico: *Eccl. 23* Gloria magna eſt ſequi Dominum. Sed in hac voluntate fortis non erat, propter quod addit: *Sed permitte mihi primum renuntiare his qui domi ſunt*, ex quo apparet quod adhuc efficiebatur erga ſuos. Contra id *Pſalm. 44* quod dicitur: Obliviſcere populum tuum & domum patris tui. Non erat *Gal. 1* hic ſimilis Paulo, qui dicebat: Cum placuit ei, qui me ſegregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam. Sequitur: Continuo non acquievi carni & ſanguini. Ideo hic eſt parentibus renuntiandum, quia carnales amici ſpiritualibus conſiliis adverſantur. Et ideo caro, & ſanguis tamquam adverſarii non ſunt *Matt. 10* admittendi. Et ideo dicitur: Non veni pacem mittere, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem adverſus patrem ſuum. Sequitur: Et inimici hominis, domeſtici ejus. Et ideo eis dicitur in perſona boni re- *Hier. 12* ligioſi. Reliqui domum meam, dimiſi hereditatem meam. Non talis

A iſte, quia oculum habebat ad domeſticos. Huic ſimiles ſunt religioſi, curioſi de factis conſanguineorum, contra quod Beda in Gloſſa: Sic diſcipulus Dominum ſecutus arguitur, *Beda tom. 5 lib. 3 in c. 9 Lucæ* vel quod domui renuntiare velit, quid fiet illis, qui nulla utilitate ſæpe viſitant domos, quas reliquerant? Tales non attendunt quod dictum eſt Abrahæ: Egredere de ter- *Gen. 12* ra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtravero tibi.

Secundo vero quantum ad redargutionem mobilitatis, adjungit: *Ait ad illum Jeſus*: *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum*, id eſt, ad divinæ B perfectionis & prædicationis exercitium, quod recte per aratrum deſignatur propter culturam & fructum, juxta illud: Arabit Judas, & con- *Oſee 10* fringet ſibi ſulcos Jacob. Nemo, inquam, talis exiſtens, *& reſpiciens retro*, id eſt, ad mundum, *aptus eſt regno Dei*, id eſt, ad regnum Dei poſſidendum. Quia ſecundum illud: Nemo militans Deo, implicat ſe *2 Tim. 2* negotiis ſæcularibus, ut ei placeat cui ſe probavit. Cujus rei figura *Gen. 19* præceſſit in uxore Loth, quæ reſpiciens poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis. Quia talis homo efficitur inu- *Inf. 17* tilis & ſterilis. Et ideo dicitur infra: Qui fuerit in agro non redeat retro. Memores eſtote uxoris Loth. Talis C homo non eſt aptus ad regnum, ſed potius ad opprobrium. Unde: Me- *2 Pet. 2* lius enim erat illis non recognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contingit enim eis illud veri proverbii. Canis reverſus ad ſuum *Prov. 26* vomitum, &c. Quod recte intelligi poteſt de recidivantibus, & apoſtatantibus. Et ideo e diverſo ſuadet: Eſto firmus in via Domini. *Eccl. 5* Talis erat Apoſtolus, ſicut dicitur: Quæ retro ſunt obliviſcens *Phil. 3* ad ea vero quæ ſunt priora, extendens, meipſum ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis. Et ideo ipſe monebat: In cha- *Eph. 4*

ritate

Digitized by Google

ritate radicati & fundati, ut poſſitis comprehendere, &c. Sciebat enim a Domino dictum eſſe: Qui perſeveravit uſque in finem, hic ſalvus erit. Ad hoc potiſſime Scriptura nos invitat. Unde per totam legem & prophetas prohibet filiis Iſrael, ne revertantur in Ægyptum, id eſt, ne de divino ſervitio convertatur homo ad mundum. Unde & propter illud delictum fere omnes filii Iſrael, a Domino in deſerto interfecti fuerunt.

Matt. 10

Num. 14

CAPUT X.

Poſt hæc autem deſignavit Dominus, &c.] Expedita parte de miſſione Apoſtolorum, hic ſubditur pars de miſſione diſcipulorum ad modum minorum prælatorum. Habet autem hæc pars tres, in quarum prima agit de forma prædicandi: in ſecunda vero de forma vivendi: *Et eccce quidam*. In tertia de forma orandi. Infra: Et factum eſt cum eſſet in quodam loco, &c. Prima pars habet tres, in quarum prima præmittitur miſſio diſcipulorum comitantium: in ſecunda vero additur informatio euntium, ibi: *Nolite portare neque ſacculum, &c.* In tertia ſubditur conſolatio redeuntium, ibi: *Reverſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, &c.* Mittuntur autem diſcipuli cum auctoritate divini imperii. Informantur ex veritate divini magiſterii. Conſolantur ex familiaritate divini contubernii. Mittit autem diſcipulos Dominus ad prædicandum hoc ordine. Primo deſignando eos ſecundum debitum numerum: ſecundo præmittendo deſignatos in omnem civitatem & locum: tertio in accelerando præmiſſos ad ſalutem electorum: quarto in confirmando acceleratos contra rabiem perſecutorum. Primo ergo quantum ad diſcipulorum deſignationem ſecundum debitum numerum dicit: *Poſt hæc autem deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos*. Deſignavit utique id eſt, ſignanter elegit ſecundum illud: Ego elegi

Diviſio.

Inf. eod.
Inf. 11

Joan. 15

A vos, & poſui vos, &c. Unde in gloſſa: Sicut in Apoſtolis forma eſt Epiſcoporum, ſic in ſeptuaginta duobus forma eſt presbyterorum ſecundi ordinis. Iſti debent a Deo deſignari, id eſt, ad honorem aſſumi ſecundum illud: Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo quemadmodum & Aaron. In cujus deſignationis teſtimonium debent eſſe ſignati ſignaculo ordinis characteris ſacerdotalis, tonſuræ, & totius diſciplinæ, & converſationis ſanctiſſimæ, ut appareat illos eſſe de numero illorum de quibus dicitur: In quo, ſcilicet ſpiritu, ſignati eſtis, in die redemptionis. Deſignavit autem eos in
B numero ſeptuaginta duos ſecundum quod deſignati fuerant in veteri teſtamento, in ſeptuaginta palmas, ubi dicitur quod in Elim erant duodecim fontes aquarum, quoad Apoſtolos, & ſeptuaginta palmæ quoad diſcipulos. Et in numeris ſignati fuerunt in ſeptuaginta viris, quibus dedit Dominus Spiritum ſanctum prophetandi, ubi dicitur: Locutus eſt Dominus ad Moyſen, auferens de ſpiritu qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta viris. Sequitur: Qui prophetaverunt, nec ultra ceſſaverunt. Remanſerant autem in caſtris duo viri. Subjungitur: Super quos requievit ſpiritus. Nam & ipſi deſcri-
C pti fuerant. In quo hi expreſſe figurati ſunt. Ratio autem, quare iſti fuerunt ſeptuaginta duo, litteralis fuit: Ut, quemadmodum Apoſtoli prædicantes duodecim tribubus duodecim erant, ſic iſti ſeptuaginta duo. Secundum quod in Gloſſa dicitur: Septuaginta duo mittuntur, qui totidem gentibus linguarum Evangelium prædicarent ſecundum myſticum intellectum: quia continet in ſe ſepties denarium & binarium: in quo ſignatur ſeptiformis ſpiritus donatus eorum miniſterio ad impletionem decalogi, & duorum præceptorum charitatis. Vel quia ſeptuaginta duo continent horas trium dierum, quia fidem Trinitatis prædicare debebant, ſicut dicitur in Gloſſa, ſecundum tri-

Gloſſ. in cap. 10 Lucæ 10. 5

Hebr. 5

Eph. 4

Exod. 15

Num. 11

Gloſſa in 10 cap. Luca 10. 9

Digitized by Google

triduanum circuitum ſolis Chriſti, A ſcilicet Incarnationis, Paſſionis, Reſurrectionis.

Secundo quantum ad deſignatorum præmiſſionem ante ſuum conſpectum ſubditur: *Et miſit illos binos, ante faciem ſuam. Miſit*, inquam auctoritate divina quia ſicut dicitur: *Joan. 10* Sicut me miſit Pater, & ego mitto vos. Binos autem miſit ad litteram, ut ſe mutuo cuſtodirent & adjuvarent, *Eccl. 6* ſecundum illud: Melius eſt duos eſſe ſimul, quam unum: habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ. *Beda to. 5 lib. 3 in Luca c. 10* Vel ſecundum ſpiritualem intelligentiam, ut dicit Beda, per hoc quod binos mittit, innuit, quod nemo prædicationis officium ſuſcipere B debet, qui erga alium charitatem non habet. In cujus rei deſignationem *Cant. 4* dicitur: Dentes tui, id eſt prædicatores, quorum eſt maſticare cibum parvulis, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. In hujus etiam rei figuram, *Geneſ. 6* ut dicit Gloſſa: animalia bina fuerunt in arca Noe. Et quoniam hæc miſſio non erat, niſi ſicut quædam præparatio ad Chriſtum, ideo addit: *In omnem civitatem & locum, quo erat ipſe venturus*. Unde ſicut præcones præcedebant ſecundum illud: *Iſa. 40* Parate viam Domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri. Unde Gloſſa: C Ubi verba prædicationis præcurrunt, venit Dominus ad mentis habitaculum.

Tertio quantum ad præmiſſorum accelerationem ad ſalutem electorum ſubditur: *Et dicebat illis, Meſſis quidem multa*, id eſt, turba ad converſionem parata: Unde: Quando Sa- *Joan. 4* maritani crediderunt, Dominus dixit: Videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem. Hæc meſſis ſeminata fuit in lege naturæ, crevit autem in lege figuræ, ſed eſt collecta in tempore gratiæ. Unde dicitur: *Idem 4* Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis. Hujus autem meſſis duplex eſt collectio, ſcilicet univerſalis in tempore ultimo, de qua dicitur Angelo: Mitte *Apoc. 14* falcem tuam & mete, quia venit hora ut metatur quoniam aruit meſſis terræ. Alia eſt collectio ſeu meſſio particularis in prædicatione Evangelii. Sed quia pauci ſunt boni meſſores, ideo ſubdit: *Operarii autem pauci*, ſignanter dicit *operarii*, quia ad hoc quod falx prædicationis meſſem colligat, neceſſe eſt quod manus operis eam teneat, juxta quod dicit Gregorius: Ad hoc ut ſervetur *Gregorius in Ezech.* veritas prædicandi, neceſſaria eſt altitudo vivendi. Tales qui faciunt quod ore dicunt, ſunt operarii, & a Domino remunerandi ſecundum illud: Voca operarios & redde illis *Matt. 10* mercedem. Sed pauci ſunt operarii ſtudioſi, plures autem ſunt malitioſi ſecundum illud: Pſeudo-Apoſtoli, *2 Cor. 11* ſicut operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. Plurimi autem ſunt deſidioſi. Unde dixit Dominus operariis: Quid hic ſtatis tota die otioſi? Sunt plurimi ſimiles *Matt. 20* illis de quibus: Dicunt & non fa- *Matt. 23* ciunt. Alligant autem onera gravia & importabilia. Sequitur. Digito autem ſuo nolunt ea movere. Et quoniam meſſis amittitur, quando boni operarii deſunt, ideo addit: *Rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam*, id eſt, prædicatores bonos, qui gladium divini verbi, quo ſegetes metuntur, non tantum in ore, ſed etiam in manu portent. Unde de bonis prædicatoribus dicitur: Exultationes Dei in *Pſalm 149* gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eorum. Unde prædicatio eſt gladius, qui niſi manu teneatur, non terret adverſarium. Quod bene figuratum eſt de reædificantibus Hieruſalem: ubi dicitur quod *Neem. 4* unuſquiſque una manu faciebat opus, & altera tenebat gladium. Tales operarii dantur divinitus. Secundum *Geneſ. 2* quod eſt ſignatum, quod Deus poſuit hominem in paradiſo voluptatis, ut operaretur & cuſtodiret illum: & ideo ſunt a Domino poſtulandi, ut eos conducat promittendo, conductos

Digitized by Google

ductos mittat præcipiendo ſecundum A illud: Qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam. Conventione autem facta, &c. *Mat.* 20

Quarto autem, quantum ad acceleratorum confirmationem, contra rabiem perſecutorum ſubdit: *Ite*: *Ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos*. *Ite*, ſcilicet expedite, ſicut animalia illa. *Ezech.* 1 Animalia ibant, & revertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis. Et in Proverbiis: *Prov.* 6 Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum. Vel, *ite*, id eſt, pro ſalute omnium periculis vos exponite ſecundum illud: *Joan.* 10 Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus. Mercenarius, &c. Sequitur: Videt lupum venientem, & dimittit oves & fugit. Quaſi diceret, ita ad luctum, ut reportetis gaudium B ſecundum illud: *Pſalm* 125 Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua: venientes autem venient cum exultatione, &c. Vel, Ite ad periculum, ut reportetis triumphum ſecundum illud: *Joſue* 1 Tranſite armati ante fratres veſtros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis. Et quia fortiſſima armatura eſt manſuetudo & patientia, ideo dicit: *Sicut agnos inter lupos*. id eſt, ſicut pios, humiles, & manſuetos inter impios, ſuperbos, & malignos. Ut illos manſuetudine vincatis, ſicut & Chriſtus fecit, ſecundum illud: *Iſa.* 53 Sicut agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet C os ſuum. Sic Apoſtoli agnina manſuetudine domuerunt lupinam ferocitatem. Et impletum eſt illud Iſaiæ: *Iſa.* 11 Habitabit lupus cum agno, & Leo quaſi bos comedet paleas. Et item: *Iſa.* 65 Lupus & agnus paſcentur ſimul. Unde Chriſtus ſua manſuetudine Paulum lupum convertit in agnum. Et impletum eſt in eo illud: *Gen.* 49 Beniamin lupus rapax, mane comedet prædam, & veſpere dividet ſpolia. Prius enim Chriſtus perſecutus eſt ut lupus, poſtea pro eo perſecutiones paſſus ut agnus. Tales debent eſſe prælati Eccleſiæ ſecundum illud: *1 Pet.* 5 Seniores paſcite, qui in vobis eſt, gregem, providentes &c. Et poſt: Neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo, quaſi dicat, non ſitis ſicut lupi inter agnos, ſed magis agni inter lupos, & agnos, ut bonos foveatis & malos toleretis. Unde Chryſoſtomus: Fortior eſt Dei gratia quam natura: dum fuerimus oves vincimus, & ſi multi lupi: ſi autem fuerimus lupi, vincimur, & ceſſat a nobis ſummi paſtoris auxilium.

Nolite portare, &c. Poſt miſſionem diſcipulorum comitantium, ſubdit informationem euntium. *Diviſio.* Habet autem pars iſta duas, in quarum prima præmittitur communis informatio reſpectu omnium: Secundo ſpecialis reſpectu perſonarum ſpecialium ibi: *In quamcumque civitatem intraveritis*. Generali autem informatione invitat nos ad quatuor, ſcilicet ad amplexandam mendicitatem, ad declinandam loquacitatem, ad exhibendam humanitatem, & oſtendendam maturitatem. Primo igitur quantum ad mendicitatem amplectendam dicit.

Nolite portare ſacculum, neque peram: ſcilicet ad repoſitionem pecuniæ: Accipitur ſacculus pro crumena pecuniaria ſecundum illud: Sacculum pecuniæ ſecum tulit: *Prov* 7 *Neque peram*, ad reſervandos panes ſecundum illud: Nolite ſolliciti eſſe, dicentes: *Matt.* 6 Quid manducabimus? &c. *Neque calceamenta*, ſcilicet ad cooperiendos pedes. Nam dicitur. Sed tantum calceatos ſandaliis. *Marc.* 6 Sandalia enim a læſione pedem conſervant, ſed non tegunt, ſicut ſunt ſoleæ fratrum noſtrorum. *Calceamenta fratr. ordinis ſancti Franciſci.* Hoc autem voluit Dominus diſcipulis injungere, ut non ſolum eſſent pauperes, verum etiam apparerent, & ad paupertatem magis exemplis, quam verbis vocarent. *Paupertas odibile bonum.* Eſt autem paupertas, ut dicit Seneca, odibile bonum. Et ideo cum appareat turpis & vilis, junxit ei Dominus maximam dotem, ut per illam ſaltem in conjugium poſſit aſſumi, cum dixit: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. *Matth.* 5 *tom.* 5

Secundo quantum ad loquacitatem declinandam, ſubdit: *Et neminem per viam ſalutaveritis*. Super quo loco dicit Gloſſa, quod hoc dicit, ne alicujus obvii confabulatione remorentur ab injuncto officio, mittebat enim eos feſtinato, ſicut Eliſæus puerum ſuum: Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutaverit te quiſpiam, non reſpondeas illi. Hoc autem injunxit Dominus non ad declinandum affabilitatis indicium, cum ipſe fuerit benigniſſimus & curialiſſimus: ſed ad declinandum multiloquium, de quo dicitur: In multiloquio non deerit peccatum. Et ideo qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Hæc autem multum conſuevit eſſe in viatoribus. Et frequenter eſt occaſio contentionum. Unde dicitur de diſcipulis: Siquidem in via diſputaverant, quis eorum major eſſet. Propter quod dicitur, quod Joſeph fratribus proficiſcentibus ait: Ne iraſcamini in via. Secundum autem ſpiritualem intelligentiam prohibet optare ſalutem, quæ eſt viæ: non ſalutem, quæ eſt Patriæ. Quod notatur cum dicit: *Per viam*. Omnibus enim ſalus eſt optanda, ſicut dicitur quod Deus omnes homines vult ſalvos fieri; & hoc quia ipſe eſt Salus & Salvator. Sed illa ſalus debet optari, de qua in Pſalmo; Salus autem juſtorum a Domino. Hanc ſemper optabant Apoſtoli, & de hac dicitur; Amicum ſalutare non confundaris. Et ad Romanos; Salutate invicem in oſculo ſancto. Et in Pſalmo: Tu es ipſe rex meus & Deus meus; qui mandas ſalutes Jacob. Aliter poteſt exponi, ut dicatur; *Neminem per viam ſalutaveritis*, ideſt, non ſalvum dicatis eum, qui adhuc damnari poteſt quamdiu eſt in via. Nam dicitur; Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. Ergo ſalus in fine viæ, non in medio aut in capite eſt optanda. Vel aliter; *Neminem per viam ſalutaveritis*, id eſt, propter conſortium viæ, ſed propter conſortium vitæ. Ex quo apparet quod non eſt ſalus hominibus propter ſanctorum collocutionem, ſed propter ipſorum imitationem. Unde dicitur. Non omnis qui dicit mihi; Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt.

Gloſſ. in hunc locum tom. 5 — 4 Reg. 4 — Prov. 10 — Eccl. 19 — Marc. 9 — Gen. 43 — 1 Tim. 2 — Pſalm. 33 — Eccl. 22 — Rom. 16 — Pſal. 43 — Matt. 10 — Matt. 7

Tertio quantum ad humanitatem exhibendam adjungit; *In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui*. Ut appareat vos eſſe viri pacis amatores & annuntiatores, ſecundum illud; Quam pulchri ſuper montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem. Quã pacem Dominus fecit ſecundum illud; Pacificans per ſanguinem crucis ejus, &c. Dominus etiam reliquit; Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Dominus annuntiavit; Stetit Jeſus in medio, & dixit eis; Pax vobis. Dominus mandavit, & pacem Evangelizavit, ſicut dicitur; Veniens Evangelizavit pacem vobis qui longe fuiſtis, & pacem iis qui prope. Et quia poſſent timere, ne fruſtra pacem offerrent, ideo ſubdit; *Et ſi ibi fuerit filius pacis*, pacis ſecundum æternam præſcientiam, de quibus dicitur quod Jeſus moriturus erat, ut filios Dei, qui erant diſperſi congregaret. De quibus dicitur. Cognovit Dominus qui ſunt ſui. Tales ſunt filii pacis, quia dicitur: Beati pacifici; quoniam filii Dei vocabuntur. In tali habet efficaciam verbum prædicationis, propter quod addit; *Requieſcet ſuper illum pax veſtra*, id eſt, a vobis nuntiata. Unde Iſaias; Secundum aliam translationem; Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum? Requieſcit utique pax Chriſti annuntiata ſuper prædeſtinatos a Deo ſecundum illud; Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam. Et; Vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt. Utile eſt ergo loqui prædeſtinatis Evangelium pacis; utile eſt etiam loqui præſcitis, propterea ſubdit; *Sin autem, ad vos revertetur*. Secundum illud: Oratio mea in ſinu meo con-

Iſa. 52 — Coloſſ. 1 — Joan. 14 — Joan. 20 — Epheſ. 2 — Joan. 11 — 2 Tim. 2 — Matt. 5 — Actor. 13 — Joan. 10 — Pſalm. 34

convertetur. Et hoc quia opus pietatis & miſericordiæ ſemper eſt utile facienti, & ad facientem revertitur, ſecundum illud: Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſervabit: & poſtea reſurget, & retribuet retributionem unicuique in caput ipſorum.

Eccl. 17

Quarto vero quantum ad maturitatem oſtendendam, ſubdit: *In eadem autem domo manete*, tamquam viri maturi, ne forte notemini de inſtabilitate. Unde dicitur: Pes fatui facilis in domum proximi. Ideo dicit Beda: Alienum eſt a prædicatore, per domos curſitare, & hoſpitium mutare. Et quia poſſent credere hoſpitium eſſe mutandum propter cibum, ideo ſubdit: *Edentes, & bibentes quæ apud illos ſunt*, ſine ciborum diſcretione, ſicut dicitur: Omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Sine ciborum etiam abjectione, ſecundum illud: Omnis creatura Dei bona eſt. Et nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur, ſanctificatur enim per Verbum Dei, & orationem. Sine ciborum etiam requiſitione, ſecundum illud: Et ſi in medio multorum ſediſti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poſcas bibere. Et quia poſſent credere quod non liceret paſci de aliena ſubſtantia, ideo addit: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*, non ſolum in patria ad remunerationem, ſed etiam in via ad ſuſtentationem. Unde dicitur: Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Et item: Communicet autem is qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis. Unde dicitur: Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus: magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? Et hoc probat ibi Apoſtolus, quod talis operarius ſit dignus, & per auctoritates & per rationes plures, ſicut ibi patet. Quoniam ergo dignus eſt refectione, propter illam non oportet eum hoſpitium mutare. Ideo in fine addit: *Nolite tranſire de domo in domum*, ne videamini vagi. Ne ſitis ſimiles illi mulieri vagæ de qua dicitur quod eſt garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis: tales ſunt hæretici. Unde Apoſtolus: Ex his ſunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis. Non tales debent eſſe veri prædicatores. Unde Ambroſius: Non eſt de domo in domum vaga facilitate demigrandum, ut hoſpitii amore ſervetur conſtantia, ne coalita amicitiæ neceſſitudo facile diſſolvatur.

Eccl. 21 — Beda tom. 5 lib. 3 in c. 10 Lucæ — 1 Cor. 10 — 1 Tim. 4 — Eccl. 31 — 1 Cor. 9 — Gal. 6 — 1 Cor. 9 — Prov. 7 — 2 Tim. 3 — Amb. tom. 3 lib. 7 in hunc locum c. 10 Lucæ.

Et in quamcumque civitatem intraveritis. Poſt informationem diſcipulorum communem, ſubjungit hic Evangeliſta informationem diſcipulorum ſpecialem, ſecundum audientium diverſitates. Et quoniam quidam parati fuerant ad eos recipiendos, ut fideles, quidam autem ad repellendos, ut infideles, quorum culpa creſcebat ex contemptu divinæ gratiæ, & deſpectu auctoritatis Apoſtolicæ: ideo pars iſta habet quatuor. In quarum prima præmittitur informatio reſpectu fidelium: In ſecunda vero, reſpectu rebellium, ibi: *In quamcumque civitatem intraveritis, & non receperint*. In tertia ſubditur increpatio contemptorum, ibi: *Væ tibi Corozain, &c.* In quarta ſubjungitur auctoratio prædicatorum, ibi: *Qui vos audit, &c.* Circa informationem reſpectu fidelium, duo introducuntur: quorum primum eſt ſuſceptio ſtipendii temporalis: ſecundum eſt communicatio beneficii ſpiritualis. Primo igitur quantum ad ſuſceptionem temporalis ſtipendii informat, cum dicit: *Et in quamcumque civitatem intraveritis*, ſcilicet ad prædicandum veritatem, ſicut dicitur: quod cœpit Jonas introire civitatem itinere diei unius, & clamavit. Sic & iſti per divini verbi clamorem, debebant in ſuo ingreſſu civitatem excitare. Juxta quod dicitur de Philippo diſcipulo, quod deſcendens in civitatem Samariæ, præ-

Diviſio. — Jonas 3 — Act. 8

prædicabat illis Chriſtum. Intendebant autem turbæ his quæ a Philippo dicebantur. Et quoniam fidelium eſt divinis verbis intendere, ideo ſubdit: *Et ſuſceperint vos*, ſcilicet per fidem, & dilectionem, tamquam nuntios Chriſti. Quoniam [Matt. 18] dicitur: Qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit. Ille autem ſuſcipit prædicatorem qui ejus doctrinam acceptat cum manſuetudine & patientia, juxta quod dicitur: [Jac. 1] In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum quod poteſt ſalvare animas veſtras. Et quoniam a ſuſcipientibus, propter ſpiritualia documenta, ſuſcipi poſſunt corporalia alimenta, ideo ſubdit: *Manducate quæ apponuntur vobis*, ſcilicet ad relevandam neceſſitatem, ut fortius laboretis, ſecundum illud: [Pſalm. 127] Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es & bene tibi erit. Unde ſuper illud: [1 Cor. 9] Diſpenſatio mihi credita eſt, &c. Gloſſa: [Gloſſa in hunc locum tom. 6] Non debemus ideo Evangelizare, ut manducemus: ſed ideo manducare ut Evangelizemus, ut cibus non ſit bonum quod appetitur, ſed neceſſarium quod adiicitur. Et nota quod dicit: *Quæ apponuntur*, & hoc cum hilaritate. Quia in Proverbiis: [Prov. 15] Melius eſt vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum ſaginatum cum odio. *Et quæ apponuntur*, non quæ vos ipſi paretis. Quod dicit propter vitandam guloſitatem, de qua Seneca: In ventrem ſic pretioſa congerimus quaſi congeſta ſervemus: quid ad rem quid quis recipiat, perditurus omne quod recipit? Et ideo dicitur: [Eccl. 2] Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe; hoc autem maxime ſpectat ad pauperes, ut vili ſint contenti refectione, tamquam eſurientes. Quia [Prov. 27] dicitur: Anima eſuriens, etiam amarum pro dulci ſumet. Et Job: [Job 6] Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſunt.

Secundo vero quantum ad communicationem ſpiritualis beneficii, ſubditur: *Et curate infirmos qui in illa ſunt*. Et hoc per virtutem vobis a Spiritu ſancto collatam, de qua; Alii datur gratia ſanitatum in [1 Cor. 12] uno ſpiritu; alii operatio virtutum. Hanc dedit Dominus diſcipulis minoribus ad confirmationem doctrinæ ſuæ. Unde Hieronymus; Quia hominibus [Hier. to. 6 in cap. 8 Matt. ſuper illud: Euntes prædican.] ruſticanis, & abſque eloquii venuſtate nemo crederet pollicentibus regnum cælorum, dare voluit poteſtatem miracula faciendi. Hujus poteſtatis donum prius conceſſerat ſicut & Apoſtolis; Dedit illis poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent. Sed hic impe- [Sup. 9.] rat, ut dono accepto utantur, juxta quod dicitur; [1 Pet. 4] Unuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, &c. Et quia curatio corporalis ordinata erat ad illuminationem mentis, ideo ſubdit; *Et dicite illis, appropinquavit in vos regnum Dei*. In quo ſimul clauditur veritas doctrinæ, bonitas gratiæ, & ſublimitas gloriæ. Dicit enim Gloſſa [Gloſſa in hunc locum cap. 10 Lucæ to. 5] interlinearis; Regnum Dei Chriſtus eſt, vel vita æterna, vel ſcientia ſcripturarum. Et ita appropinquavit, quando inter eos erat, juxta quod dicitur; Regnum Dei intra vos eſt. [Inf. 17] Vere appropinquaverat, cum ille eſſet jam præſens, de quo dicitur quod habebat in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum; Rex regum, [Apoc. 19] & Dominus dominantium. Et ſignanter dicit; *In vos*, id eſt, in eos qui Verbum Dei ſuſcipiunt per fidem, de quibus; Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes; & regnabimus ſuper terram. Et per gratiam fidei, [Coloſſ. 1] ſecundum illud; Eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ. Sic ergo patet qualiter ſe debebant habere ad fideles, quia debebant recipere ſtipendium ſuſtentationis, & miniſtrare beneficium curationis, & eruditionis. Qui ergo non miniſtrant hæc beneficia ſpiritualia minus juſte & indigne ſuſcipiunt ſtipendia corporalia. Unde Gregorius; Quid ad hæc doctores dicimus qui Chriſti adventum præcurrentes, Eccleſiaſticum

cum

Digitized by Google

cum officium ſuſcipimus, & muti panem comedimus. Et Bernardus: Venient ante tribunal judicis, ubi erit pauperum allegatio dura, accuſatio gravis: quorum vixere ſtipendiis, nec delevere peccata.

In quamcumque autem civitatem intraveritis. Poſt informationem reſpectu fidelium, ſubditur informatio reſpectu rebellium. Circa quam duo introducuntur, primum eſt conteſtatio veritatis Evangelii: ſecundum communicatio ſeveritatis judicii. Primo igitur quantum ad conteſtationem veritatis Evangelii dicitur: *In quamcumque autem civitatem intraveritis.* Ad veritatis præconium prædicandum ſecundum illud: Cum veniſſent Theſſalonicam, ubi erat ſynagoga Judæorum. Sequitur: Paulus introivit ad eos, & per ſabbata tria diſſerebat eis de ſcripturis. *Et non ſuſceperint vos*, per veritatis auditum, qui eſt prædicatoribus accommodandus, ſicut dicitur: Nos debemus ſuſcipere hujuſmodi, ut cooperatores ſimus veritatis. Scripſiſſem forſitan Eccleſiæ: ſed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrepes, non recipit nos. *Exeuntes in plateas ejus*, ad veritatis teſtimonium teſtificandum, propter quod dicitur: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta, *dicite: Etiam pulverem qui adhæſit nobis de civitate veſtra extergimus in vos*, propter veritatis contemptum, quod eſt peccatum valde deteſtandum, ſecundum illud: Si non veniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent. Et ideo ad hujus delicti deteſtationem, dicit pulverem abſtergendum, ſicut Petrus dixit Simoni: Pecunia tua tecum ſit in perditionem. *Tamen hoc ſcitote, qui appropinquavit regnum Dei*, id eſt veritas Evangelii, ſecundum illud: Prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus. Ut nullus poſſit ſe per ignorantiam excuſare. Et propterea ut publice fiat, jubet in plateis extergere pulverem, ſuper quo

Act. 17
3 Jo. cap. unico
Matt. 10
Joan. 15
Act. 8
Matt. 24

A Adicit Hieronymus, quod hoc jubet in teſtimonium quod prædicatio eorum pervenerit uſque ad illam civitatem. Et ita non habent excuſationem de infidelitate. Secundum ſpiritualem autem intelligentiam, pedes Apoſtolorum ſunt affectus prædicatorum, quibus pulvis conſuevit adhærere, ſcilicet inanis gloriæ, de quo: Gloriam meam in pulverem deducat. Indignationis & impatientiæ, de quo: Lingent pulverem ſicut ſerpens. Cupiditatis & avaritiæ, ſecundum illud: In percuſſura cribri remanebit pulvis. Primus pulvis adhæret pedibus prædicantium, cum laudantur, ſed excutitur per conſi-B derationem ſui, ſecundum illud: Vos non eſtis qui loquimini. Et item: Nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus, niſi in Spiritu ſancto. Et item: Quid habes quod non accepiſti? Ideo in Eccleſiaſtico: Quid ſuperbit terra & cinis? Secundus pulvis adhæret cum contemnuntur, ſed hic excutitur per rememorationem Chriſti ſecundum illud: Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: Non eſt ſervus major Domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur, &c. Tertio pulvis adhæret, quando munera offeruntur quæ excæcant oculos ducum, juxta illud: Oculi eorum pleni ſunt pulvere a C pedibus introeuntium: ſed hic excutitur per memoriam mortis noſtræ. Hieronymus: Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat moriturum. Et Apoſtolus; Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid poſſumus.

Secundo vero quantum ad comminationem ſeveritatis judicii, ſubdit: *Dico vobis, quia Sodomis in die illa remiſſius erit, quam illi civitati*, ex quo apparet magnitudo pœnæ. Nam dicitur quod Sodoma & Gomorrha & finitimæ civitates, & abeuntes poſt carnem alteram, facti ſunt exemplum ignis æterni pœnam ſuſtinentes. Unde & Dominus fuit illis valde indignatus, ſecundum quod dici-

Hier. comment. li. 1 in cap. 10 Matt. t. 6
Spiritualis intelligentia.
Pſalm. 7
Mich. 7
Eccli. 27
Matt. 10
1 Cor. 12
1 Cor. 4
Eccl. 10
Joan. 15
Baruc. 6
Hier. ad Cypr. Ep. 139 tom. 3
1 Tim. 6
Jud. 1
Gen. 19

Digitized by Google

dicitur quod pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem a Domino de cœlo: & ſubvertit civitates has & omnem circa regionem. Apparet etiam ex hoc magnitudo culpæ, quia major eſt culpa contemptus veritatis, quam libido carnalitatis. Ratio autem hujus eſt, quia non fuit eis oblata tanta gratia. Et ſecundum quod dicitur infra: Cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo. *Inf. 12* *Heb. 2* Unde: Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus. Sequitur: Quomodo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem: quæ cum initium accepiſſet enarrari per Dominum: ab eis qui audierunt, in nos confirmata eſt. Alia ratio eſt propter majorem veritatis notitiam. Unde Gregorius: Ubi majus eſt donum ſcientiæ, ibi tranſgreſſor majori ſubjacet culpæ. Quia dicitur: Scienti bonum facere, & non facienti: peccatum eſt illud illi. Et quod contemptoribus veritatis maxima debeatur pœna, patet *Rom. 1* ex hoc quod dicitur de quibuſdam quod cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt: Sequitur: Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, &c. Et ratio hujus redditur, quia non probaverunt Deum habere in notitia.

Væ tibi Corozain, *&c.* Hic tertio loco ſubjungitur increpatio contemptorum, qui propter duo a Domino increpandi oſtenduntur, & tamquam damnabiles arguuntur, ſcilicet propter duritiam cordis, & propter excellentiam mentis: duritia cordis reddebat eos impœnitentes, ſed excellentia arrogantes. Primo igitur increpans cordis duritiam, dicit: *Væ tibi Corozain*, *væ tibi Bethſaida*: Quæ erant duæ civitates Galilææ, ubi plurima fecerat ſigna, & tamen adhuc permanebat in eis duritia. Propterea ſubditur: *Quia ſi in Tyro & Sidone facta fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis*, id eſt, ſi Dominus eis tanta miracula oſtendiſſet ante ſui ſubverſionem quam comminatus eſt *Ezec. 12* Dominus per Ezechielem: Tu fili

A hominis aſſume ſuper Tyrum lamentum, & in fine ad nihilum redacta es, & non eris uſque in ſempiternum. Adhuc non eſſent ſubverſæ, & hoc, quia pœnituiſſent. Unde addit: *Olim in cilicio & cinere*, *ſedentes pœniterent*, ſicut fecerunt Ninivitæ, de quibus dicitur quod prædicaverunt *Jonæ 3* jejunium, & veſtiti ſunt ſaccis a majore uſque ad minorem. Et nota quod tria dicit in quibus exprimit pœnitentiæ perfectionem, ſcilicet cilicium, cinerem, & ſeſſionem. In pœnitente enim debet eſſe dolor ex conſideratione divinæ offenſæ, & hoc in cilicio. Timor ex conſidera- *Hier. ad Demetr. de ferv. Virg. eph. 3 tom. 1* tione vindictæ, & hoc in cinere, B qui præfert mortis imaginem. Et debet eſſe pudor ex conſideratione culpæ ſive vilitatis ſuæ, & hoc in ſeſſione. Ideo dicit Hieronymus quod cinis & cilicium ſunt arma pœnitentium. Et propterea: Filia populi *Hierem. 6* mei accingere cilicio, & aſpergere cinere luctum unigeniti, fac tibi planctum amarum. Et propter pudorem humilitatis, qui debet concomitari, dicitur: Dic regi & dominatrici: Humiliamini, ſedete, quoniam *Hierem. 13* deſcendet de capite veſtro corona gloriæ veſtræ. Si ergo talem feciſſent pœnitentiam, non haberent tantam cordis duritiam, ac per hoc nec tam duram ſententiam. Et propterea ſubjungit: *Verumtamen Tyro & Sidoni* C *remiſſius erit in judicio*, *quam vobis*. Quia ſecundum quod dicitur infra: *Infra 12* Servus qui cognovit voluntatem Domini ſui, & non ſe præparavit, & non fecit ſecundum voluntatem ejus, vapulabit multis. Ratio autem hujus eſt nimia duritia contra tanta beneficia. Unde: Ignoras quoniam benignitas *Rom. 2* Dei ad pœnitentiam te adducit? ſecundum autem duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei. Quia dicitur: Cor nequam gravabi- *Eccl. 3* tur in doloribus, & peccator adducet ad peccandum.

Secundo vero increpans, quo ad excellentiam mentis ſubdit: *Et tu Capharnaum uſque ad cœlum exaltata*, ſcilicet

per

Digitized by Google

per arrogantiam, *uſque in infernum demergeris*, per divinam ſententiam. Unde Abdias: Si exltatus fueris ut aquila, & inter ſidera poſueris nidum tuum: inde detraham te. Et Job: Si aſcenderit uſque ad cœlum ſuperbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit; quaſi ſterquilinium in fine perdetur: Dicitur autem Capharnaum exaltata propter plurima miracula, quæ facta ſunt in ea, de quibus ſuperbivit amplius quam profecit. Unde ſupra dicitur: Quanta audivimus facta in Capharnaum, &c. Primo ergo exaltata propter divinæ gratiæ munera, ſed poſt demerſa merito ſuperbiæ. Et hoc prædictum fuerat: Primo tempore alleviata eſt terra Zabulon & terra Nephtalim, ſcilicet per præcedentia miracula: & noviſſime aggravata eſt via maris, id eſt preſſa in judicio propter ſua peccata, ſicut exponit ibidem Gloſſa. Et ideo divina ſuſcipienda ſunt cum timore, & magna reverentia, ſicut dicit Gregorius: Cum enim augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum.

Abd. 1 — *Job 20* — *Sup. 4* — *Iſa. 9* — *Greg. hom. 9 in Evan.*

Qui vos audit, &c. Hic quarto loco ſubditur auctoratio prædicatorum. Oſtendit autem eos authenticos tum propter auctoritatem Chriſti Mediatoris, tum etiam propter auctoritatem ſummi Imperatoris. Primo ergo auctorat eos per auctoritatem Chriſti Mediatoris cum dicit.

Qui vos audit me audit; Nam ipſi gerebant Chriſti perſonam. Unde Apoſtolus: Nam & ego quod donavi, ſi quid donavi, propter vos in perſona Chriſti. Et item: An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur, Chriſtus: Et ideo dicitur. Cum accepiſſetis a nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non ut verbum hominum, ſed ſicut vere verbum Dei. In auditu ergo diſcipulorum Chriſti Chriſtus auditur, & ſimiliter in contemptu, contemnitur, & propterea ſubdit: *Et qui vos ſpernit, me ſpernit.* Unde Ezechiel: Domus Iſrael nolunt audire te, quia nolunt audire me. Et hoc innuit cum di-

2 Cor. 2 — *2 Cor. 13* — *1 Theſ. 2* — *Ezec. 8*

A cit: Quam diu non feciſtis uni de minoribus his nec mihi feciſtis. Et propterea dicebat Apoſtolus: Spiritum nolite extinguere. Prophetias nolite ſpernere: id eſt, veros prædicatores.

Matt — *1 Theſ. 5*

Secundo auctorat eos propter auctoritatem ſummi Imperatoris cum ſubdit: *Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit*, tum propter commiſſam auctoritatem, tum propter conſubſtantialitatem. Unde: Qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui miſit illum. Et ideo ſequitur: Qui ſpernit Apoſtolos, ſpernit Chriſtum: & qui Chriſtum ſpernit, & Deum ſpernit. Ergo qui ſpernit Apoſtolos, ſpernit & Deum. Et hoc non eſt parvum peccatum. Propter B quod Iſaias: Væ qui ſpernis, nonne & ipſe ſperneris? Et cum fatigatus deſieris contemnere, contemneris. Eſt ergo magna auctoritas prædicatorum. In quorum receptione Deus recipitur, & contemptu contemnitur. Ipſi enim ſunt os Domini, verba ejus annuntiando, ſicut dicitur: Si ſeparaveris pretioſum a vili, quaſi os meum eris: Et ideo tamquam os Dei paſci debent & honorari. Et ipſi etiam os præcipue debent cuſtodire, & ab edacitate & loquacitate, ut vere poſſit dici de eis illud: Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & agno, & in ore eorum non eſt inventum C mendacium: ſine macula enim ſunt ante thronum Dei.

Joan. 5 — *Iſa. 33* — *Hier. 15* — *Apoc. 14*

Reverſi ſunt autem, &c. Poſt miſſionem concomitantium, & informationem euntium, ſubditur hic tertio conſolatio redeuntium. Habet autem hæc pars duas. In quarum prima reprimit Dominus in diſcipulis gaudium vanum. In ſecunda invitat eos ad gaudium verum ibi: *Gaudete autem quia nomina veſtra, &c.* Circa repreſſionem gaudii vani in diſcipulis quatuor introducit. Primum eſt vanæ exultationis expreſſio: ſecundum vanæ exultationis repreſſio; tertium eſt vanæ exultationis occaſio: quartum vanæ exultationis prohibitio. Primo ergo præmittit vanæ exultationis expreſſionem, cum dicit:

Diviſio.

Re-

Digitized by Google

Reverſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, quod ſcilicet non tantum ſentiebatur in corde, ſed etiam exprimebatur in ſermone, ut verificetur illud: Cor gaudens exhilarat faciem. Propter quod addit: *Dicentes, Domine, etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo*. In quo exprimebant, ſe inepte gaudere, quia fortiores dæmonibus facti erant. Et iſta quidem lætitia veniebat ex latente ſuperbia ſicut ex illius Phariſæi, de quo infra dicitur quod orans dicebat: Deus gratias tibi ago, quia non ſum ſicut ceteri hominum, &c. Et nota quod de divinis donis quidam manifeſte efferuntur, ſic illi qui ſibi ea attribuunt. De quibus dicitur: Manus noſtra excelſa, & non Dominus, fecit hæc omnia. Contra quos: Ne dicas in corde tuo, cum deleverit eos Dominus Deus tuus in conſpectu tuo, propter juſtitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc poſſiderem. Quidam manifeſte humiliantur, de quibus dicitur infra: Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus. Talis erat Paulus, qui de ſeipſo dicit: Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, &c. Subjungit: Gratia autem Dei, ſum id quod ſum, & gratia ejus in me vacua non fuit, &c. Quidam autem partim humiliantur, gratias agendo, & partim efferuntur, inepte exultando, ſicut iſti diſcipuli, qui gaudebant de ſubjectione dæmonum, attribuebant tamen hoc non ſibi, ſicut ille Phariſæus: ſed nomini Domini, cum dixerunt: *in nomine tuo*. Unde aliquid habebant commendabile, ſcilicet quod revertebantur ad fontem gratiarum, gratias ab ipſo ſuſceptas agnoſcendo, & eidem gratias referendo. Juxta quod dicitur: Ad locum unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant. Et Job: Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi, adſumus; Super quo dicit Gloſſa: Vadunt fulgura, quando doctores miraculis coruſcant & ſuperna re-

Prov. 15 · Inf. 8 · Nota. · Deut. 32 · Deut. 9 · Infra 17 · 1 Cor. 15 · Eccl. 1 · Job 38 · Gloſſa in hunc locum Exod. 38 tom. 3

A ventia auditorum corda transfigunt, revertentia dicunt: adſumus, cum non ſibi, ſed Dei virtutibus tribuunt quidquid ſe fortiter egiſſe cognoſcunt. Tales ſunt viri perfecti, in quorum perſona dicitur. Omnia opera noſtra operatus es nobis Domine. Et in Pſalmo; Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Quidam etiam habebant reprehenſibile, nempe quod de poteſtatis altitudine efferebantur, quod patet in hoc quod ajunt; *Dæmonia ſubiiciuntur nobis*. Contra quod dicitur; Nec in die honoris tui extollaris, quoniam mirabilia opera Altiſſimi ſolius, & glorioſa, & abſconſa, &
B inviſa opera illius. Et hoc eſt quod dicit Beda; Bene confitentur, ſed quia de ſignorum operatione efferuntur, exemplo terrentur, & ad humilitatem revocantur.

Iſa. 26 · Pſalm. 113 · Eccl. 11 · Beda hoc loco tom. 5 lib. 3

Secundo adjungit vanæ exultationis repreſſionem, cum addit; *Et ait illis: Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem*. Quaſi dicat Dominus, ne extollamini de divinis beneficiis, ne cum ſuperbis angelis corruatis. Si Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, haud dubie non parcet vobis ſi peccaveritis ſuperbiendo. Unde Bernardus ſuper miſſus eſt; Superbis
C angelis non pepercit Dominus, quanto magis nec tibi putredo & vermis. Cecidit autem ſicut fulgur, hoc eſt velociter, crudeliter, & irrevocabiliter. Unde exemplo ejus ceteri caveant, ne quærant alta, propter quæ Lucifer cecidit in ima, ſecundum illud; Quo modo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Sequitur; Quis dicebas in corde tuo; In cœlum conſcendam, ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum, Et poſt verumtamen in infernum detraheris in profundum laci. Et ideo dicitur; Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalib. ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Hoc exemplo, miro modo repreſſit Dominus in Diſcipulis ſuperbiam, quaſi dicat illud

Adverſus ſuperbos. · 2 Pet. 2 · Bernard. homil. 1 de Adventu ſer. 1 t. 2 · Iſa 14 · Rom. 11

Digitized by Google

Prov. 12. illud proverbiorum; Qui altam facit domum ſuam, ſcilicet cum Lucifero ſuperbiendo, quærit ruinam, cum eodem corruendo: Unde Bernardus loquens de ambitioſo, ſequente ducem: Sequere ducem tuum, multiplica præbendas, accelera ad Epiſcopatum, deinde ad Archiepiſcopatum aſpira; paulatim aſcendis, ſed non paulatim deſcendes. Videbam ſatanam quaſi fulgur de cœlo cadentem. Et ideo ait Seneca: Redige te ad parva, a quibus cadere non potes. Prov. 18 Unde in Proverbiis: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur. Inf. 18. Quia ſententia eſt judicis, infra: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.

Tertio vero ſubjungit vanæ exultationis occaſionem, cum addit: *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones*, ſc. quantum ad inſidias corporales, juxta quod Gen. 3. dicitur ſerpenti: Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus. *Et ſuper omnem virtutem inimici*: quantum ad inſidias ſpirituales, de quiEph. 6. bus: Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. *Et nihil vobis nocebit*. propter ſupernas protectiones ſecunMar. ult. dum illud: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur novis, ſerpentes tollent. Et ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Et hæc poteſtas collata eis poterat eſſe occaſio præſumendi. Juxta quod di2 Paral. 32. citur de Ezechia, ad cujus preces Deus fecit mirabilia: Oravit Ezechias Dominum, exaudivitque eum, deditque ei ſignum, ſed non juxta beneficia quæ acceperat, retribuit, quia elevatum eſt cor ejus, & facta eſt contra eum ira, & contra Judam & Hieruſalem. Unde divinorum donorum multitudo multis fuit occaſio ruiEzech. 28 næ, ſicut dicitur de Lucifero: Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia, & perfectus decore. Et paulo poſt: Elevatum eſt cor tuum. Et paulo ſuperius: Peccaſti, & eieci te de monte Dei, & perdidi te, &c. Et ideo dicebat quidam ſanctus homo, quod magna gratia eſt, non habere gratiam. Quia omnes iſtæ gratiæ exteriores, non ſunt niſi tentationes. Et quilibet exterius elevatus debet timere illud: Elevaſti me, & Job 30 quaſi ſuper ventum ponens, eliſiſti me valide.

Quarto vero ſubjungitur vanæ exultationis prohibitionem, cum dicit: *Verumtamen in hoc nolite gaudere, quoniam ſpiritus ſubiiciuntur vobis.* Quia ſc. tale gaudium eſt, ſicut gaudium ſuperborum, de promotione ſua & deletione aliena, quod non competit veris ſanctis ſecundum illud: Noli de mortuo inimico tuo gaude- Eccl. 18 re. Si gaviſus ſum ad ruinam ejus, Job. 31 qui me oderat; Nolite etiam gaudere, quia tale gaudium eſt ruinoſum, ſecundum illud Proverbiorum: Ex- Pro. 14 trema gaudii luctus occupat. Tale eſt gaudium de bono tranſitorio ſecundum illud Job: Gaudium hypo- Job. 20 critæ ad inſtar puncti. Et rurſus: Gau- Idem 21 dent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Unde non volebat Dominus quod diſcipuli gauderent in miraculis, ſed potius in tormentis & conviciis, ſecundum illud: Beati Mat. 5 eſtis, cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, &c. Et poſt: Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Sic etiam Apoſtoli faciebant ſecundum illud: Ibant Apoſtoli gaudentes a con- Act. 5 ſpectu concilii, quia digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati. Nolite ergo in hoc gaudere, quoniam ſpiritus ſubiiciuntur vobis, licet ſit divinitus conceſſum, ne ſit occaſio ſuperbiæ, & per conſequens ruinæ. Propter quod dicit Auguſtinus, quod Do- Auguſt. de ſancta Vir. c. 35 t. 6 minus dicebat diſcipulis ſuis: Diſcite a me non mortuos ſuſcitare; non ſuper aquas ſiccis pedibus ambulare, ſed quia mitis ſum & humilis corde: quia in miraculis non debebant gaudere, ſed in humilitate.

Gau-

Gaudete autem quod ad nomina, &c. A Poſtquam Salvator repreſſit in diſcipulis gaudium vanum, hic ſecundo invitat eos ad gaudium verum. Et hoc quidem facit proponendo quadruplicem cauſam, ſive materiam gaudii. Gaudium namque diſcipulis fore oſtendit de Dei præſcientia infallibili, & providentia irreprehenſibili, de potentia incomprehenſibili, de præſentia deſiderabili. Et in iis quatuor habebant valde magnam materiam exultandi. Primo gaudium erat de divina præſcientia infallibili. Quantum ad hanc dicit: *Gaudete autem, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis*, in libro vitæ ſcilicet
Liber vitæ qui liber vitæ dicitur, quia in ipſo
Joan. 1 ſcripta vivunt ſecundum illud: Quod factum eſt in ipſo vita erat. Vel B quia ſecundum ejus ſcripturam eſt homo prædeſtinatus ad vitam. Unde ſecundum ipſum fiet finale judi-
Apoc. 20 cium, ſicut dicitur: Libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt qui eſt vitæ. In quo quidem libro mali non invenientur finaliter ſcripti, ſecun-
Pſal. 68 dum quod dicitur: Deleantur de libro viventium, & cum juſtis non ſcribantur.

Quod quidem dicitur, non quia ille liber mutetur, ſed quia multi videntur ſcripti ſecundum præſentem juſtitiam, qui apparebunt non ſcripti ſecundum divinam præſcienti- C am. Quoniam ergo hoc tantum eſt bonorum finaliter & ſalvandorum, & eſt bonum interminabile & infallibile, ideo merito de hoc eſt verum gaudium, non de dono miraculorum, quod eſt bonorum & malorum. Unde mali non ſunt ſcripti in cælis, ſed potius in terra ſe-
Hier. 17 cundum illud: Recedentes a te in terra ſcribentur. In cujus rei ſignum Dominus confutans perfidiam
Joan. 8 Phariſæorum, qui erant alieni a regno cælorum, digito ſcribebat in terra. Et nota quod divina cognitio dicitur liber, ſed cognitio ſimplicis notitiæ dicitur liber ſimpliciter, & in hoc omnia ſcribuntur
Pſal 138 & omnes, juxta illud: Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes ſcribentur. Et eſt cognitio approbationis, & hæc dicitur liber vitæ, & in hoc non ſcribuntur ſecundum veritatem niſi finaliter boni. Et de hoc dicitur: Aut *Exo. 32*
dimittere eis hanc noxam: aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti. Super quo dicit Gloſſa quod ſecurus hoc dicit, ſci- *Gloſſa interl. in hunc locum.*
ens, quod deleri non poſſit: loquitur enim de ſcriptura præſcientiæ, non præſentis juſtitiæ, quæ deleri *Exo. 32 tom. 1*
poteſt.

Secundo oſtendit eſſe gaudium de providentia irreprehenſibili, quantum ad hanc adjungit. *In ipſa hora exultavit in Spiritu ſancto*, ſcilicet in ſpirituali gaudio, quod debet eſſe in Spiritu ſancto, non in carne, ſecundum illud: Non eſt regnum *Rom. 14*
Dei eſca & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. Unde & glorioſa Virgo: Exultavit *Sup. 1*
inquit, ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Et in hoc dedit diſcipulis modum exultandi. Et ſimul cum hoc expreſſit, unde exultare debeant, cum addit: *Et dixit Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ*, quod ſc. non tantum es Creator per potentiam, ſed etiam Gubernator per providentiam, ſecundum illud Hieremiæ: Cælum & terram ego impleo. *Hier. 23*
Et Iſaias: Cælum ſedes mea, terra au- *Iſa. 66*
tem ſcabellum pedum meorum. Huic ſc. generali proviſori confitetur confeſſione, ſc. laudis. Confeſſio enim *Confeſſio multiplex.*
non tantum eſt culpæ ſecundum illud: *Jac. 5*
Confitemini alterutrum peccata veſtra, ſed etiam fidei veræ, de quo dicitur: Corde creditur ad juſtitiam, ore *Rom. 10*
autem confeſſio fit ad ſalutem: ac etiam laudis divinæ ſecundum illud: Offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo *Heb. 13*
id eſt fructum labiorum confitentium nomini ejus. Et in Pſalmo, Confitemini Domino quoniam bo- *Pſal. 105*
nus, &c. Et hoc modo accipitur hic pro laude ſcilicet ipſius Dei Gubernatoris. Laudat autem eum pro ſua providentia, propter quam addit: *Quod abſcondiſti hæc a ſapientibus*

& pru-

Digitized by Google

& prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Hoc enim fit ſecundum judicium divinæ providentiæ quod Deus ſuperbiis reſiſtit, & humilibus dat gratiam. Et in pſalmo: Excelſus Dominus, & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit. Ideo Deus, *hæc*, id eſt myſteria noſtræ redemptionis abſcondit ſapientibus, & prudentibus mundi, qui ſe reputant eſſe ſapientes in divinis, & prudentes in temporalibus. Juxta quod dicitur: Perdam ſapientiam ſapientium; & prudentiam prudentium reprobabo. Et poſtea ſubdit: nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam hujus mundi? Et Iſaias: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Talibus enim abſconduntur divina Sacramenta; ſed e diverſo parvulis revelantur. Unde in Pſalmo; Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis. Et nota quod non dicit ſtultis, & hebetibus, ſed parvulis, id eſt humilibus; ut oſtendat ſe non damnare acumen intelligentiæ, ſed tumorem ſuperbiæ, ſicut dicit Gloſſa. Unde Bernardus: Humilitas eſt clavis ſcientiæ ſecundum illud Proverbiorum: Ubi eſt humilitas, ibi & ſapientia. Et quoniam judicium providentiæ, eſt irreprehenſibile; ideo addit: *Etiam pater, quoniam ſic complacuit ante te*, quaſi dicat, juſte, eo quod tibi placeat. Quoniam ut dicit Gloſſa: Injuſtum eſſe non poteſt, quod placet juſto. Unde ſufficit hanc rationem reddidiſſe, nec voluit aliam aſſignare: quia illa eſt ſufficientiſſima & prima, ſecundum illud: Miſerebor, cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. Et ad Romanos; Cujus vult, miſeretur, &c. Sive ut reprimatur curioſitas ne diſcutere audeamus ſuperna judicia. Unde Gloſſa: Ex hoc accipimus exemplum humilitatis, ne temere diſcutiamus de ſupernis conſiliis. Dicitur enim in Proverbiis: Qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur a gloria: Sive ut oſtendat quod divina providentia eſt laudanda

Jac. 4 — Pſalm. 137 — 1 Cor. 1 — Iſa. 5 — Pſalm. 118 — Prov. 11 — Gloſſ. in hunc locum cap. 10 Lucæ to. 5 — Exod. 33 — Rom. 9 — Prov. 25

A in omnibus factis ſuis, & omnino in omnibus irreprehenſibilis ſecundum illud: Juſtus Dominus in omnibus viis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Gaudendum ergo eſt, & exultandum de providentia Dei irreprehenſibili, non præſumptionis ratiunculis diſcooperiendum. Quia, ut dicit Gregorius, divina judicia non ſunt temere diſcutienda, ſed formidoloſa ſilentio nominanda.

Tertio oſtendit eſſe gaudendum de potentia incomprehenſibili, cum ait: *Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo*. In hoc namque quod dicit: *Omnia* infinite oſtendit poteſtatem ſuam eſſe utilem, ſecundum illud: Omnia B per ipſum facta ſunt, id eſt, per verbum. Et rurſus; Mea omnia, tua ſunt, & tua mea ſunt. In hoc adjungit; *Tradita a patre meo*, notat potentiam illam eſſe naturalem, ſecundum illud; Quæcumque pater facit, hæc & filius ſimiliter facit. In utriſque ſimul oſtendit æqualitatem, & immenſitatem. Unde Gloſſa: Cum audis omnia, omnipotentem agnoſcis; cum audis tradita, filium confiteris, cui per naturam unius ſubſtantiæ omnia jure ſunt propria, non dono collata per gratiam. Et ex hoc apparet quod potentia filii eſt immenſa & incomprehenſibilis. Et propterea ſubdit: C *Et nemo ſcit, quis ſit Filius, niſi Pater*, id eſt, nullus intellectus hoc comprehendit, niſi paternus, ſcilicet perfecte. Et ideo in hoc non excluditur Spiritus ſanctus, ſed ſolus intellectus creatus, qui non poteſt ipſum comprehendere, cum ſit immenſus. Unde Job: Forſitan veſtigia Dei comprehendes, & uſque ad perfectum Omnipotentem reperies. Excelſior cælo eſt, & quid facies? &c. Et quia filius eſt incomprehenſibilis, ideo poteſt patrem comprehendere. Propter quod addit; *Et quis pater, niſi Filius. Nemo*, id eſt, novit; Quia Deum nemo vidit unquam. Unigenitus filius qui eſt in ſinu patris ipſe enarravit. Quoniam ipſe ſolus

Pſalm. 144 — Joan. 1 — Idem 17 — Joan. 5 — Gloſſa in cap. 10 Lucæ t. 5 — Job 11 — Joan. 1

Digitized by Google

lus comprehendit, ideo ſolus poteſt revelare. Et ideo ſubdit: *Et cui voluerit filius revelare*. Filius enim ſapientia & verbum Patris eſt, & dicens manifeſtat ſe per Verbum ſuum.
Sap. 9 Unde in Sapientia: Senſum tuum quis ſciet niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris Spiritum ſanctum tuum de altiſſimis? Unde Chryſoſtomus:
Chryſoſt. homil. 3 in Ep. ad Rom. to. 4 Philoſophi de Deo quærere contendentes, nihil aliud ſe inveniſſe confeſſi ſunt, niſi quod incognoſcibilis eſt Deus: ſicut qui in vagum oceanum uſurpat navigare, cum non poteſt tranſire, neceſſe eſt ut per eamdem viam revertatur; ſic illi ab ignoto cœperunt, & in ignotum finierunt. Et ratio hujus eſt, quia non fuerunt diſcipuli Jeſu Chriſti, qui eſt Veritas. Nec habuerunt Spiritum ſanctum de quo:
Joan. 16 Cum venerit ille ſpiritus veritatis docebit vos omnem veritatē.

Quarto oſtendit eſſe gaudium de præſentia deſiderabili. Unde ſubdit; *Et converſus ad diſcipulos ſuos, dixit: Beati oculi qui vident quæ vos videtis*. Ideo merito gaudere poteſtis, quia videtis me tam mente quam corpore,
Joan. 8 cum Abraham gaviſus fuerit, qui vidit tantum fide, ſecundum illud; Abraham pater veſter exultavit ut videret diem meum: & vidit, & gaviſus eſt. Et ideo in figura hujus
3 Reg. 10 dicitur ad Salomonem: Beati viri tui, & beati ſervi tui hi qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam. Hoc dicitur de Salomone in figura Chriſti. Quia ut ipſe
Matt. 12 de ſe dicit: Ecce plus quam Salomon hic. Unde hoc erat donum ſpeciale. Et propterea ſubdit: *Dico enim vobis quod multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt*. Sublimes in ſcientia & poteſtate, deſideraverunt Chriſti præ-
Agg. 2 ſentiam, ſecundum illud: Veniet deſideratus cunctis gentibus. Unde propter vehemens deſiderium dicitur;
Iſa. 64 Utinam dirumperes cælos, & deſcen-
Num. 24 deres: Et ait Balaam: Videbo eum, ſed non modo: intuebor illum, ſed non prope. Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſrael, & percu-

A tiet duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth. Et poſt: Heu quis victurus eſt quando faciet iſta Deus? Nec mirum quia dicitur ad Aſſuerum in perſona Chriſti. Valde mirabilis es Domine, & facies tua plena gratiarum. Esth. 15 Et ideo deſiderabant Chriſti præſentiam videre. Deſiderabant etiam ejus doctrinam audire, & ideo addit: *Et audire quæ auditis, & non audierunt*, id eſt mea verba, quia ſicut dicitur: Tempus requirendi Do- Oſee 10 minum, cum venerit, qui docebat vos juſtitiam. Hoc enim erat maximum beneficium, audire Deum loquentem, non per creaturam ſubjectam, ſed in propria perſona, &
B creatura unita. Quod beneficium commemorans, ait Apoſtolus: Multifariam multiſque modis olim Deus Heb. 1 loquens patribus in prophetis, & noviſſime, &c. Inf. 11 Beatus qui audit humiliter & obtemperanter hanc locutionem, ſecundum illud: Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Unde beati qui per fidem Chriſtum viderunt, & audierunt in via, ſecundum illud Proverbiorum: Prov. 8 Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obſervat ad poſtes oſtii mei. Sed beatiſſimi qui videbunt in patria, juxta illud: Apoc. 19 Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt.

C *Et ecce quidam legiſperitus, &c.* Poſtquam deſcripſit Evangeliſta formam prædicandi: hic ſecundo inſinuat formam vivendi. Dupliciter quidem poteſt quis informari ad recte vivendum, ſcilicet verbo, & exemplo. Ideo Evangeliſta primo ad informationem præmittit divinum præceptum: ſecundo vero ſubjungit humanum exemplum, ibi: *Factum eſt, dum irent, & ipſe intravit, &c.* Inf. eod. Quoniam autem informatio præcepti non valet niſi intelligenti. Ideo primo præmittitur præceptum regulans ad vivendum; ſecundo vero adjungitur documentum adjuvans ad intelligendum ibi: *Suſpiciens autem Jeſus*. Circa expreſſionem autem præcepti regulativi, quatuor introducuntur, ſc. in-

Inf. eod. inquiſitio veritatis ſalutiferæ: inventio veritatis quæſitæ: approbatio veritatis inventæ: inveſtigatio veritatis approbatæ. Primo ergo quantum ad inquiſitionem veritatis ſalutiferæ dicit: *Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit, tentans illum.* Iſte peritus erat, & peritum ſe reputabat: & quia peritum ſe reputabat, ideo non quærebat, ut diſceret, ſed ut reprobaret, ſicut moris eſt ſuperbis, *Eccl. 13* ſecundum illud: Ex multa loquela tentabit te. Sed rurſus; quia penitus erat, idonee & recte quærebat, propter quod addit; *Et dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo?* Magiſtrum eum vocat, quia hoc ipſum ſpectat ad eum, ut ad interrogata reſpondeat. Juxta quod dicitur: *Matt. 22* Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. Unde quia magiſterium ſalutis profitebatur Chriſtus, ideo quæſtionem facit de veritate ſalutari. Similem quæſtionem dicitur propoſuiſſe adoleſcens: *Matt. 19* Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Iſti quærebant ſtudioſe, non curioſe, quia non de operibus factis, ſed faciendis propter meritum ſalutis, ſecun- *Eccl. 3* dum illud; In pluribus operibus ejus non eris curioſus. Et paulo ſuperius: Sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper. Unde iſti quærunt de via eundi ad vitam, juxta conſilium *Hier. 6* Hieremiæ: State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis: quæ ſit via bona, & ambulate in ea; & invenietis refrigerium animabus veſtris. Hæc enim ſunt quæ *Iſa. 48* Dominus docet: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia.

Secundo vero, quantum ad inventionem veritatis quæſitæ ſubditur: *At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? quo modo legis?* Ex quo apparet quod magiſter veritatis erat *Matt. 5* amicus legis, juxta illud: Nolite putare quoniam veni ſolvere legem, aut prophetas: non veni ſolvere, ſed adimplere. In quo verbo Salvator captat benevolentiam legiſperiti. In hoc quod oſtendit ſe conformari

A ei in amore legis, ſuſcitat etiam attentionem, dum mittit eum ad legem, ſicut ad ſcripturam authenticam. Præparat etiam docilitatem, dum tribuit viam ad veritatem inveniendam, & hoc quidem fit legendo legem divinam. Unde Joannes dixit legiſperitis: Scrutamini ſcrip- *Joan. 5* turas quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. Hæc enim eſt via veniendi ad veritatem, & per veritatem ad vitam. Unde in Baruc: hic liber mandatorum Dei, & lex, *Baruc. 4* quæ eſt in æternum, omnes qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerint eam, in mortem. Convertere Jacob, & ap- B prehende eam, &c. Et iſta via eum ad ſterilitatem manuduxit, propter quod additur: *Ille reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua: & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* Hoc legitur; Diliges Dominum Deum *Deut. 6* tuum, ex toto corde tuo, &c. In hoc mandato legislator omnia præcepta reduxit ad unum, in quo verbo clauditur tota forma vivendi, juxta illud quod dicitur: In his duobus man- *Matt 22* datis univerſa lex pendet & prophetæ. Sed videtur contrarietas, quia dicitur quod legiſperitus reſpondit. Et alibi dicitur quod Chriſtus. Hic *Matt. 22* ponuntur quatuor conditiones, ibi C tres. Sed patet quod alia fuit illa quæſtio, alia iſta. Vel poteſt reſponderi ſicut innuit Auguſtinus de concordia Evangeliſtarum, ubi dicit quod *Aug. li. 2 ca. 13 to. 4* Chriſtus primo reſpondet ſecundum quod dicit Matthæus. Et deinde legiſperitus iterando approbavit ſicut dicit Lucas. Et quod utrumque fuerit narratum a Marco dicitur. Et *Mar. 12* ſic patet quod Marcus hos duos ducit ad concordiam. Sed tamen ad- *Deut. 6* huc videtur remanere diſcordia ex parte conditionum diligendi, quia dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*: hic autem dicitur: *ex omni mente tua*: & in Matthæo omittitur, ex omnibus vi- *Matt. 22* ribus tuis. Pro hujus itaque intelligen-

gen-

Digitized by Google

gentia eruenda, nota quod ad perfectum modum diligendi Deum, requiritur quod referamus in ipſum omnes cogitationes, omnes affectiones, & omnes operationes. Et hæc tria tanguntur in lege. Sed quia cogitationes ſunt intellectivæ cordis, & memorativæ mentis: Ideo hic, & in Matthæo additur; *Ex tota mente*, in quo eſt explicatio legis. Et quia qui refert quod interius eſt, ſcilicet actum memoriæ, intelligentiæ, & voluntatis in Deum, per conſequens refert opera; ideo in his tribus clauditur relatio omnium virium. Lucas ad majorem explicationem addit hoc ipſum, ſcilicet *Ex omnibus viribus*, ſimiliter Marcus. Vel hoc quod eſt: *Ex omnibus viribus*, eſt declaratio totius, ſcilicet aliarum trium conditionum, ut ſecundum Auguſtinum ſit ſenſus: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo*, id eſt, intellectu ſine errore, *ex tota anima*, id eſt voluntate ſine contradictione, *ex omni mente*, id eſt memoria ſine oblivione *Et ex omnibus viribus tuis*, id eſt, tota virtute ſine fictione. Vel ſecundum Bernardum; *Ex toto corde tuo*, id eſt ſapienter; *Ex tota anima*, id eſt dulciter; *ex tota mente*, id eſt fortiter; Et in hoc clauditur, ex omnibus viribus. Vel ſic; *Ex toto corde tuo*, id eſt vigilanter, ſecundum illud; Ego dormio, & cor meum vigilat, *ex tota anima*, id eſt ardente ſecundum illud; Anima mea liquefacta eſt, ut dilectus locutus eſt, *ex omnibus viribus tuis*, id eſt conſtanter ſecundum illud: Fortis eſt, ut mors dilectio. Dura ſicut infernus, æmulatio. Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam; *Ex omni mente tuam*, id eſt, inceſſanter ſecundum illud; Obſerva, & cave ne quando obliviſcaris Domini Dei tui; Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum. Et ſic patet quod tertia & quarta conditio ſunt valde propinquæ, & ideo una clauditur aliquando in alia. In omnibus autem prædictis conditionibus intelligendum, quod ſecundum quod dicunt totalitatem ſufficientiæ, ſic cadunt ſub præcepto, & ſpectant ad ſtatum viæ, ſecundum quod dicunt totalitatem conſummationis, ſic ſpectant ad ſtatum patriæ, & magis demonſtrant quo tendendum, quam obligant ad obſervandum. Per hoc ergo mandatum, totus homo ſecundum ſe totum ordinatur in Deum, & per conſequens ad ſeipſum. Et quia ordinari habet etiam ad proximum, ideo ſubdit; *Et proximum tuum, ſicut te ipſum, diliges* ſcilicet. Hoc ſecundum præceptum habetur ex Levitico, ubi dicitur; Diliges amicum tuum, ſicut teipſum, ſecundum tranſlationem ſeptuaginta interpretum dicitur: *Diliges proximum ſicut te ipſum*; id eſt, ex quo *te ipſum*, ſcilicet ex charitatis affectu & effectu; vel in quo *te ipſum*, id eſt, in Deo vel propter quod, *te ipſum* id eſt, propter Deum: vel ad quod *te ipſum*, id eſt, ad gratiam in præſenti & gloriam in futuro: vel quo modo *te ipſum*, id eſt ſupra temporales, & corpus proprium, & infra Deum. Nam qui ſic diligit proximum, ille eſt verus obſervator legis. Unde; Qui diligit proximum, legem implevit. Et vere debet diligere proximum, ſicut ſeipſum propter conformitatem naturæ. Unde Eccleſiaſticus: Omne animal diligit ſimile ſibi; ſic & omnis homo proximum ſibi. Propter unitatem gratiæ ſecundum illud: Loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo, quoniam ſumus invicem membra, propter unitatem mercedis æternæ: Unum corpus, & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ. Ad commendandam hanc dilectionem voluit Deus quod naſceremur ex uno patre Adam, quod redimeremur eodem ſanguine, ſcilicet ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod remuneraremur eadem mercede. Hieruſalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipſum.

Marginalia: Ad perfectam Dei dilectionem quid requiratur. — Aug. de ſpiritu, & anima c. 15 to. 3 — Bern. to. 8 de Deo dilig. — Cant. 5 — Ibid. — Cant. 8 — Deut. 8 — Job 4 — Lev. 19. Dilectio proximi. Tranſlatio 70 — Rom. 13 — Eccl. 13 — Eph. 4 — Eph. 4 — Pſalm. 121

Tertio

Tertio vero, quantum ad approbationem veritatis inventæ, ſubditur: *Dixitque illi, recte reſpondiſti*, quia verbum rectitudinis protuliſti: quod eſt verbum dilectionis ſecundum illud: *Cant. 1* Recti diligunt te. Vel ſecundum regulam ſapientiæ dixiſti ſecundum illud Proverbiorum: *Prov. 8* Juſti ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis pravum quid neque perverſum, recti ſunt intelligentibus, & æqui invenientibus ſcientiam. Et quia ſecundum regulam rectitudinis eſt vivendum, ideo ſubdit: *Hoc fac, & vives*, quia ſecundum illud: *Jac. 1* Si quis auditor eſt verbi, & non factor, &c. Et Apoſtolus: *Rom. 2* Non auditores legis juſti ſunt apud Deum, sed factores legis juſtificabuntur. Et vere vives, quia ad æternam vitam pervenies. Quia dicitur: *Matt. 19 Joan. 13* Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. Unde: Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea, &c.

Quarto quantum ad inveſtigationem veritatis approbatæ ſubditur: *Ille autem volens juſtificare ſeipſum*, id eſt, juſtum oſtendere. Nam ut dicit Gloſſa interlinearis, *Gloſſa in hunc locum tom. 5* putabat non ante Deum, ſed ante hominem ſe ſtare, ſecundum illud: *Inf. 16* Vos eſtis, qui juſtificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda veſtra, &c. Vel volens ſeipſum juſtificare, id eſt, ad juſtitiam præparare: quod fit per fidem & intelligentiam veritatis, ſecundum illud: *Rom. 3* Arbitramur enim juſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. Ideo ut veritatem creditam intelligat, requirit. Propter quod additur: *Dixit ad Jeſum; Et quis eſt meus proximus?* ut intelligam mandatum, ſecundum illud: *Oſee 10* Tempus requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos juſtitiam. Ideo quærit de proximo diligenter, quia in ſcriptura dicitur multipliciter, ſcilicet cognatione, ſecundum illud: *Pſalm. 37* Amici mei & proximi mei adverſum me appropinquaverunt & ſteterunt. Et rurſus *Pſalm. 34* Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum, ſic complacebam, &c. Religione, Eccleſiaſticus: *Eccl. 13* Exaltabit illum apud

A proximos ſuos. Compaſſione, ſive beneficii exhibitione, ſecundum quod infra eodem: *Infra* Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Naturali aſſimilatione ſecundum illud: *Eccl. 13* Omne animal diligit ſimile ſibi, ſic & omnis homo proximum ſibi. Et Auguſtinus: *Aug. li. 1 de doctr. Chriſt. cap. 30 tom. 3* Nomine proximi intelligitur omnis homo. Et ideo quia dubium erat, & multiplex erat proximi intelligentia, propterea indagandum erat & requirendum non ſolum propter illum legiſperitum, ſed propter utilitatem fidelium, a quibus implendum erat præmiſſum mandatum, B quod eſt conſummatio mandatorum.

Suſpiciens autem Jeſus, dixit: poſt præceptum, regulans ad vivendum, ſubdit documentum, excitans ad intelligendum & hoc per dictum parabolicum, inquiens: *Suſpiciens Jeſus*, id eſt, ſurſum aſpiciens. In quo oſtendit quod qui vult intelligere veritatem, debet ſurſum aſpicere, unde micat verum lumen. *Iſa. 60* Surge, illuminare Hieruſalem, &c. quia, *Eccl. 1* Fons ſapientiæ Verbum Dei in excelſis. In hoc autem dicto parabolico quatuor introducuntur. Primum eſt perſona indigens ex miſeria: ſecundum eſt, perſona deſpiciens ex duritia, ibi: C *Accidit autem ut ſacerdos, &c.* Tertium eſt, perſona ſubveniens ex clementia, ibi: *Samaritanus autem, &c.* Quartum eſt, doctrina ſubſequens ex parabola, ibi: *Quis horum trium, videtur &c.* Circa perſonam indigentem ex miſeria duo introducuntur ab Evangeliſta. Primum eſt, ſubtractio boni. Secundum eſt, inflictio mali. Primo igitur quantum ad boni ſubtractionem, dicit: *Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Jericho, & incidit in latrones qui etiam deſpoliaverunt eum.* Ideo fortaſſis hoc fecerunt, quia ſolus erat. Quod notat in hoc quod dicit: *Homo quidam*, ut verum appareat illud: Væ ſoli; quia cum ceciderit, non habet ſublevantem ſe.

Digitized by Google

Eccl. 4 ſe. Immo potius talis habet depræ-
dantem. Unde iſte homo poterat
Job. 19 dicere illud Job: Spoliavit me glo-
ria mea, & abſtulit coronam de ca-
pite meo. Subditur; Simul venerunt
latrones ejus, & fecerunt ſibi viam
per me. In hos latrones incidit for-
taſſis propter ſolitudinem viæ, ubi
conſueverunt latrones latere, ſecun-
Hier. 3 dum illud Hieremiæ: In viis ſede-
bas, expectans eos quaſi latro in
ſolitudine.

Secundo quantum ad mali infli-
ctionem ſubdit: *Et plagis impoſitis
abierunt, ſemivivo relicto*, quaſi dicat
quod uſque ad mortem eum vulne-
raverunt, ſecundum quod de latro-
Prov. 1 nibus dicitur: Pedes illorum ad ma-
lum currunt, & feſtinant ut effun-
dant ſanguinem. Et in Pſalmo. Quo-
Pſalm. 13 rum os maledictione & amaritudine
plenum eſt: veloces pedes eorum ad
effundendum ſanguinem. Non au-
tem verberaverunt eum tantum, ne
forte proderet eos, ſicut dicitur de
Hier. 41 Iſmael: quod viros venientes ad Go-
doliam interfecit Iſmael filius Na-
thaniæ, circa medium laci, ipſi &
viri, qui cum eo erant. Et hoc ne
proderent eum, ſicut & hic. *Acci-
dit autem ut ſacerdos, &c.* Poſt per-
ſonam indigentem ex duplici miſe-
ria, ſubditur hic perſona deſpiciens
ex duritia. Introducitur autem hic
duplex perſona, ſuperior ſcilicet &
inferior in dignitate Eccleſiaſtica.
Primo igitur quantum ad perſonam
ſuperiorem, dicit: *Accidit autem ut
ſacerdos quidam deſcenderet eadem via*,
cujus erat legem Dei docere & fa-
Malac. 2 cere ſecundum illud: Labia ſacerdo-
tis cuſtodient ſcientiam, & legem re-
quirent ex ore ejus. Ipſi autem debe-
bant eſſe ſancti, Secundum illud Le-
Lev. 10 vitici: Sanctificabor in iis qui appro-
pinquant mihi, & in conſpectu om-
nis populi glorificabor: Unde ſacer-
dotum erat potiſſime legem Dei ſer-
vare, & maxime quo ad miſericor-
diam: ſed tamen hic non ſerva-
vit. Unde poſtea ibidem ſubdit: *Et
viſo illo, præterivit*, non attendens
Deut. 22 illud: Si videris aſinum fratris tui,

A aut bovem cecidiſſe in via, non deſ-
picies: ſed ſublevabis cum eo. Iſte
autem deſpexit fratrem ſuum propter
avaritiam. Jam verificatum erat il-
lud: A minori uſque ad majorem om- Hierem. 6
nes avaritiæ ſtudent & a propheta uſ-
que ad ſacerdotem cuncti faciunt do-
lum. Et ſimiliter illud: Principes tui Iſa. 1
infideles, ſocii furum, &c.

Secundo quantum ad perſonam in-
feriorem ſubdit: *Similiter & Levita
cum eſſet ſecus locum, & videret eum
pertranſiit*, & hic non attendebat il-
lud: Non deſis plorantibus in con- Eccl. 7
ſolatione, & cum lugentibus ambu-
la. Non te pigeat viſitare infirmum,
&c. Hunc piguit, quia cum eſſet ſe-
B cus locum, & videret, noluit viſi-
tare. Iſte non erat ſimilis illi do-
centi filium ſuum: Noli avertere fa- Tob. 4
ciem tuam ab ullo paupere. Hic au-
tem a paupere nudo vulnera, & a
proprio ſuo fratre avertit oculos ſuos.
Et hoc erat magis reprehenſibile in
ſacerdotibus & levitis, quam in
aliis perſonis. Propter quod dicitur:
Miſericordiam volui, & non ſacri- Oſee 6
ficium: & ſcientiam Dei plus quam
holocauſta. Unde iſte legiſperitus
dicitur dixiſſe, diligere proximum Mar 12
tamquam ſeipſum, majus eſſe om-
nibus holocauſtomatibus & ſacri-
ficiis.

Samaritanus autem quidam, &c.
C Hic tertio loco ſubiicitur perſona
ſubveniens ex clementia. Circa quam
duplex affectus miſericordiæ oſtendi-
tur, ſcilicet ſupportatio infirmitatis,
& relevatio mendicitatis. Primo
igitur quantum ad miſericordiam
ſupportantem infirmitatem, dicit:

*Samaritanus autem quidam iter fa-
ciens, venit ſecus eum, & videns eum,
miſericordia motus eſt*, ita ut poſſet
dicere illud: Flebam quondam ſu- Job 30
per eo qui afflictus erat, & com-
patiebatur anima mea pauperi. Et Job 31
rurſus Job: Ab infantia mea crevit
mecum miſeratio. Et quia vera mi-
ſericordia apparet in opere, ideo
ſubdit; *Et appropinquans, alligavit
vulnera ejus, infundens oleum & vi-
num*, ut oleum leniret dolorem, &
vinum

Digitized by Google

vinum purgaret, & alligatio conſervaret. Et hoc opus erat medici boni, ſecundum illud: *Eccl. 38* In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta ſuavitatis, & unctiones conficiet ſanitatis. *Prov. 21* Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo juſti. Et quia non ſolum indigebat medicamento, verum etiam vehiculo & hoſpitio & cibo, ideo ſubdit: *Et ponens illum in jumentum ſuum*, quantum ad vehiculum. *Duxit in ſtabulum*, quantum ad hoſpitium. *Et curam ejus egit*, quantum ad cibum. Et ſic implevit illud *Iſa. 58* Iſaiæ; Frange Eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam, &c.

B Secundo, quantum ad miſericordiam relevantem mendicitatem ſubdit; *Et altera die protulit duos denarios & dedit ſtabulario.* Parvam pecuniam protulit, quia fortaſſis parvam habebat ſecundum illud; *Tob. 4* Quo modo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri ſtude. Et quia, quamvis modica eſſet pecunia, magna tamen erat ſubveniendi voluntas, ideo ſubditur; *Et ait; Curam illius habe, & quodcumque ſupererogaveris, ego cum rediero reddam tibi.* Ex quo apparet quod miſericordia ejus erat integra; non ſicut C illorum de quibus dicitur; *Oſea 6* Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens. De iſto autem poterat vere dici illud; *Pſalm. 36* Tota die miſeretur & commodat; & ſemen illius in benedictione erit. Et vere, quia ſecundum quod dicitur in Proverbiis; *Prov. 19* Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis, & viciſſitudinem ſuam reddet ei.

Quis horum tibi videtur, &c. Hic quarto loco ſubjungitur doctrina ſubſequens ex parabola, & hoc quantum ad duo. Primo quantum ad eruditionem intellectus; ſecundo vero, quantum ad exhortationem affectus. Primo igitur quantum ad eruditionem intellectus dicitur; *Quis horum* A *trium videtur tibi proximus eſſe illi qui incidit in latrones?* Hoc ab eo quærit, ut ex ore ejus eliciat veram ſententiam, quod & fecit. Unde ſequitur; *At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum.* Si illi duo, ejuſdem gentis erant, iſte alienigena; ergo proximi nomen non ſolum ſe extendit ad propinquos, verum etiam ad extraneos. Unde Beda juxta litteram; *Beda hoc loco.* Patet quod alienigena Hieroſolymitæ, cui miſericordiam impendit, proximior fuit, quam ſacerdos & levita gentis ejuſdem. Patet etiam, quod proximitas magis attenditur penes naturalem dilectionem & compaſſionem, quam penes carnalem cognationem. Unde Ambroſius; *Ambr. to. 3 li. 7 in hunc locum cap. 10 Lucæ.* Cognatio non facit proximum, ſed miſericordia, quæ miſericordia ſecundum naturam eſt. Nihil enim tam ſecundum naturam eſt, quam naturæ juvare conſortem. Patet etiam ex hoc quod nomine proximi intelligitur omnis, qui miſericordia indiget, vel qui miſericordiam impendere poteſt, & per hoc omnis homo. *Proximus quis.* Et ita illuminatus eſt intellectus legiſperiti mirabili manuductione. Si enim hoc Dominus dixiſſet abſoluta reſponſione, ille minime crediPdiſſet. Ideo Dominus ſagaciſſime ex ore ipſius veritatem extorſit; & eum ad veritatem informavit, magis per modum interrogandi, quam per modum ſententiandi. In quo dat formam, qualiter ſuperbis debeat ſatisfieri.

Secundo vero, quantum ad exhortationem affectus, ſubditur; *Et ait illi Jeſus: Vade, & tu fac ſimiliter.* *Miſericordia vera.* Ut omni homini miſericordiam impendas, ſi vis eſſe vere miſericors, quia dicitur; *Eccl. 18* Miſericordia Dei ſuper omnem carnem, id eſt, quæ ex Deo procedit. Dei namque miſericordia ad omnes ſe extendit. Unde ſupra: *Sup. 6* Eritis filii Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Vera etiam miſericordia, non tantum eſt in affectu, verumetiam in

Z 2 effe-

effectu, ideo dicit: *Et tu fac ſimiliter*. Unde Apoſtolus: Bonum facientes, non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. Et in hoc adimpletur lex Dei, qua non ſolum verbo & animo, verumetiam facto proximus quicumque indigens ſublevatur, ſecundum illud: Alter alterius onera portate & ſic adimplebitis legem Chriſti, quæ conſiſtit in dilectione proximi, quia qui diligit proximum, legem implevit. Sic igitur patet ſecundum ſenſum litteralem doctrina elicita ex parabola.

Gal. 6

Gal. 6

Rom. 13

Alia etiam poteſt elici ſecundum ſenſum ſpiritualem, ut perſona indigens ex miſeria intelligatur genus humanum quod in Adam peccante deſcendit ab Hieruſalem in Jericho, id eſt, a paradiſo in mundum, & incidit in latrones, id eſt, in poteſtatem dæmonum, qui ſpoliaverunt eum gratuitis, & vulneraverunt in naturalibus, & reliquerunt ſemivivum, quia ſubtracta ſimilitudine Dei, ad quam creatus eſt homo, remanſit ſola imago. Ut vere poſſit dici illud: Homo cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt jumentis inſipientibus, &c. Et rurſus: Verumtamen in imagine pertranſit homo. Illa tamen imago eſt deſpoliata propter averſionem, & vulnerata propter converſionem ſecundum illud: Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ: & foderunt ſibi ciſternas: ciſternas diſſipatas. Ideo ſpoliatur & vulneratur ſecundum illud: Cecidit corona capitis noſtri: væ nobis quia peccavimus. Propterea mœſtum factum eſt cor noſtrum, ideo contenebrati ſunt oculi noſtri.

Spiritualis ſenſus.

Pſalm. 48

Pſal. 38

Hier. 2

Thr. 5

Perſona autem pertranſiens cum duritia, fuit legalis juſtitiæ, quæ nec miſericordiam, nec medicinam præſtabat quod bene ſignatum eſt in Exodo, ubi dicitur quod manus Moyſi erant graves, Unde in Gloſſa Bedæ Sacerdos legem Dei annunciat: deſcendit quidem lex in mundum per Moyſen, & nullam ſanitatem contulit homini. Deſcendit Levita, qui typum oſtendit prophetarum, ſed hic nullum ſanat, quia lex peccata arguit: ſed pertranſit, quia indulgentiam non largitur. Et illud bene deſignatum fuit in baculo Eliſæi, quem miſit ad ſuſcitandum puerum, & tamen non fuit vox, neque ſenſus. Unde potius erat baculus caſtigans, quam ſanans, Unde dicitur: Irritam quis faciens legem Moyſi: ſine ulla miſeratione, duobus vel tribus teſtibus moritur.

Exod. 17
Beda tom. 5 lib. 3 in Luc. cap. 10

4 Reg. 4

Heb. 10

Perſona autem ſubveniens ex miſericordia recte intelligitur Chriſtus Dominus, quia Samaritanus interpretatur cuſtos. Ipſe autem eſt de quo in Pſalmo: Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, &c. Et Iſaias: Cuſtos quid de nocte? Quia ecce, inquit Pſalmiſta: Non dormitabit neque dormiet qui cuſtodit Iſrael. Hic venit ſecus vulneratum, quia in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Venit, inquam, in ſimilitudinem carnis peccati, ſicut dicitur: Et veniens tria fecit homini vulnerato: adhibuit medicinam, & hoc per gratiam ſacramentorum. In quibus fiunt illinitiones & inunctiones ſanantes vulnera peccatorum: quod non fiebat ante Salvatoris adventum ſecundum illud: Vulnus & livor, & plaga tumens, non eſt circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Sed hoc factum eſt poſt Chriſti adventum. Unde: Qui peccata noſtra ipſa pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, &c. cujus livore ſanati eſtis. Adhibuit etiam vehiculum, ſcilicet per gratiam virtutum & donorum, per quam vehimur in ſtabulum Eccleſiæ ſecundum illud: Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te. Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, in valle lacrymarum. Et poſt: Etenim benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem. Et hoc quidem fit in ſtabulo Eccleſiæ. Unde ſubditur: Elegi abjectus eſſe in domo Dei mei, &c.

Samaritanus.
Pſalm. 126
Iſa. 21
Pſalm. 120
Phil. 2
Rom 8
Iſa. 1
1 Pet. 2
Pſalm. 83

Digitized by Google

&c. Et poſt: Quia miſericordiam & veritatem diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus: Adhibuit nutrimentum, quod fit per doctrinam duorum teſtamentorum, quæ intelligitur in prolatione duorum denariorum, quos dedit ſtabulario, id eſt, prælato, cujus eſt doctrinam Chriſti miniſtrare, & explanando ſuperer ogare. Unde: Dedit Moyſi Dominus cor ad præcepta & legem vitæ & diſciplinæ docere Jacob teſtamentum ſuum, & judicia ſua Iſrael. His Dominus reddet, cum redierit in die judicii, ſupererogata omnia. Quoniam ſecundum quod dicitur: Qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Et Matthæus: Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, &c.

Eccl. 45

Dan. 12

Matt. 25

Factum eſt autem dum irent, &c. Poſtquam tradidit formam vivendi, per divinum præceptum, hic ſecundo tradit per humanum exemplum. Unde Gloſſa Bedæ: Habito ſermone de dilectione Dei, & proximi ſupponitur exemplum utriuſque. Introducitur enim hic ad litteram exemplum perfectionis vitæ activæ, & contemplativæ, & comparationis utriuſque. Unde hæc pars habet duas partes. In quarum prima præmittitur comparatio rationalis: in ſecunda vero ſubditur diffinitio judicialis, ibi: *Et reſpondens dixit illi Dominus*. Circa rationalem autem comparationem quatuor introducuntur: primum eſt conſortium divinæ præſentiæ: ſecundum eſt otium contemplativæ: tertium eſt exercitium operativæ: quartum eſt litigium inter utrumque. Primo igitur quantum ad conſortium divinæ præſentiæ, dicitur: *Factum eſt autem dum irent, & ipſe intravit in quoddam caſtellum*, ſive propter regnum Dei prædicandum, ſecundum quod dicitur: Ipſe iter faciebat per civitates, & caſtella, prædicans & Evangelizans regnum Dei, ſive propter hoſpitium quærendum, ſecundum quod dicitur, quod Samaritani nollent eum & diſcipulos ſuos hoſpitio

Beda hoc loco.

Sup. 9

Sup. 8

A recipere, & quod abierunt in aliud caſtellum. De hoc caſtello dicitur expreſſius. Erat quidam languens Lazarus a Bethania de caſtello Mariæ & Marthæ ſororum ejus. In hoc, inquam, caſtello invenit hoſpitium. Propter quod ſubditur; *Et mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam*, tamquam, ſcilicet pauperum & egenum. Unde talibus dicetur illud in judicio; Hoſpes eram, & collegiſtis me. Similis quoque Marthæ erat Job, de quo; Foris non manſit peregrinus, & oſtium meum viatori patuit. Et in illo hoſpitio præſens erat corporaliter ſicut in activis & contemplativis præſens B eſt ſpiritualiter, ſecundum illud; Ecce ſto ad oſtium & pulſo; ſi quis aperuerit mihi januam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo. Quia dicitur; Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Et econtrario; Intrans in domum meam, conquieſcam cum illa; non enim habet amaritudinem converſatio illius, nec tædium convictus ejus.

Joan. 11

Matt. 25

Job. 31

Apoc. 3

Prov. 8

Sup. 8

Secundo vero quantum ad otium contemplativæ, ſubdit; *Et huic erat ſoror nomine Maria*, quæ ſcilicet erat in otio contemplationis perfectæ. Unde ſubditur, *quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini, audiebat verbum illius*: Hoc quidem erat iſtius mulieris otium, Domino intendere, vacare, C ſedere & tacere. Unde dicitur quod Maria, cum veniſſet, ubi erat Jeſus, videns eum cecidit ad pedes ejus. Quia dicitur: Qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius. Per ſeſſionem ſecus pedes ejus, humilitas intelligitur, quæ debet eſſe in viris contemplativis, ad hoc ut abundent fructibus devotionis, ſecundum illud Pſalmi; Qui emittit fontes in convallibus, &c. Qui enim ſic ſedet, ſicut humilis, irrigatur fletibus compunctionis & devotionis, ſecundum illud Hieremiæ; Solus ſedebam quoniam amaritudine repleſti me, & illud eſt officium veræ contemplativæ, vacare ſcilicet lacrymis compunctionis, & devotionis. Unde hæc Maria exemplum contemplationis, ſem-

Joan. 11

Deut. 33

Pſalm. 103

Hier. 15

Digitized by Google

per quaſi deſcribitur plorans. Supra: ubi dicitur, quod ſtans retro ſecus pedes Domini, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, &c. Et alibi dicitur quod Maria cum veniſſet, ubi erat Jeſus, videns eum cecidit ad pedes ejus. Sequitur ergo: Ut vidit eam plorantem. Subjungitur: Infremuit Spiritu, &c. Et alibi Maria ſtabat ad monumentum, foris plorans, &c. Et primæ ſunt lacrymæ compunctionis: ſecundæ, compaſſionis: tertiæ devotionis, quas debent habere contemplativi, ſedendo ſecus pedes Domini.

Sup. 7 *Joan. 11*

Tertio, quantum ad exercitium operativæ, ſubditur: *Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium*. Et hoc tamquam bona activa declinans otium, ſecundum conſilium ſapientis: Quodcumque facere poteſt manus tua, inſtanter operare: quia nec opus nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erit apud inferos quo tu properas. Hoc ſemper faciebat Martha. Unde dicitur quod Jeſus venit in Bethaniam, &c. Sequitur: Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Et nota quod dicit: *Satagebat*, id eſt ſatis agebat. *Circa frequens miniſterium*, ut oſtendat ſimul in ejus opere fuiſſe perfectionem, ut modum debitum, ſecundum illud beati Petri conſilium: Fratres magis ſatagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis. Opus enim miniſterii eſt illud, quod maxime Domino placet: Et in quo maxime quis imitatur Chriſtum, ſicut dicitur infra: Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Et iterum Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare: Unde tale miniſterium eſt placens, & honorabile apud Deum, & remuneratione dignum, ſecundum illud: Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus, &c.

Eccl. 9 *Joan. 12* *2 Petr. 1* *Infra 22* *Matt. 20* *Joan. 12*

Quarto, quantum ad litigium inter utramque ſubjungit: *Quæ ſtetit, & ait: Domine non eſt tibi curæ quod ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare?* ubi Martha laborioſa conqueritur de Maria otioſa, quaſi quæ non poſ-

A ſit ſola pondus laboris portare, ſecundum quod conqueſtus eſt Moyſes Domino: Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum quia gravis eſt mihi. Sic etiam Martha, propter oneris gravitatem quærebat auxilium Mariæ, ſciens pertinere ad legem Chriſti illud: Alter alterius onera portate. Ideo ſecure requirebat Chriſti judicium, ut ſororis impetraret auxilium. Propter quod addit: *Dic ergo illi, ut me adjuvet*, quia non faciebat ſecundum conſilium Apoſtoli: Per charitatem Spiritus ſervite invicem. Et alio loco: Supportantes invicem in charitate. In hac autem contentione tacet Maria: & rationem

Num. 11 *Gal. 6* *Gal. 5* *Ephes. 4*

B hujuſmodi reddit Gregorius: Maria non reſpondet, ſed cauſam ſuam tamquam otioſa judici committit. Si enim pararet reſpondendi ſermonem, remitteret audiendi intentionem. Contemplativorum namque non eſt contendere, ſed potius tacere & audire, & meditari, ſecundum illud: Sedebit ſolitarius, & tacebit. Unde Job: Porro ad me dictum eſt verbum abſconditum, & quaſi furtive ſuſcepit auris mea venas ſuſurri ejus. Nihil autem perdit Maria tacendo, quia Dominus cauſam ejus aſſumit defendendo. Unde Bernardus: Ubique Dominus pro Maria reſpondet, ſive cum improperatur a Phariſæo: ſive

Gregor. ex Gloſſa in hunc locum. Martha, Martha, &c. Tom. 5 *Thr. 3* *Job 4* *Bern. in aſſumpt. Beatæ Mariæ, ſerm. 3 tom. 1*

C cum arguitur a ſorore, ut hic; ſive cum a diſcipulis increpatur, ſicut dicitur; Conqueritur autem Martha aliquando, ſuum officium præponendo, & hoc eſt reprehenſibile. Unde Gloſſa; Ex illorum perſona loquitur Martha, qui adhuc divinæ contemplationis ignari, ſolum quod didicere, fraternæ dilectionis opus, Deo placitum dicunt. Ideoque cunctos qui Chriſto devoti eſſe volunt, huic operi mancipandos, autumant. Aliquando conqueritur otium Mariæ præoptando. Unde Bernardus; Putas in domo, in qua Chriſtus ſuſcipitur, vox murmuris audietur? Et addit; Felix domus & beata congregatio, in qua de Maria Martha conqueritur. Et ratio hujus eſt; quia contem-

Sup. 7 Matt. 26 *Gloſſa in hunc locum. Non eſt tibi curæ to. 5* *Bern. ibid. ſerm. 3*

Digitized by Google

templativa per ſe eſt eligenda ſine querimonia. Martha vero, id eſt activa, propter neceſſitatem, ſuſcipienda. Gen. 29 Unde Jacob elegit Rachel, ſed ſecundum quod neceſſe fuit, prius ſuſcepit Liam. Licet ergo conqueri Martham, ut ſit ſicut Maria, quia humilitatis eſt. Si autem conqueritur de hoc quod non adjuvatur, hoc eſt infirmitatis. Si vero conqueritur de hoc quod illam Maria juvare velit, & ipſa nolit, hoc eſt impietatis, quia talis conqueſtio legem impedit charitatis.

Et reſpondens, dixit illi Dominus. Poſt comparationem rationalem ſubjungit Evangeliſta diffinitionem judicialem. Circa quam introducuntur quatuor, ſcilicet humiliatio vitæ activæ, commendatio contemplativæ, promulgatio ſententiæ, & aſſignatio cauſæ. Primo ergo quantum ad humiliationem vitæ activæ dicit: *Martha Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima.* Ideo nomen Marthæ ingeminat, ut eam excitet ad conſiderandum defectum proprium, & hoc cum divini verbi attentione: Exod. 3 ſicut de Moyſe dicitur quod cernens Dominus quod pergeret ad videndum, vocavit eum de medio Rubi, & ait: Moyſes, Moyſes. Et Dominus volens excitare peccatores ad attentionem, iterat vocationem. Hier. 22 Terra, terra, terra, audi ſermonem Domini. Et ſic nunc excitat Martham, oſtendens in ea eſſe triplicem defectum, ſcilicet ſolicitudinis in cogitatu, tribulationis in affectu, & diviſionis in actu. Tria activorum incommoda. Et iſta omnia impediunt nos, ne totaliter tendamus in Deum. Solicitudo. Unde nimia ſolicitudo eſt vitanda, ſecundum illud: Phil. 4 Nihil ſoliciti ſitis: ſed in omni oratione, &c. petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. Et Petrus; 1 Pet. ult. Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum: quoniam ipſi cura eſt de vobis. Turbatio. Vitanda eſt etiam turbatio. Non turbetur cor veſtrum: Joan. 14 Creditis in Deum, & in me credite. Unde & de Chriſto Iſa. 42 Iſaias: Non erit triſtis, neque turbulentus. Oculus enim turbatus non eſt ad videndum idoneus. Vitanda eſt etiam diviſio Diviſio. unde dicitur: Eccl. 11 Fili, ne in multis ſint actus tui. Et hæc incommoda habet vita activa, non contemplativa. Unde Paulus; 1 Cor. 7 Qui cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quo modo placeat uxori, & diviſus eſt. Et mulier innupta & virgo, cogitat, quæ Domini ſunt: ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi. Sic ergo humiliata eſt actionis importunitas, per oſtenſionem ſui incommodi, ſive defectus.

Secundo vero quantum ad commendationem vitæ contemplativæ ſubdit: *Porro unum eſt neceſſarium.* Hoc ſcilicet eſt regnum Dei, quo habito nihil deeſt. Unde Matthæus: Matth. 6 Quærite primum regnum Dei, & juſtitiam ejus: & hæc omnia adiicientur vobis. Et in Pſalm. Pſal. 26 Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Iſta tantum eſt vita beata, quæ eſt in Dei adhærentia, cui vacat contemplativa. In cujus perſona dicitur: Pſal. 72 Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Et hoc eſt illud unum quod eſt neceſſarium. Quia qui adhæret Domino, unus Spiritus eſt, ſicut dicitur: 1 Cor. 6 Hoc unum qui habet, habet omne bonum: unde in figura hujus dicitur: Tob. 10 Omnia ſimul in te uno habentes, te non debuimus dimittere ire a nobis. Et Sapiens ait: Sap. 7 Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, &c. Et ideo dixit Dominus Moyſi in perſona viri contemplativi? Exod. 33 Ego oſtendam omne bonum tibi.

Tertio vero quantum ad promulgationem ſententiæ, ſubditur; *Maria optimam partem elegit.* Quia ſcilicet prælegit unum: præponitur autem unum multis: ſicut dicit Auguſtinus, Aug. tract. 17 in fine c. 6 in Jo. tom. 9 quia non unum a multis, ſed multa ab uno. Multa ſunt quæ facta ſunt; unus qui fecit, bona valde quæ fecit, quanto melior ille, qui fecit. Immo ſimpliciter optimus. Et hæc eſt pars animæ con-

Digitized by Google

Thr. 3 templativæ. Unde dicitur. Pars mea Dominus, dixit anima mea, propterea expectabo eum. Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum animæ quærenti illum. Et in Pſalmo; *Pſalm. 92* Quam bonus Iſrael Deus his qui recto ſunt corde. Valde, inquam, bonus & optimus, & ideo dicit anima *Pſalm. 141* contemplativa; Clamavi ad te Domine & dixi; Tu es ſpes mea; portio mea in terra viventium; Quam utique portionem cum Maria jam contemplativi elegerunt, ipſam contemplando, & deſiderando. Unde in *Deut. 3* perſona contemplativi dicitur; Tranſibo & videbo terram hanc optimam trans Jordanem, & montem iſtum egregium, & Libanum. Et propter iſtius amorem nihil voluit poſſidere in terra niſi ſolam inopiam, ſecun- *Pſalm. 83* dum illud; Quia melior eſt dies una in atriis tuis ſuper millia. Elegi abjectus eſſe in domo Dei mei magis quam habitare in tabernaculis peccatorum, quia ſicut dicitur; Si- *Matt. 13* mile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro, quem qui invenit homo abſcondit, &c.

Quarto, quantum ad aſſignationem cauſæ ſubdit; *Quæ non auferetur ab ea*. *Gloſſa in hunc locum com. 5* Gloſſa; Non reprehenditur pars Marthæ, quia & ipſa bona; ſed laudatur pars Mariæ, ut optima, unde infertur; *Quæ non auferetur ab ea*. *Gloſſ. ibid.* Gloſſa; Ex oppoſito intellige, quod a Martha auferetur pars, quam elegit; quia tranſit labor multitudinis, & remanet charitas unitatis. Et hæc eſt cauſa quare pars Mariæ ſimpliciter melior, & eligibilior, quia contemplativa hic incipit & in futuro permanet. Quod deſignatur in figura Joan- *Joan. 21* nis ſecundum quod dicitur; Sic eum volo manere, donec veniam. Quaſi dicat, inchoata contemplatio maneat perficienda, cum venero. Et quia manentior, ideo melior, ſicut Apoſtolus *1 Cor. 13* de charitate dicit; Charitas numquam excidit. Et ex hoc concludit, quod major eſt charitas. Sic & de vita con- *Beda to. 5 lib. 3 in cap. 10 Lucæ.* templativa; unde Beda in Gloſſa; Amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipſum quem amat, viderit, in

A amore amplius igneſcit. Iſaias; Cu- *Iſa. 31* jus ignis eſt in Sion & caminus in Hieruſalem. Unde quantum eſt de ſe, eſt præeligenda, ſecundum illud; Non *2 Cor. 4* contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna ſunt. Propter hoc ſimpliciter vita contemplativa magis eſt deſideranda tamquam ea quæ melior, & de ſe præeligenda, tum quia ſecurior, tum quia ſuavior, tum quia ſtabilior; non tamen deſpicienda activa, ſed pro loco & tempore, ad tempus præeligenda, tum quia anterior, tum quia pœnalior, tum quia fœcundior; valet B enim ſibi & aliis. Et hoc bene deſi- *Gen. 29* gnatum eſt in duabus uxoribus Jacob, Rachel ſcilicet, & Lia, quarum altera deſignat vitam activam, altera contemplativam. Unde compellit ſponſam aliquando ad actionem egredi, ſecundum quod dicitur; Sonet vox tua in auribus meis, &c. Unde ſi de præ- *Cant. 2* eminentia fiat quæſtio, ſimpliciter contemplativa eſt melior ſecundum quod dicit Gregor. Magna ſunt activæ me- *Gregor. lib. 6 Moral. 18 tom. 1 in Edit. Rom.* rita, ſed contemplativæ potiora. Mariam optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Si autem fiat quæſtio de electione, aliquando præeligenda eſt activa, ſcilicet viro imperfecto, qui prius debet ſe exercere in actio- C nis campo. Vel cum quis obligatur ad activæ opera ex præcepto, ſive ex officio. Et ideo aliquando accidit dubium in præelectione, ſecundum illud; Mihi vivere Chriſtus eſt; Et *Phil. 1* mori, lucrum. Quod ſi vivere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor autem e duobus, deſiderium habens diſſolvi & eſſe cum Chriſto, multo magis melius; permanere autem in carne, neceſſarium propter vos. Ideo viros ſpirituales aliquando oportet egredi, aliquando ingredi, aliquando aſcendere, aliquando deſcendere; ſicut *Geneſ. 28* vidit Jacob Angelos aſcendentes & deſcendentes.

Iſtud autem Evangelium conſuevit legi in aſſumptione beatæ Virginis

ginis

Digitized by Google

Hoc Ev. intravit Ieſus in quoddam Caſt. cur legatur in Aſſump-tione B. Virginis

Ber. in Aſ-ſumpt. B. Mariæ ſer. 4 tom. 1

ginis Mariæ, ſive quia finis ejus Mariæ optime congruit cum dicitur: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*. Quamvis enim hoc ad litteram dictum fuerit de Maria Magdalene, verius tamen eſt de B. Virgine Maria. Unde Bernardus: *Optimam partem elegit ſibi Maria. Optimam*: plane bona fœcunditas conjugalis, melior autem caſtitas virginalis: prorſus autem optima fœcunditas virginea, ſeu fœcunda virginitas Mariæ, cujus hoc privilegium eſt, non dabitur alteri, quia non aufertur ab ea.

Sive etiam, quia in hoc Evangelio deſcribitur in duabus ſororibus perfectio activæ, & contemplativæ, quarum utraque fuit in Virgine perfectiſſime: Quod enim fuit datum iſtis duabus ſororibus per partes, Mariæ totum datum fuit, & integre. Unde Hieronymus: Ceteris datum eſt per partes: Mariæ autem ſe totam ſimul infudit plenitudo gratiæ.

Sive, quia hic agitur de duplici Chriſti ſuſceptione, corporali ſcilicet & ſpirituali. Corporali a Martha in hoſpitio domus exterioris: Spirituali vero a Maria in hoſpitio domus interioris. Et hæc duplex ſuſceptio perfectiſſime fuit in Maria, quæ ipſum ſuſcepit in thalamo corporis, aluit, nutrivit, & educavit, ac ſedulo miniſtravit. Suſcepit etiam in thalamo cordis ipſum videndo, credendo, amando, imitando. Et ex utroque horum beata fuit. Unde infra. Beatus venter qui te portavit, &c. Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Unde Auguſtinus: Beatior fuit Maria præcipiendo fidem Chriſti, quam concipiendo carnem Chriſti. Materna enim propinquitas Mariæ nihil profuiſſet, niſi felicius mente quam carne ipſum geſtaſſet.

Inf. 11

Sive etiam quia hic tria determinantur, ſcilicet divinum hoſpitium, divinum miniſterium, divinum contubernium. Quæ tria fuerunt perfectiſſime in Virgine Maria, Hoſpitium in caſtello, miniſterium in Martha, & contubernium in Maria.

Recte namque Virgo Maria in ſuſcipiendo Chriſtum, fuit caſtellum turribus virtutum munitum & elevatum. Cujus prima turris fuit fortitudo diſtrictionis. De qua: Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea: quia Virgo Maria nullo vitio potuit ſuperari. Secunda turris rectitudo diſcretionis, de qua: Naſus tuus, ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum. Ubi intelligitur diſcretio boni a malo. Tertia turris fuit multitudo devotionis. De qua: Ego murus: & ubera mea, ſicut turris. Propter dulcedinem devotionis, in qua excellebat. Unde iſtæ tres turres ædificatæ fuerunt a Spiritu ſancto per gratiam ſuper tres potentias animæ. Prima ſuper irraſcibilem: ſecunda ſuper rationalem: & tertia ſuper concupiſcibilem. Et ex his Virgo fuit caſtrum idoneum ad ſuſcipiendum Filium Patris dilectum, qui erat virtus & ſapientia Patris, quia Virgo, fortiſſima, prudentiſſima, & devotiſſima.

Cant. 4.

Cant. 7

Cant. 8

Recte etiam in miniſtrando miniſtra fuit Martha, quæ Domino miniſtravit fideliter, humiliter, & viriliter. Sic & Maria cum eſſet Dei mater, fecit ſe ancillam, & miniſtram, ſecundum illud: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Unde deſignata fuit per illam bonam mulierem Abigail: quæ cum a David peteretur in conjugium, obtulit ſe in miniſterium: Ecce famula tua ſit in ancillam, ut lavet pedes ſervorum Domini mei. Talis fuit Virgo Maria, quæ præ nimia humilitate de ſe ipſa dicebat: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Et hoc eſt quod dicit Auguſtinus: Mariam operis exhibitione & fidei, rigidiſſima veritate miniſtram Chriſti fuiſſe, omnis qui ſane ſapit, intelligit. Abſque dubio enim miniſtratrix ei extitit, qui hunc in utero geſſit partuque profuſum aluit & fovit, atque,

Sup. 1

1 Reg. 25

Sup. 1

Digitized by Google

que, ut Evangelium ait, in præſepio reclinavit, & a facie Herodis fugiens in Ægyptum acceſſit, & omnem infantiam ejus pro matris affectu eſt proſecuta. *Sup. 2*

Recte etiam in cohærendo ſive in contemplando fuit Maria. Nam ipſa ſicut altera Maria juxta crucem ſtabat ſecundum illud: Stabant juxta crucem Jeſu mater ejus, ſoror matris ejus, Maria Cleophe, & Maria Magdalene. *Joan. 19* Ipſa namque Virgo fuit, quæ maxime ei appropinquavit, ideo maxime verba ejus ſuſcepit & aliis reſervavit. Nam ſupra dicitur: Maria autem conſervabat omnia verba hæc, &c. *Sup. 2* Unde recte deſignata fuit per arcam fœderis Domini, de qua dicitur: In qua erat una urna aurea habens manna, per multa m devotionem charitatis: & virga Aaron, per multam rectitudinem virtutis: & tabulæ teſtimonii, per multam cognitionem contemplationis veritatis. *Heb. 9* Ipſa enim fuit maxime contemplativa. Unde Bernardus: Beata Maria, profundiſſimam divinæ ſapientiæ, ultra quam credi valeat penetravit abyſſum. Ut quantum, ſine perſonali unione, creaturæ conditio patitur, illi luci inacceſſibili videatur immerſa. Et Beda: Quid de Deo non ſapiebat, in qua ſapientia Dei latebat, & cujus uteri corpus ſibi aptabat? *Beda t. 5 l. 3 in c. 11 Lucæ.* Et ſic patet, quo modo illud Evangelium, non per humanam inventionem, ſed & per divinam inſpirationem, fuit aſſumptionis Virginis appropriatum, quia Spiritus ſanctus concluſit in eo Virginis commendationem quo ad multitudinem prærogativarum. Ad quarum conſervationem ſubjungit in fine: *Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea.* Elegit enim optimam partem Maria, & in gratia & in gloria. In qua clauditur Virginis laus perfecta & propria. Sicut enim dicit Hieronymus: Sicut comparatione Dei bonus nemo, ſic comparatione matris Domini, nulla invenitur perfecta quantumcumque virtutibus eximia comprobetur. *Hier. l. 2 Comment. in ep. ad Eph. c. 5 tom. 6* Et ideo inter mulieres ipſa ſola eſt optima per omnimodam ſuperabundantiam, ratione, cujus nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem.

CAPUT XI.

Et factum eſt, cum eſſet in quo loco. Poſtquam tradidit diſcipulis formam docendi, & formam vivendi: in hac parte tribuit formam orandi, per quam impetratur gratia cognoſcendi & recte judicandi. Habet autem hæc pars tres partes: in quarum prima præmittitur orationis exemplum: in ſecunda vero additur documentum, ibi: *Et ait illis, cum oratis:* *Ibid.* in tertia ſubjungitur orationis incitamentum, ibi: *Et ait ad illos: Quis veſtrum.* Circa orationis exemplum duo introducuntur. Primum eſt ſollicitudo Domini ad orandum. Secundum eſt promptitudo diſcipulorum ad imitandum. Primo ergo quantum ad ſollicitudinem Domini in orando dicitur.

Et factum eſt, cum eſſet in quodam loco orans, quodam, ideſt, ſolitario & ſecreto: quia talia ſunt loca orationi apta, ſecundum illud: Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito, &c. *Matt. 6* Orat autem Dominus in argumentum veræ humilitatis, juxta quod dicitur: Factus in agonia, prolixius orabat. *Luc. 22* In adjumentum noſtræ infirmitatis ſecundum illud: Exauditus eſt pro ſua reverentia. *Heb. 5* Et item: Spiritus adjuvat infirmitatem noſtram. *Rom. 8* Nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus, ſed ipſe Spiritus, ſcilicet Domini Jeſu poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus in exemplum perfectæ virtutis. Unde dicitur: Poſtquam oravit, ipſis diſcipulis ait: Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. *Matt. 26.* Ob hanc etiam cauſam orationi frequenter inſtabat, ut doceret ſemper orandum, ſecundum illud:

1 Theſ. 5 illud; Sine intermiſſione orate. Et
Sup. 6 prolixe etiam orabat ſicut dicitur ſupra: Factum eſt, &c. Sequitur: Et erat pernoctans in oratione. Et ideo fortaſſe dicitur hic, *in quodam loco*, ut oſtendatur quod orantibus requirendus eſt locus ſecretus: ſed tempus tacetur, ut oſtendatur quod omni tempore indifferenter eſt orandum,
Infr. 18 ſecundum quod dicitur infra: Oportet ſemper orare & non deficere.
Eccl. 18 Et item: Non impediaris orare ſemper.

Secundo, quantum ad promptitudinem diſcipulorum in imitando ſubditur: *Ut ceſſavit, dixit unus ex diſcipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare*. Recte a Domino petebant diſcipuli, quemadmodum & ipſi orare deberent, ne quandoque aliquid peterent contra ejus voluntatem. Un-
Sap. 9 de Sapiens: Quis hominum poterit ſcire conſilium Dei? aut quis poterit cogitare, quid velit Deus? Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ. Ideo *doce nos orare*, cum ſis Dominus no-
Iſa. 48 ſter. Unde Iſaias: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia. Et quod debeat exaudiri, oſtendit per ſimile, cum addit: *Sicut docuit Joanes diſcipulos ſuos*. Scire namque orare Deum, pertinet ad doctrinam pietatis, quoniam in oratione præcipue colitur Deus. Unde dicebat Propheta: In-
Pſal. 5 troibo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum, &c. Et Chryſoſtomus: Solam orationem, quaſi ſpirituale tributum, anima offert de ſuis viſceribus. Magna quippe dignitas orationis. Mox ut ab ore proceſſit, ſuſcipiunt eam Angeli manibus ſuis, & offerunt ante Deum, ſicut ait An-
Tob. 12 gelus Tobiæ: Ego obtuli orationem tuam Domino, &c. Sic ergo ſolicite docetur, & requiritur, propter ſui excellentiam & non ſolum propter hoc, ſed etiam propter effica-
Marc. 11 ciam, ſecundum illud: Quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis. Et Jacobus:
Jac. 5 Orate pro invicem ut ſalvemini, multum enim valet deprecatio juſti

A aſſidua. Elias homo erat, &c. Unde per hoc innuitur nobis oratio multum amanda, quia per ipſam impetratur obtentio omnis boni, & amotio omnis mali. Unde: Bona eſt ora- Tob. 12
tio cum jejunio, & eleemoſyna, magis quam theſauros recondere. Quoniam eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit invenire miſericordiam & vitam æternam.

Et ait illis: Cum oratis, &c. Poſt orationis exemplum, ſubjungit orationis documentum. In quo primo traditur forma invocandi, ſecundo vero, forma poſtulandi, ibi: *Sanctificetur nomen tuum*. Quantum autem
B ad formam invocandi, dicit: *Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater*, id eſt, primo invocate patrem, *dicite*, inquam, non voce tantum, ſed etiam corde, ne quando dicatur vobis illud: Populus hic, labiis me hono- Mar. 7
rat, cor autem eorum longe eſt a me: Dicite quoque non tantum corde, verum etiam ore: quia vocalis Oratio vocalis.
oratio accepta eſt Deo, ſecundum illud: Confitebor Domino nimis in Pſal. 108
ore meo. Et hoc tum quia valet ad memoriam ſuſcitandam, ad ſomnolentiam excitandam, ad deſiderium accendendum, ad obſequium impendendum, ad gaudium exprimendum, & ad exemplum demonſtrandum. In-
C vocamus autem nomen Patris. Ipſe enim eſt pater ratione conditionis naturæ, ſecundum illud: Ex quo om- Eph. 3
nis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Unde Malachias: Num- Mal. 2
quid non pater unus omnium noſtrum? Eſt etiam Pater ratione collationis gratiæ: Accepiſtis Spiritus adoptionis filiorum, in quo clama- Rom. 8
mus: Abba, Pater. Et item: Quo- Gal. 4
niam eſtis filii Dei: miſit Deus Spiritum filii ſui in corda veſtra, clamantem: Abba, Pater. Eſt etiam pater ratione conſummationis gloriæ, ſecundum illud: Patrem voca- Hier. 3
bis me, & poſt me ingredi non ceſſabis. Quoniam igitur in nomine Patris intelligitur Deus, ut conditor naturæ, largitor gratiæ, conſummator

tor gloriæ: hoc ipſo datur intelligi quod ipſe eſt, a quo ſolo debemus petere. Sed quoniam Matthæus orationem deſcribit, ut enarratam Apoſtolis, quibus Dominus cetera explicavit, ideo explicite tangit iſta tria, dicens: *Pater*, ratione naturæ. *Noſter*, ratione gratiæ. *Qui es in cœlis*, ratione gloriæ. Lucas vero exprimit orationem, ut minoribus diſcipulis traditam, ideo tradit formam magis implicitam, uterque tamen concordat in invocatione nominis Patris, ut in hoc uno nomine excitetur homo ad reverentiam & confidentiam, ſine quibus duabus alis oratio non habet efficaciam. Habetur autem reverentia ex nomine Patris: unde Malachias: Si ergo Pater ego ſum, ubi eſt honor meus? Et in Eccleſiaſtico: Gloria hominis ex honore Patris ſui. Habetur etiam & confidentia, ſecundum illud Iſaiæ: Numquid oblivіſci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? &c. Infra eodem: *Si vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris*. Et Beda: Oratio, quæ paterno dulceſcit nomine, omnium petitionum mearum impetrandarum mihi fiduciam præſtat.

Matth. 6 *Mal. 1* *Eccl. 3* *Iſa. 49* *Infra* *Beda in hunc locum c. 5 lib. 3.*

Sanctificetur nomen tuum. Poſt invocationem adjungit petitionem. Petit autem tria principaliter in hac oratione. Et in hoc concordant Matthæus, & Lucas; ſed differunt in explicatione, quia propter cauſam præaſſignatam Matthæus aſſignat petitiones magis explicitas. Unde Matthæus ponit ſeptem: Lucas quinque; ſed in his quinque ſeptem illæ ſunt implicitæ. Harum autem diſtinctio, ordo, & ſufficientia patet ſic: A Deo enim Patre tria ſunt poſtulanda. Primum & principale eſt, conſummatio gloriæ: ſecundum eſt, conſummatio gratiæ: tertium eſt, condonatio veniæ. Et iſta tria ordinata ſunt ſecundum gradum & ordinem majoris dignitatis. Ad conſummationem autem gloriæ duo concurrunt, ſcil. perfecta notitia, & perfecta reverentia; & ſecundum hæc,

Matt. 6. Petitionum ſufficientia, & ordo.

A ſunt duæ primæ petitiones. Ad conſummationem autem gratiæ, ſufficit continua ſubventio cœleſtis alimoniæ: & hoc petitur in tertia petitione. Ad condonationem veniæ duo concurrunt, ſcilicet remiſſio culpæ & remotio pœnæ: & hæc petuntur in duabus ultimis petitionibus. Sed quoniam perfectio reverentiæ non tantum attenditur in affectu, ſed etiam in effectu: ideo jam duabus primis petitionibus Matthæus adjungit tertiam, ſcilicet. Fiat voluntas tua. Rurſus, quia remotio pœnæ attenditur non ſolum quantum ad remotionem tentationum, ſed etiam quantum ad remotionem B afflictionum & tribulationum: ideo duabus ultimis petitionibus Matth. adjungit ſeptimam: Sed libera nos a malo. Et ſic patet ſufficientia petitionum ſecundum utrumque Evangeliſtam. Patet etiam hujus orationis nobilitas. Quamquam enim ſit breviſſima, continet tamen in ſe orationem omnem: & omnia poſtulanda. Quoniam petens aut petit amotionem mali, aut collationem boni. Si mali, aut mali culpæ, aut mali pœnæ: aut mali quod patimur, aut mali quod agimus: Et ſic ſunt duæ petitiones. Sed malum pœnæ poteſt ſubdividi: quia quoddam eſt occaſio culpæ, & ſic eſt tentatio: quoddam tenet rationem pœnæ, & ſic eſt tri- C bulatio: & ſic ex illa petitione eliciuntur duæ ultimæ. Si autem petimus bonum: aut æternum, aut temporale: Si æternum, aut ex parte intellectus, aut ex parte affectus, & ſic duæ petitiones. Sed affectus habet ordinari reſpectu majeſtatis, & reſpectu bonitatis: & ſic illa petitio, prima diviſione geminatur, ſed ſubdiviſione triplicatur. Si vero petitur bonum temporale, aut ratione mentis, aut ratione corporis, ſed quia corporale bonum non debet deſiderari, niſi propter ſpirituale; ideo tam ſecundum Lucam, quam ſecundum Matthæum, una fit petitio de utroque. Et ſic patet ſufficientia diviſionum, per membra oppoſita,

Petitionum ſufficientia altera, & ordo.

Digitized by Google

poſita, & immediata: & patet concordia inter Evangeliſtas, & patet diverſitatis congruitas.

Quinque ſunt petitiones ſecundum Lucam.

Sunt igitur quinque petitiones ſecundum Lucam ordinatæ ſecundum majorem nobilitatem, & minorem. In prima petitur perfecta notitia, ſive ſapientia in intellectu: in ſecunda, perfecta reverentia in affectu: in tertia, ſufficientia in victu: in quarta indulgentia in reatu: in quinta, victoria in conflictu. Et in his quinque implicantur ſeptem petitiones, ac per hoc ſeptem virtutes, ſeptem dona, ſeptem beatitudines, & omnes petitiones. Unde Gloſſa dicit ſuper illud: Libera nos a malo; Nihil deeſt quod in his ſeptem petitionibus non contineatur, ſive ad præſentem, ſive ad futuram pertineat vitam. Primo igitur quantum ad notitiam, ſive ſapientiam in intellectu dicit: *Sanctificetur nomen tuum*, ſanctum appareat nomen tuum, hoc eſt tua notitia. Unde in Pſalmo: Notus in Judæa Deus, in Iſrael magnum nomen ejus. Et hæc notitia incipit in gratia, ſed conſummatur in gloria. De quo dicitur: Ab ortu ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Hoc autem verificabitur in gloria. Quoniam, ſecundum illud; Non docebit ultra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſcite Dominum, omnes enim cognoſcent me, a minimo eorum uſque ad maximum, ait Dominus. Et nota quod triplici notitia ſanctificatur nomen Dei in nobis, cum in ſe ſemper ſit ſanctum. Prima eſt notitia qua cognoſcitur per fidem, ſecundum illud; Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt. Secunda, qua cognoſcitur, quid non eſt, de qua Auguſtinus; Multum comprehendis, ſi comprehendis quid non ſit Deus. Tertia eſt qua cognoſcitur ſicuti eſt de qua Apoſtolus: Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.

Oratio Dominica quid contineat. — Matth. 6 — Pſal. 75 — Malach. 1 — Jer. 31 — Triplici notitia ſanctificatur nomen Dei in nobis. — Hebr. 11 — 1 Cor. 3

A Prima notitia liberat ab inſipientia de qua: Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus; Secunda ab idololatria qua colitur quod non eſt Deus de qua Apoſtolus: De eſcis, quæ idolis immolantur: ſcimus quia nihil eſt idolum in mundo, & quod nullus Deus, niſi unus. Nam etſi ſint qui dicantur dii, ſive in cœlo, ſive in terra, ſiquidem ſunt dii multi & Domini multi, nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, &c. Tertia liberat ab omni miſeria: & hoc erit in Patria, quando complebitur donum ſapientiæ & pacis, per quam vocamur filii Dei. Et tunc nomen Dei ſanctum erit in nobis. B Unde dicitur: Chariſſimi, nunc filii Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Perfecta igitur Dei notitia facit nos ſimiles; & perfecta ſimilitudo filios, & perfecta filiatio facit ſanctificatione divini nominis dignos. Unde Chryſoſtomus; Sanctificatur in nobis nomen Dei, quoniam ſcientes eum ſanctum, timemus, & ſollicite vigilamus ne forte violemus ſanctitatem nominis ejus in nobis. Hoc autem erit, quando totaliter ei vacabimus, & per nullam diſtractionem inficientur mentes noſtræ; quod erit in gloria, ſecundum illud Pſalmi: In conſpectu C angelorum pſallam tibi; adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Super miſericordia tua, & veritate tua, quoniam magnificaſti ſuper omne nomen ſanctum tuum.

Pſal. 13 — 1 Cor. 8 — 1 Joan. 3 — Chryſ. in opere imperf. in Matt. c. 6 tom. 5 — Pſal. 137

Secundo, quantum ad perfectam reverentiam in affectu ſubdit: *Adveniat regnum tuum*. Tunc enim Deus perfecte regnat in nobis, quando nos ſumus omnino ei ſubjecti, quod erit in fine, ſecundum illud: Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo, & Patri, &c. Subjungitur; Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. Et poſt: Cum autem ſubjecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi om-

1 Cor. 15

om-

Digitized by Google

omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus. Hoc autem regnum, quo Deus regnat in ſanctis, facit etiam ipſos ſanctos regnare, & eſſe reges, ſecundum illud; Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: & feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Hoc eſt regnum petendum & deſiderandum. De quo in Pſalmo: Regnum tuum, regnum omnium ſæculorum. Et in Apocalypſi; Factæ ſunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum eſt regnum hujus mundi Domini noſtri & Chriſti ejus, regnabunt in ſæcula ſæculorum: Amen. Per hujus regni adventum, non accreſcit in Deo potentia, ſed in hominibus perfecta obedientia. Et ideo addit Matthæus poſt hanc petitionem: Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. Terreni enim non perfecte obediunt Deo, ut cœleſtes. Et hoc inſinuabat Dominus; Regnum meum non eſt de hoc mundo. Et hoc, quia diabolus regnat in illis, qui obediunt ei, ſecundum illud: Adverſus mundi rectores tenebrarum harum: ſed in finali judicio tolletur ejus poteſtas, quando ſubditus erit omnis mundus Deo, ſecundum illud Danielis: Dedit ei poteſtatem, & honorem & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſervient.

Apoc. 5 · *Pſal.* 144 · *Apoc.* 11 · *Joan.* 18 · *Eph.* 6 · *Dan.* 7

Tertio vero quantum ad ſufficientiam in victu, ſubdit; *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Ubi petitur principaliter panis alimoniæ ſpiritualis. Unde Matthæus dicit: Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie. Sed quia non tantum hoc petitur, ſed & omne quod neceſſe eſt præſenti vitæ. Ideo cum Eccleſia frequentet orationem Dominicam ſecundum Matthæum. Non dicit, ſuperſubſtantialem, ut ipſe habet, ſed addit, *quotidianum*, quemadmodum Lucas habet. Ut oſtendat ſe petere, quidquid eſt neceſſarium alimoniæ hujus vitæ, quæ per *Hodie*, intelligitur. Unde, quemadmodum Hieronymus dicit. Sive dicatur, quotidianum, ſive ſuperſtantialem, utrumque conſonat hebraicæ veritati. In hebraica enim lingua unum vocabulum, id eſt ſocholla, comprehendit utrumque intellectum. Sicut & apud nos, *quotidianum*, utrumque panem comprehendit, ſcilicet ſpiritualem & corporalem, quia uterque eſt nobis quotidie neceſſarius, & quotidie a Domino percipiendus, & ideo quotidie poſtulandus. Et hoc eſt quod dicit Beda in Gloſſa: Panis vero, inquit, quotidianus ideo dictus eſt, quia hic eſt neceſſarius quantus animæ carnique tribuendus eſt, ſive corporaliter, ſive utroque intelligatur modo. Et nota quod multiplex panis hic petitur. Primus eſt alimentum præſentis vitæ de quo dicitur; Initium vitæ hominis aqua, & panis & veſtimentum. Secundus eſt intelligentia ſacræ Scripturæ de quo dicitur: Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret ei. Tertius panis eſt Sacramentum Euchariſtiæ de quo ſapiens; Paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuavitatem. Et Joannes: Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Quartus eſt adjutorium gratiæ de quo Pſalmiſta; Panem angelorum manducavit homo. Et idem; Panis cor hominis confirmet. Et infra; Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Quintus eſt, obſequium obedientiæ de quo dicitur: Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus qui miſit me. Et: Elias reſpexit, & ecce ad caput ſuum ſubcineritius panis. Sequitur: Ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus uſque ad montem Dei Horeb. His panibus reficit nos Dominus; quod deſignatum fuit cum dicitur, quod de quinque panibus ſatiavit quinque millia hominum. Et ideo quilibet iſtorum ſemper petendus, ſecundum illud quod ibidem: Domine ſemper da nobis panem hunc.

Mat. 6 · *Hier. lib.* 1 *in Matt. c.* 6 *to.* 5 · Socholla. · *Gloſſa in hunc locum c.* 11 *tom.* 5 · *Eccl.* 29 · *Thr.* 4 · *Sap.* 16 · *Joan.* 6 · *Pſal.* 77 · *Pſal.* 103 · *Inf.* 14 · *Joan.* 4 · 3 *Reg.* 19 · *Joan.* 6 · *Ibid.*

Quarto

Quarto quantum ad indulgentiam in reatu, ſubdit: *Et dimitte nobis peccata noſtra*. Et quod reatum obligationis. Unde dicitur; Debita noſtra. Peccata enim faciunt nos debitores eorum quæ non poſſumus ſolvere. Unde in Pſalmo: Mutuatur peccator & non ſolvet, &c. Hæc ſunt debita, quibus obligata erat mulier de uxoribus prophetarum, quæ non poterat ſolvere, quouſque Eliſæus multiplicavit oleum. Per oleum enim miſericordiæ Chriſti, peccata noſtra ſolvuntur & dimittuntur. Sed quia judicium ſine miſericordia fiet illi, qui non facit miſericordiam: ideo ſubdit conditionem: *Siquidem & dimittimus omni debenti nobis*. Hæc quidem conditio neceſſaria eſt ad impetrandam peccatorum veniam. Unde dicitur: Relinque proximo nocenti, & tunc deprecanti tibi peccata ſolventur. Homo homini ſervat iram, & a Deo quærit medelam? Quaſi dicat, fruſtra quærit. Unde dicitur; Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra: ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Unde proponit parabolam de ſervo nequam, in cujus fine ſubjungit: Sic Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Et hoc recte, quia qui refugit legem clementiæ, cadit in legem juſtitiæ, de quo ſupra: Dimittite, & dimittemini. Et poſtea: Eadem quippe menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis. Et hanc conditionem appoſuit hic Dominus, ut oſtendat illud eſſe verum quod dicitur: Nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi. Sed humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Unde Iſaias; Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Unde Chryſoſtomus; Si is, qui Jeſus eſt, fruſtra orat niſi indulſerit; quomodo, putas, orat is, qui Jeſus non eſt, ſi ipſe per injuſtitiam alios

Mat. 6 — *Pſal. 36* — *4 Reg. 4* — *Jac. 2* — *Eccl. 28* — *Mat. 9* — *Mat. 18* — *Sup. 6* — *Jud. 9* — *Iſa. 1*

A lædit & gravat? Qui autem non ſic orat ut Chriſtus docuit, non eſt diſcipulus: nec Pater exaudit orationem, quam filius non docuit. Cognoſcit enim Pater filii ſui ſenſum, & verba non ſuſcipit, quæ uſurpatio humana excogitavit, ſed quæ ſapientia Chriſti poſuit.

Quinto vero, quantum ad victoriam in conflictu, ſubjungit; *Et ne nos inducas in tentationem*, id eſt, non permittas induci, id eſt, ſuperari. Quia ſicut dicitur: Deus intentator malorum eſt. Sequitur; Unuſquiſque vero tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Et nota quod non petit non tentari: quia tentatio hominem probat, ſecundum illud; Proba me Domine, & tenta me, ure renes meos & cor meum. Et Eccleſiaſticus. Qui non B eſt tentatus, quid ſcit? Sed petit a tentatione non ſuperari nec vinci, ſed vincere & triumphare. Hoc quippe petendum eſt propter divini auxilii fidelitatem. De qua dicitur: Fidelis autem Deus eſt, qui non patitur vos tentari ſupra id quod poteſtis; ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere. Petendum eſt etiam propter cognoſcendam noſtram infirmitatem, ſecundum illud; In nobis quidem non eſt tanta fortitudo, ut poſſimus C huic multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te. Unde Chryſoſtomus; Cognoſcant ſe eſſe infirmos, & cognitio infirmitatis, gloriationis cauſam extinguet; quia ſecundum quod dicitur: Non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt. Quoniam ergo tribulatio tentatio eſt, ſecundum illud: Beatus vir qui ſuffert tentationem, &c. Ideo qui eripitur ab omni malo tentationis, eripitur per conſequens a malo tribulationis. Et ideo non oportebat ultra hic addi. *Libera nos a malo*, quaſi petitio omnino diverſa; ſed explicari quaſi in hac incluſa:

Jac. 1 Tentatio utilis. — *Pſal. 25* — *Eccl. 34* — *1 Cor. 10* — *2 Par. 20* — *1 Mat. 3* — *Jac. 1*

ſa. Et hoc eſt quod dicit Beda in Gloſſa; Sciat unuſquiſque in eo ſe liberari a malo quod non infertur in tentationem. Finit ergo Lucas orationem in tentatione, in qua dubium eſt de ſtatu vel lapſu. Et ideo non addit; Amen, quod eſt indicium certitudinis orationis exauditæ [Amen.] Matthæus vero orationem terminat in liberatione ab omni malo pœnæ, ac per hoc a morte. De qua Apoſtolus: Noviſſime autem inimica deſtruetur mors. [1 Cor. 15] Et poſtea eſt certitudo ſalutis: ideo finit dicendo: Amen, ad indicium certitudinis pro illo tempore. Sed quia, quamdiu hic ſumus, ad hanc certitudinem non pervenimus, ideo tacite dicitur, & ſubmiſſe a ſacerdote, &c. cum cetera in miſſa dicantur elevata voce. Sunt & aliæ congruentiæ rationes: ſed hæc ſufficiat pro præſenti.

Et ait ad illos, quis veſtrum, &c. Poſt exemplum & documentum, ſubjungit hic tertio orandi incitamentum, per quod invitamur ad orandum frequenter & fiducialiter. Et habet hæc pars duas: in prima proponitur incitamentum ad orationis frequentiam; in ſecunda vero ad orandi fiduciam ibi: *Quis autem ex vobis Patrem petit, &c.* Iſta enim duo ſunt, quæ maxime orationis fructum evacuant, ſcilicet negligentia, & diffidentia. Circa incitamentum frequentiæ duo inſinuantur. Primum eſt ſimilitudo incitativa: ſecundum eſt eruditio informativa ibi: *Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis.* Quantum autem ad ſimilitudinem incitativam ad orationis frequentiam, introducuntur tria. Primum eſt, opportunitas poſtulans; ſecundum eſt, difficultas recuſans; tertium eſt, importunitas impetrans, ut ex hoc oſtendatur, quantæ efficaciæ ſit oratio importuna & continua. Primo igitur quantum ad opportunitatem poſtulantem dicit.

Quis veſtrum habebit amicum? Hic legitur interrogative, ſed Gloſſa vult quod legatur remiſſive. *Quis*, hoc eſt, aliquis, & ſi quis. Hoc tamen dicitur ut oſtendatur veri amici pretium, ſecundum illud: Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. [Eccl. 6] Et iterum: Amicus fidelis, medicamentum vitæ, & immortalitatis; & qui metuunt Dominum, invenient illum. Ad illum ergo fiducialiter recurritur. Et ideo additur, *& ibit ad illum media nocte*, quia ſicut dicitur: Omni tempore diligit qui amicus eſt, & frater in anguſtiis comprobatur. [Prov. 17] Et talis fiducialiter neceſſitas exponitur. Propter quod additur: *Et dicet illi: Amice commoda mihi tres panes.* Et hoc lege pietatis & charitatis communis de qua dicitur: Frange eſurienti panem tuum, &c. [Iſa. 58] Et Eccleſiaſticus: Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas. [Eccl. 11] Legem etiam fidelitatis & amicitiæ ſpecialis. Propter quod addit: *Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum.* Et ita fideliter amicitiæ teneor illi: ac per hoc & tu mihi. Unde Eccleſiaſticus: Fidem poſſide cum amico in paupertate illius, ut in bonis illius læteris. [Eccl. 22] In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut in hæreditate illius cohæres ſis.

Secundo quantum ad difficultatem recuſantem, ſubdit: *Et ille de intus reſpondens dicat: Noli mihi moleſtus eſſe*, inquietando ſcilicet quieſcentem, & a ſomno excitando, ſicut dixit Abner David: Quis es tu qui clamas & inquietas regem? [1 Reg. 26] Et quod magna ſit moleſtia, oſtenditur ex difficultate adjuncta: *Jam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili*, id eſt pueri, qui tenero amore debent amari. Unde Iſaias: Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus, [Iſa. 8] id eſt filii quorum amor non poteſt negligi ſecundum illud Iſaiæ: Numquid obliviſci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? [Iſa. 46] Ideo ſubdit, *non poſſum ſurgere & dare tibi.* Et hoc non tollit omnino poteſtatem, ſed ponit difficultatem, quaſi dicat

Digitized by Google

dicat illud quod dixit Elias Eliſeo : 4 Reg. 2 Rem difficilem poſtulaſti : &c. Et propterea dicit: *Non poſſum*, ideſt, non commode, nec facile poſſum, ſicut rex Iſrael reſpondit regi Syriæ: 3 Reg. 20 Omnia propter quæ miſiſti ſervum tuum in initio, faciam : hanc autem rem facere non poſſum.

Tertio, quantum ad importunitatem imperantem, ſubdit: *Et ſi ille perſeveraverit pulſans*, precibus, non pudore victus, nec tædio fatigatus, nec deſperatione fractus, tamquam verus amicus ſecundum illud : Ad Eccl. 22 amicum & ſi produxeris gladium, non deſperes : eſt enim regreſſus ad amicum. Si aperuerit os triſte, Virg. l. 1 Georg. non timeas, &c. Et quia labor improbus omnia vincit, ideo ſubdit : *Dico vobis: & ſi non dabit illi ſurgens eo quod amicus ejus ſit*, ideſt, motus veritate dilectionis, quæ interdum torpeſcit in amicis. Propter quod dicitur: Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & 1 Joan. 3 veritate. Si ergo non vincitur abundantia charitatis, vincitur tamen inſtantia importunitatis. Propter quod addit : *Propter importunitatem tamen ejus ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios*. Hujus exemplum proponitur Inf. 18 infra de judice & vidua, quæ illum infeſtabat. Unde ibi dicitur quod judex noluit eam audire per multum tempus. Poſt hæc autem dixit intra ſe: Et ſi Deum non timeo, nec hominem revereor : tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in noviſſimo veniens ſugillet me. Et hujus etiam exemplum habetur de Samſone Jud. 14 & ejus uxore. A quo cum peteret, quod prius nolebat judicare, ſubditur quod ſeptem diebus convivii flebat ante eum, tandemque die ſeptimo, cum ei eſſet moleſta, expoſuit.

Secundum ſpiritualem intellectum, per amicum iſtum intelligitur Chriſtus, Eccl. 6 de quo in Eccleſiaſtico: Amicus fidelis, protectio fortis. Qui autem invenit illum, invenit theſaurum, Joan. 15 de quo Joannes: Jam non dicam vos ſervos, &c. Sequitur: Vos autem dixi amicos, &c. Et iterum: Vos amici mei eſtis, &c. Ad iſtum amicum eumdum eſt nocte, ſcilicet nocturno ſilentio, ſicut Nicodemus venit : de quo Joannes dicit quod Joan. 3 venit ad Jeſum nocte, quia in ſecreto noctis ſilentio eſt per orationem pulſandus, ſecundum illud Iſaiæ; Anima mea deſideravit te in nocte. Iſa. 26 Conſurge, lauda in nocte in principio Thr. 2 vigiliarum : effunde ſicut aquam cor tuum, &c. Vel in nocte, ideſt, in tribulatione, ſecundum illud Oſeæ; In tribulatione ſua mane conſurgent Oſeæ 6 ad me. Et in Pſalmo; Invoca me, Pſal. 49 in die tribulationis, eruam te, &c. Amicus autem qui venit de via, animus noſter eſt ſecundum quod dicitur in Gloſſa; Gloſſa in hoc cap. ſuper illa verba: Quis veſtrum &c. Qui quoties ad temporalia petenda vagatur, toties a nobis recedit. Hunc amicum evagari facit delectatio, ſed reducit tribulatio, ſecundum quod dicitur de Infr. 15 filio prodigo; qui propter luxuriam receſſit, ſed propter inediam rediit. Unde Oſeas; Oſeæ 2 Ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceria. Et poſt ſubditur; Et dicet; Vadam, & revertar ad virum meum priorem; quia bene mihi erat tunc magis, quam nunc. Iſte revertitur quando ad interiora recurrit, ſecundum illud Iſaiæ; Redite prævaricatores ad Iſa. 46 cor. Sed invenit ipſum vacuum a ſolatio ſpiritualium refectionum. Unde de peccatoribus dicitur; Matribus ſuis dixerunt; Ubi eſt triticum Thr. 2 & vinum; cum deficerent quaſi vulnerati in plateis civitatis: cum exhalarent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum? Et defecit gaudium cordis noſtri. Subjungitur; *Væ nobis quia peccavimus*. Pro hoc igitur amico famelico petendi ſunt a vero amico tres panes, ideſt, ſecundum quod dicit Beda & Auguſtinus, Intelligentia Trinitatis, Beda to. 5 l. 3 in Luc. ca. 11 ſive trium perſonarum nomina, ut in ſolius Dei cognitione inveniat refectionem. Unde in Exodo; Exod. 4 Videruntque Deum, & comederunt & biberunt. Et in Eccleſiaſtico; Eccl. 15 Cibabit eum pane vitæ, & intel-

Digitized by Google

intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. Vel tres panes ſunt Fides, Spes, Charitas; quibus reficitur triplex virtus in anima, de quibus infra: *Inf. 15* Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, *1 Reg. 19* &c. De his: Cum veneris ad quer. cum Thabor, invenient te ibi tres viri aſcendentes ad Deum in Bethel: unus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis: alius portans lagenam vini, ut in his intelligatur unitas gratiæ, & trinitas virtutum, per quas reformatur imago Dei in anima. Sed hæc petitio non ſtatim exauditur a Chriſto: ſed oportet cum multa inſtantia requirere: quia ad tam magna dona eſt anima peccatrix minus idonea. Unde ſcriptum *Matt. 15* eſt: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. Verum & ſi jam filius eſt, adhuc oportet cum magna inſtantia requirere, ne panis ille vileſcat, cum ſemper oporteat ipſum eſurire, ſecundum *Eccl. 24* illud: Qui edunt me, adhuc eſurient: Siſte ut petendo magis mereamur, & *Auguſt. ad Proban. epiſt. 121 tom. 2* diſponamur. Unde Auguſtinus ad Probam, de orando Deo: Exerceri vult in orationibus deſiderium noſtrum: quo poſſumus capere illud, quod præparat dare.

Et ego dico vobis. Poſt ſimilitudinem incitativam, ſubdit eruditionem informativam ad orationis frequentiam, quam elicit ex ſimilitudine præhabita. Ubi primo hortatur ſpiritualiter diſcipulos: ſecundo vero generaliter omnes: ideo quantum ad exhortationem reſpectu diſcipulorum, dicit:

Et ego dico vobis, qui ſcilicet non *Num. 23* mentior: quia non eſt Deus quaſi homo ut mentiatur: nec ut filius hominis ut mutetur: dixit ergo, & *Gloſſa in hunc locum tom. 5* non faciet? Unde Gloſſa dicit. Magnam ſpem tribuit, qui promittendo non decipit. Monet ergo ad orationis inſtantiam & frequentiam, cum dicit: *Petite & dabitur vobis: quærite & invenietis: pulſate, & aperietur vobis*. Simile habetur apud *Matt. 7* Matthæum: ſuper quo loco dicit

A Auguſtinus: Operoſe quidem quid *Aug. ibid.* iſta tria inter ſe differant, diſtinguendum putavi, ſed longe melius ad inſtantiſſimam petitionem omnia referuntur. Hoc quippe oſtendit, ubi eodem verbo cuncta concluſit dicens, *Quanto magis pater veſter cœleſtis dabit Spiritum bonum petentibus ſe?* Unde vult Dominus dicere illud quod ſimpliciter dicitur: Sine intermiſſione orate. *1 Theſ. 5* Et ad Coloſſenſes: Orationi inſtate. *Coloſſ. 4* Poſſunt tamen iſta diſtingui, *ut petere* reſpiciat actum oris: *quærere*, actum cordis: *pulſare*, actum operis. *Petite* ergo ore, & dabitur vobis: Qui reminiſcimini *Iſa. 62* Domini ne taceatis, & ne detis ſi- B lentium ei donec ſtabiliat, & ponat Hieruſalem laudem in terra. Et in Iſaia: Ad vocem clamoris tui ſtatim *Iſa. 30* ut exaudierit, reſpondebit tibi. Et dabit vobis Dominus panem, &c. Et: Eritque antequam clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus. *Iſa. 65* *Quærite* etiam corde, & invenietis. Unde dicitur: Quærite me, & invenietis: *Hier. 29* cum quæſieritis me in toto corde veſtro. Et in Sapientia: In *Sap. 1* ſimplicitate cordis quærite illum: quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum. *Pulſate* in opere. Qui enim pulſat, manu tangit & excitat. Unde in Pſalmo: In no- *Pſalm. 133* ctibus extollite manus veſtras in ſan- C cta. Et iterum; In die tribulationis meæ Deum exquiſivi, manibus meis nocte contra eum, & non ſum deceptus. Aliter etiam poſſunt diſtingui ratione petiti. *Petite*, ſcilicet veniam. *Quærite* gratiam. *Pulſate* ad gloriam ſecundum illud: Petite a Domino *Zach. 10* pluviam in tempore ſerotino, & Dominus facit nives, & pluviam imbris, & dabit eis ſingulis herbam in agro. Nives dabit ad extinguendas malas herbas per veniam. Et pluviam imbris dabit ad fœcundandam terram per gratiam. Et dabit eis ſingulis herbam in agro, decorando ſcilicet & veſtiendo per gloriam. Aliter ex parte petentium. *Petite*, incipientes: quorum eſt accipere. *Quærite*, proficientes, quorum eſt invenire.

Digitized by Google

venire. *Pulſate* perfecti, quorum eſt intrare. Unde incipientibus dicitur: Petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. Proficientibus dicitur illud: Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem ejus ſemper. Perfectis dicitur in Iſaia: Aperite portas, & ingredietur gens juſta. Vel penes modos perveniendi ad ſapientiam, ſicut diſtinguit Auguſtinus: Ad ſapientiam enim non venitur, niſi quemadmodum Dominus docet, petendo, quærendo, pulſando, id eſt orando, legendo, plangendo. *Petite* ergo orando. Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo. Subditur: Et dabitur ei. *Quærite* legendo libros ſcripturæ, & creaturæ. Per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea. *Pulſate* plangendo, ſicut in Apocalypſi dicitur: Ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus eſt aperire librum, &c. Et ſubditur poſtea quod vidit librum aperiri per agnum occiſum. Vel ſicut dicit Gloſſa: Ex parte modorum veniendi ad gloriam: *Petite* orando, *Quærite*, recte vivendo. *Pulſate* perſeverando, vel ſicut dicit Gloſſa ſuper Matthæum: Petimus fide, per eam ad Chriſtum euntes. Quærimus ſpe, qua attingimus uſque ad interiora. Pulſamus charitate, dum laboribus deſudamus, ut quod petimus, & quærimus, conſequamur. Primum petere debes, ut habeas: Poſt quærere, ut invenias: inventa obſervare, ut introeas.

Phil. 4 — Pſalm. 104 — Iſa. 26 — Jac. 1 — Cant. 3 — Apoc. 5 — Idem — Gloſſa in ca. 7 Matt. tom. 5 — Matt. 7 — Gloſſa in hunc locum ca. 7 Matt. tom. 5

Secundo quantum ad exhortationem reſpectu omnium, ſubdit: *Omnis enim, qui petit accipit*, ſi pie petat. Unde hoc inſinuat Dominus: Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, id eſt pro veſtra ſalute: alioquin non dat. Unde Jacobus: Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, id eſt ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis. Unde Chryſoſtomus. Si temporalia petas, quo modo ille præſtat, quæ ſi habes præcepit, ut contemnas? *Et qui quærit invenit*, ſi tamen debite, & diligenter quærat, ſecundum illud: Cum quæſieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Si quæſieritis Deum, invenietis: ſi autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Sed aliqui aliquando non debite quærunt: & ideo non debita inveniunt. Unde Oſeas: In gregibus ſuis, & in armentis ſuis vadens ad quærendum Dominum, & non invenient: & hoc eſt, quia in armentis quærebant ipſum: Quæretis me, & non invenietis: quia mala intentione quærebant ut perderent: *Et pulſanti aperietur*, ſi pulſet inceſſanter uſque in finem, ſecundum illud: Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. Tali aperitur oſtium gloriæ, de quo in Apocalypſi: Apertum eſt templum Dei in cœlo: ecce oſtium apertum in cœlo. Hoc aperietur, quando dicetur illud; Venite benedicti, & cetera, poſſidete, & cetera.

Joan. 15 — Jac. 4 — Deut. 4 — 2 Par. 15 — Oſee 5 — Joan. 7 — Matt. 10 — Apoc. 11 — Apoc. 4 — Matt. 10

Quis autem ex vobis, &c. Poſt incitamentum ad orationis frequentiam, ſubdit hic incitamentum ad orationis fiduciam. Et hoc oſtendit liberalitatem in Deo patre nos exaudiente. In hac ergo parte primo proponit liberalitatem patris carnalis reſpectu filii; Secundo concludit liberalitatem patris cœleſtis reſpectu noſtri, ibi; *Si ergo vos cum ſitis mali, &c.* Liberalitatem autem patris oſtendit in communicatione cibi, cum cautela contrarii, & hoc ſecundum triplicem differentiam nutrimenti, aut naturæ terreæ, aut aqueæ, aut aereæ. Primum ſpectat ad vegetabilia; ſecundum ad natatilia; tertium ad volatilia. Quantum igitur ad petitionem fructus vegetabilium, dicit.

Quis autem, ex vobis patrem petit panem, ad perfectionem. *Numquid lapidem dabit illi?* ſcilicet ad læſionem; homines enim panibus ſuſtentantur, ſecundum illud: Panis cor hominis confirmat; ſed lapidibus obruuntur, ſecundum illud; Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confrin-

Pſalm. 103 — Matt. 21

ſringetur; ſuper quem vero ceciderit, conteret eum.

Quantum ad petitionem fructus natatilium, ſubdit; *Aut piſcem: numquid pro piſce ſerpentem dabit illi?* (Ief. ult.) Homines piſcibus reficiuntur. Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis. Sed ſerpentibus (Num. 21) occiduntur. Unde; Immiſit Dominus in populum ignitos ſerpentes, quorum ſcilicet morſibus moriebantur.

Quantum ad petitionem fructus volatilium, ſubditur; *Aut ſi petierit*, ſcilicet in cibum. *Numquid porriget illi ſcorpionum?* id eſt venenum. Ova enim ſuſtentant, ſed ſcorpiones necant, ſicut manifeſte probat experientia. Hæc quidem ad litteram ſunt plana; & ſimilitudo ex his aſſumpta.

Secundum autem ſpiritualem intelligentiam, datur intelligi hic, quid petendum ſit. Unde Auguſtinus (Auguſt. ad Probam. epiſt. 121 circa med. tom. 2) ad Probam de orando dicit; Quod in piſce fides; in ovo ſpes; in pane autem charitas deſignatur. Recte namque petitione panis intelligitur petitio (Aug. ibid.) charitatis. Unde; Auguſtinus Charitas in pane major enim omnium bonorum eſt charitas, & in cibis vincit cetera panis utilia. Vel quia charitas ad modum panis nutrit, & confirmat. (Cant. 8) Unde dicitur: Fortis eſt, ut mors, dilectio. Unde ſacramentum charitatis traditur in ſpecie panis. Vel quia ſicut ſine pane eſt omnis menſa vacua, ſic & omne cor abſque charitate. (1 Cor. 13) Unde: Si charitatem non habuero, nihil ſum, & nihil mihi prodeſt. (Aug. ibid.) Huic, ut dicit Auguſtinus, opponitur lapis, quia corda dura reſpuunt charitatem. Unde in lapide duritia deſignatur, ſecundum illud Ezechielis (Ezech. 36): Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis, &c. (Sup. 3) Supra; Potens eſt Deus de lapidibus iſtis; &c. Recte etiam per piſcem intelligitur fides, ſicut dicit Auguſtinus, vel propter aquam baptiſmi, vel quia in hujus ſæculi (Ibidem.) fluctibus fides integra eſt; Hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides

A veſtra. (1 Joan. 5) Et ad Hebræos (Hebr. 11): Sancti per fidem vicerunt regna. Vel quia, ut dicit Beda (Beda tom. 5 lib. 3 in cap. 11 Lucæ.); Sicut piſcis ſub tegumento aquarum naſcitur, vivit, & alitur: ſic fides trahitur de occultis ſcripturis, & de occultis eſt, & occulta. Unde ad Hebræos (Hebr. 11): Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. Huic, ſicut dicit Auguſtinus (Aug. ibid.), contrarius eſt ſerpens, qui ut non crederetur Deo, venenoſa fraude perſuaſit. Unde Eccleſiaſtes (Eccl. 10): Qui diſſipat ſepem, id eſt, defenſionem ſacræ ſcripturæ mordebit eum coluber, id eſt infidelitas erroris diabolici. Recte etiam per ovum intelligitur ſpes.

B Unde Auguſtinus (Aug. ibid.); Spes in ovo, quia vita pulli nondum eſt, ſed futura eſt, nec jam videtur, ſed adhuc ſperatur. Spes autem, quæ videtur, (Rom. 8) non eſt Spes, ſicut dicitur; & quia in ovo pullus eſt imperfectus, qui dum perficitur, teſta ovi frangitur. Sic ſpei ſuccedit beatitudinis perfectio. Unde Apoſtolus (1 Cor. 13); Cum venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. Huic, ut dicit Auguſtinus (Ibidem.), contrarius eſt Scorpio ideſt, deſperatio, quæ facit retrorſum reſpicere; & ex illa parte nocet. Scorpio enim ex illa parte cavendus eſt, quoniam venenatam & aculeatam caudam retrorſum habet.

C Unde qui nititur a ſpe vitæ ſubvertere, Scorpius eſt. Unde Ezechiel (Ezech. 2); Subverſores ſunt tecum, & cum Scorpionibus habitas. Eſt igitur ſenſus verbi propoſiti ſpiritualis, quod ſi quis petat panem charitatis, vel piſcem ſcilicet fidei; Et ovum ſpei dabit ei Deus, & removebit ab eo lapidem obdurationis, ſerpentem infidelitatis, & Scorpionem deſperationis; quæ per divinum adjutorium elongantur a viris ſanctis.

Si ergo vos cum ſitis mali, &c. Poſtquam propoſuit liberalitatem in parte carnali; concludit a minore in parte ſpirituali. Si enim bonum eſt communicativum, ergo magis bonum, magis communicativuum; & maxime bonum, maxime communica-

Digitized by Google

A nicativum. Si ergo carnalis pater bonum communicat filio petenti: multo fortius cœleſtis pater homini ſupplicanti. Et hoc eſt quod dicit: *Si ergo vos, cum ſitis mali, noſtis*
Beda to. 5 lib. 3 in Luca cap. 11 *bona dare filiis veſtris*: Beda: Malos vocat ſæculi amatores. Ii autem dupliciter mali ſunt malitia culpæ:
Eccl. 11 quia in Eccleſiaſtico: Si dives fueris, non eris immunis a delicto. Et Auguſtinus: Omnis dives aut eſt iniquus, aut heres iniqui. Vel malos vocat ipſos Apoſtolos, qui comparatione divinæ bonitatis mali dicun-
Mar. 10 tur. Unde dicitur: Nemo bonus, niſi ſolus Deus. Et Iſaias: Facti ſumus, ut immundus, omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ univerſæ
Job. 25 juſtitiæ noſtræ. Et Job: Stellæ non ſunt mundæ in conſpectu ejus: quan-
Greg. li. 5 Moral. cap. 28 in princ. to magis homo, &c. Unde Gregorius: Sæpe juſtitia noſtra, ad examen juſtitiæ divinæ deducta injuſtitia eſt, & ſordet in diſtrictione judicis: quod in oculis fulget operantis. Vel mali erant propter peccata venialia, ſine quibus non ducitur
Ephes. 5 præſens vita. Unde dicitur: Redimentes tempus, quoniam dies mali
Gen. 47 ſunt. Et Jacob dixit: Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum ſunt, parvi & mali. Quia ſecundum quod dicitur; Si dixeri-
1 Joan. 1 mus, quia peccatum non habemus: ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Minus ergo videtur quod a malo bonum, quam a bono bonum. Et ideo concludit; *quanto magis Pater veſter cæleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?* Immo certe
Jac. 1 dabit, quia dicitur; Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt. Iſte ſpiritus, bonus eſt ſpiritus; ſcilicet in quo omnia dona donantur; de quo dicitur; Invocavi, & venit in me ſpiritus Sapien-
Sap. 7 tiæ. Et poſt; Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Et: Alii per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, &c.
1 Cor. 12 Et poſt: Hæc omnia operatur unus atque idem ſpiritus, dividens ſingulis prout vult. Iſte ſpiritus datur petentibus, & deſiderantibus, ſecundum illud; Os meum aperui, & at- Pſalm. 118
traxi ſpiritum; Onager aſſuetus in Hier. 2
ſolitudine, in deſiderio animæ ſuæ attraxit ventum amoris ſui. Ad hunc Rom. 8
enim ſpiritum Domini ſuſpirat ſanctorum ſpiritus; ſpiritus poſtulat, &c.

Et erat Jeſus eiiciens dæmonium, &c. Sicut habitum fuit in principio Diviſio.
libri, Liber iſte habet quatuor partes. Quarum prima eſt de Chriſti natura; Secunda vero de Chriſti doctrina; & hæc incœpit. Et habet partes duas, ſecundum duo opera ſapientis. Quorum alterum eſt non Sap. 5
mentiri: alterum mentientem manifeſtare poſſe. Prior igitur pars eſt de veritate declaranda ad diſcipulorum informationem. B Poſterior de falſitate confutanda per judæorum adverſantium confutationem. Priori parte terminata; hic incipit altera; Dividitur autem Diviſio.
hæc pars in quatuor. In quarum prima confutat Judæorum doloſitatem: In ſecunda impietatem. Erant Infr. 15
autem appropinquantes, &c. In tertia curioſitatem: interrogatus autem a Infr. 17
Phariſæis, &c. In quarta, incredulitatem, infra: Et factum eſt, cum appro- Infr. 19
pinquaſſet, &c. In confutando autem doloſitatem Judæorum. Primo confutat doloſitatem calumniantium mirabilia ex parte efficientis: In ſecunda vero, ex parte temporis: Erat autem do- Infr. 13
cens in ſynagoga eorum Sabbatis. C Prima in duas dividitur. In quarum prima confutat Judæorum doloſitatem & fallaciam: in ſecunda informat diſcipulos ſuos ad illam vitandam: Multis autem turbis concurrentibus. Prima pars, quæ continet Infr. 12
præſens cap. dividitur in partes tres, In quarum prima confutat fallaciam blaſphemantium; in ſecunda fallaciam tentantium, ſive diſcredentium infra: *Turbis autem concurrentibus*. In tertia vero fallaciam ſimulantium ibi; *Nemo lucernam accendit*. Primum iſtorum eſt in verbo; ſecundum in animo; tertium vero conſiſtit in quocumque ſigno. Ad confutandam autem fallaciam blaſphemantium tria introducuntur. Primo enim fit expreſſio fraudis Judaicæ. Secundo ve-

Digitized by Google

ro improbatio fraudis expreſſæ; ibi; *Ipſe autem ut vidit cogitationes, &c.* Tertio vero commendatio veritatis oſtenſæ, ibi; *Factum eſt autem, cum hæc diceret, &c.* Circa expreſſionem Judaicæ fraudis, tria exprimit Evangeliſta; primum eſt materia laudis divinæ; ſecundum eſt, blaſphemia fraudis humanæ; tertium eſt, controverſia litis adjunctæ. Primo igitur quantum ad materiam laudis divinæ dicit; *Et erat eiiciens dæmonium & illud erat mutum.* In quo ſimul tanguntur duo miracula, immo etiam tria.

Matt. 12 Beda hoc loco. to. 5 — Unde Beda in Gloſſa; Hunc dæmoniacorum etiam cœcum fuiſſe dicit, in quo tria miracula a Domino fiunt; quia cœcus videt, mutus loquitur, poſſeſſus, a dæmone liberatur. Et in hoc erat materia laudis divinæ, tam ex parte curati, quam aſſiſtentium. Propter quod dicit; *Et cum eiiciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ.* Et ſic impletum

Iſa. 35 — eſt illud; Tunc aperientur oculi cœcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Tanta autem miracula ſimul facta, ſunt admirationis & laudis cauſa, ſecun-

Eccli. 43 — dum illud; Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipſius. Glorificantes Dominum quantumcumque potueris, ſupervalebit adhuc, & admirabilis magnificentia ejus. Unde vere potue-

Matt. 7 Marc. 7 — runt iſti dicere illud: Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

Spiritualis ſenſus. — Secundum autem ſpiritualem intelligentiam, dæmonium eſt peccatum quod facit ſurdum ad veritatem audiendam: cæcum ad videndam; & mutum, ad confitendam. nequitia enim dæmonis utrumque ingreſſum, per quem crediturus erat homo, oppilavit, ideſt, & auditum & viſum, & tertium, id eſt, linguam colligavit, ne confiterentur.

Iſa. 42 — Unde dicitur; Non eſt annuntians, neque prædicens neque audiens ſermones veſtros. Et iterum; Surdi au- 42

dite, & cæci intuemini ad videndum. Quis cæcus, niſi ſervus meus? Matt. 12
& ſurdus niſi ad quem nuntios meos miſi? Talis etiam mutus eſt ad confitendum. Unde Eccleſiaſticus; Non Eccl. 15
eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Et nota quod cum ad tria data ſit homini loquela, ſcilicet ad laudandum Deum; ad ædificandum proximum: & ad accuſandum ſeipſum. Hæc triplex loquela aufertur per triplex dæmonium. Primum aufert Spiritus luxuriæ, ſecundum illud; Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam. Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Secundum aufert Spiritus avaritiæ, qui facit ſibi ſoli intendere, ſecundum illud. Qui unum talentum acceperat, abiens, fodit in terram. Tertiam Spiritus ſuperbiæ, qui non permittit quod homo accuſet ſecundum illud; Quoniam tacui inveteraverunt oſſa mea. Et in Hieremia; Ecce ego judicio contendam tecum eo quod dixeris, non peccavi. De hoc triplici dæmonio dicitur: Vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ exire Spiritus tres immundos, in modum ranarum. Primum dæmonium eiicitur, per jejunium ſecundum illud; Hoc genus non eiicitur, niſi per orationem & jejunium; Secundum eiicitur per memoriam paſſionis Dominicæ, ſecundum illud. Cordis piſcis particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, &c. Tertium per orationem: David tollebat cytharam & percutiebat manu ſua & refocillabatur Saul, & levius habebat; recedebat enim ab eo Spiritus malus.

(Margin: Loquela data homini propter tria; Iſa. 1; Matt. 25; Pſalm. 31; Hierem. 2; Apoc. 16; Matt. 17; Tob. 6; 1 Reg. 16)

Secundo quantum ad blaſphemiam humanæ fraudis ſubditur; *Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.* Et hæc erat magna blaſphemia; Quia quod fiebat a Spiritu ſancto, attribuebant Spiritu maligno. Unde Matthæus ſtatim poſt hoc dicitur; Matt. 12
Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus; Spiritus autem blaſphemiæ non remittetur. In hanc blaſphe-

Digitized by Google

phemiam prorumpebant ex invidia. Unde Chryſoſtomus; Non quando magna dicebat, ſed quando faciebat ſalutes hominum, tunc inſtituerunt Phariſæi, &c. Invidia enim non quærit, qui dicat, ſed ſolum ut dicat; æmulatione namque non eſt aliqua malitia deterior. Adulter enim brevi complet peccatum ſuum; æmulator numquam quieſcit. Et quia blaſphemia iſta ex malitia & invidia procedebat, pro tanto hoc Evangelium legitur, quando cantatur hiſtoria Joſeph in tertia Dominica Quadrageſimæ. Sicut enim fratres Joſeph, ex invidia vocaverunt eum inventorem ſomniorum, ſic & iſti dicebant Chriſtum invocatorem dæmonum. Ex maxime exprimitur Beelzebub, tum quia iſtud idolum erat famoſum. Unde dicitur quod Ochozias miſit nuntios, dicens ad eos; Ite conſulite Beelzebub Deum Accaron. Et Beda in Gloſſa; Aſſerebant Judæi in hoc ſimulacro principem dæmoniorum habitare. Per cujus poteſtatem, dicebant Jeſum dæmonia eiicere. Et ideo in textu dicitur. *In principe dæmoniorum;* Sive quia nomen hujus idoli erat ridiculoſum. Unde tantum Beelzebub ſonat, quantum vir muſcarum. Quo nomine vocabant eum Judæi irriſorie, ſicut dicitur in Gloſſa, propter ſordes cruoris qui in templo ejus immolabatur. Unde ſic blaſphemiam proferebant, ſicut in Joanne dicitur; Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

Chryſoſt. tom. 2 hom. 41 in Matt. — *Beelzebub* — *4 Reg. 1* — *Gloſſ. in c Matt. 12 tom. 5* — *Beelzebub vir muſcarum.* — *Gloſſa hoc loco tom. 5* — *Joan. 8*

Tertio vero, quantum ad controverſiam litis adjunctæ ſubdit; *Et alii tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo.* Non quærebant hujuſmodi ſignum ad credendum ut fideles, ſed ut rebelles ad impugnandum, ſecundum illud Salvatoris; Quid me tentatis hypocritæ? Et in Pſalmo; Tentaverunt me patres veſtri &c. Et hoc malum ut dicitur; Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentaverunt, & a ſerpentibus perierunt. Petebant autem ſignum de cœlo, ſicut tonitruum tempore Samuelis; Aut emiſſionem ignis, ſicut tempore Eliæ: Aut retroceſſionem ſolis, ſicut tempore Ezechiæ: Hoc autem Judæis erat proprium, ſive per aſſuefactionem. Unde Judæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam. Et ideo Petrus inſignis fuit Apoſtolus ad Judæos, & Paulus valens in ſapientia ad gentes ſive etiam propter incredulitatem, & duritiam, ſecundum quod dixit Stephanus; Dura cervice, & incircumciſi cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis. Unde Chryſoſtomus; Semper diſcredere, ſignum eſt numquam poſſe proficere, ſic ſemper teſtimonium quærere ſignum eſt numquam velle credere. Et hoc quidem verum eſt, quando enim ſufficientia teſtimonia habebant in terris, non oportebat quærere ſigna de cœlis. Unde Joannes: Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, teſtimonium perhibent de me. Spiritualiter autem dedit Dominus ſigna in terris, ſcilicet ſigna humilitatis & paupertatis, ſecundum illud: Hoc vobis ſignum: Invenietis infantem pannis involutum, & cetera. Sed multi huic ſigno non credunt, ut ſuperbi & ambitioſi qui quærunt Chriſtum non in humilitate crucis, ſed in appetitu honoris & laudis. Et tamen dicitur: Tunc apparebit ſignum filii hominis in cœlo, &c. Huic autem contradicunt ſuperbi, ſecundum illud; Poſitus eſt hic, &c. & in ſignum cui contradicetur, quia non placet eis ſtatus humilitatis, ſed dignitatis. Unde in Pſalmo: Poſuerunt ſigna ſua ſigna: ſcilicet ſuperbiæ & laſciviæ, ſecundum illud; Ubique relinquamus ſigna lætitiæ. Sine quibus ſignis nolunt ſequi. Unde in Pſalmo: Signa noſtra non vidimus, &c.

Matt. 22 — *Pſalm. 94* — *1 Cor. 10* — *1 Reg. 12* — *3 Reg. 18* — *4 Reg. 1* — *4 Reg. 20* — *1 Cor. 1* — *Actor. 7* — *Joan. 10* — *Sup. 2* — *Matt. 24* — *Sup. 2* — *Pſalm. 73* — *Sup. 2* — *Pſalm. 73*

Ipſe autem ut vidit cogitationes eorum dixit eis. Poſt expreſſionem fraudis Judaicæ, ſubditur hic improbatio fraudis expreſſæ. Habet autem pars iſta tres. In quarum prima ponitur improbatio falſitatis; In ſecunda

da comprobatio veritatis, ibi; *Cum fortis armatus cuſtodit*, *&c.* In tertia vero reprobatio doloſitatis, ibi; *Cum immundus Spiritus exierit ab homine*, *&c.* Improbando falſitatem procedit hoc ordine. Primo deducit ad manifeſtum impoſſibile: ſecundo perducit ad falſum improbabile: tertio reducit ad verum infallibile. Primo igitur deducit ad manifeſtum impoſſibile, cum dicit.

Omne regnum in ſe diviſum deſolabitur. In quo intendit tale argumentum facere: Omne regnum diviſum hoc ipſo quod dividitur in ſe, deſtruitur: ſed ſi unus dæmon eiicit alium, ſatanas in ſeipſum diviſus eſt: ergo non ſtat ejus regnum. Sequitur igitur quod ſatanas ipſe deſtruit ſuum regnum, & auferat ſibi poſſe & dominium. Sed hoc eſt impoſſibile manifeſtum, & ſequitur ex dicto Phariſæorum; ergo illud fuit manifeſte falſum. Hujus igitur rationis majorem præmittit, cum dicit: *Omne regnum in ſe diviſum, deſolabitur, & domus ſupra domum cadet*. Et hoc quidem eſt per ſe notum & verum eſt, quia diviſio eſt cauſa ruinæ. Unde cauſa prædicati eſt in ſubjecto. Et hoc eſt quod dicit Hieronymus. Concordia parvæ res creſcunt, diſcordia maxime dilabuntur. Unitas enim eſt cauſa ſalvationis, diviſio interitus, ſecundum illud Oſeæ; Diviſum eſt cor eorum, nunc interibunt. Et in Proverbiis: Propter peccata terræ, multi principes ejus. Exemplum hujus eſt de ædificantibus turrim, cum eſſent, labii unius, &c. Ubi ſubditur: Diviſit eos Dominus ex illo loco in univerſas terras, & ceſſaverunt ædificare. Unde in finali ſtatu mundi, de ipſius unitatis diſſipatione dicitur infra: Surget gens contra gentem & regnum adverſus regnum, & terremotus magni, &c. Deinde adjungit minorem cum dicit; *Si autem Satanas in ſeipſum diviſus eſt*, id eſt, contra ſeipſum pugnat. Quod dicit ſub conditione, quia hoc ſequitur ex verbo prædictorum Scribarum, & Phariſæorum, cum in ſe non ſit verum. Satanas enim Satanæ concordat in malo. Unde Job: Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus. Una uni conjungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas. Una alteri adhærebit, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur. Unde in Pſalmo: aſtiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adverſum Dominum, &c. Poſt hoc ſubjungit concluſionem cum ſubdit: *Quo modo ſtabit regnum ejus?* Quod dicit interrogative, tamquam impoſſibile ſit hoc ſuſtinere quod ſatanas ipſe de regno eiiciatur. Regnum enim ſatanæ eſt in malis & peccatoribus. Job: Ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ. Et ideo dicebat Apoſtolus; Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Poſtremo ſubinfert minoris probationem ex dicto ipſorum, quoniam & hæc erat cauſa totius elucidationis falſi. Et ideo addit; *Quia dicitis; in Beelzebub me eiicere dæmonia?* Si enim verum eſt quod dicitis ut ſatanas ſatanam eiiciat, adverſus ſeipſum diviſus eſt, ergo diviſum eſt ejus imperium, ac per hoc tendit ad interitum. Et hoc modo formatur argumentum Matthæi: Si ſatanas ſatanam eiicit, adverſus ſeipſum diviſus eſt: Quo modo ergo ſtabit regnum ejus? Sic igitur patet quo modo ex dicto eorum deducit ad manifeſtum impoſſibile.

Hier. in Reg. monach. de charitate, & pace tom. 9 ex Sanctio de Bello Jugurth. non procul a princ.
Oſea 10
Prov. 28
Gen. 11
Infra. 21
Job 41
Pſalm. 2
Job 41
Rom. 6
Matt. 12

Secundo vero producit ad falſum improbabile cum ſubdit: *Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia*. In quo intendit formare talem rationem; Si ego eiicio dæmonia per dæmonum potentiam: & ego dedi poteſtatem filiis veſtris eiiciendi dæmonia. (Hanc ſupponit & tacet) ergo ipſi in principe dæmonum eiiciunt dæmonia. Sed hoc eſt falſum & improbabile, & ſecundum eorum opinionem, & ſecundum ipſorum Apoſtolorum teſtificationem. Falſum igitur eſt quod Phariſæi ſentiunt, & verum quod Apoſtoli teſtantur. Igitur ipſi erunt judices eorum. In hac autem

autem ratione præmittitur propoſitio, quam aſſeruerunt, cum dicitur: *Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia*, ſecundum veſtram ſcilicet aſſertionem. Supra eodem: *In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia*, ſubditur concluſio, quam non concedunt, cum dicitur: *Filii veſtri in quo eiiciunt?* quaſi diceret: ſequitur quod eiiciunt in Beelzebub. Quod tamen ipſi non concedunt. Unde Beda: Filios Judæorum vocat Apoſtolos, qui inter alia munera, quæ acceperunt a Domino, etiam dæmonia pellebant. Quam expulſionem non diabolo, ſed Deo aſſignabant. Subinfertur autem redargutio, quam incurrunt, cum dicitur: *Ideo ipſi judices veſtri erunt*. Quia quod vos blaſphematis, ut falſum ipſi teſtantur eſſe verum, ſecundum illud Iſaiæ: Vere, vos teſtes mei, dicit Dominus: & non tantum teſtes propter veritatis perfectionem, ſecundum illud: Vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſrael. Ipſi namque ſunt, de quibus Iſaias: Dominus ad judicium veniet cum ſenioribus populi ſui. Seniores vocat perfectiores ſecundum illud: Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani autem ſunt ſenſus hominis: & ætas ſenectutis, vita immaculata.

Beda to. 5 lib. 3 in Lucæ c. 11 — *Iſa. 44* — *Matt. 19* — *Iſa. 3* — *Sap. 4*

Tertio vero reducit ad verum infallibile, cum adjungit: *Porro ſi in digito Dei eiicio dæmonia*. *Porro*, hoc eſt certe: *ſi*, id eſt, quia: *in digito Dei*, hoc eſt in Spiritu ſancto. Unde in Matthæo: Si in Spiritu Dei eiicio dæmones. Spiritus ſanctus namque dicitur digitus Dei, ſicut dicitur in Exodo: Digitus Dei eſt hic. Ratio autem hujus eſt: quia filius dicitur brachium Patris, ſecundum illud: Brachium Domini cui revelatum eſt? Dicitur & manus, ſecundum illud: Emitte manum tuam de alto. Et ratio hujus eſt, quia ſicut qui operatur, brachio & manu facit, ſic pater omnia per filium facit, ſicut dicitur: Omnia per ipſum facta ſunt. Spiritus autem ſanctus procedit a Patre & Filio, ſicut digitus a corpore & brachio, & eſt illi connaturalis, & conſubſtantialis. Et ideo merito dicitur digitus in ſcripturis. Vel quia ſicut unus eſt manus, & per digitos fit diſtinctio, ſic per unum Spiritum fit diſtinctio donorum, ſicut dicitur: Hæc omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult. Quia ergo in hoc Spiritu *eiicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei*, id eſt, poteſtas regia, quæ regit nos, expulſo diabolo, ſecundum illud: Nunc judicium eſt mundi, nunc princeps hujus mundi eiicietur foras. Et nota quod dicit: *pervenit in vos regnum Dei*. Quia regnum Dei pervenit in nos per gratiam, ſecundum illud: Regnum Dei intra vos eſt. Sed tunc perveniemus in illud per gloriam, quando dicetur nobis: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum, &c. Et nota quod iſta conſequentia eſt neceſſaria: quia ſi nihil eſt medium, quin homo ſit ſub poteſtate Dei vel diaboli; ergo ſi expellitur poteſtas diaboli ab homine, ſequitur quod introducatur poteſtas divina. Triplex autem Spiritus nequam, de quo habitum eſt ſupra expellitur Spiritu divino dato ad tria, ſcilicet Spiritu ſanctitatis, de quo dicitur; Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Spiritu paupertatis de quo dicitur: Beati pauperes ſpiritu, &c. Et ſpiritu humilitatis de quo Iſaias: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu? Hunc triplicem ſpiritum petebat Propheta in Pſalmo: Cor mundum crea in me Deus & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis. Ne proiicias, &c. Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi, &c. Et ſpiritu principali confirma me, ut tangatur hic triplex ſpiritus; videlicet Rectus, id eſt paupertatis: Sanctus,

Matt. 12 — *Exod. 8* — *Iſa. 53* — *Pſalm. 143* — *Joan. 1* — *1 Cor. 12* — *Joan. 12* — *Infr. 17* — *Matt. 25* — Inter poteſtatem Dei atque Diaboli quomodo non ſit medium. — *Sap. 1* — *Matt. 5* — *Iſa. 66* — *Pſalm. 50*

Digitized by Google

ctus, id eſt puritatis: & Principalis, id eſt humilitatis. Quem Spiritum qui habet, habet juſtitiam ad ſe, & proximum & Deum. Sive etiam intra ſe, extra ſe, & infra ſe, ac per hoc habet pacem, & gaudium, & intra ſe regnum Dei. Nam ſecundum
Rom. 14 illud: Non eſt regnum Dei eſca, & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.

Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum. Poſtquam improbavit falſitatem, hic ſecundo approbat veritatem. In cujus approbatione, procedit hoc ordine. Primo præmittit veritatem præambulam: ſecundo ſubdit veritatem intentam: tertio ſubnectit veritatem annexam. Primo igitur præmittens veritatem præambulam dicit: *Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſſidet.* Hoc per ſe notum eſt. Quieta enim poſſeſſio venit ex fortitudine poſſidentis, qui non permittit impugnari atrium ſuum. Fortis autem iſte,
Job 41 eſt diabolus de quo dicitur: Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt, ut nullum
Abac. 1 timeret. Et in Abacuc: Domine in judicium poſuiſti eum: & fortem ut corriperes fundaſti eum. Iſte eſt ar-
Job 41 matus ſecundum quod dicit Job: Corpus illius ut ſcuta fuſilia, &c. Et quia tantam habet potentiam & armaturam: ideo non poteſt ſibi ab homine infirmo fieri violentia. Immo in pace poſſidet, quoniam non timet amittere, ſecundum illud Gregorii: illos pulſare negligit, quos quieto jure ſe poſſidere ſentit. Et
Pſal. 72 hæc pax peccatorum de quo in Pſalmo: Zelavi ſuper iniquos, pacem pecca-
Matt. 10 torum videns. Et in Matthæo: Non veni pacem mittere, ſed gladium. Vult igitur in hoc dicere, quod fortis non expellitur a minus forti. Si ergo ſuper poteſtatem diaboli nulla prævalet poteſtas terreſtris, ſed tantum cœleſtis potentia: ergo quæ expellit dæmones non eſt de terris, ſed de cœlis: non humana, ſed divina.

Secundo adjungens veritatem in-

A tentam, & jam perſuaſam dicit: *Si autem fortior illo ſuperveniens vicerit eum.* Fortior eſt diabolo divina fortitudo, ſcil. Chriſtus Deus, noſter: Chriſtum prædicamus, Dei virtutem & Dei ſapientiam. Et rurſum ibidem: 1 Cor. 1 Ibidem.
Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Et ait Job: Si fortitudo Job 9
quæritur, robuſtiſſimus eſt. Et propterea dicit Iſaias: Vocabitur no- Iſa. 9
men ejus, admirabilis, conſiliarius, Deus fortis. Iſte ſupervenit, id eſt, de ſupernis venit, ſecundum illud: Joan. 3
Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt. Hic autem vicit diabolum, tamquam minus fortem, juxta quod dicitur: Joan. 16
Confidite, quia ego vici mundum.
B Unde licet victus videatur, tamen vicit, quia moriendo revixit. Et hoc a Hieremia deſignatur: Fortis impe- Hier. 46
git in fortem, ambo pariter conciderunt: quia Chriſtus corporaliter, temporaliter, & viſibiliter. Diabolus vero ſempiternaliter, totaliter, & irrecuperabiliter. Unde in Apocalypſi: Ecce vicit leo de tribu Juda, Apoc. 5
radix David, aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus. Et vidi & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio ſeniorum agnum ſtantem tamquam occiſum. Qui ideo vicit, quia occiſus eſt. Unde poteſt dici diabolo illud: U- 1 Cor. 15
bi eſt mors victoria tua? Sequitur
C Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Et quia vicit ipſum in paſſione, ideo ſpoliatus in Reſurrectione. Ideo ſubditur: *Univerſa arma ejus auferet, in quibus confidebat.* Et hoc fecit quando portas infernales confregit, ſecundum illud: Pſal. 106
Quia contrivit portas æreas, & vectes ferreos confregit. Et rurſus: Pſal. 45
Arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta comburet igni. Hæc arma Arma dæmonum.
facit ſibi diabolus de hominibus per conſenſum, ſecundum illud: Non Rom. 6
exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato. Vel arma diabolica ſunt diverſa tentatorum machinamenta, quibus hominibus prævalebat. Et his privatus eſt per Chriſti vi-

Digitized by Google

victoriam in reſurrectione, & ſpolia- A tus eſt in Aſcenſionem. Ideo ſubdit; *Et ſpolia ejus diſtribuet*. Et hoc quidem fecit, quando de vaſis contumeliæ fecit vaſa miſericordiæ. Et hoc eſt in Aſcenſione factum, ſecundum illud:
Eph. 4 Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.
Iſa. 8 Hoc autem fecit noſter Emmanuel. Voca nomen ejus. Accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari.
Iſa. 49 Prædatus eſt autem fortiter diabolum, ſecundum illud: Numquid tolletur a forti præda: aut quod captum fuerit a robuſto, ſalvum eſſe poterit? Quia hæc
Oſee 13 dicit Dominus: Equidem & captivitas a forti tolletur, &c. Dominus diripiet theſaurum omnis vaſis deſi- B
1 Reg. 10 derabilis. Hujus figuratio præceſſit in David de quo dicitur quod regreſſus a cæde Amalech, expoliatis Amalechitis, ſpolia diſtribuit, & miſit dona ſenioribus Juda proximis
Chriſtus ſpolia diaboli diſtribuere dicitur. ſuis. Et nota quod Chriſtus dicitur ſpolia diaboli diſtribuere, quia licet ipſe omnes liberaverit, tamen etiam partem hujus gloriæ diverſis prædicatoribus committit. Qui ipſi ſunt ſpoliatores Ægypti. Ex hoc igitur apparet, quod expulſio dæmonum fiebat a Chriſto, non virtute diabolica nec humana, ſed per Spiritum
Exod. 12 ſanctum. Et hæc veritatis intenta.

Tertio vero annectens veritatem adjunctam ſubdit: *Qui non eſt mecum,* C *contra me eſt*. Ac per hoc homines, quos diabolus poſſidet, Chriſto repu-
2 Cor. 6 gnant, & ſecundum illud; Quæ conventio Chriſti ad Belial? &c. Et quia nullus fortitudini ejus poteſt reſiſtere; ideo ſubdit: *Et qui non colligit mecum, diſpergit*. Quia ſicut
Job 9 dicit Job: Quis reſtitit, ei, & pacem habuit? Officium namque Chriſti eſt congregare, ſecundum illud
Joan. 11 Joannis: Moriturus erat, &c. Sequitur, Ut filios Dei qui erant diſperſi
Iſa. 11 congregaret in unum. Et Iſaias: Congregabit profugos Iſrael, & diſperſos Juda colliget a quatuor plagis terræ,
Pſal. 146 & Pſalmiſta: Diſperſiones Iſraelis congregabit. Officium autem diaboli eſt, diſpergere, ſecundum illud Joannis: Lupus rapit, & diſpergit oves. Joan. 10
Ideo optimum eſt introire in ovile Domini, quia non poteſt ſuperari a fortiori, ſicut dicit Joannes: Pater meus, Joan. 10
quod dedit mihi, majus omnibus eſt, &c.

Cum immundus Spiritus. Poſt improbitatem falſitatis, & approbationem veritatis, ſubdit hic Evangeliſta reprobationem doloſitatis, cujus origo eſt a Spiritu maligno, ſecundum illud Joannis: Ipſe mendax & pater Joan. 8
ejus, *id eſt*, mendacii & ſimulationis. Reprobat ergo Salvator doloſitatem Phariſæorum. Cujus originem, progreſſum, & conſummationem oſtendit in eis fieri per Spiritum malignum. Et hoc quantum ad maligni Spiritus egreſſum, regreſſum, & ingreſſum. Egreditur namque per deteſtationem inimicitiæ. Regreditur per ſimulationem juſtitiæ. Sed ingreditur per profundationem nequitiæ. Primo igitur, quantum ad egreſſum Spiritus immundi, per deteſtationem inimicitiæ, dicit: *Cum immundus Spiritus exierit de homine*, ſc. per veram pœnitentiam, ſecundum illud: Et pſeudoprophetas, & Zach. 13
Spiritum immundum auferam de terra. Ad hoc autem duo ſunt neceſſaria, ſc. abſtinentia, & orationis inſtantia per quæ mundamur intus & extra. Et tunc exit Spiritus immundus ſecundum illud Matthæi; Mat. 15
Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, niſi per orationem & jejunium. Et quoniam diaboli deſiderium ſemper eſt ad ſeductionem bonorum, quantumcumque ab aliis expellatur, ideo ſubdit: *Perambulat per loca inaquoſa, quærens requiem*. Loca inaquo- Loca inaquoſa.
ſa ſunt loca in quibus non viget carnalitas, aut concupiſcentia ſecundum illud Pſalmi In terra deſerta, Pſal. 62
in via, & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi ſecundum quod Hieronymus exponit. Et propterea Virgo Maria, omnino habuit extinctam concupiſcentiam, dicitur petra deſerti: Emitte agnum Domine dominato- Iſa 16
rem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion. Circa hæc loca ambu-

bulat diabolus, quærens requiem, ideſt, volens in illis umbram negligentiæ, & fontem contumeliæ fabricare, ut ibi poſſit requieſcere. In
Job. 40 tali autem loco requieſcit, ſecundum illud Job: Sub umbra dormit in ſecreto calami in locis humentibus,
Ezech. 29 ut Ezechiel ait: Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum Non autem requieſcit diabolus, niſi in illis in quibus invenit defluxus concupiſcentiarum. Quos quia non poteſt reperire in ſanctis viris afflictis & maceratis, ideo in eis non requieſcit, ſed fugit, juxta illud Jacobi: Reſi-
Zach. 4 ſtite diabolo: & fugiet a vobis.

Secundo vero quantum ad regreſſum, per ſimulationem juſtitiæ ſubdit; *Et non inveniens*, ſc. requiem, *dicit revertar in Domum meam unde exivi*. Suam vocat domum, quia nondum ab ea plene expulſus fuerat. Et ad talem diabolus redit. In cu-
Iſa. 37 jus figura Iſaias: In via qua venit rex Aſſyriorum, ideſt, ſatanas, per eam revertetur. Recte autem peccatorem domum ſuam vocat: quia peccator, qui fecit peccatum, ſervus eſt peccati, ſicut dicit Joannes. Ac
Joan. 8 per hoc non eſt juris ſui, ſed ſervus
Prov. 5 diaboli. Ideo in Proverbiis: Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli: ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena. Ad hanc autem domum reducit diabolum expulſum ſimulatio bonitatis & juſtitiæ. Et propterea addit: *Et cum venerit, invenit eam ſcopis mundatam, & ornatam*, non intra, ſicut dicit Prophe-
Pſal. 76 ta in Pſalmo; Et exercitabar, & ſcopebam Spiritum meum. Et rurſus;
Pſal. 44 Omnis gloria filiæ regis ab intus; Non ſic invenit ſcopatam, & ornatam, ſed extra, ſicut infra eodem;
Inf. eod. Nunc vos Phariſæi, quod deforis eſt calicis & catini, mundatis: quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina &
Mat. 23 iniquitate. Et Matthæus ait: Væ vobis, &c. Sequitur: Quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, &c. Talis mundities non ſufficit Spiritui ſancto. Qui

A non tantum quærit habitare in corpore mundo, ſed in animo ſancto. Unde ſapiens: In malevolam animam non introibit ſapientia, nec Sap. 1 habitabit in corpore ſubdito peccatis. Et ideo ad utrumque invitamur ab Iſaia: Lavamini, mundi eſtote, &c. Iſa. 1 Illa autem munditia, quæ tantum eſt extra, relinquit domum vacuam a gratia Spiritus ſancti, & per hoc occupabilem a præſentia diaboli. Unde hæc notans Matthæus dicit: Invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Vacantem ſcilicet Mat. 12 a gratia & virtute. Unde Chryſoſtomus: A virtute deſolati, dæmonum actionibus facile erunt occupabiles.
B Et ideo Hieronymus: Semper aliquid boni facito, ne te diabolus inveniat otioſum.

Tertio vero quantum ad ingreſſum, per profundationem nequitiæ ſubdit. *Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios Spiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi*: Ii ſeptem ſpiritus ſunt ſeptem ſimulationes, quæ virtutes ſpecie eſſe ſe ſimulant, & mentiuntur. Qui ideo ſunt nequiores vitiis apertis, quia majorem habent malitiæ perverſitatem, ſicut dicit Auguſtinus: Simulata æquitas non eſt æquitas, ſed duplex iniquitas. Unde nota tres ſeptenarios ſpirituum. Primus bonus eſt, qui continet ſeptem dona, de quibus Iſaias: Re- Iſa. 11
C quieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, &c. Secundus eſt malus, & continet ſeptem ſpiritus nequitiæ, id eſt, ſeptem vitia capitalia, ſeptem donis oppoſita. Opponitur enim ſapientiæ luxuria: intellectui gula; conſilio avaritia: fortitudini accidia; ſcientiæ ira; pietati invidia: timori ſuperbia. Et de his Marcus dicit quod de Maria Magdalena ejecta fuerant ſeptem dæmonia. Mar. 16 Tertius ſeptenarius continet ſeptem ſimulationes, quas Dominus vocat ſpiritus nequiores, quia ſub ſpecie ſanctitatis decipiunt innocentes, de quibus in Proverbiis: Septem nequitiæ ſunt in corde illius, &c. Has Prov. 26 omnes inducit hypocriſis, quæ eſt donorum Spiritus ſancti ſimulatrix. In Matt. 12 cu-

Digitized by Google

Iſa. 13 cujus regni ſignum Dominus ſeptem facit exclamationes ad hyppocritas, comminans eis, væ. Octavo autem additur: nec ponitur ibi hyppocrita. Ii ergo Spiritus nequiores ſecure habitant: quia quanto malitia minus apparet, tanto minus arguitur, & tanto requieſcit ſecurius, ſecundum illud Iſaiæ: Requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi ſtruthiones; & piloſi ſaltabunt ibi: ubi ſtrangulantur monſtra vitiorum. Et quoniam quanto diabolus ſecurius habitat in homine, tanto pejus eſt homini, quia magis eſt ſervus: ideo ſubdit: *Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus*, ſive propter recidivationem, ob quam: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Et Petrus: Melius erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, &c. Unde Chryſoſtomus; Difficilior eſt pœna poſteriorum vitiorum. Sive propter iniquitatis duplicationem, quæ fit propter ſimulationem, ſecundum illud: Non ſemines mala in ſulcis injuſtitiæ, & non metas ea in ſeptuplum. Ex quo apparet quod Phariſæi non tantum ſunt convicti de falſitate, ſed etiam redarguti de doloſitate. Poſſunt autem allegorice iſta exponi de populo Judaico, & Gentili ſecundum quod Beda exponit ſatis bene in Gloſſa: Exiit a Judæis, &c.

Joan. 5

2 Pet. 2

Eccl. 7

Beda t. 5 l. 3 in c. 11. Lucæ.

Factum eſt autem, &c. Poſt expreſſionem fraudis Judaicæ, & reprobationem fraudis expreſſæ, ſubdit hic Evangeliſta commendationem veritatis apertæ. Et hoc quidem conveniens erat, ut manifeſtata veritate, veritas ipſa ſeipſam manifeſtans laudaretur manifeſte coram tota multitudine. In deſcriptione autem hujus commendationis laudativæ tria introducuntur. Primum eſt conditio perſonæ laudantis. Secundum eſt expreſſio laudis divinæ. Tertium eſt approbatio laudis expreſſæ. Primo igitur quantum ad conditionem laudantis perſonæ dicit.

Factum eſt autem cum diceret, ſcil. A ad confutationem falſitatis. *Extollens vocem quadam mulier de turba dixit illi*, ad veritatis commendationem, & Phariſæorum confutationem. In quo duplex notatur conditio in perſona laudante, ſcilicet virilitas, & modicitas. Virilitas notatur in hoc quod vocem extollebat, ſecundum illud: Exalta in fortitudine vocem tuam, qui Evangelizas Hieruſalem: exalta, noli timere. Modicitas in hoc quod quædam mulier non nominata, nec nobilis, ſed de turba, ut impleretur illud: Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Ex quo apparet quod laudator divini nominis non debet eſſe timidus, ut laudare B non audeat: nec timidus ut laudare erubeſcat, ſed virilis & humilis. Unde cum quidam ex timore tacerent: quidam blaſphemarent ex ſuperbia & tumore, hæc mulier humilis & virilis, nec tacuit cum timidis, nec vituperavit cum blaſphemis. Unde in Gloſſa: Magna fiducia inter blaſphemos confitetur Dei filium. Ideo poterant ſibi dicere illud: O mulier magna eſt fides tua, quæ ſcilicet tantum fortificavit, cum dicatur: Mulierem fortem quis inveniet? In te verificatum eſt illud; Fundamenta æterna ſupra petram ſolidam: ſic mandata Dei in corde mulieris ſanctæ.

Iſa. 40

Pſal. 73

Matt. 15

Prov. ult.

Eccl. 26

C Secundo vero quantum ad expreſſionem laudis divinæ ſubditur; *Beatus venter qui te portavit*. In quo laudat Chriſtum Dei filium, extollens laudis ejus præconium, ex beatitudine matris, quaſi dicat; Beata mulier, quæ portavit tam bonum filium. Et recte, quia decebat ſexum fœmineum ſic laudare. Nec tantum fœminas, immo etiam viros. Nam ſupra, primo dixit Virgo: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et nota quod beatificat Virginis ventrem, & hoc quia portavit Dei filium, novem menſibus & ſex diebus qui pro uno menſe accipitur. In ventre matris figuratus ſum caro decem menſium tempore. Unde in laude Virginis dicitur: Venter tuus

Sup. 1

Sap. 7

Cant. 7

ficut

ſicut acervus tritici. Quia Chriſtus A erat granum frumenti ſecundum quod dicit Joannes: Et hoc tritico fuit venter ejus impletus. Et ideo beatus, propter tria privilegia, quia ut dicit Bernardus; Fuit ſine corruptione fœcunda, ſine gravedine gravida, ſine dolore puerpera. Quis audivit unquam tale? & quis vidit huic ſimile? ſive propter tria miracula. Primum eſt, conjunctio infinite diſtantium: Deus enim ibi factus eſt homo: creator creatura; immenſus parvus: Verbum infans; æternus temporalis, ſecundum illud: Et verbum caro factum eſt. Et in Hieremia: Creavit Dominus novum ſuper terram, fœmina circumdabit virum. B Secundum miraculum eſt, quia qui fecit ventrem factus eſt in ventre. Unde in Pſalmo: Glorioſa dicta ſunt de te, civitas Dei. Et poſt: Homo natus eſt in ea, & ipſe fundavit eam Altiſſimus. De hoc poteſt exponi illud Eccleſiaſtici: Vas admirabile opus excelſi. Tertium miraculum, quia qui continet omnia, continetur in ventre: & ille ibi capitur, quem totus non capit orbis. Unde cantat Eccleſia. Quia quem cœli capere non poterant tuo gremio contuliſti. Unde Iſaias: Vere tu es Deus abſconditus. Nec tantum beatificat Virginem propter portationem, sed ubera propter lactationem cum ſubdit: *Et ubera quæ ſuxiſti*, C ſcilicet beata ſunt. Ex quo datur intelligi, quod a ſolis uberibus Virginis beatiſſimæ lactatus fuit. Quod deſignatum fuit in Moyſe, qui lactari, ut dicitur, noluit a muliere Ægyptiaca. Et ideo quæſita fuit mulier Hebræa, ſcilicet mater propria, ſicut dicitur in Exodo. Hæc autem deſignat Virginem Mariam, cujus ubera ſuxit Chriſtus, ſecundum illud: Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem ubera matris meæ, &c. Ideo autem junxit iſta duo, ut oſtenderetur virgo Maria fuiſſet mater Chriſti vera, & perfecta, quia non ſolum genuit, ſed & educavit, & ſicut vere educavit, ita vere genuit, & in hoc arguitur, ut dicitur in Gloſſa impietas Manichæi, & aliorum, qui dicunt ipſum attuliſſe corpus æthereum. Unde Beda: Ex eodem fonte, & lac nutriendis, & ſemen procreandum pueris manat. Ergo de ſemine Virginis, ſecundum Phyſicos, potuit concipi, qui de lacte ejus potuit nutriri.

Joan. 12 *Cur Virgineus venter dictus ſit beatus.* *Iſa. 66* *Joan. 1* *Hier. 31* *Pſal. 86* *Eccl. 43* *Iſa. 45* *Exod. 2* *Cant. 8* *Beda c. 5 lib. 3 in Luc. c. 11*

Tertio vero, quantum ad approbationem laudis expreſſæ ſubdit; *At ille dixit: Quinimo beati qui audiunt verbum Dei*. Hoc non dicit adverſando, ſed potius ſuperadddendo quaſi diceret: Non ſolum beatus venter, qui portavit me, verbum caro factum, verum etiam beatior qui ſuſcipit verbum a me prolatum. Unde & Maria non tantum beata fuit, quia Chriſtum geſtavit in carne, verum etiam beatior, quia ipſum perfectiſſime geſtavit in mente, ſecundum quod dicit Auguſtinus: Beatior fuit Maria, concipiendo fidem Chriſti, quam carnem Chriſti. Beatus eſt enim omnis, qui audit & obedit, ſecundum illud; Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea. Et ideo ſubdit; *Et cuſtodiunt illud*. Et ideo Jacobus: Eſtote factores verbi, & non auditores tantum. In quo verbo, Chriſtus noluit laudare matris cognationem carnalem per ſe. Nam ſupra dicitur Judæis: Ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham, &c. Sed ſpiritualem: quia ſanctior eſt copula mentium, quam corporum. Et ideo cum quærerent eum mater & fratres ejus, dixit: Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt. Et propter hoc virgo Maria fuit laudabilis in concipiendo, quia fidem concepit: Et ideo dixit ei Eliſabeth: Beata quæ crediſti, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi a Domino. Ex quo apparet mira commendatio veritatis, quæ omnes ſibi adhærentes beatos efficit: non ſolum adhærentes carnali cognatione, ut virgo Maria, verum etiam ſpirituali dilectione, ſicut quælibet anima ſancta. Ut enim dicit Auguſtinus:

Joan. 13 *Jac. 1* *Sup. 3* *Matt. 12* *Sup. 1*

nus: Beatitudo eſt gaudium de veritate. Ad quod gaudium venient qui veritatem audiunt, diligunt, & faciunt, ſecundum illud: Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt: Qui non confundentur: & qui operantur elucidant me, vitam æternam habebunt.

Eccl. 24

Spiritualis ſenſus.

Spiritualiter autem hic notandum eſt, quod mulier de turba typum gerit legis, quæ generationem commendat carnalem, ſecundum quod facta eſt repromiſſio Abrahæ: Suſpice cœlum, &c. Et David: In Pſalmo: De fructu ventris tui &c. Unde ad Romanos: Ex quibus Chriſtus, ſecundum carnem, &c. Sed Chriſtus typum gerit gratiæ & ſpiritus. Quiquidem generationem commendat ſpiritualem ſecundum illud: Qui eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Hujus generationis ſpiritualis conceptio, primo fit in fide, quaſi unitate Eccleſiæ: Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, &c. In cujus etiam rei ſignum, virgo Maria per fidem concepit: Beata quæ credidiſti. Partus autem fit per operationem: Dixi, rigabo hortum plantationum, &c. Sed illi qui credunt, & non operantur, ſunt ſicut illi de quibus Iſaias: Venerunt filii uſque ad partum, & virtus non eſt pariendi. Sed illi qui credunt & operantur, ſunt illi de quibus Petrus: Sicut modo geniti infantes, rationabile & ſine dolo lac concupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutem, ſcilicet per dilectionem & contemplationem. Oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt ubera tua vino, &c. Et in Proverbiis: Cerva chariſſima, & gratiſſimus hinnulus: ubera ejus inebrient te in omni tempore. Et ſic in his tribus inſinuatur ſuſceptio gratiæ, exercitatio activæ, & conſolatio contemplativæ. Et hoc totum clauditur in fide, quæ per dilectionem operatur, quam ſoli qui habent, erunt beati.

Gen. 15 *Pſal. 131* *Rom. 9* *Mat. 12* *Joan. 7* *Sup. 1* *Eccl. 24* *Iſa. 37* *1 Pet. 2* *Cant. 1* *Prov. 5*

Turbis autem concurrentibus, &c. Poſtquam Salvator confutavit fallaciam blaſphematorum, ſive obtrectatorum hic ſecundo confutat fallaciam incredulorum, qui ſub ſpecie ſtudioſitatis quærebant ſigna curioſitatis. Confutatur autem fallacia incredulitatis Judæorum, & hoc triplici via. Primo enim gens illa arguitur, quia dubia ad credendum: ſecundo, quia tepida ad diſcendum: tertio, quia frigida ad pœnitendum. Primo igitur arguitur gens fallax & incredula: quia dubia ad credendum, cum dicitur: *Turbis autem concurrentibus cœpit dicere*: *Generatio hæc, generatio nequam eſt*. Turbæ namque concurrebant, id eſt, ex diverſis cauſis ad ipſum currebant. Quidam ad audiendum documenta: quidam ad videndum miracula: quidam cauſa famis pellendæ: quidam cauſa ſanitatis recuperandæ: quidam ad inſidiandum. Alii ad obſequendum, ſecundum diverſa genera perſonarum, quæ in Evangelio exprimuntur. Ii autem, ſicut dicit Gloſſa, currebant ad mirabilia quæ ab eo fieri audiebant, quæ volebant videre, non ex zelo fidei, ſed potius ex dolo, & curioſitate, & fraudulentia veri. Et propterea dicit: *Generatio hæc, generatio nequam eſt*. Et Matthæus dicit: Generatio mala & adultera ſignum quærit: nequam enim & adultera eſt, propter infidelitatem, & idololatriam. Unde competit ei illud Proverbiorum: Generatio quæ Patri ſuo maledicit, & quæ matri ſuæ non benedicit. Et illud Deuteronomii: Generatio perverſa eſt, & infideles filii eorum. Infidelitas apparet ex quæſtione curioſitatis. Propter quod ſubdit: *ſignum quærit*, ſcilicet de cœlo, Gloſſa: Quaſi illa quæ viderant, non fuerint ſigna. Et quia hujuſmodi, propter incredulitatem non erant cœleſtes, ſed terreni: non ſpirituales, ſed potius animales: ideo denegantur eis ſigna cœleſtia, ſed conceduntur terreſtria, ideo dicit: *Et ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ prophetæ*. Hoc quidem dicit, non quia alia ſigna non dederit. Unde Lazarum ſuſcitavit quatriduanum, ſicut dicit Joannes: Et vox de cœlo ad eum facta eſt. Et multa alia fecit ſigna

Turbæ diverſas ob cauſas ad Chriſtum confluxerunt. *Gloſſa in hunc locum c. 11 Lucæ t. 5* *Matt. 12* *Prov. 30* *Deut. 32* *Gloſſa in hunc locum t. 5* *Joan. 11* *Joan. 12*

ſigna in conſpectu omnium, de quibus dicit Joannes, quod non ſunt ſcripta in libro ſuo. Et rurſus: Sol obſcuratus eſt in morte: ſed quia omnia alia ſigna non valent niſi credenti Deum paſſum, tertia die reſurrexiſſe, cujus figura præceſſit in Jona propheta. Et ideo Joannes Phariſæis quærentibus; Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis? &c. Dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Subjungitur; Ille autem dicebat de templo corporis ſui. Et hujus figura præceſſit in Jona, quem tertia die evomuit piſcis. Et ideo creditum fuit ei a Ninivitis. Propter quod ſubdit: *Nam ſicut fuit Jonas ſignum Ninivitis, ita & erit filius hominis generationi iſti*. Jonas enim fuit Ninivitis ſignum non tantum verbo, ſed etiam miraculi facto, quia in mare projectus, & a piſce abſorptus, die tertia eſt ad ſuperna regreſſus. Per quod deſignavit Chriſtum paſſum mortuum, & ſuſcitatum. Unde aptatur hujuſmodi ſignum propoſitum hoc modo: ſicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ. Qui ergo huic ſigno non credit, durior eſt Ninivitis, nec alia ſigna Domini in aliquo proſunt ei.

Idem. 10 Inf. 23 — Joan. 2 — Jon. 2 — Ibidem. — Mat. 12

Judæorum generatio tepida.

Secundo arguitur Judæorum generatio, quia tepida ad diſcendum; cum ſubditur: *Regina Auſtri ſurget in judicio cum viris generationis hujus.* Ex quo apparet quod reſurrectio erit univerſalis, non tantum bonorum ſed etiam malorum. Et quod erit ad judicia ſecundum illud Joannis: Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei, & procedent, &c. Sed quia mali condemnabuntur comparatione meliorum, ideo ſubdit: *Et condemnabit illos*. Beda: Non poteſtate judicii, ſed comparatione melioris facti quod factum oſtendit in hoc quod ait: *Quia venit a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis*, ſecundum quod dicitur: Regina Saba cum audiſſet famam Salomonis, venit, ut tentaret eum in ænigma-

Joan. 5 — Beda in hunc locum l. 3 l. 4 — 1 Par. 9

A tibus, in Hieruſalem. Simile dicitur: Unde in tribus fuit laudabilis. Et primo, quia nota fuit fama ſapientiæ Salomonis. Secundo vero, quia venit de remotis partibus. Tertio vero quia venit ad hominem paris conditionis. Et e contrario hic populus tripliciter erat vituperabilis: quod notat cum ſubdit: *Et ecce plus quam Salomon hic*. In hoc enim quo dicitur: *Ecce*, notat ſe cognitum, non tantum per auditum, ſed per viſum ſecundum illud; Poſt hæc in terris viſus eſt, &c. In hoc quod addit, *hic*, oſtendit, quod non erat abſens, ſed præſens, ut poſſit eis merito dici illud Deuteronomii: B Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non eſt procul ſitum, &c. In hoc vero quod dicit; *plus quam Salomon*, oſtendit quod non tantum credendum eſt ei, ſicut viro ſapienti, ſed ſicut principio & fonti totius ſapientiæ ſecundum illud: Ego principium qui & loquor vobis. Major erat namque Chriſtus Salomone ratione potentiæ, ratione ſcientiæ, & ratione juſtitiæ. Unde ſibi competit præcipue illud Pſalmi; Deus judicium tuum regi da, &c. Qui in laude Salomonis creditur a Judæis factus cum ibi dicatur: Dominabitur a mari uſque ad mare. Et iterum: Ante ſolem permanet C nomen ejus. Et iterum: Benedicentur in ipſo omnes tribus terræ, &c. Ille Salomon pacificus fuit ad tempus, ſed iſte æternaliter. Iſaias: Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Ille ſapiens, ſed iſte ſapientia: Chriſtum Dei virtutem & ſapientiam, &c. Et: In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi &c. Ille faciens juſtitiam, ſed iſte ipſa juſtitia: Qui factus eſt nobis ſapientia, & juſtitia, &c. Ideo hic ſeptem præeminentias meretur Regina illa Auſtri, comparatione ad Judæos incredulos. Regina, ſexus fragilis: de remotis, cum difficultate; relicto imperio; cum muneribus: ad purum hominem; ſola fama cognita venit, ſicut

3 Reg. 10 — Baruc. 3 — Deut. 30 — Joan. 8 — Pſal. 71 — Ibid. — Iſa. 9 — 1 Cor. 1 — Coloſſ. 2 — 1 Cor. 1

ex-

Digitized by Google

3 Reg. 10 expreſſe colligitur. Sed Judæi viri, Chriſtum præſentem, gratis oblatum, ſui generis beneficum, Deum & hominem miraculis probatum, contemnunt, & deſpiciunt.

Judæorum generatio frigida. Tertio arguitur Judæorum generatio, quia frigida ad pœnitendum, cum ſubdit. *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam.* Et hoc propter eorum pœnitentiam, & Judæorum impœnitentiam. Ex comparatione enim meliorum arguuntur minus boni. Propter quod ſubdit: *Quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ.* Joan. 3 Crediderunt Ninivitæ in Dominum, & prædicaverunt jejunium, & veſtiti ſunt ſaccis. Et Jonas erat ignotus, prædicavitque paucis diebus. Erat etiam homo purus & nullum fecit miraculum. Sed majora his oſtendit Chriſtus Judæis, ideo ſubdit: *Et ecce pluſquam Jonas hic.* Quia Chriſtus non tantum erat homo, verum etiam Deus. Quod oſtendebat magnitudine miraculorum. Non prædicavit paucis diebus, ſed multis, hoc eſt, tribus annis. Ideo magis condemnatur duritia incredulitatis in Judæis. Unde Chryſoſt. Ninivitæ inter tres dies facti ſunt populus Dei, qui tamen prophetas non habuerunt. Chryſoſt. tom. 1 homil 25 in ca. 5 Gen. Judæi intra tres dies crucifixionis, facti ſunt populus diaboli: illi evaſerunt vindictam imminentem, iſti pertulerunt atrociſſimam. Si patet, quomodo fraudulentia Judæorum, qui quærebant ſigna, ut tentarent, per exempla convicta ſit, ut in infidelitatis duritia non permaneret. Sic etenim Judæi, qui audiebant legem & prophetas, & Chriſtum videbant, & non credebant, arguuntur comparatione Reginæ Saba, & Ninivitarum. Sic clerici & alii litterati argui poſſunt comparatione mulierum & laicorum. Nam clerici Chriſtum in ſcripturis, & manibus contrectant in ſacramentis, & tamen minus credunt & venerantur, quam mulieres & laici. Matt. 21 Unde nunc poſſumus dicere illud: Publicani & meretrices præcedent vos, &c. Et rurſus Augu- Libr. 8 cap. 8 ſtinus in libro confeſſionum: Idiotæ rapiunt cœlum, & nos cum litteris noſtris ad inferna demergimur. Poſſent & his exemplis argui omnes Chriſtiani, qui tardi ſunt ad audiendum verbum Dei, & ad faciendam pœnitentiam de peccatis, qui ad ſui excuſationem quærunt ſigna miraculorum, cum tamen ante oculos habeant Chriſtum crucifixum, ita ut poſſit eis dici illud: O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jeſus Chriſtus proſcriptus eſt, & in vobis crucifixus? Gal. 3 Habentes igitur & videntes ſignum crucis Chriſti, non debemus cum Judæis eſſe dubii ad credendum, nec tepidi ad audiendum, nec frigidi ad pœnitendum & operandum, ne comparatione Reginæ Auſtri & Ninivitarum, condemnemur a Domino.

B *Nemo lucernam accendit, &c.* Poſtquam Salvator confutavit fallaciam blaſphematorum, & incredulorum, ſive tentatorum, in hac parte confutat fallaciam ſimulatorum. Habet autem pars iſta duas partes. In quarum prima commendat ſimplicitatem intentionis rectæ. In ſecunda vero confutat doloſitatem ſimulationis malignæ ibi: *Et cum loqueretur rogavit eum, &c.* Ad commendandam igitur ſimplicitatem rectæ intentionis, primo tria introducuntur, ſcilicet ſimilitudo rationalis, adaptatio ſimilitudinis, & informatio commendabilis. Primo itaque introducitur ſimilitudo rationalis, cum dicit:

C *Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſub modio.* Lucerna. Lucerna dicitur vehiculum luminis, ſive vas luminis contentivum, quæ ſive materialis ſit, ſive ſpiritualis, non eſt abſcondenda. Lucerna enim materialis abſcondita, lumen non tribuit, ſed eſt prorſus inutilis. Similiter nec ſpiritualis. Unde in Eccleſiaſtico: Eccl. 20 Sapientia abſconſa, & theſaurus inviſus, quæ utilitas in utriſque? Melior eſt qui celat inſipientiam ſuam, quam qui abſcondit ſapientiam ſuam. Et ideo hæc lucer-

Digitized by Google

na non debet abſcondi, ſed manifeſtari, unde ſubdit: *Sed ſupra candelabrum*, ſcilicet ponit. *Ut qui ingrediuntur lumen videant*. Quanto autem lucernæ altius ponuntur, tanto clarius reſplendent. Et ideo ſuper candelabrum, ſicut ſupra locum excelſum debent poni juxta viſionem Zachariæ: Vidi, & ecce candelabrum aureum, lampas ejus ſuper caput ipſius, & ſeptem lucernæ ejus ſuper illud.

Zach. 4

Secundo vero adjungitur adaptatio ſimilitudinis, cum ſubditur: *Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus*. Corporis namque materialis oculus, corporalis eſt lucerna, quia totum corpus dirigit & illuminat. Corporis vero ſpiritualis, id eſt, congeriei bonorum operum lucerna, eſt oculus ſpiritualis, id eſt, intentio. Intentio namque dicitur oculus & lucerna. Oculus inquantum illuminatur a Deo ad totius hominis directionem. Lucerna vero, inquantum omnium actionum, cogitationum, & affectionum congeriem dirigit, quaſi greſſus hominis in viam pacis, ſecundum, illud ſupra: Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, &c. Lucernæ enim eſt illuminare. Et propterea verbum Dei dicitur lucerna, ſecundum illud: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis, ſcilicet quantum ad credenda: Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti, in loco caliginoſo. Quantum ad agenda, dicitur mandatum: Mandatum lucerna eſt, & lex, lux. Dicitur etiam prædicator. Ipſe erat lucerna ardens & lucens. Et ad Philippenſes: Inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo. Dicitur & donum Spiritus ſancti. Facies & lucernas ſeptem, & pones eas ſuper candelabrum, id eſt dona ſeptem Spiritus ſancti, ſupra Chriſtum. Dicitur etiam opus, infra: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Dicitur etiam intentio: quæ ſi fuerit ficta, extinguitur, ſecundum illud: Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius: & lucerna quæ ſuper eum eſt, extinguetur. Si autem recta eſt, totum illuminat bonorum operum corpus. Unde lucerna primo competit verbo Dei, & dono Spiritus ſancti. Et per hoc competit intentioni cordis. Et inde deſcendit in eloquium prædicationis veræ, & in opus converſationis ſanctæ. Dicitur autem de his ſecundum quoddam genus analogiæ. Eſt ergo lucerna intentionis rectæ quaſi media, ſuſcipiens a ſuperiori, & redundans in totam congeriem operum. Propter quod ſubdit: *Si oculus tuus fuerit ſimplex*, id eſt intentio recta, *totum corpus tuum lucidum erit*. Ut enim dicit Ambroſ. intentio operi tuo nomen imponit. Ex quo apparet, quod de oculo cordis intelligit. Cujus optima diſpoſitio, eſt ſimplicitas, ſecundum illud. Scio Deus meus quod probes corda, & ſimplicitatem diligas: Dicitur autem oculus ſimplex, qui unicum bonum & ſummum, quod indiviſibile eſt, intendit. Et talis ſolus eſt rectus, qui tendit ad illud. Unde de Job dicitur, quod erat vir ille ſimplex & rectus. Et talis diligit Deum ſecundum illud: Recti diligunt te. Et in Canticis: Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum, in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui, id eſt, unitate & ſimplicitate intentionis rectæ, quæ ſola Deo placet. Et quia tales quidquid faciunt, ex charitate faciunt, ideo totum rectum eſt, & bonum & lucidum, ſecundum illud; Ut filii lucis ambulate. Fructus enim lucis eſt, in omni bonitate, & juſtitia, & veritate &c. Et quoniam de corde ſic illuminato, non procedunt niſi opera lucis, ſicut nec arbor bona poteſt malos fructus facere. Ita ex corde tenebroſo non procedunt opera, niſi tenebrarum; ſicut nec arbor mala fructus facit niſi malos. Et ideo ſubditur: *Si autem nequam fuerit etiam corpus tuum tenebroſum erit*. Oculus enim

Marginalia: Oculus ſpiritualis. Sup. 1. Pſalm. 118. 2 Pet. 1. Prov. 6. Joan. 5. Phil. 2. Exod. 25. Infr. 12. Job 18. 1 Paralip. 29. Job 1. Cant. 1. Ibid. 4. Epheſ. 5.

enim nequam depravat voluntatem, A & facit eam iniquam. Illa autem depravata, depravantur & opera. Unde Eccleſiaſticus: Nequam eſt oculus Eccl. 14 lividi & avertens aciem ſuam: ſcilicet a Deo, & deſpiciens animam ſuam. Et paulo poſt: Oculus malus ad mala. Unde cum depravatur intentio, devidatur a via lucis, & incedit per tenebras ſecundum illud: Eccl. 11 Error & tenebræ peccatoribus concreata ſunt. Cum autem obtenebratur intentio & deformatur, obtenebratur & deformatur opus. Unde in Gloſſa: Semper perverſa intentio præceſſit pravum opus, etiam ſi juſtum videatur. Et ideo dicitur corpus tenebroſum, quod quidem dicitur peccati opus, de quali habetur: Rom. 13 Abiiciamus opera tenebrarum. In hoc ergo aptatur ſimilitudo lucernæ, ut ſicut lucerna ſupra candelabrum, ſic intentio ſimplex, & ſurſum directa, eſt lucida, deorſum vero eſt curva, nequam, & obſcura. Non ergo debet quis in ſuis operibus procedere cum duplicitate & ſimulatione hypocriſis, ſed magis cum luce & ſimplicitate intentionis. Nam in Prov. 11 Proverbiis: Juſtitia ſimplicis diriget viam ejus, & in impietate ſua corruet impius.

Tertio ſubditur informatio commendabilis, cum dicit: *Vide ergo, ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint*, C id eſt, ne intentio, per quam debes eſſe lux, vitiorum tenebris obſcuretur. Loquitur autem converſis ad ſe, de quibus ait Apoſtolus: Eratis Eph. 5 aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: Ut filii lucis ambulate, ut ſcilicet ſitis filii illius lucis, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: Non filii hominis, de quibus Joannes: Lux Joan. 1 venit in mundum, & dilexerunt homines, magis tenebras quam lucem, erant enim eorum mala opera. Quoniam ergo prava intentio Joan. 3 totum opus depravat, ideo docet eam præcipue eſſe cavendam, cum dicit: *Vide ergo, &c.* Sed rurſus quia intentio non poteſt eſſe lucida, niſi adſit operatio bona, ideo ſubdit; *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum*, ut videlicet non ſit pravitas in intentione, nec cogitatione, nec affectione, nec locutione, nec operatione, quæ ſunt partes totalitatis noſtræ, & operationis meritoriæ, ſive demeritoriæ. Si igitur in his non fuerit ex aliqua parte impuritas, erit verum illud quod ſequitur, *erit lucidum totum, & ſicut lucerna fulgoris illuminabit te*, id eſt conſcientiam tuam, ſecundum petitionem propheticam. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas, ſecundum B quod habetur in Pſalmo: Illumina- Pſalm. 17 bit etiam te ad ædificandum. Chriſti Eccleſiam ſecundum illud mandatum Domini; Sic luceat lux ve- Matt. 5 ſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Illuminabit etiam te ad confutandam pravitatem alienam ſecundum illud: Sitis ſine reprehenſione, in medio Phil. 2 nationis pravæ & perverſæ, inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo: verbum vitæ continentes. Illuminabit etiam te ad habendam divinam notitiam ſecundum illud: Qui Eccl. 2 timetis Dominum, diligite illum: & illuminabuntur corda veſtra. Illuminabit etiam te ad videndam claritatem divinam. Tobias: Lucæ, Tob. 13 inquit, ſplendida fulgebis, &c.

Et cum loqueretur, rogavit eum quidam Phariſæus, ut pranderet apud ſe: Poſtquam Evangeliſta commendavit ſimplicitatem intentionis rectæ, in hac parte confutat doloſitatem ſimulationis malignæ. Habet autem pars iſta partes duas. In quarum prima Diviſio. præmittitur increpatio duplicitatis; In ſecunda ſubditur comminatio calamitatis: ibi; *Sed væ vobis Phariſæi, &c.* Circa increpationem duplicitatis, introducuntur tria. Primum eſt, Judaicæ ſimulationis malignitas. Secundum eſt, increpationis ſeveritas. Tertium vero charitativæ admonitionis ſuavitas. Primo igitur, quantum

Digitized by Google

tum ad ſimulationis malignitatem ex parte Phariſæi dicit: *Et cum loqueretur, rogavit eum quidam Phariſæus, ut pranderet apud ſe*. In quo facto exterius prætendebat pietatem, in revelanda Chriſti indigentia, de qua ipſe in Pſalmo dicit. (Pſalm. 39) Ego autem mendicus ſum & pauper. Ad quam relevandam, Chriſtus eleemoſynas accepit, (Luc. 2) nec tantum accepit, ſed & mendicavit, cum adhuc eſſet annorum duodecim, ſicut dicit Bernardus in quodam ſermone: (Hom. Bernardo adſcripta, quæ incipit: Petis a me to. 2 Idem doctr. eadem dicit, lib. de paupert. Chriſti. q. 2 Et in apolog. pauper. reſp. 4 p. 1 art. 1 to. 7) Cum factus eſſet Jeſus, &c. Ubi quærit quis eum in illo triduo cibaverit, & dicit ſic: Ut te per omnia noſtræ conformares paupertati, & omnes vitæ humanæ calamitates ſuſciperes, quaſi unus ex turba pauperum, ſtipem per oſtia mendicabas. Quis dabit me buccellarum illarum mendicatarum participem fieri, vel illius divini edulii reliquiis ſaginari? Unde Gloſſa ſuper illud: (1 Cor. 9) Propter vos egenus factus eſt, &c. Non erubeſcas cum tua mendicitate ad illum accedere, qui pro nobis factus eſt pauper. Unde ad ſuam indigentiam relevandam, non ſolum a bonis, ſed etiam a malis accipiebat eleemoſynam. Unde ſubditur: *Jeſus autem ingreſſus recubuit*. In quo dat nobis formam, quod peccatores occulti non ſunt vitandi, & quod a malis eleemoſynæ licite accipi poſſunt, ut fiant boni, dum modo non dent de alienis, vel male acquiſitis. Et quod peccatores ſunt per benevolentiam attrahendi, & quod inimicis & ſeductoribus noſtris debemus eſſe benevoli, ſicut ille, qui cum illo recubuit a quo ſciebat in corde ſe deſpici & judicari. Propter quod ſubditur: *Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans dicere*, ideſt, rationem & cauſam inquirere, ſcilicet *quare non baptizatus eſſet*, ideſt, lotus more Judæorum, *ante prandium*, ac per hoc ipſum judicans tamquam immundum, & contemptorem paternarum (Matt. 15) traditionum. Unde ſimile leguntur Phariſæi Domino, & ejus diſcipulis objeciſſe: Quare diſcipuli tui tranſ-

A grediuntur traditionem ſeniorum? Non enim lavant manus ſuas cum manducant. (Matt. 7) Hoc autem erat apud Judæos præcipuum. Unde dicitur: Phariſæi enim & omnes Judæi, niſi crebro laverint manus non manducant, tenentes traditionem ſeniorum: & a foro, niſi baptizentur, non comedunt. Et ratio hujus erat: quia maximam vim faciebant in ſervanda munditia corporum. Unde duplex oſtenditur ex hoc ſimulatio in Phariſæo. (Simulatio duplex in Phariſæo.) Prima, quia eum quem pie reficiebat exterius, impie judicabat interius. Secunda, quoniam zelabat munditiam corporalem, nec attendebat ſpiritualem. Et ideo Hypocrita

B erat tam in conſpectu hominum: quam Dei, contra illud Eccleſiaſtici: (Eccl. 1) Ne acceſſeris ad illum duplici corde: & ne fueris hypocrita in conſpectu hominum.

Secundo, quantum ad increpationis ſeveritatem ex parte magiſtri ſubdit: *Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Phariſæi, quod deforis eſt calicis & catini mundatis*. (Calix. Catinus.) Calix eſt vas ad bibendum. Caticum ad manducandum. Et hæc vaſa maxime mandabant Phariſæi & Judæi, quia putabant ſe inquinari per cibum & potum, & inquinari per immunditiam vaſorum. Unde dicitur quod multa ſunt quæ (Matt. 7) tradita ſunt illis ſervare, baptiſmata

C ta calicum, & urceorum, & æramentorum, &c. Quia vero, ut dicit Ambroſius, (Ambr. to. 5 lib. 7 in hunc locum Luc.) calix eſt vas vitreum, & catinum vas fictile: & quia utrumque fragile, recte deſignat fragilitatem humani corporis, circa quam Phariſæi erant potiſſime intenti, neglecta munditia conſcientiæ. Et hoc erat reprehenſibile. Nam dicit Iſaias: (Iſa. 1) Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Et Hieremias: (Hier. 4) Lava a malitia cor tuum Hieruſalem, ut ſalva fias. Quod Phariſæi non obſervabant. Propter quod addit: *Quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniquitate*. Ac per hoc immundum & abominabile, unde de eis poterat dici illud: Divites ejus repleti ſunt iniquita-

Mich. 6 quitate, & habitantes in eo loquebantur mendacium. Eccleſiaſticus: Eccl. 1 Acceſſiſti maligne ad Dominum, & cor tuum plenum eſt dolo & fallacia. Quia non habet intra, quod ſimulat extra. Et iſta erat non tantum malitia, ſed & ſtultitia, quia neglecto meliori, de corpore tantum curabant. Unde ſubditur: *Stulti, nonne qui fecit quod deforis eſt*, ſcilicet corpus: *Etiam quod de intus eſt fecit?* ſcilicet ſpiritum. In quo ſimul damnatur hæreſis Manichæorum, qui Deo actori tribuunt ſpiritum, & diabolo corpus: cum tamen dicatur in Gen. 2 Geneſi: Formavit Dominus Deus hominem ex limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ. Confutatur etiam hypocriſis Phariſæorum, qui Deo ſatagebant placere ſolius corporis purificatione, cum tamen Dominus fecerit utrumque, & maxime ſit Conditor animæ ſecundum illud: Eccl. 12 Spiritus redeat ad Deum, qui dedit Ezech. 18 illum. Et Dominus præcipue ſe vocat Deum animarum: Omnes animæ meæ ſunt, ut anima patris, ita & anima filii. Et propter hoc vult maxime animarum munditiam: & tali promittit ſuam præſentiam, ſecun- Matt. 5 dum illud: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt: & ideo Phariſæi, qui de hac non curabant, ut ſtulti erant. Unde Chryſoſtomus: Deus neque corporum munditiam laudat, neque ſordes condemnat. Porro tamen quod ſordes odit vaſorum, quanto igitur magis conſcientiæ ſordes odit? Unde de hac præcipue curandum, quia ſine munditia conſcien- Tit. 1 tiæ nihil eſt mundum. Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum & mens, & conſcientia.

Tertio quantum ad admonitionis ſuavitatem ex parte mendici ſubjungit: *Verumtamen quod ſupereſt, date eleemoſynam*. Quod ſupereſt, hoc eſt, remedium quod reſtat, eſt, ut per eleemoſynam purgetis nequitiam. Secunda enim tabula, quæ reſtat poſt naufragium, eſt pœnitentia. Et hoc

A modo accipitur hic eleemoſyna, quod patet in hoc quod ſequitur: *Et ecce omnia munda ſunt vobis*. Impoſſibile enim eſt, omnia poſſe mundari per ſolius exterioris eleemoſynæ erogationem: ſed vocatur hic donatio eleemoſynæ quodlibet opus miſericordiæ ordinatæ, quæ primum incipit a ſe ſecundum illud: Miſerere animæ tuæ, Eccl. 3 placens Deo. Hanc miſericordiam ſibi impendit, cum ſe per pœnitentiam purgat a vitiis. Nam aliter crudelis eſt ſibi, ſecundum illud: Qui Pſalm. 10 diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Aliter poteſt exponi, de eleemoſyna proprie dicta, ut ſit ſenſus: *Quod ſupereſt date eleemoſynam*, ideſt, B de eo quod ſupereſt, ut ſic tangatur eleemoſynæ forma ſecundum illud: Non ut aliis ſit remiſſio, vobis au- 2 Cor. 8 tem tribulatio. Et poſt formam ſubditur efficacia, cum ait: *Ecce omnia munda ſunt vobis*. Quia eleemoſyna diſponit ad gratiam, per quam mundatur anima tota. Et propter hoc dicitur: Pietas ad omnia utilis eſt, pro- 1 Tim. 4 miſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Licet autem eleemoſyna dicatur valere ad tria principaliter, tamen ſeptiformis oſtenditur ejus efficacia in ſcriptura. Prima eſt, quia animam mundat a culpa, ſicut hic habetur. Et etiam Eccleſiaſticus: Eccl. 3 Eleemoſyna patris non erit in obli- C vione. Et paulo poſt: Et ſicut in ſereno glacies, ſolventur peccata tua. Secunda eſt, quia liberat a pœna æterna: Eleemoſyna ab omni pecca- Tob. 4 to, & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Tertia, quia defendit a pœna tranſitoria: Pec- Dan. 4 cata tua eleemoſynis redime, &c. Quarta eſt, quia mitigat fomitis con- Eccl. 3 cupiſcentiam. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Quinta, quia dat de hoſte Eccl. 29 victoriam: Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit. Et paulo poſt: Super ſcutum potentis, & ſuper lanceam, adverſus inimicum tuum pugnabit. Sexta, quia conſervat gratiam, ſecun- Eccl. 17 dum illud: Eleemoſyna viri, quaſi

Septiformis eſt eleemoſynæ efficacia.

Digitized by Google

ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſervabis. Septima, quia dat fiduciam perveniendi ad gloriam: Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna, facientibus eam. Hi ſeptem effectus ſunt, ipſius eleemoſynæ, quæ tam corporaliter, quam ſpiritualiter exhibetur. Opera miſericordiæ corporalis hoc verſu deſignantur: *Tob. 4*

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. *Matt. 25*

De quibus, præterquam de ultimo, diſceptatur in judicio. De ultimo vero fit mentio in Tobia: Ad hoc autē quod eleemoſyna habeat has efficacias, neceſſaria eſt primo ſimplicitas in corde. Unde: Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, &c. Secundo vero diſcretio in electione ſecundum illud: Si benefeceris, ſcito cui benefeceris. Tertio vero compaſſio in affectione. Cum effuderis eſurienti animam tuam, &c. orietur in tenebris lux tua. Et in Job: Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Quarto vero dulcedo in ſermone: Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius, quam datum. Quinto, hilaritas in facie: In omni dato hilarem fac vultum tuum. Jucundus homo, qui miſeretur, &c. Sexto, debita quantitas in munere. Quo modo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, &c. Septimo vero celeritas in opere & exhibitione: Ne dicas amico tuo; Vade, & revertere, &c. Et tunc fit eleemoſyna ex toto homine ac per hoc eſt Deo accepta & placens. *Tob 2* *Matt. 6* *Eccl. 12* *Iſa. 58* *Job 30* *Eccl. 18* *Ibid. 35* *Pſalm. 111* *Tob. 4* *Prov. 3*

Sed væ vobis Phariſæis, &c. Poſt increpationem duplicitatis, ſubditur hic duplicitatis & hypocriſis comminatio calamitatum. Unde quaſi ſuperadditur iſta determinatio: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ*. Et quoniam hæc duo genera perſonarum, ſcilicet Phariſæorum & Scribarum, ſimulabant maxime religionem: ideo contra has duas perſonas facit ſuam invectionem, ſed in Matthæo ſimul: hic autem diſtincte. Ideo pars iſta *Matt. 23*

A habet duas. In prima comminatur, *væ ipſis Phariſæis*. In ſecunda vero *Scribis*, ſive Legiſperitis, ibi: *Reſpondens autem quidam ex Legiſperitis, &c.* Comminatio autem damnationis æternæ tertio replicatur contra Phariſæos, propter triplicem cauſam, ſcilicet propter negligentiam, propter arrogantiam, & propter fraudulentiam, ut ſit negligentia in omiſſione boni, arrogantia in commiſſione mali, fraudulentia in occultatione mali, & oſtentatione boni. Primo igitur comminatur Phariſæis pœnam æternam propter negligentiam: quia minimis intenti omittebant maxima. Et hoc enim dicit:

B *Sed væ vobis Phariſæis, quia decimatis mentam, & rutam, & omne olus*, quaſi multum ſitis intenti ad impletionem divinorum mandatorum. Unde infra ſe jactabat Phariſæus: Decimas do omnium, quæ poſſideo. Sed tamen per hoc non juſtificabantur, propter omiſſionem optimorum. Unde addit: *Et præteritis omne judicium, & charitatem Dei*, ideſt juſtitiam & miſericordiam. Et hoc eſt quod maxime requirit Deus, ſecundum illud: Indicabo tibi, o homo, quid ſit bonum, & quid Dominus requirat a te: utique facere judicium, & diligere miſericordiam. Et hanc vocat charitatem Zacharias: *Inf. 18* *Mich. 6* *Zach. 7*

C Judicium verum judicate: & miſericordiam & miſerationes facite unuſquiſque cum fratre ſuo. Ita quod ſit judicium reſpectu ſui, & charitas, ſive miſericordia reſpectu proximi. Vel per judicium intelligatur divinum præceptum ſecundum illud: Judicia Domini vera, juſtificata in ſemetipſa, &c. Charitas autem dicitur præcepti finis: & complementum finis præcepti eſt charitas, &c. Vel per judicium intelliguntur præcepta judicialia ſecundum illud: Hæc ſunt judicia quæ propones eis: Si emeris ſervum, &c. Per charitatem, moralia. Unde ad Romanos: Qui diligit proximum, legem implevit: Nam non adulterabis, &c. Arguit igitur eos: quia propter *Pſalm. 118* *1 Tim. 1* *Exod. 21* *Rom. 13*

Digitized by Google

cæremonialia dimittebant judicialia, & moralia, quæ magis ſollicite erant facienda, & propterea addit: *Hæc autem oportuit facere*, ſcilicet judicium & charitatem primo & principaliter. Unde Oſeas; Miſericordiam volui, & non ſacrificium: & ſcientiam Dei pluſquam holocauſta: *Et illa non omittere*, quia Eccleſiaſticus: Qui ſpernit modica, paulatim decidet: Et in Eccleſiaſte: Quia timet Deum, nihil negligit.

Oſea 6

Eccl. 19

Eccl. 7

Secundo, hanc comminationem iterat propter arrogantiam, cum ſubdit: *Væ vobis Phariſæis: quia diligitis primas cathedras in ſynagogis*, quantum ab ambitionem dignitatis. Unde Gloſſa; Arrogantiam redarguit: quia primatus dignitatem appetebant. Hæc autem non eſt appetenda. Unde Eccleſiaſticus; Noli quærere ab homine ducatum neque a rege cathedram honoris. Nam talis cathedra non eſt veræ excellentiæ, ſed magis peſtilentiæ ſecundum illud Pſalmi; Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit: ſuper quam tamen ſedebant Scribæ & Phariſæi; verumtamen ut indigni; quia verba habebant, & non facta idonea. Unde dicitur: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite: ſecundum opera vero eorum nolite facere. Et quia ad ambitionem dignitatis ſequitur appetitus laudis, propterea ſubdit: *Et ſalutationes in foro*, ideſt, laudes in conſpectu multorum, ut ceteris honoratiores viderentur. Unde additur: Amant ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Unde hic arguuntur propter vanam gloriam, propter quam veritatem cognitam confiteri non audebant, ſecundum illud: Ex principibus autem multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut e ſynagoga non eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei. Ex quo apparet quod laudes & honores hominum ſecundum divinam informationem omnino debemus contemnere: non, ut Phariſæi appetere. Etenim qui hæc amat, ut dicit Hieronymus, non eſt Chriſti diſcipulus, ſed Scriba & Phariſæus. Chriſtus enim cum petebatur ad regnum, fugit in montem: Cumque laudaretur, ſecedebat in deſertum ad orandum.

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Eccl. 7

Pſalm. 1

Matt. 23

Matt. 23

Joan. 12

Sup. 5

Tertio hanc comminationem replicat propter fraudulentiam, cum ſubdit: *Væ vobis, quia eſtis ut monumenta, quæ non parent*, ſcilicet qualia ſunt intus, quia fœtida & immunda ſunt intus: ſed extra ſunt pulchra. Unde addit: *Et homines ambulantes ſupra neſciunt*. Tales ſunt hypocritæ, qui cum intra ſint mali, extra tamen videntur boni & perfecti. Unde merito dicuntur ſepulchra, ideſt, ſemipulchra, ſecundum illud: Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis, &c. Et ideo non ſunt filii ſponſi immo omnino oppoſiti. Nam: Nigra ſum, ſed formoſa. Iſti autem albi ſunt, ſed fœtidi, ideo merito dicuntur monumenta. Unde: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris patent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. Unde Chryſoſtomus: Juſtorum corpora templa dicuntur, corpora vero peccatorum ſepulchra, quia intus eſt anima mortua: nec enim viva putanda eſt, quæ nihil vivum, ideſt, ſpirituale egit in corpore: Et poſt: Dic hypocrita, ſi bonum eſt bonum eſſe, cur non vis eſſe quod vis apparere? Quod autem turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe. Aut ergo eſto quod appares, aut appare quod es. Ex his Domini verbis poteſt intelligi, qui ſint illi, qui debent hypocritæ judicari, ſcilicet in quibus regnat negligentia, arrogantia, fraudulentia. Hi autem ſunt qui minima præferunt maximis, tranſitoria æternis, apparentia veris. De his autem judicare non eſt hominis cujuslibet, ſed Chriſti qui cor aſpicit, ſecundum illud; Nolite ante tem-

Sepulchrum, id eſt ſemi pulchrum.

Pſalm. 5

Cant. 1

Matt. 23

Joan. Chryſoſt. to. 2 hom. 45 in Matt.

Chryſoſt. ibidem.

1 Cor. 4

tempus judicare, quouſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, &c. Nam Dominus non reprehendit bonitatem apparentem, & evidentem, ſed ſophiſticam, & non exiſtentem.

Reſpondens autem quidam ex Legiſperitis, *&c.* Poſtquam comminatus eſt væ Phariſæis, hic ſecundo comminatur væ Legiſperitis, & hoc tribus de cauſis. Primo propter deſidiam contra veritatem vitæ: ſecundo propter perfidiam, contra veritatem juſtitiæ, ibi: *Væ vobis*, *quia ædificatis monumenta*. Tertio propter fallaciam contra veritatem doctrinæ, ibi: *Væ vobis Legiſperitis*, *quia tuliſtis clavem*, *&c.* Hæc enim triplex veritas maxime debet eſſe in doctoribus legis, ſed in Legiſperitis nihil erat, niſi hypocryſis. In comminando igitur gehennam propter deſidiam primo præmittitur oſtentatio auctoritatis: Secundo adjungitur comminatio calamitatis. Primo igitur quantum ad oſtentationem auctoritatis ex parte Legiſperiti, dicitur:

Reſpondens autem quidam ex Legiſperitis, qui ſcilicet ſibi peritus eſſe videbatur, ſecundum illud Iſaiæ: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Et quia tales videntur ſibi & docti & magni, ideo contumelioſum putant ab aliquo argui. Propter quod ſubdit: *At illi*: *Magiſter*, *hæc dicens*, *etiam nobis contumeliam facis*. Quod non diceret, niſi ex conſcientia ſentiret ſe ſimiliter tranſgredi, & ex ſuperbia nollet reprehendi. Unde poterat ſibi dici illud ad Romanos: Confidis teipſum ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris ſunt, eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium, &c. Qui ergo alium doces, teipſum non doces. Doctrinam ſanam putant contumeliam, quia ut dicitur in Proverbiis: Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris, quæ verſantur in corde ejus. Et vere talis erat ſtultus, qui reputabat ſe eruditum:

Iſa. 5 *Rom. 2* *Prov. 18*

A quoniam ibidem dicitur: Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? magis illo ſpem habebit inſipiens. *Ibid. 26*

Secundo vero quantum ad comminationem calamitatis, propter deſidiam bene agendi, dicitur: *At ille ait: Et vobis Legiſperitis væ*, ſcilicet damnationis æternæ. Et ratio hujuſmodi eſt, quia multa dicebant, & pauca faciebant. Ideo ſubdit: *Quia oneratis homines oneribus*, *quæ portare non poſſunt*, ideſt, præceptis, & traditionibus ſuperſtitioſis, ac inutilibus, ut merito dicatur illud Actuum: Quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque, nos neque patres noſtri portare potuimus? Unde Matthæus: Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, &c. Ad quæ ſcilicet nemo tenetur, & ipſi dicunt eos ad ea teneri: Et quia hæc onera imponebant dicendo, ſed non portabant faciendo, addit: *Et ipſi uno digito veſtro non tangitis ſarcinas*. Nota ſignanter quod dicit: *Uno digito non tangitis*. Non dicit: *non portatis*. Frequenter doctor docet quod facere non poteſt, verumtamen non eſt doctrina ejus contemnenda, ſi facere vult: quia voluntas ei computatur pro facto. Unde in lib. Regum: Æqua pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter divident. Et hoc dicitur pro viris, qui laſſi ſubſiterant: ſed qui non vult digitum ad ſarcinas apponere, manifeſtum eſt quod nihil laboris vult ſuſtinere. Et talis, ſive imponat per modum magiſtri, ſive per modum prælati, omnino eſt reprehenſibilis, nec eſt imitator Chriſti, de quo dicitur: Cœpit Jesus facere, & docere. Unde contra iſtos: Non habebis in ſacculo diverſa pondera. Et in Proverbiis: Pondus, & pondus; menſura, & menſura: utramque abominabile eſt apud Dominum. Hoc autem eſt, cum homo ſibi eſt miſericors, & proximo vel ſubito durus, cum nihil portat: ſed totum aliis portandum im-

Actor. 15 B *Matt. 23* C *Actor. 1* *Deut. 25* *Prov. 20*

Sanctus quo modo quis ap parere queat. imponit. Unde Chryſoſtomus: Vis apparere & eſſe ſanctus? contra vitam tuam eſto auſterus, circa aliorum benignus. Audiant te homines parva mandantem, & gravia facientem.

Væ vobis qui ædificatis, *&c.* Poſtquam comminatus eſt eis, Væ, pro culpa deſidiæ, ex defectu veritatis vitæ, hic ſecundo replicat idem pro culpa perfidiæ, contra veritatem juſtitiæ, quæ quidem erat in impia juſtorum perſecutione. Circa quam primo exaggeratur ipſorum culpa: deinde aggravatur vindicta. Primo igitur quantum ad exaggerationem culpæ, dicit: *Væ vobis qui ædificatis monumenta prophetarum*, prætendentes B pietatem in facto, ſed gerentes impietatem in animo, ſicut & patres eorum. Propter quod ſubdit: *Patres autem veſtri occiderunt illos*, ſcilicet tamquam impii juſtos. Unde dixit Actor. 7 beatus Stephanus: Quem prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri: Et occiderunt eos qui prænuntiabant de adventu juſti. Sed & iſti licet aliud ſimularent, erant imitatores eorum. Propter quod addit: *Profecto teſtificamini quod conſentitis operibus patrum veſtrorum*, ideſt conſentitis hæc fuiſſe Matt. 23 opera patrum veſtrorum. Unde dicitur: Teſtes eſtis vobiſmetipſis quod eſtis filii eorum, qui occiderunt prophetas. Ideo addit: *Quoniam ipſi quidem eos occiderunt*, *vos autem ædificatis eorum ſepulchra*. Et ſic ſigno & verbo teſtes erant, quod patres eorum ipſo occiderant. Et hoc quidem ſimulabant ſe verbo & ſigno reprobare. Matt. 23 Unde dicitur: Ornatis monumenta juſtorum, & dicitis ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum, &c. Sed approbant conſimili facto & voto quod ipſi, & patres eorum erant perſecutores bonorum: & ex hoc teſtes erant, ſe conſentire operibus patrum. Unde Hieronymus: Contra voſmetipſos teſtes eſtis, opere enim vos eſſe imitatores patrum teſtificamini, quorum facinora deteſtamini verbo. Unde dicitur, Dura Actor. 7 A cervice, & incircumciſi cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres veſtri & vos. Et quia malitia quam gerebant in corde, permiſſione Dei propalanda erat in opere ideſt ſubdit: *Propterea & ſapientia Dei dixit*, ideſt ab æterno diſpoſuit, vel ipſe Chriſtus diſpoſuit, vel prævidit, qui eſt Dei virtus, & Dei ſapientia. Vel *dixit*, ideſt prædixit voce Prophetica. *Mittam ad illos Prophetas & Apoſtolos*, *& ex illis occident & perſequentur*, ſecundum illud Hieremiæ: Miſi ad Hier. n. 7 vos omnes ſervos Prophetas per diem, conſurgens diluculo, mittens, & non audierunt me, ſed nec inclinaverunt aurem ſuam, ſed induraverunt cervicem ſuam, & pejus operati ſunt, quam patres eorum. Hoc verificatum eſt in iſtis, qui non tantum Prophetas, ſed & Dominum Prophetarum occiderunt. Unde dicit eis Petrus: Vos autem Actor. 3 ſanctum & juſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis, auctorem vero vitæ interfeciſtis. Occiderunt etiam & perſecuti ſunt omnes teſtes ipſius. Nam Jacobus occiſus eſt, & Petrus comprehenſus. Perſecuti ſunt Actor. 12 Ibid. 13 & 14 etiam ipſum Paulum & Bernabam, Ibid. 5 ut tranſmigrarent ad gentes. Etiam diſcipuli flagellati ſunt.

C Secundo vero quantum ad aggravationem vindictæ dicit: *Ut inquiratur ſanguis omnium prophetarum*. Inquiritur namque per vindictam, unde in Pſalmo: Quoniam requirens ſanguinem eorum Pſalm. 9 recordatus eſt., &c. Et in Geneſi: De manu viri fratris ejus, re- Gen. 9 quiram animam hominis: Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Inquiretur igitur ſanguis, ideſt, vindicta effuſionis ſanguinis, propter quod addit: *Qui effuſus eſt a conſtitutione mundi*, ideſt, ab initio uſque ad finem. Inquiretur inquam, *A generatione iſta*, quaſi dicat, quod vindicta omnis ſanguinis ſancti viri effuſi erit ſuper generatione Judæorum: quia

quia ipſi effunderunt ſanguinem il-
lius, qui erat ſanctus ſanctorum, ſc.
Dan. 9 Chriſtus. Occidetur Chriſtus, & non
erit ejus populus, qui eum negatu-
Joan. 19 rus eſt. Unde ipſi dixerunt: Non
habemus regem niſi Cæſarem. Et
Matt. 27 Matthæus: Sanguis ejus ſuper nos,
& ſuper filios noſtros. Vel hoc di-
citur: ut ipſi puniantur in exem-
plum aliorum. Quia, cum viderent
malum in aliis puniri, ſe non cor-
rexerunt. Unde Chryſoſtomus: Quid
aliorum peccata vindicat Deus in
iſtis, ſi ſoli ſint paſſi talia, cum non
ſoli peccaſſent? Sicut multis ſervis
peccantibus, caſtigatur unus pro ſuo
peccato, & tamen pro omnibus fla-
gellatus pertulit ſolus quod in om-
nibus eſt commiſſum. Ratio autem
quare magis ad iſtos pœna pervenit,
redditur ab eodem Joanne. Quia,
inquit: Vos audiſtis de Cain, & de
ceteris malis vindictam factam, &
ſi non eſtis per eorum exempla cor-
recti, graviori pœna feriemini, &
venient ſuper vos exempla priorum.
Et propterea exemplificat ſecundum
teſtimonia ſcripta, cum ſubdit: *A
ſanguine Abel, uſque ad ſanguinem
Zachariæ*. Abel namque primus fuit
juſtus a fratre occiſus ſecundum quod
Gen. 4 dicitur. Zacharias autem iſte fuit
filius Jojadæ, qui occiſus fuit a rege
Joas, qui multa bona acceperat ab
ejus patre, ſecundum quod hiſtoria
2 Par. 23 narrat. Verumtamen iſte non fuit
interfectus ultimo. Sed ideo magis
conjungitur cum primo: quia Abel
paſtor ovium fuit, & necatus in a-
gro: Zacharias vero ſacerdos, & ne-
catus in atrio templi. Qui duos or-
dines martyrum deſignant, ſcilicet
laicos, & eos qui altaris officio man-
cipantur. Ideo loco mortis hujus to-
tum deſignat, cum ſubditur: *Inter
altare & ædem*, id eſt, occiſus fuit
inter templum & altare holocauſti.
Duo namque altaria erant in tem-
plo, unum interius, ſcil. incenſi,
& aliud exterius ſcilicet holocauſti.
Exod. 38 Secundum quod legitur: Et inter
hoc, & templum, Zacharias a Ju-
dæis fuit occiſus, ſecundum quod
ſcribitur: Congregati adverſus eum,
miſerunt lapides juxta regis impe- 2 Par. 24
rium, in atrio domus Domini. Se-
quitur: Qui, cum moreretur, ait,
Videat Dominus & requirat. Hoc
dixit attendens æquitatem divinæ
juſtitiæ, quæ nihil dimittit inultum.
Ad cujus infallibilitatem notandam
iterat futuram vindictam, cum ſub-
dit: *Ita dico vobis, requiretur ab hac
generatione*. Ita, ut per pronomen
fiat demonſtratio generationis mali-
gnæ. Dicit enim Gloſſa Bedæ: Om- Beda t. 5
nes maligni una generatio ſunt, l. 3 in c.
una civitas, unum corpus diaboli; 11 Lucæ.
ſicut omnis boni, unum corpus, u-
na generatio ſunt Dei. Unde de hac
generatione iniqua intelligi poteſt
illud. Generatio quæ pro dentibus Prov. 30.
gladios habet, & commandit mola-
ribus ſuis, ut comedat inopes de ter-
ra, & pauperes ex hominibus. Hæc
eſt generatio, a qua requiretur vin-
dicta. Sed in hac ſpecialiter a gente
Judaica, quia conſummata in eis
fuit perfidia. Unde Chryſoſtomus:
Sicut bonis per multas generationes
promiſit Deus Chriſtum venturum,
præſtitit autem noviſſimis ſanctis,
ita per ſingulas generationes, com-
minatus eſt malis. Reddet autem
generationi noviſſimæ: numquam
enim talis gratia data eſt homini-
bus, qualis in Chriſto, aut talis in-
terius venit ſuper impios ſicut ſuper
Judæos. Unde poſſunt ipſi dicere Gen. 42.
illud Geneſis: Merito hæc patimur,
quia peccavimus in fratrem noſtrum.
Et poſt: En ſanguis ejus requiritur.

Væ vobis Legiſperitis, &c. Hic ter-
tio replicat, væ, propter fraudulen-
tiam contra veritatem doctrinæ. Et
quia mali & ſeductores proficiunt
in pejus, ideo primo præmittitur
comminatio gehennæ: ſecundo vero
adjungitur obduratio nequitiæ. Pri-
mo igitur quantum ad comminatio-
nem pœnæ propter defectum veri-
tatis doctrinæ, dicit: *Væ vobis Legiſ-
peritis qui tuliſtis clavem ſcientiæ*,
ſc. quantum ad officium diſpenſatio-
nis doctrinæ. Hæc autem clavis prin-
cipaliter eſt Chriſti, tamquam ſum-
mi

Digitized by Google

Matt. 23 mi doctoris. Quia magiſter veſter A
unus eſt Chriſtus, ſecundum quod
Iſa. 22 dicitur. Et de hac Iſaias: Dabo cla-
vem domus David ſuper humerum
ejus, & aperiet, &c. Hanc tulerant
Scribæ, ſimulantes ſe recte docere,
ſed tamen non recte docebant, quia
negligebant ſeipſos & increpabant
alios. Propter quod ſubdit: *Ipſi non
introiſtis, & eos qui introibant prohi-
buiſtis*. Ipſi namque non introibant,
quia licet haberent verba, non ha-
bebant facta. Unde poterat eis dici
Rom. 2 illud ad Romanos. Qui alium doces,
teipſum non doces: qui prædicas non
furandum, furaris. Et quia ſola ver-
ba habebant, intrare non poterant.
Matt. 7 Non omnis qui dicit mihi: Domi- B
ne, Domine, intrabit in regnum
cœlorum, &c. Jam non ſolum per
ſola verba non intrabunt, ſed alios
etiam impediebant per mala exem-
pla, unde verificatum eſt illud Hie-
Hier. 56 remiæ: Grex perditus factus eſt po-
pulus meus: paſtores eorum ſeduxe-
runt eos, ſcilicet a recta via, vel
malis exemplis; vel falſis doctrinis,
Thr. 2 ſecundum illud; Prophetæ tui vide-
runt tibi falſa & ſtulta, nec aperie-
bant iniquitatem tuam, ut te ad pœ-
nitentiam provocarent; viderunt au-
tem tibi aſſumptiones falſas, quia
ex falſis aſſumptionibus fere omnes
conſcientiæ diſtortæ formantur: per
quas homines a regno Dei eiiciun- C
tur, & in illlud intrare prohibentur.
Unde Chryſoſtomus: Lex & prophe-
tæ Chriſti adventum manifeſte præ-
dicabant, ſed hanc januam intelle-
ctus pravis expoſitionibus claudebant:
Et ideo prohibebant intrare vocando
a via veritatis, exemplo, & verbo.
Prov. 3 Contra quod in Proverbiis dicitur:
Noli prohibere benefacere eum qui
poteſt, ſi vales, & ipſe benefac.

Secundo quantum ad obdurationem
nequitiæ, ſubdit: *Cum autem hæc ad
illos diceret, cœperunt Phariſæi, &
Legiſperiti graviter inſiſtere*. In quo
oſtendunt cor ſuum eſſe obduratum,
& aggravatum, audiendo verbum di-
vinum. Ut oſtendatur in eis eſſe ve-
Iſa. 6 rificatum illud Iſaiæ: Vade & di-
ces populo huic: Audite audientes
& nolite intelligere, & videte viſio-
nem & nolite cognoſcere. Excæca
cor populi hujus, & aures ejus ag-
grava, & oculos ejus claude ne forte
videat oculis ſuis, & auribus ſuis
audiat, & corde ſuo intelligat, &
convertatur, & ſanem eum. Et Mat-
thæum: Incraſſatum eſt cor populi Matt. 13
hujus, & auribus graviter audierunt,
& oculos ſuos clauſerunt, nequando
videant oculis, & auribus audiant,
& corde intelligant, & convertan-
tur, & ſanem eos. Nec tantum erat
in eis obduratio, ſed veritatis impu-
gnatio. Unde addit: *Et os ejus op-
primere de multis*, quaſi os illud mun-
diſſimum locutum eſſet malum, vel
falſum. Unde verificatum eſt illud:
Odio habuerunt corripientem in por- Amos 5
ta, & loquentem perfecte abomina-
ti ſunt. Non poteſt mundus odiſſe Joan. 7
vos: me autem odit, quia ego teſti-
monium perhibeo de illo quod ope-
ra ejus mala ſunt. Et ideo in Pro-
verbiis: Qui erudit deriſorem, ipſe Prov. 9
injuriam ſibi facit. Quia convertitur
ad convicia, propter veritatem au-
ditam. Et quia non ſufficit obſtina-
tæ malitiæ conviciari quæ odit, ſed
etiam nititur machinari ad mortis
interitum. Propterea ſubdit: *Inſidi-
antes ei, & quærentes aliquid capere
ex ore ejus, ut accuſarent illum*. Non
enim audebant aperte ipſum occide-
re, propter timorem turbarum, ſed
volebant occulte occidere propter o-
dium veritatis auditæ. Unde Joan-
nes; Nunc autem me quæritis in- Joan. 8
terficere hominem, qui veritatem vo-
bis locutus ſum quam audivi a pa-
tre meo. Quod quærebant caute &
malitioſe. Unde Matthæus: Abeun- Matt. 22
tes Phariſæi, conſilium inierunt ut
Jeſum caperent in ſermone.

CAPUT XII.

MUltis *autem turbis concurrentibus, &c.*) Poſtquam Dominus in Pha-
riſæis redarguit doloſitatem ſimulatio-
nis malignæ, hic diſcipulos invitat
ad cautelam ſimulationis redargutæ.

Et

Digitized by Google

Et quoniam hujuſmodi duplicitatem A cauſat timor male humilians, vel amor male accendens: ideo pars iſta dividitur in duas. In quarum prima monet ad cavendam duplicitatem ex timiditate venientem: in ſecunda vero cupiditatem, infra eodem: *Ait autem ei quidam de turba*, &c. Prima autem pars habet quatuor partes. In quarum prima informat ad cavendam doloſitatem: in ſecunda, confortat ad reppellendam timiditatem ibi; *Dico autem vobis amicis*. In tertia autem invitat ad conſervandum veracitatem, ibi: *Dico autem vobis*: *Omnis quicumque confeſſus*, &c. In quarta vero animat ad habendam ſecuritatem ibi: *Cum autem* B *inducent vos in ſynagogas*. Et ſunt iſtæ partes ſibi correſpondentes, quia duæ poſtremæ correſpondent duabus primis. Informat autem diſcipulos ad cavendam doloſitatem informatione celebri, & informatione credibili. Celebri, inquam, propter multitudinem turbæ. Credibili propter certitudinem cauſæ. Primo igitur quantum ad multitudinem turbæ reddentis informationem celebrem dicitur.

Div ſio.

Multis autem turbis concurrentibus, ita ut ſe invicem conculcarent. Et hoc quia unuſquiſque volebat ei appropinquare, ſive propter ſalutem habendam ſicut ſupra. Omnis turba C quærebat eum tangere, &c. Sive propter doctrinam ſuſcipiendam ſicut infra; Erant appropinquantes ad Jeſum publicani, &c. Sive propter ipſius Chriſti videndam benignitatem ſicut in figura dicitur Job; Cumque ſederem quaſi rex, circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator. In tanta multitudinis præſentia celebris erat doctrina. Propter quod ſubdit; *Cœpit dicere ad diſcipulos ſuos*, in aperto: quia veritas non quærit latebras ſecundum illud Joannis; Ego palam locutus ſum mundo, ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, &c. Et talem decebat eſſe doctrinam ad confutandam Phariſæorum malitiam:

Sup. 6 — Inf. 15 — Job. 29 — Joan. 18

quæ ſemper quærit latebram, quia contraria contrariis curantur, & tenebra per lumen expellitur. Propter quod additur. *Attendite a fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis*, id eſt cavete, ne ſitis hypocritæ ſicut Phariſæi; quorum vita & doctrina: propter malitiam & fallaciam, fermentum dicitur, quia corrumpit imperceptibiliter. Quievit paululum civitas a commiſtione fermenti, donec fermentaretur totum. Corrumpit etiam univerſaliter, ſicut dicitur: Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Ideo ſubditur: Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio. Hoc autem eſt vetus fermentum, quod conſiſtit in fraudulentia doctrinæ & malitia vitæ. Unde ibidem ſubditur: Neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis. Ab hoc fermento revocat in hoc loco. Et de hoc in figura dicitur: Non apparebit fermentatum in omnibus terminis tuis. Quia hæc ſimulatio & hypocriſis debet elongari a cunctis operibus noſtris & maxime a devotione ſpirituali. In Levitico enim dicitur: Omnis oblatio quæ offertur Domino abſque fermento fiet. Ab afflictione corporali, ut in Deuteron. Septem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem. A prædicatione divini verbi: Non immolabis ſuper fermento ſanguinem victimæ meæ. Unde ſcriptura docet hoc vitium eſſe vitandum, tamquam maxime corruptivum. Licet autem ſit maxime corruptivum, non tamen eſt capitale peccatum: quia ejus corruptio aliunde cauſatur. Nam hypocriſis originem trahit a vana gloria, & hæc a ſuperbia. Et ideo merito comparatur hypocriſis fermento. Nam ſicut fermentum inflat, & inflando vanum facit, & ſic corrumpit; ſic ſuperbia inflando introducit vanitatem gloriæ, & hæc vanitas introducit falſitatem corrumpentem. Unde hoc fermentum cavetur per veritatem humiliationis voluntariæ, glorationis

Oſee. 7 — 1 Cor. 5 — Deut. 16 — Lev. 2 — Deut. 16 — Exod 23 — Hypocriſis origo.

nis

Digitized by Google

nis internæ, ſignationis extrinſecæ ſecundum illud: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quod in ſimplicitate cordis & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei converſati ſumus in hoc mundo. 2. Cor. 1

Secundo vero quantum ad certitudinem cauſæ reddentis informationem credibilem ſubdit: *Nihil enim opertum, quod non reveletur, neque abſconditum, quod non ſciatur.* Ut per opertum intelligatur cognitio latens in intellectu: & per abſconditum, delectatio latitans in affectu. Quorum utrumque manifeſtum eſt Deo, ſecundum illud Hieremiæ: Ego Dominus ſcrutans corda & probans renes, qui do, &c. Scrutans corda & renes Deus. Et ideo, quia ipſius erit omnia abſcondita manifeſtare & revelare in judicio ſecundum illud: Data eſt a Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera noſtra, & cogitationes ſcrutabitur. Et ad Corinthios: Veniet Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, &c. Et ſic vitanda ſunt omnia mala, quantumcumque occulta: quia omnia fient manifeſta in judicio: & quod plus eſt ad majorem confuſionem, fient ibi manifeſta omnibus. Propter quod ſubdit: *Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine dicentur.* Hoc dicit quantum ad manifeſtationem reſpectu viſus. Hujus exemplum in David habetur, cum dicit Dominus per Nathan ad David: Tu feciſti abſcondite: ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu ſolis. Lumen enim ſolis viſui cetera manifeſtat. Quantum autem ad manifeſtationem reſpectu auditus dicitur: *& quod in aurem locuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis*, id eſt, audientibus ceteris. Hoc quidem in judicio fiet, quando ſcilicet ſecundum illud: Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei. Et tunc manifeſtabuntur ſuſurrationes detractionum, ſecundum illud: Qui loquitur iniqua non poteſt latere, nec præteriet illum corripiens judicium. In cogitationibus enim &c. Ideo conſilium datur in Eccleſiaſte: In cogitatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui, non maledixeris diviti: quia & aves cæli portabunt vocem tuam. Propter judicium ergo manifeſtans cuncta in futuro, vitanda eſt omnis hypocriſis in præſenti ſæculo. Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum. Sequitur: Et revelet Deus abſconſa tua, & in medio ſynagogæ elidat te. Et nota quod eſt notabiliſſima cauſa, propter quam hypocriſis eſt vitanda, ſcilicet univerſalis manifeſtatio & plena interiorum, quæ maxime opponitur ſimulationi hypocritarum. Hæc autem manifeſtatio fiet per Chriſtum qui eſt ſplendor gloriæ paternæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portans omnia verbo virtutis ſuæ. Et quia ipſe eſt ſplendor intimus, ideo ipſius eſt omnia detegere. Oculi Domini multo plus lucidiores ſunt ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum Abyſſi, & hominum corda intuentes, &c. Quia vero ipſe eſt ſermo vivus, ideo ſibi omnia patent, & omnia patefacit ut verbum. Vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animę, &c. Uſque ibi: Non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus. Et ideo Chriſtus judex, quia omnia deteget in judicio, dicitur venire ſicut fulgur, & deſcendere in voce Archangeli, quia omnia omnibus clariſſima reſerabit.

Marginal references: Hier. 17; Pſal. 7; Sap. 6; 1. Cor. 4; 2. Reg. 12; Joan. 5; Sap. 1; Eccl. 10; Eccl. 1; Heb. 1; Eccl. 23; Heb. 4; Matt. 24

Dico autem vobis amicis, &c. Poſtquam informavit ad cavendam doloſitatem, hic ſecundo confortat ad repellendam timiditatem. Ad hoc autem inducit duplicem conſiderationem, ſc. gehennalis punitionis, in qua nullus hominum poteſt deficere: & generalis proviſionis, quam nullus hominum poteſt effugere. Primum reſpicit divinam potentiam: ſecundum divinam providentiam. Et primum incutit verum timorem: ſecundum veram ſpem.

Et

Et utrumque horum eſt medicamentum contra timorem mundanum. Primo igitur revocat a timore hominum, qui nihil poſſunt contra gehennale ſupplicium quod ſolum eſt timendum. Propter quod dicit: *Dico autem vobis amicis*, id eſt, qui me amatis, & a me amamini ſecundum illud Joannis; Ipſe pater amat vos, quia vos me amaſtis, &c. Talibus dicit; *Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quid faciant*. Hic non timeatis corporalis mortis ſupplicium quia corporale eſt, & momentaneum. Unde Iſaias: Quis tu ut timeres ab homine mortali, & a filio hominis, qui quaſi fœnum ita exareſcet; Et item: A verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus, ſtercus, & vermis, &c. Unde quia tranſitoria eſt eorum pœna, ideo non eſt timenda, nec eorum ſupplicia. Unde Seneca; Mors, exilium, luctus, dolor, non ſunt ſupplicium, ſed tributa vivendi: quod debeo, paratus ſum ſolvere, ubi me fœnerator appellat. Et Chryſoſtomus; Si gratis poſt modicum morituri ſumus, quare non & ante modicum in cauſa Dei cum gloria morimur? Si mutuo acceperis bovem, aut equum, operaris inſtanter, & dicis: forte cras tolletur a me. Quare hoc non facis in corpore? Non ſunt etiam timenda a ſpiritu quæ fiunt in carne, & ita quaſi extra, ut in veſtimento, juxta quod dicitur: Nolumus expoliari, ſed ſuperveſtiri. Ideo Chryſoſtomus: Propter animam Deus fecit corpus, & multum hanc zelat & perſequitur inimicus. Corpus vero veſtimentum eſt animæ. Sicut ergo, ſi quis ſcindit veſtem alterius, ille quidem injuriam ſentit; damnum autem in perſona non patitur: ſic ruina occiſionis ſentit dolorem, damnum autem non patitur in natura. Propterea corporale ſupplicium non eſt timendum, nec etiam ille qui infert, ſed ſpirituale eſt maxime formidandum, & ſolus ille qui illud infert. Et propter

Joan. 16. — Iſa. 51 — 1 Mat. 2. — 2 Cor. 5.

A hoc addit: *Oſtendam autem vobis quem timeatis*, ut bono ſcilicet timore, malum declinetis ſecundum illud Hieremiæ; Nolite timere ea, quia nec male poſſunt facere, nec bene. Et poſt; Quis non timebit te o rex gentium? &c. Cæterum quamvis non timeamus mundanam potentiam, oportet nos timere divinam. Propter quod dicitur; *Timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam*. Unde in Pſalmo: Timeat Dominum omnis terra, ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem. Et quia hujuſmodi timor maxime utilis eſt, & neceſſarius. Ideo iterat; *Ita dico vobis, hunc timete*. B Unde Iſaias: Dominum exercituum ipſum ſanctificate, ipſe pavor veſter & ipſe terror veſter. Et Hieremias: Me ergo non timebitis, ait Dominus, & a facie mea, & cetera.

Hier. 10 — Pſal. 32. — Iſa. 8 — Hier. 5

Secundo vero revocat a timore hominum; quia nihil poſſunt contra generalem Dei providentiam. Quantum ad hoc dicit: *Nonne quinque paſſeres veneunt dipondio?* Dipondius hic nomen eſt monetæ habentis duos obolos, ſive aſſes. Unde Beda: Dipondius eſt pondus ex duobus aſſibus compoſitum. Quod autem in numeris eſt unum, hoc in ponderibus C eſt as. Quod duo, hoc dipondius: huic concordat, nec diſcordat quod dicit Matthæus: Nonne duo paſſeres aſſe veneunt? Quia ſicut videmus cum quinque ova venduntur pro uno denario, duo dantur pro obolo. Parvi igitur pretii eſt paſſer, cum tot ibi veneant pro uno denario, tamen nec ipſe eſt alienus a divino patrocinio. Propter quod additur; *Et unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo*: immo divina providentia gubernatur ſecundum illud; Diligis omnia quæ ſunt, & nihil eorum odiſti quæ feciſti; nec enim odiens aliquid conſtituiſti. Ex quo apparet quod divina providentia uſque ad minima ſe extendit, nec contradicit, juxta illud: Numquid de bobus

Beda t. 5 l. 3 in Luc. cap. 12 — Dipondius — Matt. 10. — Sap. 11 — 1 Cor 9

bobus cura eſt Deo? Illud enim intelligitur de cura providentiæ ſpecialis, qua manuducit per viam æternæ ſalutis. Hoc autem intelligitur de providentia generalis adminiſtrationis, & conſervationis, de quo in Pſalmo. Qui dat jumentis eſcam ipſorum & pullis corvorum invocantibus eum. Et nota quod dicitur; *Non eſt in oblivione coram Deo*. Minus enim dicens plus ſignificat, quia nihil eis evenit niſi ſecundum divinam providentiam ordinantem. Unde Matthæus: Unus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Et tamen paſſeres facillime cadunt: unde morbum caducum habere dicuntur. Et propterea potiſſime ponit de eis exemplum, tamquam de re manifeſta. Ex quo colligitur tamquam a minori quod maxime circa regimen hominis divina providentia ſit intenta. Ad cujus expreſſionem addit: *Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt*. Ex quo datur intelligi quod maxime eſt illi cura de homine. Unde Beda: *Sed & capilli*, ut de maſſa corporis taceam, nam & minutæ particulæ Dei providentia conſervantur. Unde numeratio non tam refertur ad cognitionem, quam ad diligentiſſimam conſervationem, quia de corporibus ſanctorum patientium, nec capillus perire poteſt. Unde infra; Capillus de capite veſtro non peribit. Tanta eſt igitur Deo cura de nobis, ut nec capillus capitis noſtri ſine ejus nutu poſſit auferri. Ideo non oportet nos ſolicitari per timorem ſecundum illud: Omnem ſollicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Et hoc eſt, quod infert *Nolite ergo timere, multis paſſeribus pluris eſtis vos*, id eſt, majoris pretii. In quo ſimul tangitur concluſio, & ratio illationis per locum a minori. Si enim cura & ſolicitudo eſt Deo omnipotenti de minori, multo fortius de majori. Et ſi cura eſt Deo de nobis, non decet nos nimium ſolicitos eſſe pro nobiſmetipſis. Majoris autem pretii ſumus

Pſal. 14 · *Matt.* 10 · Paſſeres morbum caducum habere dicuntur. · *Beda in Gloſſa in hunc locum tom.* 5 · *Inf.* 21 · 1 *Pet.* 5

A quam creaturæ brutales, quam volucres, quia rationales creaturæ ſumus; & hoc, quia ad imaginem Dei facti. Propter quod cetera ſubjecta ſunt homini: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, &c. Et ideo homo immediatiſſime eſt ſub protectione Dei, & maxime homo juſtus, & amicus Dei. Et propterea non oportet quod habeat auxilium alicujus caduci. Unde dicitur in Geneſi: Noli timere Abraham, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis, quaſi diceret: Noli timere, quia nihil pati potes pro defectu auxilii. Vel etiam pati potes ſine retributione præmii quamdiu adhæſeris mihi.

B *Dico autem vobis: Omnis, &c.* Poſtquam invitavit ad cavendam doloſitatem, & repellendam timiditatem, hic invitat ad ſervandam veracitatem. Veracitas enim confeſſionis eſt contra doloſitatem ſimulationis. Ad hoc autem inducit dupliciter. Primo inſinuando æquitatem divinæ ſententiæ. Secundo inſinuando irremiſſibilitatem peccati blaſphemiæ. Per primum monet ad veritatem confitendam: per ſecundum ad falſitatem declinandam. Primo ergo monet ad confitendam veritatem propter divinæ ſententiæ æquitatem, cum dicitur.

C *Dico autem vobis; Omnis quicumque confeſſus fuerit me coram hominibus*. *Me*, demonſtrat perſonam in duabus naturis, id eſt, qui confitetur me eſſe verum Deum & hominem, non tantum corde dicens ſecundum illud: Nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus niſi in Spiritu ſancto, ſed & ore exprimens, ſecundum quod dicitur: Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Nec tantum ore, ſed etiam opere contra hypocritas, & malos Chriſtianos, de quibus ad Titum; Confitetur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Contra quos; Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, &c. Ideo Joannes; Non diligamus verbo,

Gen. 1 · *Gen.* 15 · 1 *Cor* 12 · *Rom.* 10 · *Tit.* 1 · *Matt.* 7 · 1 *Joan.* 3

bo, neque lingua, ſed opere & veritate. Qui ſic confitetur, plene confitetur, ſcilicet corde, ore, opere. De tali ſubjungit; *Et filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei*, ſcilicet quod ipſe ſit de ſuis ſecundum illud: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum, &c. Unde verificabitur illud; Anima quæ benedicit, impinguabitur. Ex quo apparet æquitas retributionis reſpectu confitentium; & ut nihil deſit, oſtenditur æquitas reſpectu negantium, cum ſubdit; *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei* quando ſcilicet Dominus dicet illud: Neſcio vos, &c. Unde ſupra: Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, &c. Et hoc exigit æquitas divinæ ſententiæ, de qua dicitur: Qui me honorificaverit, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, &c. Et nota quod qui veritatem confitetur quam Chriſtus docuit, Chriſtum confitetur, ſive in fide, ſive in moribus. Qui autem illam negat, per conſequens, negat & Chriſtum. Qui dicit illam eſſe falſam, dicit Chriſtum eſſe per conſequens mendacem, ac per hoc Deum non eſſe verum, ſed ſeductorem. Et nota quod confeſſio nominis Chriſti magnam recompenſationem habet, quia confeſſio, qua Chriſtus confitebitur confitentem ſe, erit approbativa, honorificativa, & ſalvativa. Nam Chriſtus eſt rex, judex & pontifex. Confeſſio etiam ejus eſt publica, præclara, & perpetua: noſtra vero modica & momentanea. Et ſimiliter per contrarium intelligitur de negatione ſua; quod manifeſte apparet in diſceptatione judiciali. Venite benedicti, & ite maledicti. Hæc igitur eſt nobiliſſima propoſitio, quæ mentes noſtras erigit ad veracitatem. Ratio autem hujus hæc eſt, quia veritas eſt verax, ideo non poteſt negare ſe, nec confitentem ſe, nec confiteri mendacem, nec contra ſe. Unde: Si negaverimus, & ille negabit nos: ſi non credimus,

Matt. 25
Prov. 11
Matt. 25
Sup. 9
1 Reg. 2
Matt. 25
2 Tim. 2

A ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt.

Secundo vero monet ad declinandam falſitatem propter irremiſſibilitatem blaſphemiæ, quæ licet remiſſibilis ſit, cum ſit per ignorantiam: irremiſſibilis tamen eſt, cum ſit ex certa malitia. Propter quod dicit: *Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi*. In filium hominis verbum dicit, qui aliquid falſum imponit per ignorantiam deceptus. Et talis ignorantia, remiſſionem poteſt conſequi. Unde, *remittetur*, non dicit actum, quia non omnes pœnitent, ſed aptitudinem, quia ignorantia excuſat. Peccatum B autem ex ignorantia dicitur eſſe in filium. Et hoc modo blaſphemavit Paulus, ideo fuit miſericordiam conſecutus. Unde dicit: Qui blaſphemus fui, & perſecutor & contumelioſus: ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate, non ſic autem eſt cum quis blaſphemat ex certa malitia, propter quod ſubditur: *Ei autem, qui in Spiritum blaſphemaverit, non remittetur*. In Spiritum ſanctum blaſphemat, qui ex certa malitia veritatem impugnat, & de Deo indigna dicit. Et de tali dicitur quod non remittetur, non quia numquam talis conſequatur remiſſionem, ſed C quia ineptus eſt ad remiſſionem, eo quod peccatum illud nullum habeat excuſationis colorem. Unde Richardus. Quidam blaſphemat ex coactione, & hic peccat in Patrem. Alius ex deceptione, & hic in Filium. Alius ex ſola malignitate, & hic in Spiritum ſanctum. Eſt autem in hoc genere ſceleratiſſimum, in quo malitia crevit uſque ad ſummum, quando quis in vituperiis Dei delectatur. Quid ergo aliud videtur ſpiritus blaſphemiæ quam deſiderium vituperationis divinæ? Ex hoc ergo quod hoc malum nihil habet in ſe excuſationis, nihil meretur recipere remiſſionis. Ineptus etiam eſt ad remiſſionem, quia impugnat divinam gratiam, per quam præparatur quis ad

Peccatum ignorantiæ, eſt peccatum in filium Dei.
1 Tim. 1
Peccatum malitiæ eſt peccatum in Spiritum ſanctum.

Digitized by Google

ad pœnitentiam. Unde talis aptus eſt A
ad impœnitentiam: in qua ſi perdu-
ret, numquam remittetur culpa. Un-
Beda in de Beda: Qui gratiam ſpiritus ſan-
Gloſſa in cti, qua pœnitentia inſpiratur, & ad
hunc mo- converſionem redditur non cogno-
dum c. 5 ſcens, impœnitenti corde perſevera-
verit, cum jam hoc non ſit huma-
num, ſed diabolicum, irremiſſibile
erit. Et de tali blaſphemia quæ ad-
junctam habet finalem impœniten-
tiam, verum eſt quod numquam re-
Matt. 12 mittetur. Unde Matthæus: Quod non
remittetur ei neque in hoc ſæculo
neque in futuro. Ineptus eſt tertio,
quia licet per approbationem appro-
prietur Spiritui ſancto, talis maxime
inhonorat totam Trinitatem. Qui
enim ſcienter & prudenter veritatem
ſalutarem impugnat, & ex certa ma- B
litia, maximus eſt contemptor divi-
næ virtutis, maximus calumniator
divinæ veritatis, maximus perſecu-
tor ſummæ bonitatis, ſecundum il-
Job 15 lud Job: Cucurrit adverſus Deum e-
recto collo, & pingui cervice arma-
tus eſt. Unde quia talis contemptus
calumnia & perſecutio non poteſt
eſſe ſine cordis obduratione, & hanc
concomitatur impœnitentia, & hanc
peccati irremiſſibilitas: ideo blaſ-
phemia in Spiritum ſanctum non re-
mittetur.

Cum autem inducent vos, &c. Hic
jam quarto hortatur ad habendam C
ſecuritatem contra puſillanimitatem.
Hoc autem facit duplici via, ſcilicet
auferendo ſolicitudinem de periculo,
& conferendo certitudinem de præ-
ſidio. Primo igitur aufert ſolicitudi-
nem de periculo cum dicit. *Cum au-
tem inducent vos in ſynagogas, & ad
Magiſtratus & poteſtates.* In quo in-
nuit diſcipulos tribulationem paſſuros
a Judæis & gentibus. Unde dicitur
Mat. 10 hoc expreſſius: Tradent enim vos in
conciliis & in ſynagogis, &c. Unde
Pſal 2 in Pſ. Aſtiterunt reges terræ, &c. Et
nota quod tria genera perſonarum
enumerat, coram quibus formidat
homo loqui, ſcil. coram multis, co-
ram peritis, & coram magnis. Co-
ram multis cum dicit: *In Synagogis,*
E contrario dicitur: Si expavi ad mul- Job. 31
titudinem nimiam, & deſpectio pro-
pinquorum terruit me. Coram pe-
ritis, unde addit: *Ad Magiſtratus*:
Unde in Actibus: Adduxerunt Apo- Act. 4
ſtolos ad magiſtratus, &c. Coram
magnis cum ſubdit: *Et poteſtates*.
Vis non timere poteſtatem? Bonum Rom. 13
fac. Primi non ſunt timendi, quia
plures nobiſcum, &c. Secundi non, 4 Reg. 6
quia prudentior nobiſcum, quia di-
citur: Non poterant reſiſtere ſapien- Act. 6
tiæ & ſpiritui, &c. Similiter nec ter-
tii. Viciſtis eos, quoniam major eſt, 1 Joan. 4
qui in vobis eſt, quam qui in mun-
do. Et quoniam periculum eſt loqui
in conſpectu multitudinis obſervan-
tis, & periculum inducit timorem
& timor ſolicitudinem, & ſolici-
tudo inquietudinem, & inquietu-
do turbationem, & turbatio eſt oc-
caſio impatientiæ, ac ruinæ: id-
eo revocat a ſuperflua ſolicitudi-
ne cum ſubdit: *Nolite ſoliciti eſſe
qualiter aut quid reſpondeatis*, ſcili-
cet interrogantibus malitioſe, *aut
quid dicatis* ſcil. volentibus addiſce-
re. In quo verbo non tollit ſolitu-
dinem ſtudioſitatis, ſed curioſitatis.
De qua; Nihil ſollciti ſitis, ſed in Phil. 4
omni oratione & obſecratione cum
gratiarum actione petitiones veſtræ
innoteſcant apud Deum, quia ſicut
dicitur: Si quis veſtrum indiget ſa- Jac. 1
pientia, poſtulet a Deo &c. Et illud
maxime faciendum eſt in articulo
neceſſitatis: ubi non eſt quærendus
ornatus verborum, nec profunditas
ſententiarum, ſed mera & ſimplex fidei
veritas cum multa conſtantia & fer-
vore prolata. Juxta quod dicitur:
Sermo meus, &c. non in perſuaſibi- 1 Cor. 2
libus humanæ ſapientiæ verbis, &c.
Non autem intendit retrahere a ſtu-
dio veritatis cum dicat Joannes:
Scrutamini ſcripturas, quia vos pu- Joan. 5
tatis in ipſis vitam æternam habere,
ſed intendit perſuadere ut homo in
periculo mortis non confidat de in-
ventionibus, quia homo deficit in
inveniendo, fallitur in judicando,
& ideo deviat frequenter innitens in-
genio ſuo. Propter quod in Prover-
biis:

biis: Habe fiduciam in Domino ex A toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.

Secundo confert certitudinem de præſidio, cum ſubdit: *Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa hora quid oporteat vos dicere*. Hic autem Spiritus ſanctus eſt optimus doctor, quia docet hominem intelligere, & ornate exprimere. Propter primum dicitur: Inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Et: Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem; Quia ſicut dicitur; Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Propter ſecundum dicitur: Sapientia aperuit os mutorum, &c. Et Matthæus; Vos non eſtis qui lo- B quimini, ſed Spiritus Patris veſtri, &c. Ideo dicebat Apoſtolus; An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Chriſtus? De his autem duobus infra; Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt contradicere & reſiſtere omnes adverſarii veſtri. Et Joannes; Unctio ejus docet vos de omnibus. Unde Bernard. Bona eſt lectio, ſed melior unctio, quæ docet de omnibus. Nam unctio docet dilectionem Dei & proximi. Et in hoc univerſa lex pendet & prophetæ, ſecundum quod dicit Matthæus; Tota etiam ſapientia philoſophiæ, ſicut dicit Aug. hoc eſt, Phyſica, Ethica, & Civilis. Spiritus etiam ſanctus fa- C ciendo animam adhærere Deo, facit eum animæ familiarem, & per hoc facit revelari ſecreta; Vos autem dixi amicos, &c. Fervor etiam ſpiritus elevat animam ſupra ſe, ubi audit & videt arcana, ſicut Paulus. Et ſicut Ezechias; Aſſumpſit me ſpiritus, &c. Sicut Joannes; Fui in ſpiritu, &c.

Job. 33 *Joan. 16* *1 Cor. 2* *Sap. 10* *Mat. 10* *2 Cor. 13* *Inf. 21* *1 Joan. 2* *Mat. 22* *Aug. 21 ſent. l. 1 ſcu. 9 t. 4* *Iſa. 21* *2 Cor. 2* *Ezech. 3* *Apoc. 1*

Ait autem ei quidam, &c. Poſtquam diſſuaſit doloſitatem venientem ex humana timiditate, & ipſam timiditatem, in hac parte diſſuadit cupiditatem. Et habet hæc pars duas partes. In quarum prima revocat a ſollicitudine avaritiæ; in ſecunda vero invitat ad ſollicitudinem providentiæ infra eodem. *Sint lumbi veſtri præcincti*, &c. A ſollicitudine autem avaritiæ revocat quadrupliciter. Primo ſc. documento rationali. Secundo, exemplo terribili, ibi: *Dixit autem ad illos ſimilitudinem*. Tertio, argumento irrefragabili: *Dixit ad diſcipulos ſuos*, &c. Quarto promiſſo deſiderabili, ibi; *Et vos nolite quærere quid manducetis*, &c. Circa documentum rationale, per quod revocat a ſollicitudine avaritiæ tria introducuntur. Primum eſt confutatio petitionis avari. Secundum eſt diſſuaſio avaritiæ. Tertium eſt aſſignatio cauſæ. Primo igitur quantum ad confutationem petitionis avari:

Ait autem ei quidam de turba: *Magiſter, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*. Vere iſte de turba erat, quia de terra ſollicitus erat, ſecundum illud Iſaiæ: De humo eloquium tuum muſſitabit, &c. Contra ſe etiam loquebatur, dum Magiſtrum eum vocabat, quia Chriſtus non fatebatur ſe magiſtrum in docendo, temporalia acquiri & dividi, ſed potius derelinqui. Unde adoleſcenti quærenti & dicenti: Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Reſpondit; Sis vis perfectus eſſe, vade, & vende, &c. Unde Chriſtus non docebat, quo modo augeretur pecunia, ſed quo modo ſervaretur inopia. Contra ſe etiam loquitur, dum vult dividi a fratre. Cui debet conjungi. Veniebat autem hæc quæſtio ex privato amore, qui dividit conjuncta, quod maxime facit diabolus, non Dominus. Oſeas; Ipſe inter fratres dividet. Et quoniam ſicut dicit Beda in Gloſſ. Chriſtus non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis, ac unitatis, ideo confutat petitionem prædictam cum ſubdit: *At ille dixit ei*, ſc. Jeſus. *Homo quis me conſtituit judicem, aut diviſorem ſuper vos?* judicem ſc. litium, & diviſorem facultatum. Gloſſa. Deſignatur eſſe judex litium, aut arbiter facultatum, qui vivorum & mortuorum habet judicium, & meritorum arbitrium. Verum eſt utique ſicut dicitur in Pſalmo quod ipſe conſtitutus eſt rex ab eo ſuper Sion, montem ſanctum ejus: & quod in di-

Oſea 11 *Beda t. 5 l. 3 in c. 12 Luc.* *Pſal. 2*

Digitized by Google

ditione ejus, cuncta ſunt poſita. Sed
quia Deus miſerat eum ad ſpiritua-
lia communicanda, ideo diſcendere
recuſabat ad temporalia dividenda,
1 Tim. 2 inſinuans in hoc illud: Nemo mili-
tans Deo, implicat ſe negotiis ſæcu-
laribus. Et nota quod Chriſtus vocat
eum hominem animalem & brutalem,
propter amorem in terrenis, & li-
1 Cor. 3 tem diviſionis. Unde: Cum ſit inter
vos zelus & contentio, &c. Et in Pſal-
Pſal. 4 miſta. Filii hominum uſquequo gravi
corde? &c. Unde in hoc confutatio
inſinuatur petitionis avaræ.

Secundo quantum ad diſſuaſionem
avaritiæ ſubdit: *Dixitque ad illos:*
Eph. 5 *Videte: & cavete ab omni avaritia.*
Videte ſc. ut providi, & cavete, ut
cauti: Videte fratres quo modo cau-
te ambuletis non quaſi inſipientes,
ſed ut ſapientes, & cetera. Provi-
dentia namque facit cavere pericula,
in quæ incidit quis per avaritiam:
1 Tim. 6 Qui volunt divites fieri, incidunt in
tentationem & in laqueum diaboli,
& deſideria multa inutilia, & noci-
va, quæ mergunt homines in inte-
ritum, & perditionem. Radix enim
malorum eſt cupiditas, &c. Unde ip-
ſa excæcat hominem, quod ſignifica-
tum fuit in excæcatione Tobiæ per
Tob. 2 ſtercora hirundinum. Et ideo dicit:
Videte, ſc. æterna. *Et cavete*, ab a-
varitia quæ quærit temporalia: Non
1 Cor. 4 contemplantibus vobis, quæ viden-
tur, ſed quæ non videntur. Quæ
enim videntur, temporalia ſunt: quæ
autem non videntur, æterna ſunt. Et
quoniam appetitus cujuslibet boni
tranſitorii, ſc. pecuniæ, & potentiæ
& honoris, avaritia poteſt dici. Ideo
Iſa. 33 dicit: *Cavete ab omni avaritia*: Quis
habitabit ex vobis cum ardoribus ſem-
piternis? Et ſequitur: Qui proiicit
avaritiam ex calumnia, & excutit
manus ſuas ab omni munere.

Tertio quantum ad aſſignationem
rationis & cauſæ ſubdit: *Quia non in
abundantia cujuſquam vita ejus eſt ex
his quæ poſſidet*, id eſt, nullus propter
abundantiam divitiarum vivere po-
Pſal. 48 teſt diutius: Relinquent alienis divi-
tias ſuas, & ſepulchra eorum, do-
A mus illorum in æternum. Et Job:
Dives cum dormierit, nihil ſecum Job. 27
auferet. Et Pſ. Dormierunt ſomnum Pſal. 75
ſuum, & nihil invenerunt omnes vi-
ri divitiarum in manibus ſuis. Unde
abundantia vitam non prolongat,
ſed frequenter abbreviat. Multos per-
didit aurum & argentum. Et in A- Act. 8
ctib. Pecunia tua tecum ſit in per- Eccl. 8
ditionem. Et propterea ipſa perdenda
eſt, ne perdat poſſeſſorem. Et in Ec-
cleſiaſtico: Perde pecuniam propter Eccl. 29
fratrem & amicum, & non abſcon-
das illam ſub lapide in perditionem.

*Dixit autem ſimilitudinem ad illos
dicens, &c.* Hic ſecundo revocat a
ſollicitudine avaritiæ per exemplum
B terribile. Circa quod tria introdu-
cuntur, ſc. vanæ ſecuritatis occaſio,
vanæ ſecuritatis conceptio, & vanæ
ſecuritatis ſubtractio. Primo igitur
quantum ad vanæ ſecuritatis occaſio-
nem venientem ex fructuum uberta-
te, dicit:

*Hominis cujuſdam divitis uberes fru-
ctus ager attulit.* Hæc enim conſue-
verunt eſſe bona divitum ex uberta-
te fructuum temporalium. Promptua- Pſal. 314
ria eorum plena eructantia ex hoc in
illud. Oves eorum fœtoſæ, &c. Un-
de Job: Quare impii vivunt, ſuble- Job. 21
vati ſunt, confortatique divitiis? &c.
Domus eorum ſecuræ ſunt, & pacatæ,
non eſt virga Dei ſuper illos. Et
C quia divitiæ ſic faciunt ſecurum, ut
reddant ſollicitum, ideo ſubdit: *Et
cogitabat intra ſe dicens: Quid faciam,
quia non habeo, quo congregem fructus
meos?* Reperi & aliam vanitatem ſub
ſole. Unus eſt, & ſecundum non ha- Eccl. 4
bet, non filium, non fratrem, & ta-
men laborare non ceſſat, nec ſati-
antur oculi ejus divitiis, imo certe
ſollicitantur. In Eccleſiaſt. Saturitas Eccl. 5
divitis non ſinit eum dormire. Et
hujus ratio eſt, quia cogitur multa
cogitare. Et ideo ſubditur; *Et dixit;
hoc faciam. Deſtruam horrea mea, &
majora faciam: & illuc congregabo om-
nia, quæ nata ſunt mihi & bona mea.*
Gloſ. Ecce magna ſollicitatio ex ava- Gloſſa in
ritia, quia ſollicitudo deſtruendi fa- hunc locum.
cta, & ædificandi nova, licet enim tom. 5

eſſent horrea plena, cupiditas adhuc
vacua quærebat nova receptacula.
Eccl. 5 Avarus non implebitur pecunia, &c.
Eccli. 14 Et in Eccleſiaſt. Inſatiabilis oculus
cupidi, in parte iniquitatis non ſa-
tiabitur, donec conſumat areſaciens
animam ſuam. Impletum erat hor-
reum, ſed cor erat vacuum, tum
quia animam Trinitatis capacem ſo-
lus Deus poteſt implere: tum quia
hæc temporalia non intrant cor, ni-
ſi ſecundum phantaſticam ſimilitudi-
nem: tum quia concupiſcentiam au-
gent: tum quia animam non faciunt
meliorem: tum etiam quia ſunt om-
nino alterius naturæ: ſicut Angelus
Sp. 1 Act. 2 & corporalis locus, ſic anima & cor-
poralis theſaurus: tum etiam, quia
anima cum ſit quanta non mole, ſed
virtute, non impletur quantitate ma-
teriali, ſed ſpirituali, ſicut eſt gratia
Spiritus ſancti.

Secundo vero quantum ad vanæ
ſecuritatis conceptionem per ſtolidam
promiſſionem, ſubditur: *Et dicam a-*
Joan. 2 *nimæ meæ*, id eſt animalitati: Qui
amat animam ſuam, perdet eam.
Anima habes multa bona poſita in annos
Apoc. 3 *plurimos*. Dicis: dives ſum, & locu-
pletatus, & nullius egeo. Et Zacha-
Zach. 11 rias: Benedictus Dominus, divites
facti ſumus. Et quia abundantia cum
ſecuritate parit malum laſciviæ, id-
Eccl. 4 eo ſubdit. *Requieſce*. Ecce negligen-
tia: Stultus complicat manus ſuas,
&c. dicens: Melior eſt pugillus cum
requie, quam plena utraque manus
cum labore, & afflictione animi.
Eccl. 13 *Comede*, Ecce gula; Inveni requiem
mihi, & nunc manducabo de bonis
meis ſolus. *Bibe*, quantum ad cra-
pulam. Contra quod dicitur in Pro-
Prov. 23 verbiis: Noli eſſe in conviviis po-
tatorum, &c. Sequitur: Qui carnes
ad veſcendum conferunt, quia vacan-
tes potibus, & dantes ſymbola con-
ſumentur. *Et epulare*. Ecce laſcivia:
Jac 5 Epulati eſtis ſuper terram, & in lu-
xuriis enutriſtis corda veſtra. Hæc
enim conſueverunt eſſe vitia divitum:
Amos 6 Væ qui opulenti eſtis in Sion. Et
poſt; Qui dormitis in lectis eburneis,
& laſcivitis in ſtratis veſtris: qui co-

A meditis agnum de grege. Subjungi-
tur: Bibentes vinum in phialis,
& optimo unguento delibuti, &c.
Iſtius autem laſciviæ cauſa eſt ſecu-
ritas vana, quam anima ſtulte conci-
pit, promittendo ſibi longam vitam
temporalem per præſumptionem, ſe-
cundum illud Iſaiæ: Percuſſimus fœ- Iſa. 28
dus cum morte, & cum inferno fe-
cimus pactum: Flagellum inun-
dans cum tranſierit, non veniet ſuper
nos. Vel contemnendo, per deſpe-
rationem: Comedamus, & bibamus, Iſa. 22
cras enim moriemur.

Tertio quantum ad vanæ ſecurita-
tis ſubtractionem per divinæ ſenten-
tiæ æquitatem, ſubditur; *Dixit au-*
B *tem illi Deus*. Gloſ. dicere Dei ad Gloſſ. in
hominem eſt pravas ejus machina- hunc locum
tiones ſubita animadverſione compe- tom. 5
ſcere. Propter quod addit ſententiam;
Stulte, hac nocte animam tuam repetent 1 Th. 5
a te. Cum dixerint; pax & ſecu-
ritas, tunc repentinus eis ſuperveni-
et interitus. Stultum eum vocat pro
ſapientia terrena, quia ſtultam fecit
Deus ſapientiam hujus mundi. Stul- 1 Cor. 3
tus eſt qui non prævidet futura peri-
cula: Sapientis oculi in capite ejus: Ecc. 2
ſtultus in tenebris ambulat, quia de
futuris incertus, ſecurus dormit. Con-
tra quod dicitur in Proverbiis; Ne Pro. 27
glorieris in craſtinum, ignorans quid
ſuperventura pariat dies. Et Jacobus; Jac. 4
C Quæ eſt vita noſtra? Vapor eſt ad
modicum parens. Et quia vita per-
dita perduntur hæc temporalia, ideo
ſubditur: *Quæ autem paraſti, cujus e-*
runt? Ambroſius: Non ſunt hominis Amb. c. 3
bona, quæ ſecum auferre non poteſt. l. 7 in hunc
Sola miſericordia comes eſt defuncto- locum c. 12 Luc.
rum. Unde; Nihil intulimus in hunc 1 Tim. 6
mundum, haud dubium quod nec au-
ferre quid poſſumus. Et Job: Cum Job 20
habuerit quæ concupierat, poſſidere
non poterit; cum ſatiatus fuerit, ar-
ctabitur, æſtuabit, & omnis dolor ir-
ruet ſuper eum. Et quia hæc ſenten-
tia communis eſt omnibus avaris,
ideo ſubditur; *Sic eſt qui ſibi theſau-*
rizat, & non eſt in Deum dives. The-
ſaurizat ſibi qui theſauros ſibi in ter-
ra multiplicat. Theſaurizat, & igno- Pſal. 38
rat

Digitized by Google

rat cui congregabit ea. In Deum autem dives eſt qui abundat in meritis, & operibus pietatis. In omnibus divites facti eſtis in illo. [1 Cor. 1] Sequitur: Ita ut nihil vobis deſit in ulla [Mat. 6] gratia, ideo dicitur: Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, &c. Sequitur theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo: ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. Facit autem nos divites eſſe in Deum ſpes, quam in ipſum habemus ſecundum illud: Regeneravit nos in ſpem vi- [1 Pet. 1] vam. Sequitur: In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem conſervatam in cælis. Hæc autem ſpes radicatur in [2 Cor. 6] paupertate. Unde: Sicut egentes, multos autem locupletantes tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. [Phil. 4] Talis erat Paulus: Habeo omnia, & abundo. Tales nos fecit Chriſtus: [2 Cor. 8] Unde ad Corinthios: Egenus factus eſt, cum eſſet dives, ut illius inopia [Mat. 5] vos divites eſſetis: & ideo talibus dicit: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

Dixitque ad diſcipulos ſuos, &c. Hic jam tertio revocat a ſolicitudine avaritiæ per argumentum irrefragabile, quod ſumptum eſt a triplici genere creaturæ. Primo a creatura rationali. Secundo a ſenſibili, ibi: *Conſiderate corvos*. Tertio a vegetabili, ibi: *Conſiderate lilia quomodo creſcunt*.

Primo igitur a creatura rationali ſumit tale argumentum: Qui dat quod majus eſt, dabit quod minus eſt, ſed anima plus eſt quam eſca, & corpus pluſquam veſtimentum. Ergo qui dedit animam & corpus, dabit victum & veſtitum. Non oportet ergo de his ſolicitum eſſe. In qua ratione, primo ponit concluſionem: deinde adjungit probationem. Præmittit ergo primo principalem concluſionem, cum dicit: *Ideo dico vobis: Nolite ſoliciti eſſe animæ veſtræ, quid manducetis; aut corpori veſtro, quid*

A *induamini*, id eſt, nolite ſolicitari de victu, & veſtitu, quæ ſunt maxime neceſſaria vitæ, multo minus nec de aliis quæ ſpectant ad vitam præſentem. Nihil ſoliciti ſitis, ſed [Phil. 4] in oratione & obſecratione, cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. Et nota quod non prohibet ſolicitudinem, quæ provenit ex providentia animi, ſed illam quæ venit ex diffidentia Dei, quaſi Deus non habeat curam de nobis. Contra quod dicitur; Omnem [1 Pet. 5] ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Et in Pſalmo: Jacta ſuper Do- [Pſal. 54] minum curam tuam, & ipſe te enu-
B triet. Et Ambroſius: Indecorum eſt [Amb. in huc locum c. 12 Lucæ] homini curare de cibo, vel veſte qui militat regi, novit enim rex quem- [c. 3 l. 7] admodum familiam ſuam paſcat, alat, & veſtiat. Deinde addit probationem cum dicit: *Anima plus eſt quam eſca: & corpus plus quam veſtimentum*. Ex quo ſequitur: Si dedit quod majus eſt, ſupplebit etiam quod minus eſt. Ambroſius: Abſurdum eſt ut victus copiam nobis defuturam [Amb. c. 3 l. 7 in hunc locum c. 12 Lucæ] putemus, qui vivendi jugem ſubſtantiam a Deo conſequimur. Anima enim & corpus ſunt partes hominis conſtitutivæ, propter quem factæ ſunt ceteræ creaturæ ſecundum illud: Faciamus hominem ad imaginem & [Gen. 1]
C ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, &c. Unde Chryſoſtomus: Omnia fecit Deus propter ho- [Chryſoſt. c. 1 hom. 8 in c. 1 Gen.] minem, hominem autem propter ſe: omnia fecit Deus in ſapientia, hominem autem non ſolum in ſapientia, ſed etiam ſecundum ſapientiam ſuam. Unde Sapiens: Puſillum & ma- [Sap. 6 c. 8 tom. 3] gnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. Et Auguſt. de Agone Chriſtiano; Rationales animas per ſeipſum Deus curat & Angelos, cetera vero per ipſos gubernat. Et nota quod recte comparat animam, & præfert eſcæ, & corpus veſtimento, quia anima vigorem dat corpori illud vegetando, & corpus eſt quaſi indumentum animæ quod extra apparet. Si ergo Deus providet corpo-

 ralem

ralem vigorem animæ vegetantis, multo fortius alimoniæ ſufficientiam. Rurſus ſi animæ providet indumentum corporis, multo fortius tegumentum veſtis exterioris.

Conſiderate corvos, quia non ſeminant, &c. Hic ſumit argumentum a creatura ſenſibili. Et primo ponit exemplum, deinde elicit argumentum: Proponit igitur exemplum conſiderandum cum dicit.

Conſiderate corvos: quia non ſeminant, neque metunt: Ecce principio non habent corvi ullum laboris exercitium; *Quibus non eſt cellarium neque horreum.* Ecce, non habent repoſitorium; *Et Deus paſcit illos.* Ecce non patiuntur defectum: Qui dat

Pſal. 146.

jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum. Et nota quod magis exemplum proponit de corvis, quam de aliis avibus. Tum quod maximæ ſunt edacitatis.

Gen. 8

Unde dicitur quod Noe dimiſit corvum, qui egrediebatur & non revertebatur. Et ratio hujus eſt, quia inſederat ſuper cadaver. Tum etiam quod hæc fertur eſſe natura corvi, quod pullos ſuos in principio non paſcit, quia non putat ſuos eſſe donec videat eos factos nigros:

Job. 38

Quis præparat corvo eſcam ſuam, quando pulli ejus clamant ad Deum vagientes eo quod non habeant cibos? Unde per corvos merito alia volatilia intelligi poſſunt.

Mat. 6

Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt, &c.

Deinde elicit argumentum cum addit, *Quanto magis vos pluris eſtis illis?*

Gloſſa in hunc locum tom. 5
1 Cor. 9

Gloſſa: Propter rationem & immortalitatem, quæ vobis promittitur, plus valetis: Numquid de bobus cura eſt Deo? Subjungitur: Nam propter nos ſcripta ſunt. Sed quia poſſet aliquis contra argumentari, quod nobis competit magis ſolicitudo quam corvis, propter excellentiam rationis, oſtendit quod hoc nihil eſt. Si autem augmentum corporis non fit per humanam cogitationem, ſed per divinam diſpoſitionem, pari ratione & alimentum. Propter quod dicit: *Quis autem veſtrum cogitando poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?* Quaſi dicat nullus: Quia hoc non eſt hominis cogitantis, ſed opus Dei providentis. Unde dicitur: Neſcio qualiter in utero meo apparuiſtis: neque enim ego ſpiritum & animam donavi vobis & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa compegi.

2 Mac. 7

Et: Deus dat illi corpus ſicut vult, & unicuique ſeminum proprium corpus.

1 Cor. 15

Unde & Philoſophus dicit quod omnium natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis & augmenti. Si ergo hæc minima non ſunt in humana, ſed in divina providentia conſtituta, multo minus alia. Ideo addit: *Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de ceteris ſoliciti eſtis?* quaſi dicat, fruſtra & ſtulte. Beda: Illi tegendum corpus relinquite, qui illud ad hanc menſuram fecit pervenire.

Ex Gloſſa Interl. in hunc locum c. 5 l. 12 Lucæ.

Verumtamen iſta ratio non videtur valere, quia licet non oporteat ſolicitari de augmento, poſſumus tamen & debemus de nutrimento. Licet enim vis augmentativa non ſit ſubjecta voluntati & rationi, nihil tamen impedit de nutritiva, quin ſit ei opus regimine & providentia. Verumtamen ad hoc eſt reſponſio quod ratio eſt bona: quia ſi illa quæ ſunt commiſſa providentiæ naturæ, non oportet hominem regere & curare, pari ratione nec illa quæ commiſſa ſunt providentiæ ſupernæ. Rurſus, ſicut non poteſt corpus augere, ſic nec terminum vitæ, quem præfixit Dominus protelare. Poſtremo ſi non oportet ſolicitari de ipſius corporis menſura, ſed eſt homo contentus ea, quam Dominus dedit, quare non ſimiliter de alimonia extrinſeca? *Conſiderate lilia quo modo creſcunt, &c.* Hic jam tertio ſumit argumentum de vegetabili. Et primo præmittit ſimilitudinem ſenſibilem, deinde ſubdit adaptationem. Præmittit ergo ſimilitudinem cum dicit.

Conſiderate lilia quo modo creſcunt: non laborant, neque nent. Ambroſius: Aperta comparatio: Lilia non ſicut ceteri fructus aliquem agricolarum cultum requirunt, unde ipſa creſcunt,

Amb. in hunc locum c. 12 Lucæ t. 3 l. 7

non

non humano ſtudio ſed divino imperio quod datum fuit ab ipſo mundi exordio; *Gen. 1* Germinet terra herbam virentem, &c. Et quia opus ſummi artificis eſt excellentius omni opere humanæ artis, ideo addit: *Dico autem vobis: Neque Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur ſicut unum ex iſtis.* Et tamen Salomon circa ornatum, veſtium fuit curioſiſſimus, ſimul habens voluntatem, induſtriam, & facultatem ad ornandum ſe. Unde de ipſo dicitur: *3 Reg. 10* Videns regina Saba omnem ſapientiam Salomonis. Sequitur: Ordines miniſtrantium, veſteſque eorum, & pincernas, & holocauſta quæ offerebat in domo Domini, non habebat ultra ſpiritum. Et hæc omnia ordinaverat ſecundum humanam induſtriam ingenioſiſſime. Sed tamen operibus & induſtriæ naturæ, quæ eſt opus Dei, æquare non poterat. Unde Beda: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Quæ purpura regum, quæ pictura textricum poteſt floribus comparari.

Deinde poſt ſimilitudinem ſubdit adaptationem, & infert concluſionem: *Si autem fœnum quod hodie eſt in agro & cras in clibanum mittitur*, ideſt cito marceſcit. *Pſal. 128* Fiant ſicut fœnum tectorum quod priuſquam evellatur, exaruit. Et Jacobus: *Jac. 1* Exortus eſt ſol cum ardore, & areſecit fœnum, & flos ejus decidit. *Deus ſic veſtit*, pulchro ſcilicet ornatu & decoro. Beda; *Ibidem.* Ipſe color dicitur veſtimentum floris. *Quanto magis vos, puſillæ fidei?* ideſt quanto magis vos veſtiet etiam ſi modicum habueritis de fide, quia tam ratione naturæ, quam ratione fidei præcellitis. Unde Petro de Dei potentiam in poteſtate dubitanti dicitur: *Mat. 14* Modicæ fidei, quare dubitaſti? Modicam fidem habet de regimine paternæ providentiæ qui timet quotidie mori fame. *Pſal. 77* Non crediderunt in Deum, nec ſperaverunt in ſalutari ejus. Et ſequitur: Et mandavit nubibus deſuper & januas cæli aperuit. Et pluit illis manna ad manducandum, &c. Si quis igitur veræ fidei, credens omnia gubernari ſuperna providentia, cum providentia Dei majorem curam gerat & gerere debeat de præcellentioribus, & dignioribus, & durabilioribus, & rationalibus, quam de irrationalibus, aut de vegetabilibus: & de his gerit talem providentiam, quod nil eis deeſt: multo magis ergo curam gerit de iis quæ ſpectant ad regimen hominis, tamquam pretioſioris, immortalis, & inter ceteras creaturas dignioris, quia rationalis eſt ad imaginem Dei factus. Eſt ergo ratio iſta irrefragabilis, quia ſi quis contrarium hujus dicat, tollit regimen divinæ providentiæ, & ordinem univerſi. Et ideo non eſt tantum modicæ fidei, verumetiam examinationis perverſæ.

Et vos nolite quærere quid manducetis. Hic quarto revocat a ſolicitudine avaritiæ per promiſſum deſiderabile. Circa quod tria introducuntur. Diſſuadet enim ſolicitudinem avaritiæ & cupiditatis, promittendo ſufficientiam viatici, ſuperexcellentiam præmii, & ſuperabundantiam theſauri. Primo igitur diſſuadet ſolicitudinem avaritiæ, & cupiditatis promittendo ſufficientiam viatici, cum dicit: *Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis*, videlicet ut cupidi & curioſi quærunt, ut abundent & ſuperbiant: ideo addit: *Et nolite in ſublime tolli*, pro acquiſitione terrenorum. Divitibus hujus ſæculi præcipe, non ſublime ſapere, nec ſperare in incerto divitiarum. *1 Tim. ult.* Nam ſic terrena quærere, non eſt hominum cæleſtium, ſed terrenorum. Ideo addit, *Hæc autem omnia gentes mundi quærunt*, quia mundanam habent ſapientiam. Filii Agar qui exquiſierunt prudentiam quæ de terra eſt, negociatores terræ & Theman. *Baruc.* Viri autem cæleſtes non debent iis eſſe intenti, quæ ſunt de familia ſummi Patris. Unde addit: *Pater autem veſter ſcit quoniam his indigetis.* Et non eſt dubium quin poſſit providere. Idem Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum. *Rom. 10* Non eſt dubium etiam quin velit. Iſaias: Numquid oblivisci poteſt mu- *Iſa. 49*

lier infantem ſuum, ut non miſerea-
tur filio uteri ſui, &c. Et ideo vo-
lentes tendere ad Patriam non de-
relinquentur in via ob defectum ci-
bi, propter quod addit; *Verumtamen*
quærite primum regnum Dei, & juſti-
tiam ejus, tamquam principale in-
tentum. *Et hæc omnia adiicientur vo-*
bis, tamquam viaticum, quia qui pa-
ratus eſt dare regnum abſque dubio
non denegabit cibum. Qui dare pa-
ratus eſt æterna, non denegabit tem-
Aug. c. 4 poralia. Unde Auguſtinus; Oſtendit
l. 1 de ſer. Dom. in Dominus temporalia non eſſe peten-
Monte c. 24 da, tamquam bona noſtra, etſi ne-
ceſſaria. Regnum autem Dei peten-
dum eſt, & in illo finis ponendus
eſt, propter quem omnia faciamus.
Ideo ſolicitudo noſtra non debet eſſe
pro acquirendo cibo, ſed pro acqui-
Rom. 14 rendo regno æterno. Non eſt re-
gnum Dei eſca & potus, ſed juſti-
tia, & pax, & gaudium in Spiritu
Chr. hom. ſancto: Chryſoſtomus; Regnum Dei
16 in c. 6 Mat. t. 1 retributio; juſtitia, eſt via, per quam
Matt 6 venimus ad regnum Dei. Ideo Mat-
thæus: Quærite primum regnum Dei,
& juſtitiam ejus &c. Et nota quod
Rom. 8 hæc promiſſio eſt ſatis recta, quia
qui quærit regnum & juſtitiam ejus,
eſt Dei ſervus, Dei amicus, & Dei fi-
lius. Qui ſpiritu Dei aguntur, ii
ſunt filii Dei. Quod autem Deus de-
ſit ſervo ſuo amico & filio, ut ei
non provideat quæ ſunt neceſſaria,
valde perverſum eſt ſentire. Nam
talis habet Deum, & talis habetur
a Deo, & ideo habet per conſequens
1 Cor. 3 quæ habet Deus. Unde Apoſtolus:
Omnia veſtra ſunt, vos autem Chri-
ſti, Chriſtus autem Dei.

Secundo diſſuadet ſolicitudinem
avaritiæ promittendo ſuperexcellen-
tiam præmii, cum ſubdit: *Nolite ti-*
mere puſillus grex. Puſillus grex di-
citur reſpectu multitudinis reprobo-
Mat. 19 rum hominum. Multi ſunt vocati,
pauci vero electi. Vel puſillus ra-
Cor. tione modicitatis propriæ. Videte
vocationem veſtram fratres, quia
non multi ſapientes ſecundum car-
nem, non multi potentes, &c. Vel
puſillus ratione humilitatis volunta-

A riæ. Vos autem greges mei, &c. *Ezech. 34*
Homines eſtis, & ego Dominus
Deus veſter. Eſt enim Deus humi-
lium. Magna potentia Dei ſolius, *Eccl. 3*
& ab humilibus honoratur. Et ta-
libus promittit Deus regnum; Si- *Mat. 19*
nite parvulos, ſubjungitur: Talium
enim eſt regnum cœlorum, ideo
ſubdit: *Quia complacuit Patri veſtro*
dare vobis regnum. Humilem ſpiritu
ſuſpiciet gloria. Et Job: Qui humi- *Job 27*
liatus fuerit, erit in gloria. Hæc
autem ſuperexcellentia regni pro-
miſſi inducit ſpem, & inducendo
ſpem inducit ſecuritatem, & per
hoc aufert puſillanimitatem timoris,
& ardorem cupiditatis: Sicut egen- *2 Cor. 6*
B tes, multos autem locupletantes,
tamquam nihil habentes, & omnia
poſſidentes. Solum enim illud re-
gnum eſt vera cordis poſſeſſio, quæ
cor implet, & auferri non poteſt,
quia intus eſt. Ecce regnum Dei *Inf. 57*
intra vos. Et nota quod Patri com- *Deus pu-*
placuit puſillis, id eſt, pauperibus *ſillis cæ-*
ſpiritu dare regnum gloriæ. Unde *lum dat.*
Matthæus; Beati pauperes ſpiritu, *Mat. 5*
quoniam ipſorum eſt regnum cælo-
rum, quia tales deſiderant æterna.
Deſiderium ſuum juſtis dabitur. Et *Prov. 10*
in Pſalmo: Deſiderium pauperum e- *Pſal. 9*
xaudivit Dominus, quoniam contem-
nunt temporalia. Qui reliquerit pa- *Mat. 19*
trem, aut matrem, centuplum acci-
piet, &c. Amplectuntur ſpiritualia;
C Si ſpiritu vivimus, ſpiritu & ambu- *Gal. 5*
lemus. Non efficiamur inanis glo-
riæ cupidi. Item complacuit Deo da-
re eis veniam. Humilium & man- *Judith. 9*
ſuetorum ſemper tibi placuit depre-
catio, ſcilicet ad dandam veniam.
Miſereor cui voluero, &c. Placuit *Exod. 33*
dare gratiam. Iſaias: Ecce ſervus *Iſa. 42*
meus, ſuſcipiam eum: electus meus,
&c. Placuit dare ſapientiam: Mat-
thæus: Abſcondiſti hæc a ſapientibus, *Mat. 11*
& prudentibus, & revelaſti ea par-
vulis. Placuit dare gloriam æter-
nam, ſicut hic. *Nolite timere puſil-*
lus grex, &c. Beneplacitum eſt Do- *Pſal. 146*
mino ſuper timentes eum, & in eis
qui ſperant ſuper miſericordia ejus.

Tertio aſſuadet ſolicitudinem ava-
ritiæ

Digitized by Google

ritiæ promittendo ſuperabundantiam thesauri, pro dimiſſione ſæculi cum dicit; *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam*, ideſt, diſtribuite bona veſtra pauperibus ſecundum illud Matthæi: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Et quia durum eſt vendere & dare abſque recompenſatione, ideo addit. *Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt*. Eccleſiaſticus; Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum eo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſervabit: & poſtea reſurget, & retribuet illis retributionem unicuique in caput ipſorum. Et quia iſta retributio eſt opulentiſſima quæ eſt in his ſacculis, ideo ſubdit: *Theſaurum non deficientem in cælis*, ſubintelligitur, facite, & hoc fit per eleemoſynam. Unde Tobias: Bona eſt oratio cum jejunio & eleemoſyna, quam theſauros auri recondere: quoniam eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata: & facit invenire miſericordiam & vitam æternam. Et quod iſte theſaurus cœleſtis ſit indeficiens, oſtendit: quia non poteſt amitti per fures, non poteſt corrumpi in ſe, ideo addit: *Quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit*. Chryſoſtomus; Omnia bona mundi triplex interitus tollit; aut enim ex ſeipſis veteraſcunt, aut dominorum luxu conſumuntur, aut ab extraneis dolo, vi, vel calumnia diripiuntur. Et propterea in terris theſaurus indeficiens non poteſt haberi. Qui vult ergo indeficientem habere, diſpergat in terris, ut abundet in cœlis. Diſperſit, dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi. Unde Auguſtinus: Non juſſit Dominus, ut theſaurum perderemus, ſed locum oſtendit quo poneremus. Eſt autem magna vis facienda, quo modo locetur theſaurus, quia eodem locatur & animus, ideo ſubjungitur: *Ubi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit*. Theſaurus eſt illud quod principaliter amat animus, ſecundum illud Matthæi: Simile eſt regnum cœlorum theſauro

Matt. 19
Eccli. 17
Tob. 12
Chry. ho. 15 in ca. 6 Mat. to. 2
Omnia bona mundi triplex interitus tollit.
Pſalm. 111
Matt. 13

A abſcondito in agro, &c. Ubi eſt principale amatum, ibi abundabit animus. Unde Bernardus: Verius eſt anima ubi amat, quam ubi animat. Et ideo ubi theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Beda; Si in terra eſt, cor deorſum eſt; ſi in cœleſtibus in Chriſto fixum eſt, neceſſe eſt enim ut quo præceſſerit dilectionis theſaurus, illuc & cogitationis ſequatur affectus. Et quia ſapiens theſaurum habet in cœlis, & ſtultus in terris, ideo Eccleſiaſticus: Cor ſapientis in dextera ejus, & cor ſtulti ſiniſtra illius &c. Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur tempo-B ralia ſunt, quæ autem non videntur, æterna ſunt. Theſaurus enim iſte viſibilis & terreſtris conſiſtit in pecunia. Sed theſaurus inviſibilis conſiſtit in ſapientia. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Et poſt: Infinitus enim theſaurus eſt hominibus, quo qui uſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei. Et nota quod iſte qui conſiſtit in ſapientia; incipit a timore reverentiæ. Divitiæ ſalutis, ſapientia, & ſcientia, timor Domini ipſe eſt theſaurus ejus. Proficit autem in ſtudio diſciplinæ: Omnis ſcriba doctus in regno cęlorum, &c. Conſervatur in ſanctitate conſcientiæ; Bonus homo de bono theſauro C cordis ſui profert bonum, &c. Conſummatur autem in ſublimitate gloriæ: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: Et de talibus loquitur hic. Unde pauperibus promittit viaticum refectionis, regnum excellentiæ, & theſaurum abundantiæ, quia pauperes conſueverunt eſſe afflicti, & deſpecti, & egeni pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Sint lumbi veſtri præcincti, &c. Poſtquam revocavit a ſolicitudine avaritiæ, hic ſecundo invitat ad ſolicitudinem providentiæ, ne quis crederet quod omnem vellet ſolicitudinem amovere a corde. Invitat autem ad hujuſmodi ſolicitudinem ex conſideratione duplicis adventus. Primo ſcil.

Beda tom. 5 lib. 3 in Luc. cap. 12
Eccl. 21
2 Cor. 4
Sap. 7
Iſa. 33
Matt. 13
Luc. 6
Matt. 19

con-

Digitized by Google

conſideratione ſecundi adventus qui erit terribilis. Secundo vero conſideratione primi adventus, qui fuit amabilis, ibi: *Ignem veni mittere in terram, &c.* Prima pars habet duas. In quarum prima invitat ad ſolicitudinem vigilantiæ omnes communiter. In ſecunda vero prælatos ſpecialiter, ibi: *Ait autem ei Petrus.* Circa generalem introductionem omnium ad ſolicitudinem vigilantiæ procedit hoc ordine. Primo præmittit vigilantiæ modum. Secundo adjungit motivum, ibi: *Beati ſervi illi.* Tertio ſubjungit ſtimulativum, ibi: *Hoc autem ſcitote, &c.* Primum horum reſpicit meritum. Secundum reſpicit præmium. Tertium reſpicit imminens periculum. Circa modum autem vigilantiæ duo introducit Evangeliſta, ad quæ Dominus diſcipulos invitat, ſcilicet ad promptitudinem expeditionis in corpore, & ad ſolicitudinem expectationis in corde. Primo igitur quantum ad promptitudinem expeditionis in corpore dicit: *Sint lumbi veſtri præcincti.* Sicut ille expeditus eſt qui eſt præcinctus ad viam progrediendum, ſic ille expeditus eſt qui reſtringit in ſe carnalia deſideria. Unde: A principali ſexu, lumborum nomine luxuria deſignatur. (*Greg. hom. 13 in Evangel. tom. 2*) Job: Fortitudo ejus in lumbis ejus, &c. (*Job 40*) Lumbos ergo præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Sed quia non ſufficit mala non agere, niſi etiam quis ſtudeat bonis operibus inſudare, protinus ſubditur: *Et lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Lucernas quippe ardentes in manibus habemus, cum per bona opera proximis noſtris lucis exempla monſtramus. Lucerna enim dicitur recte divinum mandatum: Mandatum lucerna eſt, & lex lux, &c. (*Prov. 6*) Hæc lucerna eſt lux in manu, quando mandatum eſt in operatione: Non extinguetur in nocte lucerna ejus. (*Prov. 31*) Manum ſuam miſit ad fortia, &c. Et Matthæus: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, &c. (*Matt. 5*) Et nota quod

A ſicut lucerna abſcondit lumen a vento, ſed non a viſu, ſic bona opera comparantur lucernæ. Quia ſic debet opus eſſe in publico, quatenus intentio maneat in occulto. (*Greg. hom. 11 in Evangel. tom. 2*) Sic velit homo aliis dare exemplum virtutis, ut tamen non quærat minimum tranſitorii favoris.

Secundo quantum ad ſolicitudinem expectationis in corde, ſubdit: *Et vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum, quando revertatur a nuptiis,* ideſt, quando veniet ad judicium deſcendendo de cœlis. Unde Gregorius: Ad nuptias Dominus abiit, cum poſt reſurrectionem ſuam Angelorum ſibi multitudinem novus (*S. Greg. homil. 13 in Evang. tom. 2*) B homo copulavit. Qui tunc revertetur, cum per judicium nobis manifeſtatur. Unde a bonis ſemper debet expectari: Salvatorem expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, &c. (*Phil. 3*) Et hæc expectatio non eſt vana: Gemma gratiſſima expectatio præſtolantis. (*Prov. 17*) Non eſt etiam ſomnolenta. Expecta Dominum, viriliter age. (*Pſalm. 26*) Et ideo ſubdit: *Ut cum venerit,* properando ad judicium: *Et pulſaverit,* per infirmitatis flagellum, *Confeſtim aperiant ei,* per deſiderium intimum: Ecce ſto ad oſtium & pulſo, ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, &c. (*Apoc. 3*) Beda: Non vult aperi- C re judici pulſanti qui timens videre ſtatum quem contempſit, de corpore exire metuit. (*Beda in Gloſſ. in hd m. locum tom. 5*) Aperit qui judicem lætus & ſecurus ſuſtinet, & de propinqua morte gaudet: Vox dilecti mei pulſantis. Et poſt. Surrexi ut aperirem, &c. (*Cant. 5*)

(*Hoc Evangelium quare legatur in feſtis Conf.*) Et notandum eſt hic quod Evangelium iſtud legitur in feſtis Confeſſorum, propterea quod in eo commendantur tripliciter, ſcilicet quantum ad declinationem mali in præcinctione lumborum, & quantum ad operationem boni in portatione lucernarum, & quantum ad expectationem optimi in ſimilitudine hominum expectantium Dominum ſuum, ſecundum illa tria quæ dicuntur: Indicabo tibi, o homo quid (*Mich. 6*)

ſit

ſit bonum, & quid Dominus requirat a te. Utique facere judicium reſpectu tui, & diligere miſericordiam, reſpectu proximi, & ſolicitum ambulare cum Deo tuo, reſpectu Dei.

Ad hoc autem quod malum in nobis perfecte deficiat, ſunt lumbi tripliciter præcingendi, ſcilicet lumbi *Pſalm. 37* carnalis contactus, de quibus: Lum- *Lumbi tripliciter præcingendi.* bi mei impleti ſunt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne mea, &c. Et ii præcingendi cingulo caſtitatis: *Iſa. 32* *Job 40* Accingite lumbos veſtros. Super ubera plangite, &c. Item lumbi carnalis affectus cingulo virtutis: Accinge ſicut vir lumbos tuos. Et Hiere- *Hier. 1* mias: Accinge lumbos tuos, ſurge, & loquere ad eos. Item lumbi carnalis cogitatus cingulo veritatis: *1 Pet. 1* Succincti lumbos mentis veſtræ, ſobrii &c.

Ad hoc autem quod bonum in nobis perfecte clareſcat, portanda eſt lucerna rectæ intentionis. Supra: *Sup. 11* Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus. Item portanda lucerna veræ prædi- *Pſalm. 118* cationis: Lucerna pedibus meis ver- *Eccli. 48* bum tuum. Et: Surrexit Elias Propheta quaſi ignis, & verbum ipſius quaſi facula ardebat. Item portanda *Joan. 5* lucerna honeſtæ converſationis: Ille erat lucerna ardens & lucens. Et in *Pſalm. 131* Pſalmo: Illuc producam cornu David, paravi lucernam Chriſto meo.

Poſtremo ad hoc quod deſiderium perfecte ignoſcat expectandus eſt *Abac. 2* Chriſtus fidenter: Si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, &c. Item expectandus gaudenter: *Prov. 10* Expectatio juſtorum lætitia, &c. Item *Job. 12* expectandus vigilanter: Cunctis diebus quibus nunc milito expecto donec veniat immutatio mea. Et hoc modo expectant ſervi Dominum, quando revertatur a nuptiis. Sic beati Confeſſores perfecte laudantur ſe- *Tit. 2* cundum illa ad Titum: Sobrie, juſte, & pie vivamus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei, &c.

Beati ſervi illi, &c. Hic ſecundo introducit motivum ad ſolicite vi- A gilandum. Et hoc eſt duplex, ſcilicet beatificatio vigilantium ſine defectione, & ſine omni exceptione. Primo igitur quantum ad beatificationem vigilantium ſine defectione, dicit: *Beati ſervi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes:* Beatus homo qui audit me, & qui *Prov. 8* vigilat ad fores meas quotidie. Et ideo in Eccleſiaſtico. Cor ſuum tra- *Eccli. 39* det ad vigilandum diluculo, &c. Tales Dominus beatificat: Si dilu- *Job 8* culo conſurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus. Subditur; Statim evigilabit ad te, & peccatum reddet habitaculum juſtitiæ tuæ. Ideo ſubdit: *Amen dico* B *vobis quod præcinget ſe*, præparando ad retributionem; Dominus regna- *Pſalm. 92* vit decorem indutus eſt, &c. *Et faciet illos diſcumbere*, in æterna refectione. Ego paſcam oves meas, & *Ezech. 34* ego eas accubare faciam. *Et tranſiens miniſtrabit illis*, per liberaliſſimam communicationem; *Tranſiens*, id eſt tranſire faciens. In Eccleſiaſtico; Tranſite ad me omnes qui *Eccli. 24* concupiſcitis me, &c. Quia a Chriſto & per Chriſtum tranſimus ad Chriſtum. A gloria ſcilicet corporis ad gloriam animæ, & ab hac ad gloriam divinitatis. Propter quod dicit Joannes; Ego ſum oſtium; per *Joan. 10* me ſi quis introierit, ſalvabitur. Et C ego ſum via, veritas & vita; Miniſtrare autem dicitur Chriſtus, quia ſemper dabit materiam gaudii actualis refectionis indeficientis. Non eſu- *Apoc. 7* rient neque ſitient amplius; Sequitur; Quoniam Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet ad vitæ fontes aquarum; Beati igitur qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt; in qua agnus ſine macula erit ſponſus, cibus, Dominus, & miniſter; Inebriabuntur ab uber- *Pſalm. 35* tate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Iſte miniſtrabit & invitabit, ſecundum illud; Comedite amici, & bibite, & ine- *Cant. 5* briamini chariſſimi.

Deinde quantum ad beatitudinem ſine exceptione, ſubdit; *Et ſi venerit*

rit

rit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia venerit, & ita invenerit, beati ſunt ſervi illi. Nota hic quod per tres vigilias intelliguntur tres ſtatus præſentis vitæ, ſcilicet pueritiæ, juventutis, & ſenectutis. Unde Gloſſa Bedæ: Vigilias vocat ad ſimilitudinem excubantium in nocte: Prima vigilia cuſtodiæ, pueritiæ eſt: ſecunda eſt juventutis: & tertia ſenectutis. Si quis in pueritia vigilare neglexerit, non tamen deſperet. Si in juventute neglexerit, ſaltem tandem in ſenio reſipiſcat, quia pius Dominus pœnitentiam noſtram patienter expectat. Iſaias. Propterea expectat Dominus ut miſereatur veſtri: & ideo exaltabitur parcens vobis, quia Deus judicii Dominus: beati omnes qui expectant eum. Et nota quod dicit Marcus: Inſinuantur quatuor vigiliæ ſecundum modum diſtinctionis horarum apud excubantes. Vigilate, inquit, neſcitis enim quando Dominus domus veniat, ſero an media nocte, an galli cantu, an mane. Et per has vigilias intelliguntur quatuor ſtatus, in quibus homo utitur libertate arbitrii. Primus, & ultimus, & duo intermedii, unus in profectu, & alter in declinatione. In quo inſinuatur quod Dominus omni hora, ſine exceptione, noſtram acceptat vigiliam, ſed potiſſime illam quæ incipit a pueritia: Bonum eſt viro, cum portaverit jugum ab adoleſcentia ſua, & tamen etiam ultimum ſenium non recuſat Dominus. Unde dicitur: Quod quarta vigilia noctis venit ad diſcipulos ambulans ſuper mare. Qualibet ergo hora non eſt inutile, ſed perutile vigilare, infra: Vigilate, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

[Margin: Gloſſa in hunc locum tom. 5 — Iſa. 30 — Marc. 6 — Vigiliæ quatuor quid. — Thr. 3 — Matt. 14 — Infr. 21]

Hoc autem ſcitote, &c. Hic tertio ſubjungit ſtimulativum ad vigilandum quod introducit per hunc modum in proponendo exemplum parabolicum, & concludendo principale intentum. Primum ergo

A exponit exemplum parabolicum, cum dicit.

Hoc autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias, qua hora fur veniret vigilaret utique, ſcilicet ad cuſtodiam domus ne fur furtim aliquid aſportaret. Ideo dicit: *Et non ſineret perfodi domum ſuam*. Et ſi ſemper haberet horam ſuſpectam, numquid relinqueret domum ſuam ſine cuſtodia? alioquin non ſapienter, ſed ſtulte curam familiæ procuraret. Exemplum de Isboſeth, de quo legitur quod Iſboſeth dormiebat ſuper ſtratum ſuum meridie. Et oſtiaria domus purgans triticum obdormivit. Ingreſſi ſunt autem domum latenter. Sub- B jungitur: Et percuſſerunt eum in inguine Rechab, & Banaa frater ejus, & fugerunt. Sic ſpiritualiter fit ei qui negligit domum ſuam vigilanter cuſtodire. Unde Gregorius: Oſtiaria dormiente Isboſeth interficitur, quia dum diſcretionis ſolicitudo ceſſaverit ad interficiendum animum malignis ſpiritibus iter pandit. Et ideo vir ſpiritualis econtrario dicit illud Iſaiæ: Super ſpeculam Domini ego ſum: ſtans jugiter per diem, & ſuper cuſtodiam meam ego ſum, ſtans totis noctibus. Et ideo dicit Petrus; Sobrii eſtote & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus, & cetera.

C Deinde concludit principale intentum. *Et vos eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Gloſſa; Ultimam horam ſemper ignorari voluit Dominus, ut ſemper ſit ſuſpecta, & ad eam ſemper præparemur. Unde dicit Matthæus; De die illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cœlorum, niſi ſolus pater. Et; Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet. Et poſt; Vos autem fratres non eſtis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat. Et in Eccleſiaſtico: Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aves laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines tempore malo. Sic & illi qui non ſe præparant:

[Margin: 2 Reg. 4 — Senſus ſpiritualis. — Greg. lib. 1 Moral. cap. 19 tom. 2 Edit. Ro. — Iſa. 21 — 1 Pet. 5 — Gloſſa in hunc locum tom. 5 — Matt. 24 — 1 Theſ. 5 — Eccl. 9]

Ideo

Eccl. 5 Ideo dicitur: Non tardes converti ad Dominum; & ne differas de die in diem; ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Unde Alcuinus: Diſſoluta eſt cogitatio de craſtina converſione cogitare & hodiernam negligere. Et Seneca: Quilibet dies vitæ noſtræ ordinatus eſt ultimus. Propter hoc ergo ut ſemper ſimus parati, voluit Dominus nos ignorare horam mortis & diem judicii. Nihil enim eſt certius morte, & nihil incertius hora mortis. Ideo in Eccl. 38 Eccleſiaſtico: Memor eſto judicii mei, ſic enim erit tuum: mihi heri, & tibi hodie. Et de hora judicii: dicit Matthæus: Media nocte Matt. 25 clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exite obviam illi. Et poſt; Quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt janua. Gregorius: O ſi ſapere palato cordis poſſit, quid admirationis habet, Greg. hom. 12 in Evangel. tom. 2 Venit ſponſus? Quid dulcedinis, Intraverunt cum eo ad nuptias? Quid amaritudinis, Clauſa eſt janua? & cetera.

Ait autem ei Petrus, &c. Poſtquam invitavit ad vigilantiam omnes generaliter, hic invitat prælatos ſpecialiter. Quod quidem facit hoc ordine. Primo namque commendat prælatorum vigilantiam. Secundo arguit inſolentiam, ibi: *Quod ſi dixerit ſervus ille, &c.* Tertio aggravat negligentiam, ibi: *Ille autem ſervus qui cognovit.* Commendans autem vigilantiam prælatorum, primo commendat eam quantum ad prærogativam meriti. Secundo quantum ad præcellentiam præmii. Primo igitur quantum ad prærogativam meriti, quam oſtendit in reſpondendo ad quæſtionem Petri, dicit: *Ait autem ei Petrus: Domine ad nos dicis hanc parabolam an ad omnes?* Bene quærit & utiliter, ut ſciat ad quid debeat obligari. Unde Eccl. 3 in Eccleſiaſtico: Quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper. Et maxime illa ſunt diſcenda, quæ ſunt pa-Prov. 1 rabolice dicta: Audiens ſapiens, ſapientior erit, & intelligens gubernacula poſſidebit. Animadvertet parabolam ad interpretationem, verba ſapientum & ænigmata eorum.

Huic autem quæſtioni Petri ſuperficietenus non videtur Dominus reſpondere. Sed ſi profundius attendatur reſpondet perfecte, inſinuans quod prædicta parabola de vigilantia ſpectat communiter ad univerſos, ſed ſpecialiter ad Prælatos, cum dicit: *Dixit autem Dominus: quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens?* Diſpenſatores prælatos vocat: Sic 1 Cor. 4 nos æſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei, &c. Tales difficile eſt inveniri fideles. Unde ibidem. Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur. Et in Proverbiis: Multi homines miſericordes Prov. 20 vocantur, virum autem fidelem quis inveniet? *Quis putas eſt ergo diſpenſator fidelis*, intentione; Fidelem me exiſtimavit. Subjungitur; Sed ideo 1 Tim. 1 miſericordiam conſecutus ſum, &c. Et in Apocalypſi; Eſto fidelis uſque Apoc. 2 ad mortem. *Et prudens*, in electione. In Proverbiis; Acceptus eſt re- Prov. 14 gi miniſter intelligens. Unde in Proverbiis; Diligenter agnoſce vul- Prov. 27 tum pecoris tui, tuoſque greges conſidera. *Quæ conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam*, per auctoritatem commiſſam. Nec quiſquam ſumit ſibi Heb. 5 honorem, ſed qui vocatur a Deo quemadmodum & Aaron. Ego au- Pſalm. 2 tem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus. *Ut det illis in tempore tritici menſuram*, communicando ſanam doctrinam. Tem- Eccl. 8 pus, & reſponſionem cor ſapientis intelligit &c. Attendat etiam audientium capacitatem. Unde dicit; *Menſuram*. Gregorius; Pro qualitate audientium formari debet ſermo doctorum, ut & ſua ſingulis congruenter tribuat, & tamen a communis ædificationis arce numquam recedat. Hujus exemplum habemus in Joſeph, Gen. 41 qui ad diſpenſandum frumentum conſtitutus eſt ſuper terram Ægypti, in quo fuit fidelitas & prudentia, auctori-

Digitized by Google

ctoritas & vigilantia, ſeu diligentia. Et quia iſta fuerunt in ſanctis prælatis, ideo Evangelium iſtud decantatur in laudem Confeſſorum & Pontificum, qui in his quatuor præmiſſis commendabiles extiterunt. Et de his quatuor dicitur in Gloſſa Bedæ: Quam rarus eſt Domino propter Dominum ſerviens, oves Chriſti non ad lucrum ſed ad amorem Chriſti paſcens, *Prudens*, in futuro ſibi providens. *Quem conſtituit Dominus*, id eſt, quam rarus qui ſit vocatus a Deo tamquam Aaron, & non magis ſe ingeſſerit: & qui non magis ſe paſcat, quam oves. Unde propter defectum fidelitatis dicitur: Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuito? Et ad Philippenſes: Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti. Pauci etiam ſunt prudentes. Unde Iſaias: Sicut populus, ſic ſacerdos: ſicut ſervus, ſic Dominus ejus, &c. Et Oſeas: Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi Pauci etiam ſunt divinitus conſtituti. Ideo dicitur: Ipſi regnaverunt, & non ex me. Pauci ſimiliter utilitati gregis intenti, unde Ezechiel: Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos, nonne greges a paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat, occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis. Et ideo ſignanter præmittit: *Quis putas*, propter raritatem & difficultatem & pretioſitatem qua tales excellunt in prærogativa meriti.

Gloſſ. in hunc locum tom. 5

Rara avis prælatus fidelis, & prudens.

Malat. 1

Phil. 2

Iſa. 24

Oſee 4

Oſee 8

Ezech. 34

Secundo quantum ad præcellentiam præmii ſubdit: *Beatus ille ſervus, quem cum venerit Dominus invenerit ita facientem*. Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, &c. *Ita facientem*, ideſt, fideliter, prudenter, & vigilanter, ſecundum illud. Unuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Et Chryſoſtomus: Hæc dicta ſunt de ſermone, de virtute, de pecuniis, & de omni diſpenſatione, quæ unicuique commiſſa eſt, unumquemque enim ad communem utilitatem, uti oportet his quæ habet, ſive ſapientia, ſive principatu, ſive divitiis, non ad nocumentum conſervorum. Hujus autem uſui gratiæ redditur perfectus fructus gloriæ. Unde ſubdit: *Vere dico vobis, quoniam ſuper omnia quæ poſſidet, conſtituet illum*. Beda, id eſt, ſuper omnia cœleſtis regni gaudia, non utique ut horum ſolus dominium teneat, ſed ut ejus abundantius cæteris ſanctis æterna poſſeſſione fruatur, tum pro ſua vita, tum pro ſui gregis cuſtodia. Unde Petrus: Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei; providentes, non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum, &c. Sequitur: Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam. Unde Chryſoſtomus: Bene agente populo, unuſquiſque pro ſuo bono remuneratur. Sacerdos autem pro bonis omnium: Quæ eſt noſtra ſpes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in Adventu ejus?

Matt. 25

1 Pet. 4

1 Pet. 5

Chryſoſt. in opere imperf. Matt. cap. 24 hom. 51 tom. 1

1 Theſſ. 2

Quod ſi dixerit ſervus ille, &c. Poſtquam commendavit prælatorum vigilantiam, & providentiam, ſeu curam, hic vituperat inſolentiam: quod quidem facit arguendo enormitatem peccati, & comminando ſeveritatem judicii. Primo ergo quantum ad increpationem enormitatis peccati ait: *Quod ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo: Moram facit Dominus meus venire*: Gloſſa, id eſt, ſi diſſimulaverit judicium in proximo venturum, ſecuritatem ſibi promittens, ſecundum illud Ezechielis: Quod eſt proverbium iſtud vobis in terra Iſrael dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis viſio? Et Petrus: Venient in noviſſimis diebus in deceptione illuſores, juxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes: Ubi eſt promiſſio aut adventus ejus? ex quo Patres dormierunt, omnia ſic perſeverant

Gloſſ. in hunc locum tom. 5

Ezech. 12

2 Pet. 3

Digitized by Google

rant ab initio creaturæ. Et quoniam talis cogitatio parit ſecuritatem, & ſecuritas contemptum, & contemptus iniquitatem. Ideo ſubdit: *Et cœperit percutere ſervos & ancillas*, ſcilicet parvulos ſcandalizando, cum tamen deberet fovere verbo & exemplo. Propter quod Iſaias: Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis? Et hoc eſt grave peccatum. Peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. Et maxime quando in parvulos peccant: Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, &c. Et quia perfidiæ mater eſt concupiſcentia, ideo addit: *Et edere, & bibere, & inebriari*, ſcilicet cœperit, faciendo voluntatem ſcilicet carnis, ſecundum illud Iſaiæ: Sacerdos & Propheta neſcierunt præ ebrietate. Et hoc maxime indecens eſt paſtoribus & prælatis in quibus regnare debet Spiritus ſapientiæ & intellectus. Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus. Sed e diverſo. Speculatores ejus cœci omnes, neſcierunt univerſi, canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes ſomnia. Et canes impudentiſſimi neſciunt ſaturitatem.

Iſa. 3 · *1 Cor. 8* · *Matt. 18* · *Iſa. 8* · *Mal. 2* · *Iſa. 56*

Secundo quantum ad comminationem ſeveritatis judicii, adjungit: *Veniet Dominus ſervi illius in die qua non ſperat; & hora qua neſcit*. Juxta eſt dies perditionis, & adeſſe feſtinant tempora. Et Sphonias: Juxta eſt dies Domini magnus, juxta eſt & velox nimis. Et licet ſit juxta, tamen venit mundanis ex improviſo. Unde Eccleſiaſticus: Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aves laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines tempore malo, cum eis extemplo ſupervenerit. Et quia contemptoribus judicis grave imminet judicium, ideo ſubdit: *Et dividet eum*, ſcilicet a conſortio bonorum, ſecundum illud Matthæi; Statuet oves quidem a dextris ſuis, hœdos

Deut. 25 · *Soph. 1* · *Eccl. 9* · *Matt. 25*

A autem a ſiniſtris; *Patremque ejus cum infidelibus ponet*, quia ſcilicet jam judicati ſunt; Qui non credit, jam jam judicatus eſt; quia non credidit in nomine unigeniti filii Dei. Et hoc recte, quia dicitur: Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior. Hæc pars eſt valde mala, ſecundum illum Pſalmiſtæ; Ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum. Et in Apocalypſi; Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus pars illorum erit in ſtagno

Joan. 3 · *1 Tim. 5* · *Pſalm. 10* · *Apoc. 21*

B ardenti igne, & ſulphure; quod eſt mors ſecunda. Ex quo patet quod ſicut eſt magna merces bonorum prælatorum, ita & maxima erit pœna reproborum. Judicium duriſſimum his quæ præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.

Sap. 6

Ille autem ſervus qui cognovit, &c. Poſtquam invitavit ad vigiliam & vituperavit inſolentiam; hic tertio aggravat negligentiam; quod facit dupliciter, ſcilicet ratione majoritatis ſcientiæ, & ratione auctoritatis commiſſæ. Primo ergo, quantum ad exaggerationem negligentiæ ratione majoritatis ſcientiæ, dicit;

C *Ille autem ſervus qui cognovit voluntatem Domini ſui*, per donum ſcientiæ: Scientia inflat: charitas vero ædificat. Si quis autem ſe exiſtimat ſcire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum ſcire; *Et non ſe præparavit*, ad ſuſcipiendum donum gratiæ. Hominis eſt, animam præparare. Unde; Præparate corda veſtra Domino; *Et non fecit ſecundum voluntatem ejus*, ſcilicet per vitium propriæ negligentiæ; Scienti bonum facere & non facienti, peccatum eſt illi. *Vapulabit multis*, ſcilicet per ſeveritatem divinæ ſententiæ. Unde; Melius erat illi non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti, &c.

1 Cor. 8 · *Prov. 16* · *1 Reg. 7* · *Jac. 4* · *2 Petr. 2*

Digitized by Google

Rom. 1 &c. Et ad Romanos: Qui cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, &c. Sequitur: Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis. Et ratio hujus eſt, quia dicit Gregorius: Ubi majus eſt donum ſcientiæ, ibi tranſgreſſor majori ſubjacet culpæ: nam ignorantia pro parte excuſat. Unde ſubdit: *Qui autem non cognovit*, per defectum notitiæ. *Et fecit digna plagis*, per commiſſionem culpæ, *vapulabit paucis*, per mitigationem divinæ ſententiæ. Et nota quod eſt ignorantia ſimplex, & hæc excuſat, ſecundum illud: 1 Tim. 1 Miſericordiam Dei conſecutus ſum, Inf. 23 quia ignorans feci. Et infra: Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt: Eſt & ignorantia affectata, Pſalm. 35 de qua Pſalmiſta: Noluit intelligere ut bene ageret: Tales graviter 1 Cor. 14 punientur. Unde: Si quis ignorat, ignorabitur. Et Oſeas: Populus non intelligens vapulabit. Et hoc dicit Beda in Gloſ. quia in Proverbiis: Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. Pſalm. 57 Et Pſalmiſta: Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas, & cetera.

Secundo quantum ad aggravationem negligentiæ ratione auctoritatis commiſſæ, dicit: *Quoniam autem cui multum datum eſt*, ſcilicet in munere, *multum quæretur ab eo*, in ratio- Greg. hom. 9 in Evangel. ca. 2 ne reddenda. Unde Gregorius: Cum augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum. Tanto ergo eſſe humilior atque ad ſerviendum Deo promptior debet quiſque ex munere, quanto ſe obligatiorem eſſe con- Inf. 16 ſpicit in reddenda ratione: Redde rationem villicationis tuæ. Unde ſubdit: *Et cui commendaverunt multum* ſcilicet divina judicia, vel Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, *plus petent ab eo*, ſcilicet in futuro Matt. 25 judicio univerſorum. Poſt multum vel

A ro temporis venit Dominus ſervorum illorum & poſuit rationem cum eis. Unde a prælatis quibus cura ſubditorum commiſſa eſt, requiret Dominus non tantum animas proprias, verumetiam animas commiſſas. Propter quod dicitur: Obedite præpoſitis veſtris & ſubjacete eis, ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Nam unicuique eorum dicitur illud: Cuſtodi virum iſtum: qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima illius. Et Hieremias: Ubi eſt grex qui datus eſt tibi, pecus inclytum tuum? Quid dices cum viſitaverit te? Tu enim docuiſti eos adverſum te, & erudi- B ſti in caput tuum. Et ideo in Actibus. Dicebat Paulus ad majores natu Eccleſiæ: Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo. Et Ezechiel: Ecce ego ipſe ſuper paſtores, requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare eos faciam, ut ultra non paſcant gregem, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos.

Hebr. 13 · 3 Reg. 20 · Hier. 13 · Actor. 20 · Ezech. 34

Ignem veni mittere in terram, &c. Poſtquam excitavit ad vigilantiam ex conſideratione ſecundi adventus, hic excitat ad conſiderationem primi adventus. Et habet hæc partes C duas. In quarum prima oſtendendo primi adventus efficaciam, excitat ad vigilantiam. In ſecunda reprehendit Judæorum deſidiam & negligentiam, ibi; *Dicebat autem ad turbas*. In exprimendo igitur efficaciam primi adventus ad ſolicitam vigilantiam, oſtendit ſe veniſſe ad tria, ſcilicet ad immittendum dilectionis incendium: ad perficiendum paſſionis remedium: & ad introducendum affectus carnalis divortium. Primo igitur quantum ad immiſſionem incendii amoris per efficaciam adventus primi, dicit:

Ignem veni mittere in terram, ignem ſcilicet divini amoris qui igni comparatur: Fortis eſt, ut mors, dilectio: dura ſicut infernus, æmulatio. Cant. 8

Lam-

Lampades ejus, lampades ignis, &c. Sed dilectio carnalis eſt ſicut ignis infernalis. Job: Ignis eſt uſque ad perditionem devorans. Et in Eccleſiaſtico: Ignem ardentem extinguit aqua, &c. Dilectio autem ſpiritualis eſt ſicut ignis cœleſtis: De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, &c. Hunc mittit Dominus communicando doctrinam: Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſervus tuus dilexit illud. Et Hieremias: Numquid non verba mea quaſi ignis, dicit Dominus, & quaſi malleus conterens petram? Item infundendo gratiam: De cœlo te fecit audire vocem ſuam ut doceret te, & in terra oſtendet tibi ignem ſuum maximum. Item inflammando ad juſtitiam: Surrexit Elias Propheta quaſi ignis, & verbum ipſius quaſi facula ardebat. Unde, quia in ipſo erat ignis divini zeli, de quo Sophonias, In igne zeli mei devorabitur omnis terra. Ideo merito ad verbum ipſius ignis de cœlo deſcendit ſuper ſacrificium: & ſuper principem quinquagenarium: Si homo Dei ſum deſcendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos, &c. Et quoniam hic ignis fruſtra mittitur niſi accendatur, ideo ſubdit: *Et quid volo niſi ut accendatur?* Hunc accendit meditatio beneficiorum præſentium: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis Et infra: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis? &c. Item rememoratio præteritorum: Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubiiciens linna mane per ſingulos dies, &c. Item per præmeditationem futurorum promiſſorum. In Proverbiis: Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe.

Job 31; Eccl. 3; Tb. 1; Pſalm. 118; Hier. 23; Deut. 6; Eccleſ. 48; Soph. 3; 3 Reg. 18; 4 Reg. 1; Pſalm. 38; Luc. 24; Lev 6; Prov. 30

Secundo quantum ad perfectionem remedii paſſionis ſubditur: *Baptiſmo autem habeo baptizari.* Nota quod paſſio Chriſti dicitur baptiſmus, quia in ejus ſanguine purificamur, quaſi in lavacro baptiſmali. Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt ſtolas ſuas in ſan-

Paſſio Chriſti baptiſmus. Apoc. 7

A guine agni: & Apoſtolus. Si ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquitatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti, &c. Emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſerviendum Deo viventi. Hoc baptiſmate fuit Chriſtus baptizatus, quia totum corpus ejus fuit hoc ſanguine rubricatum: Quis eſt iſte qui venit de Edon, tinctis veſtibus de Boſra? Et poſt quæritur: Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? &c. Et nota quod paſſio Chriſti comparatur baptiſmo, ſicut hic: quia fuit

Hebr. 2; Iſa. 63

B univerſalis: Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me. Item comparatur calici; Pater mi, ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte; quia voluntaria; Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Item, quia acerbiſſima & gravis comparatur torculari: Torcular calcavi ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum. Hoc ergo baptiſmo Chriſtus baptizatus eſt, non pro indigentia neceſſitatis, ſed pro abundantia charitatis, ideo ſubdit; *Et quo modo coarctor uſque dum perficiatur?* ſcilicet per amorem, qui habet cordis dominium; Deus, qui dives eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dile-

Pſalm. 87; Matt. 26; Matt. 20; Iſa. 63; Epheſ. 2

C xit nos; & cum eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos in Chriſto, &c. Et nota quod amor coarctat per violentiam attractivam. Joannes; Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſerans tui. Unde Hugo: Magnam vim habes charitas, ut ſola Deum trahere potuiſti de cœlo ad terras, æque forte vinculum tuum, quo & Deus ligari potuit, & hoc ligatus vincula iniquitatis deſtruxit. Neſcio quid majus in tuam laudem dicere poſſum, quam quod Deum de cœlo ad terram traxeris, & hominem de terra ad cœlum ſublevaveris. Unde Oſeas; In funiculis Adam traham eos, in vinculis

Joan. 3; Hier. 31; Oſee 11

culis charitatis. Item dilatat per be- **A** nevolentiam diffuſivam: Latum man- *Pſalm. 118* datum tuum nimis. Cor noſtrum di- *2 Cor. 6* latatum eſt. Item elevat per adhæren- *Cant. 8* tiam exceſſivam: Quæ eſt iſta quæ *Joan. 4* aſcendit de deſerto, deliciis affluens? &c. Qui biberit, &c. fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam: Item, *Galat. 2* inclinat per condeſcendentiam dignativam: Qui dilexit me tradidit ſemetipſum pro me. Propter iſta *Epheſ. 3* quatuor dicitur: In charitate radicati & fundati, ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum, &c. Et quoniam hæc charitas oſtenſa fuit in paſſione perfecte, ideo dicit, *Uſque dum perficiatur*, ſcilicet in effuſione ſangui- *Apoc. 1* nis. Dilexit nos & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Et *1 Joan. 3* Joannes: In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit. Et hoc erat *Joan. 19* quod Chriſtus in cruce ſitiebat. Sciens Jeſus quia omnia jam conſummata ſunt, ut conſummaretur ſcriptura dixit: Sitio, &c. Sequitur: Cum ergo accepiſſet Jeſus acetum, dixit: Conſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit Spiritum.

Tertio quantum ad introductionem divortii affectus carnalis ſubjungit: *Putatis, quia pacem veni mittere in terram*, pacem ſcilicet terrenam. Nam hanc non venit dare ſed tollere, quia hæc eſt pax mala, de *Iſa. 18* qua Iſaias: Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pa- *Pſalm. 72* ctum. Hanc pacem vir juſtus reprobat. Zelavi ſuper iniquos pacem peccatorum videns. Quia talis pax, *Deut. 29* eſt pax prava. Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei. *Hier. 6* Eſt pax falſa: Curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax, & non erat pax. Eſt pax momentanea: Cum *1 Theſ. 5* enim dixerint, pax & ſecuritas: tunc repentinus eis ſuperveniet in- *Hier. 9* teritus. Eſt pax deceptoria. In ore ſuo pacem cum animo ſuo loquitur, & occulte ponit ei inſidias. Eſt pax turbativa. Ecce, in pace amaritudo *Iſa. 38* mea amariſſima. O mors quam ama- *Eccl. 41* ra eſt memoria tua homini, *videlicet diviti*, pacem habenti in ſubſtantiis ſuis. Hæc pax eſt inimica veræ paci. Nam Chriſti pax, eſt pax bo- *Sup. 2* na. In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ideo Apoſtolus: Gratia *Rom. 14* vobis & pax. Eſt pax vera: Non eſt regnum Dei eſca, & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. Eſt pax permanſiva: Pa- *Joan. 14* cem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quo modo mundus dat, ego do vobis. Eſt pax directiva, ſupra: Per viſcera miſericordiæ *Sup. 1* Dei noſtri, in quibus viſitavit nos. **B** Sequitur: Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Eſt pax conſolatoria: Ut in me pacem habeatis. *Joan. 16* In mundo preſſuram habebitis, &c. Pax Dei quæ exuperat omnem ſen- *Phil. 4* ſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras. Quoniam ergo hæc pax per omnia contrariatur paci mundanæ, & contraria ſimul eſſe non poſſunt. Ideo non poteſt introduci ab auctore pacis, niſi per diſſolutionem hujus fictæ pacis, ideo ſubdit: *Non dico vobis*, ideſt, aſſero vobis quod non veni pacem dare, ſed ſeparationem, ſecundum illud: Recedite, recedite, exite inde, pol- *Iſa. 52* lutum nolite tangere. Et Apoſtolus: *1 Cor. 6* **C** Exite de medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus. Et Matthæus: *Matt. 10* Veni enim ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, &c. Et ratio hujus eſt, quia dicitur ibidem: Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus. Et ideo in- *Inf. 14* fra: Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, aut matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et propterea ſubdit: *Erunt enim ex hoc quinque in domo una diviſi*, ideſt, ab affectu carnali ſeparati. Et ſecundum *Deut. 33* illud Deuteronomii: Qui dixerit patri ſuo, & matri ſuæ, neſcio vos: & fratribus ſuis ignoro illos: & neſcierunt filios ſuos; hi cuſtodierunt elo-

Digitized by Google

eloquium tuum, & pactum tuum A ſervaverunt. Et ſubdit modum diviſionis: *Tres in duos, & duos in tres, dividentur, &c.* ideſt, perſonæ quæ maxime videntur per carnem conjunctæ, per ſpiritum charitatis erunt a carnali amore ſejunctæ. Nec mirum, ſi hoc fiat per verbum
Hebr. 4 divinum. Quia: Vivus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum, &c. Et ſubdit modum & exemplum: *Pater in filium, & filius in patrem ſuum,*
Chryſ. homil. 26 in opere imperf. ſcilicet *dividentur*. Chryſoſtomus: Solus Deus animarum pater eſt. Car- B nalibus patribus præbet carnis obſequium: ſpiritualibus patribus animæ
Matt. 10 tom. 2 ſanctitatem. Nec tantum hoc erit in ſexu virili, verum etiam in muliebri. Ideo ſubdit: *Mater in filiam, & filia in matrem, ſocrus in nurum ſuam, & nurus in ſocrum ſuam.* Et nota quod quinque perſonas præmiſit Dominus, & ſex neceſſitudines poſuit, patris & filii: matris & filiæ: nurus & ſocrus: quia una perſona eſt mater, & ſocrus. Et ponit duos viros, & tres mulieres: ſive quia mulieres magis pronæ ſunt ad diviſionem, propter earum inſtabilitatem, ſive quia plures ſunt effœminati & carnales, quam ſpiritua- C
1 Cor. 11 les. Unde Apoſtolus: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Ad litteram ita factum eſt, ſicut dicit, poſt ejus prædicationem. Unde Gloſſa Bedæ:
Gloſſa in hunc locum tom. 5 Poſt baptiſma paſſionis, poſt adventum ignis, totus orbis contra ſe diviſus eſt, unaquæque domus habuit fideles & infideles: his contra fidem, illis pro fide pugnantibus, ſecundum
Zach. 8 illud: Neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione, & dimiſi omnes homines unumquemque contra proximum ſuum: Et in
Eccli. 33 Eccleſiaſtico: Intuere omnia opera Altiſſimi. Duo contra duo, & unum
Matt. 10 contra unum. Tradet frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient.

Spiritualiter quilibet homo eſt domus, vel Dei, vel diaboli, ſecundum quod eſt in eo pax mala, quæ eſt peccati, cujus diabolus eſt pater. *Spiritualis ſenſus.*
Vos ex patre diabolo eſtis. Caro Joan. 8
autem eſt nurus, & mater. Pater Ezech. 16
tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa, ideſt garrula. Tunc autem dividitur filius contra patrem, & matrem, & ſocrum, quando carnis relinquit deſideria, & renuntiat diabolo, & pompis ejus, & ab eis dividitur per baptiſmum. Unde Pſal- Pſalm. 26
mus: Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem aſſumpſit me. Ad iſtam diviſionem faciendam, oportet naſci denuo. Niſi quis renatus fuerit ex Joan. 3
aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Ignis enim divini amoris & baptiſmus tam flaminis quam fluminis & ſanguinis, omnes dividit a domeſticis inimicis, & hæc eſt efficacia adventus primi.

Dicebat autem & ad turbas: *Cum videritis nubem orientem ab occaſu, &c.* Poſtquam excitavit ad vigilantiam, hic ſecundo arguit negligentiam, quæ de gratia Chriſti venientis non curat. Et habet hæc pars duas. In quarum prima parte redarguit negligentiam reſpectu gratiæ cognoſcendæ: ſecundo vero, reſpectu pœnitentiæ faciendæ, ibi: *Aderant autem quidam ipſo tempore.* Nam Chriſtus venit ad gratiam conferendam, & pœnitentiam prædicandam. Negligentiam autem reſpectu gratiæ cognoſcendæ, redarguit propter tria, ſcilicet propter commonitionem exterioris judicii, & ſuperioris edicti. Primo ergo quantum ad commonitionem exterioris judicii, propter quam negligentia cognoſcendi eſt reprehenſibilis dicit: *Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis: Nimbus venit*, ideſt, imber pluviæ. *Et ita fiet*, quia hoc eſt ſignum cum cœlum nube operitur, quod terris pluvia præparetur: Qui operit cœlum nubibus, & Pſalm. 146

Digitized by Google

parat terræ pluviam. *Et cum auſtrum flantem, dicitis: Quia æſtus erit, & ita fit.* Nonne veſtimenta tua calida ſunt, cum perflata fuerit terra auſtro? Et quia ex his ſenſibilibus manuducitur homo ad intelligentiam, quam illi conſiderare negligebant, ideo ſubdit: *Hypocritæ faciem cœli & terræ noſtis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ideo eos dicit hypocritas, quia magis profitebantur notitiam ſcripturarum ſicut Catholici, quam naturarum & ſtellarum ſicut aſtrologi. Et tamen magis intendebant iſtis quam illis. Et hoc, eſt hypocriſis in Chriſtiano, ſcilicet magis ſolicitari circa naturalia, quam circa gratuita. Unde Auguſtinus: Laudabilior eſt animus, cui nota eſt propria infirmitas, quam qui cœlorum conſtellationes & terrarum fundamenta ſcrutatur. Ideo in Eccleſiaſtico: Quæ præceperit tibi Deus, cogita illa ſemper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curioſus. Illi ergo ſunt reprehenſibiles, qui ſoliciti ſunt conſiderare tempus hujus pluviæ, & negligunt conſiderare tempus gratiæ: maxime cum per hæc ſenſibilia manuduci poſſunt ad ſpiritualia, unde reliquerant patriam propter viam: & faciem Domini propter ejus veſtigia. Contra quos Auguſtinus; Væ his qui reliquerunt te ducem, & oberrant in veſtigiis tuis, qui nutus tuos pro ſe amant, & obliviſcuntur quid innuas.

Job 37 — *Eccl 3* — *Aug. lib. 1 de lib. arb. tom. 1*

Propter quod intelligendum quod nubes inſinuat ſanguinem Chriſti: Dominus aſcendet ſuper nubem levem, & ingredietur Ægyptum. Apparitio nubis ab occaſu deſignat carnem Chriſti reſurgentem & aſcendentem: Qui aſcendit ſuper occaſum: Dominus nomen illi. Deſcenſus nimbi & pluviæ deſcenſum Spiritus ſancti poſt Chriſti aſcenſionem deſignat; Nubecula parva quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari. Subditur; Et facta eſt pluvia grandis. Per auſtrum flantem flatus Spiritus ſancti venientis in diſcipulos; Surge, aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum. Hoc factum eſt quando factus eſt repente de cœlo ſonus tamquam advenientis ſpiritus vehementis. Per æſtum ſubſequentem fervor intelligitur charitatis, qui omnes meſſes Eccleſiæ maturavit; Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt; qui autem ſtertit æſtate, filius confuſionis.

Iſa. 19 — *Pſalm. 67* — *3 Reg. 18* — *Cant. 4* — *Actor. 2* — *Prov. 10*

Senſus Moralis. Moraliter autem per nubem venientem ab occaſu intelligitur dolor compunctionis ex memoria mortis naſcens; Per nimbum intelligitur imber lacrymarum. Per auſtrum flantem devotio lætificans. Per æſtum devotio inflammans; Poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Unde is eſt ordo deſcenſus gratiæ in cor noſtrum, quia primo homo conſiderat finem ſuum & mortem, & deinde concipit dolorem, poſt hæc prorumpit in lacrymas, deinde ſentit conſolationem, tandem inflammatur ad dilectionem. Unde ſupra de pœnitente peccatrice dicitur quod ſtans retro ſecus pedes Domini, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & unguento ungebat, &c.

Tob. 3 — *Sup. 7*

Secundo quantum ad commonitionem interioris judicii, ſubditur: *Quid autem & a vobis ipſis non judicatis quod juſtum eſt?* quaſi dicat; Et ſi negligitis exteriorem commonitionem, non negligatis interiorem. Unde: Intellige quæ ſunt proximi tui ex teipſo, ideſt, ex tuo naturali judicatorio. Inſertum enim eſt homini naturale judicatorium, per quod dirigitur ad videndum, & eligendum; Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Et Iſaias; Redite prævaricatores ad cor; ibi enim dictatur quod juſtum eſt. Et inter omnia quæ juſta ſunt, hoc dictat ratio naturalis; quæ dixit Antiochus; Juſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem hominem non paria Deo ſentire. Hoc ergo potiſſime eſt juſtum quod debet judicare quilibet, ſcilicet Deum eſſe colendum, & Chriſtum honorandum, & Spiritus ſancti donum cum reverentia ſuſcipiendum. Quia Joannes;

Eccli. 31 — *Pſalm. 4* — *Iſa. 46* — *2 Mac. 9* — *Joan. 3*

Qui

Qui non honorificat filium, non honorificat patrem, &c. Juſtum eſt etiam judicare quod Deus judicabit orbem terrarum in æquitate, & ſeipſum judicando debet prævenire illud judicium, quia: Si noſmetipſos dijudicaremus, non utique judicaremur. Unde conſcientia naturaliter remurmurat, & ipſa teſtatur quod mala noſtra non remanebunt inulta. Et ideo ex ipſa debemus ſolicitari ad divinam gratiam promerendam. Cum gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt. Ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, &c.

1 Cor. 11

Rom. 2

Tertio quantum ad commonitionem ſuperioris edicti, ſubdit: *Cum autem vadis cum adverſario tuo ad principem, in via*. Beda: Adverſarius noſter in via eſt ſermo Dei contrarius noſtris carnalibus deſideriis, in præſenti vita, princeps noſter eſt Chriſtus: Princeps ea quæ digna ſunt principe cogitabit. Ad hunc principem ſermo Dei dirigit nos triplici via, ſcilicet innocentiæ: de qua in Pſalmo: Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat. Via pœnitentiæ: Viam trium dierum pergemus in ſolitudinem. Via ſapientiæ: Viam ſapientiæ monſtravi tibi, & duxi te per ſemitas æquitatis, &c. Has vias petebat propheta demonſtrari ſibi dicens; Vias tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Has autem oſtendit exemplo: Ego ſum via, veritas, & vita. Oſtendit verbo Iſaiæ: Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis. Hæc eſt via, ambulate in ea. Oſtendit etiam dono divinitus inſpirato. Sapiens: Juſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei. Quoniam ergo ſermo Dei dirigit nos per viam rectam per quam carnalitas ire recuſat, & ratio magis debet credere Verbo Dei, quam ſuggeſtioni carnali, ideo ſubdit: *Da operam liberari ab illo*, implendo præcepta, declinando prohibita, ſperando promiſſa, & timendo comminationes: qui hæc facit, ſecurus eſt ab adverſario: Extolle adverſarium, & affige inimicum. Qui enim verbum divinum extollit, inimicum, ideſt, carnem, mundum, & diabolum affligit. Unde Beda: Cum in hac vita præparas te ad placitam faciem judicis videndam, quamvis ſermo Dei ſit contrarius tuæ carni, tamen eo utere ſicut cuſtodia data tibi in hoc itinere, ne contemptus te accuſet. Ideo ſubdit: *Ne forte trahat te ad judicem*, ſcilicet Chriſtum: Ipſe eſt qui conſtitutus eſt a Deo judex vivorum & mortuorum, &c. *Et judex tradat te exactori*, ideſt diabolo, qui exegit peccata. Job: Non exaudierunt vocem exactoris. *Et exactor mittat te in carcerem*, ſcilicet infernalem: Congregabuntur in congregatione unius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere, quia pœna iſta eſt irremediabilis, propterea ſubjungitur: *Dico tibi non exies inde, donec noviſſimum minutum reddas*, ideſt, numquam, quia numquam reddes. Beda: Reddet ſemper pœnas pro peccatis patiendo, ſed numquam veniam aſſequendo: Unde *donec*, non ponit hic terminum, ſicut nec ibi: Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Auguſtinus: *Donec*, non terminum pœnæ ſignificat, ſed ſemper ſolves & numquam perſolves. Et dicitur ſolvere noviſſimum minutum, quia non tantum pro magnis, ſed etiam pro minoribus reprobi puniuntur. Unde Chryſoſtomus: Si ſemel condemnatus miſſus fueris in carcerem, jam non ſolum pro gravibus peccatis, ſed etiam pro verbo otioſo quod locutus es, exigentur a te ſupplicia. In hæc ſupplicia præcipitantur, qui non cuſtodiunt divina verba, quæ mittunt hominem ad divinam gratiam & ad Chriſtum. Unde Joannes: Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis

Gloſſa in hunc locum tom. 5; Iſa. 32; Exod. 8; Prov. 4; Pſalm. 24; Joan. 14; Iſa. 30; Sap. 10; Eccli. 36; Gloſſ. tom. 5 in cap. 14 Lucæ; Actor. 10; Job 3; Iſa. 24; Gloſſa in hunc locum tom. 5; Pſalm. 109; Auguſt. de ſerm. Dom. in monte lib. 1 cap. 21 tom. 4; Joan. 5

tatis in ipſis vitam æternam habere: Et illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Ex his igitur apparet quod negligentia hominis ad Dei gratiam cognoſcendam & ſuſcipiendam eſt inexcuſabilis pro eo quod ad illam commonitione triplici excitatur, ſcilicet per librum creaturæ, conſcientiæ, & ſcripturæ; quaſi per tres teſtes, quorum unus exterior, alter interior, tertius ſuperior. Quapropter ſicut dicitur: Abundantius oportet obſervare nos ea, quæ audivimus ne forte pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus ſermo, factus eſt firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit juſtam mercedis retributionem, quo modo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? Hebr. 2

CAPUT XIII.

ADERANT *autem quidam ipſo in tempore.*] Supra redarguit negligentiam reſpectu gratiæ cognoſcendæ, hic redarguit negligentiam reſpectu pœnitentiæ faciendæ. Et hoc quidem facit tripliciter. Primo exemplo audito, ſecundo exemplo aſſumpto, ibi: *Sicut illi decem & octo, &c.* Tertio exemplo adinvento, ſive excogitato, ibi: *Dicebat autem hanc ſimilitudinem.* Circa exemplum auditum hoc ordine procedit. Primo proponitur atrocias ſupplicii. Secundo negatur enormitas delicti. Tertio concluditur neceſſitas pœnitendi. Primo ergo introducitur narratio atrocitatis ſupplicii, cum dicitur: Diviſio.

Aderant autem quidam ipſo in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, ſcilicet dura & terribilia, quæ maxime conſueverunt recitari. Unde & ſubdit: *Quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum*, ſecundum hiſtoriam quam narrat Joſephus. Quidam erat in Galilæa faciens ſe Meſſiam in lege promiſſum, & multi de Galilæis ſequebantur ipſum, quibus aſſignaverat diem, quo aſcenſurus erat in cœlum videntibus illis de monte Garizim. Videns autem

A Pilatus quod multos ſeduxerat de Tetrarchia Herodis, timuit ne poſt ſeduceret eos qui erant de Tetrarchia ſua. Cum ergo dies aſſignata eſſet, & illi, quos ſeduxerat, adorarent eum, & ſacrificarent ei, repente ſupervenit Pilatus, & interfecit eos inter ſacrificia eorum. Et inter illos occidit illum qui ſe faciebat ſe Chriſtum. Unde de hoc arbitror intelligi illud: Ante hos dies extitit Theodas dicens ſe eſſe aliquem, cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt, & omnes qui credebant ei diſſipati ſunt & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Judas Galilæus in diebus profeſſionis, & avertit populum poſt ſe, & ipſe periit; & omnes, quotquot conſueverunt ei, diſperſi ſunt; Et ſic acerbitas fuit ſupplicii, quia repente graviter & in multitudine traditi ſunt in horrendam mortem. Act. 5 B

Secundo quantum ad negationem majoris enormitatis delicti ſubditur; *Et reſpondens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi pro omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt?* Hoc enim frequenter conſuevit credi ab hominibus, qui judicant ſecundum exteriora, & tamen non eſt ita judicandum. Ideo ſubdit; *Non, dico vobis*, id eſt aſſero quod non erant præ aliis peccatores, ideo non eſt temere judicandum, ſed potius formidandum; quia ſecreta ſunt judicialia Dei. Unde dicitur; Vidi impios ſepultos, qui etiam cum adhuc viverent, in loco ſancto erant, & laudabantur in civitate quaſi juſtorum operum. Et poſt: Sunt juſti quibus mala proveniunt, quaſi opera egerint impiorum; Et ſunt impii qui ita ſecuri ſunt, quaſi juſtorum facta habeant. Et iterum; Omnia in futurum ſervantur incerta, eo quod univerſa æque eveniant juſto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas & ſacrificia contemnenti. Et ideo dicitur; Nolite ante tempus judicare, quoad uſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, C Eccli. 8 Ibidem Eccli. 9 1 Cor. 4

rum, & manifeſtabit conſilia cordium. Ut enim dicit Gregorius: *Greg. in II. 4 Reg. cap. 1 to. 1 in Edit. Rom.* Judicia Dei non ſunt temere diſcutienda, ſed formidoloſo ſilentio veneranda.

Tertio quantum ad concluſionem neceſſitatis pœnitendi ſubjungitur: *Sed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Qui timent Dominum *Eccl. 2* cuſtodiunt mandata illius: & patientiam habebunt uſque ad inſpectionem illius, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus *Hebr. 10* in manus Domini, & non in manus hominum. Sed ſicut dicitur: Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis. Quia in Pſalmo: Niſi con- *Pſalm. 7* verſi fueritis, gladium ſuum vibravit, B arcum ſuum tetendit, & paravit illum. Et in Eccleſiaſtico: Non tardes con- *Eccli. 5* verti ad Dominum, & ne differas de die in diem: ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.

Et nota quod duodecim de cauſis perit aliquis, ſicut colligitur ex ſcripturis.

Primo propter defectum pœnitentiæ, ſicut habetur hic. Si non habueritis pœnitentiam, omnes ſimul peribitis. Et Lucas: Quanti merce- *Luc. 15* narii in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereo: Contra: Non tardat Dominus per- *2 Pet. 3* miſſionem, ſicut quidam exiſtimant, C ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.

Secundo propter defectum providentiæ. Quia nullus intelligit in *Job 4* æternum peribunt. Contra per Eccleſiaſticum: Doctrinam oris audite *Eccli. 23* filii: & qui cuſtodierit illam, non periet labiis ſuis, nec ſcandalizabitur in operibus nequiſſimis.

Tertio propter defectum patientiæ: Converte gladium tuum in lo- *Matt. 26* cum ſuum, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Peccator videbit, & iraſcetur: den- *Pſalm. 111* tibus ſuis fremet & tabeſcet, deſiderium peccatorum peribit. Contra: Non in finem oblivio erit pauperis, *Pſalm. 9* patientia pauperum non peribit in finem.

Quarto propter defectum innocentiæ: Inimici defecerunt frameæ in *Pſalm. 9* finem, & civitates eorum deſtruxiſti: periit memoria eorum cum ſonitu, &c. Contra per Job: Recor- *Job 4* dare obſecro te, quis umquam innocens periit, aut quando recti deleti ſunt?

Quinto propter defectum clementiæ. Increpaſti gentes & periit im- *Pſalm. 9* pius, nomen eorum deleſti in æternum & in ſæculum ſæculi. Expedit *Joan. 11* nobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

Sexto propter defectum ſapientiæ: Quoniam non habuerunt ſapientiam, *Baruch. 3* interierunt propter ſuam inſipientiam. Contra: Cum inveneris ſapien- *Prov. 24* tiam, habebis in noviſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit.

Septimo propter defectum credulitatis. Neque tentemus Chriſtum *1 Cor. 10* ſicut quidam eorum tentaverunt, & a ſerpentibus perierunt. Contra per Joannem: Exaltari oportet filium *Joan. 3* hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Octavo propter defectum charitatis: Iis qui pereunt, eo quod cha- *2 Theſ. 2* ritatem veritatis non receperunt ut ſalvi fierent. Contra per Joannem: Nemo ex eis periit niſi filius per- *Joan. 17* ditionis.

Nono propter defectum veritatis. Teſtis falſus non erit impunitus, & *Prov. 19* qui mendacia loquitur, non effugiet. Et ibidem: Teſtis mendax pe- *Ibid. 21* ribit.

Decimo propter defectum pacis & unitatis. Neque murmuraveritis, ſi- *1 Cor. 10* cut quidam eorum murmuraverunt & perierunt ab exterminatore. Et de ſchiſmaticis qui contra Dominum murmuraverunt: Deſcenderunt vivi *Num. 16* in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

Undecimo propter defectum liberalitatis: Divitiæ conſervatæ in ma- *Eccli. 5* lum Domini ſui: pereunt enim in afflictione peſſima, id eſt perire faciunt.

Digitized by Google

1 Tim. 6 ciunt. Et Timotheo. Qui nolunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

Duodecimo propter defectum humilitatis, ut in Eccleſiaſtico; Audax ſecundum voluntatem ſuam vadit, & ſimul cum ſtultitia illius peribit. (Eccli. 8) Contra per Matthæum: Non eſt voluntas ante patrem veſtrum qui in cœlis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis: (Matt. 18) Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me; & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum. (Joan. 10)

Sicut illi decem & octo ſupra quos cecidit turris, &c. Hic redarguit negligentiam pœnitendi per exemplum aſſumptum quod eſt conforme ad exemplum auditum. In quo præmittitur gravitas pœnæ, negatur profunditas nequitiæ, & concluditur neceſſitas pœnitentiæ. Primo igitur quantum ad gravitatem & horribilitatem pœnæ repentinæ, dicit;

Sicut illi decem & octo ſuper quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos. Iſti decem & octo Hieroſolymitæ erant, qui ad litteram ædificaverunt turrim juxta Siloe, & ruina turris oppreſſi ſunt, quaſi ex improviſo. Et hoc juſto judicio Dei, quia; Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam. (Prov. 17)

Secundo quantum ad negationem profunditatis nequitiæ, ſubditur: *Putatis quia & ipſi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Jeruſalem?* quia ſoli puniti ſunt. *Non, dico vobis*, quia certe multi alii erant peccatores in ea: Circuite vias Jeruſalem, & aſpicite, & conſiderate, & quærite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium, & quærentem fidem, & propitius ero ei. (Hierem. 5)

Tertio quantum ad concluſionem neceſſitatis pœnitentiæ ſubjungitur; *Sed ſi pœnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis*, non quantum ad pœnam temporalem, ſed quantum ad ſpiritualem & gehennalem; Sicut enim ſuper iſtos cecidit turris; ſic ſuper omnes reprobos cadet ille lapis angularis, de quo Matthæus. (Matt. 21) Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur; ſuper quem vero ceciderit, conteret eum. Hic autem lapis qui crevit in montem, recte dicitur turris propter fortitudinem, & altitudinem; Turris fortiſſima nomen Domini. (Prov. 18) Hos reprobos conteret hæc turris in judicio, ſecundum illud: Conteretur cum delinquente delictum, &c. (Eccl. 19) Et tunc peribunt cum peccatis ſuis: Vana ſunt, & opus riſu dignum: in tempore viſitationis ſuæ peribunt. (Hierem. 10) Tales ſunt qui opera pœnitentiæ negligunt & crucem Chriſti contemnunt: Verbum crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt, iis autem qui ſalvi fiunt, id eſt, nobis Dei virtus eſt. (1 Cor. 1)

Nota autem quod homo puniri conſuevit decem de cauſis, videlicet;

Ad purgationem, ut Maria ſoror Moyſi; Maria apparuit candens lepra quaſi nix, &c. (Num. 12)

Ad probationem, ut Job; Egreſſus Satan a facie Domini; percuſſit Job ulcere peſſimo a planta pedis uſque ad verticem ejus. (Job 2)

Ad humiliationem, ut Paulus: Ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, ut me colaphizet, &c. (2 Cor. 12)

Ad glorificationem divinæ potentiæ, ut cœcus natus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus; ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo. (Joan. 9)

Ad commendationem divinæ clementiæ, ſicut pater Joannis Baptiſtæ; Ecce, eris tacens, & non poteris loqui uſque in diem, quo hæc fiant, &c. (Sup. 1)

Ad manifeſtationem divinæ juſtitiæ, ſicut Herodes; Percuſſit eum Angelus Domini. (Actor. 12) Sequitur: Et conſumptus a vermibus, expiravit. Et ſic Antiochus. (2 Mac. 10)

Ad punitionem parentum; Ego ſum Dominus Deus tuus, fortis, zelares, viſitans iniquitatem patrum (Exod. 20)

trum

trum in filios in tertiam & quartam generationem. Propter quod pueri Sodomitarum ſubmerſi ſunt. Gen. 19

Prov. 19 Ad terrorem aliorum: Peſtilente flagellato ſtultus ſapientior erit. Sic & iſti puniti ſunt, de quibus agitur hic, ut ceteri terreantur.

Tobiæ 2 Ad exempla poſterorum: Hanc tentationem ideo permiſit Dominus evenire illi, ut poſteris daret exemplum patientiæ.

Ad deteſtationem criminum ſicut Dathan & Abiron: Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum devoravit illos cum tabernaculis ſuis & univerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. Et ſic Giezi: Lepra Naaman adhærebit tibi & ſemini tuo uſque in ſempiternum. Et ſic Ananias: Cur tentavit ſatanas cor tuum mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat: & venundatum, erat in tua poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hanc rem? &c. Et ſequitur: Cecidit & expiravit. In hoc oſtenditur, quantum oporteat deteſtari ſciſſuram Simoniacam, & Apoſtaſiam, ob quam ſtatim ſic puniti ſunt. Num. 16 4 Reg. 5 Actor. 5 Simonia & Apoſtaſia.

Dicebat autem & hanc ſimilitudinem: Arborem fici habebat quidam, &c. Hic tertio ſubditur exemplum excogitatum, ſive adinventum de infructuoſa ficulnea excidenda, ſub cujus metaphora intelliguntur tria circa animam, quæ negligit pœnitentiam, ſcilicet defectus negligentiæ in non fructificando, rigor ſententiæ in comminando, & neceſſitas pœnitentiæ in remediando. Primo ergo quantum ad defectum negligentiæ in fructificando, ait:

Dicebat autem & hanc ſimilitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, ſcilicet ad fructum ſuſcipiendum ex ea, quem tamen tollit negligentia. Unde ſubdit: *Et venit quærens fructum in illa, & non invenit*, per vineam intelligitur congregatio Eccleſiaſtica: A Vinea Domini exercituum domus Iſrael eſt. Per ficum infructuoſam ſed foliis plenam, intelligitur anima, quæ recuſat pœnitentiam propter negligentiam. Joel: Poſuit vineam meam in deſertum, & ficum meam decorticavit: nudans ſpoliavit eam & projecit, albi facti ſunt rami ejus. Hæc ficus eſt foliis plena, quando verbis abundat ad excuſationem ſui: Conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata. Et hæc eſt Domini maledictione digna: Videns fici arborem unam ſecus viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea niſi folia tantum, & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur. Iſa. 5 Joel. 1 Geneſ. 3 Matt. 21

B Secundo quantum ad rigorem ſententiæ in comminando, ſubditur: *Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce, anni tres ſunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac & non invenio.* Per tres annos intelligitur Pueritia, adoleſcentia, & juventus in quibus negligit quis pœnitentiam agere, ſecundum illud Job: Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in ſuperbiam. Cultor iſtius vineæ eſt prædicator & maxime prælatus de quo Apoſtolus: Ego plantavi, Apollo rigavit. Auguſtinus contra quinque hæreſes: Ubi eſtis o boni agricolæ, quid agitis? quare vacatis? Videtis quo malo iſta plena ſit terra, hinc ſpinæ, hinc tribulus, hinc C fœnum ſurgit. Spinas incendite, tribulos eradicate, fœnum ſecate, nova ſemina bona ſpargite, non terreat hiems, & ſi abundet iniquitas, tamen ferveat veſtra charitas. Serite hieme, quod metatis æſtate: &c. Tali agricolæ negligenti competit comminari ſeveritatem divini judicii. Propter quod ſubdit: *Succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?* ideſt, denuntia eam ſuccidendam. Secundum quod dicebat Joannes Baptiſta; Facite fructum dignum pœnitentiæ; Sequitur; Jam enim ſecuris ad radicem poſita eſt. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et Paulus; Ignoras quo- Job 24 1 Cor. 3 Auguſt. in orat. de quinque hæreſibus ca. 6 to. 6 Matt. 3 Rom. 2

Digitized by Google

quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, &c. Et David *Pſalm. 51* in pſalmo: Propterea Deus deſtruet te in finem, & evellet, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium.

Tertio quantum ad neceſſitatem pœnitentiæ in remediando ſubjungitur: *At ille reſpondens dixit illi: Domine dimitte illam, & hoc anno*, ideſt in tempore ſenectutis; *uſque dum fodiam circa illam & mittam ſtercora*, ideſt, donec reducam ad memoriam ei ſuam fragilitatem & ejus iniquitatem. *Iſa. 2* Fodit enim qui ſe humiliat: Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo a facie timoris Domini, & a gloria *4 Reg. 3* majeſtatis ejus: Facite alveo torrentis *Gloſſa in hunc locum tom. 5* hujus foſſas & foſſas. Unde Gloſſa Foſſa quippe in imo eſt, quando increpatio mentem ſibi demonſtrat & humiliat, ſtercora mittit, qui peccatum ad *Gloſſa in hunc locum tom. 5* memoriam reducit. Unde Gloſſa Bedæ: Mittam ſtercora, ideſt, malorum, quæ fecit abominationem ad animum reducam, & compunctionis gratiam cum fructibus boni operis, quaſi de putredine ſtercoris exuſcitem. Peccata enim ſtercora dicuntur. *Joel. 1* Unde Joel: Computruerunt jumenta *Thr. 4* in ſtercore ſuo. Et in Threnis: Qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora. Horum recogitatio ani- *Iſa. 38* mam fœcundat. Unde Iſaias: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: Et Hieremias: *Hier. 31* Statue tibi ſpeculam, pone tibi amaritudines. Sicut autem fructificat arbor quando circa eam mittuntur ſtercora, ſic & anima dum peccatorum ſuorum recordatur. Ideo ſubditur: *Et ſi quidem fecerit fructum*, ſcilicet dimittes eam. Et eſt locutio figurativa, in qua deficit dictio neceſſaria: ſed tamen communis eſt modus loquendi. *Sin autem, in futurum ſuccides eam*, per gladium judicialis ſen- *Judæ* tentiæ. In canonica Judæ: Arbores autumnales infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ: fluctus feri maris, deſpu- A mantes ſuas confuſiones, ſidera errantia, quibus procella tenebrarum ſervata eſt in æternum. Vel ſuccides per mortem: Si qua lingua non ſunt *Deut. 20* promiſera, ſed agreſtia, &c. ſuccide. Et Job: de mane uſque ad veſpe- *Job 4* ram ſuccidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

Et nota: Sex hominis ætates ſunt, quaſi ſex anni, ſcilicet Infantia, Pueritia, Adoleſcentia, Juventus, Senectus, & Senium. In prima ætate non quærit fructum Dominus propter liberi arbitrii defectum. In ſecunda vero requirit aliquo modo, ſcilicet in pueritia. In adoleſcentia magis, & in juventute maxime: expectat B tamen negligentem frequenter uſque ad ſenectutem. Et tunc tandem ad extremum profert ſeveritatem ſententiæ adverſus negligentem.

Poſſunt autem hæc allegorice exponi de Synagoga, in qua Dominus quæſivit fructum in tribus ætatibus mundi intermediis, in quibus Synagoga viguit, & adhuc ad pœnitentiam expectat, ut in triplici tempore, ſcilicet Patriarcharum, Judicum, & Regum, & tandem expectavit in tempore prophetarum. Et quia non fuit converſa ad verba eorum, ideo ſucciſa eſt in Chriſti adventu.

Vel iſti tres anni referuntur ad tempus triplicis legis, ſcilicet Naturæ, C Scripturæ, & Gratiæ, ſed hæc ſufficienter exponuntur in Gloſſa.

Secundum autem morum informationem ſpiritualiter notandum, quod arbor infructuoſa ſucciditur, maxime quæ per triennium fructum non facit. In quo intelligitur recte homo negligens ad opera virtutis, & quidem recte per ficum infructuoſam negligentia humana arguitur.

Primo quia ficus habet folia multa & magna, & in illo potiſſime arguitur negligentia, illius qui magna habet verba, ut in Eccleſiaſtico: *Eccl. 4* Noli citatus eſſe in lingua tua, & *Oſeæ 10* inutilis, & remiſſus in operibus tuis: Contra: Vitis frondoſa Iſrael, fructus adæquatus eſt ei.

Secun-

Secundo, quia folia ficus manui A
ſimilia. Et in illo potiſſime repre-
henditur negligentia ejus, qui alios
ad operandum invitat, cum ipſe ni-
hil operetur: Qui alium doces, &c.
Rom. 2 Act. 1 Contra: Cœpit Jesus facere & do-
cere.

Tertio quia fructus ficus eſt ſua-
vis, ideo merito ipſius carentia ne-
gligentiam deſignat, & præſentia ip-
ſius deſignat opus virtutis, quod eſt
ſuave & valde delectabile; nam qui
continet, & hoc ipſo gaudet, ille
ſolus eſt caſtus.

Sunt autem virtutum opera ſuavia,
virtutem inchoanti: ſuaviora vir-
tute proficienti: ſuaviſſima jam vir-
tute conſummato. Propter quod di- B
citur: Numquid poſſunt deſerere dul-
Jud. 9 cedinem meam, fructuſque ſuaviſſi-
mos, & ire ut inter cetera ligna pro-
movear?

Habere autem dicitur ficus fructus
ſuaviſſimos ad deſignandum triplex
genus fructuum. Quidam enim fru-
ctus ſunt ſuaves, ut fructus pœni-
tentiæ: quidam ſuaviores, ut fructus
juſtitiæ: ſed quidam ſuaviſſimi, ut
fructus ſapientiæ. Hæc tria genera
fructuum quærit Dominus in tribus
annis, quia in triplici ſtatu. Nam
fructus pœnitentiæ quæritur ab incipi-
entibus, fructus juſtitiæ a proficienti-
bus, fructus autem ſapientiæ a perfe-
ctis. Primo ergo in primo anno re- C
quirit fructum pęnitentię, de quo ſupra:
Facite fructus dignos pœnitentiæ. Hic
Sup. 3 autem fructus in tribus conſiſtit.

Primo in reſecatione ſuperfluitatis:
Hier. 2 Induxi vos in terram Carmeli, ut
comederitis fructum ejus, & bona
Carmelus. illius: Carmelus interpretatur ſcientia
circumciſionis, & deſignat reſecatio-
nem ſuperfluitatis.

Secundo in mortificatione carnis:
Joan. 12 Niſi granum frumenti, cadens in
terram, mortuum fuerit ipſum ſolum
manet; ſi autem mortuum fuerit,
multum fructum affert.

Iſa. 27 Tertio in purificatione mentis. Iſa-
ias; Dimittetur iniquitas domui Ja-
cob, & iſte omnis fructus, ut aufe-
ratur peccatum ejus.

In ſecundo anno ſcilicet in ſtatu
proficientium requirit Dominus fru-
ctum juſtitiæ; Sitis ſinceri & ſine Phil. 1
offenſa in die Chriſti, repleti fructu
juſtitiæ per Jeſum Chriſtum, in glo-
riam & laudem Dei.

Hunc autem fructum juſtitiæ con-
cordia inchoat, ſive ſeminat: Fru- Jac. 3
ctus autem juſtitiæ in pace ſemina-
tur facientibus pacem. Job: Habeto Job 22
pacem, & per hanc habebis fructus
optimos.

Clementia patefacit & provehit, ut
in Pſalmo: Erit tamquam lignum Pſal. 1
quod plantatum eſt ſecus decurſus
aquarum: quod fructum ſuum dabit
in tempore ſuo. Et in Pſalmo: A Pſal. 4
fructu frumenti, vini, & olei ſui
multiplicati ſunt.

Patientia conſervat: Ecce agricola Jac. 5
expectat pretioſum fructum terræ;
patienter ferens donec accipiat tem-
poraneum & ſerotinum. Et: Om- Heb. 12
nis diſciplina in præſenti quidem
videtur non eſſe gaudii, ſed mœro-
ris; poſtea autem fructum pacatiſſi-
mum exercitatis per eam reddet ju-
ſtitiæ.

Perſeverantia colligit. Infra; Vi- Inf. 21
dete ficulneam & omnes arbores
cum producunt jam ex ſe fructum,
ſcitis quoniam prope eſt æſtas, ut in
Proverbiis de muliere forti dicitur;
De fructu manuum ſuarum plantavit Prov. 31
vineam.

In tertio anno requirit fructum
ſapientiæ, de quo in Proverbiis; Prov. 3
Primi & puriſſimi fructus ejus.

Hic autem fructus eſt ſpecioſiſſi-
mus ad videndum; De benedictio- Deut 33
ne Domini terra ejus, de pomis cœ-
li & rore, atque abyſſo ſubjacente.
De pomis fructuum Solis & Lunæ.

Fragrantiſſimus ad odorandum in
Eccleſiaſtico; Ego quaſi vitis fructi- Eccl. 24
ficavi ſuavitatem odoris, & flores
mei fructus honoris & honeſtatis;
Emiſſiones tuæ paradiſus malorum Cant. 4
punicorum cum pomorum fructibus.

Sapidiſſimus ad deguſtandum; Sub Cant. 2
umbra illius quem deſideraveram ſe-
di, & fructus ejus dulcis gutturi
meo. Item in Canticis; Veniat di-
lectus

Digitized by Google

Ibidem 5 lectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum, & cetera. A

Prov. 8 Pretioſiſſimus ad poſſidendum: Melior eſt fructus meus auro & lapide pretioſo, & genimina mea argento electo.

Sap. 3 Sempiternus ad perdurandum ut in Sapientia: Bonorum laborum glorioſus eſt fructus: & quæ non concidit, radix ſapientiæ. Et quia ſapientia hic inchoatur & durat in ſempiternum. Cum igitur Dominus requirat in arbore quam plantavit in primo ſtatu fructum pœnitentiæ, & ille ſit triformis: & in ſecundo fructum juſtitiæ, & iſte ſit quadriformis: & in tertio fructum ſapientiæ, & iſte ſit quinqueformis, requirit igitur duodecim fructus in arbore plantata. In cujus figuram dicitur in Apocalypſi: *Apoc. 22* Ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium.

Erat autem docens in ſynagoga eorum Sabbatis, &c. Pars illa in qua confutat Salvator Judæorum pervicaciam calumniantium miracula ſua, diviſa fuit in duas partes ſecundum duplicem modum calumniandi miracula Chriſti, ſcilicet ex parte cauſæ efficientis, & ex parte circumſtantiæ temporis. Prima parte determinata, hic incipit ſecunda. Et dividitur hæc pars in duas, ſecundum duplicem temporis opportunitatem. In prima confutat calumniantes Chriſti miracula, quæ fiebant in Sabbato in concilio: in ſecunda vero confutat in convivio, ibi: *Et factum eſt, cum introiſſet, &c.* *Inf. 14* Prima dividitur in duas. Primo enim confutat eos qui dicebant Sabbato non facienda eſſe miracula: Secundo vero occaſione accepta oſtendit quod ſine intermiſſione facienda ſunt bona opera, ibi: *Cui ſimile æſtimabo regnum Dei.* *Inf. 13* Circa autem confutationem calumniantium miracula propter Sabbatum procedit hoc modo. Primo præmittitur operatio curationis mirificæ, ſecundo adjungitur objurgatio ſuperſtitionis Judaicæ, ibi: *Reſpondens autem archiſynagogus, &c.* Tertio ſubjungitur confutatio objectionis propoſitæ, ibi: *Reſpondens autem ad illum Dominus.* Quarto ſubinfertur aſſecutio glorioſæ victoriæ, ibi: *& cum hæc diceret, erubeſcebant, &c.* Circa operationem autem curationis mirificæ introducuntur tria, ſcilicet ſolemnitas Dei, gravitas inveterata morbi, virtus accelerati miraculi. Primo igitur ad ſolemnitatem diei ſacri, dicit:

Erat autem docens in ſynagoga eorum Sabbatis. Nota quod Dominus Sabbatis docebat. B

Sive propter conſervandam Judæorum conſuetudinem: Moyſes a temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus qui eum prædicent in ſynagogis, ubi per omne Sabbatum legitur. *Act. 15*

Sive etiam propter doctrinæ publicationem, quia tunc tamquam in die ſolemni magis communiter erant verbo Dei intenti: Ego ſemper docui in ſynagoga, &c. quo omnes Judæi conveniunt. *Joan. 18*

Sive quod Sabbatum erat dies quietis, & ipſe venerat annuntiare pacem & quietem. Unde: Veniens Evangelizavit pacem vobis qui longe fuiſtis, & pacem iis, qui prope. *Ephes. 2*

C Sive etiam quia præceptum de Sabbato, quod ſpectabat ad charitatem, præcipue erat figura temporis gratiæ. In quo præcipitur: Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos. *Joan. 15*

Sive etiam propter ſervandum ordinem. Quia ibi debebat incipere reparatio, ubi terminata eſt conditio, ut in Geneſi dicitur: Complevit die ſeptimo opus ſuum quod fecerat. Subjungitur: Et benedixit die ſeptimo, &c. *Gen. 2*

Sive ad dandam informationem quod intentus ſapientiæ ab omnibus debet ceſſare, ſecundum illud: Sapientiam ſcribe in tempore vacuitatis. *Eccli 38*

Sive

Sive etiam ex ſeptima cauſa ut oſtenderet ſe Dominum legis & Sabbati, faciendo miracula in Sabbato: *Joan. 5* Pater meus uſque modo operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere: quia non ſolum ſolvebat Sabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.

Secundo quantum ad gravitatem inveterati morbi, ſubdit; *Et ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo*, quantum ad *Eccl. 10* infirmitatis diuturnitatem: Languor prolixior gravat medicum: Brevem languorem præcidit medicus. *Et erat inclinata*, quantum ad infirmitatis gravitatem, ſecundum quod ille lu- *Pſal 37* gebat in Pſalmo: Miſer factus ſum uſque in finem, & cetera. *Nec omnino poterat ſurſum reſpicere*, ob infirmitatis continuitatem, ſecundum *Thr. 1* illud: Dedit me Dominus in manum de qua non potero ſurgere: Poteſt autem per hanc incurvationem longævam intelligi morbus avaritiæ & cupiditatis quæ incurvat cor ad *Pſal. 16* temporalia ut in Pſalmo: Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. Et hoc quærunt dæmones. Iſaias: *Iſa. 51* incurvare ut tranſeamus. Hæc infirmitas curvativa durat per decem & octo annos, id eſt per ſenarium triplicem, hoc eſt per totum tempus vitæ. Quia ut dicit Hieronymus: Cum cetera vitia ſeneſcant in ſenibus, ſola avaritia juveneſcit. Et in *Eccl. 2* Eccleſiaſte dicitur de avaro: Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni ſunt, nec per noctem mente quie- *Oſee 7* ſcit. Et: Comederunt alieni robur ejus, & ipſe neſcivit: ſed & cani effuſi ſunt in eo & ipſe ignoravit. Hæc etiam infirmitas non ſinit re- *Mat. 6* ſpicere ſurſum. Unde dicitur: Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor *Pſal. 57* tuum. Et in Pſalmo: Supercecidit ignis ſcilicet cupiditatis, & non viderunt ſolem, ut recordarentur, &c.

Tertio quantum ad virtutem accelerati miraculi ſubjungit: *Quam cum videret Jeſus*, ſcilicet oculo pie- *Pſal. 101* tatis: Quia reſpexit de excelſo ſan-

A cto ſuo, Dominus de cœlo in terram aſpexit. Ut audiret gemitus compeditorum: & ſolveret filios interemptorum. Et: Audivi orationem *4 Reg. 20* tuam, vidi lacrymam tuam. *Vocavit eam ad ſe*, per affectum benignitatis. Joannes: Dixit Martha Mariæ: Ma- *Joan. 11* giſter adeſt, & vocat te. Et: Voca *4 Reg. 4* Sunamitidem iſtam. Subditur: Quid vis ut faciam tibi? *Et ait illi: Mulier dimiſſa es ab infirmitate tua*, per promiſſum veritatis. Unde ratione certitudinis ponit præteritum pro futuro proximo: Non eſt Deus quaſi *Num. 23* homo ut mentiatur, nec ut filius hominis ut mutetur: Dixit ergo & non faciet? locutus eſt, & non implebit?

B *Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum*, quantum ad effectum virtutis: Omne *Eccl. 8* quod voluerit, faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt. Ideo autem manus imponit, ut oſtendat, quia ipſe eſt manus per quam Omnipotens operatur cuncta, & per quam reparat univerſa. Iſaias: Ecce non *Iſa. 59* eſt abbreviata manus Domini ut ſalvare nequeat. Et: Reſpondit Domi- *Num. 11* nus Moyſi: Numquid manus Domini invalida eſt? Jam nunc videbis utrum meus ſermo opere compleatur. Et propterea in Eccleſiaſt. dici- *Eccl 36* tur: Innova ſigna & immuta mirabilia: glorifica manum & brachium

C dextrum. Et nota quod hic quatuor dicit de incurvatione hujus mulieris, quæ Dominus exercet in ſanatione cujuslibet animæ fidelis. Nam primo videt prædeſtinando. Sapientia: Reſpectus in electos illius. Se- *Sap. 4* cundo vero vocat exterius attrahendo. Matthæus: Non veni vocare ju- *Mat. 9* ſtos ſed peccatores. Et in Proverbiis, Miſit ancillas ſuas ut vocarent ad *Prov. 9* arcem & ad mœnia civitatis. Tertio manum imponit juſtificando. Ezechiel: Abii amarus in indignatione *Ezech. 3* ſpiritus mei: manus enim Domini *Sap. 1* erat mecum confortans me. Et ſupra: Etenim manus Domini erat cum *1 Reg. 2* illo. Quarto erigit glorificando. Suſcitat de pulvere egenum, & de ſtercore elevat pauperem: ut ſedeat cum prin-

Digitized by Google

principibus & ſolium gloriæ teneat. De his quatuor ſimiliter dicitur ad Romanos; Quos prædeſtinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & juſtificavit: quos autem juſtificavit illos & magnificavit. Rom. 8

Reſpondens autem Archiſynagogus, &c. Hic ſecundo ſubjungitur obiurgatio ſuperſtitionis Judaicæ. Circa quam primo introducitur commotio zeli inordinati in animo. Secundo ſimulatio zeli inordinati in verbo. Primo igitur quantum ad commotionem zeli inordinati in animo, dicit:

Reſpondens autem Archiſynagogus indignans, quia Sabbato curaſſet Jeſus, quaſi dicat quod ejus reſponſio ex indignatione animi originem traxit. Hæc autem indignatio oriebatur ex præſumptione juſtitiæ. Unde ſolum vera juſtitia compaſſionem habet, ſed falſa juſtitia indignationem. Hæc autem falſa juſtitia erat æmulatrix legis quantum ad obſervantiam Sabbati, ſed æmulatione ſtulta: Æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam: ignorantes enim juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti. Unde ſtulta præſumptio parit æmulationem, & æmulatio indignationem, & indignatio divinæ legis tranſgreſſionem, ſecundum illud: Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccata proclivior. Unde ſtultus legis zelator eſt ipſius legis deſtructor. Propter quod ad Galatas: Supra modum perſequebar Eccleſiam Dei, & expugnabam illam. Subjungitur: Abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum. Rom. 10 Pro. 29 Gal. 1

Secundo quantum ad ſimulationem zeli inordinati in verbo, ſubdit: *Dicebat turbæ: Sex dies ſunt in quibus oportet operari*: Ecce allegatio veritatis: Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt. *In his ergo venite & curamini*: Ecce ſimulatio pietatis, unde ſibi competit quod dicitur de ſimulatoribus: Habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Unde dicit: *Et non in die Sabbati*: Ecce oſtentatio ſanctitatis, quia tamquam ſanctus diem Sabbati oſtentat ſe velle ſervare ut ſanctum, ſecundum illud: Sex diebus facietis opus, dies ſeptimus, quia Sabbati requies eſt, vocabitur ſanctus. Unde Judæi dicebant: Non eſt hic homo a Deo qui Sabbatum non cuſtodit: ſed diei ſancti obſervantia in archiſynagogo potius erat ad ſimulationem juſtitiæ quam ad impletionem, ſecundum illud Iſaiæ: Neomeniam & Sabbatum, & feſtivitates alias non feram. Subditur: Kalendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odivit anima mea. Et ratio hujus eſt, quia potius ſervabant ad ſuperſtitionem quam propter devotionem. Unde: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt Sabbata ejus. Exod. 20 2 Tim. 3 Lev. 23 Joan. 9 Iſa. 1 Thr. 1

Reſpondens autem ad illam Dominus, &c. Hic tertio ſubjungitur confutatio objectionis propoſitæ: Circa quam præmittit exemplum ſenſibile. Deinde elicit argumentum rationabile. Primo igitur præmittens exemplum ſenſibile, dicit:

Reſpondens autem ad illum Dominus dixit Hypocritæ. In quo reſpondet Dominus, ſecundum illud quod de eo dicitur in Matthæo, quod erat docens eos, ſicut poteſtatem habens. Et hoc faciebat potiſſime cum alios increpabat, ſicut iſtum quem hypocritam vocat: quia ejus occulta videbat, Unde: Qui autem judicat me, Dominus eſt. Ipſe enim novit abſcondita cordis, & maxime odit vitium hypocriſis. Ideo in Eccleſiaſtico: Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum. Subjungitur: Ne revelet Deus abſconſa tua, & in medio ſynagogæ elidat te, ſicut fecit hunc, quem exemplo evidenti & ſenſibili confutat & convincit. Ideo ſubdit. *Unuſquiſque veſtrum Sabbato non ſolvit bovem ſuum, aut aſinum a præſepio, & ducit adaquare?* Gloſſa: Merito hypocritas ſimulatores vocat, qui cum Magiſtri plebium videri appe- Mat. 7 1 Cor. 4 Eccl. 1 Gloſſa in hunc locum tom. 5

appetunt, ſanationem hominum non verentur poſtponere curæ pecorum. In iſtis impletur illud Iſaiæ: Juſtus perit, & non eſt qui recogitet in corde ſuo. Et illud etiam hodie impleri videtur, ſecundum illud Bernardi: Perit anima, & non eſt qui curet: cadit aſina, & eſt qui ſublevet. Hypocritam ergo vocat eum, qui zelum legis ſimulans magis curat de pecore vel de pecunia quam de anima. — *Iſa. 57*

Secundo eliciens argumentum rationabile, ſubjungit: *Hanc autem filiam Abrahæ quam alligavit Satanas, ecce decem & octo annis*, cui debetur miſericordia, & quia mulier infirma ex ſexu: Quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem, tamquam & cohæredibus gratiæ vitæ. Et quia infirma ex expreſſione dæmonis, unde Matthæus: Miſerere mei Domine fili David, filia mea male a dæmonio vexatur. Quia etiam erat de ſemine Abrahæ, quem Deus ſibi elegit. Unde Matthæus: Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael. Ex his ergo cauſis optimis multo fortius colligitur quod curatio mulieris propter Sabbatum non debuit differri. Ideo ſubdit: *Non oportuit ſolvi a vinculo iſto die Sabbati*, immo certe oportuit, quia opportunitas temporis fuit: tum quia in infinitum major cura debet eſſe de ſalute hominis quam bruti animalis. Propter quod: Numquid de bobus cura eſt Deo? Tum etiam quia Sabbatum non eſt introductum in præjudicium hominis, ſed potius in ſalutem humani generis. Unde Joannes: Si circumciſionem accipit homo in Sabbato, ut non ſolvatur lex Moyſi, mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbato? Tum etiam quia Sabbato vetantur omnia ſervilia. Unde: Nullum ſervile opus facietis in eo. Non autem opera ſpiritualia. Unde dicit Matthæus: Non legiſtis in lege, quia Sabbatis ſacerdotes in templo Sabbatum violant, & ſine crimine ſunt? Non vetantur etiam opera divina, & miraculoſa. Unde Joannes: Pater meus uſque modo operatur, & ego operor: Me oportet operari opera ejus qui miſit me, donec dies eſt. Non vetantur etiam opera neceſſaria ad ſanitatis conſervationem, ut comedere, & bibere: igitur nec ad curationem. Ex quo datur intelligi quanta homini debeat eſſe ſollicitudo & diligentia, ut peccator de laqueis diaboli abſolvatur. Unde etiamſi fieri poſſet, ut nec modicum retardetur ut in Proverbiis: Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum: ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. In cujus ſignum dicitur de filio prodigo revertente, infra: Cum adhuc longe eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum. Et nota quod non eſt aliud filiam Abrahæ ſolvi a vinculo ſatanæ, quam animam ſolvi a reatu culpæ. Unde Gloſſa: Filia Abrahæ quæque fidelis anima. Hanc ſolvit Chriſtus miniſterio ſacerdotum: Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Sed oportet quod homo ſeipſum diſponat quaſi ab interiori. Iſaias: Solve vincula colli tui captiva filia Sion. Et tunc Deus operatur a ſuperiori, ut in Pſalmo: Dirupiſti vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Unde in hac ſolutione operantur ſacerdotes per exteriorem diſpenſationem ſacramenti, & peccator per interiorem deteſtationem peccati, & Deus per ſuperiorem infuſionem gratiæ Spiritus ſancti.

Margin references: *1 Petr. 3* — *Mat. 15* — *Ibidem* — *1 Cor. 9* — *Joan. 7* — *Levit. 23* — *Mat. 12* — *Joan. 5* — *Ibidem 9* — *Prov. 6* — *Inf. 15* — *Gloſſa in hunc locum ton. 5* — *Mat. 18* — *Iſa. 52* — *Pſal. 115*

Et cum hæc diceret, &c. Hic quarto ſubjungit aſſecutionem glorioſæ victoriæ, quantum ad duo, quæ hic introducuntur. Scilicet confuſio rebellium, & lætificatio fidelium. Primo ergo quantum ad confuſionem rebellium, dicit.

Et cum hæc diceret, erubeſcebant omnes adverſarii ejus. Gloſſa: Adverſarii,

rii, Scribæ & Phariſæi qui non aperte veritati contradicere poſſunt, nec propter invidiam credere volunt. De talibus: Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias ejus. Tales non inſtruuntur, ſed confunduntur, cum veritas declaratur. Iſaias: Ecce confundentur & erubeſcent omnes, qui pugnant adverſum te: erunt quaſi non ſint, & peribunt viri qui contradicunt tibi. Quæres eos, & non invenies viros rebelles tuos.

Job 24

Iſa. 41

Secundo quantum ad lætificationem fidelium, ſubdit: *Et omnis populus gaudebat in univerſis, quæ glorioſe fiebant ab eo.* Beda: Populus, ideſt, ſimplices & humiles verba veritatis, & miracula amantes. Ii gaudent de manifeſtatione gloriæ divinæ. Unde: Pauperes homines in ſancto Iſrael exultabunt. Exultabunt, inquam. In univerſis quæ glorioſe fiebant ab eo, ut in Eccleſiaſtico: Gloria Domini plenum eſt opus ejus. Et nota quod opera Chriſti erant gratioſa, quantum ad condeſcenſionem divinæ dignationis, & de his eſt regratiandum. Tobias. Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viventibus confitemini ei: quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam. Erant etiam glorioſa quantum ad operationem virtutis, & manifeſtationem majeſtatis. Et de his eſt gaudendum, & exultandum in Pſalmo: Jubilate Deo omnis terra, pſalmum dicite nomini ejus, date gloriam laudi ejus. Dicite Deo, quam terribilia ſunt opera tua Domine, in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

Beda in Gloſſ. in hunc locum tom. 5

Iſa. 29

Eccl. 42

Tob. 12

Pſal. 65.

Poſſunt autem hæc allegorice exponi de Eccleſia ex gentibus congregata, quæ per triplicem annorum ſenarium fuit curva. Hoc eſt ſub dictamine legis naturæ, legis Moſaicæ, & etiam prophetiæ. In quorum quolibet opera facta ſunt ad ſex dies ſpectantia, hoc eſt opera ſervilia, quæ ex timore fiebant. Et hæc non poſſunt animam ſurſum erigere, quia timor deprimit, & ſolus amor ſurſum erigit. Unde ſupra: Erexit cornu ſalutis nobis in domo David pueri ſui, & hoc fit per ſpiritum charitatis: Et ingreſſus eſt in me ſpiritus, & ſtatuit me ſuper pedes meos. Hæc ſolvitur die Sabbati, ſicut bos & aſinus qui ducuntur adaquare, quia Eccleſia iſta congregata eſt ex populo Judaico & gentili, qui per bovem & aſinum habent intelligi. Secundum illud: Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui. Et: Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immittentes pedem bovis, & aſini: utrumque autem Dominus ſolvit, & Judæos ad Eccleſiam venientes ab onere ſervitutis legalis, & Gentiles a vinculo ſervitutis idololatriæ: Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens inimicitias in carne ſua: legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo, in unum novum hominem faciens pacem, ut reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. De hac autem ſolutione confunditur populus Judæorum Chriſto adverſantium, & exultat populus Gentilium, ſecundum illud: Multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob, &c. Filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores. Et hoc propter rebellionem. Unde: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; ſed quoniam repelliitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ: ecce convertimur ad Gentes. Sic enim præcipit nobis Dominus.

Sup. 1

Ezech. 2

Iſa. 1

Ibidem 32

Eph. 2

Mat. 8

Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum Dei, & cui ſimile æſtimabo illud? &c. Poſtquam confutavit calumniantes miracula in Sabbato facta, hic ſecundo oſtendit, quod ſine ceſſatione facienda ſunt opera bona. Et primo ad hoc incitat per manuductionem naturalis exempli. Secundo vero per manifeſtationem divini decreti, ibi: *Et ibat per civitates & caſtella, &c.* Manuducit ergo per exemplum dupliciter. Per primum informamur

ad

Digitized by Google

ad proficiendum continuo, in notitia veritatis. Per ſecundum vero ad proficiendum in fervore charitatis, ibi: *Et iterum dixit, &c.* Primo igitur continuum perfectum in notitia veritatis oſtendit ſub metaphora grani ſinapis, & hoc tripliciter, videlicet quantum ad proprietates, quas granum ſinapis habet ſecundum ſeipſum, & in quantum ſeminatum, & in quantum augmentatum. Primo igitur quantum ad proprietatem grani ſinapis, ſecundum ſeipſum, per quam aſſimilatur notitiæ veritatis, dicit:

A

Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum Dei, & cui ſimile æſtimabo illud? Regnum cœlorum dicitur hic veritatis notitia vel doctrina. Unde Beda in Gloſſa: Regnum cœlorum prædicatio eſt Evangelica, de qua alibi: Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus: Ubi hæc notitia recte dicitur regnum cœlorum: quia revera regnum cœlorum non eſt aliud, quam perfecta notitia divinæ veritatis: Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum. Et hæc in patria eſt ſublimis & jucunda. Sed in via debet eſſe humilis & fervida, in cujus deſignationem, ſubdit. *Simile eſt grano ſynapis:* Ideo grano ſinapis aſſimilatur, quia ipſum eſt modicum mole, & magnum in virtute ſive fervore. In quo inſinuatur quod noſtra notitia debet eſſe humilis, ſecundum illud: Noli altum ſapere, ſed time. Et: Non plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, & unicuique ſicut Deus diviſit menſuram fidei. Quia ut dicitur in Proverbiis. Ubi humilitas, ibi & ſapientia: inſinuatur etiam quod debet eſſe fervida, & ardens. Unde Gloſſa Bedæ: Notitia ſcripturarum grano ſinapis comparatur ob fervorem fidei: quia venena dicitur expellere, ideſt omnia dogmata pravitatis. Ideo dicitur infra: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, diceris huic arbori moro: Eradicare

Matt. 21

Joan. 17

Rom. 11
Ibidem 12

Prov. 11

Inf. 17

& tranſplantare in mare, & obediet vobis.

Secundo quantum ad proprietatem ipſius in quantum ſeminatum, ſubdit: *Quod acceptum homo miſit in hortum ſuum.* Per hortum iſtum intelligitur Eccleſia militans: Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, & fons ſignatus. Hic eſt hortus voluptatis, ubi creſcunt ſemina virtutum. In quo primo ſeminandum eſt ſemen fidei, ſed hoc fit per hominem. Quia prædicatio fidei per humanum miniſterium ſeminatur, in cujus rei figuram: Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſum voluptatis, ut operaretur & cuſtodiret illum: Talis fuit Paulus: Ego plantavi, Apollo rigavit: ſed Deus incrementum dedit. Hominis enim, ideſt, rationalis, & prælati eſt prædicare documenta fidei. Summus autem ſeminator hujus fidei fuit Chriſtus, qui homo dicitur per antonomaſiam, ſecundum illud in Pſalmo: Numquid Sion dicet, Homo, & homo natus eſt in ea, &c. Unde & ipſe ubique ſe vocat filium hominis. Quia homo fuit ſecundum pleniſſimam rationem & quantum ad perfectionem, & quantum ad infirmitatem. Ad Philippenſes: In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Et hic homo ſeminavit hoc ſemen cum doctrinam Evangelii prædicavit, ut dicit Matthæus: Simile eſt regnum cœlorum homini qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. Huic homini adverſatur qui prædicat falſitatem. Unde ſubditur ibi: Cum autem dormirent homines, ideſt prælati, venit inimicus homo & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & cetera.

Cant. 4

Gen. 2

B

1 Cor. 3

Pſalm. 86

Phil. 2

C

Matt. 13

Tertio quantum ad proprietatem ipſius inquantum augmentatur, ſubdit: *Et crevit, & factum eſt in arborem magnam.* Quod dicitur ad profectum fidei in robore virium. Unde Gloſſa: Creſcit non ſicut herbæ quæ cito areſcunt & corruunt, ſed ſicut arbor quæ longa annoſitate & ino-

Coloſſ. 1 inopinata fertilitate gaudet: In verbo veritatis Evangelii, quod pervenit ad nos, ſicut & in univerſo mundo eſt, & fructificat & creſcit, ſicut
Ibidem & in vobis. Et paulo poſt: Ut ambuletis digne, Deo per omnia placentes in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Dei. Hæc autem notitia tanto altius creſcit per veritatem, quanto radix profundius deſcendit per humilitatem,
Iſa. 37 ut Iſaias ait: Mittet id quod ſalvatum fuerit de domo Juda, & quod reliquum eſt, mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum. Et quia notitia fidei creſcens in ſe redundat in aliorum ſalutem, ideo ſubdit: *Et volucres cœli requieverunt in ramis ejus*. Per volucres cœli in-
Iſa. 60 telliguntur viri ſpirituales: Qui ſunt iſti, qui nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? de quibus
Prov. 1 in Proverbiis: Fruſtra jacitur rete ante oculos pennatorum. Per ramos arboris intelliguntur documenta virtutis procedentia ex ore ſapientis. Unde in Eccleſiaſtico dicit ſapien-
Eccl. 24 tia: Ego quaſi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Volucres ergo cœli requieſcunt in ramis ſinapis creſcentis, quia quietantur ſub doctrina doctoris fidelis, quod ad notitiam veri-
Gloſſa in hunc locum tom. 5 tatis perveniunt. Unde Gloſſa: In ramis ejus, ideſt, in diverſis ſententiis, viri ſpirituales requieſcunt, qui pennis virtutum in alta conſcendunt. In cujus figuram Daniel di-
Dan. 4 cit: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia. Sequitur: Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius, & eſca univerſorum in ea. Subter eam habitabant animalia & beſtiæ, & in ramis ejus conſervabantur volucres cœli. Sic ergo paululum ſemen creſcit in magnitudinem arboris per continuum incrementum. Qui ergo eſt parvulus, laborare continue debet in profectum meriti, ut ſic arbor fiat cujus cacumen pertingat ad cœlum per ſpem & deſiderium æternorum.

Et iterum dixit: Cui ſimile æſtimabo, &c. Poſtquam præmiſit exemplum incitativum ad proficiendum continue in notitia veritatis, hic adjungit exemplum incitativum ad proficiendum in fervore charitatis & hoc ſub metaphora fermenti. Ex cujus aſſimilationem incitat ad continue proficiendum in charitate, quantum ad ejus ſimilitudinariam proprietatem in triplicem, ſcilicet, quam habet fermentum ex parte naturæ propriæ, ex parte induſtriæ alienæ, & ex parte utriuſque. Primo igitur quantum ad proprietatem, quam habet ex parte naturæ propriæ per quam intendit nos ad charitatis profectum excitare, dicit.

Et iterum dixit: Cui ſimile æſtimabo regnum Dei? Et hic per regnum Dei intelligitur recte amor Dei, quia in ſolis illis regnat Deus, qui ipſum diligunt: Eripuit nos de po- Coloſſ. 1
teſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ. Quia ut dicitur ad Romanos: Non eſt enim Rom. 14
regnum Dei eſca, & potus, ſed juſtitia & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. Et quoniam charitas, & gaudium cor dilatat & calefacit interius, & hoc habet manifeſtam ſimilitudinem cum fermento, ideo ſubdit: *Simile eſt fermento*. Et nota quod per fermentum aliquando in- Fermentum.
telligitur corruptio pacis & veritatis ſicut ſupra: Attendite a fermen- Sup. 12
to Phariſæorum quod eſt hypocriſis. Et hoc ſatis recte, quia fermentum eſt paſta vetus, & ex vetuſtate corrupta, & in acorem verſa, quæ reliquam maſſam corrumpit & in acorem vertit. Ideo ſignanter dicitur ad Corinthios: Expurgate vetus fer- 1 Cor. 5
mentum. Aliquando per fermentum intelligitur fervor, & dilectio, ſicut hic, quia fermentum paſtam calefacit & quemdam fervorem inducit quaſi ab occulto & interiori. Unde non incongrue fermentum eſt charitas. Nec eſt contrarium rationi quod fermentum capiatur aliter atque aliter, ratione diverſæ pro- Aug. in lib. 3 de doctrin. Chriſt. cap. 25 tom. 3
prietatis. Unde Auguſtinus: Quoniam multis modis res ſimiles rebus appa-

Digitized by Google

A apparent non putemus eſſe præſcriptum, ut quod in aliqno loco res aliqua per ſimilitudinem ſignificaverit hoc eam ſemper ſignificare credamus: *Matt. 16* Nam & in vituperatione, fermentum poſuit Dominus cum diceret: Cavete a fermento Phariſæorum: & in laude cum diceret: Simile eſt regnum cœlorum mulieri, quæ abſcondit fermentum in farinæ ſata tria. Hujuſmodi autem, ut dicit, multa ſunt ſimilia in ſcriptura. Sicut Leo, Chriſtum ſignificat in Apocalypſi: *Apoc 5* Vicit Leo de tribu Juda. Et Diabolum: Adverſarius veſter Diabolus tamquam Leo rugiens, &c. Sic & alia plurima ſunt, cujus diverſitatis cauſa eſt multiplicitas proprietatum, ex quibus diverſitas ſimilitudinum, & repræſentationum oritur in figuris.

Secundo quantum ad proprietatem ex parte induſtriæ alienæ, ſubdit: *Quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria*. Secundum litteram ut dicit Beda: *Beda in Gloſſa in hunc locum tom. 5* Satum eſt genus menſuræ, juxta provinciæ Paleſtinæ modium & dimidium capiens.

Et nota quod per hanc mulierem intelligitur ſapientia divina vel Eccleſia, ut in Proverbiis: *Prov. 31* Mulierem fortem quis inveniet? &c. Farina autem ſunt fideles, qui teruntur inter duas molas, ſuperiorem ſcilicet & inferiorem, timorem videlicet & ſpem: *Deut. 24* Non accipies loco pignoris inferiorem & ſuperiorem molam. Ex qua farina fit unus panis quem Chriſtus in Corpus ſuum myſticum traiicit: *1 Cor. 10* Unus panis, & unum corpus multi ſumus.

Sed tria ſata ſunt tres differentiæ fidelium, in quibus Dei ſapientia dilectionum abſcondit in via, ſcilicet Boni prælati, Boni contemplativi, & Boni activi. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Tria ſata, tria genera hominum, Noe, Daniel, & Job, ut in Ezechiele: *Ezech. 14* Si fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job, ipſi juſtitia ſua liberabunt animas ſuas. Hæc ergo prima expoſitio magis ſecundum litteram conſonat.

Aliter etiam ac multipliciter exponit Beda in Gloſſa, *Beda in Gloſſa in hunc locum tom. 5* ut ex hoc appareat multiformis ſapientia Dei, quæ in myſterio abſcondita eſt.

Secundo per ſata tria intelliguntur tres modi diligendi Deum, ſed licet ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente. Unde Gloſſa Bedæ: *Gloſſ. Beda in hunc locum to. 5* Abſcondit Eccleſia fermentum dilectionis in farinæ ſata: Quia præcipit ut diligamus Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota virtute: *Deut. 6* Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. *Matt. 22* Et Matthæus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, B & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis univerſa lex pendet & prophetæ.

Tertio modo per ſata tria intelliguntur ſpiritus & anima & corpus, ex quibus homo conflatur. Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Ut ſpiritus & anima & corpus redacta in unum non diſcrepent inter ſe, ſecundum illud: *1 Theſ. 5* Integer ſpiritus veſter & anima & corpus ſine querela, in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti conſervetur.

Quarto modo per ſata tria intelliguntur tres animæ vires, quæ C reformantur charitate. Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Tres animæ vires in unum redigantur, ut in ratione poſſideamus prudentiam, in ira odium vitiorum, in cupiditate deſiderium virtutum, ſecundum illud: *Mich. 6* Indicabo tibi, o homo, quid ſit bonum, & quid Dominus requirat a te: Utique facere judicium, & diligere miſericordiam, & ſolicitum ambulare cum Deo tuo.

Quinto modo ſic ut charitas juncta ſit, & quodam modo immixta fidei Trinitatis, ut non tantum credat quis Deum unum, ſed etiam credendo tendat in eum. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Eccleſia fidem hominis in farinæ ſata tria miſcet, ideſt, creduli-

Digitized by Google

tati Patris & Filii & Spiritus ſan-A
1 Cor. 13 cti. Unde de charitate dicitur, quod omnia credit.

Sexto modo ſic. Per ſata tria triplex fructus, ad quem charitas ordinatur. Unde Gloſſa: Poſſunt in
Gloſſa in hunc locum tom. 5 his tribus ſatis illius Dominici ſeminis fructus intelligi, Trigeſimus ſcilicet, Sexageſimus, & Centeſimus, ideſt, Conjugatorum, Continentium, & Virginum. De quibus
Matt. 13 in Matthæo: Fructum affert, & facit aliud quidem centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud vero triceſimum.

Septimo per ſata tria farinæ poſſunt intelligi tres partes generis humani a tribus filiis Noe diſſeminatæ per univerſum orbem. De quibus in Geneſi: Hæ ſunt generatio-
Geneſ. 10 nes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japhet.

Octavo modo ſecundum Hilarium, per farinam intelligitur Scriptura. Per ſata, tres partes ſcripturæ, ſcilicet Moſaica, Prophetica, & Evangelica. Et in his abſcondit Dei ſapientia
Matt. 22 charitatem, quia: In his duobus mandatis univerſa lex pendet & prophetæ. Nono modo ſecundum
Amb. in cap. 13 Lucæ lib. 7 tom. 3 Ambroſium ſcilicet: Mulier, Eccleſia: Farina ejus, nos ſumus, quæ Dominum noſtrum Jeſum abſcondit, ut fermentum, in interioribus noſtris, donec eum calor cæleſtis ſapientiæ obducat.

Bernard. de conſider. ad Eug. lib. 5 to. 2 Decimo ſecundum Bernardum ſic: Mulier, Virgo Maria: Sata tria, triplex natura, ſeu ſubſtantia in una perſona Chriſti, ſcilicet caro, anima, & divinitas. Primum ſatum eſt antiquum, ſecundum eſt novum, ſed tertium eſt æternum. Hæc autem miſcuit per fermentum ſuæ fidei, & dilectionis. Unde Hugo: Quia amor in mente ejus ſingulariter ardebat, ideo in carne ejus miracula faciebat. In cujus figura di-
Geneſ. 18 citur in Geneſi: Feſtinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, Et ſic fecit beata Virgo. Quia ad verbum Angeli ſtatim conſenſit: Ecce, inquiens ancilla Domini, &c. Ex his ergo apparet quo modo de una re parvula Spiritus ſanctus varios intellectus exterius eduxit per ſanctos ſuos, ut ex hoc appareat multiformis ſapientia Dei, quæ ad modum mulieris fermentum in ſatis abſcondit. Nam ſicut dicit Dionyſius, Tota myſtica Theologia (quæ ſcilicet in myſtiſtico abſcondita eſt) conſiſtit in dilectione exceſſiva, ſecundum triplicem vim hierarchiarum, purgativam, illuminativam, & perfectivam.

Tertio quantum ad effectum ex parte utriuſque ſubdit: *Donec fermen-*
B *taretur totum*. Gloſſa: Tamdiu charitas in mente abſcondita creſcere debet, donec mentem totam in ſui perfectionem commutet, ut nihil præter Deum diligat. Sicut enim fermentum magis ac magis diffunditur, ſic & charitas Dei. Unde Gregorius: Numquam eſt amor Dei otioſus, operatur enim magna, ſi eſt. Si autem operari renuit: amor non eſt. Et Bernardus: Charitas aut proficit, aut deficit. Unde charitas numquam excidit, ſed totum ad modum fermenti & ignis in ſui naturam convertit. Unde: Totus mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet Dominus Deus ſuper eum
C in igne. Hic enim ignis & calor charitatis inchoatur in via, ſed totum cor occupat in Patria. Iſaias: Dixit Dominus cujus ignis eſt in Sion, & caminus in Hieruſalem. Unde ſicut a corde quod eſt in centro, manat vitalis calor in totum corpus, ſic a charitate perfecta omnes congregationes operum, virtutum calorem, & vigorem ſuſcipiunt, per quem tendant ſurſum. Et ſic dicitur in Matthæo: Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Sic ſi cor tuum fuerit calens, totum corpus tuum calefactum erit: ſi divinum, totus homo divinus per amorem deificum. Secundum illud Pſalmi: Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

Gloſſa in hunc locum tom. 5 — Gregorius in Evang. homil. 30 tom. 2 — Bernardus in ſerm. 26 ſuper Cant. tom. 2 — Exod. 19 — Iſa. 31 — Matt. 6 — Pſalm. 72

Et

Et ibat per civitates & caſtella, &c. Supra oſtendit ſine ceſſatione facienda eſſe bona opera, per manuductionem exempli naturalis. Hic oſtendit hoc ipſum per manifeſtationem divini decreti. Quod quidem manifeſtat dupliciter. Primo quoad ſeveritatem divinæ diſtrictionis in judicando: ſecundo quoad ſublimitatem divinæ diſpoſitionis in redimendo, ibi: *In ipſa die acceſſerunt quidam*. Severitas autem diſtrictionis in judicando oſtenditur tripliciter. Primo quantum ad difficultatem in merito: ſecundo quantum ad rigiditatem in judicio ibi: *Cum autem intraverit paterfamilias*. Tertio quantum ad calamitatem in ſupplicio, ibi: *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*. Difficultatem autem in merito oſtendit dupliciter. Exemplo ſcilicet in facto: & documento, in verbo. Primo igitur, quantum ad exemplum, quo oſtendit difficultatem ingrediendi in cælum, dicit; (Diviſio; Infra)

Et ibat per civitates & caſtella docens, & iter faciens in Hieruſalem. In hoc quod ibat & circuibat, patet quod ſine ceſſatione laborabat. Unde poterat dicere illud pſalmi; Pauper ſum ego, & in laboribus a juventute mea. Et exemplum aliis dabat ad laborandum: Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum. In hoc autem quod in Hieruſalem ibat, patet quod ad paſſionem currebat. Unde in Matthæo: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte. Et in hoc exemplum aliis dabat ad ſuſtinendum: quia ait Petrus: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus. Unde Jacobus: Exemplum accipite fratres, exitus mali, & longanimitatis, & laboris, & patientiæ per prophetas, qui locuti ſunt in nomine Domini, ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis. Ex hoc ergo exemplo (Pſalm. 87; Prov. 6; Matt. 20; 1 Pet. 2; Jac. 5)

A Domini, qui tantum laborem, & in fine paſſionem ſuſtinuit, apparet quod difficilis ſit aditus cæli. Unde infra: Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Et hinc eſt quod oportet per tribulationes intrare in cælum; Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. (Inf. 24; Act. 14)

Et nota quod in his verbis tria nobis inſinuantur exempla Domini, per quæ pervenit quis ad gloriam paradiſi, ſcilicet: Actio bona, prædicatio vera, & contemplatio tranquilla. Operatio inſinuatur in hoc: *Ibat per civitates & caſtella*. Prædicatio in hoc; *Ibat docens*. Contemplatio in hoc; B *Erat iter faciens in Hieruſalem*, quæ eſt viſio pacis per anagogiam; Hieruſalem, quæ ædificatur ut civitas, &c. Sequitur; Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini, &c. Primum horum ſpectat ad prudentiam, ſecundum ad intelligentiam, tertium autem ad ſapientiam. Vel primum ad bonitatem, ſecundum ad diſciplinam, tertium ad ſcientiam; Bonitatem & diſciplinam & ſcientiam doce me. (Pſalm. 121; Pſalm. 118)

Secundo quantum ad documentum in verbo, in quo reſpondens ad quæſtionem de paucitate ſalvandorum, ſubdit; *Ait autem illi quidam: Domine, ſi pauci ſunt qui ſalvantur?* Hoc quærit iſte, quia non C audierat divinam ſententiam, qua dicitur; Multi ſunt vocati, pauci vero electi, in cujus figura dicitur; Væ mihi, quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ. Vel ideo hanc quæſtionem faciebant, ut occaſionem daret docendi verbo, quod oſtendebat exemplo. Unde ſubdit; *Ipſe autem dixit ad illos, Contendite intrare per anguſtam portam.* Quam anguſta porta & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniunt eam! Porta iſta eſt Chriſtus ſecundum illud Joannis; Ego ſum oſtium. Similiter ipſe eſt via; Ego ſum via; & veritas, & vita; nemo venit ad patrem niſi per me. Hæc (Matt. 20; Mich. 7; Matt. 7; Joan. 10)

Digitized by Google

via arcta eſt, & porta anguſta, non propter parvitatem potentiæ, ſed propter arctitudinem modeſtiæ, & rectitudinem juſtitiæ: Unde Chryſoſtomus: Porta arcta, eſt Chriſtus, non poteſtatis parvitate, ſed humilitatis ratione. Chriſtus illos in ſe non recipit, niſi qui ſe exuerunt a peccatis, & depoſuerunt omnem ſarcinam mundi. Et propterea Matthæus ait: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in regnum cælorum. Ideo ergo porta cæli dicitur anguſta, quia niſi quis ſe redigat ad parvitatem & auſteritatem, non poteſt intrare. Et quia pauci ſunt tales, ideo ſubdit: *Quia multi, dico vobis, quærent intrare*. Gloſſa: Salutis & præmiorum amore provocati. *Et non potuerunt*, itineris aſperitate perterriti, quia non quærunt voluntate integra & plena. Nam volunt Chriſtum conſequi, & nolunt eum ſequi, ſecundum illud, vult & non vult piger. Unde Chryſoſtomus: Niſi ambulaverit quis per viam, non poterit pervenire ad Patriam. Si non fuiſti nec es in via juſtitiæ, & putas te cognoſcere Chriſtum, mentiris. Sicut qui audit mel eſſe dulce & non guſtat, nomen mellis ſcit, gratiam autem & ſaporem mellis ignorat. Unde pigri qui volunt & nolunt, intrare, non poſſunt. Similiter nec iſti qui volunt ſimul præſens ſæculum & Deum. De quibus Oſeas: In gregibus ſuis, & in armentis ſuis vadent ad quærendum Dominum, & invenient. Et de talibus dicitur: Nemo poteſt duobus Dominis ſervire. Subditur: Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ. Hi non vadunt recte in cœlum. Unde in libro Regum: Uſquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum: Si autem Baal, ſequimini illum. Quia impoſſibile eſt cum cupiditatibus terrenorum introire in regnum cœlorum, & difficile eſt has deponere, ideo oportet conari contra appetitum. Propterea dicit: *Contendite intrare per anguſtam portam*. Quaſi dicat impoſſibile eſt intrare cum deſideriis carnalibus, quæ multi quærunt. Sed vos ſaltem nitimini, deſideriis carnis calcatis, & charitatis ardore accenſi. Unde & Matthæus ait: A diebus Joannis Baptiſtæ uſque nunc regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nec obſtat illud quod ibidem dicitur: Jugum meum ſuave eſt, quia porta & via cæleſtis arcta eſt intrantibus, ſed dilatatur proficientibus, & ampla eſt pervenientibus. Pro primis dicebat Pſalmographus: Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras. Pro ſecundis: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum. Pro tertiis ibidem: In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus divitiis. Pro tribus his dicitur: Juſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectam diem. Et iterum ibidem: Duxi te per ſemitas æquitatis, quas cum ingreſſus fueris, non arctabuntur greſſus tui, & currens non habebis offendiculum.

Cum autem intraverit paterfamilias, &c. Poſtquam excitavit ad continue proficiendum in opere bono propter difficultatem in merito, hic ſecundo excitat ad hoc propter rigiditatem in futuro judicio, quam oſtendit dupliciter: videlicet, quia repellit ſupplicationem precum & allegationem rationum. Primo quantum ad repulſam ſupplicationis dicit: *Cum autem intraverit paterfamilias & clauſerit oſtium*, per judiciariam diſtrictionem. Quæ paratæ erant intraverunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt janua.

Et nota quod Chriſtus dicitur paterfamilias reſpectu juſtorum. Unde Matthæus: Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam: dicitur autem paterfamilias quia habet multam familiam. In cujus figuram: Fuit poſſeſſio Job ſeptem millia ovium,

Marginalia (left column): Chryſoſt. in opere imperf. Matt. 1 hom. 18 tom. 2 — Matt. 18 — Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 — Prov. 13 — Chryſoſt. in opere imperfect. Matt. ca. 7 homil. 18 tom. 2 — Oſee 5 — Matt. 6 — 3 Reg. 18

Marginalia (right column): Matt. 11 — Pſalm. 16 — Pſalm. 118 — Ibidem — Prov. 4 — Ibidem — Matt. 25 — Matt. 20 — Job 1

ovium, tria millia camelorum, A quingenta quoque juga boum, & quingentæ aſinæ, ac familia multa nimis. Et dicitur judex reſpectu malorum, quibus claudit oſtium miſericordiæ. Unde dicitur: Cavete ne forte decipiatur cor veſtrum, & recedatis a Domino, ſerviatiſque diis alienis, & adoretis eos: iratuſque Dominus claudat cælum, & pluviæ non deſcendant. Hæc porta aperta eſt per totum ſpatium viæ, ſed clauditur in fine: Ezechiel: Porta autem non claudetur uſque ad veſperam. Et adorabit populus terræ ad oſtium portæ illius in ſabbatis & in Kalendis coram Domino. Et quia ſubtractio miſericordiæ ducit hominem B in recognitionem propriæ miſeriæ, & hæc iterum ducit ad precum importunitatem. Ideo ſubdit: *Et incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium*, per ſeram pœnitudinem: Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis. Sequitur. Dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, &c. Et ad Hebræos: Non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquiſiſſet eam, *Dicentes, Domine aperi nobis* per importunam ſupplicationem. Noviſſime veniunt & reliquæ virgines dicentes, Domine Domine, aperi nobis. *Et reſpondens dicit vobis: Neſcio vos unde ſitis*, per C finalem reprobationem: Tunc invocabunt me, & non exaudiam: mane conſurgent, & non invenient me: eo quod exoſam habuerint diſciplinam, & timorem Domini non ſuſceperint. Unde etiam dicitur; Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cujuſquam precibus. Et nota quod Dominus dicitur neſcire nos, non quia non cognoſcat per ſimplicem notitiam, cum dicatur: Ipſe novit & decipientem, & eum qui decipitur. Et in Pſalmo: In libro tuo omnes ſcribentur. Sed quia non novit notitia approbationis, quia dicitur: Cognovit Dominus qui ſunt ejus. Ideo Job: Si abſorbuerit eum de

Deut. 11
Ezech. 46
Sap. 5
Heb. 12
Mat. 25
Prov. 1
Prov. 6
Job 12
Pſal. 138
2 Tim. 2
Job 9

loco ſuo, negabit eum, & dicet: Non novi te.

Secundo, quantum ad repulſionem allegationis rationum, ſubdit: *Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus*. Ecce allegatio familiaritatis in vita. *Et in plateis noſtris docuiſti*, quantum ad familiaritatem in doctrina. Vel poteſt primum referri ad miracula, quæ fecit Chriſtus inter Judæos, quando panes multiplicavit, & aquam in vinum convertit. Secundum ad documenta. Nam iſti viderant miracula, & audierant documenta. Unde Matthæus: Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Sic allegant notitiam Chriſti, quia cognoverunt ejus opera & miracula. Cognoverunt etiam verba & documenta. Tales erunt mali Chriſtiani in judicio. De quibus ad Titum: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Et quoniam parum valet allegatio cognitionis ſine imitatione operis, ideo ſubdit: *Et dicet vobis: Neſcio vos unde ſitis*. Chyſoſtomus: Imaginem meam non cognoſco in vobis. Non poteſtis meorum ſtipendia militum accipere, qui tyranni vexilla portaſtis. Hoc autem dicit Chryſoſtomus, non quantum ad imaginem Creationis, de qua in Pſalmo; In imagine pertranſit homo; ſed quantum ad imaginem recreationis, de qua Auguſtinus. Non novit eos Dominus, dum apud eos characterem fidei & dilectionis non invenit. Unde negatio notitiæ non reſpicit extraneitatem perſonarum, contra quam ipſi allegant familiaritatem, ſed ſolum diverſitatem morum, ſecundum illud Abacuc: Mundi ſunt oculi tui, Domine, ne videant malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris, ideo ſubdit; *Diſcedite a me omnes operarii iniquitatis*. Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Ratio autem hujus diſceſſionis eſt diſtan-

Joan. 6
Joan. 2
Mat. 11
Tit. 1
Chryſoſt. in opere imperfect. Matt. cap. 25 homil. 53 tom. 2
Pſalm. 38
Aug. ſuper Pſalm. 100 tom. 8
Abac. 1
Pſalm. 6
2 Cor. 6

Digitized by Google

tia inter juſtitiam & iniquitatem. Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? Quoniam ergo reprobi erunt injuſti & tenebroſi & viri Belial, Chriſtus autem judex erit juſtus: erit lux vera: erit ſine fine bonus: ideo compellet malos deſcendere in infernum per finale

Matt. 25 judicium, dicendo: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus. Quoniam ergo homo judicabitur non ſecundum magnitudinem cognitionis, ſed fortitudinem operis, continue intendendum eſt operibus bonis.

Rom. 2 Unde ad Romanos. Non auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur. Propter

Pſalm 61 quod in Pſalmo: Semel locutus eſt Deus, duo hæc audivi, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia, quia tu reddes unicuique juxta opera ſua.

Ibi erit fletus & ſtridor dentium: Hic jam tertio poſtquam excitavit ad continue proficiendum, oſtendendo difficultatem in merito, & rigiditatem in judicio: excitat ad hoc ipſum oſtendendo calamitatem in ſupplicio. Quod quidem facit dupliciter, ſcilicet ex conſideratione dejectionis propriæ, & conſideratione glorificationis alienæ. Primo igitur quantum ad conſiderationem dejectionis propriæ, dicit: *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*, quantum ſcilicet ad pœnam ſenſus. Et tangitur pœna caloris, ex qua fletus oculorum: & pœna frigoris, ex qua ſtridor oritur dentium. Ideo autem hæ duæ pœnæ corporales magis exprimuntur, ſive quia iſtæ duæ qualitates ſunt activæ & magis af-

Job. 24 flictivæ. Propter quod dicitur: Ad nimium calorem tranſeat ab aquis nivium. Sive quia dupliciter peccatur, in corpore ſcilicet per concupiſcentiam oculorum, & concupiſcentiam carnis. Unde in his pu-

Sap. 11 niuntur. Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Sive quia fletus venit ab interiori, & ſtridor dentium venit ab exteriori. Et ab his intelligitur univerſitas pœnarum maxime corporalium. Nota, inquit Beda, per fletum, qui eſt oculorum, & ſtridorem, qui eſt dentium, veram Reſurrectionem intelligi corporum impiorum. Hic autem fletus non erit reſolutionis humoris ſed per dolorem & gemitum. Vel, ſi erit, fiet mirabilis reſtitutio humoris, ſicut etiam mirabiliter in tantis cruciatibus habebunt corpora a ſpiritibus vegetari: Et quia pœna ſenſus conjuncta eſt pœnæ damni, quæ erit amiſſio ſocietatis ſanctorum in gloria paradiſi, ideo ſubdit: *Cum videritis Abraham, & Iſaac, & Jacob, & omnes prophetas in regno Dei*, ideſt, omnes Patriarchas & Prophetas. Quorum primi fuerunt exemplar vivendi in vita. Unde Joannes; Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Secundi in vita & doctrina; Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes. Vel Patriarchæ fuerunt illi quibus facta eſt promiſſio: Prophetæ illi per quos facta eſt promiſſionis promulgatio, ſecundum illud: Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui a ſæculo ſunt, prophetarum ejus, &c. Et tam iſti quam illi excitaverunt & vocaverunt ad regnum Dei intrandum, quod non intrabunt, ſed excludentur, qui ſunt filii carnis, & ſanctorum imitatores eſſe recuſaverunt, ideo ſubdit; *Vos autem expelli foras*. Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſervientes, & omnis qui amat & facit mendacium. In cujus figuram dicitur: Eiice ancillam hanc & filium ejus: non enim erit heres filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Quia dicitur. Servus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum.

Beda in Gloſſa in hunc locum tom. 5

Joan. 8

2 Pet. 1

Sup. 1

Apoc. 22

Geneſ. 21

Joan. 8

Secundo quantum ad conſiderationem glorificationis alienæ, ſubdit: *Et venient ab Oriente, & Occidente & Aquilone & Auſtro*, hoc eſt de univerſitate gentium ex omni parte mundi congregatarum.

Judæis

Judæis enim repulſis propter ſuam A carnalitatem, convocavit Dominus gentes tamquam filios Spirituales. Unde dicitur: Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere. Hæ oves congregatæ ſunt ab omni parte mundi per miniſterium Apoſtolorum, ſecundum illud Pſalmi: Omnes gentes, quaſcumque feciſti, venient & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum. Et Iſaias: Ab Oriente adducam ſemen tuum, & ab occidente congregabo te: Dicam Aquiloni, da: & Auſtro, noli prohibere. Ideo dicuntur de tam diſtantibus partibus convocari propter diverſitatem morum, a quibus B vocantur ad unitatem charitatis & felicitatis. Propter quod ſubdit: *Et accumbent in regno Dei*. Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defœcatæ. Et quia hoc erit ad confuſionem improborum & ad gloriam electorum, ideo ſubdit. *Et ecce ſunt noviſſimi, qui erant primi: & ſunt primi, qui erant noviſſimi*. Primi ſunt noviſſimi, propter ſuperbiam, & noviſſimi primi propter humilitatem. Quia dicitur; Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Quare hoc? Quia in Pſalmo dicitur; Excelſus Dominus, & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit. Exemplum hujus maxime apparet in duplici populo, ſcilicet Judæorum, qui ſunt excæcati, & gentilium, qui ſunt electi. Ad Romanos: Nolo enim vos ignorare fratres myſterium hoc, ut non ſitis vobis ipſis ſapientes, quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret. Exemplum etiam hujus apparet in Juda qui fuit Apoſtolus & damnatus: & in latrone qui fuit ſalvatus. Et exemplo hujus omnes excitantur ad timorem divinum, ſecundum illud: Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne ca-

Joan. 10

Pſal 85

Iſa 43

Iſa. 25

Luc 18

Pſal. 137

Rom. 11

Luc. 23

1 Cor. 10

dat. Ex hac ergo conſideratione futuri judicii inducimur ad inſiſtendum continue operibus bonis propter triplicem rationem præmiſſam. Primo quia difficile eſt in conſpectu Domini juſtificari, propter difficultatem in merito. Unde Pſalmus: Non intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. Et Petrus: Si juſtus vix ſalvabitur: impius & peccator ubi parebunt? Secundo quia impoſſibile eſt excuſari propter rigiditatem in judicio: Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem; oratio ejus erit execrabilis. Et Job: Non parcam ei, verbis potentibus, & ad deprecandum compoſitis. Tertio quia neceſſe habet tribulari propter calamitatem in ſupplicio; Qui non inventus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis. Et Matthæus dicit de eo, qui non habebat veſtem nuptialem: Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentium. Et propterea bonum eſt conſilium ſapientis; Quodcumque facere poteſt manus tua, inſtanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quo tu properas.

Concluſio.

Pſal. 142

1 Pet. 4

Prov. 28

Job 41

Apoc. 20

Mat. 22

Eccl. 9

In ipſa autem die, &c. Poſtquam C excitavit ad faciendum inceſſanter opera bona, propter ſeveritatem diſtrictionis in judicando, hic ſecundo excitat ad idem ipſum propter ſublimitatem diſpoſitionis in redimendo. Habet autem pars iſta partes duas, in quarum prima exprimitur ſublimitas diſpoſitionis divinæ in redemptione humani generis; in ſecunda vero in reprobatione plebis rebellis, ibi: *Hieruſalem, Hieruſalem &c.* Sublimitas autem divinæ diſpoſitionis in redimendo oſtenditur tripliciter, ſcilicet quia paſſio Chriſti ante tempus fuit fruſtra intentata. In tempore debito fuit a Chriſto voluntarie ſuſcepta. Ab æterno vero fuit infallibiliter præordinata. Primo igitur inſinuatur paſſio Chriſti ab

ab homine ante tempus fruſtra intentata, cum dicitur:

In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum dicentes illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Hic Herodes erat filius illius, qui volens infantulum Jeſum occidere ante tempus, interfecit pueros Bethleemitas, ſecundum quod dicitur: Tunc Herodes videns, quoniam illuſus eſſet a Magis, & cetera, mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem. Sic & iſte filius paterni ſceleris imitator, volebat eum occidere ante tempus, ſicut interfecerat præcurſorem ſuum. Sicut dicitur: Miſit Herodes, & decollavit Joannem in carcere. Sic etiam & nunc facere volebat Chriſto jam adulto, & inde nepos hoc facere voluit jam glorificato. Unde primus Herodes fuit malus, ſecundus pejor, tertius peſſimus. Et omnes perſecuti ſunt Chriſtum, ſed fruſtra. Quia dicitur in Pſalmo: Dominus diſſipat conſilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat conſilia principum. Et nota quod Phariſæi hoc nuntiabant Chriſto, ſive quod aliqui ex eis fortaſſis erant boni: ſive quia volebant Chriſtum deterrere, & a ſe repellere: ſive etiam quia volebant eum tentare, ſi ob timorem deſiſteret a prædicatione veritatis. Et illud etiam eſt magis credibile quia hoc conſueverunt facere. Unde Matthæus; Abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt ut caperent Jeſum in ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis, &c. Et nota hic ſecundum myſticum intellectum, Herodes interpretatur, in pellibus glorians, quod deſignat quemlibet ſuperbum & vane glorioſum, qui gloriatur in oſtentatione exteriorum operum & verborum. Et talis perſequitur Chriſtum naſcentem in Betlheem, quia naſcitur tamquam pauper: quia vane glorioſi conſueverunt perſequi pauperes Chriſti. Unde Bernardus: Patet quantum noceat iniqua poteſtas: quomodo caput impium ſubjectos quoſque ſuæ conformet impietati. Miſera plane civitas in qua regnat Herodes, quoniam Herodianæ participes erit malitiæ. Herodiana vero malitia eſt naſcentem velle extinguere religionem. Si quid ergo ad ſalutem pertinens, ſi quid religionis exoritur quicumque reſiſtit, naſcentem perſequitur Salvatorem.

Mat. 2
Mat. 14
Omnes qui vocati ſunt Herodes, mali fuerunt.
Pſal. 32
Mat. 22
Myſticus ſenſus Herodes.
Ber. ſer. 3 de Epiph. tom. 1

Secundo vero inſinuatur paſſio Chriſti, ut ab ipſo voluntarie ſuſcepta, cum dicitur: *Et ait illis, &c. & dicite vulpi illi.* Vulpem vocat Herodem propter malitiam & doloſitatem, quæ tamen ſapientiæ Chriſti non prævalet: Sapientiam non vincit malitia. Attingit ergo a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter. Et quia mors Chriſti non erat conſummanda ſecundum machinationem humanæ malitiæ, ſed ſecundum diſpoſitionem propriæ ſapientiæ & voluntatis ſuæ, ideo ſubdit: *Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie, & cras,* per miraculorum operationem. Qui pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos a diabolo. *Et tertia die conſummor,* per paſſionis perpeſſionem. In qua dixit Joannes: Conſummatum eſt. Et ad Hebræos: Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat: auctorem ſalutis eorum, per paſſionem conſummari. Unde per iſtos dies poſſent intelligi tres anni, in quibus Dominus prædicavit, & miracula fecit, & ita quod in ultimo voluntarie paſſus fuit, & ſecundum ſuam voluntatem. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Unde quando voluit, nemo eum lædere potuit, ſecundum illud Joannis; Nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus. Unde vulpina malitia machinari potuit mortem Chriſti, verumtamen non potuit perficere niſi quando ipſe voluit. De quo Iſaias: Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Et per hoc etiam

Sap. 8
Act. 10
Joan. 19
Heb. 2
Joan. 10
Joan. 7
Iſa. 53

Spiritualis ſenſus. etiam ſpiritualiter intelligitur quod A Chriſti Corpus myſticum non patitur ab impiis hæreticis, niſi ſecundum quod Deus diſponit, quos Chriſtus intelligi vult per Herodem, attribuens ei nomen & proprietatem vulpis.

Tertio inſinuatur Chriſti paſſio, ut ab æterno infallibiliter præordinata. Unde ſubjungitur: *Verumtamen oportet me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare*. Opportunitas illa non fuit ex compulſione, ſed ex ſuperna diſpoſitione ſecundum illud: Inf. 24 O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ, &c. Hoc enim Deus providerat, ſecundum quod dicitur: B Act. 2 Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemiſtis. Hoc etiam Prophetæ prædixerunt ſecundum quod dicitur: Ibidem. 3 Deus autem, qui prænuntiavit per os omnium ſuorum prophetarum pati Chriſtum ſuum, ſic implevit. Iſtam opportunitatem divinæ diſpoſitionis inſinuavit ipſe in paſſione ſua cum oravit, Mat. 26 ſicut dicitur: Pater mi: Si non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua. Et quia divina diſpoſitio non tantum præordinavit tempus, verum etiam locum, ideo ſubdit: *Qui non capit Prophetam perire extra Hieruſalem*. Non capit, ideſt, non convenit, non capit ſcriptura prophetalis. Vel non capit divina providentia. Propheta iſte per excellentiam Chriſtus eſt, qui cuncta futura prænoſcit, de quo Deut. 18 in Deuteronomio: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Sup. 7 Deus tuus. Et ſupra: Propheta magnus ſurrexit in nobis. Iſtum non convenit mori niſi in Hieruſalem ſecundum ſcripturas: Et quia illa erat civitas regalis, ſacerdotalis, & magiſtralis. Et Chriſtus erat ſummus rex, & magiſter, & ſacerdos. Et ideo non debebat mori niſi in Inf. 18 illo loco. Unde infra: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis: nam Prophetæ hoc univerſaliter prædixerunt, quod de Hieruſalem veniret lex nova. Unde Iſaias: Venite, & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob. Sequitur: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Et Zacharias: In die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Et nota quod Chriſtus in Hieruſalem condemnatus eſt, ſed extra portam paſſus. Unde ad Hebræos: Propter quod & Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Iſa. 2 Zach. 13 Heb. 13

Myſtice vero notandum eſt quod iſtud triduum, ſecundum diverſos expoſitores, exponitur tripliciter: Allegorice, Moraliter, & Anagogice. Myſticus ſenſus.

Allegorice ſic: Prima dies eſt lex naturæ: ſecunda eſt lex ſcripturæ & tertia eſt lex gratiæ: de quo Marcus: Miſereor ſuper turbam: quia ecce jam triduo ſuſtinent me, &c. Vel primus dies eſt paſſionis: ſecundus ſepulturæ: & tertius reſurrectionis. Et Joannes: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Vel prima dies, eſt decurſus C ſextæ ætatis: ſecunda, quies animarum: & tertia, reſurrectio corporum, quæ eſt in vitam. Vivificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Allegoricus ſenſus. Marc. 8 Joan. 2 Oſee. 6

Moraliter ſic, ut prima dies ſit compunctionis: Secunda confeſſionis: Et tertia ſatisfactionis. Deus Hebræorum vocat nos, ibimus viam trium dierum in ſolitudinem. Vel prima dies, eſt bona cogitatio. Secunda eſt, bona locutio. Et tertia bona operatio: Jonas, ſecundum tranſlationem ſeptuaginta: Adhuc tres dies, & Ninive ſubvertetur. Vel tres dies ſunt triplex votum religionis, ſcilicet caſtitatis, obedientiæ, & paupertatis. Tres adhuc dies ſunt in quibus recordabitur Pharao mi- Moralis ſenſus. Exod. 5 Jon. 3

Digitized by Google

ab homine ante tempus fruſtra inten- A tata, cum dicitur:

In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum dicentes illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Hic Herodes erat filius illius, qui volens infantulum Jeſum occidere ante tempus, interfecit pueros Bethleemitas, ſecundum quod dicitur:
Mat. 2 Tunc Herodes videns, quoniam illuſus eſſet a Magis, & cetera, mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem. Sic & iſte filius paterni ſceleris imitator, volebat eum occidere ante tempus, ſicut interfecerat præcurſorem ſuum. Sicut di-
Mat. 14 citur: Miſit Herodes, & decollavit Joannem in carcere. Sic etiam & B nunc facere volebat Chriſto jam adulto, & inde nepos hoc facere vo-
Omnes qui vocati ſunt Herodes, mali fuerunt. luit jam glorificato. Unde primus Herodes fuit malus, ſecundus pejor, tertius peſſimus. Et omnes perſecuti ſunt Chriſtum, ſed fruſtra. Quia
Pſal. 32 dicitur in Pſalmo: Dominus diſſipat conſilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat conſilia principum. Et nota quod Phariſæi hoc nuntiabant Chriſto, ſive quod aliqui ex eis fortaſſis erant boni: ſive quia volebant Chriſtum deterrere, & a ſe repellere: ſive etiam quia volebant eum tentare, ſi ob timorem deſiſteret a prædicatione veritatis. Et illud etiam C eſt magis credibile quia hoc conſueverunt facere. Unde Matthæus; A-
Mat. 22 beuntes Phariſæi, conſilium inierunt ut caperent Jeſum in ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum
Myſticus ſenſus. Herodes. Herodianis, &c. Et nota hic ſecundum myſticum intellectum, Herodes interpretatur, in pellibus glorians, quod deſignat quemlibet ſuperbum & vane glorioſum, qui gloriatur in oſtentatione exteriorum operum & verborum. Et talis perſequitur Chriſtum naſcentem in Betlheem, quia naſcitur tamquam pauper: quia vane glorioſi conſueverunt perſequi pauperes Chriſti. Unde Ber-
Ber. ſer. 3 de Epiph. tom. 1 nardus: Patet quantum noceat iniqua poteſtas: quomodo caput impium ſubjectos quoſque ſuæ conformet impietati. Miſera plane civitas in qua regnat Herodes, quoniam Herodianæ participes erit malitiæ. Herodiana vero malitia eſt naſcentem velle extinguere religionem. Si quid ergo ad ſalutem pertinens, ſi quid religionis exoritur quicumque reſiſtit, naſcentem perſequitur Salvatorem.

Secundo vero inſinuatur paſſio Chriſti, ut ab ipſo voluntarie ſuſcepta, cum dicitur: *Et ait illis, &c. & dicite vulpi illi.* Vulpem vocat Herodem propter malitiam & doloſitatem, quæ tamen ſapientiæ Chriſti non prævalet: Sapientiam non vincit malitia. Attingit ergo a fine Sap. 8 uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter. Et quia mors Chriſti non erat conſummanda ſecundum machinationem humanæ malitiæ, ſed ſecundum diſpoſitionem propriæ ſapientiæ & voluntatis ſuæ, ideo ſubdit: *Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie, & cras,* per miraculorum operationem. Qui pertran- Act. 10 ſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos a diabolo. *Et tertia die conſummor,* per paſſionis perpeſſionem. In qua dixit Joannes: Con- Joan. 19 ſummatum eſt. Et ad Hebræos: Heb. 2 Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat: auctorem ſalutis eorum, per paſſionem conſummari. Unde per iſtos dies poſſent intelligi tres anni, in quibus Dominus prædicavit, & miracula fecit, & ita quod in ultimo voluntarie paſſus fuit, & ſecundum ſuam voluntatem. Poteſtatem habeo Joan. 10 ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Unde quando voluit, nemo eum lædere potuit, ſecundum illud Joannis; Nemo miſit in illum manus, Joan. 7 quia nondum venerat hora ejus. Unde vulpina malitia machinari potuit mortem Chriſti, veruntamen non potuit perficere niſi quando ipſe voluit. De quo Iſaias: Oblatus Iſa. 53 eſt, quia ipſe voluit. Et per hoc

etiam

Digitized by Google

Spiritualis ſenſus. etiam ſpiritualiter intelligitur quod Chriſti Corpus myſticum non patitur ab impiis hæreticis, niſi ſecundum quod Deus diſponit, quos Chriſtus intelligi vult per Herodem, attribuens ei nomen & proprietatem vulpis.

Tertio inſinuatur Chriſti paſſio, ut ab æterno infallibiliter præordinata. Unde ſubjungitur: *Verumtamen oportet me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare*. Opportunitas illa non fuit ex compulſione, ſed ex ſuperna diſpoſitione ſecundum illud: Inf. 24 O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ, &c. Hoc enim Deus providerat, ſecundum quod dicitur: Act. 2 Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemiſtis. Hoc etiam Prophetæ prædixerunt ſecundum quod dicitur: Ibidem. 3 Deus autem, qui prænuntiavit per os omnium ſuorum prophetarum pati Chriſtum ſuum, ſic implevit. Iſtam opportunitatem divinæ diſpoſitionis inſinuavit ipſe in paſſione ſua cum oravit, Mat. 26 ſicut dicitur: Pater mi: Si non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua. Et quia divina diſpoſitio non tantum præordinavit tempus, verum etiam locum, ideo ſubdit: *Qui non capit Prophetam perire extra Hieruſalem*. Non capit, ideſt, non convenit, non capit ſcriptura prophetalis. Vel non capit divina providentia. Propheta iſte per excellentiam Chriſtus eſt, qui cuncta futura prænoſcit, de quo Deut. 18 in Deuteronomio: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Sup. 7 Deus tuus. Et ſupra: Propheta magnus ſurrexit in nobis. Iſtum non convenit mori niſi in Hieruſalem ſecundum ſcripturas: Et quia illa erat civitas regalis, ſacerdotalis, & magiſtralis. Et Chriſtus erat ſummus rex, & magiſter, & ſacerdos. Et ideo non debebat mori niſi in Inf. 18 illo loco. Unde infra: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſum-

A mabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis: nam Prophetæ hoc univerſaliter prædixerunt, quod de Hieruſalem veniret lex nova. Unde Iſaias: Venite, & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob. Iſa. 2 Sequitur: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Et Zacharias: In die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Zach. 13 Hieruſalem, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Et nota quod Chriſtus in Hieruſalem condemnatus eſt, ſed extra portam paſſus. Unde ad Hebræos: Propter quod & Heb. 13 Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. B

Myſtice vero notandum eſt quod Myſticus ſenſus. iſtud triduum, ſecundum diverſos expoſitores, exponitur tripliciter: Allegorice, Moraliter, & Anagogice.

Allegorice ſic: Prima dies eſt lex Allegoricus ſenſus. naturæ: ſecunda eſt lex ſcripturæ & tertia eſt lex gratiæ: de quo Marcus: Miſereor ſuper turbam: quia Marc. 8 ecce jam triduo ſuſtinent me, &c. Vel primus dies eſt paſſionis: ſecundus ſepulturæ: & tertius reſurrectionis. Et Joannes: Solvite templum Joan. 2 hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Vel prima dies, eſt decurſus C ſextæ ætatis: ſecunda, quies animarum: & tertia, reſurrectio corporum, quæ eſt in vitam. Vivificabit nos Oſee. 6 poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos.

Moraliter ſic, ut prima dies ſit Moralis ſenſus. compunctionis: Secunda confeſſionis: Et tertia ſatisfactionis. Deus Exod. 5 Hebræorum vocat nos, ibimus viam trium dierum in ſolitudinem. Vel prima dies, eſt bona cogitatio. Secunda eſt, bona locutio. Et tertia bona operatio: Jonas, ſecundum tranſlationem ſeptuaginta: Adhuc Jon. 3 tres dies, & Ninive ſubvertetur. Vel tres dies ſunt triplex votum religionis, ſcilicet caſtitatis, obedientiæ, & paupertatis. Tres adhuc dies ſunt in quibus recordabitur Pharao mi-

Digitized by Google

Geneſ. 40 niſterii tui, & reſtituet te in gradum priſtinum.

Anagogicus ſenſus. Anagogice ſic ut prima dies ſit purgatio: ſecunda illuminatio: & tertia perfectio. Sap. 2 Factum eſt poſt triduum invenerunt illum in templo: Vel, ut prima dies ſit contemplatio Dei in ſuo veſtigio: ſecunda ſit in imagine, ſive in ſpeculo, tertia, in ſeipſo. Num. 10 Arca fœderis Domini præcedebat eos per dies tres, providens caſtrorum locum. Vel prima dies ſit contemplatio ſubcæleſtis hierarchiæ. Secunda, cæleſtis. Et tertia, ſupercæleſtis. In prima eſt dæmoniorum ejectio. In ſecunda eſt ſanitatis perfectio. Sed in tertia, omnis boni conſummatio. Joſue 2 Et de hoc triduo dicitur quod exploratores pervenerunt ad montana, & manſerunt ibi per tres dies. Hæc arca Chriſtus eſt, qui in qualibet iſtarum hierarchiarum eſt hierarcha Altiſſimus & dux noſter, ut veniamus ad terram promiſſionis nobis repromiſſam. In cujus figuram dicit ſe per triduum ambulare: quia facit nos per hanc triplicem hierarchiam ſemper ſurſum aſcendere, niſi forte deſcendamus ad actiones. In cujus figuram dicitur: Gen. 28 Vidit Jacob in ſcala Angelos Dei aſcendentes, & deſcentes. Nullus vidit eos ſtantes. In quo ſignificatur quod ſemper in bono proficiendum eſt. Hoc eſt enim appropinquare ad ſupernam Hieruſalem, cui non appropinquamus paſſibus corporis, ſed affectibus cordis & mentis.

Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidit prophetas, &c. Poſtquam manifeſtavit ſublimitatem divinæ diſpoſitionis in redemptione humani generis: hic ſecundo manifeſtat in reprobatione plebis rebellis. Et primo inſinuat rebellionem, deinde obdurationem, & tertio deſertionem. Primo igitur quantum ad illius gentis rebellionem, dicit:

Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te. Hic accipitur continens pro contento: Act. 7 Dura cervice A & incircumciſi cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtiſtis, &c. Quem prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Unde habetur: Sanguinem innocentem fudit Manaſſes multum nimis, donec impleretur Hieruſalem uſque ad os. 4 Reg. 21 Et hoc faciebant, qui habebant odio veritatem, juxta illud: Amos: Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfecte abominati ſunt. Amos. 5 Et hoc erat, quia nolebant argui. Joan 3 Qui enim male agit, odit lucem & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus. Dicitur etiam: Fili hominis, mitto ego te ad filios Iſrael, ad gentes apoſtatrices, Ezech. 2 B quæ receſſerunt a me, ipſi & patres eorum prævaricati ſunt pactum meum uſque ad diem hanc. Et filii dura facie, & indomabili corde ſunt, ad quos ego mitto te. Et hoc ſignificat ipſa lapidatio.

Secundo quantum ad illius gentis obdurationem, ſubdit: *Quoties volui congregare filius tuos, quemadmodum avis nidum ſuum ſub pennis, & noluiſti?* In quo nimia eorum apparet obduratio, quæ tanta benignitate noluit emolliri. Chriſtus autem comparavit ſe avi in communi, quia proprietatem multiplicem habet avis.

C Quantum ad ſuperabundantiam pietatis comparatur gallinæ in converſatione. Gallinæ proprietas. Quia gallina in ſua pietate & vigilantia movetur ad pullos, & eos congregat, & eos alis defendit contra rapacitatem Milvi. Sic & Chriſtus fecit quamdiu in carne fuit. Ideo Matthæus dicit: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Mat. 23

Comparatur etiam Pellicano in paſſione: Pellicani proprietas. quia pellicanus fertur pullos ſuos occiſos triduo lugere, & poſt, roſtro ſanguinem ſuum fundere, & ſic verificare. Hoc modo Chriſtus ter flevit pro ſalute humani generis: Joan. 11 Primo ſuper Lazarum: Infra 19

Se-

Digitized by Google

Inf. 19 Heb. 5 Secundo ſuper Hieruſalem: Tertio in cruce: Et poſt ſanguinem ſuum fudit, de quo & nos vivificavit. Pſal. 101 Unde in Pſalmo: Similis factus ſum Pellicano ſolitudinis.

Aquilæ proprietas. Tertio comparatur Aquilæ in reſurrectione & aſcenſione, quæ pullos excitat, ut ſurſum tendant, & in Solem aſpiciant, & in ſublimia volent. Et ut hoc poſſint, lambunt Job. 39 ejus ſanguinem. Unde Job: Numquid ad præceptum tuum elevabitur Aquila, & in arduis ponet nidum ſuum? In petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur, atque inacceſſis rupibus. Inde contemplatur eſcam, & de longe oculi ejus proſpiciunt. Pulli ejus lambunt ſanguinem: & ubicumque cadaver fuerit, ſtatim adeſt. Hæc autem avis, licet dura ſit extraneis, valde tamen intenta eſt providentiæ ſuæ prolis. Propter quod merito aſſimilatur ei Chriſtus Redemptor noſter. Unde Deut. 32 dicitur: Circumduxit eum, & docuit, & cuſtodivit quaſi pupillam oculi ſui. Sicut Aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis. Hanc benignitatem recuſare, eſt ſummæ obdurationis & perfidiæ. Propter quod Iſaias: Væ Iſa. 1 genti peccatrici, populo gravi iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis: Dereliquerunt Dominum, blaſphemaverunt ſanctum Iſrael, abalienati ſunt retrorſum.

Tertio quantum ad illius gentis deſertionem ſubdit: *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta*: Terra veſtra deſerta, civitates veſtræ ſuccenIſa. 1 ſæ ſunt igni, ſubdit: Et derelinquetur filia Sion, ut umbraculum in vinea, & ſicut tugurium in cucumerario, & ſicut civitas, quæ vaſtatur. Et quoniam ſicut obdurationi conjungitur deſertio, ita devotioni juncta eſt viſitatio, ideo ſubditur: *Dico vobis: Quia non videbitis me donec veniat, cum dicetis: Benedictus qui venit in nomine Domini*. BenediPſal. 117 ctus qui venit in nomine Domini.

A Sequitur: Deus Dominus, & illuxit nobis. Iſtud autem referri poteſt ad viſionem fidei, qua non videt niſi qui credit eum verum hominem, & verum Deum: Dixi Dominus cæco nato: Tu credis in filium Dei? Joan. 9 Reſpondit ille, & dixit; Quis eſt Domine, ut credam in eum? Et dixit ei Jeſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt. At ille ait: Credo Domine: Et procidens adoravit eum. Poteſt etiam referri ad viſionem ſpeciei, ad quam non pervenit, niſi qui benedicit vita & lingua: Tollatur impius ne Iſa. 26 videat gloriam Dei, ſecundum aliam translationem. Secundum autem noB ſtram dicitur: In terra ſanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini. Et nota quod ſecundum quod exponit Gloſſa, loquitur Gloſſa in hunc locum hic de viſione in judicio, quia poſt ton. 5 viſionem Chriſti in humilitate, non expectatur niſi viſio in majeſtate. Et hæc erit duplex, divinitatis & humanitatis. Divinitatis, & hæc erit bonorum ſolummodo, quia habebit gaudium adjunctum maximum. Job: Job. 33 Videbit faciem ejus in nubilo, & reddet homini juſtitiam ſuam. Iſaias: Regem in decore ſuo videbunt. Iſa. 33 Alia eſt viſio humanitatis, & hæc erit omnibus communis. Omnes enim certitudinaliter videbunt potentiam & dominium Chriſti; Ecce Apoc. 1 C venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Vult ergo Dominus dicere quod ille populus Judaicus non videbit Chriſtum ad ſuam ſalutem, niſi convertatur ad fidem ipſius & laudem, quod tandem expectatur in finali tempore poſt gentium plenitudinem. Unde Paulus; Cæcitas Rom. 11 ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret. Et Iſaias clamat pro Iſrael: Si fuerit nume- Rom. 9 rus filiorum Iſrael tamquam arena maris, reliquiæ ſalvæ fient. Et in hoc manifeſte apparet magnitudo diſpenſationis divinæ. Propter quam exclamat Apoſtolus: O altitudo di- Rom. 11

vi.

Digitized by Google

vitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus.

CAPUT XIV.

ET *factum eſt cum introiſſet*, *&c.* Supra confutavit calumniantes Chriſti miracula in concilio: hic aperte confutat eos in convivio. In his enim duobus locis conſueverunt potiſſime fieri detractiones & obſervationes ſcilicet in conciliis, & in conviviis. Dividitur autem pars iſta, quæ continet præſens capitulum, in tres partes. In quarum prima confutat Phariſæos obſervantes: In ſecunda informat convivas diſcumbentes, ibi: *Dicebat autem & ad invitatos*. In tertia vero erudit turbas ſubſequentes, ibi: *Ibant autem & turbæ multæ cum eo*. Circa autem confutationem obſervantium hoc ordine procedit. Primo ponitur obſervatio Phariſæorum: Secundo adjungitur detectio obſervatorum, ibi: *Et ecce homo quidam hydropicus*. Tertio detractorum confutatio, ibi: *Ipſe vero apprehenſum ſanavit eum*. Obſervatio autem Phariſæorum, qua obſervabant Chriſtum, deſcribitur quantum ad duo, ſcilicet quantum ad benignitatem Chriſti, & Phariſæorum malignitatem. Quantum ergo ad Chriſti benignitatem, dicit;

Et factum eſt cum introiſſet Jeſus in domum cujuſdam principis Phariſæorum ſabbato manducare panem. In quo apparet mira Chriſti benignitas. Magna in hoc, quod converſabatur cum hominibus mortalibus cum eſſet Deus: Hic eſt Deus noſter, & (Baruc. 3) non æſtimabitur alius adverſus eum, ſubditur: Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Major quidem, quia converſabatur cum ſuis perſecutoribus. Unde impletum eſt in eo illud Ezechielis: (Ezech. 2) Filii hominis increduli, & ſubverſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Sed maxima benignitas, quia converſabatur uſque ad familiare contubernium, ut impleatur illud; Ecce ſto ad oſtium, & (Apoc. 3) pulſo. *Subditur:* Si quis aperuerit mihi januam intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. In hoc ergo quod intravit domum alienam, commendatur Chriſti humilitas. In hoc quod in domum Phariſæi, charitas. In hoc quod manducavit panem alienum, ipſius Chriſti paupertas. Et in his oſtenditur ſumma benignitas, quia Altiſſimus voluit pro nobis humiliari: juſtiſſimus cum impiis converſari: ditiſſimus inter homines pauper fieri, unde dicitur: Scitis gratiam Domini (2. Cor. 8) noſtri Jeſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cum eſſet dives, ut illius inopia vos divites eſſetis.

Secundo autem quantum ad obſervantium malignitatem ſubdit: *Et ipſi obſervabant eum*. Non dicit Evangeliſta in quo, ut inſinuet quod obſervabant & verba & miracula. Et obſervabant ad comprehendendum & arguendum. Cœperunt Phariſæi & (Sup. 11) legiſperiti graviter inſiſtere, & os ejus opprimere de multis, inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere ex ore ejus, ut accuſarent eum. Unde Joannes: Si me perſecuti ſunt, (Joan. 15) & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt. Obſervabant etiam miracula, (Marc. 3) ſecundum quod dicitur: Obſervabant eum ſi ſabbatis curaret, ut accuſarent eum. Unde hæc obſervatio procedebat ex malitia inſidiante, contra quod dicitur: Ne inſidieris, (Prov. 24) & quæras impietatem in domo juſti, neque vaſtes requiem ejus. Sed quia difficillimum eſt homini malitioſo declinare proximi obſervationem, ideo dicitur: Ne comedas (Prov. 23) cum homine invido, & ne deſideres cibos ejus, quoniam in ſimilitudinem arioli & conjectoris æſtimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi: mens ejus non eſt tecum. Cibos quos comederas, evomes: & perdes pulchros ſermones tuos.

Et ecce homo quidam hydropicus:

Poſt

Poſt deſcriptam obſervationem Phariſæorum, hic ſecundo deſcribit detectionem obſervatorum. Circa quam introducuntur tria, ſcilicet ægritudo ad detectionem diſponens, quæſtio detegens, ſimulatio tegens. Primo ergo quantum ad ægritudinem diſponentem, & ad obſervatorum detectionem, dicit:

Ecce homo quidam hydropicus, erat ante illum. Ad litteram, hic hydropicus ſua infirmitate manifeſta & gravi, viam præbebat ad confutandam, & detegendam Judæorum perfidiam. Et quoniam tempus & locus ſe offerebant, ideo dicit: *Et ecce.* Quaſi Dominus tunc adduxiſſet eum in medium. Unde Eccleſiaſticus: Opera omnis carnis coram illo, & non eſt quidquam abſconditum ab oculis ejus. A ſæculo uſque in ſæculum reſpicit, & nihil eſt mirabile in conſpectu ejus. Septies enim cadet juſtus, & reſurget: impii autem corruent in malum. Non eſt dicere: quid eſt hoc, aut quid eſt illud, omnia enim in tempore ſuo quærentur: Et poſt: Omnia opera Domini bona, & omne opus hora ſua ſubminiſtravit. Unde hæc ægritudo corporalis valebat ad impugnandam & expurgandam ægritudinem ſpiritualem, quia directe erat illi contraria. Nam hic homo hydropicus erat ante Jeſum ad miſericordiam implorandam, quam Phariſæi impugnabant. Implorabat namque miſericordiam Dei, quia erat homo. Nam dicitur: Miſericordia Dei ſuper omnem carnem. Et quia homo infirmus, ſecundum illud Eccleſiaſtici: Eſt homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate, & oculus Dei reſpexit illum in bono. Et quia etiam ante illum erat, quia tales recurrunt ad Deum, & talibus condeſcendit Deus: Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo, Dominus de cælo in terram aſpexit. Ut audiret gemitus compeditorum, ut ſolveret filios interemptorum, &c.

Eccl. 39

Ibid.

Eccl. 18

Eccl. 11

Pſal. 101

Secundo quantum ad quæſtionem detegentem, ſubdit: *Et reſpondens Jeſus dixit ad Legiſperitos & Phariſæos.* Signanter dicit, *reſpondens*, cum nullus prius aliquis quæreret, quia reſpondebat ad eorum cogitationes, quas videbat & audiebat ſecundum illud Matthæi: Cum vidiſſet Jeſus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Unde Gloſſa: Reſpondet Jeſus inſidioſis obſervatoribus, quia dixit Sapiens: Auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abſconditur. Et ideo reſpondet cogitationibus movendo illam quæſtionem quam & ipſi cogitabant, cum ſubdit: *Dicens: Si licet ſabbato curare?* Hanc quæſtionem leguntur Phariſæi Domino feciſſe ſicut legitur: Interrogabant eum, dicentes: Si licet Sabbatis curare? ut accuſarent eum. Sed Matthæus expreſſit illorum cogitatus verbo. Lucas non exprimit verbo. Hoc quærebat Dominus ab eis: quia ipſi fatebantur ſe legis peritos. Unde Gloſſa: A legiſperitis judicium legis quærit. Propter quod dicitur: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent de ore ejus. Et Gloſſa ibidem: Si ſacerdos de lege interrogatur, doceat: alioquin fruſtra jactat dignitatem, cujus non exhibet operationem.

Mat. 9

Gloſ. interlin. in hunc locum. t. 5

Sap. 1

Mat. 12

Gloſ. interlin. in hunc locum t. 5

Malac. 2

Tertio quantum ad ſimulationem tegentem, ſubdit: *At illi tacuerunt.* Ideo tacuerunt, quia videntes ſe deprehenſos & detectos, timebant ſuam reſponſionem confundi. Unde Gloſſa Bedæ: Merito tacent, qui contra ſe dictum quidquid dixerint, vident. Si enim licet, cur obſervant? Si non licet, cur pecora curant? Unde ipſi tacendo ſimulabant ignorantiam, ut cooperirent malitiam. Simile habetur in Matthæo: Ubi cum quæſiſſet Dominus de baptiſmo Joannis unde erat, noluerunt reſpondere, ne convincerentur de incredulitate. Unde poterat de iſtis dici illud Eccleſiaſtici: O præſumptio nequiſſima, unde creata es cooperire aridam malitia, & doloſitate illius? Quando autem iſtis defici-

Gloſ. Beda in hunc locum t. 6

Mat. 21

Eccli. 37

Digitized by Google

ciebant folia verborum, recurrebant ad ignorantiæ tenebras, & defectum verborum, unde tacebant non ex prudentia, ſed ex ignorantia, quæ habet adjunctam malitiam. Unde Eccl. 20 Eccleſiaſticus: Eſt tacens, non habens ſenſum loquelæ: & eſt tacens, ſciens tempus apti temporis.

Ipſe vero apprehenſum ſanavit, &c. Poſt detectionem obſervatorum, ſubditur hic confutatio detectorum: quam deſcribit Evangeliſta, ſcilicet quantum ad magnificentiam facti, cum dicit:

Ipſe vero apprehenſum ſanavit eum, ac dimiſit: In hoc quod apprehendit, apparet ejus humilitas; quia non dedignatur tangere infirmitates ad docendam humilitatem. Propter quod dicit Apoſtolus: Nuſquam An- Heb. 2 gelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ. In hoc quod ſanavit, apparet virtuoſitas. Unde ſupra. Virtus de Sup. 9 illo exibat, & ſanabat omnes. In hoc quod dimiſit, ſcilicet abire liberum, apparet liberalitas. Non enim redegit in ſervitutem, propter collatum beneficium, ſed dimiſit abire liberum. Gloſſa: Dimiſit eum Gloſ. inter. lin. in hunc locum t. 5 corporaliter abire ſanatum, ut ſe transferret ad ſalutem animarum. Sup. 8 Unde ſupra: Ad illum dæmoniacum quem ſanaverat, dixit: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus: Ac per hoc Chriſtus in modo faciendi illud miraculum, per humilitatem, confutat Judæorum ſuperbiam: per virtutem, eorum deſidiam: per liberalitatem & benignitatem, eorum perfidiam, cum ipſi nec dignarentur tangere, nec poſſent curare, nec vellent liberare.

Secundo quantum ad efficaciam verbi, ſubdit; *Et reſpondens ad illos dixit*: *Cujus veſtrum aſinus, aut bos in puteum cadet*, ſcilicet per caſualem eventum, quia hæc temporalium poſſeſſio multis modis poteſt periclitari, & amitti: Aliquando.

Ab interiori: per propriam mortem, ſicut tota die videmus.

Ab exteriori, per alienam tyrannidem, Sicut Job: Boves arabant, Job. 1 A & aſinæ paſcebantur, &c. Et irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia.

A ſuperiori, per peſtilentiam: Exod. 9 Ecce manus mea erit ſuper agros tuos, & ſuper equos, & aſinos, & camelos, & oves, & boves peſtis valde gravis.

Ab inferiori, per ruinam, ſicut hic. Unde non ſunt hæc multum amanda, quæ poſſunt tot modis amitti.

Et tamen iſtas poſſeſſiones diligebant multum Phariſæi. Unde Gloſ- Gloſ. inter. lin. in hunc locum t. 5 ſa; Omnes in hac avaritia ſimiles eſtis. Amor enim bovis & aſini faciebat eos non curare de obſervantia ſabbati, ideo dicit: *Et non continuo extrahet illum die ſabbati?* Per B velocem ſuccurſum. Gloſſa: Non Gloſ. inter. lin. in hunc locum t. 5 animali, ſed ſuæ avaritiæ conſulens. Et hoc quidem reputabant ſe facere ſine offenſione legis. Si ergo ſalus homini præferenda eſt saluti aſini, & bovis: manifeſtum eſt in curatione hominis ſabbatum non ſolvi. Et eſt argumentum a majori. Magis enim videtur quod ſabbatum debeat ſolvi per opus magis ſervile, quia dicitur; Omne opus ſervile non Lev. 23 facietis in eo: ſed magis eſt ſervile opus, eruere aſinum aut bovem, quam ſanare hominem. Si ergo ille non ſolvit ſabbatum, qui bovem de fovea extrahit, multo fortius nec ille qui hominem ſanat. Nam ſi opus C avaritiæ non ſolvit, ergo nec opus miſericordiæ, cum opus avaritiæ ſit ſervitutis, opus miſericordiæ libertatis.

Tertio quantum ad evidentiam ſigni, ſubdit: *Et non poterant ad hæc reſpondere illi*. Gloſſa, convicti. Tunc enim eſt evidens ſignum quod homo ſit convictus, quando deficit via aliqua ad fugiendum. Nec mirum ſi non poterant reſpondere ſapientiæ Chriſti, cum nec ſapientiſſimi poſſent reſiſtere ejus diſcipulis. Unde infra: Ego dabo vobis os & Inf. 21 ſapientiam, cui non poterunt contradicere, & reſiſtere omnes adverſarii veſtri. Et hoc impletum eſt in Stephano, de quo dicitur: Surrexe- Act. 6 runt autem quidam de Synagoga,

quæ

Digitized by Google

quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant a Cilicia, & Aſia diſputantes cum Stephano: & non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui, qui loquebatur.

Spiritualis ſenſus. His autem ſecundum litteram declaratis, tria nobis conſideranda occurrunt ſecundum ſpiritualem intelligentiam: quæ ſecundum ſanctos elici poſſent ex verbis præmiſſis. Primum eſt morbus hydropis, cujus, proprium eſt, ſicut dicit Gloſſa *(Gloſ. in hunc locum tom. 5)*: quod quanto plus bibit, tanto plus ſitit. Et in hoc deſignat omnem concupiſcentiam, quæ numquam ſatiari poteſt, & maxime avaritiæ, ſecundum illud: Ignis numquam dicit, ſufficit *(Prov. 30)*. B Unde notandum quod ſecundum expoſitores, ſeptem ſunt accidentia hydropiſis. Primum eſt tumor corporis. Et per hoc ſuperbia intelligitur: Cunctus populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbia *(Deut. 17)*. Secundum eſt, compreſſio ſpiritualium. Et in hoc intelligitur invidia, quæ ſpiritualia comprimit. Putredo oſſium, invidia *(Prov. 14)*. Tertium eſt, fœtor anhelitus, per quod intelligitur iracundia, quæ facit prorumpere in verba contumelioſa. Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant *(Pſal. 13)*. Quartum eſt, pigrities pedum. Per quod intelligitur Accidia: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri *(Tit. 1)*. C Et ſapiens: Pedes eorum pigri ad ambulandum *(Sap. 15)*. Quintum eſt, ſitis in appetitu. Per quod avaritia intelligitur; Terra quæ non ſatiatur aqua *(Prov. 30)*, ideſt, homo terrenus temporali opulentia. Et Eccleſiaſtes: Avarus non implebitur pecunia *(Eccl. 5)*. Sextum, eſt inflatio genitalium. Per quod Luxuria deſignatur. Unde Pſalmus: Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne mea *(Pſal. 37)*. Septimum eſt, infectio cutis, vel partium exteriorum. In quo intelligitur Gula, quæ tota eſt circa cutem curanda: Quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſionem ipſorum, qui terrena ſapiunt *(Phil. 3)*.

A Secundum ergo quod conſiderare debemus, eſt opus virtutis, in quo intelligitur curatio ſpiritualis ægritudinis. Circa quod tria dicuntur, ſc. *Apprehendit, Sanavit, Dimiſit*. Apprehendit, ſc. per infuſionem gratiæ: Ego Dominus vocavi te in juſtitia, apprehendi manum tuam, & ſervavi te *(Iſa. 42)*. Et Pſ. Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, &c. *(Pſal. 143)* Sanavit autem, per expiationem culpæ. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas *(Pſal. 102)*. Et Matth. Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum *(Mat. 1)*. Dimiſit vero per relaxationem pœnæ: Miſertus autem Dominus ſervi illius, dimiſit illum, & debitum dimiſit ei *(Mat. 18)*. Et hoc petimus in oratione Dominica: Dimitte nobis debita noſtra, &c. *(Mat. 6)*

Tertium autem quod conſiderandum eſt, eſt inſtructionis exemplum, in quo ſimilitudinem ponit de bove, & aſino ruentibus in puteum, qui in ſabbato extrahuntur. Per bovem & aſinum intelligitur uterque populus, ſcilicet Gentilis, & Judaicus, ſecundum illud: Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui *(Iſa. 1)*. Nam ſic exponit Gregorius ut per bovem & aſinum intelligitur vir ſapiens, & ſtultus *(Greg. lib. 42. Job c. 35 tom. 1)*. Unde Gloſſa ſuper illud Deuteronomii: Non arabis in bove ſimul & aſino *(Deut. 22)*, ideſt, fatuum ſapienti in prædicatione non ſociabis, ut æquali poteſtate verbum Dei annuntient. Hi ergo cadunt in puteum concupiſcentiæ per originale peccatum, & deinde in lymbum infernalem. Et hoc univerſaliter ante Chriſti adventum. Propter quod dicitur: Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, neque urgeat ſuper me puteus os ſuum *(Pſal. 68)*: Hinc ergo Chriſtus extrahit die ſabbati, ideſt ſeptima die, quæ eſt dies ſepulturæ Chriſti, in qua quies incipit animarum, ſecundum illud Zachariæ *(Zach. 9)*. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.

Dicebat autem ad invitatos, &c. Poſtquam confutavit obſervantes. Hic ſecundo informat convivantes. Dividitur autem hæc pars in tres, ſecundum triplicem informationem. Primo namque informat invitatos ad convivium nuptiale. Secundo informat invitantes ad convivium familiare, ibi *Dicebat autem & ei qui ſe invitavit*. Tertio informat invitandos ad convivium æternale, ibi: *Homo quidam fecit cœnam magnam*, &c. Primum horum reſpicit convivium gratiæ. Secundum naturæ. Tertium gloriæ. Primum ſacramentale. Secundum materiale. Tertium æternale & ſpirituale. Informans igitur invitaos ad convivium nuptiale, per quod intelligitur ſtatus præſentis Eccleſiæ, primo vituperat vanitatem, & arrogantiam. Secundo commendat humilitatem & reverentiam, ibi: *Sed cum vocatus fueris*. In vituperando autem arrogantiam tria introducuntur, ſcilicet occaſio introducens parabolam. Perſuaſio reprehendens ſuperbiam. Et ratio explicans verecundiam. Primo igitur quantum ad occaſionem introducentem parabolam dicit:

Dicebat autem & ad invitatos parabolam. Gloſſa: Parabolam aliud myſtice ſignificantem. Quia enim aliquis poſſet illud Domini documentum referre ad iſtas nuptias carnales: ideo ipſe Evangeliſta dirigens intellectum expoſitoris, vult illud parabolice intelligi. Hic enim in docendo erat modus Domini Salvatoris ſecundum illud Pſalmi: Aperiam in parabolis os meum: loquar propoſitiones ab initio, & cetera. Et quia parabola non habet gratiam niſi dicatur ſuo tempore, ſecundum illud Eccleſiaſtici: Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore ſuo. Et econtrario: Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo. Ideo additur opportunitas loci, & temporis ad inductionem hujus parabolæ de convivio nuptiali, cum ſubdit: *Intendens quo modo*

Gloſ. interlin. in hunc locum to. 5

Pſal. 77

Eccl. 20

Prov. 25

A *primos accubitus eligerent*, more ſcilicet ſuperborum, qui quidem mos erat Phariſæis: Amant enim primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Et hoc in ſignum honoris, ſecundum illud: Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus. Primum enim & ſummum conjuncta ſunt. Et ſuperbia & ambitio, inordinatus appetitus eſt ſuperioritatis & prioritatis. Unde hujuſmodi quærunt ſuperbi, qui ab aliis cupiunt honorari. Exemplo Saul: Nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Jſrael.

Mat. 23

Job 29

1 Reg. 15

B Secundo vero, quantum ad perſuaſionem reprehendentem ſuperbiam, ſubdit. *Dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco*. Licet autem iſtud poſſet intelligi de carnalibus nuptiis, tamen textus ipſe ſequens, & expoſitores volunt intelligi de nuptiis ſpiritualibus. Unde Gloſſa: Cum per gratiam fidei vocatus a prædicatore, membris Eccleſiæ te junxeris: non te de meritis gloriando, quaſi ceteris ſis ſublimior, extollas. Nuptiæ autem iſtæ non ſunt quæcumque, ſed nuptiæ agni, de quibus dicitur: Venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit ſe. Has nuptias fecit Deus pater ſecundum quod C dicitur: Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. Hæ nuptiæ celebratæ ſunt in thalamo uteri Virginalis: In Sole poſuit tabernaculum ſuum. Et ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Ibi conſummatum eſt matrimonium inter divinam & humanam naturam, & inter Chriſtum & Eccleſiam, per conſequens, ſecundum illud quod Apoſtolus de matrimonio dicit: Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Convivium in his nuptiis eſt in ſuſceptione ſacramentorum Eccleſiæ, & documentorum ſacræ ſcripturæ: Sapientia ædificavit ſibi domum, ex-

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Apoc. 19

Mat. 22

Pſal. 18

Eph. 5

Prov. 9

excidit columnas ſeptem. Immolavit victimas ſuas, miſcuit vinum, & poſuit menſam ſuam. Miſit ancillas ſuas, ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis, &c. Ad hoc convivium vocantur omnes qui vocantur ad finem per veritatis prædicationem: Miſit ſervos ſuos vocare invitatos ad nuptias. Sic invitati diſcumbunt, & manducant per divinorum verborum, & myſticorum perſcrutationem & ruminationem. In cujus ſignum cibus ille cæleſtis vocatus eſt manhu: Quod interpretatur: Quid eſt hoc? Quia oportet intelligere, quæ ſuſcipiant. Unde & in Levitico dicitur quod animal quod non ruminat, immundum eſt. In primo autem loco diſcumbit, qui aliis præfertur, ſive in officio dignitatis, ſive in privilegiis ſanctitatis, ſive in magiſterio veritatis. Et ad hoc non debet quis ex ſeipſo conſcendere, quia dicitur: Nec quiſquam ſumit ſibi honorem: ſed qui vocatur a Deo: quemadmodum & Aaron. Et ideo Eccleſiaſticus: Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne forte elidatur virtus tua. Nec etiam coram aliis: Unde ſubditur: In veſtitu ne glorieris unquam, nec in die honoris tui extollaris.

Mat. 22 · Manhu. · Exo. 16 · Lev. 11 · Heb. 5 · Eccl. 6 · Eccl. 11

Tertio autem quantum ad rationem explicantem verecundiam, ſubdit: *Ne forte honoratior te ſit invitatus ab illo.* Et propter gratiam interiorem majori honore dignus. Gloſſa: Gratioſior invitatori, etſi aliis ſit occultus. Unde dicitur: Ne reſpicias vultum ejus, neque altitudinem ſtaturæ ejus, quoniam abjeci eum. Nec juxta intuitum hominis ego judico. Homo autem videt ea, quæ patent: Dominus autem intuetur cor. *Et veniens qui te & illum vocavit*, per juſtitiæ diſpoſitionem. Nam ſpirituum ponderator eſt Dominus. *Dicat tibi; Da huic locum*, propter dignitatis prælationem. Quia ſcidit Dominus regnum Iſrael a te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te: *Et tunc incipias cum ru-*

Gloſ. interlin. in hunc locum t. 5 · 1 Reg. 16 · Prov. 16 · 1 Reg. 15

A *bore noviſſimum locum tenere*, per manifeſtam dejectionem, ſecundum illud Pſalmi: Exaltatus autem humiliatus ſum, & conturbatus. Et ideo Eccleſiaſticus: Attende, ne ſeductus in ſtultitia humilieris. Ille autem ſeducitur ſtultitia, qui ſe reputat aliquid magnum: Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit: ipſe ſe ſeducit. Et talis humiliatur a Deo, juſto Dei judicio, ſecundum illud: Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles. De hujuſmodi judicio dicitur: Multi tyranni ſederunt in throno, & inſuſpicabilis portavit diadema. Multi potentes oppreſſi ſunt valide, & glorioſi traditi ſunt B in manus alterorum. Ideo dicitur: Noli quærere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris. Quia: Hæreditas, ad quam feſtinatur in principio, in noviſſimo, benedictione carebit.

Pſal. 87 · Eccl. 13 · Gal. 6 · Sup. 1 · Eccl. 11 · Eccl. 7 · Prov. 20

Sed cum vocatus fueris, &c. Poſtquam vituperavit arrogantiam, hic ſecundo incitat ad reverentiam: quod quidem facit perſuadendo humilitatem perfectam: aſſignando utilitatem adjunctam: Confirmando per æquitatem divinam. Primo igitur perſuadens humilitatem perfectam, dicit:

Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in noviſſimo loco, teipſum ſcilicet omnibus poſtponendo, C ſecundum illud; Quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter. Et qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſervus: ſicut filius hominis non venit miniſtrari ſed miniſtrare. Unde ipſe reſedit in noviſſimo loco. Vidimus eum noviſſimum virorum, virum dolorum & ſcientem infirmitatem: & quaſi abſconditus vultus ejus & deſpectus. In hujus humilitatis commendationem ſedes excellentiorum remotiores ſunt ab altari, & in poſſeſſionibus priores dignitates ſunt poſteriores, ad ipſius ſcilicet Chriſti imitationem, qui utique ad hanc humilitatem invitabat, cum omnium Apoſtolorum pedes lavit: Si ego lavi pe-

Mt. 20 · Iſa. 53 · Joan. 13

Digitized by Google

pedes veſtros Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, &c. Quia non eſt ſervus major Domino ſuo, &c. Et ideo Apoſtolus dicebat: Cum eſſem liber ex omnibus, omnium me ſervum feci. Et rurſus; Ego ſum minimus apoſtolorum qui non ſum dignus vocari Apoſtolus. Et iterum: Mihi enim omnium Sanctorum minimo data eſt gratia hæc: In gentibus evangelizate inveſtigabiles divitias Chriſti. Et ideo dicebat princeps Apoſtolorum Petrus: Subjecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum. *Recumbe igitur in noviſſimo loco*, te inferiorem omnibus reputando. Sed dices: Quo modo me vere reputabo omnibus pejorem, cum multi ſint me pejores? Ad hoc reſpondet Bernardus: Si enim in quopiam ſtatu unumquemque noſtrum habeat Deus, liquido cognoſceremus, nec ſupra ſane, nec infra ſedere deberemus, veritati in omnibus acquieſcentes. Nunc autem quia conſilium hoc poſuit tenebras latibulum ſuum, & ſermo abſconditus eſt a nobis: ita ut nemo ſciat, ſi dignus ſit amore, an odio, juſtius, tutiuſque profecto, juxta ipſius veritatis conſilium, ſi noviſſimum nobis locum eligimus, de quo poſtmodum cum honore ſuperius educamur, quam præſumimus altiorem, unde cedere mox oporteat cum rubore. Non eſt ergo periculum quantumcumque te humilies, quantumcumque te reputes minorem, quam ſis, hoc eſt, quam te veritas habeat: Eſt autem grande malum horrendumque periculum, ſi vel modice plus vero te extollas, ſi vel uni videlicet in tua cogitatione te præferas, quem forte parem tibi veritas judicat, aut etiam ſuperiorem. Quemadmodum enim, ſi per oſtium tranſeas, cujus ſuperliminare, ut ad intelligentiam loquar, nimium baſſum ſit, non nocet quantumcumque te inclinaveris: nocet autem ſi vel tranſverſi digiti ſpatio plus quam oſtii patitur men-

1 Cor. 9 · Ibid 15 · Eph. 3 · 1 Pet. 2 · Ber. ſuper Cant. ſer. 37 tom. 1 · Eccl. 9

A ſura erexeris; ita ut impingas, & capite quaſſato collidaris. Sic in anima non eſt plane timenda quantalibet humiliatio. Horrenda autem nimiumque pavenda, vel minima temere præſumpta erectio. Quamobrem noli te homo comparare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni. Quid ſcis enim, o homo, ſi unus ille quem forte omnium viliſſimum, atque miſerrimum reputas, cujus vitam ſceleratiſſimam ac ſingulariter fœdiſſimam horres, & propterea illum putas ſpernendum, non modo præ te, qui forte jam ſobrie & juſte, & pie vivere te confidis, ſed etiam præ cæteris omnibus
B ſceleratis tamquam omnium ſceleratiſſimum: quid ſcis, inquam, ſi melior & te & illis mutatione dexteræ excelſi in ſe quidem futurus ſit, in Deo vero jam ſit. Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipſum ſaltem inter noviſſimos eligere locum nos voluit, ſed recumbe, inquit, in noviſſimo loco, ut ſolus videlicet omnium noviſſimus ſedeas, teque nemini non dico præponas, ſed nec comparare præſumas. Hæc Bernardus.

Secundo autem aſſignans utilitatem adjunctam, ſubdit; *Ut cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius.* Qui nos in- Joan. 14
C vitavit, eſt Chriſtus, qui venit ad nos vel per iſpirationem, ſecundum illud: Ad eum veniemus, & man- Sup. 12
ſionem apud eum faciemus. Vel ve- Apoc. 22
nit per mortem, ut cum venerit & pulſaverit, confeſtim aperiant illi. Vel venit per finale examen. Etiam venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere unicuique ſecundum opera ſua. Hic veniens vocat humiles amicos, Chriſtus namque amicus verus eſt, ſecundum illud: Om- Prov. 17
ni tempore diligit qui amicus eſt. Et humiles recognoſcet amicos, & Joan. 15
tales obediunt ei. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Et tunc vocat non no- Ibid.
mine ſervi, ſed amici: Jam non

di-

dicam vos ſervos, ſubdit: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a patre meo, nota feci vobis. Tali dicit: *Aſcende ſuperius*, id eſt ad ſuperiorem honorem & dignitatem. Nimis honorificati ſunt amici tui Deus, &c. Et ideo ſubdit: *Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus*, id eſt, coram omnibus. Unde dicitur; Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum. Longitudine dierum replebo eum: & oſtendam illi ſalutare meum. Et propter hoc dicit Job: Qui humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos ſuos, ipſe ſalvabitur.

Pſal. 138 *Prov. 29* *Pſal. 90* *Job 22*

Tertio confirmans per æquitatem divinam, adjungit; *Quia omnis, qui ſe exaltat*, ſecundum illud: Quid te elevat cor tuum, & quaſi magna cogitans, attonitos habes oculos? *Humiliabitur*, per judiciariam diſtrictionem: Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt, & curvabitur altitudo virorum. Exaltabitur autem Dominus ſolus in die illa. Quia dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum & excelſum, & ſuper omnem arrogantem, & humiliabitur. Et poſtea: Et incurvabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum. Hujus exemplum patuit in lucifero: Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer, qui mane oriebaris, ſubditur: Qui dicebas in corde tuo, in cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum. Et ideo corruit, quia ſe exaltavit. Unde dicitur: Eo quod elevatum eſt cor tuum quaſi cor Dei: idcirco ecce ego adducam ſuper te alienos robuſtiſſimos gentium, &c. polluent decorem tuum & interficient te, & detrahent te, & morieris in interitu occiſorum. Propter quod dicitur imitatori luciferi, cuilibet ſuperbo, illud Abdiæ: Superbia cordis tui extulit te habitantem in ſciſſuris petrarum, exaltantem ſolium ſuum. Et poſt: Si exaltatus fueris ut aquila, & inter ſidera poſueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. Ideo conſulit ſapiens; Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per ſtultitiam. Sequitur: Et relinquaris velut lignum aridum in eremo. Sic divina juſtitia ſuperbos humiliat: & e contrario humiles exaltat, ideo ſubdit: *Et qui ſe humiliat*, per voluntariam abjectionem. Cuſtodiens parvulos Dominus: humiliatus ſum, & liberavit me. Et: Ludam & vilior fiam plus quam factus ſum, & ero humilis in oculis meis, *exaltabitur*, per divinam glorificationem. Exemplum eſt in Domino Salvatore: Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem. Et poſt; Propter quod & Deus exaltavit illum, &c. Et ideo dicitur: Humiliamini ſub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore viſitationis. Et de his duobus in Pſalmo: Omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua juſti, Et Ezechiel: Scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum ſublime, & exaltavi lignum humile. Ratio autem hujus juſtitiæ & æquitatis eſt. Quia quanto quis magis ſe exaltat, tanto minus honorat Deum, & tanto minus magnificat Deum, ac per hoc tanto magis eſt averſus a Deo. Et ſic per conſequens tanto minus eſt: Nihili factus es, & non eris in perpetuum. Rurſus quanto magis ſe exaltat, tanto magis ſe ſupra ſeipſum erigit, ac per hoc tanto magis evaneſcit. Et, quanto magis evaneſcit, tanto plus a veritate recedit, & tanto minus eſt. Ergo quanto quis magis a ſe exaltatur, tanto magis dejicitur. Elevaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me valide. Poſtremo quanto quis magis ſe exaltat, tanto gloriam hominum magis amat. Et quanto illam magis amplectitur, tanto plus eſt ſubjectus humanis laudibus, & propter hoc tanto magis hominum ſervus & tanto magis dejectus. Verumtamen propter dolos po-

Job 15 *Iſa. 2* *Iſa. 14* *Ezech. 28* *Abd. 1* *Ibid. 1* *Eccl. 6* *Pſal. 114* *2 Reg. 6* *Phil. 2* *1 Pet. 5* *Pſal. 74* *Ezech. 17* *Ezech. 28* *Job 10* *Pſal. 72*

Digitized by Google

poſuiſti eis, dejeciſtis eos dum allevarentur. Sed econtrario, quanto quis magis ſe humiliat, tanto magis Deum honorat. Eccl. 3 Magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur. Et quanto magis Deum honorat, tanto magis ad ipſum appropinquat, ac per hoc tanto ad ſublimiora elevatur. Ambroſius: Quanto magis ſe humiliat homo, tanto redit ad interiora: & quanto magis interius colligitur, tanto virtus ejus major efficitur. Quanto igitur quis magis humiliatur, tanto ſecundum veritatem major efficitur. 2 Cor. 12 Unde dicitur. Virtus in infirmitate perficitur. Poſtremo quanto magis humiliatur, tanto terrenorum gloriam minus æſtimat: & quanto minus eam æſtimat, tanto magis calcat: & quanto magis eam calcat, tanto ad ſublimiora ſurripitur: & ita tanto major efficitur. Iſaia 60. Pro eo quod fuiſti derelicta & odio habita, & non erat qui per te tranſiret; ponam te in ſuperbiam ſæculorum, & gaudium in generatione & generationem. Igitur omnis qui ſe exaltat, quanto magis ſe exaltat tanto magis ſe elongat a ſuperioribus: & quanto ſe magis elongat a ſuperioribus, tanto magis recedit ab interioribus, ac per hoc tanto magis ſubiicit ſe inferioribus. Ergo quanto quis magis effertur, tanto magis ſecundum veritatem deiicitur, & ſecundum divinum judicium eſt deiiciendus. Et econtrario, omnis qui ſe humiliat, quanto magis ſe humiliat tanto magis appropinquat ad ſuperiora, & tanto magis redit ad interiora, ac tanto magis calcat inferiora: ergo quanto magis ſe humiliat ſub Deo, tanto magis exaltatur divino judicio.

Dicebat autem & ei, &c. Poſtquam informavit invitatos ad convivium nuptiale, hic ſecundo informat invitantes ad convivium familiare. In qua informatione primo retrahit invitantes a curialitate mundana: Secundo allicit ad curialitatem divinam, ibi: *Sed cum facis convivium.* Retrahens igitur a mundana curialitate, tria introducit ad hujuſmodi

A refectionem, ſcilicet occaſionem inducentem: exhortationem erudientem, & rationem perſuadentem. Primo igitur quantum ad occaſionem inducentem: dicit:

Dicebat autem & ei qui ſe invitaverat. Hoc ideo illi dicebat: quia invitatio illius dedit occaſionem loquendi de modo invitandi, ſecundum illud Eccleſiaſt. Eccl. 17 In medio inſenſatorum ſerva verbum tempori. Vel ideo illi dicebat, ut miniſtranti ſuſtentationem corporalem rependeret ſpiritualem eruditionem, ut ſic viciſſim oſtendat dona divina eſſe communicanda, ſecundum illud: 1 Pet. 4 Unuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes. B Unde forma datur hic viro ſpirituali ſuſcipienti cibum corporalem, ut hoſpiti ſuo diſpenſet ſpiritualem, ſicut inſinuatur ſupra: Sup. 10 Martha ſuſcepit Chriſtum in domum ſuam. Et ſoror ejus Maria ſedens ſecus pedes Domini, audiebat verbum illius. In cujus deſignatione dicit ſapiens de ſapientia, videlicet Chriſto: Sup. 8 Propoſui hanc adducere mihi ad convivandum, ſciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædii mei. In hoc etiam datur forma quod in conviviis virorum ſpiritualium ſpiritualia verba ſunt miſcenda. Ideo conſuetudo eſt quod in corporali refe- C ctione miſceatur lectio ſpiritualis, propter verbum Domini quod Deut. 8 Matt. 4 non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod egreditur de ore Domini.

Secundo quantum ad exhortationem erudientem, ſubdit: *Cum facis prandium aut cœnam.* Prandium, mane: cœnam, veſperi. *Noli vocare amicos tuos*, ratione ſodalitatis: Matt. 5 Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Quia dicitur: Eccl. 37 Sodalis amico condolet cauſa ventris, & contra hoſtem accipiet ſcutum. *Neque cognatos*, ratione affinitatis: Eccl. 19 Miſeratio hominis, circa proximum ſuum: miſericordia autem Dei ſuper om-

Digitized by Google

omnem carnem. *Neque vicinos*, ratione familiaritatis. Ideo dicitur: Chariſſime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ. *Neque fratres*, ratione conſanguinitatis, quia dicitur: Obliviſcere populum tuum, & domum patris tui. Et: Qui dixerit patri ſuo, & matri ſuæ; Neſcio vos: & fratribus ſuis ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſervaverunt, judicia tua, o Jacob, & legem tuam, o Iſrael. *Neque divites* ratione pompæ. Quia dicitur: Homo quidam erat dives qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide. Et poſt ſubdit quod ſepultus eſt in inferno. Hæc autem non dicit, quia contra præceptum fit invitare notos, cum ſcribatur: Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior. Et de Joſeph ſcribitur quod fecit convivium fratribus ſuis. Sed hoc dicitur quod homo in hujuſmodi invitationibus, ſi vult vitam æternam mereri, non debet habere intentionem carnalem, ſed ſpiritualem, non terrenam, ſed cœleſtem, non mercenariam ſed piam. Propter quod nota quod eſt convivium indifferens: quod quidem eſt familiaritatis humanæ, de quo legitur: Ibant filii ejus, & faciebant convivia per domos, unuſquiſque in die ſuo. Et eſt convivium malum, & hoc triplex: ſc. malum, pejus, peſſimum. Primum eſt Gaſtrimargiæ, de quo ad Romanos: Non in comeſſationibus & ebrietatibus, &c. Noli eſſe in conviviis potatorum, nec in comeſſationibus eorum qui carnes ad veſcendum conferunt. Qui vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur. Et epulati eſtis ſuper terram, & in luxuriis nutriſtis corda veſtra. Secundum eſt jactantiæ: De quo Daniel: Balthaſſar rex fecit grande convivium optimatibus ſuis, &c. Et: Herodes natalis ſui cœnam fecit principibus & tribunis & primis Galilææ. Et in primo convivio devaſtata & dehoneſtata fuerunt vaſa Domini. In ſecundo interfectus eſt præcurſor Chriſti. Tertium eſt malitiæ, de quo dicitur quod Abſalon vocavit Ammon fratrem ſuum ad convivium, ubi ſequitur quod in convivio interfecit eum. Et in Machabæis dicitur quod filius Abobi fecit convivium magnum Simoni: & cum inebriatus eſſet, occidit eum & duos filios ejus. Eſt etiam convivium bonum triplex, ſcilicet, bonum, melius, & optimum. Primum eſt pietatis, de quo infra: Cum facis convivium, voca pauperes & debiles, &c. Secundum eſt charitatis, de quo in Canticis: Comedite amici, & bibite, & inebriamini. Tertium eſt felicitatis: Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defœcatæ. Primum convivium, id eſt, indifferens permittitur. Secundum, id eſt, illud malum prohibetur. Tertium vero ſuadetur.

Tertio quantum ad rationem perſuadentem, ſubdit: *Ne forte te & ipſi reinvitent, & fiat tibi retributio.* Quia qui opera facit pro terrena mercede, non habet niſi terrenam retributionem & temporalem. Nam merces æterna commutatur in temporalem per amorem gloriæ: Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Unde de hypocritis dicitur: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam pro amore terrenitatis. Unde ſuper illud: Timuerunt obſtetrices Deum, & ædificavit illis domos. Dicit Gloſſa quod merces æterna illis in temporalem commutata eſt pro amore carnalitatis: Qui amat patrem aut matrem plus quam me non eſt me dignus. Et hoc eſt, quia ſicut dicitur: Nemo poteſt duobus Domi-

Marginalia: *Joan. Can. 3* · *Pſal. 44* · *Deut. 33* · *Luc. 16* · *1 Tim. 5* · *Gen. 45* · *Varia convivia 3.* · *Job 1* · *Rom. 13* · *Prov. 23* · *Jac. 5* · *Dan. 5* · *Mar. 6* · *2 Reg. 13* · *1 Mac. 1* · *Cant. 5* · *Iſa. 25* · *Matt. 6* · *Ibidem.* · *Exo. 1* · *Gloſſa in hunc locum tom. 5* · *Matt. 10* · *Matt. 6*

Digitized by Google

minis ſervire. Et intentio operi tuo, A ut dicit Ambroſius, nomen imponit. Ideo qui facit rem pro mercede temporali, fraudatur mercede æterna, quia nulli operi debetur cœlum quod fit propter mundum. Sed contra: Ea quæ propter Deum fiunt, utraque mercede digna ſunt: Unde
1 Tim. 4 dicitur: Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt & futuræ. Et ideo dice-
Matt. 6 bat Dominus: Quærite primum regnum Dei, & juſtitiam ejus: & hæc omnia adiicientur vobis: Ho-
Inf. 16 mini vero mundano dicitur: Fili recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc auté hic conſolatur, tu vero cruciaris. B

Sed cum facis convivium, & cetera. Poſtquam retraxit a curialitate mundana, hic ſecundo invitat ad curialitatem divinam. Quod quidem facit tripliciter, ſcilicet per commendationem pietatis fraternæ: per aſſignationem rationis inductivæ: & per approbationem rationis inductæ. Primo igitur quantum ad commendationem pietatis fraternæ, dicit; *Sed cum facis convivium, voca pauperes*, propter defectum rerum exte-
Iſaia 58 riorum: Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam, &c. Et hoc præci-
Deut. 15 piebatur in lege; Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum verſatur in terra. Huic pauperi debes aperire manum, & maxime juſto. Unde Eccleſiaſticus: Viri juſti ſint tibi convivæ, & in
Eccl. 9 timorem Dei ſit tibi gloriatio. Et
Tob. 2 in Tobia dicitur: Cum eſſet dies feſtus & factum eſſet prandium bonum in domo Tobiæ, dixit filio ſuo: Vade, & adduc aliquos de tribu noſtra timentes Deum, ut epulentur nobiſcum. Unde Eccleſiaſti-
Eccl. 12 cus: Da bono, & non receperis peccatorem: Benefac humili, & non dederis impio. Verumtamen non excluditur hic quin etiam aliis pauperibus debeat fieri eleemoſyna, & quin ipſi debeant vocari, ſicut ſatis innuit Chryſoſtomus ſuper Matthæum dicentem; Quamdiu non feciſtis uni minimorum horum, neque mihi feciſtis, dicit Dominus. Ait enim; Non de diſcipulis hoc ſolum dictum eſt, neque de his qui elegerunt monachorum vitam, ſed de omni homine fideli. Qui enim talis eſt, & ſi ſervus fuerit, & ſi eorum qui in foro mendicant, credat autem in Deum, juſtum eſt ut omnium fruatur devotione. Et ſi deſpexerimus talem hominem nudum vel eſurientem, hæc audiemus verba, &c. *Debiles*, propter defectum virium. Non te pigeat viſitare infirmum, ex his enim in dilectione firmaberis. Et in Matthæo; Infirmus eram & viſitaſti me, dicet Dominus; Quia qui infirmitati alienæ condeſcendit quod illi facit, Chriſto impendit. *Claudos & cæcos*, propter defectum membrorum. Exi cito in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc. Et hoc quidem recte, quia miſeris impendenda eſt miſericordia, & ſubventio his, qui habent penuriam. Unde dicitur; Miſereor ſuper turbam, quia ecce jam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent.

C Secundo quantum ad aſſignationem rationis inductivæ ſubdit; *Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi*. Ideo oportet quod alius retribuat pro eis. Fœneratur *Domino*, qui miſeretur pauperis: quod dicitur propter immenſitatem mercedis, de qua ſubditur; *Retribuetur enim tibi in reſurrectione juſtorum*, id eſt, in gloria æterna. De qua reſurrectione in Apocalypſi; Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima. Et infra; Illi, qui digni habebunt ſæculo illo in reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores, neque ultra mori poterunt. Æquales enim angelis ſunt, & filii ſunt Dei, cum ſint filii reſurrectionis. In hac reſurrectione reſurgent

Chr. in c. 25 Mat. hom. 80 1. 2 in ſenſu tantum.
Eccl. 7
Mat. 25
Inf. 14
Mat. 8
Prov. 19
Apoc. 20
Inf. 20
Joan. 5

gent mali ad mortem. Sed juſti ad A vitam. Procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionem judicii. In hac retributio fiet miſericordibus. Unde in Eccleſ. dicitur: Benefac juſto, & invenies retributionem magnam, & ſi non ab ipſo, certe a Domino: Et maxime de eleemoſyna. Unde in Matthæo: venite benedicti patris mei, &c. Et poſt: Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare, &c. Et ideo Matthæus ait: Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Unde operibus pietatis maxime fit retributio felicitatis. Propter quod dicitur: Eleemoſyna viri quaſi ſacculus B cum ipſo, & gratiam hominis, quaſi pupillam conſervabit: & poſtea reſurget, & retribuet illi retributionem unicuique in caput ipſorum. Ratio autem hujus eſt, quia nemo eſt dignus miſericordia, niſi qui facit miſericordiam. Quia: judicium ſine miſericordia illi qui non facit miſericordiam. Et nullus ad æternam beatitudinem venit niſi per miſericordiam. Homines & jumenta ſalvabis Domine: Quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam Deus. Et: Non, ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit.

Eccl. 12 — Matt. 26 — Matt. 5 — Eccli. 17 — Jac. 2 — Pſalm. 35 — Tit. 3

Tertio quantum ad approbationem rationis inductæ, ſubdit: *Hæc* C *cum audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus*. Audiſſet, inquam, non tantum aure corporis, verum etiam aure mentis vel cordis, ſecundum illud: Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis. Et quoniam qui ſic audit, credit, ſecundum illud: Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti, ideſt, qui credit audiendo teſtimonium reddit loquendo & confitendo. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi, ideo ſubdit: *Dixit illi; Beatus qui manducabit panem in regno Dei*, quaſi dicat: Melior eſt retributio quæ erit in reſurrectione mortuorum, quam iſta quæ eſt in præſenti, quia iſta eſt miſera, illa vero beata: quia melior eſt dies una in atriis tuis ſuper millia. Unde in Apocalypſi: Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. Et nota quod cibus ille, qui erit in regno Dei, non erit cibus carnalis, ſed panis ſpiritualis. Et iſte panis eſt verbum increatum, & verbum incarnatum. Quem quidem panem manducamus ſacramentaliter, ſecundum illud: Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. In Patria vero manducabimus ſpiritualiter, videndo facie ad faciem. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et: Hæc eſt vita æterna. Ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum. Hic panis promittitur nobis edendus poſt egreſſum de hac vita. Unde Pſalmus: Cum dederit dilectis ſuis ſomnum: ecce hæreditas Domini, filii merces, fructus ventris. Sicut autem nemo venit ad ſomnum quietis, niſi per ſenarium laboris: ſic iſtius panis manducationem præcedit ſenarius panum, qui ſunt præparatorii ad illum cibum æternum, quem manducabimus in Patria.

Apoc. 2 — Rom. 10 — Job 29 — Pſalm. 83 — Apoc. 19 — 1 Cor. 11 — Joan. 6 — Joan. 17 — Pſalm. 126

Primus panis eſt doloris pœnitentiæ: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, &c. Et iterum: Surgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris. De hoc pane dicitur in figura: Dedit Abraham Agar panem, & utrem aquæ, &c. & dimiſit eam. Quæ cum abiiſſet, errabat in ſolitudinem, &c.

Pſalm. 41 — Pſalm. 126 — Geneſ. 21

Secundus eſt panis laboris & juſtitiæ: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Et: Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es & bene tibi erit.

Geneſ. 3 — Pſalm. 127

Tertius eſt panis inſtructionis & doctrinæ. Non in ſolo pane vivit homo: ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. De hoc dicitur: Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.

Matt. 4 — Thren. 4

Quartus eſt panis Sacramenti Eucha-

Joan. 6 chariſtiæ, de quo in Joanne: Panis quem ego dabo, caro mea eſt. Et *Matt. 26* in Matthæo: Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, &c.

Quintus eſt panis conſolationis *1 Reg. 30* internæ. Dederunt puero Ægyptio panem, &c. Quæ cum comediſſet, reverſus eſt ſpiritus ejus, & refocil*Sap. 16* latus eſt. Et ſapiens: Panem de cælo præſtitiſti illis ſine labore.

Sextus eſt panis contemplationis *Geneſ. 49* ſupernæ. De quo in Geneſi: Aſer pinguis panis ejus: & præbebit de*Prov. 9* licias regibus. Et: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis. Et: Cibabit il*Eccli. 15* lum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. Per hos ſex panes venitur ad ſeptimum, de quo hic: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei*. Sed multi ſunt ita miſeri, quod non poſſunt venire de pane ad panem. Unde ad panem cæleſtis convivii non veniunt, quia panes alios præambulos manducare nolunt. In figura horum ſeptem panum dicitur: Acci*Matt. 15* piens Jeſus ſeptem panes, &c. gratias agens fregit, &c. Incipiendo namque a pane doloris pœnitentiæ pervenitur ad panem refectionis æternæ: quem qui manducaverit, non habebit ulterius ullam penuriam: *Joan. 6* Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet. Quia nec habebit faſtidium ſecundum illud Eccleſiaſti*Eccli. 24* ci; Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient: uſque ibi; Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

At ipſe dixit ei: Homo quidam, &c. Poſtquam invitatos informavit ad convivium nuptiale, & invitantes ad convivium familiare, hic informat invitandos ad convivium æternale per introductionem parabolæ. In hac autem parabola tria introducuntur. Quorum primum eſt invitatio plurimorum. Secundum eſt excuſatio invitatorum, de qua ibi; *Et cœperunt ſimul omnes excuſare*. Tertium eſt repulſio contemptorum, A ibi; *Et reverſus ſervus, &c.* Circa autem invitationem plurimorum tria introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet præparatio refectionis æternæ, vocatio multitudinis ad fidem, & excitatio ejuſdem ad devotionem. Primo igitur quantum ad præparationem refectionis æternæ, dicit;

Homo quidam fecit cœnam magnam, ideſt, Chriſtus præparavit refectionem æternam. Nam Chriſtus dicitur homo quidam ſingulariter, Conceptus ſine virili ſemine, natus ſine matris dolore, immunis ab omni peccato, & mortuus pro hominum peccato. De quo homine in Pſalmo;
B Homo natus eſt in ea, & ipſe fundavit eam Altiſſimus. *Pſalm. 86* Hic fecit cœnam, quia præparavit refectionem ſummam & ultimam. Unde gloſſa; *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Hoc convivium non prandium, ſed cœna dicitur, quia poſt prandium, de quo Matthæus agit, cœna reſtat, *Matt. 22* & poſt cœnam nullum convivium reſtat. De hac cœna dicitur; Beati *Apoc. 19* qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. Hæc cœna magna eſt, quia inæſtimabilis. Unde in Geneſi: Ego merces tua magna nimis. *Geneſ. 15* Quia interminabilis; O Iſrael, quam *Baruch. 3* magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis ejus? Magnus eſt & non habet finem, excelſus & im-
C menſus. Ideo autem æſtimari non poteſt, quia tam cibus, quam ille qui miniſtrat, Deus eſt, & ſummum bonum; Ego diſpono vobis ſicut *Infra 22* diſpoſuit mihi pater meus, regnum; ut edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos judicantes duodecim tribus Iſrael. De quo in Pſalmo; Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, *Pſalm. 35* & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Secundo quantum ad vocationem multitudinis ad fidem, ſubdit; *Et vocavit multos*, ad fidem, quia de omni ſtatu, & gente, & ætate. Secundum illud Joelis; Sanctificate *Joel. 2* jejunium, vocate cœtum, congregate populum, ſanctificate Eccleſiam,

coa-

coadunate ſenes, congregate parvu-
los, & ſugentes ubera. Qui ſic vo-
cantur, per conſequens ad æternam
refectionem vocantur. Unde Petrus:
Deus autem omnis gratiæ, qui vo-
cavit nos in æternam ſuam gloriam
in Chriſto Jeſu, &c. Ipſe perficiet,
&c. Ideo autem vocat multos, ut
oſtendat ſummam libertatem & be-
nignitatem, ſed ideo paucos elegit,
ut oſtendat judicii ſeveritatem. Pro-
Matt. 20 pter quod Matthæus: Multi ſunt vo-
cati: pauci vero electi. Unde hæc
vocatio multitudinis comparatur ca-
ptioni ſagenæ, quæ capit ex omni
Matt. 13 genere piſcium: Simile eſt regnum
cœlorum ſagenæ miſſæ, &c. & ex
omni genere piſcium congreganti,
& cetera.

Tertio quantum ad excitationem
ejuſdem multitudinis ad devotionem,
ſubdit: *Et miſit ſervum hora cœnæ di-
cere invitatis, ut venirent*. Servus
Gloſſa in hunc locum tom. 5 iſte, ut dicit Gloſſa, eſt ordo præ-
dicantium: qui cum ſint multi, in-
telliguntur tamen nomine unius ſer-
vi, pro unitate officii; de qua miſ-
Prov. 9 ſione: Miſit ancillas ſuas, ut vo-
carent ad arcem, & ad mœnia ci-
vitatis. De hoc ſervo Iſaias ait:
Iſa. 46 Et nunc hæc dicit Dominus for-
mans me ex utero ſervum ſibi, &c.
Parum eſt, ut ſis mihi ſervus ad
ſuſcipiendas tribus Jacob, & fæces
Iſrael convertendas. Dedi te in lu-
cem gentium, ut ſis ſalus mea uſque
ad extremum terræ. Hora cœnæ,
eſt finis ſæculi, hoc eſt, tempus
1 Cor. 10 ſextæ ætatis, ſecundum illud: In
quos fines ſæculorum devenerunt.
1 Joan. 2 Et; Filii noviſſima hora eſt. Hi
ſervi dicunt invitatis, ut veniant
ad cœnam, veniant inquam per in-
ternum deſiderium & devotionem,
Pſalm. 41 ſecundum illud Pſalmi: Sitivit ani-
ma mea ad Deum fontem vivum,
quando veniam & apparebo ante
faciem Dei. Hi ſervi Dei debent
prædicare, ſecundum illud Iſaiæ:
Iſa. 2 Venite & aſcendamus ad montem
Domini, & ad domum Dei Jacob,
& docebit nos, &c. quia ſecundum
Apoc. 22 illud in Apocalypſi: Et qui audit,
dicat: Veni. Et quia nihil tantum
excitat deſiderium, ut veniat ad
Deum, quantum conſideratio illo-
rum præmiorum, ideo ſubdit: *quia
jam parata ſunt omnia*. Parata ſunt *Joan. 14*
habitacula: In domo patris mei
manſiones multæ ſunt. Si quo mi-
nus dixiſſem vobis: quia vado vo-
bis parare locum. Et ſi abiero &
præparavero vobis locum, iterum
venio & accipiam vos ad meipſum.
Item præparata ſunt grandia: Ocu- *1 Cor. 2*
lus non vidit, & auris non audivit,
nec in cor hominis aſcendit, quod
præparavit Deus iis, qui diligunt
illum, acceptum eſt, de Iſaia: Ocu- *Iſa. 14*
lus non vidit, Deus, abſque te,
quæ præpaſti expectantibus te. Item
præparata eſt menſa. Paraſti in *Pſalm. 22*
conſpectu meo menſam adverſus eos:
qui tribulant me, &c. Item præpa-
rata eſt ſponſa cum iis qui præ-
deſtinati ſunt ad vitam: Venerunt *Apoc. 19*
nuptiæ Agni, & uxor ejus præ-
paravit ſe, quia ſicut dicitur:
Quæ paratæ erant, intraverunt *Matt. 25*
cum eo ad nuptias, & clauſa eſt
janua.

Et cœperunt ſimul omnes. Poſt in-
vitationem plurimorum ſequitur hic
excuſatio vocatorum, quia multi ve-
niunt ad fidem, qui tamen nolunt
pervenire uſque ad charitatem, pro-
pter vitiorum pronitatem, quam in
excuſationis velamen aſſumunt. *Et
cœperunt ſimul omnes excuſare*. Gloſ. *Gloſſa in hunc locum tom. 5*
Excuſat ſe omnis qui plus terrena
quam cœleſtia diligit, etiam ſi ad
cœleſtia ſe tendere dicat. Quo-
niam ergo triplex eſt radix om-
nis peccati, quæ nos retrahit a
charitate Chriſti, ideo hic tria ge-
nera hominum citationem hujus re-
probantium introducit, ſecundum
triformem excuſationem. Quarum
prima venit ex ambitione ſuperbiæ:
ſecunda ex ſollicitudine avaritiæ:
tertia vero ex libidine laſciviæ. Pri-
mo igitur quantum ad primam ex-
cuſationem, quæ venit ex ambitio-
ne ſuperbiæ, dicit:

Primus dixit illi: Villam emi. Iſte
primus eſt ſuperbus, qui ſemper
vult

Digitized by Google

Eccli. 10 vult obtinere primatum: Initium A ſuperbiæ hominis, apoſtatare a Deo, quoniam ab eo qui fecit illum, receſſit cor ejus, quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia. Hujus eſt villam emere, quia nihil aliud quærit quam dominari, & præeſſe. Unde Auguſtinus; In empta villa dominatio notatur & ſuperbia. Habere enim villam, homines ſibi in illa ſubdere, ſuperbiæ vitium primum notat. Hanc emptionem facit ſuperbus dando animam in ſervitutem diaboli, quia: Omne ſublime videt, & ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ. Unde dum vult eſſe Dominus hominum, efficitur ſervus vitiorum, B & hæc eſt valde mala permutatio. Unde talis fatetur ſe ſervum, cum ſubdit: *Et neceſſe habeo exire & videre illam*. Hanc neceſſitatem inducit ſuperbia, quæ facit hominem evaneſcere, & quodam modo extra ſe exire: Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam: mente pertractans prævaricationem. Et quia vitium palliat ſe ſub pallio virtutis, quia ſuperbus vult videri humilis, ideo ſubdit: *Rogo te, habe me excuſatum*. Gloſſa: Ora pro me quia homo peccator ſum, ſeipſum humiliat in voce, cum ſuperbiat in corde. Unde Gregorius: Humilitas ſonat in voce, dum autem venire C contemnit, ſuperbia eſt in actione. Tales deſignantur per illos de quibus dicitur: genuflexo ante eum illudebant ei. Et de hujuſmodi dicitur: Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora ejus plena ſunt dolo. Et de talibus dicit propheta in Pſalmo: Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis. Et ideo econtrario dicitur de viro juſto: Juſtus prior eſt accuſator ſui.

[Margin: August. de Verbis Domin. ſerm. 33 tom. 10 — Job 41 — Nahum. 1 — Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 ex Greg. ut infra. Greg. in Evang. homil. 36 tom. 2 — Matt. 27 — Eccl. 19 — Pſalm. 140 — Prov. 18]

Secundo quantum ad ſecundam excuſationem quæ venit ex ſolicitudine avaritiæ ſubdit: *Et alter dixit: Juga boum emi quinque*. Solicitudo namque avaritiæ facit quod quis non quærit niſi terrena tractare, ideo labori boum comparatur, quorum eſt terram ſulcare & exercere. Et dicuntur quinque juga boum propter quinque ſenſus converſos ad hæc terreſtria. Unde Gloſſa: Hæc juga boum dicuntur, quia per hos terrena reguntur. Boves enim terram verſant. Dici etiam poſſunt juga, quia collum ligant, & cervicem domant, & totum deprimunt in terram, & animam vendunt pro terra: Nihil eſt iniquius, quam amare pecuniam. Hic enim & animam ſuam venalem habet, quoniam in vita ſua projecit intima ſua. Quia ut dicitur: Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Et theſaurus avari eſt extra ſe, ſcilicet in terra, ideo intima hominis avari projecta ſunt in terra. Unde neceſſe eſt, quod jugo ſervitutis opprimatur, quia vendidit ſemetipſum. Unde Eccleſiaſticus: Inter medium venditionis, & emptionis anguſtiabitur peccatis. Reddit enim avaritia ſolicitum & curioſum, ideo ſubdit: *Et eo probare illa*, quia curioſus continuam curam de ſuperfluis habet. Unde Gloſſa: Recte per quinque ſenſus curioſitas deſignatur, quæ dum exterius inveſtigat vitam proximi, ſua intima neſcit, & curioſi animus quanto eſt peritior alieni, tanto ignarior fit ſui. Et nota quod charitas non habet niſi jugum unum: quia omnem ſolicitudinem reducit ad unum, ſecundum illud: Unum eſt neceſſarium. Et: Solicitum ambulare cum Deo tuo, &c. Et: Jugum meum ſuave eſt, &c. Et: Bonum eſt viro cum portaverit jugum ab adoleſcentia ſua. Sed curioſitas habet quinque, quantum ad univerſitatem ſenſibilium circa quæ verſatur. Unde Eccleſiaſticus Inveni quod fecerit Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Et quoniam vitium cupiditatis & avaritiæ palliat ſe ſub ſpecie providentiæ; ideo ſubdit: *Rogo te, habe me excuſatum*, ſed talibus poteſt dici illud: Quid niteris bonam oſtendere viam tuam ad quærendam dilectionem, quæ inſuper mali-

[Margin: Gloſſa in hunc locum tom. 5 — Eccl. 10 — Matt. 6 — Eccli. 27 — Gloſſa in hunc locum tom. 5 — Sup. 10 Mich. 6 — Matt. 11 — Thr. 3 — Eccl. 7 — Hier. 2]

malitias tuas docuiſti vias tuas, & A in aliis tuis inventus eſt ſanguis animarum pauperum, & innocentium?

Tertio quantum ad tertiam excuſationem, quæ venit ex libidine laſciviæ, ſubdit: *Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non poſſum venire.* Hæc uxor eſt concupiſcentia carnis, de qua Eccleſiaſtes: Inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor ejus. Hæc dicitur uxor propter vehementem libidinis adhæſionem: An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne una: propterea addit: *Et ideo non poſſum* B *venire*, nec addit: habe me excuſatum, quia ſolum peccatum carnis eſt, quod minime palliat ſe ſub ſpecie virtutis, & minime excuſatur, & tamen ſecundum veritatem magis eſt excuſabile, propter majorem pronitatem concupiſcentiæ, ſecundum illud: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, & pro tanto dicit: *Non poſſum venire*, quia ſicut dicit Bern. Sicut ignis & aqua ſimul eſſe non poſſunt, ſic ſpirituales deliciæ & carnales in eodem ſe non compatiuntur. Mentitur tamen iſte, quia talis, etſi ſit concupiſcentiæ ſervus, poteſt facere, quo facto habeat gratiam, per quam habeat domandi concupiſcentiam. Unde ad Romanos: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Et reſpondet continuo: Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, quia: Deus eſt qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona voluntate. Et nota hic quod licet uxor licite habeatur, tamen propter abuſum, & propter vitium conjunctum, per rem bonam intelligitur malum, propter quod & Apoſtolus dicit: Reliquum eſt, ut qui habent uxores, tamquam non habentes ſint. Et Gloſſa dicit quod multi non propter fœcunditatem, ſed propter deſideria carnis, uxores

Eccl. 7
1 Cor. 6
Rom. 7
Bern. epi. 2 ad Fulconem to. 2
Rom. 7
Phil. 2
1 Cor. 7
Gloſſa in hunc locum tom. 5.

ducunt. Ideo per rem iſtam carnalis voluptas deſignatur. Unde non eſt inconveniens, quod uxor ratione vinculi ſacramentalis deſignet Eccleſiam ſponſam Chriſti, & ratione libidinis deſignet carnalis concupiſcentiam voluptatis.

Et reverſus ſervus, &c. Poſt invitationem plurimorum, & excuſationem invitatorum, ſequitur hic tertio repulſio contemptorum. Circa quam tria introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet vocatio indigentium, compulſio negligentium, & repulſio contemnentium. Quantum ad vocationem indigentium, quæ ortum habuit ex contemptu aliorum, dicit:

Et reverſus ſervus, nuntiavit hæc Domino ſuo: videlicet vocatorum duritiam & rebellionem. Hanc autem ſervus nuntiat, quando ordo prædicatorum non quærit proprium commodum, ſed honorem divinum. Ut ſicut miſſus eſt a Deo per commiſſionem auctoritatis, ſic revertatur per intentionem puritatis. Et de talibus dicitur; Animalia ibant, & revertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis. Unde Job: Numquid mittes fulgura, & ibunt: & revertentia dicent tibi: Adſumus, ibi Gloſſa: Vadunt fulgura cum prædicatores miraculis coruſcant, revertentia dicunt: adſumus, cum C non ſibi, ſed Deo tribuunt quidquid ſe fortiter egiſſe cognoſcunt: vel revertuntur ad Deum per gratiarum actionem, ſecundum illud: Ad locum unde exierunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant. Et quia non poſſunt gratias agere de audientium rebellione, ſed potius gemere ex deteſtatione culpæ, ideo dicuntur Domino nuntiare. Sicut & de Apoſtolis dicitur quod cum moleſtiam paterentur a Judæis unanimiter levaverunt vocem ſuam ad Deum, & dixerunt Domine, tu es qui fœciſti cœlum, &c. qui Spiritu ſancto, per os patris noſtri David pueri tui dixiſti: Quare fremuerunt gentes? &c. nunc Domine reſpice in minas eorum, & da ſervis tuis

Ezech. 1
Job 38
Eccl. 1
Actor. 4

Digitized by Google

tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum. Et ſequitur: Et cum oraſſent, motus eſt locus: in quo intelligitur commotio iræ Dei contra rebellionem, auditorum propter quod & ſubdit: *Tunc iratus paterfamilias dixit ſervo ſuo: Exi cito in plateas & vicos civitatis*, ideſt ad publicam prædicationem, ſecundum illud: Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam: in capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba ſua. Exitus iſte eſt eſt ad exercitium prædicationis, ſecundum illud: Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum: & quia repulſis ſuperbis acceptantur humiles, ideo ſubdit: *Et pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc*, quod ſecundum Gloſſam habet exponi tripliciter. Uno modo, ut iſta ſonent defectus naturales, ut *Pauperes*, qui carent rebus. *Debiles*, qui carent viribus. *Cæcos*, qui habent defectum in viſu. *Claudos*, qui habent defectum in progreſſu: quia ad litteram, & tales admittuntur ad regnum cœlorum: Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, ut confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt, deſtrueret, ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus.

Ibidem.
Prov. 1.
Matt. 13
Gloſſa interlin. in hunc locum, 5
1 Cor. 1

Alio modo legitur, ut ſonent defectus vitioſos, ut ſint. *Pauperes*, propter defectum gratiæ. *Debiles*. propter defectum virtutis. *Cæci*, propter defectum prudentiæ: & *Claudi*, propter defectum bonæ voluntatis. Et hos elegit, & vocat Deus: Quia: Non veni vocare juſtos, ſed peccatores. Unde & per Matthæum dictum eſt Phariſæis: Publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei.

Matt. 9
Matt. 21

Tertio modo legitur, ut ſonent defectus virtuoſos, ut dicantur *pau*-A*peres*, quantum ad propriam reputationem, ut illos intelligamus pauperes, qui non confidunt de nimia opulentia, de quibus in Proverbiis. Eſt quaſi pauper cum in multis divitiis ſit. Illos autem, *Debiles*, qui non confidunt de ſua virtute: Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus, *Cæci*, qui non confidunt de ſua ſcientia, ideſt qui reputant ſe cæcos. Unde Joannes. Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum, nunc vero dicitis: Quia videmus: peccatum veſtrum manet. *Claudi*, qui non confidunt de ſua rectitudine. Unde Jacob poſtquam vidit Dominum, dicitur claudicaſſe: Tales introducit Dominus, ſcilicet, *pauperes*, per contemptum terrenæ opulentiæ: Parcet pauperi & inopi. *Debiles*, per contemptum propriæ confidentiæ: Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem. *Cæcos*, per contemptum propriæ induſtriæ: In judicium ego in hunc mundum veni; ut qui non vident videant, &c. *Claudos*, per contemptum propriæ juſtitiæ. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Et pro iis omnibus dicitur ſupra; Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes Evangelizantur. Quia ipſi ad vitam introducuntur, & vocantur: & hic ultimus intellectus videtur magis conſonus præcedentibus, quia Deus ſuperbis reſiſtit.

Prov. 13
1 Cor. 1
Joan. 9
Geneſ. 32
B
Pſalm. 71
Iſaia 40
Joan. 9
Iſaia 35
Sup. 7
C

Secundo quantum ad compulſionem negligentiam, quæ ſequitur vocationem humilium, ſubditur; *Et ait ſervus: Domine factum eſt ut imperaſti; & adhuc locus eſt*: quia non tot ſunt humiles, quot prædeſtinati ad vitam, nec tot ſunt ad vitam æternam voluntarii, quot ſunt a Deo prædeſtinati, ideo ſubdit; *Et ait Dominus ſervo: Exi in vias, & ſepes*. Per vias & ſepes, quæ ſunt extra urbem, intelliguntur peccatores qui ſunt extra Eccleſiæ unitatem, & maxime gentiles. Unde Gregorius: Cum de vicis & plateis vocat, Judæos ſignificat, qui tenere legem ſub

Sepes quid.
Gregorius in Gloſſa in cap. 14 Lucæ ſuper iſta verba.

[*Tom. 5 Et homil. 36 in Evang. tom. 2*] ſub urbana converſatione noverant, A cum autem de viis & ſepibus vocat, agreſtem populum gentium ſignificat. Et per hanc eamdem rationem ceteri peccatores poſſunt intelligi, & maxime pigri, qui ad bonum trahuntur inviti. Unde ſubdit: *Et compelle intrare*, comminatione ſcilicet æternorum ſuppliciorum & oſtenſione præſentium: quia ſicut dicit Gregorius: Mala quæ nos hic comprimunt, ad Deum ire compellunt: propter quod in Pſalmo [*Pſalm. 77*]: Cum occideret eos, quærebant eum. Unde hos compulit ſervus Dei quando eos terret comminatione ſeveritatis judicii, ſecundum illud [*2 Tim. 4*] Prædica verbum, inſta opportune importune argue B obſecra, increpa, &c. Et ratio hujus eſt complementum numeri electorum. Unde ſubdit: *Ut impleatur domus mea.* Gloſſa [*Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5*]: Numero prædeſtinatorum fidelium, qui numerus inexpletus non remanebit, de quo numero in Apocalypſi [*Apoc. 6*]: Ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum. Hæc ergo domus impletur, quando ſalvatur univerſitas electorum, de quibus dicitur [*Apoc. 7*]: Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat. Et iterum [*Apoc. 14*]: Vidi, & ecce agnus ſtabit ſupra montem Sion, & cum eo centum, *&c.* Et in Cantico Deuteronomii [*Deut. 32*]: Conſtituit terminos populorum C juxta numerum filiorum Iſrael? Ubi dicit Gregorius quod tot ſalvabuntur homines quot Angeli ſteterunt. [*Salvandorum numerus.*] Quidquid tamen ſit de hoc, certum eſt quod perfectus erit numerus electorum, in cujus figuram dicitur [*Deut. 33*]: Dominus apparuit de monte Pharan, & cum eo ſanctorum millia.

Tertio quantum ad repulſionem contemnentium, ſubjungit: *Dico autem vobis quod nemo virorum illorum qui vocati ſunt*, & ſe excuſaverunt, *guſtabit cœnam meam*, quia nullus ad cœnam illam pertingit niſi humilis [*Matt. 18*]: Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Unde & in Pſalmo dicitur [*Pſalm. 30*]: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te! Timentibus autem Dominus reſervat, ſed ſuperbos repellit. Si enim Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni, &c. ſicut dicit Petrus. Et poſt [*2 Pet. 2*]: Novit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos vero in diem judicii reſervare cruciandos. Ideo dicitur [*Rom. 11*]: Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Et ideo dicitur ad Hebræos [*Heb. 2*]: Propterea abundantius oportet obſervare nos ea quæ audivimus, ne forte pereffluamus. Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, quo modo nos effugiemus, ſi tantam neglezimus ſalutem.

Ibant autem turbæ multæ, &c. Poſtquam confutavit calumniantes & erudivit convivantes, hic jam tertio informat comitantes. Dividitur autem pars iſta in duas. In prima erudit comitantes per verba expreſſa, in ſecunda vero per exempla parabolica, ibi: *Quis enim ex vobis ædificare volens turrim, &c.* Erudiens autem per verba expreſſa ad Chriſtum ſpecialiter comitandum, procedit hoc ordine, exprimendo ſcilicet ſpiritualis comitatus indicium, principium, & complementum. Primo ergo quantum ad ſpiritualis comitatus indicium, dicit:

Ibant autem turbæ multæ cum eo, in ſignum ſpiritualis comitatus. Unde Gloſſa [*Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5*]: Ibant turbæ cum eo, captæ ſcilicet dulcedine prædicationis & miraculorum. Unde poterant dicere illud [*Joan. 6*]: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Et nota hic quod Phariſæi calumniabantur Chriſtum, turbæ comitabantur, quia quem ſuperbi deſpiciunt, humiles comitantur. Unde Joannes [*Joan. 7*]: Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti ſunt. Sicut oves paſtorem [*Matt. 9*]: Videns Jeſus turbas miſertus eſt eis, quia erant vexati & jacentes, ſicut

oves

Matt. 21 oves non habentes paſtorem. Sicut populus regem: turbæ quæ præcedebant & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Oſanna, &c. Sicut discipuli doctorem: Factum eſt, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Genezareth.

Sup. 5

Secundo quantum ad ſpiritualis comitatus principium ſubdit: *Et converſus dixit ad illos*. *Converſus*, inquam, per benignitatem: Deus tu converſus vivificabis nos. *Dixit*, per veritatem doctrinæ. *Si quis venit ad me*, per ſupererogationem juſtitiæ. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis. *Et non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam*, per mortificationem affectus carnalis, ſecundum illud Pſalmi: Audi filia, & vide, & inclina aurem, &c. *Non poteſt meus eſſe diſcipulus*, per aſſumptionem Evangelicæ perfectionis, de qua Lucas: Perfectus omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter ejus. Et ratio hujus eſt: quia principium ſpiritualis vitæ eſt exuere carnalem affectum. Quia: Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, &c. Et Iſaias: Quem docebit ſcientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, &c. hoc eſt ſeparatos a carnali affectione. Unde notandum eſt, quod non præcipit hic odium parentum, quantum ad naturam, quia hoc eſſet impietatis, cum dicat Joannes: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Sed quantum ad culpam, ſicut dicit Auguſtinus: ſic diligendi ſunt homines, ut eorum errores non diligantur: De quo odio in Pſalmo. Nonne qui oderunt te Domine, oderam: & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Et poſt: Perfecto odio oderam illos, &c. Unde Gregorius: Simul & odiſſe poſſumus & diligere, ut ex cognatione nobis conjunctos ex præcepto divino diligamus, & quos adverſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus. Unde odium illud non venit ex crudelitate, ſed ex charitate, ſicut & odium animæ ſuæ, quam debemus odiſſe non quantum ad ſalutem, ſed quantum ad carnalitatem. Unde Gregorius: Tunc animam noſtram odimus, cum ejus affectibus carnalibus reluctamur. De hoc odio dicitur: Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Auguſtinus: Si male amaveris tunc odiſti, ſi bene oderis, tunc amaſti. Felices qui ſic oderunt cuſtodiendo, ne perdant amando. Hoc eſt quod expreſſius dicitur in Eccleſiaſtico: Fili poſt concupiſcentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis. Sicut ergo principium ſpiritualis vitæ eſt non concupiſcere, ubi omne malum prohibetur, & declinare a malo: ſic fundamentum ſpiritualis comitatus eſt carnalitatem omnem declinare, ſive ad ſe, ſive ad parentes. Propter quod dicitur: Deponite vos ſecundum priſtinam converſationem, veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris.

Iſaia 81
Matt. 11
Pſalm. 44
Luc. 6
1 Cor. 2
Iſaia 28
1 Joan. 3
Aug. in Pſalm. 100 & 118 to. 8
Pſalm. 138
Greg. hom. 37 in Evangel. tom. 2
Greg. ibid.
Joan. 12
Aug. tract. 51 in ca. 12 Joan. to. 9
Eccli. 18
Epheſ. 4

Tertio quantum ad ſpiritualis comitatus complementum, ſubjungit: *Et qui non bajulat crucem ſuam*, per perfectam carnis mortificationem. *Et venit poſt me*, per rectam intentionem. *Non poteſt meus eſſe diſcipulus*, per certam imitationem. Et nota quod hic eſt conſummatio diſcipulatus Chriſti & comitatus, ſcilicet & bajulando crucem, quia ibi Chriſtus conſummavit, ſicut dicitur: Et bajulans ſibi crucem exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locum. In cruce enim Chriſti eſt ſumma humilitas: Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem: mortem autem crucis. Summa paupertas, ita ut vere poſſet dicere Chriſtus illud Job: Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc: Unde dicitur quod milites, cum crucifixiſſent eum,

Joan. 19
Phil. 2
Job 1
Joan. 19

eum, acceperunt veſtimenta ejus, & fecerunt quatuor partes : Eſt & ibi ſumma auſteritas, ſecundum illud Pſalmi : Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia oſſa mea.

Pſalm. 21

Bajulare crucem quid ſit.

Crucem ergo bajulare & humilitatem in corde, auſteritatem in carne, & paupertatem in paſſione aſſumere, contra illa tria radicalia, & contra triplicem excuſationem eorum, qui noluerunt venire ad cœnam, quia hæc crux fuit Chriſti, quia Chriſtus voluntarie eam ſuſcepit. Similiter qui vult Chriſtum ſequi, oportet quod portet eam voluntarie: ut ferat eam ſicut crucem ſuam, ex voluntate propria, non in angaria, ſicut alienam, alioqui non eſſet imitator Chriſti, ſed potius Simonis, de quo Marcus: Angariaverunt prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum, &c. ut tolleret crucem ejus. Ad hanc crucem potiſſime nos invitat Chriſtus, qui primus eam portavit, ſicut vexillum & ſignum regale. Unde Paulus: Chriſtus extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum, &c. Qui ergo ſic non vult ſequi, non eſt Chriſti diſcipulus, quia non vult imitari eum, in quo ſe præbuit exemplar nobis & magiſtrum. Unde dicitur: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Propter quod: Semper mortificationem Jeſu Chriſti in corpore noſtro circumferentes, ut & vita Jeſu manifeſtetur in corporibus noſtris. Unde Chryſoſtomus: Nullus verecundetur crucem, circumferamus eam ut coronam, etenim omnia, quæ ſecundum nos ſunt, per crucem perficiuntur, regeneratio, conſecratio. Propter hoc in domo, in januis, in viis, in frontibus, & in mente eam ſcribimus. Hæc igitur bajulanda eſt, tamquam ſignum Dei vivi, de quo in Apocalypſi: Vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei vivi, & clamavit voce magna quatuor Angelis quibus datum eſt nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus ſuis, ut ſciatur, ſcilicet manifeſte, quis ſit Chriſti diſcipulus.

Marc. 15 · *Hebr.* 13 · *Galat.* 5 · 2 *Cor.* 4 · *Chryſoſt. in cap.* 14 *Matt. homil.* 55 *tom.* 2 · *Apoc.* 7

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, &c. Poſtquam invitavit & informavit comitantes, & hoc per verba expreſſa, hic ſecundo informat eoſdem per exempla parabolica. Et quoniam Chriſtum debemus imitari in actionibus & paſſionibus, in primis ſimiles ſumus ædificantibus, in ſecundis ſimiles præliantibus. Ideo primo in hac parte introducit parabolam de homine ædificante. Secundo vero adjungit parabolam & exemplum de rege præliante, ibi: *Aut quis rex iturus.* In tertia vero ſubjungit adoptationem utriuſque, ibi: *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiaverit.* Circa parabolam de homine ædificante, tria introducuntur, ſcilicet conceptio propoſiti ædificandi, proviſio ſufficientis ſtipendii, declinatio imminentis opprobrii. Primo igitur quantum ad conceptionem propoſiti ædificandi, dicit:

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare. Per turrim, quæ eſt ædificium altiſſimum, poſſumus intelligere cumulum perfectionis meritorum, quæ gradatim aſcendit ab imo uſque ad ſummum, incipiens a fundamento timoris, & perveniens uſque ad culmen ſapientiæ deiformis.

Et eſt primo ædificanda turris doni timoris, de qua poteſt intelligi illud Micheæ: Tu turris gregis nebuloſa, &c. uſque ad te veniet, timor parvulum facit ex conſideratione judicii. Secunda turris eſt pietatis, de qua Iſaias: Ædificavit turrim in medio vineæ, & torcular extruxit in ea, quia pietas oritur ex conſideratione paſſionis. *Mich.* 4 · *Iſaia* 5

Tertia eſt turris ſcientiæ: Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium, &c. quod intel- *Cant.* 4

Digitized by Google

intelligitur de ſcientia ſacræ ſcripturæ.

Quarta, eſt turris fortitudinis:
Prov. 18 Turris fortiſſima nomen Domini: ad ipſam currit juſtus, & exaltabitur. Et in Pſalmo: Deduxiſti me, quia factus es ſpes mea turris fortitudinis.
Pſalm. 60

Quinta, eſt turris concilii, de qua
Cant. 7 in Canticis: Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum, quia conſilium eſt contra inſidias inimici.

Sexta turris eſt intellectus, de
Ibidem qua: Collum tuum ſicut turris eburnea: oculi tui ſicut piſcinæ in Heſebon: ubi datur intelligi munditia cordis & limpiditas intelligentiæ ſpiritualis.

Septima eſt turris ſapientiæ: Ego
Cant. 8 murus: & ubera mea ſicut turris. Quod dicitur propter conſolationem, quæ eſt in guſtu lactis uberum divinæ ſapientiæ. Antequam autem hujus ædificii altitudo erigatur, neceſſaria eſt ædificatio ædificii ſeptem virtutum, de qua in Proverbiis:
Prov. 9 Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Hujus ædificii Chriſtus eſt fundator, & fundamentum & complementum: huic tamen ædificationi vir ſpiritualis comparatur. Unde dicitur: Dei ſu-
1 Cor. 3 mus adjutores, Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis. Omnis qui proponit ad culmen virtutis aſcendere, hic vult turrim ædificare.

Secundo quantum ad proviſionem ſufficientis ſtipendii ſubdit: *Non prius ſedens computat ſumptus qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendum?* Sedere illud, eſt conſiderare intra
Thren. 3 ſe ſecreta conſcientiæ ſuæ. Sedebit ſolitarius & tacebit. Computare, eſt prævidere per ſolicitam conſiderationem. Unde Gloſſa: Omne
Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 quod agimus prævenire per ſtudium conſiderationis debemus. Et hoc eſt
Prov. 4 quod dicitur: Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. Sumptus autem neceſſarii ſunt ſufficientes conatus mentis, quibus quis cooperatur gratiæ. Viriliter, ſecundum illud Pſalmi: Viriliter age & confortetur cor
Pſalm. 26 tuum, & ſuſtine Dominum. Utiliter: Si quis autem ſuperædificat ſu-
1 Cor. 3 per fundamentum hoc, aurum, argentum, & lapides pretioſos, &c. Efficaciter, quia: Contemplantes ne
Hebr. 12 quis deſit gratiæ Dei. Perſeveranter, quia: Perfecit omne opus quod fa-
3 Reg. 7 ciet Salomon in domo Domini. Hac ædificatione perfecta Dominus apparet ad habitandum. Unde: Fa-
3 Reg. 9 ctum eſt, cum perfeciſſet Salomon ædificium domus Domini & apparuit ei Dominus. Hi ergo ſumptus ſufficientes ad perficiendum conſiſtunt in propoſito voluntatis agentis viriliter, utiliter, efficaciter, & perſeveranter. Sed ſi quid deeſt, Dominus ſupplet. Unde dicitur:
Phil. 2 Deus eſt qui operatur in nobis, &c. velle & perficere pro bona voluntate. Qui vult ergo opus altum incipere, debet prævidere, ſi velit perſeverare: quia ſicut dicitur ſupra: Nemo mittens manum ad aratrum,
Sup. 9 & cetera.

Tertio quantum ad declinationem imminentis opprobrii, ſubjungit: *Ne poſtea quam poſuerit fundamentum*, ideſt, altiorem ſtatum aggrediendo in imitando Chriſtum; hoc enim eſt ponere fundamentum, de quo di-
1 Cor. 3 citur; Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Jeſus Chriſtus. Hoc fundamentum incipit quis ponere per fidem & bonam operationem, ſecundum illud: Omnis
Matt. 7 qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificavit domum ſuam ſupra petram. In hac petra fundamentum habitationis collocat qui Chriſtum vult perfecte imitari, ſecundum illud; Relinquite civitates, &
Hierem. 48 habitate in petra habitatores Moab, &c. *Et non potuerit perficere*, & hoc perſeverando, ſicut ſunt illi, de
Sup. 8 quibus dicitur; Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Tales ſunt qui deſtruunt, recidivando

Digitized by Google

Eccli. 34. vando quidquid ædificaverunt boni inchoando. Unus ædificans, & unus deſtruens: quid prodeſt illis, niſi labor? Tales ſunt diſſoluti & remiſſi: Qui mollis & Prov. 18. diſſolutus eſt in opere ſuo, frater eſt ſua opera diſſipantis. *Omnes qui vident*, incœptam perfectionem circumſpiciendo: Spectaculum facti 1 Cor. 4. ſumus mundo, & Angelis & hominibus. Quod enim in alto ponitur, omnibus oſtenditur: Non poteſt Matt. 5. civitas abſcondi ſupra montem poſita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo ſunt: *Incipiant illudere ei dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* Et hoc contumelias inferendo, & deridendo: quia hoc valde eſt opprobrioſum retrocedentibus & apoſtatantibus. Nam deridentur a dæmonibus: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt Thren. 1. ſabbata ejus. Hanc irriſionem abhorret vir ſpiritualis: Neque irrideant me inimici mei, &c. Hi Pſalm. 24 inimici derident imperfectionem, ſecundum illud: Tobias Ammanites, &c. ait: Ædificent ſi aſcenderit vulpes, tranſiliet murum eorum lapideum. Unde Ambroſius: In omni, quod agimus, occultos adverſarios conſiderare debemus, qui noſtris operibus inſidiantur, & niſi contra eos vigilemus, patimur eos irriſores, quos ad malum habemus perſuaſores. Qui autem retrocedit ab incœpto deridetur pro temeritate in præſumendo, pro inſtabilitate in proſequendo, pro puſillanimitate in deſiſtendo, & hoc non ſolum a diabolo, verum & a mundo. Fatuo non erit amicus, & non erit gratia in bonis illius. Et Eccli. 20. poſt: Quoties, & quanti irridebunt eum, &c.

Nehem. 4. quod & Eſdræ 2. dicitur. Ambr. in Gloſſa in hunc locum tom. 5.

Aut quis rex iturus committere, &c. Supra poſuit parabolam de homine ædificante, hic proponit parabolam de rege præliante. In qua quidem parte tria introducuntur, ſcilicet propoſitio belli, prævifio periculi, A & proviſio remedii. Primo igitur quantum ad propoſitionem belli, dicit:

Aut quis rex iturus committere bellum adverſus alium regem. Rex iſte Prov. 20 eſt quilibet, qui ſe regit ſecundum legem Dei: Rex qui ſedet in ſolio judicii, &c. & in Apocalypſi: Feciſti nos Deo noſtro regnum, &c. & Apoc. 5 regnabimus ſuper terram. Iſtius eſt committere bellum. Quia: Militia Job 7 eſt vita hominis ſuper terram. Hoc autem tripliciter habent intelligi: Vel ut quis committat bellum cum Job 41 rege ſuperbiæ, de quo Job: Ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ. Vel cum rege juſtitiæ, de quo in B Pſalmo: Reges eos in virga, &c. Pſalm. 2 Vel cum rege ſupernæ providentiæ, de quo Eccleſiaſtes: Inſuper univerſæ terræ rex imperat, &c. Committit autem bellum cum rege ſuperbiæ, quando ab ipſo diſſentit. Non Eccl. 5. Ephes. 6. eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſubdit: Adverſus mundi rectores tenebrarum harum. Committit bellum cum rege juſtitiæ, quando vult in conſpectu Dei ſe juſtificare, quod dicitur in Hieremia: Ego giudicio contendam Hierem. 2 tecum, eo quod dixeris; Non peccavi. Sic & Job volebat committere, Job 13 qui dicebat; Ad omnipotentem loquar, & diſputare cum Deo cupio. Et iteC rum: Juſtus quidem tu es Domine, Hierem. 12. ſi diſputem tecum; verumtamen juſta loquar ad te. Committit autem bellum cum rege ſupernæ providentiæ cum ſe parat ad conflictum patientiæ, ſicut dicit Job: Quis det Job 6. ut veniat petitio mea, & quod expecto, tribuat mihi Deus. Et qui cœpit, ipſe me conterat? Sic tripliciter cum rege tripliciter dicto committitur bellum. Primum committit pœnitentia de peccatis; ſecundum confidentia de meritis; tertium autem patientia in flagellis.

Secundo quantum ad prævifionem periculi, ſubdit; *Non ſedens prius cogitat*, ad providendum, ſecundum illud; Utinam ſaperent, & intelligerent,

[Deut. 32] gerent, ac noviſſima providerent. [Epheſ. 5] Propter quod ad Epheſios dicitur: Videte itaque fratres quo modo caute ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed ut ſapientes, redimentes tempus quoniam dies mali ſunt. Propterea nolite fieri imprudentes, &c. *Si poſſit cum decem millibus occurrere*, ſcilicet ad reſiſtendum. *Ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe*, ad impetendum. Et hoc tripliciter habet exponi, ſicut & præcedens. Nam ſi exponatur de rege ſuperbiæ, occurrimus ei per opera virtutum, quæ immediate reſiſtunt ei, quæ ideo decem millia dicuntur propter obſervantiam decem mandatorum, & adverſarius venit cum numero geminato, quia cuilibet virtuti reſpondet duplex vitium ex oppoſito, ſecundum ſuperabundantiam & defectum. [Judit. 2] Unde quia pluribus modis eſt obligari quam dirigi, plures dicuntur eſſe in exercitu regis nobis contrarii. Unde Judith: Gloriabatur quaſi potentes in potentia exercitus ſui, & in gloria quadrigarum ſuarum. Sed non eſt fugiendum nec timendum, quia ſicut dicitur? [2 Mach. 3] Facile eſt concludi multos in manu paucorum: & non eſt differentia in conſpectu Dei cœli liberare in multis & in paucis: quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt Si autem intelligitur de rege juſtitiæ: Occurrimus cum decem millibus, ideſt, confidentia meritorum, ex obſervantia decem mandatorum. Et ipſe cum viginti millibus, hoc eſt cum ſeveritate judiciorum, in quibus fit diſcuſſio operum & cogitationum. [Beda in Gloſſa in hunc locum tom. 5] Unde Beda: Cum decem millibus occurrit, qui offert opera decem mandatorum, ſed Deus quaſi cum duplicato numero contra venit, cum vix in ſolo illum opere præparatum, ſimul de opere & cogitatione diſcutit. Ex quo datur intelligi, quod non eſt tutum cum decem millibus impugnare viginti millia: ſic non eſt ſecurum cum judice illo contendere. [Job 9] Propter quod Job: Vere ſcio quod non juſtificetur homo comparatus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere unum pro mille. Unde Malachias: [Malac. 3] Ecce venit, dicit Dominus exercituum. Quis poterit cogitare diem adventus ejus? &c. Ipſe enim quaſi ignis conflans, &c. Et in Pſalmo: [Pſalm. 75] Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi? Si vero intelligatur de rege ſupernæ providentiæ, cum decem millibus vadit, qui vult pro Chriſto ſuſtinere multa & magna, ſed ipſe cum viginti millibus: quia pro nobis ſuſtinuit incomparabiliter plura, cum ipſe ſit gigas geminæ ſubſtantiæ, propter quod in Pſalmo: [Pſalm. 115] Quid retribuam Domino pro omnibus, &c. [Mich. 6] Et Micheas: Quid dignum offeram Domino? &c.

Tertio, quantum ad proviſionem remedii, ſubdit: *Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea, quæ pacis ſunt*, videlicet ſi ſuam recognoſcit infirmitatem, reſpectu iſtius triplicis pugnæ, laborat ad illius pugnæ declinationem. Miſſio autem iſtius legationis nihil aliud eſt, quam miſſio orationis, quam pro nobis portant Angeli ante conſpectum Dei, tamquam noſtri legati: [Tob. 12] Quando orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mortuos, ſequitur: Ego obtuli orationem tuam Domino. Hæc legatio mittenda eſt pro repellenda pugna tentationum, quæ veniunt a rege ſuperbiæ, ſicut orabat Paulus: [2 Cor. 12] Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, ut me colaphizet, propter quod ter Dominum rogavi, &c. Item mittenda eſt hæc legatio pro repellenda pugna divinarum diſceptationum, quæ venit a rege juſtitiæ, ſicut orabat Propheta in Pſalmo: [Pſalm. 142] Non intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu, &c. Mittenda eſt legatio, pro repellenda pugna tribulationum; quia venit a rege providentiæ, ſicut orabat Jonas: [Jonæ 2] Oravit Jonas ad Dominum Deum ſuum de utero piſcis, & dixit: Clamavi de tribulatione mea ad Dominum,

&

Digitized by Google

& exaudivit me. Ex quo colligitur quod conſideratio periculi excitat ad procurationem remedii. Unde Gloſ- *Gloſſa in hunc locum tom. 5* ſa: Nos fragilitatis noſtræ inſufficientiam attendentes ad impetrandam ſeveri judicis pacem, debemus præmittere legationem lacrymarum, bonorum operum, & piorum affectuum, *Eccli. 18* ideo dicitur: Ante languorem adhibe medicinam, & ante judicium interroga teipſum, & in conſpectu Dei invenies propitiationem: ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis oſtende converſationem tuam, ut ſic per legationem ſacerdotum invenias regem placatum.

Sic ergo omnis ex vobis, &c. Poſtquam præmiſit exemplum parabolicum de ædificante, & exemplum de præliante, hic tertio ponit adaptationem utriuſque. Et quoniam hæc exempla introducta erant ad excitandum nos ad providentiam rei opportunæ, & ad cautelam rei nocivæ, & ad dandam intelligentiam ſpiritualem utriuſque: ideo in hac parte introducitur prædicatorum exemplorum adaptatio quantum ad providentiam rei opportunæ, quantum ad cautelam rei nocivæ, & quantum ad ſpiritualem intelligentiam utriuſque. Primo igitur quantum ad providentiam rei opportunæ dicit: *Si ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet,* per contemptum temporalium. *Non poteſt meus eſſe diſcipulus,* per perfectionem ſpiritualium, quaſi dicat: ſicut ædificans non poteſt conſummare ſine ſumptibus: nec pugnans ſecure pugnam aggredi ſine militibus: ſic nullus perfecte poteſt ſequi Chriſtum, niſi renuntiet omnibus. Et nota quod duplex eſt Chriſti diſcipulatus, unus neceſſitatis, ſicut dici- *Actor. 6 & 9* tur, quod diſcipuli conſueverunt vocari illi qui nunc dicuntur Chriſtia- *Iſa. 1* ni, de qua diſciplina Iſaias: Quieſcite agere perverſe: diſcite benefacere. Alius eſt diſcipulatus ſupererogationis, quo quis Chriſtum ſequitur in conſiliis Evangelicis, de quo Mat- *Matt. 5* thæus: Videns Jeſus turbas, aſcen-

A dit in montem: & cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus. Primo diſcipulatui neceſſarium eſt omnibus renuntiare, quantum ad terrenorum contemptus. Secundo autem neceſſarium eſt omnia relinquere, non ſolum quantum ad affectum, verumetiam quantum ad rem. Unde Gloſſa: Hoc diſtat inter renun- *Gloſſa in hunc locum tom. 5* tiare omnibus, & relinquere omnia; quia renuntiare convenit om- *Renuntiare, & relinquere quo modo differant.* nibus, qui ita licite utuntur mundanis quæ poſſident, ut tamen mente tendant ad æterna. Relinquere eſt tantummodo perfectorum, quia omnia temporalia poſtponunt, & ſolis æternis inhiant, & hoc neceſſa-

B rium eſt perfectis Chriſti diſcipulis, ut conformes ſint paupertati Magiſtri. Unde Matthæus: Ecce, nos re- *Matt. 19* liquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Bernardus: Bene, optime, & non *Bern. in declamat. in princ. tom. 2* ad inſipientiam ſibi, quia currentem ſequi non poterat oneratus; Exultavit enim ut gigas de currendam viam. Cum enim primum ſit inter Chriſti documenta; Beati pauperes Spiritu. *Matt. 5* Qui hoc ignorat, per conſequens neſcit quæ ſint elementa exordii ſermonum Chriſti, ac per hoc Chri- *1 Mac. 1* ſti diſcipulus non eſt, nec Chriſtum intelligit. Et ideo Antiochus, qui *Antiochus.* interpretatur ſilentium paupertatis, ſubvertit fundamentum Hieruſalem,

C quia non poteſt eſſe diſcipulus pauperis crucifixi, qui conſilium paupertatis contemnit.

Secundo quantum ad cautelam rei nocivæ, ſubdit: *Bonum eſt ſal, ſi autem ſal evanuerit.* Per ſal intelligitur perfectus quiſque diſcipulus, qui exemplo & verbo debet condire corda aliorum. Unde Matthæus; *Matt. 5* Vos eſtis ſal terræ; quod dicitur, quia diſcretionem ſummam debet habere in converſatione, ſecundum illud; Sermo veſter ſemper *Coloſſ. 4* in gratia ſale ſit conditus. Quia ſicut non poteſt comedi cibus niſi ſit ſale conditus, ſic nec ſtomachus cordis verbum ſuſcipit indiſcretum. Job: Numquid poterit comedi in- *Job 6* ſulſum, quod non eſt ſale conditum?

Debent etiam habere ſapientiam. A
Lev. 2 Unde in Levitico: Præcipitur quod in omni ſacrificio offeratur ſal. Et talis qui prudens eſt & ſapiens, recte verbo & exemplo condimentum
Gloſſa in hunc locum tom. 5 eſt Eccleſiæ. Unde Gloſſa: Sal cibos condit, vermes necat, carnes ſiccat, ſic prædicatio a vermibus vitiorum, & putredine illæſam ſervat Creatori ſuo humanam naturam.
Salis conſideratio. Sed tunc ſal evaneſcit, quando Chriſti diſcipulus efficitur indevotus in contemplatione, & indiſcretus in actione, & in prædicatione, ſicut
Rom. 1 de illis dicitur: Evanuerunt in cogitationibus, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, &c. Hoc eſt maximum periculum, ideo ſubdit: *In quo condietur?* Quaſi dicat in nullo.
Eccli. 12 Unde Eccleſiaſticus: Quis miſerebitur incantatoris a ſerpente percuſſo? Quaſi diceret, talis prorſus eſt deſpectibilis & inutilis tam coram Deo quam coram hominibus, tam in actis ſpiritualibus, quam in temporalibus ideo addit: *Neque in terram, neque in ſterquilinium utile eſt, ſed foras mittitur*. Gloſſa: Qui per agni-
Gloſſa in hunc locum tom. 5 tionem veritatis retrocedit, neque ipſe fructum boni operis ferre, neque alios excolere valet, ſed eiicitur.

Immo quod plus eſt, reddit terram ſterilem, quia vir perfectus cadens ſuo malo exemplo, alios reddit inutiles ad bonum faciendum, C Et ideo vir retrocedens comparatur
Geneſ. 19 Prov. 6 uxori Lot, de qua dicitur quod reſpiciens poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis. Et ideo in Proverbiis: Homo apoſtata, vir inutilis, gradiens ore perverſo, &c. Sicut igitur ædificium inceptum, & non conſummatum ad nihilum utile eſt, & homo qui incœpit, & non perfecit, ab omnibus deridetur, & ſimiliter ille qui in prælio ſuperatur, ſic & diſcipulus apoſtatans deſpicitur tam-
Matt. 5 quam ſal infatuatum. Unde Matthæus: Ad nihilum valet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

Tertio, quantum ad ſpiritualem intelligentiam utriuſque ſubjungit: *Qui habet aures audiendi audiat*. In quo invitat ad perfectam intelligentiam, ut non ſolum verba prædicta audiantur quo ad ſonum vocalem, de quo dicitur: Incraſſatum eſt cor Matt. 13 populi hujus, & auribus graviter audierunt, verumetiam quo ad intellectum ſpiritualem, ſecundum illud Job: Auditu auris audivi te, Job 42 nunc autem oculus meus videt te. Et Pſalmus: Audiam quid loquatur Pſalm. 84 in me Dominus Deus, &c. Et etiam quo ad effectum manualem: Eſtote factores verbi, & non auditores tantum. Jac 1 Vult igitur dicere quod verba præmiſſa ſunt parabolica, & ideo B ſunt ſpiritualiter & non carnaliter audienda & diſcutienda, ſecundum illud: Audiens ſapiens, ſapientior Prov. 1 erit: & intelligens gubernacula poſſidebit. Animadvertet parabolam & interpretationem, verba ſapientum, & ænigmata eorum. Qui hoc modo audiunt verbum Dei, efficaciſſime ſuſcipiunt, juxta illud Eccleſiaſtici: Qui audit me, non confun- Eccli. 24 detur: & qui operantur in me, non peccabunt. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

CAPUT XV.

ERANT *autem appropinquantes, &c.*) Poſtquam confutavit doloſitatem Phariſæorum calumniantium Chriſti potentiam in miraculis, in hac parte confutat eorum impietatem, remurmurantium contra clementiam in operibus pietatis. Di- Diviſio. viditur autem hæc pars in partes tres. In quarum prima præmittitur expreſſio impietatis Judaicæ. In ſecunda ſubditur manifeſtatio pietatis divinæ, ibi: *Et ait ad illos parabolam, &c.* In tertia vero adjungitur commendatio & perſuaſio pietatis Infra 16 humanæ, ibi: *Dicebat autem ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat dives*. Circa expreſſionem autem impietatis Judaicæ introducuntur, ſcilicet occaſio impietatis exprimendæ: expreſſio jam conceptæ: & ſimulatio

æqui-

æquitatis juſtitiæ. Primo igitur quantum ad occaſionem impietatis exprimendæ, dicitur:

Erant autem appropinquantes ei publicani & peccatores. In quo oſtenditur ſumma Chriſti pietas ad peccatores publicos, ex quo Phariſæi occaſionem accipiebant impie judicandi, quia mos eſt impiis impietatem ſuam augere de viſis operibus pietatis. Unde in Pſalmo: Diſperſit dedit pauperibus, &c. & ſtatim ſubdit: Peccator videbit, & iraſcetur. Oſtendebat autem Chriſtus pietatem magnam, quia ſuſcipiebat publicanos qui erant publici peccatores. Unde Gloſſa; Publicani qui publica vectigalia exigunt, vel conducunt, & qui lucrum ſæculi per negotia ſectantur, & tales erant multis injuſtis lucris intenti. Hujuſmodi autem peccatores licet videantur repellendi ex juſtitia: ſuſcipiuntur tamen ex miſericordia, de qua confiſi erant appropinquantes. Appropinquabant enim ei tamquam clementiſſimo Domino, ſecundum illud: Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Appropinquate, inquam, per devotam ſupplicationem: Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo: tamquam etiam paratiſſimo Magiſtro: Unde ſubdit: *ut audirent illum*, ſecundum illud conſilium Sapientis: Appropiate ad me indocti, & congregante vos in domum diſciplinæ. Quia ſicut dicitur: Qui appropinquant pedibus ejus accipient de doctrina illius. Huic ſummo doctori Chriſto, appropinquabant & phariſæi & publicani, ſed phariſæi ſimulate, ſecundum illud: Prope es tu ori eorum, & longe a renibus eorum. Quia tales per ſimulatam juſtitiam videntur proximi, ſed per occultam ſuperbiam ſunt longinqui, ſecundum illud: Me etenim de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt, quaſi gens quæ juſtitiam fecerit, & judicium Dei ſui dereliquerit. Rogant me judicia juſtitiæ, & appropinquare Deo volunt. Quare jejunavimus, & non aſpe-

Pſalm. 111 — *Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5* — *Jac. 4* — *Pſalm. 118* — *Eccli. 51* — *Deut. 33* — *Hierem. 12* — *Iſaia 58*

A xiſti? humiliavimus animas noſtras & neſciſti? & ſubdit: Ecce, in die jejunii veſtri invenitur voluntas veſtra, &c. Publicani vero appropinquantes erant vere ut audirent, & audito, a malis per pœnitentiam reſipiſcerent, ſecundum Dominicam exhortationem; Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum, & ut audiendo obedirent, ſecundum illud. Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua ut audias. Multo enim melior eſt obedientia, quam ſtultorum victimæ.

Secundo quantum ad expreſſionem impietatis conceptæ: ſubditur: B *Et murmurabant phariſæi & ſcribæ*. Murmuratio eſt oblocutio, quæ nec omnino exprimitur, nec omnino reticetur. Auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abſconditur: Cuſtodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodeſt: & a detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit: Et ideo dicitur: Neque murmuraveritis ſicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore. Hanc murmurationem odit Dominus, maxime, quia nihil prodeſt, nec ſibi, nec proximo: Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis ſuis? quaſi dicat, fruſtra. Et quia C procedit ex corde maligno, quia nec audet aperte arguere, nec tamen poteſt cordis malitiam occultare. Unde hoc ſonat ipſum vocabulum murmurare, dicitur enim a mutio mutis quod eſt, quaſi velle loqui & non audere fateri. Et oritur aliquando ex infirmitate: Ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore contra Dominum. Aliquando ex ignorantia & errore, ſicut illud Joannis: Murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt: Alii autem dicebant. Non, ſed ſeducit turbas. Non tamen palam loquebatur de illo. Aliquando ex malignitate; Increduli ad ſermonem

Matt. 4 — *Eccl. 4* — *Sap. 1* — *1 Cor. 10* — *Thr. 3* — Murmurare quid ſonet. — *Num. 11* — *Joan. 7*

Domini Dei veſtri murmuraſtis in tabernaculis veſtris, atque dixiſtis: Odit nos Dominus, & idcirco, eduxit nos de terra Ægypti, ut traderet nos in manus Amorrhæi. Similiter & hi bonum convertebant in malum, ſcilicet publicanorum pœnitentiam, & Jeſu miſericordiam, & in hoc vitium incidebant, quia erant ſuperbi & inhumani. De quibus poteſt intelligi illud: Qui dicunt: Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. *Iſaia 65*

Tertio quantum ad ſimulationem æquitatis juſtitiæ, ſubditur: *Dicentes, quia hic peccatores recipit*, quantum ad affabilitatem colloquii. *Et manducat cum illis*, quantum ad familiaritatem convivii. In quo volebant ipſum redarguere tamquam fautorem malorum, & contemptorem præceptorum. Unde Gloſſa, quaſi contrarius eſſet legi, quæ hoc prohibet. In lege enim prohibetur contactus rei immundæ. In quo intelligitur vitatio ſocietatis. Unde dicitur: Non inibis cum eis fœdus, &c. neque ſociabis cum eis conjugia. Sed ſicut dicit Gloſſa, dupliciter errant, quia & ſe juſtos putant, cum ſint ſuperbi, & illos peccatores cum jam pœniteant. Unde ipſi ſimulando æquitatem cadebant in impietatem peccando in ſeipſos, ſuperbiendo: quod conſueverunt facere Phariſæi. Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus. Item peccando in proximos male judicando, ita ut poſſet eis dici illud: Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, &c. Item peccando in Chriſtum, ejus miſericordiam redarguendo qui peccatores recipiebat, juxta quod promiſerat per Hieremiam: Vulgo dicitur, ſi dimiſerit vir uxorem ſuam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum, numquid revertetur ad eum? Subditur: Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam *Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5* *Deut. 7* *Gloſſa ibid.* *Infra 16* *Sup. 6* *Hierem. 3*

A te. Hoc enim eſt excellentiſſimæ miſericordiæ. Unde Joannes: Eum qui venit ad me non eiiciam foras. Redarguebant & miſericordiam ejus, quia eis condeſcendebat ad manducandum, cum tamen hoc ſit miſericordiæ ſummæ, ſecundum illud: Ecce ſto ad oſtium & pulſo, &c. Et Matthæus: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis: & Joannes: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat, &c. Nam & Propheta ex repletione ſpiritus vocat omnes: Omnes ſitientes venite ad aquas. Et ratio hujus eſt, quia ſicut dicitur: Non eſt diſtinctio Judæi & Græci, Nam idem Dominus B omnium, dives in omnes qui invocant illum, &c. *Joan. 6* *Apoc. 3* *Matth. 11* *Joan. 7* *Iſaia 55* *Rom. 10*

Et ait ad illos parabolam, &c. Poſtquam manifeſtavit impietatem Judaicam, hic ſecundo notificat pietatem divinam, ad impietatem Judaicam confutandam. Et quoniam pietas Dei ſpecialiter eſt ad hominem in humani generis reparatione, in qua indiget homo ſacrificio reconciliante, pretio redimente, & Spiritu adoptante: Ideo in hac parte triplicem introducit parabolam. Quarum prima eſt de ove, quæ ſacrificatur. Secunda de drachma, qui eſt nummus regius. Tertia eſt de Patre & Filio qui miſericorditer C recipitur. Atque etiam quoniam pietas Dei ſpecialiter ad hominem eſt ratione trium, quæ Deus poſuit in homine ſecundum rationem inſitæ manſuetudinis, ratione impreſſæ imaginis, & ratione collatæ ſimilitudinis. Et per primam aſſimilatur homo ovi. Per ſecundam vero, nummo imperiali. Per tertiam Filio Patris æterni. Ideo in hanc parte Evangeliſta Spiritu illuminatus triplicem ponit parabolam, per os carnis Dei prolatam, ad notandam pietatem Dei ad humanam naturam. Quarum prima eſt de paſtore & ovibus ſuis. Secunda eſt de muliere & drachmis ſuis, ibi: *Aut quæ mulier habens drachmas decem.* Tertia de Patre & Filiis, ibi ait. *Diviſio.*

Digitized by Google

ait autem: Homo quidam habuit duos filios. In quo oſtenditur manifeſte quod omnis creatura quodam modo prætendit pietatem, quam Deus habet reſpectu hominis: Scilicet creatura brutalis, ut ovis: & materia corporalis, ut drachma, & rationalis, ut homo. Circa parabolam igitur de ove perdita procedit hoc ordine. Nam primo exprimitur ſolicitudo mœſtitiæ pro ove perdita: ſecunda vero magnitudo lætitiæ pro ove inventa, ibi, *& cum invenerit, &c.* In explicando autem ſolicitudinem mœſtitiæ circa ovem perditam, quatuor introducuntur ab eodem, ſcilicet poſſeſſio multitudinis integræ, deperditio ovis centeſimæ, & dimiſſio multitudinis habitæ, & requiſitio ovis deperditæ, primo igitur quantum ad poſſeſſionem multitudinis integræ, quam vult intelligi non ad litteram, ſed parabolice, dicit.

Et ait ad illos parabolam iſtam. Ideo parabolice loquitur, quia docet ejus ſapientiam: Aperiam in parabolis os meum, &c. Et quia hoc requirebat Judæorum perfidia, quibus debebant velari myſteria, ſecundum illud: Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt. Vel quia decebat ſacram ſcripturam, in qua non tantum voces, verum & res ſunt ſigna ad manuducendum intellectum parvulorum, & ſimplicium ad concipiendum in ſe multiformitatem intellectorum divinorum, ſecundum illud: Parabolæ Salomonis ad ſciendam ſapientiam & diſciplinam, ad intelligenda verba prudentiæ, & ſuſcipiendam eruditionem doctrinæ. Sequitur, ut detur parvulis aſtutia, adoleſcenti ſcientia & intellectus. Et quoniam parvulis loquitur, ideo exempla manifeſta ſupponunt, cum dicit: *Quis ex vobis homo qui habet centum oves*. Homo inter homines eſt Dei filius, de quo Baruch; Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus. Et ad Philippenſes: In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Oves iſtius hominis ſunt rationales creaturæ ratione inſitæ manſuetudinis: Ecce ego mitto vos, ſicut oves in medio luporum, &c. Oves meæ vocem meam audiunt. Et poſtea. Et ego vitam æternam do eis. Dicuntur autem hæ centum propter perfectionem, quæ inſinuatur per centenarium propter reditionem denarii ſupra ſeipſum. Unde Beda: Quia numerus centenarius eſt perfectus, Deus centum oves, ideſt, numerum perfectum habuit, cum Angelorum & hominum ſubſtantiam creavit. Ob hanc cauſam etiam in deſignatione perfecti meriti ponitur Supra: Aliud cecidit in terram bonam: & ortum, fecit fructum centuplum. Et in Geneſi: Seruit Iſaac in terra illa, & invenit in ipſo anno centuplum. Similiter & quantum ad perfectionem præmii: Omnis qui reliquerit, &c. Sequitur: Centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Habere igitur centum oves, habere creaturas in perfecto numero, & ſtatu conditionis ſuæ.

Secundo quantum ad perfectionem ovis centeſimæ, ſubdit: *Et ſi perdiderit unam ex illis*. Unam ovem de centum perdidit Deus, quando homo peccavit. Unde Beda: Una ovis periit, quando homo paſcua vitæ peccando reliquit. De hac ove dicitur in Pſalmo: Erravi ſicut ovis, quæ periit. Ideo autem dicitur homo una ovis, quia omnes ex homine proceſſerunt, in quo & peccaverunt, ſecundum illud: Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, &c. in quo omnes peccaverunt. Sed propter varietatem culparum ſuppe-radditarum dicuntur multæ oves: Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſquiſque in viam ſuam declinavit. Et Petrus: Eratis ſicut oves errantes, &c. Et hoc fuit quouſque homo caruit paſtore. Vidi cunctum

Margin notes: Pſalm. 77; Matth. 13; Prov. 1; Baruch. 3; Phil. 2; Matth. 10; Joan. 10; Beda in Gloſſa in hunc locum tom. 5; Sup. 8; Geneſ. 26; Matth. 19; Beda in Gloſſa in hunc locum tom. 5; Pſalm. 118; Roman. 5; Iſaia 53; 1 Petr. 2; 3 Reg. 22

Digitized by Google

ctum Iſrael diſperſum in montibus ſicut oves non habentes paſtorem. Impegerat enim hæc ovis in lupum diabolum, de quo Joannes: Lupus rapit, & diſpergit oves, & cetera.

Joan. 10

Tertio quantum ad dimiſſionem multitudinis habitæ ſubjungitur: *Nonne dimittit nonaginta novem in deſerto?* Per nonaginta novem intelliguntur Angeli, tum quia novenarius optime competit deſignationi numeri Angelorum, propter ternarium triplicatum in ordinibus Angelorum, ad deſignandum Deum trinum & unum: tum quia Angelis ruentibus & homine perdito remanſit eorum numerus imperfectus. Unde Gloſſa: Reliquit nonaginta novem, quia rationalis creaturæ numerus pereunte homine, erat imminutus: iſtos reliquit Chriſtus non localiter deſerens, cum ſit ſemper ubique, ſed quia illos minime apprehendit: Nuſquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Dicitur autem reliquiſſe in deſerto, ideſt in cœlo, quod deſertum fuit ab Angelis & hominibus, & nullos jam ibi poterat introire, propter quod illa ſuprema patria deſerto comparatur, unde Gloſſa: In deſerto, ideſt in cœlo quod deſertum eſt ab homine peccante, propter quod & illa ſuperna Hieruſalem dicitur deſerta, ſecundum illud: Illa, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt quæ eſt mater noſtra. Scriptum eſt enim: Lætare ſterilis quæ non paris, &c. quia multi filii deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum. Et Iſaias: Lætabitur deſerta & invia, & exultabit ſolitudo, & florebit, quaſi lilium, &c.

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Heb. 2

Gloſſa interlin. in hunc locum. tom. 5

Gal. 4

Iſa. 35

Quarto quantum ad requiſitionem ſingularis ovis deperditæ, adjungit: *Et vadit ad illam quæ perierat*, ad iſtam ovem, ſc. hominem ſalvandum venit Deus, Dei Filius in hunc mundum: Venit filius hominis quærere & ſalvum facere quod perierat. Unde ad Timotheum: Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quod

Inf. 19

1 Tim. 1

A Chriſtus Jeſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere. Et hoc fecit Chriſtus tamquam bonus paſtor. Unde Ezechiel: Ecce ego ipſe requiram oves meas, & viſitabo eas, ſicut paſtor viſitat gregem ſuum. Sed quia bonus paſtor non deſiſtit ab inquiſitione ante ſalutem, ideo ſubdit: *Donec inveniat eam:* Tunc autem hæc ovis a Chriſto invenitur, quando ejus ſanguine a perditione liberatur, ſecundum illud: Dominus ſolus Dux ejus fuit, & non erat cum eo Deus alienus. Et paulo ſuperius: Invenit eum in terra deſerta, in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis. Invenit autem Deus homi-

Ezech. 34

Deut. 32

B nes perditos, cum magna difficultate, ſecundum illud Oſeæ: Quaſi uvas in deſerto inveni Iſrael, quaſi prima poma ficulneæ. Unde paſtor iſte pro ovibus ſuis inveniendis, laboravit uſque ad mortem, ſecundum illud: Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Propter quod & paſtor iſte agnus factus eſt inter oves, ut redimeret oves, ſecundum illud: Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe, obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. Unde & hanc inventionem præfigurabat illa inventio qua Abraham volens offerre filium, invenit arietem: Levavit Abraham o-

Oſea 9.

Joan. 10.

Iſa. 53

Gen. 22.

C culos ſuos, viditque poſt tergum arietem inter vepres, hærentem cornibus, quem aſſumens obtulit holocauſtum pro filio. Cetera ergo illa ſacrificia oblata tam ovium quam agnorum, & hircorum quam arietum & vitulorum, hoc ſignificabant quod Chriſtus per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æterna redemptione inventa. Et hoc eſt quod dicit: *quærit diligenter donec inveniat eam.*

Heb. 9.

Et cum invenerit eam, &c. Poſt ſolicitudinem mœſtitiæ pro ove perdita, ſequitur hic magnitudo lætitiæ pro ove inventa, circa quam introducuntur tria, ſcillicet exultatio privata, congratulatio publica, & concluſio principaliter intenta.

Primo

Primo igitur quantum ad exultationem privatam de ove inventa, dicit: *Et cum invenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens*. Humeri iſti, ut dicit Ambroſius, ſunt brachia crucis: illic, inquit, peccata, mea depoſui, in illa nobili patibuli cervice requievi. In hos ergo humeros ovem perditam impoſuit, quia ibi peccata noſtra portavit. Unde Iſaias: Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit. Et Petrus: Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus. Et hoc eſt quod dicit Beda: Ovem in humeris ſuis impoſuit, quia humanam naturam ſuſcipiens peccata noſtra ipſe portavit. Et peccata noſtra portavit in cruce, & crucem noſtram portavit in humeris, ſecundum illud: Factus eſt principatus ſuper humerum ejus. Et Dabo clavem Domus David ſuper humerum ejus. Super hunc humerum gaudens nos portavit, propter magnam charitatem quam ipſe habuit ad liberationem noſtram. Sicut paſtor gregem ſuum paſcet in brachio ſuo congregabit agnos. Subditur: Fœtas ipſe portabit, & hoc cum maximo gaudio ſecundum illud: Ad ubera portabimini, & ſuper genua blandientur vobis. Quomodo ſi cui mater blandiatur, ita & ego conſolabor vos. Sequitur; Videbitis & gaudebit cor veſtrum, & oſſa veſtra quaſi herba germinabunt.

Amb. l. 7 Coment. in c. 15 Lucæ tom. 3 — *Iſaiæ 53* — *1 Pet. 2* — *Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5* — *Iſa. 9* — *Iſa. 22* — *Iſa. 40* — *Iſa. 66*

Secundo quantum ad congratulationem publicam, ſubdit: *Et veniens domum convocat amicos & vicinos*. Domus iſta eſt Hieruſalem ſuperna de qua Iſaias: Domum majeſtatis meæ glorificabo. Et Joannes. In Domo patris mei manſiones multæ ſunt. In hanc Chriſtus venit in Aſcenſione, de quo adventu Iſaias. Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? In hanc portat ovem, quia ſicut dicitur in Pſalmo: Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem. Et ibi convocat Angelos, qui dicuntur amici propter familiaritatem in cognoſcendo ſecreta, hoc enim eſt ſignum amicitiæ. Vos autem dixi amicos, &c. Et vicini, propter propinquitatem in communicando ſolatia. Unde Matthæus Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris qui in cœlis eſt: hos convocat Dominus ad concorditer gaudendum, propter ſalutem hominum. Unde & ſubdit; *Dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat*. Hoc dicit quaſi dans eis materiam congratulandi de conſecutione tanti beneficii & amoris charitativi, quem Deus oſtendit homini, unde dicit Sapientia æterna; Deliciæ meæ, eſſe cum filiis hominum. Unde Beda; Non dicit: Congratulamini ovi inventæ, ſed mihi, quia gaudium ejus eſt vita noſtra. Unde in expreſſione hujus gaudii permagnifici notatur humani generis reinventio jucunda, hoc eſt gaudium nuptiale, de quo exultant cœleſtes cives: Audivi quaſi vocem turbæ magnæ, & cetera, dicentium: Alleluja. Sequitur; Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit ſe. Deſponſavit enim agnus ſanctam Eccleſiam de peccatoribus collectam, & habet agnus oviculam reinventam.

Iſa. 60 — *Joan. 14* — *Iſa. 63* — *Pſalm. 67* — *Joan. 15* — *Matt. 18* — *Prov. 8* — *Beda Gloſſa in hunc locum t. 5 Ex Greg. hom. in Evang.* — *Apoc. 19 8*

Tertio quantum ad concluſionem principaliter intentam, ſubjungit: *Dico vobis quod majus gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*. Laudate cœli, & exulta terra; jubilate montes laudem, quia conſolatus eſt Dominus populum ſuum, & pauperum ſuorum miſerebitur. Magnum eſt gaudium, quia majus eſt infirmum ſanare, quam ſanum conſervare, & ideo ſubdit: *Quam ſuper nonaginta novem juſtis, qui non indigent pœnitentia*. Hoc autem dicitur: non quia melior ſit peccator pœnitens, quam nonaginta novem juſti, ſed quia in redemptione humani generis majora operatus eſt Deus, quam in conſervatione totius multitudinis cœleſtis, quia hoc eſt manifeſtativum majoris miſe-

Iſa. 49

ſe-

potentiæ, majoris prudentiæ, & ma-
Aug. t. 9 Tract. 72 in Joan. joris miſericordiæ. Majoris potentiæ, quia majus eſt juſtificare impium, quam creare cœlum & terram.
Job 26 Majoris prudentiæ, unde Job: Prudentia ejus percuſſit ſuperbum. Majoris clementiæ ſive miſericordiæ,
Sup. 1 unde ſupra: Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitavit, & cetera. Major enim fuit in Chriſto condeſcenſio, major & humani generis ſublimatio, ſecundum
Pſalm. 8 illud: Quoniam elevata eſt magnificentia tua ſuper cœlos: Unde hoc intelligitur quantum ad cauſam noſtræ pœnitentiæ, hoc eſt humani generis redemptionem, in qua major eſt materia gaudii, quam in omnibus aliis operibus Dei. Si autem intelligitur de peccatore quolibet per ſe, tunc intelligitur quod gaudium eſt magis novum, vel quod peccator eſt ferventior frequenter, quam juſtus. Unde Gregorius in moralibus. Quidam in Dei ſervitio ex ante acta alicujus debilitate roborantur, eoſque ad cuſtodienda mandata, & futurorum trahit deſiderium & impellit memoria præteritorum. Unde hoc non refertur ad omnes peccatores nec ad omnes juſtos, ſed ad peccatores fervidos poſt converſionem, & juſtos tepentes. Unde &
Greg. homil. 34 in Ev. t. 2 ubi eſt exemplum ut infra Beda Gloſſa in hunc locum t. 5 Gregorius exemplificat, & Beda in Gloſſa: Majus gaudium eſt de peccatore reſurgente in fervore, quam de juſto pigro ſtante. Ut Dux in prælio cum militem plus diligit, qui poſt fugam reverſus hoſtem fortiter premit, quam eum qui numquam fugit, nec unquam fortiter egit. Vel hoc dicitur ratione confuſionis
Iſa. 9 adverſariorum, ſecundum illud: Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exultant victores capta præda, quando dividun ſpolia, &c.

Aut quæ mulier, &c. Poſt parabolam de paſtore & ovibus ſuis, ſubditur hic parabola de muliere & drachmis. In qua quidem ſub metaphora drachmæ manifeſtatur pietas Dei ad hominem, & hoc quadrupliciter, ſc. ad homi-
A nem reparatum, & ad hominem juſtificatum. Primo igitur quantum ad pietatem Dei reſpectu hominis conditi, dicit.

Aut quæ mulier habens drachmas decem. Mulier iſta eſt divina ſapientia, quæ mulier dicitur: quia diligenda eſt tamquam ſponſa ſpecioſiſſima. Sapiens: Loquens de Sapientia dicit: Sap. 8
Hanc amavi & exquiſivi eam a juventute mea, & quæſivi in ſponſam mihi eam aſſumere, & amator factus ſum formæ illius. Dicitur autem mulier non ab infirmitate ſexus, ſed a pietate divini affectus & miſericordiæ, ratione cujus comparat Deus affectum ſuum ad hominem affectui materno.
B Numquid obliviſci poteſt mulier in- Iſaia 49
fantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? &c. Et ideo ſapientia de ſe dicit: Ego mater pulchræ dilectio- Eccli. 24
nis, &c. Unde cum ſapientia Dei ſit potentiſſima, ſit ſpecioſiſſima, ſit providiſſima, ſit & clementiſſima, datur intelligi per mulierem fortem, ſecundum quod dicitur: Mulierem Prov. 31
fortem & bonam & ſpecioſam. Et: Sicut Sol oriens mundo. Per mulie- Eccli. 26
rem providam: Sapiens mulier æ- Prov. 14
dificat domum, id eſt ſapientia, per mulierem piam, ſicut in parabola. Unde Gloſſa: Mulier, id eſt Dei ſa- Gloſſa in hunc locum
pientia, decem drachmas habuit cum homines & Angelos creavit. Dra- tom. 5
C chma autem eſt creatura rationalis, divina videlicet imagine inſignita. Unde Gloſſa: Drachma eſt nummus Gloſſa interlin. Ibid.
certæ quantitatis habens imaginem regis. Talis nummus eſt homo, de quo dicitur: Faciamus hominem Gneſ. 1
ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Unde & Eccleſiaſticus: Deus Eccl. 17
creavit de terra hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum. Talis nummus eſt angelicus Spiritus. Unde Ezechiel: Tu ſignaculum Ezech. 28
ſimilitudinis plenus ſapientia & perfectus decore, in deliciis paradiſi Dei fuiſti. Igitur drachmæ decem, ſunt novem ordines angelorum, & decima hominum ad totius univerſi complementum, quia inter denarium clauditur univerſitas numerorum. Unde

& in

Beda Gloſ. in hunc locum t. 5 & in eo eſt quidam numerorum ſtatus. Unde Beda: Decem drachmas mulier habuit, cum novem ordinibus Angelorum homo additus eſt decimus; ut compleretur numerus electorum. In hoc ergo apparet pietas Dei ad rationabilem creaturam conditam, ſicut ad rem ſua imagine inſignitam.

Secundo quantum ad pietatem Dei reſpectu hominis lapſi ſubdit: *Et ſi perdiderit drachmam unam*, ſcilicet in hominis prævaricatione. Drachma enim iſta perdita eſt humana natura. Unde Gloſſa. *Gloſſa ubi ſup a.* Mulier, ideſt Dei ſapientia decem drachmas habuit cum homines & Angelos ad imaginem ſuam creavit, ſed unam perdidit, cum homo a ſimilitudine Creatoris receſſit. *Drachma decima quid.* Unde quia homo creatus eſt poſt novem ordines Angelorum, recte intelligitur per decimam drachmam. *Decimæ oblatio. Exo. 22* Hinc eſt quod ad liberationem hominum præfigurandam Deus præcepit ſibi offerri decimam. *Exo. 20* Hinc etiam eſt quod decem præcepta ei data ſunt, per quæ quaſi per quoſdam gradus uſque ad Deum conſcendat. Hinc eſt etiam quod in præfiguratione incarnationis dicitur. *4 Reg. 20* Sol retroceſſit decem lineis, ſicut dicitur: Sol namque per decem lineas retroceſſit, cum Deus qui eſt ſuper Angelos uſque ad hominem qui eſt decimus, deſcendit. Hinc etiam denarius eſt pretium omnium laborantium in vinea patrisfamilias: *Mat. 20* Conventione facta, & cetera. Recte igitur decima drachma perdita deſignat naturam humanam lapſam. Ad hanc drachmam perditam divina ſapientia habet pietatem & miſericordiam, propter quod ſubdit: *Nonne accendit lucernam*, in incarnatione. *Greg. hom. 34 in Ev. Gloſſa in hunc locum tom. 5* Lucerna eſt lux in teſta, hoc eſt Deus in carne humana. Unde Gloſſa: Dei ſapientia lucernam ad quærendam drachmam accendit, cum in carne apparuit; quia lucerna eſt lux in teſta, ideſt, verbum in carne. De hac lucerna dicitur in Pſalmo: *Pſal. 131* Illuc producam cornu David, paravi lucernam Chriſto meo. Unde de accenſione iſtius lucernæ dicitur: Deus erat verbum. Sequitur Lux vera quæ illuminat omnem hominem. *Joan. 1* Et poſt: Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Nec tantum hoc, *Sed & evertit domum*, ſcilicet in prædicatione. Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Domum evertit quando conſcientias hominum de reatu ipſorum perturbavit. Et hoc ſpectat ad prædicatores. Unde dicitur: *Soph. 1* Scrutabor Hieruſalem in lucernis, & viſitatio ſuper viros defixos in fæcibus ſuis. *Et quærit diligenter, donec inveniat eam*, in noſtra redemptione, unde Sapiens: *Sap. 6* Dignos ſe, ipſa circuit quærens, & in viis oſtendet ſe illis hilariter, & in omni providentia occurret illis, unde & ſibi competit illud Pſalmi: *Pſal. 131* Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem. Donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.

Tertio, quantum ad pietatem reſpectu hominis reparati adjungit: *Et cum invenerit, convocat amicas & vicinas:* Per amicas & vicinas divinæ ſapientiæ, intelliguntur Angeli boni & animæ ſanctæ, Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Et amicæ & vicinæ ſunt ſupernæ poteſtates, quæ Deo tanto propius ſunt, quanto eum vicinius contemplantur. Quæ ideo dicuntur amicæ ſapientiæ, quia ipſam diligunt, & ab ipſa amantur, ſecundum illud: *Sap. 7* Per nationes in animas ſanctas ſe transfert, amicos Dei, & Prophetas conſtituit. Neminem enim diligit Deus, niſi eum qui cum ſapientia inhabitat. Convocare autem nihil aliud eſt, quam ad unitatem & conformitatem amoris copulare. *Job. 25* Poteſtas & terror apud eum eſt, qui facit concordiam in ſublimibus ſuis. Et per iſtam concordiam mutui amoris communem materiam gaudii tribuit. Et ideo ſubdit: *Dicens: Congratulamini mihi quia inveni drachmam quam perdideram.* Sapientia namque invitat ad congaudendum, quia hæc eſt lex charitatis: *1 Cor. 13* Charitas non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem

Sap. 8 tem veritati. Et ſapiens dicit: Hæc cogitans, & cetera. Quoniam immortalitas eſt in cognatione ſapientiæ, & in amicitia illius delectatio bona, quia vult gaudia univerſorum eſſe communia non privata, ſicut potiſſime in illa Hieruſalem ſuperna. Tob. 13 Unde Tobias: Confitere Domino in bonis ejus, & benedic Deum ſæculorum, ſubditur: Et revocet ad te omnes captivos, & gaudeas in omnia ſæcula ſæculorum. In hac enim reinventione drachmæ fit reintegratio numeri electorum in illa Hieruſalem. Et hæc eſt magna materia Iſa 65 lætitiæ: Ecce ego creo Hieruſalem exultationem, & populum ejus gaudium, quia congratulabantur divinæ ſapientiæ, & ſalvationi noſtræ ſecundum illud: Iſa. 66 Lætamini cum Hieruſalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio univerſi, qui lugetis ſuper eam, ut fugatis, & repleamini ab uberibus conſolationis ejus: ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus.

Quarto, quantum ad pietatem Dei reſpectu hominis juſtificati, ſubdit: *Ita dico vobis: Gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*. Gaudent autem angeli de pœnitentia hominis peccatoris, quia deſtruitur culpa, reſtituitur juſtitia, confutatur dæmonum ſuperbia, efficax efficitur Angelorum cuſtodia, reparatur Eccleſia, placatur ira divina, & reſtauratur Hieruſalem ſuperna. Et de his ſeptem gaudent maxime Angeli beati. Ideo & de pœnitentia peccatoris, in qua vident fieri ſeptem effectus prædictos, gaudium eſt Angelis Dei.

Septem de cauſis gaudent Angeli ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.

Primo, quia deſtruitur culpa: Pœnitemini, & convertimini, ut deleantur peccata veſtra. Actor 3 Unde dicitur, quod erat Joannes prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, &c. Marc. 1

Secundo, quia per pœnitentiam recuperatur juſtitia. Unde in Apocalypſi: Memor eſto unde exieris, & Apoc. 2 age pœnitentiam, & prima opera fac. Et Eccleſiaſticus: Pœnitentibus dedit viam juſtitiæ, & confirmavit deficientes. Eccl. 17

Tertio, quia per pœnitentiam confutatur dæmonum ſuperbia: Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei. Et poſt: Erubeſcant & conturbentur vehementer omnes inimici mei. Pſal. 6 Tunc enim dæmones erubeſcunt de ſua impudentia, quando peccator per pœnitentiam erubeſcit de culpa: Poſtquam convertiſti me, egi pœnitentiam. Hier. 31 Subdit: Confuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ.

Quarto, quia per pœnitentiam efficax efficitur Angelorum cuſtodia. Unde dicitur: Ego quos amo, arguo & caſtigo. Apoc. 3. Æmulare ergo, & pœnitentiam age. Ecce ſto ad oſtium & pulſo. Hoc enim Angelus nos cuſtodiens facit ſolicite.

Quinto, quia per pœnitentiam reparatur Eccleſia, propter quod dicitur: Non veni vocare juſtos, ſed peccatores. Mat. 9. Nam Chriſtus vocat ad unitatem Eccleſiaſticam, in qua fit remiſſio peccatorum, & datur ſuperna gratia, ſecundum illud Ezechielis: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, &c. vita vivet, & non morietur. Ezech. 18

Sexto, quia placatur ira divina: Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitentibus. Eccl. 12 Et Hieremias; Si pœnitentiam egerit gens illa a malo ſuo, &c. agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitavi, ut facerem ei. Hier. 18

Septimo, quia per pœnitentiam reintegratur Hieruſalem ſuperna. Unde Matthæus: Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœlorum, Mat. 4. propterea cives cœleſtes exultant, ſicut dicitur hic, quod *gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*. Vident enim quantæ virtutis ſit pœnitentia, quæ non ſolum recuperat perdita, ſed & multo plura impetrat a pietate divina. Unde Job: Converſus Dominus ad Job. 42 pœ-

Digitized by Google

pœnitentiam recuperat perdita. Addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Job, duplicia. Et hac de cauſa omnes qui diligunt Deum, qui diligunt bonum, & qui habent pietatis affectum, cum Angelis exultare debent de converſione & pœnitentia peccatorum. Unde Apoſtolus: Epiſtola illa, & ſi ad horam, vos contriſtavit: nunc gaudeo: non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Et poſt ſubdit: In vobis operatur ſolicitudinem; ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam. Et ex his, debitus honor redditur divinæ majeſtati: numerus cœleſtis impletur: & recuperatur unitas Eccleſiaſticæ pacis. Et ideo in converſione & pœnitentia unius peccatoris merito exultat hierarchia ſupercœleſtis, & ſubcœleſtis.

2 Cor. 7

Ait autem: *Homo quidam habuit duos filios*. Poſt parabolam de paſtore & ovibus ſuis, & de muliere & drachmis, ſubditur hic tertio parabola de patre & filiis, ut ſic, cum maxima ſit pietas patris ad filium, maxima oſtendatur hic pietas Dei erga peccatorem converſum, qui intelligitur per filium prodigum. Et quoniam miſericordia patris in hoc oſtenditur, quod revelavit miſeriam filii prius peccantis, & poſtmodum pœnitentis; ideo in hac parabola quatuor deſcribit Evangeliſta. Primo namque deſcribit filii prodigi inſolentiam: ſecundo miſeriam & indigentiam, ibi: *Poſtquam omnia conſummaſſet*: tertio ejuſdem pœnitentiam, ibi: *In ſe autem reverſus dixit, &c.* quarto patris miſericordiam, ibi: *Cum autem adhuc longe eſſet*. Et hoc quidem facit rectiſſimo proceſſu & ordine. Nam inſolentiam præcipitavit in miſeriam & in indigentiam: indigentia autem excitavit ad pœni-

A tentiam: & pœnitentia præparavit ad patris miſericordiam obtinendam. Circa filii prodigi inſolentiam exprimendam tria introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet conditio libertatis humanæ: perpetratio voluntariæ culpæ: & diſſipatio boni, gratiæ, & naturæ. Primo igitur quantum ad conditionem libertatis humanæ, dicit:

Homo quidam habuit duos filios. Per hominem iſtum, ſicut ſæpe dictum eſt, intelligimus Dominum benignum & pium. Nam ipſe ratione ſummæ pietatis, quæ reddit eum benignum & humanum erga hominem, homo merito dici poteſt, unde Daniel: Tetigit me quaſi viſio hominis, & confortavit me. Ad cujus etiam deſignationem Deus in effigie humana, per ſubjectam creaturam, frequenter apparuit ſanctis patribus & Prophetis. Per duos autem filios intelligimus humani generis univerſitatem, non ſolum quo ad Gentiles, & Judæos ſicut Gloſſa exponit, ſed & generaliter quo ad innocentes & pœnitentes, ſicut oportet intelligi ex ipſa applicatione parabolæ. Unde Beda: Hæc parabola de Judæo & Gentili, generaliter de pœnitente & juſto, vel qui ſibi juſtus videtur poteſt intelligi. Et hi dicuntur filii, qui in libertate arbitrii ſunt creati, & ad æternam hæreditatem habendam. Servus non manet in domo in æternum, filius manet in æternum, unde in Pſalmo: Quo modo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe. Et quia libertas arbitrii in vanis & peccatoribus frequenter de propriis viribus præſumit, & ſibi uſurpat quod Dei eſt, ideo ſubdit: *Et dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit*. Iſte adoleſcentior dicitur ille, qui vanior eſt, & ad ſenſibilia bona magis intentus, ſecundum illud Eccleſiaſtes: Adoleſcentia enim & voluptas vana ſunt. Et: Lætare invenis in adoleſcentia tua. Sequitur, & ſcito quod pro omnibus his adducet

Dan. 10

B

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Beda Gloſſa in hunc locum t. 5

C

Joan.

Pſal. 102

Eccl. 11
Ibid.

ducet te Deus in judicium. Hic adoleſcens petit partem ſuam, cum relinqui vult libertati ſuæ, ut jam non ſecundum imperium gratiæ, ſed ſecundum nutum voluntatis ſuæ incedat. Unde Beda: Subſtantia eſt *Beda Gloſſa in hunc locum t. 5* omne quod agimus, quod vivimus, ſapimus, cogitamus & loquimur. Hujus ergo portionem ſubſtantiæ minor petit ſibi dari, cum homo rationali ſenſu ſuo delectatus, per liberum arbitrium ſe regere, & a Domino Creatore ſuo exire quærit. Hæc petitio non fuit pro ſe, ſed magis contra ſe, quia petit ſe ſibi exponi & ſuo judicio derelinqui. Sicut & petitio filiorum Iſrael qua petierunt *1 Reg. 8* regem. Dixerunt filii Iſrael ad Samuelem: Conſtitue nobis regem, ut judicet nos. Subditur: Dixitque Dominus ad Samuelem, non te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos. Et quia Dominus juſto ſuo judicio, cum de ſe præſumit, derelinquit ſibi, ideo ſubdit: *Et diviſit illis ſubſtantiam:* Nam ſic conveniebat, ſecundum illud: Deus ab ini- *Eccl. 15* tio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilii ſui. Nam ſic Dominus juſto judicio facit, ſecun- *Mat. 25* dum illud: Uni dedit quinque talenta, alii vero duo, alii vero unum, unicuique ſecundum propriam virtutem, &c.

Secundo quantum ad perpetrationem voluntariæ culpæ ſubdit: *Et poſt non multos dies congregatis omnibus*, per liberi arbitrii dominium, quod habet reſpectu omnium virium naturalium. *Adoleſcentior filius peregre profectus eſt in regionem longinquam*: & hoc perpetrando peccatum. Regio namque longinqua a Deo dicitur, non quantum ad ſitum localem, cum Deus ſit ubique ſed per voluntatis diſſimilitudinem. Unde *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Gloſſa: Abiit in regionem longinquam non mutando locum, ſed animum. Quanto enim quis in pravo opere amplius delinquit, tanto a Dei gratia longius recedit. Unde in Pro- *Prov. 15* verbiis. Longe eſt Dominus ab impiis: & orationes juſtorum exaudiet.

A Eſt autem peccatum regio longinqua a Deo quia cum ſit iniquitas, elongat a ſumma bonitate, ſecundum illud: Iniquitates veſtræ divi- *Iſa. 59* ſerunt inter vos & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem ejus a vobis. Cum ſit tenebra: quia elongat a ſumma luce & veritate, Deus lux eſt, & tenebræ in eo non *1 Joan. 1* ſunt ullæ. Si dixerimus, quoniam ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus: mentimur, & veritatem non facimus. Et paulo poſt ſubditur, de quibus tenebris intelligatur: Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, &c. Cum etiam peccatum ſit nihil, quia elongat a ſum- B ma æternitate, propter quod Hieremias: Quid invenerunt patres ve- *Hier. 2* ſtri in me iniquitatis, quia elongaverunt ſe a me, & ambulaverunt poſt vanitatem? De his tribus ſimul dicitur: Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem con- *2 Cor. 5* ventio Chriſti ad Belial? Et ibidem: Quis autem conſenſus templo Dei cum idolis? Et propterea merito peccator, qui elongat ſe a Deo per peccatum, & vadit in regionem longinquam, longe a cœleſti regione proiicitur, videlicet in infernum qui eſt regio mortis & tenebrarum, ſecundum illud: Antequam vadam, *Job 10* C & non revertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarum: ubi umbra mortis, & nullus ordo, &c.

Tertio quantum ad diſſipationem boni, & gratiæ, & naturæ, ſubjungit: *Et ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam. Diſſipavit*, inquam, per peccata ſpiritualia, quæ maxime diſſipant animam, & hoc quidem per ſuperbiam. Quia reddidit Dominus *Nahum. 2* ſuperbiam Jacob, ſicut ſuperbiam Iſrael: quia vaſtatores diſſipaverunt eos, & propagines eorum corruperunt. Item per inanem gloriam: *Iſa. 3* Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant. Item per invidiam, ſecundum illud: Diſſipata ſunt oſſa noſtra

Digitized by Google

Pſal. 104 Prov. 14 noſtra ſecus infernum, ſupple per invidiam, de qua dicitur; Putredo oſſium, invidia. Item per iracundiam. Pſal. 34 Diſſipati ſunt nec compuncti, ſubdit frenduerunt ſuper me dentibus ſuis. Unde iracundus ſimilis eſt dæmoniaco, de quo ſupra: Sup. 9 Subito clamat, & elidit & diſſipat eum cum ſpuma. Item diſſipavit per accidiam, ſecundum illud. Prov. 18 Qui mollis & diſſolutus eſt in opere ſuo, frater eſt ſua opera diſſipantis. Et quia peccata ſpiritualia frequenter præcipitant in carnalia, ideo addit: *Vivendo luxurioſe*, quantum ad gulam, & luxuriam, ſecundum illud: Prov. 20 Luxurioſa res, vinum, & tumultuoſa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit ſapiens. Unde in his eſt conſummatio diſſipationis, ſecundum illud Job 31 Job: Ignis eſt uſque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina. Unde & his peccatis non ſolum diſſipantur animæ vires, ſed & corporis membra, & divitiæ temporales, ac per hoc diſſipatur tota hominis ſubſtantia, ſcilicet rerum, membrorum, & morum. Prov. 29 Propter quod dicitur: Vir qui amat ſapientiam, lætificat patrem ſuum: qui autem nutrit ſcorta, perdet ſubſtantiam. Quia in hujuſmodi impletur illud Pſalmi: Pſalm. 48 Homo cum in honore eſſet, &c.

Et poſtquam omnia conſummaſſet, &c. Poſt deſcriptam filii prodigi inſolentiam, hic deſcribit miſeriam & indigentiam, & hoc quantum ad tria, ſcilicet quantum ad famis incommodum, ſervitutis opprobrium, & quantum ad mendicitatis genus extremum. Primo ergo quantum ad incommodum famis, dicit:

Et poſtquam omnia conſummaſſet, ſcilicet culpa totum devaſtante, ſecundum illud: Sap. 3 Nationes iniquæ diræ ſunt conſummationis, de qua conſummatione Jacobus: Jac. 1 Concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem. *Facta eſt fames valida in regione illa*, divina ſcilicet juſtitia ulciſcente. Hæc

A fames eſt inopia ſpiritualium bonorum. Unde Gloſſa Glo∫∫a interlin. in hunc locum tom. 5 Fames valida in regione longinqua eſt indigentia verbi veritatis in oblivione Creatoris. Et de hac fame per Amos; Amos 8 Emittam famem in terram: non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei. Et de hac in Pſalmo: Pſalm. 104 Vocavit famem ſuper terram, &c. *Et ipſe cœpit egere*, nullo ſcilicet auxiliante. Unde Ambroſius: Ambr. li. 7 Comment. in Luc. ca. 15 n. 3 Virtutibus earum fonte relicto. Merito ergo iſte egere cœpit, qui theſauros ſapientiæ & ſcientiæ Dei, divitiarumque cœleſtium altitudinem dereliquit. Unde dicitur: Prov. 13 Egeſtas & ignominia ei, qui deſerit diſciplinam, B & hoc propter culpam: quia: Miſeros facit populos peccatum. Propter quod dicit Beda: Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5 Omnis locus, abſente patre, penuria eſt. Sic enim ſapientia adveniente, veniunt omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius: Sap. 7 ſic ipſa abeunte, omnia bona recedunt, & ſupervenit egeſtas, ſecundum illud: Prov. 3 Egeſtas a Domino in domo impii: habitacula juſtorum benedicentur.

Secundo quantum ad opprobrium ſervitutis ſubdit: *Et abiit, & adhæſit uni civium regionis illius*, civis autem in regione diſſimilitudinis & peccati eſt ille, qui in peccato manſionem perpetuam collocavit. C Inter hujuſmodi autem cives unus & primus eſt ipſe diabolus. Unde Gloſſa: Gloſſa in hunc locum tom. 5 Unde civium ille eſt, qui concupiſcentiis terrenis merito pravitatis ſuæ, præpoſitus, princeps mundi vocatur, ſecundum illud: Joan. 14 Venit enim princeps mundi hujus, &c. Huic civi adhæret quis, quando vult per omnia ejus facere voluntatem, quod faciunt peccatores ſecundum quod deſignatur in Machabæis, 2 Mac. 4 de quibuſdam, de quibus dicitur quod illis conſimiles eſſe cupiebant, quos hoſtes & peremptores habuerant. Et nota quod dicitur adhæſiſſe, quia diabolus non habet poſſe, niſi quantum peccator ei dat ex mera voluntate. Unde ex perſona diaboli Iſaias:

Digitized by Google

Iſa. 51 Incurvare, ut tranſeamus. Et quia A poteſtate accepta diabolus ſemper incitat hominem ad peccata, ideo ſubdit: *Et miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos*. Per porcos intelliguntur dæmones, propter ruditatem. Matth. 7 Ratione cujus dicitur: Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis. Item propter carnalitatem contingit eis illud veri proverbii, &c. 2 Petr. 2 Sus lota in volutabro luti, & hoc facit carnalitas. Unde in Proverbiis: Prov. 11 Circulus aureus in naribus ſuis, mulier pulchra & fatua. Quia diabolus per illam inquinat multos. Hanc autem ruditatem habent dæmones in B ſeipſis: ſed carnalitatem ſuggerunt aliis propter quod etiam dicuntur ſpiritus immundi: unde recte porcis cognati ſunt, ſecundum illud: Matth. 8 Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Hi enim porci paſcuntur immunditiis peccatorum, quia in hoc ſolum dæmones delectantur. Ambr. in Gloſſa in hunc locum tom. 5 Unde Ambroſius: Cibus dæmonum eſt ebrietas, fornicatio, & hujuſmodi quæ blanda ſunt, & ad ſuum uſum provocant: neque alia cura eſt luxurioſis, niſi ut ventrem ſuum impleant. De quibus dicitur: Phil. 3 Quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt. Unde hos porcos paſcunt C homines porcini, in quibus regnat ruditas intelligentiæ, carnalitas concupiſcentiæ, cupiditas avaritiæ. Sap. 8 Et tales ad modum porcorum nihil prorſus valent ad vitam: ſed ſolum ad interitum, in cujus deſignationem dicitur, quod impetu abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt, &c.

Tertio autem quantum ad extremum genus mendicitatis, ſubdit: *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant*. Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 Siliqua, ut dicit Gloſſa eſt genus leguminis ſonoris follibus & vacuis, quod ventrem magis onerat quam reficiat. Et ideo deſignat delectationes vitiorum, quæ peccatorem aliquando aliquid ſonare videntur exterius, ſed nihil interius ſunt, unde hujuſmodi delectationes ſomniis comparantur. Sicut ſomniat eſuriens, Iſai. 29 & comedit, cum autem expergefactus, vacua eſt anima ejus: Et ſicut ſomniat ſitiens & bibit, & poſtquam fuerit expergefactus, laſſus, adhuc ſitit, & anima ejus vacua eſt: ſicut erit multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra monte Sion. Has ſiliquas porci manducant, quia dicitur: Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Prov. 2 Et his delectationibus tamquam deliciis ſuis, peccator quærit & appetit ſatiari. Unde de talibus Job: Qui rodebant in ſolitudine, ſqualentes calamitate & miſeria. Job. 30 Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix juniperorum erat cibus eorum. Sequitur: Qui inter hujuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub ſentibus delicias computabant. Et quia talibus non poteſt homo ſatiari, ideo ſubdit: *Et nemo illi dabat*. Quia frequenter, cum peccator hujuſmodi quærit delicias, juſto Dei judicio perdet illas. Unde in Oſea dicit anima Oſee 2 peccatrix: Vadam poſt amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, & oleum meum, & potum meum: propter hoc ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceria: & ſemitas ſuas non inveniet: Et poſt: Ceſſare faciam omne gaudium ejus, ſolemnitatem ejus, neomeniam ejus, & Sabbata ejus, & omnia feſta tempora ejus. Et hæc facit Deus, ideo peccatores a ſe averſos ad delectationes, ad ſe revocat per afflictiones. Unde Auguſtinus: Aug. in li. Confeſſ. tom. 1 Omnes, inquit, delectationes meas, quas amabam, reſpexiſti Domine Deus, ut quærerem ſine offenſione lætari, & non invenirem niſi in te. Nemo igitur dat de iſtis ſiliquis, quando peccatori ſubtrahitur conſolatio carnalis, ut ſic ſaltem revertatur ad cognitionem Dei, & ſui. Et ſicut inebriatus eſt per delectationem, ſic evigilet per tribulationem, ſecun-

Iſaia 28 ſecundum illud Iſaiæ: Tantummodo Sola vexatio intellectum dabit auditui. Unde & in Levitico: Mittam Lev. 26 peſtilentiam in medio veſtri, & trademini in manibus hoſtium. Subditur: Et comedetis, & non ſaturabimini.

Ipſe autem in ſe reverſus. Poſt deſcriptam filii prodigi inſolentiam, & miſeriam, deſcribit hic tertio ejus pœnitentiam: quam deſcribit valde ſufficientem, ſcilicet quantum ad humilitatem contritionis, confeſſionis, & ſatisfactionis. Primo igitur quantum ad humilitatem contritionis ſeu compunctionis, dicit:

In ſe autem reverſus, ſcilicet per agnitionem propriæ iniquitatis, quia dolor compunctionis facit circumſpicere internam conſcientiam, propter quod dicit: *In ſe autem reverſus*, ſecundum illud: Redite prævaricatores ad cor. Iſaia 46 Facit & dolor compunctionis circumſpicere felicitatem amiſſam, propter quod addit: *Dixit: Quanti mercenarii in domo patris abundant panibus*: Id eſt, in domo Dei feliciter & ſuaviter vivunt.

Mercenarii Et nota quod quidam ſunt mercenarii mali, de quibus Joannes: Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt. Joan. 10 Iſti etſi abundant aliquando in domo ſupremi patris panibus materialibus, non tamen ſpiritualibus: propter quod dicitur: Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam. Matt. 6 Et talibus dicitur: Quare appenditis argentum non in panibus, &c. Iſaia 55 Alii ſunt mercenarii boni, de quibus dicitur: Iſſachar aſinus fortis, accubans inter terminos, vidit requiem quod eſſet bona, & terram quod optima, & ſuppoſuit humerum ſuum. Gen. 49 Et iſti ſunt qui ſerviunt pro mercede æterna, & tales abundant frequenter panibus fidei, ſpei, & charitatis, de quibus ſupra: Amice commoda mihi tres panes: Sup. 11 Et de quibus in Pſalmo: Pauperes ejus ſaturabo panibus. Pſalm. 131 Facit ad hæc compunctio conſpicere calamitatem propriam, unde addit: *Ego autem hic fame pereo*, ſcilicet ob defectum divinæ gratiæ, & hæc eſt magna calamitas: Melius fuit occiſis gladio, quam interfectis fame, quoniam iſti extabuerunt conſumpti a ſterilitate terræ. Lam. 4 Et pro iſtis dicitur: Leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum qui defecerunt in fame, in capite omnium compitorum. Thr. 2 Ex hac autem afflictione compunctionis ſpiritus provocatur, & excitatur, propter quod in Pſalmo: Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei. Pſalm. 37 Et ſequitur: Quoniam ego in flagella paratus ſum.

Secundo quantum ad humilitatem confeſſionis, ſubdit: *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cœlum*. In quo confitetur ſe peccaſſe in Eccleſiaſticam unitatem, quæ intelligitur nomine cœli. Nam in hac habitat Deus: Cœlum ſedes mea. Iſaia 66 Et in Pſalmo: Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes ejus. Pſalm. 10 Confitetur & ſe peccaſſe contra divinam majeſtatem, unde addit: *Et coram te*, quia illi omnia ſunt aperta: Omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus ad quem nobis ſermo. Hebr. 4 Propter quod & in Proverbiis: Omnes viæ hominum patent oculis ejus, & ſpirituum ponderator eſt Dominus. Prov. 16 Et quia offenſa tantæ majeſtatis privat nos dignitate divinæ filiationis, ideo confitetur ſuam indignitatem, cum ſubdit: *Jam non ſum dignus vocari filius tuus*. Et hoc quidem recte & vere confitetur: quia eſſe filium Dei eſt maximæ charitatis, ſecundum illud: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & ſimus. 1 Joan. 3 Hoc nomine peccator eſt indignus, quia contempſit patrem ſuum, ſecundum illud: Filios enutrivi & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me. Iſaia 1 Et quoniam veræ confeſſionis eſt, non ſolum confiteri peccati impietatem, & peccantis indignitatem, verumetiam implorare pietatem, ideo addit: *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis*. Vera confeſſio tria complectitur. Et nota quod hic diſtinguitur filius, & ſervus, & mercenarius; quia filius eſt

 qui

Digitized by Google

Filii ſervi, & mercenarii differentia. qui ſervit ex amore: Quoniam eſtis filii Dei, miſit Deus ſpiritum filii ſui, &c. *Galat. 4* Servus qui ex timore: *Malach. 1* Filius honoravit patrem, & ſervus Dominum ſuum, &c. Sed mercenarius eſt qui ſervit ex ſpe hæreditatis æternæ, de quo mercenario Job: *Job 7* Malitia eſt vita hominis ſuper terram, & ſicut dies mercenarii, dies ejus. Sicut ſervus deſiderat umbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui, ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeravi mihi. Ex his ergo colligitur quod confeſſio debet eſſe vera & humilis, ut ſic recognoſcatur gravitas peccati, indignitas peccantis, & imploretur miſericordia pii Patris, affectu ſcilicet humili, quia *Eccli. 35* dicitur: Oratio humiliantis ſe nubes *Infra 18* penetrabit. Hujus exemplum eſt infra de Publicano.

Tertio quantum ad humilitatem ſatisfactionis, ſubjungit: *Et ſurgens venit ad patrem ſuum*. Per ſurrectionem iſtam intelligitur peccati deſertio: & quædam elongatio ab illo, quæ eſt ſatisfactionis initium. Nam ſatisfacere eſt cauſas peccatorum excidere, & eis peccandi aditum non indulgere. Unde & in hujus figuram adoleſcenti adhuc mortuo dictum *Sap. 7* eſt: Adoleſcens, tibi dico, ſurge: ut ſic deſeratur culpa. Homini ſi- *Joan. 5* militer languido dictum eſt: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula: ut ſic deſeratur peccatorum ſequela. Similiter & Petro compedito di- *Actor. 12* ctum eſt: Surge velociter: ut ſic relinquatur peccandi occaſio, ſeu mala ſocietas, & conſuetudo. Propter *Ephes. 5* quæ peccatori dicitur; Surge qui dormis, & exurge a mortuis, &c. *Gregorius in Evang. homil. 13 tom. 2* Et quia minus eſt mala non agere, niſi quiſque etiam ſtudeat bonis operibus inſudare, protinus ſubditur; *Venit ad patrem ſuum*, per ipſius imi- *Joan. 14* tationem; Nemo venit ad patrem niſi per me. Venit, inquam, ut qui prius receſſerat ſuperbe prævaricando, nunc ad patrem veniat humiliter ſatisfaciendo, ſecundum il- *Iſaia 60* lud; Adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, &c. Omnis qui ſic venit, a Deo trahitur: Nemo poteſt venire ad *Joan. 6* me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Et ſic tractus adjuvatur: Quis *Job 23* mihi tribuat ut cognoſcam & inveniam illum, & veniam uſque ad ſolium ejus? & ſic auditus ſuſcipiar: Eum qui venit ad me, non ejiciam *Joan. 6* foras.

Cum autem adhuc longe eſſet: Poſt deſcriptam inſolentiam, miſeriam, atque pœnitentiam, hic quarto deſcribitur pii patris miſericordia. Dividitur hæc pars in duas. In quarum prima deſcribitur pii patris miſericordia in acceptando converB ſionem peccatoris. Secundo in placando indignationem obedientis, ibi: *Erat autem filius ejus ſenior*. Miſericordiam autem acceptantem filii prodigi converſionem manifeſtat Evangeliſta quantum ad triplicem actum, ſcilicet primo ſuſcipiendo indignum; ſecundo in veſtiendo nudum, ibi; *Dixit autem ad ſervos ſuos:* tertio vero in reficiendo famelicum, ibi; *Et adducite vitulum ſaginatum*. Nam is eſt ordo reparationis animæ per donum miſericordiæ paternæ. Primo ſuſcipitur ad benignitatem gratiæ. Secundo veſtitur veſtimento juſtitiæ. Tertio reficitur ſuavitate lætitiæ & jucunditatis internæ. Circa miſeri- C cordiam igitur ſuſcipientem indignum, duo introducuntur ſcilicet clementia patris ſuſcipientis, & reverſio filii ſeipſum accuſantis. Primo ergo quantum ad clementiam patris ſuſcipientis, ait;

Cum autem adhuc longe eſſet, propter culpam a Deo elongantem; Longe a ſalute mea verba delicto- *Pſalm. 21* rum meorum. Et rurſus; Longe a *Pſalm. 118* peccatoribus ſalus; quia juſtificationes tuas nos cuſtodierunt. *Vidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt*, infundendo gratiam prævenientem, de quo reſpectu infra; *Infra 22* Reſpexit Dominus Petrum. Sequitur; Et egreſſus foras Petrus flevit amare. Et de hoc dicitur. Vidi afflictionem populi mei in Ægypto. Subdi-

Digitized by Google

Exod. 3 Subditur: Deſcendi ut liberem eum. Hunc reſpectum petebat Propheta Pſalm. 24 David cum dicebat: Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte univerſa delicta mea. Et Pſalm. 85 rurſus: Reſpice in me & in miſerere mei, &c. *Et accurrens cecidit ſuper collum ejus*, per gratiam concomitantem, quaſi dicat, amplexatus Cant. 2 eſt eum, ſecundum illud: Leva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et hoc eſt per gratiam concomitantem, quæ adjuvat ad portandum jugum divinæ legis. Unde Ambroſius: Super collum Ambroſii Gloſſa in hunc locum tom. 5 filii cecidit, dum leve jugum dilectionis ſibi impoſuit. Hoc enim jugum adjuvat ad portandum onus: amplexus divini brachii, & humanitas verbi incarnati. Unde Gloſſa: Gloſſa ibid. Brachium, id eſt filium amplexum revertentis humiliavit: De quo brachio in Pſalmo: Salvavit ſibi dextera ejus, & brachium ſanctum ejus. Pſalm. 97 Et per iſtum amplexum, ſolvuntur vincula peccatorum, ſecundum illud: Solve vincula colli tui captiva Iſa. 52 filia Sion. *Et oſculatus eſt eum*, per gratiam ſcilicet ſubſequentem, quæ, quidem conſiſtit in amore reconciliante. Oſculum enim ſignum eſt amoris & pacis. Unde Beda: Redeiens oſculum charitatis a patre accipit, dum per gratiam certificatur Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5 de indulgentia, ſecundum illud: In Epheſ. 1 quo & credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ. Hoc oſculum amoris & pacis petit ſponſa in Canticis: Oſculetur me oſculo oris ſui, Cant. 1 quia meliora, &c. In hoc magnus apparet pietatis affectus, quo Deus pater peccatori redeunti maximum oſtendit dilectionis indicium. Et per hoc cognoſcit Deus Pater, ſi ſimus ejus Filii, cum libenter oſculamur eum per amorem intimum & unitivum: Accede ad me & da mihi Geneſ. 27 oſculum, Fili mi. Acceſſit, & oſculatus eſt eum, & ſequitur quod benedixit ei. Quia benedictionis plenitudo ex hoc oſculo procedit. Unde in Pſalmo: Benedixiſti Domine Pſalm. 84

A terram tuam. Et ſubditur: Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi, juſtitia & pax oſculatæ ſunt. Iſtius deoſculationis origo eſt in Verbo incarnato in quo eſt unio ſummi amoris, & connexionis duplicis naturæ, per quam Deus nos oſculatur, & nos Dominum deoſculamur, ſecundum illud; Quis mihi det te Cant. 8 fratrem meum. Sequitur: Ut inveniam te foris, & deoſculer te, & me nemo deſpiciat? &c.

Secundo quantum ad reverentiam filii ſeipſum accuſantis, ſubdit; *Dixitque ei Filius: Pater peccavi in cœlum*, ſcilicet per contemptum majeſtatis omnibus præſidentis. Excel- Job 11

B ſior cœlo eſt, & quid facies? profundior inferno, & unde cognoſces? Et; An cogitas quod Deus excelſior Job 22 cœlo ſit? &c. In cœlum ergo peccat qui Deum cœli contemnit. Unde dicitur; Iniquitates noſtræ mul- 1 Eſd. 9 tiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creverunt uſque ad cœlum, &c. *Et coram te*, per contemptum veritatis omnia ſpeculantis; Oculi Domini multo plus luci- Eccli. 23 diores ſunt ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes. Domino enim Deo antequam crearentur omnia, ſunt agnita, ſic &

C poſt perfectum reſpicit omnia. Tibi Pſalm. 50 ſoli peccavi, & malum coram te feci. *Jam non ſum dignus vocari filius tuus*, propter contemptum bonitatis omnibus providentis; Tu autem do- Sap. 12 minator virtutis, cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia diſponis eos. Subeſt enim tibi cum volueris, poſſe. Docuiſti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet juſtum eſſe, & humanum, & bonæ ſpei feciſti filios tuos, quoniam das locum in peccatis pœnitentiæ. Quia igitur contempſi hanc ſummam bonitatem, cujus eſt dare ſpiritum adoptionis filiorum, ſecundum illud; Non accepiſtis ſpiritum Roman. 8 ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum.

Digitized by Google

Cujus etiam eſt regenerare per aquam & Spiritum ſanctum in regnum filiorum Dei, ſecundum illud: (Coloſſ. 1) Eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ. Ideo: *Jam non ſum dignus vocari filius tuus*. Et nota quod licet pater ſibi occurrat, collum ſtringat per amplexum, licet ſuſcipiat ad oſculum: tamen verus pœnitens numquam obliviſcitur ſuum peccatum, ſecundum illud Pſalmi: (Pſalm. 37) Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper: Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo per peccato meo. Licet autem recognoſcat, nihilominus anhelat ad charitatem perfectam. Et ideo non petit hic dilectionem mercenariam, ſicut ſupra faciebat, cum non haberet adhuc gratiam infuſam. Sed nunc ad patrem plene converſus, tamquam vere pœnitens ſe commendat, & poſtulat gratiam divinam: & hoc eſt (Oſee 2. Gloſ. interlin. hunc locum t. 5) quod dicit Gloſſa: Vult inquit, per gratiam fieri quod fatetur ſe indignum per meritum, ſicut ille pœnitens petiit: (2 Par. ult. in Orat. Manaſſes.) Nunc flecto genu cordis mei precans a te bonitatem Domine: Peccavi Domine, peccavi, & iniquitatem meam agnoſco: peto rogans te Domine: Remitte mihi remitte mihi, ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum reſerves mala mihi, quia indignum ſalvabis me, ſecundum magnam miſericordiam tuam, & laudabo te ſemper omnibus diebus vitæ meæ, quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi eſt gloria in ſæcula ſæculorum.

Dixit autem Pater ad ſervos ſuos. Poſt oſtenſam miſericordiam Patris in ſuſcipiendo indignum, ſubditur hic miſericordia in veſtiendo nudum. Et quoniam peccator nudatur a veſte interioris puritatis, & ornatu exterioris honeſtatis: ideo quantum ad hæc duo, oſtendit filium prodigum per Patris miſericordiam relevari. Primo igitur quantum ad veſtem interioris puritatis, dicit:

Dixit autem Pater ad ſervos ſuos: Cito proferte ſtolam primam, & induite illum. Prima ſtola eſt veſtis intimioris puritatis, qua mens noſtra debet indui, & qua a principio ſui conditionis induta fuit. Unde Beda: (Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5) Stola prima veſtis eſt innocentiæ, in qua primus homo conditus eſt, ſed poſt culpam ſe nudum novit: & pelliceum, ideſt, mortale ſumpſit indumentum. De hoc puritatis indumento dicitur: (Apoc. 3) Veſtimentis albis induaris, ut non appareat confuſio nuditatis tuæ. His veſtimentis induitur, qui ſe per divinæ gratiæ adjutorium in puritate cuſtodit, ſecundum illud: (Apoc. 3) Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt veſtimenta ſua: & ambulabunt mecum in albis: quia digni ſunt. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ, & confitebor nomen ejus, &c. Hæc autem veſtis puritatis datur per ſuſceptionem ſacramentorum, ſcilicet baptiſmi, qui omnes ſordes abluit. In cujus deſignatione baptizatus alba veſte veſtitur. Et etiam pœnitentiæ, quæ ad baptiſmi puritatem conatur reducere, ut dicit Auguſtinus. Et quia hæc diſpenſatio ſacramentorum ſit per diligentiam miniſtrorum, ideo dicitur quod Pater dixit ſervis & miniſtris. Nam ſic dicitur: (Joan. 20) Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, &c.

Secundo quantum ad ornatum honeſtatis exterioris, ſubdit: *Et date annulum in manu ejus*, per pulchritudinem pudicitiæ. Annulus enim in manibus ſignificat deſponſationem, ac per hoc caſtum amorem. Ex quo intelligimus, quod annulum in manu portat, qui pudicitiam in operibus ſuis ſervat. Hæc pudicitia & ſi appareat in integritate carnis: maxime tamen conſiſtit in integritatem fidei, ſecundum illud: (2 Cor. 11) Deſpondi vos uni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto. Unde annulus

eſt

eſt fidei ſignaculum. quo anima ſubarrhatur, ut opera ejus placeant Chriſto. Quia ad Hebræos: Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Ideo & beata Agnes dicebat: Annulo fidei ſuæ ſubarrhavit me. Tunc autem annulus eſt in manu, quando fides relucet in operatione. Quia Jacobus: Fides ſine operibus mortua eſt. Unde Gloſſa Ambroſii: *Date annulum*, id eſt, ſignaculum fidei quo ſignantur promiſſa in cordibus fidelium. *Date in manu*, id eſt, in operatione, ut per opera fides clareſcat, & per fidem opera confirmentur. In cujus rei deſignationem dicitur: Tulit annulum Pharao de manu ſua & dedit eum in manu Joſeph. Et quia non ſufficit quod aliquis ſit pudicus in operibus ſuis, niſi etiam ſit obediens & humilis, ideo ſubdit: *Et calceamenta in pedes ejus*, per promptitudinem, ſcilicet obedientiæ. Qui enim calciatus eſt, promptus eſt ad itinerandum, propter quod dicitur: Calciati pedes in præparationem Evangelii pacis. Tunc autem iſta obedientia eſt maxime placita, quando fit ex affectu filiali: Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia Principis? Et quia nullus eſt idoneus ad tranſeundum ex hoc mundo ad patrem niſi habuerit promptitudinem obedientiæ: ideo in eſu Paſchalis agni hæc datur edendi forma: Renes veſtros accingetis, & calceamenta veſtra habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinantes: Eſt enim phaſe, id eſt tranſitus Domini. Et hæc obedientia maxime requiritur in prædicatoribus exemplo Chriſti, & ſanctorum. Quam pulchri ſuper montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem: annuntiantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus. Unde Beda: Calceamenta autem in pedes, officium Evangelizandi denuntiant, ut curſus mentis ad cœleſtia tendens, a terrenarum contagio rerum inviolata ſervetur, & munda, priorumque munitus exemplis,

Hebr. 11 — Agnes in Reſp. ejus feſti. — Jac. 1 — Ambroſii Gloſſa in hunc locum tom. 5 — Gen. 41 — Epheſ. 6 — Cant. 7 — Exod. 12 — Iſaia 52 — Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5

A ſuper ſerpentes, & ſcorpiones ſecurus incedat. Unde quia calceamenta fiunt de pellibus animalium mortuorum, per hoc poſſunt deſignare exempla priorum patrum, ſicut hic dicit Beda in Gloſſa; Quia vero dicuntur dari in pedes, deſignare poſſunt vetuſtatem peccati, ideo dicitur Moyſi; Solve calceamentum de pedibus. Et ſupra; Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta. Unde ſupra loquitur de calceamentis ad litteram, hic autem per ſimilitudinem parabolicam.

Et adducite vitulum ſaginatum. Poſt miſericordiam in ſuſcipiendo indignum, & veſtiendo nudum, ſubditur hic miſericordia in reficiendo B famelicum. Et hoc recto ordine; quia poſt remiſſionem culparum, & veſtitionem virtutum, ſequitur divinarum oblectatio deliciarum, quæ conſurgit ex duplici conſideratione, ſcilicet ex conſideratione Salvatoris noſtri, & hominis ſalvati. Primo igitur, quantum ad conſiderationem Salvatoris noſtri, Chriſti dicit;

Adducite vitulum ſaginatum, & occidite. Vitulus iſte ſaginatus eſt Chriſtus pro nobis occiſus, qui nobis in ſacramento altaris proponitur in cibum ſuaviſſimum. Chriſtus autem dicitur vitulus; quia pro peccatis oblatus. Immolabit vitulum coram C Domino, & offerent filii Aaron ſacerdotes ſanguinem ejus fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium tabernaculi. Dicitur autem ſaginatus, quia omnibus bonis repletus & ſuaviſſimus ad ſpiritualem cibum. Unde Gloſſa; Chriſtus vitulus ſaginatus omni ſpirituali virtute opimus, ut pro totius mundi ſalute ſufficiat. De hoc in figura in Geneſi de convivio Angelis facto ab Abraham dicitur, quod Abraham ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum. Hunc vitulum adducunt ſervi Chriſti, & occidunt: quando in altari immolant pro ſalute peccatorum, & nobis exponunt in cibum. Unde Gloſſa: Semper

Beda Gloſſ. ibidem. — Exod. 3 — Sup. 10 — Levit. 1 — Gol. interlin. in hunc locum t. 5 — Geneſ. 18 — Gloſſa ibid.

Digitized by Google

Chriſtus immolatur. Vel tunc adducitur & occiditur, quando mors ejus, & ſacramentum altaris ad memoriam per prædicatorem revocatur ad ſuſtentationem, & cibum. Unde Beda: Adducere autem vitulum & occidere, eſt prædicare Chriſtum, & mortem ejus inſinuare. Tunc etenim cuique noſtrum quaſi recens occiditur, cum credit occiſum. Tunc caro ejus comeditur, cum ejus paſſionis ſacramentum, & ore ad emundationem percipitur, & corde ad invitationem cogitatur. Ceterum, etſi omnes Chriſtiani habeant refectionem in paſſione Chriſti, illi tamen potiſſime oblectantur qui per illam ſe a majoribus malis & periculis, & peccatis ereptos & liberatos vident. Et ideo ſubdit: *Et manducemus & epulemur*. Non convivio carnali, quod dicunt impii: Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur, ſecundum quod dicit Iſaias, ſed ſpirituali, de quo dicitur: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur: non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis. Et in Canticis: Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi. In hoc convivio Chriſtus eſt cibus, conviva, & diſpenſator, quia ipſe delectatur nobiſcum, & nos cum ipſo, & hoc faciente ipſo: Ecce ſto ad oſtium, & pulſo, ſubditur: Si quis aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.

Beda Gloſ. in hunc locum t. 5

Iſaia 22

1 Cor. 5

Cant. 5

Apoc. 3

Secundo quantum ad conſiderationem hominis ſalvati, ſubdit: *Quia hic filius meus mortuus fuerat*, per culpam, quæ mortuos facit. Non mortui laudabunt te Domine. Et iterum: In peccato veſtro moriemini: *Et revixit*, per pœnitentiam: Surge qui dormis, & exurge a mortuis: & illuminabit te Chriſtus. Et in Pſalmo: Auferes ſpiritum eorum, & deficient. Deinde: Emittes ſpiritum tuum, &c. *Perierat*, per amiſſionem juſtitiæ. Quicumque ſine lege peccaverunt, ſine lege & peribunt. Et: In corruptione ſua peribunt percipientes mercedem injuſtitiæ ſuæ. *Et inventus eſt*, per recuperationem gratiæ, ſecundum illud: Job: Inveni in quo ei propitiet. Et hoc facit Dominus, cum gratiam ſuam infundit in animam. Inveni David ſervum meum: oleo ſancto meo unxi eum. Et quia de hoc eſt omnibus gaudendum, ideo ſubdit: *Et cœperunt epulari*. Beda: Non ſolum filius, pro quo vitulus occiſus eſt, reficitur, ſed & pater & ſervi ejus: quia refectio Dei, & ſanctorum eſt ſalus peccatorum. In cujus rei figuram dicitur: Epulaberis in feſtivitate tua tu & filius tuus, & filia tua, & ſervus tuus & ancilla: Levites quoque, & advena, & pupillus, ac vidua, qui intra portas tuas ſunt, &c.

Pſalm. 113

Joan. 8

Eph. 5

Pſal. 103. Rom. 2

2 Petr. 2

Job. 34

Pſalm. 88

Beda Gloſ. in hunc locum t. 5

D. ut. 16

Erat autem filius ejus ſenior in agro, & cum veniret, &c. Poſtquam oſtendit miſericordiam pii patris in acceptando converſionem pœnitentis, hic ſecundo oſtendit miſericordiam ejus in placando indignationem filii obedientis. Dividitur autem hæc pars in duas. In quarum prima exprimitur impatientia filii ad indignationem concipiendam. Secundo, clementia patris ad indignationem placandam, ibi: *Pater ergo illius egreſſus, &c.* Circa impatientiam filii indignati tria introducit Evangeliſta, ex quibus indignatio illa originem traxit: ſcilicet difficultatem laboris peracti: ſolemnitatem gaudii auditi: & liberalitatem paterni beneficii indicati. Ex quorum conſideratione incidit ille filius major in indignationem. Primo igitur quantum ad difficultatem laboris peracti, dicit:

Diviſio.

Erat autem filius ejus ſenior in agro. Filius iſte ſenior dicitur ille, qui moribus maturior eſt, patri conformior & obedientior: quia dicitur: Cani ſunt ſenſus hominis: & ætas ſenectutis vita immaculata. Et quia bona vita numquam eſt orioſa ideo dicit quod erat in agro, ſcilicet ad laborandum. Ut poſſet dicere illud: Ho-

Sap. 4

Digitized by Google

Zac. 13 Homo agricola ſum : quoniam Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea. *Prov. 12* Unde in agro laborabat *Prov. 14* ſecundum ſapientis conſilium : Qui operatur terram ſuam , ſaturabitur panibus . Et : Præpara foris opus tuum , & diligenter exerce agrum *Gen 3* tuum : quia ſic dictum eſt homini : In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.

Secundo, quantum ad ſolemnitatem gaudii auditi, ſubdit : *Et cum veniret & appropinquaret domui audivit ſymphoniam & chorum*. Per domum iſtam intelligitur congregatio *Pſal. 67* juſtorum. Deus in loco ſancto ſuo: *1 Tim. 3* Deus inhabitare facit unius moris in domo. Et : Ut ſcias quo modo oporteat te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi , columna & firmamentum veritatis. In hac domo auditur ſymphonia , & chorus per concordem lætitiam, quantum ad conformitatem interiorem & exteriorem , hoc eſt , morum, animorum, & ſermonum. *Symphonia quid* Eſt enim ſymphonia concordia & collectio quorumcumque ſonorum. Et deſignat lætitiam quæ venit ex concordia animorum. Unde Ambroſius: *Amb. t. 3 l. 7 in c. 15 Lucæ.* Symphonia eſt diverſarum ætatum & virtutum velut variarum chordarum indiſcreta concordia ſecundum *Act. 4* quod dicitur: Multitudinis credentium erat cor unum & anima una. *Chorus.* Chorus vero eſt collectio vocum, & ſignificat lætitiam quæ venit ex concordia vocum & verborum in prædicando, & laudando Deum, ſecun- *Pſal. 150* dum illud Prophetæ: Laudate eum in tympano & choro hoc eſt in ſan- *1 Cor. 1* cta Eccleſia. Obſecro ut idipſum dicatis omnes. Et de iis duobus dici- *Phil. 2* tur : Si qua conſolatio in Chriſto , ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis: implete gaudium meum, ut idem ſapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes , idipſum ſentientes. Hanc ergo harmoniam jucundam in hac domo Dei audit , qui ad illam appropinquat. Appropinquatio autem iſta eſt per conſi-

A deratione m ſacræ ſcripturæ, quæ quaſi eſt quoddam oſtium ad cognoſcendum ea quæ ſunt intra unitatem ſanctæ Eccleſiæ; Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum *Eccl. 51* diſciplinæ. Et tunc quando quis attendit ſcripturam, in ipſa audit iſtius Eccleſiæ concordiam & harmoniam intra ejus membra. Quia tota ſcriptura nihil aliud docet quam charitatis concordiam & harmoniam, ſecundum illud : In his duobus mandatis: &c. *Mat. 22* Et; Qui diligit proximum, *Rom. 13* legem implevit. Nam: Finis præcepti, eſt charitas de corde puro, &c. *1 Tim. 1*

Tertio , quantum ad liberalitatem paterni beneficii indicati , ſubdit ; B *Et vocavit unum de ſervis, & interrogavit quid hæc eſſent*. Iſte unus ſervus vocatus, eſt ordo prædicantium & docentium, de quo ſervo ſupra : Miſit ſervum ſuum hora cœnæ dicere *Sup. 14* invitatis, ubi Gloſſa : Servus iſte eſt *Gloſſa interlin. in c. 14 Lucæ ſuper illud Miſit &c. tom. 5* ordo prædicantium: ab hoc ſervo requirenda ſunt Eccleſiaſtica ſacramenta & myſteria ſcripturarum, quia ; Labia ſacerdotis cuſtodient ſcienti- *Mal. 2* am, & legem requirent ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum eſt . Et quoniam verus prædicator eſt annuntiator præcipuus divinæ pietatis, ideo ſubdit : *Iſque dixit illi : Frater tuus venit*, per humilitatem pœnitentiæ; Si quæritis, quærite ; *Iſa. 21* C convertimini, & venite. Et; Filii *Iſaia 60* tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent. *Et occidet pater tuus vitulum ſaginatum*, per refectionem Euchariſtiæ, ſecundum illud : Caro mea , vere eſt cibus, & ſan- *Joan. 6* guis meus, vere eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, &c. *Quia ſalvum illum recepit*, per recuperationem juſtitiæ, quam ſolus Chriſtus poteſt reſtituere, ſecundum illud ; Nec eſt aliud no- *Act. 4* men ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri . Hæc autem tria prædicat ſacra ſcriptura tota, ſcilicet pœnitentiam, gratiam & ſalutem. Unde præcurſor Chriſti hæc prædicabat ſcilicet ; Pœni- *Matt. 3* tentiam agite, ſimul promittens gratiam

Digitized by Google

tiam & ſalutem. Similiter & ipſe Chriſtus: Pœnitentiam agite. Similiter & univerſus chorus Apoſtolorum, & maxime Petrus & Paulus, qui non tantum verbo, verum & exemplo clamabant, ſecundum illud: Chriſtus Jeſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum. Sed ideo miſericordiam conſecutus ſum, ut in me primo oſtenderet Chriſtus Jeſus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri ſunt illi in vitam æternam. Unde & propter peccatores dicebat vitulum ſaginatum eſſe occiſum, cum dicebat: Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, ſecundum tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Multo igitur magis nunc juſtificati in ſanguine ipſius, ſalvi erimus ab ira per ipſum. Et paulo poſt: Ubi abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia: ut ſicut regnavit peccatum in mortem, ita gratia regnet per juſtitiam. Et quia juſtus de ſuis meritis præſumens hanc juſtitiam non acceptat, immo potius indignatur contra miſericordiam Dei, quaſi inique agat reddendo bona pro malis, ideo ſubdit: *Indignatus eſt autem, & nolebat introire*. Qui enim non acceptat affluentiam miſericordiæ Dei, ſed ſufficientiam juſtitiæ ſuæ non poteſt introire ad unitatis Eccleſiaſticæ charitatem, & hoc eſt, quod dicitur de talibus: Ignorantes juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti. Unde & hac de cauſa populus Judaicus non vult introire in Eccleſiaſticam unitatem. Et quia ſuperbiens de ſua juſtitia, non acceptat ſummi patris miſericordiam peccatoribus impenſam. Sed contra tales dicitur: Juſtificati gratis per gratiam ipſius, & per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, &c. ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum qui eſt ex fide Jeſu Chriſti. Ubi eſt ergo gloriatio

Matth. 4 · *1 Tim. 1* · *Rom 5* · *Ibid.* · *Rom. 10* · *Rom. 3*

A tua? excluſa eſt. Et ſequitur: Arbitramur enim juſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. Iſte præſumens de juſtitia, & indignans de miſericordia fratri impenſa, non ambulat ſecundum juſtitiam, ſed ſecundum injuſtitiam. Quia in proverbiis dicitur: Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccata proclivior. *Prov. 19*

Pater ergo illius egreſſus, &c. Poſt deſcriptam impatientiam filii ad indignationem concipiendam, hic ſecundo oſtenditur clementia patris ad indignationem placandam, ubi tria introducuntur. Primo enim præmittitur ex parte patris allocutio pia. Secundo a patre filii reſponſio B proterva. Tertio ſubjungitur perſuaſio placativa. Primo igitur quantum ad patris allocutionem piiſſimam, dicit:

Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare illum. Egreditur autem pater ad exteriora per condeſcenſionem, ſecundum illud: Egreſſus es in ſalutem populi tui, & in ſalutem cum Chriſto tuo. Egreſſus ſcilicet iſte non eſt aliud niſi manifeſtare ſe exterius in carne: Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur ut ſplendor juſtus ejus, &c. Et quia hic egreſſus fuit ex magna pietate ad hominem ſalvandum, ideo dicit: C *cœpit rogare eum:* Tamquam filiis, vobis offert ſe Deus. Rogat ergo ſi contra ipſum dedignamur, ſecundum illud: Aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis. Hæc eſt via, ambulate in ea. Unde ipſe Deus Pater contra Filium indignatum non indignatur, ſed potius eum rogat & conſolatur, ut impleatur illud Iſaiæ. Quo modo ſicut mater blandiatur, ita ego conſolabor vos: nec immerito quia ſicut dicitur: Ipſe eſt pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Unde Hieremias dicit de hac allocutione: Ergo ſaltem amodo voca me: Pater meus dux virginitatis meæ

Abac. 3 · *Iſa. 62* · *Heb. 12* · *Iſa. 30* · *Iſa. 66* · *2 Cor. 1* · *Hier. 3*

meæ tu es, &c. Et ſic implea- A
Job 19 tur illud Job: Orabam filios uteri mei.

Secundo, quantum ad filii reſponſionem, ſubdit: *At ille reſpondens dixit patri ſuo: Ecce tot annis ſervio tibi*, ubi proterve reſpondet, quia ſeipſum jactat de juſtitia dicens quod longo tempore ſervivit patri, cum tamen ipſe pater obſequio noſtro non indigeat, ſecundum illud: Dixi Do-
Pſal. 15 mino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Et Job:
Job 33 Porro ſi juſte egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Oſtentat ergo ſe in hoc quod jactat ſe pro patre magna feciſſe. Oſtentat & ſe in hoc quod dicit ſe nihil B contra eum feciſſe, cum addit: *Et numquam mandatum tuum præterivi*. Et in hoc juſtificat ſeipſum, cum tamen dicat Apoſtolus: Nihil mihi
1 Cor. 4 conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum. Contra illud ſupercilium dicitur: Non eſt homo qui non
3 Reg. 8 *1 Joan. 1* peccet. Et: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, &c. Quia dicitur ad Ro-
Rom. 3 manos: Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei. Oſtentat ergo ſuam juſtitiam, accuſat & patris duritiam, cum ſubdit: *Et numquam dediſti mihi hœdum ut cum amicis meis epularer*, quaſi dicat, ſemper fuiſti mihi durus, & non dediſti aliquam in- C teriorem conſolationem, quæ eſſet indicativa dilectionis tuæ: & tamen hoc facit Deus juſto judicio & occul-
Eccl. 9 to, ſecundum illud: Sunt juſti, atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo utrum amore, an odio dignus ſit: ſed omnia in futurum ſervantur incerta. Iſte autem non attendens occulta Dei judicia, patris duritiam accuſat, quaſi diceret illud Job:
Job 30 Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adverſaris mihi. In hoc ergo accuſat patris duritiam. Similiter reprehendit patris clementiam, cum adjungit; *ſed poſtquam filius tuus hic*: quaſi diceret non frater meus, ſicut dicebat Dominus ex indignatione; Deſcende, pecca- *Exod. 32* vit populus tuus, *tuus* inquit, non meus, quia propter culpam dedignor ut fratrem ipſum recognoſcam. Unde addit: *Qui devoravit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, venit*, & ita dignus eſſet ira, quia prodigus immundus, & fœdus, & ideo merito perdendus. Perdidiſti omnes qui for- *Pſal. 72* nicantur abs te. Et: Facta eſt Hie- *Thren. 1* ruſalem quaſi polluta menſtruis inter eos. Juſtus eſt Dominus, quia os ejus ad iracundiam provocavi. *Occidiſti illi vitulum ſaginatum*, oſtendendo ſummam benevolentiam, quam oſtendit cum alicui devotionem dat circa beneficium Dominicæ paſſionis, ſecundum illud: Fa- *Cant. 1* ſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur: Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. *Occidiſti ei*, id eſt, per devotionem dediſti, ac ſi ſolum pro ipſo occiſus eſſet, ſicut & Paulus dicebat: Quod autem nunc vivo *Gal. 2* in carne, in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Unde & præmittebat; Chriſto confixus ſum cruci. Arguit ergo iſte ſua reſponſione proterva, & patris clementiam, & accuſat duritiam, & oſtentat ſuam juſtitiam, nec attendit quod Deus ſuperbis *Jac. 4* reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, ſicut dicitur. Siquidem Deus peccatoribus eſt dulcis ut eos excitet ad ſpem. Et durus juſtis, ut eos inclinet ad humilitatem, propter quod dicitur: Cum feceritis omnia *Luc. 17* quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus, &c.

Tertio, quantum ad ſatisfactionem placativam, ſubjungit: *At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es.* Nota hic benigniſſimam patris reſponſionem, quia cum poſſet arguere filium de præſumptione, de indignatione, de protervia, & de inhumanitate. Tamen non arguit, ne magis perturbet, ſed pie blanditur, ut leniat: Quia reſponſio mollis *Prov. 15* frangit iram. Non ergo arguit perturbatum, ſed dulciter & rationabiliter

liter placat ratum, laudando, ſcili- A cet filii obedientiam, cum dicit: *Fili, tu ſemper mecum es*. Et ſemper mihi obtemperas, ita ut ſis de numero illorum quibus dicitur: Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Et poſſis dicere illud: Ut jumentum factus ſum apud te: Et ego ſemper tecum, *ſemper mecum es*, in domo manens ſicut filius. Filius manet in domo in æternum, placat etiam oſtendendo benevolentiam cum addit: *Et omnia mea tua ſunt*, per benevolentiam, ſcilicet charitatis, ſecundum illud; Omnia enim veſtra ſunt, ſive Paulus ſive Apollo. Sequitur: Sive præſentia, ſive futura. Omnia enim veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. Quia ſicut dicitur: Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quo modo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Vult ergo dicere quod licet magna non oſtendat, tamen magna reſervat, ſecundum illud: Oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te. Omnia ergo ſunt viri juſti, vel in re, vel in ſpe. Nam cum ſint quædam ſuperiora, quædam inferiora, quædam paria. Superiora ſunt viri juſti ad fruendum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Æqualia ſcilicet Angeli, C & ſunt ipſius juſti, ad coadjuvandum: Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis. Inferiora, juſti ſunt, ad utendum & dominandum: Quid eſt homo, quod memor es ejus? aut filius hominis quoniam viſitas eum? Sequitur: Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus, &c. Et in hoc apparet mira patris benevolentia. Placat etiam approbando impenſam miſericordiam cum ſubjungit: *Epulari autem & gaudere oportebat*, charitate ſcilicet urgente, quia charitas eſt quæ cogit de bono gaudere. Unde Apoſtolus: Sive mente excedimus Deo, ſive ſobrii ſumus, vobis. Charitas enim Chriſti urget nos. Et ſicut charitatis eſt, uri de alieno ſcandalo, ſecundum illud: Quis ſcandalizatur, & ego non uror? Sic lætari & refici de alieno remedio, ideo dicit: *Quia frater tuus hic, mortuus erat & revixit, perierat, & inventus eſt*. Mortuus fuerat deſerendo Chriſtum, qui de ſe dicit: Ego ſum via, & veritas, & vita. Et; Vita erat lux hominum, *perierat*, amando peccatum; Quia; Qui amat periculum, in illo peribit, *revixit* autem redeundo ad Chriſti gratiam: Ego ſum reſurrectio & vita, &c. & *inventus eſt*, redeundo ad pœnitentiam. Sicut ſupra inventa fuit ovicula, B inventa fuit & perdita drachma, & ideo *epulari oportebat & gaudere*, quia ſicut ſupra dictum eſt: Gaudium eſt Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente: gaudium etiam paſtori de ove, gaudium & mulieri de drachma. Ergo multo fortius gaudium debet eſſe fratri de fratre ſuo, & patri de filio reinvento.

[Margin: Luc. 22; Pſal. 72; Joan. 8; 1 Cor. 3; Rom. 8; Iſa. 64; Pſal. 72; Heb. 1; Pſal. 8; 2 Cor. 5; 2 Cor. 11; Joan. 14; Joan. 1; Eccl. 3; Joan. 11]

CAPUT XVI.

Dicebat *autem & ad diſcipulos ſuos, &c.*) Poſt expreſſionem impietatis Judaicæ, & notificationem pietatis divinæ, ſubintroducit hic Evangeliſta commendationem, & perſuaſionem pietatis humanæ. Et dividitur pars iſta in duas. In quarum prima perſuadetur ipſis diſcipulis per Chriſti documenta, & per exempla parabolica pietas humana, quantum ad opera corporalia. In ſecunda, quantum ad ſpiritualia: *Et ait ad diſcipulos ſuos*. Pars prima continet præſens capitulum, quod in tres partes diſtinguitur. In quarum prima proponitur exemplum parabolicum pietatis providæ. In ſecunda elicitur documentum pietatis perfectæ, ibi: *Ego dico vobis, facite, &c.* In tertia ſubjungit exemplum impietatis pulſitæ, ibi: *Homo quidam erat dives, &c.* Circa exemplum igitur pietatis providæ, quod proponitur circa villi-

[Margin: Diviſio. Inf. 17]

villicum: qui fuit de bonis Domini ſui largus, attendendum quod illud partim eſt exemplum expreſſum, partim dictum parabolicum, niſi enim eſſet exemplum expreſſum, non ſubderetur in fine parabolæ, quod *laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet, &c.* ſed rurſus niſi eſſet parabolice dictum, factum tantæ fraudis adeo deteſtandum in exemplum nullatenus a Domino proponi deberet. Propter quod oportet exemplum iſtud partim ad litteram proſequi: partim etiam parabolice; cum habeat rationem exempli & parabolæ ſicut & illud de divite epulone. Iſtud tamen plus tenet rationem parabolæ, & illud magis rationem exempli, & ideo magis intelligitur ſecundum litteram: Iſtud autem partim ſecundum metaphoram, partim ſecundum litteram eſt intelligendum. Ad hujus igitur parabolici exempli evidentiam, attendendum quod aliquid proponitur in eo recogitandum, aliquid refutandum, aliquid ut formidandum, aliquid ut tolerandum, aliquid ut providendum, aliquid ut imitandum & aliquid ut commendandum. Recogitanda namque eſt origo poteſtatis humanæ, de qua ibi: *Homo quidam erat dives*. Refutanda eſt abuſio poteſtatis commiſſæ, quam inſinuat, ibi: *Et diffamatus eſt apud illum*. Formidanda eſt diſcuſſio æquitatis ſupernæ, de qua ibi: *vocavit illum & ait illi*. Toleranda eſt imperfectio impietatis humanæ, quam ibi inſinuat: *Ait autem vilicus intra ſe*. Providenda eſt inventio fidelis amicitiæ, ibi: *Scio quid faciam, ut cum amotus fuero*. Imitanda eſt exhibitio liberalis clementiæ, de qua ibi, *Convocatis itaque ſingulis debitoribus*. Laudanda ſive commendanda eſt diſcretio ſagacis providentiæ, de qua ibi: *Laudavit Dominus villicum iniquitatis*. Primo igitur in hac parabola inſinuatur origo poteſtatis mundanæ a diſcipulis recogitanda cum dicit.

Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos. Quibus dixit ſupra: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei. Et Joannes: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a patre meo, nota feci vobis. Ideo autem & ad diſcipulos dicebat, quia Judæis confutatis, eis debebat pietas perſuaderi, ad quam vehementer incitat conſideratio originis poteſtatis terrenæ. De qua dicit: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum*. Homo iſte quidam ſingularis & ſingulariter dives, recte intelligitur Deus ſecundum illud: Idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum. Iſte ſolus dives, qui habet omnia & abundat. Meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo ejus. Et rurſus: Meæ ſunt omnes feræ ſilvarus. Et rurſus: Domini eſt terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, &c. Hujus hominis divitis villicus eſt quilibet homo, qui habet aliquid poſſe terrenum, ſive dignitatis, ſive divitiarum ad diſpenſandum. Unde Gloſſa: Villicus eſt, cui Deus aliquas pecunias ad erogandum pauperibus commiſit. Et ut alia Gloſſa dicit: Villicus eſt propriæ villæ cuſtos, ſed ponitur hic pro œconomo id eſt diſpenſatore. Humana igitur poteſtas quoniam non eſt, niſi ad tempus & ab alio collata, non eſt niſi quædam villicatio & œconomia. Unde dicitur: Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Peregrini etiam ſumus coram te, & advenæ ſicut omnes patres noſtri. Dies noſtri quaſi umbra ſuper terram, & nulla eſt mora. Unde & Apoſtolus nolebat ſe æſtimari Dominum, ſed œconomum, & villicum, cum dicebat: Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei &c. Talem villicum rerum præſentium ſe exiſtimabat Job: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita factum eſt.

Secundo, quantum ad abuſionem poteſtatis commiſſæ ab omnibus fugiendam, ſubdit; *Et hic diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius.*

[Margin notes: Sup. 8 · Joan. 15 · Rom. 10 · Pſal. 49 · Gloſſa in hunc locum tom. 5 · Gloſ. ibid. · 1 Par. 29 · 1 Cor. 4 · Job 1]

ipſius: Bona namque Dei diſſipat, A qui temporalia iſta vel male retinet, vel male accipit, vel male diſpenſat. Unde Gloſſa: Diſſipatio eſt, quando ipſa bona male congregantur, vel quando non bene expenduntur. Et ratio hujus eſt, quia bona temporalia ſunt, ut per hæc acquirantur bona æterna. Cum ergo hæc temporalia ſic habentur, quod propter illa æterna perduntur tunc abſque dubio diſſipantur. Qui ergo hæc temporalia bona ſic expendunt, quod non quærunt in eis meritum ſalutis, ſed ſolatium carnis: temporalia non diſpenſant ad domum boni villici: ſed diſſipant ad modum filii prodigi. De quo ſupra dicitur, quod diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſe. Contra quos dicit dominus per Oſeam prophetam: Dedi eis frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi eis, & aurum, quæ fecerunt Baal: Idcirco convertar, & ſumam frumentum meum in tempore ſuo, & vinum meum in tempore ſuo, & liberabo lanam meam, & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus. Et tunc revelabo ſtultitiam ejus in oculis amatorum ejus. Unde quia plures ſunt diſſipatores, & pauci diſpenſatores, dicitur: Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur. Tunc autem hæc temporalia bene diſpenſantur quando in opera miſericordiæ diſtribuuntur, ſecundum illud: Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam? &c. Et iſtius diſſipationis origo, & mater eſt in miſericordia. Ideo dicitur: Novit juſtus cauſam pauperum, impius ignorat ſcientiam, homines peſtilentes diſſipant civitatem. Tunc autem hic villicus apud Dominum diffamatur, quando clamor pauperum aſcendit ad Dominum. Unde dicitur: Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis. Et poſt: Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt a vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini ſabaoth introivit. Et quoniam crudelis eſt qui famam negligit, & omnis homo maxime horret infamiam, ideo talis bonorum abuſio eſt cavenda, ne ex diſſipatione bonorum diſpenſatorum cadat in opprobrium & deriſionem publicam, ſecundum illud: Fatuo non erit amicus, & non erit gratia in bonis illius. Et poſtea: Quoties & quanti irridebunt eum? Neque enim quod habendum erat, directo ſenſu diſtribuit, ſimiliter & quod non erat habendum.

Gloſ. inter-lin. in hunc locum t. 4 — Sup. 12 — Oſea. 2 — 1 Cor. 4 — Sup. 12 — Prov. 29 — Jac. 5 — Eccl. 20

Tertio, quantum ad diſtrictionem æquitatis divinæ, cuilibet formidandam ſubditur: *Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te?* B Gloſſa: Vocat quando incutit timorem æternæ damnationis, de qua vocatione dicitur: Et audivi poſt me vocem commotionis magnæ. Benedicta gloria Domini de loco ſuo. Hac voce vocatur qui ad conſiderandum futurum judicium excitatur, ubi arguetur non ſolum ſecundum famam, ſed ſecundum conſcientiam, propter quod addit: *Redde rationem villicationis tuæ.* Hæc namque vox in ore cujuſlibet debet reſonare, quia abſque dubio divina æquitas rationem exiget de bonis commiſſis ad diſpenſandum, ſicut innuitur in Matthæo: C Aſſimilatum eſt regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum ſervis ſuis. De malis commiſſis: Et cum cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei unus qui debebat ei decem millia talenta. Sequitur: Miſertus autem Dominus ſervi illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei. Et poſt ſubditur quod de hoc rationem exegit. De bonis etiam omiſſis: Poſt multum temporis venit Dominus ſervorum illorum, & poſuit rationem cum eis, & ſubdit de ſervo pigro quod projectus eſt in tenebras exteriores.

Gloſ. inter-lin. hunc locum t. 5 — Ezech. 3 — Mat. 18 — Ibid. — Mat. 25 — Ibid.

De malis etiam perpetratis: Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem gentium conſummandam his qui ambulaverunt in luxuriis, deſi-

1 Pet. 4

deſideriis, vinolentiis, comeſſationi- A
bus. Et ſequitur: Qui reddent ratio-
nem ei, qui paratus eſt judicare vi-
vos & mortuos. Nec tantum de
magnis malis, verumetiam de parvis,
ſecundum illud: De omni verbo o-
Mat. 12 tioſo quod locuti fuerunt homines,
reddent rationem in die judicii. Ab
hoc ergo villico exigit rationem vil-
licationis, quantum ad omnia qua-
tuor prædicta: quia quantum ad mo-
dicum dicit Bernardus: Sicut nec
capillus de capite peribit, ſic nec
momentum de tempore tranſit, de
quo non exigatur ratio. Et poſt
iſtius rationis exactionem non reſta-
bit poſſibilitas ad merendum, ideo
ſubdit: *Jam enim non poteris villicare*, B
Eccl. 9 quia dicitur: Nec opus, nec ratio,
nec ſapientia, nec ſcientia erunt a-
pud inferos, quo tu properas. Un-
Prov. 27 de dicitur cuilibet villico: Non ha-
bebis jugiter poteſtatem. Et: Om-
Eccl. 10 nis potentatus, brevis vita. Propter
Pſal. 145 quod Propheta in Pſalmo: Nolite
confidere in principibus, neque in
filiis hominum, in quibus non eſt
ſalus. Exibit ſpiritus ejus, & re-
vertetur in terram ſuam: in illa
die peribunt omnes cogitationes eo-
rum, &c.

Quarto, quantum ad imperfectio-
nem infirmitatis humanæ in villico
tolerandam, ſubditur: *Ait autem vil-
licus intra ſe, quid faciam, quia Do-* C
minus meus aufert a me villicationem?
Quia enim timor judicii ſolicitat
mentem ad provocationem remedii,
ideo videns villicus ſe eſſe judican-
dum, requirit remedium, ſecundum
Eccl. 18 illud: Ante judicium para juſtitiam
tibi, & antequam loquaris diſce.
Ante languorem adhibe medicinam,
& ante judicium interroga teipſum.
Et quia perfectio pœnitentiæ conſi-
ſtit in afflictione & labore corpora-
li, & humilitate & pudore mentali,
& hæc duo recuſat animus infirmi
hominis, ideo addit: *Fodere non va-
leo*, propter laboris corporalis diffi-
cultatem: quia ſicut dicitur: Qui de-
Prov. 29 licate a pueritia ſua nutrit ſervum
ſuum, poſtea ſentiet eum contuma-
cem, *mendicare erubeſco*, propter a-
ctus contemptibilis vilitatem. Super Eccl. 29
minimum pro magno placeat tibi,
& improperium peregrinationis non
audies. Et poſt ſubdit: Gravia hæc
homini habenti ſenſum. Correptio
domus, & improperium fœneratoris.
Huic ergo villico ſimilis eſt, qui re-
fugit ordinem Ciſtercienſium, quia
laborant: vel ordinem Minorum,
quia mendicant. Et hoc tamen to-
lerabile eſt, quia ex infirmitate ve-
nit, quod fugiat laborem, & ex pu-
dore quod fugiat mendicationem.
Illum fugit ut intolerabilem: hunc
ut contemptibilem. Sed licet iſta
ſint difficilia homini imperfecto, fa-
cilia tamen ſunt propter Chriſtum
perfecto Chriſtiano. Nam Chriſtus
pro nobis factus eſt pauper, & in
laboribus multis, ſecundum illud:
Pauper ſum ego, & in laboribus a Pſal. 87
juventute mea. Et per hoc Domi-
nus veris Chriſtianis reddit laborem
optabilem, & mendicitatem hono-
rabilem, quia gloria magna eſt ſe-
qui Dominum ſicut dicitur: Ipſe au- Eccl. 23
tem Dominus de ſe dicit: Ego au-
tem mendicus ſum & pauper, &
Dominus ſollicitus eſt mei. Quod
quidem non dicitur quantum ad ſpi-
ritualia, quibus abundat, ſed quan-
tum ad temporalia, in quibus pro
nobis egenus & mendicus factus eſt,
ſecundum illud: Scitis gratiam Do- 2 Cor. 8
mini noſtri Jeſu Chriſti, quoniam
propter vos egenus factus eſt, cum
eſſet dives, &c. Et propterea dicit S. Fran-
beatus Franciſcus in regula ſua quod ciſcus.
fratres ſuos non oportet verecundari
dum mendicant, quia Dominus ſe
pro nobis fecit pauperem in hoc
mundo. Verumtamen quia villico,
tamquam imperfecto non erat da-
ta gratia, per quam perfecte effice-
retur conformis Chriſto, ideo tam-
quam infirmus dicit: *Mendicare eru-
beſco*, non ait mendicare contemno,
quia hoc non eſſet infirmitatis tole-
randæ, ſed impietatis deteſtandæ.

Quinto, quantum ad inventionem
fidelis amicitiæ providendam, ſub-
dit: *Scio quid faciam*, ut acquiram
fide-

Digitized by Google

fidelem amicitiam. Unde Gloſſa: Glossa in hunc locum tom. 5 Villicus eſt cui Deus aliquas pecunias ad erogandum pauperibus commiſit: qui ſi cogitet talem villicationem cum vita iſta finiendam, magis de acquirendis amicis, quam de congregandis divitiis pertractaret. Ille enim recte poteſt dicere: Scio quid faciam: qui intendit acquirere proximi amicitiam, quia econtrario Joan. 2 dicitur: Qui odit fratrem ſuum in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat, quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus. Sed contra: Qui diligit, ipſe ſcit quid facit: facit enim ſecundum doctrinam Chriſti, quia quærit remedium contra periculum. Propter quod ſubdit: *ut cum amotus fuero a villicatione*, per divinam ſententiam, ſecundum Apoc. 2 illud: Veniam tibi cito, & movebo candelabrum tuum de loco ſuo, *recipiant me in domos ſuas*, per amicabilem miſericordiam. Nam hæc eſt lex amicitiæ in neceſſitate, non Prov. 17 deeſſe amico. Unde in Proverbiis: Omni tempore diligit qui amicus eſt, & frater in anguſtiis comprobatur, quia: Eccl. 6 Amicus fidelis, protectio fortis, qui autem invenit illum, invenit theſaurum. Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

Sexto, quantum ad exhibitionem liberalis miſericordiæ imitandam, ſubditur: *Convocatis igitur ſingulis debitoribus Domini ſui*. Ubi ad litteram oſtenditur liberalitas munificentiæ & miſericordiæ in villico, tum quia largitur multis, tum quia multum, tum quia moderate multis, quia ſingulis debitoribus Domini ſui. Secundum illud quod Dominus ſua. Sup 6 det: Omni petenti te tribue. Et Iſaias: Iſa. 32 Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immittentes pedem bovis & aſini. Et quia miſericordia impendi debet egentibus, ideo non cuilibet dat, ſed debitoribus. Secundum illud: Iſa. 58 Dimitte eos qui confracti ſunt liberos, & omne onus dirumpe. Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in Domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Multum, quia magnam ſummam pretii dimittit. Propter quod ſubditur: *Dicebat primo: Quantum debes Domino meo?* Dicebat, inquam, per familiarem allocutionem: Eccl. 4 Congregationi pauperum affabilem te facito. Et: Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacifice, &c. Et: Eccl. 18 Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius quam datum. *At ille dixit: Centum cados olei*, per fidelem agnitionem debiti. Debitum enim ſuum debet quiſque fideliter agnoſcere, ne forte dicatur ſibi illud: Apoc. 3 Dicis: Dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Eſt autem cadus menſura continens tres urnas. Unde Gloſſa: Glof. in hunc locum tom. 5 Cadus Græce, amphora Latine, continens urnas tres. In hoc autem inſinuatur debiti magnitudo, opprimens debitorem, quia: Prov. 22 Qui accipit mutuum, ſervus eſt fœnerantis. *Dixitque illi: accipe cautionem tuam, & ſede, cito ſcribe quinquaginta*, per liberalem condonationem. Multum namque exonerat qui medietatem oneris auferendo ſupportat. Et in hoc lex charitatis impletur, ſecundum illud: Gal. 6 Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Moderate & largiter quia ſecundum exigentiam debiti, propter quod addit: *Deinde alii dixit: Tu vero quantum debes?* Ideo menſuram quærit, ut menſurate diſtribuat, quia: Eccl. 42 Ubi manus multæ ſunt, claude: & quodcumque trades numera & appende, datum vero & acceptum omne deſcribe. *Qui ait: centum coros tritici*. Ubi magnam menſuram exprimit, ut largam condonationem obtineat. Corus autem ut dicit Gloſſa, Glof. in hunc locum tom. 5 modus triginta impletur, unde major menſura eſt, quam cadus. Et quia in majoribus donis, minor debet eſſe numerus, ut debita menſura ſervetur, ideo ſubditur:

Digitized by Google

ditur: *Ait illi: Accipe litteras tuas, & ſcribe octoginta.* Gloſſa: Quintam partem dimittit, licet autem minus videatur dimittere ſecundum proportionem arithmeticam, quia huic non niſi quintam partem dimittit, ſuperiori autem dimidiam, plus tamen dimittit ſecundum geometricam: quia plus ſunt in quantitate viginti cori tritici, quam quinquaginta cadi olei. Elucet ergo quod villicus iſte liberaliter condonavit, quia non ſolum multis & multa, verum & moderate, ſecundum illud: Quo modo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri ſtude. In hac autem condonatione quinquaginta partium, & viginti, recte intelligitur plena remiſſio liberaliſſimæ pietatis. Nam quinquagenarius qui conſurgit ex ſeptenario ſuper ſeipſum replicato, addita ſcilicet unitate, deſignat remiſſionem ſeptiformis miſericordiæ. In cujus deſignationem in jubileo fiebat plena remiſſio, ſecundum illud Levitici: Sanctificabis annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitoribus terræ veſtræ. Ipſe eſt enim jubileus, qui jubileus eſt annus quinquageſimus. Iſte autem numerus, ſi vigeſimus acceſſerit, conſurgit in ſeptuageſimum, in quo intelligitur remiſſio plena. In cujus rei figuram populus Domini in captivitatem ductus, poſt ſeptuaginta annos eſt liberatus, ſicut dicitur: Cum cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni, viſitabo vos, & ſuſcitabo ſuper vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum iſtum, &c.

Gloſſ. interlin. in hunc locum tom. 5 — *Tob. 4* — Numerus quinquagenarius. — *Lev. 25* — *Hier. 29*

Septimo quantum ad diſcretionem providentiæ comendandum, ſubditur: *Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet.* Gloſſa: Non de fraude, ſed de prudentia, quamvis peccantem laudat. Unde licet villicus aliqua habeat in ſe vituperabilia, prævidendi tamen modus poteſt in exemplum bono-

Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5

A rum trahi. Sicut enim ſerpens in diffuſione veneni eſt deteſtabilis, in prudentia tamen cuſtodiendi caput eſt imitabilis a viris perfectis, propter quod dicitur: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. *Mat. 10* Sic villicus iſte deteſtandus eſt, quia fraudem commiſit: ratione cujus, villicus iniquitatis dicitur, & laudandus eſt, quia prudenter ſibi contra periculum, remedium adinvenit. Et quia poſſet quis mirari quod Dominus talem villicum in exemplum prudentiæ traxit, ideo huic reſpondens Evangeliſta, ſubdit: *Quia filii hujus ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt.*

B Non dicit quod ſimpliciter ſint prudentiores: ſed in his, inquit, quæ ad carnalem ſpectant generationem, ſicut bubo & murilegus clarius vident nocte, quam homo, non ad legendum litteras, ſed ad mures capiendum. Sed eſt prudentia ſpiritus, quæ eſt in filiis lucis excellentior, quam prudentia carnis, quæ eſt in viris carnalibus, ſecundum illud: Prudentia carnis, mors eſt: prudentia autem ſpiritus, vita & pax. *Rom. 8* Habet tamen aliquid prudentia iſta mundana, per quod excitat & inſtruit prudentiam ſpiritus, ſicut ſolicitudo hominis quærentis pecuniam proponitur in exemplum homini quæ-

C renti ſapientiam: Si ſapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentiæ: *Prov. 2* ſi quæſieris eam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei invenies. Unde quia nullum vitium tantum eſt, ut deleat extremæ naturæ veſtigia, ideo habet omnis vitioſus aliquid quod ipſum excitet ad bonum. Sicut conſideratione hominis laſcivi, poteſt ſe homo excitare ad amorem: ex conſideratione avari ad ſolicitudinem: ex conſideratione hominis ſuperbi ad magnificentiam. Unde ex iſta parabola & exemplo: non ſolum inſtruimur particulariter, verum & univerſaliter, ut ex omnibus ſciamus elicere documentum

quod nos excitet & informet ad bo- A num. Sicut enim ſancti ſua bonitate excellenti teſtimonium debent habere & habent ab iis, qui foris ſunt, ita vitia omnia effigiem aliquam habent virtutis & pietatis. Virtus ab omnibus generali quadam voce approbatur, ſed impius ab omnibus condemnatur.

1 Tim. 3

Et ego vobis dico, &c. Poſt exemplum pietatis providæ, ſubditur documentum pietatis perfectæ: quod quidem elicitur ex ſenſu parabolæ ſupradictæ. Primo igitur elicitur documentum ad informationem diſcipulorum obedientium. Secundo ad confutationem phariſæorum rebellium, ibi: *Audiebant autem omnia hæc* B *Phariſæi, &c.* Circa informationem autem diſcipulorum ad pietatem, procedit hoc ordine; Invitat enim eos ad miſericordiam, primo ratione mercedis habendæ, ſecundo ratione fidelitatis ſervandæ, ibi: *Qui fidelis eſt in minimo.* Tertio ratione duplicitatis cavendæ, ibi: *Nemo ſervus poteſt duobus dominis ſervire.* Ratione autem mercedis habendæ invitat hoc ordine, ſcilicet præmittendo exhortationem erudientem, & addendo rationem moventem. Primo ergo quantum ad exhortationem erudientem præmittit.

Et ego dico vobis facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Mammona, ut C dicit Gloſſa lingua Syrorum dicuntur divitiæ: Dicuntur autem iniquitatis, quia habent frequenter iniquitatem annexam, ſecundum illud: Si dives fueris, non eris immunis a delicto. Unde Auguſtinus: Omnis dives aut iniquus, aut hæres iniqui eſt. Sicut dicit Beda in homilia: Mammona mammonis lingua Punica dicitur lucrum. Nec debet intelligi de eo quod quis per rapinam & iniquitatem acquiſivit, & injuſto titulo poſſidet, debet enim hoc eleemoſyna dari, quia contra hoc dicitur: Dona iniquorum non probat Altiſſimus. Et rurſus eodem capite: Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium

Gloſſ. in hunc locum tom. 5

Eccl. 11

Eccl. 34

in conſpectu patris. Sed intelligitur quod dari debeat de divitiis quæ juſto titulo poſſidentur, & tamen iniquitatem pariunt niſi diſtribuantur, ſecundum illud: Nihil eſt iniquius quam amare pecuniam. Hic enim & animam ſuam venalem habet. De his, inquam, divitiis debent tibi fieri amici per largitionem eleemoſynarum, quæ manifeſtant pietatis affectum. Nam dicitur: Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quo modo charitas Dei manet in eo? Et: Perde pecuniam propter fratrem & amicum, & ne abſcondas illam ſub lapide in perditionem, quia: Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis &c.

Eccli. 10

1 Joan. 3

Eccl. 29

Prov. 11

Secundo quantum ad rationem manentem, ſubdit: *Ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ex quo intelligitur quare dandum eſt munus, & quid debeat hominem movere ad faciendam eleemoſynam, quia non præſens commodum, ſed præmium æternum, non propter tabernaculum tranſiens, ſed æternum, ſecundum illud: Cum facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt, &c. Amen dico vobis, &c. Et poſt: Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua. Hæc autem tabernacula æterna, ſicut manſiones gloriæ, de quibus Iſaias: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. In æterna tabernacula alios recipiunt: qui adeo perfecti ſunt, ut merita eorum etiam aliis valeant: & propter quæ merita ſibi & aliis æterna tabernacula acquirant. Unde ſemper illud: *Facite vobis amicos,* dicit Gloſſa: Non quoslibet pauperes, ſed eos qui poſſint in æterna tabernacula recipere. Tales autem non ſunt pauperes involuntarii ſed pauperes ſpiritu. De quibus Matthæus: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt

Mat. 6

Iſa. 32

Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5

Mat. 5

eſt regnum cœlorum. Ipſorum namque tamquam illius regni regum & profeſſorum, eſt introducere in regnum cœlorum. Ipſorum etiam tamquam judicium, ſecundum illud; *Job 36* Non ſalvat impios, & judicium pauperibus tribuit. Pauperibus, inquam, perfectis & voluntariis, de quibus *Matth. 19* dicitur: Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me in regeneratione, &c. ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſrael. Ipſorum etiam tamquam familiarium, & amicorum, propter *Jacob. 2* quod Jacobus: Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo: divites in fide, hæredes regni, quod repromiſit Deus? &c. Tales introducunt amicos & benefactores ſuos per illam legem judicialem, per quam Dominus in futuro judicio ſententiabit, ſecundum quod dicitur: Quamdiu feciſtis *Mat. 26* uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis, & per illam aliam legem quam Dominus tulit, de quo *Mat. 10* Matthæus: Qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet:

Qui fidelis eſt in minimo, &c. Poſtquam invitavit ad pietatem ex conſideratione mercedis habendæ, hic ſecundo invitat ex conſideratione fidelitatis ſervandæ. Eſt enim fidelitas ſervanda in diſpenſatione temporalium tum propter meritum & demeritum, tum propter periculum & damnum. Primo igitur quantum ad conſiderationem meriti fidelitatis in hujuſmodi rebus terrenis, dicit:

Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt, quaſi dicat, licet temporalia iſta contemnenda ſint tamquam minima, tamen fidelis eorum diſpenſatio non debet contemni: quia eadem eſt fidelitas in re magna, ſicut & in re parva; & fidelis diſpenſatio rerum temporalium diſponit ad fidelem diſpenſationem & cuſtoditionem ſpiritualium & æternorum. Unde Gloſſa: Qui fidelis *Gloſſa in hunc locum tom. 5* eſt in minimo, id eſt, in pecunia cum paupere participanda, & in majori fidelis eſt adhærens Creatori Et ideo dicitur hujuſmodi ſervo illud;

A Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Et ſimiliter; *Apoc. 2* Euge ſerve bone & fidelis: quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium *Matt. 25* Domini tui. Unde fidelitas circa parva, fidelitatem ponit etiam circa magna. Et econtrario, infidelitas circa minima infidelitatem ponit circa majora: & ideo ſubdit: *Et qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt.* Modicum recte dicitur omne quod temporaliter poſſidetur, tum quia modicæ quantitatis. Quoniam ſicut momentum ſtateræ, ſic eſt ante te orbis terrarum. Tum *Sap. 11* quia modicæ dominationis: Tran- *Sap. 5*
B ſierunt omnia illa tamquam umbra. Et: Dormierunt ſomnum ſuum, & *Pſal. 75* nihil invenerunt omnes viri divitiarum, &c. Tum quia modicæ jucunditatis. Unde Gregorius: Pauca ſunt *Gregorius lib. 5 in 1 Reg. 11 cap. 2 tom. 2* bona præſentis vitæ, licet multa videantur; quia non ſine alicujus moleſtiæ admixtione ſunt. Multa autem bona æterna, quæ ſunt ſine omni corruptione. Qui ergo iniquus eſt in iſtis, non poteſt habere charitatem Dei: quia pro parvis maxima contemnit. Vendite enim fidem & juſtitiam pro eo quod nihil valet. Unde Auguſtinus: Lucrum in arca, *Aug. 50 hom. 1 10 hom. 8* damnum in conſcientia: tulit veſtem, & perdidit fidem: acquirit pe-
C cuniam & amittit juſtitiam. Male ergo diſpenſando pecuniam, perdit felicitatem, perdit charitatem, perdit juſtitiam, quæ ſunt maxima Dei bona. Unde Gloſſa: Qui tempora- *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5* lia quæ poſſidet, non bene diſpenſat, æternorum ſibi gloriam, de qua tumet, evacuat. Qui enim non di- *1 Joan. 4* ligit fratrem ſuum, quem videt: Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? Et qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo; quo- *1 Joan. 3* modo charitas Dei manet in eo, ſicut habetur in Joanne?

Secundo, quantum ad conſiderationem periculi, & damni ſubdit: *Si ergo in iniquo mammona fideles non*

 fui-

Digitized by Google

fuiſtis; *quod verum eſt*, *quis credet*
vobis? Quaſi dicat, magnum eſt pe-
riculum, male diſpenſare hæc tem-
poralia bona: quia propter infide-
lem diſpenſationem perdit quis divi-
Gloſſa in hunc locum tom. 5 tias veras. Unde Gloſſa: Si divitias
carnales quæ labuntur, non bene
diſpenſatis, veras & æternas divitias
quis dabit vobis? Dicuntur autem
divitiæ iniquæ, mammon, quia ſi-
Gloſ. interlin. hunc locum t. 5 cut dicit Gloſſa? Divitiis præeſt ini-
quus mammon, ut de eis tenet, ſi-
Act. 5 cut tentavit Ananiam, de quo: Cur
tentavit ſatanas cor tuum? &c. Ten-
tatio illa fuit de furto. Similiter de
Joſue 7 Achan dicitur: Verum autem dici-
tur illud bonum quod ſemper ma-
net: Nam hæc temporalia omnia,
quia tranſeunt, vana ſunt, ſecundum
Eccl. 1 illud: Vanitas vanitatum, & omnia
vanitas. Illud autem verum, eſt
Dei gratia, vel Dei gloria, vel po-
tius ipſe Deus, qui eſt merces bo-
Pſal. 116 norum. Et ideo Pſalmus: Veritas
Domini manet in æternum. Et ite-
Pſal. 118 rum: In generatione & generatio-
nem veritas tua. Et in hac verita-
te conſiſtit beatitudo ſecundum Au-
Aug. l. 10 conf. c. 23 tom. 1 guſtinum dicentem: Beatitudo eſt
gaudium de veritate. Quia enim ve-
rum eſt id quod eſt: ideo ſolus ipſe
Chriſtus eſt ipſa pura veritas, qui
Exod. 3 dicit: Ego ſum qui ſum. Et iſtud
verum non conceditur nec creditur
niſi a veracibus & fidelibus. Unde
Joan. 3 Joannes: Omnis qui male agit, odit
lucem: & non venit ad lucem, ut
non arguantur opera ejus. Qui au-
tem facit veritatem, venit ad lucem,
ut manifeſtentur opera ejus: quia in
Joan. 8 Deo facta ſunt. Et: Si manſeritis
in ſermone meo, &c. cognoſcetis
veritatem, & veritas liberabit vos.
Magnum ergo periculum infidelita-
tis eſt in iis parvis: quia pro vano
perditur verum & magnum. Immo
& proprium, & ideo ſubdit: *Et ſi*
in alieno fideles non fuiſtis, per debi-
tam boni terreni diſpenſationem.
Gloſ. interlin. in hunc locum t. 5 Unde Gloſſa: Alienum a nobis eſt,
quidquid ſæculi eſt, quia præter na-
turam. Hæc quidem bona dicuntur
aliena: quia ea nobiſcum nec affer-

A re poſſumus, nec auferre. Nihil in- *1 Tim. 6*
tulimus in hunc mundum: haud du-
bium, quod nec auferre quid poſſu-
mus. Et Job: Nudus egreſſus ſum *Job 1*
de utero matris meæ, & nudus re-
vertar illuc: *Quod veſtrum eſt quis*
dabit vobis? per aſſequutionem cæ-
leſtis præmii. Iſtud namque noſtrum
eſt, ad quod ſumus creati & præor-
dinati, & quod habitum non poteſt
perdi. Unde Matthæus: Venite be- *Mat. 25*
nedicti patris mei, poſſidete paratum
vobis regnum, &c. Et ſupra; Beati *Sup. 6*
pauperes: quia veſtrum eſt regnum
Dei: hoc autem regnum non eſt a-
liud niſi Deus & Dominus Jeſus
Chriſtus. Unde Gloſſa: Quod ve- *Gloſ. interlin. in hunc locum t. 5*
B ſtrum eſt, id eſt, quæ proprie ho-
mini deputata ſunt, Chriſtus noſter
eſt, quia Chriſtus vita noſtra eſt:
Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra, *Coloſſ. 3*
tunc & vos apparebitis, &c.

Nemo ſervus poteſt duobus dominis
ſervire, &c. Poſt invitationem ad
pietatem ex conſideratione mercedis
habendæ, & fidelitatis ſervandæ,
hic tertio invitat ex conſideratione
duplicitatis vitandæ: quia non po-
teſt ſimul pietas haberi ad Deum,
& cupiditas ad mundum: quod qui-
dem facit hoc ordine, ponens ſcili-
cet duplicitatis reprobationem, &
adjungens reprobationis aſſertionem.
Primo ergo quantum ad reprobatio-
C nem duplicitatis, dicit.

Nemo ſervus poteſt duobus dominis
ſervire. Hæc propoſitio per ſe nota
eſt, propter quod dicitur: Væ du- *Eccl. 2*
plici corde, & labiis ſceleſtis, &c.
& peccatori terram ingredienti dua-
bus viis. Et: Vir duplex animo, *Jac. 1*
inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.
Et ideo dicitur: Ne acceſſeris ad *Ecc. 1*
illum duplici corde, hoc eſt, non
velis duobus dominis ſimul inſervi-
re, quia hoc non poteſt fieri recte.
Domini autem duo ab invicem di-
viſi, quibus non poteſt ſimul ſervi-
ri, ſunt in differentia quadruplici.
Sunt enim iſti Domini, vitium & *3 Reg. 18*
virtus: propter quod dicitur: Uſque-
quo claudicatis in duas partes? Si
Dominus eſt Deus, ſequimini eum:
ſi au-

Digitized by Google

(*Iſa. 28*) ſi autem Baal, &c. Et Iſaias: Coanguſtatum eſt ſtratum, ita ut alter decidat, & pallium breve utrumque operire non poteſt. Domini etiam iſti ſunt caro & ſpiritus. Caro concupiſcit adverſus ſpiritum: ſpiritus (*Gal. 5*) autem adverſus carnem. Hæc enim ſibi invicem adverſantur: ut non quæcumque vultis, illa faciatis. (*Rom. 8*) Ideo ad Romanos: Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini, ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. (*2. Cor. 6*) Item Domini iſti ſunt Chriſtus & diabolus. (*1 Cor. 10*) Quæ conventio Chriſti ad Belial? Et: Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum, &c. (*Jac. 4*) Item Domini iſti ſunt, Deus, & iſte mundus: Adulteri, neſcitis, quia amicitia hujus mundi, inimica eſt Dei? Quicumque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi hujus, inimicus Dei conſtituitur: (*1 Joan. 2*) Et: Nolite diligere mundum, &c. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Dei in eo. Et de his duobus Dominis intelligit diſſuadendo cupiditatem mundanam, & invitando ad pietatem divinam. Unde Gloſſa (*Gloſſ. in hunc loc. tom. 5*) corripiens avaritiam, dicit: Amatores pecuniæ, Dominum amare non poſſunt: qui ergo Dominum amat, pecuniam contemnat. Ex quo apparet quod qui vult eſſe ſervus Chriſti, non poteſt eſſe ſervus iſtius mundi. (*Beda Gloſ. ibid.*) Unde Beda: Debetis hæc temporalia fideliter diſtribuere, ut Domini temporalium, non ut ſervi.

Secundo, quantum ad affectionem reprobationis, ſubjungit: *Aut enim unum odiet, & alterum diligit*. Quod dicitur quantum ad charitatem, quæ odire facit malum, diligere bonum, ſecundum illud: (*Rom. 12*) Odientes malum, adhærentes bono, charitate fraternitatis invicem diligentes. (*Pſal. 118*) Pſalmus: Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. *Aut* A *uni adhærebit, & alterum contemnet*. Quod dicitur quantum ad cupiditatem, qua quis adhæret mundo, & diabolo in contemptu Dei, ſecundum illud: Duo mala fecit (*Hierem. 2*) populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas. Ratio autem quare quis non poteſt ſimul ſervire Dominis prædictis, eſt quadruplex. Prima ſcilicet oppoſitio miniſteriorum. Nam ſervitium Dei eſt in exercitio virtutum, ſecundum illud: Serviamus illi in ſanctitate (*Sup. 1*) & juſtitia coram ipſo. Et: Secundum (*1 Pet. 1*) eum, qui vocavit vos, ſan- B ctum, ut & ipſi in omni converſatione ſancti ſitis, & cetera. Sed ſervitium diaboli eſt in exercitio vitiorum. Unde Supra: De Filio prodigo (*Sup. 15*) dicitur quod miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos. Secunda ratio eſt diſſimilitudo miniſtrorum, quia Dominus vult habere ſervientes oculatos, propter (*Ezech. 10*) quod dicitur, quod animalia plena erant oculis ante & retro. Et in (*Prov. 14*) proverbiis: Acceptus eſt regi miniſter intelligens. Sed diabolus vult habere ſervientes monoculos. Unde dicitur: In hoc feriam vobiſcum (*1 Reg. 11*) fœdus, ut eruam omnium veſtrum oculos dextros. Dominus et- C iam vult habere miniſtros compoſitos, & ordinatos. Unde dicitur: Videns Regina Saba habitacula ſervorum (*3 Reg. 10*), & ordines miniſtrantium, veſteſque eorum, & pincernas, & olocauſta quæ offerebat in domo Domini, & cetera. Sed diabolus vult habere incompoſitos & deformatos. Unde dicitur: Hanon rex filiorum (*2 Reg. 10*) Ammon raſit dimidiam partem barbæ eorum, & præſcidit veſtes eorum medias uſque ad nates. Dominus etiam vult habere ſervientes humiles, ſecundum illud Pſalmi: Non habitabit in medio domus meæ (*Pſalm 100*) qui facit ſuperbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conſpectu

oculorum meorum. Sed diabolus vult habere arrogantes: Omne ſublime videt, & ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ. Tertia ratio eſt elongatio locorum, quia Dominus vult eſſe in loco ſublimi, & mundo: Ad te levavi oculos meos qui habitas in cœlis. Et: Ecce venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles. Sed diabolus in locis immundis: Sub umbra dormit in ſecreto calami, in locis humentibus. Quarta ratio eſt diſcretio temporum, quia diabolus vult quod ſibi ſerviatur omni tempore: Servietis diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. Similiter Dominus vult quod ſibi omni tempore: In lege Domini meditabitur die ac nocte, & cetera. Quoniam igitur Dominus vult totum tempus habere, & totum cor, ſecundum illud: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Et diabolus, & mundus vult ſimiliter totum: ideo impoſſibile eſt utriſque ſervire ſimul. Et ideo infert: *Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ*. Dicitur autem ille ſervire mammonæ, in cujus affectu divitiæ dominantur, ita ut poſſit dici avarus, quia tunc eſt ſervus idolorum. Nam ſicut dicitur: Avaritia eſt idolorum ſervitus. Unde Gloſſa: Non ait, habere divitias, ſed *ſervire*. Servit qui divitias cuſtodit, ut ſervus. Sed qui ſervitutis excuſſit jugum, diſtribuit ut Dominus. Et ideo dicebat Apoſtolus: Reliquum eſt ut qui emunt, tamquam non poſſidentes ſint, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi. Sed aliqui ſimul volunt habere Deum & mundum, qui ſunt ſimiles illis gentibus, de quibus dicitur: Erant gentes timentes quidem Dominum, ſed nihilominus & idolis ſuis ſervientes. Contra quos dicitur: Veſte quæ ex duobus texta eſt, non indueris. Contra quos itidem hic loquitur Dominus. Et contra tales dicit Hieronymus: Impoſſibile eſt ut præſentibus & futuris quis fruatur bonis, ut hic ventrem, ibi mentem impleat, ut de deliciis ad delicias tranſeat: ut hic cum ſæculo gaudeat, & ibi cum Deo regnet: ut in utroque ſæculo primus in cœlo & in terra appareat glorioſus.

[Job 41; Pſalm. 122; Cant. 2; Job 40; Hierem. 16; Pſalm. 1; Deut. 6; Epheſ. 5; Gloſſa in hunc locum tom. 5; 1 Cor. 7; 4 Reg. 17; Levit. 19; Hieron. in Reg. Mon. de laude relig. c. 3]

Audiebant autem omnia hæc, &c. Poſt documentum informativum humilium ſubditur documentum repreſſivum rebellium. Et quia Phariſæi rebelles erant doctrinæ Chriſti, propter elationem quam habebant de meritis: & quia hæc elatio veniebat ex litterali obſervantia legis, ideo pars iſta habet duas partes. In quarum prima deſcribitur repreſſio arrogantiæ Phariſæorum. In ſecunda vero evacuatio obſervantiæ legalium præceptorum, ibi: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem*. Ut ſic ex oſtenſione evacuationis legis auferatur inanis gloriatio a Phariſæis. Primo igitur repreſſio arrogantiæ Phariſæorum deſcribitur per hunc modum. Præmittitur enim Phariſæorum rebellio, ſubditur rebellionis reprehenſio, & ſubjungitur reprehenſionis ratio. Primo igitur quantum ad Phariſæorum rebellionem, qua Chriſtum deridebant, dicitur.

Audiebant autem omnia hæc Phariſæi qui erant avari, & deridebant eum. Deridebant autem eum tamquam ſuperbi de verbis ſimplicitatis, ſecundum illud: Deridetur juſti ſimplicitas, lampas contempta apud cogitationes divitum. Vel ſicut ſtolidi de conſiliis utilitatis: Stultus irridet diſciplinam patris ſui, &c. Vel ſicut ſtupidi de monitis pietatis, ſecundum illud: Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas. Unde Gloſſa: Illi præceptorem miſericordiæ & humilitatis & parſimoniæ de-

[Job 12; Prov. 15; Pſal. 57; Gloſſa in hunc locum tom. 5]

Digitized by Google

derident quaſi minus utilia, & numquam facienda noxius imperet. Vel ſicut cupidi derident de laudibus largitatis. (*Gloſſa ibid.*) Unde Gloſſa: Deridebant intelligentes, ſc. parabolam adverſus ſe dictam, & carnalia, quaſi præſentia, futuris ſpiritualibus quaſi incertis præponentes. (*Prov. 18*) Et hoc eſt quod dicitur: Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris quæ verſantur in corde ejus. Vel ſicut legiſperiti de commendationibus paupertatis. (*Gloſſa ibid.*) Unde Gloſſa: Diſputantes contra philargyriam deridebant, quaſi contrarium legi & Prophetis, cum in lege multi divites Deo placuerint, & cum lex ſuis obſervatoribus bona terræ promittat. (*Prov. 9*) Unde dicitur: Qui erudit deriſorem, ipſe injuriam ſibi facit: & qui arguit impium, ſibi maculam generat. Et hoc totum veniebat ex rebellione quadam elata, & ſtolida.

Secundo quantum ad rebellium reprehenſionem, qua Chriſtus eorum ſupercilium deprimebat, ſubditur. *Et ait illis: Vos eſtis, qui juſtificatis vos coram hominibus*, per oſtentationem juſtitiæ veſtræ, qua vos ipſos juſtos reputatis: (*Roman. 10*) Ignorantes juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti. Et qua etiam juſtos vos dicitis, contra illud: (*Job 9*) Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendere, pravum me comprobabit. Qua etiam juſtos vos exterius prætenditis contra illud: (*Matth. 6*) Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Et quoniam talis juſtificatio parit culpam, ideo addit: *Deus autem novit corda veſtra*, per deteſtationem ſuperbiæ: unde non novit ad comprobandum, ſed ad judicandum: (*Pſalm. 137*) Excelſus Dominus & humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit. Unde dicitur: (*Prov. 16*) Omnes viæ hominis patent oculis ejus: ſpirituum ponderator eſt Dominus. (*Hier. 17*) Hieremias: Pravum eſt cor omnium & inſcrutabile, & quis co-

A gnoſcet illud? Parum igitur valet vobis humano teſtimonio commendari, cum ſitis reprobandi in judicio Dei qui ſcrutator eſt cordis. Ideo dicitur: Nolite ante tempus judicare, (*1 Cor. 4*) quoad uſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Unde quia juſtitia iſta non erat veritatis ſed vanitatis: non ad rem, ſed ad hominem: non intra, ſed extra: potius erat culpa deteſtanda, quam virtus commendanda potius digna pœna, quam retributione æterna. Unde Matthæus: (*Matt. 6*) Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in re-

B gnum cælorum.

Tertio quantum ad reprehenſionis rationem, qua divinum judicium exprimebat, ſubdit: *Quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt ante Deum*. Nota quod non reprehendit altitudinem perfectionis, de qua dicitur: (*2 Cor. 8*) Altiſſima paupertas eorum, abundavit in divitias ſimplicitatis eorum, &c. Nec altitudinem contemplationis, de qua ad Romanos: (*Rom. 11*) O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, &c. Et: (*Eccl. 24*) Ego in Altiſſimis habitavi, & thronus meus in columna nubis. Nec altitudinem deſiderii & expectationis,

C de quo in Pſalmo. (*Pſal. 90*) Tu es Domine ſpes mea, altiſſimum poſuiſti refugium tuum. Hæ enim altitudines ſunt ante Deum. Sed eſt alia altitudo quæ elongat ab Altiſſimo, & hæc eſt altitudo præſumptionis, de qua dicitur: (*Hierem. 48*) Audivimus ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde: ſublimitatem ejus, & arrogantiam, & ſuperbiam, & altitudinem cordis ejus ego ſcio, ait Dominus. Hæc etiam eſt altitudo ambitionis: (*Hier. 49*) Arrogantia tua decipit te, & ſuperbia cordis tui: qui habitas &c. (*Ezech. 31*) & apprehendere niteris altitudinem collis. Hæc etiam eſt altitudo oſtentationis. Pro eo quod ſublimatus eſt in altitudine,

& dedit ſummitatem ſuam virentem
atque condenſam : & elevatum eſt
cor ejus in altitudine ſua : tradidi
eum in manus fortiſſimarum gen-
tium, &c. Iſta altitudo eſt etiam in
conſpectu hominum, ſed eſt abomi-
natio apud Deum, ſecundum illud:
Abominatio Domini eſt omnis arro-
Prov. 16 gans, etiam ſi manus ad manum
fuerit, non erit innocens. Dicitur
autem Dominus abominari hujus al-
titudinem propter ſeveram ipſius de-
jectionem, ſecundum illud Iſaiæ :
Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt
Iſa. 2 & incurvabitur altitudo virorum, ex-
altabitur autem Dominus ſolus in
die illa. Ideo hæc triplex altitudo,
tamquam Domino abominabilis diſ-
ſuadetur. Primo ſc. altitudo præſum-
ptionis: Altiora te ne quæſieris. Et:
Eccli. 3 Noli altum ſapere, &c. Secundo al-
Rom. 11 titudo ambitionis: Non alta ſapien-
Rom. 12 tes, ſed humilibus conſentientes, &c.
Diſſuadetur etiam altitudo oſtenta-
tionis: Nolite extollere in altum
Pſalm. 74 cornu veſtrum: nolite loqui adver-
ſus Deum iniquitatem. Hanc autem
altitudinem abominatur Dominus,
quia faſtuoſa: Ne reſpicias altitudi-
1 Reg. 16 nem ſtaturæ ejus, quoniam abieci
eum, quia ſimulata. Daniel: Nabu-
chodonoſor rex fecit ſtatuam auream
Dan. 3 altitudine cubitorum ſexaginta, &c.
Quia ruinoſa, propter quod dicitur:
Qui altam facit domum ſuam, quæ-
Prov. 17 rit ruinam, & ideo dicitur : Arma
2 Cor. 10 militiæ noſtræ non carnalia ſunt,
ſed potentia Dei ad deſtructionem
munitionum, conſilia deſtruentes, &
omnem altitudinem extollentem ſe
adverſus ſcientiam Dei, & in capti-
vitatem redigentes omnem intelle-
ctum in obſequium Chriſti.

Lex & prophetæ, uſque ad Joannem, &c. Poſt repreſſionem arrogantiæ
Phariſæorum rebellium, ſubditur hic
ſecundo deſcriptio evacuationis præ-
ceptorum legalium, quorum cauſa
Phariſæi erigentes ſupercilium, Chri-
ſti documenta ſpernebant, & ſuam
avaritiam palliabant. Et quoniam lex
A Moſaica per Chriſtum eſt evacuata,
ita quod manet quantum ad ſpiritua-
lem intelligentiam cæremonialium,
& litteralem obſervantiam moralium
ideo in hac parte inſinuat non ſolum
ipſius legis evacuationem ſecundum
obſervantiam litteralem, verumetiam
impletionem ſecundum intelligen-
tiam ſpiritualem, & durationem, &
ſecundum jus morale & copulam con-
jugalem. Primo igitur quantum ad
evacuationem legis ſecundum obſer-
vantiam litteralem dicit:

Lex & prophetæ, uſque ad Joannem; quaſi dicat phariſæis, non de-
betis ſupercilium erigere pro legis
obſervantia, quia jam ceſſat quan-
B tum ad litteram & figuram. Et no-
ta quod licet Chriſtus dicere poſſet
uſque me, quia finis legis Chriſtus Rom. 10
ad juſtitiam, &c. maluit tamen no-
minare præcurſorem tamquam ſuam
vocem, quia per ipſius Joannis mi-
niſterium oſtenſus eſt digito agnus:
Ecce agnus Dei, ecce qui tollit, Joan. 1
&c. Et ipſe jam incœpit oſtendere
veritatem apertam, ac per hoc e-
vacuare figuram : quia enim lex &
prophetæ omnes promittebant Chri-
ſtum futurum, & Joannes oſtendit
præſentem, ideo lex & prophetæ
uſque ad Joannem, quia non po-
tuit ultra nuntium properari, quod
claret veniſſe teſtimonio Joannis.
C Et quia finis legis eſt per inchoa-
tionem novi Teſtamenti, ideo ſe-
quitur : *Ex eo regnum Dei evangelizatur*, id eſt, ab eo Evangelium
gratiæ inchoatur. Unde Marcus :
Initium Evangelii Jeſu Chriſti filii
Dei ſicut ſcriptum eſt in Iſaia pro- Mar. 1
pheta : Ecce ego mitto Angelum
meum, &c. Et beatus Lucas ab ipſa Sup. 1
beati Joannis conceptione in ſuo E-
vangelio exordium ſumpſit. Fuit in Mar. 1
diebus Herodis, &c. Unde ut ipſius
prædicatio nova oſtenderetur, dici-
tur quod erat baptizans, & prædi-
cans baptiſmum pœnitentiæ in re-
miſſionem peccatorum. Et quia præ-
dicatio Joannis fuit pœnitentia,
in

in qua homo facit ſibi violentiam, ideo addit: *Et omnis in illud vim facit*, quod expreſſius dicitur: A diebus Joannis Baptiſtæ uſque nunc, regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Hæc autem eſt violentia, qua quis excedit virtutem naturalem. Unde Beda; Magna vis eſt violentia grandis eſt, nos terra genitos cœlorum ſedem quærere, poſſidere velle per virtutem, quod non potuimus tenere per naturam. Hæc etiam eſt, quæ vincit incurvationem naturæ. Unde Gloſſa: Faciamus vim naturæ, ut non ad terrena nos demergat, ſed ad ſuprema ſe erigat. Hæc etiam eſt violentia qua quis vincit torporem pigritiæ. Unde Beda: Omnis qui vim facit, vehementi ſtudio properat, non torpenti lenteſcit affectu. Eſt ergo fidei religioſa violentia, ſegnities criminoſa. Magna enim violentia eſt, dum quis per vim & rigorem pœnitentiæ mitigat ſeveritatem divinæ ſententiæ, dum per orationem humilem inclinat diſtrictionem ſublimem. In cujus figura dictum eſt Jacob ſtrenuo luctatori; Si contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines prævalebis? Et nota quod beatus Bernardus diſtinguit quatuor genera hominum poſſidentium regnum cœlorum. Alii namque violenter rapiunt. Alii mercantur. Alii furantur. Alii compelluntur. Illi namque rapiunt, qui derelinquunt omnia & ſequuntur Chriſtum, ad quos referri poteſt illud; Catulus Leonis Juda ad prædam fili mi aſcendiſti & iterum ibidem: Beniamin lupus rapax mane comedet prædam, & veſpere dividet ſpolia. Mercantur autem qui dant temporalia, ut accipiant æterna. De quibus ſupra: Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt. Et: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Talibus competit illud Auguſtini: Venale habeo, venale habeo, quid? Regnum cœlorum. Quo modo emitur? Paupertate regnum, vilitate gloria, dolore gaudium, labore requies, morte vita. Furantur vero, qui bona occulte faciunt, & laudem humanam vitantes, ſolo divino teſtimonio ſunt contenti, quibus competit illud: Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava. Compelluntur autem intrare pauperes, quos hic ignis paupertatis, Deo diſpenſante, probat ne in futuro ignis judicii damnabiliter premat. Et de iis ſupra: Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Licet ergo tempore legis eſſet tempus mercandi, nunc poſt Joannem eſt tempus rapiendi: nam ſicut tunc promittebatur opulentia, ſic nunc ſuadetur paupertas.

Matth. 11 · Beda Gloſ. in hunc locum c. 5 · Gloſſa ibid. · Beda Gloſ. ibidem. · Geneſ. 32 · Bern. in ſententiis ſentent. 4 tom. 1 · Cælum quot modis poſſideatur · Gen. 49 · Ibidem. · Sup. 12 · Ibid. · Aug. l. 50 ho. c. 10 homil. 8 · Et c. 8 in Pſal. 93 · Matt. 6 · Sup. 14

Secundo, quantum ad impletionem legis ſecundum intelligentiam ſpiritualem, ſubditur: *Facilius eſt autem cœlum & terram præterire*, ſcilicet per conflagrationem mundi. Et tu in principio Domine terram fundaſti. Ipſi peribunt, &c. *quam de lege unum apicem cadere*, per fruſtrationem alicujus promiſſi. Rabanus: Cœlum & terra tranſibunt, per commutationem invocationis, vetuſtate depoſita, manente priori ſubſtantia, ſed verba Domini ſine effectu completionis nullo modo tranſibunt, ideo dicitur: Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. Quia ſicut dicitur in Pſalmo: In æternum Domine verbum tuum permanet. Unde licet lex vetus videatur tranſitoria, permanentior tamen eſt, quam mundana creatura. Manet etiam per divini verbi ſpiritualem intelligentiam. Unde in Matthæo; Non veni ſolvere legem, ſed adimplere: Amen quippe dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, jota unum aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. Et nota quod dicit unum apicem: Apex enim proprie dicitur ſummitas litteræ, quæ ponitur ad ipſius

Pſal. 101 · Matt. 24 · Pſal. 118 · Mat. 5

ipſius litteræ decorem, & eſt quaſi minimum quiddam. In quo datur intelligi, quod nihil omnino nec parvum, nec magnum eſt in ſcriptura, nec aliquid quod non habeat completionem ſuam. Omnia enim referuntur ad ſalutem humanam, quæ habebit dominationem perpetuam, tranſeunte etiam mundana creatura, ſecundum exteriorem faciem. Et Iſaias: Cæli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, &c. Salus autem mea in ſempiternum erit, & juſtitia mea non deficiet. Unde liber ſcripturæ eſt proximior libro vitæ, quam liber creaturæ, & ideo inexpletus remanere non poteſt.

Iſa. 51

Tertio, quantum ad durationem legis ſecundum jus naturæ & copulam conjugalem, ſubdit; *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur.* Primo quia non poteſt priorem dimittere niſi ex ſola cauſa fornicationis, ſecundum illud: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Secundo quia quacumque ex cauſa illam dimittat, non ei licet illa vivente aliam ducere, & hoc ſecundum legem naturæ divinitus inſtitutam in hominis formatione. Relinquet homo patrem ſuum, & matrem, &c. Hæc eſt enim quæ dictat, quod matrimonium eſt maris, & fœminæ conjunctio, individuam vitæ retinens conſuetudinem; quæ etiam dictat, quod illud vinculum eſt inſolubile. Et ideo ſubditur: *Et qui dimiſſam a viro ducit mœchatur.* Et ratio hujus eſt, quia uxor eſt illius cujus primo fuit, quantumcumque videatur ſeparari. Unde Apoſtolus; Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro, alligata eſt legi, & cetera. Igitur vivente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro. Et ideo dicitur; Si dimiſerit vir uxorem ſuam, & recedens ab eo,

Matth. 19

Gen. 2

Rom. 7

Hier. 3

A duxerit virum alterum; numquid revertetur ad eam ultra? numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Notandum eſt autem quod licet nulla mentio fieret de uxoribus, Dominus tamen volens oſtendere ſtatum legis, quantum ad moralia & tranſitum, quantum ad ceremonialia & judicialia, exemplificat de matrimonio, pro eo quod in ipſo libellus repudii dabatur. Et matrimonii lex in Evangelio confirmatur tamquam jus morale, & libellus repudii reprobatur. Unde dicitur: Moyſes mandavit dare libellum repudii, & dimittere? ait illis: Mat. 19

B Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permanſit vobis dimittere uxores veſtras. Ex his igitur colligitur, qualiter lex manet, qualiter evacuatur, qualiter impletur: & nihilominus Phariſæorum ſupercilium de littera legis gloriantium confutatur.

Homo quidam erat dives, & cetera. Poſt exemplum pietatis providæ, & documentum pietatis perfectæ, ſubditur hic exemplum impietatis punitæ. Quia ſicut ſupra dictum eſt, magis tenet rationem exempli quam parabolæ, quia ad litteram iſte dives in deliciis fuit, & poſtmodum in tormentis. Unde

C Gloſſa Bedæ contra deriſores avaros quod propoſuerat exemplo aſtruit, ſcilicet quod dives apud inferos ideo torquebatur, quia Lazarum non fecit ſibi amicum, a quo recipi poſſet in æterna tabernacula. Et magis videtur narratio quam parabola. Unde & ſancti doctores verba hujus parabolæ adducunt in teſtimonium ſtatus damnatorum, & ut oſtendatur quod ad litteram fuerit verum, hic nomen pauperis explicatur. Ad hujus igitur exempli enarrationem explicandam introducit Evangeliſta tria, ſcilicet immiſericordiæ cauſam, culpam, & pœnam. Immiſericordiæ

Beda Gloſ. in hunc locum c. 8

Nomen pauperis cur hic explicetur.

diæ culpa fuit incompaſſio reſpectu proximi, de qua ibi: *Et erat quidam mendicus*. Immiſericordiæ pœna fuit dejectio in calamitatem inferni, de qua ibi: *Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno*. Circa immiſericordiæ cauſam, quæ eſt amor privati boni introducit tria circa divitem, de quibus notat eum; & ſunt concupiſcentia oculorum, ſuperbia vitæ, & concupiſcentia carnis. Primo igitur quantum ad concupiſcentiam oculorum, dicit: *Homo quidam erat dives*. Homo iſte dives dicitur non ſolum propter divitiarum poſſeſſionem, ſed propter earum dilectionem, ratione cujus dicitur: Qui [1 Tim. 6] volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, &c. Quia ratione dilectionis terrenorum incraſſatur, & prægravatur ſpiritus, ut non poſſit pervenire in ſublimia regna cœlorum: propter [Mat. 19] quod dicitur: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire quam divitem intrare in regnum cœlorum. Hoc explicans B. Marcus, [Mar. 10] dicit: Filioli, quam difficile eſt confidentes in pecuniis in regnum Dei introire? Facilius eſt camelum, &c. De hujuſmodi divite dicitur: [Ecc. 13] Si communicabit lupus agno aliquando, ſic peccator juſto. Quæ communicatio ſancto homini ad canem? Aut quæ pars bona diviti ad pauperem? Venatio leonis onager in eremo: ſic & paſcua divitum ſunt pauperes. Et ſicut abominatio eſt ſuperbo humilitas, ſic execratio divitis pauper.

Secundo, quantum ad ſuperbiam vitæ, ſubdit: *Et induebatur purpura & byſſo*. [Beda Gloſ. in hunc locum t. 5] Beda; Purpuram regii habitus eſſe colorem marinis e conchyliis tinctam, nemo eſt fere qui dubitet. Nam conchylia ferro circumciſa lacrymas purpurei coloris, quibus lana tingitur, emittunt. Byſſum vero genus eſt quoddam lini nimium candidi & molliſſimi. Habebat autem hic veſtimenta pulchra, & pretioſa ad vanam gloriam. Unde Gregor. [Gregorius hom. 40 in Ev. tom. 2] Nemo Veſtimenta pretioſa niſi ad gloriam quærit, ut honorabilior ceteris habeatur. Et hoc quidem eſt reprehenſibile & peccatum, propter quod dicitur: [Eccl. 11] In veſtitu ne glorieris unquam, nec in die honoris tui extollaris. Peccatur autem in veſtibus quadrupliciter. Primo propter pretioſitatem. Unde Beda: [Beda Gloſ. in hunc locum t. 5] Si cultus pretioſarum veſtium culpa non eſſet, ſermo Dei non tam vigilanter exprimeret, quod dives purpura & byſſo indutus apud inferos irremediabiliter torqueretur. Valde autem abſurdum eſt, putridum cadaver pretioſa veſte ornari, unde poſſent multi pauperes ſuſtentari. Excuſatur autem hoc, ratione dignitatis perſonæ, ratione ſignificantiæ, & ratione cautelæ. Secundo propter ſuperabundantiam: [Jacob. 5] Veſtimenta veſtra a tineis comeſta ſunt. Sequitur: Theſaurizaſtis vobis iram in noviſſimis diebus: & hoc propter injuriam pauperum. Unde Job; [Job 24] Nudos dimittunt homines indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum, & cetera. Hieronymus: [Hier.] Aliena rapere convincitur, qui temporalia ultra neceſſitatem habere comprobatur. Tertio propter curioſitatem: De veſtimentis quid ſoliciti eſtis? Et iterum; Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt, non laborant, neque nent: Dico autem vobis, quoniam [Mat. 6] nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut unus ex iſtis. Quarto propter indecentiam, quia non decet clericum veſtiri ut mulierem, vel ut hiſtrionem: [Soph. 1] Viſitabo ſuper omnes, qui induti ſunt veſte peregrina. Et: [Deut. 22] Nec vir utetur veſte fœminea. Omnibus autem his modis conſueverunt homines in veſtitu excedere, & excedendo gloriari, & gloriando peccare, & ita gloriatio vana ſimilis eſt gloriationi Æſopi [Æſopi cornicula.] Corniculæ. Hieronymus: Quis enim

de

de lana, & vermis de ſerico debet gloriari, non homo putredo, & filius hominis vermis.

Tertio quantum ad concupiſcentiam carnis, ſubdit: *Et epulabatur quodidie ſplendide*. Gloſſa: Ecce voracitas, quæ ut plurimum habet luxuriam adjunctam. Epulati eſtis ſuper terram, & in luxuriis enutriſtis corda veſtra. Et nota quod eſt ſplendor in epulatione ſpirituali, quem facit ſapientia, & hic eſt laudandus, ſicut & illa epulatio, de qua ſupra: Manducemus & epulemur, quia hic filius, &c. Hæc epulatio eſt ſplendida, quia nil habet ſordis, ſed venit ex fonte luminis ſempiterni: Inebriabuntur ab ubertate. Et poſt: Quoniam apud te eſt fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen. Et iterum: Quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis uſque ad domum Dei. In voce exultationis & confuſionis, ſonus epulantis. Item eſt ſplendor in epulatione corporali, quem facit miſericordia, & hic etiam eſt laudandus, de quo dicitur: Non ex triſtitia, aut neceſſitate, hilarem enim datorem diligit Deus. Et hic ſplendor conſiſtit in faciei hilaritate, & eleemoſynarum largitate, de quo dicitur: Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & teſtimonium veritatis illius fidele. Eſt etiam ſplendor in epulatione carnali, quem facit laſcivia: Numquid non vobis comediſtis & bibiſtis? Et iſte ſplendor extenditur non ſolum ad fercula artificio præparata, ſed etiam ad vaſa argentea, ad ſupellectilia candida, ad luminaria multiplicata. De hoc Lucanus.

O quæſitorum terra pelagoque ciborum.
Ambitioſa fames, & lauta gloria menſæ.

De hoc Bernardus: Ceterum voluptas gutturis, quæ hodie tanti æſtimatur, vix duorum ſpatium obtinet digitorum: hujus tam modicæ partis, tam exigua delectatio, quanta paratur ſolicitudine? quantam denique moleſtiam parit? Hæc autem abundantia epularum parit inopiam ſapientiæ & virtutum, & frequenter etiam temporalium. Unde dicitur: Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.

Et erat quidam mendicus, &c. Poſt miſericordiæ cauſam, introducit hic Evangeliſta immiſericordiæ culpam, quam oſtendit reprehenſibilem ex triplici circumſtantia, ſcilicet ex parte pauperis, qui ab Evangeliſta oſtenditur miſericordia dignus, & dives ille per conſequens immiſericors & impius. Oſtenditur enim immiſericors reſpectu pauperis languidi, reſpectu pauperis derelicti, reſpectu pauperis Deo chari, & juſti. Primo igitur quantum ad pauperis languidi egeſtatem, dicit:

Et erat quidam mendicus nomine Lazarus. Et nota hic quod cum dives nominatus ſit in nomine communi, pauper nominatur nomine proprio, ut oſtendatur illud quod dicitur in Pſalmo: Parcet pauperi, & inopi, &c. Et poſt: Et poſt: honorabile nomen eorum coram illo. Unde Gloſſa: Pauper humilis per approbationem ex nomine ſcitur. Unde Dominus Moyſi: Novi te ex nomine, & inveniſti gratiam coram me, & hoc quidem magnum. Unde licet de divitibus dicatur in Pſalmo: Vocaverunt nomina ſua in terris. Pauperibus dicitur ſupra: Gaudete quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Et nota quod immiſericordia divitis aggravatur ex hoc quod ille pauper erat unicus. Unde dicit quidam Pſalmus. Reſpice in me & miſerere mei: quia unicus & pauper ſum ego. Quia erat mendicus, unde addit, *mendicus*, quaſi pulſans ad oſtium per petitionem eleemoſynarum: Rogationem contribulati ne abiicias: & non avertas faciem tuam ab egeno. Quia erat manifeſtus, unde addit: *qui jacebat ad januam ejus*, ut

Gloſſa in hunc locum tom. 5 | Jac. 5 | Sap. 15 | Pſal. 35 | 2 Cor. 9. | Eccl. 31. | Zach. 7. | Bern. in Apol. ad Guil. c. 2 | Prov. 21 | Pſal. 71 | Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 | Exod. 33 | Pſal. 48 | Sap. 10 | Pſal. 24 | Eccl. 4

Digitized by Google

1 Joan. 2 ut jam non poſſet de ignorantia excuſari, propter quod dicitur: Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua, &c. O quam diſſimilis erat iſte Job: Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit. Quam diſſimilis etiam Abrahæ qui ſedebat in oſtio tabernaculi ut ſtatim ſuſciperet peregrinos. Aggravatur etiam, quia erat languidus, & ideo ſubdit: *Ulceribus plenus*. Non te pigeat viſitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaris. Unde poterat hic dicere: Ego ſum pauper & dolens, &c. Item aggravatur, quia fuit famelicus, unde addit: *Cupiens ſaturari*: Frange eſurienti panem tuum, & egenos vanoſque induc in domum tuam, &c. Et: Animam eſurientem ne deſpexeris, & non exaſperes pauperem in inopia ſua. Item aggravatur, quia fuiſſet micis contentus. Unde ſequitur: *De micis quæ cadebant de menſa divitis:* Aquam laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem. Et Ambroſius: Divites tamquam ſupra naturam ſiti, de miſeriis pauperum incentiva ſuarum capiant voluptatum. Ex his autem ſex manifeſte oſtenditur iſtius pauperis egeſtas, quæ dignum ipſum miſericordia faciebat, & divitem de duritia reprehenſibilem oſtendebat.

Job 31 · Geneſ. 18 · Ecc. 7 · Pſal. 68 · Iſa. 58 · Eccl. 4 · Job 22 · Amb. l. 8 in cap. 16 Lucæ t. 3

Secundo quantum ad pauperis derelictionem, ſubdit; *Et nemo illi dabat*, unde poterat dicere Lazarus illud: Circumſpexi, & non erat auxiliator: quæſivi, & non fuit qui adjuvaret. Et: Nullus deinceps recordatus eſt hominis illius pauperis, quia ſicut dicitur: Fratres omnes pauperis, oderunt eum, inſuper & amici ejus procul receſſerunt ab eo, unde iſte pauper vere erat derelictus ſecundum illud; Tibi derelictus eſt pauper. Quia nullus ejus relevabat egeſtatem, nullus etiam fovebat infirmitatem. Unde ſubditur. *Sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.* Gloſſa: Hos nec a ſe removere poterat, nec viſitator erat, qui removeret, ex quo apparet quod dives inexcuſabilis erat, qui pauperem ita derelictum videbat; Ex hoc etiam poteſt mira hujus divitis immiſericordia adverti, quia canibus fuit liberalior, quam pauperi; & canes fuerunt mitiores ipſi pauperi, quam dives. Unde Petrus Ravennas; Canes pauperis ulcera curant magiſterio naturæ, dives pauperem negligit natura accuſante. Et hoc contra illud quod dicitur; Viſitans ſpeciem tuam, non peccabis. Unde idem Petrus Ravennenſis: Miſer dives qui micam pauperi non dediſti, ſaltem quare canes abigere neglexiſti? ſed canes tui, mitiores te, immo tu immitior eis, & mitior canibus tuis, quam pauperi fuiſti; canes tui aliquando pinguia, ſed pauper nec micam de menſa tua aliquando recepit. Ex magnitudine igitur miſeriæ pauperis aggravatur immiſericordia divitis, & ex abundantia divitis augetur patientia pauperis mendici. Unde Gregorius: In una re duo Dei judicia exprimuntur, cum ex viſione pauperis diviti non miſerenti cumulus damnationis infertur; & rurſus etiam ex viſione divitis quotidie tentatus pauper probatur; Dives & pauper obviaverunt ſibi; utriuſque operator eſt Dominus.

Iſa. 63 · Eccl. 9 · Prov. 19 · Pſalm. 6 · Gloſſa interl. in hunc locum ſaui. 5 · Job 5 · Gregor. in Evang. homil. 40 t. 1 · Prov. 22

Tertio, quantum ad pauperis ſanctitatem, ſubjungit; *Factum eſt autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ*, ex quo apparet quod hic mendicus erat ſanctus, & bonus, quia moriens ab Angelis ſuſcipitur, & in locum pacis deportatur: Viſi ſunt oculis inſipientium mori. Et ſequitur; Illi autem ſunt in pace. Tales angelico portantur miniſterio: Unde Petrus Ravennenſis; non dedignantur eum portare Angeli, cui prius hic miniſtrabant: Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, &c. Et poſt: Merito iſti pauperi angelica deputantur officia, cum tam crudeliter denegata ſunt humanitatis obſequia: Deferunt autem Angeli mendicum juſtum in ſinu Abrahæ, id eſt in locum quietis. Qui quidem locus ante

Sap. 3 · Hebr. 1

Digitized by Google

te apertionem januæ erat in limbo. Et dicitur ſinus Abrahæ, quia ipſe Abraham ſuſceptus eſt ibi, tanquam in ſinum merito fidei, qua dictus eſt pater multarum gentium: & illi qui ibi ſuſcipiuntur, dicuntur in ejus ſinu ſuſcipi. Unde & ei primo facta eſt repromiſſio de incarnatione Chriſti. Vocatur autem ſinus, quia ſicut in ſinu res abſconditur, fovetur, & cuſtoditur quaſi in loco familiari
Iſa. 4 ſic & ſancti patres in loco illo conſervabantur: Super omnem gloriam protectio. Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æſtu, & in ſecuritatem & abſconſionem a turbine
Pſal. 26 & a pluvia. Et: Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo, in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui. In hoc ſinu poſitus eſt Lazarus, & ab omnibus malis ſua morte liberatus, ſecundum illud:
Job 5 In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum. In fame, eruit te de morte: & in bello, a manu gladii. A flagello linguæ abſconderis; & non timebis calamitatem cum venerit. Subditur: Et ſcies quod pacem habeat tabernaculum tuum.

Nota quod eſt ſinus culpabilis, laudabilis, & deſiderabilis. Sinus
Prov. 5 culpabilis triplex eſt. Carnalitatis: Quare ſeduceris fili mi ab aliena, & foveris in ſinu alterius? Et;
Prov. 6 Numquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, ut veſtimenta illius non ardeant, &c. Si quis ingreditur ad uxorem proximi ſui, non erit mundus cum tetigerit eam.
Prov. 17 Cupiditatis: Munera de ſinu impius accipit, ut pervertat ſemitas judicii.
3 Reg. 3 Crudelitatis: Tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocavit in ſinu ſuo, ſuum autem filium qui erat mortuus, poſuit in
Job 31 ſinu meo. Et Job; Si abſcondi quaſi homo peccatum meum.

Triplex eſt ſinus laudabilis, ſcilicet, Humilitatis in abſcondendo:
Exod. 4 Retrahe manum tuam in ſinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ, &c. Benigni-

A tatis in refovendo: Munus abſcon- *Prov. 21*
ditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximam. Longanimitatis in conſervando: Repo- *Job 19*
ſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.
Et: In ſinu ejus erat cubitus, & cu- *Ezec. 43*
bitus in latitudine, & definitio ejus uſque ad labium ejus, cubitus ſcil. perfectæ mercedis.

Eſt tertio ſinus deſiderabilis, & de hoc dicitur hic: *Factum eſt autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ*, per quem ſinum intelligitur requies beatarum animarum; Multi ab Oriente & Occidente venient, & re- *Mat. 8*
cumbent cum Abraham, & Iſaac,
B & Jacob in regno cœlorum.

Mortuus eſt autem & dives, &c. Poſt immiſericordiæ cauſam & culpam, ſubjungit hic immiſericordiæ pœnam quam deſcribit dupliciter. Primo quantum ad miſeriam inflictam; ſecundo quantum ad miſericordiam denegatam, ibi: *Et dixit illi Abraham, &c.* Miſeria autem inflicta propter immiſericordiæ culpam tripliciter deſcribitur, ſcilicet, quantum ad dejectionem in locum miſeriarum, quantum ad elongationem a loco juſtorum, & quantum ad multitudinem multiplicium calamitatum. Primo igitur quantum ad dejectionem in locum miſeria-
C rum, dicit:

Mortuus eſt autem & dives, per deſertionem temporalium gaudiorum. Et nota quod utitur præterito tempore ad innuendum, quod ille miſer dives mortuus eſt, non una tantum ſed triplici morte. Prima eſt culpæ, qua ſeparatur anima a Deo, hac mortuus fuerat etiam dum vi-
veret: Vidua quæ in deliciis eſt, *1 Tim. 5*
vivens mortua eſt. Vidua eſt enim anima a Deo ſeparata. Secunda eſt mors naturæ, qua ſeparatur anima
a corpore: O mors, quam amara eſt *Ecc. 40*
memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis! Tertia eſt mors gehennæ, qua ſeparatur anima a vi-
ta beata. De hac in Apocalypſi: *Apoc. 20*
Et infernus & mors miſſi ſunt in ſta-

Digitized by Google

ſtagnum ignis. In hujus triplicis A mortis deſignationem dicitur: Væ, væ, væ, habitantibus in terra, &c. *Et ſepultus eſt in inferno*, per dejectionem in locum ſuppliciorum. Et hoc propter culpam ſuperbiæ: Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadaver tuum. Propter culpam laſciviæ; Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Propter culpam immiſericordiæ: Sicut oves in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos. Et iterum: Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viventes; quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, &c. Ex hoc apparet, quanta ſit differentia inter parochianos Chriſti & diaboli, quia illi ſublimantur in cœlo, iſti ſepeliuntur in inferno, ubi eſt fovea valde profunda; In profundiſſimum infernum deſcendunt omnia mea. Et in Pſalmo: Ipſi introibunt in inferiora terræ: tradentur in manus gladii partes vulpium erunt.

Apoc. 8
Iſa. 14
Job 21
Pſal. 48
Pſal. 54
Job. 17
Pſal. 62

Secundo, quantum ad elongationem a loco juſtorum, ſubdit: *Elevans autem oculos ſuos cum eſſet in tormentis*. In loco ſcilicet continuæ afflictionis: Et fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum: Præparata eſt ab heri Tophet, &c. Deinde: Nutrimenta ejus ignis & ligna multa, flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam. *Vidit Abraham a longe, & Lazarum in ſinu ejus. Vere a* longe & quantum ad ſitum, & quantum ad ſtatum, quia dives in loco infimo, ille autem in ſupremo: Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Et: Jacebunt mali ante bonos, & impii ante portas juſtorum. Item, dives in afflictione erat pauper in requie: Servi mei comedent: & vos eſurietis. Item quia dives in egeſtate, & pauper in abundantia. Supra; Eſurientes implevit bonis; & divites dimiſit inanes: Edent pauperes & ſaturabuntur. Et alibi: Divites eguerunt & eſurierunt; inquirentes autem Dominum, &c.

Apoc. 14
Iſa. 30
Prov. 29
Prov. 14
Iſa. 65
Sup. 1
Pſal. 21
Pſal. 33

Dicitur autem quod vidit Abraham, & non ad ſolatium, ſed potius ad cumulum tormentorum. Unde Gregorius; Credendum eſt quod ante retributionem extremi judicii, injuſti in requie quoſdam juſtos conſpiciunt, ut eos videntes in gaudio, non ſolum de ſuo ſupplicio, verumetiam de eorum bono crucientur; Peccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet; deſiderium peccatorum peribit. Et; Videntes turbabuntur timore horribili, &c.

Greg. hom. 40 in Ev. tom. 2
Pſal. 111
Sap. 5

Tertio, quantum ad aggregationem multiplicium calamitatum, ſubditur: *Et ipſe clamans dixit: Pater Abraham miſerere mei*. Ut ſic ex clamore B appareat magnitudo mœſtitiæ, ſecundum illud; Ecce, ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis. Et hoc quidem conveniens fuit diviti; Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. *Et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aquam*. Ut ſic ex petitione guttæ aquæ, appareat multitudo inopiæ; Dives cum dormierit, nihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inveniet. Apprehendet eum quaſi aqua inopia; Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis. C Unde Chryſoſtomus; Qui in pretioſis exceſſit in culpa, viliſſima hic petiit in pœna. Et iterum loquens ad divitem quidam, dicit; Lazarum videre non dignabaris, & nunc extremum ejus digitum deſideras? Et Beda; Dives ille qui menſæ ſuæ minima dare noluit, in inferno poſitus uſque ad minima quærenda pervenit, nam guttam aquæ petiit qui Lazaro micam panis negavit; Qui dat pauperi, non indigebit; qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam. *Ut refrigeret linguam meam*. Ut ſic ex afflictione linguæ appareat rectitudo divinæ juſtitiæ. Unde Petrus Ravennas; Si jam te totum poſſidet infernus, quare ſolius linguæ deſideras

Iſa. 65
Prov. 21
Job 27
Pſal. 75
Chryſ. in Pſ. 25 ...
Beda Gloſ. in hunc locum t. 5
Prov. 28

deras æſtibus ſubveniri? an quia lingua magis ardet, quæ pauperi inſultavit? quæ miſericordiam denegavit? Hæc præcedit ad judicium, quæ præceſſit ad peccatum. Hæc primo deguſtat cruciatus, quæ pretioſos cibos, & odorifera pocula deguſtavit, ſecundum illud; Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Unde Beda in Gloſſa; Nota quod, ſicut mos eſt, inter convivia loquacitati ſtuduit, & ideo apud inferos gravius in lingua ardere perhibetur. Unde dicitur: In multiloquio non deerit peccatum. *Quia crucior in hac flamma.* Ut ſic appareat rigor divinæ vindictæ: Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui. Et: Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima. Præterea dicitur: Humilia valde ſpiritum tuum, quoniam vindicta carnis impii, ignis & vermis. Et nota quod flamma hæc erat vera, ſed lingua erat imaginaria, quia verus ignis affligit ſpiritus: ſecundum illud; Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, &c. Et anima etiam affligitur ſub imaginibus, quas traxit a corpore, ſecundum illud: Apparebat illis ſubitaneus ignis, timore plenus: & timore percuſſi illius, quæ non videbatur, faciei, æſtimabant deteriora eſſe quæ videbantur. Et poſt: Ipſi ergo erant graviores tenebris. Unde ex hoc colligitur quod in afflictione reproborum ſimul concurrit pœna vera & imaginaria, ſimul actio naturalis & ſupernaturalis, ſimul afflictio intrinſeca & extrinſeca, ſimul & propria & aliena, ut ſic impleatur illud: Pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos: vera namque flamma adurebat, lingua etiam imaginaria & phantaſtica in anima divitis aduſtioni illi fomentum præbebat. Magis autem expreſſio fit de lingua quam de alio membro quod cruciatur & affligitur in inferno, quia ipſa in culpis eſt, quaſi fomes totius iniquitatis: Lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnam ſilvam incendit! Et lingua, ignis eſt univerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis noſtræ inflammata a gehenna. Omnis enim natura beſtiarum, &c domantur. Sequitur: Linguam autem nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plena eſt veneno mortifero.

Hoc autem dicitur: quia ipſa lingua impugnat divinam majeſtatem, veritatem, bonitatem, mutuam charitatem, & omnium morum honeſtatem. Impugnat majeſtatem per verba jactantiæ: Qui dixerunt linguam noſtram magnificabimus, &c. ideo præmittit ibi: Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa, & linguam magniloquam. Item per verba blaſphemiæ: Commanducaverunt linguas ſuas præ dolore, & blaſphemaverunt Deum. Et: Linguam impii Nicanoris præciſam juſſit particulatim avibus dari: blaſphemaverat enim. Veritatem, per verba mendacia; Lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur minas. Extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii & non veritatis. Et poſt: Docuerunt linguam ſuam loqui mendacium, &c. Dilexerunt eum in ore, &c. Tota die injuſtitiam cogitavit lingua tua, ſicut novacula acuta feciſti dolum. Et iterum: Lingua tua concinnabat dolos. Et: Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam: ſic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. Bonitatem, per verba blandientia, ut cuſtodiant te a muliere mala, & a blanda lingua extraneæ. Et; Fatuo non erit amicus, & non erit gratia in bonis illius. Qui enim edunt panem illius, falſæ linguæ ſunt. Qui corripit hominem, &c. Item per verba detrahentia. Cuſtodite vos a murmuratione, quæ nihil prodeſt, & a detractione parcite linguæ. Et: Sepi aures tuas ſpinis, linguam nequam noli

Marginalia (left): Sap. 11 — Beda Gloſ. in hunc locum c. 5 — Prov. 10 — Pſal. 20 — Deut. 32 — Eccl. 7 — Mat. 25 — Sap. 17 — Reproborum afflictio. — Sap. 5 — Lingua. — Jac. 3

Marginalia (right): Pſal. 11 — Apoc. 16 — 2 Mac. 15 — Prov. 26 — Hier. 9 — Ibid. — Pſal. 77 — Pſal. 51 — Pſal. 49 — Eccl. 5 — Pro. 6 — Eccl. 20 — Pro. 28 — Sap. 1 — Eccl. 28

Pro. 25 noli audire detrahentem. Et; Ventus aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem. Cum Job. 20 dulce fuerit in ore ejus, malum abſcondet illud ſub lingua ſua.

Mutuam charitatem per verba Pſal. 30 litigantia. Proteges eos in tabernaculo tuo, a contradictione lingua- Eccl. 8 rum: Non litiges cum homine linguato, & non ſtrues in ignem illius Eccl. 4 ligna. Et: Noli citatus eſſe in lin- Pſal. 56 gua tua. Item per verba provocan- Hier. 56 Pſal. 139 tia: Filii hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, &c. Et: Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta. Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes. Omnem morum honeſtatem, per verba impudica. Libera- Eccl. 51 B ſti me a lingua coinquinata, & a Jac. 3 verbo mendacii: Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat, &c. Jac. 1 Item, per verba infructuoſa: Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrenans linguam ſuam, &c. Et: Quis Eccl. 19 eſt enim qui non deliquerit lingua ſua? &c. Et ideo Jacobus: Si quis Jac. 3 in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Unde Dicitur: Hominis eſt Prov. 16 animam præparare, & Domini gubernare linguam. Propter quod dicitur: Mors, & vita in manibus lin- Prov. 18 Eccl. 22 guæ. Et ideo orabat Eccleſiaſt. Quia dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum certum, ut C non cadam in ipſis, & lingua mea perdat me? Propter hoc ergo dives hic in inferno poſitus dicit, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

Et dixit illi Abraham, &c. Poſtquam deſcripſit pœnam quantum ad miſeriam inflictam, hic deſcribit eam quantum ad miſericordiam denegatam. Et hæc pars dividitur in duas. In quarum prima exprimitur denegatio miſericordiæ reſpectu perſonæ propriæ, in ſecunda reſpectu perſonæ conjunctæ, ibi: *Et ait: Rogo ergo te pater, &c.* Circa denegationem miſericordiæ reſpectu perſonæ propriæ, introducuntur tria, ſcilicet diſſimilitudo meritorum, oppoſitio ſtipendiorum & rectitudo divinorum judiciorum. Primo igitur quantum ad diſſimilitudinem meritorum, dicit:

Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepiſti bona in vita tua: filium vocat non ex imitatione, ſed ex naturali generatione. Filii alieni Pſal. 17 mentiti ſunt mihi, filii alieni inveterati ſunt. Unde dicit Petrus Ravennas: Tu vocas me patrem, & ego te filium, ut te graviter doleas perdidiſſe quod natus es, quod tibi gratia dederat & natura. Huic filio dicit, quod recordetur bonorum non ad ſolatium, ſed potius ad tormentum. Unde Boetius: Infeliciſſimum genus fortunæ eſt, fuiſſe felicem. Et hoc recipit in remunerationem bonorum ſuorum. Unde Auguſtinus. Aug. in ſer. 2 de tempore t. 10 Nota quod dives iſte aliquid boni habuit, ex quo bonum tranſitorium in hac vita recepit. Erat enim de numero illorum, de quibus dicitur: Amen dico vobis, receperunt mer- Mat. 6 cedem ſuam. Hoc ergo meritum fuit tranſitorium, & præambulum ad ſupplicium. Sed contrarium fuit meritum Lazari. Unde ſubdit: *Et Lazarus ſimiliter mala.* Hoc eſt ſimile in contrario: Lazarus enim recepit mala ad tempus, ad purgandum mala culpæ, & ad inquirendum bona felicitatis æternæ. Unde Beda. La- Beda Gloſ. in hunc locum c. 5 zarus aliquid mali habuit, ſed ignis inopiæ purgavit. Et Gregorius: Si Greg. hom 40 in Ev. tom. 2 qua reprehenſibilia in pauperibus videmus, non debemus deſpicere, quia fortaſſe quos morum infirmitas vulnerat, hos medicina paupertatis ſanat. Et hæc eſt via perveniendi ad regnum. Per multas tribulationes o- Act. 14 portet nos intrare in regnum Dei. Unde in hoc verificatum eſt illud; Sunt juſti quibus mala proveniunt, Ecc. 8 quaſi opera egerint impiorum. Nec immerito dicitur: Quia acceptus eras Tob. 12 Deo, neceſſe fuit, ut tentatio probaret te.

Secundo, quantum ad oppoſitionem ſtipendiorum, ſubdit: *Nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris.* Hic, inquam, conſolatur pro tribulatio-

Joan. 1 lation: Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Unde Mat. 5 Matthæus: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Sicut enim 1 Cor. 4 dicitur: Id quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ ſupra modum, &c. Et ideo Jac. 1 Jacobus; Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis. Et poſt: Beatus vir qui ſuffert tentationem, &c. Unde Chryſoſtom. Si ægrotamus, ſi pauperes ſumus, gaudeamus, accipiamus mala in vita noſtra, ut poſt recipiamus bona, nam ſic dicit Propheta: Tranſivimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. Et in hujus figuram dicitur; In nuptiis aqua converſa eſt in vinum; At e Joan. 2 contrario; Dives cruciatur; Væ vo- Sup. 6 bis divitibus, qui habetis conſolationem Prov. 14 veſtram. Et; Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudii luctus occupabit. Hæc enim delectatio temporalis eſt, in æternum deliciæ cru- Greg. hom. 41 in Ev. tom. 2 ciantur. Unde Gregorius: Momentaneum eſt quod delectat, ſed æternum eſt quod cruciat. Juſto igitur Dei judicio eſt correſpondentia, ut ſic ſit tranſitus a contrario in contrarium, a tribulatione ſcilicet ad conſolationem, & a conſolatione ad æternam afflictionem: ad modum cujuſdam crucis, in cujus figuram Gen. 48 dicitur de Jacob quod in benedictione filiorum Joſeph manus cancellavit ad modum crucis.

Tertio, quantum ad rectitudinem divinorum judiciorum, ſubdit: *Et in his omnibus, inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt*, in quo inſinuatur impoſſibilitas appropinquandi inter reprobos & electos. Eccleſia- Eccl. 11 ſtes: Si ceciderit lignum ad auſtrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. Hanc intranſgreſſibilitatem vocat chaos, quia nec poſſunt boni in tenebras deſcendere, nec mali in lucem bonorum. Propter quod dicitur: Am- Joan. 12 bulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant. De hac

A intranſgreſſibilitate in Gloſſa dicit Ambroſius; Inter pauperem & divitem Amb. in Gloſſ. interl. in hunc locum tom. 5 chaos eſt, quia poſt mortem nequeunt merita mutari, ac per hoc nec haberi aliqua conſolatio mutua. Et ideo ſubdit: *Ut hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint*, præſtando pietatis auxilium, *nec inde huc tranſmeare*, attingendo ad præmium æternum. Unde Gregorius; Juſtorum Greg. hom. 41 in Ev. tom. 2 animæ, etſi in naturæ ſuæ bonitate miſericordiam habent, jam tunc auctoris ſui juſtitiæ conjunctæ, tanta rectitudine conſtringuntur, ut nulla ad reprobos compaſſione moveantur, mali quidem non poſſunt de ergaſtulo exire tartari infernalis: Re- B linquunt alienis divitias ſuas: Et Pſal. 48 ſepulchra eorum domus illorum in æternum. De hoc non poteſt exiri: Eccl. 9 quia: Nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos quo tu properas: nec enim de inferno poſſunt egredi, nec in requiem electorum intrare. Non ad- Iſa. 52 iiciet ultra ut pertranſeat per te incircumciſus & immundus. Unde dicitur; Foris canes & venefici, & Apoc. 22 impudici, & homicidæ, & idolis ſervientes, &c. Boni autem non poſſunt tranſire ad malos videndos, poſſunt tamen ad contemplandos. Unde Iſaias: Egredientur & vide- Iſa. 66 bunt cadavera virorum qui prævaricati ſunt in me: vermis eorum C non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt uſque ad ſatietatem viſionis omni carni.

Et ait; Rogo ergo te Pater, &c. Poſt denegationem miſericordiæ reſpectu perſonæ propriæ, ſubditur hic denegatio reſpectu perſonæ conjunctæ. Circa quam introducuntur quatuor, ſcilicet petitio miſericordiæ, denegatio miſericordiæ poſtulatæ, ratio petitionis propoſitæ, & approbatio reſponſionis jam datæ. Primo igitur quantum ad petitionem miſericordiæ reſpectu perſonæ conjunctæ, dicit:

Et ait: Rogo ergo te Pater, ut mittas eum in domum Patris mei. Hæc vero petitio erat carnalis, quia ſolum

Digitized by Google

lum ad fratres ſe extendit, unde A ſubdit: *Habeo enim quinque fratres:* *Eccl. 18* Miſeratio hominis circa proximum ſuum, &c. Ideo carnalis erat, quia pro fratribus carnalibus, & ſecundum carnem viventibus. Ex hoc inſinuat etiam ipſe numerus quinarius, in quo intelligitur quod quinque ſenſibus corporis erant dediti, ſecundum illud quod dicitur Samaritanæ: *Joan. 4* Quinque viros habuiſti, & hunc quem habes, &c. Et: *Luc. 14* Juga boum emi quinque. Carnalis etiam, quia hoc non faciebat propter vitandum ſupplicium alienum, ſed ne ex eorum adventu augeretur ſuum, quod ſubdit: *Ut teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* B Hoc quidem dicebat ne ex eorum præſentia ſua calamitas creſceret per multiplicata proximorum tormenta. *Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5* Unde Beda: Servatur diviti ad pœnam ſuam & cognitio pauperis, quem deſpexit, & memoria fratrum quos reliquit, ut de viſa gloria deſpecti & de pœna inutiliter amatorum amplius torqueatur. Et illud eſt præcipue verum, quando imitatores ſcelerum alienorum fiunt participes ſuppliciorum. *Greg. hom. 40 in Ev. tom. 2* Unde Gregorius: Ut peccatores in ſuppliciis amplius torqueantur, & eorum videbunt gloriam quos contempſerunt, & illorum pœnam, quos inutiliter amaverunt. Erat autem hæc petitio C non ſolum carnalis reſpectu ſui, verum etiam crudelis reſpectu proximi, quia propter amorem ſuorum parentum carnalium volebat quod Lazarus egrederetur ſinum quietis, & iret in locum periculorum, ut verificetur illud in eo: *Pſal. 12* Novit juſtus jumentorum ſuorum animas, viſcera autem impiorum crudelia. Unde & Chriſtus qui Lazarum fratrem Mariæ ad vitam revocavit, fleviſſe dicitur: *Joan. 11* Et lacrymatus eſt Jeſus. Erat etiam fatua, quia credebat plus valere verbum hominis mortui, quam immortalis Dei. *Ecc. 19* Unde impletur in eo illud: Sed in via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat, &c. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Serius hic dives magiſter incipit eſſe cum jam nec diſcendi tempus habeat, nec docendi. Erat ſimiliter inverecunda, quia parva negaverat, & modo maxima poſtulabat: contra illud quod dicitur: *Eccl. 4* Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta, &c.

Secundo, quantum ad denegationem miſericordiæ poſtulatæ, ſubdit: *Et ait illi Abraham; habent Moyſen & Prophetas; audiant illos.* Moyſen, ideſt doctrinam legis, quæ audienda eſt pro magnitudine auctoritatis. Nam: *Pro. 28* Qui declinat aures ſuas ne audiat, legem, oratio ejus erit execrabilis. Et ideo dicebat Legiſlator: *Deut. 32* Audite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei. Subditur: Date magnificentiam Deo noſtro. Dei perfecta ſunt opera. *Et habent etiam Prophetas*, ideſt doctrinam Prophetarum audiendam pro certitudine veritatis, ſecundum illud: *2 Pet. 1* Habemus firmiorem propheticum ſermonem cui benefacitis attendentes quaſi lucernæ lucenti in loco caliginoſo, donec dies illuceſcat & lucifer oriatur in cordibus veſtris, qui hujus duplicis doctrinæ verba tam authentica & tam certa audire recuſat, nullam prorſus habet excuſationem. Propter quod dicit Dominus per Hieremiam Prophetam: *Hier. 26* Si non audieritis me ut ambuletis in lege mea quam dedi vobis, ut audiatis ſermones ſervorum meorum Prophetarum, quos ego miſi ad vos de nocte conſurgens & dirigens, & non audiſtis: dabo domum iſtam ſicut Silo, & urbem hanc dabo in maledictionem. Si igitur inexcuſabiles ſunt qui non audiunt legem & Prophetas, prorſus inexcuſabiles ſunt qui non audiunt Apoſtolos & Evangeliſtas, immo nec ipſam ſapientiam incarnatam. *Prov. 1* Unde ipſa conqueritur: Quia vocavi & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret. Subditur: Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id quod timebatis, advenerit. Qui hanc ſa-

Digitized by Google

ſapientiam quæ foris prædicat, in A plateis non vult audire, prorſus inexcuſabilis eſt, quia ſibi prohibent
Mat. 17 teſtimonium, lex & Prophetæ. Unde Matth. Apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes. Sequitur: Ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens:
Heb. 2 Hic eſt filius meus dilectus, &c. ipſum audite, & propterea dicitur. Oportet obſervare nos ea quæ audivimus, ne forte pereffluamus. Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus. Subditur;
Heb. 12 Quo modo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? Et: Acceſſiſtis ad teſtamenti novi Mediatorem Jeſum, & ſanguinis aſperſionem melius loquentem quam Abel. Videte ne recuſetis loquentem.

Tertio, quantum ad rationem petitionis propoſitæ addit: *At ille dixit: Non pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis jerit ad eos, pœnitentiam agent*. In hoc oſtendebat fratrum ſuorum carnalitatem, ut pote qui magis moverentur ad corporalem ſuſcitationem, quam ad ſpiritualem revelationem. Unde hi erant de numero illorum, de quibus dicitur:
Sap. 2 Dixerunt impii cogitantes apud ſe non recte. Deinde: Non eſt refrigerium in fine hominis, non eſt qui agnitus ſit reverſus ab inferis. In hoc etiam oſtendebat ſuam, & fratrum ſuorum, perverſitatem, & teſtimonium hominis mortui præferrent teſtibus divini verbi. Contra
Iſa. 8 illud Iſaiæ: Numquid non populus a Deo ſuo requiret viſionem? pro vivis a mortuis? Ad legem magis, & ad teſtimonium. Quod ſi non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. In hoc etiam oſtendebat fratrum incredulitatem, ut nollent credere, niſi ſigna & prodigia viderent, ſicut ille regulus:
Joan. 4 Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. In hoc ſimiliter oſtendebat fratrum fatuitatem, quia magis deberet ad pœnitentiam provocari, ex hoc quod vident homines mori, quam ſi viderent eos reſuſcitari.

Memor eſto judicii mei: ſic enim Eccl. 38
erit & tuum, mihi heri, & tibi hodie. Et: Ante mortem confitere: A mortuo quaſi nihil perit confeſ- Eccl. 17
ſio. Non mortui laudabunt te Do- Pſal. 113
mine, neque omnes qui deſcendunt in infernum.

Quarto, quantum ad approbationem reſponſionis jam dictæ, ſubdit: *Ait autem illi: Si Moyſen & prophetas non audiunt*, eis, ſcilicet obediendo, ſic enim audiendi ſunt, ſecundum illud: Beatus qui legit & Apoc. 1
audit verba Prophetiæ hujus, & ſervat ea, &c. Qui tantos teſtes non audit, veritatem contemnit, ſecundum illud Ezechielis: Domum Iſrael Ezech. 3
B nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Iſrael attrita fronte eſt, & duro corde. Unde quia tantæ veritati reſiſtunt obdurati & inhabiles ad credendum, ideo addit: *Neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent*. Ratio hujus conſequentiæ eſt, quia qui non credit teſtimonio magis credibili, nec etiam minus credibili. Hujus exemplum habemus in Lazaro, alio reſuſcitato, cui Judæi increduli non ſolum non crediderunt, immo ſicut Joan. 12
dicitur: Cogitaverunt principes ſacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Je-
C ſum. Sed Phariſæi obſtinati non ſolum non crediderunt, verumetiam fidem credentium extinguere volebant. Hujus exemplum habemus etiam in Chriſto, cui etiam ſuſcitato Judæi credere noluerunt Unde Chryſoſtomus: Chriſtus a mortuis reſurrexit, & quæ mala erant in inferno nuntiavit: deſcendit & de cœlo, & quæ bona ibi erant prædicavit, nec tamen eſt ei creditum. Et hoc eſt, quia tales recuſaverunt teſtimonium legis & Prophetarum. Si Joan. 5
crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi, de me enim ille ſcripſit. Si autem illius litteris non creditis: quo modo verbis meis credetis: Ex prædictis igitur apparet diviti immiſericordi omnino ab Abraham patre piiſſi-

Digitized by Google

piiſſimo miſericordia denegata, ut impleatur illud: Tu pater noſter, & Abraham neſcivit nos. Et ſic verificatum eſt illud: Judicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam. Et: Impiis uſque in noviſſimum ſine miſericordia ira ſupervenit. Talibus enim dicitur in judicio illud: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & Angelis ejus.

Iſaia 63
Jac. 2
Sap. 19
Matth. 25

CAPUT XVII.

ET ait ad diſcipulos ſuos, &c.) Poſt confutatam Judæorum impietatem ſecundum eleemoſynas corporales, ſequitur hic ſecunda pars, in qua invitat ad pietatem ſecundum eleemoſynam ſpiritualem. Dividitur autem hæc pars in tres: in quarum prima diſcipulos informat documento rationabili: In ſecunda manifeſtat exemplo ſenſibili, ibi: *Et dixerunt Apoſtoli Domino*. In tertia confirmat facto admirabili, ibi: *Et factum eſt dum iret*. Circa documentum rationabile, primo præmittit diſſuaſionem ſpiritualis impietatis, quæ conſiſtit in ſcandalo proximorum: deinde adjungit perſuaſionem pietatis ſpiritualis, quæ conſiſtit in remiſſione injuriarum ſive offenſarum, ibi: *Attendite vobis: ſi peccaverit, &c.* Circa diſſuaſionem igitur impietatis ſcandali, procedit hoc ordine. Oſtendit hoc ordine. Oſtendit ſcandalum paſſivum inevitabile, activum autem damnabile, & ſupplicium ejus horribile. Primo igitur quantum ad inevitabilitatem ſcandali paſſivi, dicit:

Diviſio.

Et ait ad diſcipulos ſuos, impoſſibile eſt, ut non veniant ſcandala. Hoc enim non dicitur de ſcandalo activo, quia illud bene poteſt quis evitare, ſed de paſſivo, quod non eſt in poteſtate alicujus hominis, quia illud aliquando occaſionem ſumit non ſolum de malo, verumetiam de bono, ſicut dicitur de Judæis: Qui ſcandalizabantur in eo. Propter quod

Mar. 13

A Matthæus; Beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me. Quia dicitur non credentibus: Lapis, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli: & lapis offenſionis, & petra ſcandali. Hoc autem præmittit Deus juſto judicio evenire ad vindictam malorum, & probationem juſtorum: Unde Matthæus: Neceſſe eſt ut veniant ſcandala. Et ratio redditur: Oportet hæreſes eſſe, ut & qui probati ſunt, manifeſti fiant. Licet autem per malos & a malis veniant ſcandala, debent tamen a viris juſtis, quantum poſſunt evitari ſalva veritate triplici. Unde Beda: Nota quod in quantum potes ſine peccato, vitare debes ſcandalum proximi: quod ſi de veritate eſt, pro ſcandalis relinqui veritas non debet. Eſt autem triplex veritas, quæ non debet pro ſcandalo relinqui, ſcilicet vitæ, doctrinæ, & juſtitiæ. Unde Hieronymus: Omne quod poteſt fieri, vel non fieri, ſalva triplici veritate, dimittendum eſt. Iſtud autem non eſt neceſſitatis, ſed perfectæ juſtitiæ, ſecundum quam dicebat Apoſtolus: Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Et: Bonum eſt, non manducare carnem, & non bibere vinum: neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur. Unde ſi aliquis propter perfectionis opera ſcandalizatur, non ſunt tamen dimittenda. Hinc Hieronymus de morte Blaſillæ: Scandalizat quempiam veſtis fuſcior, ſcandalizat Joannes, qui camelorum pilis veſtitus erat. Exemplum autem dimittendi indifferentia propter ſcandalum, habemus in Chriſto: Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, &c. Ubi ſolvit tributum. Et tamen documenta veritatis propter ſcandalum non dimiſit. Unde Matthæus: Scis, quia Phariſæi, audito verbo hoc ſcandalizati ſunt. At ille reſpondens, ait: Sequitur: Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum, &c.

Mat. 11
1 Petr. 2
Matth. 18
1 Cor. 11
B Beda Gloſ. in hunc locum t. 5
1 Cor. 8
Rom. 14
C
Matt. 17
Matt. 15

Digitized by Google

A Secundo quantum ad damnabilitatem ſcandali activi, ſubdit: *Væ autem illi, per quam veniunt*, id eſt, qui active ſcandalizant. Illi autem active ſcandalizant, qui per dictum vel factum minus rectum præbent occaſionem ruinæ. Nam Gloſſa dicit: Scandalum eſt, ubi recte ambulanti deceptio ad peccandum ſubiicitur, ſicut fecit Balaam filiis Iſrael. Propter quod dicitur: Habes tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere, & fornicari, &c. Hoc ſcandalum eſt impietatis ſpiritualis, cum quis malo exemplo animam proximi occidit, & ideo ipſe dignus morte efficitur. In cujus figuram dicitur. Cur fœminas reſervaſtis? Nonne iſtæ ſunt quæ deceperunt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Dominum, &c. Sequitur. Ergo cunctos interficite, quidquid eſt generis maſculini etiam in parvulis, & mulieres quæ noverunt viros in coitu, jugulate. Et: Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos, quia & ipſi hoſtiliter egerunt contra vos. Maxime enim hoſtiliter agit qui Spiritum vitæ in fonte cordis extinguit. Ideo dicitur: Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & proiice abs te: & ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te: bonum tibi eſt unum oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Hoc autem non intelligitur de corporalibus membris, ſed amicis, qui tamquam membra ſunt nobis carnaliter conjuncti, a quibus: ſi ſcandalizant, debemus ſeparari, ſecundum illud: Veni ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, &c. & nurum adverſus ſocrum ſuam, & inimici hominis domeſtici ejus. Ideo dicitur. Ab inimicis tuis ſeparare, & ab amicis attende. Chryſoſtomus: Nihil ita nocivū eſt ſicut converſari cum pernicioſis. Et ideo ipſe dicit: Si membra abſcindimus cum incurabiliter ſe habuerint, & reliquis obfuerint, multo magis in amicis hoc facere debemus

Num. 31. Apoc. 2. Num. 31. Num. 25. Mat. 18. Mat. 10. Eccl. 6.

Tertio quantum ad horribilitatem ſupplicii, ſubdit: *Utilius eſt illi, ſi lapis molaris imponatur circa collum ejus, & proiiciatur in mare*. Beda: Secundum ritum provinciæ loquitur, ubi erat iſta pœna criminum, ut ligato ſaxo in profundum demergeretur. Hoc inquam dicit utilius, *quam ut unum ſcandalizet de puſillis iſtis*. Quia longe minor eſt iſta, quam illa quam ſcandalizando proximum meretur. Unde Beda: Vere utilius innoxium graviſſima pœna vitam finire, quam lædendo fratrem, mortem mereri perpetuam. Et iterum: Utilius eſt enim pro culpa brevem recipere pœnam, quam æternis cruciatibus reſervari. B Ratio autem quare tanta pœna debeatur ſcandalizanti eſt, quia aufert Chriſto illud quod amat maxime, ſcilicet animam, ſecundum illud: Tua ſunt Domine omnia, qui amas animas. Unde & Apoſtolus: Peribit infirmus in tua conſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt. Et ſequitur: Sic autem peccantes in fratres, & in Chriſtum peccatis. Alia ratio eſt, quia ſicut operibus ædificationis magna debetur corona, ita de ædificantibus magna debetur pœna: Quæ pacis ſunt, ſectemur: & quæ ædificationis ſunt invicem cuſtodiamus, noli propter eſcam deſtruere opus Dei. Tertia ratio eſt, quia ſicut magna crudelitas C eſt affligere ægrotantes, ſic magna perverſitas eſt ſeducere ſimplices: propter quod dicitur: Nec coram cæco pones offendiculum. Et ideo ſignanter dicitur. *Unum de puſillis iſtis*. Quarta ratio: quis ſcandalizans obligatur non ſolum ad reddendam animam ſuam, verumetiam animam ſcandalizatam: Si quis aperuerit ciſternam, & non operuerit eam, cecideritque bos aut aſinus in eam, reddet Dominus ciſternæ pretium jumentorum. Eſt autem hoc peccatum grave in omnibus, ſed maxime in his, quorum vita trahitur in exemplum, ſicut ſunt prælati, ſicut magni clerici, ſicut etiam viri religioſi & famoſi. Unde dicitur: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & le-

Beda Gloſ. in hunc locum t. 3. Beda Gloſ. in hunc locum t. 3. Sap. 11. 1. Cor. 8. Rom. 14. Lev. 19. Exod. 21. Mal. 2.

le-

Digitized by Google

legem requirent ex ore ejus. Sequitur: Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege: irritum feciſtis pactum Levi, &c. propter quod & ego dedi vos contemptibiles, &c.

Attendite vobis, &c. Poſtquam diſſuaſit impietatem, quæ conſiſtit in ſcandalo proximorum, hic conſequenter ſuadet pietatem ſpiritualem, quæ conſiſtit in remiſſione injuriarum. Et quoniam pietas debet exhiberi ſecundum ordinatam charitatem, quæ conſiſtit in cuſtodia reſpectu ſui, & clementia reſpectu proximi, ideo in hac parte hortatur Apoſtolos ad cuſtodiam ſuarum mentium, ad diſciplinam reſpectu aberrantium, & ad indulgentiam reſpectu pœnitentium. Primo igitur quantum ad cuſtodiam ſuarum mentium dicit:

Attendite vobis. Quaſi diceret, prius debetis circa veſtram correctionem invigilare quam circa peccata proximi: *Eccl. 30.* Miſerere animæ tuæ placens Deo. Hoc docebat Apoſtolus; *1.Tim.4.* Attende tibi & doctrinæ, &c. Hoc enim faciens, teipſum ſalvum facies & eos qui te audiunt. Et iſtud maxime eſt ipſorum prælatorum, qui primo debent circa ſe invigilare. *Actor. 20.* Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo. Hic autem ordo eſt neceſſarius, ne forte dicatur intendenti correctioni alienæ, & negligenti ſuam, illud; *Rom. 2.* Qui alium doces, teipſum non doces; Et illud; *Matt. 7.* Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui. Et ideo dicebat bonus ille ſpeculator; *Iſa. 21.* Super ſpeculam Domini ego ſum ſtans jugiter per diem; & ſuper cuſtodiam meam ego ſum ſtans totis noctibu. Intendebat proximo non ſicut Cain; *Ge. 4* Numquid cuſtos fratris me ſum ego? Intendebat ſibi ne diceretur illud; *Sup. 4.* Medice, cura teipſum.

Secundo quantum ad diſciplinam reſpectu peccantium, ſubdit: *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum*. Et per correptionem amicabilem, ſecundum illud; *2.Tim 4.* Argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina. Et; Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat; *Eccl. 19.* Non feci; aut ſi fecit, ne iterum addat. Unde iſta increpatio non debet venire ex ira, ſed ex clementia, non ex libidine vindictæ, ſed ex amore juſtitiæ. Unde Gregorius in moralibus; Si proximos ſicut & nos diligere debemus, reſtat, ut eorum peccatis ſicut & noſtris iraſcamur. Dicitur autem peccare in nos, quando non ſolum in perſonam noſtram, ſed etiam nobis præſentibus peccat. Unde Auguſtinus de verbis Domini; *Serm 16. tom. 10.* Peccat frater in nos, ſi etiam nobis ſcientibus, peccat: quia quantum in eo eſt, exemplo nos corrumpit, quos teſtes iniquitatis efficit. Et nota quod in hac increpatione ſervari debet ordo qui exprimitur ibi; *Matt. 18* Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Et poſt ſubdit quod adhibendi ſunt teſtes, deinde dicendum eſt Eccleſiæ. Nam primo peccator debet revocari amore; quod fit quando recte monetur; *Gal. 6.* Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c. Secundo pudore; quod fit cum teſtes adhibentur, ſecundum illud; *Lev. 19.* Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publice argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. Tertio autem terrore; quod fit in facie Eccleſiæ; *1.Tim. 5.* Peccantes coram omnibus argue; ut & ceteri timorem habeant. Hic autem ordo congruitatis eſt, non neceſſitatis, & maxime ſi percipiatur quod proximus incorrigibilis eſt ad verbum fratrum, & tamen corrigibilis manu forti, ſecundum illud; *Prov. 9* Noli arguere deriſorem, ne oderit te; Unde Hieronymus; Fruſtra niti, & nihil aliud laborando quam odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Propter hoc ſanctus Joſeph iſtum ordinem ſerva-

Geneſ. 37 vit, de quo in Geneſi dicitur quod accuſavit fratres ſuos apud patrem ſub crimine peſſimo. Ex quo datur forma quod prælato qui vult prodeſſe, etiam nulla præcedente correptione, poteſt & debet culpa proximi accuſari extra judicium ſi ſit occulta: & in judicio, ſi habetur probatio certa. Unde Beda: Ita peccat qui peccantem videns tacet, ſicut qui pœnitenti non indulget: quod quidem intelligitur, quando verbo ſuo poteſt proximus corrigi, & majus periculum non timetur. Unde ſuper illud: Exite de medio eorum, dicit Gloſſa: Exire, eſt facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum licet pro gradu uniuſcujuſque, ſalve pace. *Bede Gloſ. in hunc locum t. 5* *2 Cor. 6 Gloſ. in hunc locum t. 5*

Tertio quantum ad indulgentiam reſpectu pœnitentium, ſubdit: *Et ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi*. Beda: Non jubemur paſſim peccanti, ſed pœnitenti dimittere. Primum ergo eſt peccantem increpare, ut poſt pœnitenti poſſimus dimittere. Hanc enim legem ſtatuit Dominus in oratione Dominica: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus, &c. Et ſequitur: Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus: nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Ideo dicitur: Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſolventur. Homo homini ſervat iram: & a Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi, non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur? Ipſe cum caro ſit reſervat iram: & propitiationem petit a Deo? Et quoniam miſericordia debet excedere offenſam, ideo ſubdit; *Et ſi ſepties peccaverit in te*, per læſionem multiplicem. Beda: Solet univerſitas ſeptenario deſignari, propter quod etiam dicitur: Septies enim in die cadit juſtus, & reſurget. Poſſunt autem per iſtas ſeptem vices ſeptiformes colligi tribulationes, quibus qui proximum lædit, *Beda Gloſ. in hunc locum to. 5* *Matt. 6* *Eccli. 28* *Beda Gloſ. in hunc locum tom. 5* *Prov. 24*

A ſeducendo intellectum, corrumpendo affectum, affligendo corpus, ſubtrahendo propria, denegando ſua, verbo lædendo famam, & exemplo vitiando vitam. De quibus dicitur: In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum. Hæc omnia dimittenda ſunt pœnitenti: propterea addit: *Et ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens, pœnitet me*, per mentalem compunctionem. *Dimitte illi*, per miſericordem condonationem: ne forte dicatur tibi illud quod dictum eſt ſervo nequam: Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me, nonne ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? B Sicut ergo Deus omni petenti veniam tribuit, ſecundum illud: Impietas impii non nocebit ei in quacumque die converſus fuerit, &c. Sic & nos debemus pœnitenti dimittere. Ponitur enim hic numerus finitus pro infinito. Unde Chryſoſtomus: Et ſi ſeptuagies ſepties dimiſeritis, tum ſicut gutta aquæ ad pelagus, ita immo multo magis deficiat tua φιλανθρωπία ad infinitam bonitatem Dei. Debent ergo omnes offenſæ quantæcumque & quotcumque, & quandocumque, & in quemcumque, & a quocumque factæ fuerint, dimitti, ſi humiliter per veram pœnitentiam venia poſtulatur. C Debet etiam perſequenti offenſa remitti, ſed aliter petenti, aliter perſequenti. Unde Gloſſa *Bedæ*: Aliter fratri petenti, aliter inimico perſequenti veniam dare præcipimur. Fratri conceſſa remiſſione ſocia charitate communicamus. Perſecutori malum nobis volenti, vel ſi poteſt nobis facienti, bona voluntate faciamus quod poſſumus. Et hoc exemplo Chriſti, de quo infra: Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt. Exemplo David, qui dicebat: Si reddidi retribuentibus mihi mala, &c. Exemplo protomartyris Stephani, de quo dicitur: Poſitis autem genibus, clamavit voce magna: Domine ne ſtatuas illis hoc pecca- *Job 5* *Matt. 18* *Ezech. 33* *Chryſ. homil. 61 in cap. 18 Mat. to. 2* *φιλανθρωπία id eſt, humanitas, benignitas, ſeu miſericordia.* *Beda Gloſ. in hunc locum tom. 5* *Infra 23* *Pſalm. 7* *Actor. 7*

Digitized by Google

peccatum: Et cum hoc dixiſſet, ob- A dormivit in Domino.

Et dixerunt Apoſtoli Domino. Poſt. quam informavit diſcipulos ad ſpiritualem pietatem rationali documento hic ſecundo manuducit exemplo. Et quoniam duplex eſt radix pietatis ſpiritualis, ſcilicet fides fervida, & humilitas timorata, ſecundum illud: Eccli. 25 Timor Dei initium dilectionis ejus. Fidei autem initium agglutinandum eſt ei. Ideo hic primo proponit exemplum quod manuducit ad fervidam fidem. Secundo vero, quod manuducit ad timoratam humilitatem, ibi: *Quis autem veſtrum habens ſervum*. Circa igitur exemplum manuducens ad fidem tria inſinuantur, B quæ ad perfectionem fidei concurrunt, ſcilicet fidei ortus, profectus, & virtus. Fidei ortus conſiſtit in ſuſceptione doni divini: profectus in cooperatione liberi arbitrii: virtus vero in executione mirandi imperii. Primo ergo quantum ad fidei ortum conſiſtentem in ſuſceptione doni divini præmittit:

Et dixerunt Apoſtoli Domino: *Adauge nobis fidem*. Videntes enim Apoſtoli, ſe non ſufficere ad illa ſublimia opera pietatis, quæ conſiſtunt in ſcandalis vitandis & injuriis remittendis, ſine magnitudine fidei, petunt ſibi fidem augeri per donum divinum, a quo fides habet origi- C nem, quæ non eſt homini a ſeipſo, ſed ex dono & munere divino. Un- 1 Cor. 12 de dicitur: Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ ſecundum eumdem Spiritum, alteri fides in eodem ſpiritu. Petunt a Domino fidem ſibi augeri, tamquam donum primarium: Hebr. 11 Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, &c. Et poſt: Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem, &c. Petunt ſimiliter tamquam donum aliorum donorum imperativum. Poſtulet in fide, Jac. 1 Matt. 21 nihil hæſitans. Et: Omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, Matt. 15 accipietis. Et: O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis, &c. Petunt etiam tamquam donum cuſtoditivum. Hujus rei gratia flecto genua Ephes. 3 mea ad patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, &c. Ut det vobis ſecundum divitias gloriæ ſuæ, virtutem corroborari per ſpiritum ejus in interiore homine, Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris. Et ideo Dominus dicebat Petro: Ego rogavi Infra 22 pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converſus, confirma fratres tuos. Ob hoc etiam dictum Matt. 16 eſt ipſi Petro: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, &c.

Secundo, quantum ad fidei profectum conſiſtentem in cooperatione liberi arbitrii, ſubdit; *Dixit autem Dominus*; *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis*. Per granum ſinapis, quod in ſe eſt quantitate parvum, acumine fervidum, & incremento magnum, intelligimus liberi arbitrii cooperationem quantum ad captivationem intellectus, inflammationem affectus, & multitudinem boni effectus. Unde interlinearis declarat, Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 cujuſmodi fidem debeant quærere, ſcilicet humilem & ferventem, cui numquam ſufficiat quod bene geſſit. In grano namque ſinapis propter parvitatem intelligitur fides, in qua eſt purificatio intellectus. Simile eſt re- Matt. 13 gnum cœlorum grano ſinapis, &c. Subditur; Quod minimum eſt omnibus ſeminibus. Nulla enim virtus adeo captivat intellectum humanum ſicut fides. In captivitatem re- 2 Cor. 10 digentes omnem intellectum in obſequium Chriſti &c. Per acumen autem intelligitur inflammatio affectus. Unde Gloſſa; Fidem perfectam Gloſſa in hunc locum tom. 5 grano ſinapis comparat, quod in facie eſt humile, & nullarum virium apparens, ſed preſſuris tritum quantum intus ferveat, oſtenditur. Unde de Apollo dicitur; Hic erat edo- Actor. 18 ctus viam Domini, & fervens ſpiritu loquebatur, &c. ea quæ ſunt Jeſu. Propter incrementum illud intelligitur multiplicatio boni affectus, ſecundum illud: Simile eſt re- Matt. 13 gnum

Digitized by Google

gnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminavit. Subditur: Cum autem creverit, majus eſt omnibus oleribus, & fit arbor. In quo intelligitur bonorum operum multitudo & congeries cumulata. Vis ſcire, o homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt? Abraham pater noſter, nonne ex operibus juſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides conſummata eſt, &c.

Jac. 2

Tertio, quantum ad fidei virtutem in executione mirandi imperii, ſubjungit; *Dicetis huic arbori moro: Eradicare, & tranſplantare in mare: & obediet vobis.* In quo datur intelligi mira virtus fidei, quantum ad ea quæ aguntur ſecundum curſum naturæ, & ſecundum impetum culpæ, & ſecundum meritum juſtitiæ: Omnia enim hæc ſubſunt regimini divinæ providentiæ, & quodam modo imperio fidei perfectæ, ſecundum illud: Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Secundum litteram igitur per imperium fidei ſupra morum tranſplantandam intelligitur imperium reſpectu corporalium elementorum. Unde Gloſſa: Species ponitur pro genere, quia fides conſummata etiam poteſt elementis imperare. Hinc etiam dicitur: Si habueritis fidem, & non hæſitaveritis, &c. Sed & monti huic dixeritis. Tolle & jacta te in mare, fiet. Propterea explicat Apoſtolus de ſanctis dicens quod per fidem vicerunt regna. Subditur, Obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis effugaverunt aciem gladii, & fortes facti ſunt in bello. Secundum autem tropologiam intelligitur in hoc imperium reſpectu diaboli, & tentationum ejus. Unde Ambroſius: Fructus mori primo albet in flore, deinde jam formatus irrutilat, maturitate nigreſcit. Diabolus quoque ex albenti angelicæ flore naturæ, & poteſtate rutilante, prævaricatione dejectus, tetro inhorruit odore

Marc. 9 *Senſus litteralis.* *Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5* *Mat. 21* *Heb. 11* *Tropologia.* *Amb. &c. l. 8 in c. 17 Lucæ*

peccati qui per fidem excluditur. Unde dicitur: Adverſarius veſter diabolus tamquam Leo rugiens, circuit quærens quem devoret, cui reſiſtite fortes in fide. Et: In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. Secundum autem allegoriam intelligitur imperium reſpectu prædicationis crucis, & Evangelicorum ſacramentorum. Unde Gloſſa; Per morum cujus colore ſanguineo fructus & virgulta virent, Evangelium crucis exprimitur, quæ per fidem Apoſtolorum de gente Judæorum, in qua velut in ſtirpe generis tenebatur verbum prædicationis, eradicata eſt, & in mare gentium tranſplantata. Hujus ſanguis accendit nos ad conflictum contra monſtra virorum. Unde in Machabæis: Elephantis oſtenderunt ſanguinem uvæ, & mori, &c. Hæc tranſplantatio per fidem Apoſtolorum docentium, & miracula facientium facta eſt in Eccleſia de Gentibus congregata. Unde Joannes: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet. In hujus figuram dicitur: Fide, muri Jericho corruerunt circuitu dierum ſeptem. Fide, Rahab meretrix non periit cum incredulis. In quo intelligitur tranſplantatio mori in mare, per reprobationem Judæorum, & electionem gentilium prædictorum.

1 Pet. 5 *Epheſ. 6* *Gloſſa in hunc locum tom. 5* *Verbum prædicationis.* *1 Mac. 6* *Joan. 14* *Heb. 11*

Quis autem veſtrum habens ſervum. Poſt exemplum manducens ad fidem fervidam, ſubdit hic exemplum manuducens ad humilitatem timoratam. In hujus autem exempli deſcriptione hoc ordine procedit: proponit namque obſequium ſervitutis, aſſumit neceſſitatem ſerviendi, & concludit humilitatem ſpiritualis ſervitutis. Primo igitur quantum ad obſequium ſervitutis quod quærendo proponit, dicitur:

Quis autem veſtrum habens ſervum arantem, aut paſcentem boves, per laborem vitæ activæ, quæ conſiſtit in operando viriliter. Et hoc inſinuatur in actu arandi, ſecundum illud

Digitized by Google

Oſea. 10 Sup. 9 illud Oſeæ: Arabit Judas, confrin- A
get ſibi ſulcos Jacob. Et ſupra: Ne-
mo mittens manum ad aratrum, &
cetera. Conſiſtit etiam in præſiden-
do ſolicite, & hoc inſinuatur in
actu paſcendi, ſecundum illud quod
Joan. 22 dictum eſt Petro: Paſce oves meas.
Gloſſa in hunc locum tom. 5 Gloſſa: Servus arans vel paſcens,
doctor eſt Eccleſiæ, de quo dicitur:
Nemo mittens manum ad aratrum,
& cetera. Et Dominus Petro ait;
Paſce oves meas. *Qui regreſſo de a-*
gro dicat illi; ſtatim tranſi, & re-
cumbe. Per dulcorem contemplati-
væ. In qua eſt regreſſus ad cor:
Ezech. 1 Animalia ibant, & revertebantur in
ſimilitudinem fulguris coruſcantis.
Eſt etiam tranſitus ad dilectionis B
Eccli. 24 convivium, ſecundum illud: Tran-
ſite ad me omnes qui concupiſcitis
me, & a generationibus meis, ad-
implemini: Spiritus enim meus ſu-
per mel eſt dulcis. Hæc enim re-
fectio non ſtatim datur homini ve-
nienti de exercitio actionis, ut di-
citur: In lectulo meo per noctes
Cant. 3 quæſivi, quem diligit anima mea:
quæſivi illum, & non inveni. Quia
Dominus non ſtatim ſe offert, ut
humilius & vigilantius requiratur.
Unde ſubdit: *Et non dicit; Para*
quod cœnem, & præcinge te, & mi-
niſtra mihi donec manducem & bibam,
ſcilicet per gemitum compunctionis
internæ, in qua convivium paratur:
Ecc. 18 Ante orationem præpara animam
tuam, & noli eſſe quaſi homo qui
tentat Deum. Seipſum præcingit,
reſtringendo mentales defluxus: Suc-
1 Pet. 1 cincti lumbos mentis veſtræ, &c.
In hac etiam miniſtrat, ſeipſum de-
iiciendo, & Deum cibat, & potat
dum facit quod maxime acceptat:
Apoc. 3 Si quis aperuerit mihi januam, in-
trabo ad illum, & cænabo cum illo,
Gloſſa in hunc locum tom. 5 Unde Gloſſa: Miniſtrat Conditori,
qui ejus miſericordiam conſiderans,
& ejus judicia pertimeſcens, de ſuis
virtutibus ſe humiliat. Et quia poſt
hanc compunctionem ſequitur devo-
tio, ideo ſubdit: *Et poſt hæc tu man-*
ducabis, & bibes, per guſtum ſuavi-
tatis æternæ. Gloſſa: Poſtquam tua
A prædicatione, & compunctione refe- Gloſſa interl. in hunc locum tom. 5
ctus ero, tunc æternis meæ ſapien-
tiæ dapibus reficieris: Renuit con-
ſolari anima mea: memor fui Dei,
& delectatus ſum, &c. Et iterum:
Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes Pſal. 76
die ac nocte. Et poſt: In voce ex- Pſal. 41
ultationis & confeſſionis ſonus epu-
lantis. Et iterum: Convertiſti plan- Pſal. 29
ctum meum in gaudium mihi, &
cetera. Hoc autem totum facit Do-
minus ad humilitatem conſervandam,
quæ æternarum virtutum eſt radix,
conſervatio & cuſtodia. Ideo & Pau-
lus jam perfectus dicebat: Ne ma- 2 Cor. 12
gnitudo revelationum extollat me,
datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ
B Angelus ſatanæ, &c. Et: Quanto Eccl. 3
magnus es, humilia te in omnibus,
& coram Deo invenies gratiam.
Nam: Cum conſummaverit homo, Eccl. 18
tunc incipiet.

Secundo, quantum ad neceſſitatem
ſerviendi quam aſſumit, ſubdit:
Numquid gratiam habet ſervo illi quia
fecit quæ & imperaverat? Non puto,
Gloſſa interl. in hunc locum tom. 5 ideſt, puto quod non. Gloſſa: Quid
mirum, ſi faciat ſervus quod debet,
cujus eſt laborare & ſervire aſſidue.
Servum inclinant operationes aſſi-
duæ. Et nota quod Dominus non
habet agere gratias ſervo, non quia
ejus opera non acceptet, cum dica-
tur: Si eſt tibi ſervus fidelis, ſit Eccl. 33
C tibi quaſi anima tua, quaſi fratrem
ſic eum tracta: quoniam in ſangui-
ne animæ comparaſti illum. Sed hoc
dicitur, quia quod facit, magis eſt
debitum quam donum: magis juſtitia
mercationis, quam gratia ſuperero-
gationis. Et hoc maxime eſt verum
in Deo. Unde Job: Porro ſi juſte Job 35
egeris quid donabis ei, aut quid de
manu tua percipiet? Unde Gloſſa:
Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 Si homo ab homine ſervo, non uni-
forme ſed multiplex miniſterium e-
xigit, nec gratum habet: quanto
magis nec vos qui ſine me nihil po-
teſtis: non unius uſum operis, vel
laboris exercere debetis, ſed ſemper
novis ſtudiis augere priora. Si enim
verum iſtud eſt in homine ſervo al-
terius hominis quod ſervitia ejus ma-

gis

gis ſunt debita quam grata, hoc multo verius eſt in homine ſervo
Iſa. 26 Dei. Tum quia omnia ſunt ab ipſo: Omnia opera noſtra operatus es Do-
1 Par. 29 mine; Tua ſunt omnia: & quæ de manu tua accipimus, dedimus tibi. Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona volun-
Phil. 2 tate: Tum quia omnia ſunt per ipſum: Quis appendit tribus digitis molem terræ, & libravit in pondere montes, & colles in ſtatera? Et po-
Iſa. 40 ſtea: Ecce, gentes quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ
Prov. 16 ſunt. Subditur: Omnes gentes quaſi non ſint ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum & inane reputatæ ſunt ei: Tum quia omnia ſunt propter ipſum: Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus. Et ideo Apoſto-
1 Cor. 10 lus ait: Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Tertio, quantum ad humilitatem ſpiritualis ſervitutis quam concludit, ſubjungit: *Sic & vos cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis*, per completionem obedientiæ: hæc enim eſt vera obedientia, qua omnia implentur mandata. Nam Jacobus di-
Jac. 2 cit: Quicumque autem totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Et; Male-
Deut. 27 dictus qui non permanet in ſermonibus legis hujus, & eos opere per-
Hier. 1 ficit. Et ideo Dominus dicit: Ad omnia quæ mittam te, ibis: & univerſa, quæcumque mandavero tibi,
Pſalm. 118 loqueris: Et Propheta in Pſalmo: Propterea ad omnia mandata tua dirigebar, &c. Qui ſic eſt obediens in opere, debet eſſe humilis in reputatione. Et ideo ſubdit: *Dicite; ſervi inutiles ſumus; quod debuimus facere, fecimus*, per recognitionem infirmitatis propriæ: ſervi, inquam, quia empti ultra quam valeatis; Empti
1 Cor. 6 eſtis pretio magno. Glorificate &
1 Pet. 1 portate, & cetera. Et: Non corruptibilibus auro, vel argento redemti eſtis de vana veſtra converſatione, & cetera: ſed pretioſo ſanguine, quaſi agni immaculati, & ce-

A tera. *Inutiles*. Non quia opera noſtra bona nullam habeant mercedem, vel fructum, quia utilia ſunt nobis, ſed quia nihil ex hoc divinæ bonitati conferimus: Dixi Do-
mino, Deus meus es tu, quoniam Pſal. 15
bonorum meorum non eges. Nihil etiam eſt, quod facimus in comparatione ejus, quod recipimus, & Deo debemus. Unde Gloſſa: Qui Gloſſa in hunc locum tom. 5
venit miniſtrare, & non miniſtrari, nos debitores ſibi fecit, ne noſtris operibus confidentes, ſed ejus examen expaveſcentes, omnibus, quæ præcepta ſunt, impletis, nos imperfectos eſſe cognoſcamus. Ideo dice-
bat Propheta: Quid retribuam Do- Pſal. 115
B mino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Item nihil eſt quod nos ſuſtinemus reſpectu ejus quod expecta-
mus. Non ſunt condignæ paſſiones Rom. 8
hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Qui ergo ſe humiliat ſic, ille eſt qui diſponit ſe ad perfectam gloriam, & æternam. Unde hæc humilitas quæ totum Deo tribuit, & nihil ſibi, perfecte erit
in Patria, ſecundum illud: Proci- Apoc. 4
debant vigintiquatuor ſeniores, ante ſedentem in throno, & adorabant viventem in ſæcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes: Dignus es Domine noſter accipere gloriam, & hono-
C rem, & virtutem, &c. Et in ſtatu viæ, quantum ad viros perfectos,
ſecundum illud: Nobis confuſio fa- Dan. 9
ciei, regibus noſtris, principibus noſtris, & patribus noſtris, qui peccaverunt: ibi autem Domino Deo noſtro miſericordia & propitiatio, &c. Ideo ſingulis diebus dicere debemus
illud: Regi autem ſæculorum im- 1 Tim. 1
mortali, inviſibili, ſoli Deo honor, & gloria in ſæcula ſæculorum Amen.

Et factum eſt, dum irent, &c. Poſtquam diſcipulos ad ſpiritualia opera pietatis informavit documento rationali, & manuduxit exemplo ſenſibili, hic jam tertio confirmat facto mirabili. In quo ipſi diſcipuli ex viſo opere mirabili confirmantur ad credendum, & ex intellecto accenduntur

ad

Digitized by Google

ad imitandum. Et ideo ſimul litteraliter & ſpiritualiter hoc miraculum tractandum eſt. In hujuſmodi autem miraculi deſcriptione primo præmittitur curatio ægritudinis incurabilis: ſecundo additur approbatio gratitudinis commendabilis, ibi: *Unus autem ex illis ut vidit*. Circa autem curationem ægritudinis incurabilis tria introducuntur ad expreſſionem, & commendationem miraculi & ad myſterium ſignificationis, ſcilicet congruitas loci, calamitas morbi, & facilitas modi curandi. Primo ergo quantum ad congruitatem loci, dicit:

Et factum eſt, dum iret in Hieruſalem. Per quam ſignificatur ſtatus quietis: nam interpretatur viſio pacis: *Pſalm. 147* Lauda Hieruſalem Dominum, lauda, &c. Et poſt: Qui poſuit fines tuos pacem. *Tranſibat per mediam Samariam, & Galilæam*. Per quas deſignatur decurſus præſentis itineris. Samaria namque interpretatur cuſtodia, quæ debet eſſe in actione, quantum ad actum ſecundum illud: *Eccl. 4* Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei. Item quantum ad effectum: *Deut. 4* Cuſtodi temetipſum, & animam tuam ſolicite. Et illud potiſſime competit *3 Reg. 20* prælatis ſecundum illud: Cuſtodi virum iſtum: qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima ejus. Item, *Pſal. 38* quantum ad verbum: Dixi: Cuſtodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea. Galilæa interpretatur tranſmigratio, quæ debet eſſe in contemplatione, ſecundum illud: *Eccl. 2* Tranſivi ad contemplandam ſapientiam, &c. Et in Pſalmo: *Pſal. 41* Quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis uſque ad domum Dei. Et nota quod dicitur per mediam Samariam tranſire: & poſt exprimitur Galilæa: quia prius oportet tranſire per activam, poſtea per contemplativam. *Geneſ. 19* Unde Jacob non habuiſſet Rachelem, niſi prius habuiſſet Liam. Et dicitur per mediam tranſire: nam in actione medium teneri debet, declinando ſuperfluum & diminutum. In prælatione ſimiliter, declinando acceptionem perſonarum: Ite, & redite de porta ad portam per medium caſtrorum, &c. *Exod. 32* In contemplatione ſimiliter medium teneri debet in conſiderando. In cujus figuram dicitur de Seraphin, quod duabus alis velabant faciem ejus & duabus velabant pedes ejus, & duabus, videlicet intermediis, volabant. *Iſa. 6*

Secundo, quantum ad calamitatem morbi, ſubdit: *Et cum ingrederetur quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi*. Ad litteram lepra eſt morbus miſerabilis calamitatis, quia aufert remedium artis, privat ſolatio ſocietatis, affligit gravamine infirmitatis. *Lepra quid.* Et tales deſolati recurſum habere debent ad patrem miſericordiæ. Ideo addit: *Qui ſteterunt a longe*, ſuam agnoſcentes immunditiam. *Et levaverunt vocem*, ſuam exprimentes miſeriam. *Dicentes: Jeſu præceptor, miſerere noſtri*, divinam implorantes miſericordiam. Juxta quod Propheta dicit: Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei. *Pſal. 37*

Spiritualiter autem per decem leproſos intelligitur univerſitas peccatorum peccantium contra decalogum. *Spiritualis ſenſus.* Gloſſa: Qui contra decalogum peccant, nec amando Deum, de quo male ſentiunt, nec proximum, a quo dividuntur, ſub denario numero ad Deum clamant: *Gloſ. in hunc locum v. 5* Oritur autem univerſitas peccatorum ex quatuor cauſis, ſcilicet ex timore male humiliante. *Quatuor ex cauſis oritur peccatum.* Et ſic deſignatur per lepram Mariæ: ubi dicitur, quod poſtquam murmuravit contra Moyſen, apparuit candens lepra quaſi nix. *Num. 12* Secundo ex amore male inflammante ad concupiſcentiam carnis. Et hoc ſignificatur per lepram Naaman Syri, de quo dicitur, quod erat vir fortis & dives, ſed leproſus. *4 Reg. 5* Tertio ex amore male inflammante ad concupiſcentiam oculorum. Et hoc intelligitur per lepram Giezi. Nam dictum eſt ei propter cupiditatem & ſimoniam: Lepra Naaman adhærebit tibi & ſemini tuo. Quarto ex amore male inflammante ad ſuperbiam

Digitized by Google

biam vitæ. Et hoc intelligitur per Lepram Oſiæ, de quo dicitur, quod cum vellet ponere incenſum in domo Domini, & dignitatem uſurpare ſacerdotalem, percuſſus eſt lepra. In figura harum quatuor cauſarum lepræ dicitur, quod quatuor viri leproſi erant juxta portam Samariæ, ad deſignandam quamdam conformitatem cauſæ. Et hic ſunt decem ad deſignandam univerſitatem culpæ. Spiritualiter autem intelligitur per lepram vitium contra Chriſtianam religionem, quod quatuor modis habet fieri. Unde Gloſſ. Quiſquis hæretica pravitate, vel gentili ſuperſtitione, vel Judaica perfidia, vel fraterno ſchiſmate, per Dei gratiam mundatus caruerit, neceſſe eſt ut mandatus ad Eccleſiam redeat. His autem quatuor vitiis prædictis præcipue impugnatur lex veritatis, quæ conſiſtit in obſervatione Decalogi. Et ideo merito per quatuor, & per decem habent figurari. Hujuſmodi autem peccatores licet per vias tenebroſas incedant, ſecundum illud: Via impiorum tenebroſa, neſciunt ubi corruant: Domino tamen intrante caſtellum, id eſt, veniente in carnem, illuminantur ad videndam viam, ſecundum illud: Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta eſt eis, & occurrunt ei per pœnitentiam, quæ faciem averſam facit converti. Converte me, & convertar: quia tu Dominus Deus meus. Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam. Hæc autem pœnitentia facit ſtare a longe per humilitatem propriæ abjectionis: Publicanus a longe ſtans, &c. levare vocem per amaritudinem compunctionis: Dedit abyſſus vocem ſuam, id eſt, peccator: etiam ſanitatem petere per fiduciam, ſecundum illud: Ego dixi: Domine miſerere mei, ſana animam meam.

4 *2 Par. 26* *4 Reg. 7* Lepra ſpiritualis. *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5* *Prov. 4* *Iſa. 9* *Hierem. 31* *Inf. 18* *Abac. 3* *Pſalm 40*

Tertio, quantum ad facilitatem modi curandi, ſubjungit: *Quos ut vidit, dixit: Ite, oſtendite vos ſacerdotibus.* Ad ſacerdotes enim ſpectat lepræ judicium, ſecundum illud: A Leproſus quando mundandus eſt, adducetur ad ſacerdotem, &c. per totum capitulum. *Et factum eſt, dum irent, mundati ſunt*, ſcilicet per divinum imperium, cujus dicere eſt facere: Sermo illius poteſtate plenus eſt. Et omne quod voluerit, faciet. Spiritualiter autem intelligitur hic modus curandi a lepra ſpirituali, ſcilicet per miniſterium ſacerdotis, & hoc inſinuat in hoc quod dicit: *Oſtendite vos ſacerdotibus;* Hic eſt ritus leproſi qui mundandus eſt, adducetur ad ſacerdotem. Ideo dicitur: Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica ſacerdotes, & propurga te cum brachiis. Honori- B ficentia iſta eſt per ſuiipſius accuſationem, ſecundum illud: Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſrael, & confitere, &c. Unde dicitur: Cognoſce juſtitias & judicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis, & orationis Altiſſimi Dei. In partes vade ſæculi ſancti cum vivis & dantibus confeſſionem Deo. Ideo dicit: *Oſtendite*, &c. In tempore infirmitatis oſtende converſationem. Qui ſic vult confiteri, jam incipit in voluntate rectificari, & ideo dicitur: *Dum irent, mundati ſunt*: ſecundum illud: Dixi: Confitebor adverſum me injuſtitiam, &c. Ex hoc manifeſte apparet efficacia confeſſionis curantis omnem morbum, C atque languorem; apparet etiam dignitas ſacerdotalis, quam qui contemnit a Domino ſanari poteſt? Apparet etiam mira Dei pietas, quæ omnes occurrentes curat, ſecundum illud; Eum qui venit ad me, non eiiciam foras. Apparet etiam ex hoc quanta debet eſſe pietas in miniſtris Dei, ad infirma membra Chriſti; Rogamus vos fratres, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes. Videte ne quis malum, &c. Propter hoc divina diſpoſitio caput Apoſtolorum cadere permiſit, ut in ſuo caſu diſceret qualiter aliis miſereri poſſet, atque deberet.

Levit. 14 *Eccl. 8* *Levit. 14* *Eccli. 7* *Joſue 7* *Eccli. 17* *Eccli. 18* *Pſal. 31* *Joan. 6* *1 Theſſ. 5*

Unus autem ex illis, &c. Poſt curatio-

rationem incurabilis morbi vel ægritudinis, deſcribitur hic ſecundo, commendatio approbabilis gratitudinis: circa quam introducuntur tria, ſcilicet gratiarum actio: ingratitudinis increpatio: & gratitudinis approbatio. Primum, quantum ad gratiarum actionem præmittit:

Unus autem ex illis ut vidit, quia mundatus eſt, per recognitionem ſcilicet beneficii: Vide ergo in te bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, *Regreſſus eſt cum magna voce magnificans Deum*, per glorificationem benefactoris, ſecundum illud: Benedicite DEUM cœli, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam. Et: Cantabo Domino qui bona tribuit mihi. *Et cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens ei*, ſcilicet per exhibitionem reverentiæ & honoris: Vidi & cecidi in faciem meam: Et: Cum vidiſſem eum, cecidi ad pedes ejus tamquam mortuus. *Et hic erat Samaritanus*, ad expreſſionem figuræ & ſignificationis. Iſte enim, quia Samaritanus & alienigena, ſignificat gentiles ad cultum Chriſti redeuntes, ſicut etiam illa mulier Samaritana. Unde Gloſſa: Unus regreſſus ſignificat unius Eccleſiæ devotam Chriſto humilitatem. In cujus deſignationem dicitur: Una eſt columba mea. Et: Omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium. Propter quod unus introducitur hic regreſſus, ſicut in illa multitudine unus ſalvatur: Movebatur aqua, &c. & ſanus fiebat, &c. & Chriſtus unum tantum ibi curavit, ut ſicut dicit Auguſtinus, oſtenderet quod nullus ſanari poteſt niſi intra Eccleſiaſticam unitatem, de qua unitate dicitur: Solicite ſervate unitatem ſpiritus in vinculo pacis. Subditur: Unus Dominus, una fides, unum baptiſma, &c. Hic unus dicitur cadere in faciem, quia non tantum habet unitatem per amorem, verumetiam per humilitatem, per gratitudinem, & timorem. Et hoc ſignificat ipſe caſus in faciem. Caſus enim in faciem ſignificat reverentiam, ſecundum illud: Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, &c. Sed caſus poſt tergum ſignificat ruinam: Abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Et: Cecidit Heli de ſella retrorſum. Unde Gloſſa: Qui in faciem cadit, videt quo cadat: qui retro cadit non videt. Boni ergo in faciem cadunt, quia humiliant ſe in his viſibilibus, ubi vident quid eos ſequatur, ut ad inviſibilia erigantur. Mali vero retrorſum, cadunt, quia cadunt in inviſibilibus, ubi non vident quid eos ſequatur. Cadit autem quis in faciem, ſupernorum mirabilium revelatione, ſicut dicitur: Audivi vocem ſermonum ejus: & audiens jacebam conſternatus ſuper faciem meam, & vultus meus hærebat terræ in divinorum chariſmatum poſtulatione: Omnis populus cecidit in faciem adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu unanimes preces ſuas effuderunt Domino, &c. In beneficiorum ſuſceptione: Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit, &c.

Secundo quantum ad ingratitudinis increpationem, ſubdit: *Reſpondens autem Jeſus, dixit: Nonne decem mundati ſunt, & novem ubi ſunt?* Non quærit de novem velut ignorans cujuslibet perſonam, ſed reprobans ingratitudinem, & irreverentiam, ſicut quærebat Dominus: Adam ubi es? unde Gloſſa: Ingratos quaſi ignotos ubi ſint, requirit. Ita ut in eis verificetur illud: Si quis ignorat, ignorabitur. Et ideo ut oſtendat quod hæc reprobando dixit, ſubdit; *Non eſt inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena*. In quo manifeſte oſtenditur Judæorum ingratitudo, quia cum eſſent novem, nullus ex eis rediit, ſed ſolus iſte Samaritanus, qui unus erat & ſolus. In quo intelligitur electio gentium, & reprobatio Judæorum, ſecundum illud: Aliquando vos eratis gentes in carne, &c. eratis illo in tempore ſine

CHRI-

Marginal references: Rom. 11; Tob. 12; Pſalm. 12; Eccl. 2; Apoc. 1; Gloſſa in hunc locum tom. 5; Cant. 6; 1 Cor. 9; Joan. 5; Epheſ. 4; Apoc. 7; Joan. 18; 1 Reg. 4; Gloſſa in hunc locum tom. 5; Dan. 10; Jud. 6; Gen 22; Geneſ. 3; Gloſſa ibid.; 1 Cor. 14; Epheſ. 2

STO, alienati a converſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Chriſto Jeſu vos qui aliquando eratis longe, facti eſtis prope, &c. Alienigena dicitur qui alibi habitat *Rom.* 9 & alibi natus eſt: ſic eſt de omnibus qui carnaliter nati ad ſpiritum tranſeunt, ſecundum illud: Non qui filii carnis, hi filii Dei, ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in *Joan.* 3 ſemine. Quia ſicut dicitur: Quod natum eſt ex carne, caro eſt, &c. *Pſal.* 44 Et ideo in Pſalmo dicitur Eccleſiæ: Obliviſcere populum tuum & domum patris tui. Et in figura dicitur *Gen.* 12 Abrahæ: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, &c. 1 *Pet.* 2 Et: Obſecro vos tamquam advenas & peregrinos, abſtinere vos a carnalibus deſideriis.

Tertio quantum ad gratitudinis approbationem, ſubdit; *Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te ſalvum fecit*. *Epheſ.* 5 Surge per pœnitentiam; Surge qui dormis, & exurge a mortuis. *Actor* 12 Et: Excitavit eum, dicens, Surge *Matt.* 8 velociter, *vade*, per juſtitiam; Dico huic, vade, & vadit, ſcilicet per obedientiam, quæ eſt nobiliſſima pars juſtitiæ, quæ potiſſime fuit in Chriſto, ſecundum illud; Filius quidem hominis vadit, ſicut ſcriptum *Matt.* 26 eſt de illo; Hoc eſt, Ire a Deo, ad Deum, & ſecundum Deum, & propter Deum; *Joan.* 13 Sciens quia a Deo exivit, & ad *Joan.* 16 Deum vadit. Et; Vade ad eum qui miſit me, &c. *Fides tua te ſalvum fecit*, per confidentiam quæ ad agendas gratias inclinavit, eſt autem fides noſtræ ſalutis initium quæ facit cognoſci nomen Domini Jeſu Chri- *Act.* 4 ſti; De quo dicitur; Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. Spes autem eſt hujus ſalutis incre- *Rom.* 8 mentum, ſecundum illud; Spe ſalvi facti ſumus. Sed charitas com- *Pſal.* 118 plementum, ſecundum illud; Tuus ſum ego, ſalvum me fac; quoniam juſtificationes tuas exquiſivi. Et nota, quod Chriſtus attribuit ſalutem; quam ipſe virtuoſe fecerat fidei, ut ſic ex hoc miraculo fiat confirmatio præcedentium quo ad pietatem animi in Chriſto miſerente, humilitatem obſequi in liberato procidente, firmitatem fidei in leproſo curationem promerente; ut ſic ex prædicto miraculo prædicta omnia firmiter confirmentur. Unde Gloſſa; In ſuperiori parabola decernitur, *Gloſſa in hunc locum tom.* 5 fidem per humilitatem debere augeri. In iſta rebus ipſis manifeſte oſtenditur, non fidei tantum agnitam rationem, ſed fidei executam operationem eſſe, quæ ſalvum faciat credentem, detque gloriam Patri, qui eſt in cælis.

Interrogatus autem a Phariſæis, &c. Terminatis duabus partibus principalibus, in quibus confutata eſt Judæorum doloſitas & impietas, & per oppoſitum ſimplicitas, & pietas commendata hic ſequitur pars tertia, in qua confutatur curioſitas. Et quoniam curioſitas non tantum conſiſtit in perſcrutatione ſcientiæ, verumetiam in poſſeſſione pecuniæ ſecundum beatum Auguſtinum; ideo pars iſta dividitur in duas. In prima confutat curioſitatem in perſcrutando; In ſecunda curioſitatem in poſſidendo. *Interrogavit eum quidam princeps*; prima pars dividitur in *Infra* 18 tres. In prima reprehenſio Judaicæ curioſitatis introducitur; In ſecunda aſſignatio rationis, ibi; *Nam ſicut fulgur coruſcans, &c.* In tertia perſuaſio ſtudioſitatis, ibi; *Dicebat autem parabolam ad illos, &c.* In reprehenſione autem curioſitatis Phariſæorum tria introducuntur, ſcilicet improbatio curioſitatis Phariſæorum interrogantium, approbatio diſcipulorum deſiderantium, & reprobatio contrarietatis hæreticorum decipientium. Primo ergo quantum ad improbationem curioſitatis Phariſæorum interrogantium, dicit;

Interrogatus autem a Phariſæis, quando venit regnum Dei, per curioſam ſcilicet inquiſitionem. Hæc interrogatio erat curioſa, quia de re ſecreta,

Digitized by Google

creta, quam in ſuo ſecreto occultat. Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua ipſius poteſtate. Et; Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curioſus. Et: Quid neceſſe eſt homini majora ſe quærere, cum ignorat quid conducat ſibi in vita ſua numero dierum peregrinationis ſuæ & tempore quod velut umbra præterit? aut quis poterit indicare quid poſt eum futurum ſub Sole ſit? Et ideo ſubdit: *Reſpondens eis dixit; Non veniet regnum Dei cum obſervatione, neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic*, per humanam comprehenſionem. Humana enim comprehenſio non ſe extendit ad cognoſcendum judicii tempus. Unde dicit: *Et non veniet cum obſervatione*, Gloſſa, temporis. De die autem illa & hora nemo ſcit, nec Angeli cœlorum, niſi ſolus pater. Et: Dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Non extendit ſe etiam ad ſciendum locum, propter quod dicit: *Nec dicent ecce hic, &c.* Gloſſa: Nec ſcietur determinatus locus. Sed contrarium videtur dici in Joel; Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo. Sed illud intelligendum eſt, quod Joſaphat accipitur pro interpretatione: interpretatur autem vallis judicii. Judicium enim non exiſtet in terra, ſed potius in aere, ſicut dicit Hieronymus ſuper hunc locum. Et quoniam curioſa inquiſitio non excluditur, niſi per ſtudioſam. Ideo ſubdit; *Ecce enim regnum Dei intra vos eſt*, per divinæ gratiæ oblationem, quæ quidem facta fuit in adventum Chriſti. De quo Joannes; Medius veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis. Unde Beda; Regnum Dei ſeipſum dicit, intra illos utique poſitum, hoc eſt in cordibus eorum, ubi credidere regnantem. Propter quod dicitur; Si in digito Dei ejicio dæmonia; profecto pervenit in vos

Act. 1
Eccl. 3
Eccl. 7
Gloſſ. int. in hunc locum t. 5
Mat. 24
1 Theſſ. 5
Gloſ. ibid.
Joel. 3
Joſaphat
Hier. t. 5 in c. 3 Joel
Joan. 1
Beda Gloſſ. ibid.
Sap. 11

regnum Dei. Illud ſcilicet, de quo dicitur; Non eſt regnum Dei eſca & potus, &c. Vult igitur dicere, quod adventum primum debent conſiderare, & ſecundi adventus deſinant tempus indignare. Unde Beda; Quando veniat neque ab angelis, neque ab hominibus poteſt obſervari, ſicut tempus dominicæ Incarnationis certiſſimis & prophetarum vaticiniis præfixum, & angelorum eſt manifeſtatum præconiis.

Secundo; quantum ad approbationem charitatis diſcipulorum deſiderantium, ſubdit; *Et ait ad diſcipulos ſuos; Venient dies quando deſideretis videre unum diem filii hominis*, ſcilicet dies tribulationis, in quibus augetur deſiderium æternitatis, ſecundum illud; In die tribulationis meæ Deum exquiſivi, &c. Et illa erit dies tribulationis maximæ, ſecundum illud; Erit tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi uſque modo. Et nota quod pluraliter dicitur *Dies*, propter pluralitatem tribulationum quas Eccleſia poſt Chriſti Aſcenſionem erat paſſura. Sunt autem quatuor principales. Prima tyrannorum; ſecunda hæreticorum; tertia falſorum Chriſtianorum; & quarta erit conflata ex omnibus, quæ erit Antichriſti, & ſuorum complicium. Et hæ deſignatæ fuerunt in quatuor beſtiis, quas vidit Daniel; Prima erat ſimilis leenæ; ſecunda urſo; tertia pardo; quarta non deſcribitur, quia in ea eſt omnium perverſitatum concurſus. Et hæc tribulatio parit deſiderium diei, de qua dicitur; Erit dies una quæ nota eſt Domino. Et hæc eſt deſiderabilis, ſecundum illud; Melior eſt dies una in atriis tui ſuper millia. Et hanc deſiderant viri juſti, ſicut Paulus; Deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, multo magis melius. Deſiderant etiam afflicti, ſicut diſcipuli. Unde Beda; Poſt Aſcenſionem meam vos in hoc mundi exilio ingemiſcentes deſiderabitis me videre in gloria mea; quæ voluntas laudanda eſt, non

Rom. 14
Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5
Pſal. 76
Matt. 24
Quatuor Eccleſiæ tribulationes princ.
Dan. 7
Zach. 14
Pſal. 83
Philip. 1
Beda Gloſſ. in hunc locum t. 5

tamen in hoc mundo implenda. Et ideo ſequitur. *Et non videbitis.* Implebitur tamen hoc aliquando, quia deſiderium ſuum juſtis dabitur. (*Prov. 10*) Excitatur autem hoc deſiderium ex tribulatione, tum quia mundus iſte magis deſpicitur, tum quia ſpes æternorum fortius concipitur, tum quia ignis amoris vehementius inflammatur. Propter quod dicitur: (*2 Cor. 5*) Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum manufactam, æternam in cœlis. Nam & in hoc ingemiſcimus habitationem noſtram, quæ de cœlo eſt, ſuperinduì cupientes, &c.

Tertio quantum ad reprobationem contrarietatis hæreticorum decipientium ſubdit: *Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic.* Gloſſa: (*Gloſſ. interl. in hunc locum tom. 5*) In hac perſona, vel in hoc tempore eſt Chriſtus. Hoc enim hæretici aliquando auſi ſunt & audebant dicere, & maxime ille filius perditionis. Unde Beda: (*Bede Gloſ. ibidem.*) Multi contra Eccleſiam venere, multi venturi ſunt hæretici, qui ſe Chriſtos aſſeverent, quorum primus Simon magus, extremus autem ille major ceteris eſt Antichriſtus. Unde etiam ille qui fuit dux ſectæ Manichæorum, dixit ſe eſſe Spiritum ſanctum, ſicut dicit Auguſtinus. (*Aug. cont. Epiſt. Manich. quam vacant fund. lib. 1 tom. 6*) Unde quia hæretici diſcordant, & unus dicit unum, & alter contrarium ſentit, ideo dicit, quod unus dicit: *ecce hic*, alter, *ecce illic*. Hinc Matthæus: (*Matt. 24.*) Multi venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent. Seducuntur autem qui ſuſcipiunt eorum doctrinam, & ſubſequuntur vitam, ideo addit: *Nolite ire*, (*Gloſſa interl. in hunc locum tom. 5*) Gloſſa: Ut credatis, quæ dicunt: Quid crediderit, non feſtinet, *nec ſectemini*. (*Iſa. 28.*) Gloſſa: (*Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5*) Vitam eorum. Fili mi, ſi te lactaverint peccatores, ne acquieſcas. (*Prov. 1*) Ideo autem tam diligenter monet, quia difficile erit illorum pſeudo prophetarum, & prædicatorum pravorum vitare ſeductiones. (*Matt. 24*) Surgent pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem mittantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Unde Chryſoſtomus: Homo circa mortem phantaſias videt, ſic & mundus in exitu ſuo multos patietur errores.

Nam ſicut fulgur, &c. Poſt reprehenſionem Judaicæ curioſitatis, ſubditur hic ratio reprehenſionis, quæ ſumitur ex modo veniendi ipſius filii Dei, qui non poterit latere cum venerit, nec ante prævideri. Dividitur autem hæc pars in tres. In prima agit de modo apparendi: In ſecunda de modo veniendi, ibi: *Et ſicut factum eſt in diebus Noe.* In tertia de modo evadendi, ibi: *In illa die, &c.* Circa modum apparendi, duo introducuntur, ſcilicet, Chriſti apparentis manifeſtatio, & apparitionis ordo. Primo ergo quantum ad apparitionis manifeſtationem, dicit:

Nam ſicut fulgur coruſcans de ſub cœlo in ea, quæ ſub cœlo ſunt, fulget, ſcilicet velociter & aperte: Chryſoſtomus: (*Chryſ. hom. 77 in c. 18 Matt.*) Coruſcatio non indiget præcone, ſed in momento, in thalamis, & in domibus, & per univerſum orbem manifeſtatur: *Ita erit filius hominis in die ſua.* Gloſſa: (*Gloſſa inter. in hunc locum tom. 5*) Subitus & coruſcus, ut nullus in ſua mente latere permittatur, quin judicis fulgore penetretur. Apparitio autem Domini coruſcationi fulguris comparatur, quia Manifeſta. Deus manifeſte veniet (*Pſal. 49*) Deus noſter, & non ſilebit. Terribilis: Hæc erat viſio diſcurrens, &c. (*Ezech. 1*) ſplendor ignis, & de igne fulgur egrediens. Repentina: Eritque repente (*Iſa. 29*) confeſtim. A Domino exercituum viſitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempeſtatis, & flamma ignis devorantis.

Sicut igitur ſtultum eſt nocte ſolicitari de apparitione ſolis, quando apparebit, cum ejus ortus nullo modo poſſit latere, & magis ſtultum eſt de apparitione fulguris: ſic de Adventu diei illius inquirendo certum momentum temporis, cum illud omnibus manifeſte innoteſcet, ſecundum illud: Ecce venit cum nubibus, & (*Apoc. 1*) videbit eum omnis oculus, &c. Ex hoc manifeſte poſſumus diſcernere Chriſtum ab Antichriſto, quia Antichri-

chriſtus in momento temporis non poterit ſe cunctis reddere manifeſtum.

Secundo, quantum ad apparitionis ordinem, ſubdit: *Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari a generatione hac.* Hoc autem intelligitur de Chriſto capite, & Judæorum perfida generatione, a qua multa perpeſſus eſt, de qua dicitur: Deut. 32 Generatio perverſa eſt, & infideles filii. Et: Prov. 30 Generatio quæ patri ſuo maledicit, & quæ matri ſuæ non benedicit. Ab hac generatione Chriſtus multa paſſus eſt opprobria, convitia, verbera, & tormenta, ſecundum illud: Iſa. 53 Nos reputavimus eum quaſi leproſum & percuſſum a Deo & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: hæc autem paſſio incœpit a capite, & deſcendit in omnia Chriſti membra, qua conſummata, tunc finis erit & tempus adventus ſecundi. Gloſſa in hunc locum tom. 5 Unde Gloſſa: Oportet te reprobari a generatione hac non tantum Judæorum, ſed omnium reproborum, a quibus quotidie patitur Chriſtus in ſuo corpore. Propter quod & Paulus dicit. Coloſ. 1 Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia. Hac autem paſſione in corpore Chriſti conſummata, non reſtat niſi glorificatio & retributio plena. Propter quod dicitur: Apoc. 6 Sanctis deſiderantibus ſecundam ſtolam, ut requieſcerent, adhuc tempus modicum donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum. Et: Apoc. 7 Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quouſque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum. Hoc eſt ſignum Dei vivi, quod eſt ſignum crucis, quo omnes electos oportet conſignari. Ezech. 9 Signa thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium. Et poſt: Tranſite per civitatem ſequentes eum, & percutite, &c. omnem autem ſuper quem videritis thau, ne occidatis.

Et nota, quod paſſio juſtorum præcedit reprobationem reproborum, quia excitatur juſtitia & vindicta, propter ſummæ iniquitatis perfidiam. A Converſum eſt retrorſum judicium, Iſa. 59 & juſtitia longe ſtetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. Et facta eſt veritas in oblivionem, & qui receſſit a malo, prædæ patuit. Et vidit Dominus, & malum apparuit in oculis ejus, quia non eſt judicium, & indutus eſt juſtitia ut lorica, & galea ſalutis in capite ejus. Deinde: Indutus eſt veſtimentis ultionis, & opertus eſt quaſi pallio zeli, ſicut ad vindictam, &c.

Et ſicut factum eſt in diebus, &c. Poſtquam deſcripſit modum apparendi: hic ſecundo deſcribit modum veniendi. Deſcribitur autem repentinus eſſe Chriſti Adventus reſpectu peccatorum per duplex ſimile & exemplum. B Primo quidem oſtenditur per ſimile ex parte diluvii inundantis: Secundo ex parte incendii conſumentis, ibi; *Similiter ſicut factum eſt in diebus Loth.* Circa ſimilitudinem diluvii inundantis tria introducuntur, ſcilicet ipſius diluvii figura, cauſa, & pœna. Primo igitur quantum ad ipſius diluvii figuram, dicit:

Et ſicut factum eſt in diebus Noe, ita erit & in diebus filii hominis. Hoc enim congruum erat, quia Noe figuram gerebat Chriſti, qui ſe vocat filium hominis: Noe interpretatio Chriſto congruit. Noe enim interpretatur requies, & in ſolo Chriſto eſt requies & pax. Nam ipſe eſt Epheſ. 2 pax noſtra, qui fecit utraque unum. C Et: Ut in me pacem habeatis. In Joan. 16 mundo preſſuram habebitis, &c. Unde Auguſtinus: Inquietum eſt cor meum Domine, donec quieſcam in te. Ideo ipſe dicit: Tollite jugum meum ſuper vos, &c. & invenietis requiem animabus veſtris. Non tantum autem nomine Chriſtum ſignificat, verumetiam facto. Nam ſicut Noe ſalvavit ſemen hominum per lignum, ſic & Chriſtus per crucis patibulum. Spes orbis terrarum Sap. 14 ad ratem confugiens, remiſit ſæculo ſemen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata. Benedictum eſt enim lignum, per quod fit juſtitia. Unde etiam præmittit: Exiguo ligno credunt homines animas ſuas, &c.

Digitized by Google

&c. Et ſicut Noe fabricavit Arcam, ſic & Chriſtus Eccleſiam, quæ ad modum Arcæ de lignis levigatis per bitumen charitatis connexis ædificatur, habens cœnacula & triſtega propter diverſitates officiorum, graduum, & dignitatum. Ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem ſanctorum, &c. ad ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes. Sequitur: In virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. In qua ſcilicet erit longitudo, latitudo, & altitudo Arcæ nobiliſſimæ conſummata. Sicut etiam qui intra Arcam fuerunt, ſalvati ſunt, ſic qui intra Eccleſiam ſunt, ſalvantur per aquam baptiſmi. In diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua pauci, ideſt, octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſalvos facit baptiſma: non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum, per reſurrectionem Jeſu Chriſti. Et ſicut qui extra arcam fuerunt, deleti ſunt, ſic omnes qui extra Eccleſiam ſunt per finale judicium damnabuntur. In cujus deſignationem dixit Paulus: Niſi hi in navi manſerint, vos ſalvi fieri non poteſtis.

Ephes. 4 — *1 Pet. 3* — *Actor. 27.*

Secundo, quantum ad diluvii cauſam, ſubdit: *Edebant & bibebant, uxores ducebant & dabantur ad nuptias uſque in diem, qua intravit Noe in Arcam*, hoc eſt, operibus carnis totaliter intenti erant, & ideo in carne corruptibili corrumpi & deleri digni erant. Unde Gloſſa Ambroſii: Non connubia, vel alimenta damnantur; cum in his ſucceſſionis, in illis naturæ ſint poſita ſubſidia, ſed immoderatus licitorum uſus arguitur. Quia ergo his ſe totos dedendo Dei judicia contemnebant, alii igne, alii aqua perierunt. Unde in his actibus inſinuatur eorum carnalitas, propter quod digni erant ira divina: Cum vidiſſet Deus terram eſſe corruptam, omnis quippe

Ambroſii Gloſſa in hunc locum tom. 5 — *Gen. 6*

A caro corruperat viam ſuam ſuper terram, dixit ad Noe: Finis univerſæ carnis venit coram me, repleta eſt terra iniquitate a facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra. Principalis autem culpa eorum venit ex carnalitate, & hoc inſinuat in quatuor actibus quos tangit, *edebant*, id eſt, eſui erant dediti ut guloſi, & ita ira digni: Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum: & ira Dei aſcendit ſuper eos, *bibebant*, ut ebrioſi, & ideo ira digni, ſecundum illud: Cui væ, cujus patri væ? &c. Nonne his qui commorantur in vino, &c. Iſaias: Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri B fortes ad miſcendam ebrietatem. Et: Ecce, gaudium, & lætitia, &c. comedere carnes & bibere vinum. Sequitur: Et revelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus exercituum, *uxores ducebant*, ut laſcivi: Cumque cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram; & filios procreaſſent, videntes Filii Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant. Et ſequitur: Dixitque Dominus: Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum: quia caro eſt. *Et dabantur ad nuptias*, ut C ſecuri, & ideo ad interitum diſpoſiti, ſecundum illud: Cum dixerint, pax & ſecuritas: tunc repentinus eis ſuperveniet interitus. Unde qui his vitiis eſt abſorptus, neceſſe eſt quod a diluvio involvatur. Propter quod dicitur: Vos fratres non eſtis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat, &c. Igitur non dormiamus ſicut, &c. ſed vigilemus & ſobrii ſimus. Modus autem deſcribitur ad Romanos: Nox præceſſit, dies autem appropinquavit. Abiiciamus ergo, &c. & poſt: Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis. Sequitur: Sed induimini Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

Pſal. 77 — *Prov. 23* — *Iſa. 5* — *Iſa. 22* — *Geneſ. 6* — *1 Theſſ. 5* — *Ibidem.* — *Rom. 13*

Tertio, quantum ad diluvii pœnam,

nam, ſubdit: *Et venit diluvium, & perdidit omnes*, ſcilicet qui erant extra arcam ſtatim, poſt ingreſſum Gen. 7 Noe, ſecundum illud: In articulo diei illius ingreſſus eſt Noe in arcam. Sequitur: Factumque eſt diluvium quadraginta diebus, conſumptaque eſt omnis caro quæ movebatur ſuper terram. Unde dicitur: 2 Pet. 2 Originali mundo non pepercit, ſed octavum Noe juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluvium mundo impiorum inducens. Ex quo intelligitur quod pœna futuri judicii ſuper eos veniet, qui ſunt extra Eccleſiam Chriſti, ſalvatis nihilominus raris juſtis, quia Gloſ. in hunc locum t. 5 Gloſſa: Noe arcam ædificat, cum Dominus fideles in Eccleſia congregat, quam conſummatam ingreditur, cum hanc in judicii præſentia ſua illuſtrat, ſed dum arca ædificatur, iniqui luxuriantur: & dum intratur, æterna damnatione plectuntur. Dicitur autem hoc fieri in articulo diei, quia in exordio unius omnium reſurrectionis: Pſal. 5 Mane aſtabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, neque habitabit juxta te malignus: neque permanebunt injuſti ante oculos tuos. Et: 2 Pet. 2 Novit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos vero in diem judicii reſervare cruciandos. Ex hoc exemplo figura apparet tam ex ſignificatione allegorica, quam ex ſimilitudine expreſſa, ſcilicet quod dies judicii ſuper homines carnales & animales veniet ſubito, & ad ipſorum perditionem qui ſunt extra Eccleſiæ unitatem. His autem qui in arca ſunt, etſi ſubito venit, non nocet, quia eos invenit Infra 21 paratos. Unde dicitur: Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos repentina dies illa, tamquam laqueus qui ſuperveniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ, & cetera.

Similiter ſicut factum eſt, &c. Poſt ſimilitudinem ſumptam ex parte diluvii mundantis, introducit ſimilitudinem ex parte incendii conſumentis. Circa quam ſimilitudinem tria introducuntur: ſcilicet ipſorum Sodomitarum demeritum, ſupplicium, & exemplum: Primum quantum ad demeritum, dicit:

Similiter ſicut factum eſt in diebus Loth, ſcilicet viri juſti. Et nota quod in deſcriptione iniquitatis populi impudici, præmittitur juſtitia viri juſti, quia ex hoc magis apparet eorum impietas, quod vir juſtus inter eos erat. Propter quod dicitur. Juſtum Lot oppreſſum a ne- 2 Petr. 2 fandorum injuria ac luxurioſa converſatione eripuit. Aſpectu enim & auditu juſtus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam juſtam iniquis operibus cruciabant. Unde propter juſtitiam viri juſti aggravatur in impiis enormitas peccati. Quantum ad demeritum ſubdit: *edebant & bibebant*, ſcilicet Sodomitæ, ut laſcivi, ſicut ille de quibus in Exodo: Sedit populus man- Exod. 32 ducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere: & non addit quod uxores ducebant, ſicut prius, quia non peccabant ſecundum naturam, ſed contra naturam: Homines Sodomi- Gen. 13 tæ peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis. Et etiam dici- Gen. 19 tur quod vallaverunt domum Lot a puero uſque ad ſenem, omnis populus ſimul. Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi ſunt viri qui introierunt ad te nocte? adhuc illos huc, ut cognoſcamus eos, *emebant & vendebant*, ut avari: Qui quærit Eccli. 27 locupletari, avertit oculum ſuum. Sicut ſi in medio compaginis lapidum palus figitur: ſic & inter medium venditionis & emptionis anguſtiabitur peccatis. Propter quod contra hos dicitur: Qui emunt, 1 Cor. 7 tamquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi, *plantabant & ædificabant*, ſicut ſecuri qui deberent in domibus habitare & fructum arborum comedere, ſicut ille dives: Anima Sup. 12 habes multa bona poſita in annos plu-

plurimos, ſed Dominus dicit ei: Stulte; hac nocte, &c. Et ideo Amos: domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantiſſimas, & non bibetis vinum earum, quia cognovi multa ſcelera veſtra. Ideo Iſaias: Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis uſque ad terminum loci. Quia igitur Sodomitæ & laſcivi erant & avari, & ſecuri, ideo erant ira divina digni: Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia, & otium ipſius & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant.

Amos 5 *Iſaia 5* *Ezech. 16*

Secundo, quantum ad ſupplicium ſubdit: *qua die autem exiit Loth a Sodomis*, per æquitatem divinæ juſtitiæ liberantis: Apprehenderunt Angeli manum Loth, & manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eo quod parceret Dominus illi: Eduxeruntque eum, & poſuerunt extra civitatem: ibique locuti ſunt ad eum, dicentes. Salva animam tuam, &c. Et infra: Liberavit Dominus Loth de ſubverſione urbium in quibus habitaverat. In quo Loth gerit typum juſtorum qui egrediuntur de medio malorum. Unde Gloſſa: Loth qui interpretatur declinans, eſt populus electorum, qui dum in Sodomis, ideſt inter reprobos, ut advena moratur, quantum valet, ſcelera eorum declinat. Et hoc ſecundum illud: Exite, de medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeris, & ego recipiam vos: & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias. Liberavit ergo divina juſtitia Loth juſtum, & econtrario perdidit populum impium. Et ideo addit: *pluit ignem & ſulphur de cælo*, & omnes perdidit, ſcilicet Dominus per ſeveritatem juſtitiæ ulciſcentis: Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem a Domino de cœlo: & ſubvertit civitates has & omnem circa regionem, univerſos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia. Et nota quod ſignanter dicit, quod pluit Dominus a Domino, quia licet omne judicium debeatur Domino filio, ſecundum illud: Neque pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit filio: ſubdit: Quia filius hominis eſt. Tamen hujus peccati judicium ſpecialiter ſibi debetur, quia directe eſt contra verbum Incarnatum. Et naturam quam Filius Dei fecit cœleſtem, Angelicam, & divinam, facit viliorem, quam ſit natura brutalis, non tenendo legem quam bruta animalia ſervant. Et ideo non tantum igne, ſed etiam ſulphure punitur hoc vitium, propter inordinatiſſimæ libidinis incendium & fœtorem. De incendio rei talis dicitur: Exarſerunt in deſideriis ſuis invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes. De fœtore: De cadaveribus eorum aſcendet fœtor. Tabeſcent montes a ſanguine eorum, & cetera. Et: Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt, &c. propter hæc merito ſunt igne & ſulphure concremati. Nam flamma gehennalis moram non ſuſtinens, execrabilem iſtam prævenit tollere nationem, nec non collidere ipſam & ſervam tantæ confuſionis aſſumpſit ignis & Spiritus procellarum.

Gen. 19 *Ibid.* *Beda Gloſ. in hunc locum t. 3* *2 Cor. 6* *Gen. 19* *Joa. 5.* *Rom. 1* *Iſa. 34* *Pſal. 13*

Tertio, quantum ad exemplum ſubdit: *Secundum hæc erit qua die filius hominis revertebitur*. Hæc eſt dies judicii in qua fiet revelatio Jeſu Chriſti Salvatoris reſpectu bonorum: Cuſtodimini per fidem, in ſalutem paratam revelari in tempore noviſſimo. Fiet etiam revelatio Chriſti judicis reſpectu malorum: Nolite ante tempus judicare, quouſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. De utroque Iſaias: Juxta eſt ſalus mea, ut veniat, & juſtitia mea ut reveletur. Hæc dies revelationis ſimilis eſt incendio Sodomorum, quia in illo ipſius præceſſit exemplum: Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ

1 Pet. 1 *1 Cor. 4* *Iſa. 56* *Ep. Can. Judæ.*

timæ civitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, facti ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes. Et: Civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everſione damnavit, exemplum eorum qui impie acturi ſunt ponens. Et ideo dicit, ut ſimile ſit exemplum quantum ad demeritum, quantum ad judicandi modum, & quantum ad ſupplicium. 1 Pet. 2

Quantum ad demeritum, quia ſicut in Sodomis multi erant mali & pauciſſimi boni, ſic tempore finalis judicii. Secundum illud: Filius hominis veniens, putas inveniet fidem ſuper terram? Unde Gloſſa: Qui interim non apparens omnia videt, tunc apparens omnia judicabit, quando cunctos judiciorum ſuorum oblitos, huic ſæculo conſpexerit mancipatos, ut merito debeant cum ipſo quem inhabitant orbe deleri. Quantum ad judicandi modum, quia dicitur Dominus deſcendiſſe: Dixit Dominus Abrahæ, Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggravatum eſt nimis. Deſcendam & videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint: ſic & Dominus deſcendet in die judicii: Quoniam ipſe Dominus in juſſu & in voce Archangeli & in turba Dei deſcendet de cœlo. Sicut etiam liberavit Lot juſtum damnando impios: Hæc juſtum a pereuntibus impiis liberavit fugientem, deſcendente igne in Pentapolim, quibus in teſtimonium nequitiæ fumigabunda conſtat deſerta terra, & in certo tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria ſtans figmentum ſalis, &c. Sic etiam erit in finali judicio. Unde Gloſſa: Exeunt Lot, Sodoma perit, quia in conſummatione ſæculi, exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis, ſicut dicitur: Sicut etiam ſubito ira Dei impiis ſupervenit, ſic erit etiam in judicio finali: Subito dum non ſperatur, veniet contritio ejus, & comminuetur ſicut conteritur lagena, &c. Et: Moram autem faciente ſponſo, dormitaverunt omnes, &c. quantum ad ſupplicium. Illi enim puniti ſunt igne & ſulphure: Surrexit Abraham mane, &c. Vidit aſcendentem favillam de terra, quaſi fornacis fumum. Sic erit in ſupplicio impiorum in judicio: Pluet ſuper peccatores laqueos ignis, & ſulphur, & Spiritus procellarum, pars calicis eorum. Et: Ignem & ſulphur pluam ſuper eum, & ſuper exercitum ejus, & ſuper populos multos qui ſunt cum eo. Unde in Apocalypſi: Si quis adoraverit beſtiam, bibet de vino iræ Dei quod mistum eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum. Sequitur: Et fumus tormentorum eorum aſcendit in ſæcula ſæculorum.

Infra 18 — Bede Gloſ. in hunc locum t. 5 — Gen. 18 — 1 Theſſ. 4 — Sap. 10 — Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 — Matt. 13 — Iſa. 30 — Matt. 25 — Gen. 19 — Pſal. 10 — Ezech. 38 — Apoc. 14

In illa die qui fuerit in tecto, &c. Poſtquam deſcripſit modum apparendi & veniendi: hic tertio deſcribit modum evadendi, habet autem pars iſta tres. In quarum prima deſcribitur evadendi modus, ſecundo evadentium ſtatus, ibi: *Dico vobis, in illa nocte, &c.* In tertia evaſionis terminus, & locus, ibi: *Reſpondentes dicunt illi, &c.* Circa modum evadendi quatuor introducuntur, ſc. modus effugiendi, ratio periculi, modus periclitandi, & ratio remedii. Primo igitur quantum ad modum effugiendi, dicit;

In illa die qui fuerit in tecto, per amorem ſpiritualium. Unde Gloſſa: In tecto eſt qui carnalia excedens velut in aura libera ſpiritualiter vivit. Super hoc tectum debet aſcendere prædicator veritatis, ut faciat illud quod aliis perſuadet: Quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Nam Iſaias dicit: Super montem excelſum aſcende tu qui Evangelizas Sion, &c. *& vaſa ejus in domo*, per contemptum carnalium. Gloſſa: Vaſa ejus in domo concupiſcentiæ ſunt carnales quas nimis amaverat, ſed ſuperna petens in hoc mundo reli-

Bede Gloſ. in hunc locum t. 5 — Matt. 10 — Iſa. 40 — Gloſſa in hunc locum tom. 5

1.Theſſ.4. relinquerat, ſecundum illud: Sciat unuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore: non in paſſione deſiderii, ſicut & gentes quæ ignorant Deum. De quibus Iſa. 65 Iſaias: Comedunt carnem ſuillam, & jus prophanum in vaſe eorum, *non deſcendat tollere illa*, per peccati recidivum, ſicut ille de quo Sup. 10 ſupra: Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Jericho, & incidit in latrones. Iſa. 31 Iſaias: Væ qui deſcendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis ſperantes, &c. *Et qui in agro*, per exercitium virtutum. Gloſſa interl. in hunc locum tom. 5 Gloſſa: In agro eſt qui operatur in Eccleſia plantans & rigans: Diligenter exerce agrum tuum, & poſtea ædi- Prov. 24 fices domum tuam, *ſimiliter non redeat retro*, ad opera vitiorum, quia Sup. 9. ſicut dicitur ſupra: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & aſpiciens retro, &c. Vult ergo dicere quod qui vult illam diem judicii evadere, ut non pereat, deſpiciendo mundana, perſeverantiſſime tendat ad æterna, ſicut Paulus faciebat, & dicebat. Phil. 3. Quæ retro ſunt obliviſcens, ad ea vero quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Jeſu. Licet autem hæc perſeverantia ſit omnibus neceſſaria, maxime tamen imminente futuro judicio, quoniam inſtabunt tribulationes, & multa mala exempla, & documenta: Matt. 24. Pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducet multos. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum: qui autem perſeveraverit uſque in finem, &c.

Secundo, quantum ad modum periclitandi qui debet declinari, ſubdit: *Memores eſtote uxoris Lot*, de Gen. 19 qua dicitur: Reſpiciens uxor Lot poſt ſe, converſa eſt in ſtatuam ſalis. Et ratio hujus eſt, quia contra mandatum Domini fecit, quo præ- Ibid. dixit: Noli reſpicere poſt tergum, nec ſtes in omni circa regione, ſed in monte ſalvum te fac, ne & tu ſimul pereas. In quo intelligitur quod totum periculum in converſis ad Chriſtum conſiſtit in retrocedendo. Unde Petrus: Melius erat 2. Petr. 2 illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti. Et rationem hujus reddit, cum præmittit: Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Et propterea ad deteſtationem Apoſtaſiæ recidivi & retroceſſionis, Dominus memoriale illud poſuit de Sap. 10 uxore Lot. De qua Sapiens: Increbilis animæ memoria ſtans figmentum ſalis, &c. Ideo ſignanter dicit: *Memores eſtote uxoris Loth*. Nam ideo verſa eſt in ſtatuam ſalis, ut ſic oſtendendo ſuam fatuitatem, det aliis ſapientiæ condimentum, ut nullus aſpiciat retrorſum, Sup. 14 ſecundum illud quod dicitur: Bonum eſt ſal. Si autem ſal evanerit, Gloſſa in hunc locum tom. 5 in quo condietur? &c. Unde Gloſſa: Uxor Lot ſignificat eos: qui in tribulatione retro reſpiciunt, & ſe a ſpe divinæ promiſſionis avertunt, & ideo ſtatua facta eſt ſalis, quia in admonendo homines, ne ſimilia faciant, corda eorum condit, ne ſint fatui. Hoc autem non tantum eſt exemplum, verum etiam ſignificat præſagium. Nam ſicut illud incendium ſignat finale judicium imminens: ſic uxor Lot retro aſpiciens animas effœtas & carnales, quæ retrocedent & apoſtatabunt in illa tribulatione.

Tertio, quantum ad rationem periculi, ſubdit: *Quicumque quæſierit animam ſuam ſalvam facere*, per amorem privatum. Accipitur enim hic anima pro vita carnali, de qua Levit. 17 dicitur: Anima omnis carnis in ſanguine eſt. Gloſſa. Ibi vitam corporis vocavit non animam quæ migrat a corpore, ſed quæ morte finitur. Hanc quærit ſalvare qui nimis eam diligit. Unde Gloſſa ſuper iſtud: Quicumque quæſierit animam ſuam ſalvam facere, ideſt, qui vitam carnalem

Digitized by Google

nalem negando Chriſtum in mundo ſalvare voluerit. De quo ſubdit: *Per illam*, ſcilicet per divinum judicium: Qui amat animam ſuam, perdet eam. Et quidem hoc fiet juſto Dei judicio: ut qui ſui amore immoderato offendit, ſimul perdat divinam felicitatem, & animæ ſalutem. Et hoc eſt, quia amat bonum commutabile ſuper incommutabile. Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Et vere quia ſicut dicitur: Quid prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur: Totius igitur illius periculi ratio & converſio eſt privatum bonum, quo quis nimis ſeipſum diligit, & ſeipſum nimis diligendo plus debito afficitur circa bonum privatum ſperando, & gaudendo de ejus præſentia; timendo & dolendo de ejus abſentia. Et hoc totum venit ex amore privati boni, qui maxime regnabit in fine mundi: In noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, &c. Nimis ſeipſos diligendo, Deo ſe reddunt exoſos. Coanguſtatum eſt ſtratum, ita ut alter decidat: & pallium breve utrumque operire non poteſt, &c.

Joan. 12

Pſalm. 10

Matt. 16

2 Tim. 3

Iſaia 28

Quarto, quantum ad rationem remedii ſubdit: *Et quicumque perdiderit illam*, per odium omnis carnalitatis: vitam namque perdere dicitur, qui carnalitatem ipſius crucifigendo perſequitur, ſicut Paulus dicit: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Ideo ipſe dicebat: Chriſto confixus ſum cruci. Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Chriſtus. Hujus exemplum oſtenditur in Actibus: Vincula tribulationis Hieroſolymis me manent. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretioſiorem quam me, dummodo conſummem curſum meum, & miniſterii verbum quod accepi. Ille igitur perdit, qui ſe perditioni exponit pro amore Jeſu Chriſti, & de hoc ſubditur: *Vivificabit eam*, per præmium æternæ felicitatis: Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Et ratio hujus eſt, quia ille eſt dignus a Domino liberari, qui diligit eum uſque ad odium ſui: Ipſi vicerunt eum propter ſanguinem agni, & propter verbum teſtimonii ſui, & non dilexerunt animas ſuas uſque ad mortem. Qui enim ſic diligit Deum, ſumme diligit, ſecundum illud: Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et qui ſic eſt diligens, dignus eſt diligi, ſecundum illud: Ego diligentes me, diligo. Etiam merito dignus eſt æternaliter vivificari, & ab omni periculo liberari: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & unde venerunt, & dixit mihi. Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt ſtolas ſuas, & dealbaverunt eas in ſanguine agni. Ideo ſunt ante thronum Dei: non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus, quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.

Galat. 5

Galat. 2

Actor. 20

Joan. 12

Apoc. 12

Joan. 15

Prov. 8

Apoc. 7

Dico vobis: *In illa nocte*, &c. Poſtquam deſcripſit evadendi modum, hic deſcribit evadentium ſtatum, quem deſcribit triplicem, ſcilicet contemplativorum, activorum, & prælatorum, ſecundum illud: Si fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job, ipſi liberabunt animas ſuas. In quibus intelligitur triplex ſtatus ſalvandorum. In Noe qui præfuit arcæ, prælati. In Daniele, contemplativi. In Job, activi. In omni tamen ſtatu ſunt aliqui boni, & aliqui mali: aliqui injuſti, & aliqui juſti: ut ſic omnis ſtatus timore ſolicitetur, & ſubditus fiat omnis mundus Deo. Primo igitur quantum ad ſtatum contemplativorum, dicit:

Ezech. 14

Dico vobis, *in illa nocte erunt duo in lecto uno*, quantum ad ſtatum contemplantium, qui recte dicitur lectus, ſecundum illud: In lectulo meo per noctes quæſivi, quem diligit anima

Cant. 3

Digitized by Google

anima mea. Intelligitur autem per lectulum ſtatus contemplativorumm, quia ipſe eſt locus quietis. *Cant. 3* En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt. *Matt. 6* Item locus ſolitudinis; Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, &c. Item locus contubernii nuptialis. *Cant. 1* Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noſter floridus. In hoc ergo lecto admittuntur etiam aliquando electi, & reprobi: propter quod addit: *Unus aſſumetur*, ſcilicet ad divinum conſortium. In cujus figuram *Matt. 17* dicitur: Aſſumpſit Jesus Petrum & Jacobum & Joannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelſum ſeorſum. Unde ille ſanctus contem- *Pſalm. 72* plativus dicebat in Pſalmo: Tenuiſti manum dexteram meam; Et in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Et iterum: *Pſalm. 88* Quia Domini eſt aſſumptio noſtra, & ſancti Iſrael regis noſtri. *Et aliter relinquetur*, ſcilicet ad æternum *Job 20* ſupplicium: Devorabit eum ignis, qui non ſuccenditur: affligetur relictus in tabernaculo ſuo. Et nota quod cum prius præmiſiſſet in illa die, nunc dicitur in illa nocte; nam finalis tribulatio dicitur dies propter ipſius judicis revelationem: & dicitur nox propter tribulationis horro- *Sap. 17* rem, ſecundum illud: Nec ſiderum lympidæ flammæ illuminare potuerant illam noctem horridam. Unde *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5* Gloſſa: In illa nocte, id eſt, in illa tenebroſa tribulatione, ut in errorem inducantur, ſi fieri, poteſt, etiam electi. Et de hoc Pſalmiſta: *Pſal. 103* Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſilvæ. In hac enim non ſolum cadent ſimplices, verum etiam aliqui contemplativi & magni. In cujus *Matt. 24* figuram dicitur: Stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur.

Secundo, quantum ad ſtatum activorum ſubdit: *Duæ erunt molentes in unam*, per exercitium circa activam, A quæ recte intelligitur per molam; quia qui verſantur circa actus vitæ activæ ad modum molæ circumeunt, & decurrunt, nec in uno opere ſiſtunt, ſicut dictum eſt Marthæ: Martha, Martha ſollicita es, & turbaris erga plurima. *Sup. 10* Vel quia tales debent erigi ſpe æternorum præmiorum, & deprimi terrore ſuppliciorum, per ſpem ſcilicet, & timorem, quibus tamquam molis, ſpirituale molendinum movetur. Unde in Deuteronomio: *Deut. 24* Non accipies loco pignoris inferiorem, & ſuperiorem molam. Et quoniam circa hanc verſatur homo quantum ad inferiorem rationis portionem, ideo dicit: In fœ- B mineo genere. *Duæ erunt molentes*. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Duæ differentiæ ſequentium orbem rerum mobilium, quæ fœmineo genere deſignantur, quia majorum conſilio reguntur, ut fœminæ a viris, quæ tamen in unum molunt inquantum de ſuis negotiis Eccleſiæ uſibus deſerviunt. Et quia inter hos ſunt aliqui boni ideo additur: *Una aſſumetur*, ſcilicet ad gloriam, ſecundum illud Pſalmiſtæ: *Pſal. 17* Miſit de ſummo, & accepit me, & aſſumpſit me de aquis multis. *Et altera relinquetur*, ſcilicet ad gehennam: Derelinquentur filia Sion, ut *Iſa. 1* umbraculum in vinea, & ſicut tugurium in cucumerario, & velut civi- C tas, quæ vaſtatur. Et: Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. *Matt. 23*

Tertio, quantum ad ſtatum prælatorum, ſubjungit: *Duo in agro*, per cuſtodiam Eccleſiarum. Gloſſa: *Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5* Duæ differentiæ prædicatorum in Eccleſia, quaſi in agro laborantium. Unde Apoſtolus prælatum, & prædicatorem agricolam vocat. *2 Tim. 2* Laborantem agricolam oportet primum de fructibus accipere. Et: *1 Cor. 3* Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis. Propter quod dictum eſt: *Hier. 1* Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna: ut evellas, & deſtruas, & diſperdas, & ædifices, & plantes. In hoc agro Eccleſiaſtico creſcunt fructus bonorum operum. Ecce odor *Gen. 27* filii mei ſicut odor agri, cum benedixit

dixit Dominus. Creſcunt & flores ſanctorum, ſcilicet roſæ martyrum, lilia virginum, & violæ confeſſorum. Pulchritudo agri mecum eſt. In hac autem agricultura aliqui ſalvabuntur, & ideo addit: *unus aſſumetur*, ſcilicet ad culmen æternorum bonorum. Aſſumam te Zorobabel, fili Salathiel, & ponam te quaſi ſignaculum, quia te elegi. *Et alter relinquetur*, ſcilicet calamitate infernalium opprobriorum. Civitas munita deſolata erit, ſpecioſa relinquetur & dimittetur quaſi deſertum. Ex his omnibus colligitur quod in quolibet ſtatu ſalvandorum aliqui erunt boni, & aliqui mali, ut ſic omnes formident, ſecundum illud: Sunt juſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen neſcit homo utrum amore, an odio dignus ſit: ſed omnia in futurum ſervantur incerta. Propter quod ſi quis vult futurum judicium evadere, neceſſarius eſt ei non tantum mundi contemptus, verum etiam timor divinus, ſecundum illud; Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo a facie timoris Domini, & a gloria majeſtatis ejus: cujus enim vult, miſeretur: & quem vult, indurat. Ideo unuſquiſque territus cum Apoſtolo exclamet, & dicat: O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, &c.

Reſpondentes dicunt illi, &c. Poſtquam deſcripſit evadendi modum, & evadentium ſtatum, ſubditur hic ultimo evaſionis terminus, & locus quietis, quem Apoſtoli requirunt, cum dicitur: *Reſpondentes*, ſcilicet Apoſtoli. *Dicunt illi: Ubi Domine?* ſcilicet *aſſumetur*, *&* *relinquetur*. Unde Apoſtoli utrumque requirunt, ſed Dominus unum reſpondet expreſſe, & aliud innuit tacite. Unde Gloſſa: Duo quærentibus, unum reſpondet, ſanctos ſcilicet ſecum aſſumendos, aliud ſubiiciendo innuit malos, ſcilicet a ſe repulſos cum diabolo damnandos. Et ideo ſubdit: *Qui dixit illis: ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ*. Nota hic notabile exemplum, electi congregantur ad Chriſtum, ſicut ad ſummæ refectionis abundantiam, quemadmodum aquilæ congregantur ad corpus ſicut ad eſcam. Job loquens de aquila dicit: Ubicumque fuerit cadaver ſtatim adeſt. Unde Hieronymus: Aquilæ & vultures traſmarina ſentire dicuntur cadavera. Congregantur autem per vivaciſſimum olfactum, lympidiſſimum aſpectum, velociſſimum motum, & avidiſſimum appetitum. Sic ſancti ad Chriſtum congregabuntur & ad verbum incarnatum, per ardentiſſimum deſiderium, lympidiſſimum contuitum, ſapidiſſimum guſtum, & per motum amoris exceſſivum. Propter quod & Propheta David exprimens aliquarum harum acceſſus ad Chriſtum, exprimit in ſeipſo deſiderium dicens: Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Contuitum: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, &c. Guſtum: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Amorem: Quia inflammatum eſt cor meum & renes mei commutati ſunt, & ego ad nihilum redactus ſum, &c. In horum figuram dicitur: Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum? In petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur, de longe oculi ejus reſpiciunt, pulli ejus lambunt ſanguinem, &c. De natura aquilæ dicit Ambroſius, quod aquila alta petit, humilia derelinquit, longævam fertur habere ætatem. Sic ſancti poſt Reſurrectionem renovari ad modum aquilæ, ſecundum illud: Renovabitur ut aquilæ juventus tua, & ſurſum tendent, & ſemper cum Domino vivent, ſecundum illud: Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.

Sancti aquilis comparantur.
Job 39
Hier. l. 4 in cap. 24 Matt. t. 6 Idem habet Ambr. c. 29 in Symb. tom. 4
Pſal. 41
Pſal. 35
Pſal. 16
Pſal. 72
Job 39
Amb. l. 8 Comment. in Luca c. 17 t. 3
Pſal. 102
1 Theſſ. 4

Ca-

CAPUT XVIII.

DIcebat autem *&* parabolam ad illos, *&c.*) Poſt confutationem Judaicæ curioſitatis in perſcrutando futura, ſubditur hic perſuaſio ſtudioſitatis in poſtulando divina ſuffragia. Et quoniam oratio ſtudioſa, eſt oratio Deo placita, in qua ſimul eſt fervor affectionis & humilitas reputationis, ideo pars iſta habet duas. In quarum prima exemplo parabolico inducit ad orationis inſtantiam, in ſecunda vero ad orationis reverentiam, ibi: *Dixit autem ad quoſdam, &c.* Ad orationis igitur inſtantiam movet introducendo parabolam de judice & vidua: circa cujus deſcriptionem primo introducitur ratio introducendi: Secundo additur introductio ipſius parabolæ, ibi: *Ait autem Dominus.* Primo igitur quantum ad rationem introducendi parabolam dicit:

Dicebat autem & parabolam ad illos. Notandum autem eſt, quod hæc parabola non eſt intelligenda per metaphoram ſimilitudinis (quia judex civitatis nullo modo Deo aſſimilabatur, qui non eſt imitandus) ſed potius per diſſimilitudinem & per contrarium intelligenda eſt, ut quaſi a minori Dominus manuducat ad cognoſcendam efficaciam orationis. Unde hic non comparat perſonam perſonæ, ſed negotium negotio. Et hoc eſt quod dicit Beda in Gloſſa: *Beda Gloſ. in hunc loc. tom. 5* Nota quod Dominus parabolas ponit, vel ſecundum ſimilitudinem, ut de homine, qui habuit duos filios & perſonam Dei gerit: vel ſecundum diſſimilitudinem, ut de iniquo judice, qui perſonam Dei nullatenus tenet. Introducit ergo hanc parabolam ad perſuadendam orationis inſtantiam, propter quod addit: *Quoniam oportet ſemper orare & non deficere*, quod debet intelligi, ut *ſemper*, *Semper quid.* non diſtribuat pro omni parte temporis, ſed pro horis ſtatutis. Juxta quod ſecundum inſtitutionem propheticam dicitur in Pſalmo: Se-

A ptics in die laudem dixi tibi. Et *Pſal. 118* hunc modum obſervat Eccleſia. Unde Gloſſa: *Semper*, id eſt canonicis *Gloſſa in hunc locum tom. 5* horis quotidie ſecundum morem Eccleſiæ. Vel *ſemper orare*, hic intelligitur, ut oratio ſemper, vel ſit in ore per poſtulationem, vel ſit in corde per deſiderium vel ſit in opere per præparationem. Qui autem bona agit, ad hoc ſe diſponit, ut ejus oratio debeat audiri. Et ſecundum hoc dicitur: Sine intermiſſione orate. *1 Th. 5* Ibi Gloſſa: Semper orat *Gloſſa in hunc locum tom. 5* qui bene agit ſemper: ipſum enim deſiderium bonum, oratio eſt, & ſi continuum eſt deſiderium, continua eſt oratio. Et hoc eſt quod dicit hic Beda in Gloſſa: Semper orat *Beda Gloſ. in hunc loc. tom. 5* B qui ſemper agit bona: nec definit orare: niſi cum definit juſtus eſſe: *Eccl. 18* Non impediaris orare ſemper, & ne veteris uſque ad mortem juſtificari. Et: Conclude eleemoſynam in *Eccl. 29* corde pauperis, & hæc pro te exorabit, &c. Si autem intelligatur de opportunitate congruitatis, tunc oportet ſemper orare, id eſt frequentiſſime & inſtantiſſime ad orationem recurrere. Unde Hieronymus: Frequens *Hier. ſer. tim poſt ſer. de B. Vir. tom. 9* oratio, vitiorum impugnationem extinguit: inſtans vero oratio impetrat veniam de peccatis, ſecundum illud: Qui diligit Deum exorabit *Eccl. 3* pro peccatis, & in oratione dierum exaudietur, &c. Nota quod C utile eſt orare ſemper propter decem, videlicet quia impetrat relaxationem divinæ ſententiæ, ſicut apparet in Ezechia: Oravit Ezechias ad Dominum, *Iſa. 38* & dixit: Obſecro Domine, memento quæſo quo modo ambulaverim coram te. Et poſt ſubditur quod Dominus revocavit ſententiam mortis. Et ſapiens: Properans enim *Sap. 18* homo ſine querela deprecari pro populis, proferens ſervitutis ſuæ ſcutum, orationem, & per incenſum deprecationem alligans reſtitit iræ. Secundo remiſſionem culpæ perpetratæ: Hoc genus dæmonii non *Mar. 9* eiicitur niſi per orationem & jejunium. Super quo loco Hieronymus: Jejunio ſanantur peſtes cor-

A corporis: oratione peſtes mentis. Et Pſal. 31 Pſalmiſta: Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Et poſt: Pro hac orabit ad te omnis ſanctus, &c. Tertio repulſionem Matt. 26 ſpiritualis pugnæ: Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. 1 Mal. 4 Et: Tuba cecinerunt hi qui erant cum Juda, & contritæ ſunt gentes, & fugerunt, &c. Quarto reparationem Jac. 5 virtutis naturæ: Oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum, &c. Et Fili, in tua infirmitate ne deſpicias teipſum, ſed ora 1 Tim. 2 Dominum, & ipſe curabit te. Quinto conſervationem pacis in tempore: Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate, &c. Sexto cuſtoditionem tranquillitatis conſcientiæ: Phil. 4 Nihil ſolliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione, cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. Et pax Dei quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat, &c. Septimo inflammationem divinæ gratiæ. In cujus figuram dicitur de 3 Reg. 18 Elia: Invocabo nomen Domini: & Deus qui exaudierit per ignem ipſe ſit Deus. Unde dicitur quod perſeverantes erant unanimiter in oratione. Act. 1 Et poſt: Dum complerentur dies Pentecoſtes, apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, &c. Octavo illuſtrationem 3 Reg. 3 ſupernæ ſapientiæ. Cujus exemplum habetur in Salomone, de quo dicitur quod oravit & petiit ſapientiam, quam etiam obtinuit. Et Jacobus: Jac. 5 Si quis veſtrum indiget ſapientia poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter. Nono adaperitionem cæleſtis januæ, quæ virtute orationis Jac. 1 clauditur malis, & aperitur bonis. Elias, homo erat ſimilis nobis paſſibilis, & oratione oravit, ut non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex. Et rurſum oravit, & cælum dedit pluviam: Decimo acquiſitionem mercedis Matt. 6 æternæ. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito, & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Quoniam tu Pſal. 60 Deus meus exaudiſti orationem meam: dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum. Et: Laudabo Eccli. 51 nomen tuum aſſidue, & collaudabo illud in confeſſione, & exaudita eſt oratio mea. In figuram autem harum decem efficaciarum, Sol ad orationem 4 Reg. 20 Ezechiæ legitur decem gradibus retroceſſiſſe. Ex quibus colligitur quod oratio prævalet naturæ inferiori, prævalet virtuti cæli, imperat naturæ ſpirituali, attrahit Spiritum ſanctum, inclinat Filium Dei, B & mitigat Patrem, ac per hoc quodam modo dominium habet reſpectu univerſorum.

Judex quidam erat, &c. Poſt rationem parabolæ introducendæ, ſubditur hic introductio ipſius parabolæ circa cujus expreſſionem tria introducuntur, ſcilicet duritia Judicis, inſtantia pauperis, & efficacia precis. Primo quantum ad duritiam Judicis, dicit:

Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, propter duritiam cordis, quæ facit Deum non timere, ſecundum illud: Iſa. 63 Induraſti cor noſtrum, ne timeremus te. Tales obdurati Deum non timent, C ſed potius contemnunt. In quorum perſona Job dicit: Job 21 Quis eſt omnipotens, ut ſerviamus ei? Et: Job 22 Quaſi nihil poſſit facere omnipotens, æſtimabant eum. Tales ſunt qui dicunt illud: Deut. 32 Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia. Et quia ad duritiam concominatur ſuperbia, ideo addit: *Et hominem non reverebatur*, propter arrogantiam mentis. Unde hic de numero illorum fuit de quibus dicitur: Sap. 2 Opprimamus pauperem juſtum, non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis. Tali dicitur. Iſa. 33 Væ qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis? & qui ſpernis, nonne & ipſe ſperneris? Cum conſummaveris deprædationem, deprædaberis: cum fatigatus

Digitized by Google

gatus deſieris contemnere, contemneris.

A Secundo, quantum ad inſtantiam pauperis, ſubdit: *Vidua autem quædam erat in civitate illa*. Vidua ſcilicet deſtituta ſolatio viri, & talibus maxime eſt ſubveniendum, ſecundum illud: Quærite judicium, & ſubvenite oppreſſo, judicate pupillo, defendite viduam. Talibus magis debet fieri juſtitia: quia minus ſe poſſunt defendere, & frequentius opprimuntur. Et ideo dicitur: Libera eum qui injuriam patitur, de manu ſuperbi. In judicando, eſto pupillis miſericors ut pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius Altiſſimi obediens, & miſerebitur tui magis quam mater. De hac igitur vidua indigente judicis patrocinio, oppreſſionem malorum, ſubdit: *Et veniebat ad eum, dicens: vindica me de adverſario meo*, per diſtrictionem judicii juſti. Et hoc quidem juſtum erat tali perſonæ reddi. Deprecatio pauperis ex ore uſque ad aures perveniet, & judicium feſtinato adveniet illi, ſcilicet a Deo. Et: Deprecationem læſi exaudiet. Non deſpiciet preces pupilli, nec viduam ſi effundat loquelam gemitus. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio ejus ſuper deducentem eas? A maxilla enim aſcendunt uſque ad cælum. Et tamen non perveniunt uſque ad cor hominis induratum. Unde ſubdit: *Et nolebat per multum tempus*, propter perfidiam animi obdurati: unde hic erat de numero illorum, de quibus dicitur: Principes tui infideles ſocii furum. Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Pupillo non judicant: & cauſa viduæ non ingreditur ad illos. Et: Cauſam viduæ non judicaverunt, cauſam pupilli non direxerunt, &c.

Iſa. 1

Eccl. 4

Eccl. 21

Eccl. 35

Iſa. 1

Hier. 5

Tertio, quantum ad efficaciam precis ſubdit: *Poſt hæc autem dixit intra ſe: Et ſi Deum non timeo, nec hominem vereor*, per audaciam cordis, propter quam ſimilis erat illi ſuperbo de quo Job: Cucurrit adverſus Deum erecto collo, & pingui cervice armatus eſt. Unde de numero illorum erat, de quibus in Pſalmo: Contritio, & infelicitas in viis eorum, &c. *Tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua*, per inſtantiam precis, quæ omnia vincit ſecundum illud: De uxore Samſonis, quæ ſeptem diebus convivii flebat ante eum, tandemque die ſeptimo cum ei eſſet moleſta, expoſuit. Propter quod dicitur: Et ille deintus reſpondeat, noli mihi moleſtus eſſe, quia pueri mei mecum ſunt in cubili. Sequitur: Et ſi ille perſeveraverit pulſans, dico vobis, etſi non dabit illi ſurgens, eo quod amicus ejus ſit, propter improbitatem tamen ejus ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. Sic & judex iſte improbitate vincitur, *Vindicabo illum*, ſecundum exigentiam ſui juris, hoc enim eſt officium judicis, ut relevet oppreſſos, & puniat opprimentes. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Ulciſcere prius filios Iſrael de Madianitis, & ſic colligeris ad populum tuum. Hoc non debet judex facere ex odio perſonæ, ſed ex amore juſtitiæ, ſicut Matthias, de quo dicitur: Accenſus eſt furor ejus, ſecundum judicium legis, & inſiliens trucidavit eum ſuper aram. Hic autem judex non exercebat vindictam propter zelum legis, ſed propter vitandum tædium precis, & ideo ſubdit: *Ne in noviſſimo veniens ſugillet me*, per frequentiam clamoris. Beda: In noviſſimo, id eſt, ne iterum & iterum veniens ſtrangulet me tædioſis clamoribus. Unde Gloſſa dicit quod ſugillo a ſugo tractum a lamiis, id eſt ſtrangulo. Lamiæ enim parvulos occidunt & ſanguinem ſugunt, ac per hoc ſuffocant, & ſtrangulando occidunt. Dicitur igitur ſugillari qui verbis & rationibus hinc inde adeo coarctatur, ut vix poſſit loqui, nec reſpirare permittatur. Vel dicitur ſugillari qui tanto odio afficitur, quod præ tedio ſanguis ſugitur & diminuitur. Unde

Job 15

Pſal. 13

Judic. 14

Sup. 11

Num. 31

1 Mac. 2

Beda Gl. in hunc locum t. 5

Gloſſa interl. in hunc locum tom. 5

B C

de ſenſus ſugillet me, ideſt, ſanguinem meum ſugat ſicut lamiæ, Thren. 4 de quibus dicitur; Lamiæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos ſuos.

Ait autem Dominus, &c. Poſt rationem parabolæ introducendæ & introductionem ipſius parabolæ, ſequitur hic adaptatio introductæ. Circa quam tria introducuntur. Excitatur enim humana audientia. Erigitur fiducia; & arguitur diffidentia. Primo igitur quantum ad excitationem audientiæ, dicitur.

Ait autem Dominus; *Audite quid judex iniquitatis dicit*, ideſt, conſiderate hujus reſponſionem; in qua conſiderandum eſt, quantæ ſit efficaciæ orationis inſtantia, quia inſtantia peperit moleſtiam, & moleſtia extorſit juſtitiam. Unde licet haberet cor lapideum, motus tamen eſt per frequentiam precum, ut verificetur in illo illud poeticum: Ovidius 4 de Ponto eleg. 10 Gutta cavat lapidem, non vi, ſed ſæpe cadendo. Licet autem in eo iniquitas fuerit, compulſus eſt tamen ad reddendam juſtitiam per viduæ importunam inſtantiam, ex quo intelligimus quod ſi inſtantia precis emollivit judicem duriſſimum, & inclinavit injuſtiſſimum ad faciendum judicium; quod multo fortius inclinabit Deum pium & juſtum. Chryſ. l. 2 de orando Deo f. 5 Unde Chryſoſtomus: Non judex talis, fide dilectionis carens, tædio compulſus, nec actio ejus hic laudari poteſt, ſed ſi iſte quocumque animo ultus eſt viduam, Deus judex maxime ulciſcitur ſuorum injuriam. Ex quo miro modo inſtantis orationis oſtenditur efficacia, quia ille qui nec Deum timebat, nec hominis curavit verecundiam, nec amabat juſtitiam, victus eſt a vidua per precum inſtantiam importunam.

Secundo, quantum ad erectionem humanæ fiduciæ ſubdit: *Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum*, Rom. 12 ex diſtrictione ſui judicii. Mihi vindictam; & ego retribuam. Deut. 32 Et in Deuteronomio: Mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: *Clamantium ad ſe die ac nocte*, ſcilicet ex afflictione animi: Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, Apoc. 6 & clamabant voce magna, dicentes: Uſquequo Domine, ſanctus & verus, non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra, &c. Immo ipſis ore tacentibus, tribulationes eorum clamant: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Gen. 4 *Et patientiam habebit in illis?* per remiſſionem zeli, quaſi diceret, non: Quia: Dominus Eccl. 35 judicabit juſtos, & faciet judicium, ut fortiſſimus non habebit in illis patientiam, quouſque contribulet dorſum ipſorum. Hoc autem dicitur, non quia Dominus non expectat peccantes, ſed quia judicio imminente jam amplius nolit expectare: An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, Rom. 2 & longanimitatis contemnis? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera ejus, iis quidem qui ſecundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt vitam æternam: iis autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in animam hominis operantis malum. *Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum.* Et hoc per ultionem peccati. Deut. 32 Sanguinem ſervorum ulciſcetur: & vindictam retribuet in hoſtes eorum, & propitius erit terræ populi ſui. Et: Eccl. 35 Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem ſuperborum: & ſceptra iniquorum contribulet, donec reddat hominibus, ſecundum actus ſuos, & ſecundum opera Adæ, & ſecundum præſumptionem illius, donec judicet judicium plebis ſuæ. Sed numquid eſt ſanctorum clamare ad Deum pro vindicta, cum dicatur: Qui vindicari vult, a Domino Eccl. 28 inveniet vindictam, & peccata ſervans ſervabit? Reſponſio quod ſic

Digitized by Google

pro vindicta afflictionis facientis ad Deum redimere, vel facientis a ſtultitia ceſſare, ſi Deo placet. Vindictam autem afflictionis perſonæ debet horrere, & contra vindictam damnationis æternæ debet interpellare.

Tertio, quantum ad arguitionem diffidentiæ, ſubdit: *Verumtamen filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?* Hoc quidem dicit quia licet fides credulitatis in multis videatur eſſe, fides fidelitatis & confidentiæ reperitur in paucis: Multi homines miſericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet? Et: Periit fides, & ablata eſt de ore eorum. Et hoc maxime erit approximante adventu Filii Dei, quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Et: Hæc erunt in medio terræ, in medio populorum, quo modo ſi paucæ olivæ, quæ remanſerunt, excutiantur ex olea, & racemi cum fuerit finita vindemia. Et nota quod dicit Dominus; *Putas.* Non quia dubitat, ſed quia infidelitatem reproborum reprobat, & condemnat. Unde Gloſſa; *Putas*; In verbo dubitationis infidelitas increpatur, non opinatur divinitas, ſcit enim, cum per ſe facta ſint omnia: ſed dubitando increpat infidelium corda. Unde illa putativa Domini inquiſitio, deſignat dubitationem & nutationem, quæ erit in tribulatione illa finaliter imminente, ob quam non erit qui conſurgat, & teneat eum ne conſurgat ad delendam terram, ſecundum illud; Non eſt qui invocet nomen tuum; qui conſurgat & teneat te: abſcondiſti faciem tuam a nobis, & alliſiſti nos in manu iniquitatis noſtræ.

Prov. 20 *Hierem. 7* *Mat. 24* *Iſa. 24* *Gloſſa in hunc locum Serm. 5* *Iſa. 64*

Dixit autem ad quoſdam qui in ſe confidebant, &c. Poſtquam induxit ad orationis inſtantiam, in hac parte intendit inducere ad orationis reverentiam: quoniam autem reverentia haberi non poteſt in oratione, niſi habeatur & humilitas in converſatione, ideo in hac parte primo introducit exemplum parabolicum ad commendandam humilitatem orationis.

A Secundo vero exemplum parabolicum ad commendandam humilitatem converſationis, ibi; *afferebant autem ad illum infantes.* In parabola autem prima explicanda procedit per hunc modum. Primo enim tangit conditiones perſonarum. Secundo conditiones precum, ibi: *Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat.* Tertio conditiones exauditionum, ibi: *Dico vobis, deſcendit hic juſtificatus, &c.* Circa conditiones perſonarum quibus loquitur, & de quibus loquitur: & primo quidem quantum ad conditiones perſonarum quibus loquitur ait:

Dixit autem & ad quoſdam qui in B *ſe confidebat, tamquam juſti,* per magnificationem virtutis propriæ, & hoc eſt contra Deum ſuperbiæ, ſecundum illud: Ignorantes juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti. Tunc autem confidit in ſe quis tamquam juſtus, quando ſe juſtum reputat ex ſuis operibus, ſicut faciebant Judæi. Probas utiliora inſtructus per legem, confidis teipſum eſſe ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris ſunt, eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium, habentem formam ſcientiæ & veritatis in lege. Hæc autem confidentia potius eſt veræ juſtitiæ inimica. Qui confidit in divitiis ſuis, corruet: propter quod C dicitur: Pro eo quod habuiſti fiduciam in munitionibus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque capieris. Et hoc totum eſt propter defectum humilitatis, quæ eſt totius juſtitiæ fundamentum. Unde Gregorius; Eam quippe quam non invenit humilem, veritas fugit mentem. Et iterum: Qui ſine humilitate virtutes congregat quaſi pulverem in ventum portat. Et quia præſumptio ſui ducit in contemptum proximi, ideo ſubdit: *Et aſpernabantur cæteros*; quantum ad contemptum, ſcilicet meriti alieni, ſicut illi de quibus dicitur; Qui dicunt: Recede a me; ne appropinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ar-

Rom. 10 *Rom. 2* *Prov. 11* *Hier. 48* *Iſa. 65*

Rom. 14 ardens tota die. Et ideo dicitur: Is qui manducat non manducantem non ſpernat, & qui non manducat Eccl. 11 manducantem non judicet. Et: Ne ſpernas hominem in viſu ſuo, brevis in volatilibus eſt apis & multum dulcoris habet fructus illius. Ad hos igitur dixit parabolam iſtam in deteſtatione ſuperbiæ, & Gloſſa in hunc locum tom. 5 laudem humilitatis. Unde Gloſſa: In hac parabola oſtendit non fidei tantum verba, ſed opera examinanda. Inter quæ maxime humilitas regnat, quam quia non habent ſuperbi, de ſua juſtitia præſumentes & infirmos deſpicientes, quaſi fide vacui cum orent, deſpiciuntur.

Secundo, quantum ad conditiones perſonarum, de quibus loquitur, ſubdit: *Duo homines aſcendebant in templum ut orarent*, per intentionem conformem & etiam laudabilem. Ad hoc enim debemus in templum conſcendere ut oremus, ſecundum il-Matt. 21 lud: Domus mea domus orationis Aug. in Regula 3 ca. 8 to. 1 vocabitur. Unde & Auguſtinus dicit: Nemo in oratorio aliquid agat niſi illud ad quod factum eſt, unde & nomen accepit. Propterea Dominus eos qui in templo non orabant, ſed mercabantur, ejecit non ſine Joan. 2 aſperitate verborum: Invenit Jeſus in templo vendentes oves & boves, & columbas, & nummularios ſedentes. Et cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo. Et his qui columbas vendebant: dixit: Auferte iſta hinc: & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. Et hoc quia domus illa locus orationis eſt. Et propterea, ut competeret ei, propter quod erat, ideo in alto erat, & per gradus aſcendere oportebat ad inſinuandum quod qui vult orare, oportet ſurſum erigere ſe. Unde & in Præfatione dicitur: Surſum corda. Propter quod & Bernardus dicit, quod licet Deus ubique ſit, tamen in oratione ſurſum eſt cogitandus, ut ſurſum cor noſtrum elevetur. In cujus figuram dixit Dominus ad

A Moyſen: Aſcende ad me in mon- Exod. 24 tem. Licet autem ad unum conſimiliter tenderet locum, valde tamen habebant differentiam morum. Et ideo ſubdit: *Unus Phariſæus, & alter publicanus*, per converſationem difformem. Unde Phariſæus apparenter bonus erat, quia Phariſæi dicebantur quaſi ab aliis habitu, geſtu, & obſervantiis diſtincti, tamquam ipſius legis obſervatores præcipui, ſecundum illud Pauli; Vitam meam a ju- Act. 26 ventute noverunt omnes Judæi præſcientes me ab initio, ſi velint teſtimonium perhibere, quoniam ſecundum certiſſimam ſectam noſtræ religionis vixi Phariſæus. E diverſo B Publicanus erat patenter malus, quia publicani dicebantur exactores vectigalium publicorum, ſicut ſæpe expoſitum eſt. Unde ſupra: Erant appropinquantes Jeſu Publicani & peccatores, ut audirent illum: Et Sup. 15 murmurabant Phariſæi, & Scribæ, &c. Magna ergo differentia eſt inter Phariſæum & Publicanum, quantum ad apparentiam, major etiam quantum ad exiſtentiam, quia Phariſæus per arrogantiam ſuam juſtitiam tabefaciebat, & Publicanus per pœnitentiam ſuam injuſtitiam expurgabat. Ideo dicitur Phariſæis: Publicani, & meretrices præcedent Matt. 21 vos in regnum Dei. Hoc autem di-C citur Phariſæis, non quia apparebant boni, ſed quia erant mente ſuperbi, propter quod dicitur: Vos eſtis Sup. 16 qui juſtificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda veſtra quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt ante Deum.

Phariſæus ſtans, &c. Poſtquam deſcripſit conditiones perſonarum orantium, hic ſecundo deſcribit conditiones orationum. Et deſcribitur hic primo conditio precis ex parte Phariſæi ſuperbientis: ſecundo ex parte Publicani ſeipſum humiliantis, ibi; *Et Publicanus a longe ſtans*. Tria autem inſinuantur in modo orandi ipſius Phariſæi, in quibus manifeſtatur arrogantia mentis ipſius tam reſpectu Dei, quam proximi, ac etiam

ſui. Introducuntur enim hic ipſius Phariſæi gratiarum actio faſtuoſa, reprehenſio aliorum præſumptuoſa, & commendatio ſui vane glorioſa. Primo igitur quantum ad gratiarum actionem faſtuoſam, dicit:

Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi. In quo arguitur Phariſæus, non quia gratias agit Deo, ſed quia hoc facit modo ſuperbo. Unde Gregorius: Si reprehenditur ille qui ſuperbe gratias agit, quid ergo erit illi, qui impugnat gratiam? Apparet autem faſtus ipſius ex hoc quod non incurvato corpore orabat, ſed erecta fronte, cum dicatur: Venient ad te curvi filii eorum, qui te humiliaverunt, & adorabunt veſtigia pedum tuorum. Apparet etiam faſtus: quia apud ſe orabat tamquam ſibi placens, contra illud quod dicitur: Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis ipſis placere. Etenim Chriſtus non ſibi placuit. Et ideo dicitur: Ne ſis ſapiens apud temetipſum. Time Dominum, & recede a malo, &c. Apparet inſuper faſtus ipſius, quia incœpit a magnificatione bonorum quæ acceperat, cum potius a ſui accuſatione debuiſſet incœpiſſe. Juſtus prior eſt accuſator ſui: Incœpit ab altis cum debuiſſet incipere ab infimis, ut perveniret ad ſumma. Unde Hieronymus: Humilitas eſt virtus prima Chriſtianornm, & ideo ipſa prætermiſſa, in vacuum laboratur. Et Beda: Ecce Phariſæus ad referendas gratias oculum habet, ad humilitatis cuſtodiam non habet. Et quid prodeſt ſi tota civitas cuſtodiatur, & unum foramen per quod intrent hoſtes, relinquatur.

(Iſa. 60) (Rom. 15) (Prov. 3) (Prov. 18) (Hieron.) (Beda ex Gregor. homil. 7 in Ezech. t. 2)

Secundo, quantum ad reprehenſionem proximi præſumptuoſam, ſubdit: *Quia non ſum ſicut ceteri hominum*, quaſi diceret, ceteri ſunt peccatores, ego autem juſtus. Unde interlinearis: Quid eſt ceteri homines, niſi omnes præter ipſum? quaſi ſolus juſtus ſit, ceteri peccatores. Et in hoc dupliciter dicebat falſum, & quia dicebat ſe non eſſe peccatorem, cum dicatur: Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus: ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Falſum etiam dicebat, quia ſe ſolum dicebat juſtum, cum Dominus Eliæ dicenti: Relictus ſum ego ſolus, dicat: Dereliquam mihi ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal. Hic autem cum ſit in immenſum Elia inferior, non ſolum ſe dicit juſtum, verumetiam ceteros aſſerit peccatores, vocans eos de multitudine virorum, & ideo addit: *Raptores, injuſti, adulteri*, ut raptores dicantur per concupiſcentiam oculorum: injuſti per ſuperbiam vitæ: & adulteri per concupiſcentiam carnis. In quibus notat communiter alios a ſe eſſe infectos hoc triplici vitio, ex quo manat univerſalis trangreſſio & perpetratio peccatorum, ſecundum illud: Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Et ne videretur loqui ſicut incertus, adducit publicanum in exemplum, adiiciens: *Velut etiam hic publicanus*. Quod non dicit publicano compatiendo, ſed potius deſpiciendo & irridendo, contra illud: Non irrideas hominem in amaritudine animæ. Eſt enim qui humiliat & qui exaltat, circumſpector Deus. Et nota quod Phariſæus ex conſideratione publicani conſurrexit in temeritatem judicii, quia cum videret illum eſſe peccatorem, non ſolum ipſum, verumetiam ceteros condemnabat. Conſurrexit in elationem animi. Unde Bern. Incentivum elationis eſt conſideratio deterioris, ſicut incentivum humilitatis eſt conſideratio melioris.

(Gloſſ. int. in hunc locum t. 5) (1 Joan. 1) (3 Reg. 19) (1 Joan. 2) (Eccl. 7)

Tertio, quantum ad condemnationem ſui vane glorioſam, ſubdit: *Jejunio bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo*, quaſi diceret perfectam juſtitiam ſervo & erga meipſum, & erga Deum, quia carnem macero jejunando bis in ſabbato, id eſt ſeptimana. Et pietatem ad Deum ſervo reddendo decimas & eleemoſynas. Et hæc duo ſunt quæ maxi-

Digitized by Google

maxime placent Deo. Unde etiam Angelus dixit Tobiæ: Bona eſt oratio cum jejunio & eleemoſyna magis quam theſauros auri recondere. Unde & hic multum ſemetipſum commendat, ſed in hoc ſuam juſtitiam per vanam gloriam fœdat: Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua. Quia ſicut dicitur: Non enim qui ſeipſum commendat ille probatus eſt: Immo certe reprobatus. Unde dicitur: Non te juſtifices ante Deum: quoniam agnitor cordis ipſe eſt, Et: Ecce, ego judicio contendam tecum, eo quod dixeris. Non peccavi. Et Job: Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendero, pravum me comprobabit. Et hoc totum propter vitium elationis quæ maxime diſplicet Deo: Gratia eſtis ſalvati per fidem. Dei enim donum eſt, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Sed cum iſte Phariſæus bona quæ habet a Domino recognoſcat, non videtur inaniter gloriari: quia ille inaniter gloriatur, qui gloriatur quaſi non acceperit. Hic autem gratias Deo agit. Ad quod reſpondet Bernardus: Non recte recognovit bona quæ accepit, ait enim ſic: Gratias agit non quia bonus, ſed quia ſolus non tam de bonis quæ habet, quam de malis quæ in aliis videt. Talis autem modus eſt elationis, unde Gregorius: Quatuor ſunt ſpecies, quibus omnis tumor arrogantium demonſtratur. Cum vel aliquis bonum quod habet, a ſe habere ſe exiſtimat: aut ſi datum a Deo credit, pro meritis datum putat: aut cum jactat ſe habere quod non habet, aut cum deſpectis ceteris, appetit ſingulariter videri habere quod habet. Hac peſte Phariſæus laborabat, qui ſua merita extollendo ſe ceteris præferebat.

Tobia 12. Prov. 27. 2 Cor. 10. Ecc. 8. Hierem. 2. Job 9. Epheſ. 2. Bernardus Tract. de grad. humil. to. 5. Gregor. li. 23 in ca. 22 Job to. 2.

Et publicanus a longe ſtans, &c. Poſtquam expreſſit conditiones precis ſuperbi Phariſæi, hic ſecundo exprimit conditiones precis humilis publicani. Et perfectæ quidem humilitatis inſinuationem exprimit quantum ad geſtum, quantum ad motum quantum ad verbum. Primo quantum ad inſinuationem humilitatis per geſtum, ſubditur:

Et publicanus a longe ſtans nolebat nec oculos ad cœlum levare. Beda: Ut humilis, non audet appropinquare, ut Deus ad eum appropinquet: non aſpicit ut aſpiciatur: nihil enim placet Deo tantum in pœnitente, ſicut dicit Bernardus, quantum humilis verecundia, & taliter vult orari. Unde iſte publicanus erat de quibus dicitur; Vultu in terra demiſſo adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent. Non audebat oculos levare ad cœlum, quia recognoſcebat ſe offendiſſe Deum cæli, ut diceret ſicut filius prodigus pœnitens; Pater, peccavi in cælum & coram te. Et illud; Peccavi ſuper numerum arenæ maris, multiplicatæ ſunt iniquitates meæ, &c. Ideo igitur non audebat levare faciem propter peccati verecundiam, ita ut intra ſe diceret illud; Deus meus confundor & erubeſco levare faciem meam ad te, quoniam iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creverunt uſque ad cœlum.

Beda Gloſ. in hunc locum t. 5. Iſa. 49. Sup. 15. 2 Paral. 36 in oration. 1 Eſd. 9.

Secundo quantum ad inſinuationem humilitatis, & quantum ad corporis motum, ſubdit: *Sed percutiebat pectus ſuum.* In quo reddebat ſeipſum culpabilem & oſtendebat dolorem. In hoc enim quod pectus percutitur, oſtenditur cor introrſus ſupplicio dignum. In cujus rei ſignum dicitur; Percuſſit autem cor David ſuum, poſtquam numeratus eſt populus; & dixit David ad Dominum; Peccavi valde in hoc facto: ſed precor Domine, ut transferas iniquitatem ſervi tui. Sic iſte percutiebat pectus quaſi indignatus contra ſeipſum. Unde Gloſſa; Percutit pectus, & pœnas de ſe exigit, ut Deus parcat. Unde etiam conſuetudinis noſtræ eſt in confeſſione, dicendo culpam, tundere pectora noſtra in redargutionem, & pœni-

2 Reg. 24. Gloſſa in hunc locum tom. 5.

Digitized by Google

tentiam noſtrorum cordium, & conteſtationem conſcientiarum. Unde in-
Infra 23 fra dicitur quod turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant percutientes pectora ſua revertebantur. Propter
Auguſt. de vero. Dom. ſerm. 8 tom. 10
Quibus venialia diluantur.
quod & tunſio pectorum, ſicut dicit Auguſtinus, valet ad remiſſionem venialium. Unde eſt unum de novem, quibus venialia remittuntur: Venialia enim dicuntur remitti confeſſione, pectoris tunſione, aquæ benedictæ aſperſione, cordis contritione, crucis ſignatione, oratione, ſacra communione, eleemoſynarum largitione, injuriarum remiſſione, extrema unctione, levi pœnitentia, & compaſſione fraterna. Unde verſus:

Idem Centiloqui. part. 1 ſection. 6

Confiteor, tundo, reſpergo, conteror, oro.
Signor, edo, dono, per quæ venialia pono.
Unctio, pœna levis, compaſſio, quæ fit egenis.

Tertio, quantum ad inſinuationem humilitatis per verbum, ſubjungit: *Dicens; Deus propitius eſto mihi peccatori.* Nota hic breviſſimam orationem & efficaciſſimam, quia in hac orans ſeipſum humiliat, & Deum
Eccli. 35 exaltat, & talis oratio eſt Deo accepta, ſecundum illud: Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit, & donec propinquet, non conſolabitur: & non diſcedet, donec Altiſſimus aſpiciat. Deum etiam magnificat humi-
Eccli. 51 liter petendo veniam: Laudabo nomen tuum aſſidue, & collaudabo illud in confeſſione, & exaudita eſt oratio mea. Et liberaſti me de perditione, & eruiſti me de tempore iniquo. Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini. Magnificat etiam eum
Deus. vocando ipſum Deum, quia hoc eſt nomen ſummæ majeſtatis. Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus:
Pſalm. 99 ipſe fecit nos & non ipſi nos. Et iterum: Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus, &c. Eſt ſimiliter nomen ſummæ veritatis.
Pſalm. 94 Non eſt Deus quaſi homo ut men-

A tiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo & non faciet? Et: *Num. 23*
Eſt autem Deus verax, &c. Eſt ſimiliter nomen ſummæ charitatis. *Rom. 3*
Unde dicitur: Deus charitas eſt, & *1 Joan. 4*
qui manet in charitate, in Deo manet. Eſt etiam nomen ſummæ pietatis: Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti pater miſe- *2 Cor. 1*
ricordiarum, & Deus totius conſolationis, &c. Dicit igitur publicanus orando tam humiliter, quam devote, *Deus propitius eſto mihi peccatori. Deus*, ſummæ majeſtatis, *Propitius eſto mihi peccatori*, ad manifeſtandam tuam potentiam, ſecundum illud: Miſereris omnium, quia om- *Sap. 11*
B nia potes, & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam, &c. Summæ veritatis, *Propitius eſto mihi peccatori*, ad manifeſtandam tuam juſtitiam: In veritate tua, exaudi *Pſal. 142*
me in tua juſtitia. In veritate, *inquam*, quam promiſiſti. Ezechiel: *Ezech. 33*
Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die converſus fuerit ab impietate ſua. Summæ charitatis, *Propitius eſto mihi peccatori*, ad manifeſtandam tuam benevolentiam: Parcis autem omnibus, quoniam tua *Sap. 11*
ſunt Domine, qui amas animas. Et: *Hier. 31*
In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſerans, &c. Summæ pietatis: *Propitius eſto mihi peccato-*
C *ri*, ad manifeſtandam tuam miſericordiam, pro quo orabat Propheta in Pſalmo: Miſerere mei Deus ſecun- *Pſal. 50*
dum magnam miſericordiam tuam, &c. Et Miſerere noſtri Deus om- *Eccl. 36*
nium, & reſpice nos, & oſtende nobis, &c.

Dico vobis. Poſtquam deſcripſit conditiones perſonarum & precum, hic tertio deſcribit conditionem exauditionis. Deſcribitur autem hic exauditionis conditio, quantum ad judicium particulare, & quantum ad edictum univerſale. Primo igitur quantum ad judicium particulare dicit:

Dico vobis: Deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo, ideſt, plus quam ille, quia Phariſæus deſcen-

ſcendit juſtificatus, ſecundum ſuam opinionem, ſed iſte ſecundum veritatem. Unde Dominus plus penſat unam humilem ſupplicationem peccatoris pœnitentis, quam innumerabiles actiones alicujus juſti de ſe præſumentis. Propter quod dicitur: *Sup. 15* Gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanovem juſtis, qui non indigent pœnitentia, ideſt, qui ſe reputant non egere. In quo miro modo reprimitur ſuperbia humana, ut non de ſuis meritis præſumat. Propter quod etiam Deus reprobavit ſuperbum populum Judaicum, & elegit plebem humilem gentilium populorum, quorum figuram gerunt hic Phariſæus & iſte publicanus. *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Unde Gloſſa: Typice Phariſæus Judæorum populum deſignat qui ex juſtificationibus legis extollit merita ſua, & ſuperbiendo recedit: humiliatus publicanus gentilem qui longe a Deo poſitus peccata confitetur, & lamentando appropinquat Deo, & exaltatur. *Rom. 11* Ideo dicitur: Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Si ergo Deus repreſſit juſtos propter ſuperbiam, quanto magis impios & ſuperbos? *1 Pet. 4* Si juſtus vix ſalvabitur, impius & peccator ubi parebunt?

Secundo, quantum ad edictum univerſale, ſubdit: *Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Hic datur generalis ſententia de humilibus & ſuperbis. *Gloſ. ibid.* Unde Gloſſa: Poſita Phariſæi & publicani controverſia ponitur judicis ſententia, ut caveatur ſuperbia. In qua ſententia univerſaliter præfertur humilis ſuperbo, quia ſuperbus debet deiici, ſecundum quod dicitur *Abd. 1* in Abdia: Si exaltatus fueris ut aquila, & ſi inter ſidera poſueris nidum tuum, &c. *Job 20* Et Job: Si aſcenderit uſque ad cælum ſuperbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit: quaſi ſterquilinium in fine perdetur. *Prov. 16* Propter quod dicitur: Contritionem præcedit ſuperbia, & e contrario humilis juſtus exaltatur. *Job 22* Job: Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinaverit oculos ſuos, ipſe ſalvabitur. *1 Pet. 5* Et ideo Petrus: Humiliamini ſub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore viſitationis, *Prov. 18* de his duobus ſimul dicitur: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis & antequam glorificetur, humiliatur: *Prov. 29* quia ſicut dicitur: Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. *Eccli. 10* Et hoc eſt quod dicitur: Eſt propter gloriam minoratio, & eſt qui ab humilitate levabit caput. Unde exemplum habemus hic in Phariſæo & publicano. Exemplum in populo Judaico & gentili. Exemplum in Saule reprobo & David electo. *1 Reg. 16* Exemplum ſummum in Lucifero & Jeſu Chriſto. Unde ſecundum hanc ſententiam decurrit totius regimen univerſi. Et nota quod eadem ſententia ſupra fuit poſita contra invitatos ad nuptias & nunc iteratur hic, ſed non ſine cauſa, quia duplex eſt humilitas: Una eſt charitatis, qua voluntate quis humiliat ſe, alia eſt humilitas veritatis, qua quis parva de ſe ſentit. *Sup. 14* Supra ergo hoc dixit, ut incitaret ad humilitatem charitatis, hic iterat idipſum, ut incitet ad humilitatem veritatis, ſicut apparet, quia publicanus propter conſcientiam mali meriti, de ſe compellebatur mala ſentire. Hæc autem humilitas duplex eſt nobis neceſſaria, ſcilicet veritatis in intellectu, & charitatis in affectu, ut excludatur a nobis ſuperbia præſumptionis, & ambitionis; & ideo ad hoc inſinuandum hæc ſententia non irrationabiliter iteratur.

Afferebant autem ad illum & infantes, &c. Poſtquam exemplo parabolico induxit ad humilitatem in oratione, hic conſequenter exemplo expreſſo inducit ad humilitatem in converſatione, & hoc exemplo infantium qui Chriſto fuerunt oblati & accepti ab ipſo, in ſignum approbationis humilitatis. In hujus autem exempli explicatione, quinque introducuntur ab Evangeliſta. Primum

Digitized by Google

oblatio importuna infantium. Secundum carnalis increpatio offerentium. Tertium, benigna ſuſceptio oblatorum. Quartum, judicialis approbatio humilium. Quintum, ſevera reprobatio ſuperborum. Primo igitur quantum ad infantium oblationem, dicit:

Afferebant autem ad illum & infantes, ut eos tangeret. Gloſſa: Poſt dictam controverſiam & datam ſententiam humili magiſtro offeruntur infantes, ut oſtendatur quod innocens & ſimplex ætas ad gratiam pertineat. Unde in Pſalmo: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem: offerebant autem ut eis daret benedictionem per manuum impoſitionem. In quo præfigurabatur & quodam modo inſinuabatur ſacramentum confirmationis: in quo datur copia gratiæ benedictionis, ſecundum illud: Imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum. Hic autem Spiritus ſanctus requieſcit ſuper parvulos, ſecundum illud: Quæ eſt iſta domus quam ædificabitis mihi? & quis eſt iſte locus requietionis meæ? ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu & trementem ſermones meos? Et dicit alia tranſlatio: Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum? Et hoc maxime verum eſt, quando Domino offertur: Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me. Et ideo in figuram hujus dicitur: Quidquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum Sanctorum erit Domino.

Gloſ. in hunc locum t. 5 — *Pſalm. 8* — *Actor. 8* — *Iſa. 66* — *Pſalm. 26* — *Levit. 27*

Secundo, quantum ad offerentium increpationem, ſubdit: *quod cum viderent diſcipuli, increpabant illos,* ſcilicet offerentes, & hoc quia carnaliter afficiebantur circa Chriſtum. Unde Gloſſa: *Increpabant*, non quod nollent infantes manu & voce Salvatoris benedici, ſed quia nondum perfecti in fide putabant eum in ſimilitudinem hominum laſſari importunitate offerentium. Unde propter quietem magiſtri impediebant opus

Gloſſ. ibid. — *Matt. 16*

A alienæ ſalutis, ſicut & Petrus Domino dicenti, quod oporteret eum pati, dicebat: Abſit a te Domine, non erit tibi hoc. Vel quia carnaliter afficiebantur circa populum ſuum. Unde Gloſſa: *Increpabant*, hoc ideo fortaſſe, quia prius populum Judæorum, ex quo ſecundum carnem erant, volebant ſalvari. Et ideo carnali miſericordia movebantur, de qua dicitur: Miſeratio hominis, circa proximum ſuum: miſericordia autem Dei, &c. In hoc autem facto diſcipuli gerebant typum carnalium ſacerdotum & Pontificum, qui amant magis carnalem quietem, & ſanguinis proximitatem, quam populorum ſalutem.

Gloſſa in hunc locum tom. 5 — *Eccli 18*

B Sicut & in contentione eorum, ſcilicet diſcipulorum, de majoritate quam habuerunt figura geritur ambitioſorum, de qua infra: Facta eſt & contentio inter diſcipulos, quis eorum, &c. Et hæc duo vitia ſunt, quæ maxime Eccleſiam Dei corrumpunt, ſcilicet ambitio dignitatum, & negligentia proximorum. Pro utroque iſtorum dicitur: Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter: & maledictus qui prohibet gladium ſuum a ſanguine. Alia tranſlatio habet: Negligentia. In quo ſimul fraudulenta ambitio, & deſidioſa negligentia reprobatur.

Infra 22 — *Hierem. 48*

C Tertio, quantum ad benignam oblatorum ſuſceptionem, additur: *Jeſus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos,* quos ſcilicet magis debetis attrahere & vocare. Unde dicitur: Miſit ancillas ſuas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis. *Si quis eſt parvulus, veniat ad me.* Hos ergo non debebant vetare, ſed vocare. Noli prohibere benefacere eum qui poteſt: ſi vales, & ipſe benefac. Unde Chryſoſtomus: Si ſancti futuri ſunt, quid vetatis filios ad patrem venire? ſi peccatores futuri ſunt, quid ſententiam damnationis profertis, antequam culpam videatis? quales modo ſunt, meum eſt: quales vero futuri ſunt, ipſorum: quod meum

Prov. 9 — *Prov. 3* — *Chryſoſt. in opere imperf. Matt. ca. 19 homil. 32 tom. 2*

meum eſt, honorate: quod ipſorum A
erit, miſeremini. Ex quo manifeſte
apparet, quod pueri non ſunt pro-
hibendi, ne accedant ad Chriſtum,
in cujus etiam ſignum, ut ipſe ſe
Sup. 2 præberet pueris in exemplum, di-
citur de ipſo ſupra quod cum factus
eſſet annorum duodecim, relictis
parentibus remanſit in Hieruſalem.
In cujus etiam ſignum infantium
puerorum acceptavit martyrium,
Matt. 2 de quo Matthæus: Mittens Hero-
des, occidit omnes pueros, qui e-
rant in Bethleem a bimatu, & in-
fra. In hujus etiam ſignum acce-
ptavit puerorum præconium laudan-
Matt. 21 tium: Videntes principes ſacerdo-
tum & ſcribæ mirabilia quæ fecit, B
& pueros clamantes in templo, &
dicentes: Oſanna filio David, in-
dignati ſunt, & dixerunt ei: Audis
quid iſti dicunt? Jeſus autem dixit
eis: Utique numquam legiſtis: quia
ex ore infantium & lactentium per-
feciſti laudem? &c. Licet ergo pue-
ri occidantur ab Herode, repellan-
tur a Phariſæis, ſuſcipiendi ſunt a
diſcipulis: quia ſuſcipiuntur a Chri-
Pſalm. 112 ſto, & a Deo. Unde Pſalmus: Lau-
date pueri Dominum, &c.

Quarto, quantum ad judicialem
humilium approbationem, ſubjungi-
tur: *Talium enim eſt regnum Dei*, id
eſt, pueris ſimilium. Et nota quod
pueri habent aliqua in ſe in quibus C
aſſimilantur eis mali, & aliqua in
quibus aſſimilantur eis boni propter
1 Cor. 14 quod dicitur. Nolite pueri effici
ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote.
Habent namque pueri ſtoliditatem
Prov. 22 in ratione: Stultitia colligata eſt
Sap. 12 in corde pueri. Sapiens: Tamquam
pueris inſenſatis judicium in deri-
Eccl. 10 ſum dediſti. Habent concupiſcen-
tiam in affectione. Eccleſiaſtes. Væ
tibi terra, cujus rex puer eſt, &
Prov. 29 cujus princeps, &c. Et: Puer qui
dimittitur voluntati ſuæ, confundit
matrem ſuam. Habent etiam inſta-
Iſa. 40 bilitatem in operatione: Deficient
pueri, & laborabunt, & juvenes in
Epheſ. 4 infirmitate cadent. Et: Non ſimus
parvuli fluctuantes, &c. Et ideo I-
ſaias: Puer centum annorum morie- Iſaia 65
tur, & peccator, &c. Habent præ-
ter hæc pueri puritatem: Præcepit Dan. 1
rex præpoſito Eunuchorum ut intro-
duceret pueros, in quibus nulla eſ-
ſet macula. Ideo dicitur: Si mundi 1 Reg. 21
ſunt pueri, maxime a mulieribus,
manducent. Et David, &c. Fuerunt
vaſa puerorum ſancta. Habent ſim-
plicitatem: Ex ſtudiis ſuis intelli- Prov. 20
gitur puer, ſi munda & recta ſunt
opera ejus. Oſeas: Puer Iſrael, & Oſea 11
dilexi eum propter ſimplicitatem.
Et; Scio Deus meus quod probes 1 Paral. ult.
corda, & ſimplicitatem. Habent do-
cilitatem: Puer eram ingenioſus, Sap. 8
& ſortitus ſum animam bonam. Et: Prov. 23
Noli ſubtrahere a puero diſcipli-
nam, ſi enim percuſſeris eum vir-
ga, non morietur. Habet amicabi- Job 29
litatem: Erat omnipotens mecum,
& in circuitu meo pueri mei. Et;
Noli mihi moleſtus eſſe, quia pue- Sup. 11
ri mei mecum ſunt. Habent tracta-
bilitatem: Samuel miniſtrabat ante 1 Reg. 2
faciem Domini: puer accinctus e-
phod lineo. Et de Joſeph dicitur:
Joſeph paſcebat gregem cum fra- Gen. 38
tribus ſuis adhuc puer. Habent ve-
racitatem: Suſcitavit Dominus Spi- Dan. 13
ritum ſanctum pueri junioris, &
exclamavit: Mundus ego ſum a ſan-
guine hujus; Et: Neſcio loqui, Hierem. 1
quia puer ego ſum. Et dixit Do-
minus ad me: Noli dicere, Puer Sup. 1
ſum. Et: Tu puer, Propheta, &c. Marc. 7
Habent etiam humilitatem: Catelli
comedunt ſub menſa de micis pue-
rorum: & ratione hujus maxime
Deo placent, & hic introducuntur
in exemplum: Et qui ſuſceperit u- Matth. 18
num parvulum talem in nomine
meo, me ſuſcipit, quia excelſus Pſal. 137
Dominus & humilia reſpicit. Ideo
Matthæus: Ecce puer meus quem Matth. 12
elegi, &c. Talium igitur, id eſt,
habentium puritatem in carne, ſim-
plicatem in intentione, docilitatem
in cognitione, amicabilitatem in
operatione, veracitatem in ſermo-
ne, & humilitatem in converſa-
tione, eſt regnum cœlorum. Et ra-
tione hujus humilitatis vocatus A-

Pſalm. 104 braham puer in ſcriptura: Memor fuit verbi ſancti ſui quod habuit ad Abraham puerum ſuum. Chriſtus *Eccl. 4* autem puer dicitur. Melior eſt puer pauper & ſapiens rege ſene & ſtulto, &c. Et ratione omnium prædictorum, & maxime ratione humilitatis dicitur, talium eſt regnum cœlorum. *Sup. 1* Propter quod ſupra: Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles. *Job 22* Et Job: Qui humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos ſuos, ipſe ſalvabitur.

Quinto, quantum ad ſeveram ſuperborum reprobationem, ſubinfertur: *Amen dico vobis, quicumque non acceperit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud*, quaſi diceret: qui recuſat humiliari propter ſuperbiam cordis ſui, non intrabit in illud regnum per ſententiam veritatis Dei. *Matth. 18* Unde Matthæus: Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum: nam oportet eum qui intrat in regnum, eſſe ſicut puerum, id eſt purum & parvum. Regnum autem cœlorum, dicitur ſacra doctrina, ad quam qui vult venire, oportet quod ſeipſum faciat ſicut puerum. *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Unde Gloſſa: Regnum cœlorum, id eſt doctrinam Evangelii, ſicut puer jubemur accipere. Puer in diſcendo non contradicit doctoribus, non rationes & verba ad reſiſtendum componit, ſed fideliter ſuſcipit, obtemperat, & quieſcit. *Matth. 11* Ideo dicitur: Abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. *Dan. 1* Et: Pueris autem his dedit Deus ſcientiam & diſciplinam in omni libro, &c. Regnum etiam cœlorum *Sup. 17* dicitur gratia, de qua ſupra: Regnum Dei intra vos eſt, & hoc non datur niſi pueris per munditiam & *Jac. 4* humilitatem: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Regnum cœlorum etiam dicitur gloria *Matt. 13* æterna: Juſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum, & hoc non datur niſi parvulis, ſecundum illud: *Matt. 5* Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Et etiam pueris qui ſunt puri: Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt. Unde Gloſſa: Sicut puer *Gloſſa in hunc locum tom. 5* non perſeverat in ira, læſus non meminit, non concupiſcit mulierem, nec cogitat vel loquitur malum, ſic vos niſi talem innocentiam & puritatem habueritis, non intrabitis in regnum cœlorum. Qui ergo recuſat parvitatem humilitatis, & puritatem ſanctitatis, ille deſpicit vitæ æternæ meritum: & ideo neceſſe eſt reprobari per divinum judicium, ut non intret in regnum cœlorum, ſed foras pellatur procul: Foris canes, & *Apoc. 22* venefici, & impudici, & homicidæ, idolis ſervientes. Propter quod in Pſalmo: Non ſalvatur rex per mul- *Pſalm. 32* tam virtutem, & gigas non ſalvabitur in multitudine virtutis ſuæ, ideo Judith ait: Nec ſuperbi ab initio *Judit. 9* placuerunt tibi, ſed humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Qui ergo non vult damnari, neceſſum habet humiliari: Hu- *Eccl. 7* milia valde ſpiritum tuum: quoniam vindicta carnis impii, ignis & vermis.

Et interrogavit eum quidam, &c. Poſt confutationem curioſitatis in perſcrutando, ſequitur hic ſecunda pars hujus partis, in qua fit confutatio curioſitatis in poſſidendo, & hoc quidem facit dupliciter: primo ſcilicet commendando paupertatem, ſecundo approbando libertatem infra. *Et ingreſſus perambulabat Iericho.* *Infra 19* Paupertatem autem oſtendit commendabilem & approbabilem ex quatuor. Primo ratione perfectionis in contrario, ibi: *His illi auditis contriſtatus eſt*. Tertio, ratione conſummationis in præmio, ibi: *ait autem Petrus, Ecce, &c.* Quarto, ratione dignationis Chriſti in exemplo, ibi: *Aſſumpſit autem Jeſus duodecim*. In explicando autem meritum perfectæ paupertatis quatuor introducuntur, ſcilicet interrogatio, qua quæritur quid agendum. Reſponſio, qua oſtenditur quo tendendum. Informatio, qua declaratur iter ſalutiferum. Exhortatio, qua ſuadetur iter perfectum. Primo igitur quantum ad

in-

Digitized by Google

interrogationem, qua quæritur quid agendum, dicitur:

Et interrogavit eum quidam princeps. Hic videtur quod Ambroſius & Beda ſibi contradicant. Ambroſius enim dicit quid iſte interrogavit Jeſum interrogatione tentativa & curioſa, & hoc colligitur, tum ex hoc quod Dominus ipſum reprehendit, item ex hoc quod ipſe Domini conſilium non acceptavit.

Ambr. lib. 8 in cap. 15 Lucæ tom. 3 & in Gloſſ. in hunc locum tom. 5

Unde Ambroſius in Gloſſa dicit, verſuta fuit interrogatio, & ideo arguta reſponſio. Beda autem dicit, quod interrogavit interrogatione fideli & ſtudioſa, quod elicit ex hoc, quod maxime dicitur Dominus Jeſus eum dilexiſſe. Unde Beda in Gloſſa ait: Non putandus eſt iſte, ut quidam ajunt, vel Deum tentaſſe, vel de ſua vita mentitum eſſe, alioquin, ut Marcus ait, intuitus arcana cordis ejus diligere eum non diceretur Jesus. Sed hoc ſolvitur per quoddam verbum Joannis Chryſoſtomi. Iſte, inquit, dives & tentator & ſuperbus erat, ſed Jesus oculis miſericordiæ intuitus eſt eum. Et infra: Dilexit in eo non quod prius erat per ſuperbiam, ſed quod cœpit eſſe per gratiam.

Bedæ Gloſ. in hunc locum t. 5

Chryſoſt. homil. 64 in cap. 19 Mat. to. 2

Quacumque autem intentione hoc fecerit, utilem fecit interrogationem, & ideo ſubdit dicens: *Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo?* Hæc eſt recta & utilis interrogatio, ſecundum illud: State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & hoc conſilio Domini: Quærite primum regnum Dei, & juſtitiam ejus: ſcilicet per quam acquiritur regnum. Et: Conſilium ſemper a ſapiente perquire: & maxime conſilium ſalutare, ſemper perquirendum eſt ab uno ſapientiſſimo Chriſto, & ſummo Magiſtro.

Hierem. 6 — *Matt. 6* — *Tobiæ 4*

Et ideo vocat eum Magiſtrum, a quo tamquam a peritiſſimo petit conſilium ſanum, ſecundum illud: Multi pacifici ſunt tibi, & conſiliarius ſit tibi unus ex mille. Et hic eſt

Eccl. 6

A Chriſtus de quo in Cantico: Dilectus meus candidus & rubicundus electus ex millibus. Et: Virum de mille unum reperi: Ab iſto igitur, qui ſolus eſt Magiſter noſter Chriſtus, qui ſolus eſt ſapientia; Prædicamus Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam; qui ſolus eſt verus conſiliarius, ſecundum illud; Vocabitur nomen ejus, admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis. Hoc conſilium & documentum eſt requirendum ſecundum illud; Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via qua ambulas.

Cant. 5 — *Eccl. 7* — *1 Cor. 1* — *Iſaiæ 9*

B Secundo, quantum ad reſponſionem qua oſtenditur quo tendendum, ſubditur; *Dixit autem Jeſus; Quid dicis bonum?* quod non dicit arguendo eum tamquam mendacem, ſed quia vocans eum bonum, intentionem figebat in humanitate. Unde Auguſtinus de Trinitate; Vocas me, ſecundum illud quod vides, Magiſtrum bonum, hujus formæ viſio non erit in bonum eis, qui male agunt, quaſi diceret, bonitas ad quam tendere debes non eſt in me, ſecundum quod homo, ſed ſecundum quod Deus ſum.

Et ideo addit; *Nemo bonus niſi ſolus Deus.* Quod non intelligitur de bonitate per participationem C quæ omnibus communicatur a Deo, ſecundum illud; Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona; ſed de bonitate per eſſentiam quæ facit beatos & bonos, ſecundum illud; Ego oſtendam omne bonum tibi. Hoc bonum quærendum eſt, ſicut finis omnis boni. Unde dicitur; Quid me interrogas de bono? Unus eſt bonus Deus, &c. id eſt, bonum finale in ſolo Deo eſt, qui eſt finis omnium, quia bonum & finis idem. Et propterea dicitur; Ego ſum Alpha, & Omega, principium & finis. Et; Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis; & ſciens ſperantes in ſe.

Geneſ. 1 — *Exod. 33* — *Matth. 19* — *Apoc. 1* — *Nahum. 1*

Ab hoc bono manat in nos bonitas per Spiritum ſanctum. Sapiens;

O quam

Sap. 12 O quam bonus, & ſuavis eſt Domine ſpiritus tuus in omnibus! Et: Pſal. 72 Quam bonus Iſrael Deus his qui recto ſunt corde. Hæc autem bonitas noſtra ad divinam bonitatem comparata non eſt bonitas. Unde Job: Job 4 Numquid homo Dei comparatione juſtificabitur, aut factore ſuo purior erit? Ibi Gloſſa: Humana juſtitia divinæ comparata, injuſtitia eſt. Job 25 Et ideo Job: Numquid juſtificari poteſt homo comparatus Deo? quaſi Eccl. 18 diceret non. Et: Deus ſolus juſtificabitur, & manet invictus rex in æternum. Chriſtus igitur reſponſurus quæſtioni utili ad ſalutem totius mundi tamquam Magiſter morum, & moralis totius Philoſophiæ, B incœpit a ſummo bono per eſſentiam, a quo & ſecundum quod, & ad quod ordinari debet omne bonum, alioquin deſinit eſſe bonum.

Tertio, quantum ad informationem, qua declaratur iter ſalutiferum, ſubdit: *Mandata noſti?* quod dicitur expreſſius in Matthæo: Si Matt. 19 vis ad vitam ingredi, ſerva mandata: explicat autem ea cum ſubinfert: *Non occides*, per iracundiam: 1 Joan. 3 Qui odit fratrem ſuum, homicida Mat. 5 eſt: & ideo dicitur: Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides. Ego autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus eſt judicio. C

Non mœchaberis, per laſciviam, Deut. 27 quia dicitur: Maledictus qui dormit Mat. 5 cum uxore proximi ſui. Et: Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, Eph. 4 quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.

Non furtum facies, per avaritiam: Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret operando manibus ſuis.

Prov. 19 *Non falſum teſtimonium dices*, per fraudulentiam. Teſtis falſus non erit impunitus, & qui mendacia loquitur, peribit.

Honora patrem tuum & matrem, A ſcilicet per beneficentiam. Qui honorat patrem ſuum, jucundabitur in filiis. Et qui honorat patrem ſuum, vita vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Eccl. 3 Unde Ambroſius; Primus gradus pietatis eſt iſte, nam hos auctores tibi eſſe voluit Deus: Honora obſequiis, ut abſtineas a contumeliis. Quia nec vultu quidem lædenda pietas eſt parentum. Ideo dicitur: Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi Dominis ſerviet his qui ſe genuerunt. Attende autem hoc loci quod Dominus enumerat hic præcepta ordinate & ſufficienter. Ordinate quidem, quia prius eſt declinare a malo quam facere bonum. Et ideo prius ponit negativa quam affirmativa. Sufficienter, quia mandata primæ tabulæ, non ſunt de agendis, ſed potius dirigunt in illud ſummum bonum deſiderandum. Duo vero ultima de concupiſcentia uxoris & rei alienæ reducuntur ad prohibitionem mœchiæ & furti. Unde in hoc ſufficienter docet declinare omnem deordinationem reſpectu proximi, & quantum ad iraſcibilem, & quantum ad concupiſcibilem, & quantum ad operativam, & quantum ad interpretativam. Et docet etiam perfectam beneficentiam per ultimum mandatum. Et ſic in his continentur duo præcepta legis naturalis, de quorum primo dicitur: Quod ab Tob. 4 alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. De ſecundo: Omnia quæcumque vultis ut faciant Mat. 7 vobis homines, ita & vos facite illis. In his etiam continetur ſufficienter mandatum de dilectione proximi, de qua dicitur: Qui diligit Rom. 13 proximum, legem implevit. Et quoniam hæc mandata non juſtificant per ſimplicem notitiam, ſed per experimentalem obſervantiam, ideo non quærebat Dominus de notitia ſimplici, cum dicebat: *Mandata noſti:* ſed de experimentali, quia dicitur: Non auditores legis juſti Rom. 2 ſunt apud Deum: ſed factorem legis,

Eccl. 3; Ambr. l. 1 in cap. 2 Lucæ; Eccl. 3

Digitized by Google

gis, & cetera. Et ideo ad hoc reſpondet iſte legiſperitus, ſicut intelligens, cum ſequitur: *Qui ait; Hæc omnia cuſtodivi a juventute mea.* Et hoc quidem ſecundum conſilium
Prov. 3 ſapientis: Fili mi, ne obliviſcaris legis meæ, præcepta mea cor tuum cuſtodiat: longitudinem enim dierum, & annos vitæ apponent tibi: quia dicitur: Qui cuſtodit præceptum, non experietur quidquam mali.
Eccl. 8

Quarto, quantum ad exhortationem qua ſuadetur paupertatis iter perfectum, ſubditur: *Quo audito: Jeſus ait ei; Adhuc unum tibi deeſt.*
Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 Gloſſa: Ad perfectionem. Eſt autem perfectum cui nihil deeſt. Unde dicitur: Sitis perfecti, & integri, in nullo deficientes. Et hoc fit perfecte implendo voluntatem divinam, non ſolum faciendo præcepta & vitando prohibita, verumetiam implendo conſilia, ſecundum illud:
Jac. 1
Rom. 12 Probetis, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta:
Sup. 6 Et: Perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter ejus, id eſt Chriſtus, qui nihil prorſus habet: propter quod adjungit: *Omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus.*
Gloſſa in hunc locum tom. 5 Gloſſa: Non partem, ſicut fecit Ananias, de quo dicitur quod fraudavit de pretio agri: Et hoc, quia re-
Act. 5 gnum cœlorum ut dicit Auguſtinus:
Aug. in Pſ. 102 tom. 8 Tantum valet, quantum habes. Ideo dicitur: Qui non renuntiat om-
Sup. 14 nibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et: Simile eſt re-
Mat. 13 gnum cælorum theſauro abſcondito in agro, &c. Et ne hoc grave videatur, adjungit: *Et habebis theſaurum in cælo.* Job: Dabit pro terra
Job 22 ſilicem, & pro ſilice torrentes aureos. Et ii ſunt in gloria æterna, ubi ſunt theſauri incorruptibiles.
Mat. 6 Theſaurizate vobis theſauros in cælo, ubi neque ærugo, nec tinea demolitur: & ubi fures non effodiunt, nec furantur. Et quia, ut dicit Gloſſa: Non ſufficit relinquere ſua, niſi ſequatur Dominum, imitando, ideo ſubdit: *Et veni, ſequere me*, per ſummam vitæ aſperita-
1 Pet. 2

tem, ſecundum illud; Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, &c. Per ſummam rerum mendicitatem. Nam diſcipulo volenti eum ſequi ex cupiditate, & dicenti: Magiſter, ſequar te quocumque jeris, Reſpondent: Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Per ſummam cordis humilitatem: Gloria magna eſt ſequi Dominum. Et: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. Et de his ſupra: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me. Sequi autem Chriſtum, eſt ſe perfecte illi configurare, ſecundum illud: Veſtigia ejus ſecutus eſt pes meus, viam ejus cuſtodivi, non declinavi ex ea, &c. Mat. 8 Eccl. 23 Joan. 8 Sup. 9 B Job 23

His ille auditis contriſtatus eſt, &c. Poſtquam oſtendit paupertatem commendabilem, ratione perfectionis ſui in merito: hic oſtendit eam commendabilem ratione imperfectionis in ſuo contrario: quod quidem eſt tenacitas divitiarum. Circa quod quatuor introducuntur ab Evangeliſta, ſc. humanæ tenacitatis indicium, periculum, obſtaculum, remedium, quod eſt divinæ gratiæ donum. Primo ergo quantum ad humanæ tenacitatis indicium, dicitur;

C *His ille auditis contriſtatus eſt, quia dives erat valde.* Quia enim abundabat divitiis, horruit penuriam paupertatis, & ideo de paupertatis laude & conſilio triſtis effectus fuit. Et hæc ſequela eſt cupiditatis, & judicium tenacitatis, cum quis triſtatur, ob horrorem paupertatis. Inſatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis, non ſatiabitur, donec conſumat areſaciens animam ſuam. Et non ſatiabitur pane indigens, & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam. Hæc autem triſtitia mala eſt, quia eſt triſtitia ſæculi, de qua dicitur; Sæculi triſtitia mortem operatur. Nam dicitur: A triſtitia feſtinat mors, & cooperit virtutem, & triſtitia cordis flectit cervicem. Qui ergo hanc triſtitiam Eccl. 14 Triſtitia ſæculi mala 2 Cor. 7 Eccl. 38

Digitized by Google

ſtitiam vult fugere, oportet eum odire cupiditatem divitiarum quæ pungunt ad modum ſpinarum, ſicut inſinuatur in Matthæo: Nam de divite dicitur: Sonitus terroris ſemper in auribus, & cum pax ſit, ille inſidias ſuſpicatur: His autem contrarii ſunt viri juſti & perfecti Chriſtiani ad quos dicitur: Rapinas bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes habere meliorem & manentem ſubſtantiam.

Mat. 13
Job 15
Heb. 10

Secundo, quantum ad humanæ tenacitatis periculum ſubditur: *Videns autem Jeſus illum triſtem factum*, propter affectum puſillanimitatis, contra quam dicitur: Noli eſſe puſillanimis in animo tuo. Exorare & facere eleemoſynam ne deſpicias, dixit: *Quam difficile qui pecunias habent in regnum Dei intrabunt*, propter vitium tenacitatis. Gloſſa: Qui pecunias habent, ideſt, cum amore poſſident, & in eis confidunt. Unde alibi dicitur expreſſius: Quam difficile eſt confidentes in pecuniis in regnum Dei introire? Et ratio hujus eſt, quia temporalia hic amplectuntur tamquam magna, contemnunt illa æterna. Unde Gloſſa: Qui divitiis multiplicandis incumbunt, alterius vitæ gaudia contemnunt, præterea qui hic temporalia diligunt, multis tentationum jaculis exponuntur. Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & deſideria multa & inutilia, & nociva, quæ mergunt homines, &c. Alia ratio eſt, quia qui his affectu conjunguntur, haud facile ſeparantur. Unde de talibus in Pſalmo: Quoniam humiliata eſt in pulvere anima noſtra, conglutinatus eſt in terra venter noſter. Unde & hæc plus mundi concupiſcentia quam ſubſtantia nocet. Et hæc fugiendarum divitiarum ratio præcipua eſt, quia aut vix aut numquam abſque amore valent poſſideri. Limoſa enim & glutinoſa eſt ſubſtantia mundi hujus, & cor humanum facile opibus frequenter adhæret. Et ideo Gloſſa: Difficulter divitiæ contemnuntur:

Eccl. 7
Mat. 10
Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5
1 Tim. 6
Pſal. 43
Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5

A omnium ergo tutiſſimum eſt divitias nec habere, nec amare. In quo dat intelligere quatuor hominis differentias, quas exponit Beda, & habentur in Gloſſa ſuper decimum Marci. Multi habent & non amant: multi non habent & amant: alii habent & amant: alii nec ſeſe habere, nec amare gaudent. Hi tutiſſimi ſunt, quia cum Apoſtolo dicere poſſunt: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.

Beda Gloſ. in Mar. c. 10 tom. 5
Gal. 6

Tertio, quantum ad ipſius tenacitatis obſtaculum ſubjungit: *Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire*, licet ſit contra naturam, *quam divitem intrare in regnum Dei*: quia hoc eſt contra divinam juſtitiam. B Hoc enim minus impoſſibile eſt, quod res magna pertranſeat per parvam acum, quam quod anima cupida & avara intret in cælum, ubi, eſt ſufficientia bonorum. Quia ſicut dicitur: Avarus non implebitur pecunia, & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: immo certe interitum ſempiternum. Quia pondus divitiarum trahit deorſum: Divitiæ conſervatæ in malum Domini ſui. Perimit enim in afflictione peſſima. Unde quantum diſtet cælum a terra, tantum diſtat cor avari, quod circa terrena converſum eſt, a regno Dei, quod eſt in cælo. Propter quod dicitur: Sicut exaltantur C cæli a terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ a viis veſtris, & cogitationes meæ a cogitationibus veſtris. Et attendendum quod recta eſt comparatio avari ad camelum, quia camelus ingentibus membris eſt animal, enorme, monſtruoſum, & gibboſum: ſic avarus per amorem copulatus ſuis poſſeſſionibus, eſt quaſi animal monſtruoſum. Aditus autem regni cæleſtis comparatur foramini acus, propter arctitudinem, & ſpiritualitatem. Unde Matthæus: Anguſta porta & arcta via eſt quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniunt eam. Unde major eſt impoſſibilitas ipſius avari ad adituum in regnum cælorum, quam cameli ad tranſigendum foramen acus. Propter quod Bernardus. Per anguſtam

Eccl. 5
Ibid.
Iſa. 55
Recte avarus camelo comparatur.
Matt. 7

Digitized by Google

guſtam contendamus ingredi portam A eam. Unde non eſt intelligendum,
neceſſe eſt. Quid tu camele gibbum, quid tu pecunioſe Judæ proditoris loculos tollis? Non ſic impie, non ſic ingredieris foramen acus hujus, ſarcinas non admittit. Sed excuſant ſe aliqui dicentes; Abraham, Iſaac, & Jacob, ceterique ſancti numquid non terrenas divitias habuiſſe leguntur? & ſufficit nobis, neque enim ſumus patribus meliores. Quid reſpondebimus novis imitatoribus ſanctorum veterum? imponant vitulos ſuper altare Domini, mactent arietes, hircos immolent, quia hoc etiam Abraham fecit. Sic autem ſacrificiis illis, ſic & divitiis, carnalibus adhuc populis, diſpenſatio Dei B timorem gerebat, ubi ſane cæleſtis promiſſio ſonuit, neceſſe eſt ſpiritualibus ſpiritualia comparari, & mutari ſacrificium ſpe mutata.

Quarto, quantum ad ipſius tenacitatis remedium per divinum adjutorium, ſubdit: *Et dixerunt qui audiebant: Et quis poteſt ſalvus fieri?* Quod dicunt quærentes remedium, & exhorrentes periculum. Cum enim pauciſſimi ſint, qui divitias perfecte contemnant, videtur ex hoc quod vix ullus poſſit adipiſci ſalutem perpetuam. Unde Auguſtinus; Cum plures ſint pauperes quam divites, non hoc dixiſſent Apoſtoli, niſi in numero divitum intellexiſſent cunctos, qui divitias adipiſci volunt; pauci autem ſunt qui non ſunt tales, quia ſicut dicitur; Omnes quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ ſunt Jeſu Chriſti. Omnes igitur in periculo damnationis eſſe videntur. Ideo Dominus oſtendit remedium per ſuæ gratiæ donum, cum ſubdit; *Ait illis: Quæ poſſibilia ſunt apud homines*, per virtutem virium ſuarum, *poſſibilia ſunt apud Deum*, ideſt, poſſibilia fiunt per ejus adjutorium; quod dicitur quia & ſi ſit difficile hic temporalia contemnere per vim naturæ, efficitur tamen facile per donum gratiæ, ſecundum illud; Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet

Auſt. ep. 89 ad Hilar. c. 2

Phil. 2

Cant 8

quod Dominus cupidum manentem introducat per potentiam in cœlum, ſed quod per gratiæ donum convertat ipſum de vitio ad virtutem. Unde Gloſſa dicit: Ab amore terrenorum ad charitatem convertit, æternorum, non quod ſuperbi & cupidi intrent. Et hoc eſt magnæ potentiæ quod tanta fiat mutatio, ut de cupido fiat charitativus, de terreno cœleſtis, de divite pauper, de ſuperbo humilis, de filio perditionis filius regni, ut poſſit dici illud; Hæc mutatio dexteræ excelſi. Quia ipſe eſt qui dare poteſt ſufficientiam cordis per gratiam, quæ non poteſt dari per pecuniam, vel per aliquam creaturarum, ſecundum illud; Potens eſt Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, &c. quia ſicut dicitur ſupra: Non erit apud Deum impoſſibile omne verbum.

Gloſſa inter. in hunc locum tom. 5

Pſal. 76

2 Cor. 9

Sap. 1

Ait autem Petrus. Poſtquam commendavit paupertatem per perfectum in merito, & per imperfectum in contrario, hic tertio commendabilem eam oſtendit propter conſummationem in præmio. Circa ejus deſcriptionem, proceditur hoc ordine. Introducitur enim hic perfectæ paupertatis altitudo, ut authentica per C Apoſtolicam obſervantiam, ut approbata per divinam ſententiam, ut locupletata per gratiam, & ut præmiata per gloriam. Primo igitur quantum ad paupertatis auctoritatem per Apoſtolicam obſervantiam dicitur.

Ait autem Petrus: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Hoc autem dicit Petrus tamquam princeps Apoſtolorum, ſuper quem eccleſiaſtica perfectio eſt ſuperædificata, ſecundum illud: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Dicit autem hoc non ad oſtentationem, ſed ad ſciendam remunerationis ſublimitatem. Unde Matthæus; Nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?

Mat. 16

Mat. 19

Digitized by Google

nobis? &c. Hoc etiam dicit Petrus, ut oſtendat paupertatis conſilium per Apoſtolos adimpletum. Unde Hieronymus; Grandis fiducia. Petrus piſcator erat: dives non fuerat, cibos manu & arte quærebat, & tamen confidenter loquitur dicens; dimiſimus omnia. Et cauſam hujus reddit Gregorius, dicens ſic: Tanta quippe a ſequentibus dimiſſa ſunt, quanta a non ſequentibus concupiſci potuerunt. Quoniam ergo omnia potuerunt concupiſci, ideo quando concupiſcentiam dimiſerunt, omnia dimiſerunt. Hoc etiam dicit Petrus, non jactanter ad oſtentationem, ſed ſapienter, ut alios invitet ad imitationem. Unde Bernard. ſuper hoc verbum; Ecce nos reliquimus omnia; Bene Petre, & non ad inſipientiam tibi, quia mundus tranſit, & concupiſcentia ejus, & relinquere magis expedit, quam relinqui. Et nota quod optime hic duo conjungit, reliquimus & te ſecuti ſumus. Quia Chriſtum currentem ſequi non poſſumus, niſi poſt eum curramus: & currere non poſſumus niſi exoneremus. Unde dicitur: Deponentes omne pondus & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen aſpicientes, &c. Et de hoc Bernardus: Bene, inquit, Petre, & non ad inſipientiam tibi, quia currentem non poteras ſequi oneratus, ſed nec inutilis commutatio eſt, pro eo quod ſuper omnia eſt, omnia reliquiſſe. Chriſtum etiam, quem ſequimur, non poſſumus conſequi niſi exoneremur, & fruſtra ſequimur niſi conſequamur, ſecundum illud: Sequar autem ſi quo modo comprehendam, in quo & comprehenſus ſum. Et de hoc Bernardus; Felices liquet eſſe qui exonerati ſunt & ſequuntur Dominum expediti, arctiſſimum foramen nos expectat, ſi quem ſequimur, conſequi volumus. Et ſic ſequebatur Paulus qui dicebat: Quæ retro ſunt obliviſcens, ad ea vero quæ ſunt priora extendens meipſum, ad deſtinatum proſequor bravium ſupernæ vocationis. Sic & alii Apoſtoli de quibus dicitur: Relictis retibus & patre, ſecuti ſunt Dominum, dicitur de Jacobo & Joanne. Et ideo Petro & Andrea, relictis retibus, ſecuti ſunt eum. Similiter de beato Matthæo dicitur quod relictis omnibus ſurgens ſecutus eſt Dominum.

Hier. lib. 3 in Mat. c. 19 t. 6 — *Ber. in Declamat. in prin. t. 2* — *Heb. 12* — *Bern. in Declam. in princ. t. 2* — *Phil. 3* — *Bern. in Declam. in princ. t. 2* — *Phil. 3* — *Mat. 4* — *Mar. 1* — *Sup. 9*

Secundo, quantum ad paupertatis approbationem per divinam ſententiam, ſubditur: *Qui dixit eis; Nemo reliquit domum*, quo ad hereditatis fundamentum: Reliqui domum meam, dimiſi hereditatem meam: dedi dilectam animam meam, & cet. *Aut parentes*, ſcilicet quo ad hereditatis principium: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam & obliviſcere populum & domum patris tui, *Aut fratres*, quo ad hæreditatis conſortium. Fratres ſcil. carnales, de quibus Job: Fratres mei prætereunt me, ſicut torrens raptim tranſit in convallibus, *aut uxorem*, quo ad hereditatis dominium, quia uxor & vir ſunt unum corpus, ideo dicitur: Viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Poſſunt tamen dimitti propter amorem Chriſti, ut non ducantur, vel ſi ductæ ſunt ex earum conſenſu, vel propter fornicationis peccatum. Nam dicitur: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. De hoc Apoſtolus: Dico autem non nuptis & viduis, bonum eſt illis, ſi ſic permanſerint ſicut & ego. Subditur; His autem qui matrimonio juncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus uxorem a viro non diſcedere, &c. Quod ergo dicitur de dimiſſione uxoris, intelligitur ſecundum modum prædictum, *aut filios*, quo ad hereditatis ſucceſſionem: Qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus, *aut agros*, quo ad hereditatis dilationem. De quo Iſaias: Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis uſque ad terminum loci: *Propter regnum Dei*, hoc eſt ſecundum rectam in-

Hier. 12 — *Pſal. 44* — *Job. 6* — *Eph. 5* — *Mat. 19* — *1 Cor. 7* — *Mat. 10* — *Iſa. 5*

Mat. 6 intentionem, qua quærendum eſt regnum Dei, & juſtitia ejus. Hanc autem derelictionem Dominus acceptat, in qua derelinquitur ſimul cupiditas, & carnalitas. Ideo dicitur Gen. 12 Abrahæ: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtravero tibi. Non enim ſufficit, quod relinquatur poſſeſſio, niſi etiam relinquatur & affectus carnalis, Deut. 33 propter quod dicitur: Qui dixerunt patri ſuo, & matri ſuæ: neſcio vos: & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſervaverunt, judicia tua, o Jacob, & legem tuam, o Iſrael.

Tertio, quantum ad paupertatis locupletationem per gratiam, adiicitur. *Et non recipiat multo plura in hoc tempore:* quod non eſt intelligendum de temporalibus, ut multo plures uxores habeat, vel filios vel fratres carnales, ſed intelligitur de ſpiritualibus chariſmatibus gratiarum, quibus paupertas incomparabiliter locupletatur ſine aliena jactura. Et hoc per donum charitatis, quæ facit omnia communia: ſecundum illud: 1 Cor. 3 Omnia veſtra ſunt ſive præſentia, ſive futura. Per donum etiam abundantiſſimæ ſimplicitatis. Unde di- 2 Cor. 8 citur: Altiſſima paupertas eorum abundavit in divitias ſimplicitatis. 2 Cor. 6 Et: Sicut egentes, multos autem, &c. In hujus figuram dicitur: Sicut Gen. 26 Iſaac in terra illa, & invenit in ipſo anno centuplum, benedixitque ei Dominus, & locupletatus eſt. Unde dicitur: Centuplum accipiet, Mat. 19 &c. Super quem locum dicit Hieron. Hier. li. 3 in cap. 17 Matt. t. 6 Qui carnalia pro Domino dimiſerit, ſpiritualia accipiet, quæ comparatione & merito ſui ita erunt, quaſi parvo numero centenarius comparatur. Unde ne intelligatur de tem- Mar. 10 porali locupletatione dicitur. Nemo eſt qui reliquerit, & cetera, qui non accipiat centies tantum in tempore Bern. in 1 ecl. multo ante finem t. 2 hoc cum perſecutionibus. Super quo loco dicit Bernardus: Signanter additur, cum perſecutionibus, forte A enim quis cum audiret hic promitti centuplum, conjectaret hoc & de temporalibus exhiberi, ſed præcidit hunc intellectum, nomen additum perſecutionis. Quid enim eſt terrenæ conſolationis quod non facile perſecutio tollat? Quid terrenum inter perſecutiones ſancti martyres acceperunt? Interim tamen undecumque ſunt accepturi, dummodo ſit centuplum, dum valeat centupliciter placeat, conſoletur, delectet, & ametur, quid inſaniæ eſt quod cunctantur homines relinquere ſimpla pro centuplis.

Quarto, quantum ad paupertatis remunerationem per gloriam, ſub- B jungitur. *Et in ſæculo futuro vitam æternam*. Recto autem nomine gloria, vita æterna dicitur. Quia ſicut ſeparatio a fonte vitæ mors eſt, & damnatio æterna, ſic conjunctio cum illo eſt vita æterna. Propter quod in Pſalmo ſignanter dicitur: Tor- Pſal. 35 rente voluptatis tuæ potabis eos; Quoniam apud te eſt fons vitæ. Et recte additur æternitas vitæ, quia æternitas nihil aliud eſt quam incommutabilis vitæ poſſeſſio, tota ſimul & perfecta poſſeſſio. Et tale eſt quod excedit temporalia in infinitum. Ita ut vere dicatur: Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis Rom. 8 ad futuram gloriam, quæ revelabi- C tur in nobis. Quia dicitur: Id quod in præſenti eſt momentaneum & 2 Cor. 4 leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis: hoc pondus immenſum gloriæ pro levi pondere rerum mercari poſſumus, quia præmium ſuperexcellit meritum per omnem modum. Menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Et ideo dicitur: Non impe- Sap. 6 diaris orare ſemper, nec veteris uſque ad mortem juſtificari: quoniam Eccl. 18 merces Dei manet in æternum.

Aſſumpſit autem Jeſus duodecim, &c. Poſtquam paupertatem oſtendit commendabilem & appetibilem, per perfectionem meriti ſui, & per im-

imperfectionem contrarii, & conſummationem præmii cumulati: hic quarto oſtendit eam approbabilem & eligibilem ratione exempli perfectiſſimi, videlicet Chriſti crucifixi. Et quoniam exemplum illud poſſet videri aliquibus contemptibile ratione infirmitatis, ideo in hac parte præmittitur hic exemplum dignationis Chriſti. Secundo ad illius confirmationem adjungitur miraculum virtutis, in illuminatione pauperis cæci, ibi: *Factum eſt autem cum appropinquaret Hiericho*. Circa exemplum dignationis quod conſiſtit in ſuſtinentia crucis perfecte deſcribendum, quatuor introducuntur, ſcilicet benignitas magiſtri, profunditas myſterii, acerbitas ſupplicii, & cæcitas cordis humani reſpectu talis exempli. Primo igitur quantum ad benignitatem Magiſtri præmittit.

Aſſumpſit autem Jeſus duodecim, hoc eſt familiariter ad ſe ſumpſit, & hoc fuit miræ dignationis & benignitatis: Expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis. Aſſumpſit autem ut eos conſolaretur docendo, & conſolando doceret. Unde ſubditur: *Et ait illis: Ecce aſcendimus Hieroſolymam*, tamquam ad locum ſcilicet paſſionis. Gloſſa: Prævidens ex paſſione ſua diſcipulos perturbandos, prædicit & paſſionis pœnam & gloriam reſurrectionis, ut cum morientem cernerent, reſurrecturum non dubitarent. Prædicit autem hanc futuram in Hieruſalem. Nam ſicut ſupra dictum eſt: Non capit Prophetam perire extra Hieruſalem. Ratio autem hujus eſt, quia Hieroſolyma erat locus, in quo erat ſedes regni, ſacerdotii, magiſterii, & judicii; & ideo ibi debebat pati ille qui eſt rex, ſacerdos, magiſter, & judex, ut ſic ex Hieruſalem exiret & inciperet Chriſti regnum, ſecundum illud: Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, &c. Exiret ſalus & remedium: Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur, ut ſplendor, juſtus ejus. Exiret etiam lex & judicium: Venite, & aſcendamus ad montem Domini. Et poſt: Quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Ideo in Hieroſolymam aſcendit Chriſtus, ut in cruce patiens, regnum virtutis, ſacerdotium ſanctitatis, & legem judicii & veritatis gentibus daret. Propter quod & ipſa Hieruſalem typum gerit Eccleſiæ, animæ ſanctæ, & Hieruſalem ſupernæ. Unde Iſaias; Omnis qui relictus fuerit in Sion, & reſiduus in Hieruſalem, ſanctus vocabitur omnis qui ſcriptus eſt in vita in Hieruſalem, &c.

Deut. 32. | Gloſſa in hunc locum tom. 5 | Sup. 13 | Pſal. 109 | Iſa. 62 | Iſa. 2 | Iſa. 4

Secundo, quantum ad profunditatem myſterii ſubditur: *Et conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis*. In quo apparet mira profunditas myſterii paſſionis Dominicæ, pro eo quod in ipſo eſt conſummatio totius revelationis prophetiæ. Omnes enim Prophetæ principalem aſpectum habuerunt ad præſentiam Chriſti, ſecundum triplicem dignitatem, ſcilicet regni, magiſterii, & ſacerdotii. Et ſecundum triplicem perfectionem, virtutis ſc. veritatis, & bonitatis, ſecundum quod dicitur de Chriſto: Dominus judex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter, Dominus ſalvabit nos. Secundum quod Rex, regit nos per præcepta & judicia. Secundum quod Magiſter, erudit nos per myſteria & exempla. Secundum quod Sacerdos, ſanctificat nos per ſacrificia & ſacramenta. Quoniam ergo in cruce ſunt hæc ſex conſummata ideo dicuntur: *Conſummata omnia quæ dicta ſunt per Prophetas*. Conſummata namque ſunt præcepta propter nimiam charitatẽ, quia finis præcepti, eſt charitas, de qua in Pſal. Omnis conſummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Conſummata ſunt judicia propter nimiam ſeveritatem quam habuit ad ſe. Conſummatio abbreviata inundabit juſtitiam: Et iterum: Con-

Iſa. 33 | 1 Tim. 1 | Pſal. 118

Iſaia 28 Conſummationem, & abbreviationem audivi a Domino, &c. Conſummata myſteria; Apoc. 10 In diebus vocis ſeptimi Angeli conſummabitur myſterium Dei, ſicut Evangelizavit per ſervos ſuos Prophetas. Conſummata exempla: Hebr. 2 Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat auctorem ſalutis eorum, per paſſionem conſummari, &c. Conſummata ſunt ſacrificia. Hebr. 10 Unde dicitur; Una in oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos. Et: 2 Macb. 1 Orationem faciebant omnes ſacerdotes, dum conſummaretur ſacrificium, &c. Conſummata ſunt ſacramenta: Hebr. 8 Conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Juda teſtamentum novum, & hoc teſtamentum conſummatum eſt in ſanguine Chriſti. Hebr. 9 Hic ille ſanguis teſtamenti, quod manducavit, &c. Et ex hoc impletum eſt teſtamentum vetus, & omnia conſummata. Et ideo in hujus figuram dicitur ſupra: Supra 13 Ecce ſanitates perficio hodie, & cras & tertia die conſummor. Et ideo Joannes ait: Joan. 19 Sciens Jeſus quia omnia conſummata ſunt, &c. dicit, Sitio: Subditur. Cum ergo accepiſſet Jeſus acetum dixit: Conſummatum eſt: Et inclinato capite tradidit ſpiritum. Et ſic verificatum eſt illud: Eccli. 34 Sine mendacio conſummabitur verbum legis, & ſapientia in ore fidelis complanabitur.

Tertio quantum ad acerbitatem ſupplicii, ſubdit: *Tradetur enim gentibus*, ut extraneus, ſecundum quod prædicitur a David in Pſalmo: Pſalm. 87 Traditus ſum, & non egrediebar. Hujus figura præceſſit in Joſeph, de quo dicitur quod fratres ejus vendiderunt eum Iſmaelitis. Geneſ. 37 *Et illudetur*, ut ſtultus: Cujus figura præceſſit in Job, Job 30 de quo dicitur: Nunc derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus &c. Et: Marc. 15 Induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes ſpineam coronam: Et cœperunt ſalutare eum: Ave rex Judæorum:

A Et percutiebant caput ejus, arundine. *Et flagellabitur*, ut infirmus. Unde in Pſalmo: Et fui flagellatus Pſalm. 72 tota die: Et: Corpus meum dedi Iſaia 50 percutientibus, & genas meas vellentibus. Unde Joannes; Apprehen- Joan. 19 dit Pilatus, & flagellavit eum. *Et conſpuetur*, ut immundus: Faciem Iſaia 50 meam non averti ab increpantibus & conſpuentibus in me. Et Job; Job 30 Longe fugiunt a me, & in faciem meam conſpuere non verentur: Ex- Matt. 26 puerunt in faciem ejus: & colaphis eum ceciderunt. *Et poſtquam flagellaverint, occident eum*, quaſi eſſet iniquus. Unde dicitur: Poſt ſexa- Dan. 9 gintaduas hebdomadas occidetur Chriſtus, & non erit ejus populus, qui eum B negaturus eſt. Et: Sicut ovis ad occi- Iſaia 53 ſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet. Et; Poſtquam illuſerunt ei, induerunt Matt. 27 eum veſtimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent. Et cum eo crucifigunt duos latrones, &c. Et Marc. 15 impleta eſt ſcriptura quæ dicit; Et cum iniquis reputatus eſt. *Et tertia die reſurget*, ut verus Deus quod dicitur ne ex paſſione terrerentur. Hujus reſurrectionis in figura in Jona præceſſit. Unde dicitur; Sicut Matt. 12 fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ. Unde Oſæas; Vivificabit nos poſt duos Oſea 6 C dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Et de hoc Joannes: Solvite tem- Joan. 2 plum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Hoc autem dicebat de templo corporis ſui. In iis autem ſex quæ facta ſunt in noſtra redemptione, ſcilicet traditione, illuſione, flagellatione, conſputatione, occiſione, & reſurrectione recte clauditur univerſitas operum reparationis. Ut ſicut in ſex diebus totus mundus fuit perfectus, ſic etiam in iis ſex opus reparationis conſiſtit, & tandem ſequitur Spiritus ſancti datio: Sicut in die ſeptima, in cujus myſterium dicitur; Complevit Geneſ. 2 Deus die ſeptimo omne opus ſuum. Subdit: Et benedixit diei ſeptimo, & ſan-

Digitized by Google

Joan. 7 & ſanctificavit illum. In quo intelligitur datio gratiæ ſeptiformis. Nondum erat ſpiritus datus, quia Jeſus nondum erat glorificatus.

Quarto, quantum ad cæcitatem cordis humani, ſubjungit: *Et ipſi nihil horum intellexerunt*, quia hanc veritatem non advertebant. Pſal. 81 Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Et in hoc gerunt figuram ignorantium prælatorum, qui ignorant documenta ſcripturarum, Job 36 ſecundum illud; Ipſi paſtores ignoraverunt intelligentiam; *Et erat verbum iſtud abſconditum ab eis*, quia hanc veritatem non perquirebant tamquam animales, & ſenſibiles. Job 28 Unde Sapientia venit? & quis eſt locus intelligentiæ? Abſcondita eſt ab oculis omnium viventium. Et in hoc gerebant Apoſtoli figuram Judæorum, quibus divina ſecreta velantur; 2 Cor. 3 Cum legitur Moyſes, poſitum eſt velamen ſuper cor eorum. Quia nondum velum erat ſciſſum Matt. 27 per paſſionem, ſecundum illud; Velum templi ſciſſum eſt. *Et non intelligebant quæ dicebantur*, & hoc, quia hanc veritatem non diligebant. Cum enim Chriſtum carnaliter diligerent, diſplicebat eis quod Chriſtus debebat pro nobis mori. Sicut & Matt. 16 Petrus dicebat; Abſit a te Domine, Beda Gloſ. in hunc locum to. 5 non erit tibi hoc. Unde Gloſſa Bedæ; Diſcipuli ſermonem Dominicæ Paſſionis toties replicatum; ideo intelligere non valent, quia quem maxime vivere deſiderant, ejus mortem audire non poſſunt; & quem non ſolum hominem innocentem, ſed & verum Deum eſſe ſciunt, mori poſſe non putant. Et quoties dicit aliquid de ſua paſſione, hoc allegorice dictum putant. Ex quo apparet cæcitas cordis humani, quæ myſteria redemptionis ſui non intelligit, niſi Deus tamquam cæco lumen oſtendat ſuæ lucis, & reddat contuitum veritatis. Ideo recte ſequitur miraculum de illuminatione cæci, in quo intelligitur illuminatio generis humani, quia genus humanum per ſe ignorat redemptionis opus, & quantum ad factum, & quantum ad rationem, & quantum ad myſterium. Nos autem prædicamus Chriſtum 1 Cor. 1 crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam; neceſſe eſt ergo quod Chriſtus ſenſum nobis aperiat ad intelligendum.

Factum eſt autem cum appropinquaret, &c. Poſtquam propoſuit exemplum imitabile in paſſione crucifixi, hic exponit factum admirabile in illuminatione pauperis cæci, in quo ſimul manifeſtatur Chriſti poteſtas, & benignitas, & etiam acceptatur mendicantis paupertas. Ad hujus autem miraculi inſinuationem explanandam, quatuor introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet opportunitas mendicantis, importunitas ſupplicantis, liberalitas medentis, & integritas ſanitatis. Primo igitur quantum ad opportunitatem, ſeu neceſſitatem mendicantis, ſubdit;

Factum eſt autem cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Vere hic mendicus erat, qui ſimul indigebat pane & luce, quæ omnibus communiter ſe offert. Et deſignat hic cæcus genus humanum, quod cæcum erat per carentiam lucis ſapientiæ & mendicans per defectum gratiæ & juſtitiæ, unde ſibi poteſt dici illud; Neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & Apoc. 3 pauper, & cæcus, & nudus. Et de Matth. 15 Phariſæis dicitur. Sinite illos; cæci ſunt, & duces cæcorum. Excæcatum eſt autem genus humanum per cupiditatem temporalium. Supercecidit ignis, & non viderunt Solem. Pſalm. 57 Unde hujus notabilis figura præceſſit in Tobia, ubi ſic dicitur quod Tob. 2 fieret cæcus de ſtercoribus hirundinum. Et hoc conſonat, quia cæcus ille erat juxta Jericho. Jericho enim interpretatur Luna, & deſignat mutabilitatem rerum temporalium, ex quarum amore homo excæcatur & ſtultus efficitur. Jericho quid. Homo Eccli. 27 ſanctus in ſapientia manet, ſicut Sol; nam ſtultus ſicut Luna mutatur. Et hic cæcus non eſt in via: ſed ſecus viam, ſecundum illud, Erra.

Sap. 5 Erravimus a via veritatis, & juſtitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis. Sed tunc cæcus ſedet ſecus viam, quando ad lumen veritatis appropinquat ex conſideratione ſuæ inopiæ, & variabilitatis. Unde Gloſſa: Jericho interpretatur Luna, per quam defectus mortalitatis intelligitur. Dum ergo verbum Dei infirmitatem noſtræ carnis ſuſcipit, homo ad cognoſcenda divina redit. Gloſſa in hunc locum tom. 5

Secundo, quantum ad importunitatem poſtulantis, ſubditur: *Et cum audiret turbam prætereuntem*. In quo explicatur importunitas cæci orantis, & dantis nobis exemplum orandi, quærit enim, petit, & pulſat ſecundum illud: Petite, & accipietis: quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis. Quærit ergo ſolicite ex auditu turbæ, propter quod dicit: *Interrogabat quid hoc eſſet*, ſcilicet a turba prætereunte. Turba iſta tranſiens, eſt decurſus creaturarum, quæ interrogatæ aliquo modo manuducunt nos ad Salvatorem. Propter quod Job ait: Interroga jumenta, & docebunt te, & volatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & reſpondebit tibi, & narrabunt piſces maris. Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit? In cujus manu anima omnis, & viventis ſpiritus univerſæ carnis. Ideo hæc omnia ducunt ad ſuum factorem, & reparatorem. Propter quod additur: *Dixerunt autem ei quod Jeſus Nazarenus tranſiret*. Omnes hæ creaturæ, ſecundum quod loquuntur nobis per librum creaturæ, reſpondent nobis de verbo incarnato. Benedicite omnia opera Domini Domino. Et: A magnitudine enim ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poterit Creator horum videri. Quia: Inviſibilia Dei a creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Secundum autem quod loquuntur nobis per verbum, reſpondent nobis de verbo incarnato. Unde Joannes: Scrutamini ſcripturas: quia vos putatis in ipſis vitam æternam (Mat. 7; Job 12; Dan. 3; Sap. 14; Rom. 1; Joan. 5)

A habere. Et illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Quia finis legis, Chriſtus ad juſtitiam. Unde in Cantico Deuteronomii. Interroga patrem tuum, & nuntiabit tibi, &c. Petit etiam devote, & ideo ſequitur: *Et clamavit dicens: Jeſu fili David miſerere mei*. In hoc quod clamavit, oſtendit ſe habere exceſſum deſiderii. Propter quod dicitur: Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. In hoc autem quod dixit, *Jeſu*, oſtendit ſe habere fiduciam ſpei: Speravit in Domino, eripiat eum: ſalvum faciat eum. Spe enim vocat Jeſum, ideſt Salvatorem. Quia ſpe ſalvi facti ſumus, in hoc quod dicit: B *Fili David*, oſtendit ſe habere intelligentiam fidei, qua credimus Chriſtum ex ſemine David natum, ſecundum illud: Qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Unde dicitur quod clamabant: Oſanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini. Et quoniam orationi noſtræ præſtant obſtaculum rerum imaginationes, quæ deberent nos in Deum ducere, ideo ſubdit: *Et qui præibat, increpabant eum, ut taceret*. Unde Gloſſa: Qui Jeſum venientem præeunt, ſignificat tumultus carnalium deſideriorum, qui diſſipant cogitationes hominis, C & perturbant vocem orationis, ne Jeſus ad illuminandum venire poſſit cor hominis. Unde hujuſmodi imaginationes retrahentes nos ab oratione per ſtrepitum ſuum, nihil aliud ſunt quam quoddam obſtaculum inter nos, & Chriſtum, ſecundum illud: Oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio. Et ideo opus eſt importuna pulſatione. Propter quod cæcus pulſat continue, cum ſubjungitur: *Ipſe vero multo magis clamabat: Fili David miſerere mei*. Domine Deus ſalutis meæ, in die clamavi, & nocte coram te. Et hæc virtus orationis, quæ ex vera fide procedit. Unde Chryſoſtomus: Talis eſt natura fidei, quanto magis vexatur, tanto magis accenditur, propter quod ſervi (Rom. 10; Deut. 32; Rom. 8; Pſalm. 21; Rom. 8; Rom. 1; Matt. 21; Gloſ. in hunc locum tom. 5; Thren. 3; Pſalm. 87)

Dei in perſecutionibus non minuuntur. Unde Gloſſa dicit quod credens, ſentiens ſe gravari fantaſmate priorum vitiorum, & vocem orationis ſuæ impediri, ne pro ſe exorare poſſit, ardentius clamat. ¶ Tertio quantum ad liberalitatem medentis, ſubjungitur: *Stans autem Jeſus, juſſit illum adduci ad ſe*. Dicitur autem Jeſus ſtare, quia ipſe in ſe immutabilis eſt. Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Unde Gloſſa: Jeſus tranſiens, cæcum audit, ſtans illuminat, quia per humilitatem ſuam noſtræ cæcitatis vocibus compatitur, ſed per divinitatis ſuæ potentiam lumen nobis gratiæ ſuæ infundit. Et licet per orationem videamur eum trahere ad nos, ipſe magis trahit nos ad ſe, ſicut navis ad petram, ſicut dicit Dionyſius. Ideo ſponſa dicit: Trahe me poſt te. Unde ad ipſum trahimur, quando mente ad ipſum excitamur,&ſupra nos excedimus. In cujus figura dicitur de hoc cæco, qui, projecto veſtimento, &c. Et arcana verba audivimus ſecundum illud Prophetæ in Pſalmo: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus; & ideo additur: *Et cum appropinquaſſet, interrogavit illum, dicens; Quid tibi vis faciam?* In quo apparet liberalitas dantis, quia offert ſe beneplacito poſtulantis. Unde Gloſſa: Non ex ignorantia Dominus quærit, ſed ideo ut rogetur, ut mentem ad orationem excitet, ſecundum illud: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et quoniam qui in Jeſu nomine petit, petit ſalutaria, ideo ſubdit: *At ille dixit; Domine ut videam.* Gloſſa: Non petit cæcus aurum, vel aliquod temporale, ſed tantum lumen. Imitemur ergo eum, quem corpore & mente audimus ſanatum. Unde dicitur: Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, & dabitur ei. Exemplum hujus habetur in Salomone, de quo dicitur, quod apparuit Dominus Salomoni, & dixit: Poſtula, quid vis, ut dem tibi, ſubditur: Dabis ergo ſervo tuo cor docile, &c. Placuit ſermo coram Domino quod Salomon poſtulaſſet hujuſcemodi rem.

Gloſſa in hunc locum tom. 5 — *Pſal. 101* — *Gloſſ. ibid.* — *Cant. 1* — *Marc. 10* — *Gloſſ ibid.* — *Joan 16* — *Gloſſ. ibid.* — *Jac. 1* — *3 Reg. 3*

A Et dixit Dominus, Salomoni, ſubditur: Quia te poſtulaſti ſapientiam, ecce dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, in tantum ut nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.

Quarto, quantum ad integritatem ſanitatis, ſubdit: *Et Jeſus dixit illi; Reſpice, fides tua te ſalvum fecit*, per infuſionem divinæ gratiæ. Per reſpectum namque fidei cor noſtrum erigitur ad juſtitiam: Juſtificati per fidem, pacem habeamus ad Deum. Et hæc eſt prima virtus, de qua habetur: Credere oportet accedentem. Nam ipſa eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, &c. *Et confeſtim vidit*, per circumſpectionem

B prudentiæ: Videte fratres quo modo caute ambuletis. Et: Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. *Et ſequebatur illum magnificans Deum*, per ſubjectionem obedientiæ. Gloſſa: Videte, & ſequitur, qui bonum quod intelligit operatur, & Jeſum prætereuntem imitatur. Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. *Et omnis plebs ut vidit, dedit lauden Deo*, per manifeſtationem divinæ gloriæ, hoc enim eſt opus, in quo ſumme manifeſtatur potentia, ſapientia, & miſericordia, quando ſcilicet de peccatore fit juſtus, de ſtulto ſapiens, de errante fidelis, & de impio

C virtuoſus. Et ideo de hoc maxime laudandus Deus. Eram ignotus facie, dicit Paulus, Eccleſiis Judææ, quæ erant in Chriſto: tantum autem auditum habebant. Quoniam qui perſequebatur nos aliquando, nunc Evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat, & in me clarificabant Deum. Et hoc debemus facere, ſecundum illud: Glorificantes Dominum, quantumcumque potueritis, ſupervalebit adhuc, & mirabilis magnificentia ejus. Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum poteſtis, major enim eſt omni laude.

Rom. 5 — *Epheſ. 5* — *Prov. 4* — *Gloſſa in hunc locum tom. 5* — *Joan 8* — *Galat. 1* — *Eccl. 43*

CAPUT XIX.

ET *ingreſſus perambulabat Jericho, &c.*) Supra confutavit cupiditatem

tem per approbationem paupertatis: hic ſecundo confutat tenacitatem per approbationem liberalitatis. Et quoniam diſperſio & communicatio temporalium, eſt via ad multiplicationem ſpiritualium: ideo in hac parte primo approbat libertatem diſtrahentem temporalia: Secundo vero ſedulitatem multiplicandi ſpiritualia. *Hæc illis audientibus adiiciens, &c.* Primum facit per exemplum expreſſum: ſecundum vero per parabolicum. Introducitur ergo exemplum per quod commendatur liberalitas, per quam Zachæus de impio factus eſt juſtus. Et cum eſſet camelus tranſiit per foramen acus. Et foramen dedit divitibus intrandi in cælum. In hoc igitur exemplo introducuntur tria commendabilia in Zachæo, per quæ exemplar eſt imitandum, & ſignum etiam vocationis gentium. Propter quod & Euangelium iſtud legitur in dedicatione Eccleſiarum. Et hæc fuit ipſius Zachæi ſtudioſitas ad Chriſtum ſuſcipiendum hoſpitio, ibi: *Et cum veniſſet ad locum.* Ipſius Zachæi liberalitas ad diſtributionem ſuorum, ibi: *Stans autem Zachæus, &c.* Studioſitas Zachæi commendatur ex tribus, ſcilicet ex parte attractivi, retardativi, & expeditivi: Vera enim ſtudioſitas eſt, in qua animus trahitur ad Chriſtum, & ſi occurrant impedimenta, tamen non frangitur deſiderium, ſed plus acceleratur. Primo ergo quantum ad attractivum, quod quidem erat in præſentia Jeſu Chriſti, dicit. *Et ingreſſus perambulabat Jericho*, ideſt ambulabat per Jericho. Jericho enim civitas erat, quam tranſito Jordane ſubverterunt Judæi, ſecundum quod dicitur in Joſue, ſed reædificata fuit ſub Achab rege Iſrael: In diebus Achab ædificavit Hiel de Bethel, Jericho in Abiram primitivo ſuo fundavit eam, & in Segub noviſſimo ſuo poſuit portas ejus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Joſue filii Nun. Hanc Dominus ſua illuſtravit præſentia, qua peccatoribus condeſcendebat, & peccatores ad ſe attrahebat. Pietas enim attrahit miſeros, ſicut adamas ferrum.

Diviſio.

Joſue 6

3 Reg. 16

A Ideo ſubditur attractio peccatoris, propter quod ſequitur: *Et ecce vir nomine Zachæus.* Cujus nomen erat notum & vulgatum, non propter famam virtutis, ſed propter infamiam rapacitatis. Unde ſubdit: *Et hic erat princeps publicanorum*, qui ſcilicet lucra ſæculi ſectabatur per fas & nefas. Hunc autem principatum non habebat propter juſtitiam, ſed propter pecuniam, ideo addit: *Et ipſe dives.* Et ita gibboſus ſicut camelus & ineptus ad regnum: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, &c. Et tamen divina virtute fuit introductus, quia amore ipſius Chriſti fuit attractus. Unde & ſubditur: *Et quærebat videre Jeſum quis eſſet*; quod

Supra 18

B non faceret ita ſtudioſe, niſi amaret, nec amaret vel crederet, niſi gratia ejus præventus eſſet, quia dicitur: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum: Hunc traxit Jeſus, ut eſſet in exemplum aliis. Unde ipſe jam implebat conſilium ſapientis, ſecundum illud: Accipite diſciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligite. Qui ſic quærit Jeſum, invenit ſecundum illud: In ſimplicitate cordis quærite illum, quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum, &c. Secundo quantum ad retardativum, quod fuit frequentia populi, ſubdit: *& non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat.* Hæc

Joan. 6

Prov. 8

Sap. 1

C turba eum impediebat, quæ ſemper impedire conſuevit venientem ad Chriſtum. Hæc namque turba impediebat illuminationem cæci: Cum audiret turbam prætereuntem, &c. & increpabant eum, ut taceret. Curationem paralytici: Venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur. Et cum non poſſent offerre eum illi præ turba, &c. Liberationem ſurdi & muti: Apprehendens eum de turba ſeorſum, miſit digitos in auriculas ejus, & expuens, tetigit linguam ejus. Curationem mortui: Et cum ejecta eſſet turba, intravit & tenuit manum ejus. Impedit etiam approximationem Zachæi, ſicut dicitur hic, quia *non poterat præ turba.* Turba enim prona ad malum, a Jeſu revocat potius quam ad Jeſum per-

Supra 18

Marc. 2

Marc. 7

Matt. 9

Eccli. 18 perducat. Propter quod dicitur: Ne obleɛteris in turbis, nec immodicis: aſſidua enim eſt commiſſio illorum. Exod. 23 Ideo dicitur. Non ſequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ ut a vero devies. Matt. 14 Ideo dicitur: Dimiſſa turba, aſcendit Jeſus in montem ſolus orare.

Tertio quantum ad expeditivum, quod quidem erat eminentia arboris Sycomori, ſubjungit: *Et præcurrens aſcendit in arborem Sycomorum, ut videret eum quia inde erat tranſiturus.* In quo apparet ejus ſtudioſitas, & in præcurrendo, & in aſcendendo in altum, ut quod ſibi deerat, ſuppleret per adjutorium alienum. Bede Gloſ. in hunc locum to. 5 Unde Gloſſa: Qui mira devotione fidei ad videndum Salvatorem quod natura minus habuerat, aſcenſu ſupplet arboris, atque ideo juſte, quamvis ipſe rogare non audeat, benedictionem Dominicæ ſuſceptionis, quam deſiderabat, accipit.

Sed hic attendendum quod Evangeliſta ſic diligenter nomen civitatis & nomen arboris propter myſterium magis exprimit, quam propter exigentiam narrationis. Propter quod intelligendum quod iſte publicanus recte deſignat populum gentilem. Jericho Jericho, quæ Luna interpretatur ſicut ſupra tactum eſt, deſignat mundum propter ſui defectum, & mutabilitatem. 1 Joan. 2 Quia: Mundus tranſit & concupiſcentia ejus. Hanc civitatem deſtruxit Joſue, Joſue 6 nec aliquis ſalvatus eſt in ea, niſi Raab meretrix, quæ credidit nuntiis, & ipſos recipit: quia veniens Jeſus, hanc mundanam converſationem in carne apparendo damnavit. Nec aliquis poteſt ſalvari, Joan. 1 niſi qui credit: In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit. Et poſt: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt, &c. Unde dicitur, Heb. 11 Fide muri Jericho corruerunt. Fide, Raab meretrix non periit. Unde illa Raab Eccleſiam ſignat gentilium ad Chriſtum converſam. Et hoc ipſum ſignificatur per Zachæum publcanum, qui quærebat videre Jeſum, ut ſcilicet cognoſceret verum Deum. In quo ſignat populum gentilium, ſicut Naaman Syrus, de quo 4 Reg. 5 dicitur: Naaman princeps militiæ regis Syriæ, dives, ſed leproſus. Qui veniens ad Eliſeum curatus eſt. Unde & Joannes: Dicunt gentiles: volumus Jeſum videre: ſed non poſſunt, Joan. 12 tum propter conturbationem phantaſmatum, tum propter defectum naturalis lucis, quia hoc eſt ſupra rationem. Et ideo opus eſt aſcendere per fidem ad cognoſcendum eum. Unde per Sycomorum, quæ ficus fatua interpretatur, intelligitur eminentia fidei, quæ ſtultitia eſſe videtur, ſecundum illud: Nos autem 1 Cor. 1 prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam. In hujus fatuitatis credulitatem oportet conſcendere eum qui vult ad ſapientiam pervenire, ſecundum illud: Si quis videtur 1 Cor. 3 inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. Nam ſtultitia fidei deducit ad eminentiam ſapientiæ Chriſti, & hoc quaſi per ſex gradus, quia fides diſponit ad prudentiam, prudentia ad ſcientiam, ſcientia ad conſilium, conſilium ad intellectum, intellectus ad ſapientiam. Et hic thronus eſt Salomonis, ad quem per ſex gradus aſcenditur, ſecundum quod inſinuatur in libro Regum: 3 Reg. 10 Unde & in Pſalmo dicitur: Pſalm. 83 Beatus vir cujus eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, &c. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus, &c. Hæc ergo ſtudioſitas Zachæi, & exemplar fuit incitandum, & figura converſionis gentium ad Chriſtum. Per cujus fidem adiuti elevantur ad ipſum contuendum. Ideo Gloſſa: Gloſſa in hunc locum tom. 5 Aſcenſa autem Sycomoro tranſeuntem prope Dominum cernit, quia per hanc laudabilem fatuitatem, & ſi nec dum ut eſt ſol ide, jam tamen raptim, quaſi in tranſitu, luci ſapientiæ cœleſtis intendit. Ideo Iſaiæ ſeptimo, ſecundum aliam translationem: Iſa. 7 Niſi credideritis, non intelligetis.

Digitized by Google

Et cum veniſſet, &c. Poſtquam expreſſit Zachæi ſtudioſitatem ad Chriſtum videndum, hic ſecundo exprimit hoſpitalitatem ad Chriſtum ſuſcipiendum. Circa quam deſcribendam introducuntur tria, ſcilicet dignatio ex parte Chriſti, devotio ex parte Zachæi, & murmuratio ex parte populi perverſi. Primo igitur quantum ad dignationem ex parte Chriſti, dicit:

Et cum veniſſent ad locum, ſuſpiciens Jeſus vidit illum, per aſpectum benignitatis. In quo oſtendebat ſe approbare affectum publicani per ſignum. Oculi Domini ſuper metuentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia ejus. Hunc aſpiciebat, quia ſtatura puſillus erat. Excelſus enim Dominus, & humilia reſpicit per dignationem. *Et dixit ad eum: Zachæe, feſtinans deſcende*, ad impendendum beneficium hoſpitalitatis. Et hoc facit in ſignum magnæ dignationis, qui hoſpitium petere non erubuit. Unde Gloſſa: Non invitatus ſe invitat, quia etſi non audierat vocem invitantis, audiebat tamen affectum. Et nota quod dicit *feſtinans*, quia ad opera & beneficia hoſpitalitatis debemus eſſe prompti, exemplo Zachæi, & etiam Abrahæ. Feſtinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericeos panes. Ipſe vero ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero qui feſtinavit & coxit illum: Et hæc petebat Chriſtus, quia indigebat, unde ſubdit: *Quia hodie in domo tua oportet me manere*, ad exemplum humilitatis. Exemplum namque erat humilitatis quod in domo peccatoris manere volebat. Exemplum etiam humilitatis quod neceſſitatem ſuam & opportunitatem humiliter indicabat, ſecundum illud: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, &c. Et iſtud verbum potius humilitatis, quam urbanitatis, quia Chriſtus magis venit in mundum ad docendum humilitatem, A quam ad docendum curialitatem. Ideo dicebat ipſe diſcipulis: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Hanc dignationem admiratur Hieremias: Quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum? Et: Cum hominibus converſatus eſt.

Secundo, quantum ad devotionem Zachæi, ſubdit: *Et feſtinans deſcendit; & excepit illum cum gaudio*. In quo oſtenditur ejus devotio, quia non tantum præbuit hoſpitalitatem feſtinanter, verumetiam lætanter. Talis enim conditio eſt maxime neceſſaria: Ante omnia mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes. Et poſt: Hoſpitales invicem B ſine murmuratione. Non enim debet eſſe triſtitia, ſed jucunditas. Hilarem datorem diligit Deus. Et. Charitas fraternitatis maneat in vobis. Et hoſpitalitatem nolite oblviſci. Per hanc enim placuerunt quidam Angelis hoſpitio receptis. Propter quod & ſanctus Job dicebat: Foris non manſit peregrinus: Oſtium meum viatori patuit. Et hoc debet fieri, quia qui recipit membrum Chriſti, & ipſum Chriſtum recipit. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Et poſt: Quærentibus quo modo hæc fecerunt, reſpondet: Quamdiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. C Unde & Zachæus per hanc hoſpitalitatem ſalvatus eſt. Similiter & Loth liberatus eſt a Sodomis per Angelos hoſpitio receptos. Et ſimiliter mulier Sunamitis, per Eliſeum, quem hoſpitio recepit, & habuit prolem, cum eſſet ſterilis: & poſt filius ejus a mortuis ſuſcitatus eſt. Et mulier Sareptana ſuſcipiendo Eliam periculum famis evaſit. Et univerſaliter qui hoſpitales fuerunt, divinam gratiam adepti ſunt, quia ſicut dicitur: Dominus amat peregrinum, & dat ei victum atque veſtitum. Unde in Proverbiis: Fœneratur Domino qui miſeretur pauperis.

Tertio, quantum ad murmurationem populi perverſi, ſubdit: *Et cum vi de-*

Margin notes: Pſal. 32 — Pſalm. 137 — Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 — Ex Ambr. tom. 3 cap. 19 Lucæ li. 8 — Gen. 18 — Matt. 8 — Matt. 11 — Hier. 14 — Baruch. 3 — 1 Petr. 4 — 2 Cor. 9 — Hebr. 13 — Job 31 — Matt. 25 — Gen. 19 — 4 Reg. 4 — 3 Reg. 17 — Deut. 10 — Prov. 19

viderent omnes, ſcilicet oculo judicii A
Eccl. 11 perverſi, de quo dicitur: Sicut proſ-
pector videns caſum proximi ſui:
Bona enim in mala convertens inſi-
diatur, & in electis imponet macu-
lam. Et quia ad malum judicium
ſequitur murmur, ideo ſubdit: *Mur-
murabant, dicentes quod ad hominem
peccatorem divertiſſet*: ſuſurro verbi
doloſi quod valde vitandum eſt, ſe-
Sap. 1 cundum illud: Cuſtodite vos a mur-
muratione quæ nihil prodeſt, & a
detractione parcite linguæ. Hoc au-
tem murmur multum diſplicet Deo
per omnem modum. Ideo dicitur:
Thren. 3 Quid murmuravit homo vivens, vir
pro peccatis ſuis? Hic autem popu-
lus ſemper libenter murmuravit, ſi-
cut omnis congregatio filiorum Iſrael
Num. 11 contra Moyſen, & Aaron. Ortum eſt
murmur populi contra Dominum. Et
1 Cor. 10 ideo dicitur: Neque murmuraveritis,
ſicut quidam eorum murmuraverunt,
& perierunt ab exterminatore. Et
nunc murmurabant contra Dominum.
Et in hoc figuram gerebant illius gen-
tis murmurantis contra Dominum,
Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 quia ſuſcepit gentes. Unde Gloſſa
dicit: Manifeſtum eſt, Judæos ſemper
odiiſſe gentem, vel non intellexiſſe
ſalutem. Unde & adverſus Petrum
Actor. 11 dicitur: Quare introiſti ad viros præ-
putium habentes? Propter quod in-
telligendum, ſicut prætactum eſt,
quod per ingreſſum Chriſti in domum
Zachæi principis publicanorum intel-
ligitur ejus ingreſſus in Eccleſiam
gentium, a qua libenter ſuſceptus
eſt. Ideo Chriſtus dixit Zachæo, ut
deſcenderet ad humilitatem, quia op-
portunum erat quod in domo ejus
maneret, ſynagoga deſerente fidem.
Actor. 13 Vobis oportebat primum loqui ver-
bum Dei, ſed quoniam repellitis
illud, & indignos vos judicatis æ-
ternæ vitæ, ecce convertimur ad
gentes. Et nota quod domus, in qua
Chriſtus opportune manet, eſt ſe-
ptiformis.

Prima ſcilicet eſt domus habitatio-
nis materialis, in qua manet in per-
Iſa. 58 ſona pauperis. Frange eſurienti pa-
nem tuum, & egenos vagoſque in-
duc in domum tuam, &c. Secunda
eſt domus baſilicæ materialis, in qua
manet in ſacramento altaris: Domus Matth. 21
mea domus orationis vocabitur. Et:
Introibo in domum tuam, &c. Ter- Pſalm. 5
tia eſt domus Eccleſiæ militantis, in
qua manet in membris ſuis: Hæc 1 Tim. 3
tibi ſcribo fili, ut ſcias quo modo
oporteat te in domo converſari, quæ
eſt Eccleſia Dei vivi. Quarta eſt do-
mus uteri virginalis, in qua manet
per præſentiam carnis. Domum tuam Pſalm. 92
decet ſanctitudo in longitudine die-
rum. Quinta eſt domus conſcientiæ
mundæ, in qua manet ſpiritu ſan-
ctitatis. Intrans in domum meam Sap. 8
conquieſcam cum illa, non enim ha- Eccli. 32
B bet amaritudinem, &c. Et iterum: Præ-
curre prior in domum tuam, & il-
lic avocare, & illic lude & age con-
ceptiones tuas. Sexta domus eſt ſcri-
pturæ ſacræ, in qua manet in lumi-
ne veritatis: Deus in domibus ejus Pſalm. 47
cognoſcetur, cum ſuſpiciet eam.
Et: Sapientia ædificavit ſibi domum Prov. 9
excidit columnas ſeptem, &c. Septi-
ma domus eſt Hieruſalem ſuperna,
in qua manet in gaudio felicitatis:
In domo Patris mei manſiones mul- Joan. 14
tæ ſunt. Et iterum: Lætatus ſum in Pſalm. 121
his quæ dicta ſunt mihi: in domum
Domini ibimus. Quoniam ergo his
ſeptem modis ſuſcipitur Chriſtus in
Eccleſia gentium, quæ deſignatur
C per Zachæum, ideo hoc Evangelium
legitur in dedicationibus Eccleſiarum,
quæ deſignant domus ſpirituales, de
quibus dicitur: Ad quem accedentes, 1 Petr. 2
lapidem vivum, &c. Et ipſi tam-
quam lapides vivi ſuperædificamini
domus ſpirituales, ſacerdotium ſan-
ctum, offerentes ſpirituales hoſtias,
acceptabiles, &c.

Stans autem Zachæus, &c. Poſt-
quam deſcripſit Zachæi ſtudioſita-
tem, & hoſpitalitatem, hic deſcri-
bit liberalitatem, quam quidem de-
ſcribit quantum ad conditionem tri-
plicem, ſcilicet quantum ad Zachæi
oblationem ſufficientem, Chriſti ac-
ceptationem ſuſcipientem, & ratio-
nem principaliter moventem. Pri-
mo ergo quantum ad oblationem
ſuf-

Digitized by Google

ſufficientem præmittit: *Stans autem* A
Epheſ. 6 *Zachæus*, ex cordis humilitate: State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate: *dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum do pauperibus*. Ex
Job 4 cordis liberalitate. In quo oſtenditur perfecta liberalitas: quia dat abunde, dat enim dimidium, ſecundum illud: Filii, ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri ſtude, ad imitationem illius qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Dat licite,
Jac. 1 unde dicit: *Bonorum meorum*. Honora Dominum de tua ſubſtantia con-
Prov. 3 tra quod dicitur: Dona iniquorum non probat Altiſſimus. Et ideo ibi
Eccli. 34 ſubditur: Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, &c. Item dat accelerate. Unde dicit Dominus: Nec
Prov. 3 dicas amico tuo, vade, & reverte-
Eccl. 4 re, cum ſtatim poſſis dare. Et. Cor inopis ne affixeris, & non protrahas datum anguſtianti. Item dat di-
Eccli. 12 ſcrete, *Pauperibus*: Si benefeceris,
Sup. 14 ſcito cui feceris. Et ſupra: Pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc. Item dat ordinate propria, reſtituendo aliena, & non ſolum reſtituendo oblatum, verumetiam & damnum. Unde dicit: *Et ſi quid aliquem defraudavi, reddo qua-*
Exod. 22 *druplum*. Hoc dicit ſecundum legem: Si quis furatus fuerit, reſtituet quatuor oves pro una ove. Hoc autem neceſſarium eſt ad liberalitatem perfectam. Unde Auguſtinus: Alterum horum non eſt ſatis. Nec habet gratiam liberalitatis, quia non ſpolia, ſed dona quæruntur.

Secundo, quantum ad Chriſti acceptionem ſuſcipientem, ſubdit: *Ait Jeſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt*, per divinæ gratiæ colationem, quæ data eſt ad Chriſti præſentiam, per quem dedicatur, & ſanctificatur Eccleſia. Salus quæ hodie Judæorum domum implebat hodie populo gentium illuxit, ſecundum illud: Parum eſt ut ſis mihi ſervus, ad fæces Iſrael convertendas. Dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus Iſaiæ
mea uſque ad extremum terræ. Et hæc ſalus dabitur prædeſtinatis. Ideo ſubdit: *Eo quod & ipſe filius ſit Abrahæ*. Gloſſa, Filius non carne, Gloſſa in hunc loc. tom. 5
ſed fide: Neque qui ſemen Abrahæ ſunt omnes filii, ſed qui filii ſunt promiſſionis æſtimantur in ſemine. Et de his filiis ſupra: Potens eſt Sup. 3
Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Et: Jeſus moriturus erat Joan. 11
ut filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in unum.

Tertio, quantum ad motivam rationem, ſubjungit. *Venit autem filius hominis quærere*, per ſapientiam. Erravi ſicut ovis, quæ periit, quære Pſalm. 118
B ſervum tuum, &c. *Et ſalvum facere quod perierat*, ſcilicet per miſericordiam: Salvabis me ſecundum ma- 2 Par. ult. in orat.
gnam miſericordiam tuam. Et hæc eſt miſericoricordia ſalvans. Propter quod & Jeſus vocatur: Vocabis nomen Matt. 1
ejus Jeſum, ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Et: Actor. 4
Non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. Unde dicitur: Om- Rom. 10
nis quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.

Hac illis audientibus, &c. Poſtquam exemplo expreſſo approbavit liberalitatem in diſtribuendo temporalia, hic exemplo parabolico commendat ſedu-
C litatem in multiplicando ſpiritualia, & econtrario reprobat negligentiam. Eſt autem iſta ſedulitas per ipſorum ſpiritualium liberalem diſtributionem: & negligentia per ipſorum abſconſionem. In hac igitur parabola exponenda procedit hoc ordine. Primo namque præmittit occaſionem introducendi parabolam: ſecundo vero, ſubdit ipſius parabolæ deſcriptionem ordinatam, ibi: *Dixit ergo: Homo quidam nobis, &c.* Circa occaſionem attendendum, quod duplicem notat iſtius parabolæ introducendæ occaſionem, rationalem ſcilicet confutationem rebellium, & inſtrutionem ſimplicium. Primo igitur quantum ad confutationem rebellium, dicit:

Ha

Digitized by Google

Hæc illis audientibus, ſcilicet illis qui murmurabunt, *adiiciens dixit parabolam, eo quod eſſet prope Hieruſalem*, in qua ſc. a Judæis rebellibus occidendus erat, ſecundum quod Evangeliſta paſſionem ipſius in Hieruſalem factam inſequentibus narrat. [Inf. eod.] Ideo parabolam dicit, in qua confutatio rebellium explicatur, ſecundum quod in fine parabolæ ponitur: *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me*. In hanc autem rebellionem inciderunt, quia non habuerunt ſedulitatem ad Chriſti gratiam cognoſcendam, & ideo exſæcati ſunt, & obdurati: & gratiam quam debebant ſuſcipere, impugnabant: & propterea etiam juſto Dei judicio eis veritas proponebatur non explicite, ſed parabolarum ænigmatibus obvoluta ſecundum illud: In parabolis [Matth. 13] loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audient, neque intelligent: & adimpletur in eis prophetia Iſaiæ dicentis: [Iſa. 6] Auditu audietis, & non intelligetis & videntes [Matth. 13] videbitis: & non videbitis. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & [Iſa. 6] ſanem eos.

Secundo, quantum ad eruditionem ſimplicium, ſubdit: *Et quia exiſtimarent, quod confeſtim regnum Dei manifeſtaretur*. Hoc æſtimabant Chriſti diſcipuli, quia credebant Chriſtum Redemptorem, & Salvatorem ire in Hieruſalem ad ſuæ regiæ poteſtatis oſtentationem. Unde & ſecundum ſeriem narrationis hiſtoriæ Evangelicæ hoc tempore acceſſit mater filiorum Zebedæi ad Jeſum, quando ſecundum quod dicitur, dixit Domino: [Matth. 20] Dic ut ſedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad ſiniſtram in regno tuo. Unde Gloſſa: [Gloſſa in in hunc loc. t. 5] Quia diſcipuli exiſtimabant regnum Dei mox eſſe venturum hanc eorum ignorantiam illuminat, docens ſe regni ſui fidem toto orbe diſperſurum, & in fine ſæculi judicem omnium regemque venturum. Unde & hæc parabola eſt ad inſtructionem omnium volentium pervenire ad regnum, ut intelligant ſe non poſſe in illud pervenire niſi per multiplicationem ſpiritualium & fidele obſequium, ſecundum quod dicitur: Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, [Matth. 7] intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum. Hæc autem voluntas Dei conſiſtit in fideli uſu, & diſpenſatione bonorum ſpiritualium commiſſorum, ſecundum illud: Quis putas [Sup. 12] eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam? Sequitur: Vere dico vobis, quoniam ſuper omnia quæ poſſidet, conſtituet illum.

Dixit ergo: Quidam homo, &c. Poſt occaſionem introducendæ parabolæ, ſubditur hic ordinata expreſſio introductæ. Circa quam primo deſcribitur ſtatus meriti & demeriti. Secundo vero ſtatus & forma judicii, ibi: *Et factum eſt, ut rediret accepto regno, &c.* Circa ſtatum meriti & demeriti, tria introducuntur, ſcilicet ſubtractio divinæ præſentiæ in Chriſti aſcenſione; collatio ſupernæ gratiæ in Spiritus ſancti miſſione: obduratio humanæ perfidiæ in Judæorum rebellione. Primo ergo quantum ad ſubtractionem divinæ præſentiæ in aſcenſione Chriſti, dicitur:.

Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam. Homo iſte nobilis Chriſtus eſt qui nobilis erat ſecundum carnem, cum eſſet de genere regio: Jeſu fili David, &c. Nobilior erat quantum ad ſuperadditam poteſtatem, [Sup. 18] propter quod dicitur: Nobilis in portis vir ejus, [Prov. ult.] quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Et hoc erit in judicio. Sed nobiliſſimus eſt, quantum ad originem [Apoc. 19] ipſius ex patre. Ideo dicitur: Habet [Iſa. 5] in veſtimento & in fœmore ſuo ſcrip-

Digitized by Google

ſcriptum: Rex regum & Dominus A dominantium. Vere nobilis, ad cujus generationem laudandam, exprimendam, & cogitandam deficit omnis lingua: Generationem ejus quis enarrabit? Ideo Angelus ad Virginem dixit: Hic erit magnus & filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illis Dominus, &c. Hic abiit in regionem longinquam cum aſcendit in cœlum, & in altiſſimum cœlum quod maxime elongatur a terra, & locali diſtantia, & qualitativa differentia. Ideo in hujus figuram dicitur: Non eſt vir in domo ſua, abiit via longiſſima. Et hoc quidem factum eſt in Aſcenſione: Pſallite Deo qui aſcendit ſuper cœlum cœli B ad Orientem. Et tunc verificatum eſt illud: Sicut exaltantur cœli a terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ a viis veſtris. Et quoniam ſic abiit in cœlum, ut reverſurus eſſet ad judicium, ideo ſubdit; *Accipere ſibi regnum & reverti*. Abiit ſcilicet ad regnum, ſed regnans revertetur ad judicium, ſecundum illud; Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? &c. Veniet autem rex cum poteſtate magna, & tunc revertetur de terra longinqua; Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus & gravis ad portandum,

Sup. 3 — Luc. 1 — Prov. 7 — Pſalm. 67 — Iſa. 60 — Act. 1 — Iſaias 30

Secundo, quantum ad collationem gratiæ in miſſionem Spiritus ſancti, C ſubdit: *Vocatis autem decem ſervis ſuis dedit eis decem mnas*. Per vocationem ſervorum intelligimus vocationem prædicatorum & prælatorum qui debent vocari, quia dicitur; Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo quemadmodum & Aaron. Hi dicuntur ſervi, a ſerviendo, & a ſervando. A ſerviendo per reverentiam humilitatis, ſecundum illud: Qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter, ſervus. Dicuntur etiam ſervi a ſervando per cuſtodiam gregum, quia debent gregem Dominicum ſervare & cuſtodire. Cuſtodi virum iſtum: qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima ejus. Et de hoc dicitur:

Heb. 5 — Servi cur ſic dicant. — Matth. 20 — 3 Reg. 20

Seniores, paſcite qui in vobis eſt gregem Dei. Subditur: Neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Hi dicuntur eſſe decem, ſive propter numeri ſufficientiam, ſive propter hoc quod omne Chriſti ſervitium reducitur ad obſervantiam perfectam decem mandatorum, quorum notitiam literalem Apoſtoli habebant ex lege decalogi: ſed intelligentiam & obſervantiam perfectam non habebant, niſi per gratiam datam, ideo dicitur dediſſe decem mnas, id eſt gratiam ſufficientem ad illa præcepta intelligenda, implenda, & prædicanda. Unde Beda vocat decem ſervos dum elegit diſcipulos littera decalogi imbutos, dat decem mnas dum poſt reſurrectionem aperit ſenſum eis, ut ſpiritualiter intelligant legis dicta. Et hoc plene factum eſt, quando per Spiritum ſanctum omnem edocti ſunt veritatem. Unde Joannes: Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos, &c. Dedit autem decem mnas ad inſinuandam intelligentiam perfectam ſcripturarum. Unde Gloſſa: Mna, decem drachmas appendit; & omnis ſcripturæ ſermo, quia vitæ cœleſtis perfectionem ſuggerit, quaſi centenarii numeri pondere fulget. In hujus deſignationem Spiritus ille venit poſt Aſcenſionem decem diebus, & deſcendit ſuper duodecies decem diſcipulos, id eſt centum & viginti ad perfectionem miniſterii & corporis myſtici, ſecundum illud: Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos ut impleret omnia. Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii. Dedit autem eis ſapientiam propter Eccleſiam inſtruendam. Et ideo addit; *Et ait illis; Negotiamini dum venio.* Negotiamini ſc. prædicando, & fructificando. Unicuique datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem. Eſt enim triplex negotiatio indifferens, peſſi-

1 Pet. 5 — Beda ſuſ. in hunc locum t. 5 — Joan. 16 — Gloſſa in hunc locum tom. 5 — Act. 1 — Epheſ. 4 — 1 Cor. 12

Digitized by Google

peſſima, & optima. Indifferens, qua temporalia commutantur in temporalia. Filii Agar qui exquirunt, &c. Alia vero eſt mala, ſc. quia ſpiritualia commutantur in temporalia per ſimoniam, & hæc eſt Deo diſplicens, de qua dicitur: His qui columbas vendebant dixit: Auferte iſta hinc, & nolite
Joan. 2 facere domum patris mei domum negotiationis. Alia negotiatio eſt optima, qua quis ſpiritualia dat, ut ſpiritualia colligat, & hæc eſt bona, &
Iſa. 23 Deo placita, ſecundum illud; Erunt negotiatio ejus, & merces ejus ſanctificatæ Domino. Et de hac in Proverbiis;
Pro. ult. Guſtavit, quoniam bona eſt negotiatio ejus.
Matt. 13 Quia ſimile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, &c. Unde
Gloſſa in hunc locum tom. 5 Gloſſa; Verba legis myſtica interpretatione diſcuſſa populis offerte, & ab eis fidei confeſſionem, morumque probitatem recipite. Qui ergo prædicat propter lucrum temporalem, malus negotiator eſt, qualis non erat Paulus qui dicebat: Non quæro quæ veſtra
2 Cor. 12 ſunt, ſed vos. Si autem ſic metet carnalia, ut non ponat ibi finem ſuum, ſed potius, econtrario, non recedit a ſpirituali negotiatione, nec ponit Evangelium venale. Hoc enim licet ſi non fiat ſicut principale, intentum, ſed ſicut ad aliud ordinatum, quia
1 Cor. 9 ſicut dicitur: Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi non carnalia veſtra metamus?

Tertio, quantum ad obdurationem perfidiæ humanæ, in rebellione populi Judaici, ſubiungitur; *Cives autem ejus oderant eum?* Gives iſti dicun-
Gloſ. inter. in hunc lo. tom. 5 tur Judæi. Unde Gloſ. Cives, id eſt Judæi, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum
Rom. 9 carnem, ſecundum illud: Quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus. Hi cives oderunt eum,
Joan. 16 ſecundum illud: Ut adimpleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt:
Joan. 1 Quia odio habuerunt me gratis. Cum potius deberent eum diligere Et: In propria venit, & ſui eum

A non receperunt. Et quia Judæi non tantum oderunt Chriſtum præſentem, verumetiam reſurgentem, & aſcendentem. Ideo ſubdit; *Et miſerunt legationem poſt illum dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos*. Legationem dicuntur poſt mortem mittere, quando non ſolum perſecuti ſunt eum in ſe, verumetiam in ſuo corpore. Unde Gloſſa; Non ſolum præ- *Gloſ. int. in hunc loc. t. 5*
ſentem uſque ad mortem crucis oderant, ſed etiam poſt Reſurrectionem ejus miſerunt perſecutionem Apoſtolis, & prædicationem regni cœleſtis ſpreverunt. Unde dicitur; Facta eſt *Act. 8*
in illa die perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones. Et;
B Imitatores facti eſtis fratres Eccle- *1 Th. 2*
ſiarum Dei, quæ ſunt in Judæa in Chriſto Jeſu, quia eadem paſſi eſtis & vos a confratribus veſtris, ſicut & ipſi a Judæis, qui & Dominum occiderunt Jeſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & omnibus adverſantur, prohibentes, nos gentibus loqui, ut ſalvi fiant, ut impleant peccata ſua ſemper. Unde ipſum negaverunt: Non *Joan. 19*
habemus regem niſi Cæſarem; nolendo autem Chriſtum regem, perdiderunt regnum. Unde Daniel; Non *Dan. 9*
erit ejus populus qui eum negaturus eſt. Et nolendo eum regnare defierunt eſſe cives, ſecundum illud; Quo *Iſa. 1*
C modo facta eſt meretrix civitas fidelis, &c. Ideo autem noluerunt regnare cœleſtem quia amabant regnum carnale; Lux venit in mun- *Joan. 3*
dum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Et ſic verificatum eſt illud: Filios enutrivi, & e- *Iſa. 1*
xaltavi, ipſi autem ſpreverunt me.

Et factum eſt, ut rediret, &c. Poſtquam deſcripſit ſtatum meriti, deſcribit hic formam & ſtatum judicii, quem quidem deſcribit Evangeliſta primo, ſc. generaliter reſpectu omnium; ſecundo reſpectu ſervorum fidelium, ibi: *Venit autem primus dicens, &c.* Tertio reſpectu negligentium, ibi: *Et aliter venit dicens, &c.* Quarto reſpectu rebellium, ibi: *Verumtamen inimicos tuos, &c.* Statum autem judicii in ge-

Digitized by Google

generali deſcribit tripliciter, ſcil. quantum ad ipſius judicis apparitionem manifeſtam, juſſionem poteſtativam, & inquiſitionem diſtrictam. Primo igitur quantum ad judicis apparitionem manifeſtam, dicit:

Et factum eſt, ut rediret accepto regno. Gloſſa: Hoc erit, quando ille qui humilis apparuit in manifeſta claritate judicaturus adveniet: Ecce veniet cum nubibus & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Tunc erit manifeſtus ille adventus ejus. Unde ſupra: Sicut fulgur coruſcans de ſub cœlo, in ea quæ ſub cœlo ſunt fulget: ita erit filius hominis in die ſua. Quia ſicut dicitur: Illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quod autem dicitur: Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux, & caligo, & non ſplendor? Intelligitur quantum ad ſuperbos & impios, quos tenebroſus turbo involvet, & tollentur, ne videant Domini claritatem.

Gloſ. int. in hunc loc. tom. 5 *Apoc. 1* *Sup. 17* *1 Cor. 4* *Amos 5*

Secundo, quantum ad juſſionem poteſtativam, ſubdit: *Juſſit vocari ſervos, quibus dedit pecuniam.* Hæc autem juſſio ſummæ poteſtatis erit, quia etiam mortuos ſuſcitabit: Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Hæc autem juſſio erit in propria virtute, ſecundum illud: Venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei. Erit etiam per miniſterium Angelicum: In revelatione Domini Jeſu de cœlo cum Angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis vindictam. Unde Matthæus: Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem. Congregant etiam bonos virtute, & velocitate naturæ. Unde Pſalmus: Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem ſermonum ejus.

1 Theſ. 4 *Joan. 5* *2 Theſ. 1* *Mat. 13* *Pſal. 102*

A Tertium, quantum ad inquiſitionem diſtrictam, ſubdit: *Ut ſciret quantum quiſque negotiatus eſſet.* Gloſſa: Id eſt ſciri faceret, tunc enim omnium opera, & cogitationes omnibus palam oſtendentur. Unde Daniel: Judicium ſedit, & libri aperti ſunt. Hæcque apertio, eſt diſquiſitio, & ponderatio meritorum & demeritorum, ſecundum comparationem factorum, ad orationes faciendorum. Unde in Apocalypſi: Vidi mortuos magnos, & puſillos, ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt qui eſt vitæ: & judicati ſunt mortui ex iis quæ ſcripta erant in libris. Qui ſecundum quod dicitur; B Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſive bonum ſive malum. Unde cuilibet dicetur illud quod dicitur villico: Redde rationem villicationis tuæ.

Gloſ. int. in hunc locum t. 5 *Dan. 7* *Apoc. 20* *2 Cor. 5* *Sup. 16*

Venit autem primus, &c. Poſtquam deſcripſit judicii formam reſpectu omnium, hic conſequenter deſcribit eam reſpectu ſervorum fidelium. Et quoniam duplex fuit ordo prædicantium ſecundum duplicem parietem Eccleſiæ conjunctum per lapidem angularem. Quidam enim converterunt populum Judæorum: C alii vero converterunt populum gentium. Ideo primo deſcribit judicium remunerativum fidelis ſervi in eruditione Judæorum: ſecundo vero in converſione Judæorum tria introducuntur, ſcilicet, multiplicatio talenti commiſſi, approbatio ſuperni judicii, & retributio præmii cumulati. Primo igitur quantum ad multiplicationem talenti commiſſi, dicit;

Venit autem primus dicens; Domine, mna tua decem mnas acquiſivit. Primus autem ſervus dicitur ille, cui primo commiſſum eſt prædicationis officium, ſicut fuit Petrus, cui commiſſa eſt ſynagoga convertenda Judæorum. Unde Gloſſa; Primus ſervus eſt ordo doctorum in circumciſionem miſſus: qui ideo dicitur primus,

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Digitized by Google

Actor. 1 mus, quia ſicut dicitur: Vobis oportebat primo loqui verbum Dei. Hic enim ſervus dicitur unam mnam accepiſſe propter unitatem gratiæ & Gloſſa in hunc locum tom. 5 doctrinæ. Unde Gloſſa: Unam mnam negotiationis accepit, quia unum Deum, unam fidem, unum baptiſma juſſus eſt prædicare: Ephes. 4 Soliciti ſervate unitatem Spiritus in vinculo pacis: unum corpus, & unus ſpiritus: ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ: Unus Dominus, una fides, unum baptiſma. Dicitur etiam decem mnas acquiſiviſſe propter converſionem eorum qui erant ſub lege. Unde & Gloſſ. ibid. Gloſſa: Decem mnas acquiſivit, dum populum ſub lege conſtitutum Actor. 5 docendo ſibi ſociavit: Magis augebatur credentium in Domino, multitudo virorum ac mulierum: ita ut in plateas eiicerent infirmos, ut veniente Petro ſaltem umbra illius obumbraret, quemquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis. Hanc ergo plebem acquiſitam Domino offert, tamquam meritum. Gen. 27 In hujus figuram dicitur: Surge, ſede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua. Et nota quod non dicit, acquiſivi, ſed mna acquiſivit, ut dicat Iſa. 26 illud: Omnia opera noſtra in nobis operatus es Domine. Et illud: Non ego 1 Cor. 15 autem, ſed gratia Dei mecum.

Secundo, quantum ad acceptionem ſuperni judicii, ſubdit: *Et ait illi; Euge bone ſerve, quia in modico fuiſti* Euge quid *fidelis*. Et nota quod euge aliquando eſt irriſorium, ſecundum illud: Dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi noſtri. Pſal. 34 Eſt aliquando adulatorium: Avertantur ſtatim erubeſcentes: Pſalm. 69 qui dicunt mihi: Euge, euge. Pſalm. 39 Et iterum: Ferant confuſionem ſuam qui dicunt mihi: euge euge. Quia adulatio eſt citiſſime repellenda. Aliquando eſt adhortatorium, ſicut Mat. 25 hic. Et Matthæus: Euge ſerve bone & fidelis, &c. ſuper multa te conſtituam. Hic autem dicitur ſervus bonus in obſequio faciendo & fidelis in commiſſo ſervando & diſpenſando: A Hic jam quæritur inter 1 Cor. 4 diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur. Prov. 20 Et: Multi homines miſericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet? Et ideo aliquis fidelis dicitur ſimpliciter, quia fidelitatem circa parva ſervavit. Nam ſupra: Sup. 16 Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt. Modicum autem, ut dicit Gloſſa, Gloſſa in hunc locum tom. 5 eſt quidquid in præſenti percipimus donorum ad comparationem futurorum. Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus, 1 Cor. 13 ſicut dicitur: In his autem eſt fidelis, quia ea fideliter communicat, non quærens quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti. Bernar- Ber. ſer. 13 ſuper Cant. tom. 1 B dus: Fidelis re vera ſervus Domini es, ſi de multa gloria Domini tui, & ſi non exeunte ex te, tamen tranſeunte per te nihil manibus tuis adhærere contigerit. Talis ſervus fuit 2 Cor. 2 Paulus qui dicebat: Non ſum ſicut plurimi adulterantes Verbum Dei, ſed ex ſinceritate, ſicut ex Deo coram Deo, in Chriſto loquimur, &c.

Tertio, quantum ad retributionem præmii cumulati, ſubjungit: *Eris poteſtatem habens ſuper decem civitates.* Nota quod decem civitates iſtæ intelliguntur eſſe animæ beatificatæ, ſicut per decem mnas acquiſitas, animæ ad Chriſtum converſæ, quas vocat mnas in ſtatu vitæ propter C vertibilitatem, ſed in ſtatu patriæ civitates, propter immutabilitatem glorię. Et de his Gloſ. Gloſſa in hunc loc. tom. 5 Decem civitates ſunt animæ per verba legis ad gratiam Evangelii pervenientes, quibus tunc glorificandus præponitur qui eis pecuniam verbi digne Deo commendaverit. Unde dicitur; 1 Theſ. 2 Quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum noſtrum Jeſum? Dicuntur autem eis præponi propter quamdam excellentiam glorioſam, non propter imperium poteſtatis. 1 Cor. 15 Quia cum evacuaverit omnem principatum & poteſtatem & virtutem, &c. Quod dicitur quantum ad imperium dominationis, non quantum ad gradum excellentiæ, & dignitatis: quia magna

Digitized by Google

gna erit dignitas de multorum con-
1 Tim. 3 verſione. Ideo dicitur; Qui bene
miniſtraverint, gradum bonum ſibi
Ibidem. acquirent. Et iterum; Qui bene præ-
ſunt presbyteri, duplici honore di-
gni habeantur, quia & ratione ſui,
& ratione populi acquiſiti. Unde &
Dan. 12 Daniel: Qui ad juſtitiam erudiunt
multos, quaſi ſtellæ, &c. Et prop-
Eccli. 7 terea dicitur: Sapientia confortavit
ſapientem, ſuper decem principes
civitatis. Licet ergo Judæorum po-
puli pro maxima ſui parte fuerint
obdurati, non fruſtra tamen eis præ-
Rom. 11 dicaverunt Apoſtoli. Unde dicitur;
Numquid Deus repulit populum
ſuum? Abſit: Nam & ego Iſraeli-
ta ſum ex ſemine Abraham, &c.
Non repulit Deus plebem ſuam quam
præſcivit. Et poſt; Ergo in hoc tem-
pore reliquiæ ſecundum electionem
gratiæ ſalvæ factæ ſunt, quæ qui-
dem ſunt in gloriam prædicantium
Iſa. 39 ſecundum illud: Omnibus his velut
ornamento veſtieris.

Et alter venit dicens. Poſtquam
judicii expreſſit formam circa ordi-
nem prædicantium, qui fideliter la-
boraverunt in converſione Judæo-
rum, hic ſecundo exprimitur circa
ordinem prædicantium qui fideles
fuerunt in converſione gentilium po-
pulorum. Circa quem ordinem duo
introducuntur, ſcilicet fidelitas mi-
niſterii, & ſublimitas præmii. Pri-
mo ergo quo ad miniſterii fidelita-
tem, dicitur:

Et alter venit dicens: Domine, mna
Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 *tua fecit quinque mnas*. Gloſſa: Mna
una quinque fecit, quia gentes quin-
que ſenſibus antea mancipatas, ad
gratiam fidei Evangelicæ convertit.
In hujus figuram dictum eſt illi mu-
lieri Samaritanæ, quæ figuram gen-
Joan. 4 tium gerebat; Quinque enim viros
habuiſti, &c. Sed quando iſti quin-
que ſenſus convertuntur ad Dei ob-
ſequium, tunc mna gratiæ dicitur
quinque lucrari, ſecundum illud:
Iſa. 19 In die illa erunt quinque civitates
in terra Ægypti loquentes linguam
Chanaam, & jurantes per Domi-
num exercituum. In die illa erit

A altare Domini in medio terræ Ægy-
pti, & titulus Domini juxta termi-
num ejus. Dicuntur ergo animæ de
gentibus converſæ quinque non pro-
pter hoc quod pauciores ſint illis,
quæ de Judæis converſæ ſint, ſed
quia illæ agebantur ſecundum legem
Decalogi, iſtæ vero ſecundum leges
ſenſuum, & carnalium voluptatum.
Propter quod & Judæi dicuntur vo-
cari de prope, Gentiles vero de
longe; Evangelizavit pacem vobis Eph. 2
qui longe fuiſtis, & pacem iis qui
prope.

Secundo, quantum ad præmii ſu-
blimitatem, ſubdit: *Et huic ait: Et*
tu eſto ſuper quinque civitates, ideſt,
B gloriam habeas de univerſitate fide-
lium converſorum. Unde Gloſſa; Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5
Reſpectu earum animarum quas im-
buiſti fide & converſione magnus &
ſublimis eſto: & non tantum de
tuis, ſed etiam de auditorum pro-
fectibus honoreris. De iis gentibus
Paulus nobiliſſimus prædicator, li-
cet minimum ſe diceret & ſentiret
Apoſtolorum, maximam tamen mul-
titudinem adduxit ad ovile Domini.
Cum ſecundum illud; Minimus erit Iſa. 60
in mille: & parvulus in gentem
fortiſſimam. Unde & ipſe dicebat; Gal. 2
Qui operatus eſt Petro in Apoſto-
latum circumciſionis, operatus eſt
& mihi inter gentes. Et nota quod
C licet decem ſervos dixerit vocatos
propter humilitatem prædicatorum
non reſumit niſi de tribus, duobus
ſcilicet bonis, & uno malo, ad in-
ſinuandum quod omnis prædicatio
bonorum eſt bipartita ſecundum du-
plicem populum, & duplicem parie-
tem. Ratione hujus etiam duplex
ſacerdotium fuit, & duplex teſta-
mentum, & duplex dicitur eſſe or-
do prædicantium bonorum ſecun-
dum duplicem differentiam ovium
paſcendarum. In cujus figuram di-
citur; In baculo meo tranſivi Jor- Gen. 32
danem juſtum; & nunc cum duabus
turmis egredior. Et Alias oves ha- Joan. 10
beo, quæ non ſunt ex hoc ovili.
Et; Ut duos condat in ſemetipſo in Eph. 2
unum novum hominem, faciens pa-
cem.

Digitized by Google

cem. In hujus diſſipationem etiam duos principes Apoſtolorum tamquam duos prædicatores præcipuos & duces prædicantium Dominus præmiſit, Petrum, ſcilicet, & Paulum: dans Petro præcipuam poteſtatem faciendi mirabilia: Paulo vero profundiſſimam ſapientiam ad intelligenda myſteria. Quia ſicut dicitur:
1 Cor. 1 Judæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt. Quicumque ergo boni prædicatores ſunt, imitatores ſunt horum duorum, & adducunt ad præſepe Dominicum vel bovem vel aſinum, ideſt, decem mnas, vel quinque ſecundum horum differen-
Matth. 25 tiam populorum. Et ex hoc apparet differentia inter parabolam, quam proponit Matth. de talentis, & quam hic ponit Lucas. Quia iſta, differentiam reſpicit prædicatorum reſpectu audientium, illa vero reſpectu propriorum meritorum: ideo hic dicit quod tantumdem omnibus dedit: ibi vero quod uni plus: alii minus. Unde & illa in Hieruſalem propoſita fuit, hæc autem in via. In utraque tamen fidelium prædicatorum ſtudioſa ſedulitas approbatur, & negligentia reprobatur. Et in hoc ſpecialiter Judæorum rebellium perfidia condemnatur, cum in fine parabolæ ſubditur, de interfectione inimicorum, hoc eſt, rebellium Judæorum.

Et alter venit dicens, &c. Poſtquam deſcripſit judicii formam reſpectu omnium & reſpectu fidelium, hic deſcribit eam reſpectu negligentium, qui omnes in perſona iſtius ſervi tertii deſignantur. Circa hæc autem quatuor introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet ſervi pigri abſconſio, nequam excuſatio, & recta redargutio, & condemnatio juſta. Primo ergo quantum ad ipſius ſervi abſconſionem pigram, dicit:

Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua quam habui repoſitam in
Gloſſa interlin. in hunc locum c. 5 *ſudario*. Gloſſa: Tertius ſervus, illi ſunt qui poſt collectos Judæos & gentes negligenter utuntur commiſſo prædicationis officio. De quibus di-
Hierem. 48 citur: Maledictus, qui facit opus

A Domini fraudulenter, & maledictus qui prohibet gladium ſuum a ſanguine. Tunc negligenter fit, quando donum ſapientiæ abſconditur & occultatur. Ideo dicit repoſitam eſſe in ſudario. Pecuniam reponit in ſudario, qui ad prædicandum idoneus, officium prædicandi vel ſuſcipere renuit, vel ſuſceptum verbum negligenter, gerit & precepta dona ſub terpore corporis abſcondit, dicens: ſufficit mihi ut de me rationem reddam: cur aliis prædicem, ut de aliis cogar reddere rationem? Talis eſt Prov. 11
merito maledicendus: Quia qui abſcondit frumenta maledicetur in populis. Parvus enim paſtor eſt qui cibum habens permittit oves fame
B mori: Propter quod dicitur: Perde Eccl. 29
pecuniam propter fratrem, & amicum: & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem. Et ſi hoc eſt de pecunia dictum, multo fortius de ſcientia. Unde dicitur; Sapientia Eccli. 41
abſconſa, & theſaurus inviſus, quæ utilitas? &c. Unde Ezechiel: Si di- Ezech. 3
cente me ad impium, &c. Ibi Gloſſa: Magnum diſcrimen eſt ibi celare ſermones. Sed hoc *intelligitur* non de occultatione quæ venit ex prudentia. Nam dicitur: Tempus Eccl. 3
tacendi, & tempus loquendi. Et in Pſalmo: In corde meo abſcondi Pſal. 118
eloquia tua, ut non peccem tibi.
C Propter quod dicitur: Sapientes ab- Prov. 12
ſcondunt ſcientiam. Et: Eſt tacens Eccl. 20
qui invenitur ſapiens, & eſt odibilis qui procax eſt ad loquendum: ſed intelligitur de *abſconſione ex* timore, vel adulatione, vel avaritia, vel negligentia: *ideo* ſignanter dicit: repoſita eſt in ſudario. In ſudario enim *involvuntur* mortui. Et tunc mna repoſita eſt in ſudario, quando affectio mortua ad proximum abſcondit loquelam & doctrinam propter malam vitam, ſicut illi de quibus dicitur: Qui veritatem Dei Rom. 1
in injuſtitiam detinent, vel propter cordis deſidiam, quia non habet charitatem fraternam, propter quod dicitur: Bona abſcondita in ore clau- Eccl. 19
ſo, quaſi appoſitiones epularum circum-

cumpoſitæ ſepulchro. Et propterea in ejus figuram manna abſconditum computruit: Et mna in ſudario non multiplicatur, & frumentum in horreo non excreſcit, ſed a tineis manducatur: ſolum autem fructificat quando ſeminatur; Sic & verbum Dei quod pretio & ſemini comparatur. Et ideo dicitur; Labia ſapientum diſſeminabunt ſcientiam, cor ſtultorum diſſimile erit.

Exod. 16

Prov. 15

Secundo, quantum ad excuſationem nequam, ſubdit: *Timui enim te, quia homo auſterus es*. In quo ſe excuſat, ut piger per timorem. Dicit piger: Leo eſt fortis, in medio platearum occidendus ſum. Unde & talibus competit illud; Trepidaverunt timore, ubi non erat timor. Excuſat ſe nequiter, quia culpam ſuæ negligentiæ imponit auſteritati Domini judicantis, cum econtrario ipſe dicat: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Et: Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Excuſat etiam inſipienter, quia cum deberet loqui pro ſe, loquitur contra ſe, cum ſubdit; *Tollis quod non poſuiſti: & metis, quod non ſeminaſti*. Gloſſa; Metit Dominus ubi non ſeminavit, id eſt eos reos impietatis tenet quibus verbum legis, vel Evangelii non miniſtravit. In quo allegat ſeveritatem divini judicii, quia Dominus punit etiam ignorantes, & ideo timere debet, quod multo fortius puniet negligentes. Unde dicitur: Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt ei. Punit etiam Dominus illos quibus legem non dedit, a quibus requirit juſtitiam; quia etſi non habent legem ſcriptam, habent tamen legem naturæ interius impreſſam propter quod dicitur; Qui ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt. Unde & ibidem: Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt, ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus egis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, &c. cum judicabit Deus occulta hominum per Jeſum Chriſtum.

Prov. 22

Pſal. 52

Matt. 11

Rom. 2

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Ecc. 2

Rom. 2

Ibidem.

Tertio, quantum ad ſervi redargutionem rectam, ſubditur: *Dicit ei: De ore tuo te judico ſerve nequam*. Servum nequam vocat, quia piger erat in negligendo, quia ſuperbus fuit in juſtificando ſe, & nequam Dominum accuſando. Gloſſa; *Nequam*, quia piger ad exercendum officium, ſuperbus ad accuſandum divinum judicium. Et ideo ex ſuo ore dum ſe credit juſtificare, potius accuſat, ſecundum illud: Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendere, pravum me comprobabit. Quia ut dicit Auguſtinus: Bene loqui, & male vivere, nihil aliud eſt, quam ſe ſua lingua damnare. Hic ergo negligens dum judicium & ſeveritatem Dei oſtendit ſe ſcire, loquitur contra ſe, unde & ſubdit; *Sciebas quod ego homo auſterus ſum, tollens quod non poſui & metens quod non ſeminavi*, per ſeveritatem vindictæ ſecundum illud. Cum accepero tempus, ego juſtitias judicabo. *Et quare non dediſti pecuniam meam ad menſam*, per ſedulitatem vigilantiæ, per quam pecuniam Evangelicæ prædicationis debuit multiplicare evangelizando, ne propter negligenti divinam incurreret iram. Unde Gloſſa: Si durum & crudelem eſſe me noveras, & aliena ſectari, ibique mettere ubi non ſeverim, quare non tibi iſtiuſmodi cogitatio incuſſit timorem, ut ſcires me mea diligentius quæſiturum? Et nota quod vocat mnam pecuniam ſuam, quia ſcientia, & gratia, & doctrina potius eſt Dei quam noſtra. Et ideo dicitur: Loquens verba mea ad eos. Gloſſa: non tua. Unde Matthæus: Non enim vos eſtis, qui loquimini, &c. Sed eſt hæc pecunia nobis conceſſa ad fructificandum, & ideo addit; *Et ego veniens cum uſuris utique exegiſſem illud?* ſcil. per æquitatem juſtitiæ, per quam exigit uſuras multiplicis fructificationis. Unde Gloſ-

Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5

Job 9

Aug. in ſent. t. 3 ſent. 6

Pſal. 74

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Ezech. 2

Act. 10

Gloſſa in hunc locum tom. 5 Qui verbi pecuniam a doctore percipit, eumque credendo, neceſſe eſt eam cum uſuris ſolvat operando. Qui ergo neglexit alios docere cum potuit, illorum negligentiæ ſibi imputabuntur. Unde Chryſoſtomus: Qui ſeminandi cauſa ſemen accepit, & tempore ſeminationis non ſeminat, damnum facit Domino (& ſi ſemen cuſtodiat) tantum, quantum poterat lucrum facere ſi opportuno tempore ſeminaſſet. Unde & Dominus veniens ad judicandum, non requirit ſolum donum quod dedit, verumetiam fructum quem ex dono expectavit. Ideo dicit Matthæus (Matt. 3): Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Unde & de ficulnea ſupra (Supra 13) dicitur: Ecce anni tres ſunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio. Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat? Quærit, ergo & de arboribus fructum, & de pecunia ſpirituali uſuras. Unde Gregorius (Greg. hom. 9 in Ev.) dicit quod cum augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum.

Quarto, quantum ad ipſius ſervi condemnationem juſtam, ſubjungitur: *Et aſtantibus dixit; Auferte ab illo mnam, & date illi, qui decem mnas habet.* Aſtantes vocat eos qui aſſiſtunt ei in judicio ſive angelos, ſive ſanctos alios, quorum judicio & approbatione præmium correſpondens dono habito auferetur, & dabitur gloria & gaudium diſpenſatori fideli, ſecundum illud (Apoc. 3): Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Hoc etiam judicium exercet Dominus in præſenti ſæculo, auferendo etiam dona conceſſa propter negligentum deſidiam, & abuſionem. Unde Gloſſa (Gloſſa in hunc locum tom. 5): Collatam gratiam amittit, qui eam communicando aliis, prædicare neglexerit; augetur vero illi, qui in ea laboravit, ſicut regium chriſma quod ſuperbiendo Saul amiſit, David obediendo promeruit (1 Reg. 16). Spiritus enim Dei, qui a Saule receſſit, directus eſt a die illa & deinceps in David. Unde & dicitur (Matt. 21): Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus. Magis autem datur ei qui habet decem mnas propter myſterium, quia illum deſignat ordinem eorum, qui Judaico populo prædicaverunt, qui etiam ſimiliter ad Chriſtum convertendus eſt. Unde Gloſſa (Gloſſa in hunc loc. t. 5): Cum omnis Iſrael ſalvus erit, tunc omnis plenitudo ſpiritualis gratiæ quam modo tepenter exercemus, doctoribus illius populi abundanter conferetur. Unde dicitur: Iſaias clamet pro Iſrael (Rom. 9). Si fuerit numerus filiorum Iſrael tamquam arena maris, reliquiæ ſalvæ fient. Et quia hoc videtur irrationabile & incredibile, quod dat abundanti, Ideo ſubditur: *Et dixerunt ei, Domine, habet decem mnas*, quaſi dicant, non videtur eſſe recta ſententia. Ideo pro omnibus generaliter ſententiat, dicens. *Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur & abundabit.* Gloſſa (Gloſſa in tertia in hunc locum tom. 5): Utenti eo quod habet. *Ab eo autem qui non habet*, ſcilicet rectum uſum. *Et quod habet*, ſcilicet divinum donum. *Auferetur ab eo*, per divinum judicium. Quod expreſſius dicitur (Matt. 25): Quod videtur habere auferetur ab eo. Unde tunc verificatur illud (Prov. 11): Alii dividunt propria & ditiores fiunt, alii rapiunt non ſua, & ſemper in egeſtate ſunt. Et ideo generaliter omni habenti ſcilicet deſiderium audiendi, dabitur ſenſus intelligendi. Si dilexeris audire, ſapiens eris. Habenti voluntatem operandi, dabitur facultas perficiendi. Deus eſt qui operatur in vobis & velle & perficere (Eccl. 6; Phil. 2). Habenti opera, dabitur intelligentia Spiritus: A mandatis tuis intellexi (Pſalm. 118). Super ſenes intellexi. Habenti juſtitiam, dabitur ſapientia; Fili concupiſcens ſapientiam, conſerva juſtitiam (Eccli. 1). Habenti gratiam, dabitur gloria: Gratiam & gloriam dabit Dominus (Pſal. 83). Habenti arrham, dabitur hæreditas æterna (Epheſ. 1): Inquo & credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, &c. Habenti cumulum meritorum, dabitur cumulus præ-

2 Cor. 9 præmiorum. Quia dicitur: Qui par- A
ce ſeminat, parce & metet, & qui
ſeminat in benedictionibus, de be-
Sup. 6 nedictionibus & metet. Supra Date,
& dabitur vobis, Menſuram bonam,
&c.

Verumtamen inimicos meos, &c. Poſt
formam judicii reſpectu omnium &
fidelium & negligentium hic ſubjun-
Quinque hominum differentiæ gitur pœna reſpectu rebellium. Un-
de ex hac parabola poſſunt quinque
differentiæ hominum elici, quarum
duæ bonæ, & tres malæ. Nam bo-
ni ſunt fideliter docentes, boni fideli-
ter eorum doctrinæ adhærentes. Mali
vero ſunt ignorantes, & negligen-
tes, & malignantes. Omnes enim
boni aut ſunt ſubditi aut prælati. B
Mali vero aut ex ignorantia, aut
infirmitate, aut malitia univerſali-
Gloſſa in hunc locum tom. 5 ter peccant. Unde Gloſſa dicit his
quinque perſonis omne genus ho-
minum in futuro judicio diſcutien-
dum ſignat. In hac igitur parabola
circa judicium rebellium duo in-
ſinuantur, ſcilicet rebellium pœna,
& rebellium perſona. Primo igitur
quantum ad rebellium pœnam di-
citur:

Verumtamen inimicos meos, per ſuam
arrogantiam, ſecundum Pſalmum;
Pſalm. 73 Superbia eorum qui te oderunt,
aſcendit ſemper. Ille enim maxime
inimicatur Deo, qui contra eum e-
rigit cervicem ſuam per ſuperbiam, C
Job 15 ſecundum illud: Cucurrit adverſus
Deum erecto collo, & pingui cer-
vice armatus eſt. Talis eſt qui quæ-
Jac. 4 rit gloriam in hoc mundo: Neſci-
tis, amicitia hujus mundi, inimica
1 Joan. 2 eſt Dei? Quicumque &c. Et: Si quis
diligit hunc mundum, non eſt cha-
ritas patris in eo. *Illos qui noluerunt
me regnare ſuper ſe*, per inobedien-
Hier. 2 tiam: A ſæculo confregiſti jugum
meum, rupiſti vincula mea, & di-
Job 22 xiſti: Non ſerviam. Et hæc oritur
ex arrogantia. Qui dicebant Deo;
Recede a nobis: & quaſi nihil poſ-
ſit omnipotens, æſtimabant eum: *Ad-
ducite huc: & interficite ante me*, per
ſeveram vindictam, qua interficien-
tur per gladium divinæ ſententiæ

& deiicientur in locum damnationis
æternæ, gladii ancipites in manibus Pſal. 149
eorum ad faciendam vindictam in
nationibus. Unde dicitur: De ore
ejus gladius ex utraque parte acutus Apoc. 19
exibat. Et hoc comminatur in Deu-
teronomio: Si acuero ut fulgur gau- Deut. 32
dium meum, & arripuerit judicium
manus mea, reddam ultionem ho-
ſtibus meis. Et de hoc in figura E-
zechiel: Tranſite per civitatem ſe- Ezech. 9
quentes eum, & percutite.

Secundo, quantum ad rebellium
perſonam inſinuandam, ſubdit: *Et
his dictis præcedebat aſcendens Hiero-
ſolymam*, quaſi ex ipſo facto oſtende-
bat ſe dicere prædicta propter Hie-
roſolymitas qui erant eum negaturi,
non eſſe ſuum regem. Propter quam
etiam cauſam ſtatim conſequenter
agit, quo modo ut rex venit in Hie-
ruſalem, ſedens ſuper aſinam. Sed
poſt illam magnam gloriam ſuſtinere
debebat contumeliam. Et quia ad
illam non ibat compulſus ſed volun-
tarius, ideo ſignanter dicitur quod
præcedebat, ut animaret ceteros ad
tolerantiam paſſionum, ſecundum il-
lud: Chriſtus paſſus eſt pro nobis,
vobis relinquens exemplum, ut ſe- 1 Petr. 2
quamini veſtigia ejus. Et: Curra- Heb. 2
mus ad propoſitum nobis certamen
aſpicientes in auctorem fidei, & con-
ſummatorem Jeſum, &c. Ideo etiam
præcedebat, ut formam daret præ-
latis præcedendi oves contra feroci-
tatem lupinam: Bonus paſtor cum Joan. 10
proprias oves emiſerit, ante eas va-
dit, & oves illum ſequuntur, quia
ſciunt vocem ejus: In hujus figuram
dicitur de Juda: Cum videret po- 1 Mach. 5
pulum trepidantem ad transferendum
torrentem, transfretavit ad illos prior.
Hujus notabilis imitator fuit Paulus
qui licet ſciret quod multa a Judæis
deberet pati in Hieruſalem ſecrete
aſcendit ad ſubditorum ſalutem. Spi- Act. 20
ritus ſanctus per omnes civitates mi-
hi proteſtatur, dicens quoniam vin-
cula & tribulationes Hieroſolymis
me manent, &c. Nec facio animam
meam pretioſiorem quam me, dum-
modo conſummem curſum meum &

miniſterium verbi quod accepi. Sic & Chriſtus faciebat. Unde licet ad tempus Judæam declinaſſet, quia nondum venerat hora ejus. Nunc ibat tradere animam ſuam, propter nos in manus inimicorum, ſecundum il- *Hierem. 12* lud; Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum ejus. Ideo aſcendebat Hieroſolymam, quia ſicut *Sup. 13* ſupra dictum eſt, non capit Prophetam perire extra Hieruſalem. Quare autem hoc? Ratio ſupra eſt, quia hoc exigit excellentia pontificalis, magiſtralis, & regiæ dignitatis, & Judaicæ perfidiæ excæcandæ. Unde *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Gloſſa: Finita parabola, vadit Hieroſolymam, ut oſtendat de ejuſdem maxime civitatis eventu parabolam fuiſſe præmiſſam.

Et factum eſt, cum appropinquaſſet, &c. Poſtquam confutavit Judæorum doloſitatem, impietatem, & curioſitatem, hic ſequitur quarta pars principalis in qua confutat incredulitatem, quæ in cordibus Judæorum fuit cauſa & radix omnium prædictorum. Dividitur autem hæc pars in duas, in quarum prima confutat incredulitatem Judæorum per facta: in ſecunda vero per verba & documen- *Inf. 20* ta. Et factum eſt in una dierum, &c. Confutat ergo incredulitatem Judæorum per facta, per quæ oſtendit ſe Chriſtum Dominum in lege promiſſum. Primo quo ad poteſtatem regalem: ſecundo quo ad pietatem pontificalem, ibi: *Et ut appropinquavit, videns civitatem.*

Tertio quantum ad æquitatem judicialem, ibi: *Et ingreſſus in templum, &c.* Quarto quantum ad auctoritatem magiſtralem, ibi: *Et erat docens quotidie in templo, & cetera.* Poteſtatem autem regalem oſtendit ſe Chriſtus habere tripliciter. Primo per excellentiam in imperando. Secundo per diſcipulorum obedientiam in obſequendo, ibi: *Abierunt autem qui miſſi erant.* Tertio per populorum reverentiam in laudando, ibi: *Euntе autem illo, & cetera.* Excellentia igitur regiæ poteſtatis in Chriſto oſtenditur imperium ipſius pium,

A providum, & poteſtativum. Tale namque imperium decet regem clementiſſimum, ſapientiſſimum, & potentiſſimum. Oſtenditur autem imperium ejus pium ſecundum myſterium gratiæ, providum ſecundum ſpiritum prophetiæ, & poteſtativum per culmen auctoritatis præcelſæ. Primo igitur, quantum ad imperium pium per myſterium gratiæ, dicit:

Et factum eſt, cum appropinquaſſet ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti. Quod etſi verum fuerit ad litteram, hoc tamen aliud prætendebat per figuram & myſticam intelligentiam. Unde *Lib. 9 in c. 19 Luc. tom. 3*

B Ambroſius: Venit ad montem olivarum, ut novellas olivas virtute in ſublimi plantaret. Et nota quod dicit tria, ſcilicet Bethphage, quæ eſt in monte Oliveti, & viculus ſacerdotum, ut dicit Hieron. Et inter- *Hieron. l. 3 in cap. 21 Matth t. 6* pretatur domus buccæ, per quam confeſſio & pœnitentia ſignificantur. Bethania domus obedientiæ. Et mons Oliveti propter mixtionem olei inſinuat unctionem & eminentiam ſapientiæ. Et per hæc tria Dominus *Sup. 15* appropinquat nobis, id eſt facit appropinquare ſibi, ſc. per pœnitentiam. Erant appropinquantes ad Jeſum publicani, &c. Per obedientiam: Appropiate ad me indocti, & con- *Eccl. 51*

C gregate vos in domum diſciplinæ. Et hæc eſt domus obedientiæ ſive *Deut. 33* religionis. Per ſapientiam: Qui appropinquant pedibus ejus, &c. Pedes autem Domini venientis, aſcendentis, & judicantis ſteterunt ſuper montem Olivarum, quia qui vult vias ejus videre (quæ ſunt miſericordia, & veritas) indiget unctione per quam in eminentiam ſapiens elevetur, ut per contemplationem conſcendat in cœlum per tres gradus. Primus gradus eſt incipientium, ſecundus proficentium, tertius perfectorum. Et ad hoc omnis Chriſti operatio & Evangelica prædicatio ordinatur, ſc. ut ſic tripliciter Chriſto appropinquemus. Et ideo ſubdit:

Miſit duos diſcipulos ſuos, dicens: Ite

Digitized by Google

Ite in caſtellum quod contra vos eſt. Per duos diſcipulos miſſos intelligitur univerſitas diſcipulorum miſſorum ad convertendum mundum, & maxime populum gentium. Unde *Chryſ. in opere imperfect. Matt. cap. 21 homil. 37 tom. 2 Actor. 8 Act. 10* Chryſoſtomus dicit quod iſti duo primo prædicaverunt gentibus. Philippus in Samaria: Petrus in Cæſarea; ideo autem ſunt duo, ad commendandum nexum charitatis, ſeu propter duplicem ordinem prædicantium, ſecundum qualitatem populorum convertendorum. Unde Gloſ. *Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5* Duos mittit propter ſcientiam veritatis, & munditiam operis, vel geminæ dilectionis Dei, & proximi ſacramentum toto orbe prædicandum: vel propter duos ordines prædicandi, unum in circumciſione, & alterum in gentibus. In hujus *Eccl. 4* deſignationem dicitur: Miſit illos binos ante faciem ſuam. Unde dicitur: Melius eſt duos eſſe ſimul, quam unum. Per caſtellum illud quod eſt contra diſcipulos intelligitur mundus, de quo *Joan. 15* Joannes: Si mundus vos odit, ſcitote, quia me priorem vobis odio habuit. Et tamen in hunc *Gloſſa interlin. in cap. 21 Matt. t. 5* miſit diſcipulos ad prædicandum. Unde Gloſſa: Miſit diſcipulos in caſtellum quod contra eos erat, id eſt doctores qui indocta ac barbara totius orbis latera, quaſi contrapoſiti caſtelli mœnia Evangelizando penetrarent. In hoc igitur præfiguratur diſcipulorum miſſio ad convertendum mundum, quæ facta eſt poſt paſſionem & reſurrectionem, ſecundum illud: Dixit eis: Euntes in mundum univerſum, prædicate Evan- *Matt. ult.* gelium omni creaturæ. Hoc ergo fuit imperium pium: & hoc deſignat appropinquatio ad montem Oliveti, de quo Chriſtus aſcendit in cœlum.

Secundo quo ad mandatum providum per ſpiritum prophetiæ, ſubdit: *In quod introeuntes invenietis pullum aſinæ alligatum*, quod quidem dicere non poterat certitudinaliter, niſi quia habebat præſcientiam futurorum, verumtamen & hoc ipſum ſine myſterio eſſe non poteſt, quia rex cœli & terræ quærit pullum, & non quemcumque, ſed indomitum. Unde ſubdit: *Cui nemo umquam hominum ſedit*, nec qualitercumque, ſed alligatum, propter quod addit: *Solvite & adducite.* Ex quo manifeſte apparet quod hoc ſine myſterio eſſe non poteſt. Propterea intelligendum eſt, quod ſicut per aſinam intelligitur ſynagoga, ita per pullum gentilitas deſignatur. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc loc. tom. 5* Tres Evangeliſtæ Græce ſcripſerunt qui pullum tantum commemorant. Matthæus qui Hebraice ſcripſit, & aſinam ſolutam & adductam refert, ut Hebrææ quoque gentis, ſi pœnituerint, non deſperandam monſtret eſſe ſalutem. Unde Matthæus: *Matt. 21* Invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea. Dicitur autem populus gentilis pullus aſinæ propter ſtoliditatem ingenii: *Job 11* Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & tamquam pullum onagri ſe liberum natum putat. Sed alligatus dicitur funibus peccatorum, ſecundum illud: Impius funibus peccatorum ſuorum conſtringitur. *Prov. 5* Et his funibus non tantum populus gentium ligatus erat, verumetiam ſynagoga. Unde ſupra: *Sup. 13* Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit Satanas ecce decem & octo annis, non potuit ſolvi a vinculo? Et dicitur etiam indomitus eſſe, quia carebat omni regimine diſciplinæ Dei. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Introeuntes in mundum prædicatores, invenerunt populum nationum perfidiæ vinculis irretitum, liberum & laſcivum, cui nemo umquam hominum inſederat, id eſt, nullus rationalis doctor frenum correctionis impoſuit. De hoc ergo mandat diſcipulis, ut ſolvant, ſecundum illud: *Matt. 18* Quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo: hoc autem non eſt virtute humana, ſed divina, propter quod dicit Job: *Job 39* Quis dimiſit onagrum liberum, & vincula ejus quis ſolvit? Et tunc qui ſolvitur, ad Jeſum adducitur; *Iſaias 60* Aperientur portæ tuæ jugiter, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & reges eorum adducantur.

Tertio, quo ad mandatum prote-ſta-

ſtativum per culmen auctoritatis præ-
celſæ, ſubditur: *Et ſi quis vos inter-
rogaverit: Quare ſolvitis?* ſcilicet con-
trectantes rem alienam, *Sic dicetis
ei: Quia Dominus operam ejus deſide-
rat*, ut eo utatur tamquam re pro-
pria. Hic ad litteram oſtendit quod
Chriſtus Dominus erat omnium, quia
qua ratione Dominus erat aſini, ea
erat & univerſorum. Et ut Domi-
num ſe ſignificet omnium generali-
Joan. 13 ter ſeipſum vocat Dominum. Unde
ipſe dicit de ſe: Vos vocatis me
Magiſter & Domine, & bene dicitis,
ſum etenim. Nam ipſe eſt qui habet
in veſtimento, & in femore ſuo ſcri-
Apoc. 19 ptum: Rex regum, & Dominus do-
Eſth. 13 minantium. Unde & ſibi dicitur il-
lud: Domine, Domine rex omni-
potens, in ditione enim tua cuncta
ſunt poſita, & non eſt qui poſſit tuæ
reſiſtere voluntati: Dominus omni-
um tu es. Secundum myſterium au-
tem hæc debet eſſe reſponſio prædi-
cantium & abſolventium, qui non
faciunt hoc ad aliud, niſi ut ad Chri-
ſtum trahant tamquam ad verum
Dominum, qui habet deſiderium a-
Prov. 8 nimarum. Nam ipſe dicit: Deliciæ
meæ, eſſe cum filiis hominum. Ip-
Prov. 23 ſe deſiderat cor hominis: Præbe fili
mi cor tuum mihi. Quia ipſe ſolus
eſt Dominus. Unde etſi diabolus li-
gare permittatur per peccata, non
tamen vendicat ſibi ſuper rationalem
ſpiritum dominium verum. Et hoc
Amb. libr 3 in ca. 19 Lucæ to. 3 eſt quod Ambroſius dicit: Domina-
tum ſibi, inquit vendicare non po-
terat, quem reum fecerat, non na-
tura, ſed culpa. Et ideo cum Domi-
nus dicitur, agnoſcitur. Nam etſi
multi dii, & multi domini, gene-
raliter tamen unus Deus, & unus
1 Cor. 8 Dominus. Unde dicitur: Nam etſi
ſunt qui dicantur dii, ſive in cœlo,
ſive in terra, ſiquidem ſunt dii multi,
& Domini multi nobis tamen unus eſt
Deus, pater, & unus Dominus Jeſus
Chriſtus. Hic Dominus nullo indiget,
Pſalm. 15 ſecundum illud: Dixi Domino, Deus
meus es tu, quoniam bonorum meo-
rum non eges. Et tamen deſiderat
1 Tim. 2 operam noſtræ ſalutis: Omnes homi-

A nes vult ſalvos fieri, & ad agnitio-
nem veritatis venire. Hæc eſt enim *1 Theſ.* 4
voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.

Abierunt autem qui miſſi erant, &c.
Poſtquam manifeſtavit regiam poteſta-
tem in Chriſto per excellentiam in
imperando, hic ſecundo manifeſtat
eam per diſcipulorum obedientiam,
in obſequendo. Circa quod explican-
dum oſtenditur in diſcipulis perfectio
obedientiæ in eundo, exequendo,
& redeundo. Primo ergo quantum
ad diſcipulorum obedientiam per præ-
ceptum euntium, dicitur:

*Abierunt autem qui miſſi erant: & invenerunt, ſicut dixit illis, ſtantem
pullum*. In quo apparet quod qui
B Chriſto obtemperat, decipi non po-
teſt, quia ipſe ſic præcepit præſentia,
quod præſcit futura. Unde dicitur:
Omnia nuda & aperta ſunt oculis e- *Hebr.* 4
jus, ad quem nobis ſermo. Secun-
dum autem myſterium ſignificationis
diſcipuli invenerunt pullum ſtantem,
quia invenerunt gentilem populum
otioſum, ſecundum illud: Vidit alios *Matt.* 20
ſtantes in foro otioſos, & dixit illis,
&c. Statum autem ad modum ſtandi
expreſſius dicit Marcus: *Ubi dicitur* *Marc.* 11
quod abeuntes invenerunt pullum al-
ligatum ante januam foris in bivio.
Nam gentes antequam ad Chriſtum
venirent, foris erant. Unde dicitur:
Quid enim mihi de iis qui foris ſunt *1 Cor.* 5
judicare? Sequitur: Nam eos, qui
C foris ſunt, Deus judicabit. Unde
Gloſſa: Marcus ait foris ante janu- *Gloſſa in*
am ligatum, quia quicumque ex- *hunc locum*
tra Chriſtum eſt, foris in via eſt, *tom.* 5
qui eſt in Chriſto, foris non eſt. Id-
eo Joannes: Si quis in me non man- *Joan.* 15
ſerit, mittetur foras ſicut palmes,
& areſcet. Ideo autem dicitur eſſe in
bivio, quia non ſequebatur aliquam
certam viam. Unde Gloſſa: In bi- *Gloſſ. in*
vio ligatus ſtabat, qui non unam *hunc loc.*
fidei vitæque viam tenebat, ſed plu- *tom.* 5
ribus erroribus deſerviebat. Ideo di-
citur: Teſtificor Domino, ut jam *Epheſ.* 4
non ambuletis, ſicut & gentes am-
bulant in vanitate ſenſus ſui, tene-
bris obſcuratum habentes intellectum,
alienati a vita Dei per ignorantiam,
quæ

Digitized by Google

quæ eſt in illis. In hoc ergo invenerunt diſcipuli populum gentium, qui per diverſas ſectas & vias idololatrabant, ſecundum illud: In viis ſedebas, expectans eos quaſi latro in ſolitudine, & polluiſti terram in fornicationibus tuis. Ideo recte deſignatur per Thamar, de qua dicitur: Mutato habitu ſedit in bivio. Et: Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.

Hierem. 3
Geneſ. 38
Jac. 1

Secundo, quantum ad obedientiam diſcipulorum præceptum exequentium, dicitur: *Solventibus autem illis pullum, dixerunt Domini ejus ad illos; quid ſolvitis pullum?* per attrectationem rei alienæ. Qui plures Domini dicuntur, quia ſecundum veritatem hiſtoriæ, tam aſina, quam pullus dicitur fuiſſe totius iſtius caſtelli, quo utebantur pauperes ad afferendum aquam. *At illi dixerunt; Quia Dominus eum neceſſarium habet*, per dominium rei propriæ. Unde ex hoc apparet virtus divini præcepti, quia nec amplius quæſierunt, nec reſtiterunt. Unde Chryſoſtomus: Virtus Chriſti præparavit eorum cor ad dandum ignotis. Et hoc etiam apparet virtus obedientiæ, quantæ ſic efficaciæ, quia ei, cui obedit, nullus valet contradicere dominus. Unde dicitur: Vir obediens loquetur victoriam. Et nota hic, quod ſecundum myſterium plurimi dicuntur populi gentilis domini, quia ſervus erat ille populus non unius Domini & Dei, ſed multorum vitiorum, & dæmonum. Quia a quo quis ſuperatus eſt, hujus & ſervus eſt. Unde Gloſ. Multos habebat dominos qui non uni ſuperſtitioni, ſed pro libitu immundorum, ſpirituum ſectabantur errores. Ideo dicitur: Domine Deus noſter poſſederunt nos domini abſque te. Hi reſiſtunt Apoſtolis volentibus ſolvere pullum, quia tam dæmones, quam peccata, atque etiam diaboli membra reſiſtunt, & obſtaculum ponunt gratiæ, ſicut Simon magus Petro, & Elymas magus Paulo. Reſiſtebat autem illis Elymas magus, quærens avertere proconſulem a fide.

Chryſ. in opere imperfect. Matt. cap. 21 homil. 37 tom. 2
Prov. 21
2 Petr. 2
Gloſſa in hunc locum tom. 5
Iſa. 26
Act. 13

A Sed audito nomine Chriſti, & ejus virtute per miracula patefacta obmuteſcunt, quia omnes tales in Chriſti nomine ſuperantur. Unde Gloſ. Qui doctoribus ad ſalutem gentium venientibus obſtiterunt, ſuas tenebras defendunt, donec miraculis atteſtantibus veri poſſeſſoris virtus innoteſcat. Unde & Petrus cum Apoſtolis dixit iis, qui prohibebant eos prædicare ad pulli ſolutionem: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Et hoc quia ipſe eſt ſolus verus Dominus & perſonarum noſtrarum & rerum: Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſilvarum, jumenta in montibus & boves.

Gloſſa in hunc locum tom. 5
Actor. 5
Pſalm. 49

B Tertio, quantum ad diſcipulorum obedientiam, ſecundum præceptum redeuntium ſubjungitur: *Et duxerunt ad illum Jeſum*. Ut implerent Chriſti mandatum, quibus ſupra dixerat: Solvite & adducite mihi: *Et jactantes veſtimenta ſua ſupra pullum, impoſuerunt Jeſum*. Ut oſtenderet Jeſum eſſe promiſſum regem. Unde dicitur: Hoc autem factum eſt, ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam, dicentem: Dicite filiæ Sion: ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinum & pullum filium ſubjugalis. Sic enim habetur: Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem. Ecce rex tuus veniet C tibi juſtus & Salvator: ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam & ſuper pullum filium aſinæ. Ex hoc ergo manifeſto iudicio, & præhabito colligebatur quod Chriſtus erat verus rex Judæorum. Sed hoc eſt mirabile quod Chriſtus cum eſſet verus Deus, & rex regum, aſcendere voluit ſuper animal tam deſpectum. Sed tamen hoc valde rationabiliter fecit, & propter myſterium, & propter exemplum. Propter myſterium, inquam, quia ſicut tactum eſt, per pullum inteligitur populus gentilis, per aſinam Judaicus. Et ideo licet alter deberet ſibi ſufficere, tamen ſuper utrumque aſcendit: primum ſuper pullum, & deinde ſuper aſinam, ut oſtenderet ſe primo voca-

Matt. 21
Zach. 9

Digitized by Google

turum populum gentium, deinde in fine mundi populum Judæorum. Unde & in illa nobiliſſima prophetia *Geneſ. 49* dicitur: Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, o fili mi, aſinam ſuam. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum; hoc fuit in torculari crucis. Quoniam ergo hunc pullum, id eſt, populum gentium Chriſtus ad ſe duci fecit, & ſuper eum aſcendit per miniſterium Apoſtolorum: ideo dicitur, quod diſcipuli jactaverunt veſtimenta ſua, id eſt, exempla bona, per quæ converterunt gentem *Apoc. 16* illam, de quibus veſtimentis in Apocalypſi dicitur: Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet. In hujus figuram etiam dicitur quod Elias miſit pallium ſuum ſuper Eliſeum. *3 Reg. 19* Quoniam ergo iſta converſio facta eſt non ſolum per Apoſtolos, verum etiam per ſeptuaginta diſcipulos, quibus deputatæ ſunt particulares Eccleſiæ gentium converſarum. Ideo in hujus figuram dici- *Jud. 12* tur de judice quodam qui habuit 40 filios & 30 ex eis nepotes aſcendentes ſuper ſeptuaginta pullos aſi- *Gloſſa in hunc locum tom. 5* narum. Et de hoc Gloſſa: Veſtimenta Apoſtolorum doctrina virtutum, vel diſcretio ſcripturarum, & gratia ſpiritualis quibus illi corda hominum prius nuda & frigida contegunt, ut mereantur habere ſeſſorem CHRISTUM. Fecit etiam hoc propter exemplum ad conterendum ſupercilium ſuperborum, qui delectantur in multitudine equorum & *Pſalm. 19* curruum; Hi in curribus, & hi in equis. Et: Væ qui deſcendunt in *Iſaiæ 31* Ægyptum ad auxilium in equis ſperantes, & habentes fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt, & cet. Quod exemplo Chriſtus ſuo condemnans non multitudinem equorum habuit: immo nec unum equum, ſed ſuper contemptibilem pullum aſcendit in die præcipui honoris ſui. Unde Chryſoſtomus: Vis cognoſce-

A re manſuetudinem venientis, conſidera ſpeciem adventus ejus. Non *Chryſ. in opere imperfect. Matt. cap. 21 homil. 37 tom. 2* ſedet in curru aureo purpura fulgens, non aſcendit ſuper fervidum equum, diſcordiæ amatorem, non habuit in circuitu ſplendentes gladios, aut cetera ornamenta terribilium armorum: ſed quid? Ramos frondentes teſtimonia pietatis. Et ſic oſtendit verum eſſe quod in Pſal- *Pſal. 146* mo dicitur: Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis, &c.

Eunte autem illo, &c. Poſtquam oſtendit ſe poteſtatem habere regalem per ſuam excellentiam in imperando, & diſcipulorum obedien-

B tiam in obſequendo, hic oſtendit tertio per populorum honorificentiam in collaudando. Ad hoc autem exprimendum primo explicatur devotio laudantium. Secundo vero celſitudo laudum, ibi: *Benedictus qui venit rex in nomine Domini.* Tertio vero confutatio invidorum, ibi: *Et quidam Phariſæorum, &c.* Circa igitur devotionem laudantium exprimendam duo introducuntur, ſc. expreſſio devotionis in opere, & expreſſio in ſermone & voce. Primo igitur quantum ad expreſſionem devotionis in opere, dicit:

Eunte autem illo ſubſternebant veſtimenta ſua in via, quod ſignum e-

C rat magnæ devotionis. Non autem exprimit qui erant illi, qui ſternebant, quia hoc communiter faciebant omnes, & maxime turbæ. Unde dicitur: Plurima turba ſtra- *Matt. 21* verunt veſtimenta ſua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via. Et *Quare Apoſtoli ſuper Aſellum & ceteri in via poſuerint veſtimenta.* nota hoc quod a myſterio non vacat, quod diſcipuli veſtimenta ſua poſuerunt ſuper aſellum, ſed turba ſternebat veſtimenta ſua ſub pedibus aſini ad conculcandum. Per hoc enim intelligimus quod populus gentium convertendus documenta Apoſtolorum debebat venerari, & traditiones judæorum, & cæremonias conculcare. Unde Chryſoſtomus: Super jumentum

Apo-

Digitized by Google

Chryſ. in opere imperfect. Matt. ca. 21 homil. 37 tom. 2 Apoſtoli poſuerunt veſtimenta ſua ſub pedibus vero ceteri, quia mandatis Apoſtolorum Evangelicis ſubſternuntur Chriſtiani, leges autem conſuetudinis conculcant. Unde dicitur: Quæ mihi fuerunt lucra, arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam. Phil. 3 Secundum moralitatem autem per ſtrationem veſtimentorum in via intelligimus conculcationem corporum noſtrorum per abſtinentiam, & patientiam ad aliorum bona exempla, per quæ dirigantur in via. Unde Gloſſa: Turba martyrum exempla ſequens, carnem per abſtinentiam edomat, ut Domino iter ad mentem paret, & ſequentibus præbeat bona exempla. Gloſſa in hunc locum tom. 5 In cujus etiam rei figuram dicitur quod Elias reliquit pallium ſuum Eliſeo. 2 Reg. 2 Et quia bonum exemplum quaſi bono odore trahit ad imitationem, ideo dicitur: Odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris. Cant. 4 Et hæc in via ſtrata videmus. Unde dicitur: Tantam habentes impoſitam nubem teſtium, &c. Hebr. 12

Secundo, quantum ad expreſſionem devotionis in ſermone, ſubdit: *Et cum appropinquaret jam ad deſcenſum montis Oliveti*, propter congruentiam loci, quia prope Hieruſalem. Unde & de illo loco aſcendit. Reverſi ſunt in Hieroſolymam a monte, qui vocatur Oliveti, qui eſt juxta Hieruſalem, Sabbati, habens iter. Act. 1 Per deſcenſum autem illum intelligitur deſcenſus dignationis miſericordiæ Dei, propter quod merito a nobis debet laudari ſecundum illud: Laudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi. Pſal. 116 Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia ejus, &c. Et ideo ſubdit: *Cœperunt omnes turbæ deſcendentium gaudentes laudare Deum voce magna*, per convenientiam modi. Date nomini ejus magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum veſtrorum. Eccli. 39 Et: Bene pſallite ei in vociferatione. Pſalm. 32 Ratio autem hujus laudis magnificæ fuit conſideratio mirabilium Chriſti. Et ideo addit: *Super omnibus, quas videbant virtutibus*, A per convenientiam ex parte motivi. Nam viſio mirabilium inducit & movet ad laudandum. Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Pſalm. 97 Inter omnia autem mirabilia, quæ fecit, maximum fuit ſuſcitatio mortui quatriduani. Ratione cujus turba præcipue Chriſto obviam venit. Teſtimonium perhibebat, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & ſuſcitavit eum a mortuis. Joan. 12 Propterea, & obviam venit in turba: quia audierat eum feciſſe hoc ſignum. Turbæ autem admonebantur a ſignis, ut crederent Ipſum eſſe Chriſtum promiſſum regem in lege. B Unde Joannes: Illi homines cum vidiſſent quod Jeſus fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt vere Propheta, qui venturus eſt in mundum. Joan. 6

Dicentes, benedictus, &c. Poſt devotionem laudantium, deſcribitur hic ſecundo celſitudo divinarum laudum. Deſcribitur ergo ſalus Chriſti excellens ex ore turbarum excellenter laudantium regem Chriſtum, & quantum ad venientis excellentem perſonam: & quantum ad ipſius adventus efficaciam excellentem. Primo ergo quantum ad venientis excellentem perſonam, dicitur:

Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, Benedicitur autem Chriſtus, C non quia ex benedictione humana aliquid ſibi acquiratur, ſed tamquam ſumme bonus laudatur. Unde Hieronymus: Benedictio quæ fit in Deo, confeſſio ſola eſt, & laudatio bonorum quæ præſtita ſunt. Benedictio Benedictio vero quæ fit a Deo, in nobis impletur, dum de ejus beneficiis implemur. Benedicunt ergo eum, & laudant tamquam regem ex ſemine David, ſecundum carnem natum. Dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus, & regnabit, &c. Sup. 1 Et ad Romanos, allegans Apoſtolus auctoritatem Iſaiæ dicit: Rom. 15 Iſa. 11 Et rurſus Iſaias ait: Erit radix Ieſſe; & qui exurget regere gentes, in eo gentes ſperabunt, ſecundum aliam translationem. Et: Hieron. 3

Ecce dies veniunt, & ſuſcitabo David germen juſtum, & regnabit rex, &c. Benedicunt etiam eum tamquam divinitus miſſum, cum dicunt: *Qui venit rex in nomine Domini*. In nomine Domini venit, qui ex parte
Joan 5 Dei patris venit: Ego veni in nomine patris mei. Venit autem Chriſtus in nomine Domini tripliciter,
Joan. 1 ſcilicet in carnem. In propria venit, & ſui eum non receperunt. Et hic adventus eſt memorandus pro-
Agg. 2 pter nimiam dignationem: Adhuc modicum eſt, & ego movebo cælum & terram, &c. Sequitur: Et veniet deſideratus, &c. In hujus figuram dicitur: Quid cauſæ eſt ut veniat Dominus meus rex ad ſervum ſuum:
3 Reg. 4 &c. Venit in mentem: De quo
Job 9 Job: Si venerit ad me, non videbo eum. Et hic adventus eſt acceptandus
Joan. 14 propter nimiam dilectionem. Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus: & manſionem a-
Sap. 7 pud eum, faciemus. Et illud; Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Venit ad judicium finale, de
Apoc. 1 quo in Apocalypſi: Ecce venit cum nubibus, &c. Et hic adventus eſt præſtolandus propter nimiam diſcretionem. Ecce venit, & quis poterit
Mal. 3 cogitare diem adventus ejus: Quia
Supra 12 ſupra dicitur: Beati ſervi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. In quolibet autem trium adventuum ille qui venit, ſcilicet
Pſalm. 117 Chriſtus eſt benedicendus. O Domine ſalvum me fac, o Domine bene proſperare: Benedictus qui venit in nomine Domini. Et pro hoc triplici adventu Eccleſia ſolemnizat, primum recolens, alium petens, & tertium, ut propinquum, prævidens.

Secundo, quantum ad adventus excellentem efficaciam, dicitur: *Pax in cœlo & gloria in excelſis*, quo datur intelligi duplex efficacia adventus Chriſti. Prima eſt in reconciliationem peccantium per gratiam, &
Coloſſ. 1 hanc notat cum dicit: Pax in cœlo. Pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cœlis A ſunt. Et vos cum eſſetis aliquando alienati, & inimici ſenſu in operibus malis, nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus, &c. Et pro hac facienda venit. Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. Et veniens, Epheſ. 2
Evangelizavit pacem vobis, qui longe fuiſtis, & pacem iis qui prope, &c. Secunda efficacia eſt beatificatio juſtorum per gloriam. Gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum. Et de hoc duplici effectu rur- Pſalm. 5
ſus in Pſalmo: Quoniam miſericor- Pſalm. 83
diam & veritatem diligit Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus. Et: Hic duplex effectus eſt per Chriſtum venientem, ſecundum illud: *Juſtifi-* Rom. 5
B cati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua & ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Et de hoc duplici effectu nobili debet Chriſtus veniens collaudari, & in ſua nativitate, & imminente paſſione. Unde ſicut Angeli cantaverunt: Gloria Sap. 2
in Altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus, &c. *Sic verſa vice*, nunc cantant homines *imminente* paſſione. Et ideo Gloſſa: Sicut naſcente Do- Gloſſa in hunc locum. 1
mino hominum & Angelorum agmina cœleſtia decantabant: Gloria in excelſis Deo, ſic idem mox triumphatorie homines concinunt: Pax in Matt. 21
C cœlo, & gloria in excelſis. Alii au- Marc. 11
tem Evangeliſtæ dicunt quod cantabant: Oſanna filio David, *Oſanna* in altiſſimis. In quo continetur intellectus gloriæ, & *multorum* aliorum, & ideo non fuit tranſlatum. Unde Chryſoſtomus: Quidam inter- Chryſ. in opere imperfect.
pretantur Oſanna gloriam, quidam redemptionem, alii ſalvificationem, Matt. cap. 21 hom. 37 tom. 1
alii ſalvum me fac: Auguſtinus autem dicit, quod Oſanna eſt vox lætantis, vel obſecrantis, ut dicunt non- Auguſt. Tract. 51 ſuper 12
nulli Hebræi, magnum affectum indicans potius, quam aliquam rem ſignificans, ſicut racha interjectio indignantis eſſe perhibetur. Unde ſe- Joan. cap. 1
cundum vocem, nec Latinus, nec Græcus interpretari potuit, ſed ſecundum

Digitized by Google

dum ſenſum. Et hoc vult beatus Lucas dicere, cum ait, Pax in cœlo, & gloria in excelſis. Unde quia iſta laus fuit laus ſublimis humilitatis Chriſti, ideo ex ipſa cum laude Seraphin (quæ eſt laus Trinitatis) conſtituitur laus immediate antecedens canonem Miſſæ etiam paulo ante conſecrationem ſacramenti altaris, qua dicitur: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, &c.

Et quidam Phariſæorum. Poſt devotionem laudantium, & celſitudinem laudum, ſubditur confutatio invidorum, circa quam deſcribendam duo introducuntur, ſcilicet indignatio invidentium, & approbatio laudatorum. Primo ergo quantum ad indignationem invidentium, dicit:

Et quidam Phariſæorum de turbis dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos. Hoc autem dixerunt ex indignatione. [*Matt. 21*] Unde Matthæus: Videntes principes ſacerdotum, & ſcribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo & dicentes: Oſanna filio David, indignati ſunt. Hæc autem indignatio ortum habebat ex invidia, & præcipitabat eos in ſtultitiam & dementiam. Unde [*Gloſſa in hunc locum tom. 5*] Gloſſa: Mira invidentium dementia, cum vera docentem noverant, cum magnum nominari audiunt, diſcipulos ejus melius edocti redarguendos exiſtimant, quos ille inſtruxerat, quem Dominum apparet eſſe per miracula. Unde ex laude & gloria Chriſti maxime commoti ſunt ad [*Joan. 12*] iracundiam Scribæ & Phariſæi, cum potius deberent lætari, ſecundum illud: Phariſæi dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia nihil proficimus. Ecce mundus totus poſt eum abiit. Triſtati ſunt ergo, unde debuiſſent lætari, & excæcati, unde debuiſſent illuminari. [*Joan. 10*] Et hoc juſto judicio Dei, qui dicit: In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, & qui vident, cæci fiant. Unde & propter illuminationem fidelium, & confutationem rebellium, Dominus acceptavit honorem iſtum, ſicut Gloſſa dicit: [*Gloſſa in hunc locum tom. 5*] Frequenter ingreſſus eſt civitatem Hieruſalem, ſed non cum iis laudibus, non rex vocatus, quod ſemper fugerat, niſi modo cum oſtendit paſſurus, quod ideo factum eſt, ut amplius illorum contra ſe excitaret invidiam, quia jam tempus paſſionis inſtabat, non quia Dominus illorum malum vellet intendi, ſed quia juſto judicio ſuo faciendo quod debuit, illi occaſionem acceperunt, ut ardentius inflammarentur ad odium, ex quo Deus magnum eliceret bonum. Unde Chryſoſtomus: Excitavit eos non ut facerent, quod ante noluerunt; facultas data eſt, non mutata voluntas. Unde impletum eſt in his illud; [*Sap. 2*] Gravis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ ejus.

Secundo, quantum ad approbationem laudatorum ſubditur; *Quibus ipſe ait; Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt*, quaſi dicat, hæc voluntas Dei eſt, quod ipſi laudent, ſecundum illud: [*Matt. 21*] Jeſus autem dicit eis; Utique Nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Hoc [*Pſalm. 8*] enim ſcriptum eſt in Pſalmo. Quod voluit Dominus facere ad confuſionem Phariſæorum. Unde ſtatim ſubditur: Propter inimicos tuos, ut [*Ibidem*] deſtruas inimicum & ultorem. Hic autem plus dicit quod ſit voluntas Dei, ut a Phariſæis non poſſint impediri. Voluit autem Dominus ſic fieri imminente paſſione, & propter exemplum, & propter myſterium. Propter exemplum, ut ignominia paſſionis ſubſequentis gravior eſſet ex magnitudine gloriæ præcedentis, ſecundum illud; [*Job 16*] Ego ille quondam opulentus repente contritus ſum. In hoc oſtenditur, quale ſit gaudium hujus mundi, quia citiſſime tranſit. [*Prov. 14*] Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudii luctus occupabit. Et per hæc oſtendit mundanum gaudium, & præconium laudis hujus, & gloriam mundi eſſe contemnendam,

Digitized by Google

dam, & quod per famam & infamiam oportet tranſire eum, qui vult ire in Hieruſalem ſupernam, ſecundum illud: *2 Cor. 6* Per arma juſtitiæ a dextris, & a ſiniſtris, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: ut ſeductores & veraces quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes, tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Voluit etiam propter myſterium, quia laus parvulorum ſignat laudem ipſius in Eccleſia gentium. Ideo dicit quod lapides clamabunt, id eſt gentes, quæ dicuntur lapides, quia corda habebant dura & lapidea. Ideo in hujus *Sup. 3* figuram dicitur: Dico vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ, duritiam ſcilicet cordium auferendo, ſecundum *Ezech. 36* illud: Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Emollitum eſt autem cor eorum durum, per virtutem crucis, quæ petram convertit in aquam. *Math. 27* In cujus figuram dicitur quod in morte Chriſti petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt. Unde Gloſ- *Gloſſa in hunc locum tom. 5* ſa: Si cæcitas contingeret in Iſrael, ut a laude Dei conticeat, populus gentium mollito corde lapideo Creatorem ſuum credet, & annuntiabit *Rom. 11* ſecundum illud: Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret. Unde in hujus figu- *Joan. 12* ram expreſſam dicitur: Statim poſt murmur Phariſæorum, erant autem quidam gentiles, ex his qui aſcenderant, ut adorarent in die feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum dicentes: Domine volumus Jeſum videre. Et ſequitur ibi quod Philippus & Andreas dixerunt ad Jeſum: Jeſus autem reſpondit eis: Pater clarifica filium tuum. Ex quo manifeſte apparet quod hæc facta ſunt ad manifeſtandum nomen Chriſti, & ad præſignandum vocationem populi Chriſtiani, excæcatis Judæis, de quorum proxima ſubverſione in conſequentibus agit deplorans excidium Hieruſalem civitatis regalis.

A *Et ut appropinquavit*, *&c.* Poſtquam deſcripſit qualiter Dominus oſtenderit ſe eſſe Chriſtum promiſſum, quantum ad poteſtatem regalem: hic ſecundo oſtendit idipſum quo ad pietatem pontificalem. Sicut enim poteſtas & honor decent regem, ſic pietatis dolor decet Pontificem, ſecundum illud: *Hebr. 4* Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Oſtenditur autem hæc pietas Chriſti magna, quia in die ſummi honoris ſui in terris non ceſſabat a lacrymis per affectum compaſſionis. Deſcribitur B ergo pietas Chriſti, ut deplorans ſacerdotalis civitatis gaudium ſtultum, excidium proximum, & peccatum præambulum. Primo ergo quantum ad Chriſti pontificis fletum piiſſimum, dicit:

Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit ſuper illam. Appropinquavit non tantum corporis ſitu, verumetiam cordis affectu, ſecundum illud: Appropiate Deo: & *Job 4* appropinquabit vobis. Et: Nec eſt *Deut. 4* alia natio tam grandis quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, & cetera. Vidit etiam civitatem non tantum oculis corporis, verumetiam aſpectu pietatis. Quia proſ- *Pſal. 101* pexit de excelſo ſancto ſuo, C Dominus de cœlo in terram aſpexit, ut audiret gemitus, & cetera. Et: *Exod. 3* Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & cetera. Flevit ſuper illam per affectionem piiſſimam, & compaſſionem affectuoſam. Et nota *Chriſtus ter fleviſſe legitur.* quod Chriſtus legitur ter fleviſſe pro nobis. Super Lazarum ſuſcitandum: Et lacrymatus eſt Jeſus: *Joan. 11* Super civitatem Hieruſalem, ſicut hic. Et tandem in cruce: *Heb. 5* Cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reverentia. Ex quo fuit pietas Chriſti perfectiſſime manifeſta ad nos. Creditur etiam fleviſſe in ſua infantia, *Hymn. in Dom. paſſ. ex fortunato.* quando intravit in præſentis ſtatus miſeriam, ſecundum quod Eccle-

ſia

ſta de ipſo cantat: *Vagit infans inter arcta conditus præſepia*. In hoc autem quadruplici fletu quatuor in nobis oſtendit debere eſſe differentias lacrymarum & fletuum, ſcilicet ex compunctione. Lavabo
Pſalm. 6 per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo. Et etiam dicitur de Petro quod
Matth. 26 egreſſus foras, flevit amare. Ex com-
Job 30 paſſione, Job: Flebam quondam ſuper eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Et:
Hierem. 9 Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? &c. Item pro incolatu præſentis mi-
Joan. 16 ſeriæ: Plorabitis & flebitis vos, mun-
Pſalm. 119 dus autem gaudebit. Hei mihi quia incolatus meus prolongatus eſt. Pro appetitu felicitatis æternæ. Beati qui
Matt. 5 lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Has lacrymas debemus petere quam diu ſumus ſuper aſellum mortalitatis noſtræ. Sicut enim Chriſtus ſuper aſinum flevit, ſic & anima quæ inſidet corpori miſero tamquam aſello flere
Judic. 1 debet. In cujus fig ram dicitur quod Axa filia Caleb ſedens in aſino ſuſpiravit. Et poſt ſubditur quod dixit: Terram arenoſam dediſti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo Caleb irriguum ſuperius, & irriguum inferius. Iis modis lacrymandi irri-
Geneſ. 2 gari debet paradiſus conſcientiæ. In cujus deſignationem dicitur, quod fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita. In quo intelligitur quod ex pietate cordis noſtri debet quadruplex fluvius derivari.

Secundo, quantum ad regiæ civitatis gaudium ſtultum ſubdit, *di-*
Gloſ. int. in hunc loc. tom. 5 *cens; Quia ſi cognoviſſes & tu*, per providentiam fleviſſes, ſupple per pœnitentiam. Unde Gloſſa: Si cognoviſſes ruinam, quæ imminet, fleviſſes. Et hic eſt defectus neceſſariæ dictionis, ſed Dominus deciſe loquitur ad modum dolentis, & ſupplet ex ipſo actu dolendi & flendi, ut affectus ſuppleat conceptum, & factum ſuppleat verbum, *fleviſſes*

A *utique* & ſi quæras, quando? *Et quidem*, hoc eſt, certe, *in hac die tua, quæ ad pacem tibi*, in quo ſcilicet exultas. Unde Gloſſa. Quæ modo, quia neſcis quod imminet, Gloſ. int. in hunc loc. t. 5
exultas. Et ſi cauſam quæras, quare exultat & non plorat, eſt improvidentia, unde ſubdit: *Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis*, tempore lætitiæ non prævidentur futuræ miſeriæ: ideo ergo habebat gaudium ſtultum propter conſiderationem diei præſentis, de quo die dicit: *In hac die tua*, propter obtentum præſentis pacis, de qua addit: *Quæ ad pacem tibi*, & propter abſconſionem calamitatis, de qua ſubjungit: *Nunc*
B *autem abſcondita ſunt ab oculis tuis*. Unde Gloſſa: Dum carnem das vo- Gloſſa in
luptatibus mala futura non proſpi- hunc locum
ciens, habes bona præſentia quæ ad tom. 5
pacem tibi poſſunt eſſe temporalem, Et cur hoc ſubdit, ſcilicet quod non prævidet mala quæ ſunt ventura. Si enim prævideret in præſentibus proſperis; læta non eſſet. Et hinc eſt quod viri juſti præſentem diem deſpiciunt ſecundum illud: Diem Hierem. 17
hominis deſideravi, tu ſcis. Et: Ma- Hierem. 20
ledicta dies in qua natus ſum. Et de Job dicitur: Maledixit Job diei Job 3
ſuo, & locutus eſt: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt: Conceptus eſt homo. Præ-
C ſentem pacem contemnunt: Zelavi Pſalm. 72
ſuper iniquos pacem peccatorum videns. Et: Prophetæ deceperunt po- Ezech. 13
pulum meum, dicentes, pax, pax, & non eſt pax. Futura conſpiciunt & attendunt, ſecundum illud: Me- Eccli. 28
mento noviſſimorum, & deſine inimicari. Sed econtrario viri mali non cogitant judicium, & ideo lætantur, ſecundum illud: Lætantur Prov. 2
dum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Et hoc eſt, quia diem iſtum conſiderant, & non extremum: Tenent tympanum, & ci- Job 21
tharam & gaudent ad ſonum organi, & ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt, Ideo ei ironice dicitur: Lætare ju- Eccl. 11
venis in adoleſcentia tua, & in bono ſit

Digitized by Google

no ſit cor tuum in diebus juventutis tuæ. Sequitur: Et ſcito quod pro omnibus his adducet te Deus in judicium. Ex hoc ergo apparet illud quod dicitur: Melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum convivii. *Eccl. 7*

Tertio quantum ad civitatis excidium proximum, ſubdit: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo*, per obſidionem, ſecundum illud: Sume tibi laterem, & deſcribes in eo civitatem Hieruſalem. Et ordinabis adverſus eam obſidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. Hoc autem impletum eſt tempore Romanorum. Unde Gloſſa: Inimici ſcilicet Romani principes qui ad litteram dicuntur tres aggeres feciſſe contra Hieruſalem ad ejus captionem. *Et circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique*, per obſidionis continuationem, ſecundum illud: Pones ſartaginem in murum ferreum inter te & civitatem, & obfirmabis faciem tuam ad eam: & eris in obſidionem, & circumdabis eam: ſignum eſt domui Iſrael. Et hoc factum eſt, quia ut dicit Joſephus, fuit obſeſſa ſtrictiſſime, adeo ut mater comederet filium, ut unus alterum devoraret. Unde impletum eſt illud: Matribus ſuis dixerunt, ubi eſt triticum & vinum? cum deficerent quaſi vulnerati in plateis civitatis: cum exhalarent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum. Et infra ibi: Ergo ne comedent mulieres fructum ſuum, parvulos ad menſuram palmæ? *Et ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt*, per civitatis deſtructionem: Cogitavit Dominus diſſipare murum filiæ Sion, tetendit funiculum ſuum, & non avertit manum ſuam a perditione: Luxitque antemurale, & murus pariter diſſipatus eſt: nec ipſa ſolum diſſipata, ſed etiam tota gens diſperſa, ſecundum illud: Defixæ ſunt in terra portæ ejus, perdidit, & contrivit vectes ejus, regem ejus & principes ejus in gentibus: non eſt lux, & Prophetæ ejus non invenerunt viſionem a Domino. *Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidem*, per omnimodam everſionem. Unde Gloſſa; Cum Hieruſalem modo ſit conſtructa extra portam, ubi Dominus crucifixus erat, apparet illam Hieruſalem ex toto fuiſſe deſtructam. Impletum eſt autem illud: Fecit Dominus quæ cogitavit, complevit ſermonem ſuum: quem præceperat a diebus antiquis: deſtruxit, & non pepercit, & lætificavit ſuper te inimicum, & exaltavit cornu hoſtium tuorum. Et ſtatim ſubditur: Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem & noctem. Hoc autem ſpiritualiter contingit contra quemlibet peccatorem manentem in proſperitate temporaliter. Qui primo circumdatur in infirmitate, coanguſtatur in infirmitatis aggravatione, ad terram proſternitur in morte, & prorſus evertitur in incineratione, ſecundum illud: Ecce nunc in pulvere dormiam: & ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam. Poteſt etiam intelligi de peccatore ad judicium accedente qui circumdatur a multitudine accuſantium iniquitatum. Quoniam circumdederunt me mala quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Coanguſtatur in diſtrictione divinorum judiciorum: Non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis, nec ſinitur quieſcere ingruente bello, neque ſalvabit impietas impium. Ad terram proſternitur in latione ſententiarum: Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, ſcilicet divinæ ſententiæ. Et tandem omnino evertitur in acerbitate pœnarum: Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum. Tunc enim non relinquitur executio impiis: Diruam maceriem ejus, & erit in conculcationem. Et de iis omnibus dicitur: Tribulabitur & circuietur terra, & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ. Hæc dicit Dominus.

Ezech. 4 · *Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5* · *Ezech. 4* · *Thren. 2* · *Ibidem* · *Thren. 2* · *Thren. 2* · *Gloſſa in hunc loc. tom. 5* · *Thren. 2* · *Spiritualis ſenſus.* · *Job 7* · *Pſalm. 39* · *Ec cli.* · *Job 27* · *Pſalm. 140* · *Iſaias 5* · *Amos 3*

minus. Propter quod Anſelmus: Superius erit judex iratus, ſubtus horrendum chaos patens infernus, a dexteris peccata accuſantia, a ſiniſtris infinita dæmonia ad infernum trahentia: intus conſcientia urens foris mundus ardens, miſer peccator ſic deprehenſus quo effugiet? latere erit impoſſibile, apparere erit intolerabile.

Quarto, quantum ad peccatum præambulum, ſubjungit: *Eo quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ*. Et hoc propter incredulitatem: Milvus in cœlo cognovit tempus ſuum, turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus adventus ſui: populus autem meus non cognovit judicium Domini. Sicut ergo fides eſt fundamentum totius ædificii ſpiritualis, per quam Chriſtus habitat in nobis, qui eſt fundamentum. Propter quod dicitur quod fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Sic infidelitas origo eſt deſtructionis omnium ſpiritualium ædificiorum. Ideo dicitur: Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Et: Sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum. Unde & Judæi, quia in Deum noluerunt credere, excæcati ſunt, & reprobati, quia hoc fuit maximum peccatum, ſecundum illud: Arguet mundum de peccato quidem: quia non crediderunt in me. Ideo dicitur, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Immo quod plus eſt, jam incipit ſua damnatio. Qui non credit, jam judicatus eſt: quia non credit in nomine Unigeniti filii.

Hierem. 8 — Hebr. 11 — Job 4 — Rom. 1 — Joan. 16 — Marc. ult. — Joan. 3

Et ingreſſus in templum, &c. Poſtquam deſcripſit Evangeliſta qualiter Chriſtus ſe oſtendit ex facto habere poteſtatem regalem, & pietatem pontificalem, hic tertio explicatur, quo modo oſtendit ſe habere æquitatem judicialem. Ad cujus declarationem tria introducuntur, ſcilicet: Æquitas judicis, veritas juris, & enormitas

A ſive impietas ſceleris. In his autem tribus oſtendit ſe quaſi ſyllogiſtice, recte judicare. Propoſita enim veritate ſcripturæ ſacræ, aſſumpta perverſitate nequitiæ Judaicæ, recte concluditur ſeveritas divinæ vindictæ, ſecundum illud: Arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. Proponit enim juſtitiam, aſſumit peccatum, & concludit judicium. Primo ergo quantum ad æquitatem judicis, dicit:

Et ingreſſus in templum, cœpit eiicere vendentes, & ementes, in quo oſtenditur æquitas judicis: qui licet eſſet manſuetus in tolerando injuriam propriam, ſecundum illud: Et ego

B quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam, tamen in ulciſcendo injuriam divinam fuit ſeverus judex, & juſtus. Et quia maxima injuria eſt, cum dehoneſtatur, ubi debet honorari: ideo dicitur quod ingreſſus eſt in templum, ut ibi faceret judicium quod fecit, & in ſuæ prædicationis exordio, ſecundum quod narratur poſt miraculum de mutatione aquæ in vinum: & in termino poſt miraculum de Lazaro ſuſcitato, ut ſic verificetur illud: Zelus domus tuæ comedit me, &c. Et Joannes dicit, hoc tunc verificatum eſſe. Et attendendum quod Dominus ſtatim poſt annuntiationem ex-

C cidii Hieruſalem, intravit ad templum purgandum, ut oſtendat quod maxima cauſa deſtructionis ejus fuit peccatum ſacerdotum. Unde Gloſſa Poſt enumerata mala, ingreſſus templum ejecit vendentes & ementes: per hoc innuens quod ruina populi maxime ex culpa ſacerdotum fuit, cum vendentes & ementes percutit, oſtendit unde radix perditionis proceſſit. Unde dicitur: Audite hæc principes domus Jacob, & judices domus Iſrael qui abominamini judicium, & omnia recta pervertitis: qui ædificatis Sion in ſanguinibus, & Hieruſalem in iniquitate. Principes ejus in muneribus judicabant, & ſacerdotes ejus in mercede docebant, & Prophetæ ejus in pecunia divi-

Joan. 16 — Hierem. 11 — Joan. 2 — Pſalm. 68 — Joan. 2 — Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 — Mich. 3

divinabant, propter hoc, cauſa veſtri, Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſalem quaſi acervus lapidum erit, & mons templi in excelſa Thren. 4 ſilvarum. Et: Propter peccata prophetarum ejus, & iniquitates ſacerdotum ejus qui effuderunt in medio ejus ſanguinem juſtorum, In hoc autem quod Dominus ejecit ementes & vendentes, oſtendit ſe maxime damnare in clericis avaritiam, Matt. 21 & potiſſime ſimoniam. Unde dicitur quod cathedras vendentium columbas evertit. Act. 8 Omnibus talibus Petrus dicit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſidere.

Secundo, quantum ad æquitatem juris, ſubdit: *Dicens illis: Scriptum eſt, quia domus mea, domus orationis eſt*. Iſaias 56 Hoc autem eſt: Quia holocauſta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis, ait Dominus Deus qui congregat diſperſos Iſrael. Pſalm. 92 Pſalm. 5 Unde & David in Pſalmo dicit: Domum tuam decet ſanctitudo. Et iterum: Intrabo ad domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum. Et in conſtructione templi dicitur: 3 Tim. 8 Sint oculi tui aperti ſuper domum hanc die ac nocte, ſuper domum de qua dixiſti: Erit nomen meum 2 Paral. 7 ibi. Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco iſto oraverit. Elegi enim, & ſanctificavi locum iſtum, ut ſit nomen meum ibi ſempiter- 1 Mac. 7 num. Et ideo dicebant ſacerdotes: Tu Domine elegiſti domum iſtam ad invocandum nomen tuum in ea, ut eſſet domus orationis & obſecrationis populo tuo. Ad hoc tamen præcipue ordinata eſt domus Eccleſiaſtica, quæ facta eſt, ut illic quidem præcipue colatur per Levit. 20 Deut. 5 Matth. 4 actum orationis, in qua Deus oratur & adoratur, & impletur principium præceptorum lagalium, quo præcipitur ut adoretur Deus: & replicatur, videlicet Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.

Tertio, quantum ad enormitatem ſceleris, ſubjungit: *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*. Hoc autem dicitur ipſis ſacerdotibus. Unde Gloſſa: Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5 Qui ad hoc in templo reſidetis, ut vel non dantes munera proſequamini corporaliter, vel ſpiritualiter dantes vetetis, ſecundum illud: Mich. 3 Si quis non dederit in ore eorum quippiam &c. Tunc autem domus Dei fit ſpelunca latronum, quando contra voluntatem Chriſti contrectatur patrimonium Chriſti crucifixi: hoc eſt enim furari & latrocinari, quando publice fit, propter quod dicitur: Hierem. 7 Numquid ſpelunca latronum facta eſt domus iſta in qua invocatum eſt nomen meum in oculis veſtris? Sequitur: Ite ad locum meum in Silo, & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Iſrael. Hæc autem malitia principaliter ſacerdotibus imputatur. Ideo eis ſpecialiter dicit: *Vos*, quorum erat eam purgare, & in ſanctitate cuſtodire. Unde Chryſoſtomus: Unuſquiſque Chriſtianus pro ſuo peccato ſuam reddet rationem. Sacerdotes autem non tantum pro ſuis, ſed pro omnium ſubditorum. Quemadmodum enim videns arborem pallentibus foliis, marcidam intelligit quod cauſam aliquam habeat in radice: ſic cum videris populum indiſciplinatum, cognoſce, quia ſacerdotium ejus non eſt ſanum. Mal. 2 Ideo dicitur: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum eſt. Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege, irritum feciſtis pactum Levi. Sequitur: Propter quod ego dedi vos contemptibiles omnibus populis.

Et erat docens quotidie, &c. Poſtquam deſcripſit qualiter Chriſtus facto oſtendit ſe regem, judicem, pontificem, hic quarto deſcribit quo modo Chriſtus oſtendit ſe doctorem, ad cujus explicationem tria introducuntur, in Chriſto ſcilicet aſſidui-

Digitized by Google

aſſiduitas docendi: in Phariſæis autem aſſiduitas malignandi: in populis vero aſſiduitas addiſcendi. Ex quibus apparet quod Chriſtus verus erat Doctor, quia doctrina ejus erat publica cunctis, exoſa perverſis, gratioſa bonis; & hoc propter ſuam celebritatem, veracitatem, & gratioſitatem. Primo ergo quantum ad doctrinæ Chriſti celebritatem, qua erat publica cunctis, dicitur:

Et erat docens quotidie in templo, in qua inſinuatur perfecta doctrinæ publicatio, quia erat ſine intermiſſione, nam quotidie docebat. Sic Paulus bonus doctor faciebat, de quo dicitur: Non ſubterfugi, quo
Act. 20 minus annuntiarem omne conſilium Dei vobis. Subditur: Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non ceſſavi cum lacrymis monere unumquemque veſtrum. Hoc etiam hortatur fieri ſcribens ad Timo-
2 *Tim.* 4 thæum. Teſtificor coram Deo, & Jeſu Chriſto: prædica verbum, inſta opportune, importune: argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina. Perfecta publicatio erat, quia ſine excluſione alicujus. Non enim in ſecreto, ſed in publico loco, ſcilicet in templo: Ego palam
Joan. 18 locutus ſum mundo, ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Judæi conveniunt: & in occulto locutus ſum nihil. Perfecta etiam publicatio, quia ſine alicujus utilis celatione. Ideo generaliter dicit: *Docens*, quia omnem veritatem
Iſa. 49 docebat ſecundum illud: Ego Do-
Joan. 15 minus docens te utilia. Et; Omnia quæcumque audivi a patre meo, nota feci vobis. Et ipſe erat juſte docens, quia proprie ipſe ſolus doctor,
Matth. 23 ſecundum illud: Magiſter veſter unus eſt Chriſtus: quod exponens Auguſtinus dicit: Cathedram habet in cœlo qui intus docet corda. Perfecta ergo erat communicatio doctrinæ ex parte loci, & ex parte documenti, juxta quod Paulus de ſe
Act. 20 dicit: Nihil ſubtraxi vobis utilium, quo minus annuntiarem vobis, &

A docerem vos publice, & per domos teſtificans Judæis, & gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

Secundo quantum ad doctrinæ Chriſti veracitatem, qua exoſa erat incredulis, ſubdit: *Princeps autem ſacerdotum*. Propter ambitionem dignitatis ſacerdotalis, de quibus Iſaias: Principes tui infideles, ſocii *Iſa.* 1
furum, omnes diligunt munera, &c. (*Et ſcribæ*, propter ambitionem cathædræ magiſtralis, ſecundum illud: Super cathedram Moyſi ſederunt *Matth.* 23
ſcribæ, & Phariſæi. Et: Attendite *Inf.* 20
a ſcribis, qui volunt ambulare in
B ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſynagogis. *Et principes plebis*, propter ambitionem poteſtatis judicialis, de quibus dicitur: Manus principum, 1 *Eſd.* 6
& magiſtratuum fuit in tranſgreſſione hac prima. Et quia primo eis imputatur debitum populorum, ideo dicitur: Tolle cunctos principes *Num.* 25
populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis. De iis dicitur quod: *Quærebant illum perdere*, per odium malignitatis, ideo Joannes dicebat: Quæritis me interficere hominem, *Joan.* 7
qui veritatem vobis locutus ſum. Ideo autem iſti magis quærebant quam alii, quia minus volunt ſuſti-
C nere vitia ſua tangi, ſecundum illud: Odio habuerunt corripientem *Amos* 5
in porta. Vel potius, quia timebant perdere honorem ſuum. Et hæc fuit principalis ratio, quæ movit eos ad occidendum Chriſtum. Et hac ratione totus hic mundus, quia amat privatum bonum, conjuravit contra Chriſtum, qui dicit ipſum contemnendum. Unde dicitur: Aſtiterunt reges terræ & principes convenerunt in unum. Unde Bernardus: O bone Jeſu, totus mundus videtur contra te conjuraſſe, & ii primi in perſecutione tua ſunt, qui videntur regere populum, & diligere principatum.

Tertio quantum ad doctrinæ Chriſti gratioſitatem, qua placita erat de-

devotis, ſubjungitur: *Et non inveniebant quid facerent illi*, quia acceptus erat plebi. Unde infra: Quærebant principes ſacerdotum & ſcribæ mittere in illum manus illa hora: & timuerunt populum. Et hoc quia diligebant eam ſicut magiſtrum fidelem, & bonum. Et ideo ſubdit: *Omnis enim populus ſuſpenſus erat, audiens, illum*. Unde in Joanne: Dixerunt illi qui miſſi fuerant ad eum capiendum: Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo. Unde ſuſpenſi erant per admirationem. Propter quod dicitur: Admirabantur turbæ ſuper doctrina ejus. Suſpenſi etiam erant ex devotione. Multitudo copioſa plebis, &c. Qui venerant, ut audirent eum, & ſanarentur a languoribus ſuis. Suſpenſi etiam erant ex aviditate & deſiderio, ſecundum illud: Auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam, & maxime ſapientiam ſapientum, quæ eſt ipſa ſapientia, quæ dicit: Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obſervat ad poſtes oſtii mei. Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet ſalutem a Domino. Et: Qui audit me, non confundetur & qui operantur in me, non peccabunt; Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

Inf. 20. Joan. 7. Mat. 7. Sup. 6. Eccli. 3. Prov. 8. Eccl. 24.

Caput XX.

Et *factum eſt: in una dierum, &c.*) Poſtquam confutavit incredulitatem Judæorum, per facta: hic confutat per verba, & documenta. Dividitur autem hæc pars in tres. In quarum prima documentis confutat Phariſæos errantes ex malitia. In ſecunda confutat Sadducæos errantes ex ignorantia, ibi: *Acceſſerunt autem quidam Sadducæorum &c.* In tertia informat diſcipulos ad ſapientiam, ibi. *Audiente autem omni populo, &c.* Prima pars in qua Phariſæos confutat, tres habet partes. In quarum prima repellit objectam calumniam. In ſecunda arguit occultam perfidiam, ibi: *Cæpit autem dicere ad plebem, &c.* In tertia vero confutat verſutiam adinventam, ibi: *Et quærebant principes ſacerdotum, &c.* Confutationem ergo calumniæ objectæ deſcribit Evangeliſta hoc ordine. Primo introducitur Phariſæorum protervitas in impediendo. Secundo Chriſti ſagacitas in reſiſtendo. Tertio Phariſæorum doloſitas in fugiendo. Quarto Chriſti veracitas adverſarios refellendo. Primo ergo quantum ad protervitatem Phariſæorum in impediendo, præmittit:

Diviſio.

Et factum eſt: in una dierum docente illo populum in templo, & evangelizante, ſecundum Evangelicam veritatem quæ omnibus declaranda eſt, ſecundum quod ipſe diſcipulis ſuis dixit: Quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Et: Prædicate Evangelium omni creaturæ, ſic & ipſe faciebat, ſecundum illud: Doctrinam quaſi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam uſque ad longinquum. Et poſt: Videte quoniam non ſolum mihi laboravi, ſed omnibus exquirentibus veritatem. Hæc autem doctrina veritatis otioſa eſt malis, quia qui male agit, odit lucem. Ideo ſubditur: *Convenerunt omnes principes ſacerdotum, & ſcribæ cum ſenioribus*, per fatuoſam protervitatem. In principibus namque erat faſtus propter excellentiam dignitatis: in ſcribis, propter excellentiam cognitionis: in ſenioribus, propter canitiem ſenectutis. Ideo non conveniebant ſicut humiles ad addiſcendum, ſed ſicut ſuperbi ad calumniandum, ſecundum illud: Convenerunt in unum adverſus Dominum & adverſus Chriſtum ejus. Unde in his completur illud? Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias ejus. Rebellio autem ortum habet ex invidia quæ eſt filia ſuperbiæ. Hæc eſt fera peſſima, quæ devoravit Joſeph. Et de illa Chryſoſtomus. Dicebant ſacerdotes apud ſe, nos fuimus columnæ templi, & ecce ſuper illum tota

Matt. 10. Mar. 16. Eccl. 24. Joan. 3. Pſalm. 2. Job 24. Gen. 37. Chryſ. in opere imp. Mat. c. 21 hom. 39. a

tota reclinatur Eccleſia: nos fuimus tacentium ſcripturarum quaſi lingua viſibilis, & ecce ille reſonat in medio templi, & nos contempti tacemus. Nos fuimus patres, ille generat filios, & nos ſteriles ſumus. Quod dicit quantum ad prædicta tria genera perſonarum, quæ per invidiam excæcata ſunt, propter quod manifeſta dederunt in dubium & calumniantur. Propter quod adjungitur: *Et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis in qua poteſtate hæc facis? aut quis eſt, qui dedit tibi hanc poteſtatem?* Hoc autem requirunt ut dubium, cum tamen per evidentiſſima miracula ſit manifeſtum, ſecundum illud: Opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me: ſed ipſi quærendo totam plebem in dubitationem ducere volebant: quaſi illa miracula non eſſent a Deo, ſed potius a diabolo. Unde Gloſſa: De Dei poteſtate dubitant, & ſubintelligi volunt diaboli eſſe omne quod facit. Hæc autem dubitatio veniebat illis ex corruptione conſcientiæ ſuæ. Unde Chryſoſtomus: Omnis homo ſecundum ſe exiſtimat alterum, & fornicarius neminem putat caſtum; caſtus non facile de fornicario ſuſpicatur; ſuperbus neminem putat humilem: ſic qui non eſt ex Deo ſacerdos, nullius ſacerdotium putat eſſe ex Deo. Unde & cæcus illuminatus arguebat Phariſæorum cæcitatem, qui dicebant ſe neſcire unde Chriſtus eſſet, ſecundum illud: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis unde ſit, & aperuit meos oculos. Scimus autem quia peccatores Deus non audit, ſed ſi quis Dei cultor eſt, &c. Ideo dicitur: In manu Dei poteſtas hominis. Et: Non eſt poteſtas niſi a Deo.

Joan. 5 — *Gloſſa in hunc locum tom. 5* — *Chryſ. ubi ſupra, paulum infra.* — *Joan. 9* — *Eccl. 10* — *Rom. 13*

Secundo, quantum ad ſagacitatem Chriſti in reſiſtendo, ſubdit: *Reſpondens autem Jeſus dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum.* Cum deberet reſpondere, interrogabat, non quia neſciret, ſed quia melius ligantur per interrogationem factam, quam per reſponſionem abſolutam. Unde Beda: Poterat aperta reſponſione tentatorum calumniam confutare, ſed prudenter interrogat, ut vel ſuo ſilentio, vel ſua ſententia condemnentur, ſicut dicitur: De ore tuo te judico ſerve nequam. Cautela enim eſt quod omnino adverſanti omnino adverſandum eſt, & contra tergiverſantes oportet ex datis procedere, ut videantur. Ideo caute quærit & interrogat, quia quidquid reſpondeant, convincuntur cum ſubdit: *Reſpondete mihi: Baptiſmus Joannis de cœlo erat, an ex hominibus?* Ad hoc non poterant reſpondere, niſi tripliciter; vel ſimpliciter tacendo, & ſic erant confuſi: vel dicendo quod erat de hominibus, & ſic ab hominibus eſſent lapidati: vel dicendo quod de Deo, & ſic Chriſtus haberet propoſitum quia Joannes teſtimonium perhibuit, de Chriſto in ſuo baptiſmo: ſecundum illud: Vos miſiſtis ad Joannem, & teſtimonium perhibuit veritati: Quia vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum: & ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Unde Gloſſa: Quem confitemini de cœlo habuiſſe prophetiam, mihi teſtimonium perhibuit, & ab illo audiſtis, in qua poteſtate hæc faciam. Quoniam ergo ut dicitur: Non erat ille lux, ſed ut teſtimonium perhiberet de lumine. Dubitatores de lumine remittuntur ad lucernæ conſiderationem. Nam ſicut dicitur: Ille erat lucerna ardens & lucens. Et dubitatores de verbo remittuntur ad vocem: Ego vox clamantis in deſerto.

Gloſſa in hunc locum tom. 5 — *Sup. 19* — *Joan. 5* — *Joan. 1* — *Gloſſa in huic loc. t. 5* — *Joan. 1* — *Joan. 5* — *Joan. 1*

Tertio, quantum ad Phariſæorum doloſitatem in ſubterfugiendo, ſubjungitur: *At illi cogitabant intra ſe dicentes: Quia ſi dixerimus de cœlo,* confitendo veritatem, *dicet: Quare ergo non credidiſtis illi?* arguendo, ſc. noſtram incredulitatem, qua ſcil. viro cœleſti credere recuſabant, ſecundum illud: Venit Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. *Si autem di-*

Matt. 11

Digitized by Google

dixerimus ex hominibus, *plebs univerſa* A *lapidabit nos*, abhorrendo mendacium. Nam blaſphemi lapidandi erant, ſecundum legem. Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper caput ejus, & lapidet eum populus univerſus. *Certi ſunt enim Joannem Prophetam eſſe*, propter evidentiſſimam ſanctitatem, ob quam de Joanne dicitur: Quid exiſtis videre? Prophetam? etiam dico vobis & pluſquam Prophetam. Unde ſupra: Exiſtimante autem populo de Joanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus: Reſpondit Joannes dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos, veniet autem fortior me, cujus non ſum di- B gnus ſolvere corrigiam calceamentorum ejus. Et quia odium veritatis ex una parte urgebat, & ex alia timor lapidationis, ideo prætendunt ignorantiam reſponſionis, cum ſubditur: *Et reſponderunt ſe neſcire unde eſſet*. Gloſſa: Timentes lapidationem, ſed magis timentes veritatis confeſſionem. Hujus autem confeſſio ignorantiæ ſuperba erat & doloſa, quia tales dicebant contra conſcientiam, ut vitarent redargutionem apertam. Unde Chryſoſtomus: Mendacia & ſi non habent quem decipiant, tamen ipſa ſibi mentiuntur. Mentita eſt iniquitas ſibi. Et iterum: Filii iſti alieni mentiti ſunt mi- C hi. Et ideo Joannes: Si dixero, quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis, mendax.

Levit. 24
Mat. 11
Sup. 3
Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5
Pſalm. 26
Pſal. 17
Joan. 8

Tertio, quantum ad Chriſti veracitatem in refellendo, ſubjungit: *Et Jeſus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua poteſtate hæc facio*. Quia cum veritatem denegant digni ſunt, ut eis a veritate notitiæ, veritas denegetur, ſecundum illud: Sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum ſenſum. Et nota quod Dominus eis veritatem occultavit duplici de cauſa. Unde Gloſſa: Propter duas cauſas veritas quærentibus eſt abſcondenda: Vel quia minus capaces ſunt ad audiendum. Unde dicitur: Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Vel quia ex odio vel contemptu quærunt. Unde dicitur: Nolite dare ſanctum canibus. Hinc Chryſoſtomus dicit: Quia ipſe dixit, nolite ſanctum dare canibus: non dicebat, ne ipſe tranſgrederetur præceptum, quod poſuit, & non præteribit. Informantur ergo ex hoc ad celanda myſteria ſacra malevolis. Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. Et ad occultandum noſtram excellentiam dicitur: Laudet te alienus, & non os tuum, extraneus, & non labia tua.

Rom. 1
Gloſſa in hunc loc. tom. 5
Joan. 16
Mat. 7
Iſa. 24
Prov. 27

Cœpit autem dicere ad plebem, &c. Poſtquam repulit Phariſæorum calumniam, hic conſequenter tangit, & arguit occultam ipſorum perfidiam per parabolam ad plebem propoſitam. In hac autem parabola, tria inſinuantur. Primum eſt benignitas liberalitatis divinæ. Secundum eſt malignitas perverſitatis Judaicæ, ibi: *Et in tempore miſit*, &c. Tertium eſt, ſeveritas ultionis judiciariæ. De qua ibi: *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ*, &c. Benignitatem autem liberalitatis divinæ circa ſynagogam, oſtendit tripliciter, ſc. in invitando ſynagogam, ad ſui culturam: in dando debitam cuſtodiam; & in committendo libertatem voluntariam. Primo ergo quantum ad parabolicam expreſſionem vocationis ſynagogæ ad divinam culturam, dicit:

Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc. Quia ſcil. majores non erant digni audire. *Homo quidam plantavit vineam*. Per omnem iſtum Deus intelligitur, ad cujus imaginem homo eſt formatus. Faciamus hominem ad imaginem, &c. Vinea autem iſta eſt ſynagoga. Vinea Domini exercituum, domus Iſrael eſt. Hanc vineam Dominus plantavit, quando in Patriarchis eos ad culturam ſuam elegit & vocavit. Propter quod Hieremias: Ego plantavi te vineam electam, omne ſemen verum. De iſtius vineæ plantatione, Iſaias: Vinea facta eſt dilecto meo, in

Gen. 1
Iſa. 5
Hier. 2
Iſa.

Digitized by Google

In cornu filio olei: Et ſepivit eam, A & lapides elegit ex ea, & plantavit vineam electam, & ædificavit turrim in medio ejus. Per ſepem autem vineæ intelligitur angelorum cu- Pſalm. 90 ſtodia. Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant, &c. Per lapides electos intelligitur Patriarcharum ſta- Exod. 39 bilitas. Unde in duodecim lapidibus rationabiliter erant nomina duode- Cant. 4 cim filiorum Iſrael. Per turrim autem ſacra Scriptura. Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis.

Secundo, quantum ad debitam cuſtodiam datam, ſubdit: *Et locavit eam colonis*. Per colonos intelliguntur duces & proceres ſynagogæ. Glof- B Gloſſa in hunc locum tom. 5 ſa; Coloni ſunt operarii qui ad colendam vineam hora prima, tertia, ſexta, & nona ſunt conducti, ſe- Cant. 8 cundum illud: Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam. Et de iis in Canticis: Vinea fuit pacifico, in ea quæ habet populos tradidit eam cuſtodibus. Ideo autem dicitur locaſſe, quia exigit penſionem. Unde dici- Cant. 8 tur: Vir affert pro fructu ejus mille argenteos. Vinea mea coram me eſt. Mille tui pacifice, & ducenti his qui cuſtodiunt fructus ejus. Hujus coloni in Eccleſia, quæ vinea Domini eſt, ſunt Epiſcopi & ſacerdotes. Un- C 1 Cor. 3 de dicitur: Ego plantavi, Apollo rigavit. De hoc dicit Chryſoſtomus: Coloni ſunt ſacerdotes, qui curam populi ſuſceperunt, vel ad magnam gloriam, vel ad magnum periculum: ad gloriam, ſi diligenter: ad periculum, ſi negligenter egerint. Hanc ergo coloniam debent iſti coloni diligentiſſime exercere: quia ad hoc conſtituti ſunt: propter quod Chry- Chryſ. in opere imperfect. Matt. ca. 21 homil. 40 tom. 2 ſoſtomus: Sacerdos non tantum placet Deo propter ſuam juſtitiam, quantum pro populi ſanctitate, quia ſua juſtitia una eſt, populi autem multiplex. Valde ergo timendum eſt illud. Per agrum hominis pigri tranſivi, & per vineam viri ſtulti, & ecce, totum repleverant urticæ, id eſt, peccata luxuriæ, & operuerunt ſuperficiem ejus ſpinæ, id eſt, peccata avaritiæ. Et ideo Auguſtinus: Aug. in oration. de quinque hæreſibus c. 6 t. 6 Ubi eſtis o boni agricolæ? Quid agitis? quare vacatis? videtis, quo malo iſta plena ſit terra, hinc ſpinæ, hinc tribuli, hinc fœnum ſurgit. Spinas incendite, tribulos eradicate, ſemina bona ſpargite.

Tertio, quantum ad libertatem voluntariam unicuique conceſſam, ſubjungitur: *Et ipſe peregre fuit multis temporibus*. Beda: Peregre fuit Gloſſa in hunc locum tom. 5 qui ubique præſens eſt, quia imitatoribus liberum arbitrium operandi reliquit: Deus ab initio conſtituit Eccli. 15 hominem, & reliquit illum in manu conſilii ſui. Sequitur: Appoſui tibi aquam & ignem, ad quod volueris, extende manum tuam. Ante hominem vita & mors. Bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi. Dicitur autem peregre eſſe diebus multis: quia magnam habet patientiam in expectando ad pœnitentiam. Unde Ambroſius: longo Amb. l. 9 c. 30 Luc. tom. 3 tempore abſuit, ne præpropera videretur exactio. Et ideo quo indulgentior liberalitas, eo inexcuſabilior pervicacia. Unde dicitur: I- Rom. 2 gnoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Et: Pati- 2 Pet. 3 enter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.

Et in tempore miſit, &c. Poſtquam deſcripſit benignitatem liberalitatis divinæ, hic deſcribit malignitatem perverſitatis Judaicæ. Deſcribit autem perverſitas malignitatis Judæorum dupliciter. Primo ſcilicet ante Chriſti adventum: ſecundo poſt Chriſti adventum, ibi: *Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam, &c.* Ante Chriſti adventum deſcribitur tripliciter, ſcilicet reſpectu legislatoris, reſpectu regalis poteſtatis, & reſpectu cunei prophetalis. Et ſecundum tria, per quæ populus ille manuduci poterat ad juſtitiam, ſcilicet per legem, pſalmodiam, & prophetiam, ſecundum altitudinem poteſtatis, & certitudinem veritatis. Pri-

Digitized by Google

mo quantum ad perverſitatem Judaicæ gentis, reſpectu legiſlatoris Moyſi, dicit:

Et in tempore miſit ad cultores ſervum, ut de fructu vineæ darent illi. *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Gloſſa: Primus ſervus qui mittitur, eſt Moyſes legiſlator, qui per quadraginta annos fructum legis, quam dederat, a cultoribus inquirebat: *Pſal. 104* Miſit Moyſen ſervum ſuum Aaron quem elegit ipſum. De hac miſſione dicitur: *Exod. 3* Veni mittam te ad Pharaonem ut educas populum meum filios Iſrael de Ægypto: ſed quia hunc ſervum Judæorum perverſitas non acceptavit, ideo ſubditur: *Qui cæſum dimiſerunt eum inanem.* Gloſſa: Cæſum dimittunt, & inanem, *Gloſſa in hunc locum tom. 5* quia irritaverunt Moyſen in caſtris, *Pſal. 105* Aaron ſanctum Domini. Et iterum; *Ibid.* Vexatus eſt Moyſes propter eos, quia exacerbaverunt ſpiritum ejus, *Deut. 31* Unde in Deuteronomio: Ego ſcio contentionem tuam, & cervicem tuam duriſſimam. Adhuc vivente me, & ingrediente vobiſcum, ſemper contentioſi eſtis contra Dominum, quanto magis cum mortuus fuero? Hoc autem fecerunt coloni ſpecialiter, id eſt proceres ſynagogæ: *Num. 16* Ecce Core filius Iſaar, & Dathan, atque Abiron, &c. ſurrexerunt contra Moyſen, aliique filiorum Iſrael ducenti quinquaginta viri proceres ſynagogæ, & qui tempore conſilii per nomina vocabantur. Et *Ibid.* hos ſequebantur minores. Unde & ſequitur poſt, quod murmuravit omnis multitudo filiorum Iſrael, ſequenti die contra Moyſen & Aaron. Cumque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret, Moyſes & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis.

Secundo, quantum ad perverſitatem reſpectu regis David præcipui cultoris Dei, ſubdit: *Et addidit, alterum ſervum mittere.* *Gloſſa in hunc loc. tom. 5* Gloſſa Alter ſervus David propheta, qui poſt Moyſen colonos vineæ Pſalmodiæ modulamine & citharæ dulcedine ad exercitium boni operis invitavit; Hunc Dominus miſit, quando de paſcuis elegit eum ad regendum, & paſcen- A dum populum ſuum, ſecundum quod ipſe propheta David dicit in Pſalmo: Elegit David ſervum ſuum, & *Pſalm. 77* ſuſtulit eum de gregibus ovium. De poſt fœtantes accepit eum. Paſcere Jacob ſervum ſuum, & Iſrael hæreditatem ſuam. Unde dicitur: Hæc *2 Reg. 7* dices ſervo meo David: Ego tuli te de paſcuis ſequentem greges, ut eſſes rex ſuper populum meum Iſrael, & fui tecum in omnibus ubicumque *2 Reg. 16* ambulaſti: fecique tibi nomen grande, juxta nomen magnorum qui ſunt in terra, unde & ei ſcilicet David dedit ſedem regalem in ſempiternum. Et dedit prophetiæ ſpiritum, eidem dedit pſalmodiæ cantum, ut B ſic inclinaret populum illum durum, & tamen mitigari non potuit duritia Judæorum, propter quod addit: *Illi autem hunc quoque cædentes & afficientes contumelia, dimiſerunt inanem*, quia contempſerunt ejus regnum & ducatum. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Contumelia affectum dimittunt inanem dicentes; *2 Reg. 20* Non eſt nobis pars in David, neque hæreditas in filio Iſai: Ubi etiam præmittitur, qualiter David cum Abſalone perſecuti ſunt; Venit nuntius ad David, dicens: *2 Reg. 15* Toto corde univerſus Iſrael ſequitur Abſalon: & ait David ſervis ſuis; Surgite, fugiamus, neque erit nobis effugium a facie Abſalon. C Et poſt dicitur de contumeliis ei illatis; Ita loquebatur Semei, cum malediceret regi. Egredere, egredere vir *2 Reg. 16* ſanguinum & vir Belial. Reddidit tibi Dominus univerſum ſanguinem domus Saül: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir ſanguinum es.

Tertio, quantum ad perverſitatem illius populi reſpectu cunei prophetalis, ſubjungitur; *Et addidit tertium mittere.* *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Gloſ. Tertius ſervus eſt chorus Prophetarum qui populum corripiebant, & mala quæ vineæ imminebant prædicebant. De miſſione hujus ſervi dicitur: *Hier. 7* Miſi ad vos omnes ſervos meos Prophetas per diem, conſurgens diluculo, & mittens. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem ſuam; ſed induraverunt cervicem

Digitized by Google

vicem ſuam, & pejus operati ſunt A quam patres eorum. Unde & addit: *qui & illum vulnerantes, ejecerunt*. Nam Iſaiam ſerraverunt, Hieremiam lapidaverunt, & Ezechielem excerebraverunt. Ideo Matthæus: Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt. Et in Actibus dicebat Stephanus Judæis: Dura cervice, & incircumciſis cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis: ſicut patres veſtri, & vos: quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos qui prænuntiabant de adventu juſti. Nam & ipſi Prophetæ videntes ejus duritiam, & arguebant, & deplo- B rabant. Nam dicitur de vinea: Expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas. Et: Quo modo converſa es mihi in pravum vinea aliena? Et: Mater tua quaſi vinea in ſanguine tuo ſuper aquam plantata eſt. Subditur: Et evulſa eſt in ira, in terramque projecta; & ventus urens ſiccavit fructum ejus. In hoc autem mira apparet Judæorum perfidia, quia omnes iſti quos perſecuti ſunt maxime diligebant eos. Nam Moyſes non ceſſabat orare pro populo: Cur Domine iraſcitur furor tuus contra populum tuum quem eduxiſti de terra Ægypti? Et paulo inferius: Aut dimitte eis hanc noxam C &c. Similiter & David: Deus virtutum convertere, reſpice de cœlo, & vide, & viſita vineam iſtam. Similiter chorus Prophetarum. Unde Hieremias; Recordare quod ſteterim in conſpectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, & averterem indignationem tuam ab eis. Et ii omnes figuram Chriſti geſſerunt, de quo Iſaias: Ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit.

Matt. 23 | Act. 7 | Iſa. 5 | Hier. 2 | Ezech. 19 | Exod. 32 | Ibid. | Pſal. 79 | Hier. 18 | Iſa. 53

Dixit autem Dominus vineæ, &c. Poſt deſcriptam perverſitatem Judæorum ante Chriſti adventum in perſona ſervorum, hic deſcribit malignitatem perverſitatis eorumdem poſt adventum contra ipſum Dei filium Jeſum Chriſtum. Circa cujus deſcriptionem tria introducuntur, ſcilicet gratuitum Dei beneficium, Judæorum propoſitum perverſum, & eorumdem factum flagitioſum. Primo quantum ad gratuitum Dei beneficium, præmittit:

Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum, hoc fuit maximum beneficium, ſecundum illud: In hoc apparuit charitas Dei in nobis: quoniam filium ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum. Et: Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret. Hæc autem miſſio fuit ex occulto, & ſecretiſſimo propoſito, & conſilio Dei. Et quoniam hoc propoſuerat diffinito conſilio, ideo dicit: *Quid faciam?* Propter quod Moyſes dicebat: Obſecro Domine, mitte quem miſſurus es: ſed Dominus reſervavit eum mittere, tum propter conſummationem ordinis, ſecundum illud: Cum eſſemus parvuli, ſub elementis mundi eramus ſervientes: At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum. Tum etiam, ut appareret quod per nullum alium poterat ſubvenire humanæ perfidiæ, & obdurationi. Propter quod addit: *Forſitan cum hunc viderint, verebuntur. Forſitan*: non notat dubitationem in Deo qui certiſſime cuncta prævidet: ſed arbitrii libertatem ad utrumque vertibilem. Unde Gloſſa: Quod ambigit, id eſt, verbo dubitationis utitur, non eſt Dei ignorantia, ſed ut reſervetur homini libera voluntas, unde quod Christum non ſunt veriti Judæi, non fuit defectus ex parte Dei, ſed ex parte duritiæ cordis humani; Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? Qui enim filium Dei non verentur, numquam amplius Deum nec ejus nuntium verebuntur; quia dicitur: Pater omne judicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem: qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui miſit illum.

1 Joan. 4 | Joan. 3 | Exod. 4 | Gal. 4 | Forſitan quid. | Gloſ. int. in hunc locum. | Iſa. 5 | Joan. 5

Secundo, quantum ad propoſitum

Digitized by Google

perverſum, ſubdit: *Quem cum vidiſſet coloni, cogitaverunt intra ſe dicentes. Hic eſt hæres*, per conjecturam veritatis, nam certa ſcientia non cognoverunt, cum non per fidem, ſed per aliqua ſigna manuducentia ad credendum, quod eſſet Meſſias in lege promiſſus, pervenerunt. Ideo non ex ignorantia, ſed ex certa malitia contra ipſum conſpiraverunt.

Gloſſa in hunc loc. tom. 5

Unde Gloſ. Aperte probat Judæos, non per ignorantiam crucifixiſſe filium Dei, ſed per invidiam. Intellexerunt enim eum eſſe hunc, cui dictum eſt;

Pſal. 2

Poſtula a me, & ego dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.

Act. 3

Quod ergo dicitur: Et nunc fratres ſcio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri, non excludit a Judæis qualemcumque notitiam, ſed notitiam certam: vel dicitur, quo ad minores, qui peccaverunt ex ignorantia. Nam majores hoc fecerunt ex certa malitia, quia timebant perdere gloriam temporalem, ideo addit; *Occidamus illum, ut noſtra fiat hæreditas*, per machinationem perverſitatis: quod dixerunt, non ut hæreditatem novam acquirerent, cum Chriſtus eſſet ſumme pauper, ſed ut habitam conſervarent.

Joan. 11

Unde dicitur: Collegerunt pontifices, & phariſæi conſilium, & dicebant; Quid facimus? quia hic homo multa ſigna facit. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem. Unde illud propoſitum nequam originem traxit ex avaritia, traxit etiam ortum ex invidia. Unde dicitur;

Sap. 2

Circumveniamus virum juſtum. Sequitur; Quia contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Et inferius:

Ibid.

Morte turpiſſima condemnemus eum. Hæc cogitaverunt, & erraverunt, excæcavit enim illos malitia eorum. Et poſtea; Invidia diaboli, mors intravit in orbem terrarum. Hujus figura præceſſit in Joſeph.

Gen. 47

Cogitaverunt fratres ejus illum occidere. Et mutuo loquebantur: Ecce ſomniator venit; venite occidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem; dicemuſque: Fera peſſima devoravit eum, & cetera. Ideo Evangelium iſtud legitur ſimul cum hiſtoria Joſeph imminente paſſione.

Tertio, quantum ad factum flagitioſum, ſubjungitur: *Et ejectum illum extra vineam, occiderunt*, id eſt, extra Hieruſalem, quia dicitur:

Heb. ult.

Extra portam Chriſtus paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes. Occiderunt eum, vel tradiderunt eum Pilato ad occidendum, & petierunt ut crucifigeretur. Unde dicitur:

Act. 4

Jeſum Chriſtum filium Dei tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti. Sequitur: Petiiſtis virum homicidam donari vobis, auctorem vero vitæ interfeciſtis, &c. Impletum eſt illud;

Iſa. 5

De vinea plantata expectavi, ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & juſtitiam, & ecce clamor. Clamor ſcilicet ad Chriſtum occidendum, de quo Marcus;

Marc. 15

Clamabant, crucifige eum. Pilatus vero dicebat illis. Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum. Unde ex hac vinea non exivit vinum, ſed fel, ſecundum illud:

Deut. 32

De vinea Sodomorum vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ. Uva eorum uva fellis, & botrus amariſſimus. Fel draconum, vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.

Quid ergo faciet illis Dominus vineæ, &c. Poſtquam deſcripſit parabolice benignitatem liberalitatis divinæ, & perverſitatem malignitatis Judaicæ, hic jam tertio deſcribit ſeveritatem ultionis judiciariæ. Circa quam tria inſinuantur, ſc. ſeveritas ultionis divinæ, incredulitas rebellionis Judaicæ, firmitas atteſtationis ſcripturæ. Primo ergo quantum ad ſeveritatem ultionis divinæ, dicit:

Quid ergo faciet illis Dominus vineæ? Hoc quærit, non ut dubitans,

ſed

ſed ut excitet ad intelligendum ſcientiam. Et quantum ad hoc ſubdit: *Veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis*, in quo datur ſententia reprobationis Judæorum, & electionis gentium. Et hæc ſub figura vineæ, & inimicorum, de qua *Iſa. 5* Iſaias: Nunc oſtendam vobis, quid faciam vineæ meæ. Auferam ſepem ejus: & erit in direptionem, diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem. Et ponam eam deſertam, non portabitur, & non fodietur, & aſcendent ſuper eam vepres & ſpinæ, & nubibus mandabo, ne pluant ſuper eam imbrem. Hanc reprobationem plangit pſalmographus dicens: *Pſalm. 79* Ut quid deduxiſti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam? Exterminavit eam aper de ſilva, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. De electione vero gentium dicitur: *Rom. 11* Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, ut plenitudo gentium intraret. Et de hoc ad Romanos; *Rom. 9* *Oſea. 2* Vocabo non plebem meam, plebem meam. Sequitur: Et non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam: quod ſumptum eſt de Oſea. Et de hoc Matthæus: *Mat. 21* Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

Secundo, quantum ad incredulitatem rebellionis Judaicæ, ſubdit: *Quo audito, dixerunt illi: Abſit*, quaſi dicant non ita eveniet, ut dixiſti. Sed contrarium hujus videtur in Matthæo, *Mat. 21* ubi ſic dicitur: Cum venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos male perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis qui reddent ei fructum temporibus ſuis. Hic autem dicitur quod contradixerunt, ſed hanc apparentem contrarietatem ſolvit Auguſtin. *Aug. de conſen. Ev. l. 2. c. 70 tom. 4* in libro de concordia Evangeliſtarum, ubi dicit ſic; Intelligimus quoſdam reſpondiſſe: quod Matth. commemorat: quoſdam vero illud quod Lucas. Aliter reſpondet Chryſoſtomus, *Chryſ. in opere imp. Mat. c. 21 hom. 40. t. 2* quod unum dixerunt corde, ſc. quod Matthæus dicit: Aliud ore, ſcil. quod dicit Lucas. Unde A conſcientia conſona erat divinæ ſententiæ, & parabolæ, ſed lingua contraria. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Contradicunt ſententiæ, quam contra perfidiam ſuam dictam cognoſcunt: quod enim in mente gerebant, in parabola intelligebat contineri. Et ex hoc mirum Dei apparet judicium, quod contradicendo volebant latere, & tamen ſeipſos detegebant, dum veritati ſeipſos opponebant, contra illud: Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio, &c. *Eccli. 4*

Tertio, quantum ad firmitatem atteſtationis ſcripturæ, ſubjungit: *Ille autem reſpiciens eos, ait: quid eſt ergo hoc quod ſcriptum eſt: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli?* *Pſalm. 117* B Hoc ſcribitur in Pſ. Ubi ſtatim additur mira Chriſti humilitas, qui voluit reprobari. Propter quod admiratur Iſaias; *Iſa. 53* Quis credidit auditui noſtro? & brachium Domini cui revelatum eſt? Et aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti. Et nos reputavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum a Deo, & humiliatum. In hoc etiam oſtenditur mira Chriſti poteſtas, quod diſiuncta maxime ad unitatem reduxit, quaſi lapis angularis. Dicitur autem Chriſtus lapis, propter permanentiam ſtabilitatis, de qua Daniel: *Dan. 2* Videbas C ita donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuam, &c. Lapis autem qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt mons magnus, & implevit univerſam terram. Dicitur autem angularis propter virtutem connexionis. Ipſe eſt pax noſtra, *Eph. 2* qui fecit utraque unum. Sequitur: Ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem. De hoc Job: *Job 38* Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? Et quis poſuit menſuras ejus? Sequitur: Aut quis dimiſit lapidem angularem ejus? Hic lapis angularis terræ eſt lapis unitivus Eccleſiæ, de quo Iſaias; *Iſa. 28* Ecce, ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretio-

ſum

ſum, in fundamento fundatum. Dicitur etiam caput anguli, propter ſummitates perfectionis. Ipſo ſummo angulari lapide Jeſu Chriſto, in quo omnis ædificatio conſtructa, creſcit in templum ſanctum in Domino. Ideo Petrus ait: ad quem accedentes, lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum. Sequitur: Et ipſi tamquam lapides vivi, &c. Imaginandus eſt ergo Chriſtus tamquam lapis eſſentialis in toto corpore Eccleſiæ: quod circumferentiæ circuli comparatur, ad quem quidem omnes lineæ deductæ angulum faciunt, & uniuntur in ipſo tamquam in puncto, in quo fit oſculum linearum crucis, in medio ſc. ſui concurrentium in unum. Eſt ergo lapis iſte ſtabiliens electos, & a contrario eſt conterens adverſarios, & reprobos: Et ideo ſubdit: *Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur*, per correptionem peccati. *Super quem autem ceciderit, comminuet illum*, per ultionem judicii futuri. Culpa enim naturam infirmam reddit, ſed pœna æterna totaliter conterit, & in pulverem reducit. Unde Gloſſa: Qui modo contemnit & injuriis afficit, nondum penitus interit, ſed quaſſatur ut non ambulet rectus: cadit autem ſuper eum lapis, quem veniens in judicio opprimit. Ad hunc ergo lapidem pedem offendunt, qui in ipſum non credunt, vel non imitantur: Vobis honor credentibus, non credentibus autem lapis, quem vero reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis & petra ſcandali his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt. Et ſic factum eſt Judæis, ſecundum illud: Erit vobis in ſanctificationem. In Lapidem autem offenſionis, & petram ſcandali, duabus domibus Iſrael, in laqueum & in ruinam habitantibus Hieruſalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent & conterentur, & irretientur, & capientur. Et poſt; Expectabo Dominum, qui abſcondit faciem ſuam a domo Jacob: Qui ergo ſcandalizantur, ſuper hunc lapidem cadunt; ſed qui condemnantur, ab hoc lapide conteruntur, ſecundum illud: Subito dum non ſperatur, veniet contritio ejus; & comminuetur, ſicut conteritur lagena figuli contritione pervalida, & non invenietur de fragmentis ejus teſta, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea. Propter quod non ſic impii, non ſic: ſed tamquam pulvis quem proiicit ventus a facie terræ. In hac ergo auctoritate confirmat Dominus intentionem parabolæ ſcil. quod ipſe reprobandus eſt a Judæis, electurus gentes, repulſurus Judæos propter ſuam perfidiam, & tandem condemnaturus per ſententiam diffinitivam.

Eph. 2 · 1 Pet. 2 · Gloſſa in hunc locum tom. 5 · 1 Pet. 2 · Iſa. 8 · Iſa. 30 · Pſal. 1

A · B

Et quærebant principes ſacerdotum, &c. Poſt repulſam calumniam, & detectam perfidiam, ſequitur hic tertia pars, in qua deprehendit adinventam verſutiam. Hujus autem verſutiæ Evangeliſta primo deſcribit adinventionem fallacem: ſecundo vero confutationem veracem, ibi: *Conſiderans autem dolum illorum, &c.* Adinventionem verſutiæ deſcribit Evangeliſta quantum ad tria, ſc. quantum ad Phariſæorum indignationem malevolam, inſidiationem malignam, & interrogationem malitioſam. Primo ergo quantum ad Phariſæorum indignationem malevolam dicit:

C

Et quærebant principes ſacerdotum & ſcribæ mittere in illum manus illa hora. Quærebant inquam, ad ipſum occidendum, ſecundum illud; Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus ſum. Ex animi ergo indignatione quærebant, ſed ob populi formidinem non audebant. Unde addit: *Et timuerunt populum*, non Deum. Contra quod dicitur; Qui timet hominem, cito corruet. Populum autem magis timebant quam Deum, quia plus amabant populi laudem, quam Chriſti veritatem: laus enim populi ungebat, ſed veritas Chriſti arguebat. Unde ſubditur: *Cognoverunt eum quod ad ipſos dixerit*

Joan. 8 · Prov. 29

xerit ſimilitudinem hanc. Sic veritas odium peperit, & verificatum (Amos 5) eſt illud: Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem perfecte abominati ſunt. In hujus figu- (Hierem. 26) ram dicit Hierem. Locuti ſunt ſacerdotes, & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis eſt viro huic, quia prophetavit adverſus civitatem iſtam, ſicut audiſtis auribus veſtris. Iſti autem Phariſæi dum volebant occidere Chriſtum impugnando veritatem, auditam ipſam veritatem implebant, (Actor. 13) ſecundum illud: Qui habitabant Hieruſalem, & principes ejus hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne ſabbatum leguntur, judicantes impleverunt, & nullam cauſam mortis invenientes in eo, petierunt a Pilato, ut interficerent eum. Cumque conſummaſſent omnia, quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno, poſuerunt eum in monumento.

Secundo, quantum ad inſidiationem malignam, ſubdit: *Et obſervantes miſerunt inſidiatores, qui ſe juſtos* (Prov. 24) *ſimularent*, contra illud: Ne inſidieris, & quæras impietatem in domo juſti, neque vaſtes requiem ejus. Inſidiæ autem fiunt per ſimulationes, (Job 36) contra quos Job: Simulatores, & callidi provocant iram Dei. Quia dici- (Prov. 11) tur: Simulator ore decipit amicum ſuum. Et quia ſimulatio adjunctam habet intentionem perverſam, ideo addit: *Ut caperent eum in ſermone, ut traderent illum principatui, & poteſtati præſidis*, ſc. Herodis. Unde dici- (Matt. 22) tur: Mittunt ad eum quoſdam ex Phariſæis, & Herodianis: ut eum caperent in verbo. Et hæc fuit magna verſutia. Unde Gloſſa: (Gloſſ. in hunc loc. tom. 5) Quod præ timore populi per ſe non poſſunt, manibus præſidis efficere volunt, ut velut immunes a morte ipſius videantur. Ideo in perſona talium dici- (Sap. 2) tur: Circumveniamus juſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata, & diffamat in nos peccata diſciplinæ. Unde & in

A figuram hujus dixerunt Philiſthiim ad Dalidam: Decipe eum, & diſce (Jud. 16) ab illo in quo habeat tantam fortitudinem, & quo modo eum ſuperare valeamus.

Tertio, quantum ad interrogationem malitioſam, ſubjungit: *Et interrogaverunt eum dicentes: Magiſter, ſcimus, quia recte dicis, & doces.* Quantum ad verbum, verum quidem dicunt: quia dicitur: Sermo (Joan. 17) tuus, veritas eſt. Hoc ipſi dicebant blandiendo, ut extorquerent ſecretum cordis ab ipſo. Unde Chryſoſtomus: (Chryſ. in opere imp. Matt. c. 22 hom. 42) Hæc eſt prima hypocritarum prudentia, ficta laudatio, ſicut qui tantum non poteſt viribus ſubjugare, mollibus manibus fricat cer- B vicem ejus: ut blandiendo comprehendat. De talibus dicitur: Vir ini- (Prov. 16) quus lactat amicum ſuum, & ducit eum per viam non bonam. Et: Qui (Prov. 27) benedicit proximo voce grandi, de nocte conſurgens maledicenti ſimilis erit, *& non accipis perſonam*, quantum ad animum. Hoc verum fuit ſecundum illud: In veritate com- (Act. 10) perio, quia non eſt perſonarum acceptor Deus. Et: Deus magnus & (Deut. 10) potens & terribilis, qui perſonam non accipit, nec munera, *ſed viam Dei in veritate doces*, quantum ad exemplum. Propter quod ipſe dicebat; Ego ſum via, & veritas, & (Joan. 14) C vita. Vel, recte dicis, quo ad veritatem vitæ; perſonam non accipis, quo ad veritatem juſtitiæ; ſed viam Dei in veritate doces, quo ad veritatem doctrinæ. In quo laudant Chriſtum laude vera, ſed fallaci corde; Et hoc patet ex ipſorum verſuta interrogatione, cum ſubditur; *Licet nobis tributum dare Cæſari, an non?* ſecundum divinæ legis decretum. In quo quæſtionem doloſam proponunt, quia utrovis dato ipſum ad inconveniens deducere intendunt. Nam aut diceret quod ſic, & ita videretur dicere contra legem, & contra populum Judæorum, & opinionem communem. Aut diceret quod non & tunc traderent eum principatui, ſicut Cæſari rebellem:

& to-

& totius imperii hoſtem. Unde Gloſ- A
Gloſſ. in hunc loc. ton. 5 ſa: Phariſæi, qui de juſtitia ſibi applaudebant, qui decimas & primitiva Deo dabant, tributa homini ſolvenda negabant. Et hinc eſt quod Chriſto blandiebantur, ut ex ore Chriſti extorquerent hoc documentum, ut ſic poſſent dicere illud: Si
Joan. 19 hunc dimittis, non es amicus Cæſaris: Omnis enim, qui ſe regem facit, contradicit Cæſari.

Conſiderans autem dolum illorum, &c. Poſtquam deſcripſit verſutiæ adinventionem fallacem, hic ſecundo deſcribit confutationem veracem: circa quam tria introducuntur, ſcilicet circumſpecta conſideratio ſapientiæ reſpondentis, verax diſſolu- B tio propoſitæ quæſtionis, & evidens confutatio aſtutiæ verſipellis. Primo ergo quantum ad circumſpectam conſiderationem ſapientiæ reſpondentis, dicit:

Conſiderans autem dolum illorum, in animo. Unde Hieronymus: Prima virtus reſpondentis eſt interrogantium mentes recognoſcere. In his mentibus ipſa ſapientia videbat
Sap. 7 dolum. Unde dicitur: Sapientiam
Eccl. 16 non vincit malitia. Et: Omne cor intelligitur ab illo, & vias illius
Hebr. 4 quis intelligit? Quia vivus eſt ſer-
Eccli. 13 mo Dei, & efficax. Sequitur: Et diſcretor cogitationum & intentionum cordis. Ideo iſte ſermo, *dixit* C *ad eos. Quid me tentatis?* ſcilicet in verbo, ſecundum illud: Ex multa
Sap. 2 loquela tentabit te, & ſubridens interrogabit te de abſconditis tuis. In perſona horum dicitur: Tentemus quæ ventura ſunt illi, & ſciemus, quæ erunt noviſſima illius: Et quia cautela tentationis revincitur per manifeſtationem veritatis, ideo ſubditur: *Oſtendit mihi denarium: Cujus habet imaginem & ſuperſcriptionem? Reſpondentes dixerunt ei Cæſaris*, ſc. in exteriori ſigno. Hoc Dominus non quærit, quia ut dubitet, ſed ut ex eorum reſponſione ipſos convincat. Vel ideo quærit imaginem & ſuperſcriptionem denarii, ut ex ipſa forma, & figura, & qualitate rei oſtendat, manare debere judicium æquitatis. Vel ideo hoc requirit, ut oſtendat quod unuſquiſque judicandus eſt, ſecundum ſuperſcriptionem quam ſuperſcriptam habet imagini mentis ſuæ. Nam per denarium intelligitur homo: quia denarius eſt de materia terreſtri, ſcilicet de metallo, & homo de limo. Formavit Deus hominem de limo Geneſ. 1
terræ. Et ipſe decimus eſt poſt novenarium Angelorum, & per drachmam decimam deſignatus eſt. Aut Sap. 15
quæ mulier habens, &c. Per imaginem denarii intelligitur Trinitas perſonarum, de qua dicitur: Deus Eccli. 17
creavit de terra hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum. Et: Faciamus hominem ad imagi- Gen. 1
nem, &c. Per ſuperſcriptionem intelligitur qualitas morum, & hæc eſt duplex, una divina, alia mundana. Divina eſt per lumen gratiæ & juſtitiæ. Signatum eſt ſuper nos Pſal. 4
lumen vultus tui Domine. Mundana autem quæ eſt Cæſaris per appetitum cupiditatis & avaritiæ, de hac Ambroſius: Imago Cæſaris non Act. ...
reperitur niſi in mari: *ibi draco-* in cap. ... Luc. ...
nes. In quo tangitur illud quod legitur: Ubi Chriſtus miſit Petrum Matt. 17
ad mare: & invenit piſcem, & in piſce ſtaterem quem Cæſari ſolveret. In quo intelligitur quod ſuperſcriptio ſtrenuitatis non eſt niſi in mundanis mentibus; in quibus pro cupiditatibus variis eſt procella, & impetus tempeſtatis.

Secundo, quantum ad *veracem* diſſolutionem propoſitæ *quæſtionis*, ſubdit: *Et ait illis: Reddite ergo, quæ ſunt Cæſaris Cæſari.* In quo manifeſte juſtam dat reſponſionem. Eſt enim actus juſtitiæ reddere unicuique quod ſuum eſt. Si ergo res eſt ejus cujus habet ſuperſcriptionem, cum temporalia ſuperſcriptionem Cæſaris habeant; non eſt contra Deum, ſi terrenis principibus perſolvantur. Ideo ad Romanos dicitur; Reddite Rom. 13
omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal. Subditur; Nemini quidquam debeatis; niſi ut

invi

A inviçem diligatis. Et quia non ſufficiens juſtitia eſt, niſi ſuum unicuique reddatur, ideo addit; *Et quæ ſunt Dei, Deo.* *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Gloſſa: Sicut Cæſar exigit impreſſionem imaginis ſuæ, ſic & Deus animam lumine vultus ſui inſignitam. Propter quod dicitur: *1 Cor. 15* Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis. Et nota quod prius præmittit, ut reddantur quæ ſunt mundi, quia ſicut dicitur; *Ibidem* Non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale: deinde quod ſpirituale. Prius enim deponendum eſt pondus, quam quis erigatur ſurſum. *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Unde Gloſſa: Si non vis eſſe obnoxius Cæſari, noli habere quæ ſunt mundi. Et ſi habeas divitias, obnoxius es Cæſari. Si vis terreno regi nihil debere, omnia tua relinque, Chriſtum ſequere. Unde & bene prius quæ ſunt Cæſaris reddenda decrevit, quia non poteſt quis eſſe Domini, niſi prius renuntiet mundo. *Sup. 14* Omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Dei autem ſunt anima & corpus, quia ipſe corpus, & animam formavit, corpus de limo terræ, animam de nihilo. Et ideo utrumque debet reddi & offerri Deo, quod deſignatur in illa vidua, quæ miſit duo æra minuta in gazophylatium Domini. *Infra 21* *Rom. 12* Et ideo ad Romanos: Ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum: Et nolite conformari huic ſæculo, ſed reformamini in novitate ſenſus veſtri. Unde hoc verbo clauditur ſententia totius juſtitiæ perfectæ.

Tertio, quantum ad evidentem conſiderationem aſtutiæ verſipellis, ſubjungit: *Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe*, per apparentem contradictionem. Nec mirum, quia dicitur: *Rom. 9* Tu quis es, qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit: Quid me, &c. *Job 9* Unde Job: Si repente interroget, quis reſpondebit ei? vel quis dicere ei poteſt, cur ita facis? Et ideo qui cum Chriſto contendunt, neceſſario confunduntur, propter quod ſubdit: *Et mirati in reſponſo ejus tacuerunt*, per evidentem confuſionem. Unde Gloſſa: Qui credere debuerunt, mirantur quod non habent locum tentandi. *Gloſſa interlin. in hunc locum. tom. 5* Unde Chryſoſtomus: Malitia confunditur aliquando, corrigitur autem numquam, ſicut qui vult claudere aquæ currentis meatum, aliunde ſemitam rumpit, ita & malitia. *Chryſoſt. in opere imperfect. Matt. ca. 22 hom. 42. tom. 2* Unde non tacebant ex prudentia, ſicut dicitur: Eſt tacens, qui invenitur ſapiens. *Eccli. 32* Et Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus. Nec ex reverentia, ſicut ille de quo dicitur: Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia. B Nec ex patientia, ſicut illud Iſaiæ: Tacui, ſemper ſilvi, patiens fui. *Iſaias 42* Nec ex pace intrinſeca. Sedebit ſolitarius, & tacebit. *Thren. 3* Sed ex confuſione aperta ſicut illi quibus Dominus quæſivit. Licet Sabbatis benefacere an male? animam ſalvam facere, an perdere? *Marc. 3* At illi tacebant. Et: Impii in tenebris conticeſcent, &c. *1 Reg. 2*

Acceſſerunt autem quidam, &c. Poſtquam confutavit infidelitatem errantium ex malitia, hic ſecundo confutat incredulitatem errantium ex ignorantia, & habet hæc pars partes duas. In prima confutat errorem circa reſurrectionem, in ſecunda vero C circa incarnationem, ibi: *Dixit autem ad illos, &c.* In deſcribendo autem confutationem erroris Sadducæorum de finali reſurrectione, procedit hoc ordine. Primo namque præmittit quæſtionem erroneam. Secundo adjungit reſponſionem veridicam, ibi: *Et ait illis Jeſus: Filii hujus, &c.* Circa quæſtionem erroneam introducuntur Sadducæi ut negantes verum, ut allegantes præceptum, ut proponentes caſum, ut interrogantes dubium, per quod præcipitabantur in errorem prædictum. Primo ergo quantum ad errorem Sadducæorum negantium verum dicit:

Acceſſerunt autem quidam Sadducæorum, qui negant eſſe reſurrectionem, Et per conſequens deſtruebant fundamen-

damentum divinæ culturæ. Unde A
Chryſoſt. in opere imperfect. Matt. cap. 22 homil. 42 tom. 2 Chryſoſtomus: In omni re aut actu
agendi virtus, ſpes eſt præmii futuri,
ut qui arat, arat ut metat: & qui
pugnat, pugnat, ut vincat. Et poſt:
1 Cor. 15 Tolle ergo ſpem reſurrectionis, &
ſoluta eſt tota obſervantia pietatis:
Quid facient qui baptizantur pro mortuis?
Et ſi omnino mortui non reſurgunt,
ut quid & baptizantur pro
illis? ut quid & nos periclitamur
omni hora? Reſurrectionem autem
negabant Sadducæi, tum propter animarum
mortalitatem quam credebant.
Gloſſa interlin. in hunc loc. tom. 5 Unde Gloſſa: Sadducæi credebant
animas interire cum corpore.
Tum etiam propter corporum
irreparabilitatem. Et pro eis videtur
Pſalm. 145 eſſe quod dicitur in Pſalmo: Exibit
ſpiritus ejus & revertetur in terram,
Pſalm. 48 &c. Item: Sepulchra eorum
domus illorum in æternum. Et Job:
Job 14 Homo cum dormierit non reſurget
donec atteratur cælum, &c. Sed hic
non dicunt reſurrectionem non eſſe
futuram, ſed potius uſque ad finem
judicii differendam. Nam quod ſpiritus
ſint immortales, hoc probat
ipſorum intellectus appetitus, & actus
virtuoſus. Quod vero corpora
reparentur: hoc manifeſtat ſimul divina
juſtitia, divina clementia, &
divina potentia. Unde contra tales
1 Cor. 15 dicitur: Sed dicit aliquis: Quomodo
reſurgunt mortui? quali autem corpore
venient? Inſipiens tu: quod
ſeminas non vivificatur, niſi prius
moriatur. Et quod ſeminas? non
corpus quod futurum eſt, ſeminas,
ſed nudum granum, utputa tritici,
aut alicujus ceterorum. Deus enim
dat illi corpus ſicut vult, & unicuique
ſeminum proprium corpus. Et
Ibidem. poſt: Oportet corruptibile hoc induere
incorruptionem, & mortale
hoc, induere immortalitatem.

Secundo, quantum ad inquiſitionem
Sadducæorum allegantium præceptum,
ſubditur: *Et interrogaverunt eum dicentes, Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis*,
ſcriptura, ſcilicet authentica,
Eccl. 24 & juſta, ſecundum illud: Legem
mandavit Moyſes in præceptis
juſtitiarum. Unde dicitur: Poſtquam *Deut. 31*
ſcripſit Moyſes verba legis hujus in
volumine, atque complevit, præceptis
Levitis, qui portabant arcam
fœderis Domini, dicens: Tollite
librum iſtum, & ponite eum in latere
arcæ, &c. Quidquid ergo Moyſes
ſcripſit, authenticum eſt: & ideo
ſcripturam ejus tamquam authenticam
proponunt, propter quod ſubdunt:
Si frater alicujus mortuus fuerit, habens uxorem, & hic ſine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Hoc
deſcribitur in Deuteronomio; Quando *Deut. 24*
habitaverunt fratres ſimul, & unus
ex eis abſque liberis mortuus
B fuerit, uxor defuncti non nubet alteri,
ſed accipiet eam frater ejus,
& ſuſcitabit ſemen fratris ſui, &
primogenitum ex ea filium nomine
illius appellabit, ut non deleatur
nomen ejus ex Iſrael. Litteralis autem
ratio hujus erat, ad fovendam
charitatem inter propinquos, & refrœnandam
cupiditatem, & ſervandam
fidelitatem. Secundum autem
ſpiritualem intelligentiam frater noſter
eſt Chriſtus: Quis mihi det te *Cant. 8*
fratrem meum, ſugentem ubera matris
meæ, &c. Et: Narrabo nomen *Pſalm. 21*
tuum fratribus meis, uxor ejus eſt
Eccleſia; Venerunt nuptiæ agni, & *Apoc. 19*
uxor ejus præparavit ſe. Hic mortuus
C eſt ante fidelium multitudinem
qui ſunt filii Dei. Dedit eis poteſtatem *Joan. 1*
filios Dei fieri, &c. Ipſa enim
fidelium multitudo per mortem Chriſti
congregata eſt, ut dicitur in Joanne;
Jeſus moriturus erat pro gente *Joan. 11*
& non tantum pro gente, ſed ut
filios Dei qui erant diſperſi, congregaret
in unum. Poſtquam ergo
Chriſtus paſſus eſt, ipſius uxorem
accepit, qui gerit Eccleſiæ curam,
non ut generet filios carnales Chriſto,
ſed ſpirituales, ſicut Paulus dicit:
In Chriſto Jeſu, per Evangelium *1 Cor. 4*
ego vos genui. Et hos non
nomine proprio, ſed fratris debet
appellare, quia non in nomine ſuo,
ſed Chriſti debet eos baptizare, ſecundum
illud; Numquid Paulus cruci-

ciſi-

Digitized by Google

1 Cor. 1 cifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis. Ei autem qui hoc negligit implere, imponi Deut. 25 debet pœna, ſecundum illud: Si reſponderit, nolo eam uxorem accipere: accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, ſpuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris ſui: quia ei non vult ſemen Chriſti ſuſcitare, debet auferri auctoritas prædicandi, quæ intelligitur per ablationem calceamenti ſecundum Epheſ. 6 illud: Calceati pedes in præparationem Evangelii pacis. Propter quod Deut. 23 dicitur: Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis teſticulis, & abſciſſo veretro, Eccleſiam Domini. Diverſum autem dicitur de viris Eccli. 44 ſanctis: Cum ſemine eorum permanet bona hæreditas, & nepotum ipſorum ſemen, &c.

Tertio, quantum ad allegationem ipſorum introducentium caſum, ſubditur: *Septem ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, & mortuus eſt ſine filiis. Et ſequens accepit illam &c. Similiter & omnes ſeptem; & non reliquerunt ſemen & mortui ſunt. Noviſſime omnium, mortua eſt & mulier.* Potuit eſſe quod hoc fingerent tamquam mendaces. Unde Gloſſa: Qui Gloſſa in hunc locum tom. 5 reſurrectionem corporum non credunt, & animas putant interire cum corpore, turpitudinem fabulæ confingunt. Talibus fabulis vacare ſolent Judæi. Propter quod dicitur: 1 Tim. 1 Rogavi te ut remaneres Epheſi, ut denuntiares quibuſdam ne aliter docerent, neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis, quæ quæſtiones præſtant magis, quam ædificationem Dei, quæ eſt in fide. Vel potuit eſſe, quod hoc fuit ad litteram, & introducatur hic, ſecundum divinæ ordinationis ſpiritum, propter figuram. Nam ſpiritualiter per iſtos ſeptem, qui mortui ſunt ſine liberis, intelligitur univerſitas reproborum, qui nullum fructum reliquerunt. Unde Gloſſa: Gloſſa in hunc locum tom. 5 Hi ſeptem omnes reprobi ſunt qui

A tota hac vita, quæ ſeptem diebus eſt, ſteriles a bono opere ſunt. Hi Tobiæ 3 poſſunt intelligi per ſeptem viros Saræ, de quibus dicitur quod interfecti fuerunt a dæmonio nomine Aſmodæo, quia dicitur: Ab iniquo thoro ſemen exterminabitur. Vel per Sap. 3 ſeptem viros intelliguntur ſeptem capitalia vitia, quibus peccator ſervit: de quibus Lucas: Aſſumit ſeptem Sap. 11 alios ſpiritus ſecum nequiores ſe. Vel quinque ſenſus, & duplex conſideratio rationis, qui intelliguntur per mulierem & quinque viros ejus, de quibus dicitur: Voca virum Joan. 4 tuum. Qui enim ſubiicit ſe ſenſibus carnis, fructum non parit: B Pavit enim ſterilem, & quæ non Job 24 parit, & viduæ bene non fecit. Quia ſicut dicitur: Qui ſeminat in carne, Galat. 6 de carne & metet corruptionem. Et: Mundus tranſit, & concupiſcentia 1 Joan. 2 ejus.

Quarto, quantum ad cavillationem Sadducæorum interrogantium dubium, ſubditur: *In reſurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? ſiquidem ſeptem habuerunt eam uxorem*: quaſi dicerent: Non magis eſt unius, quam alterius. Ergo aut habebunt omnes, aut nullus. Si ergo utrumque inconveniens: contra legem eſt, ponere reſurrectionem. Ex quo apparet quod illi errabant circa reſurrectionem propter carnalem intelle- C ctum ſpiritualis ſcripturæ, & ſpiritualis gloriæ. Unde carnalis intelligentia necat, dum ſpirituales depravat ſcripturas, propter quod dicitur: Littera occidit, ſpiritus au- 2 Cor. 3 tem vivificat. Ideo Joannes: Verba, Joan. 6 quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Propter quod dicitur: Hoc autem dico fratres: quia 1 Cor. 15 caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt, neque corruptio in corruptelam poſſidebit, qui carnaliter ſapiunt. Et tales hi Sadducæi erant qui non intelligentes nobilitatem ſpiritus rationalis, nec intellectum ſcripturæ ſpiritualis, nec poteſtatem Dei omnipotentis, non putabant reſurrectionem futuram. Ideo dici-

Digitized by Google

Matt. 22 dicitur: Erratis, neſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei.

Et ait illis Jeſus, *&c.* Poſt inquiſitionem erroneam, ſubiungit hic reſponſionem veridicam: circa quam introducuntur quatuor, ſcilicet veritatis aſſertio, aſſertionis ratio, rationis confirmatio, & confirmationis laudatio. Primo quantum ad veritatis aſſertionem, dicit:

Et ait illis Jeſus: Filii hujus ſeculi nubunt, & traduntur ad nuptias, propter habendam ſucceſſionem, ſicut
Tobiæ 8 dicitur: Tu Domine ſcis, quia non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam conjugem, ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſæcula ſæculorum. Et hoc matrimonium licet poſſet eſſe virorum ſpiritualium, non eſt tamen niſi in carne viventium. Unde, *filii ſæculi*, non ſonat in vitium. Alii vero nubunt propter ſolam libidinis delectationis expletionem, de
Geneſ. 6 quibus in Geneſi: Videntes filii Dei filias hominum quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus
Sup. 14 quas elegerant. Et ſupra: Uxorem duxi, & ideo non poſſum venire. Et tunc, *filii ſæculi*, ſonat in vitium, ſicut & ſupra: Filii hujus ſæculi, prudentiores filiis lucis, &c.
Sup. 16 Et ii ſunt filii ancillæ cum filio liberæ. Sed neutrum horum erit in reſurrectionibus, nec ſucceſſio, nec carnalis delectatio, ideo ſubdit: *Illi vero qui digni habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores*, neque nubent quantum ad fœminas, neque ducent, quantum ad viros. Dignos reſurrectione, vocat juſtos. Loquitur hic ſpecialiter de reſurrectione mortuorum juſtorum, qui non tantum reſurgent, verumetiam immu-
1 Cor. 15 tabuntur, ſecundum illud: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Sequitur: Canet enim tuba & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Licet ergo mali reſurgant cum bonis, ſicut di-
Joan. 5 citur: Venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei. Tamen de bonis ſpecialiter loquitur, qui erunt elevati ſupra tempus & temporales motus, ac per hoc & ſupra conjugium & omnem carnalem actum.

Secundo, quantum ad aſſertionis rationem, ſubdit: *Neque enim ultra mori poterunt*. Ex quo ſequitur quod uxores non habebunt. Unde Beda: Beda Gloſſ. Quia connubia propter filios, filii in hunc loc. tom. 5 propter ſucceſſionem, ſucceſſio propter mortem. Ubi ergo mors non eſt, neque connubia. Sed per hoc videtur quod ante peccatum connubia non fuiſſent. Eſt autem reſponſio ad hoc, quod licet non eſſet mors ex neceſſitate, ſicut nec erat, tamen ex poſſibilitate, quia primi parentes habebant corpus animale; ſed poſt reſurrectionem erit corpus ſpirituale, ſecundum illud: Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione. Seminatur in ignobi- 1 Cor. 15 litate, ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Ideo ſubdit: *Æquales enim Angelis ſunt, & filii ſunt Dei, cum ſint filii reſurrectionis*, id-eſt, ſicut Angeli ſunt immortales, incorporales, ſupra tempus & variationes motuum temporalium. Sic erunt boni, quia poſt reſurrectionem erimus tunc æquales Angelis, ſecundum gloriæ dignitatem, propter quod dicitur; Menſura hominis, quæ eſt Apoc. 21 Angeli. Nec mirum, quia tunc erimus Deo per gloriam aſſimilati, ſecundum illud; Nunc filii Dei ſu- 1 Joan. 3 mus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Unde Rabanus; Sunt ſicut Angeli Dei in cælis, qui gloria reſurrectionis innovati abſque ullo mortis metu, abſque ulla labe corruptionis, abſque ullo terreni ſtatus actu, perpetua Dei viſione fruuntur. Ad quam neceſſe eſt Angelicæ dignitatis æqualitatem quiſquis aſcendere deſiderat, minimis fratribus pie agendo condeſcendat. Et hoc recte dicit. Quia

non poteſt Angelis eſſe in gloria ſimilis qui non vult in miniſterio aſſimilari.

Tertio, quantum ad reſurrectionis affirmationem, ſubjungitur: *Quia vero reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit ſecus rubum*, ideſt, verbum Domini quod dixit Moyſi de medio rubi. Et ait: Ego ſum Deus Abraham, (Exod. 3) Deus Iſaac, & Deus Jacob. Ex hoc vult Dominus inferre reſurrectionem futuram cum addit: *Sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob. Deus autem non eſt mortuorum, ſed vivorum. Omnes enim vivunt ei*. Ex quo ſequitur quod vivunt ei vel actu vel potentia. Sed omnes iſti erant mortui actualiter, ergo vivebant Deo quantum ad poſſe & diſpoſitionem. Neceſſe eſt ergo futuram ponere reſurrectionem. Sunt autem multa teſtimonia in veteri teſtamento, per quæ approbari poteſt reſurrectio mortuorum: Vivent mortui tui, interfecti mei reſurgent. (Iſaias 26) Et; Oſſa arida audite verbum Domini, (Ezech. 37) &c. Item: Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: (Dan. 12) Scio quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum. (Job 19) Item: Poſt duos dies vivificabit nos, in die tertia ſuſcitabit nos. (Oſea 6) Item: Conſurgant & aſcendant gentes in vallem Joſaphat, &c. (Joel. 3) Item: Ipſe ſpiritum vobis iterum cum miſericordia reddet & vitam. (2 Mach. 7) Sed Dominus nullum horum ſeptem teſtium introduxit, quia Sadducæi, quibus reſpondebat, ſolum pentatheucum recipiebant. Unde Gloſſa: (Gloſſa interlin. in hunc loc. tom. 5) Poterat apertiora de reſurrectione dare teſtimonia Prophetarum: ſed Prophetas Sadducæi non recipiunt. Vel ideo, quia per hoc probat vitam animarum poſt mortem, quam Sadducæi negabant, & hæc erat radix ſui erroris. Vel ideo, quia in iſtius verbi allegatione clauditur ſimul myſterium Trinitatis, in trina Dei iteratione. Myſterium triplicis virtutis, ſcilicet fidei, ſpei, & charitatis, in trius partibus prædictis. Et myſterium incarnationis in rubo ardenti, & etiam myſterium paſſionis. Et in tota auctoritate myſterium reſurrectionis, & ita quaſi totum myſterium fidei Chriſtianæ. Quia omnis myſteriorum, figurarum, & verborum varietas conſummata eſt in verbo incarnato, ſecundum illud: Conſummationem & abbreviationem audivi, &c. (Iſa. 28) Et: Multifariam, &c. (Hebr. 1)

Quarto, quantum ad confirmationis collaudationem, adjungit: *Reſpondentes autem quidam ſcribarum dixerunt ei: Magiſter, bene dixiſti*. Hoc commendabant ſcribæ, quia erant de ſecta Phariſæorum qui dicunt reſurrectionem eſſe. Unde dicitur quod Phariſæi audientes quod (Matt. 22) ſilentium impoſuiſſet Sadducæis, convenerunt in unum, quia ex hoc applaudebant ei. De hoc enim erat contentio inter Sadducæos, & Phariſæos. Unde dicitur; Sciens Paulus, (Act. 23) quia una pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum: de ſpe & reſurrectione mortuorum ego judicor. Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo. Sadducæi autem dicunt non eſſe reſurrectionem mortuorum, neque Angelum, neque ſpiritum. Phariſæi autem utraque confitentur. Quoniam ergo utroſque confuderat, ideo utrique tacebant. Unde ſubditur: *Et amplius non audebant eum quidquam interrogare*, ſtudio addiſcendi, ſed vincendi, & ſuperandi. Unde Gloſſa. (Gloſſa interlin. in hunc locum tom. 5) Confutati in ſermonibus non amplius interrogant, ſed aperte comprehenſum Romanæ poteſtati tradunt. Ex quo intelligimus venena invidiæ poſſe ſuperari, ſed difficile quieſcere. Ideo non audebant interrogare eum: quia videbant aliquid divinum in ſe habere, cum quo diſputare tutum non eſt. Quantus ſum ego, ut reſpondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? (Job 9) Qui etiam ſi habuero quippiam juſtum, non reſpondebo, ſed meum judicem deprecabor. Verificatum eſt ergo in iis illud; Defecerunt ſcru- (Pſal. 63)

tantes ſcrutinio. Accedet homo ad A cor altum: & exaltabitur Deus.

Dixit autem ad illos, quo modo, &c. Poſtquam confutavit errantes circa myſterium reſurrectionis, hic confutat errantes circa myſterium incarnationis: qui ſc. non credunt Chriſtum eſſe verum hominem, & Deum. Facit autem hoc Chriſtus quærendo, & introducendo quæſtionem quam impoſſibile eſt deſpicere, niſi credatur, & intelligatur Chriſtus duplicis eſſe naturæ. In hac ergo quæſtione Chriſtus Magiſter fidei, proponit ipſius Chriſti generationem carnalem, a Judæis communiter creditam: ſecundo aſſumit generationem æternalem a Propheta prædicatam, & concludit apparentem B utriuſque controverſiam. Primo ergo quantum ad generationem Chriſti carnalem, communiter creditam, dicit:

Dixit autem ad illos: Quo modo dicunt Chriſtum, filium eſſe David? Hoc communiter dicunt Judæi omnes, & etiam omnes viri Chriſtiani. Nam ipſi David facta eſt de Chriſto repromiſſio, ſicut in Pſalmo dicitur:
Pſa'm. 131 De fructu ventris tui ponam ſuper
2 Reg. 7 ſedem tuam. Et: Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus, & ſtabiliam thronum regni ejus uſque in ſempiternum. Hoc non poteſt dici niſi de Chriſto, Angelo atteſtante C
Sup. 1 ſuper illud: Dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum. Ideo recte clamabant turbæ
Matt. 21 dicentes: Oſanna filio David: Benedictus qui venit in nomine. Domini. Et hoc Apoſtolus prædicabat,
2 Tim. 2 ſecundum illud: Memor eſto Dominum Jeſum Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis ex ſemine David, ſecundum Evangelium meum. Et in Actibus
Act. 2 dixit Petrus: Propheta igitur cum eſſet David, & ſciret quia jurejurando juraſſet illi Deus de fructu lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus providens locutus eſt de reſurrectione.

Secundo, quantum ad generationem æternalem a Propheta prædictam, ſubdit: *Et ipſe David dicit in libro Pſalmorum: Dixit Dominus Domino meo, ſed a dexſtris meis.* Pſalm. 109 Hoc abſque dubio David de verbo ad verbum dicit in Pſalmo, qui eſt de duabus naturis excellentiſſime, & profundiſſime tractans. Conſtat enim quod illud intelligitur de Chriſto. Nam nulli dedit Deus regnum ſupremum, ſacerdotium æternum, & judicium univerſorum, niſi Chriſto. Et hoc totum in illo Pſalmo deſcribitur. Oportet ergo quod verſus iſte de Chriſto intelligatur, in quo exprimit ipſe David Spiritu ſancto afflatus filii æternam generationem, in hoc quod dicit: Dixit Dominus Dicere quid. Domino meo. Dicere enim nihil aliud eſt, quam verbum mente concipere. Quod quidem dicere, non potuit eſſe in Deo, niſi ab æterno. Quia ſicut dicitur: Semel loquitur Job 33 Deus, & ſecundo idipſum non repetit. Et ideo dicitur: In principio Joan. 1 erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Dixit ergo æternaliter, cum filium genuit. Dominus dixit ad me: Filius Pſal. 2 meus es tu, ego hodie genui te. Exprimit etiam filii æqualitatem cum patre, cum dicit: Sede a dextris meis, id eſt æqualis mihi. Qui Heb. 1 cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis, &c. uſque ibi: Ego hodie genui te. Ideo dicitur: Qui cum in forma Dei eſſet, Phil. 2 non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Seſſio ergo illa non dicit poſitionem localem, ſed potius ſummam quietem, dignitatem, & auctoritatem, ac per hoc & æqualitatem, quæ ſoli filio competit. Ideo corruit lucifer, qui eam appetiit. Quo modo cecidiſti de cœlo lu- Iſa. 14 cifer, qui mane oriebaris? qui dicebas in corde tuo: Super aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ſedebo in monte teſtamenti, & ſimilis ero Altiſſimo. Exprimit nihilominus ipſius

ſius filii Dei imperium univerſale
Pſal. 109 cum addit: Donec ponam inimicos
Pſal. 9 tuos ſcabellum pedum tuorum. Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus, &c. Quia per virtutem omnipotentem & regit bonos, & conculcat perverſos.
1 Cor. 15 Unde dicitur: Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus; omnia enim ſubjecit
Iſa. 45 ſub pedibus ejus. Hæc dicit Dominus Chriſto meo, Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubiiciam ante faciem ejus gentes, & dorſa regum vertam. Nam de Chriſto dicitur:
Apoc. 19 Habet in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum, rex regum, &c.

Tertio, quantum ad apparentem controverſiam, ſubdit: *David ergo Dominum illum vocat, & quo modo filius ejus eſt?* Impoſſibile enim eſt dicere quod ſecundum naturam humanam Chriſtus eſſet Dominus David: quia Chriſtus nondum erat natus, nec conceptus: Et propterea numquam filius dicitur Dominus patris ſui. Et iterum: David cum eſſet rex excelſus, non videtur quod aliquem purum hominem Dominum habuerit. Reſtat ergo quod cum Chriſtus, ſecundum eamdem naturam David regis non poſſit dici ſimul eſſe verus filius & Dominus, neceſſe eſt ſimul ipſum eſſe Deum & hominem. Et hoc quidem eſt verum, nec ullus poteſt juſtificari, niſi totaliter recipiat ſcripturam, & fidem a patribus acceptam. Sunt autem de hac duplici natura Chriſti multiplicata teſtimonia in Scriptura, ſed magis hoc teſtimonium accepit, tum quia David inter Prophetas de Chriſto excellentiſſime prophetavit, tum etiam quia Pſalmus ille ex quo verſus iſte accipitur, excellentiſſime exprimit totius veritatis, ſacramentum. Unde & Caſſiodorus de illo Pſalmo dicit, quod eſt ſpeculum cæleſtis arcani, armarium ſcripturarum ſanctarum, ubi totum ſummatim dicitur, quidquid utriuſque teſtamenti narratione decantatur. Nam totius utriuſque teſtamenti intentio principaliter ver-

Pſalmus 106 armarium Scripturarum, & ſpeculum cæleſtis arcani

A ſatur circa Chriſti utramque naturam, de qua ipſe David dicit; Deſcendet ſicut pluvia in vellus. Et *Pſal. 71*
poſt: Sit nomen ejus benedictum in *Ibid.*
ſæcula. Et iterum: Speciosus forma præ filiis hominum. Et poſt: Sedes *Pſal. 44*
tua Deus in ſæculum ſæculi. Et: Hic eſt Dominus Deus noſter, & *Baruc. 3*
non æſtimabitur alius adverſus eum. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Et: Ecce, virgo concipiet, & pariet fili- *Iſa. 7*
um, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Et: Parvulus natus eſt nobis, *Iſa. 9*
& filius datus eſt nobis: & vocabitur nomen ejus admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſæculi.
B Item: Aſcendit ſicut virgultum. Et *Iſa. 53*
poſt: Generationem ejus quis enarrabit? *Ibid.*
Et: Et tu Bethlehem Ephratha, *Mich. 5*
parvulus es in milibus Juda: ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael: Et egreſſus ejus ab initio a diebus æternitatis. Ideo dicitur: Qui factus eſt ei ex ſemine David, *Rom. 1*
ſecundum carnem qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundum ſpiritum ſanctificationis, &c. Et: Quorum adoptio eſt filiorum, & glo- *Rom. 9*
ria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa; quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Et
C hic expreſſe dicitur; In principio *Joan. 1*
erat verbum. Et poſt: Verbum caro *Ibid.*
factum eſt, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, &c. Poſtremo ipſe Chriſtus: Principium, *Joan. 8*
qui & loquor vobis. Et: Ego ſum *Apoc. ult.*
α & ω, primus, & noviſſimus principium & finis. Et poſt: Ego ſum radix & genus David: ſtella ſplendida & matutina. In hoc ergo finem conſtituit ſuæ doctrinæ, ſicut dicit Ambroſius: Quia in hoc eſt *Amb. l. 10 in cap. 20 Lucæ. t. 3*
fundamentum Chriſtianæ religionis, in quo radicatur, & clauditur omne credendum, quod ſcilicet credatur Chriſtus homo & Deus. Nam omnes articuli ad divinitatem, vel ad humanitatem reducuntur. Et ideo dicebat Apoſtolus: Ut ſapiens archi- *1 Cor. 3*

Digitized by Google

tectus fundamentum poſui. Sequitur: Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt: quod eſt Chriſtus Jeſus. Et ipſe etiam eſt complementum, ſecundum illud: Multa dicemus, & deficiemus in verbis, conſummatio autem ſermonum ipſe eſt. *Eccl. 5*

Audiente autem omni populo, &c. Poſtquam autem confutavit Phariſæos errantes ex malitia, & Sadducæos ex ignorantia, hic tertio informat diſcipulos ad prudentiam. Et quoniam prudentia in tribus conſiſtit, ſcil. in cautela mali, eligentia boni, & providentia futuri, ideo pars iſta habet tres partes. In quarum prima informat diſcipulos ad cautelam malorum. In ſecunda invitat ad eligentiam meliorum, ibi: *Reſpiciens autem vidit, &c.* In tertia vero ad providentiam futurorum, ibi: *Et quibuſdam dicentibus de templo, &c.* Informat ergo diſcipulos ad cautelam malorum, quæ erant in Scribis, & Phariſæis, ne eorum exemplo diverterent a tramite, veritatis. Et hoc quidem facit revocando diſcipulos a quadruplici vitio ſcribarum, ſcil. a cultu veſtium, ambitione honorum, appetitu divitiarum, & ſimulatione virtutum. Primum ſpectat ad laſciviam, ſecundum ad vanam gloriam, tertium ad avaritiam, quartum ad fraudulentiam. Ad quæ quatuor tamquam ad quatuor rotas currus Pharaonis reduci habent omnia mala. Primo ergo quantum ad cultum veſtium, qui erat Scribarum vitium manifeſtum, dicit: *Exo. 15*

Audiente autem omni populo, dixit diſcipulis ſuis: Attendite a Scribis, qui volunt ambulare in ſtolis. Ideo autem dixit omni populo audiente: quia hoc erat vitium maximum: & ideo, in manifeſto redarguendum, ſecundum illud; Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. Et hoc ipſis præſentibus dixit: ne faceret contra illud: Non maledices ſurdo, &c. Ideo autem magis de ſcribis loquitur; qui efficaciores ad nocendum erant. Et propter hoc quod videantur viri fide digni in verbo, & imitandi exemplo. Unde Gloſſa: Duplici ratione jubemur attendere a vanæ gloriæ cupidis: ne vel eorum ſimulatione decipiamur, vel eorum exemplo ad amorem temporalium inflammemur. Attendendum eſt ergo, ne quis eos imitetur in cultu veſtium, qui intelligitur in nomine ſtolarum. Dicuntur enim ſtolæ, camiſiæ albæ & longæ, quibus utebantur ſcribæ. Unde Gloſſa ſuper hoc: Volunt ambulare in ſtolis, id eſt cultioribus veſtimentis induti in publicum procedere, quod reprehenditur in divite, qui induebatur purpura & byſſo. Et ideo dicit Auguſtinus in regula: Non affectetis veſtibus placere, ſed moribus. Et: In veſtitu ne glorieris unquam. Et: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus. *2 Tim. 5* *Lev. 19* *Gloſſa in hunc locum. 5* *Gloſſa ſuper hunc locum. 5* *Luc. 16* *Aug. in Reg. 3 c. 19 tom. 1* *Eccl. 11* *1 Tim. 6*

Secundo, quantum ad ambitionem honorum, quæ erat ſcribarum vitium deteſtandum, ſubdit: *Et amant ſalutationes in foro*, quantum ad gloriam in verbo, quaſi dicat, volunt ſalutari in loco publico, altiori voce & inclinato capite, quod eſt contra illud: Neminem per viam ſalutaveritis. *Et primas cathedras in ſynagogis*, quantum, ad gloriam in officio. Quod eſt contra illud; Cum invitatus fueris ad nuptias, recumbe in noviſſimo loco. Reprendit autem ſcribas, non quia ſalutari ſit malum, vel ſuper cathedram poni, vel primo loco in convivio collocari, ſed quia talis appetitus, & gloriatio talis, merito debet reprehendi. Unde Beda: Non ſalutari in foro, non primas ſedes habere vetat eis, quibus debetur ex ordine officii, ſed eos qui indebite amant. Animum enim non gradum redarguit. Arguitur ergo in ſcribis non excellentia dignitatis, ſed ambitio honoris. Nam in his veritas locum non habet, ſecundum illud; Quo modo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam *Luc. 10* *Luc. 14* *Beda Gloſ. in hunc loc. tom. 5* *Joan. 5*

riam quæ a ſolo Deo eſt, non quæritis? Et de hac gloria Oſeas: Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Et talis debet contemni: Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret ſuperbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret univerſos inclytos terræ; Et: Gloria viri, ſtercus & vermis eſt: hodie extollitur, & cras non invenietur. Ideo dicitur; Noli quærere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris. *Et primo diſcubitus in conviviis*, quantum ad gloriam in ſigno.

Oſee. 14 — Iſa. 23 — 1 Mach. 2 — Eccl. 17

Tertio, quantum ad appetitum divitiarum, ſubdit: *Qui devorant domos viduarum*. Et hoc per cupiditatem: cujus voracitas numquam ſatiatur, ideo dicit; *Qui devorant domos viduarum*, ſimul implicans voracitatem cupiditatis ad domum, & carnalitatis ad ſexum. Et de his duobus dicitur: Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes; Affer, affer. Et ſtatim ſubdit; Tria ſunt inſaturabilia, & quartum quod numquam dicit, ſufficit; Infernus, & os vulvæ, & terra quæ non ſatiatur aqua. Ignis vero, numquam dicit ſufficit. Quia ſicut dicitur: Avarus non implebitur pecunia, & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis. Devoratio ergo reprehenſibilis eſt propter avaritiam: ſed converſatio cum viduis reprehenſibilis eſt, propter ſuſpicionem malam. Unde Chryſoſtomus; Dum Judaicos ſacerdotes confundit, Chriſtianos monet non permanere cum viduis amplius quam cum ceteris: quamquam & ſi voluntas mala non eſt, ſuſpicio tamen mala eſt. Et Hieronymus ad Nepotianum: Hoſpitiolum tuum, aut raro, aut numquam mulierum pedes terant. Omnes puellas & virgines Chriſti, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Unde nec ſub eodem tecto manſeris, nec in præterita caſtitate confidas. Nec David ſanctior, nec Samſone fortior, nec Salomone ſapientior potes eſſe. Memento ſemper, quod paradiſi colonum mulier

Prov. 30 — Eccli. 5 — Chryſoſt. in opere imperfect. Matt. cap. 23 homil. 43 tom. 2 — Hieron. Ep. 2 ad Nepot. quæ eſt de vita Cler. c. 1

A de poſſeſſione ſua ejecerit. Non ſunt ergo ſcribæ imitandi, nec quantum ad carnalitatem, nec quantum ad cupiditatem. Quia de imitatoribus horum ſcribitur: Hi velut irrationabilia pecora pellicientes animas inſtabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii derelinquentes rectam viam erraverunt, ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit. Contra tales indignatur Dominus ſecundum illud: Vos depaſti eſtis vineam meam rapina pauperis in domo veſtra.

2 Petr. 2 — Iſa. 3

Quarto, quantum ad ſimulationem virtutum ſubdit: *Simulantes longam orationem*. Secundum Gloſſam, ut religioſiores appareant, B prolixus orant, ut ab infirmis quibuſlibet, & peccatorum ſuorum conſcientia turbatis tamquam patroni, laudes & pecunias accipiant. Sed numquid prolixa oratio mala eſt? Certe non eſt, cum dicatur; Oportet ſemper orare. Et: Sine intermiſſione orate. Sed hoc dicitur propter ſimulationem. Quia cum ſimulatio & fraus in omnibus reprehenſibilis ſit, potiſſime reprehenditur in his actibus, qui maxime deberent fieri veritate. Et talis eſt actus orationis: Eos qui adorant eum in ſpiritu & veritate oportet adorare. De illo ergo qui fraudulenter adorat & ſimulatorie, C dicitur in Pſalmo; Oratio ejus fiat in peccatum. Quia maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, & ideo ſubdit; *Hi accipient damnationem majorem*, quia ſicut dicitur: Simulatores & callidi provocant iram Dei. Ideo dicitur; Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum, ne revelet Deus abſconſa tua, & in medio ſynagogæ elidat te. Et ideo ſcribis tamquam hypocritis imprecatur ſepties væ: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, propter ſimulationem ſeptiformem; propter quam digni erant, cum ſuis ſequacibus in æternam præcipitari damnationem, ſecundum illud: Apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit

Gloſſa in hunc loc. inter. tom. 5 — Sap. 18 — 1 Th. 6 — Joan. 4 — Pſal. 108 — Hier. 48 — Job 36 — Eccl. 1 — Matt. 23 — Apoc. 19

Digitized by Google

xit eos qui acceperunt characterem A beſtiæ, & vivi miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure. Et omnes aves ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

Caput XXI.

Respiciens *autem vidit, &c.* Poſtquam informavit diſcipulos ad cautelam malorum, hic ſecundo informat eos ad eligentiam meliorum: & hoc exemplo pauperculæ viduæ, offerentis totum victum ſuum, quæ præfertur aliis qui dederunt partem. In hac ergo parte procedit hoc ordine: Introducitur enim hic munus multitudinis opulentæ, oblatio viduæ B pauperculæ, laus oblationis a vidua factæ, & aſſignatio rationis & cauſæ. Primo ergo quantum ad munus multitudinis opulentæ, dicit:

Gazophylacium quot modis ſumatur. *Reſpiciens autem vidit eos qui mittebant munera ſua in gazophylacium divites.* Nota quod gazophylacium dicitur a gazis, ideſt divitiis, & phylaca, quod eſt locus cuſtodiæ. Inde gazophylacium, locus ubi erat repoſitorium pecuniæ. Accipitur autem gazophylacium aliquando pro loco in quo reponebatur: ſicut in Nehemia:

Nehem. 10 Levitæ offerent decimam partem decimæ ſuæ in domo Dei noſtri, ad gazophylacium in domo theſauri. Aliquando pro domo levitarum &

Ezech. 42 ſacerdotum: Eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium quod erat contra ſeparatum ædificium. Et poſt: Hæc ſunt

Ibid. gazophylacia ſancta, in quibus veſtiuntur ſacerdotes. Aliquando accipitur pro porticu, in qua fiebant

Joan. 8 oblationes, ſicut in Joanne: Hæc verba locutus eſt Jeſus in gazophylacio, docens in templo. Aliquando accipitur pro ipſa arca quæ ſervabat oblationes, deſuper habens foramen,

Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 ſicut hic. Unde Gloſſa: Gazophylacium eſt arca, habens foramen deſuper, in qua mittebant ſacerdotes pecunias quæ congregabantur ad neceſſarios uſus templi. Et hæc arca

alio nomine dicebatur muſach, ſicut dicitur: Muſach quoque Sabbati *4 Reg. 16* convertit in templum Domini propter regem Aſſyriorum. Et hoc alio nomine dicebatur corbona, ſicut in Matthæo; Non licet eos mittere in *Matt. 27* corbonam: quia pretium ſanguinis eſt. In hoc autem mittebantur oblationes duplici ex cauſa. Vel ad luminaria, concinnanda, vel ad ſarta tecta templi reparanda, ſecundum illud: Omnem pecuniam ſan- *4 Reg. 12* ctorum, quæ illata fuerat in templum Domini, accipient illam ſacerdotes. Sequitur: Et inſtaurent ſarta tecta domus. Et poſt: Tulit Joa- *Ibid.* da gazophylacium unum, aperuitque foramen deſuper, & poſuit illud juxta altare, ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo ſacerdotes qui cuſtodiebant oſtia, omnem pecuniam quæ deferebatur ad templum Domini. Hujuſmodi autem oblationes triplici ex cauſa fiebant, ſcilicet ad reverentiam cultus divini, propter quod dicitur: Cum civitas habitaretur in *2 Mac. 3* omni pace, fiebat ut ipſi reges & principes locum ſummo honore ducerent, & templum maximis muneribus illuſtrarent: & propter indulgentiam peccati: Ob hanc cauſam *Num. 31* offerimus in donariis Domini, ut depreceris pro nobis Dominum: I- *1 Par. ult.* C tem pro gratiarum actione: Lætatuſque eſt populus, cum vota ſponte promitterent, &c.

Secundo, quantum ad oblationem viduæ pauperculæ, ſubdit: *Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Vidit,* inquam, oculo benignitatis, quo ad pauperes reſpicit ſecundum illud: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, *Iſa. 66* & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Talium audit Dominus preces? Reſpexit in oratio- *Pſal. 101* nem humilium, & non ſprevit precem eorum. Et: Nonne lacrymæ *Eccl. 35* viduæ ad maxillam deſcendunt? ſubditur: A maxilla enim aſcendunt uſque ad cœlum. Talium ſuſcipit quantumcumque parvas oblationes,

quia

Digitized by Google

Gloſ. int. in hunc locum c. 5 quia ſicut dicit Gloſſa : Non perpen- A
dit Deus quantum in ſacrificio offe-
ratur, ſed ex quanto affectu detur.
Mat. 10 Unde dicitur : Qui dederit uni ex
minimis iſtis calicem aquæ frigidæ,
non perdet mercedem ſuam. Ideo
dicit Gregorius : Exteriora noſtra
quamlibet parva Deo ſufficiunt, cor
namque & non ſubſtantiam penſat.
Et poſt: Regnum cœlorum tantum
valet quantum habes. Valuit nam-
que Zachæo dimidum bonorum : va-
luit Andreæ & Petro, dimiſſis reti-
bus & navi : valuit viduæ, duobus
minutis ; valuit & alteri, calicem
aquæ frigidæ. Regnum itaque cœ-
lorum tantum valet, quantum ha-
bes. Et nota quod in hoc quod di- B
cit, quod miſit duo æra minuta,
ſimul paupertatem inſinuat & libera-
litatem : paupertatem, quia non ha-
bebat niſi duos obolos : liberalita-
tem, quia cum poſſet alterum offer-
Tob. 4 re, obtulit utrumque, ut impleret
illud : Sic exiguum tibi fuerit etiam
exiguum libenter impartiri ſtude.

Tertio, quantum ad laudem ob-
lationis a vidua factæ adjungit : *Et
dixit vere dico vobis, quia vidua hæc
pauper pluſquam omnes miſit*, id eſt
copioſius dedit. Copioſius namque
donat qui ex majori corde donat.
Unde Gregorius : Non eſt vacua ma-
nus a munere, cum arca cordis re-
pleta fuerit bona voluntate. De nu- C
mero enim illorum erat hæc vidua,
2 Cor. 8 de quibus dicitur : Secundum virtu-
tem, teſtimonium illis reddo, & ſu-
per virtutem voluntarii fuerunt.
Unde Chryſoſtomus ; Nullus dicat:
Non poſſum eleemoſynas facere.
Non es vidua illa pauperior, non
es Petro & Joanne ruſticior. Ta-
lenta uniuſcujuſque ſunt ſive præe-
minentia in doctrina, ſive in pecu-
nia, ſive in quolibet negotio. Et
poſt : Nihil eſt ita Deo amicum,
ſicut ad communem utilitatem vi-
1 Pet. 4 vere. Propter quod etiam Petrus ait:
Unuſquiſque ſicut accepit gratiam
in alterutrum illam adminiſtrantes.
Unde ſicut qui dimittit pauca in
re, & nihil vult habere in volun-
tate, omnia dicitur dimittere, ſi-
cut Petrus ; Ecce nos reliquimus om- Mat. 19
nia. Sicut qui nulli ſubiicitur, om-
nia habet, & abundat quemadmo-
dum Paulus : tamquam nihil haben- 2 Cor. 6
tes, & omnia poſſidentes. Et : Ha- Phil. ult.
beo autem omnia, & abundo. Sic
qui magno corde dat, dicitur abun-
danter dare, ſecundum illud : In mul- 2 Cor. 8
to experimento tribulationis abun-
dantia gaudii ipſorum fuit, & altiſ-
ſima paupertas eorum abundavit in
divitias ſimplicitatis eorum.

Quarto, quantum ad aſſignatio-
nem rationis & cauſæ, ſubjungit ;
*Nam omnes hi ex abundanti ſibi mi-
ſerunt in munera Dei* : Et impleve-
runt præceptum illud : Verumtamen Sup. 11
quod ſupereſt, date eleemoſynam.
Quo præcipitur dare ex abundanti
ſicut Joannes dicebat : Qui habet duas Sup. 3
tunicas det non habenti. *Hæc autem
ex eo quod deeſt illi, omnem victum
ſuum qui habuit, miſit*. Et ſic imple-
vit conſilium Domini, quia nihil
ſibi reſervavit, ſed totum dedit, ut
mulier Evangelica eſſe inciperet,
implens conſilium Domini : Si vis Matt. 19
perfectus eſſe, vade, & vende om-
nia quæ habes, &c. Jam non erat Sup. 18
ſollicita de craſtino, ſicut dicitur :
Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum, Mat. 6
&c. Sufficit diei malitia ſua. Sed
videtur hæc vidua ex hac ratione
non eſſe laudanda, ſed potius vitu-
peranda : quia medium non ſervavit;
quia periculo ſe expoſuit : quia or-
dinem charitatis prætermiſit, contra 2 Cor. 8
illud Apoſtoli. Non ut aliis ſit re-
miſſio, vobis autem tribulatio, ſed
ex æqualitate. In præſenti tempore
veſtra abundantia, illorum inopiam
ſuppleat : Sed divino ore laudatur :
quia ſpem ponens in Chriſto, & di-
vinum implens conſilium : & quia
Dei cultum præferens ſuæ privatæ
utilitati. Licet ſecundum hominem
non videatur fuiſſe diſcreta eleemo-
ſyna ejus, prudentiſſima tamen fuit,
dum totum dando facta eſt imitatrix
Chriſti, de quo Paulus : Scitis enim 2 Cor. 8
gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti,
quoniam propter vos egenus factus

Qq 4 eſt,

eſt, cum eſſet dives; ut illius inopia, vos divites eſſetis. Ubi ergo Chriſtus promittit ſtipendium, non eſt periculum. Ubi dat exemplum, non diſcernitur medium: quia ipſe eſt omnis perfectionis centrum. Ubi approbat affectum charitatis, ordo non perturbatur, immo impletur. Quia ut dicitur: Charitas non quærit quæ ſua ſunt. Ex his colligitur quod non eſt vitium totum relinquere, ſed perfectum: quia radix merendi principaliter reſpicit cordis affectum. Et quia magis affectat Deus fervorem cordis quam magnitudinem muneris. In cujus ſignum dicitur: Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus. Ad Cain autem, & ad munera illius non reſpexit. Et ideo contra eum, qui eſt malæ voluntatis, de eleemoſyna confidentem, dicitur: Non alliges duplicia peccata. Sequitur: Ne dicas: in multitudine munerum meorum reſpiciet Deus, & offerente me Deo altiſſimo, munera mea ſuſcipiet. Quia dona iniquorum non probat Altiſſimus. Sed quod dicitur in Pſalm. Sacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum, uſque ibi: Altare tuum vitulos.

1 Cor. 13 *Gen. 4* *Eccl. 7* *Eccli. 34* *Pſal. 50*

Hæc ſecudum litteram dicta ſunt, ſecundum moralem autem intellectum, per hanc viduam pauperculam quam benigniſſime reſpicit Dominus Jeſus, intelligitur anima, quæ recedit ab amore temporalium: quæ ideo vidua dicitur: quoniam quantum mundo adhæſit, habuit virum, nunc quaſi vidua, & paupercula eſt. Vidua quidem: quia ſequeſtrata eſt a mundo, quantum ad affectum carnalitatis: Viduam ejus benedicens benedicam, pauperes ejus ſaturabo panibus. Et hæc vidua omnem ſuam delectationem ponit in Chriſto, ſecundum illud: Quæ autem vere vidua eſt & deſolata, ſperet in Deum, & inſtet obſecrationibus & orationibus nocte ac die. Et hæc paupercula eſt: quia ſequeſtrata a mundo quantum ad effectum terrenitatis. De qua Iſaias: Paupercula tempeſtate convulſa, abſque ulla conſolatione. Hujuſmodi ergo eſt offerre Deo duo æra minuta, ideſt, mortificationem carnis inquantum eſt vidua. Secundum illud Apoſtoli: Obſecro vos per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum. Et offerre paupertatem ſpiritus, in quantum eſt paupercula. Ecce, ego in paupertate mea præparavi impenſas domus Domini. De hoc duplici minuto offerendo dicitur: Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.

Pſal. 131 *1 Tim. 5* *Iſa. 54* *Rom. 12* *1 Par. 22* *2 Cor. 7*

Secundum autem allegoricum intellectum, per divites intelliguntur Judæi. Gloſſa: Divites qui in gazophylacium munera mittunt, ſunt Judæi qui de juſtitia Dei ſunt elati. Secundum illud Apoſtoli: Ignorantes juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti. Per viduam pauperculam intelligitur Eccleſia de gentibus congregata. Unde Gloſſa: Vidua Eccleſia pro qua vir ejus pertulit mortem: & in cœli penetralibus, quaſi ab oculis ejus occultus, quaſi in parte alterius regionis vivit. Et ideo dicit Apoſtolus: viri, diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam & ſeipſum tradidit pro ea: ut ipſam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Et poſt: Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Judæus ergo offert ex abundantia, propter præſumptionem. Unde Gloſſa; Judæus ex abundanti mittit qui de ſua juſtitia ita orat apud ſe. Gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri hominum. Secundum illud: ubi agitur de Phariſæo, qui deſignat populum judaicum. Sed hæc vidua offert totum victum ſuum. Quia ut dicit Gloſſa: Eccleſia omnem victum in munera Dei mittit. Quæ omne quod vivit non ſui meriti, ſed divini muneris intelligit, dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori. Offert autem duo minuta, ideſt, fidem & cha-

Gloſſa in hunc locum tom. 5 *Rom 10* *Gloſſa in hunc loc. tom. 5* *Epheſ. 5* *Ibid.* *Gloſſa in hunc locum tom. 5* *Sup. 18* *Gloſſa in hunc locum tom. 5*

& charitatem. Vel geminam fidem, A ſcilicet de deitate, & humanitate. Seu geminam charitatem, ſcilicet Dei, & proximi, ſecundum illud: *Cant. 4* Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Et hæc minuta ſunt propter humilitatem, ſed Deo maxime accepta ſunt. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Conſideratione ſuæ fragilitatis minuta, ſed merito piæ intentionis magis ſunt accepta, quam cuncta ſuperbientium Judæorum opera: Quia Deus *Jac. 4* ſuperbis reſiſtit; humilibus autem dat gratiam. In hac ergo vidua commendatur ſancta Eccleſia. Commendatur nihilominus caſtitas, humilitas, & paupertas: Quæ tria ſunt conſilia Euangelica, & perducunt B animam ad perfectionem perpetuam, quæ præcipue eſt a Chriſti diſcipulis eligenda.

Et quibuſdam dicentibus de templo, &c. Poſtquam informavit diſcipulos ad cautelam malorum, & ad eligentiam meliorum, hic tertio informat eos ad providentiam reſpectu futurorum. Dividitur autem pars iſta in quatuor partes. In quarum prima præcedit quæ ventura ſint generaliter. In ſecunda, quæ ventura ſint circa perſecutionem Eccleſiæ, ibi: *Videte ne ſeducamini*, &c. In tertia quæ ventura ſint circa deſtructionem Hieruſalem, ibi; *Cum autem videritis circumdari ab exercitu, &c.* In quarta quæ ventura ſint circa judicium finale, ibi; *Et erunt ſigna in Sole & Luna, &c.* In explicando autem prædictionem futurorum in quadam generalitate, tria introducuntur, ſcilicet prædicendi occaſio, ex occaſione prædictio, & ex prædictione ſubſequens quæſtio. Primo ergo quantum ad occaſionem prædicendi futura, dicit:

Et quibuſdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus & donis ornatum eſſet, dixit. Ad hujuſmodi laudatores templi quantum ad permanentiam & opulentiam, prædicendo futura, reſpondit: Ne confiderent in his tranſitoriis. Quia ſicut *Heb. 13* dicitur: Non habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus. Et: Non contemplantibus *2 Cor. 4* nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna. Diſcipuli autem nondum exiſtentes ſpirituales, magnificabant templum quantum ad ſolemnitatem ædificii. Unde Marcus: *Marc. 13.* Cum egrederetur de templo, ait illi unus ex diſcipulis ſuis: Magiſter aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ. Magnificabant ipſum quantum ad ſublimitatem cultus Domini, quia ornatum erat donis, quaſi Deus ſemper in illo deberet coli, & in hoc tripliciter fallebantur. Et quia parva magnificabant tamquam ſi eſſent magna, cum tamen dicatur: Cœlum ſedes mea, *Iſa. ult.* terra autem ſcabellum pedum meorum: Quæ eſt iſta domus quam ædificabitis mihi? & quis eſt iſte locus requietionis meæ? Omnia hæc manus mea fecit, & facta ſunt univerſa iſta, dicit Dominus. Et ideo ſapientiſſimus Salomon dicebat: *3 Reg. 8* Si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non poſſunt, & cetera. Secundo, quia corporalia & figuralia magnificabant ut vera & ſpiritualia. Contra quod dicitur: Deus qui fecit mundum, & omnia *Actor. 17* quæ in eo ſunt, hic cæli & terræ C cum ſit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo cum ſit Deus. Tertio fallebantur, quia momentanea, & caduca magnificabant, quaſi eſſent perpetua & æterna, cum tamen dicatur: Præterit enim figura hujus *1 Cor. 7* mundi.

Secundo, quantum ad prædictionem introductam ex occaſione accepta, ſubditur; *Hæc quæ videtis, venient dies in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Hoc quidem generaliter dictum eſt, & verum eſt pro tempore finalis judicii, quando omnia deſtruentur ſecundum illud; Cœlum & terra tranſibunt, &c. Et; *Matt. 24*

Pri-

Digitized by Google

Apoc. 21 Primum cœlum, & prima terra abiit, & mare jam non eſt, ut in Pſal. 101 Pſalmo: Ipſi peribunt, tu autem permanebis, &c. Eſt etiam verum pro deſtructione Hieruſalem ſpecialiter, quæ facta eſt a Tito & Veſpaſiano quadrageſimo ſecundo anno poſt paſ- Sup. 19 ſionem Domini. Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, &c. & ad terram proſternent te. Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidem. Unde Grego- Greg. ho. 36 in Ev. tom. 2 rius dicit quod illa Hieruſalem cum templo funditus eſt everſa, & poſtmodum eſt ædificata. Ratio autem quare Dominus diſtulit quadraginta duos annos, fuit ut expectaret illos ad pœnitentiam, ſicut dicitur; Pa- 1 Pet. ult. tienter agit propter vos, nolens aliquos perire. Ratio autem quare amplius non diſtulit, fuit propter Judæorum perfidiam obduratam, quæ veritatem contemnebat propter velamen & umbram. Unde Gloſſa; Gloſſa in hunc locum tom. 5 Curavit Deus civitatem, & templum, & omnia figuralia ſubvertere: ne quis poſt Adventum Chriſti ad illa recurreret. Et pro illo tempore intelligitur illud: Quo mihi Iſa. 1 multitudinem victimarum veſtrarum dicit Dominus? Plenus ſum, &c. Ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra. Incenſum abominatio eſt mihi: Neomeniam, & Sabbatum, & feſtivitates alias non feram. Ideo ad Gal. 5 Galatas; State, & nolite iterum jugo ſervitutis contineri. Ecce ego Paulus dico vobis, &c.

Tertio, quantum ad interrogationem ſubortam ex prædictione audita, ſubjungit: *Interrogaverunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod ſignum, cum fieri incipient?* Interrogaverunt autem non omnes, ſed quatuor principales, id eſt, Petrus, Jacobus, Joannes, & Andreas: quia erant ei familiares. Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 Unde Gloſſa: Quia laudantibus ædificationes templi prædixerat omnia deſtruenda, diſcipuli (ſicut Marcus Mar. 13 ait) ſcilicet, Petrus, Jacobus, Joannes, & Andreas ſeparatim quærunt tempus & ſigna prædictæ deſtructionis. Et attendendum, quod dupliciter poteſt quis inquirere de temporibus futuris. Uno modo inquirendo diei finalis horam determinatam, & hæc eſt quæſtio curioſa: quia ſicut dicitur: De die illa & hora Matt. 24 nemo ſcit, neque Angeli cœlorum, niſi ſolus pater. Et ideo diſcipulis, quærentibus; Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Reſponſum eſt: Non eſt veſtrum Act. 1 noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Et ideo dicitur: De temporibus autem & 1 Theſſ. 5 momentis fratres non indigetis, ut ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Alio modo poteſt quis inquirere in quadam generalitate, & ſine certi temporis ſignatione, & hæc quæſtio ſtudioſa eſt. Nam hujus ignorantia eſt periculoſa; propter quam dicitur de Judæis: Turtur & hirundo, & ciconia cu- Hier. 8 ſtodierunt tempus adventus ſui, populus autem meus, &c. Et: Hipo- Sup. 12 crytæ, faciem cœli & terræ noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? Et ideo Dominus quærentes non reprehendit, ſed eis ſatisfacit. Unde Gregorius: Domi- Greg. hom. 35 in Ev. tom. 2 nus ac Redemptor noſter perituris mundi præcurrentia mala denuntiat: ut eo minus perturbent venientia quo fuerint præſcita. Minus enim jacula feriunt, quæ prævidentur. Et nos tolerabilius mundi mala ſuſcipimus, ſi contra hæc per præſcidentiæ clypeum munimur.

Qui dixit: Videte ne ſeducamini, &c. Poſt prædictionem futurorum in quadam generalitate, hic ſpecialius deſcendit ad deſcribendam perſecutionem Eccleſiæ. Hanc autem deſcribit dupliciter. Primo communiter reſpectu omnium. Secundo ſpecialiter reſpectu perfectorum, ibi; *Sed ante hæc omnia iniicient vobis manus ſuas, &c.* In deſcribendo autem perſecutiones futuras in Eccleſia poſt paſſionem Chriſti introducuntur tria: ex quibus oſtenditur perſecutio Eccleſiæ eſſe conflanda, ſcilicet multipli-

tiplicatio hæreſis, aggravatio bello- A rum, & ſuperventio peſtilentiarum, Primo ergo quantum ad multitudinem hæreſum, dicit:

Qui dixit; Videte ne ſeducamini, ſcilicet per varios errores. Propter quod ad Epheſios: Jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris. Unde dicitur: Rogamus vos, ut non cito moveamini a veſtro ſenſu. Ne quis vos ſeducat ullo modo. Et bene opus erit cautela, præcipue propter ſeducentium improbitatem: & ideo ſubdit: *Multi enim venient in nomine meo, dicentes, quia ego ſum*, prædicando ſcilicet hæreſes tamquam hæreſiarchæ. *Multi*, quidem dicit, propter multitudinem, & varietatem hæreſum; qui a principio Eccleſiæ incœperunt, & in fine Eccleſiæ per filium perditionis vigebunt. Unde Gloſſa: Imminente Hieroſolymorum excidio, multi fuerunt principes, qui ſe Chriſtos eſſe dicerent, & libertatis tempus appropinquare. Temporibus quoque Apoſtolorum Hæreſiarchæ multi prodierunt. Unde dicitur: Multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Inter hos fuit primus Simon magus: qui dicebat, & in ſuis voluminibus ſcriptum reliquit, ut dicit Hieronymus; Ego ſum ſpecioſus, ego ſum paracletus, ego ſum omnipotens, ego ſum ſermo Dei. Unde in Actibus: Vir quidam erat nomine Simon, dicens ſe aliquem magnum, cui auſcultabant omnes a minimo uſque ad maximum, dicentes; Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna. Refert etiam Joſephus Simonem Eſſæum fuiſſe in campis Iſrael, qui prædicabat ſe eſſe Chriſtum. Legitur etiam quod cum eſſent filii Herodis Romæ, & ibi decertarent de regno, erant quatuor in Judæa, quorum unuſquiſque ſe Chriſtum prædicabat. Manichæus etiam dixit, ſe eſſe Spiritum ſanctum. Machometus etiam dixit, ſe eſſe aliquem magnum. Et finaliter

Eph. 4
2 Theſ. 2
Gloſſa in hunc locum tom. 5
1 Job 4
Act. 8

poſt omnes ſequetur impius Antichriſtus, qui erit omnium malorum caput, de quo dicitur: Tunc revelabitur ille iniquus; cujus eſt adventus ſecundum operationem Satanæ, in omni virtute & ſignis, & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis iis, qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt ut ſalvi fierent. Unde Chryſoſtomus; Homo circa mortem phantaſias videt: ſic & mundus in exitu ſuo multos patitur errores. Sed quia poſt iſtos errores illuceſcet veritas, ideo ſubdit: *Et tempus appropinquavit*, ſcilicet cognoſcendæ veritatis: de quo tempore dicitur: B Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, &c. Et: Cum accepero tempus, ego juſtitias judicabo. Et ideo addit: *Nolite ire poſt eos*, per approbationem falſitatis, ſecundum illud: Fili mi, ne ambules cum eis. Pedes enim illorum ad malum currunt, &c. Vadunt autem poſt Simonem omnes ſimoniaci, poſt Machometum omnes luxurioſi, poſt Antichriſtum omnes ſuperbi & ambitioſi. Quia omnes tales ſunt adverſarii Chriſti, & multi ſunt hujuſmodi, ideo dicitur: Filioli, noviſſima hora eſt. Et ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit, & nunc Antichriſti multi facti ſunt. Sed C tales non ſunt imitandi, propter quod in Pſalmo: Noli æmulari in malignantibus. Et poſt: Quoniam tamquam fœnum velociter areſcent.

Secundo, quantum ad aggravationem bellorum, ſubdit: *Cum autem audieritis prælia & ſeditiones, nolite terreri*. Sic enim non eſt errantium doloſitas ſubſequenda maxime viris juſtis. Unde Matthæus: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Quoniam vir juſtus per prælia non perdit, quod amat: & ideo hujuſmodi prælia non formidat. Fugit impius nemine perſequente: juſtus autem quaſi leo confidens, abſque terrore erit. Unde Chryſoſtomus:

2 Theſ. 2
Chryſ. in opere imp. Matt. c. 24 hom. 48
1 Cor. 4
Pſal. 74
Prov. 1
1 Joan. 2
Pſal. 36
Matth. 10
Prov. 28

Sancti

Chryſ. ubi ſup. Matt. c.24 hom.48 tom. 2 Sancti viri in auditione, ſive corporalium, ſive ſpiritualium prælio-rum imperterrita permanent: quia ea quæ ſunt in mundo, non poſſunt nocere eis, qui ſunt extra mundum: Sicut qui eſt in tabernaculo, ſonum quidem tempeſtatis audit, flatum autem non ſentit. Ideo dicitur; Non Prov. 12 contriſtabit juſtum quidquid ei acciderit. Non ergo hæc formidanda, quia ſunt opportuna, ideo addit: *Oportet primum hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis*. Chryſoſtomus: Non po- Chryſ. ubi ſup. teſt eſſe ſignum, quod ſemper fuit in uſu. Nam bella hæc corporalia ſemper fuerunt, & erunt. Quamdiu enim regnat concupiſcentia, oportet quod ſint lites & bella. Unde bella, Jac. 4 & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris; Permittit autem Dominus hæc fieri ad ſubverſionem malorum, & exercitationem bonorum, ut ſic appareat illud: Militia Job 7 eſt vita hominis ſuper terram. Et 2 Cor. 7 ideo ille bonus miles dicebat; Nam & cum veniſſemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro noſtra, ſed omnem tribulationem paſſi ſumus: Foris, pugnæ: intus, timores. Nam dicitur: In mundo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum. Joan. 16

Tertio quantum ad ſuperventionem peſtilentiarum, ſubjungit: *Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adverſus regnum*. Gregorius: Ecce perturbatio omnium, Greg. hom. 35 in Ev. tom. 2 *& terræ motus magni erunt per loca*: Ecce reſpectus iræ deſuper, *& peſtilentiæ*. Ecce inæqualitas corporum, *& fames*. Ecce ſterilitas terræ, *terroreſque*; Ecce inæqualitas aeris, *& ſigna de cœlo magna erunt*, non ſolum, quia multa, ſed etiam, quia inſolita. Hujuſmodi autem ſigna magna & multa præceſſerunt everſionem Hieroſolymorum, ſecundum quod narrat Joſephus, qui dicit, ſtellam gladio ſimilem, per annum ſuper Hieruſalem pependiſſe, & currus; & equites armatos quadraginta diebus in aere debellaſſe: & vitulam inter manus immolantium

A peperiſſe agnam. Et hæc ſigna magna præceſſerunt everſionem ſecundam Hieruſalem, ſicut præceſſerant deſtructionem ipſius factam ſub Antiochio. Contigit per univerſam Hieroſolymorum civitatem videri diebus quadra- 2 Mac. 5 ginta per aera æquites diſcurrentes, auratas ſtolas habentes; & congreſſiones fieri cominus, & ſcutorum motus, & telorum jactus, & aureorum armorum ſplendorem, omniſque generis loricarum. Hæc multiformis & peſtilentialis turbatio, licet ſecundum partes aliquando fuerit in Eccleſia, ſicut Gregorius narrat, plene tamen erit in finali tribulatione, qua imminente, erit perturbatio hominum,

B & elementorum. Nam perturbatio hominum erit ſecundum illud; Con- Iſa. 19 currere faciam Ægyptios adverſus Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem ſuum, & vir contra amicum ſuum, civitas adverſus civitatem, regnum adverſus regnum. Et; Dimiſi Zach. 8 omnes homines unumquemque contra proximum ſuum. Nec tantum erit perturbatio hominum, verumetiam elementorum. Unde Gregorius: *Prius* Greg. hom. 35 in Ev. tom. 2 *corda hominum, & poſt elementa turbantur; ut cum rerum ordo confunditur, ex quo retributio veniat, demonſtretur*. Turbabuntur ergo elementa, ſecundum illud: Cataractæ de excel- Iſa. 24 ſis apertæ ſunt, & concutientur fundamenta terræ. Confractione confringe-

C tur terra, &c. Et Gregorius: Omnia Greg. ibid. namque quæ ad uſum vitæ accepimus, vertimus in culpam. Tranquillitatem humanæ pacis in ſecuritatem. Peregrinationem viæ, pro habitatione dileximus Patriæ. Salutem corporum redegimus in uſum vitiorum. Ubertatis abundantiam, non ad neceſſitatem carnis, ſed ad perverſitatem intorſimus voluptatis. Serenitatem aeris coegimus nobis ſervire ad amorem terrenæ delectationis. Jure ergo nos omnia feriunt, ut quot in mundo habuimus gaudia, tot poſtmodum ſentiamus tormenta. Et hoc quidem recte; quia dicitur: Per quæ peccat quis, per hæc & Sap. 11 torquetur. E iterum: Pugnabit cum illo

Digitized by Google

illo orbis terrarum contra inſenſatos, & ideo Sapiens: Creatura tibi factori deſerviens, exardeſcit in tormentum adverſus injuſtos: & levior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt. Unde & ipſe Gregorius dicit: Quia ergo omnia conſummanda ſunt, ante conſummationem omnia perturbantur. Et quia in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur: ut impleatur quod dictum eſt, pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.

Sap. 5

Greg. hom. 35 in Ev. tom. 2

Sap. 5

Sed ante hæc omnia iniicient vobis, &c. Poſtquam perſecutionem Eccleſiæ deſcripſit communiter reſpectu omnium, hic ſpecialiter deſcribit in perſona perfectorum. Deſcribitur autem hic duplex perſecutio contra Apoſtolos & apoſtolicos viros: primo publica, deinde privata, ibi: *Trademini autem a parentibus*, &c. Circa publicam perſecutionem virorum ſanctorum, ſcilicet Apoſtolorum, & ſuorum vitam imitantium explicandam, introducuntur tria, ſcilicet perſecutionis pugna, perſecutionis cauſa, & tribulatorum victoria aperta. Primo ergo quantum ad perſecutionis pugnam, dicit:

Sed ante hæc omnia iniicient vobis manus ſuas. Ante, ſcilic. tribulationem finalem in qua tribulabuntur omnes, præcedit perſecutio impiorum exagitata contra viros perfectos. In qua quidem perſecutione ex parte impiorum erit violentia, ideo dicit: *Iniicient vobis manus*. Exurgens princeps ſacerdotum, & omnes qui cum illo erant, quæ erat hæreſis Sadducæorum, repleti ſunt zelo, & iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. Erit etiam injuria violenta: & ideo addit: *Et perſequentur tradentes in ſynagogas & cuſtodias*. Gommoverunt plebem, & ſeniores, & ſcribas: & concurrentes rapuerunt Stephanum, & adduxerunt in concilium. Erit etiam cum hoc ſimulata juſtitia: propter quod ſubdit: *Trahentes ad reges & præſides propter nomen meum*, quaſi iniquum ſit, prædicare crucifixum. Cum adduxiſſent Apoſtolos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogavit eos princeps ſacerdotum, dicens: Præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine iſto: & ecce repleſtis Hieruſalem doctrina veſtra, & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Et: Zelantes Judæi, aſſumenteſque de vulgo viros quoſdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem, & trahebant Jaſonem, & quoſdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi ſunt qui orbem concitant, & huc venerunt. Et hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt regem alium dicentes eſſe Jeſum. Hæc autem perſecutio deſæviit contra Apoſtolos, & ſuos etiam ſequaces, ab adverſariis nominis Chriſti. Tu autem aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, &c. perſecutiones, paſſiones, qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris. Sequitur: Et ex omnibus eripuit me Dominus. Et omnes qui pie volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur. Unde Auguſtinus in ſermone de Innocentibus: In ſcripturis ſanctis bonos & juſtos viros ſemper perſecutionem malorum ſuſtinuiſſe cognoſcimus. Quia, ut dicit Gregorius: Abel eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet.

Act. 5

Act. 6

Act. 5

Act. 17

2 Tim. 3

Aug. ser. 3 de Innoc. t. 10

Greg. in Ezech. hom. 9 t. 2

Secundo quantum ad perſecutionis cauſam ſubdit: *Continget autem vobis in teſtimonium*, dilectionis divinæ. Quem diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. In diſciplina perſeverare. Tamquam filiis, vobis offert ſe Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? Quod ſi extra diſciplinam eſtis, cujus participes facti ſunt omnes, ergo adulteri, & non filii eſtis. Memores eſſe debent, quo modo pater noſter Abraham tentatus, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus eſt. *Continget etiam in teſtimonium*, virtutis propriæ. Propter quod

Hebr. 12

Jud. 8

Gen. 27 quod dicitur: Accede huc, ut tan-
gam te fili mi, & probem utrum
tu ſis filius meus Eſau, an non.
Unde dicitur: Dixit Satan ad Do-
Job 2 minum: Mitte manum tuam, &
tange os ejus & carnem & tunc vi-
debis quod in faciem benedicat ti-
bi: Dixit ergo Dominus ad Satan:
Ecce in manu tua eſt, &c. Egreſ-
ſus igitur Satan a facie Domini,
Rom. 5 percuſſit Jobum ulcere peſſimo. Et:
Tribulatio patientiam operatur, pa-
tientia autem probationem, proba-
tio vero ſpem. *Continget etiam in te-
ſtimonium*, damnationis alienæ. Un-
Gloſſa in hunc loc. t. 5 de Gloſſa: Mors juſtorum bonis eſt
in adjutorium, malis in teſtimonium
damnationis, ut inde perverſi ſine
excuſatione pereant, unde electi e-
xemplum capiunt, ut vivant. Un-
Sap. 4 de Sapiens: Condemnat autem ju-
ſtus mortuus vivos impios, & ju-
ventus celerius conſummata longam
1 Pet. 4 vitam injuſti. Et: Tempus eſt ut
incipiat judicium a domo Dei. Si
autem primum a nobis, quis finis
eorum, qui non credunt Dei Euan-
gelio? *Continget etiam in teſtimonium*,
veritatis prædicatæ; nam martyr te-
ſtis dicitur, & martyrium eſt teſti-
Apoc. 6 monium veritatis: Vidi ſubtus al-
tare animas interfectorum, propter
verbum Dei, & propter teſtimonium,
quod habebant. Et hæc martyrum
ſanctorum teſtimonia, credibilem
faciunt fidem Chriſtianam: Teſti-
Pſal. 92 monia tua credibilia facta ſunt ni-
mis, propter mortem prædicantium.
Actor. 10 Unde dicitur: Præcepit nobis præ-
dicare populo, & teſtificari, quia
ipſe eſt, qui conſtitutus eſt a Deo
judex vivorum & mortuorum.

Tertio quo ad tribulatorum vi-
ctoriam ſubjungit: *Ponite ergo in cor-
dibus veſtris non præmeditari quemad-
modum reſpondeatis*, per inveſtigatio-
nem propriam, quia non quod ſuf-
ficientes ſimus cogitare aliquid a no-
2 Cor. 3 bis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia
noſtra ex Deo eſt. Dominus ſcit co-
Pſal. 93 gitationes hominum, quoniam va-
næ ſunt: *Ego enim dabo vobis os &
ſapientiam*, per inſpirationem inter-
nam: Non enim vos eſtis qui lo- Matt. 10
quimini, ſed ſpiritus patris veſtri,
qui loquitur in vobis. Hic autem
ſpiritus Domini dat ſapientiam, &
dat eloquentiam. Sapientiam in cor-
de, ſecundum illud: Cum venerit Joan. 16
ille ſpiritus veritatis, docebit vos
omnem veritatem. Ideo Job: Spi- Job 32
ritus eſt in hominibus, & inſpira-
tio omnipotentis dat intelligen-
tiam. Et ratio hujus redditur. Quia 1 Cor. 2
Spiritus omnia ſcrutatur etiam pro-
funda Dei. Quis enim hominum
ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiri-
tus hominis qui in ipſo eſt? Ita &
quæ Dei ſunt; nemo cognovit, ni-
ſi Spiritus Dei: Et ideo Sapiens; Sap. 9
Senſum tuum quis ſciet, niſi tu
dederis ſapientiam, & miſeris Spi-
ritum ſanctum tuum de Altiſſimis?
Dat ſimiliter eloquentiam in ſermo-
ne per ſapientiam. Unde dicitur; Sap. 10
Sapientia aperuit os mutorum, &
linguas infantium fecit diſertas. Et; Exod. 4
Quis fecit os hominis? Aut quis fa-
bricatus eſt mutum & ſurdum, vi-
dentem & cæcum? Nonne ego?
Perge igitur & ego ero in ore tuo,
doceboque te quid loquaris. Et ideo
Iſaias; ego qui loquor juſtitiam, Iſa. 63
& propugnator ſum ad ſalvandum;
Et quia ſapientiam non vincit ma-
litia, ideo ſubdit; *Cui non poterunt
contradicere, & reſiſtere omnes ad-
verſarii veſtri per cavillationem frau-
dulentam*; Dominus pugnabit pro Sap. 7
vobis, & vos tacebitis. Huic for- Exod. 14
ti bellatori nullus reſiſtere poteſt. Pſal. 75
Tu terribilis es, & quis reſiſtet ti-
bi? Et; Quis reſtitit ei, & pa- Job 9
cem habuit? Nullus ergo reſiſtit,
qui non vincatur à diſcipulis pro-
pter veritatis annunciationem. Quia
dicitur; Et veritas manet, & in- 3 Eſd. 4
valeſcit in æternum, & vivit, &
obtinet in ſæcula ſæculorum. Et de
Antichriſto dicitur; Ipſi vicerunt Apoc. 11
eum propter ſanguinem agni, &
propter verbum teſtimonii ſui, &
non dilexerunt animas ſuas uſque
ad mortem. Sed contrarium dici
videtur in Apocalypſi; Dabo duo- Ibid.
bus teſtibus meis, & prophetabunt
die-

Digitized by Google

diebus mille ducentis ſexaginta, A amicti ſaccis. Et poſt: *Ibidem* Cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia, quæ aſcendit de abyſſo, faciet adverſum eos bellum, & vincet illos. Sed hoc non eſt contrarium. Quia licet veritas ad tempus proſternatur, oportet tamen quod reſurgat. Unde & ibidem: *Ibid.* Poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ a Deo intravit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos, qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cœlo dicentem eis: Aſcendite huc, & aſcenderunt in cœlum in nube, & viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars civitatis cecidit.

Trademini autem a parentibus, &c. Poſtquam deſcripſit perfectorum perſecutionem publicam, hic deſcribit privatam, circa quam introducuntur tria, ſcilicet domeſtica pugna, ſuperna tutela, & interna armatura. Primo ergo quantum ad domeſticam pugnam, dicit:

Trademini autem a parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis. Et hoc quidem duriſſimum erit: Durum quidem eſt tradi ab amico & cognato, *Pſalm. 54* ſecundum illud: Si inimicus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utique. Tu vero homo unanimis, dux meus & notus meus. Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, *&c.* Durius eſt tradi a fratre proprio: Omnes in ſanguine inſidiantur, vir fratrem ſuum ad mortem *Mich. 7* venatur. Malum manuum ſuarum dicunt bonum. Sed graviſſimum eſt *Zach. 13* pati a genitore ſuo: Configent eum pater ejus & mater ejus genitores ejus, cum prophetaverit. Et hæc quidem tribulatio valde eſt dura. *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Unde Gloſſa: Majus tormentum eſt, cum aliquis patitur de quibus præſumebat, quia cum damna corporis mala cruciant amiſſæ charitatis. Et *Hier. 9* ideo Hieremias: Unuſquiſque ſe a proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam. Quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquentur. Et quia hoc odium erit peſſimum, ideo ſubdit: *Et morte afficient ex vobis, & eritis odio omnibus propter nomen meum.* Væ mihi mater mea, quare genuiſti me virum *Hier. 15* rixæ, virum diſcordiæ in univerſa terra? Et poſt: Omnes maledicunt mihi. Ratio autem odii hujus eſt duplex. Prima eſt diſcordia voluntatum. Ideo Joannes: Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum *Joan. 15* erat, diligeret. Quia vero de mundo non eſtis, propterea odit vos mundus. Nam ſicut dicitur: Amicitia B hujus mundi inimica eſt Dei, *Jac. 4* *&c.* Alia ratio eſt perfidia animorum, ſecundum illud: Venit hora, *Joan. 16* ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt patrem neque me. In hoc mira notatur perfidia animorum, quod ex nulla alia cauſa perſequitur viros juſtos, niſi quia in Chriſti nomen credunt, amant, & prædicant. Et ideo dicit: *propter nomen meum.* Et hæc fuit cauſa, pro- *Gen. 37* pter quam fratres ejus oderunt eum. Unde Chryſoſtomus: *Chryſ. ſer. de Joſepho vendito poſt hom. ſuper Gen. tom. 2* O nefanda rabies iniquorum. Non licet Joſeph, non licet, inquam, impunitum eſſe, C qui bonus eſt: non licet meliorem tutum eſſe cum malis. Et quaſi invidi aliquid perdant, aut diſpendium alicujus rei incurrant: ſic bonorum vita detrimentum eſt peſſimorum. Zelant modeſtum ſuperbi, manſuetum invidi, probum improbi, mitem tumidi inimica æmulatione laceſſunt. Bonum mali videre non poſſunt. Nolunt meliorem ſe vivere, ne degeneres ipſi poſſent improperia ſuſtinere. Cur innocentem zelas inimica fraternitas? Cur invides bono? Cur ſimplicem pati non potes? Cur modeſtum perſequeris? Cur probum non diligis? Cur rea innocentis ſanguinis inveniris? Saltem diſtractus, aliquatenus vivat. Ne in te ac-

Gen. 4 Gen. 45 accuſator, innocens ſanguis, ut Cain aliquando exiſtat. Serva tibi: ſerva inimica fraternitas vivum, quam ſentias aliquando placatum. Serva incolumem, quem neceſſitatis tempore invenias proviſorem. Hæc Chryſoſtomus.

Secundo, quantum ad ſupernam tutelam, ſubdit: *Et capillus de capite veſtro non peribit*, quod tripliciter exponitur. Primo quidem, quia providentia divina curam de omnibus agit: & nihil perire ſinit, Sup. 12 Nonne quinque paſſeres veneunt dipondio: & unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt: Nolite ergo timere: multis paſſeribus pluris eſtis vos. Secundo vero, quia divina potentia nullam ſinet perire particulam. Unde Augustinus in Enchiridio: Non autem perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro: ſed in quemlibet cinerem pulveremve ſolvatur, in quoslibet halitus auraſque diffugiat, in quamcumque aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elementa vertatur, in quorumcumque animalium etiam hominum cibum cedat, carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primitus, ut homo fieret, creſceret, viveret, animavit. Tertio, quia in omnibus non incurrunt læſionem, vel modicam; in Dan. 3 cujus figura in Daniele. Egreſſi ſunt Sidrach, Miſach, & Abdenago de medio ignis. Et Satrapæ contemplabantur viros illos, quoniam nihil poteſtatis habuiſſet ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non eſſet aduſtus, & odor ignis non tranſiſſet per eos. Et ideo dicitur; Et quis eſt qui vobis 1 Pet. 3 noceat, ſi boni æmulatores fueritis? Et in hoc mira apparet Dei ſuper juſtos protectio. Unde Chryſoſtomus: Mira Chriſti virtus, & fortitudo Apoſtolorum. A gentibus habebantur odio ut Judæi, a Cæſare eiiciebantur ut ſeditioſi, a Judæis lapidabantur ut legis inimici. Contra Apoſtolos omnia præliabantur, principes, dux, idiota, & plebs. Et infinita millia Judæorum tunc cœperunt Romani: & duodecim viros inermes non ſuperaverunt.

(August. in Ench. ad Laur. c. 38 tom. 3; Chryſoſt. in c. 24 Mat. ho. 76 t. 2)

Tertio, quantum ad internam armaturam, ſubjungit: *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras*, id eſt, defendetis tamquam per armaturam perfectam; Qui acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis. Hoc Prov 15 autem fit per patientiam. Nam illius rei dicitur quis poſſeſſor, cujus habet plenum dominium. Et patientia facit dominari ſibi ſecundum illud: Melior eſt patiens viro forti; Prov. 16 & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium. Et ideo Gregorius: Patientia radix eſt, & cuſtos Greg. ho. 35 in Ev. tom. 2 virtutum, & in hac animam & corpus poſſidemus. Et hoc manifeſte apparet, ſi quis attendat quid ſit patientia. Nam ipſa rectificat rationalem, temperat iraſcibilem, modificat concupiſcibilem, & exteriorem conſummat operationem. Rationalem inquam illuminat & rectificat. Unde in proverbiis: Qui patiens Prov. 14 eſt, multa gubernatur ſapientia. Et: Doctrina viri per patientiam dignoſcitur. Temperat iraſcibilem, Prov. 19 & concupiſcibilem. Propter quod Gregorius: Patientia vera eſt, Greg. in Ezech. homil. 9 t. 2 cum quis amat quem portat. Nam tolerare & odiſſe, non eſt virtus; ſed velamen furoris. Conſummat etiam operationem exteriorem, ſecundum illud; Patientia perfectum Jac. 1 opus habet, ut ſitis perfecti & integri, &c. Et: Patientia vobis neceſſaria eſt: ut voluntatem Dei facientes, Heb. 10 reportetis promiſſionem. Hæc autem patientia facit reportari præmium, dum conſervat & multiplicat merita paſſionum. Unde Hieronymus: Exercetur patientia, cum a proximo ſuſtinemus perſecutiones, damna, contumelias, ab adverſario tentamenta, a Domino flagella. Sine ferro martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam in animo ſervamus.

Cum autem videritis circumdari ab exercitu, &c. Poſtquam deſcripſit, quæ

quæ ventura erant generaliter, & etiam perſecutiones Eccleſiæ ipſius, hic deſcribit, quæ ventura ſunt circa deſtructionem Hieruſalem: per quam intelligitur tribulatio, quam Eccleſia paſſura eſt tempore Antichriſti. Habet autem pars iſta duas partes. In quarum prima prædicit bellum præcedens: in ſecunda vero excidium ſubſequens, ibi; *Væ autem prægnantibus & nutrientibus, &c.* Bellum autem præcedens deſcribit quantum ad tria. Primo, ſcilicet quantum ad periculum pugnæ. Secundo, quantum ad remedium fugæ. Tertio, quantum ad judicium divinæ vindictæ. Quantum ad periculum pugnæ, dicit:

Cum autem videritis circumdari ab exercitu Hieruſalem, per obſeſſionem Romanorum, ſecundum illud: [Ezech. 4] Fili hominis ſume tibi laterem, & pones eum coram te; & deſcribes in eo civitatem Hieruſalem: Et ordinabis adverſus eam obſidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. *Tunc ſcitote, quia appropinquavit deſolatio ejus*, per everſionem omnimodam: [Dan. 9] Civitatem & ſanctuarium diſſipavit populus cum duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio, &c. Spiritualiter autem per exercituum circumdantem Hieruſalem intelligitur inſurrectio perverſorum contra Eccleſiaſticam pacem procurata per Antichriſtum & miniſtros ejus, ſecundum illud: [Apoc. 16] Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum, facientes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei. Et: Vidi beſtiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo, qui ſedebat in equo, &c. Sed quia mali incomparabiliter plures erunt, ideo dicuntur circumdare. In hujus figuram dicitur: Saul, & viri ejus in [1 Reg. 2] modum coronæ cingebant David, & viros ejus, ut caperent eos. Unde Job: Simul venerunt latrones [Job 19] ejus, & fecerunt ſibi viam per me, & obſederunt in gyro tabernaculum meum.

Secundo, quantum ad remedium fugæ, ſubdit: *Tunc qui in Judæa ſunt fugiant ad montes*, ne inveniantur: *& qui in medio ejus, deſcendant*, ne includantur, *& qui in regionibus, non intrent in ea*, ne ibi capiantur. Exercitus enim Romanorum, primo per Judæam evertit multas civitates, antequam venirent Hieruſalem. Et omnes pene Judæi intraverant ibi, ſicut dicit Joſephus, propter ſolemnitatem, & propter ſecuritatem: ideo comprehenſi ſunt ibi juſto judicio Dei, ſecundum illud: Congrega illos quaſi gregem [Hier. 12] ad victoriam, & ſanctifica eos in die occiſionis. Sed Chriſtiani per fugam liberati ſunt. Unde Gloſſa: [Gloſſa in hunc locum tom. 5] Eccleſiaſtica narrat hiſtoria cunctos qui in Judæa erant Chriſtianos, imminente Hieroſolymorum excidio commonitos a Domino loco deceſſiſſe, & trans Jordanem in civitate quadam, Pella, nomine, donec deſolatio Judææ compleretur, habitaſſe. Spiritualiter autem inſinuatur hic remedium, quod erit infirmis in illa valida perſecutione Antichriſti, ſcilicet fugæ, & occultationis. Licet enim imperfectis fugere, propter cavenda pericula. Unde Zacharias: [Zach. 2] O, o, fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus. Quibus Chriſtus condeſcendens, abſcondebat ſe a Judæis, ſecundum illud: [Joan. 7] Poſthæc ambulabat Jeſus in Galilæam. Non enim volebat in Judæa ambulare: quia quærebant eum Judæi interficere. Licet etiam hoc viris perfectis: cum viderint, quod magis expedit ſaluti populi quod fugiant. Unde dixit Dominus diſcipulis: Cum autem perſequentur vos in civitate iſta: fugite in aliam. [Matt. 10] Et de [Act.] Paulo dicitur, quod cum Judæi cuſtodirent portas Damaſci die ac no-

Digitized by Google

ſte, ut Paulum interficerent, accipientes eum diſcipuli nocte, per murum dimiſerunt eum, ſubmittentes in ſporta. Hujus figura præceſſit in 1 Reg. 19 Davide: Depoſuit eum Michol per feneſtram, porro ille abiit, & aufugit, atque ſalvatus eſt.

Tertio, quantum ad judicium divinæ vindictæ, ſubdit: *Quia dies ultionis hi ſunt, ut impleantur omnia, quæ ſcripta ſunt*. Decrevit autem Dominus deſtruere Hieruſalem, in ultionem ſanguinis Jeſu Chriſti, & Prophetarum ejus. Unde Matthæus. Matt. 23 Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, a ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, &c. Amen dico vobis venient hæc omnia ſuper generationem iſtam. Nam tantum ſcelus nullo modo debuit remanere inultum. Thren. 2 Ideo dicitur: Fecit Dominus, quæ cogitavit, complevit ſermonem ſuum, quem præceperat a diebus antiquis. Deſtruxit, & non pepercit, & lætificavit ſuper te inimicum, & exaltavit cornu hoſtium tuorum. Spiritualis ſenſus. Spiritualiter autem intelligitur per hæc, ultio Dominicæ indignationis propter peccata perſonarum Eccleſiaſticarum, tam ſæcularium quam religioſarum, ſecundum illud; Mich. 3 Principes ejus in muneribus judicabant, & ſacerdotes ejus in mercede docebant, & Prophetæ ejus in pecunia divinabant. Subdit: Propter hoc cauſa veſtri, Sion quaſi ager arabitur, &c. Et ſpecialiter propter peccata prælatorum. Iſa. 1 Quo modo facta eſt meretrix civitas fidelis, plena judicii? Juſtitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ. Et poſt: Principes tui infideles, ſocii furum. Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Sequitur: Propter hoc ait Dominus Deus exercituum. Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis. Iſa. 34 Ideo dicitur: Dies ultionis Domini, annus retributionum judicii Sion. 2 Theſ. 2 Et: Mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt ini- A quitati. Et tunc in ultima tribulatione conſummabuntur omnia, ſecundum illud: In diebus vocis ſeptimi Angeli, cum cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei ſicut Evangelizavit per ſervos ſuos Prophetas. Apoc. 10 Et; Impletum eſt templum Dei fumo a majeſtate Dei, & virtute ejus; & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum. Apoc. 15

Væ autem prægnantibus & nutrientibus, &c. Poſtquam deſcripſit bellum præcedens, deſcribit hic ſecundo excidium ſubſequens, circa quod deſcribendum tria inſinuantur, ſcilicet B oppreſſio civitatis occupandæ, deſtructio civitatis oppreſſæ, & deſolatio civitatis deſtructæ. Primo ergo quantum ad oppreſſionem civitatis occupandæ, dicit;

Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Gloſſa in hunc locum tom. 5 Gloſſa: Quarum uteri vel manus ſarcina filiorum prægravatæ fugæ neceſſitatem impediet. Quia hujuſmodi non poterit prodeſſe fuga, ſecundum illud: 1 Theſ. 5 Repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut dolor in utero habentis, & non effugient. Ratio autem hujus eſt, vehemens oppreſſio civitatis, ideo addit: *Erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic*, ſecundum C illud: Væ Ariel: Ariel civitas quam expugnavit David. Et circumvallo Ariel, & erit triſtis & Iſa. 29 mœrens. Et circumdabo quaſi ſphæram in circuitu tuo, & jaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obſidionem tuam. Myſticus ſenſus. Secundum myſticum autem intellectum per prægnantes intelliguntur animæ peccatrices, quæ concipiunt per peccati concupiſcentiam, & pariunt per operationem perverſam. Unde Auguſtinus de verbis Domini: Quando concupiſcit quis rem alienam, anima ſua quaſi concepiſſe videtur: Quam rem ſi per aliquam nequitiam potuerit obtinere, quaſi natum filium oſculari, & nutrire cognoſcitur. Unde dicitur: Concupiſcen- Jac. 1 tia

Digitized by Google

tia cum conceperit, parit peccatum. A Peccatum vero cum conſummatum fuerit generat mortem. Et talibus erit væ in illa tribulatione. Unde
Sap. 4 Sapiens: Ex iniquis omnes filii qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ adverſus parentes in interrogatione ſua. Poſſunt autem per prægnantes intelligi animæ, quæ bonum habent propoſitum, ſed non perveniunt uſque ad partum effectus. Unde Iſaias:
Iſa. 37 Venerunt filii uſque ad partum, &
Simile. virtus non eſt pariendi. Et iſtis erit væ in illa tribulatione. Qui ſicut flos vineæ in frigore læditur, ſic propoſitum bonum in perſecutione
Job 15 annihilatur. Unde Job: Læditur quaſi vinea in primo flore botrus ejus. Et hoc per mala exempla. Pro-
B
Amos 1 pter quod Amos: Super tribus ſceleribus Amon, & ſuper quatuor non convertam eum, eo quod diſſecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum ſuum. Iſtis erit væ propter negligentiam, ſicut aliis erit væ propter concupiſcentiam. Et ſic implebitur illud: Erit eis verbum
Iſa. 28 Domini. Manda, remanda, expecta, reexpecta: modicum ibi; ut vadant, & cadant retrorſum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

Secundo, quantum ad deſtructionem civitatis oppreſſæ, ſubditur: *Et cadent in ore gladii: & captivi ducentur in omnes gentes*. Ad litteram hoc impletum eſt in Judæis, de quibus miram narrat Joſephus ſtragem, & mirabilem videmus viventium diſperſionem. Et ſic verificatum eſt in eis illud: Foris vaſta-
C
Deut. 32 bit eos gladius, & intus pavor, juvenem ſimul ac virginem, lactantem cum homine ſene. Et illud:
Thren. 1 Foris interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt. Et ſimiliter illud:
Thren. 2 Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus, firmavit dexteram ſuam quaſi hoſtis, & occidit omne, quod pulchrum erat viſu in tabernaculo fi-
Myſticus ſenſus. liæ Sion. Secundum myſticum intellectum per iſtam occiſionem intelligitur cædes illa permaxima, quæ erit in tribulatione finali, de qua Iſaias: Dies interfectionis & concul-
cationis, & fletuum Domino Deo Iſa. 22
exercituum in valle viſionis. In hoc
Daniel; Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, Dan. 11
& in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum. Sequitur: Et de eruditis ruent, ut conflentur: & eligantur, & dealbentur, &c. Unde
dicitur: Tranſite per civitatem, ſequentes eum, & percutite; non parcat oculus veſter, neque miſereamini ſenem, adoleſcentulum & virginem, parvulum & mulieres interficite uſque ad internecionem. Et a Ezech. 9
ſanctuario meo incipite, &c. Et Job: Thren. 1
Fugite ergo a facie gladii, &c. Job 19

Tertio, quantum ad deſolationem civitatis deſtructæ, ſubjungitur; *Et Hieruſalem calcabitur a gentibus*. Ma- Thren. 1
num ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia ejus, quia vidit gentes ingreſſas ſanctuarium ſuum, de quibus præceperas, ne intrarent in Eccleſiam tuam. Et; Præcipitavit Do- Thren. 2
minus nec pepercit. Præcipitavit omnia mœnia ejus, diſſipavit munitiones ejus, & replevit in filia Juda humiliatum & humiliatam. Et;
Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, &c. Et quoniam ira Do- Pſal. 78
mini non eſt ſine miſericordia, ideo addit: *donec impleantur tempora nationum*. Gloſſa: Id eſt, donec ple- Gloſſa in hunc locum tom. 5
nitudo gentium intraret: & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret, ſicut ſcrip- Rom. 11
tum eſt: Veniet ex Sion, qui eripiat & avertat impietatem a Jacob: Iſa. 59
Et ideo dicitur: Quia non repellit in ſempiternum Dominus. Quia ſi Thren. 3
abjecit, & miſerebitur ſecundum multitudinem miſericordiarum ſuarum. Secundum myſticum intelle- Myſticus ſenſus.
ctum per tempora nationum intelligitur tempus illud, quo filius perditionis Eccleſiam conculcabit: A- Apoc. 11
trium quod eſt foris templum, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum eſt gentibus, & civitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus, abbreviabitur autem hoc tempus propter meritum

Digitized by Google

Ma tt. 24 electorum. Unde Matthæus: Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſque modo, neque fiet. Et niſi abbreviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro; ſed propter electos breviabuntur. Unde & Daniel: Septuaginta hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna. *Dan. 9*

Et erunt ſigna in Sole, &c. Poſtquam prædixit, quæ ventura erant generaliter circa perſecutionem, & circa deſtructionem Hieruſalem, hic quarto prædicit, quæ ventura ſunt circa judicium finale. In hac autem eruditione, primo diſcipulos erudit ad providentiam. Secundo erigit ad confidentiam, ibi: *His autem fieri incipientibus, &c.* Tertio vero excitat ad vigilantiam, ibi: *Attendite autem vobis, &c.* Circa judicium finale univerſalem deſcribit commotionem ex parte naturæ cæleſtis, elementaris, rationalis, intellectualis, & ipſius judicis apparentis. Primo ergo quantum ad naturam cœleſtem, dicit:

Et erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis. Solem & Lunam ſpecialiter nominat, tamquam duo præcipua luminaria, & ſecundum apparentiam, & ſecundum efficaciam: Fecit Deus duo luminaria magna. Luminare majus, ut præeſſet diei: & luminare minus, ut præeſſet nocti, &c. In his ergo luminaribus apparebunt ſigna obſcurationis, ſecundum illud: Sol convertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis. Horribilis autem erit propter illorum luminum obſcurationem, ſecundum illud: Fecit Lunam in tempore. Sol cognovit occaſum ſuum. Poſuiſti tenebras, &c. Et de hac Sapiens: Nec ſyderum lympidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam. Unde hæc luminaria, quæ in principio temporis poſita ſunt in firmamento in ſigna per ſui lucem ſecundum illud: Fiant luminaria in firmamento cœli, & ſint in ſigna, & tempora, &c. In fine temporum in ſigna ſunt finis per lucis occultationem. Unde dicitur: Sol factus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus, & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram. Et: Statim poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo. Hic autem beatus Lucas non exprimit, quod ſtellæ cadant, ſed quod in eis erunt ſigna. Quia revera corpora cœleſtium ſtellarum non mutabunt ſitum, ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum apparentiam virtute ſtellarum, imminente judicio, impreſſiones plurimæ generabuntur, quæ ita multiplicabuntur, ut cadere videantur ſtellæ cœlorum. Et attendendum eſt, quod ſicut luminaria ſunt ſigna naturalium, ſecundum operationes naturales, ſic ſunt in ſigna eorum, quæ ſupra naturam eveniunt per aliqua in eis ſigna ſuper naturam facta. Nam in deſignationem mirabilis virtutis Chriſti Sol ſtetit, ſecundum illud Joſue: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aialon. Et poſt: Stetit itaque Sol in medio cœli, & non feſtinavit occumbere ſpatio unius diei. In deſignationem autem nobilis deſignationis Sol decem gradibus retroceſſit: Reverſus eſt Sol decem lineis per gradus, quos deſcenderat; quia homo poſt novem ordines Angelorum: decimum tenet locum. In deſignationem vero admirabilis paſſionis, tam in capite, quam in membris, Sol obſcuratus eſt in paſſione capitis. Tenebræ factæ ſunt in univerſam terram. Et obſcuratus eſt Sol. Similiter in paſſione corporis: Percuſſa eſt tertia pars Solis, & tertia pars Lunæ, & tertia pars ſtellarum. Quod refertur ad corpus, quia dicitur: Draco traxit tertiam partem ſtellarum.

Se-

A Secundo, quantum ad naturam elementarem ſubdit: *Et in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum.* *Gloſſa in hunc loc. tom. 5* Beda: Appropinquante extremo judicio ſonitus maris, & fluctuum confunditur, quia appropinquante termino ſuo elementa quaſi paventia nutant, & tremunt. *Sap. 5* Et Sapiens: Accipiat armaturam zelus illius, & armabit ad ultionem inimicorum. Et poſt: Ibunt directe emiſſiones fulgurum, & tamquam e bene curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſilient. Et a petroſa ira plenæ mittentur grandines, & excandeſcet in illos aqua maris. Unde *Exod. 15* tunc verificabitur illud; In ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquæ. B Ipſe enim Dominus, qui conturbat mare. *Iſa. 51* Et; ego ſum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumeſcunt fluctus. Et hoc quidem juſto judicio ſuo. Quia ſicut dicitur: *Iſa. 57* Impii quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt, & redundant fluctus ejus in conculcationem. Et tunc erit confuſio omnium elementorum, juxta quod in Ægypto fa- *Exod. 9* ctum eſt, ſecundum illud: Grando & ignis miſta pariter ferebantur. Et in hac confuſione erit ſonitus terribilis. Tunc enim verificabitur *Pſal. 28* illud: Vox Domini ſuper aquas, Deus majeſtatis intonuit, Dominus C ſuper aquas multas. Hic enim ſonitus deſignat ſonitum terribilis vocis ipſius judicis. Unde dicitur: Oculi *Apoc. 1* ejus tamquam flamma ignis, & pedes ejus ſimiles aurichalco velut in camino ardenti, & vox illius, tamquam vox aquarum multarum. Et: *Ezech. 1* Audiebam ſonum alarum, quaſi ſonum aquarum multarum, & quaſi, &c. Quaſi ſonus erat multitudinis, ut ſonus caſtrorum.

Tertio, quantum ad naturam rationalem, ſubdit: *Areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione quæ ſupervenient univerſo orbi.* *Matt. 25* Tunc enim implebitur illud; Media nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, &c. Unde Gloſſa: Hoc de ipſo adventu intelligitur cum omnes virgines prudentes & fatuæ inſolito clamore ſuſcitatæ, lampades ornant, id eſt, ſua ſecum opera numerant, pro quibus maximo cum timore jam jamque inſtantem æterni diſcriminis expectant adventum. Dicuntur autem homines creſcere, qui vixerunt ſecundum carnem. Nam Iſaias. Om- *Iſa. 40* nis caro fœnum. Et poſt; Exſiccatum eſt fœnum, &c. *Jac. 1* Unde & Jacobus: Exortus eſt Sol cum ardore & arefecit fœnum. Sol juſtitiæ veniens ad judicium. Unde Beda; In *Gloſſa in hunc locum tom. 5* expectatione diſtricti examinis multi, qui in hoc mundo florere videbantur, exareſcent, ſecundum illud: Irruat ſuper eos formido & pavor: *Exod. 15* in magnitudine brachii tui, &c. Tunc in illis, in quibus ſecuritas fuit & gaudium, non erit niſi timor & luctus. *1 Theſ. 5* Quia dicitur: Cum dixerint: pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperveniet interitus. Unde Chriſoſt. Nec erit reſiſtendi virtus, nec latendi locus, nec ſatisfactionis facultas: ex anguſtia omnium rerum nihil remanet niſi luctus. *Matt. 24* Unde Matth. Parebit ſignum filii hominis in cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ.

Quarto, quantum ad naturam intellectualem, ſubdit; *Nam virtutes cœlorum movebuntur.* Virtutes autem cœlorum ſunt Angeli beati, qui ex conturbatione omnium dicuntur commoveri, ſecundum illud: *Job 26* Columnæ cœli contremiſcunt & pavent ad nutum ejus. Dicuntur autem pavere, & contremiſcere non timore pœnæ, ſed timore reverentiæ, & horrore divinæ vindictæ, ſecundum illud; *Job 41* Cum ſublatus fuerit, timebunt Angeli, & territi purgabuntur. *Simile.* Unde ſicut quis ſuper montis ſupercilio exiſtens, quodam modo terretur ex combuſtione villæ alicujus, vel hiatus terræ; ſic quodam modo cœleſtes illæ virtutes pavebunt in illa terribili ultione. Unde Hieronymus; Quid faciet virgula deſerti, ubi timore concutitur cedrus libani paradiſi? *Iſa. 6* Unde Iſaias; Commota ſunt ſuperliminaria cardinum a voce cla-

Digitized by Google

mantis, & domus repleta eſt fumo. Unde Chryſoſtomus: Si rex proceſſurus ad bellum contra aliquem, expeditionem mandat, in populo dignitates omnes moventur, exercitus excitatur, tota civitas fervet, quanto magis rege cœleſti exurgente judicare vivos & mortuos Angelicæ virtutes commoventur? terribiles miniſtri terribilem Dominum præcedent? ante ipſum pro candelabris fulgura viva præcedent? pro tubis horrenda tonitrua? vere magna vox, cui omnia obediunt elementa, quæ peccatum ſcindit, inferos aperit, vincula mortis diſrumpit,

Chryſ. in opere imp. Mat. c. 24 hom. 48 t. 2

Quinto, quantum ad judicem apparentem, dicit: *Et tunc videbunt filium hominis, venientem in nube cum poteſtate magna & majeſtate*; Ecce; venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et de hoc adventu. Daniel ait: Aſpiciebam ego in viſione noctis, & ecce, cum nubibus cœli, quaſi filius hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum pervenit: & in conſpectu ejus obtulerunt eum, & dedit ei poteſtatem, & honorem & regnum. Sequitur: Poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur. Et hic adventus erit terribiliſſimus, adeo, ut impleatur illud: Incurvabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum. Et elevabitur Dominus ſolus in die illa. Et idola penitus conterentur. Et poſt: Et ingredietur ſciſſuras petrarum & in cavernas ſaxorum, a facie formidinis Domini, & a gloria majeſtatis ejus, cum ſurrexerit percutere terram; Et ideo Pſalmus: Deus manifeſte veniet; Deus noſter, & non ſilebit. Ignis in conſpectu ejus exardeſcet: & in circuitu ejus tempeſtas valida. Licet autem multa & mira contingant judicio, & quaſi inenarrabilia: Hieronymus tamen quædam narrat, quæ dicit, ſe reperiſſe in annalibus Judæorum, quæ a diverſis diverſimode ordinantur. Dicit enim quod primo die eriget ſe mare ſuper altitudinem montium, ut verificetur illud; Mirabiles elationes maris: Secundo die in tantum deſcendet, ut vix videri poſſit, ſecundum illud: Dominus in tempeſtate & turbine viæ ejus, & nebulæ pulvis pedum ejus. Increpans mare, & exſiccans illud, & omnia flumina ad deſertum deducens. Et de his duobus in Pſalmo; Dixit & ſtetit ſpiritus procellæ, & exaltati ſunt fluctus ejus, &c. Tertio die marinæ belluæ aſcendentes ſuper mare dabunt rugitus uſque ad cœlum, quaſi futurum narrantes judicium: Loquere terræ, & reſpondebit tibi, & narrabunt piſces maris, &c. Quarto die ardebit aqua, ſecundum illud: Utinam diſrumperes cœlos, & deſcenderes, a facie tua montes defluerent, ſicut exuſtio ignis tabeſcerent, aquæ arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis. Quinto die, herbæ & arbores dabunt rorem ſanguineum; Et calcatus eſt lacus extra civitatem, & exivit ſanguis de lacu uſque ad frœnos equorum. Sexto die ruent ædificia: Et facta eſt civitas magna in tres partes, & civitates gentium ceciderunt: Et non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur, &c. Septimo, petræ collidentur ad invicem, ſicut factum fuit in Dominica paſſione; Petræ ſciſſæ ſunt, &c. Octavo die, generalis terræmotus: Et terræmotus factus eſt magnus, qualis numquam fuit, ex quo homines fuerunt ſuper terram: Nono, adæquabitur terra. Et tunc implebitur illud: Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et: Omnis mons, & Inſulæ de ſuis locis motæ ſunt. Decimo, exibunt homines de cavernis ſuis, & ibunt velut amentes, & non poterunt ſibi mutuo loqui: & hoc præ ſtupore illorum mirabilium, quæ videbunt, & expectabunt, & hoc notat hic, cum dicitur: *Areſcentibus hominibus præ timore*. Undecimo aperientur ſepulchra, & ſtabunt oſſa ſuper ea, & tunc implebitur

Apoc. 1 · *Dan. 7* · *Iſa. 2* · *Pſal. 49* · *Pſal. 92* · *Nahum. 1* · *Pſal. 106* · *Job 12* · *Iſa. 64* · *Apoc. 14* · *Apoc. 16* · *Matt. 24* · *Matt. 27* · *Apoc. 16* · *Iſa. 40* · *Apoc. 6*

Ezech. 37 bitur illud: Ecce, ego aperiam tumulos veſtros, & educam vos de ſepulchris veſtris popule meus. Duodecimo: Stellæ cadent de cœlo.
1 Cor. 15 Stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur. Tertiodecimo: Morientur homines, & cum mortuis reſurgent. Quoniam ſi-
1 Pet. 3 cut dicit Apoſtolus: Secundum aliam translationem, omnes quidem moriemur, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, &c. Quartodecimo, ardebit cœlum, & terra, id eſt, ſuperficies terræ & aeris: Adveniet dies Domini ut fur, in quo cœli magno impetu tranſient, elementa vero calore ſolventur, terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera, exurentur. Quintodecimo die fiet cœlum novum & terra nova, & reſurgent homines, & fiet judicium. De hoc Joannes in
Apoc. 21 Apocalypſi: Vidi cœlum novum, & terram novam. Sequitur: Et mors ultra non erit.

His autem fieri incipientibus, &c. Poſtquam diſcipulos erudivit ad providentiam, hic ſecundo erigit ad confidentiam, & hoc quidem facit tripliciter, ſc. exhortatione conſolativa, ſimilitudine manuductiva, & aſſertione certificativa. Primo ergo quantum ad exhortationem conſolatoriam, dicit:

His autem fieri incipientibus, ſuſpicite, & levate capita veſtra, ex hilaritate cordis, quia dum finitur mundus, cujus amici non eſtis, prope eſt redemptio veſtra quam quæſiſtis. Reſpicite ergo per veram fi-
Sup. 18 dem, ſecundum illud: Reſpice: Fides tua te ſalvum fecit. Reſpicite, *inquam*, futura quæ non videntur,
2 Cor. 4 ſecundum illud: Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, &c. Et hoc quidem fiet per fidem,
Heb. 11 de qua dicitur: Eſt autem fides, ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. Levatur autem per ſpem, & rationem hujus ſubdit. *Quoniam appropinquat redemptio veſtra.* Ad quam ſpes veſtra ſu-
A ſpirat. Unde ad Romanos: Creatu- Rom. 8
ra ingemiſcit, & parturit uſque ad huc. Non ſolum autem illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri. Spe enim ſalvi facti ſumus. Hæc autem ſpes facit tribulationes patienter ferri: Spe gaudentes, in tribulatione Rom. 12
patientes. Et ratio hujus eſt: Quia Rom. 8
non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Nam expectatio creaturæ, revelationem filiorum Dei expectat. Debent etiam viri ſpirituales levare capita, per firmam
B expectationem. Debent levare oculos per claram conſiderationem. Secundum illud: Ad te levavi oculos Pſal. 122
meos, &c. Et: Leva oculos tuos. Subditur; Omnem terram quam con- Gen. 13
ſpicis, tibi dabo, &c. Debent levare vocem per ſcripturæ prædicationem: Vox ſpeculatorum tuorum le- Iſa. 52
vaverunt vocem, ſimul laudabunt. Debent levare manus ad perfectam operationem; Sic benedicam te in Pſal. 62
vita mea, & in nomine tuo levabo manus meas. Et hoc eſt quod maxime nos ſurſum erigit, propter quod dicitur: Volo viros orare in omni 1 Tim. 2
loco, levantes puras manus, ſine ira & diſceptatione.

C Secundo, quantum ad ſimilitudinem manuductivam, ſubditur; *Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficulneam & omnes arbores, cum producunt jam ex ſe fructum, ſcitis quoniam prope eſt aſtas.* Comparat autem arbores humano generi, & maxime ficulneam. Arboribus enim hujuſmodi homo aſſimilatur, & quantum ad ortum, & quantum ad occaſum, & quantum ad fructum. Quantum ad ortum, propter quod in Pſalmo: Erit tamquam lignum, quod plan- Pſal. 1
tatum eſt ſecus decurſus aquarum, &c. Quantum ad occaſum, propter Job 14
quod Job; Lignum habet ſpem, ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami ejus pullulant. Sic & homo cum moritur, ſpem habet reſur-

Digitized by Google

gendi. Quantum ad fructum, quia ſicut arbor infructuoſa inciditur, ſic & homo. Unde Matthæus: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, &c. Unde ſupra dicitur de ficu infructuoſa. Succide illam, &c. Sicut enim arbor ſecus viam non fructificat, ſic nec homo, qui occupatur circa multa: Videns fici arborem unam ſecus viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea niſi folia tantum, & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur. Unde Chryſoſtomus: Sicut impoſſibile eſt arborem ſecus viam, fructus ad maturitatem ſervare, ſic difficile eſt hominem juxta mundum viventem juventutem immaculatam uſque ad finem tenere. Sicut etiam arbores fructificabant abſente hieme, ſic homo fructum habet poſt tribulationem: Jam hiems tranſiit, imber abiit, & receſſit: ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem ſuum. Hic fructus eſt per tolerantiam tribulationis, ſecundum illud: Omnis diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudii ſed mœroris: poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet juſtitiæ. Et hic fructus colligitur in æſtate claritatis æternæ: propter quod ſubdit: *Ita & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote quoniam prope eſt regnum Dei*. Gloſſa: Regnum Dei æſtati comparat, quia tunc mœroris noſtri nubila tranſibunt, & æterni dies vitæ ſub claritate ſolis fulgebunt. In hac æſtate ceſſabit pluvia lacrymarum: Aufert Dominus Deus lacrymam ab omni facie. Et: Euntes ibant & flebant, &c. Ceſſabit nubilum tribulationum. Poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrymationem & fletum, &c. Ceſſabit etiam frigus cupiditatum. Unde Bernardus: O vera meridies, plenitudo fervoris & lucis ſolis ſtatio, umbrarum exterminatio, deſiccatio paludum, fœtorum depulſio. O perenne ſolſtitium, quando jam non inclinabitur dies, o lumen meridianum, o vernalis temporis, o æſtiva venuſtas, o autumnalis ubertas. Et ne quid videar præteriiſſe: O quies & feriatio hiemalis. Aut certe, ſi hoc magis probas, ſola tunc hiems abiit & receſſit.

Tertio, quantum ad aſſertionem certificativam, ſubjungit; *Amen dico vobis: quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant*. Gloſſa: Quæ dico vobis, ſub certitudine expectate. Hanc autem generationem vocat generationem mortalem, ſecundum illud: Generatio præterit, & generatio advenit. Hæc præterit, quando tranſit ad immortalitatem per reſurrectionem. Gloſſa: De mortalitate ad immortalitatem. Et hæc reſurrectio non erit ante prædictorum conſummationem, quia Job ait: Homo cum dormierit, non reſurget, donec atteratur cœlum, & ideo ſubdit. *Cœlum & terra tranſibunt*, quantum ad exteriorem figuram: Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli. Ipſi peribunt, tu autem permanes. Et: Præterit figura hujus mundi. Unde Iſaias; Cæli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut *veſtimentum* atteretur. Et; Ecce ego creo cœlos novos, & terram novam. Et ideo tranſeunt hæc omnia, ſicut temporalia: ſed econtrario; *Verba autem mea non tranſibunt*, quantum ad interiorem ſententiam. In æternum Domine permanet verbum tuum. Unde Gregorius: Omne quod apud nos durabile, & ſine mutatione eſt, ad æternitatem durabile non eſt. Et omne, quod apud me tranſire cernitur, fixum & ſine tranſitu tenetur. Unde Iſaias: Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos: verbum autem Dei noſtri manet in æternum. Qui vult ergo æternaliter manere, oportet quod tranſitoriis non immoretur, ſed potius deſerendo tranſitoria per divina verba tranſeat ad æterna. Propter quod notandum quod mundus iſte tranſit, quantum ad omne, quod habet in ſe appetibile. Tranſit primo quo ad celſitudinem: Quid nobis profuit ſuperbia

Margin notes: *Matt. 3*; *Sup. 13*; *Matt. 21*; *Chryſoſt. in opere imperfect. Matt. cap. 21 homil. 93 tom. 2*; *Cant. 2*; *Heb. 12*; *Gloſſa in hunc locum tom. 5*; *Iſa. 25*; *Pſal. 125*; *Tob. 3*; *Gloſſa int. in hunc l. tom. 5*; *Eccl. 1*; *Gloſ. ibid.*; *Job 14*; *Pſal. 101*; *1 Cor. 7*; *Iſa. 51*; *Iſa. 65*; *Pſal. 118*; *Greg. hom. 1 in Ev. tom. 1*; *Iſa. 40*; *Sap. 5*

bia, aut divitiarum jactantia, quid contulit nobis? tranſierunt omnia, &c. Vidi impium ſuperexaltatum, &c. Secundo quoad pulchritudinem; Sicut herba tranſeat; mane floreat & tranſeat. Et: Glorietur frater humilis, in exaltatione ſua; dives autem, in humilitate ſua, quoniam ſicut flos fœni tranſibit. Exortus eſt enim ſol cum ardore, & areſecit fœnum. Tertio, quoad dulcedinem: Mundus tranſit & concupiſcentia ejus. Et: Favus diſtillans labia meretricis. Ergo qui his tranſitoriis adhæret triplicem facit tranſitum. Primus eſt a culpa in culpam: Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit quod non pertranſeat luxuria noſtra, &c. Secundus eſt de culpa in pœnam: Umbræ tranſitus eſt tempus noſtrum. Et Job; Dies mei velocius tranſierunt, quam a texente tela ſucciditur. Tertius eſt a pœna in pœnam: Ad nimium calorem tranſiet ab aquis nivium. Qui autem tranſit a tranſitoriis, triplicem facit tranſitum. Primus eſt a culpa ad pœnitentiam. Et de hoc dicitur; Tranſeuntes primam & ſecundam cuſtodiam, venerunt ad portam ferream. Et hic deſignatus fuit in tranſitu maris rubri: Secundus eſt a pœnitentia ad ſapientiam. Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me, & a generationibus meis adimplemini. Et hic deſignantur in tranſitu per deſertum, in quo filii Iſrael guſtaverunt manna. Tertius eſt a ſapientia ad vitam æternam; Tranſivimus per ignem, & aquam, &c. Et; Sciens quia venit hora ejus, &c. Et hic deſignatur in tranſitu Jordanis, quo ingreſſi ſunt terram promiſſionis: Feſtinavit populos & tranſiit. Cumque tranſiiſſet omnes, tranſivit & arca. Qui hunc triplicem facit tranſitum, ille ſolus eſt Hæbræus, & celebrat verum paſcha; quia phaſe nihil aliud eſt quam tranſitus.

Pſal. 36 · *Pſal. 89* · *Jac. 1* · *1 Joan. 2* · *Prov. 5* · *Sap. 2* · *Sap. 2* · *Job 7* · *Job 24* · *Act. 12* · *Exod. 14* · *Eccli. 24* · *Exod. 16* · *Pſal. 65* · *Joan. 13* · *Joſue. 4*

Attendite autem vobis, &c. Poſtquam erudivit diſcipulos ad providentiam, hic tertio excitat ad vigilantiam: quod quidem facit quadrupliciter, ſcilicet diſſuadendo contrarium, inſinuando periculum, perſuadendo propoſitum, & introducendo exemplum. Primo ergo quantum ad diſſuaſionem oppoſiti, vigilantiæ, dicit:

Attendite autem vobis, per vigilantiam. *Ne forte graventur corda veſtra*, per ſomnolentiam: Corpus quod corrumpitur, aggravat animam. *In crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ*, per exceſſum in gula. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adiiciet vitam. Hujuſmodi autem ſuperfluitas ineptos nos reddit ad vigilandum circa ſtudium veritatis; Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas. Quicum his delectatur, non erit ſapiens. Et; Cogitavi in corde meo abſtrahere a vino carnem meam, ut animum transferrem, &c. Item circa exercitium virtutis: Sicut in die honeſte ambulemus: non in comeſſationibus & ebrietatibus, &c. Et: Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Chriſti: quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum. Et; Hujuſmodi enim Chriſto Domino noſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri. Item circa exceſſum contemplationis: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiritu ſancto, loquentes vobis, &c. Et: Optimum eſt gratia ſtabilire cor, non eſcis. Quia non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto, &c.

Secundo, quantum ad inſinuationem periculi ſubdit: *Et ſuperveniat in vos repentina dies illa*, propter inconſideratum eventum. Repente enim evenit quod non prævidetur: Quoniam ſubito, dum non ſperatur, veniet contritio ejus. Venit enim dies ille judicii repente his, qui ſe non præparaverunt contra ipſum. Si dixerit ſervus ille in

Sap. 9 · *Eccl. 37* · *Prov. 20* · *Eccli. 2* · *Rom. 13* · *Phil. 3* · *Rom. 16* · *Epheſ. 5* · *Heb. 13* · *Rom. 14* · *Iſa. 30* · *Sap. 12*

in corde ſuo: Moram facit Domi- A
nus meus venire, & cœperit edere
& bibere, & inebriari: veniet Do-
minus ſervi illius in die, qua non
ſperat, & hora, qua neſcit: & divi-
det eum, partemque ejus cum infi-
delibus ponet. Et quantum ad ta-
les, ſubdit: Tamquam laqueus enim
ſuperveniet in omnes, qui ſedent
ſuper faciem omnis terræ, id eſt,
ſuper omnes, qui terreuis incum-
Hier. 48 bunt. Unde Hieremias: Pavor, &
fovea, & laqueus ſuper te, o habi-
tator Moab. Per quam quidem car-
nales intelliguntur, qui ſuper ter-
ram ſedent, de quibus in Pſalmo:
Pſalm. 43 Quoniam humiliata eſt in pulvere
anima noſtra, conglutinatus eſt in B
Ezechi 26 terra venter noſter. Et: In terra
ſedebunt, & attoniti ſuper repenti-
Sap. 17 no caſu tuo admirabuntur. De hoc
autem poſuit Dominus ſupra, du-
plex exemplum, ſcilicet de diebus
Noe, & de diebus Loth. Quia pri-
mi perierunt diluvio: ſecundi in-
Job 21 cendio. Et de talibus, Job: Do-
mus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ.
Tenent tympanum, & citharam, &
gaudent ad ſonitum organi, Ducunt
in bonis dies ſuos, & in puncto ad
inferna deſcendunt.

Tertio, quantum ad perſuaſionem
propoſiti, ſubjungit: *Vigilate itaque
omni tempore orantes*. Attendendum
eſt autem, quod ſimul jungit vigi- C
lantiam, & orationem. Nam vigi-
lare oportet contra hoſtem extrin-
ſecum, ſcil. contra diabolum. So-
1 Pet. ult. brii eſtote, & vigilate, quia adver-
ſarius veſter diabolus, &c. Et con-
tra domeſticum, ſcilicet carnem:
Eccli. 31 Vigilia honeſtatis tabefaciet carnes.
Vigilare oportet ad perfectionem
2 Cor. 6 virtutis. In omnibus exhibeamus
noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros in
multa patientia, in tribulationibus,
in neceſſitatibus, in anguſtiis, in
plagis, in carceribus, in ſeditioni-
bus, in laboribus, in vigiliis, & je-
Cant. 5 juniis, &c. Vigilare oportet per
deſiderium contemplationis: Ego dor-
mio, & cor meum vigilat. Et: A-
Iſa. 26 nima mea deſideravit te in nocte,

&: Et quoniam nec poſſumus hoſtes
revincere, nec in bono proficere,
nec conſolationes ſupernas habere,
niſi per donum gratiæ divinæ, ideo
oportet orare. Et propterea Math
Vigilate, & orate, ut non intretis Matt. 24
in tentationem. Et: Juſtus cor ſuum Eccli. 39
tradet ad vigilandum diluculo, &c.
Quia ergo oportet vigilare propter
inclinationem mali. Ideo addit: *Ut
digni habeamini fugere iſta omnia,
quæ futura ſunt*, ſecundum illud:
Orate autem, ut non fiat fuga ve- Marc. 14
ſtra in hieme vel ſabbato. Et hoc
orabat Propheta in Pſalmo: Domi- Pſalm. 141
ne exaudi orationem meam, auribus
percipe obſecrationem meam, &c.
Oportet vigilare etiam propter ad-
eptionem boni, ideo addit. *Et ſtare
ante filium hominis*. Gloſſa: Hæc eſt Gloſſa in
ſumma beatitudinis, in præſentia hunc locum
judicis ſecurum conſiſtere. Job: Quis tom. 5
mihi tribuat, ut cognoſcam & in- Job 23
veniam illum, & veniam uſque ad
ſolium ejus? Et: Hi ſunt qui vene-
runt de tribulatione magna, & la- Apoc. 7
verunt ſtolas ſuas in ſanguine agni.
Ideo ſunt ante thronum Dei, & ſer-
viunt ei die ac nocte in templo ejus.
Et hic ſemper eſt orandum. Unde
in Pſalmo: Sitivit anima mea ad Pſalm. 41
Deum fontem vivum, quando ve-
niam, & apparebo ante faciem Dei?

Quarto, quantum ad introductio-
nem exempli, ſubjungitur: *Erat au-
tem diebus docens in templo*. Ut vigi-
lans circa exercitium activæ, ut e-
xemplum daret ad exercitium actio-
nis perfectæ, ſecundum illud: Præ- 2 Tim. 4
dica verbum, inſta opportune, im-
portune, &c. Et iterum: Vigila, in Ibid.
omnibus labora, &c. [*Noctibus vero
exiens morabatur in monte, qui voca-
tur Oliveti*. Ut vigilans circa otium
contemplativæ, ſecundum illud:
Conſurge, lauda in nocte in prin- Thren. 2
cipio vigiliarum: effunde ſicut aquam
cor tuum. Et ex his duobus exem-
plum dabat perfectæ vigilantiæ, in
activa & contemplativa cunctis præ-
latis, ſecundum illud: En lectulum Cant. 3
Salomonis ſexaginta fortes ambiunt
ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenen-
tes

Digitized by Google

tes gladios, & ad bella doctiſſimi. A
Iſa. 21. Et; Super ſpeculam Domini ego ſum, ſtans jugiter per diem, & ſuper cuſtodiam meam ego ſum, ſtans totis noctibus. Et quia talis prælatus, & doctor libenter auditur, ideo ſubdit: *Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum*, ut vigilans ad diſciplinam, ſecundum illud; Qui
Prov. 8 mane vigilaverint ad me, invenient me. Manicare autem idem eſt, quod mane accelerare: quia mane ſurgere
Iſa. 50 oportet ad ſtudium ſapientiæ. Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam, quaſi magiſtrum. Et:
Prov. 8 Beatus homo qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obſervat ad poſtes oſtii mei. Qui me B inveneri, inveniet vitam, & hauriet ſalutem a Domino.

Caput XXII.

Appropinquabat autem dies feſtus azymorum, &c.) Poſtquam terminata eſt pars illa, quæ eſt de incarnatione verbi, & illa, quæ eſt de prædicatione & doctrina: hic agitur de paſſione, per quam Chri-
Diviſio. ſtus eſt hoſtia. Dividitur autem pars iſta in duas. In quarum prima agitur de paſſione quantum ad antecedentia. In ſecunda quantum ad concomitantia, ibi: *Adhuc eo loquente ecce turba*. Infra eodem cap. Antece- C dentia autem ad paſſionem fuerunt quatuor, ſcilicet perverſa machinatio proditoris. Secundum, diſpenſativa inſtitutio ſacramenti altaris, de quo ibi; *Venit autem dies Azymorum &c.* Tertium autem provida eruditio diſcipulorum, ibi: *Facta eſt autem & contentio inter eos, &c.* Quartum, devota ſupplicatio precis ad Deum, ibi: *Et egreſſus, ibat ſecundum conſuetudinem in montem olivarum, &c.* Deſcribitur autem machinatio proditoris, ſecundum quadruplicem comparationem, ſcilicet per comparationem ad temporis opportunitatem, ad Judaicæ machinationis fraudem, ad diabolicæ ſuggeſtionis improbitatem, & ad Judæ proditoris cupiditatem. Hæc quatuor ad machinationem proditoris concurrebant. Nam opportunitas temporis ſe offerebat, Judaica perverſitas conſentiebat, diabolica improbitas ſuggerebat, & propria cupiditas attrahebat. Primo ergo, quantum ad temporis opportunitatem, dicit:

Appropinquabat autem dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha. Tem- Exod. 12
pus enim paſchale in quo immolabatur agnus, erat opportunum ad occidendum Chriſtum; cujus mors per illud paſcha typicum deſignabatur. Paſcha enim tranſitus eſt. Joan. 13
Et in Joanne dicitur: Sciens Jeſus quia venit hora ejus, ut tranſeat ex hoc mundo ad patrem, &c. Hac ergo die appropinquante, in qua debebat offerri agnus, facta eſt machinatio proditoris, per biduum ante, ſecundum illud; Scitis quia poſt Matt. 26
biduum paſcha fiet, & filius hominis tradetur, ut crucifigatur. Unde ſecundum hiſtoriam evangelicam Chriſtus venit in die ſabbati Bethaniam, ubi facta eſt ei cœna, ſecundum illud; Jeſus ante ſex dies paſ- Joan. 12
chæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitavit Jeſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi, &c. In die autem ſequenti, venit Hieruſalem, & exceptus eſt cum Ibid.
magno gaudio. Unde Joannes; In craſtino autem turba multa quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſent quia venit Jeſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei. Diebus duobus ſequentibus in templo docuit. In die mercurii tractatum eſt de proditione; & in ſero diei Jovis comprehenſus, & in die ſolemni, ſcilicet die Veneris crucifixus eſt. Et ita appropinquante feſto azymorum debuit tradi, in quo ipſe diſpoſuerat. Nec enim ante aliquis potuit in mortem ejus efficaciter machinari. Quia quando diſpoſuit, paſſus fuit ſecundum illud: Nemo miſit Joan. 7
in illum manus, quia nondum venerat hora ejus. Joannes; Poteſtatem habeo ponendi eam, &c.

Se-

Secundo, quantum ad Judaicæ machinationis fraudem ſubdit: *Et quærebant principes ſacerdotum, & ſcribæ, quomodo eum interficerent*. Principes ſacerdotum quærebant, in quibus debebat eſſe prærogativa ſanctitatis. Unde dicitur: Conſecrabis manus filiorum Aaron: ſanctificabiſque illos, ut ſacerdotio fungantur mihi: Sed poterat dici eis illud: Cum multiplicaveritis orationem, non, &c. Unde & hi cum adiutorio ſcribarum, quærebant interficere doctorem veridicum, ſecundum illud; Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus ſum. Hi autem fraudulenter quærebant, ideo addit; *Timebant vero plebem*. Unde Hieronymus; Non ſeditionem metuentes, ſed ne auxilio populi de ſuis manibus tolleretur, & ideo dicitur; Non in die feſto; ne forte tumultus fieret in populo. Et ideo hoc volebant facere, quaſi in occulto. Nam hic eſt mos perverſorum, ſecundum illud; Pedes illorum ad malum currunt, & feſtinant ut effundant ſanguinem. Et poſt; Ipſi contra ſanguinem ſuum inſidiantur & moliuntur fraudes contra animas ſuas. Quia dum quærunt interficere fontem vitæ, inveniunt mortem, ſecundum illud; Bene conſurgit diluculo, qui quærit bona, qui autem inveſtigator malorum eſt, opprimetur ab eis.

Exod. 28 *Iſaia. 1* *Joan. 7* *Marc. 14* *Prov. 1* *Prov. 11*

Tertio, quantum ad diabolicæ ſuggeſtionis improbitatem, adjungit. *Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominabatur Iſcariotes, unum de duodecim*. Intraſſe autem dicitur non per illapſum eſſentiæ, ſed per ſuggeſtionem nequitiæ, ſecundum illud: Et poſt buccellam, introivit in eum Satanas. Sed Gloſ diſſolvit dicens: Ante buccellam invaſerat eum Satanas, & quem prius intraverat, ut deciperet, poſtmodum intravit, ut ſibi traditum plenius poſſideret. Ideo autem cognominat eum, ut diſtinguat a Juda fratre Jacobi. Sive quia Iſcariotes interpretatur, memoria mortalitatis, & ideo hoc dicit: quia in hoc inſinuatur, quod non repente perſuaſus, ſed diu fuerat meditatus ſcelus. Exprimit etiam ejus dignitatem, ut oſtendat ipſius ingratitudinem: Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Et ſpecialiter Apoſtolos elegit de numero diſcipulorum aliorum ad dignitatem Pontificatus. Unde Joannes: Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus eſt? Dicebat autem de Juda Simonis Iſcariotæ: hic enim erat traditurus eum, cum eſſet unus ex duodecim. Hoc autem Dominus diſpenſative fecit: ad timorem incutiendum, ſecundum illud: Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi. Et ad juſtorum animum confortandum, ut non ſcandalizentur pro uno malo contra congregationem juſtorum, quia dicitur; Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis.

Joan. 13 *Gloſſa in hunc locum tom. 5* *Joan. 5* *Joan. 6* *Matth. 20* *1 Joan. 2*

Quarto, quantum ad Judæ proditoris cupiditatem ſubjungitur; *Et abiit, & locutus eſt cum principibus ſacerdotum & magiſtratibus*. Cum illis locutus eſt: quia ſciebat, quod ſitiebant ſanguinem Chriſti. Locutus eſt autem verba proditionis, & ideo addit: *Quemadmodum illum traderet eis*. In qua quidem locutione pretium ſanguinis petiit, ſecundum illud: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Unde ſitis cupiditatis commovebat Judam, & ſitis crudelitatis commovebat principes ſacerdotum, & ideo ſimul in unum commercium perverſum & impium conſenſerunt, propter quod adjungit: *Et gaviſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam illi dare*. Gaviſi ſunt de malitia, ſecundum illud; Lætantur cum male fecerint, &c. Pacti ſunt, quaſi pactum fecerunt, & ſumma fuit de triginta argenteis: Argentei triginta valent trecentos denarios uſuales. Et hoc fuit pretium unguenti, quod Magdalena ſuper caput Chriſti effudit, ſecundum illud: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc, non quia de

Matth. 26 *Prov. 2* *Mat. 26* *Joan. 12*

Digitized by Google

A de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens ea, quæ mittebantur, portabat. Et ideo hoc pretium recompenſabantur venditione Domini. Hujus figura
Gen. 37 præceſſit in venditione Joſeph. Ubi dicitur ſecundum litteram conſuetam, quod venditus fuit triginta de-
Zach. 11 nariis. Et de hoc Zacarias: Appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Proiice illud ad ſtatuarium decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis. Hoc ergo pretio Judas Chriſtum vendidit, & ideo addit: *Et ſpopondit. Et quærebat opportunitatem, ut traderet illum ſine turbis*. Hanc turbam fugiebant, quia ipſum ſicut verum Prophetam habebant. Unde
Joan. 7 Joannes; Numquid ex principibus aliquis crediderit in eum, aut ex
Joan. 3 Phariſæis? Sed turba hæc, quæ non novit legem maledicti ſunt. Fugiebant Judas publicum, & quærebat ſecretum; quia qui male agit, odit lucem. Et attendendum eſt, quod Chriſtus traditus fuit a Patre, per abun-
Rom. 8 dantiſſimam pietatem: Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, &c. A ſe, per ardentiſſimam charitatem:
Eph. 5 Dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. A proditore, per ſceleſtiſſimam cupiditatem, infra: *Ecce*
Matt. 26 *manus tradentis me, &c.* Et: Quid vultis mihi dare, &c.

Venit autem dies azymorum, &c. Poſtquam deſcripſit Evangeliſta Perverſam machinationem Judæ proditoris: hic ſecundo deſcribit diſpenſativam inſtitutionem ſacramenti altaris. Et quoniam hoc ſacramentum ſuccedere debebat agno paſchali, ideo pars iſta duas habet partes: in quarum prima agitur de præparatione cibi Paſchalis, in ſecunda de eſu agni, & conſecratione ſacramenti altaris ibi; *Et cum facta eſſet ora, diſcubuit, &c.* Circa autem præparationem cibi paſchalis deſcribendam, quatuor introducuntur ad hoc concurrentia, ſcil. opportunitas diei, miſſio magiſtri, congruitas loci, & adimpletio præcepti. Primo quantum ad opportunitatem diei obſervandam, dicit;

Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi paſcha. Hæc autem erat dies quartadecima luna menſis, ſcundum illud; Servabitis agnum Exod. 12
uſque ad quartamdecimam diem menſis hujus. Immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam. Et Menſe primo quarta- Levit. 23
decima die menſis ad veſperum, phaſe Domini eſt; & quintadecima die menſis hujus, ſolemnitas azymorum Domini eſt. Septem diebus azyma comedetis. Ex quo apparet, quod Chriſtus celebrat paſcha ea die
B qua conſuetum erat ſecundum legem, ac per hoc celebravit in azymis: quia in Deutoronomio dicitur: Deut. 16
Non apparebit fermentatum in omnibus terminis tuis ſeptem diebus, &c. Et ideo de azymo confecit, ſecundum quod conveniebat figuræ.
Et edent carnes nocte illa aſſas igni, Exod. 12
& azymos panes, cum lactucis agreſtibus. Competit etiam hoc huic ſacramento, ſecundum illud; Epule- 1 Cor. 5
mur, non in fermento veteri, ſed in azymis ſinceritatis, &c. Et hoc confirmatur per alios duos Evangeliſtas, Matthæum, ſcil. & Marcum; Matt. 26
quia utrique dicitur: Chriſtum ce- Marc. 14
lebraſſe phaſe primo die azymorum.
C Joannes dicit, quod Judæi non introjerunt in prætorium, ut non con- Joan. 18
taminarentur, ſed ut manducarent paſcha. Et ideo: Græci dicunt, quod Chriſtus celebravit phaſe ante quartamdecimam lunam, in illa ipſe immolatus eſt & crucifixus. Et ideo dicunt, quod confecit de fermentato. Sed Græci falluntur, quia compelluntur dicere, quod alii Evangeliſtæ a Joanne dixerunt falſum. Falluntur autem; quia nomen phaſe æquivoce accipitur. Aliquando enim accipitur pro ipſo agno occidendo, ſicut accipitur hic. *Venit dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi paſcha*. Aliquando pro quintadecima die menſis. Quintadecima die menſis hujus, ſolemnitas azymorum Do-

Phaſe quot modis ſumatur.

mini

Levit. 23 mini eſt: Septem diebus azyma co- A medetis. Dies primus erit vobis celeberrimus, &c. Et ſic accipitur in Joanne. Reſpondet autem veritas figuræ, licet quintadecima die menſis fuerit crucifixus. Unde Gloſſa; *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5* Licet ſequenti die, id eſt quintadecima luna ſit crucifixus, hac tamen nocte, qua agnus immolabatur & carnis & ſanguinis, ſuis diſcipulis ſacramenta celebranda tradidit, & a Judæis tentus & ligatus ipſius immolationis, id eſt, paſſionis ſuæ ſacravit exordium.

Secundo, quantum ad miſſionem magiſtri perficiendam, ſubdit: *Et miſit Petrum & Joannem, dicens: Euntes parate nobis paſcha, ut manducemus.* B Miſit autem Petrum & Joannem, tamquam duos qui erant inter alios principales. Unus tamquam magis diligens, alter tamquam magis dilectus. Seu propter ſignificationem: nam Petrus agnoſcens, & Joannes, in quo eſt gratia, inſinuant nobis fidem cum charitate. Et hæc ſunt, quæ præparant ad manducationem. Nam per fidem eſt maſticatio, per charitatem incorporatio. *Joan.* 6 Propter quod Joannes: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in illo. Item per Petrum ſcientia, per Joannem virtus & gratia: & hæc ſunt, quæ præparant hominem: *Pſal.* 88 Juſtitia & judicium præparatio ſedis C tuæ. Quia quod ſcientia dictat, virtus exequitur. Inſinuatur ergo in hoc, quod nullus debet accedere ad cibum paſchalem niſi præparatus: *1 Cor.* 11 propter quod dicitur: Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne: judicium ſibi manducat & bibit. Et ideo e *Apoc.* 19 contrario dicitur: Venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit ſe. Nam qui veſtem nuptialem non habet, expellitur ab hoc convivio: *Matt.* 22 Intravit autem rex, ut videret diſcumbentes: & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodo huc intraſti, &c.

Tertio, quantum ad congruitatem loci inveniendam, adjungit: *At illi dixerunt: Ubi vis paremus?* tamquam in loco congruo, quia dicitur; Immolabimur phaſe in loco quem elegerit Dominus Deus tuus. *Deut.* 16 *Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem occurret vobis homo amphoram aquæ portans,* pro ſigno directivo. Marcus autem *Marc.* 14 dicit; Occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans. Auguſtinus etiam de *Aug. l. 2 de Conſ. Ev. c. 80 tom. 4* concordia Evangeliſtarum ait, quod Marcus lagenam, Lucas amphoram dicit. Unde alter, vaſis genus; alter modum ſignificavit. Et quia hoc ſignum erat directivum, ideo addit: *Sequimini eum in domum, in quam intrat, & dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magiſter: Ubi eſt diverſorium, ubi paſcha cum diſcipulis meis manducem?* tamquam in loco ſecreto & quieto. Domum ab alio quærit, quia non habebat, ſicut dicitur ſupra; Vulpes foveas habent, *Sup.* 9 & volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Quæritur autem locus ſecretus atque quietus, quia dicitur; In pace factus eſt locus ejus. Et *Pſal.* 75 quia ſciebat ejus affectum, ideo addit; *Et ipſe oſtendet vobis cænaculum magnum ſtratum, & ibi parate,* tamquam in loco honeſto. Hæc ſecundum litteram ſunt plana. Spiritualiter autem per civitatem intelligitur Eccleſia, quæ eſt civitas firma; Fundamenta ejus in montibus ſanctis. *Pſal.* 86 Et poſt; Glorioſa dicta ſunt de te civitas Dei. Et rurſus. *Pſalm.* 59 Quis deducet me in civitatem munitam? *Apoc.* 21 Civitas pulchra; Vidi ſanctam civitatem Hieruſalem novam, deſcendentem de cœlo, a Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Civitas jucunda; Fluminis impetus lætificat civitatem Dei. *Pſalm.* 45 Per cœnaculum autem intelligitur anima ſancta, quæ debet eſſe elevata per contemplationem. Job; Numquid ad præ- *Job* 39 ceptum tuum elevabitur aquila, &c. Grande per charitatem, Baruch; O Iſrael quam magna eſt domus *Baruc.* 3 Dei, & ingens locus poſſeſſionis ejus!

Et,

Digitized by Google

Pſal. 15 Et: Propter hoc lætatum eſt cor me- A
um, &c. Stratum virtutum varieta-
Eſther 1 tate. Eſther: Lectuli, &c. ſuper pa-
vimentum, ſmaragdino, & pario ſtra-
tum lapide, diſpoſiti erant: quod mi-
ra varietate pictura decorabat. Ad
hoc cœnaculum venit Dominus, re-
quirendo Domini domus aſſenſum,
Apoc. 3 quia dicitur. Ecce ſto ad oſtium &
pulſo, &c. Venit etiam ad hominem
non nominatum. Quia, ut dicit
Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 Gloſſa, omnibus Chriſtum ſuæ men-
tis hoſpitio ſuſcipere quærentibus,
facultas danda ſignificatur. Vel ſi-
Gloſſa in hunc locum tom. 5 cut dicit alia Gloſſa, ſine nomine
deſignatur, ut pauper ignobilis æſti-
metur, qui a Domino eligitur: Non-
Jacob. 2 ne Deus elegit pauperes in hoc mun-
do, &c. Et: Ignobilia mundi &
1 Cor. 1 contemptibilia elegit Deus, & ea quæ
non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrue-
ret: ut non glorietur omnis caro
in conſpectu ejus. Venit nihilomi-
nus per ducatum hominis ferentis
aquam in amphora. Quia nullus fit
patri templum niſi per baptiſma: Ni-
Joan. 3 ſi quis renatus fuerit ex aqua & Spi-
tu ſancto, non poteſt introire in re-
gnum Dei. Unde & Dominus di-
ſcipulis cœnantibus lavit pedes. Nul-
lus certe vadit ad hoc Sacramentum,
poſtquam baptiſmum inquinavit,
niſi lacrymarum imbre perfuſus. In
Gen. 18 cujus figuram dicitur: Afferam pau-
xillum aquæ, & laventur pedes ve-
ſtri, & requieſcite ſub arbore. Po-
namque buccellam panis, & confor-
tate cor veſtrum, poſtea pertranſi-
Ambr. l. 10 in c. 22 Lucæ t. 3 bitis. De hac aqua Ambroſius: O
aqua quæ ſacramentum Chriſti eſſe
meruiſti, quæ lavas omnia, nec la-
varis. Tu incipis prima, tu com-
ples perfecta myſteria. A te prin-
cipium, & in te finis: vel potius
tu facis ut finem neſciamus. Deſi-
gnat ergo aqua in amphora undam
1 Joan. 5 regenerantem, ſecundum illud. Tres
ſunt qui teſtimonium dant in terra:
Joan. 19 ſpiritus, aqua, & ſanguis. Et: Con-
tinuo exivit ſanguis & aqua. Deſi-
gnat etiam ipſam ſacram doctrinam,
Eccli. 15 quia dicitur: Aqua ſapientiæ ſalu-
2 Cor. 4 taris potabit illum. Et hæc in am-
phora, ideſt ſub velamine: Habe-
mus autem theſaurum iſtum in va-
ſis fictilibus. Deſignat etiam gra-
tiam ſupernam. Pauxillum aquæ mi- Gen. 24
hi ad ſorbendum præbe de hydria
tua, &c. Et: Omnis qui bibit ex Joan. 4
aqua hac, ſitiet iterum: qui autem
biberit ex aqua quam ego dabo ei,
non ſitiet in æternum. Vult ergo
Dominus in iis inſinuare, quod qui
vult ſe præparare ad paſcha, opor-
tet quod intret Eccleſiam, & per
baptiſmum, & per ſacram doctrinam,
& gratiam divinam, ut ſternatur cœ-
naculum grande & altum ad ſuſci-
piendum Chriſtum.

Quarto, quantum ad executionem
B mandati perfectam ſubiungitur: *Eun-
tes autem invenerunt ſicut dixit illis,
& paraverunt paſcha*, in quo inſinua-
tur diſcipulorum vigilantia. Quia
quæſierunt donec invenirent: ſicut
illa bona mulier, de qua dicitur:
Evertit domum, & quærit diligen- Sap. 15
ter, donec inveniat. Inſinuatur er-
go Chriſti ſapientia. Quia ſicut præ-
dixit: ita eis evenit, quia dicitur:
Domino enim Deo antequam crea- Eccli. 23
rentur omnia ſunt agnita. Inſinua-
tur etiam diſcipulorum obedientia
quia præparaverunt, ſecundum quod
injunctum fuerat, ne forte præteri-
rent voluntatem Domini ſui. Unde
ſupra: Ille autem ſervus, qui co- Sup. 12
C gnovit voluntatem Domini ſui, &
non ſe præparavit, & non fecit ſe-
cundum voluntatem ejus, vapulabit
multis. Spiritualiter autem parant
diſcipuli paſcha per documenta ve-
ritatis, ſecundum illud. Vox cla- Iſa. 40
mantis in deſerto: Parate viam Do-
mini. Ipſi etiam parant, dum vo-
cant ad medicamenta ſalutis: Miſit Mat. 22
alios ſervos, dicens: Dicite invita-
tis; Ecce prandium meum paravi,
tauri mei & altilia occiſa ſunt, &
omnia parata; venite ad nuptias.
Unde omnes boni Chriſti diſcipuli
clamant ſuadendo auditoribus ſuis.
Præparate corda veſtra Domino, & 1 Reg. 7
ſervite ei ſoli: Omnes clamant, ut
contemnatur mundus, & diligatur
Deus. Et hoc eſt facere paſcha, id
eſt,

Digitized by Google

eſt, tranſitum ex viſibilibus ad inviſibilia, temporalibus ad æterna, de morte ad vitam, ſecundum illud: In judicium non venit, ſed tranſiit a morte in vitam. *Joan. 5*

Et cum facta eſſet hora, &c. Poſt deſcriptam præparationem cibi paſchalis, deſcribit hic conſecrationem ſacramenti altaris. Et quoniam hoc ſacramentum impletivum eſt legis, & infructuoſum eſt ingratis, ideo pars iſta habet tres partes. In quarum prima agitur de obſervatione paſchæ. In ſecunda vero de inſtitutione Euchariſtiæ, ibi: *Et accepto pane, gratias egit, &c.* In tertia de increpatione ingratitudinis Judæ, ibi: *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa, &c.* Circa manducationem paſchæ introducuntur tria; ſcil. diſcubitus diſcipulorum & Chriſti, tranſitus agni typici, & terminus agni figuralis. Primo ergo quantum ad diſcubitum charitativum diſcipulorum Chriſti, ſubdit:

Et cum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo, in quo oſtenditur mira Chriſti familiaritas ad diſcipulos, quia ſimul cum diſcipulis diſcumbebat, ut exemplo doceret illud: Rectorem te poſuerunt? noli extolli: eſto in illis quaſi unus ex ipſis. Apparet etiam in hoc, quod Dominus miro modo mutuam charitatem acceptat ſecundum illud: In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem. Et hoc eſt, quod ipſe præcipiebat: Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem. Et iterum: Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, &c. Et hoc potiſſime deſiderabat, & propter hoc, ſacramentum communionis inſtituebat, unde addit: *& ait illis: Deſiderio deſideravi, hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar.* Manducatio iſta deſignat incorporationem, & unitatem membrorum in corporis unitatem: quod fit per amoris inflammationem, & hoc præcipue Chriſtus deſiderat, ſecundum illud: *Eccli. 32* *Joan. 13* *Ibidem.* *Joan. 15*

A Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi ut accendatur? Baptiſmo autem habeo baptizari, & quo modo coarctor uſque dum perficiatur? Hoc autem deſiderabat Chriſtus manducare propter excluſionem figuræ, & introductionem veritatis. Unde Chryſoſtomus: Deſideravi tradere vobis res novas, & paſcha dare ſecundum. In quo inſinuat, quod ad cibum paſchalem eſt cum maximo deſiderio accedendum, propter quod dicitur: Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me, &c. Et: Dat eſcam eſurientibus. Iterum: Dilata os tuum, & implebo illud. *Luc. 12* *Eccli. 24* *Pſalm. 145* *Pſalm. 80*

Secundo, quantum ad tranſitum agni typici, ſubdit: *dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Iſtud ſcilicet phaſe figurale. Gloſſa: Non ultra Moyſaicum paſcha celebrabo, donec in Eccleſia, quæ eſt regnum Dei, ſpiritualiter intellectum compleatur. Quod ergo dicitur: Celebrabitis hanc diem ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno, refertur potius ad ſignificatum, quam ad ſignum. Nam figura impletur, quando venit quod præfigurabat, & tunc adveniente veritate ceſſat, ſicut per lucem ceſſat umbra, propter quod dicitur: Cum venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. Et ad Hebræos: Umbram enim habens lex futurorum bonorum non ipſam imaginem rerum, numquam poteſt accedentes perfectos facere. Et poſt: Et omnis quidem ſacerdos præſto eſt, quotidie miniſtrans, & eaſdem ſæpe offerens hoſtias quæ non poſſunt auferre peccata: hic autem unam pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei. Una enim oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos, & jam implevit ipſe una paſſione illius agni oblati præfigurationem, quia ſicut dicitur: Sic decet nos implere omnem juſtitiam. Nam non veni ſolvere legem, ſed adimplere. B *Gloſſa hic* *Exod. 12* C *1 Cor. 13* *Heb. 10* *Ibid.* *Matt. 3* *Matt. 5*

Tertio, quoad terminum potus figura-

guratum, ſubditur: *Et accepto calice, gratias egit, & dixit; Accipite & dividite inter vos.* Hoc autem dicitur de potu ſpectante ad paſcha vetus. *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Unde Gloſſa: Hic calix ad vetus paſcha, cui finem imponebat pertinet. Quo accepto, gratias agit, ideo ſcilicet, quia vetera tranſitura ſunt, & nova omnia erant ventura, ſecundum illud: *Lev. 26* Et vetera, novis ſupervenientibus, proiicietis. Et ideo ſubditur: *Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat*: quod quidem verum eſt, ſive intelligatur regnum Dei eſſe juſtitia, ſecundum illud: *Rom. 14* Non eſt enim regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. Sive veritatis intelligentia, ſecundum illud: *Matt. 13* Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum. Sive etiam vita æterna, ſecundum illud: *Inf. 23* Domine memento mei cum veneris in regnum tuum. Sive etiam gratia, ſecundum illud: *Sup. 17* Regnum enim Dei intra vos eſt. Nam ſtatim in paſſione Chriſti, & juſtitia impleta eſt & iniquitas deleta ſecundum illud: *Dan. 9* Ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna. *Inf. 24* In paſſione aperta fuit intelligentia; *Infra 23* Aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas. *2 Cor. 3* Et hoc ſignat ipſa ſciſſio veli, quod uſque hodie eſt ſuper mentes eorum, qui non credunt. In paſſione data eſt gratia, ſecundum illud: *Joan. 1* Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. Item per paſſionem aperta eſt janua, & gloria acquiſita; *Inf. 23* Et ideo infra dicitur: Hodie mecum eris in paradiſo. Quoniam ergo regnum Dei ſecundum hunc quadruplicem modum ſtatim ad hujus cibum & potum ſucceſſit, ideo recte dicit, quod non biberet, donec veniret regnum Dei: quod ideo dicit, *Gloſſa in hunc locum tom. 5* ut ait Gloſſa: Et horum immutatione ſacramentorum cetera legis ſacramenta, vel juſſa ad ſpiritualem obſervantiam doceat transferenda.

Et accepto pane, &c. Poſtquam egit de manducatione phaſe; hic ſecundo agit de inſtitutione Euchariſtiæ, circa quam introducuntur tria, ſcilicet conſecratio Dominici corporis, collocatio poteſtatis, & conſecratio Chriſti ſanguinis. Primo ergo quantum ad conſecrationem corporis, dicit;

Et accepto pane, gratias egit, & fregit: & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, in quo Dominus conſecravit, & formam conſecrandi inſtituit in his verbis; Hoc eſt corpus meum. Sed nota quod quatuor ſunt hic opiniones. Prima eſt, quod confecit virtute divinitatis ſine verbis; & poſt verba dixit, & virtutem dedit verbis. Secunda eſt quod prius verba dixit in occulto, & poſt in manifeſto. Tertia, quod ſemel tantum verba dixit, ſed prius fregit, & poſt confecit. Quarta eſt opinio, quod ſemel verba dixit, & dicendo confecit, & conficiendo inſtituit, & prius dixit quam fregit. Unde littera præpoſtera eſt, & debet conſtrui ſic; Accepit panem, & gratias egit, dicens; Hoc eſt corpus meum, & fregit & dedit. Commutavit autem Dominus ſacramentum agni in ſacramentum panis, quia iſte eſt cibus magis communis & naturalis, ſimul exprimens vim cibativam, & connexivam in corpore Chriſti vero, & myſtico. Unde Pſalmus: Panis cor hominis confirmat, *Pſal. 103* panis ſcilicet cœleſtis: Panem Angelorum *Pſal. 77* manducavit homo. Et; Ego ſum panis *Joan. 6* vivus, qui de cælo deſcendi, &c. Hujuſmodi panis ſuavitas præfigurata fuit in manna, de quo Sapiens: Et paratum panem de cœlo *Sap. 16* præſtitiſti illis, &c. Præfigurata nihilominus in Geneſi: Aſer pinguis ejus, *Gen. 49* & præbebit delicias regibus. Præfigurata fuit etiam dignitas in ſacrificio Melchiſedec: *Gen. 14* At vero Melchiſedec rex Salem, proferens panem & vinum, erat enim ſacerdos Dei altiſſimi, benedixit ei, & ait. Et ideo de Chriſto dicitur in Pſal-

Pſal. 109 mo: Tu es ſacerdos in æternum ſe-
cundum ordinem Melchiſedec. Sicut
enim Melchiſedec benedixit, ita & iſte
& multo amplius, quia hic ſacerdos æ-
ternus. Unde Gloſſa: Verbo ſolo con-
vertit panem in corpus ſuum. Eſt ergo
ſententia verbi iſta: Hoc eſt corpus
meum, ideſt, ſignatum per hoc conver-
tendum in corpus meum, eſt corpus
meum. Vel hoc tranſit in corpus
meum; quod eſt integrum & perfe-
ctum. Efficacia autem verbi eſt, ut
Amb. l. de hoc dicto fiat. Unde Ambroſius: Si
initiandis tantum valuit ſermo Eliæ, ut ignem
c. 9 tom. 4 de cœlo deponeret, non valebit tan-
tum ſermo Chriſti, ut ſubſtantias
mutet? Et iterum: Quid quæris na-
4 Reg. 1 turæ ordinem in Chriſti corpore,
cum ipſe præter naturam ſit partus
ex Virgine? Licet autem ſolo verbo
confecerit, dicitur tamen quod pa-
nem accepit, gratias egit, fregit,
& dedit, propter myſterium ſignifi-
cationis. In acceptatione autem pa-
nis intelligitur aſſumptio carnis, quia
dicitur: Caro mea vere eſt cibus,
Joan. 6 Accepit panem ad deſignandum il-
Joan. 1 lud: Verbum caro factum eſt. In
gratiarum actione intelligitur deflu-
xus gratiarum a capite in totum cor-
Joan. 1 pus Eccleſiæ: De plunitudine ejus
nos omnes accepimus gratiam pro
gratia. In fractione intelligitur af-
flictio paſſionis, qua fuit flagellis con-
ciſus, clavis perforatus, & lancea
transfixus, ſecundum illud: Foderunt
Pſal. 21 manus meas & pedes meos, dinu-
meraverunt omnia oſſa mea. In da-
tione intelligitur liberalitas commu-
Joan. 8 nicationis. Panis quem ego dabo, caro
mea eſt. Quia ſacramentum hoc eſt
ſumme gratuitum, ſecundum illud:
Matt. 10 Gratis accepiſtis, gratis date.

Secundo, quantum ad collatio-
nem poteſtatis, ſubdit: *Hoc facite in
meam commemorationem*. In quo dat
eis poteſtatem, ut faciant, quod ip-
ſe fecit: ac per hoc etiam ſacerdo-
Joan. 13 talem ordinem eis tradidit. Quaſi
diceret illud: Exemplum dedi vobis,
ut quemadmodum ego feci vobis,
ita & vos faciatis. Etiam inſinuat,
quare debeat facere, ſcilicet in me-

A moriale dominicæ mortis; Quotie- 1 Cor. 11
ſcumque manducabitis panem hunc,
& calicem bibetis: mortem Domini
annunciabitis, donec veniat. Et:
Memoria Joſiæ in compoſitione odo- Eccl. 49
ris facta opus pigmentarii. Et de hac
memoria dicitur: Recordare pauper- Thren. 3
tatis & tranſgreſſionis meæ abſyn-
thii & fellis. Et poſt: Memoria me-
mor ero, & tabeſcet in me anima
mea. In memoriale Dominicæ vir-
tutis: Memoriam fecit mirabilium Pſal. 110
ſuorum, miſericors & miſerator Do-
minus. Et iterum: Domine nomen Pſal. 134
tuum in æternum; Domine memo-
riale tuum in generatione & gene-
rationem. Et: Erit quaſi ſignum in Exod. 13
B manu tua, & quaſi appenſum quid,
ob recordationem, ante oculos tuos:
eo quod in manu forti eduxit nos
Dominus de Ægypto. In memoria- Iſa. 26
le etiam Dominicæ charitatis, ſe-
cundum illud: Domine nomen tuum, Cant. 8
& memoriale tuum in deſiderio ani-
mæ. Et: Pone me ut ſignaculum
ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſu-
per brachium tuum; &c. Hoc eſt
memoriale vivum & verum: quia
non eſt tantum ſignum rememora-
tivum, verum etiam & demonſtra-
tum, ideo dicitur; Hoc eſt corpus
meum. Quia ipſum eſt ſacramentum
ſignativum & ſanctificativum, de quo
dicitur: Et manifeſte magnum eſt 1 Tim. 3
C pietatis ſacramentum, quod manife-
ſtatum eſt in carne juſtificatum eſt
in ſpiritu, &c. Ipſum etiam viati-
cum conſervativum, & confortati-
vum: Qui manducat me, & ipſe Joan. 6
vivet propter me. Hic eſt panis,
qui de cœlo deſcendit. Non ſicut
manducaverunt patres veſtri manna,
& mortui ſunt. Qui manducat hunc
panem, vivet in æternum. Ipſum eſt
ſacrificium acceptum, & placativum,
ſecundum illud: Sacerdotium ſanctum, 1 Pet. 2
offerentes ſpirituales hoſtias, acce-
ptabiles Deo, per Jeſum Chriſtum.
Et hinc quidem neceſſe eſt hic con-
tineri veriſſimum corpus Chriſti.

Tertio, quantum ad conſecratio-
nem ſanguinis, ſubjungit: *Similiter
& calicem poſtquam cœnavit, dicens*:
Hic

Digitized by Google

Hic eſt calix novum teſtamentum in
ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.
Et attendendum eſt, quod Evange-
liſtæ non eodem modo formam hanc
exprimunt. Nam Matth. & Marc.
Matt. 26 dicunt. Hic eſt ſanguis meus novi
Marc. 14 teſtamenti, qui pro multis effundetur,
1 Cor. 11 &c. Apoſtolus autem dicit: Hic ca-
lix novum teſtamentum eſt in meo
ſanguine. Eccleſia autem nulla iſta-
rum formarum utitur, nam dicit;
Hic eſt calix ſanguinis mei, novi &
æterni teſtamenti, myſterium fidei,
qui pro vobis, & pro multis effun-
detur in remiſſionem peccatorum.
Nec eſt contrarietas, quia ſcriben-
tes non intendunt formam verborum
præciſe deſcribere, ſed hiſtoriam te-
xere. Sed Eccleſia ſervat formam ab
Apoſtolis traditam in conficiendo,
quam & a Chriſto acceperant. Et
implicat in ſe forma Eccleſiæ quid-
quid per omnes Evangeliſtas, & per
Matt. 20 Apoſtolum dictum eſt. Nominatur
autem hic calix potus contentus in
calice, ſicut ibi; Poteſtis bibere ca-
licem, quem ego bibiturus ſum? In
calice autem continebatur vinum per-
mixtum aqua, licet Evangeliſta non
exprimat, quia hoc intelligitur, &
quia mos erat, & quia vinum forte
erat, & quia Chriſtus maxime ſo-
brius erat: & hoc etiam a myſterio
Joan. 19 non vacat. Quia ſicut aqua unitur
vino, ſic Chriſto populus: & ideo
in hujus deſignationem dicitur, quod
de latere Chriſti exivit ſanguis & a-
qua. Et ideo Eccleſia ſumit utraque
commixta. Tranſubſtantiabatur au-
tem totum illud in ſanguinem Chri-
1 Cor. 10 ſti verum. Unde dicitur: Calix be-
nedictionis cui benedicimus, nonne
communicatio ſanguinis Ghriſti eſt?
Per hunc enim ſanguinem novum
confirmatum eſt teſtamentum. Un-
Heb. 9 de ad Hæbreos: Nec primum qui-
dem teſtamentum ſine ſanguine de-
Exod. 24 dicatum eſt. Unde in Exodo; Sum-
ptum ſanguinem reſperſit in popu-
lum, & ait; Hic eſt ſanguis fœde-
ris, quod pepigit Dominus vobiſcum
ſuper cunctis ſermonibus his. Sed
ille fuit ſanguis animalium, qui non
A potuit auferre peccata, ſecundum il-
lud: Impoſſibile enim eſt, ſanguine Heb. 10
taurorum & hircorum auferri pec-
cata. Et ideo teſtamentum illud fuit
vetus & temporale, teſtamentum er-
go novum dedicari non potuit, nec
debuit: niſi in ſanguine Chriſti.
Ideo ad Hebræos; Chriſtus autem Heb. 9
aſſiſtens Pontifex futurorum bono-
rum, per amplius & perfectius ta-
bernaculum non manufactum, ideſt,
non hujus creationis, neque per ſan-
guinem hircorum aut vitulorum,
ſed per proprium ſanguinem introi-
vit ſemel in ſancta, æterna redem-
ptione inventa. Et ideo novi teſta-
menti mediator eſt. Et ratio hujus
B eſt; quia ſanguine Chriſti redemp-
tum eſt genus humanum. Ideo ad
Hebræos dicitur: Sine ſanguinis ef- Heb. 9
fuſione non fit remiſſio, non cuju-
ſcumque, ſed Dei agni, & ſponſi
Jeſu Chriſti. Unde in Apocalypſi:
Redemiſti nos in Deo in ſanguine Apoc. 5
tuo. Et: Qui dilexit nos, & lavit Apoc. 1
nos a peccatis noſtris in ſanguine
ſuo. Et quia per ſanguinem crucis
ejus pacificavit ſive quæ in terris,
ſive quæ in cœlis ſunt, ſicut dicit
Paulus. Ideo ſanguinis ſacrificium Coloſſ. 1
debet eſſe ſacramentum reſtitutivum,
quem etiam lambant pulli aquilæ,
ſecundum illud: Pulli aquilæ lam-
bunt ſanguinem. Quo inebriantur Job 19
C amici ſponſi, ſecundum illud: Bibi- Cant. 5
te, & inebriamini chariſſimi. Quo
incitantur ad prælium viri athletæ,
ſecundum illud: Elephantis oſten- 1 Mac. 6
derunt ſanguinem uvæ & mori ad
acuendos eos in prælium. Et: Ipſi Apoc. 12
vicerunt eum propter ſanguinem a-
gni. Et talibus dicitur: Nondum Heb. 12
enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis,
adverſus peccatum repugnantes.

Verumtamen ecce manus, &c. Poſt
deſcriptam manducationem phaſe,
& conſecrationem Euchariſtiæ, hic
tertio deſcribit increpationem Judæ
proditoris. Circa quam deſcribendam
introducuntur tria, ſcilicet perverſi-
tas proditoris ingrati, profunditas
judiciorum Dei, & puritas Apoſto-
lorum Chriſti. Primo ergo quan-

Digitized by Google

tum ad perverſitatem proditoris ingrati dicitur;

Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa: Hoc quidem adverſative dicit; quia ingratitudo proditoris directe impugnat gratiam tam notabilis ſacramenti. In hoc autem apparet mira Chriſti benignitas, quia peſſimum proditorem ſuum ad menſam ſecum ſuſcipiebat. Nec tantum ad menſam: immo quod plus eſt, ad eamdem ſcutellam, ſecundum illud: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet. In quo dedit Dominus formam ad diligendum inimicos, ſecundum illud: Diligite inimicos veſtros. Formam dedit ad tolerandum malos. Unde ſicut dicit Auguſtinus: Corpus & ſanguinem ſuum communicavit Judæ, nec eum aliis detexit. Unde Gloſſa: Non deſignat ex nomine, ne manifeſte correptus impudentior fiat. Ipſius etiam Judæ pedes lavit, ſicut diſcipulorum aliorum, ſcilicet Apoſtolorum, ſecundum quod dicitur: Vos mundi eſtis ſed non omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eum. Et e contrario apparet ex hoc mira proditoris ingratitudo, qui nec tanta humilitate, nec tanta charitate, nec tanta familiaritate deſtitit a proditione. Ideo conqueritur Dominus in Pſalmo: Homo pacis meæ in quo ſperavi, qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem. Et iterum: Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utique. Sequitur; Tu vero homo unanimis, dux meus & notus meus. Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos. Hi proditori ſimiles ſunt, qui ad menſam Chriſti, ſc. altare, cum perverſo corde accedunt. Unde Gloſſa: Exemplo Judæ filium hominis tradit, qui iſtud inviolabile ſacramentum violare præſumit. Hujuſmodi ſunt, qui poſt acceptum ſacramentum redeunt ad peccatum, ſicut canis ad vomitum; Voluntarie enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis jam non relinquitur pro peccatis hoſtia. Unde in Pſalmo: Et poſuerunt adverſum me mala pro bonis: & odium pro dilectione mea.

Matt. 26 — Matt. 5 — Aug. ep. 162 t. 2 — Gloſſa in hunc locum tom. 5 — Joan. 13 — Pſal. 40 — Gloſſ. in hunc loc. tom. 5 — Heb. 10 — Pſal. 108

Secundo, quantum ad profunditatem judiciorum Dei, ſubditur: *Et quidem filius hominis ſecundum quod definitum eſt, vadit*, hoc eſt, ſecundum divinum decretum, & ſuum beneplacitum; Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſquiſque in viam ſuam declinavit: & poſuit Dominus in eo iniquitates omnium noſtrum. Et iterum: Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Et: Deus autem; quæ prænuntiavit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum, implevit ſic. Nam Iſaias dicit: Tamquam ovis ad occiſionem ducetur. Et; Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris. Et: Poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus. Et; Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me. Paſſio ergo Chriſti fuit diffinita a Deo; fuit etiam ſibi placida & affectata; & tamen affectus proditoris fuit diſplicens & perverſus, ideo ſubditur: *Verumtamen væ homini illi per quem tradetur*. Quia licet in effectu ſit concordia; in voluntate tamen eſt ſumma diſcrepantia; Quia Deus hoc volebat ex charitate, ſecundum illud: Deus autem qui dives eſt in miſericordia propter nimiam charitatem, &c. Et: Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, ſecundum tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Chriſtus volebat ex obedientia: Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, &c. Judæi volebant ex crudelitate. Contumelia, & tormento interrogemus eum, ut ſciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Et poſt: Morte turpiſſima condemnemus eum. Judas autem hoc volebat ex avaritia. Et ideo poteſt ſibi competere iſtud: Pecunia tua tecum ſit in perditionem.

Iſa. 53 — Ibid. — Act. 3 — Iſa. 53 — Thren. 4 — Dan. 9 — Zach. 13 — Diverſi diverſimode Chriſti paſſionem affectarunt. — Eph. 2 — Rom. 5 — Phil. 2 — Sap. 2 — Act. 8

nem. Unde apparet in Juda iſtud *1 Tim. 4* quod dicitur: Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, *Eccl. 10* & in laqueum diaboli, &c. Et verificatum eſt illud; Nihil eſt iniquius quam amare pecuniam. Hic enim & animam ſuam venalem habet; quoniam in vita ſua projecit intima ſua. Unde Judas perdidit vitam, perdidit animam, perdidit famam, perdidit omnia, & incurrit calamitatem æternam. Unde in Pſalmo: *Pſal. 108* Cum judicatur, exeat condemnatus, *Matt. 26* &c. Matthæus: Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet, &c.

Tertio quantum ad puritatem Apoſtolorum Chriſti, ſubjungitur: *Et ipſi cœperunt quærere inter ſe, quis eſſet ex eis, qui hoc facturus eſſet.* Be- *Gloſſa int. in hunc locum t. 5* da: Noverunt undecim, quod nil tale cogitaverunt: ſed plus credunt Magiſtro, quam ſibi. Unde dicitur; *Matt. 26* Et contriſtati valde, cœperunt ſinguli dicere: Numquid ego ſum Domine? Unde Apoſtoli erant innocentes, quia nec conſentanei erant malitiæ, nec conſocii. Turbatur autem quilibet in ſe, & de ſe, ne ab aliis crederetur, & etiam propter hæſitationem de aliis. Unde Joan- *Joan. 13* nes: Aſpiciebant ad invicem diſcipuli, hæſitantes, de quo diceret. *Joan. 13* Inter omnes tamen Simon Petrus quia ferventior erat, diligentius requirebat. Innuit Simon Petrus illi diſcipulo quem diligebat Jeſus, & dixit ei: Quis eſt, de quo dicit? Maluit autem Dominus, quod omnes turbarentur, quam quod ille omnibus detegeretur, ut formam daret, quod non eſt occultum vitium faci- *Eccl. 19* le publicandum. Propter quod dicitur: Audiſti verbum adverſus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. Tamen Dominus Simoni Petro per Joannem indicavit, ſicut dicitur: *Joan. 13* Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Quia non reputatur publicum, quod ex charitate ad cautelam prælato detegitur propter periculum vitandum.

Facta eſt autem & contentio inter A *eos, &c.* Poſtquam deſcripſit machinationem proditionis, & inſtitutionem ſacramenti altaris, hic tertio deſcribit providam eruditionem diſcipulorum. Et quoniam dupliciter paratur homo ad ruinam: vel per arrogantiam in proſperis, vel per inconſtantiam in adverſis, ideo pars iſta habet duas partes. In quarum prima reprimit diſcipulorum arrogantiam. In ſecunda vero animat & roborat eorum inconſtantiam, ibi: *Ait autem Dominus Simoni*. In reprimendo ergo diſcipulorum arrogantiam, quatuor introducuntur ab Evangeliſta: ſcilicet litigium arrogantiam detegens, docu- B mentum arrogantiam reprimens, exemplum humilitatem ſuadens, & præmium ad humilitatem alliciens. Primo ergo quantum ad litigium arrogantiam detegens, dicit:

Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe major. Quæ fuerit hujus contentionis occaſio neſcitur. Contentio tamen eſt ſignum amoris privati boni. Unde *Jac. 4* Jacobus: Unde Bella & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris? Contentio autem de primatu ſignum eſt amoris excellentiæ & dominii. Et hic amor nondum erat extinctus in Apoſtolis ante adventum C Spiritus ſancti. Unde eis poterat di- *1 Cor. 3* ci illud: Cum enim ſit inter vos zelus & contentio nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Unde contentio iſta non eſt trahenda in exemplum: quia repreſſa fuit per Chriſtum. Et per Apoſtolum Paulum diſſuadetur. Nam dicitur: *1 Cor. 11* Si quis videtur inter vos contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei. Quia honor eſt homini, *Prov. 20* qui ſeparat ſe a contentionibus. Sed hæc conſuetudo receſſit ab aula. Imo ſicut imminente paſſione Chriſti contenderunt de primatu, ſic imminente morte prælati, contentio fit inter canonicos, quis debeat præponi. Unde talibus poteſt dici illud:

1 Cor. 11 Non laudo vos, quod non in melius, A
ſed in deterius convenitis. Quia po-
tius adhærent contentioni carnalium,
quam paci & unitati ſpiritualium:
quam eis reliquit Chriſtus morte,
Joan. 14 ſecundum illud: Pacem relinquo vo-
Gen. 45 bis, pacem meam do vobis. Unde
Joſeph dixit fratribus ſuis; Ne ira-
ſcamini in via.

Secundo, quantum ad documen-
tum arrogantiam reprimens, ſubdit:
Dixit autem eis: Reges gentium domi-
nantur eorum: per ambitionem ex-
Jud. 1 cellentiæ, ſecundum illud: Arpha-
ſax rex Medorum ſubiugaverat mul-
tas gentes ſuo imperio. Sequitur:
Ibid. Et gloriabatur quaſi potens in po-
tentia exercitus ſui, & in gloria B
quadrigarum ſuarum. *Et qui poteſta-*
tem habent ſuper eos, benefici vocan-
tur, per nomen honorabile. Tales
Pſal. 48 ſunt de quibus in Pſalmo: Vocave-
runt nomina ſua in terris ſuis. Et
ſtatim ſubditur: Et homo cum in
honore eſſet, non intellexit, &c.
Vos autem non ſic; ſed qui major eſt
in vobis, fiat ſicut major, per humi-
litatem in corde, ſecundum illud:
Eccl. 8 Quanto magnus es: humilia te in
omnibus, & coram Deo invenies
Eccl. 10 gratiam. Nam dicitur; Magnus eſt
judex, & potens eſt in honore: ſed
non eſt major illo, qui timet Deum:
Et qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator,
per humiliationem in exteriori con- C
Matt. 20 verſatione: Quicumque voluerit in-
ter vos major fieri, ſit veſter mini-
ſter: & qui voluerit inter vos pri-
mus eſſe, erit veſter ſervus. Et ideo
Sup. 14 in parabola ſupra dicitur: Cum vo-
catus fueris ad nuptias, recumbe in
noviſſimo loco. Et rationem ibidem
reddit: Quia omnis qui ſe exaltat,
humiliabitur: & qui ſe humiliat,
exaltabitur. Hoc autem dicitur non
ut gradus deſeratur, vel ordo per-
turbetur, vel juſtitia omittatur, ſed
ut privatus excellentiæ amor ſuſpen-
Eccl. 3 datur; Rectorem te poſuerunt? noli
extolli: eſto in illis quaſi unus ex
ipſis. Curam illorum habe. Et hoc
maxime clericis competit, ſecundum
1 Pet 5. illud: Neque ut dominantes in cle-

ris, ſed forma facti gregis ex ani-
mo. Unde Gloſſa: Neceſſe eſt ut cor- Gloſſa in
rectionem ſubditis & matrem pietas, hunc locum
& patrem exhibeat diſciplina. At- tom. 5
que inter hæc ſollicita circumſpe-
ctione providendum, ne aut diſtrictio
rigida, aut pietas ſit remiſſa. Et de
hoc in Paulo exemplum: qui dice-
bat bonis: Facti ſumus parvuli in 1 Theſ. 2
medio veſtri, tamquam ſi nutrix fo-
veat, &c. Pater etiam ſeverus fuit
Corinthiis: Prædixi enim & prædico, 2 Cor. ult.
ut præſens vobis, & nunc abſens iis,
qui ante peccaverunt, & ceteris om-
nibus: quoniam ſi venero iterum non
parcam. An experimentum quæritis
ejus, qui in me loquitur Chriſtus.

Tertio, quantum ad exemplum hu-
militatem ſuadens ſubjungit: *Nam*
quis major eſt, qui recumbit, an qui
miniſtrat? Hoc quærit ſicut per ſe no-
tum, & ideo reſpondit: *Nonne qui*
recumbit? Hoc eſt quidem verum,
ſecundum ordinem, qui attenditur
ſecundum mortem, & uſum munda-
num. Unde ſupra: Quis autem ve- Sup. 17
ſtrum habens ſervum, qui reverſo
de agro, dicat illi ſtatim tranſi, &
recumbe: & non magis, veni, &
miniſtra mihi? Sed aliter eſt ſecun-
dum ordinem divinum, ideo ſubdit;
Ego autem in medio veſtrum ſum ſicut
qui miniſtrat. Ad dandum humili-
tatis exemplum: quod potiſſime fe-
cit in cœna illa ultima, in qua la-
vit pedes diſcipulorum, ſicut dicitur
ibi, ubi ſubjungitur: Vos vocatis Joan. 13
me Magiſter, & Domine, & bene
dicitis. Sum etenim. Si ergo ego
lavi pedes veſtros, Dominus & Ma-
giſter, & vos debetis alter alterius
lavare pedes. Rationem autem con-
ſequenter ipſe reddit: Non eſt ſervus
major Domino ſuo, neque Apoſto-
lus major eſt eo qui miſit illum.
Si ergo cum Chriſtus eſſet ſuperior,
humillime miniſtravit, multo fortius
& omnes Chriſti diſcipuli. Chryſo-
ſtomus; Non eſt verus diſcipulus, Chryſ. in
qui non imitatur Magiſtrum. Nec opere imp.
vera imago, quæ non eſt ſimilis a- Matt. c. 5
ctori. Unde licet ſemper fuerit pe- hom. 9 t. 2
riculoſum erigi in ſuperbiam, nunc
pe-

Digitized by Google

periculoſiſſimum eſt poſt tantam humilitatem oſtenſam, & ideo dicitur: Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, &c. *Phil. 2*

Quarto, quantum ad præmium humilitatem alliciens, adjungit; *Vos autem eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis*; per ſuſtinentiam tribulationis. Tales ſunt, de quibus dicitur: Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt ſtolas ſuas, & dealbaverunt eas in ſanguine agni. Et hujuſmodi ſunt veri amici; quia omni tempore diligit, qui amicus eſt, & frater in anguſtiis comprobatur. Et; Si poſſides amicum, in tentatione poſſide eum. Et quoniam qui particeps eſt in tribulatione, debet eſſe particeps in honore, ideo addit: *Et ego diſpono vobis, ſicut mihi pater meus, regnum: ut edatis & bibatis ſeper menſam meam in regno meo*, per abundantiam ſatietatis, ſecundum illud; Fidelis ſermo. Nam ſi commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus. Et; Particeps in tribulatione, & regno. Pater diſpoſuit filio, quod perveniret ad exaltationem per humiliationem: nam infra dicitur: Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Et: Humiliavit ſemetipſum. Et poſt: Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, &c. Sic & filius diſponit nobis eodem modo, & quantum ad viam, & quantum ad patriam. Unde Joannes: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Quod non ſolum dicit, quo ad convivium refectionis, verum & ſolium honoris, & ideo addit: *Et ſedeatis ſuper Thronos judicantes duodecim tribus Iſrael*, per excellentiam dignitatis. Et hoc debetur perfectis, qui judicabunt, & non judicabuntur. De quibus Matthæus: Vos, qui ſecuti eſtis me, &c. Et in talium perſona dicitur: Neſcitis quoniam Angelos judicabimus? quanto magis ſæcularia? Hoc autem debetur perfectæ humilitati, ſecundum illud: Cauſa tua quaſi impii judicata eſt. Et iterum: Non ſalvat impios, & judicium pauperibus tribuit; Illis ſc. qui vincunt ſuperbiæ faſtum. Propterea dicitur: Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo; ſicut & ego vici, & conſedi cum patre meo in throno ejus. Et hoc eſt præmium humilium: Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum pater meus.

Apoc. 7. Prov. 17. Eccl. 6. 2 Tim. 2. Apoc. 1. Inf. 24. Phil. 2. Ibid. Joan. 12. Matt. 19. 1 Cor. 6. Job 36. Ibid. Apoc. 3. Joan. 12.

Ait autem Dominus Simoni, &c. Poſt repreſſam diſcipulorum arrogantiam, hic animat eos ad conſtantiam contra pericula imminentia. Et quoniam in periculis opus eſt conſtantia contra violentiam, & opus eſt cautela contra fraudulentiam. Nam diabolus tentat ut leo, tentat etiam ut draco; ideo pars iſta habet duas partes. In quarum prima animat diſcipulos ad conſtantiam. In ſecunda vero ſolicitat ad cautelam, ibi: *Et dixit eis: Quando miſi vos, &c.* Animans autem ad conſtantiam, præmunit contra tentationem, oſtendit ad defenſionem, & compeſcit præſumptionem: Primo ergo quantum ad prænuntiationem tentationis, dicit:

Ait autem Dominus Simoni: Simon, ecce ſatanas expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum. Specialiter Simonem alloquitur, tamquam principalem inter omnes Apoſtolos. Nam ei dictum eſt; Beatus es Simon Bariona: Et poſt: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Iſtum ergo tamquam principalem lapidem, & fundamentalem præmunit, oſtendendo periculum pugnæ hoſtilis. Quia enim diabolus adverſatur nobis, ideo dicitur ſatanas, ſecundum illud; Et ſatan ſtabit a dextris ejus, ut adverſaretur ei. Iſte autem ſemper deſiderat perſequi viros juſtos, ſed non poteſt niſi quantum permittitur a Domino. Ideo dicitur expetere, ſicut a Domino permiſſus eſt Job: Quadam autem die, cum veniſſent filii Dei, & aſſiſterent coram Domino adfuit inter eos etiam ſatan: data eſt autem ei poteſtas, &c. Concutit etiam viros

Matt. 16. Zach. 3. Job 1.

perfectos, ſicut concutitur triticum in cribro. Quia ſicut triticum dum cribratur, expurgatur: ſic & viri ſancti in tribulationibus. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Cum vero Satanas expetit tentare, & velut qui triticum purgat ventillando concutere, docemur nullius fidem a diabolo, niſi permittente Deo, poſſe tentari. Sicut autem cum cribratur triticum, nihil remanet in eo, niſi pulvis: ſic diabolus non capit, *Eccl. 27* niſi perverſos. Sicut in percuſſura cribri remanebit ſtercus, ſic aporia hominis in cogitatu illius. In hoc enim cribro, mali non cribrantur: *Amos ult.* Concutiam in omnibus gentibus domum Iſrael, ſicut concutitur triticum in cribro: & non cadet lapillus ſuper terram.

Secundo, quantum ad oſtenſionem defenſionis, adjungit: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Hic rogavit Dominus non ut Petrus non caderet: ſed ut non deficeret, quia quamvis ceciderit, reſurrexit, ſecundum illud: Converſus Dominus *Inf.* reſpexit Petrum. Vel poteſt illud referri ad Eccleſiam Petri: Pro hujus fide rogavit Dominus, ſecundum il- *Joan. 17* lud; Non pro eis tantum rogo; ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me. Et hæc Eccleſia, quæ deſignatur per Petri naviculam, licet concutiatur, tamen non naufragatur. Hoc enim poſuit Deus in Eccleſia ad confirmationem aliarum, ideo addit; *Et tu aliquando converſus, confirma fratres tuos*: quia ſicut *Rom. 15* dicitur: Debemus nos firmiores, imbecillitates infirmorum ſuſtinere &c. Et hoc eſt ordinatum, ſecundum il- *Prov. 18* lud: Frater qui adjuvatur a fratre, quaſi civitas firma. Ex quo apparet quod Chriſtus ipſe orando, & interpellando confirmat principalia Eccleſiæ membra. Propter quod dicitur: *1 Cor. 15* Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Je- *1 Pet. ult.* ſum Chriſtum. Et; Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Jeſu, modicum paſſos, ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque. Sed per prin- A cipalia confirmat infirma, ſecundum *Rom. 1* illud: Deſidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos, id eſt, ſimul conſolari in vobis, &c. Unde & de S. Job dicitur: Vacillantes *Job. 4* confirmaverunt ſermones tui.

Tertio, quantum ad repreſſionem præſumptionis, ſubjungit: *Qui dixit ei; Domine, tecum paratus ſum, & in carcerem, & in mortem ire*, hoc verbum fuit amoris & fervoris: ſed tamen hoc erat cujuſdam præſumptionis, quia illud promittit ad quod non ſufficit, ſc. quod paratus ſit pro Chriſto, & cum Chriſto mori, cum ſit opus perfectiſſimæ charitatis. Unde Hieronymus; *Hir. in c. 14 Marci tom. 6* B Avis ſine pennis in altum volare nititur, ſed corpus aggravat animam, ut timore humanæ mortis timor Domini ſuperetur. Unde Petrus hic dupliciter præſumpſit. Et quia ſupra vires, de viribus propriis ſentit. Unde *Joan. 13* Joannes; Jeſus dixit Petro; Quo ego vado, non potes me modo ſequi. Dicit enim Petrus: Quare non poſſum te ſequi modo? Animam meam pro te ponam. Et iterum: Quia ſe aliis *Mar. 14* præpoſuit. Unde Marcus: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint, ſed non ego. *Chr. in c. 26 Mat. ho. 83 tom. 2* Unde Chryſoſtomus: Duplex enim crimen erat, tum quia Chriſto repugnavit ac reſtitit, tum quia ceteris ſeipſum præpoſuit. Et ideo hæc præ- C ſumptio compeſcenda erat, & propterea ſubditur: *Et ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me.* Chryſoſto- *Chryſ. ubi ſupra.* mus: Idcirco igitur permiſit ut caderet; ut in omnibus diſceret Chriſto parere, verioraque dicta iſtius crederet, quam ſua ſibi conſcientia teſtaretur. Et poſt: Ex hoc apparet, quod non ſufficit deſiderium hominis, niſi nutu ſuperioris potiatur. Unde Auguſtinus de verbis Domini, dicit, quod Dominus locutus eſt ad Petrum, ſicut medicus ad ægrotum, qui credit ſe eſſe ſanum. Dicit enim ſic; Sicut medicus tangens venam cordis Petri dicebat, non incitando ad negationem, ſed compeſcendo præſumptionem. Unde Gloſſa: Ille qui novit

Digitized by Google

vit quid ſit in homine, ne quis de ſtatu ſuo incaute confidat, vel de caſu incautius diffidat, ſicut Deus modum, tempus, numerum negationis ejus, prædicit, & ſicut miſericors auxilium ſuæ defenſionis promittit. Ipſe ergo Dominus, qui ſcit figmentum noſtrum, qui ſcit cogitationes hominum eſſe vanas, prædicit caſum, ut oſtendat verum eſſe illud, quod dicitur: Qui confidit in corde ſuo, ſtultus eſt, qui autem graditur ſapienter; ipſe laudabitur. Si quis autem quærat, utrum Petrus crediderit Dominum dixiſſe verum, aut falſum, dico quod credidit verum, ſed ſub conditione, ſc. niſi diligenter caveret ſibi. Sciebat enim quod prædictio Chriſti in nullo ſibi præjudicabat: ſed potius prænuntiabat arbitrii libertatem. Videtur autem hoc quod hic dicitur de negatione Petri, contrarium eſſe ei quod dicitur: Priuſquam gallus vocem bis dederit, ter me negaturus. Sed ad hoc reſpondetur quod re vera primum cantum negavit Petrus ſemel, & ante ſecundum bis, & ita Petrus ante conſummavit trinam negationem, quam gallus cantum ſuum. Eſt ergo ſenſus quod gallus non cantabit, id eſt, non percantabit, id eſt, canticum non conſummabit, vel antequam gallus cantet, ter negabis, id eſt, trinam negationem inchoabis: vel negabis, id eſt, trinam negationem in propoſito conſummabis.

Gloſſa in hunc loc. tom. 5

Prov. 28

Mar. 14

Et dixit eis: Quando miſi vos, &c. Poſtquam animavit ad conſtantiam, hic ſolicitat ad cautelam. Quod quidem facit per tria, ſc. per rememorationem præteritorum, per circumſpectionem præſentium, & per proviſionem futurorum. Primo ergo quantum ad rememorationem præteritorum, dicit;

Et dixit eis; Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt; Nihil, hoc autem Dominus requirit ab eis, ut in tempore tribulationis memores eſſent præteritæ quietis, ſecundum illud; In A die malorum non immemor ſis bonorum. Et Job; Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſtineamus? vel ideo reducit ad memoriam, ut ex præterito det cautelam de futuro: Quia ignorat præterita, & futura nullo ſcire poſt nuntio. Vel ideo quærit, oſtendat quod divinitus ortum eſt, quod & in primitiva Eccleſia eſt obſervatum, ut Evangelium nuntians de Evangelio vivat. Unde Gloſſa: Ne quid tollerent in via præcepit ordinans ſcilicet ut qui Evangelium nuntiat de Evangelio vivat, vel ideo quærit, ut oſtendat ex reſponſione ſua, quod exequenti divina conſilia non B deeſſent neceſſaria. Propter quod dicitur; Nolite ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Et poſt: Scit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis. Hoc autem non dicit, quia Apoſtoli nullam ſuſtinuerant penuriam, ſed Deus illam ſupplevit quantum neceſſe erat. Unde dicitur: Aporiamur, ſed non deſtituimur. Gloſſa ibi: Quaſi pauperes ſumus adeo, ut nobis neceſſaria deſint, ſed non deſtituimur a theſauro Dei, quia Deus paſcit nos, & impletur illud: Timete Dominum omnes ſancti ejus, quoniam nihil deeſt timentibus eum. Quia C exterior inopia cum interiori ſufficientia non debet reputari pro inopia, ſeu opulentia. Propter quod dicitur: In omnibus divites facti eſtis in illo. Sequitur: Ut nihil vobis deſit in ulla gratia: Et: Tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Unde Chryſoſtomus; Maximam habet defenſionem inopia, inopem & nudum neque poſſum ego exuere, philargyriam univerſa contriſtant, non ſolum homines, ſed etiam vermes & tineæ contra eam militant.

Eccl. 11

Job 2

Eccl. 8

Gloſſa int. in hunc lo. tom. 5

Matt. 6

2 Cor. 4

Pſal. 33

1 Cor. 1

2 Cor. 6

Secundo, quantum ad circumſpectionem præſentium, ſubdit: *Dixit ergo eis. Sed nunc qui habet ſacculum tollat ſimiliter & peram*, ad ſuſtentationem. Unde Gloſſa: Inſtante vero mortis articulo, & tota illa gente, pa-

Gloſ. in hunc locum tom. 5

Digitized by Google

paſtorem ſimul & gregem perſequen- A
te, congruam tempori regulam de-
cernit, permittens ut tollant neceſ-
ſaria victui, donec ſopita perſecuto-
rum inſania, tempus evangelizandi
redeat: Datur autem hic forma, ut
inter infideles & extraneos & per-
ſequentes doctrinam veritatis non ne-
gligatur proviſio ſuſtentationis. Unde
Gloſ. ibid. Gloſſa. Si per inhoſpitales regiones
pergimus, plura viatici cauſa licet
ferri, quam domi habebamus. Et
quia in perſecutione non inſtat ſo-
lum periculum famis ab intra, ve-
rum etiam periculum oppreſſionis ab
extra. Ideo addit: *Et qui non ha-
bet, vendat tunicam ſuam, & emat
gladium*, ad defenſionem. Et debet B
ſuppleri affirmative: & qui habet
gladium, tollat ſc. & qui non habet,
emat. Sed cum Dominus nolit vin-
dictam fieri a ſpiritualibus viris, ut
Amb. lib. 10. quid mandat gladium emi? Unde
in c. 22 Ambroſius; Cur emere jubes gladium
Lucæ t. 3 qui me ferire prohibes? Cur haberi
præcipis, quem vetas promi? Niſi
forte ut ſit parata defenſio, non ul-
tio neceſſaria, & videar potuiſſe vin-
dicari, ſed noluiſſe. Poteſt etiam di-
ci quod ad ſpiritualem intellectum
refertur, ut perperam intelligatur af-
Ecc. 17 fectus pietatis, ſecundum illud. E-
leemoſyna viri quaſi ſacculus cum
ipſo. Et in hac pera reponuntur la-
pides de torrente paſſionis, ſecun- C
1 Reg. 17 dum illud: Elegit ſibi David quin-
que limpidiſſimos lapides de torren-
te, & miſit eos in peram paſtoralem.
Per gladium autem intelligitur zelus
veritatis, quem debet homo primo
ſibi præcingere, per mortificationem
carnalitatis propriæ, ſecundum illud:
Pſal. 44 Accingere gladio tuo ſuper femur
tuum potentiſſime. Et: Uniuſcuju-
Cant. 3 ſque enſis ſuper femur ſuum, prop-
ter timores nocturnos. Et debet eva-
ginari ad redargutionem carnalita-
Hier. 48 tis alienæ, ſecundum illud: Male-
dictus qui prohibet gladium ſuum a
Joel. 3 ſanguine. Et: Concidite aratra veſtra
in gladios, & ligones veſtros in lan-
ceas. Infirmus dicat: quia fortis ego
ſum. Hæc duo ſc. pera & gladius
aſſumenda ſunt in tribulatione, ut
pietatem ad naturam, zelum vero
contra vitia habeamus.

Tertio, quantum ad providentiam
futurorum ſubjungit: *Dico enim vo-
bis, quoniam adhuc quod hoc ſcriptum
eſt, oportet impleri in me: Et cum ini-
quis deputatus eſt*. Tradidit in mor- Iſa. 53
tem animam ſuam, & cum ſcelera-
tis reputatus eſt. Congrue autem hoc
Dominus prædicit eis: ut ex conſi-
derata paſſione ſua armentur & ani-
mentur, ſecundum illud: Chriſto 1 Pet. 4
igitur paſſo, &c. & vos eadem co-
gitatione armamini. Hæc eſt arma-
tura accipienda, ſecundum illud:
Accipite armaturam Dei, ut poſſitis Eph. 6
reſiſtere in die malo. Et quoniam ni-
hil magis animat hominem in tri-
bulatione, quam conſideratio finis,
ideo ſubdit: *Etenim ea quæ ſunt de
me, finem habent*, ſcilicet per paſ-
ſionem imminentem. Nam ſupra di- Sup. 18
citur: Conſummabuntur omnia quæ
ſcripta ſunt per Prophetas de filio
hominis. In hac quidem finali tri-
bulatione non debet eſſe defectus
ſpiritualis armaturæ, quæ numquam
deerit Eccleſiæ, in cujus deſignatio-
nem ſubdit: *At illi dixerunt: Domi-
ne, ecce gladii duo hic; At illi dixit
eis; Satis eſt*. Ex quo apparet quod
verbum Chriſti plus refertur ad in-
tellectum ſpiritualem, quam carna-
lem. Nam duo gladii numquam ſa-
tis eſſent ad defenſionem contra il-
lam innumerabilem multitudinem,
qui cum gladiis & fuſtibus venerunt.
Quod ergo dicit, ſatis eſt, intelli-
gitur de ſignato. Nam per duos hos
gladios intelliguntur duo teſtamenta,
in quibus ſufficiens continetur do-
ctrina, ad defendendam univerſalem
Eccleſiam, ſecundum illud: Sicut Cant. 4
turris David collum tuum quæ ædi-
ficata eſt cum propugnaculis: Mille
clypei pendent ex ea, omnis arma-
tura fortium. Deſignatur tamen per Iſa. 6
gratiarum geminatum, & in deſi-
gnationem hujus Seraphin tulit cum
forcipe de altari calculum, qui in
duobus brachiolis duplicem habet
cultellum: in hujus etiam deſigna-
tio-

Digitized by Google

Apoc. 19 — tionem dicitur: Quod de ore ejus exibat gladius ex utraque parte acutus. Et de his Iſaias: (Iſa. 2) Conflabunt gladios ſuos in vomeres. Quia veteris teſtamenti verba, utilia ſunt ad prædicationem. Vel per duos gladios intelligitur duplex armatura, ſcil. ſpiritualis & materialis. Unde Bernardus ad Eugenium: (Bern. l. 4 de conſid. ad Eu. c. 3) Si nullo modo ad te pertineret gladius materialis dicentibus Apoſtolis, ecce gladii duo hic, non reſpondiſſet: Dominus ſatis eſt, ſed nimis eſt. Uterque ergo eſt Eccleſiæ, & ſpiritualis ſc. & materialis. Sed hic quidem pro Eccleſia, ille vero ab Eccleſia eſt extrahendus, ille ſacerdotis, is militis manu, ſed ſane ad nutum ſacerdotis, & juſſum Imperatoris.

Et egreſſus ibat ſecundum conſuetudinem, &c. Poſt deſcriptam machinationem proditoris, & informationem diſcipulorum, deſcribit hic Evangeliſta orationem hominis Chriſti ad Deum: & hoc quantum ad ſeptiformem conditionem, quæ debet eſſe in oratione. (Orationis conditiones ſeptem) Debet enim eſſe ſecreta, ſolicita, devota, diſcreta; vigoroſa, anxia, & circumſpecta. Primo ergo quantum ad orationis ſecretum ex parte loci, dixit:

Et egreſſus ibat ſecundum conſuetudinem in montem Olivarum. Conſuetudo enim ſua erat orare in monte illo, quia locus ille erat ſecretus, ut inſinuet quod devota oratio fugere debet publicum, propter quod Matthæus. (Matt. 6) Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum, &c. Oſeas? (Oſee 2) Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus. Sive quia locus erat eminens ad quem debet orans aſcendere, ratione cujus dicitur: (Matt. 14) Dimiſſa turba, aſcendit in montem ſolus orare. Sive etiam quia mons erat Olivarum & unctionis & pietatis, ex qua Deus debet orari ſecundum illud: (Pſal. 22) Impinguaſti in oleo caput meum, &c. Sive etiam quia de illo loco aſcenſurus erat in cœlum, ut ſciremus, quia inde aſcenderemus ad cœlos. Unde vigilamus, & oramus, & non reconciliamur. Principalis tamen ratio erat ſecretum; unde & ſolos permiſit ire diſcipulos, propter quod addit: *Secuti ſunt autem illum & diſcipuli*, tamquam familiares & privati, quos etiam elegit, coram quibus in monte transfiguratus fuit. Unde Matthæus: (Matt. 26) Aſſumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe.

Secundo, quantum ad orationis ſolicitudinem ex parte animi, ſubdit: *Et cum perveniſſet ad locum dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.* Ex quo apparet quod Dominus ſolicite orabat, & ad orationem diſcipulos ſolicitabat, ut doceret ſolicite orandum propter imminentia pericula. Tunc enim potiſſime orationi inſiſtendum eſt, ſecundum illud: (Pſal. 76) In die tribulationis meæ Deum exquiſivi manibus meis, &c. Quando enim tentatio imminet gravis, oportet tunc implorare auxilium de excelſis, ſecundum illud: (2 Par. 20) Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te. Cum autem hoc tentatur, oportet ipſum petere auxilium ne vincatur. Et hoc petitur in oratione Dominica: (Matt. 6) Et ne nos inducas in tentationem. Unde qui in tentatione non vigilat, & orat ſocius eſt furis. Quia cum ſentiat hoſtes; non clamat ad Dominum ut caſtrum & ejus milites ſuccurrant. Unde ſupra; (Sup. 21) Vigilate itaque omni tempore orantes: ut digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt.

Tertio, quantum ad orationis devotionem ex parte modi orandi, ſubdit: *Et ipſe avulſus eſt ab eis quantum jactus eſt lapidis, & poſitis genibus orabat.* In quo oſtendit devotionem, & humilitatem, & reverentiam cordis. Unde bene orabat, poſitis genibus, ut humilitatem mentis habitu corporis oſtenderet. Et hoc quidem conveniens erat; nam talis oratio maxime placet, ſecundum illud; (Eccli. 35) Oratio humilitatis ſe, nubes

nubes penetrabit, & donec propinquet, non conſolabitur. Unde etiam in Pſalmo: Reſpexit in orationem humilium, & non ſprevit precem eorum. Et ideo Judith: Humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Hoc modo orabat Paulus: Propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis. Hujus rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Et nota quod dicit, quod avulſus eſt a diſcipulis ad jactum lapidis, non ſolum propter ſecretum, verum etiam propter myſterium. Quia per hoc ſignabatur, quod lapis ille angularis erat a diſcipulis ad modicum ſeparandus, & cito reverſurus, quod ſignificat abſconſio patenæ in Miſſa. Vel certe ſignat, quod ad hoc quod quis de nocte oret, oportet quod a carnalibus affectibus avelletur. Unde Iſaias. Quem docebit ſcientiam? Et quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte, avulſos ab uberibus. Et hæc avulſio non poteſt eſſe, niſi per quemdam impetum, & motum violentum. Et propter juſtum impetum ſpiritus poſtulantis dicitur; Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Pſal. 101 *Judith. 9* *Epheſ. 3* Patenæ abſconſio. *Iſa. 28* *Rom. 8*

Quarto quantum ad orationis diſcretionem, addit: *Dicens Pater, ſi vis transfer calicem iſtum a me;* Per calicem iſtum intelligitur paſſio: pro eo quod in calice potus bibitur in menſura, ſecundum illud: Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in menſura. Hunc calicem Chriſtus bibit, cum paſſionem voluntarie guſtavit. De torrente in via bibit: &c. Et Matth. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Hunc calicem Chriſtus bibere volebat voluntate rationis: ſed abhorrebat voluntate ſenſualitatis. Unde quia ratio dominabatur ſenſualitati, ideo addit: *Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* In quo apparet quod diſcrete petebat, quia voluntatem carnis voluntati rationis, & voluntati divinitatis ſubiiciebat, ſecundum illud: Deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me. Apparet ergo quod rationem tamquam diſcretus & peritus advocatus præpoſuit ſenſualitati, ſervata tamen forma divini juris. Hoc autem Dominus oravit, ut oſtenderet in ſe veritatem humilitatis; ut condeſcenderet, & formam daret membris infirmis. Unde Bernardus: Agnoſco vocem ægrotorum, in medio conſidero charitatem, ſtupeo miſerationem, expaveſco dignationem. Hoc enim mirabile; quo modo ſic dignaretur noſtras in ſeſuſcipere infirmitates. Poteſt enim exponi, quod Chriſtus oraverit pro membris, ut petat quod calix transferatur, id eſt, ſcandalum paſſionis, vel timor mortis. Alio modo, ſicut Beda expoſuit, pro Judæis, vel ut per eos hæc mors Chriſto non infligatur, nec ita excæcentur, vel ut ex cæcitate revocentur. Et hoc eſt ab eis calicem transferre. Tunc eſt ſenſus: a me, id eſt, meis.

Pſal. 79 *Pſal. 109* *Matth. 20* *Joan. 6* *Bern. in feſto Andreæ ſerm.* [illegible]

Quinto quantum ad orationis vigorem, ſubdit; *Apparuit autem illi Angelus de cœlo confortans eum.* Angelus apparit ad confortandum, non propter ſuam indigentiam, ſed propter confortationem noſtram. Unde Gloſſa; Nam ſi nobis triſtis eſt, id eſt, propter nos triſtis eſt: neceſſe eſt, ut etiam propter nos confortetur, & nobis. Ut ex hoc appareat, quod Angeli confortant orantes, ſicut dicitur: Tetigit me quaſi viſio hominis, & confortavit me, & dixit: Noli timere vir deſideriorum, pax tibi; confortare, & eſto robuſtus. Cumque loqueretur mecum, convolavi, & dixi; Loquere Domine mi, quia confortaſti me. Hæc ergo Angelorum confortatio nobis impetrat vigorem; propter quod in hujus deſignationem addit: *Et factus in agonia prolixius orabat.* Gregorius; Factus in agonia, ſignat quod tunc anima non immerito terretur, quando poſt puſillum hoc invenit, quod

Gloſſ. int. in hunc loc. *Dan. 10*

quod in æternum mutare non poſſit. In hoc enim mira eſt pugna: inter naturam & gratiam, inter rationem & ſenſualitatem. Quam quidem agoniam habuerunt ſancti martyres, & habent viri juſti, ſecundum illud: 1 Cor. 9 Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet. Et poſt: Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aerem verberans. Quanto autem hæc agonia fortior eſt, tanto fortius orationi inſiſtendum eſt. Unde ſupra: Sup. 18 Dicebat autem parabolam ad illos, quoniam oportet ſemper orare, & non deficere. Et iterum Sup. 6 quod erat pernoctans in oratione Dei.

Sexto quantum ad orationis anxietatem ſubditur: *Et factus eſt ſudor ejus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Ex quo apparet quod mirabilibus ſuſpiriis, & clamoribus cordis, & anxiis deſideriis clamabat ad Deum, ſecundum illud: Pſalm. 87 Domine Deus ſalutis meæ, in die clamavi & nocte coram te. Ideo autem ſanguis decurrebat in terram ad oſtendendum quod pro Eccleſia orabat: & pro illa effundere ſanguinem ſuum cupiebat: Job 16 Terra ne operias ſanguinem meum neque inveniat in te locum latendi clamor meus. Attendendum eſt autem quod Dominus fudit ſanguinem ſuum pro nobis in circumciſione, oratione, flagellatione, coronatione, manuum & pedum crucifixione, & lateris apertione, ut ſic appareat verum illud: Pſalm. 129 Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. Unde verificatum eſt illud: Iſa. 63 Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? vere rubrum eſt ſacroſanctum iſtud corpus, quod toties fuit pro nobis ſacro ſanguine rubricatum. Hic ſanguis interpellat pro nobis, ſecundum illud: Heb. 12 Acceſſiſtis ad teſtamenti novi mediatorem Jeſum, & ſanguinis aſperſionem melius loquentem quam Abel. Quia Gen. 4 ſanguis Abel clamabat vindictam, ſecundum illud: Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra: hic autem clamabat remiſſionem: Hic eſt enim ſanguis meus Matt. 28. novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Septimo, quantum ad orationis circumſpectionem, ſubjungit: *Et cum ſurrexiſſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipulos ſuos, invenit eos dormientes præ triſtitia*: Sic tamen orabat ad Deum, ut non obliviſceretur ovium ſuarum. Quinimo tunc interrupit orationem, ut rediret ad diſcipulos excitandos. Unde Matthæus: Ibid. Et venit, & iterum invenit eos dormientes. In quo mira apparet ſolicitudo Chriſti ad diſcipulos, ſicut gallina ſolicitatur ad pullos. Sicut Deut. 32 aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans. Unde & ſubditur: *Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate, ne intretis in tentationem.* Arguit eorum ſomnolentiam, quæ ſimilis erat ſomnolentiæ ipſius Jonæ: Jonas deſcendit Jon. 1 ad interiora navis, & dormiebat ſopore gravi. Et acceſſit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu ſopore ſupprimeris? Sic & Dominus dixit Petro: Simon, dormis? Non Marc. 14 potuiſti una hora vigilare mecum? Dormiebant autem non ex crapula, ſicut ille, de quo in proverbiis: Eris Prov. 23 ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clavo: ſed ex mœſtitia tantum. Unde Matthæus; Erant oculi eorum gra- Matt. 26. vati. In hoc ergo apparet mira circumſpectio Chriſti orantis; quia rediit ad diſcipulos ad excitandum, & iterum rediit ad Deum orandum. Ut ſic manifeſte oſtenderet, quod piiſſimus, & vigilantiſſimus erat: & ad ſubditos, & ad Deum, tamquam optimus prælatus. Inſinuatur etiam in hoc, quod Chriſtus ter oravit eumdem ſermonem; quod oratio noſtra debet eſſe ad Deum trinum. Debet eſſe contra triplex genus tentationum: debet eſſe ſecundum triplicem actum potentiarum imaginis mentis noſtræ. Et ſecundum tri-

triplicem theologicam virtutem, fidem ſcilicet, ſpem, & charitatem. Debet eſſe propter triplex bonum aſſequendum, ſcilicet veniam, gratiam & gloriam. Seu bonitatem, ſcientiam, & diſciplinam, ſecundum *Pſal. 118* illud: Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me. In hoc autem, quod ter viſitavit eos, ſignificatur, quod Dominus ter viſitat animas, confortando, ſcilicet iraſcibilem, zelum immittendo: rationabilem, lumen infundendo: & concupiſcibilem, deſiderium inflammando, propter quod *Job 33* Job; Hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per ſingulos, ut revocet animas eorum a corruptione, & illuminet luce viventium. Et ſic compleretur pars hæc; quæ eſt de præambulis ad paſſionem.

Adhuc eo loquente, ecce turba, &c. Poſtquam deſcripſit præambula ad paſſionem, hic ſecundo deſcribit concomitantia. Hæc autem fuerunt ſex, ſcilicet Chriſti comprehenſio, comprehenſi illuſio, illuſi accuſatio, accuſati condemnatio, condemnati crucifixio, & crucifixi mors & tumulatio. Secundum hoc ergo pars iſta habet ſex. In quarum prima agitur de Chriſti comprehenſione. In ſecunda de ejus illuſione, ibi: *Et viri qui tenebant Jeſum, & cetera.* In tertia de accuſatione, ibi: *Et ſurgens omnis multitudo, & cetera.* In quarta vero de condemnatione, ibi: *Pilatus autem, convocatis, & cetera.* In quinta, de crucifixione, ibi: *Ducebantur autem & alii, & cetera.* In ſexta vero de morte & tumulatione, ibi: *Erat autem fere hora ſexta, & cetera.* Quoniam autem Chriſtus in ſua comprehenſione fuit a diſcipulo traditus, a Petro negatus: ideo pars iſta habet duas, in quarum prima agitur de modo comprehendendi: In ſecunda de negatione Petri, ibi: *Comprehendentes autem eum, duxerunt, &c.* In exprimendo igitur comprehendendi modum, quatuor introducuntur, ſcilicet, fraus proditoris, zelus diſcipulorum, virtus Salvatoris, & dolus Judæorum. Primo igitur quantum ad fraudem proditoris, dicit:

Adhuc eo loquente, ad commonitionem diſcipulorum. Unde Matthæus: *Matt. 26* Ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum: Surgite, eamus, ecce appropinquavit, qui me tradet. In verbis iſtis Judas ſupervenit, unde & ſubdit: *Ecce turba, & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat eos*, tamquam dux perverſorum: Oportet impleri ſcri- *Act. 1* pturam, quam prædixit Spiritus ſanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jeſum. Ipſe ergo duxit eos ad locum, ſecundum illud: Sciebat au- *Joan. 18* tem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jeſus convenerat illuc cum diſcipulis ſuis. Ipſe etiam dux fuit ad capiendum Chriſtum. Unde ſubdit: *Et appropinquavit Jeſu, ut oſcularetur eum*, ad dandum proditionis ſignum. Unde Matthæus: *Matt. 26* Qui tradidit eum, dedit illis ſignum, dicens: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Hoc ſignum vere erat proditorium, quia ſignum eſt amoris, & tamen procedebat ex perverſitate cordis, & ideo ſubdit: *Jeſus autem dixit illi: Juda oſculo filium hominis tradis?* detegendo ſcilicet proditoris affectum, ſuſcipit autem Dominus oſculum a Juda, licet ſciret proditorium, ut ſemper maximam in ſe oſtenderet benignitatem. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* ſuſcepit Dominus oſculum, ut plus afficiat proditorem, cui amoris officia non negaret. Unde dicitur in Pſalmo: *Pſal. 119* Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus, & cetera. Matthæus: *Matt. 26* Dixitque illi Jeſus: Amice, ad quid veniſti? Ex hoc autem apparet mira perverſitas in proditore. Unde Hieronymus; Judas de apoſtolatus faſtigio in proditionis tartara labitur, & nec familiaritate convivii, nec intinctione buccellæ, nec oſculi gratia frangitur,

gitur, ne quaſi hominem tradat, quem filium Dei noverat. Oſculi ergo ſuſceptio ex parte Chriſti fuit benignitatis, ſed ex parte Judæ fuit miræ doloſitatis. In hujus figuram dixit Joab ad Amaſam; Salve mi frater. Et tenuit manu dextera mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum, & percuſſit eum in latere, & mortuus eſt. Et iſtud eſt oſculum impii proditoris. Propterea dicitur: Meliora ſunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oſcula odientis. *1 Reg. 20* *Prov. 27*

Secundo, quantum ad zelum diſcipulorum, ſubdit; *Videntes autem hi qui circa ipſum erant, quod futurum erat, dixerunt ei; Domine, ſi percutimus in gladio?* Diſcipuli enim zelo amoris Chriſti accenſi inflammabantur ad defenſionem, ſed dubitabant propter illud, quod ab ipſo edocti erant exhibere omnem patientiam, ſecundum illud; Si quis percuſſerit te, in dextram maxillam tuam, præbe illi & alteram; ſed Petrus adeo fervebat, quod nec quæſivit, nec reſponſionem expectavit. Unde ſubdit, *Et percuſſit unus ex illis, ſervum principis ſacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram*, hic autem fuit Petrus. Unde tres Evangeliſtæ ipſum non exprimunt ex nomine, propter reverentiam; ſed Joannes exprimit, ad inſinuandum ejus zelum fervidum. Unde Joannes; Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum; & percuſſit pontificis ſervum. In hoc autem facto laudatur Petri zelus, Unde Gloſſa; Petrus eodem ardore mentis zelatus eſt, ſicut Phinees, de quo dicitur, quod propter zelum quo transfodit fornicantes adeptus eſt ſacerdotium ſempiternum; hic autem laudatur zelus, tamen non laudatur opus. Unde Matthæus: Converte gladium tuum in locum ſuum; omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Verumtamen licet non laudetur factum, commendatur myſterium. In hoc enim ſignatur, quod poteſtas ſacerdotii Petri ſuſtulit obſervantiam ſacerdotii legalis, quæ ſervitus erat. Vel certe per amputationem iſtius auriculæ intelligitur, quod populus ille, qui nomine dicitur rex, ſed veritate ſervus, ſpiritualem intelligentiam perdidit. Unde Gloſſa; Servus principis ſacerdotum, qui Malchus, id eſt, res appellatur, populus Judæorum eſt, qui per incredulitatem, ſervus factus eſt impietatis; qui perdidit auriculam dexteram, ut tantum litteræ utilitatem audiat. Unde Petrus hanc aurem non abſtulit, ſed ablatam oſtendit. Unde Gloſſa; Ablata eſt auris non Petro tollente, ſed divino judicio ablatam pandente. *Matt. 5* *Joan. 18* *Gloſſa in hunc locum tom. 5* *Num. 25* *Matt. 26* *Gloſſa in hunc locum tom. 5 Joan. 18* *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5*

Tertio, quantum ad virtutem Salvatoris, adjungit; *Reſpondens autem Jeſus ait; Sinite uſque huc*, quaſi dicat non amplius procedatis pro eo, quod exhibenda eſt patientia, non iracundia: beneficentia, non vindicta. Ideo addit: *Et cum tetigiſſet auriculam ejus, ſanavit eum*, in quo miro modo oſtenditur Chriſti benignitas, quod ſervum comprehendentem in actu perſecutionis vulneratum ſanavit. Tunc potiſſime implevit iſtud quod juſſit: Benefacite his, qui oderunt vos. In quo mira apparuit ejus potentia, quia ſolo tactu univit diſſoluta: quod nec ars poterat, nec natura. Et per hoc oſtendit ſe poſſibilem ad reſiſtendum, ad vivificandum, & ad occidendum, ſecundum illud: Ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego ſanabo, & non eſt qui de manu mea poſſit eruere. In hoc etiam mira apparuit virtus Chriſti, quia ſimul cum omnipotentia erat tanta patientia. Unde dicitur, quod proceſſit Jeſus obviam eis, & dixit eis. Quem quæritis. Ut ergo dixit eis: Ego ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Oſtendit igitur Chriſtus in hoc etiam virtutem potentiæ, & patientiæ, & beneficentiæ. Unde Gloſſa: Numquam pietatis obliviſcitur, qui nec hoſtes ſuos patitur vulnerari. Indicavit etiam cum hoc myſte- *Matt. 5* *Deut. 32* *Joan. 18* *Gloſſ. int. in c. 1* *Mat. c. 5*

ſterium ſapientiæ, per ſanationem A enim ariculæ amputatæ intelligitur quod Dominus aliquando reſtituet auditum & intellectum veritatis populo Judæorum, ſecundum illud : *Iſa. 10* Reliquiæ convertentur, reliquiæ inquam, Jacob ad Deum fortem. Si enim fuerit populus tuus Iſrael, quaſi arena maris, reliquiæ convertentur ex eo. Unde Gloſſa; *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5* Auris amputata, & a Domino ſanata, ſignat auditum, ablata vetuſtate, renovatum, ut ſit in novitate ſpiritus & non in vetuſtate litteræ.

Quarto quantum ad dolum Judæorum, ſubjungit; *Dixit autem Jeſus ad eos, qui venerant ad ſe, principes ſacerdotum & Magiſtratus templi, &* B *ſeniores*, quos ſpecialiter nominat, quia omnia hæc auctoritate majorum fiebant. *1 Eſd. 9* Et impletum eſt illud : Manus principum & magiſtratuum fuit in tranſgreſſione hac prima. Et *Dan 13* Daniel: Egreſſa eſt iniquitas a ſenioribus judicibus, qui videbantur regere populum. Nam principes videbantur regere per auctoritatem. Magiſtratus per doctrinam; Et ſeniores per utrumque, & tamen hi cogitaverunt nequitiam, & ideo eos alloquitur, dicens: *Quaſi ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus. Cum quotidie vobiſcum fuerim in templo, non extendiſtis manus in me.* Ex quo arguitur eorum ſtultitia. Unde C *Ambroſ.* Ambroſius: Stultum eſt gladio quærere illum, qui ultro ſe tradit. Et *Gloſſa in hun. locum tom. 5 Idem habet Hier. l. 4 in cap 26 Matt. t. 6* in nocte per proditorem inveſtigare latentem, quem quotidie videbant in templo docentem. Arguitur etiam nequitia, quia virum juſtum quærebant ſicut latronem, inermem cum armis. Lumen verum quærebant in tenebris, quod quidem faciebant eorum tenebræ peccatorum Unde ſubdit. *Sed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* *Joan. 3* Quia omnis qui male agit, odit lucem. Et Job: *Job 24* Oculus adulteri obſervat caliginem. Propter quod & dæmones, quia male ſuadent poteſtates tenebrarum dicuntur, *Epheſ. 6* ſecundum illud; Adverſus principes & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum harum. Has tenebras fugere debemus, ſecundum illud: *Epheſ. 5* Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum. In his tenebris eſt, qui odit Chri- *1 Joan. 2* ſtum, lucem & humani generis fratrem: Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat, quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.

Comprehendentes autem eum, &c. Poſt deſcriptam comprehenſionem Chriſti, diſcribitur hic negatio Petri, ad cujus deſcriptionem plenariam introducuntur quatuor, ſcilic. ipſius Petri tepiditas in formidando, fragilitas in negando, pietas Domini in recipiendo, & fidelitas Petri in redeundo. Primo ergo quantum ad Petri tepiditatem in formidando poſt comprehenſionem Magiſtri, dicit:

Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis ſacerdotum. Petrus vero ſequebatur eum a longe. A longe Petrus ſequebatur, quia timebat accedere propius: jam enim relictus erat ſolus. Unde Marcus: *Marc. 14* Tunc diſcipuli relinquentes eum, omnes fugerunt, ſecundum illud; *Prov. 19* Fratres omnes pauperis oderunt eum, inſuper & amici procul receſſerunt ab eo. Et; *Pſal. 87* Longe feciſti notos meos, &c. Amor namque unit & facit appropinquare, econtrario tepor amoris facit procul abſcedere. Et hic tepor jam incipiebat eſſe in Petro. Et ideo addit; *Accenſo autem igne in medio atrii, & circumſedentibus illis, erat Petrus in medio eorum*, in quo oſtenditur tepiditas amoris & ignis interioris. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Quod intus in domo principis ſacerdotum maligna ſynodus gerebat, hoc ignis inter frigora noctis foris accenſus, typice demonſtrabat. Hoc frigore ad horam torpens Apoſtolus Petrus, quaſi prunis miniſtrorum calefieri cupiebat, quia temporalis commodi ſolatium perfidorum ſocietate quærebat. Et de hoc igne Michæas: *Mich. 6* Adhuc ignis in domo impii, & theſauri iniquitatis. Et hic inſinuatur quod abundante igne iniquitatis, de

quo

Digitized by Google

quo Job; Ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt: refrigeſcet ignis charitatis: de quo ſupra; Ignem veni mittere in terram, &c. Unde etiam & Matthæus; Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Et hoc igne tepefacto efficitur homo pronus ad CHRISTUM negandum, & etiam ad omne malum.

Job 15 — *Sup. 12* — *Matt. 24*

Secundo, quantum ad fragilitatem Petri in negando ſubdit. *Quem cum vidiſſet ancilla quædam ſedentem ad lumen, & eum fuiſſet intuita, dixit: Et hic cum illo erat. At ille negavit eum dicens: Mulier, non novi illum*, in quo apparet Petri fragilitas; quia ſicut dicit Gregorius; Una mulieris voce percuſſus, dum mori timuit, vitam negavit. Primo aggreditur diabolus Petrum per mulierem, in memoriam prioris facti, ſecundum illud: A muliere initium factum eſt peccati. Et iterum: De veſtimentis procedit tinea, & a muliere iniquitas viri. Et ne Petrus poſſet ſe excuſare, per ſurreptionem, ideo iteratur inquiſitio, cum ſubdit: *Et poſt puſillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es: Petrus vero ait; O homo, non ſum*, iterat Petrus negationem: quia malorum non deſeruit ſocietatem. Unde Auguſtinus: Quam noxia ſunt pravorum eloquia: quæ cogunt Petrum negare Dominum, vel hominem ſe noſſe, quem inter diſcipulos confeſſus fuerat eſſe filium DEI. Unde verificatur iſtud; Corrumpunt mores bonos eloquia mala. Et quia Petrus nomine ſibi adhuc cavit, ideo tertio negationem replicavit, propterea additur: *Et intervallo facto quaſi horæ unius, alius quidam affirmabat, dicens; Vere & hic cum illo erat, nam & Galileus eſt Et ait Petrus: Homo neſcio quid dicis*, & impletum eſt verbum Domini ſupra: *Non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me*. Hæc autem tertia negatio ſecundum Bedam & Hieronymum, facta fuit in atrio Caiphæ; ſecundum Auguſtinum autem in Libro de concordia Evangeliſtarum, inchoata fuit in domo Annæ, & conſummata in atrio Caiphæ: cui concordat Joannes: Permiſit autem Dominus Petrum ſe negare, ut dicit Chryſoſtomus, ut confundatur Marcion, ut nemo de ſe præſumat, ut CHRISTO in omnibus credat, ut alii ſibi caveant, & ut prælatus Eccleſiæ diſcat ex caſu ſuo qualiter aliis miſeri debuiſſet, ut etiam fortior reſurgens oſtendat illud eſſe verum, quod dicitur; Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum iis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti. Ideo autem ter permiſſus eſt negare, ut oſtendatur, quod tripliciter offendimus Dominum, ſcilicet corde, ore, & opere. Et a tribus perſonis impulſus eſt, in myſterium triplicis tentationis. Et triplici intervallo in deſignationem triplicis admonitionis, & ſuper hæc tria, ter quæſitum eſt ab eo, amas: & ter dictum eſt ei, paſce. Et trina Petri ſolemnitas celebratur.

Eccl. 25 — *Eccl. 42* — *1 Cor. 15* — *Hier. lib. 4 in c. 26 Matt. t. 6* — *Aug. l. 3 de conſ. Evan. c. 6 t. 4* — *Joan. 18* — *Chryſ. in c. 26 Matt. ho. 83 t. 2* — *Rom. 8* — Trina Petri negatio quid.

Tertio, quantum ad pietatem Domini in ſuccurrendo ſubjungitur: *Et continuo adhuc illo loquente, cantavit gallus; Et converſus Dominus reſpexit Petrum*. Præmiſit cantum galli, quo Petrus commoveretur exterius, & reſpectu Domini commoveretur interius, quia hoc duplici modo pietas Chriſti relevat peccatores, exterius commovendo per cantum galli, hoc eſt, per commonitionem prædicantium. Quis dedit gallo intelligentiam? unde & Eccleſia cantat: Gallus jacentes arguit, ſomnolentos increpat. Quia dicitur prædicatori: Argue, obſecra, increpa, &c. Et ad hujus cantum ſupervenit divinæ miſericordiæ reſpectus, de quo in Pſalmo: Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo: Dominus de cœlo in terram aſpexit. Auguſtinus de concordia Evangeliſtarum: Reſpexit Dominus Petrum non humanis oculis, ſed divinis; Reſpectus Dei in electos illius. Et Pſalmus; Reſpicit terram, &c.

Job 38 — *1 Tim. 4* — *Pſal. 101* — *Lib. 3 c. 16 tom. 4* — *Sap. 4* — *Pſal. 103*

Quarto, quantum ad fidelitatem A Petri in redeundo, ſubjungitur; *Et recordatus eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat; Quia priuſquam gallus cantet, ter me negabis*, in hoc recognovit culpam, ad hujus recognitionem ſequitur pœnitentia, & ideo addit. *Et egreſſus foras Petrus flevit amare*, id eſt, ex magna compunctionis amaritudine lacrymatus eſt. Unde Ambroſius: Flevit amariſſime, ut lacrymæ lavarent delictum, & tu ſimiliter lacrymis culpam dilue. Hæc autem amaritudo maxima pars pœnitentiæ eſt. Unde Ambroſius: Lacrymas lego, ſatisfactionem non lego. Hujuſmodi lacrymæ quando ex amaritudine procedunt, inclinant B Dominum ad remiſſionem. In cujus figuram dicitur: Flevit itaque Ezechias fletu magno. Et ſubditur ibi, quod Dominus eum liberavit de periculo mortis. Et ideo ſanctus Propheta David in perſona viri pœnitentis in Pſalmo dicit; Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo. Ex quo apparet quis fructus fuerit permiſſæ negationis, exemplar ſcil. pœnitentiæ & compunctionis, propter quod etiam Dominus principes Apoſtolorum Petrum & Paulum de ſordibus extraxit vitiorum. Propter quod dicit ad Timotheum: Blaſphemus fui & perſecutor & contumeC liofus, ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum, ut in me primo oſtenderet Chriſtus Jeſus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri ſunt illi in vitam æternam.

Amb. l. 10 in cap. 22 Lucæ t. 3 — Ibid. — 4 Reg. 20 — Pſal. 6 — 1 Tim. 1

Et viri qui tenebant Jeſum, &c. Poſt deſcriptam comprehenſionem Chriſti, & negationem Petri, hic tertio deſcribit illuſionem Domini comprehenſi. Et quoniam hæc illuſio fiebat a Judæis impudentibus & inſidiantibus, ideo primo agit de procacitate illudentium, ſecundo de malignitate inſidiantium, ibi: *Et ut factus eſt dies, &c.* Et quoniam Chriſtus eſt Dei virtus & Dei ſapientia, & ſecundum hoc dupliciter honorandus, ideo per oppoſitum duplex deſcribitur hic dehonoratio Christi, ſcilicet per illuſionem ipſius quo ad defectum potentiæ, & quo ad defectum ſapientiæ. Primo igitur quantum ad illuſionem Chriſti, ut impotentis, dicitur:

Et viri qui tenebant Jeſum, illudebant ei cædentes. Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus. In hujus figuram dicitur. Exprobrantes percuſſerunt maxillam meam, ſatiati ſunt pœnis meis. Et: In virga percutient maxillam judicis Iſrael. Hoc autem non potuiſſent, niſi quia ipſe voluit miſericorditer ſuſtinere, juxta illud: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Et: Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitnr opprobriis. Hanc maxillam imo faciem ſpecioſam, in quam deſiderant Angeli proſpicere, quæ plena eſt gratiarum, & deſiderata cunctis gentibus, quæ ſalus eſt aſpicientium, impii Judæi velabant, conſpuebant, & percutiebant, ſed Dominus propter nos hoc ſuſtinuit. Unde Hieron. Voluit Dominus conſpui ut nos lavaret, voluit velari ut velamen culpæ & ignorantiæ a cordibus noſtris auferetur, voluit in capite percuti ut caput noſtrum reſtitueret ſanitati. Alapis voluit cædi & verbis derideri ut nos ei labiis & manibus, ideſt, verbis & operibus applaudamus.

Job 16 — Mich. 5 — Iſa. 50 — Thren. 3

Secundo, quo ad illuſionem Chriſti ut ignorantis, ſubdit: *Et interrogabant eum dicentes; Prophetiza, quis eſt, qui te percuſſit?* Hoc autem irriſorie faciebant illudentes ei, qui ſe dixerat verum Prophetam. De quo in Deuteronomio: Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies. Hunc Prophetam non audierunt, ſed contumelioſe interrogaverunt, ſecundum illud: Contumelia, & tormento interrogemus eum: quia ſimul percutiebant & irridebant. Et quia non eſt poſſibile narrare omnia convicia Chri-

Deut. 18 — Sap. 2

Digitized by Google

Chriſto, illata, ideo ut concludat A omnia in ſummam quamdam, ſubdit: *Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum*, & ſic impletur in eis illud: Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate. Dereliquerunt Dominum, blaſphemaverunt ſanctum Iſrael, abalienati ſunt retrorſum. Hæc autem ſuſtinuit Chriſtus voluntarie, ſecundum illud: Opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt ſuper me. Et hoc ut daret nobis exempla ad opprobria contemnenda. Unde dicitur: Recogitate enim eum qui talem ſuſtinuit, a peccatoribus adverſus ſemetipſum contradictionem. Et Chryſoſtomus: Divinum illud caput percuſſerunt viri B iniquitatis & abominabiles. Quæ ergo erit nobis cura de reliquo in contumeliis, poſtquam Chriſtus hæc paſſus eſt: ſed multi magis ſunt imitatores Judæorum. Unde Beda, qui tunc cæſus eſt colaphis Judæorum, nunc cæditur blaſphemiis falſorum Chriſtianorum. Et qui conſputus eſt ſalivis infidelium, nunc veſanis opprobriis fidelium exhonoratur. Unde de talibus poteſt intelligi iſtud: Abominantur me, & longe fugiant a me, & faciem meam conſpuere non verentur. Et de talibus Auguſtinus: Non minus peccant, qui blaſphemant Chriſtum regnantem in cœlis, quam Judæi qui crucifixerunt ambulantem in terris.

Iſa. 1

Pſal. 68

Hebr. 12

Chryſ. in c. 26 Matt. hom. 76 t. 2

Job 30

Et ut factus eſt dies, *&c.* Poſtquam deſcripſit illudentium procacitatem, hic deſcribit inſidiantium malignitatem, & hoc quadrupliciter. In conveniendo, interrogando, replicando, & ſententiando. Primo ergo quantum ad malignitatem in conveniendo, dicit:

Et ut factus eſt dies, convenerunt ſeniores plebis. Convenerunt, inquam, in unum ad unam malitiam conſummandam, ſecundum illud: Principes convenerunt in unum adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus. Nam de Behemot dicitur: Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus. Et quia unus malus pertrahit alterum ad malitiam, ideo ſubdit: *Et principes ſacerdotum & ſcribæ, & duxerunt illum in conſilium ſuum*, duxerunt, inquam, non ad judicandum, ſed ad obſervandum, ſecundum illud: Quoniam circumdederunt me canes multi, conſilium malignantium obſedit me. Et in concilio denudata eſt malitia eorum occulta, quam contra Chriſtum conceperant, ſecundum illud: Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio. Et ideo Hieremias: Tu Domine ſcis omne conſilium eorum adverſum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum a facie tua non deleatur. Et hoc eſt quod dicitur: Summi ſacerdotes, & omne concilium quærebant adverſus Jeſum teſtimonium, ut eum morti traderent.

Pſal. 2

Job 41

Pſal. 21

Prov. 26

Hier. 18

Mat. 14

Secundo, quantum ad malignitatem in perquirendo ſubditur: *Dicentes: Si tu es Chriſtus, dic nobis*. Hoc non quærunt ut inſtruantur, ſed ut inſidientur. Unde Gloſſa: Non veritatem deſiderant, ſed calumniam parant, ut ſi diceret: Ego ſum Chriſtus, calumniarentur, quod ſibi regiam poteſtatem arrogaſſet. Hoc quærebant; Circumdederunt eum Judæi, & dicebant ei. Si tu es Chriſtus, dic nobis palam. Hæc au- C tem malignitas Chriſtum non latebat, & ideo additur: *Et ait illis. Si vobis dixero, non credetis mihi*. Ex quo apparet quod quæritis, ut increduli. Unde Joannes: Loquor vobis, & non creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me; ſed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis. *Si autem interrogavero, non reſpondebitis mihi, neque dimittetis*, quare liquet quod quæritis, ut diſcoli. Unde Gloſſa; Sæpe dixerat ſe eſſe Chriſtum, interrogaverat & eos quomodo dicerent Chriſtum filium David, ſed illi nec dicenti credere, nec interroganti reſpondere, nec eum qui innoxius erat, di-

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Joan. 10

Joan. 10

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Sup. 20 mittere volebant: Quo modo di- A cunt Chriſtum, filium eſſe David? Ne tamen videretur quærere ſubterfugium, reſpondet veritatem, cum ſubdit: *Ex hoc autem erit filius hominis ſedens a dextris virtutis Dei*, ex hoc, id eſt, poſt hanc paſſionem, *Heb. 2* ſecundum illud; Humiliavit ſemetipſum. Propter quod & Deus exaltavit illum, &c. *a dextris*, id eſt, *Pſal. 109* æqualis. Dixit Dominus Domino *Heb. 1* meo, ſede a dextris meis. Et: Qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia, verbo virtutis ſuæ purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis.

Tertio quantum ad malignitatem B in replicando adjungitur: *Dixerunt autem omnes; Tu ergo es filius Dei?* Hoc quaſi concludunt, & quærunt cauſam, ut, ſi hoc aſſerat, reprobent eum tamquam blaſphemum, *Joan. 5* ſecundum illud; Magis quærebant Judæi Jeſum interficere; quia non ſolum ſolvebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. Quoniam igitur hic verum concludebant, & tamen falſum evidens reputabant, ideo Chriſtus nec omnino aſſerebat, nec omnino negabat, ſed medio modo reſpondebat, propter quod addit: *Qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum*. Un- *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5* de Gloſſa: Ita reſponſionem ſuam C temperat, ut dicat verum, & ſermo ejus calumniæ non pateat. Un- *Joan. 10* de Joannes: Judæis dicentibus de bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: & quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum. Reſpondit per ſcripturam; Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra: Ego dixi, dii eſtis. Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, vos dicitis: Quia blaſphemas: quia dixi filius Dei ſum? Unde ſicut ibi eorum repreſſit inſaniam reſponſione prudenti, ita & hic. In quo erudit nos *Matt. 7* Chriſtus, juxta illud; Nolite dare ſanctum canibus: neque mittatis margaritas veſtras ante porcos. Nam qui erudit deriſorem, ipſe injuriam ſibi facit. Et poſt: Doce juſtum & *Prov. 9* feſtinabit accipere. Unde cæco illuminato quærenti; Quis eſt filius Dei, ut credam in eum? Reſpondit: Et *Joan. 9* vidiſti eum: & qui loquitur tecum, ipſe eſt. Et Samaritanæ dicenti, quod Meſſias veniret, reſpondit: Ego ſum *Joan. 4* qui loquor tecum.

Quarto, quantum ad malignitatem in ſententiando, ſubjungit: *At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? ipſi enim audivimus de ore ejus*, ex quo apparet eorum perverſitas, quia mala intentione quærebant, videlicet ut caperent eum in ſermone. Apparet etiam quod perverſitas voluntatis pervertebat judicium, quia quod Chriſtus dixerat dubie, arguebant ipſum aſſeruiſſe. Et ſic verificatur illud: Multæ ſunt *Eccl. 11* inſidiæ doloſi. Bona in mala convertens inſidiatur, & in electis imponet maculam. Hoc autem quod innuit ſe filium Dei eſſe, reputabant blaſphemiam, & ideo tamquam blaſphemum reputabant morte dignum. Unde Marcus: Summus au- *Mar. 14* tem ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua, ait: Quid adhuc deſideramus teſtes? Audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur? &c. ibi ſubditur, quod cœperunt quidam conſpuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere. Ex quo poteſt colligi, quod bis illuſio iſta facta eſt ei, ſcilicet interdiu & noctu. Unde Joannes dicit, quod miniſter *Joan. 18* dedit ei alapam in domo Annæ, & alii Evangeliſtæ dicunt, quod illuſus *Matt. 26* fuit in domo Caiphæ, ita ut veri- *Mar. 14* ficetur iſtud: Factus ſum in deriſum *Hier. 20* tota die, omnes ſubſannant me. Quia jam olim loquor vociferans iniquitatem, & vaſtitatem clamito. Et ideo nunc impletum eſt illud: quod prædixit ſupra: Oportet filium *Sup. 9* hominis multa pati, & reprobari a ſenioribus & principibus ſacerdotum, & ſcribis. Unde etiam in perſona eorum dicitur illud. Deſideravimus *Iſa. 53* eum deſpectum & noviſſimum virorum, virum dolorum & ſcientem infirmitatem; & quaſi abſconditus vul-

vultus ejus & deſpectus, unde nec reputavimus eum, & nos reputavimus eum quaſi leproſum, & percuſum a Deo & humiliatum. In cujus figura dicitur, quod Michol filia Saul ſprevit David ſubſilientem ſic & ſynagoga Chriſtum patientem, & ideo perdidit prolem & hæreditatem.

1 Reg. 6

Caput XXIII.

Et ſurgens omnis multitudo eorum, &c.) Poſt deſcriptam comprehenſionem, & illuſionem, hic tertio deſcribit accuſationem. Et quoniam Chriſtus erat in Hieruſalem, & tamen venerat de finibus Galilææ, ideo pars iſta habet duas partes. In quarum prima agitur de accuſatione Chriſti coram Pilato præſide Judææ. In ſecunda vero de accuſatione ejus coram Herode principe Galilææ, ibi: *Pilatus autem audiens Galilæam: &c.* Circa deſcriptionem accuſationis coram Pilato, introducuntur quatuor, ſcilicet, accuſatio improba, inquiſitio recta, excuſatio juſta, accuſationis aggravatio importuna. Quantum ad accuſationem improbam, dicit:

Et ſurgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum. Multitudo venit, ut quem ratione ſuperare non poterant, ſaltem vincerent multitudine: Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis. Et ideo periculoſum eſt cum tali multitudine commiſceri, propter quod dicitur: Non pecces in multitudine civitatis, nec te immittas in populum, quia dicitur: Stupa collecta Synagoga peccantium, & conſummatio illorum flamma ignis. Hæc autem multitudo convenit ad multipliciter Chriſtum accuſandum, unde ſubdit: *Cœperunt autem illum accuſare*, accuſabant eum tamquam ejus adverſarii; Audiſti opprobria eorum Domine, omnes cogitationes eorum adverſum me. Labia inſurgentium mihi. Accuſant autem eum tamquam peccantem in populum, propter quod ſubditur: *Dicentes; Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram*, ſubverſionem populi vocant viri ſubverſi & ſubverſores, ſecundum illud: Fili hominis, Increduli & ſubverſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas: verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exaſperans eſt. Et ideo exaſperans, quia ſuum converſorem, vocat ſubverſorem. Unde Hieremias: Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus. Et: Converte Domine captivitatem &c. Accuſant etiam eum, ſicut peccantem in principem, ideo ſubditur; *Et prohibentem tributa dari Cæſari*, & hoc ſimiliter erat falſum, nam ſupra dixit; Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Accuſant etiam eum ſicut peccantem in Deum. Unde additur: *Et dicentem, ſe Chriſtum regem eſſe*. Sed de hoc non erat accuſandus, quia erat verum, ſecundum illud: Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo, &c. ſed nec ipſi de hoc poterant eum accuſare, quia licet ſe diceret eſſe Chriſtum coram diſcipulis ſecundum illud: Vos autem quem me eſſe dicitis? tamen hoc tacebat coram Judæis, ne daret eis occaſionem malignandi. Unde Matthæus: Præcepit diſcipulis ſuis, ut nemini dicerent, quia ipſe eſſet Jeſus Chriſtus; & propterea Judæis quærentibus hoc ad inſidiandum, & accuſandum, non reſpondit ſimpliciter affirmando, ſed medio modo: Vos dicitis, quia ego ſum. Ex quo apparet quod Judæi inique, & improbe accuſabant Chriſtum.

Sap. 4
Eccl. 7
Eccl. 21
Thren. 3
Ezech. 2
Hier. 31
Pſal. 125
Sup. 20
Pſal. 2
Matt. 16
Ibid.
Sup. 22

Secundo quantum ad inquiſitionem rectam ſubditur: *Pilatus autem interrogabat eum dicens: Tu es rex Judæorum?* Attendendum quod licet de tribus accuſaretur, Pilatus non quæſivit niſi de uno, quia ſciebat, quod alia erant falſa: nam cum ſanctitas & bonitas Chriſti appareret per miracula & ejus famam, cum per verba ipſius evidens eſſet, quod non prohibebat Cæſari reddi tributa;

ta: ſolum de tertio dubitavit, & de eo quærit. Unde Gloſſ. Pilatus potuit audire, quod de tributis dixerat. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & ideo hoc quaſi mendacium apertum vilipendens, ſolum hoc quod neſciebat, quæſivit. Et in hoc recte egit, ſecundum illud: Cauſam quam neſciebam diligentiſſime inveſtigabam: ſed quia nec ipſe dignus erat veritatem audire tamquam incredulus, ideo ſubdit: *At ille reſpondens ait; Tu dicis*. Unde Joannes: Ergo rex es tu? Reſpondebit Jeſus: Tu dicis; quia rex ſum ego. Sed ideo hoc non affirmat, quia Pilatus non erat idoneus ad hanc veritatem ſuſpiciendam, propter quod dicitur; Ego in hoc natus ſum, ut teſtimonium perhibeam veritati: omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cum hoc dixiſſet, iterum exivit ad Judæos. Ex quo apparet, quod veritatem non veraciter quæſivit, quia cum quæſiviſſet, reſponſionem non expectavit. Et ideo nec quid eſſet veritas, nec ipſam veritatem audire promeruit.

Gloſ. in hunc locum tom. 5

Sup. 20

Job 29

Joan. 18

Ibid.

Tertio quantum ad excuſationem iſtam addit: *Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum & turbas. Nihil invenio cauſæ in hoc homine*. Nam de duobus primis cauſam non inveniebat, quia non quærebat, nec quærendum judicaverat. De ultimo vero inveniebat quod Chriſtus ei dixerat, ſicut dicitur. Regnum meum non eſt de hoc mundo, & ideo Pilatus nullam culpam inveniebat in eo dignam morte, nec mirum quia ipſe de ſe dicit: Venit princeps mundi hujus; & in me non habet quidquam. Unde poterat dicere illud: Si fuero judicatus ſcio quod juſtus inveniar. Ex quo apparet quod ſicut boni judicis eſt condemnare peccantes, ſic eſt ejus excuſare & defendere innocentes, ſecundum illud; Inſontem & juſtum non interficies, quia adverſor impium.

Joan. 18

Joan. 14

Job 13

Exod. 23

Quarto quantum ad accuſationis aggravationem importunam, ſubdit; A *At illi invaleſcebant dicentes: Commovet populum docens per univerſam Judæam incipiens a Galilæa, uſque huc.* In quo aggravant accuſationem, dum volunt eam notare de ſeditione, quaſi commotor ſit totius terræ, ſed injuſte eum accuſant de commotione, quia non commovebat populum ad ſeditionem ſicut Abſalon, de quo dicitur: Cum immolaret victimas, facta eſt conjuratio valida, populuſque concurrens augebatur cum Abſalon. Non commovebat ad tranſgreſſionem, ſicut faciet Antichriſtus; Admirata eſt univerſa terra poſt beſtiam. Et adoraverunt draconem qui dedit poteſtatem beſtiæ, B ſed commovit ad compunctionem, ſecundum illud: Commoviſti terram, & conturbaſti eam, ſana contritiones ejus, &c. Commovit ad exultationem ſicut dicitur: Cum intraſſet Hieroſolymam, commota eſt univerſa civitas. Et; Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo cœlum & terram. Et ratio hujus eſt, quia docebat non ſeductoria, ſed ſalutaria. Unde & Petrus dicebat: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Hac doctrina Chriſtus docuerat, ſicut dicebat Joannes; Si quis voluerit voluntatem ejus facere cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit. Et ideo non erat C accuſandus, ſed laudandus & acceptandus, & maxime a principibus ſacerdotum, ſecundum illud: Oportet epiſcopum eſſe amplexantem eum qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari doctrina ſana. Spiritualiter in hoc quod Chriſtus incœpit a Galilæa, quæ interpretatur tranſmigratio, & pertranſiit per Judæam, & venit uſque in Hieruſalem, intelligitur quod prædicator verus debet hoc ordine prædicare, ut prædicet tranſmigrationem a ſtatu peccati, confeſſionem veritatis fidei, & quietationem in viſione pacis æternæ, ut ſic deſeratur malum, diſcernatur verum, & diligatur bonum. Et in his clauditur triplex bonum, ſcilicet venia,

2 Reg. 15

Apoc. 13

Pſal. 59

Matt. 21

Agg. 2

Joan. 6

Joan. 7

Tit. 1

Galilæa quid.

venia, gratia, & gloria. Bonitas, A ſcientia, & diſciplina. Propter hoc Pſalm. 118 petit propheta in Pſalmo: Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me.

Pilatus autem audiens, &c. Poſt deſcriptam accuſationem coram præſide, hic deſcribit ordinem accuſationis coram Herode, ad cujus ordinatam deſcriptionem introducuntur quatuor, ſcilicet cautela Pilati ſubterfugientis, curioſitas Herodis interrogantis, improbitas plebis accuſantis, & ſtoliditas principis vilipendentis. Primo ergo quantum ad cautelam Pilati ſubterfugientis, dicit:

Pilatus autem audiens Galilæam, B *interrogavit, ſi homo Galilæus eſſet*, ideo hoc quærit, ut ſubterfugiat eum judicare, ſi judicium ejus ſpectat ad alium. Et ratio ejus redditur in Mat. Matt. 27 thæo; Sciebat enim Pilatus quod per invidiam tradidiſſent eum. Et ideo ſubterfugiebat, quia vel oportebat quod provocaret contra ſe gentem illam, vel faceret contra jura. Unde volebat in alium reiicere judicium. Ideo ſubdit: *Et ut cognovit quod de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hie-* Gloſſa in hunc locum tom. 5 *roſolymis erat illis diebus.* Beda: Ne contra inſontem, & quem traditum per invidiam noverat, ſententiam cogeretur: Herodi audiendum mittit: C ut a ſuo Tetrarcha, vel abſolveretur, vel damnaretur: Unde apparet quod Pilatus fecit caute, fecit & juſte, quia noluit ſibi uſurpare quod Rom. 13 alieni erat juris, quia dicitur: Non eſt enim poteſtas niſi a Deo. Quæ autem ſunt a Deo ordinata ſunt. Fecit pie, quia credidit quod Herodes hominem ſuum ab iniquis deberet accuſatoribus liberare, ſecun- Eccl. 18 dum illud: Miſeratio hominis circa proximum ſuum. Fecit & verſute, quia voluit in adverſarium ſuum periculoſum judicium devolvere: voluit & ejus calumniam declinare, voluit & ei placere de eo quod nihil ſibi conſtabat. Ex quo apparet Sup. 16 iſtud quod ſupra dictum: Filii hujus ſæculi, prudentiores filiis in generatione ſua ſunt.

Secundo, quantum ad curioſitatem Herodis interrogantis, ſubdit: *Herodes autem viſo Jeſu, gaviſus eſt valde*, non propter aſpectum credulitatis, ſicut Abraham de quo Joannes: Abraham pater veſter exulta- Joan. 8 vit, ut videret diem meum, & vidit, & gaviſus eſt. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, non per affectum charitatis, ſicut Job; Quis mihi tribuat, ut Job 23 cognoſcam & inveniam illum, & veniam uſque ad ſolium ejus? Talibus enim dicitur: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim Sup. 10 vobis quod multi prophetæ & reges, &c. Non ſic Herodes, ſed ex curioſitate. Unde addit: *Eo quod audiret multa de eo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri*, per appetitum curioſitatis: Audivit autem He- Sup. 9 rodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & ait: Quis eſt autem iſte de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum. Et quia curioſitas maxime viget circa viſum & auditum, ſecundum illud: Non ſatura- Eccl. 1 tur oculus viſu, neque auris auditu impletur, ideo addit: *Interrogabat autem eum multis ſermonibus.* Interrogabat inquam, non ſicut ſtudioſus, ſed ſicut curioſus: non ſicut amator, ſed ſicut tentator, ſecundum illud: Ex multa loquela ten- Eccl. 13 tabit te, & ſubridens interrogabit te de abſconditis tuis. Et quia non meretur veritatem audire, ideo additur; *At ipſe nihil reſpondebat*, tacebat autem Chriſtus in exemplum prudentiæ: Ne reſpondeas ſtulto jux- Prov. 26 ta ſtultitiam ſuam. Juſtum autem eſt, indignis divina celari. Unde Gloſſa: Tacuit, quia Herodis incre- Gloſſa in hunc locum tom. 5 dulitas non merebatur divina audire, & Dominus jactantiam declinabat: Nolite dare ſanctum canibus, Matt. 7 neque mittatis margaritas veſtras ante porcos. Item per exemplum patientiæ: Si expavi multitudinem Job 31 nimiam, & deſpectio propinquorum terruit me, & non magis tacui;

Digitized by Google

reg. l. 22 c. 12 ſuper Job t. 1 cui: ſuper quo Gregorius: Boni apparere nolunt, cum aliis proſunt.: quod eſſet ſe oſtendere, nec prodeſſe, ut Jeſus Herodi non quærenti profectum tacuit, & tamen paſſus eſt ſe derideri. Item innocentiæ. Unde Gloſſa: Melior eſt cauſa quæ non defenditur, & probatur. Suſanna tacuit, & vicit, ſicut dicitur. Item in exemplum confidentiæ: Dominus pugnabit pro vobis & vos tacebitis. In exemplum obedientiæ: quaſi agnus coram tondente ſe, obmuteſcet. In exemplum perſeverantiæ. Unde Gloſſa: Ambiunt defendi qui timent vinci: nec accuſatorem tacendo confirmat, ſed deſpicit non refellendo. Unde dicitur: Ex ore altiſſimi non egredientur nec mala nec bona.

Gloſſa in hunc locum tom. 5 Dan. 13 Exod. 14 Iſa. 53 Gloſ. ibid. Thre. 3

Tertio, quantum ad improbitatem plebis accuſantis ſubditur: *Stabant autem principes ſacerdotum, & ſcribæ conſtanter accuſantes eum.* Hæc autem conſtantia virtus non erat, ſed pertinacia, quia non ex amore juſtitiæ veniebat, ſed ex livore invidiæ. Hæc enim eſt, quæ armat cor ad proximum impugnandum. Unde Auguſtinus: Cum per omne vitium antiqui hoſtis virus humano cordi infundatur, in zelo invidiæ per tota viſcera ſerpit. Hæc eſt qua Cain contra fratrem ſuum Abel armatur. Et filii Jacob contra Joſeph, Babylonii contra Danielem, Judæi contra CHRISTUM. Erat autem in Judæis invidia cum pertinacia, & ideo accuſabant eum conſtanter; perſeverantia in illis non eſt vera conſtantia, ſed duritia & pertinacia, ſicut Magi Pharaonis contra Moyſen. Unde dicitur: Quemadmodum autem Jannes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. Unde illi erant imitatores illius draconis, de quo in Apocalypſi: Projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die hoc nocte. Et hoc ex invidia. Nam dicitur: Invidia autem diaboli mors

Aug. ad fratres in Eremo ſer. 11 tom. 10 Gen. 4 2 Tim. 3 Apoc. 12 Sap. 2

introivit in orbem terrarum, imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius.

Quarto quantum ad ſtoliditatem principis vilipendentis, ſubjungitur; *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo: & illuſit indutum veſte alba*: ſprevit, inquam, tamquam impotentem: quia ſignum non fecit; tamquam ignorantem, quia verbum non reſpondit: tamquam ſtolidum; quia coram accuſantibus ſe non defenſavit. Nec tantum ſprevit, verum & illuſit. Ex quo apparet quod Chriſtus illuſus fuit triplici illuſione, ſcilicet a Judæis ex malitia: Ab Herode ex arrogantia, ſicut dicitur hic: a militibus ex ignorantia, ſicut dicit Joannes. Et attendendum quod Judæi velaverunt. Herodes induit alba veſte: Milites circumdederunt ei purpureum veſtimentum. Ex quo apparet quod pontifex noſter habuit in ſua paſſione veſtimenta pontificalia. Amictam ſcilicet, cum velatus eſt a Judæis. Albam cum veſtitus eſt alba veſte ab Herode: Caſulam cum habuit chlamidem coccineam. Et ne quid deſit, & manipulum & ſtolam, & cingulum, dum ligatus eſt ad columnam. Coronam ſpineam habuit pro mitra, & arundinem in manu pro baculo paſtorali, & pro chirothecis & ſandaliis habuit manus & pedes ſanguine coopertos. Et hæc habentur a prælatis conſecrantibus in memoriam Dominicæ paſſionis. In hujus memoriale conficitur ſacramentum altaris. Quia vero Herodes Chriſtum non inveniebat morte dignum, ideo & ipſe declinabat judicium, ideo additur: *Et remiſit ad Pilatum*, tamquam ad amicum, propter quod addit; *Et facti ſunt amici Pilatus & Herodes in ipſa die, nam antea inimici erant ad invicem*, ex quo apparet quod inimicitia reſpectu boni, parit amicitiam inter malos, ideo mali deſignantur per vulpes Samſonis, quæ habent caudas colligatas, quia omnes conveniunt in unum adverſus Dominum, & adverſus

Sap. 12 Joan. 19 Indumenta pontificalia. Jud. 15 Pſalm. 2

ſus Chriſtum ejus. Et ideo hi duo deſignant perſecutionem duorum populorum contra Chriſtum. Unde Gloſſa: Sicut Herodes & Pilatus, ſic Judæi & Gentiles, cum ſint genere & religione, & mente quoque diſſentientes, tamen in Chriſtianis perſequendis, & fide Chriſti perimenda conſentiunt.

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Pilatus autem, convocatis principibus ſacerdotum, & magiſtratibus, &c. Poſtquam deſcripſit Chriſti comprehenſionem, illuſionem, & accuſationem, hic quarto deſcribit, ipſius condemnationem. Et quoniam Chriſtus condemnatus eſt, ut deduceretur ad patibulum crucis, ideo pars iſta habet duas partes. In quarum prima agitur de condemnationem ipſius ad patibulum. In ſecunda de deductione ejus ad crucifigendum, ibi: *Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem, &c.* Deſcribit autem Evangeliſta condemnationem Chriſti ut iniquam, ut impiam, ut extortam, & ut diſtortam. Ut iniquam propter repugnantiam legis juſtitiæ. Ut impiam, propter repugnantiam conſuetudinis piæ. Ut extortam, propter repugnantiam voluntatis propriæ. Ut diſtortam, propter repugnantiam rationis rectæ. Primo igitur ad inſinuandam repugnantiam condemnationis Chriſti, & legis juſtitiæ, dicit:

Pilatus autem convocatis principibus ſacerdotum, & magiſtratibus, & plebe, præmittendo citationem: citandi autem ſunt auctores ad audiendam ſententiam, qua reus debet abſolvi, vel condemnari, quia ut dicitur; Non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem priuſquam is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Ideo ſecundum juris ordinem, ante lationem partium convocationem, quibus convocatis procedendum eſt, ideo, ſubditur: *Dixit ad illos; Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi avertentem populum*, recolendo accuſationem. Unde Joannes. Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum. Et poſt accuſationem ſequitur inquiſitio, ideo ſubdit: *Et ecce, ego coram vobis interrogans nullam cauſam inveni in homine iſto, ex his in quibus eum accuſatis. Sed neque Herodes. Nam remiſi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte actum eſt ei.* Oſtendendo ejus innocentiam, quam oſtendit per examinationem propriam & alienam. Unde Gloſſa: Pilatus fatetur, nec ſe, nec Herodem aliquid in occidendo, vel illudendo Chriſto inveniſſe. Nam & recte competit ei illud: Igne me examinaſti, & non eſt inventa in me iniquitas. Et quia talem, iniquum eſt condemnari, ideo ſubdit, *Emendatum ergo illum dimittam*, prædicendo æquam ſententiam; hæc enim ſententia erat ferenda ſecundum juſtitiam: Ex quo accuſabatur innocens, ſed Pilatus hoc non audebat facere, ſed quærebat aſſenſum partis adverſæ, oſtendens quod non poterat damnari juſte, ne tamen poſſent conqueri de remiſſione judicis offert punitionem accuſati, in hoc quod dicit ſe emendatum, id eſt, flagellatum dimittere velle. Unde Gloſſa: Flagris & ludibriis quantum jubetis, afficiam, dummodo ne ſitiatis innoxium ſanguinem, ex quo apparet repugnantia condemnationis, & legis juſtitiæ.

Act. 25

Joan. 18

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Pſal. 16

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Secundo quantum ad repugnantiam condemnationis & conſuetudinis piæ, ſubjungit; *Neceſſe autem habebat dimittere eis per diem feſtum unum*, hæc autem neceſſitas non manebat ex imperiali jure, ſed ex conſuetudine. Unde Rabanus: Non imperiali legis ſanctione, ſed annua gentis, cui per talia placere gaudebat, devictus conſuetudine. Hæc autem conſuetudo erat in die feſto paſchæ, in memoriam liberationis populi de Ægyptiaca ſervitute. Unde Joannes dicit quod dixit Pilatus. Eſt autem conſuetudo vobis ut unum dimittam vobis in

Joan. 18

Digitized by Google

in paſcha, vultis ergo dimittant vobis regem Judæorum. Et hæc oblatio erat ſecundum morem clementiæ, ſed hanc recuſat perverſitas Judæorum in Chriſto. Et ideo addit: *Exclamavit autem ſimul univerſa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barrabam;* hoc autem petit turba ad ſuggeſtionem principum, & ſcribarum. Unde Matthæus: Principes autem ſacerdotum & ſeniores perſuaſerunt populo, ut peterent Barrabam. Et in hoc apparet crudelitas: quia piiſſimo Domino prætulerunt impiiſſimum homicidam. Ideo addit: *Quia erat propter ſeditionem quamdam factam in civitate, & homicidium, miſſus in carcerem*, & ita erat ſeditioſus, & homicida. Inſuper & latro ſicut dicitur: Erat autem Barrabas latro. Ex quo apparet Judæorum perverſitas, quia Salvatori prætulerunt ſeditioſum, beneſactori furem, & auctori vitæ prætulerunt virum homicidam. Unde dicitur: Vos autem ſanctum & juſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis: auctorem vero vitæ interfeciſtis. Et hæc fuit ſumma impietas, vitam reddere deſtructori, & auferre vitam fonti totius vitæ. Unde Gloſſa: quia pro Jeſu latronem, pro Salvatore interfectorem, pro datore vitæ ademptorem elegerunt, merito ſalutem perdiderunt, & vitam.

Matt. 27 · Joan. 18 · Act. 3 · Beda Gloſſ. in hunc loc. tom. 5

Tertio quantum ad repugnantiam condemnationis & voluntatis in judice, ſubdit; *Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos, volens dimittere Jeſum*, ex quo non valebat impietas, tandem valebat auctoritas, & voluntas. Hoc autem nolebat Pilatus, tum quia durum erat ſibi tantum virum morti tradere ſine cauſa; tum etiam quia diſſuadebat uxor ſua. Unde Matthæus: Sedente Pilato pro tribunali, miſit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & juſto illi. Hæc autem voluntas Pilati non erat plena, ſed pigra, ſecundum illud: Vult & non vult piger. Quia non volebat facere contra turbam, cu-

Matt. 27 · Prov. 13

A jus voluntas erat contraria, ideo ſubditur: *At illi ſucclamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.* Ubi oſtenditur perverſa Judæorum voluntas in hoc quod clamoſe quærunt: Unde ſibi competit illud: Expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & juſtitiam, & ecce clamor. Pro iſtius multitudinis clamore dicitur; Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris ſonantis, & tumultus turbarum, ſicut ſonitus aquarum multarum. Apparet & ex hoc perverſa voluntas, quia quærunt crucifixionem. Unde Beda; Magna crudelitas, non ſolum occidere, ſed & crucifigere quærunt B ut pedibus & manibus ad lignum confixis, morte vexaretur producta, nec tantum producta, verum & acerba, ſecundum illud; Foderunt manus meas, & pedes meos. Nec tantum acerba, verumetiam ignominioſa. Morte turpiſſima condemnemus eum; unde illum tamquam maledictum pœnæ maledictionis volebat ſubiicere, quia dicitur: Maledictus a Deo, qui pendet in ligno. Sed hoc non fuit ſine divina diſpoſitione, ſecundum illud; Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Sed impii hoc ex crudelitate & iracundia poſtulabant. De his duobus, ſcilic. C clamore & crudelitate dicitur: Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſilva: dedit contra me vocem. Et iterum in Pſalmo: Quoniam circumdederunt me canes multi, conſilium malignantium obſedit me.

Iſa. 5 · Iſa. 17 · Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5 · Pſal. 21 · Sap. 2 · Deut. 21 · Gal. 3 · Hier. 12 · Pſal. 21

Quarto, quantum ad repugnantiam condemnationis, & rationis rectæ, ſubjungitur: *Ille autem tertio dixit ad illos; Quid enim mali fecit iſte, nullam cauſam mortis invenio in eo.* Ex quo enim nulla erat in eo cauſa mortis, interficere eum erat contra dictamen rectæ rationis. Et quia menti invidæ non ſufficit ratio ſine punitione, ideo addit: *Corripiam ego illum, & dimittam.* Nec tantum hoc dixit verbo verum & ſecit

Joan. 19 fecit facto, ſecundum illud: Tunc A ergo apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc loc. tom. 5* Hanc correctionem deridendo, & flagellando nefandorum deſideriis exhibuit, ne uſque ad crucifigendum ſævirent. & quia perverſum cor nec ratione inducitur, nec flectitur pietate, ideo ſubditur: *At illi inſtabant vocibus magnis poſtulantes, ut crucifigeretur, & invaleſcebant voces eorum.* Ex quo apparet, quod victi vivacitate rationis rectæ, convertunt ſe ad preces. Unde Gloſſa: *Gloſſa int. in hunc lo. tom. 5* Ad preces ſe convertunt, ut quod criminando, vel etiam ratiocinando nequiverant, jam poſtulando & vociferando perficiant. Unde etiam Joannes ait: exivit ergo B iterum Pilatus, & dixit eis: *Joan. 19* Ecce, adduco vobis eum foras, ut cognoſcatis; quia in eo nullam invenio cauſam, & dixit eis: Ecce homo. Cum ergo vidiſſent eum pontifices, & miniſtri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ex prædictis ergo colligitur, quod mors Chriſti principalius imputatur Judæis, quam Pilato. Unde Joannes: Dominus dicit: *Ibid.* Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet. Nam Judæi ſemper inſtiterunt ad ejus mortem, ſed Pilatus viſus eſt ſubterfugere ſeptem modis, ſcil. imitatione fori, allegatione innocentiæ, oblatione miſericordiæ, oſtentatione voluntatis ſuæ, C declaratione quod hoc eſſet contra rationem, inflictione pœnæ, & tamdem retorſione culpæ in Judaicam plebem. Unde Matthæus: *Matt. 27* Pilatus accepta aqua lavit manus coram populo, dicens: Innocens ego ſum a ſanguine juſti hujus, vos videritis. Et reſpondens univerſus populus, dixit: Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Sed licet tot modis vellet eum liberare, tamen præ timore defecit in fine, & declinavit contra dictamen juſtitiæ, miſericordiæ, voluntatis ſuæ, & rationis rectæ, ad perverſam populi voluntatem, ideo addit: *Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.* Et hoc contra illud: *Exod. 23* Non ſequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio, plurimorum acquieſces ſententiæ, ut a vero devies. Deviavit autem Pilatus, diſtortam ſententiam dando, in abſolvendo malum, & ideo dicit: *Diviſit autem illis eum, qui propter homicidium, & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant.* Et quantum ad condemnationem viri juſti, ideo addit: *Jeſum vero flagellatum tradidit voluntati eorum.* Ratio autem, quare Pilatus fuit inflexus ad hanc ſententiam iniquiſſimam, fuit inordinatus amor complacentiæ populi, quæ retrahit a veritate, ideo dicitur: Si adhuc hominibus placerem, Christi ſervus non eſſem. *Gal. 1* Fuit & timor, ne incurreret offenſam Cæſaris. Unde Joannes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. *Joan. 19* Et ſubditur ibi, quod Pilatus cum audiſſet hos ſermones, adduxit foras Jesum, & ſedit pro tribunali, & malam ſententiam tulit, propter quod dicitur: Qui timet hominem, cito corruet. *Prov. 29*

Et cum ducerent eum, &c. Poſt deſcriptam condemnationem Chriſti, hic deſcribit deductionem condemnati, circa quam deſcribendam quatuor introducuntur, ſcil. deductio Chriſti ad patibulum, lamentatio mulierum, reprehenſio lamentantium, & pronuntiatio imminentium calamitatum. Primo ergo quantum ad deductionem Chriſti ad patibulum, dicit:

Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem venientem de villa; & impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum, Sed contrarium hujus videtur dici in Joanne, ubi dicitur: *Joan. 19* Suſceperunt autem Jeſum, & eduxerunt eum. Et bajulans ſibi crucem exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locum. Verumtamen non eſt contrarietas quia utrumque fuit, ſed quod tacet Lucas, exprimit Joannes. Unde Gloſſa: *Gloſ. in hunc locum tom. 5* Primo Dominus portavit crucem, ſed poſtea Simoni impoſita eſt, quem exeuntes obviam habuerunt. Hoc autem diligenter exprimit Lucas propter myſterium ſignificationis. Simon iſte

ra-

ratione nominis & gentis, quia erat de Cyrene, deſignat obedientiam populi gentilis ad ferendam crucem poſt Chriſtum. Unde Gloſſa: Quia Simon non Iſraelita, ſed Cyrenæus erat, per eum gentiles deſignantur, qui portant crucem, cum populi gentium paganis ritibus relictis obedienter amplectuntur veſtigia Dominicæ paſſionis. Et talibus loquitur Petrus: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, &c. Et talibus Paulus: Jeſus extra portam paſſus eſt: Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes. Quia vero Simon angariatus fuit crucem portare, ſicut dicitur: Angariaverunt prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum, ideo ratione angariæ deſignat hypocritas, qui crucem portant pro laude humana. Unde Gregorius: Simon qui portat crucem in angaria, ipſe eſt qui laborat pro laude humana: ſubeunt enim homines hunc laborem, quem non cogit timor vel dilectio Dei. Vel deſignat accidioſos, qui crucem portant cum murmure, pœna, & violentia. Contra tales Bernardus: Væ portantibus crucem, non ſicut Salvator ſuam, ſed ſicut ille Cyrenæus alienam. Contra quos dicitur: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam quotidie, &c. Quia omni die debet in nobis amor pœnitentiæ faciendæ innovari.

Gloſſa in hunc locum tom. 5 — 1 Pet. 2 — Heb. 13 — Mar. 15 — Sup. 9

Secundo, quantum ad lamentationem mulierum concomitantium, ſubditur: *Sequebatur autem illum multa turba populi & mulierum quæ plangebant & lamentabantur eum.* Turba quidem ſequebatur ex admiratione, ſed mulieres ex miſeratione. Unde Gloſſa: Mali ſequuntur ut morientem læti aſpiciant, mulieres, ut quem vivere deſiderabant, moriturum, morientem, & mortuum plorent. Unde & poſt mortem dicitur de Magdalena: Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Hæc autem lamentatio fiebat de Chriſto a mulieribus, non a viris: non quia

Gloſſa int. in hunc locum t. 5 — Joan. 20

A mulieres eſſent in amore Chriſti ferventiores, ſeu ſtabiliores, ſed quia magis ſunt naturaliter ad lacrymas pronæ, & magis compaſſivæ naturæ, ſicut de Anna dicitur: Flebat igitur mater ejus irremediabilibus lacrymis. Et de Anna matre Samuelis: Cum eſſet Anna amara animo, oravit ad Dominum flens largiter; &c. Et quia poterant hoc facere magis ſecure. Unde Gloſſa: Non ideo inducitur ſolus mulierum ploratus, quin & viri dolerent, ſed quia fœmineus ſexus quaſi contemptibilior, liberius poterat præſentibus principibus ſacerdotum, quid contra eos ſentiat oſtentare. Unde

Tob. 10 — 1 Reg. 1 — Gloſ. int.

B poteſt dici illud: Accingite lumbos veſtros; ſuper ubera plangite, ſuper regione deſiderabili. Vere deſiderabilis erat iſte ſuper omnes reges univerſæ terræ. Et ideo hic planctus, & hæc lamentatio deſignari potuit per lamentationem factam ſuper Joſiam, ſecundum illud: Univerſus Juda & Hieruſalem luxerunt eum, Hieremias maxime, cujus omnes cantores atque cantatrices uſque in præſentem diem lamentationes ſuper Joſiam replicant. Hujuſmodi autem lamentationes magnæ factæ & prædictæ fuerunt pro Salvatore, & ideo leguntur in ejus paſſione. Similiter etiam plangitur mors Chriſti, & ruina Hieruſalem. Unde in oratione Hieremiæ dicitur: Defecit gaudium cordis noſtri: verſus eſt in luctum chorus noſter. Cecidit corona capitis noſtri: væ nobis, quia peccavimus: propterea mœſtum factum eſt cor noſtrum, ideo contenebrati ſunt oculi noſtri.

Iſa. 32 — 2 Paral. 35 — Thr. 5

C Tertio, quantum ad reprehenſionem lamentantium, adjungit: *Converſus autem ad illas Jeſus, dixit; Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me.* Prohibet autem hujuſmodi mulieres a fletu, non quia male facerent Chriſto compatiendo, cum dicat vir pius & ſanctus; Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Unde & ſanctus David in figura dicebat: Doleo

Job. 30 — 2 Reg. 1

leo ſuper te frater mi Jonathan, A decore nimis, & amabilis ſuper amorem mulierum. Unde & Chriſto pauperi & afflicto amabili, & pulcherrimo compatiendum eſt affectu piiſſimo, ſecundum illud: Aſpicient ad me, quem confixerunt, & plangent eum planctu, quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti. Non ergo hic arguitur a Chriſto, ſed quia contriſtabantur ex mentis dejectione, contra quos dicitur: Non contriſtemini, ſicut & ceteri, qui ſpem non habent: Si enim credimus, &c. Unde Gloſſa: Ne lamentemini me moriturum, cujus cito reſurrectio mortem ſolvere poteſt, cujus mors mortem, & ipſum mortis auctorem deſtruet. Quia ergo contriſtabantur carnali quadam affectione, ſcilicet dilectione faciei deſideratæ, ſicut diſcipuli: Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, &c. Quia etiam ſic flebant ſuper Chriſto, quaſi moreretur pro ſe, non pro humana tranſgreſſione. Unde Gloſſa: Triſtabantur de vita mortali, quæ morte finienda erat, non de cæcis, qui medicum occidebant. Quandocumque autem paſſionem Chriſti recolimus, debemus flere: non pro ipſo, qui jam glorificatus eſt, ſed habito reſpectu ad peccatum noſtrum, ideo ſubdit: *Sed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros*. Non negat igitur quin flendum ſit, ſed quod conſideratio flentis debet redire ſuper ſcelus humani generis, pro cujus tranſgreſſione Chriſtus mortuus fuit. Quoniam igitur mortuus eſt pro peccatis noſtris, ideo dies paſſionis ſuæ debet cum multis lacrymis celebrari. Unde dicitur. Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longe factus eſt a me conſolator convertens animam meam: facti ſunt filii mei perditi; quoniam invaluit inimicus. Secus autem eſt de aliis ſanctis, ut de Petro, & Paulo, qui mortui ſunt ad profectum virtutis, & palmam martyrii obtinendam.

Zach. 12 — *1 Theſ. 4* — *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5* — *Joan. 16* — *Gloſſa in hunc locum tom. 5* — *Thren. 1*

Flere ergo debet omnis Chriſtianus ſuper ſe, & humano genere, quia fuit cauſa interfectionis Domini ſui. Unde Hieremias: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei? Ex hujus mortis ſpeciali memoratione flendum eſt, quamdiu ſumus in Babylone, in valle lacrymarum & fletuum. Unde Pſalmus: Super flumina Babylonis illic ſedimus & flevimus, dum recordaremur tui Sion. Flere etiam debet omnis, quia tantam & tam nobilem pietatem non recognoſcit multitudo hominum. Adhuc quaſi torrentem lacrymas per B diem & noctem: non des requiem tibi. Flere etiam debet, quia ex hoc præparatur ad æternam calamitatem, propter quod ſuper eos flevit Jeſus. Videns civitatem, flevit ſuper illam dicens: Quia ſi cognoviſſes & tu. Et: Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata ſunt viſcera mea, effuſus eſt in terra jecur meum ſuper contritionem filiæ populi mei.

Hier. 9 — *Pſal. 136* — *Thren. 2* — *Sup. 19* — *Thren. 2*

Quarto, quantum ad prædictionem imminentium calamitatum, ſubjungit: *Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt*. Et hoc poteſt referri ad deſtructionem Hieruſalem, C ratione cujus præmittitur ſupra: Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus: erit enim preſſura, magna ſuper terram, & ira populo huic: & cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes gentes. Vel melius refertur ad judicium finale, ex cujus conſideratione debet homo flere ſuper ſe, & ſuper alios peccatores, ne oporteat plangere in adventu ipſius, ſecundum illud: Tunc parebit ſignum filii hominis in cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis ſedentem, &c. Et huic intellectui magis conſonat, quod ſequitur: *Tunc incipient dicere montibus; Cadite ſuper nos; & collibus: Operite nos*. Hoc erit in apparitione judicis, ſecun-

Sup. 21 — *Matt. 24*

Apoc. 6 cundum illud: Abſconderunt ſe in A ſpeluncis; & in petris montium, & dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos a facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni: quoniam veniet dies magnus iræ ipſorum. Et ſimiliter: Et Iſa. 2 introibunt in ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ a facie formidinis Domini, & a gloria majeſtatis ejus, cum ſurrexerit percutere terram, &c. Quod autem tales dies horribiles expectandi ſint indubitanter, & formidandi, per fletum perveniendi, oſtendit ex conſideratione ſuæ paſſionis, cum ſubdit: *Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Quaſi dicat, ſi ſucciditur B arbor viva, & fructuoſa, & ſpecioſa quid ergo fiet de arida & infructuoſa. Eſt autem Chriſtus lignum viride, quia vivum. Unde dicitur: Prov. 3 Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam, dicitur de ſapientia. Et ideo deſignatur per lignum vitæ, Gen. 2 de quo in Geneſi: Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave: lignum etiam vitæ in medio paradiſi. Quia etiam fructuoſum: Apoc. 22 Ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum. Quia virtuoſum: Folia ad li- Ibid. gni ſanitatem gentium, & cetera. C E contrario, homo peccator eſt lignum aridum, quia caret vita gratiæ, fructu juſtitiæ, & virtute conſtantiæ, propter quod dicitur pec- Eccl. 6 catori: Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo: Si ergo ſummus plantator lignorum paradiſi, propter peccatum, ſic crudelem mortem permiſit pati lignum vitæ, & voluptatis, quid ergo faciet de lignis aridis & ſpinoſis? Unde Gloſſa in Gloſſa. Si ergo qui peccatum non hunc locum feci, qui lignum vitæ appellor, tom. 5 mundo duodenos fructus gratiæ per ſingulos menſes affero, ſine paſſione de mundo non exeo, quæ tormenta manent illos, qui fructibus ſunt vacui? Inſuper & lignum vitæ flammis dare non timent, & ideo dicitur: Si juſtus in terra recipit, quanto magis impius & peccator? Et: Quoniam tempus eſt, ut inci- Prov. 11 piat judicium a Domo Dei. Si au- 1 Pet. 4 tem primum a nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

Ducebantur autem & alii duo, &c. Poſt deſcriptam Chriſti comprehenſionem, illuſionem, accuſationem, & condemnationem, hic quinto loco deſcribit ejus crucifixionem, quam deſcribit dupliciter, ſcilicet ex parte conditionum aggravantium, & ex parte circumjacentium, ibi: *Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta, &c.* Circa deſcriptionem conditionum aggravantium ſex introducuntur, ſcil. inhoneſtas conſortii, atrocitas ſupplicii, benignitas crucifixi, rapacitas militum crucifigentium, malignitas principum inſultantium, & crudelitas irridentium crucifixorum. Primo igitur quantum ad inhoneſtatem conſortii, dicit:

Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur. Alii duo ſcilicet qui erant nequam, ut ex iniquitate illorum cum Chriſto interfectorum prætenderent, quod Chriſtus ut reprobus patiebatur; ſed hoc Dominus prærordinavit fieri, ſecundum illud: Cum ſceleratis repu- Iſa. 53 tatus eſt. Tum propter exemplum humilitatis, ratione cujus dicitur in Pſalmo: Ego autem ſum vermis, Pſalm. 21 & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis. Et deſide- Iſa. 53 ravimus eum deſpectum & noviſſimum virorum. Tum etiam propter myſterium ſignificationis. Nam per duos latrones, ſecundum allegoriam intelliguntur duo populi, inter quos, & pro quibus paſſus eſt Chriſtus unus, ſcilicet Judæorum, & alter Gentium qui recte latrones dicuntur, quia utrique Deo per ſuper- Phil. 2 biam in Adam voluerunt præripere digni-

Digitized by Google

A dignitatem propriam. Unde ſuper iſtud; Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, dicit Gloſſa: [*Gloſſa in hunc locum tom. 5*] Adam & Eva voluerunt rapere divinitatem, & amiſerunt felicitatem. [*Gen. 3*] Et propter hoc datum fuit ſignum circumciſionis in remedium quod eſſet quaſi cauterium latronum, & crux etiam Chriſti in medio latronum, ut per illam a pœna latronum liberemur; ſed populus Judaicus tamquam latro ſiniſter adhue blaſphemat. [Latrones quid.] Gentilis autem confitetur, & orat. Secundum Auguſtinum autem per duos latrones ſignatur totum genus humanum in cruce tribulationis & miſeriæ affixum: B ſed altera pars a dextris, ut illi qui pro cœleſti gloria: altera a ſiniſtris, ut illi qui pro temporali gloria patiuntur. Et in hoc execrabilis eſt profecto impietas Judæorum: quæ quaſi latronem affixit cruci omnium Redemptorem. Bonus tamen in myſterio, latro Chriſtus qui inſidiatus eſt diabolo, ut vaſa ejus auferret. Ideo Job: [*Job 40*] In oculis ejus quaſi hamo capiet eum. Propter quod Dominus comparat ſe furi: [*Sup. 12*] Si ſciret paterfamilias, qua hora fur venerit, &c.

Secundo quantum ad atrocitatem ſupplicii, dicitur: *Et poſtquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum.* Locus iſte dicitur Calvariæ, ut dicunt quidam, C quia ibi jacebat Adam, & ibi erat Calvaria capitis ejus, & hoc videtur dicere Ambroſius ſuper Epiſtolam ad Romanos. Sed hoc non dicit Ambroſius doctor. Sed Ambroſius adopertus. Nam ſicut dicit Hieronym. [*Hieron. in c. 27 Matt. tom. 6*] Adam ſepultus eſt in Ebron, quemadmodum dicitur in Joſue: [*Joſue 14*] Dicitur ergo locus calvariæ, quia ibi continebantur Calvariæ damnatorum qui ibi decollabantur & ſuſpendebantur. Erat autem hic locus extra civitatem, quia conſuetudo hæc inolevit ab antiquo, ut malefici extra caſtra occiderentur; [*Lev. 24*] Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper caput ejus: & lapidet eum populus univerſus.

Quod tunc fiebat, propter ſpectaculum, ſed nunc fit propter myſterium ut ſignificaretur quod his qui erant extra Hieruſalem, profuit paſſio Chriſti. Unde dicitur: Propter quod & Jeſus, [*Heb. 13*] ut ſignificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Fuit autem iſta eductio præfigurata in eductione Abel: [*Gen. 4*] in eductione Iſaac: [*Gen. 22*] in eductione Joſeph: [*Gen. 37*] in egreſſione David de Hieruſalem. In hoc igitur loco pœnarum acerbiſſima pœna crucis crucifixus eſt, ſecundum illud: Aſpicient ad me, [*1 Reg. 15*] quem confixerunt. [*Zach. 12*] Et; Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? [*Malac. 3*] Tunc impleta eſt figura de ſerpente ſuſpenſo in palo: [*Num. 21*] Tunc impletum eſt illud: Et erit vita tua quaſi pendens ante te. [*Deut. 28*] Tunc impleta eſt prophetia David: Foderunt manus meas, [*Pſalm. 21*] & pedes meos. Tunc impleta eſt prophetia; Mittamus lignum in panem ejus. [*Hier. 11*] Et illud: Et poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus. [*Dan. 9*] Et illud: Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? [*Zach. 13*] Et illud: Sicut ovis ad occiſionem ducetur. [*Iſaias 53*] Tunc impleta ſunt omnia prædicta de paſſione Chriſti. Unde ſupra: [*Sup. 18*] Conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. Hæc autem erat pœna latronum. Ideo addit: *Et latrones, unum a dextris, & alterum a ſiniſtris*, quod factum eſt non ſolum in opprobrium, verum etiam, Deo diſponente, in noſtrum documentum. Nam per duos latrones intelliguntur caro & mundus: [Latrones quid.] qui ſunt crucifigendi ad hoc quod ſpiritus noſter in cruce Domino offeratur ſicut Jeſus. Crucifigenda eſt caro ſicut dexter latro, ſecundum illud; Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt, &c. [*Gal. 5*] Mundus ut latro ſiniſter: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. [*Gal. ult.*] Et tunc ſpiritus in medio crucifigitur cum Chriſto, ut dicat cum Apoſtolo; Chriſto crucifixus ſum cruci. [*Gal. 2*] Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Chriſtus. [Crux quid.] Eſt autem crux carnis rigor diſciplinæ; cujus quatuor

Digitized by Google

tuor ſunt brachia, ſcilicet vigilia, A abſtinentia, aſperitas veſtium, & diſciplina verberum. Crux autem, qua mundus crucifigitur, eſt paupertas ſpiritus; cujus quatuor ſunt brachia, contemptus gloriæ, pecuniæ, patriæ, & parentelæ. Crux ſpiritus eſt fervor devotionis; cujus quatuor ſunt brachia, ſcilicet amor, ſpes, timor, & dolor. Spes ſurſum, timor deorſum, amor a dextris, & dolor a ſiniſtris. Et de his dicitur: In charitate radicati & fundati, ut poſſitis comprehendere, &c. *Ephes. 3*

Tertio quantum ad benignitatem crucifixi ſubjungit: *Jeſus autem dicebat: Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt*, in quo impletur illud: B Ipſe peccata multorum tulit, & pro traſgreſſoribus rogavit. *Iſaias 53* Oratio autem hujuſmodi fuit in remedium, quia etiam ſuis crucifixoribus profuit paſſio per orationem quam fudit. Unde legitur quod converſi ſunt uno die tria millia: & alio die quinque millia: quia ut dicitur: Qui cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reverentia. *Act. 2* *Act. 4* *Hebr. 5* Unde etiam in hoc apparuit quod fuit pontifex pius & miſericors offerendo ſe, & interpellando pro populi ſalute. Et propter hoc Lucas ſolus qui ſpecialiter agit de Chriſti ſacerdotio, hanc, orationem deſcribit, & narrat. Unde Beda: Quia C Lucas ſacerdotii Chriſti deſcribere diſpoſuit, recte Dominus apud eum pro perſecutoribus jure ſacerdotis intercedit. *Beda Gloſ. in hunc loc. t. 5* Et hoc figuratur in Aaron, orante pro populo inſurgente contra ipſum, de quo ibidem dicitur quod ſtans Aaron inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſavit. *Num. 16* Unde etiam Sapiens: Properans enim homo ſine querela deprecari pro populis, proferens ſervitutis ſuæ ſcutum, orationem, & per incenſum deprecationem alligans, reſtitit iræ. *Sap. 18* Et per hoc Chriſtus dedit exemplum omnibus pontificibus, & etiam omnibus Chriſtianis qui ſunt regale ſacerdotium, & maxime perfectis orare pro perſequentibus, ſecundum illud: Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, ſicut fecit Chriſtus, & protomartyr Stephanus: Ne ſtatuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixiſſet obdormivit. *Matth. 5* *Act. 7*

Quarto quantum ad rapacitatem militum crucifigentium, adjungitur: *Dividentes vero veſtimenta ejus miſerunt ſortes*, quod expreſſius dicitur in Joanne: Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta ejus, & fecerunt quatuor partes: unicuique militi partem. *Joan. 19* Et poſtea ſubditur de tunica inconſutili quod ſortem miſerunt, cujus eſſet. Hoc autem factum eſt, ut dicit Joannes, ad complementum prophetiæ: nam propheta David in Pſalmo dicit: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea: & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. *Pſal. 21* Et in hoc apparuit rapacitas militum qui Chriſtum pro ſua rapacitate nudaverunt. Et ideo paſſio Chriſti ſignanter ſignificatur per Noe, de quo dicitur quod bibens vinum inebriatus eſt, & nudatus in tabernaculo ſuo. *Gen. 9* Per hanc autem diviſionem veſtium in quatuor partes, intelligitur diffuſio Eccleſiæ in quatuor partes mundi. *Diviſio veſtium quid* Unde Beda: Quadripartita veſtis Domini, quadripartitam ejus figurat Eccleſiam, toto ſcilicet, qui quatuor partibus conſtat, terrarum orbe diffuſam, & omnibus eiſdem partibus æqualiter, id eſt, concorditer diſtributam. *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Tunica vero illa ſortita, omnium partium ſignificat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Per miſſionem autem ſortis intelligitur collatio gratiæ, quæ non pro humana diſtributione, ſed potius pro divina diſpoſitione datur, quia ſortes mittuntur in ſinum, ſed a Domino temperantur. *Prov. 16* Et: Tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris. Sequitur: Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam. *Act. 1*

Quinto quantum ad malignitatem principum inſultantium, ſubjungit: *Et ſtabat populus expectans & deridebant eum principes cum eis*, & ſic imple-

Pſal. 21 pletum eſt illud: Omnes videntes me, deriſerunt me: locuti ſunt labiis, & moverunt caput. Et Job: Job 12 Deridetur enim juſti ſimplicitas. Lampas contempta apud cogitationes divitum, ſcilicet principum ſacerdotum. Hujus figura præceſſit in Gen. 9 Cham: Cum vidiſſet Cham pater Chanaam, verenda ſcilicet patris ſui eſſe nudata, nuntiavit duobus fratribus ſuis foras. Sic & iſti videntes Chriſti infirmitatem inſultabant. Unde & ſubditur: *Dicentes: Alios ſalvos fecit, ſe ſalvum faciat, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus*. Sapiens; Sap. 2 Tentemus quæ ventura ſunt illi: Si enim eſt verus filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit illum de manu contrariorum. Nec ſolum hæc dicebant, immo multipliciter inſultabant. Unde Matthæus; Matt. 27 Prætereuntes autem blaſphemabant eum, moventes capita ſua, & dicentes. Vah qui deſtruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: ſalva teipſum. Hoc dicebant populares. Sed principes adhuc malitioſius. Unde Matthæus; Ibid. Alios ſalvos fecit: ſeipſum non poteſt ſalvum facere, ſi rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce &c. Super quo Bernardus: Ber. in die Paſchæ ſe. 1 in prin. tom. 1 quid tu Judæe qui pridie ante crucem agitabas caput ſacrilegum? qui ſacrum caput Chriſti exagitabas opprobriis, dicens: Si Chriſtus rex Iſrael eſt, deſcendat de cruce? O venefica lingua verbum malitiæ, ſermo nequam. Hoc plane tuum eſt, magis autem ejus qui mendax eſt ab initio. Quid enim conſequentis videtur habere, ut deſcendat, ſi rex eſt, & non magis aſcendat? Immo, quia rex Iſrael eſt, titulum regis non deſerat, virgam imperii non deponat, cujus nimirum imperium ſuper humerum ejus. Alios, inquiunt, ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere. Immo ſi deſcenderit, neminem ſalvum faceret, cum enim ſalvus eſſe non poſſit, niſi qui perſervaverit uſque in finem: quanto minus poterit eſſe Salvator?

Sexto quantum ad credulitatem illudentium crucifixorum, adjungit: *Illudebant autem ei & milites*. Milites quidem illuſerunt ante crucifixionem, ſecundum quod dicitur: Milites plectentes coronam de ſpinis, Joan. 19 impoſuerunt capiti ejus; & veſte purpurea circumdederunt eum. Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave rex Judæorum, & dabant ei alapas. Ex quo etiam apparet quod ſecundum Lucam, Chriſtus ter illuſus fuit, ſcilicet in domo pontificis, & in præſentia Herodis, & nunc. Sup. 22 In quo datur intelligi, quod iſta tria genera hominum, quæ ſpecialiter Chriſtus honoravit in terris, Chriſtum inhonorant, ſcilicet Pontifices, Principes, & Milites. Ita ut eis competat illud: Iſa. 1 Filios inutrivi, & exaltavi: Ipſi autem ſpreverunt me. Unde iſtis competit illud; Iſa. 57 Super quem luſiſtis? ſuper quem dilataſtis os, & ejeciſtis linguam? numquid non vos filii ſceleſti. Milites igitur Chriſtum ſpernebant, & ſpernendam afflictionem afflicto addebant. Et ideo addit; *Accedentes & acetum offerentes ei*, dicitur autem quod dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum. Matth. 27 Et: Mar. 15 Dabant ei bibere myrrhatum vinum. Et ut dicit Auguſtinus: Credibile eſt quod in vinum acetoſum immiſerint Judæi fel & myrrham, quæ ſunt amariſſima. Et in hoc impletur prophetæ David vaticinium: Pſal. 68 Dederunt, in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto. Et in Deuteronomio dicitur de vinea converſa in amaritudinem; Uva eorum uva fellis, & botri amariſſimi. Deut. 32 Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile. Et de hoc dicitur: Joan. 19 Cum ergo accepiſſet Jeſus accetum, dixit; Conſummatum eſt; quia cum paſſus eſſet in auditu per contumelias; in viſu per lacrymas; in tactu, per plagas, non reſtabat niſi ut pateretur in guſtu & lingua, contra illam delectationem, quam in eſu pomi habuit Adam & Eva. Gen. 3 Et quia hujus tentatio per auditum introivit, ideo toties replicantur contumeliæ con-

contra Chriſtum. Unde adjungit; *Dicentes; Si tu es rex Judæorum, ſalvum te fac.* Unde iſti milites deſignantur per ſervos regis Aſſyriorum, qui blaſphemaverunt Dominum, de quibus Iſaias; *Iſaias 38* Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti, & ſuper quem exaltaſti vocem tuam, & levaſti altitudinem oculorum tuorum? Ad ſanctum Iſrael, in manu ſervorum tuorum exprobraſti Domino. Sed Dominus iſtis blaſphemiis non ceſſit, ut daret exemplum patientiæ & perſeverantiæ, ſecundum illud; *Jac. 5* Exemplum accipite fratres exitus mali laboris & patientiæ. Et poſt ſufferentiam Job audiſtis, &c. Unde Bernardus: *Bern. in die Paſchæ ſer. 1 non longe a pr. tom. 1* Sine cauſa maligne paraſti ſagittas tuas in pharetra, & diſcipulorum ſuſpiria cumulans opprobriis Judæorum; illi quippe deſperant, iſti improperant, ſed Chriſto neutra tela nocebunt, aliud tempus elegit confortandis diſcipulis, adverſaris confutandis patientiam magis exhibet, humilitatem commendat, obedientiam implet, perficit charitatem. His nempe virtutum gemmis, quatuor cornua crucis adornantur, & eſt ſupereminentior Charitas, a dextris obedientia, patientia a ſiniſtris radix virtutum, humilitas in profundo, his ditavit trophæum crucis, conſummatio Dominicæ paſſionis.

Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis, &c. Poſtquam deſcripſit aggravantia Chriſti paſſionem, hic deſcribit circumadjacentia: Hæc autem fuerunt quatuor, ſcilicet ſuperſcriptio judicis, blaſphemia latronis, confeſſio pœnitentis, & miſericordia Salvatoris. Primo igitur quantum ad ſuperſcriptionem judicis, dicit:

Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum litteris Græcis & Latinis & Hebraicis: Hic eſt rex Judæorum, hanc ſuperſcriptionem poſuit Pilatus per modum tituli, in quo intendebat inſcribere cauſam ſuæ paſſionis. Unde Marcus: *Marc. 15* Et erat titulus cauſæ ejus inſcriptus: Rex Judæorum. In quo oſtenditur cauſa, quare crucifixus eſt ſecundum veritatem, ſed Judæi non acceptabant. Unde Joannes: Hunc ergo titulum *Joan. 19* multi Judæorum legerunt, & dicebant Pilato pontifices Judæorum; Noli ſcribere, Rex Judæorum, ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Judæorum. Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi; ſcripſi. Ex quo apparet quod divino intuitu titulus ſcriptus eſt. Unde Beda dicit: *Beda Gloſ. in hunc loc. t. 5* Ideo immolato titulus ſiperpoſitus eſt, ut a cunctis legi & credere volentibus pateat, quia per crucem non perdidit ſed corroboravit imperium, ſecundum illud: Factus eſt principatus ſuper *Iſa. 9* humerum ejus. Et in Pſalmo: Do- *Pſal 95* minus regnavit a ligno. Eſt autem titulus triplex, ſcilicet, memorialis, qui ſcribitur in tumulis mortuorum: præconialis qui in portis civitatum: & triumphalis qui continet cauſam & ordinem triumphi. Et conſuevit ſcribi in aris, & talis fuit iſte titulus, de quo Iſaias; Erit *Iſa. 19* altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus. Hic autem ſcriptus eſt tribus linguis, quia licet eſſent ſeptuaginta duæ, tres tamen erant eminentes. Unde Gloſſa: *Gloſſa in hunc locum tom. 5* Hæ tres linguæ præ ceteris eminebant: Hebræa propter Judæos de lege gloriantes. Græca propter Gentilium ſapientiam. Latina propter Romanos imperantes. Ergo velint nolint Judæi, omne regnum mundi, omnis ſapientia mundana, omnia divinæ legis ſacramenta teſtantur, quod Jeſus eſt Imperator credentium & confitentium. Vel ideo tribus linguis, quia iſtæ tres linguæ innuunt myſterium Trinitatis. Videtur etiam firmum teſtimonium veritatis. Unde Aug. *Aug. in Pſ. 55 prope prin. t. 8* Tribus linguis quaſi tribus teſtibus titulus eſt approbatus, quia in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.

Secundo quantum ad blaſphemiam latronis, ſubdit: *Unus autem de his qui pendebant latronibus, blaſphemabat*

mabat eum dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac teipſum & nos. Sed contrarium hujus videtur dicere Marcus, ubi ſic ait: Et qui cum eo crucifixi erant, conviciabantur ei. Similiter & Matthæus. (Mar. 15) Sed hæc contrarietas diſſolvitur dupliciter. Uno modo quod verbum Matthæi & Marci (Matt. 27) intelligatur per ſynecdochem, ut quod eſt partis attribuatur toti: vel quod ambo principio blaſphemarunt, ſed alter tantum perſtitit. Et hic blaſphemabat, quia veraciter non petebat ſalvari, ſed irriſorie. Et hoc erat peſſimum, quod miſer & pauper irridet pauperem afflictum, propter quod dicitur; (Prov. 28) Vir pauper calumnians pauperes, ſimilis eſt imbri vehementi, in quo paratur fames. Sed Dominus huic non reſpondet, ut formam daret patientiæ. Unde Petrus: (1 Pet. 2) Cum malediceretur, non maledicebat: Cum pateretur, non comminabatur. Ut etiam doceret exemplo illud Apoſtoli: (Rom. 12) Benedicite perſequentibus vos: Benedicite, & nolite maledicere. Hoc enim virtuoſum eſt. Unde Chryſoſtomus: (Chryſ. in c. 27 Mat. ho. 88 t. 2) Mirabilius eſt hominem convicia paſſum non moveri, quam hominem vulneratum, & percuſſum non cadere.

Tertio, quantum ad confeſſionem pœnitentis, adjungit: *Reſpondens autem alter, increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es?* Quod dicit deteſtando alienam culpam, quod eſt opus vere pœnitentis, ſecundum illud; (Eph. 5) Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem redarguite. Nec tantum alienam, verum & ſuam. Unde addit: *Et nos quidem juſte, nam digna factis recipimus.* Et hoc eſt vere pœnitentium, (Dan. 3) ſecundum illud; Juſtus es in omnibus quæ feciſti nobis, & univerſa opera tua vera; peccavimus enim & inique egimus recedentes a te. Nec etiam tantum agnoſcit culpam propriam, verumetiam Chriſti innocentiam prædicat, unde ſubdit: (1 Pet. 2) *Hic vero nihil mali geſſit,* A ſecundum illud: Qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus. Nec tantum prædicat Chriſti innocentiam vitæ, verumetiam excellentiam agnoſcit potentiæ, & ideo ſubjungit: *Et dicebat ad Jeſum; Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum.* In quo ſimul confitetur Chriſti excellentiam regalem, & petit miſericordiæ relaxationem. Sic orabat Nehemias: (Nehem. 5) Memento mei Deus meus in bonum. Pſalm. (Pſal. 24) Reminiſcere miſerationum tuarum Domine, &c. (Ibid.) Et iterum: Secundum miſericordiam memento mei tu, propter bonitatem tuam Domine. Apparet igitur quod in latrone hoc B fuit veritas fidei, & confeſſio veritatis, reprobando malum, approbando bonum, & aſſerendo verum. Fuit etiam ſupplicatio orationis. Unde Gloſſa: (Gloſſ. in hunc loc. tom. 5) Magna gratia in hoc latrone eminet, nullum membrum a ſupplicio liberum habet, præter cor & linguam: quod autem liberum habet, offert: credit corde, confitetur ore. Et in hoc apparet illud quod dicitur ſupra: (Sup. 17) Erunt duo in agro, unus aſſumetur, & alter relinquetur, ſecundum profunditatem divinorum judiciorum.

Quarto quantum ad miſericordiam Salvatoris ſubjungit: *Et dixit illi Jeſus; Amen dico tibi, hodie mecum* C *eris in paradiſo.* In quo Chriſtus miram oſtendit miſericordiam tamquam piiſſimus Pontifex, quia pœnitentiam latronis quantumcumque ſeram, non refutavit: & amplius quam latro petebat, conceſſit. Unde Ambroſius; (Amb. lib. 10 in c. 23 Luca t. 3) Pulcherrimum affectandæ converſionis exemplum. quod tam cito latroni venia relaxatur, & uberior gratia, quam precatio. Semper enim Dominus Deus plus tribuit quam rogatur, cum enim peteret veniam, obtinuit paradiſum. Et attende quod dicit; *Eris in Paradiſo*, non, inquam, in cæleſti, in quem nullus ante Chriſtum aſcendit: ſed in beata viſione Dei. Unde Ambroſius: (Amb. ubi ſupra.) Vita eſt eſſe cum Chriſto, quia ubi eſt

Digitized by Google

Chriſtus, ibi eſt regnum. Et nota A
hic quod Paradiſus in ſcriptura dici-
Gen. 2 tur primus hortus voluptatis; Plan-
taverat autem Dominus Deus Para-
diſum voluptatis a principio. Et
Apoc. 2 Patria cæleſtis: Vincenti dabo ede-
re de ligno vitæ, quod eſt in Para-
diſo Dei mei. Et viſio ſpeciei Chri-
2 Cor. 12 ſti: Raptus eſt in Paradiſum, & au-
divit arcana verba, &c. Allegorice
Gen. 2 dicitur Eccleſia: Fluvius egredieba-
tur de loco voluptatis ad irrigan-
dum Paradiſum. Dicitur etiam vir-
Cant. 4 go beata: Hortus concluſus, fons
ſignatus, emiſſiones tuæ Paradiſus.
Eccl. 24 Sacra ſcriptura: Ego ſicut aquædu-
ctus exivi de Paradiſo. Tropologi-
Eccl. 40 ce dicitur gratia: Gratia ſicut Para- B
diſus in benedictionibus. Dicitur
anima timorata: Timor Domini ſi-
Ibid. cut Paradiſus benedictionis. Dicitur
etiam vita religioſa: Regio Jorda-
Gen. 13 nis univerſa irrigabitur, ſicut Para-
diſus Domini. Accipitur autem hic
pro beata viſione Chriſti, quia ut
Joan. 17 dicitur in Joanne: Hæc eſt autem
vita æterna ut cognoſcant te ſolum
Deum verum & quem miſiſti Jeſum
Chriſtum.

Erat autem fere hora ſexta, &c.
Poſt deſcriptam Chriſti comprehen-
ſionem, illuſionem, accuſationem,
condemnationem, & crucifixionem,
hic deſcribit Evangeliſta ejus mor-
tem & tumulationem, & habet
hæc pars duas. In quarum prima a- C
gitur de morte; In ſecunda de ſe-
pultura, ibi: *Et ecce vir nomine Jo-
ſeph, &c.* Circa deſcriptionem au-
tem mortis Chriſti, quatuor intro-
ducuntur, ſcilicet mirabilis pertur-
batio mundi, lacrymoſa expiratio
Chriſti, fidelis confeſſio Centurio-
nis, & tremebunda compunctio ple-
bis. Primo igitur quantum ad
mirabilem perturbationem mundi,
quæ mortem Chriſti anteceſſit;
dicit:

Erat autem fere hora ſexta. Dicit
Joan. 19 autem Joannes, & Matthæus quod
Matt. 27 hora erat ſexta. Et ait Marcus
Marc. 15 quod erat hora tertia. Sed Lucas
removens iſtam controverſiam oſten-
dit quod fuit inter tertiam, & ſex-
tam horam, ſed plus acceſſit ad ſex-
tam, unde Evangeliſtæ alii a Mar-
co nominant extremam, & Lucas
exprimit mediam horam: In hac Gen. 1
ſexta hora, & ſexta ætate, & ſexta
feria crucifixus eſt Jeſus pro homi-
ne, qui fuit ſexta die formatus.
Poſt hanc ſextam horam, Chriſto
pendente in cruce & approximante
ad mortem, facta eſt univerſalis com-
motio creaturæ, unde addit: *Et
tenebræ factæ ſunt in univerſam ter-
ram uſque ad horam nonam, & obſcu-
ratus eſt Sol.* Hæ autem tenebræ
non potuerunt eſſe per naturam, ſi-
cut fit eclipſis, triplici ex cauſa,
ſcilicet quia Luna erat quartadeci-
ma, & ideo in perfecta diſtantia a
Sole. Et quia eclipſis non aufert
omnino lumen omnibus partibus ter-
ræ, & quia non poteſt per tres ho-
ras durare, ideo hic triplex mira-
culum fuit: Et propterea refertur Dion. in
quod B. Dionyſius cum eſſet in epiſt. ad
Ægypto, & videret obſcurationem [illegible]
illam, dixit, aut elementa mutan- Pont.
tur, aut Deus naturæ patitur, & e-
lementa ſibi compatiuntur. Unde &
ipſe dicit in epiſtola contra Apollo-
fanium. Dic, quid dicis de eclipſi,
quæ fuit in ſalutari cruce? Nos e-
nim conſtituti ſimul apud Eliopo-
lim, hoc eſt, civitatem ſolis, mi-
rabiliter vidimus quomodo feria
quadam ſexta, ferme hora etiam
quaſi ſexta, Luna ei ſe iniiciente,
Sol eſt horribiliter obſcuratus, quia
non Deus, ſed creatura Dei lucis
ſuæ occubitu lucere nequivit. Ob-
fuſo itaque uniformiter caligine ta-
beſcente, ut purgatum rediit Solis
diametrum, regulam Philippi Ari-
dei aſſumpſimus. Cumque reperimus
quod erat notiſſimum, eotenus fati-
gatione ecliptica Solem pati mole-
ſtias non debere, & ab Oriente Lu-
nam ſolarem fulgorem velis ethio-
picis obducentem, Solem in occi-
dua hora captare profugia, tunc au-
tem lutigenos theſauros, caligines,
quas geminant uſque in Heliacos,
ut putavimus, proferentes, recon-

dere

dere Occidentes, præſertim cum Lunæ deeſſet, & nec conventus tempus propinquaret, &c. Et quia Chriſtus non ſolum erat Dominus naturæ, verum & legalis obſervantiæ, ideo addit: *Et velum templi ſciſſum eſt medium*. Nec tantum hoc, verum & aliæ creaturæ ſibi compaſſæ *Matt. 27* ſunt: Petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt. Et hoc totum in teſtimonium divinitatis Chriſti. Hieronymus: Et ideo compatiuntur elementa Conditori ſuo: refugit Sol, quia non potuit videre mortem Chriſti, collaborat laboranti, & blaſphemantibus ſuæ lucis beneficium retraxit: nam Sol obſcuratur, terra movetur, petræ ſcinduntur, velum templi dividitur, ſepulchra aperiuntur, ſolus miſer homo non compatitur, pro quo ſolo Chriſtus patitur. Attendendum autem quod in illa ſolis obſcuratione intelligitur obcæcatio Judæorum, & in ſciſſione veli revelatio ſcripturarum, quæ facta eſt *Joan. 9* gentibus. Unde dicitur: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Vel ad tempus finale poteſt referri, de quo in Pſalmo: *Pſal. 113* Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſilvæ.

Secundo, quantum ad lacrymoſam expirationem Chriſti, ſubdit: *Et clamans voce magna Jeſus, ait, Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*. Sed videtur contrarietas *Mat. 27* *Mar. 15* inter Evangeliſtas. Nam Matthæus, & Marcus dicunt quod clamavit: Eli, eli. Et Joannes dicit quod cla- *oan. 19* mavit: Conſummatum eſt, ſed totum hoc verum eſt quia ter clamavit. Et primo dixit quod dixit Matthæus, deinde ſecundo quod Joannes, & tertio quod Lucas, & hoc inſinuat ipſe Evangeliſta. Lucas in hoc quod ſubdit: *Et hæc dicens expiravit*. Ex quo apparet quod expiravit ſimul clamando & orando, ut oſtenderet quod ipſe eſt Deus verus, Pontifex noſter, propter quod *Heb. 5* dicitur: Qui in diebus carnis ſuæ,

A preces, ſupplicationeſque ad eum qui poſſit illum ſalvum facere a morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia. Sequitur: Et conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ, appellatus a Deo Pontifex juxta ordinem Melchiſedech. Ideo autem ſimul clamans & lacrymans expiravit, ut in lacrymis intelligatur vera Chriſti paſſio & humanitas. In clamore vero divinitas, quia cum nullus poſſet clamare per naturam, niſi qui habet ſanguinem ſufficientem in corde, & ſpiritum ad reſpirationem, impoſſibile eſt quod per B naturam quis expiret & clamet. Ideo oſtendit in clamore mortis ſe omnipotentem, & verum eſſe quod dixit: Poteſtatem habeo ponendi animam meam; & poteſtatem ha- *Joan. 10* beo iterum ſumendi eam. Et paulo ſuperius; Nemo tollit eam a me; *Ibid.* ſed ego pono eam a meipſo. Et ideo Iſaias: Si poſuerit pro peccato *Iſa. 53* animam ſuam, videbit ſemen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.

Tertio, quantum ad fidelem confeſſionem Centurionis; adjungit: *Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens; Vere hic homo juſtus erat*. Hæc autem C fidelis confeſſio ortum habuit ex viſione mirabilium, quæ facta ſunt in commotione mundi, & maxime in modo moriendi. Unde Matthæus; *Matt. 27* Centurio autem & qui cum eo erant cuſtodientes Jeſum, viſo terræmotu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere filius Dei erat iſte. Sed Marcus dicit *Mar. 15* quod videns centurio, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Vere hic homo filius Dei erat. Lucas autem comprehendit utrumque, cum dicit: *Videns autem Centurio quod factum fuerat, &c.* Unde in hoc Centurione apparuit promptitudo in gentibus ad fidem, & e contrario in Judæis obduratio ad incredulitatem. Propter quod & Beda ait; Videns quod

Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5

ita haberet poteſtatem emittendi ſpiritum (quod non poteſt niſi Conditor animarum) ipſe qui crucifixerat eum, in ipſo paſſionis ſcandalo, confitetur Dei filium, quem Judæi poſt, miraculo credere noluerunt. Sed quia principes ſacerdotum cum hæc vidiſſent, non glorificaverunt Deum, ideo excæcati ſunt, ſecundum illud: (Rom. 1) Quia cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.

Quarto, quantum ad tremebundam compunctionem plebis, ſubjungit; *Et omnis turba eorum qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua revertebantur.* Percuſſio namque pectoris eſt ſignum pœnitentiæ & compunctionis, ſicut ſupra de publicano, qui percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. (Sup. 18) Intelligitur autem per hanc turbam populus Judæorum, qui etſi veritatem videret, ut Centurio ſolum pectus percuſſit, ſed in vocem confeſſionis non prorupit. Unde Gloſſa: (Gloſſa in hunc locum tom. 5) Videamus diſtantiam gentis & gentis. Gentiles moriente Chriſto apertæ confeſſionis voce Deum glorificant, Judæi percutientes pectora ſolum, ſilentes domum redeunt. Unde redibant domum quia etſi videretur eis injuſte actum contra Chriſtum, tamen ad eum modicum vel nullum habebant affectum. Nec mirum quia noti ejus reputabant eum tamquam alienum, licet non omnino perdidiſſent affectum. Ideo ſubdit: *Stabant autem omnes noti ejus a longe; & mulieres quæ ſecutæ eum erant a Galilæa hæc videntes* Et ſic impletum eſt illud: (Pſalm. 87) Elongaſti a me amicum & proximum: & notos meos a miſeria. Et Job: (Job. 19) Fratres meos longe fecit a me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt a me. Et ratio hujus erat quia jam pauperrimus erat, & deſpectus, & interfectus: (Prov. 19) Fratres omnes pauperis oderunt eum, inſuper & amici procul receſſerunt ab eo: Veruntamen virgo glorioſa & domina noſtra ſancta Maria non fuit elongata nec affectu, nec ſitu. Nam dicitur: Stabant autem juxta crucem Jeſu, mater ejus & ſoror matris ejus. (Joan. 19) Et propinquiſſima fuit affectu. Unde ſupra: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius. (Luc. 2) Unde quem in nativitate cum gaudio peperit, in paſſione cum doloribus ingentibus parturivit.

Et ecce, vir nomine Joſeph, &c. Poſtquam Evangeliſta deſcripſit Chriſti comprehenſionem, illuſionem, accuſationem, condemnationem, crucifixionem, & mortem. Hic tandem deſcribit ejus tumulationem, circa cujus deſcriptionem quatuor introducuntur, ſcilicet dignitas ſepelientis, honorificentia ſepulturæ, opportunitas temporis, & reverentia mulierum in tumulatione. Primo igitur quantum ad dignitatem ſepelientis, dicit:

Et ecce, vir. Demonſtrat eum tamquam dignum & idoneum ad Chriſtum ſepeliendum, propter quod deſcribit ipſum ex nomine, cum dicit: *Nomine Joſeph.* Ut ſicut Joſeph Chriſtum nutrierat, ut dicitur; Joſeph filii David noli timere accipere Mariam conjugem tuam, &c. (Matt. 1) Et iterum; Accipe puerum & matrem ejus: (Matt. 2) ſic alter Joſeph ſepeliret eum, & tamquam granum frumenti in ſuo horreo collocaret. Sicut ille Joſeph qui reſervavit frumenta populis in Ægypto. (Gen. 41) Deſcribit eum etiam ex dignitate, dicens: *Qui erat decurio.* Gloſſa: (Gloſſa in hunc locum t. 5) Decurio eſt, qui de ordine curiæ adminiſtrat, vel decurio dicitur qui decem præerat, ſicut Centurio, qui erat ſuper centum, ſecundum illud: Dixit Jetro ad Moyſen: (Exod. 18) Provide de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint avaritiam; & conſtitue ex eis tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui judicent populum omni tem-

Digitized by Google

tempore. Deſcribitur autem a vita, cum addit: *Vir bonus, & juſtus*, bonus interius, & juſtus exterius, ſecundum illud: Bonus homo, de bono theſauro profert Bona. Deſcribit a voluntate, cum ſubdit; *Hic non conſenſerat conſilio, & actibus eorum.* Unde ſibi bene competit illud: Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum. Et Hieronymus dicit quod aliqui dixerunt, quod ille Pſalmus per appropriationem quamdam de iſto Joſeph debet intelligi. Deſcribit autem eum a Patria, cum dicit: *Ab Arimathæa civitate Judææ*, hoc eſt idem quod Ramatha, quæ fuit civitas Samuelis, ſecundum quod dicitur: Fuit vir unus de Ramathaim Sophim. Unde Gloſſa: Ipſa eſt Ramathaim civitas Helcanæ & Samuelis. Deſcribit eum a fidei religione, cum addit: *qui expectabat & ipſe regnum Dei*, ſic dicitur de Symeone quod erat expectans conſolationem Iſrael: & Spiritus ſanctus erat in eo. Deſcribit eum a conſtantia, cum ſubdit: *Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu*, & hoc quidem fecit cum magna conſtantia, non veritus nec ferocitatem gentilium, nec malignitatem principum & ſacerdotum. Quoniam dicitur quod audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu. Unde Joſeph qui ſe prius occultaverat, ſicut dicitur in Joannem: Quod eſſet diſcipulus Jeſu, occultus autem propter metum Judæorum. Hic jam patefecit ſeipſum. In quo datur intelligi, quod diſcipuli veritatis in articulo neceſſitatis debent manifeſtari, nam dicitur. Supra: Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in majeſtate ſua, & patris, &c. Moraliter autem per hunc Joſeph intelligitur Prælatus qui eripit Chriſtum de manu Pilati, id eſt, de manu tyrannorum, qui debet eſſe vir non tantum ſexu, ſed ætate & virilitate, quia dicitur: Noli quærere fieri judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates. Debet eſſe Joſeph, ſcilicet ſuum & aliorum profectum requirens, ſecundum illud: Filius accreſcens Joſeph. Debet eſſe decurio nobilis, id eſt, nobiliter tractans negotia curiæ Chriſti, ſecundum illud: Sic nos æſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Unde dixit Apoſtolus prælato: Labora ſicut bonus miles Chriſti Jeſu. Et talis eſt nobilis, ſecundum illud: Nobilis in portis vir ejus, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Debet eſſe vir bonus & juſtus. ſicut Job; Erat vir ille ſimplex & rectus, &c. Et debet eſſe diſſentiens a malo conſilio, ſecundum illud; A conſiliario ſerva animam tuam, &c. Quia digni ſunt morte non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Et debet eſſe ab Aritmathæa, quæ interpretatur vigilia donationis, ut vigilet circa gregem ſibi commiſſum: Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, &c. Et ideo ſupra dicitur quod paſtores erant vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis, &c. Et debet eſſe expectans regnum Dei, ſecundum illud: Ecce, agricola expectat pretioſum fructum terræ: patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinum. Talis igitur prælatus in quo virilitas, ſtudioſitas, nobilitas morum, juſtitia, innocentia, vigilantia, & confidentia videt, idoneus eſt ut Chriſtum in membris ſuis crucifixum ſuſcipiat, & collocet in locum quietis, & Eccleſiaſticæ unitatis.

Secundo quantum ad honorificentiam ſepulturæ, ſubdit: *Et depoſitum involvit ſindone*, hoc enim convenientiſſimum erat mundiſſimæ carni Chriſti. Unde inſtitutum eſt in Eccleſia, ut corporalia ſint de ſimplici tela linea & munda, non tincta, nec variis coloribus rubricata, ſicut enim ara gerit figuram crucis, & calix tumuli, patena lapidis ſuprapoſiti, ſic corporale gerit figura ſindonis. Unde verſus:

Margin notes: Matt. 12; Pſal. 1; Hier. in Pſ. 1 t. 7; 1 Reg. 1; Gloſſ. in hunc loc. tom. 5; Sup. 2; Mar. 15; Joan. 19; Sup. 9; Eccl. 7; Gen. 49; 1 Cor. 4; 2 Tim. 2; Prov. ult.; Job 1; Eccl. 37; Rom. 1; Prov. 27; Sup. 2; Jac. 5

Digitized by Google

Ara crucis, tumuli, calix, lapidiſque patena:
Sindonis officium candida byſſus habet.

Prov. ult. Et ideo in hujus figuram dicitur: Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo. In hujus etiam figuram dicitur: quod vir qui erat in medio ſex virorum veſtitus erat lineis. Et hoc in ſignum innocentiæ, ratione cujus agno immaculato & albiſſimo comparatur, propter quod etiam ſponſa ejus debet veſtiri puritate innocentiæ; Venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit ſe. Et datum eſt illi, ut cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido. Byſſinum enim, juſtificationes ſunt ſanctorum. Sed quia hæc munditia fuit perfectiſſime in ſolo Chriſto, qui ſolus fuit inter mortuos liber, ideo ſolus ſepultus eſt intra novum monumentum, & propterea ſubdit; *Et poſuit illud in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat*. Beda: Solus Dominus in tumulo includitur, ut ſepultura illius & reſurrectio a noſtra fragilitate naturæ diſſimilis monſtretur. Unde Iſaias; Ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum ejus glorioſum. Tunc verificatum eſt illud: Lapſa eſt in lacum vita mea, & poſuerunt ſuper lapidem me. Ideo autem poſitus fuit in monumento exciſo, quia ſic conveniebat fieri de Chriſto, qui erat lapis exciſus de monte ſine manibus: Hoc etiam factum eſt ne quis poſſet dicere quod ſuffoſſum eſſet monumentum, propter quod etiam in reſurrectionis veræ argumentum cuſtodes deputati ſunt. Erat autem monumentum, ut dicunt expoſitores, quaſi quædam domus rotunda in rupe exciſa, tantæ altitudinis, ut homo extenta manu vix tangeret culmen, habens introitum ab oriente. Locus autem corporis ſepulti erat ab aquilone de ipſa rupe ſeptem pedes habens longitudinis, tribus palmis a terra eminens, a parte meridiana omnino patens, unde corpus inferebatur. Talis autem diſpoſitio optime congruebat Chriſti ſepulchro, cujus ortus & occaſus, ſomnus & reſurrectio, tamquam ſol juſtitiæ totum perluſtravit mundum ſecundum illud: Oritur Sol, & occidit, poſt gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem. Ut ſic virtute Chriſti reſurgentis a quatuor ventis veniat ſpiritus, & inſufflet ſuper interfectos ſuſcitandos. Unde dicitur: Ab oriente adducam ſemen tuum, & ab occidente congregabo te. Dicam aquiloni: Da: Et auſtro: Noli prohibere.

(Ezec. 9; Apoc. 19; Beda Gloſ. in hunc locum tom. 5; Iſa. 11; Thren. 3; Dan. 2; Eccl. 1; Iſa. 43)

Tertio ad quantum ad opportunitatem temporis, dicit; *Et dies erat paraſceves, & ſabbatum illuceſcebat.* Dies paraſceves eſt dies veneris, qui ideo dicitur paraſceve, quod interpretatur præparatio, quia in ea præparabantur quæ erant neceſſaria ad ſabbatum, & ita erat ſexta feria, in qua Dominus paſſus fuit, in media die, hoc eſt in veſpera, ſed ſepultus fuit in ſero, hoc eſt, in veſpera ſabbati. Quia ſicut ſextus dies conveniebat morti Chriſti, & crucifixioni, ſic ſeptimus conveniebat ſepulturæ, & Chriſti quieti. Unde Beda: Sexta die factus eſt homo, ſeptima quievit Deus. Sexta ergo die crucifixus humanæ reparationis implet arcanum, ſabbato quieſcens ſepulchro reſurrectionis expectat eventum. Ideo in figuram hujus dicitur; Requievit Deus die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat. Et benedixit diei ſeptimo, & ſanctificavit illum: quia in ipſo ceſſaverat ab omni opere ſuo. Et propter hoc ſanctus Lucas determinans tempus ſepulturæ Chriſti, non tacuit, ſed expreſſit de ſabbato ut actum eſt. Et propter myſterium tropologiæ, quia in hoc ſignificatur quod homo per ſex ætates cum Chriſto debet contribulari & crucifigi, ut in morte ſua habeat ſabbatiſmum ſecundum illud: In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum. Quia dicitur: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit ſpiritus, ut requieſcant a laboribus ſuis.

(Beda Gloſ. in hunc loc. t. 5; Gen. 2; Job 5; Apoc. 14)

Et

Digitized by Google

Et ideo ſignanter dicit quod ſabbatum illuceſcebat cum nox inciperet, quia nox illa terminabatur in lucem, ſic & mors juſtorum in lucem terminatur & vitam, ut homo poſſit dicere illud: Et nox illuminatio mea in deliciis meis. Quia tenebræ non obſcurabuntur a te, & nox ſicut dies illuminabitur. Hoc etiam dixit ad certitudinem veritatis hiſtoriæ, ut ex hoc appareat, quod paraſceve dicitur non reſpectu primæ diei azymorum, ſicut dicunt Græci, ſed reſpectu ſabbati. Nam quamvis primus dies azymorum eſſet celeberrimus, licebat tamen in eo victualia præparare, ſed non in ſabbato, & maxime in maximo ſabbato, quia tunc dies erat azymorum. Unde dicitur: Erat enim magnus dies ille ſabbati. Magnus quidem erat, quia ſabbatum: Major quia ſabbatum paſchale: Maximus, quia tunc facta eſt impletio figuræ per veritatem. Et tunc ceſſavit ſabbatum cum fuit impletum, & dies Dominicus ſucceſſit celebrandus, quia jam habentes veritatem diei ſeptimæ per Chriſti quietem, expectamus reſurrectionem & glorificationem octavæ, quæ jam in capite noſtro inchoata eſt, & conſummabitur in nobis in generali reſurrectione. Et attendendum quod ſabbatum ſecundum litteram dicebatur dies ſeptima. Septimo die ſabbatum Domini Dei tui eſt, &c. Et hoc ceſſat. Ceſſare faciam omne gaudium ejus, ſolemnitatem ejus, neomeniam ejus, ſabbatum ejus. Secundum allegoriam, dicitur quies Chriſti in ſepulchro, per quam facta eſt liberatio animarum. Propter quod ſupra. Hanc filiam Abrahæ, quam alligavit ſatanas ecce decem & octo annis, non oportuit ſolvi a vinculo iſto die ſabbati? Dicitur quies animarum ſanctarum. Relinquitur ſabbatiſmus populo Dei. Qui enim ingreſſus eſt in requiem ejus, etiam ipſe requievit ab operibus ſuis. Secundum tropologiam autem dicitur ſabbatum quies a perpetratione peccati. Nolite portare pondera in die ſabbati. Dicitur etiam quies contemplationis, ſecundum illud: Porta atrii interioris, quæ reſpicit ad orientem, erit clauſa ſex diebus. In quibus opus fit; die autem ſabbati aperietur. Quia contemplantibus aperietur lux veritatis. Dicitur etiam ſtatus religionis, ſeu obſervantia evangelicæ perfectionis. Si averteris a ſabbato pedem tuum facere voluntatem tuam in die ſancto meo, & vocaveris ſabbatum delicatum & ſanctum donum glorioſum. Secundum Anagogiam autem, dicitur ſabbatum quies æternæ jucunditatis. Erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato, &c. Sic ſeptimus dies ſabbati ſecundum quadriformem rotam, id eſt, intelligentiam ſcripturarum, ſeptiformem habet acceptionem, ut dicatur ſabbatum corporalis quies, quies Chriſti, requies animarum, ceſſatio a perpetratione peccati, otium contemplationis, ſtatus religionis, & pax ſempiternæ felicitatis.

Pſal. 138 · *Joan. 19* · *Exod. 20* · *Oſee 3* · Sabbati variæ acceptiones. · *Sup. 13* · *Heb. 4* · *Hier. 17* · *Ezech. 46* · *Iſa. 58* · *Iſa. ult.*

Quarto, quantum ad reverentiam mulierum in ſubſecutione ſubjungitur: *Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum*, hoc autem faciebant ex pietatis affectu. Unde Gloſſa: Aliis notis Jeſu poſt depoſitum corpus recedentibus, ſolæ mulieres, quæ arctius amabant, officium funeris inſpiciebant, & hæc faciebant ut lugerent mortuum, quem prius dilexerant moriturum. Et hoc pietatis eſt & religionis, ſecundum illud; Fili in mortuum produc lacrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ſecundum judicium contege corpus illius, & non deſpicias ſepulturam illius. Sequitur: Et fac luctum ſecundum meritum ejus. Ideo hæ mulieres piæ non ſolum aſpiciebant ſepulturam, verumetiam corpus ſepultum, & ideo addit; *& quemadmodum poſitum erat corpus ejus*, ſcilicet viderunt, & hoc ad impendendum beneficium humanitatis, propter quod adjungit. *Et revertentes paraverunt aromata & unguenta:* hoc enim licebat in die paraſceves, ſed

Gloſſa in hunc locum tom. 5 · *Eccl. 38*

in

in ſabbato minime, & ideo ſubjun- A git, *& ſabbato quidem ſiluerunt ſe-*
Levit. 23 *cundum mandatum*. Nam dicitur: Sex diebus facietis opus: dies ſeptimus, quia ſabbati requies eſt, vocabitur ſanctus. Sed videtur contrarietas in-
Marc. 16 ter Evangeliſtas: Nam Marcus di. cit. Cum tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata, ut ve-
Matth. 28 nientes ungerent Jeſum. Similiter
Hier. lib. 4 & Matthæus. Sed ad hoc reſpondet
in c. 28 Hieronymus, dicens mulieres ſepul-
Matt. t. 6 to Domino revertentes domum, quamdiu licuit paraverunt aromata & unguenta, ſcilicet uſque ad ſolis occaſum, & poſtea toto ſabbato ſiluerunt uſque ad alium ſolis occa- B ſum, & tunc recuperata licentia operandi, iterum emerunt alia aromata, quia non ſufficiebant illa quæ paraverant, & tota nocte illa inter ſabbatum & dominicam paraverunt, ut venientes diluculo ad ſepulcrum
Moralis ſenſus. ungerent corpus Jeſu. Moraliter per iſtas tres mulieres, ſecundum Gregorium ſignantur animæ fideles, quæ Domino debent offerre tria unguenta ſive aromata, id eſt odorem virtutum, opinionem bonorum operum, & ſuavitatem ſanctarum orationum, de quibus in Canticis: Sur-
Cant. 4 ge aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata ejus, ſecundum autem Bernardum, per iſtas tres mulieres ſignantur in unoquoque homine mens, lingua, & manus, quarum quælibet habet unguenta ſua valde pretioſa, unguenta ſiquidem mentis ſunt contritio, compaſſio, & devotio. Unguentum contritionis conficitur ex ſpeciebus viliſſimis, id eſt propriis peccatis, quæ creſcunt in horto noſtro, unguentum compaſſionis conficitur ex ſpeciebus amariſſimis, id eſt omnibus miſeriis proximorum, quæ creſcunt in horto vicino. Unguentum devotionis conficitur ex ſpeciebus pretioſiſſimis, id eſt omnibus Chriſti beneficiis, quæ cre-
Eccli. 38 ſcunt in horto Dominicus: Unguentarius faciet pigmenta ſuavitatis & unctiones conficiet ſanitatis. Unguenta linguæ, ſunt oratio devota, confeſſio integra, & prædicatio vera. Herbæ quibus conficitur primum unguentum, ſunt recta intentio, firma attentio, & pia affectio. Herbæ quibus conficitur ſecundum unguentum ſunt pudor commiſſi, dolor amiſſi, & timor judicii. Herbæ quibus conficitur tertium unguentum, ſunt fidei inſtructio, morum informatio, vitiorum increpatio. De his unguentis dicitur. Unguento & variis odoribus delectatur cor: Prov. 27
& bonis amici conſiliis anima dulcoratur. Unguenta tertiæ mulieris ſcilicet manus, ſunt ſeptem opera miſericordiæ, ſcilicet, hoſpitari peregrinos, potare ſitibundos, cibare famelicos, redimere captivos, veſtire nudos, viſitare infirmos, & ſepelire mortuos. De quibus unguentis in Geneſi: Præcepit Joſeph ſer- Gen. ult.
vis ſuis medicis, ut aromatibus condirent patrem, &c. De his dictis unguentis poteſt intelligi illud. Me Cant. 1
liora ſunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis, nam unguenta primæ mulieris bona, ſecunda meliora, ſed tertiæ mulieris ſunt optima.

Caput XXIV.

C UNa autem ſabbati valde diluculo, *&c*. Poſtquam Evangeliſta egit de Chriſti incarnatione, prædicatione, & paſſione. Hic quarto agit de reſurrectione. Dividitur autem Diviſio.
pars iſta in quatuor. In quarum prima agitur de revelatione *reſurrectionis*. In ſecunda, de apparitione reſurgentis, ibi. *Ecce duo ex illis, &c*. In tertia, de certitudine apparitionis, ibi: *& ſurgentes eadem hora, &c*. In quarta, de divulgatione certitudinis veritatis, ibi, *Tunc aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas, &c*. Circa revelationem reſurrectionis explicandam tria introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet, revelationis occaſio, de qua ibi. *Una autem ſabbati valde mane, &c*.

Re-

Revelationis certitudo, ibi: *Et fa- A ctum eſt dum mente, &c.* Et revelationis manifeſtatio, ibi: *Et regreſſæ a monumento, renuntiaverunt hæc, &c.* Occaſio autem ut Chriſti reſurrectio revelaretur fuit adventus mulierum ad Chriſtum ungendum, circa quod duo tanguntur, ſcilicet modus veniendi ad ſepulcrum Dominicum, & modus inveniendi ſepulcrum vacuum. Primo igitur quantum ad modum veniendi ad monumentum, dicit:

Una autem ſabbati valde diluculo venerunt ad monumentum portantes quæ paraverant aromata, ſcilicet mulieres. Et attendendum quod ſabbatum dicitur tota illa ſeptimana ſabbati, quia ſeptem diebus erat feriandum: Levit. 23 Septem diebus azyma comedetis. Sequitur: Offeretis ſacrificium in igne Domino ſeptem diebus. Et ideo tota illa ſeptimana dicebatur ſabbatum, in cujus prima die, id eſt Dominica die, ſummo mane venerunt ad monumentum, quia dicebat quod illo die, quo primo facta erat lux, reſurgeret Chriſtus de tenebris mortis & inferni, ad lucem vitæ. Et ideo dies iſta vocatur una, quia principium eſt ſpiritualium illuminationum, ſicut unitas numerorum. Gen. 1 Et ideo in Geneſi: Factum eſt veſpere & mane, dies unus. In hac igitur die decuit Chriſtum a mortuis reſurgere, & in die concordant quidem omnes Evangeliſtæ, ſed in hora temporis videntur diſſentire. Matth. 28 Nam Matthæus ait: Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulchrum. Mar. 16 Marcus dicit, quod venerunt orto Joan. 20 jam Sole. Sed Joannes dicit quod Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum. Sed in hoc non eſt controverſia, licet diverſis verbis exprimant, tamen omnes volunt dicere, quod in principio diei venerunt, ſcilicet quando Sol incipiebat ſuper noſtrum hemiſphærium illuceſcere, & tamen adhuc tenebræ non erant penitus effugatæ. Verumtamen de hora Reſurrectionis controverſia eſt inter doctores, eo quod quidam dicunt, Chriſtum media nocte reſurrexiſſe, alii vero diluculo: qui autem verius dicant Deus novit. Sed controverſia diſſolvi poteſt: quia primi dicunt, quod reſurrectio media nocte fuit ſecundum veritatem, ſed diluculo innotuit: & tunc dicitur res fieri quando innoteſcit. Poteſt autem dici, quod ſicut Sole recedente a noſtro hemiſphærio Sol juſtitiæ ſe occultavit, ſic Sole ad noſtrum hemiſphærium redeunte, Sol juſtitiæ reſurrexit. Ita quod nec omnino in die, nec omnino in nocte media, B ſed medio modo. Et ideo utrique doctores ſuo modo dicunt veritatem.

Secundo quantum ad modum inveniendi ſepulcrum, ſubdit: *Et invenerunt lapidem revolutum a monumento.* De hujus autem lapidis revolutione erant ſolicitæ, ſicut dicitur: Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Marc. 16 Et reſpicientes, viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Hic autem lapis non fuit in reſurrectione revolutus, ſed poſt. Unde Beda: Potuit clauſo ſepulchro exire, qui clauſo exivit utero Virginis. Beda Gloſſa in hunc locum tom. 5 Sed Angelus Domini hæc, fecit ad manifeſtationem. Unde Mattheus: Matt. 28 C Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens, revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Hoc autem fecit, ut manifeſtator reſurrectionis Chriſti. Unde & ſubdit: *Et ingreſſæ, non invenerunt corpus Domini Jeſu.* Et nota quod ſignanter cum prius vocaſſet Chriſtum Jeſum, nunc vocat eum Dominum Jeſum, quia jam verificatum erat in eo illud quod dicitur: Ibid. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Philip. 2 Et illud: Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, &c. Chriſti igitur corpus in ſepulchro non invenitur, quia jam erat reſuſcitatum. Unde infra dicitur: *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Secun-

Digitized by Google

Spiritualis ſenſus. cundum ſpiritualem autem intelligentiam per monumentum intelligitur ſcriptura, in qua latet Dominus quaſi in quodam ſepulchro. Unde Joan. 5 Joannes: Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. Per lapidem ſuperpoſitum intelligitur velamen ſcripturæ, propter quod etiam lex in lapideis tabulis erat ſcripta, & de hoc velamine dicitur: 2 Cor. 3 Uſque in hodiernum diem, cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. Hoc velamen amovetur per Angelicum miniſterium, quia etiam Angeli nobis communicant, & illuminant nos, ſecundum illud: Apoc. 22 Oſtendit mihi Angelus fluvium aquæ vivæ, ſplendidum tamquam cryſtallum, procedentem de ſede Dei, & agni. Fit etiam per miniſterium doctorum, qui debent eſſe viri angelici, ſecundum illud: Mal. 2 Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt. Et hujuſmodi eſt de cælo deſcendere, 2 Cor. 12 ſicut Paulus qui raptus eſt in Paradiſum, & audivit arcana verba: Vel ſi non poteſt uſque ad intima Dei conſcendere, ſaltem procedat in ſcala Jacob, cujus cacumen cœlum tangit, ſicut boni contemplativi. In quorum figura dicitur: Gen. 28 Vidit Jacob in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam. Hæc ſcala Chriſtus eſt. Joan. 1 Unde Joannes: Videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis. Qui igitur ſic amovet velamen, per conſequens etiam repellit carnalitatem, & mortem, & conſcendit ad contuendam Chriſti divinitatem, & immortalitatem: 2 Cor. 5 Et ſi cognovimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc jam non novimus. Non quod carnem Chriſti non noverit, ſed non carnalem affectum vel intelligentiam, propter quod ait Joannes: Joan. 6 Spiritus eſt qui vivificat: caro non prodeſt quidquam, verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.

Et factum eſt: dum mente, &c. Poſt deſcriptam revelandæ Reſurrectionis occaſionem, deſcribit hic revelationis certitudinem, quæ colligitur ex duobus, ſcilicet ex aſſertione teſtium, & comprobatione teſtimoniorum. Primo igitur quantum ad aſſertionem teſtium, dicit:

Et factum eſt: dum mentes conſternatæ eſſent de iſto, ecce duo viri ſteterunt ſecus illas in veſte fulgenti. Iſti duo viri ſteterunt juxta illas in veſte fulgenti ad deſignandum candorem noſtræ ſolemnitatis, unde etiam in Apoc. Apoc. 7 In conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum: Signanter autem dicit in veſte fulgenti, in qua non ſolum erat vehementia candoris, verum etiam excellentia lucis, ut demulcerent pios et terrerent impios. Unde Matth. Matt. 28 Angelus Domini deſcendit de cœlo. Erat autem aſpectus ejus, ſicut fulgur: & veſtimentum ejus ſicut nix. Sed tunc videtur contrarietas inter Evangeliſtas. Nam Lucas dicit quod fuerunt duo, Matth. autem, quod unus. Item Matth. dicit, quod ſedebat ſuper lapidem revolutum. Mar. Marc. 16 autem quod ſedebat in dextris. Item Joan. dicit quod ſedebat unus ad caput, Joan. 20 & alter ad pedes Luc. autem, quod ſteterunt ſecus illos. Sed intelligendum, quod ſecundum expoſitores unus prius apparuit, & poſt alter. Et primo quidem erant ſedentes, poſtea autem ſurrexerunt, & cum mulierib. locuti ſunt, & ſic in diverſis diſpoſitionib. ab Evangeliſtis deſcribuntur. Omnes tamen in hoc concordant, quod erant terribiles, & teſtificantes. Et ideo Luc. ſubdit: *Cum timerent autem & declinarent vultum in terram.* Præ timore ſc. & reverentia, ſicut Dan. Dan. 10 Cum loqueretur mihi, dejeci vultum meum ad terram, & tacui, & tales ſunt idonei ad veritatem audiendam. Unde addit: *Dixerunt ad illas: Quid quæritis, viventem cum mortuis? Non eſt hic, ſed ſurrexit.* In quo ſimul arguunt incre-

Digitized by Google

incredulitatem, & aſſeverant verita- A
tem. Hoc verbum fuit ſummi gau-
dii, & ſic erat conveniens, ut quem-
admodum Angelus nuntiaverat cum
Sup. 2 gaudio Chriſti nativitatem: Ecce
Evangelizo vobis gaudium magnum;
ſic etiam Angeli nunc nuntiarent
Pſal. 3 cum gaudio Reſurrectionem. Et im-
pletum eſt illud: Ego dormivi, &
ſoporatus ſum, & exſurrexi, & ad-
Pſal. 15 huc tecum ſum. Et iterum: Quo-
niam non derelinques animam meam
Act. 2 in inferno. Ideo in Actib. Hunc
Deus ſuſcitavit, ſolutis doloribus in-
ferni. Juxta quod impoſſibile erat
teneri illum ab eo. David enim di-
Pſalm. 15 cit in eum: Providebam dominum,
&c. uſque ibi, non dabis ſanctum B
tuum videre corruptionem. Notas
mihi feciſti vias vitæ, &c.

Secundo quantum ad probationem teſtimoniorum certorum, ſubdit: *Recordamini qualiter locutus eſt vobis cum adhuc in Galilæa eſſet dicens: Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia reſurgere.* Nam
Matt. 20 Matth. ait: Ecce aſcendimus Hiero-
ſolymam: & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget. Similiter Marc.
Oportet filium hominis multa pati, C
Marc. 8 & reprobari a ſenioribus, & a ſum-
mis ſacerdotibus, & ſcribis, & occidi: & poſt tres dies reſurgere. Similiter ſupra: Conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis: tradetur enim gentibus, &c. Et poſt ſubdit: Et
Sup. 18 tertia die reſurget. Hæc autem eis
prædixerat ad fidem aſtruendam. Un-
Joan. 14 de Joan. Et nunc dixi vobis prius
quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Et hæc fuit via manuducens ad fidem, & ideo ſubdit: *Et recordatæ ſunt verborum ejus.* Unde
Joan. 2 Joan. Quod ſignum oſtendis nobis
quia hæc facis? Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Et poſt: ille autem dicebat de templo corporis ſui. Similiter etiam Matth.
Generatio mala & adultera ſignum Matt. 12
quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Unde Dominus prædixit ſuam paſſionem & Reſurrectionem, ut ſimul mœrore afficiat, & alliciat ad amo-
rem, propter quod dicitur: In die Eccl. 11
bonorum ne immemor ſis malorum: *Et regreſſæ a monumento, &c.* Poſt deſcriptam revelationis occaſionem & revelationis certitudinem, ſequitur revelationis manifeſtatio, circa quam Evangeliſta duo introducit, ſcilicet teſtimonium mulierum, & aſpectum diſcipulorum. Primo igitur quantum ad teſtimonium mulierum, ſubdit:

Et regreſſæ a monumento, nunciaverunt hæc omnia illis undecim, & ceteris omnibus. Hæc nuntiaverunt mulieres, quia ſic injunctum eſt eis ab
Angelis: Cito euntes, dicite diſcipulis Matt. ult.
ejus: quia ſurrexit, & ecce præcedit vos in Galilæam. Hoc enim divina ordinatione geſtum eſt, ut nuntiatio Reſurrectionis per mulieres veniret ad viros, ſicut a muliere initium ſumpſit mors, & peccatum: ita nunc per mulieres ad viros rediret annuntiatio, & cognitio vitæ & immortalitatis, ut per hoc humilitatis daretur exemplum. Unde Chryſoſtomus: Evangeliſta non privat mulierem laude, nec verecundum putat a muliere didiciſſe. Aufertur etiam mulierum opprobrium, & maxime peccatricum. Et ideo præcipue inter alias illa peccatrix nominatur, cum ſubdit: *Erat autem Maria Magdalene, & Joanna; & Maria, Jacobi &c. Quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apoſtolos hæc.* Mariam autem Magdalenam ſignanter aliis præmittit, quia ipſa ferventius aliis dilexit, & prior, ut traditur, ad monumentum venit, & præ ceteris diutius perſeveravit, Et ideo Joannes amantiſſimus

mus Domini, illam Domini amatricem ſignanter nominat. Maria ſtabat ad monumentum, foris plorans, & ſequitur ibi quod vidit Angelos, & tandem vidit Dominum. Joannes igitur ſolum loquitur de Maria Magdalena. Matthæus loquitur de duabus Mariis: Venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulcrum. Marcus autem loquitur de tribus Mariis: Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata. Lucas autem optimus narrator, exprimit de his, & de aliis. Et ſic apparet quod inter Evangeliſtas nulla prorſus eſt controverſia, ſed quilibet ad ſuam principaliter fertur intentionem. Omnes tamen Evangeliſtæ exprimunt Magdalenam, & præcipue amicus Dei Joannes, quia primo ſibi apparuit, ſicut dicitur: Surgens autem Jeſus mane prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ. Et hoc quadruplici ratione. Prima eſt, quia ardentius diligebat: Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum. Secunda; ut oſtenderet quod pro peccatoribus venerat. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores, ſcilicet ad pœnitentiam. Tertia, ad conterendam humanam ſuperbiam, propter quod Matth. Publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei. Quarta, ad dandam fiduciam, propter quod dicitur: Ubi autem abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia, &c.

Joan. 20 *Matt. 28* *Marc. 16* *Ibid.* *Sup. 7* *Matt. 9* *Matt. 21* *Rom. 5*

Secundo quantum ad aſpectum diſcipulorum ſubditur: *Et viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum verba iſta, & non crediderunt illis.* Unde auditui non credebant: tum quia mirabile erat quod dicebant: tum quia hoc divina diſpoſitione agebatur, ut major & certior veritatis aſſertio obtineretur. Unde Gregorius: Quod diſcipuli tarde crediderunt, non tam illorum incredulitas quam noſtra, ut ita dicam, futura firmitas fuit. Nam illis dubitantibus reſurrectio multis argumentis monſtrata eſt, quæ dum legentes agnoſcimus, quid aliud quam de eorum dubitatione ſolidamur? Et propterea dubitatio de auditu incitavit ad inquirendam certitudinem per aſpectum, propter quod ſubdit: *Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina ſola poſita, & abiit, ſecum mirans quod factum fuerat.* Narrat autem hic ſpecialiter Lucas de Petro, ut oſtendat quod ipſe a fervore ſuo non deſtiterat. Sed Joann. hoc expreſſius narrat quod non ſolus Petrus ivit, verum & Joan. & quod ſimul currebant, & Joan. præcucurrit citius Petro, ſed non prior introivit in monumentum. Narrat igitur Lucas quod Petrus procumbens, linteamina vidit poſita. Joann. vero expreſſius proſequitur, quod non ſolum hæc vidit, ſed etiam introivit in monumentum, & tamen, ſicut hic dicitur, abiit ſecum mirans, non adhuc credens, quia dicitur: Nondum enim ſciebant ſcripturam, quia oporteret eum a mortuis reſurgere. Et attendendum quod linteamina poſita intelliguntur ſacramenta humanitatis, quæ nobis expoſita ſunt ad credendum, & intelligendum per reſurrectionis ſacramentum. Unde dicitur: Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus: ſed quia non poſſunt omnia comprehendi ratione divinitatis unitæ, ideo dicitur quod abiit mirans. Nam dicitur in Pſalmo: Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me. Et propterea in hujus deſignationem dicitur: quod ſudarium quod, fuerat ſuper caput ejus, non fuit cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in unum locum. Ibi Gloſſa: Sacramenta divinitatis incomprehenſibilia a noſtræ infirmitatis cognitione remota ſunt, in involucro enim nec initium nec finis aſpicitur, ſicut celſitudo divinitatis, nec cœpit eſſe, nec deſiit eſſe. Et ideo Petrus abiit mirans. Pſalmus: Mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcet nimis.

Greg. hom. 26 in Ev. tom. 2 *Joan. 20* *Ibid.* *Apoc. 5* *Pſal. 138* *Joan. 20* *Gloſſa in c. 20 Joan. tom. 5* *Pſal. 138*

Et ecce duo ex illis ibant, &c. Poſt deſcriptam revelationem Reſurrectionis

nis, hic deſcribit Evangeliſta apparitionem reſurgentis, qui quidem apparuit duobus diſcipulis tanquam teſtibus idoneis. Progreſſus autem & ordo hujus apparitionis fuit in hoc, quod Chriſtus ſe diſcipulis ſociavit tripliciter. Primo quidem in itinere. Secundo vero in collocutione, de qua ibi: *Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones, &c.* Et tertio in comeſtione, de qua ibi: *Et appropinquaverunt caſtello quo ibant, &c.* In primis duobus latuit, ſed in tertio apparuit: circa aſſociationem in itinere deſcribendam, tria introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet concors iter diſcipulorum, mutuum colloquium itinerantium, & Chriſti conſortium dignativum. Primo igitur quantum ad concors iter diſcipulorum, dicit:

Et ecce duo ex illis ibant ipſa die in caſtellum quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Hieruſalem, nomine Emaus; In quo exprimit Lucas euntium numerum, ſcilicet quod erant duo, ut daret intelligi ipſorum concordiam. Nam melius eſt duos eſſe ſimul, quam unum. Sequitur. Si unus ceciderit, ab alio fulcietur, &c. Et ideo ſupra dicitur quod miſit eos binos ante faciem ſuam, & cetera. Exprimit etiam ſpatium, propter myſterii intelligentiam, nam ſicut Beda inquit: Stadium eſt octava pars milliarii, & ideo ſexaginta ſtadia ſeptem millia paſſuum & quingentos continent, id eſt ſeptem milliaria & dimidium, in quo datur intelligi quod erant de morte & ſepultura Domini certi, ſed de octava Reſurrectionis dubii & incerti, ſicut dicitur; Da partes ſeptem, nec non & octo, quia non tantum Chriſti mortem, & ſepulturam, ſed etiam Reſurrectionem conſtat eſſe integre, & perfecte credendam. Exprimit etiam terminum itineris, dicens quod vocabatur Emaus, & hoc propter ſignificantiam: nam caſtrum illud primo nominabatur Emaus, ſicut dicitur hic, & poſtea Nicopolis. Unde Hieronymus in epitaphio Paulæ: Repetitoque itinere, vidit Nicopolim, quæ prius Emaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in Eccleſiam dedicavit. Nam ſicut legitur in hiſtoria tripartita, Romani poſt vaſtationem Hieruſalem, hanc urbem Nicopolim ex eventu victoriæ vocaverunt. Interpetratur autem Emaus, mater feſtinans. Nicopolis civitas victoriæ. Et hæc eſt Eccleſia militans, quæ feſtinat ad patriam: & ſuperat poteſtates contrarias. Inter hanc & Hieruſalem, id eſt, Eccleſiam triumphantem, oportet intelligere diſtantiam ſeptem ætatum, & octavam inchoatam jam in capite noſtro Chriſto, ut ab hac perveniatur ad illam feſtinando ad bonum, & triumphando contra malum: Feſtinemus ergo ingredi ad illam requiem, ut ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum.

Secundo quantum ad mutuum colloquium itinerantium, ſubdit: *Et ipſi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant*: id eſt: de his quæ circa Chriſtum geſta erant. Et hæc collocutio erat laudabilis, quia de bona erat materia, ſcilicet de Chriſto. Ideo Petrus: Si quis loquitur, tamquam ſermones Dei. Et: omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat: ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Ideo autem de hoc loquebantur, quia de hoc ſpecialiter cogitatur, & ideo cogitabant, quia amabant. Nam & Matthæus dicit: Ex abundantia cordis os loquitur. Nec tantum amabant, verumetiam dubitabant. Et ideo etiam ad invicem conferebant. Quia ſicut dicitur: Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici ſui. Et: Cum ſapientibus & prudentibus tracta. Et poſt: Et in ſenſu ſit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altiſſimi. Talibus verbis adeſt ſpiritus Domini tamquam origo omnium bonorum verborum: Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis. Sed econtrario verba indi-

ſcreta

Eccl. 4. Sup. 10. Beda Gloſ. in hunc locum tom. 5. Eccl. 12. Hieron. ad Euſtochium Virg. epiſt. 27 tom. 1. Et in c. 1 Dan. c. 4. Emaus Nicopolis. Hebr. 4. 1 Pet. 4. Epheſ. 4. Matth. 12. Prov. 27. Eccli. 9. Matth. 10.

Digitized by Google

Sap. 1 ſcreta & cogitationes fugit: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe a cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, &c.

Tertio quantum ad Chriſti conſortium dignativum, ſubjungit: *Et factum eſt, dum fabularentur, & ſecum quærerent, & ipſe Jeſus appropinquans ibat cum illis*. Dicuntur autem loquendo fabulari, propterea quod loquebantur verba quæ certitudinem non habebant, ita ut vere poſſent dicere illud: Multa dicemus, & deficiemus in verbis: conſummatio autem ſermonum ipſe eſt in omnibus. Et quia concordes erant in eundo, & loquebantur de bono, ideo effecti ſunt digni conſortio Chriſti. Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Et hoc erat quia Chriſtum amabant. Nam Joan. ait: Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c. Quia autem nondum perfecte credebant, ideo debuerunt habere præſentiam, ſed non habere ipſius notitiam, ideo addit: *Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoſcerent*, & hoc quidem dignum fuit. Unde Gregorius: Sicut intus ipſi amabant, & tamen dubitabant, ſic & ipſe & foris præſens adeſt, & tamen quis ſit, non oſtendit. De ſe ergo loquentibus præſentiam exhibet, ſed de ſe dubitantibus ſpeciem cognitionis aufert. Et ideo dicitur quod apparuit illis in alia effigie. Et notandum quod dicit quod oculi eorum tenebantur, ex quo apparet evidenter quod Chriſtus ſecundum veritatem non mutavit ſui corporis effigiem, nec figuram, ſed ſecundum ſolam apparentiam: nam in oculis diſcipulorum alius apparebat. Unde Gloſ. ſuper decimonono capite Geneſis ait quod diſcipuli percuſſi erant acriſia, qua quidem fit, ut res aliquo modo videatur, & aliquo modo occultetur, ſicut etiam dicit Aug. quod de Sodomitis fuit factum, nec fuit mutatio in corpore glorioſo nec fuit

Eccl. 43

Matth. 18

Joan. 14

Greg. hom. 23 in Ev. tom. 2

Marc. ult.

Gloſſa in hunc locum tom. 5

Gen. 19

A deceptio ex parte Domini, ſed diſpenſative Dominus oculos eorum velavit. Tum propter hoc quod ſic conveniebat, nec erant idonei ad ſuſcipiendam Chriſti præſentiam apertam. Tum etiam, quia ordinatius perducendi erant ad ejus notitiam percipiendam, & etiam quia non habuiſſent ita familiarem collocutionem in via.

At ait ad illos, &c. Poſt deſcriptam aſſociationem Chriſti cum diſcipulis in itinere, hic ſcribit aſſociationem in collocatione, circa quam deſcribendam quatuor introducuntur, ſcilicet inquiſitio materiæ, de qua erat ſermo. Enarratio materiæ, de qua dolor. Explicatio materiæ, de qua animi hæſitatio. B Declaratio ſcripturæ, per quam fidei certitudo. Primo igitur quantum ad iniquiſitionem materiæ, de qua ſermo erat, dicit.

Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad invicem, ambulantes, & eſtis triſtes? Iſte namque modus eſt inordinatus ingrediendi in verba, ut audiat quis & quærat, ſecundum illud: Audi tacens ſimul & quærens. Et quia non eſt cujuſlibet ingerere ſe in colloquia ſecreta, ſecundum iſtud documentum; Ad conſilium ne acceſſeris antequam voceris; Et ideo oſtenditur ex reſponC ſione quod hujuſmodi ſermo eſt publicus, & communis. Unde ſubdit: *Et reſpondens unus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognoviſti quæ facta ſunt in illa his diebus?* Attendendum autem quod licet eſſent duo, non introducit Lucas loquentem niſi unum tamquam præcellentem, nam junior debet cedere majori ſecundum illud: Loquere major natu, decet enim te. Cum duo etiam eſſent, ſolum alterum nominat, quia ut dicunt aliqui expoſitores, Lucas erat alter iſtorum diſcipulorum, & conſuetudo eſt Scriptoris ſacræ Scripturæ, ut de proprio nomine non multam faciat mentionem. Sicut etiam Joannes ſe non nominat

Eccli. 32

Cato.

Eccli. 32

Joan. 21

ſed

ſed dicit: Petrus vidit illum diſcipulum quem diligebat Jeſus. Ambroſius autem dicit quod non fuerit Lucas. Hic ergo Cleophas oſtendit materiam ſuæ locutionis omnibus notam non tantum civibus, ſed etiam extraneis. Et ideo miratur quod ipſe tamquam peregrinus ignoret iſtam. Ideo eum peregrinum nominat, vel quia in effigie peregrina apparebat, vel quia tamquam peregrinus notiſſima ignorabat. Recte autem eis peregrinus apparebat, quia peregrinus erat in mundo: In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit. Et ideo Hieremias: Quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum? Et peregrinus erat in oculis diſcipulorum non credentium: Quaſi peregrinus fui in oculis eorum. Et ideo Pſalmus: Extraneus factus ſum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ. Peregrinus etiam in membris: Peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Et: Dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino. Et ideo Petrus: Obſecro vos tamquam advenas & peregrinos, &c. Et propterea ſe peregrinum non negat, ſed oſtendit, & quærit ab illis. Unde addit: *Quibus ille dixit: Quæ?* Quærit autem Chriſtus non quia dubitet, ſed ut formam nobis tribuat in inveſtigatione veritatis, & occaſionem accipiebat inſtruendi. Unde Pſalmus: Palpebræ ejus interrogant filios hominum. Et: Interrogabat diſcipulos ſuos. Quem dicunt homines, &c.

Joan. 1 — Hier. 14 — Job 19 — Pſal. 68 — Heb. 11 — 2 Cor. 5 — 1 Pet. 2 — Pſal. 10 — Matth. 16

Secundo quantum ad enarrationem materiæ, de qua dolor, ſubdit: *Et dixerunt de Jeſu Nazareno qui fuit vir propheta, potens in opere & ſermone coram Deo, & omni populo*, ac per hoc laudabilis erat in vita, & laudabilis in doctrina: Omne quod voluerit, faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt. Et hæc magna laus, ſecundum illud: Qui autem fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Laudabitur etiam coram Deo & mundo, ſecundum illud: Jeſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud Deum, & homines. Et hæc magna laus, ſecundum illud: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, &c. Ut hoc autem fiat, dicit Gregorius: ſic opus ſit in publico, ut tamen intentio maneat in occulto, ut de bono opere, proximis exhibeamus exemplum, & tamen per intentionem, qua ſoli Deo placere quærimus ſemper optemus ſecretum. Quia ergo Chriſtus ejus fuerat perfectus per omnem modum, ideo magna materia doloris fuit de damnatione ipſius per principes Judæorum, & ideo ſubdit: *Et quomodo eum tradiderunt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum*. Nam hoc verum fuit, licet factum exterius viſum fuerit per manum Pilati. Unde Joannes: Gens tua & Pontifices tui tradiderunt te mihi, &c. Et ideo dolendum erat de communi damno. Et ideo ſubdit: *Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael:* quaſi dicat quod per hoc eſt expectatio redemptionis evacuata. Hoc eſt verbum hominum cadentium a ſpe ſua, & dejectorum in maximam triſtitiam. Et hoc, eſt triſtitia mala; quia ſicut dicitur: Sæculi autem triſtitia mortem operatur. In hanc ceciderant perdendo fiduciam. Ideo contra hoc dicitur: Non contriſtemini, ſicut & ceteri qui ſpem non habent. Et: Beatus qui non eſt ſtimulatus in triſtitia delicti. Et poſt: Et non excidit a ſpe ſua.

Eccli. 8 — Matt. 5 — Sup. 2 — Matt. 5 — Greg. hom. 11 in Ev. tom. 2 — Joan. 18 — 2 Cor. 7 — 1 Theſſ. 4 — Eccl. 14

Tertio quantum ad explicationem cauſæ, ob quam animi erat hæſitatio: *Et nunc ſuper hæc omnia, tertia dies eſt hodie quod hæc facta ſunt*, in qua non eſt ſublatus dolor & afflictio, ſed auditus, terror, & dubitatio. Unde ſubdit: *& mulieres quædam ex noſtris terruerunt nos quæ ante lucem fuerunt ad monumentum*, quia ut dicit Hieronymus: De audita fama ejus potius ſunt perterriti, quam gaviſi. Ratio autem hujus terroris fuit

fuit memoratio rei mirabilis, & etiam eis incredibilis. Unde ſubdit: *Et non invento corpore ejus, venerunt dicentes, ſe etiam viſionem Angelorum vidiſſe qui dicunt eum vivere*, ideo ergo territi erant, quia horribile erat, corpus Domini amiſiſſe, & incredibile quod ſurrexiſſet. Unde Beda: (*Beda Gloſſa in hunc loc. tom. 5*) Terruiſſe dicuntur merito eos, quorum mentibus plus de non invento corpore Dominico mœſtitiam qua dolebant addere, quam de nuntiata per Angelos ejus reſurrectione gaudium, quo recrearentur, indere potuerunt. Et quia quis poſſet dicere, quod verba mulierum non debuerunt movere, ideo oſtendit quod frivola non fuerunt per teſtimonium & aſpectum virorum. Unde addit; *Et abierunt quidam ex noſtris ad monumentum: & ita invenerunt, ſicut mulieres dixerunt, ipſum vero non invenerunt*. Iſti fuerunt Petrus, & Joannes, ſicut dicitur: (*Joan. 20*) Lucas igitur qui prius ſingulariter exprimit de Petro, nunc plurative præſumit, ut firmum oſtendat eorum teſtimonium ad credendum corpus eſſe ſublatum. Et ideo ex hoc mirabantur & terrebantur, ſed non lætificabantur, quia reſurrectionem non credebant, ſed de ea hæſitabant, & hæſitantes conferebant, quia nondum ſapiebant cœleſtia, ſed terrena, ſecundum illud: (*Iſa. 29*) Erit quaſi Pythonis de terra vox tua, & humo eloquium tuum muſſitabat. Contra quod dicitur: Si conſurrexiſtis cum Chriſto; quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: (*Coloſſ. 3*) quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Sed brutalis qui non conſurgit per ſpiritum, hæc non credit, nec ſapit. Et ideo ſupra dicitur, quod viſa ſunt ante illos, ſicut deliramentum, verba iſta. (*1 Cor. 2*) Quia animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinatur.

Quarto quantum ad declarationem ſcripturæ per quam eſt fidei certitudo, ſubjungit: *Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt prophetæ*, ſtultos eos vocat qui deſperant propter paſſionem. Unde de ſpiritu ad carnem deſcenderant, & hæc eſt magna ſtultitia, ſecundum illud; Sic ſtulti eſtis, ut cum ſpiritu cœperitis, (*Gal. 3*) nunc carne conſummemini? Et tardos corde vocat: quia credere non volebant Chriſti gloriam, & reſurrectionem. Unde Marc. Exprobravit (*Mar. 16*) incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt. Et propterea ad aſtruendam fidem paſſionis & reſurrectionis, ſubdit: *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Oportuit, inquam, id eſt, opportunum & convenientiſſimum fuit. Primo propter remedium peccatorum: Si enim, cum (*Rom. 5*) inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii ejus, multo magis reconciliati, ſalvi erimus in vita ipſius. Et; Traditus eſt propter (*Rom. 4*) delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram. Secundo propter exemplum virtutum. Unde Petrus; Chriſtus paſſus eſt pro nobis, (*1 Pet. 2*) vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus. Et: Hoc ſentite in vobis quod & in Chriſto Jeſu. (*Phil. 2*) Et poſt: Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, &c. Et: Per (*Act. 14*) multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Si enim oportuit pati Chriſtum ad introeundum in gloriam ſuam, quanto magis oportet & nos pati, ut intremus in alienam? Et ideo conſobrinis ſuis petentibus ſedere a dextris, reſpondit; Poteſtis bibere calicem quem ego (*Matt. 20*) bibiturus ſum? &c. Hieronymus: (*Hieron. l. 3 in c. 20 Matt. t. 6*) Sciebat qui paſſionem ejus poterant imitari: ſed hoc dixit, ut eo interrogante, & illis reſpondentibus, omnes audiamus, quia nullus poteſt cum Domino regnare, niſi paſſionem ejus fuerit imitatus. Opportunum etiam erat propter complementum omnium ſcripturarum. Unde ſupra; Conſummabuntur omnia quæ (*Sup. 18*) ſcripta ſunt per prophetas de filio ho-

hominis: ſicut enim arca in cubito conſummata eſt, ſic omnia verba Scripturæ in hoc verbo abbreviata, nato ſcilicet paſſo, ſepulto & reſu-
Iſa. 10 ſcitato. Propter quod Iſaias: Conſummationem, & abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ. Et ideo ad explicationem iſtius, ſubjungit: *Et incipiens a Moyſe, & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant*, omnes enim Scripturæ, & prophetiæ principaliter ad Chriſtum habent reſpectum. In cujus deſignationem dici-
Exod. 25 tur: Quod duo Cherubim reſpiciebant ſe mutuo verſis vultibus in propitiatorium, id eſt, duo teſtamenta.
Gen. 2 Hujus figuram geſſit Adam, de cu-
Gen. 4 jus latere facta eſt Eva. Hujus etiam ſanctus Abel a fratre interfectus:
Gen. 9 Hujus figuram geſſit & Noe nudatus
Gen. 22 in tabernaculo ſuo: Hujus, Iſaac ob-
Gen. 28 latus a patre: Hujus, lapis & ſcala
Gen. 37 Jacob: Hujus, Joſeph venditus a fra-
Exo. 14 tribus: Hujus, Moyſes in Virga, educens populum de Ægypto: Hu-
Joſue 4 jus, Joſue introducens populum in
Judic. 16 terram promiſſionis; Hujus, Gedeo-
Ibid. 6
1 Reg. 1 nis vellus, & ipſe Gedeon: Hujus
2 Reg. 15 & Samſon: Hujus, & Samuel poſtu-
4 Reg. 20 latus a Domino: Hujus, & ſanctus
2 Par. 35 David ejectus ab Abſalon; Hujus, Ezechias cujus tempore retroceſſit ſol: Hujus, Joſias, cujus mors lamentabilis fuit Judæis: Hujus, univerſitas ſanctorum præcedentium & ſpecialiter Job, Tobias, Elias, Heliſæus & Hieremias. Hujus, omnia ſacrificia, & ſpecialiter agnus Paſchalis. Hujus etiam figura erat tabernaculum cum in eo contentis, & maxime altare, arca, candelabra, & menſa. Hujus figura fuit templum. Hujus figura regnum, & ſacerdotium. Un-
Aug. l. 12 cont. Fauſt. c. 7 in prin. tom. 6 de Aug. contra Fauſtum: Quis autem poteſt, non dico una brevi reſponſione, ſed quolibet ingenti volumine omnia commemorare præconia prophetarum Hebræorum de Domino Salvatore noſtro Jeſu Chriſto? Quandoquidem omnia quæ illis continentur libris, vel de ipſo dicta ſunt,

A vel propter ipſum. Sed propter excitationem quærentis, & delectationem invenientis, multo plura ibi per allegorias & ænigmata partim verbis ſolis inſinuantur, partim etiam facta narrantur. Quod ergo dicitur hic quod interpretabatur in omnibus ſcripturis, non ad omnia quæ de Chriſto dicuntur, referendum eſt, ſed ad ea in quibus evidentius, & manifeſtius Chriſti paſſio & reſurrectio prophetantur.

Et appropinquaverunt caſtello, &c. Poſt deſcriptam aſſociationem in itinere, & collocutionem, hic deſcribit tertio aſſociationem in commeſtione, ubi in fractione panis Chriſtus
B apparuit. Circa quam deſcribendam tria introducuntur ab Evangeliſta, ſcilicet Chriſti ſuſceptio affectuoſa, ipſius recognitio clara, & occultatio diſpenſativa. Primo igitur, quantum ad ſuſceptionem Chriſti affectuoſam dicit.

Et appropinquaverunt caſtello quo ibant, & ipſe ſe finxit longius ire. Hoc autem faciebat Dominus, non ſimulando ſed potius occaſionem dando, ut affectuoſius invitarent & magis mererentur. Simile habetur *Mar. 6*
in Marc. Circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, &c. & volebat præterire eos, ſuper quo Aug. quo *Aug. l. 2*
modo intellexerunt Apoſtoli Domi- *de conſen.*
num velle præterire eos, niſi quia in *Ev. c. 47. t. 4*
C diverſum ibat: ſic etiam nunc intelligendum, quod ſe fingebat, id eſt, præparabat ad longius procedendum, quod etiam feciſſet, niſi eum affectuoſe hoſpitio ſuſcepiſſent. ideo ergo hoc faciebat ad excitandam devotionem, non propter ſimulationem, propter quod ſubdit: *Et coegerunt illum dicentes; Mane nobiſcum, quoniam adveſperaſcit, & inclinata eſt jam dies: Et intravit cum illis.*
Gregorius: Hoc exemplo colligitur, *Greg. ho.*
quod peregrini ad hoſpitium non *23 in Ev.*
ſolum ſunt vocandi, verum & tra- *tom. 2*
hendi. Et ideo Apoſtolus: Hoſpita- *Heb. 13*
litatem nolite obliviſci. Per hanc enim placuerunt quidam Angelis hoſpitio receptis, ſuper quo dicit Chryſo-

Digitized by Google

Chryſ. in c. 13 ad Heb. ho. 33 tom. 5 ſoſtomus: Propterea magna merces eſt Abraham: quia neſciens Angelos eſſe, hoſpitio recepit: quia ſi ſciviſſet, non fuiſſet mirabile: ſic & magna merces fuit iſtis, quia ſi Chriſtum cognoviſſent, & hoſpitio recepiſſent, non eſſet magnum, ſed ipſum velut peregrinum & tamquam advenam ſic violenter ad ſe traxerunt, ſicut Job: Foris non manſit peregrinus. Et; Frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagoſque induc, &c. (Job 31; Iſa. 58)

Secundo quantum ad Chriſti recognitionem, ſubdit: *Et factum eſt: dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.* Nam hic erat mos Chriſti ut ſemper benedictionem prædiceret ante manducationem: Creavit Deus cibos ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. Et poſt: Nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione fidelibus percipitur, ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem: Et propterea conſuetum eſt maxime clericis, & religioſis ante cibum præmittere benedictionem. Et hinc eſt quod Gregor. narrat in dialogo de muliere quæ comedebat lactucam cum aviditate, quod diabolus eam obſedit. Quia igitur hic peregrinus conformabat ſe Chriſto in benedictione, & etiam in modo frangendi panem, manuducti fuerunt ad ipſius cognitionem. Et ideo ſubdit: *Et aperti ſunt oculi eorum, & cognoverunt eum.* Aperuit autem Dominus oculos eorum potius in fractione panis, quam in expoſitione ſcripturarum, ad oſtendendum quod non auditores legis, ſed factores, juſti ſunt apud Deum, ſecundum illud: Non auditores legis juſti ſunt apud Deum: ſed factores legis juſtificabuntur. Unde Gregorius: Veritas melius operando quam audiendo intelligitur. Unde Pſalmus: A mandatis tuis intellexi. Et iterum: Super omnes docentes me intellexi: quia mandata tua quæſivi. Vel hoc fecit, propter myſterium. Unde Beda: Hoc fecit, ut omnes (Job 31; 1 Tim. 4; Rom. 2; Pſal. 118; Beda Gloſſ. in)

A intelligant ſe Chriſtum non cognoſcere, niſi fiant participes corporis ejus, id eſt Eccleſiæ, cujus unitatem commendat Apoſtolus in ſacramento panis dicens: Unus panis, unum corpus multi ſumus. Et in hujus figuram dicitur quod Jonatas comedit, & illuminati ſunt oculi ejus. Quia ad veram Chriſti contemplationem & ſpeculationem non pervenit quis, niſi ad menſam ejus ſedeat, ſecundum illud: Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen ſcriptum quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Et propterea dicitur de ſapientia: Quod miſcuit vinum, & propoſuit menſam. Miſit ancillas ſuas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis. (hunc loc. tom. 5; 1 Cor. 10; 1 Reg. 14; Apoc. 2; Prov. 9)

B

Tertio quantum ad occultationem diſpenſativam ſubjungitur: *Et ipſe evanuit ex oculis eorum.* Beda; Subtrahitur carnalibus oculis ſpecies infirmitatis, ut mentibus incipiat apparere gloria Reſurrectionis. Nam in ſubtractione præſentiæ corporalis excitat ad deſiderium præſentiæ ſpiritualis, quæ eſt ex inflammatione deſiderii ex recordatione Chriſti. Et ideo ſubditur: *Et dixerunt adinvicem; Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas?* Verbum namque Chriſti inflammaverat corda eorum, quia verbum Dei igneam habet naturam propter inflammationem amoris. Unde Hieremias: Numquid non verba mea quaſi ignis, & quaſi malleus conterens petram? Et: Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſervus tuus dilexit illud: hoc autem facit verbum immittendo Spiritum ſanctum. Unde Beda: Exaudito ſermone cor prius torpore incredulitatis & timoris frigidum igne Sancti ſpiritus eſt accenſum, ut jam ſuperno deſiderio ardeat: quot enim præceptis inſtruitur homo, quaſi tot facibus inflammatur. Et nota quod verbum Domini inflammat ad ardorem zeli. Propter quod dicitur: Omnis ſermo Dei ignitus, (Gloſſa in hunc locum tom. 5; Hier. 23; Pſalm. 118; Gloſſa in hunc locum tom. 5; Prov. 30)

C

Digitized by Google

tus, clypeus eſt ſperantibus in ſe. A
Hier. 20 Et: Factus eſt ſermo Domini in corde meo quaſi ignis exæſtuans, clauſuſque in oſſibus meis. Et de hoc ar-
Soph. ult. dore dicitur: In igne zeli mei devorabitur omnis terra. Inflammat etiam ad amorem deſiderii. Ignem
Sup. 12 veni mittere in terram: & quid volo niſi ut accendatur? &c. Unde & ſupremus ordo Angelorum ad quem primo deſcendit illuminatio divinorum eloquiorum, Seraphim appella-
Pſal. 119 tur, id eſt ardens. Ideo Pſalmus: Sagittæ potentis acutæ: cum carbonibus deſolatoriis. Hunc ardorem concomitatur liquefactio ſuaviſſimarum
Eccl. 18 rum affectionum: Nonne ardorem refrigerabit ros? Et: Anima mea li- B
Cant. 5 quefacta eſt, ut dilectus locutus eſt.
Pſal. 147 Et Pſalmus: Emittet verbum ſuum & liquefaciet ea, &c.

Et ſurgentes eadem hora, &c. Poſt deſcriptam revelationem Reſurrectionis, & apparitionem reſurgentis. In hac parte deſcribit certitudinem apparitionis. Dividitur autem hæc pars in tres. In quarum prima præmittitur apparitionum pluralitas ad teſtimonium. In ſecunda vero apparitionum probabilitas in argumentum, ibi: *Quid turbati eſtis, &c.* In tertia apparitionis infallibilitas in fidei firmamentum, ibi: *Et dixit ad eos; Hæc ſunt verba, &c.* Circa apparitionum pluralitatem inſinuandam C duo introducuntur, ſcilicet enarratio apparitionis Chriſti ſpecialis, & communis, in qua apparuit diſcipulis omnibus. Primo igitur quantum ad apparitionem ſpecialem, dicit.

Et ſurgentes eadem hora regreſſi ſunt in Hieruſalem, ad nunciandum quod
4 Reg. 7 viderant ſecundum illud: Hæc dies boni nuntii eſt: Si tacuerimus & noluerimus nuntiare uſque mane, ſceleris arguemur. Ex quo apparet fervor diſcipulorum, quia cum eſſet jam nox (ſicut ex præcedentibus apparuit,) nec viæ prolixitas, nec noctis obſcuritas retardavit, tantus erat amor ad collegium Apoſtolicum quod Hieroſolymis erat. Et ideo addit: *Et invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant, dicentes: Quod ſurrexit Dominus vere, & apparuit Simoni:* Ac per hoc invenerunt gaudentes, ut vere poſſit dici: Ecce quam bonum & quam Pſal. 132
jucundum habitare fratres in unum. Omnes enim participes erant gaudii ex apparitione quæ facta eſt Petro antequam aliis. Unde Gloſſa: Pri- Gloſſa int. in hunc locum c. 5
mo omnium virorum apparuit Petro. Quod etſi non dicit Evangeliſta, quando vel ubi factum eſt, tamen quia factum eſt, non tacet. Et quia juſtorum gaudia debent eſſe communia, ideo ſubdit: *Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via; & quo modo cognoverunt eum in fractione panis.* Ex hoc ergo apparet quod Chriſtus pluries apparuit eadem die, ſcilicet quinquies; quia primo Mariæ Magdalenæ: ſecundo mulieribus: tertio, Joan. 20 Matt. ult.
Petro ſicut dicitur hic: quatuor di- Joan. 20
ſcipulis euntibus in Emaus: quinto diſcipulis congregatis abſque Thoma. Et ideo in hujus commemorationem ſacerdos quinquies in Miſſa ſe vertit ad populum. Sed tertia viſio eſt cum ſilentio, quæ ſignat apparitionem factam Petro, quæ non narratur quando & quomodo fuit. Appa- Ibidem
ruit etiam ante Aſcenſionem quinque aliis vicibus: ſexto ergo poſt octo Joan. ult.
dies præſente Thoma: ſeptimo ad Mat. ult.
mare Tiberiadis: octavo in monte Mar. ult.
Galilææ apparuit undecim diſcipulis. Apparuit nono in cænaculo in Hieruſalem: decimo apparuit Chriſtus in monte Oliveti quando aſcendit: Et conveſcens præcepit eis, Act. 1
ab Hieroſolymis ne diſcederent. Et ſic per intercapedinem, decem vicibus apparuit in quadraginta diebus, poſt quos, decem diebus tranſactis, miſit Spiritum ſanctum. De his ſc. decem apparitionibus Joannes exprimit quatuor, Lucas tres, Matthæus duas, & Marcus unam. Ut ſic ex ſuo modo narrandi appareat myſterium & ſufficientiæ apparitionum.

Secundo quantum ad apparitionem communem, ſubdit: *Dum autem hæc loqueretur, ſtetit Jeſus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis;* In

Digitized by Google

In medio ſtetit, quia ipſe eſt me- A
1 Tim. 2 diator. Mediator Dei & homi-
num, homo Chriſtus Jeſus. Et
Joan. 1 ideo Joannes: Medius autem veſtrum
ſtetit quem vos neſcitis. Et ideo in
Apoc. 1 hujus figuram dicitur: Vidi in medio
ſeptem candelabrorum aureorum ſi-
milem filio hominis, &c. Sed ideo
Eph 2 dixit; Pax vobis, quia ipſe eſt pacis
factor. Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit
Colo. 1 utraque unum. Et: Pacificans per
ſanguinem ejus ſive quæ in terris,
ſive quæ in cælis ſunt. Ipſe eſt et-
Joan. 14 iam pacis dator. Pacem relinquo vo-
bis, pacem meam do vobis. Ipſe eſt
Eph. 2 & pacis annuntiator: Veniens evan-
gelizavit pacem vobis, qui longe
fuiſtis, & pacem his qui prope. Et
ideo Evangelium Chriſti eſt Evan-
Iſa. 52 gelium pacis. Quam pulchri ſuper
montes pedes annunciantis & præ-
dicantis pacem, &c. Et quia ex in-
ſolita apparitione conſueverunt ho-
mines obſtupeſcere, ideo ſubdit: *Ego*
Exod. 3 *ſum, nolite timere*. Vere dicit: Ego
ſum, quia ipſius eſt dicere; Ego
ſum, qui ſum, ſicut dicitur; Ipſius
eſt effugare timorem, & ideo dicit:
Nolite timere. Ideo autem conforta-
bat eos, quia inſolito more inter eos
apparebat, & talis modus apparendi
terret, & turbat propter quod ſubdit;
*Conturbati vero & conterriti, exiſtima-
bant ſe ſpiritum videre*. Ideo autem
territi ſunt, quia cum mortuum in
cruce viderant, & quia timebant ne
ſatanas transfiguraret ſe in angelum
lucis, & quia venerat, januis clauſis.
Joan. 20 Unde Joannes: Cum ergo ſero eſſet
die illa, una ſabbatorum, & fores
eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli
congregati propter metum Judæorum,
venit Jeſus, & ſtetit in medio, &
dixit eis. Pax vobis. Sed in hoc vide-
tur contrarietas inter Lucam & Joan-
Joan. 20 nem, quia Joannes ait; Gaviſi ſunt
diſcipuli viſo Domino. Sed non eſt
contrarietas quia primo ſunt territi,
ſed poſt, oſtenſis manibus & latere,
ſunt gaviſi. Contrarietas etiam vide-
tur quia Joannes dicit quod Thomas
non erat cum eis quando venit Jeſus:
Lucas autem dicit quod invenerunt
undecim congregatos. Sed ad hoc re-
ſpondet Auguſtinus quod Thomas e- August. de
rat cum diſcipulis quando illi duo Conſ. Ev.
redierunt, ſed poſtmodum exivit an- lib. 3 c. 25
tequam eis loquentibus Dominus ap- in medio
pareret. tom. 4

Et dixit eis. Quid turbati eſtis, &c.
Poſt deſcriptam apparitionum plura-
litatem, hic ſecundo deſcribit ap-
paritionis probabilitatem. Dupliciter
autem probari habet & diſcerni cer-
ta diſcretione corpus, ſc. per uſum
tactus & guſtus, & ſecundum hoc
probat Chriſtus dupliciter ſe habere
verum corpus, ſecundum hunc du-
plicem ſenſum. Primo quantum ad
teſtimonium tactus, dicit.

B *Et dixit eis: Quid turbati eſtis, &
cogitationes aſcendunt in corda veſtra?*
Signanter dicit, *aſcendunt*, quia bo-
næ deſcendunt a ſuperiori; Omne Jac. 1
datum optimum, deſurſum eſt, de-
ſcendens, &c. Malæ vero ab infe-
riori aſcendunt: Aſcendit fumus pu- Apoc. 9
tei, & obſcuratus eſt ſol & aer de
fumo putei. Et quia cogitationes iſtæ
veniebant ab interiori, ideo exte-
rius proponit per quod purgantur,
cum ſubdit: *Videte manus meas & pe-
des, quia ego ipſe ſum*, quaſi dicat,
ſi putatis per viſum illudi, ſaltem
per ſenſum tactus efficiamini certi.
Et ideo ſubdit: *Palpate & videte,
quia ſpiritus carnem & oſſa non ha-*
C *bet, ſicut me videtis habere*. Hoc fe-
cit in argumentum Reſurrectionis ſuæ.
Unde dicitur quod fuit ab initio, 1 Joan. 1
quod audivimus, quod vidimus oculis
noſtris, quod perſpeximus, & ma-
nus noſtræ contrectaverunt de verbo
vitæ, & vita manifeſta eſt, & vidi-
mus & teſtamur, & annuntiamus vo-
bis vitam æternam. Hoc etiam fe-
cit in argumentum Reſurrectionis,
& exemplum noſtræ glorificationis.
Unde Gloſſa dicit; Dum palpanda Gloſſa in
diſcipulis oſſa, carnemque præmon- hunc locum
ſtrat, aperte ſtatum veræ Reſurre- tom. 5
ctionis, quæ in ſe facta, & in nobis
eſt futura, ſignificat. In qua corpus
noſtrum & ſubtile erit per effectum
ſpiritualis potentiæ, & palpabile per
veritatem naturæ. Sed hæc duo vi-
dentur

Digitized by Google

dentur eſſe ſimul contraria & fidem non aſtruere, ſed potius impedire. Ibid. Unde Gloſſa dicit: Poſt Reſurrectionem Dominus in corpore ſuo duo contraria oſtendit, & corpus palpabile ejuſdem naturæ, ut informet ad fidem, & incorruptibile alterius gloriæ, ut invitet ad præmium. Sed Gregorius hæc diſſolvit, dicens: Duo mira & juxta humanam rationem ſibi contraria Dominus oſtendit: ſed ſecundum veritatem non ſunt contraria, quia corpus glorioſum per poteſtatem poteſt immutare ſenſum, & reſiſtere ſeu movere aliud per veritatem: poteſt etiam penetrare corporis ſenſum, unde nulla eſt ibi contrarietas, licet videatur. Similiter ad majorem certitudinem non tantum corpus exhibuit palpabile, verum etiam oſtendit corporis cicatrices. Unde ſubdit: *Et cum hoc dixiſſet, Oſtendit eis manus & pedes.* Cum cicatricibus. Has autem Dominus ſervavit, ut dicit Beda, quatuor de cauſis. Beda Gloſ. in hunc locum tom. 5 Prima eſt ut fidem Reſurrectionis aſtrueret. Secunda ut patrem pro nobis ſupplicans, quale genus mortis pertulerit, ſemper oſtendat. Tertia ut ſua morte redemptis, quam miſericorditer ſint adiuti, præpoſitis ejuſdem mortis indiciis inſinuet. Quarta ut in judicio quam recte damnentur impii denuntiet. Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Poſſet & quinta ratio aſſignari, ſcilicet ad effectum noſtrum inflammandum, ut dicit Ambroſius. Et ſexta in victoriæ ſignum, unde Ibid. Beda; Non ex impotentia ſervavit cicatrices, ſed ut in perpetuæ victoriæ ſuæ circumferat triumphum. Septima in dilectionis indicium præcipuum. Iſa. 49 Unde Iſaias: Ecce in manibus meis deſcripſi te. Cant. 8 Et; Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum.

Secundo quantum ad teſtimonium guſtus ſubdit. *Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur?* Ut ſi non moveat viſus, non moveat auditus, non moveat tactus, ſaltem moveat guſtus. Et hoc eſt expreſſum ſignum ſuſcitationis. Unde Dominus poſtquam ſuſcitaverat puellam, juſſit ei dari ad manducandum. Sap. 8 Et Joannes dicit de Joan. 12 Lazaro quod unus erat ex diſcumbentibus. Et ſic Chriſtus ſenſuum uſu probavit ſe vere reſurrexiſſe, ut diſcipuli certificarentur, & nos in eis. Et ideo ſubdit: *At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis*, hoc autem Chriſtus, non abſcondite, ſed publice in reſurrectionis ſuæ argumentum manducavit. Unde ſubdit; *Et cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis.* Manducavit autem Dominus non ex indigentia, ſed ex potentia. Unde ſicut radius ſolis aliter abſorbet aquam, aliter terra; quia ille, poteſtate: iſta, indigentia: ita Chriſtus ante reſurrectionem cibum ſumpſit ex neceſſitate, poſt reſurrectionem autem conſumpſit propria virtute. Et ideo Auguſtinus ait: Non poteſtas, ſed egeſtas edendi ac bibendi, glorioſis corporibus aufertur. Aug. l. 13 de Civ. Dei c. 22 t. 5 Fuit igitur argumentum verum reſurrectionis veritas comeſtionis. Et attendendum quod per piſcem aſſum, intelligitur afflictio humanitatis aſſumptæ. Unde Beda: Piſcis aſſus, eſt ipſe Mediator paſſus, in aquis humani generis captus, aſſatus tempore paſſionis. Beda Gloſ. in hunc loc. t. 5 In hujus figuram dicit Tobias de piſce capto: Cordis ejus particulam ſi ſuper carbones ponas, Tob. 6 fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum. Hic eſt piſcis in cujus ore invenitur pretium noſtræ redemptionis, ſecundum quod inſinuatur in Matthæo. Matt. 17 Per favum autem mellis intelligitur Chriſtus, ut Deus & ut glorificatus. Unde Beda: Chriſtus favus mellis in reſurrectione nobis eſt. Beda Gloſ. in hunc locum t. 4 Favus mellis in cæra, eſt deitas in humanitate; Guſtate & videte quoniam ſuavis eſt Dominus. Pſal. 33 Et ideo in Cantico Moyſi dicitur: ut ſurgeret mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo. Deut. 32 Hic igitur eſt cibus, in quo Chriſtus delectatur, quia omnis delectatio eſt in ſeipſo. Hujus cibi reliquias mandu-

du.

ducant viri ſpirituales. De quibus Sapiens: Paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore. Pſalmus: In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

Sap. 16

Pſal. 20

Et dixit ad eos: Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos. &c. Poſt deſcriptam apparitionum pluralitatem in teſtimonium, & probabilitatem in argumentum, deſcribit hic infallibilitatem in fidei firmamentum. Eſt autem firmitas apparitionis per duo, ſcil. per teſtimonium ſcripturæ, & per lumen intelligentiæ, ex quibus redditur certus animus noſter de his, quæ ſpectant ad noſtram reparationem. Et ſecundum hoc deſcribit Evangeliſta apparitionem dupliciter confirmatam, ſcil. per authenticum teſtimonium ſcripturæ, & per infuſum lumen intelligentiæ. Primo igitur quantum ad authenticum teſtimonium ſcripturæ, dicit:

Et dixit ad eos: Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, per converſationem ſcilicet familiarem in carne, ſecundum illud: Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Hoc autem dixit ad fidei aſſertionem. Et nunc dixi vobis priuſquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis. Hæc igitur verba ipſe prædixit, tamquam verus propheta: nec ſolus prædixit, verumetiam prædixit quod hoc prædiceret tota ſcriptura, & ideo ſubdit: *Quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & pſalmis de me*, in his autem tribus comprehendit Chriſtus totum vetus teſtamentum, quod eſt quaſi tripartitum ad firmitatem teſtimonii, quia in ore duorum aut trium teſtium, ſtabit omne verbum. Secundum quod dicitur: Et in repræſentationem beatiſſimæ Trinitatis. Nam lex propter auctoritatem jubendi appropriatur Patri, prophetia propter perſpicacitatem intelligendi Filio, Pſalmi propter ſuavitatem orandi Spiritui ſancto. Omnia autem teſtimonium perhibent Chriſto tamquam excellentiſſimo Imperatori, Datori, & Pontifici. Et ideo in ipſo omnia impleta ſunt, ſecundum illud: Jota unum aut apex unus non præteribit a lege Domini, donec hæc omnia fiant. Quia ergo in lege omnia hæc, quæ circa Chriſtum acciderunt de paſſione & reſurrectione, prædicuntur, conſtat quod illud eſt irrefragabiliter verum & certum, tamquam per teſtimonium firmum & authenticum comprobatum. Unde Gloſſa: Omnes ambages aufert viſus, & tactus manducantis, & ne in aliquo ſenſus humanos illuſiſſe videretur, mittit manus ad ſcripturas, ut etſi magicis artibus videatur potuiſſe quod voluit, ſicut dicunt pagani, ſaltem eum videant prophetare non potuiſſe antequam natus fuerit Chriſtus. Igitur Implendo quod ſcripturæ dicunt, probavit ipſas fuiſſe veras, & oſtendendo quæ circa ipſum facta erant in ſcripturis eſſe prædicta, aſtruit irrefragabiliter eſſe vera atque credenda.

Baruc. 3

Joan. 14

Deut. 19

A

Mat. 5

Gloſſa in hunc locum tom. 5

B

Secundo quantum ad infuſum lumen intelligentiæ, ſubdit; *Tunc aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas*, ipſe, inquam, aperuit: qui ſolus habet clavem, ſecundum illud: Et dabo clavem Domus David ſuper humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat. Et ideo propheta petit in Pſalmo: revela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Quia dicitur: Ipſe revelat profunda & abſcondita; & novit in tenebris conſtituta: & lux cum eo eſt. Hæc autem profunda myſteria in ſcriptura nullus intelligit, niſi per Chriſtum crucifixum, & ſuſcitatum, & gentibus per Spiritum ſanctum divulgatum, quia de ipſo ſunt ſcripturæ, & propter ipſum, & ideo ab eo explicantur. Unde in Apocalypſi dicitur quod leo reſuſcitatus, & agnus occiſus aperuit librum: vicit leo de tribu Juda, Radix David, aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus. Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium,

Iſa. 22

C

Pſal. 118

Dan. 2

Apoc. 5

lium, & in medio ſeniorum agnum ſtantem tamquam occiſum: Sequitur: Et cum aperuiſſet librum, quatuor animalia & viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno. Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum & aperire ſignacula ejus. Et ſic patet quod ipſe exponit doctrinam librorum veteris ac novi teſtamenti, id eſt ſeniorum & animalium oculatorum. Hæc autem myſteria ſcripturarum principaliter referuntur ad Chriſtum, quantum ad caput, & quantum ad corpus. Quantum ad caput ſubdit: *Et dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia de*, hoc frequentiſſime dictum eſt in ſcripturis, & maxime in lege per figuras. In prophetis per verba, & in pſalmis quam plurimum qui ſunt de reſurrectione & paſſione. Quantum ad corpus autem ſubdit: *Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieroſolima*, hoc, inquam, ſcriptum in lege, in promiſſione Abrahæ: *Gen. 22* Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. *Cant. 49* Et: Ipſe erit expectatio gentium. Hoc ſcriptum eſt in Pſalmo: *Pſal. 2* Poſtula a me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Et iterum: *Pſal. 116* Laudate Dominum omnes gentes. *Iſaias 49* Hoc in Prophetis. Unde Iſaias: Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fæces Iſrael convertendas. Dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea, &c. Et hæc prædicatio prædicta eſt incipere ab *Iſa. 2* Hieruſalem: De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Et: *Iſ. 62* Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur ut ſplendor juſtus ejus. *Pſal. 109* Et Pſalmus: Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.

Vos autem teſtes eſtis horum, &c. Poſt deſcriptam Chriſti revelationem reſurrectionis, & apparitionem reſurgentis, & certitudinem apparitionis, hic quanto agitur de divulga-

A tione jam cognitæ veritatis. Et quia hæc divulgatio facta eſt per Spiritum ſanctum datum Apoſtolis poſt aſcenſionem Chriſti, ideo ad hanc plenius deſcribendam quatuor ab Evangeliſta introducuntur, ſcilicet commiſſio officii prædicandi: promiſſio ſpiritualium chariſmatum: abſconſio Chriſti, & devotio diſcipulorum. Primo igitur quantum ad cfficium prædicandi dicit:

Vos autem teſtes eſtis horum. Vos, inquam, qui vidiſtis & audiſtis, ita quod poteſtis dicere illud: Quod *Joan. 3* ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur. Et: Qui vidit teſtimonium *Joan. 13* perhibuit. Nihil aliud eſt aſſerere B veritatem fidei, quam teſtificari. Unde dicitur: ſicut teſtificatus es de *Act. 23* me in Hieruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari. Et ideo Iſaias: Vere, vos teſtes mei, dicit Dominus. *Iſaias 43* Hi ſunt Apoſtoli, ad quos dicitur: *Act. 1* Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ. Et ideo dicit Petrus: Nos teſtes ſumus omnium, *Act. 10* quæ fecit in regione Judæorum & Hieruſalem, quem occiderunt ſuſpendentes in ligno. Hunc Deus ſuſcitavit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo, nobis qui manducavimus & bibimus C cum illo poſtquam reſurrexit a mortuis. Et præcepit nobis prædicare populo & teſtificari, quia ipſe eſt qui conſtitutus eſt a Deo judex vivorum & mortuorum. Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, &c. Fuerunt autem Apoſtoli teſtes omni exceptione majores, & propter ſuam virilitatem & ſanctitatem, & propter veracitatem & ſtabilitatem, quia paſſi ſunt pro hac veritate uſque ad mortem, ut vere teſtes, id eſt martyres poſſunt dici. Et ideo dicitur: *Hebr. 12* Nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen aſpicientes in Auctorem fidei, & conſummatorem Jeſum, &c.

Digitized by Google

Secundo quantum ad promiſſionem A ſpiritualium chariſmatum; addit: *Et ego mittam promiſſum patris mei in vos*. Signanter dicit, *mittam*, quia & tunc dedit Spiritum ſanctum in flatu, ſicut dicitur: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos: Hæc cum dixiſſet, inſufflavit, & dixit eis. Quorum remiſeritis peccata, &c. Hoc eſt donum promiſſum in ſcripturis. Ezech. Dabo vobis cor novum & ſpiritum novum ponam in medio veſtri, &c. Hunc ſpiritum etiam Chriſtus frequenter promiſit in Evangelio: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Et: Cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis a patre, ſpiritum veritatis, &c. Hunc ergo tunc dedit occulte, ſed poſt daturus erat abundanter & aperte, ſcilicet poſt decem dies, in quibus ſe debebant ad illam plenitudinem præparare. Ideo ſubdit: *Vos autem ſedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto*. Gregorius. Niſi ſancti Spiritus unctio interius doceat, fruſtra prædicator exterius laborat. Unde Matthæus: Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Licet autem Dominus ſtatim Spiritum ſanctum poſſet dare, voluit tamen differre, tum propter deſiderium diſcipulorum inflammandum ad petendum, ſecundum illud: Petite, & dabitur vobis. Sequitur: Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter cœleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? Tum propter myſterium ſervandum, quod quinquageſima die poſt paſſionem, qui eſt numerus remiſſionis, & conficitur ex ſeptem ſeptenariis dierum, ſuperaddita una unitate, ad deſignandum ſeptiforme Spiritus ſancti donum. Et poſtremo propter exemplum. Unde Gloſſa: Cum repente, ſi vellet, poſſet eos roborare, diſtulit ut exemplum ſequentibus daret, ne imperfecti ante tempus prædicare præſumerent. Ideo dicitur: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Et; Antequam loquaris, diſce. Unde Hieronymus: Diſcimus, ut poſt multum ſilentium de diſciplinis efficiamur magiſtri. Diſciplinæ enim Pithagoricæ eſt per quinquenn. tacere, & poſt, eruditos loqui.

Joan. 20 · *Ezech. 36* · *Joan. 7* · *Joan. 15* · *Matt. 10* · *Sup. 11* · *Gloſſ. in hunc loc. tom. 5* · *Eccl. 3* · *Eccl. 18*

Tertio quantum ad aſcenſionem Chriſti, ſubdit: *Eduxit autem eos foras in Bethaniam*, hæc autem Bethania eſt in monte Oliveti. Unde ſupra; Cum appropinquaſſet ad Betphage & veniſſet Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti. Interpretatur autem Bethania domus obedientiæ, quia per obedientiam collocatur quis in monte a Chriſto, & benedicitur a Chriſto, & aſcendit in cælum, & ideo ſubdit: *Et elevatis manibus ſuis, benedixit eis*, in quo B inſinuatur quod ille benedicendus eſt a Chriſto, qui obedit ei, & facit opera quæ facit propter Deum. Nam terra ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam, accipit benedictionem a Deo. Cum talibus autem Chriſtus aſcendit, & ideo ſubdit: *Et factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cælum*. Tunc impletum eſt illud; Aſcendit Deus in jubilo, & Dominus in voce tubæ. Et iterum; Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus. Hujus aſcenſio fuit præfigurata in aſcenſione nubeculæ parvæ, de qua dicitur; Ecce nube- C cula parva, quaſi veſtigium hominis aſcendebat, &c. Et in Aſcenſione Eliæ; Aſcendit Elias per turbinem in cœlum. Et per aſcenſum Solis. Unde Abacuc ſecundum aliam tranſlationem; Elevatus eſt Sol, & Luna ſtetit in ordine ſuo. Et per hoc quod Chriſtus aſcendit ad cæleſtia, fuit Chriſti Eccleſia ordinata in ſuis gradibus. Unde dicitur; Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſupra omnes cælos, ut impleret omnia. Aliter autem ferebatur Chriſtus, aliter Elias. Nam Elias virtute Angelorum, & currus ignei; Chriſtus autem virtute propria, ſerviente creatura tam ſpirituali quam corporali. Et ideo in Pſalmo; Qui aſcendit ſuper oc-

Sup. 19 · *Bethania quid.* · *Heb. 6* · *Pſal. 46* · *Epheſ. 4* · *3 Reg. 18* · *4 Reg. 2* · *Abac. 3* · *Eph. 4* · *Pſal. 67*

Digitized by Google

caſum: Dominus nomen illi. Et: A Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra, iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ?

Iſaias 63

Quarto quantum ad devotionem diſcipulorum, ſubdit: *Et ipſi adorantes regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno*. Cum gaudio revertuntur propter victoriam Domini, quem videbant penetraſſe ſuprema cælorum. Unde Gloſſa: Quia Deum ac Dominum ſuum, poſt triumphum reſurrectionis cælos vident penetraſſe, lætantur. Chriſtus enim triumphavit plenarie, ſecundum illud: Expolians principatus & poteſtates traduxit confidenter palam, triumphans illos in ſemetipſo. Et de hoc gaudebant, ſecundum illud: Lætabuntur coram te, ſicut qui lætan- B tur in meſſe: ſicut exultant victores, capta præda, &c. Et quia gaudium ſpirituale diſponit nos ad actus ſpirituales, ſcilicet ad laudandum & orandum, ideo ſubdit: *Et erant ſemper in templo laudantes & benedicentes Deum. Amen.* In templo erant ad orandum & expectandum Spiritum ſanctum, ſecundum illud: Et vos, ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum, quando revertatur a nuptiis, &c. Et quia ſpiritualium virorum non tantum eſt expectare, verum etiam exultare, & exultando laudare, & hic eſt actus finalis & patriæ, quia non habet finem, ſecundum illud; In ſæcula ſæculorum laudabunt te. Quia,

Gloſſa int. in hunc locum t. 5
Coloſſ. 2
Iſa. 9
Sup. 12
Pſalm. 83

inquam, hic eſt actus finalis, ideo beatiſſimus Lucas optime hic collocavit finem. Facit igitur finem in Chriſti aſcenſione, ut perfecte & integre deſcribat illum in circuitum, quem fecit Chriſtus: De quo in Pſalmo: A ſummo cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus. Et Joannes: Exivi a patre & veni in mundum; iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. Facit finem in templo, ut ſicut a ſacerdotio incœpit legali, ſcilicet Zachariæ, ſic conſummet in ſacerdotio ſpirituali. Unde Gloſſa: Lucas qui ſacerdotium Chriſti ceteris amplius exponendum ſuſcepit, quique pulcherrime Evangelium ſuum a miniſterio templi ſacerdotium Zachariæ cœpit, hic in templi devotione complevit. Fecit etiam finem in Dei laudem, qui eſt finis ſine fine. Unde Auguſtinus dicit: Dominicus dies erit qui velut octavus æternus Chriſti reſurrectione ſacratus eſt, æternam non ſolum ſpiritus, verum & corporis requiem præfigurat, ubi vacabimus, & videbimus, & amabimus, & laudabimus: quod erit in fine ſine fine: nam quis alius noſter eſt finis, niſi pervenire ad regnum, cujus nullus eſt finis? ad quem nos perducat Jeſus Chriſtus filius Dei per interceſſionem dulciſſimæ Matris ſuæ, & beatiſſimi Lucæ Evangeliſtæ, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit, & regnat Deus in ſæcula ſæculorum. Amen.

Pſal. 18
Joan. 16
Gloſſa in hunc locum tom. 5
Aug. l. 22 de Civ. c. 30 in fine: tom. 5

FINIS TOMI SEXTI
Partis Primæ.

SERIES

SERIES OPUSCULORUM,

ET

EXPOSITIONUM

Quæ prima hac parte hujus tomi continentur.

DE Reductione artium ad Theologiam. pag. 1
Declaratio Terminorum Theologiæ. 9
De Quatuor Virtutibus Cardinalibus. 17
De Pugna ſpirituali contra ſeptem vitia capitalia. 21
Collatio de contemptu ſæculi. 28
Exercitia quædam ſpiritualia. 32
Faſcicularius. 35
Opuſculum quod inſcribitur Paſſio Chriſti, &c. 45
De Præparatione ad Miſſam. 49
De Inſtructione Sacerdotis ad ſe præparandum ad celebrandam Miſſam. 60
De Regimine Animæ. 65
Expoſitio in Cap. VI. S. Matthæi de Oratione Dominica. 69
Expoſitio in Evangelium S. Lucæ. 73

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google